RELECTIO DE HABITUALI CHRISTI SALUATORIS NOSTRI SANCTIFICANTE...

Juan Vicente

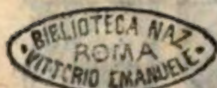

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
8
27 — E
31
ROMA

RELECTIO
DE HABITVALI CHRISTI SALVATORIS NOSTRI SANCTIFICANTE GRATIA.

PER R. P. M. F. IOAN. VINCENTIVM Asturicensem ordinis Prædicatorum publicum in Salamanticensi Schola sacræ Theologiæ professorem.

De Christi merito, satisfactione, prædestinatione, & de alijs quæ ad Christi gratiam pertinent in hoc opere tractatur.

QVAE IN EO INDICE INSINVANTVR quem toti operi post epistolam ad Lectorem immediate præposuimus.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMAE, Ex Typographia Pauli Diani,

M. D. XCI.

RELECTIO

DE HABITVALI CHRISTI SALVATORIS NOSTRI SANCTIFICANTE GRATIA.

PER R. P. M. F. IOAN. VINCENTIVM Asturicensem ordinis Praedicatorum publicum in Salmanticensi Schola sacrae Theologiae professorem.

De Christi merito, satisfactione, praedestinatione, & de alijs quae ad Christi gratiam pertinent in hoc opere tractatur.

QVAE IN EO INDICE INSINVANTVR quem toti operi post epistolam ad Lectorem immediate praeposuimus.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMAE, Ex Typographia Pauli Diani.

M. D. XCI.

F. MICHAELI BONELLO ALEXANDRINO S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO.

TOTIVS ORDINIS PRAEDICATORVM vigilantißimo Protectori.

F. Ioannes Vincentius. S. P. D.

VRE meo vtor, Cardinalis amplissime, Dum hanc qualemcumque de sanctificante Christi Saluatoris gratia dictionem meam grauissimæ vestræ autoritati tuendam, & defensandam submitto, clarissimoq; vestro nomine tutatã & communitam esse summoopere exopto. Neque miretur quis, quod cum gratiam offeram, non pro gratia gratiam, sed ius, & id quidem ab Illustriss. Principe tam aperta significatione exquiram. Eximiam namque Christi gratiam, quæ nostram omnem coram Deo, & inchoat, & exaltat iustitiam iuris nomenclatura decet quam plurimum. Cui illud hoc loco non inepte accommodabimus, quod Magno Patriarchæ Iacob cum in nocturna cum angelo lucta se fortem & robustũ gessisset, summa cum eius glorię & dignitatis accessione dictum legimus. Si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis? Sed ne in ipsum operis obiectum totam mei iuris rationem reuocare videar; meam quoque Gen. 32.

deinceps,Cardinalis Illuſtriſs.cauſam agam. Veſtra Autoritate permotus,veſtroq; mandato,cui parere neceſſum erat,addictus, de Chriſti gratia proximis diebus in celeberrimo veſtro Sanctæ Mariæ ſupra Mineruam Collegio elaboratis, ininterpollatisque lectionibus nonnulla tractaui. Qua in re functus meo videbar officio:nam eam omnem,quæ per æſtiuale tempus licuit,perq; negotiorum importunitatem,quibus neceſſum erat incumbere,diligentiã adhibui.Optabã enim,& veſtro non deeſſe mandato Princeps clariſſime.& collegarum ſtudentium,quibus vere ſapientiæ amorem innatum eſſe cernebam,iuſtis votis & expectationibus ſatisfacere. Sed quo me,meamq; qualemcumq; literaturam veſtra Illuſtriſsima amplitudo honoratiorem faceret,ea ex me ad legibilem formam redacta poſtulauit, quæ meis auditoribus quandoq; verbo,quandoque ſcripto,quotidianis lectionibus commendaueram. Cum ergo diligenter ea,quę ex me & dictante,& legente, mei auditores exceperant,quaſi propriũ,vt aiunt, vomitũ colligere cæpi:illud mihi venit in mentem,quã eſſem apud viros ſapientes & graues inurbanitatis vitio incuſandus, ſi tam ipſe priuatus homo tanto in republica Chriſtiana Principi,tam priuatum exhiberem obſequium,in quo nec excellens ipſa ſuſcipientis ſplendeſceret Autoritas, neq; officioſum obſequentis munus vlla poſſet ratione demonſtrari.Quare officij mei mox illud eſſe putaui,vt ea quæ priuatis lectionibus,diſputationibus aſsiduis,familiaribuſq; colloquiis,inordinata quãdoq;, & ſi opportuna,effuſione circa ipſum gratię Chriſti tractatum diſperſeram, quaſi in vnum colligarem faſciculum, compendioſaq; relectione copilarem:qua veſtro clariſsimo dicata nomini in lucem ædita,& debitã animi mei in veſtris parendi mandatis prõptitudinem teſtatiorem efficerem; & glorioſum laborum meorum fructum ſub tanto illuſtriſſimi Principis patrocinio,vt par erat,reportarem. Quo factum eſt, vt huius mei operis,in quo non de leuioribus rebus leui agitatione diſſeritur,ſed de ipſa Chriſti domini gratia grauis eſt inſtituta di-

ta di-

ta disputatio,non tam ipse elegi Patronum,quam altiori, vt crediderim,sorte mihi datum accepi. Qua in re, & diuinum ego plane beneficium ex ipsa,ni fallor,Christi gratia vt a primo omnium gratiarum & beneficiorum fonte ad me deriuatũ agnosco,& propositi mei iuris titulum fundatissimum esse,nullus non cernet.Et mihi quidem sors cecidit in præclaris,nam si sapienti, & matura deliberatione, grauiq; consilio res esset tractanda, cuius obsecro nomini illud opus dicandum foret,in quo pro sanctificante Christi gratia,inaliqualemq; ipsius comendationem,nescio an feliciter,nonnihil elaboratum est,& desudatum : Et quod doctrinis varijs & peregrinis haudquaquam fluctuãs eius Autor abductus, sed firmissima Sanct. Thomæ doctrina, diuina gratia, specialique Dei munere Dominicanę religioni donata,stabilitus, ex ditissimis eiusdem religionis thesauris & vetera proferens, & noua composuit? Cuius,inquam,Dominicanus huius operis scriptor pręclariori nomine suas posset operas felicitare,quam Illustris. Card.Alexand.qui totius Prædicatorum ordinis,cui diuino munere, Apostolicoque fauore datum est in gentibus Euangelizare ininuestigabiles diuitias gratiæ, & gloriæ Christi,non nisi specialissima Dei Opt. Max. prouidentia vniuersalis extat protector?Quique ex eodem ordine ad Illustris.Cardinalitium ordinem assumptus pinguiores secum Dominicanæ terræ fructus assumpsit, ardentissimum, nimirũ,pro Christi gloria, pro suæq; religionis conseruatione, & amplificatione Zelũ; scientiam itidem,non eam quæ inflat, & quæ apud Deum stultitia reputatur: sed quæ diuinæ charitatis,præclaroque virtutum omnium ornamento decoratam Euangelicam vitam, præceptis & consilijs Christi constantem, & fælici, & stabili structura ædificat. Quę duo cum in Patre nostro Dominico miro splendore effulserint, suisque alumnis veluti iure hæreditario possidenda reliquerit, in clarissimo Principe Alexandrino quasi insculpta, & innata reperies. Attendens enim ad petram ex qua excissus est, nihil

anti

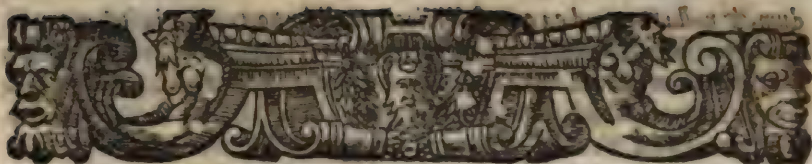
antiquius,nihil præclarius,nihilq; sibi augustius semper esset putauit, quam spiritualia suæ religionis incrementa, sed ipsam in primis Christi gloriam,graui,religioso,sapiẽtique spiritu Zelare. Sed quam ei cordi semper fuerit grauissima,clarissimaque Doctoris Angelici S. Tho. doctrina, quæ in ipso sanctissimo Thoma quasi in altero Orientalis Paradisi fonte,ex purissimis & defecatissimis super firmamentum collectis aquis, cælesti quodam effluxu affluenter emanans, non solam prædicatoriam religionem, sed & ipsum amplissimum Christi conclusum hortum, Catholicam videlicet Ecclesiam, eximijs diuinarum virtutum seminibus fæcundatum mira affluentia irrigauit, & assidue irrigans cælestium fructuum ipso Max.Deo incrementum dante,& abundantissimam,& saluberrimam copiam subministrat. Quam,inquam, huic clarissimo Principi huius tam præexcelsæ doctrinæ in natus sit,Deoque suggerente, insitus amor,quantaque ei semper cura fuerit,vt vera hæc nostra sapientia & in tellectus coram cunctis populis purior,cultior, & amplificatior in sua Dominicana familia conseruetur,&floreat,quis non videt?Nam huius rei testes sunt viri & Euangelicæ religionis,& omnium diuinarum, humanarumque literarum splendore fulgentissimi ex diuersis & Italiæ,& Hyspaniæ prouintijs, quorum offitio ipse Illustrissimus Cardinalis hoc suum insigne Collegium, & Religionis,& studij amore, multaque eruditione & doctrina illustrauit. Per pauca hæc,quæ meo fuerunt accommodata intẽto,dete,detuisq; clarissimis virtutibus,Card. Amplissime,vt de religioso Principe eadem ipse religiosa professione coniunctus nullis verborum floribus, nulloq; orationis fastu,sed humili descriptione carptim & vellicatim dixi. Aegregia enim alia,eaque maiora tuarum virtutum facinora alijs decantanda prętermitto,qui &ingenij viuacitate polleãt,& arte dicendi valeant. Nã quibus ego orationis luminibus,qua verborum copia, qua ve sermonis suauitate ea valeam comprehendere, quæ non modo in grandiori & maturiori iam ætate positum & priuata,

&

&publica negotia gerentem te cunctis mirabilem efficiũt: sed quę & in ipsis tuæ adolescentiæ gressibus, quorum in cõstantia & leuitas tanta esse solet in viris plerisq;, vt eos, Salomone testante, penitus efficiat ignotos, tam grandi prouer.30 cum totius Christiani orbis admiratione, & Christianorũ Principum Magni præsertim Philippi Hyspaniarum Regis approbatione gesisti. Cum Magnus ille Pius V. cuius fælix memoria, veluti alterius Iosiæ, in omniũ ore quasi mel Eccl.49. indulcabitur, incompositione odoris facta opus pigmentarij, te vnũ e multis clarissimis purpuratis Principibus Deo annuente, imo, nisi totus depicitur mnndus, inspirante delegit, vt suprema legati Apostolici alatere Autoritate Fungens cum tribus potentissimis Regibus Hispano, Gallo, & Lusitano, non de parui momenti rebus, sed de fælici eorum concordia & federe aduersus terribilem & truculentum Christianæ religionis hostem Turcarum Principem ineundo, & grauiter & prudenter tractares. Qua in re tanti momenti gerenda, mirum sane, quam te Magnanimum supremi Orbis Principes Principem agnouerint: quam te circumspectum, & prudentem Apostolicæ sedis legatum Prudentissimi Reges fuerint experti: quã in te Ampliss. Romanæ ac perinde Catholicæ Ecclesiæ Cardinali ardentẽ fidei & religionis Zelũ ipsi Catholici Principes Christiani nominis defensores nõ sine ingenti admiratione perspexerint. Quo plane factum est, vt in florentissimis illis regnis in quibus Apostolicæ legationis munere frungebaris, te quasi miraculum conspicerent, & veluti è cælo demissum summa cum lætitia venerarentur omnes. Sed & fælix ipse tuæ legationis exitus, famosa, nimirum, illa de potentissima Turcarum Classe reportata victoria, nonmodo te Apostolicæ Ecclesiæ legatum, sed selectissimum diuini fuisse consilij nuncium aperta luce demonstrauit. Sed quid Ego in his referendis tantopere moror, cum sint & cunctis peruia, & ame tam sine vllo sermonis lepore, tamque demissa & humilioratione narrentur? Quare ad me, meumq. laborem reddeo, quem si vno tuo Card. Ampliss. munitum

præ-

præſidio agnouerim,& ſi peregrinũ,ignotum, omniq; alio deſtitutum auxilio videam, ſecurum in medio, & vrbis,& orbis efferam.Accipe ergo hoc tuum quod tibi munuſculum offero,tuo clariſſimo tutamineIlluſtrandum,quod vel ex eo libẽtiore animi propenſione,ſub tua fide & protectione ſuſcipe,tuaq; autoritate ab omni externa iniuria defende:quod ipſam Chriſti gratiam, eiuſq; glorioſum honorem, cuius amore & Zelo in rebus & publicis & priuatis duceris,vel operis ſaltẽ titulo redolet.Offerre maiora vellem,ſed nos premit egeſtas, neq; tãta ſuppetit munerum facultas.Argentum enim & aurum,amplior, nimirum,ditioris literaturæſupellex non eſt mihi,ſed hoc quod habeo idcirco vobis do Illuſtr.Princep.ne graui videar reprehenſione dignus,ſi cum ex vberrimo totius eruditionis, doctrinæ,ac literaturæ fertiliſſimo campo: ex feraciſſima omnigenis ſapientiæ terra:ex ipſo communi omnium & diuinarum & humanarum literarum emporio, ex florentiſſima, nempe,ſalmantina vniuerſitate ad vos venerim,vacuus in conſpectu veſtro apparerem.Sed iam denique ipſam iuris mei rationem iterũ exigo:neq; enim importunus,iniquus ue exactor videri debeo : ſi quod veſtro nomine factum eſt & laboratum, veſtra quoq; autoritate & defenſatum, & Illuſtratum eſſe deſidero.Hoc mihi, meoq; operi a vobis deberi Princeps Illuſtr.audacter affirmo:ſed me totum veſtris obſequijs debitum eſſe,non diffiteor.Verum cum ratione alia me vobis officioſiorem exhibere nequeã, Deum Opt. Max. deprecor,vt in ipſam ueſtrę Dominicanæ reip. gloriam,& in maximam totius Eccleſiæ utilitatem ad multos annos ſeruet incolumem. Romæ.Ex religioſiſſimo,ac perinde celeberrimo ueſtro S.Mariæ ſuper Mineruam conuentu.

AD LECTOREM.

ON possum non (lector optime) in hoc de habitualí Christi sanctificante gratia opere nonnulla aduertere, quæ & me in quibusdam, quæ tibi non admodum erunt grata, fortassis exusatum reddent, & te mihi, meoque operi efficient beneuolum. Et principio quidem prolixiora & elaborata magis me oportuisset præfatione vti, vt eam, quæ me ad scribendum ratio inpulit, aperta tibi significatione explicarem: nisi de hoc argumento alibi nonnulla dixissem, quę meam tibi mentem satis ualent aperire, & ipsam offitij mei rationem exponere. Neque enim poteram temeritatis crimine alias non grauiter incusari, quod vix diuturna ac laboriosa satis & maris, & terræ pericula euaseram: Vix metum a syrtis & scopulis, a tumescentibusque maris vndis susortum excuseram: vix ab infirmitate grauissima, qua ad extremum vsq; fere vitæ periodum laborauerам, ad mediocrem fueram sanitatem reuocatus: vix molesto, prolixoque itinere peracto, non ad otiandum, sed ad priuata, communiaque inclitę Salmantinæ vniuersitatis negocia, debita solicitudine pertractandum Romæ applicueram: cum illud mihi, & legendi, & scribendi offitium assumpsi, cui & sanitatis firmitas, & tranquillitas tum corporis, tum præcipue animi apprime sunt necessariæ. Verum neque illud temeritate vacat, quod rem tam difficilem solus agrederer, & auxiliaribus amicis destitutus, & familiaribus libris minime recreatus, quibus inter Penates Deos (si sermone Gentilico licet religioso viro uti) principem ipse locum tribuerem. Nec non me audaciæ vitio vehementer arguit, quod famoso Tyberi gutulam aquæ afferre aditerer, dum Romæ & Catholicæ veritatis Matri, & omnium tum humanarum, tum diuinarum literarum altrici, leuissimam literaturæ supellectilem quam ex mea mecum deferebam Hyspania, mox & linguæ & calami fastu ostentare parassem. Sed quod obsecro manifestius audacioris animi expectaretur inditiũ, quam quod conari visus fuerim velocissimum temporis cursum ipsa operis velocitate superare, ac plane vincere? Nam quinque mensium spatium vix satis erat ad ea legendum, quæ prælo mandanda parabantur, vix ad meditandum, vix ad dictandum, vix ad corrigen-

dum, & nullatenus ad ea quæ fastidiosa præli importunitas in ipsoque operis progressu assidue offert autori suffecerat: & tandem hæc omnia vnico quasi fasce conglobata intra eiusdem perscripti temporis metam, ipso repugnante tempore, absoluimus. Sed quoniam non cuiuis homini illud feliciter dicere contingit Veni, vidi, & vici, non tam res succesfit ex voto, vt non multa, & in ipsa operis substãtia, et in debita ordinis dispositione, & in necessaria denique præli fidelitate, ob præuentam iusti temporis mensuram, desiderari possint. Vnde & necessum erit lectori ad errata, quæ in ipso operis fine adnotauimus, oculos aliquando conijcere. Ista, quæ me intemerarij facti suspitionem inducunt, idcirco proposui, vt aduertas bone lector, hæc mihi omnia præconsideranti, tam grauem scribendi occasionem occurrisse, vt satius, ac plane honestius mihi fore iudicauerim temeritatis suspitionẽ, imo & notam incurrere, quam officio multis a me titulis debito aliqua ratione deesse. Sed iam vlterius in meis aduersionibus progredior, & quod te lector candide ipse operis titulus vehemẽter offendat, non me clam est, nã neq. mihi satis est gratus. Quia integro & iusto volumini, & in quo grauissimæ, & variæ exagitantur controuersiæ, simplex relectionis titulus non admodum quadrat. Qua in re nihil inuenio aliud: quo & tibi, & mihi faciam satis, quam vt id, quod ipsa rei veritas ad dicendum suppeditat, expedita narratione proponam. Istud, nimirum, opus ex ipsa primaria suæ inchoationis intentione, eorum tantum, quæ duorum mensium spatio de habituali Christi gratia in insigni Sanctæ Mariæ super Mineruam collegio priuatis lectionibus prælegi, vulgandæ in publicum relectioni fuisse dicatum: sed cum tantisper in eius versarer progressu, vel ipso agitatæ meditationis calore ductus, vel quod verius est, quia vidi, me non posse non magno rubore suffundi, si Principi Illustriss. Card. Alexand. tam breuem, tamque minutulam, & si grauem disputationem complectentem, cartam dicassem. Vnde me continere non potui, quin ea adderem, quæ, & si humili relectionis titulo non gratanter submitterentur: a præcipuo tamen eius intento secundum debitum consequentiæ ordinem minime resilirent. Illud quoque animaduertas obsecro lector candide, me multa in hoc opere consulto vel intacta reliquisse, vel breui discusfione exagitata insinuasse: quia in Autoribus qui vniuersis fere Theologis familiares sunt & communes, tam sunt copiosa tractatione diggesta, vt nullam me posse eis accessionem facere Iudicauerim. Et ne absque legentium fructu aliena transcriberem, ab eorum disputatione abstinere decreui, aut saltem calamũ in ipsorum discussione temperare. Nonnulla quoque reperies in quibus te ad nostrum librum de Origine, & potestate gratiæ remito. Non putes solum esse sine re titulum. Nam opus illud, Deo aspirante, Salmantinis excusum typis breui poteris, si placuerit, legere. In quo & vberiorem rerum copiam, & multiplicem controuersiarum varietatem inuenies. Neque vero quæ ibi exacta disputatione disseruimus, ad hanc de Christi gratia relectionem transportauimus: Paucissiam

siam

sima enim sunt, quæ ex illo acersiuimus libro: quod si quando id fecimus (nā semel me id fecisse memini) eo plane factum est, vt eis quę ibidem dixeramus, nonnulla, & ea quidem consideratione digna, ad maiorem eorum amplificationem adderemus. Hæc tam familiariter diximus, bone lector, vt vel ex hac ratione intelligas, quanta cum securitate nostrum hunc tibi laborem fidimus. Ambulat enim cōfidenter qui simpliciter ambulat, sapiens dicebat. Prouer. 10.
Quare simplici suscipe animo, quod tibi simplici & veraci corde offero. Non enim, vt cuiuspiam autoris doctrinæ præiudicium inferam, nostra te legere cupio, sed eam tibi doctrinam ex affluentissima S. Tho. sapientia, quasi ex perenni & limpidissimo fonte haustam, propono, quam a primis meis fere cunabulis in Religione Dominicana, in religiosissimo præsertim & insigni Sancti Stephani Salmanticensis Cænobio, & in Collegio S. Gregorij valleoletano toto orbe terrarum celeberrimo didici: & in eodem Collegio, atq. in inclita Salmanticensi academia publico stipendio addictus, non paucis diebus docui. Neq. enim ex tempore theologabar, quando citissimo tempore hoc theologicum opus confeci. Vale lector optime.

INDEX QVAESTIONVM & dubiorum, quæ in hoc opere diſputantur.

QVia ſeptem præcipuis pręſens opus quęſtionibus conſtat, quarum ſingulis peculiaria annectuntur dubia: idcirco ſigillatim in hoc indice hæc omnia ſuo ordine ſunt proponenda: ita vt cuilibet principali quæſtioni dubia ei annexa ſupponamus. Sed & ſingulis propria in S. Tho. ſumma deſignamus loca, in quibus ab eius interpretibus regulariter ſolent verſari, vt ipſius S.Th. doctrinæ deditis officioſior fiat noſter hic labor. Principio tamẽ hãc totam de ſanctificante Chriſti gratia tractationẽ ab interpretatione illius celeberrimi S. Ioan. teſtimonij, Et Verbum caro factum eſt, &c. inchoauimus. Cui præambulam de dignitate & excellentia habitualis gratię diſputationem immediate coniunximus. Et Quæſtiones deinde alias ſequenti ordine pertractauimus

Prima Quæſtio.

Dubia huic i.q. annexa.

Quæst. 6. principalis.

Dub.huic quæst.annexa.

Quęst.7.principa.

Dub.quæst.annexa.

An

RELECTIO DE HABITVALI CHRISTI SALVATORIS NOSTRI SANCTIFICANTE GRATIA

Per R.P.M.Fr.Ioann. Vincentium Asturicensem Ordinis Prædicatorum publicum in Salamanticensi Schola Sacræ Theologiæ professorem.

Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti a Patre, plenum gratia, & veritatis. Ioan.cap.1.

TRACTATVRVS in præsentia (felici vtinã progressu) de habituali Christi Domini gratia, sententiã propositam desumptã ex 1.c.Io. instituto nostro maxime accõmodatam existimaui. Tũ propter eximiã eius profunditatẽ, & excellentiã, quæ S.Aug. tanta visa fuit, vt diceret nõ semel, quod cũ apud ethnicorũ philosophorũ libros, quamplurima de diuino verbo scripta legisset, legerat enim, inquit ipse, & quod vnigenitus filius Dei sit, & quod per ipsum vniuersa sunt condita: tamen qđ verbũ factũ sit caro, quodq. nobiscum habitauerit humanis laboribus & ęrumnis, atq. ipsi humanæ morti obnoxium, in Euangelista Ioanne primum legerit. Tum propter apertam habitualis Christi

Tract.2.in Ioa. & lib. de qninq; hęresi.c.3

gratiæ,ipsiusq.& amplitudinis,& plenitudinis significationem, quã & ipsis verbis, & vera earum intelligentia complectitur. Existimo enim minime consentiendum esse Erasmo, cui Dominis Cardinalis Caiet. hunc locum S.Ioannis versans consensit asserenti verba illa Plenum gratiæ & veritatis,non ad Christum Dominum,sed ad Ioannem Baptistam esse referenda: censetq. prędictus autor,ita legendum fore, Verbum caro factum est & habitauit in nobis,& vidimus gloriam eius,gloriam quasi vnigeniti a Patre,& hic terminetur tota clausula, nouaq.deinde in hunc modum incipiat sententia,Plenus gratiæ & veritatis Ioannes testimonium perhibet. Duplici ex causa in hanc intelligentiam Erasmus ducitur. Prima quia in exemplaribus græcis non legitur,Plenum,in neutro genere positum, sed, Plenus,quę est dictio generis masculini, quæ proinde non potest componi cum verbis pręcedentibus,puta,Verbum caro factum est,&c.Sed accõmodari debet ad sequentia verba,nimirum,Ioannes testimonium perhibet,atq. adeo non de incarnato verbo,sed de Ioan. Baptist. asseritur ipsa gratiæ & veritatis plenitudo.

Secunda, quoniam illa dictio,Plenum,græce nominitiui casus est, & non accusatiui,in quo nostræ dictionis vulgatæ interpres hãc vocẽ posuit,namque illa verba,Plenum gratię & veritatis,in editione nostra vulgata præcedentibus illis verbis respondent, Vidimus gloriam eius,&c. Necesse igitur est,vt verissimis exemplaribus græcis debitũ, vt par est, deferamus honorem,quod illa dictio,Plenum,ad S.Ioannẽ & nõ ad Christũ referatur;ita vt fiat sensus,quod Ioannes plenus gratiæ,& veritatis testimonium perhibet. Verum hæduæ quibus Erasm* ducitur coniecturæ, multo leuioris sunt momenti, quam quod propter eas recedendum sit ab intelligentia communi horum verborum vniuersis Ecclesiæ Patribus iam olim probata. Nam,vt constabit ex quamplurimis infra referendis Patrum testimonijs,perpetua semper fuit horum verborum apud patres intelligentia,quod gratiæ & veritatis plenitudo non ad Ioannem,sed ad Christum est referenda: Pręterea non potest non esse ingens temeritas,ne manifestum dicam errorem,a nostra latina vulgata editione in re præsertim tam graui discedere,& eius interpretem inscitiæ incusare. Cum sac.Synodus Trident.sess.4.tantam vulgatæ ęditioni autoritatem tribuerit, vt ipsam in lectionibus,concionibus,disputationibus,&c. ꝓ authentica habẽdam esse decreuerit. Accedit ad hæc,quod si ea,quæ in textu Euangelico immediate sequuntur,præcedentibus annectamus:hęc communis patrum intelligentia continuo apparebit veritati consentanea. Ponderanda enim sunt duo illa,quæ mox in textu Euangelico legimus. Primum. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Secundũ. Lex per Moysen data est,gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

est. Ex quibus constat, quod Ioann. Euangel. vt eã gratiæ & veritatis plenitudinem, quam de incarnato verbo prędicauerat, testatiorẽ fa ceret, & irrefragabili comprobaret autoritate: statim post verba illa Plenũ gratię & veritatis, induxit Ioannis Baptistæ testimoniũ, quod iudæis Christi hostibus non poterat nõ esse grauissimum, quo verbũ incarnatum vniuersale gratiæ & veritatis principium, illis duabus sententijs paulo ante adnotatis, coram omni iudæorum plebe libera fuit confessione testatus. Ob idq. Euangelista illa verba, De plenitudine eius, &c. in ipso Ioannis testimonio expressit: vt Baptistæ testimonij consonantia, cum ea incarnati verbi commendatione, qua ipsum gratiæ & veritatis plenum esse dixerat, manifestius appareret.

Sed iã argumentis Erasmi occurramus. Et primũ quidem debilissimũ est, nullaq. nos difficultate pręmit. Fatemur enim libẽter dictionem illam, Plenum, gręce non neutri, sed masculini generis esse, cõponitur enim græco exemplari cum illa dictione Logos, quæ etiã est generis masculini: at nostræ æditionis vulgatæ interpres, vbi græce habetur Logos, vertit & satis rationabiliter, verbũ, quod cũ sit generis neutri, necessum fuit, vt dictio, Plenũ, ei correspondens in neutro quoq. genere locaretur. Ad secundũ argumentũ, quod plusculũ præsefert difficultatis, libenter etiam admitto quod assumit Erasm⁹, nimirum, dictionẽ illam, Plenum, græce nõ accusatiui casus esse, sed in recto locari, nego tamen id quod ipse subiunxit, scilicet, in latina æditione vulgata accusatiui casus esse: nã est reuera nominatiu⁹, neque respondet illis verbis, vidimus gloriã eius, &c. vt Erasmus & Cait. putauerunt, sed verbis prioribus, videlicet, Verbum caro factũ est. Vnde legitimus prefati testimonij sensus, is est, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, plenum gratię & veritatis, & vidimus gloriam eius gloriam quasi Vnigeniti à Patre. Itaque inter verba antecedentia; Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & sequentia alia, scilicet, Plenum gratię, & veritatis, interpres latinus per modum cuiusdam parentesis interposuit verba illa, Et vidimus gloriã eius, gloriã quasi, Vnigeniti à Patre. Cui vero sensui attestatur, quod in quibusdam Biblijs hæc verba, vidimus gloriam eius, &c. duabus virgulis comprehenduntur conclusa. Domino Caiet. parentesis ista plus nimio visa est protensa, & prolongata. Sed leuissimus certe scrupulus ipsum à latina vulgata lectione dimouit, cũ apud latinissimos etiam autores quam sępius videre liceat, non minus longam, quin & longiorẽ subiunctæ sententiæ interclusionem. Posset etiam is cui iste interpretationis modus non placuerit, dicere iuxta mentem Cyrilli Alexand. lib. 1. in Ioann. cap. 15. quod, vt habeatur sensus apertus illorum verborum, Plenum gratię, &c. subintelligatur. Verbũ erat, ita vt sit sensus. Verbum erat plenum gratię, & veritatis. Imo pos

sunt hæc verba ita sumi, vt reddant causam præcedentium, puta, vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre. Et subiúgatur continuo, erat enim plenum gratiæ: quasi diceret, non mirum quod tantam eius viderimus gloriam, cum esset plenum gratiæ & veritatis. Quibusdã placet illam dictionẽ, Plenum, in accusatiuo casu cõstitutam accipere. Et quod componatur cũ vnigenito, sitque sensus, Hũc a patre vnigenitũ vidimus plenũ gratiæ, &c. Insinuauit Chrys. hanc intelligentiam hom.15. in Ioan. Alij denique non legunt Plenũ in recto, aut in accusatiuo, sed, Pleni in genitiuo casu, & cõponũt cum illa dictione vnigeniti. Ita videntur legisse Theophilatus versans hũc locũ Ioan. & Athanas. in oratione ad Maximũ Philosophũ. Hæc omnia non improbabiliter dicuntur, quia retinet præcipuum quod intẽdit vulgata latina æditio, nimirũ, quod gratiæ & veritatis plenitudo ad verbum incarnatum, & non ad Ioannẽ Baptistam referatur. Sed prima expositio mihi magis probatur, & apparet magis grata textui. Sed quicquid de hac re fuerit, illud nobis sit statutũ & certũ, Plenitudinẽ gratiæ & veritatis cuius Euangelista Ioannes meminit in suprascripta sententia, in maximã incarnati verbi laudẽ, & commendationẽ ab ipso fuisse Euangelista positam. Qua supposita prædicti testimonij vera ac literali intelligentia, more scholastico sequentes conabor explicare cõtrouersias, quæ ad extollendã Christi Saluatoris nostri gratiam mihi magis visæ sunt accommodatæ.

Prima, Num in rationali Christi anima habitualis, ac sanctificãs reperiatur gratia.

Secunda, An gratia habitualis necessariam habeat in Christo habitudinem ad hypostaticam vnionem per modum dispositionis, vel antecedentis, vel concomitantis ipsam.

Tertia, An Christi gratia tanta polleat plenitudine, vt censeri debeat infinita.

Quarta, Num Christus per propriam dispositionem, & cooperationem adeptus fuerit habitualem gratiam.

Quinta, Vtrũ habitualis gratia fuerit Christo simpliciter necessaria ad exequendum Redemptoris officia, ad merendũ & sibi, & nobis, ad satisfaciendum Deo pro vniuersis humani generis peccatis.

Sexta, Nũ Christi gratia sit gratia capitis Angelorũ, & hominum.

Septima, tandem & vltima, Num ex vi prædestinationis hæc gratia competat Christo, ita vt reuera fuerit ad ipsam prædestinatus.

Ad primam igitur controuersiã disputandã accedo. Sed quoniã vt Cõsultus in l.1.ff de origine iuris elegãter dixit, difficile est aliquid terminare, antequã termini quæstionis intelligãtur: priusquã, argumentis hinc inde iactatis primam hanc controuersiã discutiã opere pretium duxi explicare, quid designet illa dictio, Gratia, qui

est

est terminus de quo præcipue tota hæc versatur disceptatio. Neque vero prolixã huius vocis explicationẽ deducã, sed ea contentus ero quæ præsenti instituto videbitur necessaria. Memini enim me apud Cic. lib. 1. de oratore legisse, quod solet verbi controuersia vexare eos, qui cupidiores sunt contentionis, quã veritatis. Igitur hæc vox Gratia, prout Christo accõmodatur, in triplici potest vsurpari acceptione, & pro gratia vnionis, & ꝓ gratia habituali quã cõmuniter Theologi gratiã sanctificãtẽ appellãt, & pro gratia deniq; gratis data: Et quidẽ in præsentia de gratia gratis data nullatenus habendus est sermo, nãq; gratia hæc, cũ nõ sufficiat bonũ facere habentẽ, neq; in spirituale ipsius habentis cõmodũ, sed in cõmunẽ Ecclesiæ vtilitatẽ per se cõferatur, vt S. Tho. 1. 2. q. 111. art. 1. adnotauit, vix potest gratia appellari, nisi cũ illo addito gratis data, quæ conditionẽ quandã à perfectione gratiæ diminuentẽ importat. Nos enim de illa Christi gratia quæ & perfecta est inesse gratiæ, & gratiæ nomen absq; vlla apposita limitatione suo iure meretur, dũtaxat in præsentia disserimus. De gratia itidẽ vnionis vix fiet vllus à nobis sermo in præsenti tractatu. Est enim gratia hæc adeo excellens, tãq; difficilis ac reconditæ intelligentiæ, vt vix iusto vno volumine possit eius pertractatio cõprehendi. Id autẽ meũ esse iudicaui, breuiter exponere, quid gratia vnionis in Christo designet: video enim apud graues Autores, in quorũ numero præcipuus est noster S. Tho. non in vna, & eadem semper acceptione desumi. Quãdoq; enim asseritur donũ esse increatũ, & modis omnibus infinitũ. In hac acceptione capitur à Doctore Angel. 3. par. q. 7. ar. 11. & ar. 13. ad 3. Quãdoq; vero donum creatum, ac proinde non simpliciter, idest modis omnibus infinitũ à Theologis vocatur: quã acceptionẽ facile colligemus ex eodem S. Tho. 3. par. q. 12. ad 3. dicente, vnionis gratiã à tota Trinitate effectam esse & causatam. Vt hanc autẽ componamus diuersitatẽ: aduertendum est, tria reperiri in hypostatica vnione verbi ad humanitatem. Primum & quidẽ præcipuum ipsum Dei verbum, quod cũ caro fuit factum, rationem induit excellentissimi, ac infiniti doni humanæ naturæ cõmunicati. Neque enim potuit non inducere summe gratuitam excellentissimi doni rationem, cum ex præcipuo paterni pectoris amore ipsi fuerit humanitati datum; sic enim (inquit Sanctus Ioannes) Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitũ daret. Secundum, ipsa natura humana, cui tantum fuit hoc donum exhibitũ, tantoque fuit beneficio donata, vt merito S. August. libro de præd. Sanct. diceret. Prædestinata est ista naturæ humanæ tanta & tã excelsa, & sũma subuectio, vt quo attolleretur altius nõ haberet.

Quid vox Christus significet vide infra quæst. 7. a principio.

cap. 3.

cap. 15.

Tertium denique ipsa actualis coniunctio, seu vnio verbi ad humanitatem. Gratia igitur vnionis quandoque sumitur pro ipsa

per-

personali esse diuini verbi, secundum quod habet rationem termini incarnationis & vnionis hypostaticæ: & iure quidem gratia appellatur, quia hac ratione summum donum, supremumque diuini amoris beneficium fuit humanitati collatum. Et cum in hoc sensu, qui satis solet esse in vsu Theologorum positus, gratia vnionis capitur, verissime dicunt Theologi, Vnionis gratiam summam esse, & modis omnibus infinitam, ac proinde increatam & improductam, sed humanæ tamen naturę communicatam. Quandoque vero gratiā vnionis appellant Theologi actualem ipsam coniunctionem, & vnionē diuini verbi cum humanitate: in quo sensu gratia vnionis quid creatum est, & causatum à tota Trinitate, vt S. Tho. præcitatus dixit. Atq. adeo non est modis omnibus infinitum bonum, & si ex parte formalis termini, puta, diuini verbi, magnam quandam infinitatē accipiat, ac planè tantam, vt intra rationem vnionis & coniunctionis naturæ substantialis cum supposito, maior neque esse, neq. intelligi valeat, vt ex S. Tho. 1. par. q. 25. ar. 5. ad 4. facile colliget peritus Theologus. Excellentissimam hanc vnionis gratiam, siue in vna, siue in altera acceptione desumptam explicuit nobis D. Ioann. in illis nostri Prothematis verbis. Verbum caro factum est, &c. His enim verbis mire describitur, & quod diuinum verbum ineffabiliter fuit humanæ naturæ communicatum, ita vt totam ipsam secundum etiam inferiorē & infimam carnis portionem assumeret, & hypostatica vnione dignificaret: & quod ipsa actualis coniunctio verbi & humanitatis (cuius permanentiam & indissotiabilem durationem denotant illa verba, Et habitauit inobis) diuina fuit virtute effecta: hoc enim explicatur verbo illo, Factū est. Hæc de gratia vnionis dixisse sufficiat. Alia acceptione prætermissa, quę quibusdam placuit Theologis, Gratiam Christi habitualē vnionis gratiam idcirco appellantibus, quatenus medium quodam est congruentis dispositionis inter humanitatem & verbum in ipsa hypostatica vnione. Sed hęc acceptio reprobabitur à nobis infra in articulo primo secundæ controuersię. Deinceps de gratia habituali sanctificante, & gratum faciente, cui secundum locū in superius facta distinctione dedimus, dicendum est.

Et quidem cum in toto hoc nostro tractatu de huiusmodi habituali gratia per comparationem ad christum sit differendum; haud quaquam inofficiosum esse iudicaui, & doctrinæ ordini minus consentaneū, nonnulla breui orationis stylo hoc in loco præfari, quæ & ad dignitatem habitualis gratiæ cognoscendam, & commendandam non parum Theologis conferre poterunt. Si prius tamē animaduertero, in illa sententia, quam ex S. Ioann. pro fundamento totius nostrę disputationis præmisi, expressam fieri huius quoq. gratię mentionem, in illis præsertim verbis, Plenum gratię & veritatis. Nam quod hæc

verba

verba de habituali Christi gratia sint accipienda, fatentur grauissimi Patres cum eruditissimis alijs sacræ scripturæ interpretibus, quorum testimonia in progressu primæ controuersiæ reperiet diligens lector. Neque huic intelligentiæ dissentiunt, qui dicunt, verbum caro factũ dici hoc loco plenum gratiæ, & veritatis, ab effectu & redundantia in nos: qui eius gratiam, & veritatem, nempe, doctrinam & sapientiam participamus. Nam hęc in nos redundantia præsupponit in ipso formalem & intrinsecam gratiæ & veritatis plenitudinẽ. Et (nisi me mea fallit opinio) crediderim ego, S. Ioann. Euangelistam illa sententia a nobis proposita tria explicuisse, quæ in Christo domino suum habent consequutionis ordinem. Nam primis quidem verbis, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, ipsam vnionis gratiam, vt paulo ante dicebamus, expressit. In verbis autẽ quę, vt retro aduertimus, immediate sequuntur, & si primo aspectu mediatam & remotam sortiãtur in textu vulgato dispositionem, videlicet, plenum gratiæ, & veritatis, explicuit Euangelista habitualis gratiæ, excellentisque diuinæ scientiæ plenitudinem, in ipsa christi anima residentẽ: quæ sane gratiæ & veritatis plenitudo connaturalem habet, iuxta modum in secunda controuersia explicandum, ad gratiam vnionis cõsequutionẽ, & commitantiam. Sequentibus denique verbis, nimirum, Vidimus gloriã eius gloriam quasi vnigeniti a patre, prodigiosa Christi & insignis virtutis, ac potentiæ opera, admirabilemq. eius sapientiam externa prędicatione testatã Euangelista designauit. Huiusmodi namq; miraculosa facta, quibus præclarissimã suæ prædicationis doctrinam diuinitus Christus cõfirmauit, ob id gloriã vnigeniti a patre, S. Euangelista vocauit, quia illũ in hominũ cõspectu illustrem, & gloriosum effecerunt, & dignum cui vt summæ veritati omnis adhiberetur fides; & quem, vt verum Christum, verum Messiam, verum Dei filiũ, ac verum deniq; Patris verbum carnẽ factum susciperent, & venerarentur omnes. Et idcirco Christus Io. 15, merito Iudæos inexcusabiles esse dicebat, quia ipsum vt verum Messiam eis in lege promissum non susceperint. Si non venissem, inquit, & loquutus eis nõ fuissem, & operanõ fecissem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum non haberẽt: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. De huiusmodi gloria loquebatur S. Io. cum in c. 3. dicebat, Hoc fecit initium signorum Iesus in Chana Galileæ, & manifestauit gloriã suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Hanc gloriam postulabat a patre Christus ipse exemplum orandi tribuens nobis cum Ioa. cap. 16, dicebat. Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, quasi diceret, Pater insigni miraculorum gloria, grauissimæ doctrinæ autoritate, vnigeniti filij tui incarnati maiestatem hominibus notam, & manifestam facito: vt ipse filius tuus, postquam tanta fuerit vnigeniti tui gloria donatus,

natus, te ipsum sua morte & passione clarificet, pro tuo amore, pro tua obediẽtia, pro maximiq. tui nominis autoritate, & gloria turpissimam Crucis mortem spontanea voluntate complectens. Iuxta illud Ioan. c. 14. vt sciat mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio, surgite eamus hinc, ad mortẽ, Videlicet, subeundam. Et quidem ex ipsa gratiæ, & veritatis plenitudine, quasi ex proxima radice, & causa hanc tantam miraculorũ & doctrinę maiestatem, & gloriam ortum habuisse nõ irrationabiliter arbitramur. Quamuis omnia tandem ad vnionis gratiam, vt ad primã radicem sint reuocanda. Et ob id dicit Ioan. Gloriam quasi vnigeniti a patre. Nam ex eo quod Christi humanitas a diuino verbo ad vnitatem personalẽ assumpta summe fuit Deo grata, etiam habituali gratia: proportionatissimum haberi debuit diuinæ virtutis instrumẽtum, quo Deus quasi dextero suo vtens brachio, præclarissima patraret miracula, præcipuaq. diuinæ potentiæ ęderet opera: iuxta illud quod Beata Virgo plena Spiritu sancto præcinuit, Fecit potentiam in brachio suo: &c. Qua vero ratione Christus, vt homo, plenus fuit veritatis, excellẽti diuinæ essentiæ faciali visione præfulgens, dignus habebatur, cui vt supernaturalium mysteriorum oculato testi sũma adhiberetur fides, irrefragabilisq. ipsius in supernaturali doctrina haberetur autoritas. Non est nostra hæc intelligentia omni autoritate destituta; Namq; Ioa. Chrys. hom. 11. in Ioan. Illa verba Euangelistæ, Vidimus gloriam quasi vnigeniti a patre, de ipsa doctrinę, & miraculorũ gloria interpretatur. Nã cũ Christus & doceret, & operaretur, quasi vim, & potestatẽ habẽs: & doctrina, & mirabiliũ operũ patratio ipsam vnigeniti a patre dilectissimi dignitatem, & gloriam mira cum ostensione demonstrabant. Placuit & S. Basi. hæc interpretatio in hom. de fide, cui neq. Cyrillus, neq. Theophila. loc. cita. refragantur. Scio plane S. Chrys. eodem loco post Origenem in hom. de natiuitate Christi super illa Ioan. verba, In principio erat verbũ, hanc vnigeniti a patre gloriam ad excellentissima mysteria quæ circa Christi humanitatem diuina virtute contigerũt retulisse nimirũ, ad transfigurationem in Monte Thabor coram tribus discipulis factam. Quam S. Petrus 2. can. cap. 1. honoris & gloriæ appellatione designauit: Ad gloriosam eius resurrectionẽ: Ad ingressum ad discipulos ianuis clausis: ac deniq. ad mirabilem ipsius in cœlum ascensionem. Verum hæc posterior intelligentia priori minime aduersatur, quin potius habenda est, vt eius ampliatio, & extẽsio. Hæc nãq. mirabilia, quæ in ipsa christi domini humanitate facta fuerunt, connumerãda sunt inter maxima & prodigiosa Christi opera, in quibus diuina potestas & virtus, q̃ in ipso Christo corporaliter habitabat, mire splẽduit & emicuit. De mysterio. n. resurrectionis dominicę dicebat

cebat Paulus, quod Christus qui mortuus est ex infirmitate carnis, ex virtute dei resurrexit, & ex virtute quidē nō aliena, & extrinseca, sed intranea & propria. Habitabat enim, & habitat in Christo, eodem Paulo testante, omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, idest, vere realiter & præsentialiter, & non vmbratice & figuraliter, vt in arca fęderis olim habitare solebat. S. August. tract. 2. super Ioann. Gloriam hanc referre videtur ad gloriam quæ in diuinæ essentiæ visione consistit. Probabilis intelligentia, sed præstat (ni fallor) illa quam dudum ex alijs patribus deduximus. Namque gloria illa beatifica nescio qua ratione visa fuerit in Christo corporeis obtutibus. Nisi dixeris, quod opera mirabilia, & clarissima Christi doctrina testimonio fuerunt Apostolis videntibus & cernentibus, quod Christi humanitas, cuius ministerio in his mirabilibus vtebatur verbum, non poterat non esse Deo gratissima gratia perfecta & consummata per gloriam. Et hac ratione Euangelista dixit, Vidimus gloriam eius, idest, gratiam eius consummatā. Cyrill. loc. cit. post Orig. hom. 2. in Ioan. quibus non refragare videtur S. Augustin. lib. 13. de Trinit. capit. 19. Gloriam hanc in eo sitam esse intellexit, quod susceptæ carnis infirmitas, nulla ex parte antiquā verbi maiestatem minuit, aut immutauit. Et hæc intelligentia non est cur reprobetur, imo neque diuersa reputari debet ab intelligentia nostra. Nam idem est prorsus miracula, & doctrinam Christi manifestasse nobis verbi dignitatē: & quod ostenderent ipsum Dei verbum, iustitiæ solem pulcherrima nube carnis obtectum in scripturis sacris merito vocatum, antiqua adhuc maiestate, & claritate pollere. Quare ad eundem fere sensum diuersa hæc in interptetamenta reducuntur.

2. Cor. 13.

Colos. 2.

Vt interpretatur August epist. 57.

Sed iā ad naturā & dignitatē habitualis gratiæ paucis verbis insinuādā, nostra deinceps reuertatur oratio. Principio quidē grandē habitualis gratiæ excellentiam, ex summa & maxima sui Autoris eminentia & maiestate non inepte venabimur. Consentaneum enim rationi est credere, perfectionem effectus proportionatam esse causæ dignitati. Quis autem sit huius diuinæ formæ Autor, Regius Vates nobis explicuit psal. 83. verbis illis. Gratiam & gloriam dabit Dominus. At continuo nobis obijciet theologus parum conferre ad dignitatem gratiæ extollendam, quod ipsum deum sui habeat Autorem, cum hoc cōmune sit vniuersis creaturis quamlibet imperfectis, & infimę naturę, vniuersę nāq; clamāt assidue, ipse fecit nos, & nō ipsi nos. Cæterū cui naturalis rerū ordo penitus nō fuerit ignotus, facile se poterit ab hac difficultate expedire: probe. n. sciet naturaliū causarum effectus in duplici genere positos esse. Quidam namq; ita a suis procedunt effectricibus causis, vt ab earum virtute, & excellētia plurimum deficiant, atque adeo ipsarum virtutem & dignitatem di-

Excellentia & essētialis gratiæ habitualis dignitas exponitur.

minuta, imperfectaq. ratione exprimunt. Quidam vero non vtcumque a suis prodeunt causis, sed & magnam cum ipsis, ipsarūque excellentia similitudinem habent & proportionem: quæ proinde vel adęquate, vel magna saltem ex parte earumdem causarum vim, & dignitatem considerantibus referunt. In solari Astro manifestum huius rei reperimus exemplum, vniuersalis enim hæc, & pulcherrima causa in varios ac multiplices se prodit effectus, inter omnes tamen sola lux est, in qua præclara solaris virtus adæquate exprimitur, & quę excellentiam & maiestatem huius tam eminentis causæ adæquata similitudine, & connaturali proportione exprimit. Lapides enim, plantæ, imperfecta animantia, & quāplures alij effectus a sole prodeūtes, vix vllam cum ipso proportionem habent, vnde neque ipsam solis vniuersalem, & fęcundissimam virtutē pro dignitate referunt. Hac ergo analogia seruata in effectibus qui ab eximia dei virtute dimanant, similem poterit doctus quisque distinctionem commentari: ita quod præter res illas omnes quæ à deo optimo maximo vti ab vniuersalissimo totius naturæ autore prodierunt, in quibus diuina ipsa potestas, ipsaque diuinę potestatis excellentia insufficienter exprimuntur, eo quod ab ipsius dei natura & dignitate, non modo infinito, sed fere improportionabili interuallo hi effectus distant, quia sunt & generis & ordinis inferioris ipso deo: præter hos, inquam, inferioris ordinis effectus, alius excellentioris & naturæ, & dignitatis effectus ab ipsa optimi dei excellenti virtute deriuetur. Qui, & si eximiam tanti sui autoris dignitatem, & potentiam adęquata expressione referre minime valeat (diuina namque potestas cum sit modis omnibus infinita adæquationem non admittit) eiusdem tamen sit ordinis, eiusdemque diuini generis cum ipsa maximi dei natura: exprimatque proinde, & si non non totaliter, aliqualiter tamen, id qđ in ea excellentius est, & diuinius, & in quo præcipue ipsa dei essentia vniuersas rerum naturas, & perfectiones, quam excellenter exuperat, vtpote quod supernaturale quodam sit, ac diuinum ipsius diuinæ naturæ participium. Mirabilem hunc diuinæ virtutis effectum nos gratiam appellamus. Cuius dignitatem & excellentiam S. Petr. in 2. can. c. 1. his verbis magnifice declarauit. Per quem, inquit, idest per Christum maxima & prætiosa nobis promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Hanc vnicam supernaturalem formā puta, gratiam, quæ vnica simplex qualitas est in anima, ipsā exornans & eleuans S. Petrus plurali voce maxima & prætiosa munera nobis promissa exposuit non obscure insinuans, hanc supernaturalem qualitatem, ita formaliter vnicam esse, quod virtute multiplex est, & multiformis. Ex ipsa enim diuinæ virtutes, fides, spes, charitas, supernaturaliaque Spiritus sancti dona, quasi naturali deriuatione promanant:

nant: vti à substãtiali essentia profluunt proprietates eius & operatiuæ potẽtię, vt ab essentia rationali oriuntur intellectus & voluntas. Ea loquendi prhasi vtitur S. Petrus in explicanda virtute & dignitate gratiæ, qua olim fuerat vsus Dauid cum in psal. 50. de originali peccato incidisset ei sermo, Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Quo loco hoc singularissimum originis peccatum, iniquitates & peccata in plurali numero idcirco vocatur: quia peccatum illud naturali generatione deriuatum ita vnicum est & simplex, quod est veluti primum omniũ peccatorum, & iniquitatum fæcundissimum, etsi putidissimum seminarium.

Prętereа, diuinam hanc habitualem gratiam vocat promissa S. Petrus, non solum quia non ex meritis nostris infallibilis doni rationem sortitur, sed ex liberali & magnifica Dei promissione ortum habet; verum etiam quia in ipsa gratia tanquam in prima radice præhabẽtur vniuersa dona nobis diuinitus a deo promissa, ipsa etiã ęterna vita quam in vltimum & maximnm bonorum meritorum præmium, gloriosumque bonorum laborum fructum, Deus ipse nobis fuit pollicitus, vnde Paul. Rom. 6. inquit. Gratia Dei vita æterna.

Ex his omnibus conficitur, habitualis gratię excellentiam & dignitatem ex ipsa Dei autoris gratiæ inenerrabili eminentia rationabili cõsequutione deduci. Eo quod inter omnes effectus adeo productos hoc sibi proprium vendicat Gratia, nimirum, quod procedat a deo intẽdẽte exprimere in hoc supernaturali effectu, id quod in ipsa eius essentia augustius est, & excellentius, & in quo à nulla substãtia creata, a nullaque proinde entitate naturalis ordinis & finiti imitari valet. In quo plane consistit Deum optimum maximum in productione habitualis gratiæ rationem induere supernaturalis autoris & causæ. Deum enim supernaturalem esse autorem, supernaturaleq. effectiuum principium, non consistit in eo, quod operetur vt vnus, vel quod agat vt trinus, vt ex nouioribus Theologis falso quidam putauerunt, quod facillima ratione demonstro.

Deus vt trinus nihil operatur ad extra, eo quod personarum Trinitas proprietatibus relatiuis constat, relatio vero nullius est actionis, nulliusque effectus actiuum principium. Quod autem Deus, prout vnus est, operetur, non est peculiare respectu gratiæ aut cuiusuis gratuiti doni, nam omnes naturæ ordinis effectus causat, & operatur Deus, prout est vnus. ergo Deum operari vt supernaturalẽ autorem & causam minime in eo consistit, quod vel vt vnus, vel vt trinus operetur, sed in eo quod exprimat in effectu producto id quod in ipso excellentius est & diuinius: & in quo nulla creatura ad naturæ ordinem pertinens eum valet sua natura imitari. Et quidem in omni-

bus supernaturalibus effectibus, etiam in his qui non tam secundum substantiam, quam secundum eum modum quo causantur, sunt censendi supernaturales, vt vita ad quam rediit, qui fuerat mortuus, & visus cæco restitutus, hæc doctrina verum habet: sed præcipue in hoc vno excellentissimo omnium effectu verificatur, quod nostrum est in præsentia explicare. Qua in re varijs Theologorum placitis, & iuditio meo, veritati parum consentientibus prætermissis, quid ipse in hac parte sentiã, breui & dilucida oratione exponam. Censeo igitur duo potissimum reperiri in Deo, quibus ab vniuersis creatis & creabilibus substantiis summo Deus interuallo distat. Alterum quod est ipsum, Esse inparticipatum & independẽs, totã essendi plenitudinem simplicissima quadam complexione continens (in hoc quod dicimus, quod deus est ipsum Esse duas alias rationes vniuersalissimas, scilicet, Viuere, & Intelligere comprehendimus, est enim deus ipsum Esse viuens intellectuali vita à semetipso, & independenter ab omni alio ipsam intellectualis vitæ rationem obtinẽs.) Alterum quod ita est ipsum Esse vnũ simplex & penitus indiuisũ, & indiuisibile, quod ineffabili quodam modo tribus personis à se ipsis realiter distinctis est cõmunicatum. Nonnulli Theologi hoc secundum existimarunt, augustius esse & eminentius in deo, & in quo magis splendet diuinæ naturæ excellentia & dignitas. In quam opinationem induxit eos excellens mysterij Trinitas, & vnitatis diuinæ altitudo & profunditas, quæ tanta est, vt nullus creatus intellectus quantacumq. polleat viuacitate & vi, poterat vnquam suis viribus, soloq. naturæ suffultus lumine, vel leuem quandam suspitionem, ne dicam opinionem, de hoc tãto mysterio concipere. Quod quidem de prima alia dei perfectione dici nõ debet. Quoniam licet quidditatiua notitia dignosci nequeat naturali virtute ipsum esse dei, at ex effectibus naturalibus euidẽter potest intellectus humanus cognoscere quod deus est ipsum esse, ipsum viuere, ipsum intelligere, iuxta id quod dicit Paul. Rom. 4. inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur, sempiterna quoq. virtus & diuinitas, Et sap. 13. à magnitudine spiciei, & creaturæ poterit. Creator earum visibiliter cognosci. Verum hac Theologorum opinione, & eorum ratione non obstantibus, aliter ipse procedendum esse existimauerim. Nimirum, quod magna quidem est, & valde excellens Dei eminentia quod vna indiuisa, ac simplicissima eius diuina natura tribus sit diuinis personis communicata, Verum neq. præcipua est in Deo perfectio, neq. nostro more concipiendi in reipsa fundato, prima est & radicalis dei excellentia: sed priorẽ aliã rationis ordine pręsupponit, illã, videlicet, paulo ante expositã, quod Deus sit ipsum esse, totalisq. essendi plenitudo, ac similiter ipsum intellectuale viuere. Ista diuinæ naturę perfectio, & si nec causa, nec orã

go, nec si proprie loquimur, fundamentũ sit illius perfectionis, quæ ad personarum Trinitaté in eadem indiuisibili natura subsistentium pertinet, est tamen eius ratio: iuxta eum modum quo diuinæ naturæ immutabilitas solet à peritioribus Theologis æternitatis Dei ratio vocari. Nam qua ratione infinita dei essentia ipsum est intellectua le viuere, natiuum est ei ad intra cõmunicari, omni & summo modo naturæ intellectuali possibili. Quæ sane intellectualis cõmunicatio cum non nisi per actiones intellectus & voluntatis esse queat, diuina essentia in tribus dumtaxat personis potest esse subsistens. In patre vt in persona, quę primũ est totius diuinę cõmunicationis principiũ, in qua reperitur generatiua potentia, quę est ipse diuinus intellectus vt in tali persona constitutus, & tali relationi, nimirum, paternitati associatus, vt placuit S. Tho. 1. p. q. 27. ar. 2. vel vt Scotus in dist. 27. & quodli. 1. cõtendit, est ipsa memoria fæcũda Patris. de qua re alias Et prima hæc sanctę Triadis persona cum ad personas alias relatio nem habeat originis, non potest non realiter ab illis secerni. Personã hanc Princip ij nomine sanctus Euãgelista Ioannes nobis expressit ibi, In principio erat verbum. In principio. idest in Patre, Et psal. 109. eamdem ipse Pater sibi appellationem accommodauit illis ver bis Tecum principium in die virtutis tuæ. Estq. illud in hac parte summopere animaduertẽdum, quod in his sacræ paginæ locis, ratio principij non ad exteros diuinæ virtutis effectus attenditur, sed intra ipsammet dei naturã pensatur. In his namq. scripturę testimonijs nul lus ad creaturas habetur respectus, sed persona Patris ad filij personã confertur. In libro autẽ Geneseos. in primis totius libri verbis, scili cet, In principio creauit deus cœlum & terrã, vox illa Principio, quæ iuxta grauissimorũ Patrum intelligẽtiã dei filio accõmodatur. Respectum designat ad creaturas, quarum filius speciali quadã accõmo datione principium in sacra scriptura vocatur: eo quod Ioanne Euan gelista testante, omnia per ipsum facta sunt. Et Paulo ad Hebreos di cente, Per ipsum Pater fecit & secula: Et idcirco filius de ipso testi monium perhibens, Ioan. c. 8. Ego principiũ, qui & loquor vobis. Fa teor, ꝙ quia Christus vnum est cum Patre spiritus sancti principium, nõ solum cõparatione ad creaturas, sed intra ipsam infinitam dei na turã proprie potest appellari Principium. Sed iã vlterius progredior & assero, quod per actionem intellectus Paterni diuina essentia ver bo realiter cõmunicatur: quod sane Verbum, cum sit splẽdor patris, & figura substantiæ eius, Paulo loco dudum citato asserente, vere & proprie dei filius nuncupatur: Denique per actionem diuinæ volun tatis persona Spiritus sancti à Patre, & filio, vt ab vnico principio procedit. Neq. alia potest vlterior intellectualis naturę intelligi cõ municatio; eo quod quælibet persona istarum totam, & totaliter, & infinitam

Cap. 1.
Cap. 1.

infinitam talis personę rationem complectitur, filius totam, & summam filij, ac diuini verbi rationem, Spiritus sanctus rationem similiter totalem, & infinitam personalis amoris diuini. Vnde cum nō sint potentiæ aliæ intellectuales præter intellectum, & voluntatē, necessarium est in his personis recensitis sistat intellectualis naturæ diuinæ communicatio. Verum quod prædicta hæc diuinę essentię cōmunicatio citra vllā ipsius simplicissimæ naturæ diuisionem, multiplicationem, aut compositionem constet, inde prouenit secundum rationis ordinem, quod Dei natura est ipsum Esse, totam essendi plenitudinem complectens; quæ proinde in sui communicatione nouo Esse minime eget, sed vno simplicissimo, infinitoq. diuino Esse tres ipsæ diuinæ personæ subsistūt. Ecce quemadmodū, ipsum sanctissimæ Trinitatis personarum in vna simplici, indiuisibiliq. natura subsistentium altissimum mysterium, ad ipsum diuinum esse, diuinum viuere, diuinumq. intelligere tanquam ad excellentiorem perfectionem, rationisq. ordine priorem reducitur.

Ad illud vero quod in contrariū obiiciebatur, facile respondetur quod vt ipsum diuinum Esse, pro excellentiore, & diuiniore Dei perfectione habeatur, nihil impedit quod ex creatis effectibus cognoscatur aliqualiter, nimirū, quoad, An est, vt Peripateticis, & magis in schola notis verbis vtamur. Nā satisfuerit, ipsum minime ex his effectibus, quantūlibet excellētibus quidditatiua, & perfecta cognitione dignosci posse. Neq. vero quicquā refert ad ostēdendā perfectionē mysterij Trinitatis, quod illud ex effectibus naturalibus etiā imperfecta cognitione, & quoad, An est, haud quaquā inuestigare possimus; nā hæc tanta huius mysteri occultatio non ex sola eius dignitate, & altitudine prouenit, sed ex eo simul quod proprietates quibus sanctissimę Triadis personę constituuntur, cum sint relatiuæ, non sunt creaturarū effectiua principia: Atq. adeo diuinarum personarum Trinitas nullatenus relucet in effectibus naturalibus, sed de hoc alias. Nunc autem ad ipsam habitualis gratiæ dignitatem explicandam noster progrediatur sermo: talemq. primo rationem propono.

Gratia per se primo est formalis quædam expressio, & participatio diuinę naturæ, secundum id quod excellentius est, & diuinius in ipsa natura Dei, est enim eius participatio, quatenus est ipsum Esse imparticipatū, & independens, omnē præhabens essendi plenitudinē: Ergo ex propria sui ratione est forma perfectissima, eleuans animam ad ipsum diuinæ naturę consortium: estq. proinde perfectissima forma in ordine supernaturalium rerum. Consequentia adeo est manifesta, vt probatione non indigeat: etenim perfectio cuiusuis creatæ entitatis pensanda est penes maiorem similitudinē, & approximationem ad diuinam naturam, quæ est supremum, & perfectissimum

mum ens,& ipsum esse. Quod autem est maximum in aliquo genere, aut ordine, mensura est omnium aliorum, quæ in eodẽ genere, aut in eodem ordine collocantur; atq; adeo si gratia expressio est,& formale participium eius perfectionis quod in Dei natura augustior est,& eminentior, non potest non esse perfectissima forma, & supra totum naturæ ordinem eleuata, & in ipso supernaturali ordine principem tenens locum. Antecedens vero partim constat ex his, quę paulo ante dicebamus. Sed præterea vlterius probatur:& primo ex eo, qđ S. Th. 12.q.112.art.2.ad secundũ dicit, id quod substantialiter est in Deo, fieri accidentaliter in anima per gratiam participantem diuinam bonitatem. At nihil magis est substantialiter in Deo, quam ipsum Esse intellectuali vita viuens. Hanc ergo diuinissimam perfectionem anima iusti hominis per gratiam participat. Secundo illudmet antecedẽs ꝓbatur. Proprietates & perfectiones quas litteræ sacræ,& grauissimi Ecclesiæ Patres gratiæ passim accommodant, adeo sunt excellentes,& diuinioris ordinis, vt nullatenus possent competere gratiæ, nisi ipsa formalis esset quædam naturæ diuinæ participatio, qua ratione Deus est ipsum esse imparticipatum, & independens. Appellant enim illam indefectibilem, immortalem, æternam, &c. affirmantq. nos per gratiam immortali, indefectibili, inuariabiliq. vita donari,& in vero stabili, indefectibiliq. esse cõstitui. At hic tam excellens perfectionum cumulus haud quaquam habituali gratiæ competeret, nisi supernaturale esset participium diuinitatis: prout est ipsum Esse imparticipatum,& ipsum immutabile,& ęternum intellectuale Viuere. Quemadmodum neq. perfectiones istę in summo gradu constitutæ Deo essent essentiales,& quidditatiuæ, nisi Deus essentialiter esset ipsum imparticipatum, independens, immutabile & indeficiens esse, ipsumq. viuere intellectuale. Sed ad sacræ paginæ, sanctorumq. Patrum testimonia recurramus, ex quibus prædictæ diuinę gratiæ proprietates, tamq. excellentes & mirabiles eius dotes promptum erit colligere. Paul. ad Rom. Gratia, inquit, Dei vita æterna, id est, prima æternæ. indefectibilisq. vitæ radix, Gratia est. Cui consen- Cap. 6.
tit satis illud, quod Christus cũ Samarita muliere loquẽs, dixit, de spiritu diuinæ gratiæ, quẽ accepturi erant credentes, illum aquæ nomẽclatura designans. Ioann. capit. 4. nimirum, quod in eo qui biberit ex ista aqua, fiet fons aquæ salientis in vitam æternã. Qui plane Christi sermo,& si Metaphoricus, ipsam rei veritatem mire adumbrauit, imo & explicuit aperte. Gratia namq. vere salit in æternam vitam, quatenus ipsam, quam viuificat & illustrat animam, ad altissimum, vnde ipsa descendit principiũ, incredibili virtute,& efficacia euehit: coniungitq. animam eandem cum immortali ipsa, & inexterminabili vita Dei. Ex qua gratia vti riuulus a suo fonte miro quodã descensu

defluit. Sed quanquam gratia ad æternam ipsam, & immutabilē Dei vitam comparata riuulus quidā sit à viuo fonte deriuatus, absolute fons a Christo, ob id dicitur: quod ex ipsa innumera alia Spiritus sancti dona effluunt, & promanant, & quidem indeficienti emanatione, & effluxu, nisi per humanę voluntatis iniquitatem steterit, quæ inter nos & ipsum Deum fontem viuum miseram diuisionem faciat:
Cap.59. iuxta id quod Isai. dicebat, Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deū vestrum. Qua diuisione facta, necessum erit, vt riuulus hic diui-
Ad Hebr. 12. nus, quem Christus appellauit fontem, in anima exsiccetur. Et ob id Paulus admonitos de hac re nos esse cupiens, dicebat. Contemplantes ne quis desit gratię Dei. Quasi diceret. Gratia sua natura nullius esse potest defectus principium, nullumue deliquium, nullamque mutationem patitur, quin indefectibilem, æternamque animæ vitam præstat. Gratia namque omnia potest, & omne bonum ei tribuendum est acceptum. Omnia possum, inquit Paul. ad Philip. 4. in eo qui me confortat, & Christus dixit Paulo ipso referente. Sufficit, tibi gratia mea. Quasi omnis sufficientia in gratia compræhendatur. Et ob id Augustin. de Ecclesiastic. dogmatibus capitul. 43. dicit, quod gratiæ debentur omnia, &c. in quo sensū
1. Cor. 15. exponit illud Pau. Gratia Dei sum id quod sum, idest, quicquid sum, &c. Quare nulli vnquam gratia deerit, sed tota gratię defectio, si quādo contingat, in humani arbitrij flexibilitatem, cui pro vitæ præsentis statu gratia accommodatur, referenda erit. Quod eruditissime, vt omnia S. Thom. in 22. q. 24. ar. 11. in corp. & ad. 2. adnotauit. Cui ve-
Sef. 6. c. 13 ritati S. Synod. Triden. attestatur decernens quod deus sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi prius ab ipsis deseratur. Igitur gratia si ex proprijs suæ naturæ meritis expendatur, radix est æternæ, atque immortalis vitæ, non modo animæ, verum & corporis. Ipsa enim rationalis animæ supernaturalis vita in resurrectionis statu ad ipsum humanum corpus quasi naturali effluxu deriuabitur, vt in Epist. 56. ad Dioscorum adnotauit Pater August. Vnde non irrationabiliter ipse lib. 22. contra Faustum dixit, quod secundum gratiam genus mortale non erimus.

Cap. 31. Summam gratiæ firmitatem, & stabilitatē colligo ex illo Hierem. Dabo leges meas in cordibus eorum, & in visceribus eorum scribam eas. Quo in loco Propheta de lege Euangelica loquebatur: quæ spiritu gratię & veritatis in humano corde diffuso principaliter consistit.
Super psa. 44. Quę sane Euangelica diuinæ gratiæ lex ob id, Augustino adnotāte, fidelium cordibus insita, & inscripta dicitur, scripturæque voce a Propheta designatur, quia scriptura hoc potissimū differt a verbo, quod verbum cito transit, Volat enim irreuocabile verbum: scriptura vero exarata permanet, & fixa.

Ob quam causam in script. sac. res intimo cordi insculpta, & insita scripturę appellatione significatur. Iuxta quam loquutionis phrasim Paul. Corinth. scribens dicebat, Epistola nostra vos estis scripta, &c. 2.cor.5.
Et opere pretium erit hoc loco animaduertere. quod vniuersa, quæ Deus autoris naturæ officio fungens, in sex dierum spacio, vt Gen. Cap. 1.
refertur, cōdidit, verba solēt, & voces appellari, ps. 148. Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt, Genes. primo. Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. Ea, nimirum, de causa quia vniuersa ordinis naturalis opificia mutationi, & instabilitati sunt ꝓrsus obnoxia, eò quod naturam Dei qua ratione est ipsum esse imparticipatū, & indeficiēs, nō ita participāt, qđ formaliter sint cōnaturales ipsius impressiones, sed peculiares diuinæ mentis imitantur Idæas. At legem gratiæ, & ipsum gratiæ & charitatis spiritum, scripturam vocat sacer ipse textus, humanis cordibus intima adhęsione insculptam: eo quod gratia formalis est diuinę naturæ, quatenus est ipsum esse, participatio, & expressio: ac proinde stabilem, indeficientem, æternamq; vitam animæ præstat. Iuxta id quod Paul. ad Hebr. 13. inquit, optimum est gratia stabilire cor. Vnde verissimum est, quod August. in Ioann. dicit, maiorem permanentiam tribui a gratia, quam habeat cœlum, cum sit tamen incorruptibile. Sed neque plane mirum, cum gratia eius sit diuini generis, & ordinis de quo Regius Vates dixit, ipsi puta, cœli peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, tu autem idē ipse es, & anni tui non deficient. Huc attinet, quod scriptura sacra, eos quos a Dei gratia alienatos esse constat, cuiusmodi sunt idolorum cultores, dicit non esse, & eos omnes qua si pro nihilo reputat. Iuxta quam phrasim accipienda est illa Reginæ Hester oratio c. 14. Ne tradas domine sceptrum tuum ijs, qui non sunt, idest, idolatris & gentilibus. S. Basil. lib. 2. contra Eunom. circa medium dicit, quod gentes & peccatores dicuntur non esse, quia nō participāt Dei vitam, quæ per gratiam confertur. Huic veritati suffragatur quamplurimum id quod S. Paul. ad Ephes. inquit. Hoc igitur testificor, vt iam non ambuletis, sicut gentes ambulant alienati a vita dei, idest, alienati a Dei gratia, per quam anima viuit, iustus enim ex fide viuit. Ex fide tamen, gratia, & charitate formata, quæ sola viua fides appellatur. Et cum autore Aristotele, viuere in viuentibus sit esse, qui hac viua fide caruerit, iure optimo dicitur non esse, & nihil esse, & ita Paul. inquit, Si charitatem non habuero nihil sum. Et cum in deo optimo maximo idē sit esse, & viuere, qui alienatus a vita dei fuerit, alienatus quoq. abesse dei cēsendus erit. Quo fit, vt per gratiam qua iustus viuit, ipsamq. participat dei vitam, vere quoque dicatur ipsum diuinum esse participare. Et hinc est, optima ratione scripturam sacram iustis hominibus dei gratia præditis essendi perfectionem

[Margin notes: Tract. 17 2 (beside "stabilire cor"); ps. 101. (beside "ni generis"); c. 4. (beside "testifi"); abachuc c. 2. (beside "appellatur"); 2. libr. de anima. (beside "hac viua fide"); 1. co. 13. (beside "alienatus quoq.")]

absolute,& absq. vllo additamẽto quandoq. tribuere, cũ illud tamen infidelibus, & peccatoribus deneget. Iuxta quã intelligentiã S. Basil. lib. 2. contra Eunom. illa verba Paul. ad Ephes. c. 1. sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu sic legit, Sanctis qui sunt, & fidelibus in Christo Iesu, &c. Itaque non addit illam determinationem Ephesi, sed sanctis viris absolute tribuit essendi perfectionem, quam eis confert dei gratia. Et ait Basi. ita ante ipsum antiquos expositores legisse, & ita haberi in vetustioribus codicibus. Ex mente etiã S. Hieron. cui hæc Basilij intelligentia non placuit, alium habemus locum qui nostro intento plurimum confert. Nam vbi nos ad Galat. legimus: Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs
c 5. & concupiscentijs, sic legit Hieron. Qui sunt, carnem suam crucifixerunt, &c. Itaque pro eodem reputat esse Christi, & esse iustos, & in dei gratia, & esse simpliciter. Et hæc est ratio ob quam S. Paul. 1. ad Cor. c, 15. de seipso dicebat. Gratia dei sum, id quod sum. &c. quasi diceret: totum esse quod habeo, ex dei gratia est, & per gratiam formaliter constituitur. Ponderanda est illa geminatio verbi, Sum, magnã enim habet emphasim. Videturq. Paul. proprium ipsius dei nomen sibi metipsi accommodare. Nam quod olim deus Moysi dixerat.
Exod. 3. Ego sum, qui sum, nimirum, per naturam, id S. Paul. sibi tribuit per gratiam. Gratia inquiens sum, id quod sum. Et certe in hoc potissimum summa dei liberalitas & magnificentia erga nos splendet, quod id quod ipsi deo magis proprium est, & natiuum, nobis communicauit per gratiam. Hinc fit non inepte Rupertum Abbatem li. 5. de gloria trinitatis dixisse, illud maximum Dei nomen Ihehouah, quod nomen reipsa, vt alias probauimus non differt ab illo nomine: Qui est, de quo Exod. dicitur. Qui est, misit me ad vos, desumptum fuisse a pręcipuo diuine virtutis effectu, Nempe, Gratia, quæ tribuit nobis simpliciter esse, & qua seclusa, anima neque viuit, neq. est. Ex his sequitur, verum esse id quod in præsenti discursu probare contendimus, gratiam, videlicet, supernaturale quodam esse naturæ diuinæ participium, secundum excellentiores illas perfectiones quæ ad ipsam dei naturam & propius, & proprius attinent. Vnde merito S. Ioan. 1. can. c. 3. statuit nos per gratiam vere dei filios constitui. Videte, inquit, fratres, qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & simus. Quasi diceret, non solum nomine, sed reipsa per veram, & intrinsecam, nobisque inhærentem diuinę naturæ participationem filij dei constituimur. Ratione præterea ab effectu desumpta, quam Dialectici a posteriori vocant, ostẽditur gratiam formale participium esse naturæ diuinæ, qua ratione dei natura est ipsum esse imparticipatum, immutabile, & æternum. Præcipua in toto supernaturali ordine operatio, & in quã gratia veluti in finẽ

vltimum,

vltimum, ac maximam sui perfectionem destinatur, ipsa est facialis, & intuitiua Dei visio, quæ inuariabilis est, indefectibilis ac tota simul, quæ proinde participata æternitate mensuratur. At huiusmodi operatio nequit esse connaturalis illi formæ, quæ non sit ipsum imparticipatum, & indeficiens esse, vel eius formale participium: operatio namque proportionata esse debet illi formæ, quæ ipsius operationis est primũ, & radicale principium. Hoc eodem argumento nõ inefficaciter ostenditur, quo pacto gratia formalis etiam sit participatio diuinę naturę, prout tribus personis est cõmunicabilis, imo, & actu cõmunicata. Visio namq. Dei habituali gratiæ, vt diximus, proportionata esse debet, vt pote quæ ipsius est consumatio, & vltimum cõplementum, diuinam attingens naturã, non solum prout est vna in semetipsa; sed etiã prout taliter est vna, quod absque sui indiuisione, tribus est diuinis personis cõmunicata, intuetur enim beatus Deũ sicut est vnus, & trinus. Quo circa necessum est, vt virtus, & efficatia gratię ad ipsam Dei Trinitatem extendatur, sitque proinde aliqua ratione formalis diuinæ Trinitatis participatio & expressio. Sed illud est hoc loco aduertendum, quod de habituali gratia, prout supernaturalis est diuinæ naturæ participatio, loqui debemus proportionabiliter ad eum modũ, quo paulo superius de ipsa Dei natura loquebamur. Ita quod gratia per se primo formale participiũ est earum perfectionum, quæ ad ipsam Dei vnitatẽ pertinẽt: quæ perfectiones, vt retro insinuauimus, ad tres illas cõmunissimas, nimirũ esse, viuere, & intelligere reducuntur. Secundario vero, aut quasi secundario, essentialiter tamem participatio sit diuinę Trinitatis, seu diuinæ naturæ prout est tribus personis cõmunicata. Quod & ex illo Ioan. 14. satis aperte colligitur, ad eũ veniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Et illud. Gen. Faciamus hominem ad similitudinem nostram. c. 1. Multi graues autores de similitudine gratiæ interpretãtur, secundum quã toti Trinitati sumus similes, & ob id dixit in plurali faciamus &c. Sed obijcit nobis quispiam illud superius citatum ex S. Pet. testimoniũ. Per quem maxima nobis præciosa promissa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ naturę cõsortes, Ex quo testimonio id non obscure videtur colligi, quod non per solam habitualẽ gratiã, quę vera qualitas est essentiæ animæ inhęrens, autore S. Tho. 12. q. 110. a. 2. sed & per reliqua omnia ordinis supernaturalis dona, quæ vel ad intellectũ, vel ad voluntatem pertinent, cuiusmodi sunt fides, spes, charitas, lumen propheticum, lumen gloriæ &c. consortes efficimur naturæ diuinæ: nam hæc omnia supernaturalis ordinis dona cõplectitur Apost. Petrus. sub illis vocibus Maxima & præciosa promissa: atque adeo non est propriũ gratiæ tribuere nobis diuinæ naturę participiũ. Huic obiectioni, Respondent quidam doctissimi

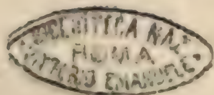
Dubium. 2. Pet. c. 1.

ex nouioribus Theologis, ita plane esse, quod non sola gratia constituit in nobis participium, & consortiũ naturæ diuinæ, sed commune esse cum gratia cæteris supernaturalibus donis, qualia sunt paulo ante illa à nobis commemorata, tribuere animæ huiusmodi diuinæ naturæ consortiũ; quoniam vniuersa hæc supernaturalia dona sunt supernaturalis & diuini ordinis: ex ipsa supernaturali Dei vita & natura deriuata: Itaque propheta, cuius intellectus lumine prophetico eleuatur, vere dicitur euectus ad diuinæ naturæ participiũ, & consortiũ: eo quod formaliter in se habet propheticum lumen, quod participatũ est ab ipso diuini intellectus lumine. Et similiter quicunque vere fidelis, etsi propter mortalem culpã alienatus existat à Dei gratia, vere dicitur particeps & cõsors diuinæ naturę ratione luminis fidei, quod est donum participatum & expressum a diuino lumine. Ex quo inferunt primo, quod differentia specifica gratiæ, nõ est facere nos formaliter cõsortes diuinæ naturæ, nã hæc ratio generica est, & communis omnibus supernaturalis ordinis habitibus & donis, sed propria & specifica differentia gratiæ cõsistit in hoc, quod faciat formaliter in nobis consortiũ amicabile cũ Deo. Quod sane consortiũ nõ solum denotat similitudinem ad Deũ, etiã in his quę sunt Deo & diuinæ naturæ maxime propria, nã hanc similitudinẽ præstant etiã reliqua supernaturalia dona; sed denotat prẹterea cõmunicationem amicabilem & familiarem supernaturaliũ bonorũ inter Deum autorem gratiæ, & hominẽ Deo gratũ. Inferunt secundo, quod gratia non est formalis participatio naturæ diuinæ, quia participatio hæç formalis fit per reliqua supernaturalia dona, quibus proxime dispo nitur anima ad operationes supernaturalis ordinis, quibus anima formaliter assimilatur Deo. Et insinuant autores huius doctrinæ, q̃ si rigurose loquamur, hæc assimilatio nõ fit formaliter per aliquem habitũ, sed supernaturalibus ipsis operationibus: est aũt gratia radicalis participatio naturæ diuinę, quatenus in ipsa tãquam in radice præhabẽtur reliqua supernaturalia dona, & habitualia, & actualia.

Hæc tamen doctrina cũ vtroque eius cõsectario mihi nõ placet, Et primo quod is qui est extra Dei gratiã, & amicitiam constitutus, sit simpliciter ad diuinæ naturæ participiũ, & cõsortiũ admissus per lumen fidei, aut lumen propheticũ &c. mihi nõ satisfit vero simile: cũ S. Paul. dudũ citatus pro nihilo reputet illum, qui extra Dei charitatem existit. Nam qui simpliciter est admissus ad consortium naturæ diuinæ aliquid est, imo & magnũ quid est, cum sit simpliciter eleuatus ad consortiũ summæ bonitatis, & summæ perfectionis; Natura enim diuina summa bonitas est, & summa perfectio. Deinde ratione à priori id ipsum confuto. Tunc anima & non alias, eleuatur simpliciter ad consortium naturæ diuinæ, cum ei intrinsece communi-

catur formalis participatio omnium perfectionum quibus es-
aliter constat ipsa Dei natura: nam quod anima sit simpliciter
ors diuinæ naturæ, non est habere participatam in se vnam, aut
am ipsius diuinæ naturæ perfectionem, sed habere totã ipsam
naturã formali expressione cõmunicatam. Etenim qui vnã aut
am tantũ diuinæ naturæ perfectionẽ participat, ex parte tantũ,
uasi partialiter in cõsortiũ ipsius diuinitatis admittitur: atque
non simpliciter, sed secundũ quid particeps eius est & cõsors,
hanc totalẽ naturæ participationẽ sola gratia tribuit, nã reliquę
nis supernaturalis dona nõ sũt participia totius diuinitatis, sed
rundã singulariũ eius perfectionũ V.c. lumen fidei aut prophe-
, imo & lumen gloriæ participatio est & expressio non totius di
itatis, sed luminis diuini intellectus. Similiter charitas nõ est ex-
ssio & participatio totius Dei, sed solius infiniti amoris volunta
diuinę: ergo sola gratia est quæ simpliciter nos reddit diuinę na
æ cõsortes. Et ostendo præterea non inefficaci ratione quod gra
& sola gratia sit totalis cõmunicatio naturæ diuinæ, & qua for-
liter participamus ipsã Dei naturã, secundũ id quod in ea excel
ius est, & diuinius, & in quo potissimũ cõsistit ipsa Dei essentia &
idditas. Per gratiã efficimur formaliter Dei filij, neque vllũ aliud
nũ supernaturale sufficit ad cõstituẽdam in nobis diuinam filia-
nẽ: At quod homo efficiatur Dei filius, cõsistit formaliter & essen
liter in hoc, quod diuinam naturã in ratione talis naturæ intrin-
ce participat, & nõ satisfuerit participatio cuiuspiã singularis per
ctionis eiusdẽ naturæ diuinæ. Filiatio enim hæc adoptiua Dei di
tur per similitudinẽ, & proportionẽ ad filiationem naturalẽ, iuxta
lud Paul. Rom. 8. Quos præsciuit & prædestinauit cõformes fieri
naginis filij eius: atque adeo sicut filiatio naturalis postulat perfe-
issimam, & infinitam cõmunicationem totius naturæ diuinæ per
ubstantialẽ generationem habitam, ita adoptiua filiatio diuina ne
essario exigit participatam cõmunicationẽ totius naturæ diuinæ,
upernaturali quadã accidentaria tamen & imperfecta generationę
actam: de qua loquebatur Iacobus ca. 1. cum diceret, voluntarie gę
uit nos verbo veritatis. Ergo sola gratia est qua simpliciter admit-
imur in diuinæ naturæ cõsortium. Et inde sumitur manifesta impu
gnatio prædictæ sententiæ, qua parte docet quod per lumen fidei,
aut lumen propheticum absque charitate & gratia, simpliciter fit ho
mo particeps, & consors diuinæ naturæ. Nam qui ita docet, conse-
quenter tenetur admittere, quod absque gratia & charitate, per lu-
men fidei, aut propheticæ efficitur homo verus Dei filius adoptiuus
Qui enim naturam Dei simpliciter participat, Dei filius est ado-
ptiuus, & per participationem. Ergo &c.

Primum

Primum consectarium, quod Auctores impugnatæ sententiæ ex ipsa inferunt, ex his quæ modo dicebamus, manifestæ falsitatis conuincitur. Constat enim ex dictis essentialē, & vltimam differentiam gratiæ in eo sitam esse, quod præstat nobis formaliter intrinsecū diuinæ naturæ participium, & cōsortium. Vnde impertinenter additur ad explicādum specificam gratiæ differentiā, Quod efficit amicabile consortium inter nos & Deum. Nō negauerim quod diuinæ naturæ consortium, quod nobis tribuit gratia sit amicabile, id est, vinculum supernaturalis amicitiæ inter hominē & Deum, intra animam constituens. Verum hoc amicabile consortium non in alio consistit, quam in eo quod per gratiam efficitur homo particeps naturæ diuinæ, secundum propriam ipsius naturæ rationem. Quæ participatio vere & proprie dicitur amicabile consortium: quia est ipsa supernaturalium bonorum communicatio, & constituit animam in tali statu in quo dum perseuerauerit, odio à Deo minime potest haberi, imo necessario necessitate suppositionis debet diligi, vt aliàs à nobis aduersus quosdam recentiores Theologos efficacissimis rationibus comprobatur.

Secundum consectarium quod ex prædicta sentētia inferebatur, nimirum, quod gratia nō est formalis, sed radicalis tantum participatio diuinæ naturæ, falsum etiā reputo, naturæ & dignitati gratiæ satis aduersum. Fateor quidē gratiā nō esse formaliter fidē, spē, charitatem, aut quoduis aliud supernaturale donum, quo anima proxime disponitur ad supernaturales operationes, sed radicaliter tātum gratia hęc dona præhabet, ad eum modū quo substancialis essentia radix est suarum omnium naturalium proprietatum & potentiarū: sed est nihilominus gratia formalis expressio, & participatio diuinæ naturę, vt illā appellat S. Thom. 12. q. 110. ar. 2. ad secundum. Quoniam est formalis participatio Dei, quatenus est ipsum esse, & ipsū intellectuale viuere. Itaque sicut essentia hominis vt naturę ordine suis potentijs intellectu, scilicet, & voluntate præintellecta, & prout est earundē radix, formaliter est rationalis, quamquā ita cōsiderata neque actu ratiocinetur, neque sit in proxima dispositione, & potentia ad ratiocinandū cōstituta: ita gratia prout radicaliter præhabet cætera supernaturalia dona, & actualia eorum officia, formaliter est censenda super naturalis, & excellens diuinę naturę participatio. Sed obijcit nobis scolasticæ Theologiæ peritus. Diuina essentia seu natura non in aliqua habituali, aut quasi habituali forma, quę sit vel proximum vel radicale diuinarum operationū principiū, essentialiter consistit, sed in actuali operatione naturę intellectiuę propria. Non enim in ipsa Dei natura potētialitatis quidpiā, sed summa est cōstituenda actualitas: & idcirco Dei natura nō intellectiua est, sed intelli-

gens: imo est ipsum intelligere, sicut, & ipsum viuere, & ipsum
rgo supernaturalis forma quæ radicaliter tantum, & quasi per
m habitualis principij supernaturalis ordinis actiones intelle
naturæ proprias præhabet, nequit appellari formalis diuinæ
æ participatio, & expressio, sed radicalis duntaxat: atque adeo so
ellectualibus diuini ordinis actionibus competit, quod sint for
diuinæ naturæ participationes, & quod per eas efficiamur for-
er diuinæ naturæ consortes. Confirmatur ex illo Ioan. 1. can. c.
unc filij Dei sumus, sed non apparuit quid erimus, cum autem
ruerit, scimus quia similes ei erimus: quoniam videbimus eum
est. In quibus verbis ponderandum est, quod similitudinem for
m ad Deum, in actione videndi Deum facialiter & intuitiue po
esse S. Ioan. dicit, & non in ea forma qua in hoc statu filij
constituimur. Ergo, &c. Respondetur argumento facto. Et primū
quod sine dubio essentia Dei ob summam sui eminentiam, &
stissimam dignitatem nequit in alia forma creata siue substan-
, siue accidentali quantumlibet supernaturalis sit, & diuini ordi
ecundum eum modum exprimi, & participari, quo subsistit in se
psa. Etenim essentia Dei, ita est actualis, quod habet simul esse
modum formæ permanentis, & in qua intellectus valet plures
nguere perfectiones quarum vna sit alterius ratio. Imo & vnam
nium supremam actualitatem, & perfectionem cognoscere, ni-
m, ipsum Esse, quæ non radicaliter, sed per formalem inclusionē
a si eleuationem, reliquas Dei perfectiones, & actualitates com
tatur. Hic autē modus in nulla creata forma explicabilis est: quia
a intelligi valet creata, & participata forma, cui sit formaliter, &
ntialiter intrinseca actualis operatio, sicut neque actualis existen
licui creaturæ esse potest essentialis. Similiter nulli operationi cō
t formalis inclusio omnium perfectionum diuinarum secundū
icipationem formalem ipsarum: neque, quod habeat esse per mo
formæ quasi habitualiter informantis ipsam iusti animam. V. c.
alis Dei visio non habet rationem huiusmodi formæ, & ita est
maliter Dei visio, quod nō est formaliter actus amoris diuini, aut
uis alia supernaturalis perfectio, & proportionabiliter dicēdum
de actuali diuinæ charitatis amore. Quocirca nulla esse potest
ata entitas siue actualis, siue habitualis, quæ ipsam dei essentiam
ticipet, & exprimat iuxta modum quem habet in semetipsa.
undo dico, quod in habitu gratiæ, & si non reperiatur for-
liter participata illa actualitas, quæ essentialiter competit na-
æ diuinæ, simpliciter tamen appellari debet formalis eius parti-
atio. Quia per modum formæ est quædam totalis eius expressio,
articipatio, radicaliter præhabens omnes dei perfectiones, secū-
dum

dum participationem, quę & in reliquis infusis habitibus, & in vniuersis supernaturalibus actionibus explicantur. Ad eũ modumquo creata substantialis essentia radix est suarum omnium potentiarum, & operationum. Et ob id gratia non immerito diuina natura secundũ formalem participationem vocatur, iuxta modum quo possibile est ipsam dei naturam in aliqua creata forma & entitate comunicari. Præsertim cum nulla alia supernaturalis entitas siue actualis, siue habitualis possit produci in anima, quæ per modum simplicis formæ ipsi animæ tribuat participium omnium diuinarum perfectionum: ac proinde nulla alia entitas supernaturalis dici queat simpliciter participatio, & expressio naturæ diuinæ, sed talis vel talis perfectionis, ex innumeris quæ in ipsa dei essentia formaliter reperiuntur. Ad formam igitur argumenti dato antecedenti neganda est eius consequentia. Et ratio, ob quam consequentia, quæ tam apparet euidens, est negãda, ex dictis colligitur. Et insumma hęc est, quod infinita dei & actualissima essentia sicut non potest per aliquam substantialem formam animæ communicari, vt alias probauimus, cum sit ipsa summe substantialis: ita neque est producibilis aliqua accidentalis supernaturalis ordinis forma, quæ ipsam participet secundum illũ actualitatis modum, quo ipsa in se habet esse: sed necessum est, vt naturadiuina participetur ad eum modum, quo perfectiones creaturarum cõtinentur in suis specificis, & essentialibus formis cum potentialitatis admixtione. Et hoc nulli debet esse mirum. Nam cum iuxtavulgatum philosophorum proloquium, omne quod recipitur ad modum recipientis recipi debeat, necessum fuit vt infinita & summe actualis dei naturaparticiparetur in forma & qualitate creata, iuxta modum creaturæ proportionatum, qui potentialitatis admixtionẽ postulat. Alia præterea ratione ostendi potest, quod nulla actio supernaturalis sit simpliciter formalis diuinæ naturæ participatio: quia, videlicet, expressio & formalis naturæ diuinæ participatio debet esse a solo deo effecta & impressa animæ. Actio vero quæcunque supernaturalis elicitiue ab anima fit. Ergo, &c.

Ad confirmationem respondeo, manifestum esse ex illo Ioan. testimonio, quod dum sumus in hoc vitæ statu participamus formaliter & simpliciter dei naturam (quod per aliam formam, quam per gratiam esse nequit) cum S. Io. fateatur, quod nunc, idest, in hoc statu sumus filij dei. Similitudo vero illa ad deũ, quã nouiter accipiemus in futuræ vitæ statu per beatam & facialem dei visionem, erit quidem consummatio, & adimplementum valde proportionatum participationi formali naturæ diuinæ, quam nobis gratia confert: sed non necessarium, vt absolute dicamur formaliter deo similes. Apparebit autẽ tunc, quod sumus deo similes, ad eum modum quo essentia rationalis

aturæ apparet in actuali ratiocinio,& discursu humani intelle-
& sicut natura arboris apparet in eius fructu. Et iuxta hunc sen
osset commode explicari testimonium ex S.Petro desumptum,
detur tribuere vniuersis supernaturalibus donis,quod nos effi-
diuinæ naturæ consortes. Potest enim dici, quod sola gratia
substantialiter præstat naturæ diuinæ consortium, reliqua autẽ
aturalia dona id præstant,vel inchoatiuè & dispositiuè,vt de fi-
pe dicere tenemur,vel consummatiuè, & completiuè, vt dicẽ-
st de charitate, de Spiritu sancti donis, & de lumine gloriæ: &
magis hoc adstruere debemus de proprijs super naturalium ho
abituum operationibus. Aliam explicationem adhibuimus
superius prædicto S. Petr.testimonio,iuxta quam de solo gra-
bitu est intelligendum. Quæ explicatio,& si certa non sit,pro-
i ratione non caret.

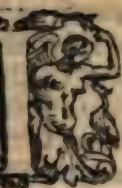
d vt tractationem istam,quam alio in loco locupletiori fortassis
ina exornabimus,breuiter absoluamus,obseruandum est.Quod
statuimus gratiam formalem esse participationem naturæ diui-
out est ipsum esse ac totalis essendi plenitudo,minime asseuera-
tendimus quod gratia est ipsum esse imparticipatum,aut tota ip
titatis plenitudo, hæc enim perfectio tanta soli diuinæ naturæ,
q. creatæ formæ potest competere: sed tantum asserimus gratiã
ndam esse diuini ordinis qualitatem,quæ immediatã habet pro-
ionem cum ipsa Dei natura,tamquam, cum proprio suæ emana-
is principio,in ipsaq.proinde supernaturali,& fere indicibili mo
psa dignitatis perfectio secundum omnem illam rationem expri
r,secundum quam diuinitas participabilis est in creatura intelle
li.Quę cum in eodem gradu entitatis reponatur in quo est ipsa in
ectualis Dei essentia,apta nata est participare summam diuinę na
perfectionem, eo modo quo substantialis naturæ perfectio par-
pari potest & exprimi in accidentaria qualitate, quæ sit veluti ad-
ata eius proprietas,sicut in luce corporea accidentaria expressio-
articipatur tota vis,& efficacia, quæ substantialiter residet in es-
tiali forma solis. Hoc lucis exemplum,& si non sit inepte aductũ,
lto tamen esset nostro intento accommodatius, si animo fingere-
s,duplicem esse lucem, alteram substantialem, quæ esset ipsamet
entialis solis forma, & alteram accidentariam qualitatem ab ipsa
stantiali solis luce in diaphano corpore productam. Nam tunc
e diceretur,quod tota latitudo lucis ipsi duntaxat soli connatura-
esset,in summo quidẽ gradu constituta substantialis esset eius for-
,in gradu vero quocunq. præter summum,accidentaria esset qua-
s ex sola impressione ipsius solis, cuius perfectionem & virtutem
erret, in diaphano corpore producta. Nam iuxta hunc modum

Theologatur Caiet. 1.p. q.12.& 5.de lumine gloriæ, quod in summo gradu est essentiale Deo, imo est ipsa Dei essentia: In gradu vero quo cumq. extra summum, est immediata quædam proprietas ipsius diuini essentialis luminis. Quod non obscure insinuant illa verba Regij Ps. 35. Vatis, In lumine tuo videbimus lumen, idest, in lumine à te participato, quod ob id tuum est, quia sola impressione infiniti tui luminis haberi potest, videbimus ipsum substantiale, & infinitum lumen. Et iuxta hunc eundem modum proportionabiliter nos Theologari debemus de gratia, videlicet, quod diuinum esse infinitum, & imparticipatum substantialis est & quidditatiua Dei perfectio: Gratia vero qualitas est eiusdem ordinis cum ipso diuino esse, soli Deo connaturalis, in qua immediata quadam expressione ipsum substantiale infinitum esse accidentaliter participatur, & exprimitur.

Ex dictis omnibus sequitur gratiam non ex acceptatione Dei extrinseca; sed ex ratione sui propria, & quid ditatiua constituere hominem Dei filium, obiectum congruum, & proportionatum amicabili dilectioni Dei; formaliterq. iustificare animam tamquam formalem inhærentem iustitiam, omnemq. mortalis peccati inordinationem ab anima excludere, ita vt contradictionem inuoluat, mortale peccatum simul cum gratia in anima persistere. Hoc corrollarium multa inuoluit quæ alias erunt diffuse pertractãda, & efficacissimis comprobanda rationibus. Nunc autem eorum veritatem ex superius dictis breui, sed efficaci deductione in hunc modum colligimus. Gratia essentialiter, & sua natura, absq. vlla extrinseca Dei acceptatione, seu imputatione formalis est diuinæ naturæ participatio, & expressio: at qui participat naturam Dei per impressionem ab ipso Deo factam, vere filius Dei est per participationem & adoptionem, dignusq. est proinde, vt in paternum Dei amorem admittatur. Atq. adeo gratia omnẽ peccati mortalis deformitatem ab anima pellit, quæ hominem Diaboli filium, & a diuino amore alienum, & extorrem efficit. Et ob id Ioan. 1.ca.c.4. dixit quod qui manet in Deo non peccat, quia semen Dei manet in illo. Quo loco habitualem gratiam semen Dei vocat, quatenus sua virtute seminaria quadam, & radicali ratione complectitur totum id, quod ad supernaturalem spiritualis vitæ ordinẽ spectat. Neq. huic veritati S. August. refragatur, nam lib. 2. de sermone Domini in Monte c. 27. eleganter docet, quod non minus gratiæ repugnat deficere, & peccare, quam siccitati humectare, & calori frigefacere. Et hęc dixisse sufficiant de natura, & dignitate habitualis gratiæ in communi consideratæ. Et deinceps in speciali de Christi gratia tractabimus.

Quæstio

QVAESTIO PRIMA.

N prima igitur controuersia, ex retro ad disputandũ propositis, examinare conabimur. Num in Christi anima habitualis reperiatur gratia, & qua certitudi ne illud sit asseuerãdũ. Et principio quidẽ in sententiæ negatiuæ patrociniũ, sequẽtia induco argumẽta.

mum argumentum. Si in Christi anima ponitur habitualis gra axime vt ipsa sit Deo gratissima, & charissima, sed hoc habet in o gradu, ex vi solius gratiæ vnionis. Ergo impertinens est Chri bitualis gratia. Probatur min. Christus charus est, & gratissimus eo quod est naturalis eius filius. quod ostendunt clare illa Patris, quæ habentur Matth. hic est filius meus dilectus: Ergo non ex uali, sed ex vnionis gratia, competit Christo esse charissimum, eiq. gratissimum. c.3.

onfirmatur primo. Christus per gratiam vnionis habet saltẽ emi er totam illam gratitudinem, & sanctitatem, quam illi posset ha lis gratia tribuere. Ergo superuacanee & otiose ponimus in sto habitualem gratiam. Probo antecedens. Christus per gra- vnionis est simpliciter iufinite gratus Deo, & infinite sanctus. At infinitum, Aristot. 3. Phys. docente, nihil est accipere, idest, intra n infinitum continetur totũ illius generis, in quo est simpliciter itum. Ergo omnis gratitudo, & sanctitas quæ per habitualẽ gra- potest conferri, intra gratitudinem & sanctitatem, quam Chri- habet ex gratia vnionis eminẽtissime prӕhabetur: alias enim hӕ itudo, & sanctitas non essent simpliciter infinitӕ in suis rationi- puta, gratitudinis, & sanctitatis.

onfirmatur secũdo. Ita natura cõparatũ est, vt subiectũ, quod prӕ- et aliquã perfectionẽ eminenter, nõ sit capax eiusdẽ perfectionis se formali habitæ V. C. sol qui eminenter est calidus incapax est nalis caloris, & homo cuius essentialis forma, videlicet, rationalis na eminẽter cõtinet gradũ sensitiuũ, nõ est capax alterius animæ, formaliter ei præstet sensitiuũ gradũ. Sed gratia vnionis eminẽtis e cõtinet, & gratiã habitualẽ, & omnẽ formalẽ eius effectũ. Ergo ristus, qui gratus est Deo ex vi gratiæ vnionis, nõ est habitualis gra capax, vel saltim sine magno miraculo non potuit illã suscipere. miracula nõ sunt admittẽda absq. rationabili, imo & vrgẽtissima sa, quӕ hic assignari minime poterit, cũ vt ostẽdimus totus effectus itualis gratiæ summa cum eminentia, & perfectione tribuatur ani Christi per vnionis gratiam. Ergo &c.

Secundum argumẽtũ. Effectus formalis primarius gratiæ nequit in Christi anima: Ergo neq. ipsa habitualis gratia. Cõsequutionis cunctis est sapientibus manifesta: Est namq. impossibile, vt for-

 ma ali-

ma aliqua sit in eo subiecto, cui formalem suum primarium effectũ non tribuit. Et subiectum quod est incapax huiusmodi formalis effectus alicuius formæ, est etiam incapax ipsiusmet formæ. V. C. subiectum, quod non potest esse album, nequit albedinem in se suscipere. Antecedens vero probatur Formalis effectus gratiæ primarius est esse diuinum participatum, vt ex superius dictis relinquitur manifestum, sed Christi animę repugnat diuinum esse participatum, cum habeat sibi vnitam totam ipsius diuinitatis plenitudinem. Iuxta illud Paul.
Colos.2. In quo, nimirum, Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & illud 2. Cor.5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Ergo &c.

Confirmatur primo. Cui competit aliquod esse, quod est tale per essentiam repugnat simul habere illudmet esse per participationem. Nam habere aliquid totaliter, & perfectè, & simul partialiter, & imperfectè, manifesta est repugnantia: Sed anima Christi habet esse verbi, quod est esse diuinum per essentiã: Nequit ergo simul habere gratiam, quæ est formalis quædam participatio diuini esse.

Confirmatur secundo. Sequitur ex sententia contraria, quod Christus vere dicatur Deus per participationem, sicut quilibet iustus per gratiam dicitur, & est Deus participatiuè, iuxta id, quod asserit Christus Ioan. Si eos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est &c. Consequens autem est absurdissimum. Nam Christus, qui secundum fidem Deus est per essentiam, quo pacto simul esse potest, & dici Deus per participationem? Ergo &c.

c.10.

Tertium argumentum. Gratia participata quædam est Dei similitudo, & ad hoc confertur homini, vt ipsum constituat Deo similem participata similitudine, sed Christus seipso & ex vi hypostaticæ vnionis est perfectissime Patri similis, Paul. ad Hebr. testante. Qui cum sit, inquit, splendor Patris & figura substantiæ eius &c. vbi loquebatur sine dubio, vt ex ipso contextu liquet, de filio Dei in humana natura subsistente, sicut illum significat hæc vox Christus. Ergo nulla est in Christo ponenda habitualis gratia.

c. 1.

Quartum argumentum. Si in Christo est habitualis gratia, sequitur ipsum vere esse Dei filium adoptiuum, consequens nulla ratione est admittendũ, etiam si specificatiue dicamus, quod Christus in quantũ homo, est adoptiuus Dei filius: vt probat S. Tho. 3. p. q. 23. art. vlt. & videtur esse definitũ in quodã Concil. Francfordiensi. Ergo in Christo minime reperitur habitualis Gratia. Sequella probatur, filiatio adoptiua est effectus formalis gratiæ, vel primarius, vt multis placet, vel, vt alijs videtur, secũdarius: Sed effectus formalis primarius inseparabilis est omnino à sua forma in subiecto suscepta: Secũdarius vero effectus formalis etiã est inseparabilis à forma, nisi p magnũ miraculũ

abso-

uta Dei potentia patratũ. At in Christi gratia non est ponendũ
culum, quod præter ipsus gratiæ ordinẽ cotingat, absque magno
amẽto. Ergo qui dixerit in Christo reperiri gratiam habitualem,
equenter fateri tenetur, quod reperitur in ipso hic effectus forma
atiæ, puta, filiatio adoptiua.
onfirmatur. Infusio gratiæ sua propria ratione est quædam parti-
a spiritualis, & quasi adoptiua generatio, iuxta illud Iacobi c.
Voluntarie genuit nos &c. Vbi voluntaria generatio vocatur ip-
fusio gratiæ, speciali Dei amore in nobis facta, sed generatio
tiua filium adoptiuum tanquam proprium terminum respicit,
ipsũ destinatur. Ergo si in Christo fuit gratia habitualis infusso
endus est filius Dei adoptiuus, saltem cum illa specificatione, In
tum homo.
ppositam tamen sententiam, & Theologi scholastici in 3. d. 13.
tres sanctissimi varijs, in locis postea referendis constanter asse-
nt.
huius controuersiæ resolutionem parum sibi ipsis dissentiunt
ologorum placita. Nam in sententiam affirmantẽ omnes, & ma-
s, & pedibus eunt, in modo tamen quo illam docent nonnihil
iuersitatis. Quidam enim quorum opinionem retulit Palud. in
13. q. 2. censent, habitualem gratiam non esse Christo necessariã,
quod sufficiebat illi vnionis gratia. Et certe si qui sunt Theologi
habitualem gratiam Christi animæ denegauerint, sunt huius sen-
tię autores qui tamen fuerint ignoramus, nam eorum sententiam
ominatis autoribus retulit Paludanus. N. nonnulli autem e quo-
numero fuit Alex. alens, 3. q. 7. membr. 2. art. 1. Existimant hanc
tiam fuisse simpliciter necessariã Christo, & videtur sentire Alens.
d per absolutã Dei potentiam non potuit verbum assumere natu
humanam non exornatam habituali gratia. Dicit enim non esse
sibile, quod per donum naturæ eleuetur, & disponatur humanitas
diuinam vnionẽ, & ideo necessaria fuit gratia &c. in eandẽ senten
propẽdit Henricus, quodl. 13. q 5. & q. 6. q. 6. Inter nouiores Theo
os non constat qua certitudine tenenda sit hæc veritas. Videli-
Christum habere gratiam eius animam eleuantem, & perficientẽ,
de hæc omnia breuiter erunt à nobis exponenda in huius primæ
ntrouersiæ resolutione. Si prius tamen supponamus, in præsentia
n definiri, An hęc habitualis Christi gratia sit verus habitus, aut ve
qualitas realiter à charitate, & à cæteris infusis habitibus differens
am distinctionem Scotus in 2. d. 27. & cum illo multi eius discipu
egauerunt. Sed eam tamen S. Thom. in 12. q. 110. art. 3. multo pro
bilius adstruxit, affirmans gratiam comparatione ad virtutes infus-
s eum locum habere in supernaturali, & cœlesti animæ vita, quem
in esse

in esse naturali habet essentia comparatione potẽtiarum naturalium. Ita quod ex ipsa gratia tanquam ex formali radice oriuntur in anima, charitas, & reliquæ virtutes infusæ quæ sunt proxima principia operationum supernaturalium, quæ spirituali vitæ proportionantur, sicut ex naturali essentia ipsius rationalis animæ oriuntur naturales potentiæ, Intellectus, & voluntas, quæ sunt proxima principia operationum naturalium rationalis naturæ. Ex quo infert S. Thom. art. 4. sequenti. Gratiam non esse, in aliqua potentia animę, vt in proximo susceptiuo, sed immediate pertinere ad ipsam rationalis animæ essentiam. Ex quo vlterius colligit, gratiam nõ esse operatricem virtutem, aut habitum, & quod formaliter dat, non operari, sed esse supernaturale, efficitque nos diuinæ naturæ consortes, Hæc S. Thom. sententia, quam grauissimi Theologi amplectuntur, non est inter fidei veritates sed inter probabilia tantum Theologorum placita recensenda. Verũ est sine dubio valde probabilis, & longe probabilior opposita, quod suo loco probabitur, Et nunc claritatis causa est supponendum, & cõsentanee ad ipsam totus noster loquendi modus in huius controuersiæ resolutione versabitur, qui facile tamen poterit accommodari ad Scoti sententiam. Nam siue scoti, siue S. Thom. opinationem sequamur, fateri tenebimur, in anima Christi reperiri habitualem gratiam His ita præhabitis, sit prima conclusio.

Per absolutam Dei potentiam fieri potuit, vt in Christi humanitate nulla esset habitualis gratia quæ vnionis gratiam, vel præcederet vel sequeretur, sed potuit verbum, & infieri, & in facto esse humanitatem in puris naturalibus hypostatica vnione sibi copulare. Hæc conclusio ab vniuersis fere Theologis est recepta, & crederim, ꝙ Alex. Alens. non de potenta Dei absoluta, sed de ordinaria tantum sermonem fecerit in verbis dudum ex ipso relatis. Non enim dicit, non esse possibile, quod verbum sibi vniret humanitatem in puris naturalibus cõstitutam, sed quod non est possibile creaturę rationali, vt per donũ conditionis naturæ, idest, ordinis naturalis, eleuetur, & disponatur ad talem vnionem. Et hoc secundũ est verissimum, etiam si de potentia Dei absoluta intelligatur. Nam potest quidem Deus sua infinita potentia vnire sibi naturã omni supernaturali ornamento destitutã. Nulla autẽ potentia factibile est, quod ipsa perfectio naturalis disponat, & eleuet ipsam naturã ad hypostaticã ũnionem quia cum sit ordinis longe inferioris, & improportionati tã excellenti vnioni, nõ potest inducere rationẽ dispositionis constituentis proportionem inter hnmanitatẽ, & diuinũ uerbum vt terminum Hypostaticę vnionis. Eadẽ potest explicatione gaudere, quod Henricus Ganidauensis dicebat Gratiam, videlicet, consummatam per gloriam, necessariam esse dispositionem ad vnionem hypostaticam.

Sed

d iam breuiter probatur, seu potius explicatur conclusio. Nulla rinseca dependentia hypostaticæ vnionis à gratia habituali, nulla est ratio efficax, ob quam humanitas gratię èxpers non po assumi a verbo. Probatur antecedens. In sequenti controuersia demus, qood gratia non habuit rationem præcedentis disposi- s in vnione hypostatica, sed Vnio verbi ad humaniretem non potuit pendere à gratia, nisi vt a dispositione eleuante naturam. verum est antecedens, atque adeo conclusio.

onfirmatur. Esto gratia fuerit, vt quibusdam placet, dispositio na ordine ex parte humanitatis vnionem antecedēs, nulla tamen ra efficaci demonstratur, quod implicet contradictionem Humani- m assumi a verbo non dispositā per gratiam, quia ipsa in semetip bet, & naturalem capacitatem, & obedientialem potentiam ad Hipostaticam vnionem, &c. Ergo fateri tenemur potuisse verbū anitatem in puris naturalibus assumere, &c.

Secunda conclusio.

atura humana peccato siue mortali, siue veniali infecta nō potuit mi a diuino verbo. Hanc conclusiouem si de absoluta Dei poten- procedat, vt procedit reuera, non admittent scotus in 3. dist. 12. q. Durand. ead. dist. q. 2. Gabriel, & Adam ibidem Marsil. in 3. q 9. 3. & alij nonnulli qui putant verbum non solum naturam peccato ctam potuisse assumere secundum absolutam Dei potentiam, ve- etiam in natura assumpta mortaliter delinquere, & si de facto lum admiserit peccatum, specialissima Dei prouidentia interue- nte. Cæterum S. Thom. qui 3. part. q 15. art. 1. & 2. negat vlla potē- fieri posse quod Christus, vt homo venialiter, aut mortaliter pec- , & qui peccati fomitem ab ipsa Christi humanitate omnino ex- pauit ibidem, libentissime nostram hanc assertionem admitteret. iam communiter omnes eius discipuli vt certam, & indubitatam ncedunt. Quam, & nonnulli ex Patribus non obscure insinuarunt. quoniam ad eius veritatem statuendam, plurimum refert senten- aliam quæ docet Christum in humana natura nulla vnquam po- sse ratione peccare, solidis fundamentis stabilire, Idcirco ab ius sententię corroboratione nostræ secundæ conclusionis proba- nem inchoabimus.

Igitur quod Christus peccare non potuerit, etiamsi ab eius huma- tate omne supernaturale donū creatū siue actuale, siue habituale gitatione separemus, docent multi scholastici cum magistro in 3. stin. 12. S. Bonauentura Gregorius Arimi. Alixand. aleus. loco. cita q. 11. &. 12. memb. 2. Hugo de S. Victore. lib. 2. de sacramen part. cap. 7. Henricus, Loc. cita. Capreolus, & alij plures illi æsertim qui sanct. Thom. placitis libenter consentiunt, Et

Christum, vt hominē peccare mi nime vn- quam po- tuisse.

quidem

quidem Capreolus hanc sententiam adeo veram esse putauit ut eius oppositā erroneā esse indubitāter asseruerit, quę tamē censura nimiū fortassis est rigida, quoniā de facto, & de potentia ordinaria, & nō de absoluta Dei potētia loquūtur sacræ scripturæ testimonia, & sacrorū Conciliorū decreta, in quibus omne peccatū a Christi humanitate repellitur, de quibus nōnulla afferemus inferius circa solutionē ad primū in prima conclusione cuiusdē dubij, q̄ ibidē disputabitur: Videda est enim illa conclusio cum suis probationibus ad pleniorē huius rei intelligentiam. Sed quamuis sententia scoti, Durandi, & aliorū Theogorum qui secundum Dei potentiam absolutam non formidant in Christi humanitate quodlibet peccatum etiam actuale, & mortale admittere, non debeat erronea censeri, non tamen videtur bene sonans quin pias offendit aures, nec vero admodum grata est modo loquendi Conciliorum & sanctorum Patrum, qui Christi animam deificatā esse dicunt & impeccabilem. Ita enim definit sexta generalis synodus actione 17. vbi refert & probat Gregorij Nazianzeni doctrinam in oratione 36. num. 56. quatenus docet humanam Christi voluntatem ita fuisse per vnionem ad verbum deificatam vt nōn possit diuinæ repugnari Eandem sententiam insinuat S. hæc synodus actio. 8. vbi refert Athanas. cōtra Apolinarē, & habetur lib. de incarnat. post mediū dicentem, quod voluntas Christi per vnionem ad verbium facta est impeccabilis, & sermone secundo contra Arianos dicit esse Immutabilem ad malum. Legatur Anathematismus 10. Concil. Ephæs. p. & ibi Cyrill. Verba Cōcilij postea referam Basil. epist. 65. dicit Christū abiecisse omnes prauas affectiones tanquam diuinæ Maiestati indignas Hilarius 6. de Trinitate dicit Christū fuisse imcapacem peccati lib. 10. de Trinita. post multa tandem dicit, quod tam repugnat Christo peccare quam non esse Christum Cyprianus sermone de Ieiunio & tentatione dicit Christum caruisse omni sensu; & consensu peccati Origenes lib. 2. Periarcon. c. 6. explicat impeccabilitatē animæ Christi ex coniunctione ad verbum exemplo sumpto ex ferro ignito, quod secūdum se capax est frigoris Ardum intra fornacem perseuerat, imcapax frigoris dici potest. Tertulianus lib. de carne Christi, Ita dicit Si nostram uerbum induit carnem peccatrix fuit caro Christi. Et respondet ipse nostram suam faciens, non peccatricem. Id est, impeccatricem, effecit. August. lib. de correct. & gratia c. 11. sic ait Nec enim metuendum erat, ne isto ineffabili modo in vnitatem personæ à verbo Deo natura humana suscepta per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum susceptio ipsa talis esset, vt natura hominis à Deo ita suscepta nullum in se motum malę voluntatis admitteret. Ecce quemadmodum August. impossibilitatem peccandi in anima Christi ad solam vnionem hypostaticam reducit. Et illa uerba Nec enim metuē

dum

erat &c. ostendunt August. loqui secundum omnem potentiam.
ia verba habet August. lib. de prædestina. sanct. c. 15. & lib. 1. cõ
tas epistolas Pelagia. cap. 18. dicit de Christo, quod nõ ob aliud
s est inter Deum & homines mediator, nisi quia solus ex homi-
non potuit esse peccator. Legendi sunt pro eadem veritate S.
ros. lib. de mysterio incarnationis c. 7. Hieron. 2. dialog. contra
gianos, Hyreneus lib. 3. c. 5. Damasce. lib. 2. de fide. c. 12. & lib. 3.
& 20. & S. Anselmus lib. 2. cur Deus homo. c. 10. inquit ibi quod
stus impeccabilis semper fuit, quia Deus homo. In assignanda
huius veritatis ratione plusculum est difficultatis.

uatuor autem possunt, & non parum efficaces assignari rationes,
er quas Christo, etiam vt homini, omne peccatum repugnat.
a. Actiones sunt suppositorum, Ergo actio peccati, si admittere-
natura humana Christi, necessario esset verbo diuino tribuenda
iam supposito operanti, & elicienti ipsam operationem: atque
concedendum esset diuinum verbum peccare. Quæ est magna
ditas. Hæc ratio nõ placet Michaeli Palatios in 3. d. 10. licet in
usione a nobis sit. Quoniã existimat cum Durand. ibi q. 2. posse
nderi, quod actio naturæ non pertinet ad suppositũ, nisi forsan
minatione quadã extrinseca, quatenus sustentat ipsam naturã
ntem. Cæterum hæc ratio est S. Thom in 3. d. citata, & proba-
Theologis grauissimis in eadem d. Imò insinuatur in 6. synodo
ali actione 8. & 11. vbi definitur, quod ex vnione ad verbũ non
natura humana Christi mansit deificata, sed & eius voluntas,
operationes humanæ Christi sint Dei viriles, idest, quod om-
eratio voluntatis Christi non solum est humana, sed vere est
tio diuini suppositi. Hoc ipsum docet Damascenus lib. 3. de fi
9. & 20. Præterea hęc ratio inde habet vim, quod suppositum
st causa extrinseca operationum, quas ipsa natura exercet, sed
m principium illarum simul cum natura. Ita quod ex natura, &
sito constat vnum integrum principium operationis, in quo na
habet vt Quo, idest, ratio operandi, suppositũ vero vt Quod, &
o in humanis operationibus Christi diuinum suppositum est
rincipium eliciens ipsas operationes. Et operationes elicitæ
olum habent intrisecum ordinem ad naturam humanam, sed
ad ipsum suppositum diuinum prout est suppositum humanę
æ. Certe qui diceret Christi humanitatem aliquid vel operari
ti, & quod verbum non ageret, aut pateretur idipsum, pericu-
oqueretur; quia exponeret se periculo errandi, cum his qui duo
sita realiter distincta in Christo constituerunt, cuius erroris
rius in concil. Ephes. primo damnatus, autor fuit, & inuentor.
non satis bene dixit Marsil. in 3. quæst. 9. humanitatem

Christi posse peccare, & qđ ipsa peccante non peccaret verbum. Sed contra hanc rationem arguitur primo. Verbum diuinum, prout est suppositum naturę humanæ non operatur proportionabiliter ad virtutem naturę diuinæ, sed iuxta proportionem naturæ humanæ, & potentiarum eius: igitur defectus qui contingeret operationibus eius, non esset referendus ad defectum naturæ diuinæ, sed ad defectum potentiarum naturæ humanæ, cui se accommodat diuinum verbum, quatenus operatur vt suppositum humanum. Atq; adeo ex eo, quod Christus vt homo peccaret, nulla imperfectio resultaret in supposito diuino.

Secundo. Si angelus, siue id possibile, siue impossibile fuerit, assumeret naturam humanam, & peccaret vt suppositum eius, operatio elicita per voluntatem humanā non tribueretur angelo vt angelo, sed tantum vt supposito humano, neque inde sequeretur, quod peccaret angelus. Ergo quamuis peccaret verbum, vt suppositum naturæ humanæ, non inde concedendum esset, quod peccaret verbū, nisi cū reduplicatione, prout est homo.

Ad primum respondetur, quod si loquamur physice verum est antecedens, falsum autem si moralis fiat sermo. Dico enim, quod ex eo, quod suppositum diuinum est infinite gratum, natura illi personaliter vnita non potest esse ingrata, & inuisa Deo. Imo est grata infinita quadam gratitudine, quatenus est Deo tam accepta, vt communicetur illi ipsum esse personale diuinum: & simpliciter loquendo, vt circa solutionem primi argum. dicemus, multo magis est Deo grata ex hac ratione vnionis hypostaticæ, quam sit grata per gratiā habitualem. Ex quo sequitur, quod sicut cum habituali gratia mortale peccatum stare nequit, imo neque veniale, si gratia fuerit consumata in gloria, quod verum habet, tum de actuali, tum de habituali peccato: ita, eo ipso qđ natura vnitur verbo personaliter, repugnat ei omnis praua dispositio per quam ipsa natura sit ingrata Deo & inuisa, siue hæc dispositio actualis sit, siue habitualis. Atque adeo in genere moris natura humana Christi potius proportionatur supposito diuino in suis operationibus, quam verbum proportionetur ipsi naturæ.

Ad secundum. Primo possit negari antecedens, & consequenter esset dicendum, quod si angelus ille esset beatus, non posset peccare in humana natura assumpta, eo quod beatitudo reddit illum impeccabilem.

Secundo, negatur consequentia, ratio discriminis inter Angelū etiā beatū, & verbū hęc est. Quod verbū est infinite, & oībus modis gratū Deo, & ita nulla eius operatio, per quācūq. exerceatur naturā, potest esse ingrata Deo, quin potius est grata personaliter. Cæterum angelus

gelus beatus non eſt omnibus modis gratus Deo, ita vt eius gratitudo ad aſſumptam ab eo humanitatem refunderetur: & Idcirco poſſet admittere peccatum in humana natura, & diceretur peccare non ſimpliciter, quia ſimpliciter eſt gratus, ſed ſecundum quid, id eſt ut ſuppoſitum naturę humanæ: Itaq. inter Angelum, & verbum diuinum, quod attinet ad præſens hoc verſatur diſcrimen, quod verbum propter rationem aſſignatam, neq; poteſt peccare abſolute, & ſecundum ſe, neq; etiam vt ſuppoſitum naturæ humanę.

Angelus vero beatus licet abſolute non peccaret, tamen vt ſuppoſitum naturæ humanæ, peccatum poſſet admittere. Aliud etiam verſatur diſcrimen. Pro cuius explicatione ſtatuenda eſt, ſecunda ratio principalis, propter quam docent quidam doctiſsimi manifeſtam eſſe implicationem, quod Chriſtus peccet in natura aſſumpta, & eſt huiuſmodi. Verbum diuinum non potuit elicere proprias operationes naturæ humanę niſi interuenienti actu voluntatis diuinæ, per quem determinaret voluntatem, & cæteras potentias naturæ humanæ ad operandum: At impoſsibile eſt, quod diuina verbi voluntas determinet humanam voluntatem ad aliquod peccatum, nam aliàs diuina voluntas peccaret, ergo. Ma. probatur dupliciter. primo, quia in verbo diuino voluntas eſt idem realiter, & formaliter cum eius perſonalitate; Ergo non potuit verbum concurrere ad operationem humanæ naturæ per ſuam perſonalitatem, quin ſimul concurreret per voluntatem diuinam.

Secunda ratio Verbum diuinum non poteſt neceſſitari ad operandum ex aliqua diſpoſitione naturæ humanæ, & potentiarum eius, quoniam talis neceſſitas induceret imperfectionem ipſi verbo diuino: ergo oportet fateri, quod uerbum diuinum à propria voluntate determinatur ad operandū operationes humanas. Suaq; diuina uoluntate determinat, & uoluntatem, & potentias ipſius humanitatis. Ex his colligitur diſcrimen inter ſuppoſitum Angelicum, & diuinum, quod ut ſuppoſitum Angelicum operaretur cum natura humana, non erat neceſſum, quod ſimul operaretur per propriam voluntatem Angelicam, ſed poſſet determinari, & neceſsitari ad operandum ex diſpoſitione naturæ humanę, cui ex hyppoſiti eſſet ...itum: & ex conſequenti quamuis Angelus peccaret ut ſuppoſi...m, naturæ humanæ, non eſſet ſimpliciter concedendum Angelum ...ccare: Cæterum iuxta ea, quæ diximus ſi uerbū peccaret, ut humanitatis ſuppoſitū peccaret ſimpliciter ut uerbū quia concurreret ad ...catū naturæ humanę per propriā ipſius diuini uerbi uolūtatē, per ...m, nimirum, perſonalitatem quæ eſt idem cum uoluntate diuina. ...od ſi dicas, Si diuinum verbum operatur per propriam voluntatē.

Sequitur, quod illa operatio non sit specialiter verbo tribuenda, sed toti Trinitati. Consequens autem est falsum, quia operationes humanitatis Christi non eliciuntur a tota Trinitate, sed à sola persona verbi. Sequella probatur, quia voluntas verbi est voluntas totius Trinitatis.

Huic obiectioni negatur sequella, & ad ad probationem dicitur, quod illa voluntas licet sit communis toti Trinitati, non tamen concurrit ad eliciendum operationes humanitatis vt communis est, sed duntaxat vt est voluntas verbi, quod est suppositum humanitatis. Sicut Pater, & filius spirant spiritum sanctum per diuinam voluntatem quæ reuera est communis tribus personis, sed tamen non spirant per hanc voluntatem vt est communis tribus personis, sed prout est communis Patri, & filio. Item est exemplum in essentia diuina, quæ cum sit communis tribus personis est tamen, formale principium generādi, non prout communis, est sed prout est in Patre.

Est alia tertia ratio pręcipua Quia verbum dirigit operationes humanitatis, & ad ipsum pertinet disponere de his omnibus quæ spectant ad humanitatem, & Idcirco defectus humanitatis si quis contingeret, refunderetur in ipsum verbum, quatenus permitteret defectum quem impedire tenetur. Hæc ratio colligitur ex S. Leone Epistola 11. vbi dicit, corporei sensus vigebant in Christo absque lege peccati, & veritas affectionum sub moderamine deitatis, & mentis; nec tenebatur illecebris, nec cedebat injurijs. Et ex Damasc. 3. de fide cap. 15. Et est intelligenda hæc ratio secundum ea quæ dicebamus, circa rationem præcedentem, Videlicet, quod prouidentia diuina perquam verbum disponebat, & disponit ea quæ sunt humanitatis, non est consideranda vt prouidentia communis toti Trinitati, in quo fuit deceptus. Dur. vbi supra, quia sic considerata absque suo defectu, & culpa posset aliquos defectus permittere in natura humana, quemadmodum in toto vniuerso absque sui imperfectione plures defectus, & imperfectiones permittit: sed est consideranda in quantum est prouidentia verbi prout est humanum suppositum, cui specialis incumbit suæ humanitatis cura.

Ad hanc rationem reduci facile potest illa quam insinuant Ciprian. & Ambros. loc. cita. nimirū, ꝙ potentia superior oportet, inferiorem regat, & in suis dirigat actionibus. Sicut ratio dirigit in homine voluntatem, & voluntas a ratione directa sensitiuum mouet appetitum, quod plane necessum est, ne fiat in vno & eodem supposito intollerabilis cōfusio, & perturbatio, sicut turbaretur magna cōfusione domus in qua nō esset vnus qui præesset ceteris. Et in qua volūtas vxoris non pareret mariti voluntati, & filiorum voluntas non esset patris voluntati subiecta. Oportuit igitur, vt humana Christi voluntas

in omnibus subijceretur voluntati verbi diuini, & ab ipsa gubernaretur, & voluntati verbi interest humanam dirigere & gubernare: nō quod aliquo teneatur pręcepto cuius non est capax, sed quia indecorum esset ei, & indecens non facere, sicut ei repugnat mentiri. Epiphanius in Anchorato, inquit, quod verbū frenabat inferiorem naturam, ab omni inutili carnali turba, & ob id humanitas Christi fuit impeccabilis, legantur quæ sequuntur.

Quarta ratio solet assignari a Theologis, quod humanitas in suis operationibus habet se, vt instrumentum verbi, atq. adeo eius peccatum, si quod esset, referretur in verbum, vt in causam principalē. Hæc ratio videtur colligi ex Damasc. vbi supra dicente, humanitatem esse instrumentum verbi coniunctum. Prætera quidam Theologi quorum meminit Dur. loco citato. Dicunt quod quando suppositum est intrisecum naturæ, & ab ipsa natura constituitur, tunc natura non habet rationem instrumēti respectu suppositi in suis operationibus, sed est forma principalis, & principium formale, quo operandi. Cæterū quando suppositum est extrinsecum naturæ, sicuti verbum respectu naturæ humanæ, tunc dicunt isti, suppositum est causa principalis operationis, natura vero est eius instrumentum. Vnde colligunt ad propositum, naturam humanam Christi in omnibus eius operationibus instrumentum esse verbi. Verum in hac parte doctius loquitur Dur. dicens Christi humanitatem esse quidem verbi instrumentum in illis operationibus quæ excedunt naturalem ipsius humanitatis virtutem, & facultatem, cuiusmodi sunt operationes miraculosæ; & respectu harum operationum est intelligenda Damasceni doctrina. At in his operationibus, quæ sunt proportionatæ virtuti, & facultati naturali humanitatis, ipsa Christi humanitas non est censenda instrumentum verbi, sed forma principalis per quā operatur diuinū verbū, vt humanū suppositū. Quoniā verbū ita se humanitati accōmodat, & ita per ipsam operatur, atq. si esset intrinsecū eius suppositū. Verum est quod quadā lata huius vocis instrumētū acceptione, humanitas potest appellari verbi instrumentū, quatenus operationes ipsius humanitatis participant quādā dignitatē moralē, & quendā infinitatis modū excedentem totā naturalē facultatē humanæ naturæ, vt dicemus inferius: sed hæc acceptio & ratio instrumenti impropria est, & abusiua: & in hoc sensu amplo, & improprio intelligendi sunt Theologi grauissimi qui hanc rationem quartam assignarunt.

Ex his quatuor rationibus sufficienter colligitur, manifestam esse explicationem, quod humana Christi natura potuerit admittere aliquod peccatum, etiam si a verbo esset assumpta in puris naturalibus absque gratia, lumine gloriæ, & alijs ornamentis supernaturalibus, ratione quorum alij beati peculiari quodam titulo redduntur impecca-

2. Corrolarium. peccabiles. Ex his etiam rationibus colligo, per absolutam Dei potentiam fieri non posse, vt intellectus Christi humanus habeat aliquod iuditium erroneum practicum, etiam inculpatum ex probabili & inuincibili ignorantia ortum. Patet hoc corrolarium. Huiusmodi iuditium sua natura ad culpam, & peccatum induceret: dedecet ergo diuini verbi bonitatem, & specialissimam prouidentiam, quam de sua humanitete gerit, quod in eius humano intellectu falsum istud permittat iuditium.

Dubium. De iuditio autem falso & erroneo pure speculatiuo, id est nullatenus pertinente ad mores, maior est dubitatio, an potuerit esse in humano Christi intellectu ex potentia saltem Dei absoluta (quia de facto, & secundum ordinariam potentiam nullus Theologorum inficiabitur, quominus speculatiuus error excludendus sit à Christi intellectu) Ratio autem dubitandi pro parte affirmatiua ea est, quia error, & falsitas speculatiui iuditij non ad malum culpæ, sed ad malum pœnę tantum pertinet: præsertim si sermo fiat de speculatiuo iuditio cuius falsitas propter qualitatem materiæ & obiecti, nullam potest occasionem offerre intellectui practico errandi in materia morali, quale esset iuditium falsum circa dispositionem orbium cœlestium, aut stellarum numerum. At malum pœnæ reperiri potuit in Christi humanitate, vt de facto mors, passio, & alias calamitates fuerunt repertæ. Ergo &c.

Respondetur breuiter multo probabilius asseritur huiusmodi erroneum iuditium repugnare intellectiui Christi, quam asseratur contraria sententia, quam tamen non reputo periculosam in fide. Nostrā sententiam sequuntur multi viri docti inter quos est Mag. Medina in 3. p. q. 15. art. 3. quam ipse probat sufficienter, & ex solutione propositi argumenti efficacius probabitur. Vnde ad argumentum in oppositum Respondetur, quod error speculatiui iuditij, si reperitetur in intellectu Christi, necessario permissus esset speciali permissione, imo volitus, & approbatus a verbo, vt constat ex rationibus supra factis, præcipue ex 2. & 3. At cum verbum sit prima, & summa veritas repugnat illi quod approbet, & causet errorem in natura humana, quoniam de ratione primæ veritatis est, quod neq. ipsa decipiatur in se, neq. alium decipiat, quod alijs verbis solet dici, primam veritatem neq. fallere, neque falli posse. Cæterum mors & reliqua mala pœnę licet repugnent verbo, & eius neturæ diuinæ in semetipsa, eo quod est summa actualitas, & ipsa essentialis vita, at nō repugnat verbo quod speciali permissione permittat hæc mala in natura humana, quæ ex se ipsa est mortalis, & defectibilis, & quod approbet, & causet illa: quoniam huiusmodi mala causata in natura defectibili nullam inducūt imperfectionem in ipso verbo diuino, quia vt dicit S. Thom. 3. p. q. 1. art.

I. art. I. ad secundū, malum culpæ idcirco repugnat Deo, quiá committitur per recessum ab arte diuinæ sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis: malum autem pœnę non recedit ab ordine sapientiæ, & bonitatis diuinæ, quin potius ordinatur ad dei gloriam, vt de cæcitate cuiusdā a natiuitate cęci dixit Christus Io 9. Probabilis est ista solutio. Verum adhuc calumniā patitur. Nam cum verbum, licet sit summa ipsa essentialis vita, specialissima tamen prouidentia, qualis pertinebat ad suppositum erga naturam sibi vnitam, permiserit mortem in humanitate assumpta; quare non potuit, licet prima sit & summa veritas, per similem prouidentiam permittere in eiusdem humanitatis intellectu speculatiuum errorem; cum error huiusmodi non sit malum culpæ, sed pœnæ, sicut mors? Vnde aliter respondeo, & assero speculatiuum errorem, idcirco omnino debere a Christi humanitate relegari, & minime permitti posse illa speciali Dei prouidentia, & cura, quam diuinum verbum de sua humanitate gerit: quia & si non sit malum culpæ, est tamen malum simpliciter; contrariatur enim perfectioni naturæ intellectualis, qua ratione intellectualis est. Natura autem intellectualis, quia in summo gradu entitatis constituitur, sua virtute & eminentia continet omnem gradum entis. Et hinc fit, quod anima rationalis simplicissima forma cum sit, multiplex esse essentiale, imo & omnem gradum entitatis tribuit corpori, cui vnitur. Tribuit enim esse corporeum, esse vegetatiuum, esse sensitiuum, ipsum denique esse rationale. Et natura intellectualis angelica sua eminenti virtute complectitur, totum quod est in inferioribus creaturis, vt explicat S. Thom. Diuina itidem natura, quæ summe intellectualis est, eminentissime præhabet omnium rerū etiā possibilium perfectiones, quod S. Thom. I. p. q. 4. a. 2, luculenter docuit. Quocirca eo ipso, quod speculatiuus error intellectuali naturæ, vt est intellectualis, repugnat, virtualiter etiam repugnat toti enti, & quantum est ex se tendit ad destructionem totius entis: atq. adeo non est malum secundum quid, idest, malum tali naturæ, sed est malum simpliciter, puta malum totius entitatis sua natura destructiuum. Vnde sicut malum culpæ, ideo est malum simpliciter, quia sua natura contrarium est bonitati in ratione bonitatis, quæ est magna perfectio intellectualis naturę, atq. adeo repugnat ipsi diuinæ bonitati, & ab eius ordine totaliter recedit: ita & error speculatiuus, malum est simpliciter, quatenus per se contrariatur toti naturæ intellectuali, vt intellectualis est: ac proinde contrariatur naturæ diuinæ, vt est summe intellectualis. Quare eadem ratio est habenda, quod attinet ad præsens, de iudicio speculatiuo erroneo, quæ de malo culpæ habetur. I. p. q. 57. art. 8.

Aliter etiam explicari poterit ratio, propterquam huiusmodi intelle-

tellectualis error malum est simpliciter, ac proinde eius permissio nõ potest cadere sub speciali prouidentia, qua verbum suæ humanitati prouidet. Quoniam speculatiuus error opponitur directe ei perfectioni, propter quam homo dicitur conditus ad imaginem Dei, eo enim potissime homo ad imaginem dei factus dicitur, quia est naturæ intellectualis, participans essentialiter illum eundẽ entitatis gradum, cuius totalis plenitudo est ipsamet dei essentia. Id autem quod directe opponitur imagini dei, opponitur etiam virtualiter ipsimet deo, & eius naturæ: & ex consequenti simpliciter, & omnibus modis est malum, & quod proinde non est per se ordinabile in ipsum deum tanquam in finem. In morte autem, & in alijs defectibus naturalibus non militat ista ratio, non enim sunt mala simpliciter, sed secundum quid, idest, tali naturæ, scilicet, humanæ, & non toti entitati contrariãtur. Non enim sunt defectus toti entitati vel formaliter, vel virtualiter oppositi, sed specialibus entitatis rationibus seu gradibus opponũtur: atq; adeo possunt ordinari in ipsum deũ, prout est ipsum esse, & ipsum bonum tamquam in finem.

1. Corrolarium. Ex dictis sequitur primo, quod non solum in intellectu humanitatis Christi non potest deus efficere aliquod iuditium erroneum, verum neque in quouis intellectu creato tale iuditium potest causare, sed dumtaxat permittere, ad eum modum quo permittit malum culpæ. Et sicut non potest permittere malum culpæ in voluntate humana Christi, ita neq. errorẽ speculatiuum in humano ipsius intellectu.

2. Corrolarium. Sequitur secundo; non posse deum se solo & immediate efficere habitum erroneum speculatiuum, sicut neq. potest se solo efficere habitum vitiosum moralẽ, sed interueniat necesse est actio intellectus creati, vt in ipsum creatum intellectum, tamquam in causam deficiẽtem, reducatur totum quod imperfectionis fuerit, & defectus in tali habitu. Patet hoc, quia eadem malitia, quæ formaliter est in actuali iuditio erroneo, est intrinseca habitui, estq. in illo tanquam in praua & defectuosa radice talis iuditij, atq. adeo non minus implicat deum esse causam huiusmodi habitus, quam quod sit causa erronei iuditij.

3. Corrolarium. Tertio sequitur, quod error speculatiuus siue habitualis, siue actualis non est proprie loquendo malum pœnę. Patet, quia non potest infligi a deo in vindictam alicuius peccati, nisi tantũ permissiue, ad eũ modum quo deus vnum peccatum in punitionem alterius permittit. Ergo sicut morale peccatum nequit proprie appellari malum pœnę nisi permissiue, ita neque error speculatiuus propriam pœnæ rationem sortitur. Sed est aduertendum, quod tota hæc doctrina procedit de errore positiuo, & non de ignorantia purę negationis, nam huiusmodi ignorantia potest pertinere ad naturalem conditionem intellectualis creaturæ, quæ non omnia valet scire, & hic defectus in homi-

hominibus sortiri potest simpliciter rationem pœnæ, saltem originalis; sicut in paruulis cum peccato originali decedentibus carentia diuinæ uisionis uere, & proprie est pœna originali culpæ respondens.

Explicuimus hactenus quo pacto Christi humanitati repugnat actuale peccatum. Deinceps nonnulla dicenda erunt de fomite peccati, ut his duobus extremis explicatis, deueniamus ad medium statum naturæ actuali peccato infectæ. Nam actuale peccatum, & fomes peccati comparatione ad peccatum in habituali dispositione constitutum, rationem duorum extremorum uidentur induere.

Quod uero in Christo, neq; sit, neq; aliquando fuerit fomes peccati, certum est fidei dogma, Constat ex 5. Synodo generali cano. 12 ubi damnatur, qui dixerit Christum fuisse tentatum concupiscentiis, & illecebris carnis, quam sententiam docuerunt grauissimi Patres S. Leo epistola 11. citata, cuius uerba paulo antea retulimus S. August. lib. 1. cōtra duas epist. Pelag. c. 11. ubi loquēs de cōcupiscentia, & fomite peccati ita inquit, quam spiritui resistentem, scilicet, concupiscentiam non habere in carne mortali, ille tantum modo homo potuit, qui non per ipsam ad homines uenit. Idem ferè dicit, lib. 2. de peccatorum meritis, & rem. iss. c. 26. & lib. 14. de ciuitate, c. 9. lib. 4. Hypognost. circa finem ait contrariam sententiam fuisse errorem Pelagianorum. Idem docent Ambr. & Damasc. dudum citati, & Hieron. in epist. ad Thesiphon. S. Thom. in 3. p. q 15. art. 2. & Theologi omnes cum Magistro in 3. d. 15. & 3. p q. 41. art. 1. ad tertium, dixit S. Thom. Christum non fuisse tentatum ex carnis concupiscentia, quia huiusmodi tentatio fieri non potest, absq; aliquo peccato. Quod ipse confirmat ex auctoritate *D.* August. Vbi aduerte, quod licet in puris hominibus tentatio, quę prouenit ex concupiscentia non semper fiat cum peccato, (quamuis regulariter semper aliquod interueniat, quia ut plurimum huiusmodi tentatio potest à ratione impediri præueniri, & moderari, & ita sunt intelligendi S. Thom. & S. August. cum docent huiusmodi tentationem non fieri absq; culpa, ut in plurimum scilicet,) Cæterum in Christo sensualis tentatio, nullatenus esse poterat absq. peccato, quoniam semper præueniri posset, imo de facto præueniretur à ratione, & à uerbo, atq; adeo esset uoluntaria, & culpabilis. Ista, quæ de peccati fomite diximus procedunt de facto, & secundum ordinariam Dei potentiam. Si tamen ad potentiam Dei absolutam extendantur, non tanta pollent certitudine, ut inter fidei dogmata debeant computari. Sunt tamen adeo certa, ut contraria sententia non deberet computari inter probabiles Theologorum opiniones.

F Et

Et quidem tanta cum certitudine sentiendum est Christi humanitati repugnare fomitem peccati, quãta credimus, nulla potentia fieri posse, quod Christus, vt homo, actuale peccatum committat. Etenim vt colligitur ex S. Thom. 3. p. q. 27. art. 3. fomes peccati importat duplicẽ respectũ ad malũ culpæ, scilicet, respectũ effectus ad peccatũ, vt ad causã, & respectũ causę ad peccatũ vti ad effectũ. Est enim effectus peccati originalis, & inducit ad peccatũ actuale: quatenus excitat in appetitu motus a ratione exorbitãtes. Quo circa sicuti peccatũ excluditur omnino a Christi Domini humanitate; Ita & fomes peccati omnino est ab ipsa relegãdus. Quibusdã Theologis probabile visũ fuit, quod si verbũ assumeret humanitatẽ in puris naturalibus, reperiretur in Christo fomes peccati, nõ simpliciter, quia nõ esset effectus culpæ originalis, sed secundum spetialem rationem, prout est conditio naturæ humanæ, quæ ex se ipsa nata est pati concupiscentiæ motus a ratione exorbitantes. Sed hæc sententia merito displicet alijs grauioribus Theologis, quoniam fomes peccati etiam sub hac posteriori ratione consideratus tendit ex se ad culpam actualem, & ideo omnino repugnat Christo domino. Estq. aduertendum in huius rei comprobatione, quod secundum substantiam non differunt fomes peccati, quod ex originali culpa originem traxit, ab illa inordinata inclinatione quam experiretur homo ille, qui in puris naturalibus crearetur. Fomes enim peccati non est morbida qualitas ex originali peccato appetitui sensitiuo superinducta. Vt falso putauerunt Henricus quod 1. p. q. 21. & quodlĩ. 5. q. 26. & Greg. & Gabriel. ille in 2. d. 3. & hic in 3. d. 3. Etenim fomes nihil est aliud, quam appetitus sensitiuus in bonum sensibile inclinatus absq. plenaria ad rationem subiectione. Quo circa extingui fomitem non in alio consistit, quam in hoc quod appetitus sensitiui inclinatio ad sensibile bonum plene subijciatur rationi, ita vt nullatenus ipsam præueniat, vel ei repugnet: quã subiectionem faciebat originalis iustitia in primis parentibus ante peccatum. Et hanc plenissimam subiectionem nos tribuendam esse dicimus appetitui sensitiuo Christi propter coniunctionem ad verbum. An vero in Christo ponenda sit originalis iustitia non libet in præsentia discutere. Ego plane crediderim, quod qui affirmatiue responderit, nihil affirmauerit improbabile. Nam cur iustitiæ originalis habitum quo protoparens noster primus Adam fuit in statu innocentiæ prædius cælesti secundo Adamo, nimirum Christo denegabimus? Quod probabile crediderim siue originalis iustitię habitus distinctus realiter ab habitu gratiæ fuerit in primo Adamo, siue vnus & idem cum illo. Nam hæc distinctio, quæ in Theologorum etiam thomistarum opinione posita est, nihil ad præsens retulerit institutũ. Et probabilior adhuc ista sententia apparebit, si probabilis censeatur

inest orig.le iustitia
in xpo probabile

quo-

quorundam theologorum sententia, quæ originalem Adę iustitiam non specialem quempiam habitum, sed omnium virtutum collectionem in excellenti gradu consistentium esse decernit. Fuerunt namque & sunt in Christi humanitate virtutes omnes in excellentissimo & heroico, vt aiunt, gradu, constitutæ. Verum de hac re alias.

Sed contra hoc arguitur, S. Thom. 3. p. q. 15. art. 2. ex eo probat sublatum esse fomitem a Christi humanitate, quia in illa reperiuntur virtutes morales in gradu perfectissimo. Ergo in illo casu cum nulla virtus supernaturalis infusa reperiretur in Christi humanitate, non esset sublatus fomes.

Huic argumento posset quis non improbabiliter respondere, qđ in illo casu fomes non esset ablatus, & extinctus in Christi humanitate: esset tamen ligatus, quemadmodum de Beata Virgine dicit S. Thom. 3, p. q. 27. art. 3. quod antequam conciperet Dei filium, non erat in illa extinctus peccati fomes, erat tamen quasi ab extrinseco ligatus per prouidentiam diuinam, quæ non permittebat appetitum sensitiuum excitari in aliquem inordinatum motum. Sed probabilius Respondetur, quod in illo casu simpliciter esset ablatus fomes peccati à Christi humanitate per gratiam vnionis, quæ non est extrinseca humanitati, ratione cuius humanitas non posset exire in aliquem actum, qui non esset pręuentus a verbo, & a ratione, atq. adeo nullus posset esse inordinatus. Ad argumentum vero factum. Respōdetur. quod virtutes infusę animæ Christi non sunt simpliciter necessariæ ad extinguendum peccati fomitem, quoniam sola vnionis gratia sufficiebat: pertinent tamen ad congruitatem, & decentiam, vt natura humana sit intrinsece disposita per gratiā habitualem, & virtutes proportionabiliter ad gratiam vnionis. Et aduertēdum est quod vt insinuat Caiet. in commēt. ar. 1. & 2. 3. p. q. 15. Virtutes infusæ quātumcumq. crescant in intensione non sufficiunt persemetipsas extinguere fomitem peccati: Sed hoc efficiunt in christo, prout sunt in tali subiecto, in quo est gratia vnionis, imo ipsa vnionis gratia se sola sufficiebat ad totalem fomitis extinctionem. Et hinc est, quod quāuis in viris sanctissimis virtutes infusæ habuerint magnā perfectionē & intensionem in graduque heroico fuerint constitutæ, vt in Apostolis & Ioanne Baptista, non fuerunt tamen sufficientes extinguere fomitē in illis, vt dicit S. Augu. lib. 1. retract. c. 19. & lib. 1. contra duas Epist. Pelag. c. 11. Vnde hoc quod est habere fomitem sublatum, soli Christo est tribuendum. Secundum autem communem Ecclesiæ sensum hoc priuilegium nos debemus extendere ad B. Virg. nō quidem propter magnam virtutum infusarum intensionem, sed propter specialem vim gratiæ quæ vigebat in Virgine Beata ex maxima approximatione ad verbum.

Quoniam autē hæc tota fere doctrina illi solidissimo innititur fundamento, nimirum, quod omnis humanitatis Christi operatio siue a voluntate, siue a sensitiuo appetitu immediate elicita, præuenta semper fuit arectissimo rationis iudicio, & per rationem deliberato: atq. adeo non potuit non semper esse rectæ rationi conformis. Idcirco de hac re nonnulla in præsenti, (& nō quidem extra causam, sed oportune) dicemus, vt doctrina traddita debitum accipiat complementum.

Notandum igitur est operationem humanā siue Christi, siue alterius hominis, dupliciter posse deliberatam a ratione intelligi, Primo extrinsece, & quasi per accidens quantum ad exercitium, & applicationem ad ipsum opus, non vero quantum ad specificationem actus. Et hoc modo visio, & quicunq. motus sensuū exteriorum potest esse operatio deliberata, quatenus huiusmodi potentiæ per voluntatem deliberatam applicantur ad suas operationes, & imperio voluntatis subduntur. Secundo operatio aliqua potest esse deliberata per se, & essentialiter, nō solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem ipsius operis: & hoc modo ipse actus elicitus a voluntate potest dici operatio deliberata, quia ex propria sui ratione habet quod possit à voluntate deliberata procedere. Quo supposito in vtroq. sensu potest disputari. Vtrum omnis operatio voluntatis Christi, & eius appetitus sensitiui sit operatio deliberata. Sed in primo sensu hæc quæstio nullam difficultatem habet, quia omnes tenemur fateri vniuersas operationes voluntatis, & appetitus Christi, imo & omnium potentiarum etiam naturalium V. C. vegetatiuæ, fuisse deliberatas non solum per voluntatem & rationem diuinam; sed etiam per rationem & voluntatem humanam, quæ ex deliberatione permittebat, vnam quamq. potentiam operari sibi propria, & conformiter ad propriam naturā. Probatur hoc. Quia alias sequeretur, quod in Christo potuerit reperiri aliqua operatio exorbitans a ratione & lege Dei. Consequens est dictu absurdissimum, Christus enim, vt ipse ioa. c. 8. dicebat, nihil vnquam operatus fuit, quod non fuisset paternæ voluntati placitum. Et quidem quod in Christo non fuerit voluntatū contrarietas, ita quod humana diuinæ repugneret, veritas est fidei in 6. synodo definita actio4. 11. & 17. & in Concil. Lateranen. sub Martino. 1. Legantur Greg. 14. mor. c. 16. Hier. Marci. 9. Aug. super Ioan. loco cita. & q. 77. noui & veter. testam. Sequella vero probatur. Quoniam si operationes appetitus sensitiui Christi non fuissent à ratione præuentæ, aliquando appetitus posset ferri in obiectum sensibile immoderate, & non secundum debitum rationis ordinem. Ergo, &c. Sed notandum est, quod motus appetitus sensitiui in Christo non solum fuerunt deliberati, & præuisi antecedenter, quatenus hoc ipso quod verbum voluit assumere naturām sensitiuam præuidit in cōfu-

Dubium.

ſo,& in communi operationes futuras appetitus ſenſitiui. In qua re, fateor me non intelligere quid velit dicere Mag. Med.3.part. quęſt. 13. art.3. Conſtituens diſcimen inter actus appetitus ſenſitiui Chriſti,& actus voluntatis eius,vt eſt natura,quantum ad hoc,quod eſt eſſe preuiſſos, & deliberatos. Sed neceſſario fateri oportet, quod omnes fuerunt deliberati,& præuiſi in particulari, & diſtincte,& immediate Quod vel ex eo facile poteſt oſtendi, quia anima Chriſti per viſioné beatam,& per ſcientiam infuſam in particulari,& diſtincte cognouit omnes operationes cuiuſcumque creaturæ precipue rationalis, quæ futuræ ſunt in tota æternitate.Ergo a fortiori cognouit omnes operationes ſuæ humanitatis,atque adeo diſtincte,& in particulari de omnibus illis deliberauit. Confir. Quoniam ſi tantum fuerũt deliberatę in communi,& quaſi in confuſo, vix poterit aſſignari ratio, ob quam appetitus ſenſitiuus non exierit in aliquem motum inordinatum. Ergo,&c.

Ex hoc ſequitur primo,quod quamuis operationes voluntatis vt natura quædam eſt,& operationes appetitus ſenſitiui,& aliarum potentiarum naturalium Chriſti, ſimpliciter eſſent naturales, eo quod procedebant a proximis principijs naturalibus: extrinſeca tamen ordinatione deliberatæ fuerunt & rationales. 1.Corrol.

Sequitur ſecũdo. Qđ humana Chriſti voluntas vt natura eſt,& ſimiliter appetitus eius ſẽſitiuus per has operationes licet nõ sẽper cõformarentur voluntati diuinæ in volito materiali, ſemper tamẽ hę operationes fuerunt ei conformes,& conſentaneæ in volito formali. Quoniam propter deliberationem rationis a qua præuentę diſponebantur,numquã ex orbitabant a ratione,& a lege Dei: q̃uis ipſa Dei voluntate annuente voluntas Chriſti humana, ac eius ſimiliter ſenſibilis appetitus in huiuſmodi actus a materiali diuinæ voluntatis obiecto diſcordes prodirent. Vereque dicebantur in volito formali diuinæ voluntati,& legi conformes, quia vere procedebant regulati per diuinam voluntatem, & legem. 2.Corrol.

De operationibus autem ſecũdi generis grauior eſt difficultas. Nã quidam concedunt,quod voluntas. Chriſti vt rationalis & libera potuit habere operationes abſolutas,per quas non ſe conformaret voluntati diuinæ in volito materiali. Itaque, dicũt, quod Chriſti voluntas vt rationalis potuit actu abſoluto velle non mori, cuius oppoſitũ voluit diuina voluntas Cæterum hæc ſententia etſi ab Scoto, & Gabriele in 3.14. probabilis iudicetur, omnino tamen videtur improbabilis. Contra quam docent communiter Theologi in cit. d.& duabus ſequentibus,& S. Thom. 3.par.q.21.art.4. Et certe ſententia illa merito eſſet abſcholis explodẽda, quod probatur. Primo,quia talis abſoluta,& deliberata voluntas non poſſet non eſſe peccatum, cum

esset diuinæ voluntati absolute repugnans,& ei non subiecta, nã cũ esset absoluta,& ex deliberatione promanans,nulli superiori volunti cederet. At fides catholica omne peccatum a Christi voluntate eliminat,vt ex dictis constat.Ergo,&c.

Secundo probatur. Talis voluntas fuit Christo impossibilis,Ergo &c.probo antecedens. Christus videbat quid Deus absoluta,& efficaci voluntate fieri decreuisset,& consequenter sciebat,quod in sensu composito non poterat oppositum contingere. At nõ potest voluntas absoluta,& deliberata volitione ferri in obiectum,quod intellectus iudicat hic & nunc , & omnibus circunstantis consideratis esse impossibile.Ergo,&c.

Tertio probatur, Quia tunc esset in Christo voluntatum contrarietas,quod est ab Ecclesia damnatum, vt vidimus paulo ante Ergo ,&c.

Difficultas. Difficultas ergo in vtramque partem probabilis , in eo consistit, Vtrum Christi voluntas,no'n vt natura,sed vt rationalis potuerit habere aliquam volitionem conditionatam,& imperfectam, quam dicimus velleitatem,repugnantem voluntati Dei in volito materiali. Et quidam nouiores Theologi reputant probabiliorem sententiam negatiuam,quam sequentibus rationibus probant.

Primo Huiusmodi velleitates sunt otiosæ,& impertinentes,& procedunt ex imperfectione operantis,Ergo non sunt ponendæ in christo,a cuius humanitate omnis est imperfectio releganda.

Secundo. Volũtas vt rationalis,& libera, illa dicitur quę operatur consultis rationibus,& circunstantijs ipsius operis,sed Christus quoties applicuit intellectum ad considerãdas rationes, & circunstãtias operis,considerauit omnes rationes & circũstantias tam superiores, quam inferiores:fuit aũt impossibile, quod consideratis omnibus rationibus,& circunstantijs,voluntas humana christi non se conformaret voluntati diuinę in volito materiali.Ergo nõ fuit possibile,quod haberet aliquam velleitatem repugnantem diuinæ voluntati in volito materiali.

Tertio. Quia huiusmodi velleitates repugnantes diuinæ voluntati in volito materiali,non possunt reperiri in Beatis propter magnam perfectionem voluntatis eorum,sed voluntas humana christi multo fuit perfectior voluntate cuiuscunque Beati, Ergo relegandæ sunt a Christi voluntate huiusmodi imperfectę volitiones.

Oppositam sententiam docent Scot.in 3.d.15.& Palatios ibi , & Medina.3.part.q.18.art.6.& apparet sententia longe probabilior, Probatur. Christus habuit velleitatem non moriendi , vt constat ex scriptura,& tamen iuxta sententiam sanctorum hæc velleitas oriebatur ex consideratione rationis, quatenus iudicabat indignum esse vt

In-

Innocens pro peccatoribus moreretur, Deus pro creatura, & quod mors eius esset a multis contemnenda,& multis futura in scandalum, presertim populo Iudeorum, Ergo voluntas Christi vt rationalis habuit actum conditionatum per quem non se conformauit voluntati diuinæ in volito materiali, Hæc omnia adeo sunt vulgaria, & cunctis peruia, vt minime expedire iudicauerim in scripturarum, & Patrum testimonijs recensendis immorari.

Quare ad primum argumentum contrariæ opinionis negatur antecedens, nam huiusmodi voluntates conferebant multum ad ostendendam veritatem naturæ humanæ in Christo, & etiam ad ostendendum charitatis affectum erga totum humanum genus, volebat enim quantum ex se era vt omnes consequerentur fructum suæ passionis,& æternã vitam. Huc enim tendebat illa tam laboriosa Christi ad Patrẽ depræcatio. Pater si possibile est transeat a me calix iste, id est, transeat ad vniuersos homines, ita vt omnes fructum passionis meæ copiose percipiant,&c. Math. 20. & Luc. 20.

Ad Secundum Respondetur, quod licet anima Christi per cognitionem beatã actu semper consideret vniuersas rationes,& circunstantias cuiuscunque operationis, at per scientiam infusam aliquando poterat considerare aliquas particalares rationes quas vocamus inferiores, non consideratis alijs superioribus, & tunc poterat habere actum voluntatis conditionatum proportionatum inferioribus rationibus, quasi corrigendum per rationes superiores, neque in hoc reperiebatur aliquis defectus prudentię, sed erat modus operandi proportionatus humanę naturæ.

Ad tertium Non desunt viri docti qui putent in beatis reperiri eiusmodi actus conditionatos, sed veritas est in oppositum. Quoniam beatitudo consumata,& perfecta transformat voluntatem beati in diuinam voluntatem, ita vt nullum motum patiatur, qui non procedat ex inclinatione gratiæ,& consumatæ charitatis. Igitur ad argumentũ negatur consequentia, ratio discriminis est, quoniam Christus simul erat Beatus,& viator,& caro Christi Domini erat passibilis,& mortalis,& ideo multa poterant Christo præsentari vt nociua,& mala propter carnis passibilitatem quæ respectu Beatorum nullam possunt induere rationem mali, quia non sunt subiecti passionibus,& transmutationibus passibilis carnis. Multaque ipsi potuerunt vt viatori occurrere,& ea quidem secundum rationes saltem inferiores consideratione digna, quæ ad beatificium statum se habent impertinenter.

His ita præsuppositis ad secundam nostram conclusionem reuertamur, cuius efficatem probationem ex dictis colligere non erit difficile. Et primum quidem, quod diuinum verbum de facto non assumpserit humanitatem illo peccato infectam, veritas est ad fidem Catho-

licam pertinens, ita, vt oppositum sit manifestissimus error in fide, & aperta hæresis. Quod probatur primò, ex illo Luc. 1. quod nascetur, ex te sanctum, &c. Illa dictio sanctum neutraliter accepta denotat omnimodam sanctitatem non solum in supposito, sed etiam in natura in qua Christus fuit conceptus, & natus, nam de sanctitate nascituri Christi ex spiritu sancto in vtero Virginis concipiendi sermonem ibi instituerat Angelus. Testimonia quæ afferemus circa sequentes cõclusiones ad probandum sanctitatem, & gratiam habitualem christi, apertissime confirmabunt istam veritatem, & ea etiam quæ sunt afferenda in solutione ad vltimum argumentum huius quæstionis. Probatur secundo ex verbis quæ paulo ante retulimus ex Epistola Agatonis in sexta synodo generali recepta, & approbata, quibus definitur Christi humanitatem ex coniunctione ad diuinum verbum fuisse deificatam At cum hac deificatione non compati poterat aliqua habitualis culpa in anima Christi existens Id ipsum probatur, eo eo quod in Conc. Ephe. primo anathematismo 10. definitur Christum non indiguisse sacrifitio pro se oblato quia nullum habuit peccatum. Quod & Paul. ad Hebr. cap. 7. non obscuris verbis dixerat. Talis inquit decebat vt nobis esset Pontifex sanctus, Innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cœlis factus, qui non habet necessitatẽ quotidie, quemadmodũ, & sacerdotes prius pro suis delictis offerre. Certe si Christi humanitati aliquod vel mortale, vel veniale inesset peccatum, nulla ratione dici posset ipsum non indiguisse sacrifitio pro se oblato, nam ad expiationem illius peccati, & munditiam animæ comparandam necessaria illi fuisset sacrifitij virtus.

Tertio probatur. Secundum fidem fateri tenemur Christi humanitatem non prius tempore in rerum natura extitisse, quam fuerit personaliter vnita verbo, Alias enim non vere, & proprie Beatissima Virgo diceretur Christum verum Deum, & hominem genuisse, sed illum hominem putum, seu humanitatem illam vnioni hypostaticæ præexistentem, cuius contrarium prædicant sacræ literæ, Grauissima Concilia Ephæsinum. 2. Calcedonense, Constantipolit. 5. &c. definiũt, docẽt sancti Patres. & Theologi, vniuersaque credit Ecclesia. Certa etiam fide tenemur credere, eam non contraxisse peccatum originis ex vi generationis. ergo nullo modo intelligi potest peccatũ in humanitate Christi, quod non fuerit perpetratum ab ipso christo. Sed quod christus aliquod peccatum admiserit in natura assumpta, est manifesta hæresis, vt probauimus, Ergo contra fidem est dicere christum assumpsisse naturam aliquo peccato infectam.

Quarto denique, & vltimo probatur, quod Christus humanitatẽ assumeret aliquo peccato infectam, e regione opponitur offitio Redemptoris, & sanctificatoris, quod fuit christo a Patre iniunctum,

oportebat enim vt is qui alios venerat saluare, & mundare, esset omni ex parte sanctus, & mundus, & non ipse quoque mundatione, & sanctificatione egeret, ab immundo enim quis mundabitur, ergo cum nihil contrarium officio Redemptoris, & sanctificatoris sit admittendum in Christo, & hoc quidem secundum Catholicam fidem, necessum est omnem peccati labem a Christi humanitate excludamus. Illa omnia patrum testimonia quæ adduximus ad excludendum peccatum actuale a Christi humanitate, & illa quæ afferemus postea ad probandum eius sanctitatem, & gratiam, atque ipsius gratiæ plenitudinem omnino sunt ponderanda in huius Catholicæ veritatis confirmationem: neque enim libet ea sępius repetere, & absque vlla necessitate inculcare,

Deinceps probandum est, quod etiam ex potentia dei absoluta non potuerit fieri, quod verbum humanitatem peccato infectam assumeret. Quod sic probo. Ad diuinum verbum, prout est humanæ naturæ suppositum, attinet magnam curam specialemque prouidentiam adhibere, vt ab ipsa natura omnem moralem defectum excludat, vt ex ante dictis satis cotstat, itaque deficeret diuinum verbum in his quæ ad ipsum pertinét in ratione humani suppositi, nisi naturam quam suppositaliter terminat, mundaret ab omni morali deformitate, quæ illam redderet deformem, & turpem, & ineptam ad supernaturales actiones efficiendas, & ea efficia, & munia præstanda quæ competunt naturæ deificatæ per hypostaticam vnionem ad diuinum verbum, & quæ ineffabili redemtoris ministerio congruunt: ergo impossibile, est quod verbum diuinum humanitatem paccato infectam ad vnitatem personalem assumeret.

Ex hoc sequitur, quod si Deus modo vellet assumere in hypostaticam vnionem naturam rationalem hominis peccatoris auferendo ab ea personalitatem propriam, eo ipso quod illam sibi vniret. mũdaret ipsam a peccato, quod antea contraxerat. Non quod talis mundities resultaret per simplicem emanationem ex vnione hypostatica, hoc enim non exsstimo necessarium (de qua re dicam quæstione sequenti) sed per nouam actionem, liberam quidem, & voluntariam simpliciter ipsi Deo, necessariam tamen ex suppositione, supposita scilicet vnione hypostatica, quæ esset omnino libera actio Dei. Imò crediderim, quod prius natura quã eã assumeret in genere saltẽ causę dispositiuę in ordine morali deberet pręcedere munditics ipsius naturæ ad hypostaticam assumptionem. Dixi in genere causæ dispositiuæ quoniam in genere effectiuæ causę prior rationis ordine deberet intelligi ipsa verbi cum humanitate hypostatica vnio, Nam aliàs si absolute præcederet naturæ humanæ munditics, non specialiter tribueretur verbo, nisi secundum qu[illegible]am accommodatio-

G nem,

nem, sed toti Trinitati esset communis. quia non procederet a verbo vt à supposito naturæ humanæ cum omnino antecederet hypostaticam vnionem.

Quo loco id arbitror obseruandum quod licet infussio gratiæ, & charitatis actiua in Christi anima actio fuerit toti trinitati communis vt in 2. art. sequentis quæst. dicam, mundare tamen humanitatem in casu de quo in præsenti loquimur, non solum secundum accomodationem quandam verbo tribueretur, sed speciali ratione vt humanitatis supposito, ipsi competeret. Nam eius interesset naturam sibi hypostice coniunctam ab omni morali culpa mundare. Itaquod per intellectum humanum, & humanam voluntatem teneretur de hac morali munditie curare.

Tertia conclusio.

Certa fide tenendum, est Christi animam habituali gratia sanctificatam fuisse, & ad supernaturalem ordinem eleuatam, Probatur primo ex multis sacræ scripturæ testimonijs Ioan. 1. plenum gratiæ & veritatis. Quem locum de Christo esse intelligendum superius explicui, Hæretici huius temporis dicunt Christum fuisse plenum gratia, non habituali, & iustificanto, sed gratiæ nomine, specialem fauorem intelligunt, quo pater plurimum fauebat Christo, Verum hęc interpretatio tota est spiritu hæretico plena, & communi patrum intelligentiæ contraria, qui vnanimiter hanc gratiæ plenitudinem ad dona, & spiritus sancti charissimata referunt, quæ christi anima non ad mensuram accepit. Quia Pater vt inquit Ioan. cap. 3. non ad mensuram dedit spiritum filio suo. Ioan. 10. christus de se ipso dicit. quem Pater sanctificauit, & misit in mundum, &c. & vt ibidem interpretatur Sanct. Thom. post Hilar. 7. lib. de Trinitate circa medium, & est interpretatio, a grauissimis Patribus Athanasio lib. de incarnatione christi in princip. & Chrysost. hom. 60. & ab alijs sacrorum Bibliorum interpretibus communiter probata, hæc sanctificatio accipienda est de sanctificatione facta per iustificantem gratiam. Scio S. August. tract. 48. in Ioan. quem super hunc locum sequutus fuit Vener. Beda ad christi diuinitatem hanc sanctificationem reduxisse, ipsamque æternam verbi generationem sanctificationem vocasse: Vt sanctus esset inquit Beda. gignendo edidit, Sanctificauit, intelligẽdum est quem admodum & genuit. Cui interpretationi ob id nouiores quidem annuunt interpretes, quia sanctificatio de qua Christus hic loquitur, missionem diuini verbi in mundum antecessit, quæ missio in eius incarnatione fuit celebrata, atque adeo sanctificatio verbi non potest non esse

æterna eius generatio Sed prior nihilonimus intelligentia communior est,& textui gratior apparet, quia de incarnato verbo ibi fit sermo. Ad motiuum vero, quod probabilem reddit intelligentiam aliā quam ex August. retulimus, dicitur. Christum dominū ibi non loqui de missione verbi in mundum, quæ fuit ipsa verbi incarnatio, sed de missione qua post incarnationem ipse Christus missux est, a Patre in mundum ad prædicandum hominibus Euagelium, & ad cætera Redemptoris munera exequendum. Huic intelligentiæ plurimum consentit, id quod ex Esai. 61. Christus Luc. 4. sibi accommodauit, spiritus, in quiens, domini super me, eo quod vnxerit me, & ad annunciandum pauperibus misit me. Quo loco spiritualis humanitatis Christi vnctio quæ fuit in incarnatione facta, præcessisse dicitur missionem ipsius Christi ad annunciandum pauperibus Euangelium gratiæ. Sanctificatio autem, & vnctio idem omnino pollent.

Sed iam vlterius in probatione conclusionis progrediamur. Luc. 1. quod ex te nascetur sanctum vocobitur filius Dei, Quē locum versās Bern. hom. 4. super missus est, & Rupertus. lib. primo de operibus spus sancti. cap. 10. interpretantur de sanctitate quæ fit per gratiam iustistificantem. Et quidem merito, Nam sanctitas personalis ad vnionis gratiam spectans sequētibus verbis, scilicet, vocabitur filius Dei, satis explicatur. Hanc veritatem probāt vniuersa illa testimonia scripturæ sacræ, quibus asseritur Christum vnctum spiritus sancti vnctione, de qua loquitur Regius Vates ps. 44. Dilexisti iustitiam, & odisti inquitatem propterea vnxit te Deus, deus tuus oleo letitiæ præconsortibus tuis, vbi ad literam fit sermo de Christo, nam ita Palu. ad Hebr. 1. de Christo loquens, hæc verba retulit, Hoc autē letitiæ, & exultationis oleum communiter sancti Patres interpretantur de Spiritus sancti charismatibus, quorum præcipuu est iustificans gratia. Vnde in sacrā scriptura huiusmodi spiritus sancti charismata vnctionis nomine vocantur, vt constat ex illo Ioan. 1. cap. 3. vnctio docebit vos de omnibus. De eadem Christi spirituali vnctione intelligūtur a sanctis Patribus, & ab alijs interpretibus scripturæ sacræ alia sacræ paginæ testimonia, quæ de Christi vnctione sermonem faciunt Isai. 61. spiritus domini super me, eo quod vnxerit me, &c. quę verba Luc. 4. Christus retulit, & sibi ipsi accommodauit vt dudū dicebā, Act. 4. dicitur de Christo ꝙ vnxit eū Pater spiritu sancto & virtute. De Christo verificantur etiam illa verba Dan. 9. & vngatur Sanctus sanctorum. Eadē veritas aperte cōprobatur ex illis sacrę paginæ testimonijs in quibus Spiritus sancti dona Christo tribuuntur, vt est illud Isai. c. 11. requiescet super eum (scilicet florem de radice Iesse ascendentē qui est ipse Cristus) Spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, &c. Ponderandum est illud verbum, requiescet, denotat enim

habitualem permanentiam gratiæ,& donorum Spiritus sancti ipsam concomitantium in anima Christi. Zach.3. ubi sub nomine lapidis fit sermo de Christo, qui est lapis electus, & angularis, & si ab ædificantibus reprobatus, dicitur, quod super lapidem vnum septem oculi sunt, id est, septem Spiritus sancti dona, ut communiter interpretantur Patres. Legatur speciatim Hieronym. super eundem locum, & S. Greg. lib.29. mor. cap.30. Isai. c.42. Ecce seruus meus suscipiam eum dedi Spiritum meum super illum. in quo testimonio illud verbum, seruus, denotat de Christo ut homine, sermonem fieri, Et illa uerba, super illum, denotant, quod non de gratia unionis qua factum est verbum caro, sed de gratia iustificante verbo incarnato superuenienti fit sermo. Nam ut daretur Spiritus super illum, necessum erat, vt ipse seruus Dei, scilicet, Christus, præextitisset saltem ordine naturæ ipsi infusioni gratiæ. Quæ ponderatio etiam est accommodanda testimonio ex cap. 61. Isai. citato.

Secundo probatur eadem conclusio grauissimis Patrum testimoniis, Orig. in quadam hom. de natiuitate Domini super Euangel. In principio erat uerbum, uersans illa verba plenum gratiæ, & ueritatis adhibet diuersas explicationes, & in prima dicit, quod veritatis plenitudo referri potest ad diuinitatem Christi, plenitudo uero gratiæ ad Spiritus sancti donationem humanæ naturæ communicatam. Deinde aliam explicationem adhibens, inquit, gratiæ, & ueritatis plenitudinem de plenitudine deificationis, & sanctificationis esse intelligendam, & subiungit continuo, Deificationis dico, quia homo, & Deus in vnitatem unius substantiæ (id est subsistentiæ) adunati sunt: sanctificationis uero, quia non solum de Spiritu sancto conceptus, uerum etiam plenitudine donationum eius repletus est. Ecce quemadmodum Orig. & vnionis gratiam, & habitualis gratię plenitudinem agnouit in Christo, illam deificationis gratiam vocauit, hanc uero gratiam sanctificationis esse dixit. S. Cyrill. Alexandr. in primo tomo actorum Concilii Ephesini de Christi sanctitate, & Sacerdotio loquens dicit, quod Christus spiritum sanctum accepit ut homo, non tam sibi illum impertians, quam toti generi humano per se ipsum, & in se ipso primum. Et in eod. tomo 1. quædam Ioann. verba exponens inquit. En clare, & euidenter utrumq; assertum habes, nempe dominum Iesum Christum per carnis quidem œconomiam, perinde ac unum ex nobis Spiritu sancto potiri. Expendenda sunt illa uerba, ac vnum ex nobis, aperte enim ostendunt, quod Christus accepit gratiam, & cætera Spiritus sancti dona, quæ conferuntur à Spiritu sancto reliquis hominibus Iustis. Similia uerba habet idem Cyrill. in quinto tomo acto-

rum

rum eiusdem Concilij, vbi explicans anathematismum septimum, inquit, Nominatus autem & Christi quoque nomine est, propterea, nimirum, quod secundum humanam naturam perinde, ac vnus ex nobis inunctus est, iuxta illud dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem propterea vnxit te Deus tuus &c. Videndus est itidem lib. 1. de fide ad reginas. S. Athanasius sermone 2. contra Arianos circa finem dicit, quod verbum homo factum seipsum sanctificauit ea vnctione, & sanctificatione, cuius etiam est dominus, & qua nobiscum communicauit, & post pauca subdit. Ipse est, qui dat & accipit Spiritum sanctum, dat vt verbum, accipit vt homo. Illa verba, cuius etiam est dominus, nequeunt exponi de sanctificatione, quæ ad vnionis gratiam spectat, nam hæc sanctitas reipsa est ipsum met diuinum verbum, vnde necesse est de habituali gratia humanitatis, de qua sine dubio, & hæc omnia verba, & alia quæ habentur ibidem intelliguntur. Et tam est manifestum S. Athanas. de gratia Spiritus sancti iustificante, & eleuante animam loqui in hoc loco, vt visus sit dicere, quod cum Ioannes in baptismo vidit Spiritum sanctum in specie columbæ super Christum descendentem, suscepit ipse Christus hanc Spiritus sancti gratiam. Sed nihil aliud intendit grauissimus hic pater quam quod visibilis ille Spiritus sancti super Christum descensus apertam nobis de interna ipsius Spiritus sancti gratia in Christi anima latente significationem fecerit. Nam quod Christi anima ab ipso incarnationis instante plena fuerit gratiæ, in qua nunquam vllũ suscepit augmentum, fatetur ipse Athanas. sermo. 4. sequenti contra Arianos. Legatur etiam pro hac nostra conclusione 3. in lib. de incarn. Christi vbi inquit quod Christus a seipso Spiritum sanctum accepit, & quod ex se ipso in semetipsum descendit, nimirum ex deitate in humanitatem assumptam. Hic descensus ex deitate Christi in ipsius humanitatem quid aliud denotat quam spiritualium charismatum in anima Christi infussio ab ipsius deitate facta. S. Hieron. Versans illa verba Abachuc c. 3. Egressus est in salutem populi sui, dicit super omnia vnguentorum genera esse vnguentum illud spirituale, quod oleum exultationis vocatur, quo vngitur saluator præ participibus suis; participes autem, inquit, eos puto, ad quos loquitur Ioannes dicens: Vos vnctionem habetis à Spiritu sancto. Multa alia ibi dicit Hieronymus, ex quibus constat illum loqui de vnctione Spiritus sancti facta per gratiam. S. Chrisost. in sermone quodam de Spiritu sancto hæc habet verba. Cum autem accepit Deus carnem nostrã, fecit eam humano more, quasi vnum Apostolorum, & Prophetarum accipere Spiritum sanctum, & multa his similia dicit ibidem. S. Greg. loco citato & lib. 3. epistolarũ epistola 61. & lib. 3. mor. c. 33. & li. 29. c. 30. & hoc loco inquit Christi animam habuisse coniunctas & permanentes

nentes vniuersas Spiritus sancti functiones, idest, operationes supernaturalium donorum, & virtutum. Quibus verbis aperte docuit habitualem gratiam, & supernaturalium virtutum permanentiam in Christi Seruatoris anima. Quia non aliter potuit simul habere omnes cœlestium donorum, & virtutum supernaturalium actiones nisi in habituali principio, in ipsis, videlicet, infussis habitibus gratiæ & virtutum infussarum. Legatur S. Basil. hom. de pœnitentia, & speciatim vidēdus est super illa verba Psal. 44. vnxit te Deus &c. Ber. ho. 16. in cant. dicit, quod oleum exultationis quo Christus in sacris literis asseritur vnctus, ipsa sunt septem Spiritus sancti dona. S. August. 15. de Trinita. c. 26 dicit quod Christus secundum quod Deus dedit spiritualem sanctificationem hominibus, quam ipse secundum, quod homo accepit, & manifestum erit legenti, S. August. non de gratia vnionis, sed de gratia habituali sanctificante animam ibidem loqui. Nam inter alia dicit quod si Ioan. Baptista qui seruus erat, ab vtero matris Spiritum sanctum accepit, qua probabilitate id negādum erit Christo naturali filio: & qua ratione dici poterit Christum, tunc primo Spiritum sanctum accepisse, cum Ioannes in Iordane vidit Spiritum sanctum in specie columbæ super ipsum descendentem. Certe non potest hæc Augustini argumentatio de gratia vnionis procedere de hac enim gratia nulli poterat esse dubium quominus eam Christus in vtero suæ matris accepisset. Loquebatur ergo August. de illa Spiritus sancti donatione quę fit per iustificantem gratiam, & quæ communis fuit Christo & Ioan. Legendus est ipse August. in epistola 57. Legatur etiam S. Ambros. lib. 1. de Spiritu sancto c. 8. & super caput 1. epistolæ ad Hebr. In illa verba vnxit te Deus, Deus tuus præ participibus tuis, vbi aperte docet, oleum quo Christus fuit vnctus fuisse illudmet quo alij sancti, & iusti homines inunguntur, quamuis in Christo excellentiori modo fuerit istud oleum diffussum. S. Anselmus super eundem locum ita dicit. Deus iam homo factus vngi dicitur, id enim significant illa verba vnxit te Deus &c. Deus enim, ait Anselmus, qui vnctus est, homo factus erat, vnctus est oleo, idest, Spiritus sancti dono. Et paulo post, vnctus est oleo exultationis, idest, Spiritus sancti gratia, quæ eius conscientiam exhilararet. Vides, bone lector, quam aperte S. Anselmus distingat in Christo gratiam iustificantem, & sanctificantem animam, à gratia vnionis, imo & vniuersa hic a nobis ex Patribus citata testimonia hanc habent manifestissimam intelligentiam. Alia ex Patribus afferemus loca circa solutionem ad primum huius quæstionis, & in quæstione sequenti in art. 2. ex quibus huic veritati maius accrescet robur. Eandem hanc veritatem constanter affirmant omnes scholastici Theologi cum suo magistro in 3. d. 13. S. Thom. ibidem & 3. p. q. 7. art. 1. & q. 34. Alex. Alens. 3. p. q. 11. &

ſ2. Marſ. in 3.q.10.Interpretes ſacrorum bibliorum exponentes illa verba Ioan.primo. Plenum gratię & veritatis. Vnanimiter hanc veritatem adſtruunt,Eraſmo,& Caiet.exceptis,qui vt ſupra aduertimus à vulgata latina æditione ob leuiſſimas coniecturas recedentes,hæc verba non ad Chriſtum ſed ad Ioannem retulerunt. Sed iam in forma ſic deduco pro concluſione argumentum,& id quidem efficaciſſimum. Illa veritas quam vniuerſi, aut fere vniuerſi Eccleſiæ Patres & magiſtri ſemper docuerunt,& docent, vt certam & in ſacris ſcripturis contentam, ſuſcipienda eſt à fidelibus, vt verum Catholicæ fidei dogma,non enim errare poſſunt in ſcripturarum perſcrutatione,& intelligentia vniuerſi Eccleſiæ Patres & magiſtri,neq. in tradendis Catholicis veritatibus; alias enim cum ipſis errantibus tota erraret Eccleſia. Ergo cum ab vniuerſis & antiquioribus Patribus, & nouioribus Eccleſiæ magiſtris aſſertum habeamus ex ſacris litteris colligi Chriſti Saluatoris noſtri animam gratia iuſtificante, ac reliquis Spiritus ſancti chariſmatibus & ſanctificatam fuiſſe, & vnctam, neceſſum eſt fateamur,hanc veritatem non inter probabiles Theologorum opiniones annumerandam eſſe, ſed Catholica confeſſione ſuſcipiẽdam.

Theologicæ rationes pro hac veritate confirmanda multæ eæq.nõ cõtemnẽdæ ſuppetũt Theologis.Quarũ præcipue ſũt illę quibus vſus fuit S.Thom.3.p.q.7.art.1.quæ cũ ibidẽ clare, & explicatiſſime proponãtur,nõ erit neceſſũ,vt in earũ explicatione immoremur.Sed ſatis fuerit earũ præcipuas propter doctrinæ ordinẽ & cõplemẽtũ breuiter referre.Et quidẽ ex illis verbis noſtri prothematis.Et vidimus gloriã eius,gloriã quaſi vnigeniti a Patre.Duæ rationes deducũtur,prior quę ſit in ordine aliarũ prima, hæc eſt, dignitas Chriſti quã habet eo quod vnigenitus eſt Dei filius,poſtulabat,vt eius rationalis anima verbo pſonaliter vnita exornaretur Gratia,ac præclariſſimis Spiritus ſancti virtutibus,& donis, quibus decora fieret & pulchra ac Deo valde ſimilis, eiuſdemq. ordinis cũ diuino verbo. At nõ eſt credibile, quod Deus,qui tam in ordine gratiæ,quã in ordine naturæ res omnes iuxta eorũ merita, & dignitatẽ diſponit,ipſam Chriſti animã nõ ornaret,& perficeret iuxta modũ eius dignitati debitũ.Ergo,&c.Poſterior ratio & in ordine ſecũda ad hoc reducitur. Quod diuinũ verbũ perẽnis eſt totius gratiæ fons ac natiua origo,& quia Deus,cuius naturę ipſa gratia quodã eſt participiũ, & quia ſubſtantialis imago,& ſimilitudo Patris.Quã perfectiſſimã,& exactã ſimilitudinẽ imitatur gratia,quæ animã cõſtituit Deo ſimilẽ formali & intrinſecus participata ſimilitudine:& ita Paul.Rom.c.8.inquit,quos prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui,ideſt,ex vi prædeſtinationis gratiã accipiũt pdeſtinati,p quã referũt vnigeniti filij Dei,q. eſt naturalis imago Patris,ſimilitudinẽ,& cõformitatẽ imaginis Dei induũt.Ergo anima Chriſti quæ inter

creaturas omnes proximior est,& coniunctior verbo,gratiam ab ipso verbo,& eam quidem secundum omnem plenitudinem suscipit. Tertia ratio. Conueniens est omnino, & maxime congruum vt Christi anima verbo vnita operetur supernaturales actiones diuino humanitatis supposito conformes. Nam cum verbum prout humanæ naturæ suppositum sit vnum cum natura humana earum operationum effectiuum,& elicituum principium, in decorum apparet quod operationes elicitæ non sint ei similes & proportionatæ, Gratia vero est primum,& radicale principium harum operationum, quatenus sua virtute præhabet supernaturales habitus qui sunt proxima earum effectiua principia,Ergo Christi animæ infundi debuit habitualis gratia. Neq. sat fuerit dicere quod adiutoria & auxilia dei actualia sufficerent Christi animę ad supernaturales operationes efficiēdas. Quoniam licet sufficerent ad substantiam ipsarum operationum, non tamen, vt modo ipsi animæ connaturali efficerentur. Nam in supernaturalibus actionibus,quæ non ex habitu supernaturali,sed ex actuali auxilio prodeunt,anima potius ab extrinseco mouetur, quam operetur a semetipsa mota & acta. Et quidem si ad hanc suauitatem in reliquis hominibus erga supernaturales actiones seruandam,Deus qui omnia disponit suauiter,eis supernaturales infundit habitus,& virtutes,quæ ratio patitur, vt a Christi anima sibi charissima hanc suauem prouidē tiam, & dispositionem subtraxerit? Ergò &c.

Sed quarta iam ratio accedat,Christus non solum,vt Deus,sed etiā vt homo Deus, caput est omnium hominum influens in eos gratiam, & reliqua Spiritus sancti dona.Ergo valde fuit congruum, vt Christi humanitas gratia,& Spiritussancti charismatibus eleuaretur,& perficeretur. Confirmatur,Christus venit in mundum,vt auctor legis gra-
Ioan.1. tiæ,& ipsiusmet gratiæ. Nam lex per Moysem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Ego conuenientissimum fuit, vt ipsa Christi humanitas perficeretur gratia,imo & plenitudine gratię, vt ex eius plenitudine omnes iusti acciperent.

Quarta Conclusio.

Gratiam habitualiter iustificantem accepit Christi anima in primo incarnationis instanti. Hanc conclusionem libenter admittunt graues Theologi, verum de eius certitudine quanta sit non constat omnibus. Nam quidam grauissimi in quorum numero sunt recensendi Cano.lib.12.de loci c.14. & Medina 3. p.q.19. art.4. dub.4. & q.34.art.4.& nouissime Bellarmin ius in primo tomo suarum controuersiarum lib.4.de Christi anima c.2.& 3.in ea esse videntur sententia,quod ista doctrina sit veritas fidei. Grauissima testimonia,& ex sacris scripturis,& ex patrum monimentis producunt in eius rei confirmationem,quæ transcribere non licet,nam ibi facile videri poterūt.

Alijs

Alijs tamen Theologis quibusdam non tam certa uisa fuit ista sententia. Sed quid ego sentiam breuiter exponam. Et dico primum. Christum ab instanti suæ incarnationis gratia,& gloria, quæ in uisione beata consistit,fuisse præditum,ueritas est adeo certa, ut oppositũ sit plusquam temerarium,& fortassis in fide erroneum. Probo. quoniam testimonia scripturæ sacræ ex quibus præcedentem colligebamus conclusionem non obscure insinuant hanc ueritatem. Illud præsertim,quod est in hac tractatione præcipuum. Vidimus gloriã eius gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ,& ueritatis,quod testimonium ita est expendendum,quod si gloria,& plenitudo gratię, & veritatis collata fuerunt Christo,quia Vnigenitus est Dei filius nulla vero similis afferri potest ratio ob quam in ipso conceptionis instanti ei non darentur,sed aliud expectaretur tempus. Neq; enim aliud tempus,aut instans infusioni gratiæ commodius poterit assignari, cũ gratiæ infusio non Christi meritis, sed personali eius dignati respondeat:quã dignitatem habuit totam, & totaliter in primo suę incarnationis momento. Probatur secundo ex illo Luc. 1. ideoq; quod ex te nascetur sanctum uocabitur filius Dei. Ecce sanctitas Christi,quã circa precedentem cõclusionem ex Bernardo,& Ruperto dixi,& probaui esse accipiendam de sanctitate à Iustificante gratia proueniente, cum Christo ex Virgine nascente ortum habuit, & quidẽ ex ui conceptionis Spiritus sancti uirtute facta Id.n.denotat illud uerbũ Ideoq. In eiusdem veritatis comprobationem ponderanda sunt illa verba Isa. c. 11. Et flos de radice eius ascendet. Flos de radice ascendens Christus est de Virgine nascens. Huic ascẽsui mox annexuit propheta habitualis gratiæ, & spiritualium donorum abundantiam. Et requiescet,inquit,super eum spiritus domini,&c. Item Luc.2. Angelus pastoribus loquens. Ecce euangelizo inquit uobis gaudium magnũ, quia natus est uobis hodie Saluator,qui est Christus Dominus,&c. Ecce iam tunc erat Christus,id est, vnctus Spiritus sancti charismatibus & exultationis oleo. Quod sane oleum ex Patrum testimoniis ostendimus,ipsam esse spiritualem gratiam, quam cætera supernaturalia dona committantur. Item ponderandum est, quod dicitur Saluator natus, denotat enim,quod Saluatoris officium iam erat Christo commissum à Patre,cum ex matris vtero per natiuitatem exijt: atq. adeo fateri tenemur,quod iam erat ei data gratia cum uirtutibus,& donis infusis,quę ut infra ostendemus ad officium Saluatoris,& Redemptoris necessaria fuit secundum legem à Deo statutam. Innumera prætermitto sacrę paginę testimonia,quæ in duobus citatis autoribus Cano,& Medina uideri poterunt. Expendantur etiam Patrum, quę pro assertione præcedenti adduximus testimonia,constabit enim legenti mentem Patrum eam fuisse,quod Christi anima ab instanti incarna-

tionis gratiã,& Spiritus sancti accepit dona. S. Aug. 15. de Trin. c. 26, apertissimè id affirmat,& probat, quia si Ioãnes in utero matris sanctitatem accepit & gratiam, quo pacto id non erit de Christo asserendũ? Et quamuis Aug.& Patres non exprimant primum instans conceptionis Christi, manifestum est ipsos de illo primo instanti loquutos fuisse, quia totam Christi sanctitatem, & gratiam ex hypostatica unione ad verbum prouenisse dicunt. Imo, & multis in locis expressere, quod in vtero matris Christi anima,& gratiam,& perfectam diuinorum cognitionem accepit. Legantur testimonia Patrum, que Magister Cano. & Bellarminius loc. citat. diligenter retulerunt, presertim, Gregor. Nazianze. in Basilium. Proficiebat inquit, sapientia non ut incrementum aliquod acciperet, cum ab initio dominus gratia, & sapientia absolutus esset, sed quod hominibus ignaris pau latim apparerent. Suppetunt præterea rationes nõ inefficaces, quæ huic attestãtur ueritati. Prima, quoniam Angeli creati sunt in gratia iuxta grauissimorum Theologorum sententiam, quam ex S. Aug hauserunt dicente, quod Deus simul erat in eis condens naturam,& largiens gratiam. Ergo si hoc rationabiliter dicitur de Angelis, imo de primis parentibus satis consentanee ad scripturam sacram dicitur, quod in iustitia originali, & in dei gratia fuerunt conditi, necessario id erit de Christo affirmandum. Secunda ratio. Inter statum gratiæ, & statum peccati nullum de facto, & secundum ordinariam dei legem datur medium: Ergo cum Christi anima non fuerit in peccato producta, necesse est fateamur fuisse in gratia, & iustitia creatam. Omnia argumenta quæ sequenti controuersia in 2. eius art. afferemus ad probandum gratiam connaturalem esse Christo, & eius animæ ex ui unionis hypostaticæ debitam, confirmant non leuiter hanc veritatem.

Secundo dico. Quod Christus dum uixit mortali uita gratia fuerit, & gloria præditus, siue in hoc, siue in illo instanti acceperit, ueritas fidei est, cuius oppositum manifestus est error, imo, & hæresis. Istud secundum assertum, ut minimum probant efficacissime testimonia, quæ citati auctores referunt ex sacr. scripturis, & quæ nos in præcedentis dicti comprobationem, & pro tertia conclus. citauimus: Et euidentissima patrum citata testimonia, quorum tanta conformitas manifesto nobis est argumento apostolicæ traditionis, qua pollet hæc veritas, Theologi scholastici in 3. d. 13. consentiunt. Estq; communis totius Ecclesię intelligentia. Cui non parum suffragatur illud, quod Christus de seipso dicebat. Ioan. c. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cœlo,& filius hominis, qui est in cælo. Circa hæc uerba postrema, duo sunt notãda. Alterum, quod Christus loquitur de seipso prout est homo: Nam id aperte designat phrasis illa nominandi seipsum illis uerbis. Filius hominis. Alterum vero, quod illa uerba.

Qui

Qui est in cœlo cum de filio hominis asserantur, id est, de Christo, ut homine, nihil aliud designare possint, quam uisionem beatificam, qua Christi anima fruebatur, cuius ratione Christus, ut homo dicitur esse in cœlo. Ad eum modo quo Christus ipse in cruce pēdens latroni dixit. Hodie mecum eris in paradiso, nimirum, per beatam visionē.

Quinta conclusio.

Simul cum gratia inditæ fuerunt animæ Christi illa omnia Spiritus sancti dona, & supernaturales uirtutes, quæ nullam intrinsecam imperfectionem in habente postulant. V.c. charitas, sapientia, scientia, &c. Est communis hęc conclusio uniuersis Theologis locis citatis. Illam docet expresse. S. Thom. 3.p. q.7. art. 2. & sequentibus, usque ad 9. &c. Et probatur primo testimoniis illis sacræ paginæ ex quibus constat in Christi anima requieuisse spiritum domini cum donis suis, qualia sunt illa superius adducta ex Isai. cap. 11. requiescet super eum Spiritus domini, & ex Zachar. cap. 3. super vnum lapidem septem oculi sunt, &c. Deinde probatur 2. ex Patribus, qui in citatis retro testimoniis non solum gratiam iustificantem tribuunt animæ Christi, sed omni Spiritus sancti donatione dicunt eam fuisse repletā. 3. probatur, quoniā sanctitas intrinseca qua formaliter sanctificatur, & iustificatur anima cuiuslibet Iusti, non sola habituali gratia, sed etiam charitate cōstat, ut manifestum erit, c.7. & can. 11. S. Synod. Triden. legenti. Ergo cum formalis iustitia, & sanctitas animæ Christi eiusdem sit rationis cum sanctate cuiuslibet hominis iusti, & omnium earum perfectissima, necessum est fateri, quod cum Christus in sacr. script. Sanctus, & iustus asseritur, uirtualiter dicitur eius animam gratia, & charitate præditam fuisse.

Quarto probatur. Omnes supernaturales virtutes, & spiritus sancti dona ex natura rei ipsam gratiæ essentiam committantur, effluuntq; ab ipsa sicut intellectus, & uoluntas ab animę rationalis essentia, ut cū S.Th. 12.q.110.ar.4.ad primum, docent grauiores Theologi. Ergo ni si miraculosam suspensionem huius effluxus, & connaturalis emanationis fingamus, fateri tenebimur, in potentiis animæ Christi ex gratia in ipsius animæ essentia præexistente omnes illæ supernaturales virtutes, & Spiritus sancti dona effluxisse, quæ imperfectionem intrinsecam statui comprehensoris repugnantem non inuoluunt.

Quinto deniq; probatur. In Christo non est tantū ponenda essētia animæ supernaturali gratiæ ornamēto decorata, & pulchra, Verum & ipsius animæ potētiæ debent esse perfectæ intrinseca supernaturati dispositione, & in actu primo cōstitutæ ad operationes supernaturales, in quibus ipsa Christi anima se quam sepius exeruit, ut ex Euangelio cōstat; expēdatur illud Io. 13. vt cognoscat mundus, quia diligo Patrē, & sicut mandatum dedit mihi pater sic facio, nā his uerbis duos super

naturales Christi actus cõplexus est Euãgelista. scilicet, charitatis,& obedientiæ. Ergo manifesta ratio postulat vt simul cum gratia Christi anima prædictas virtutes, & Spiritus sancti dona infusa acceperit. Adeo vrgent hæc argumenta. vt ego eadem certitudine existimem tenendam esse hanc conclusionem 4. qua retro dixi suscipiendam esse conclusionem secundam.

*aliàs 5.
*aliàs tertiam.

Sed nunc sigillatim, breuissime tamen explicemus, quæ sint illæ virtutes, & illa dona quæ imperfectionem implicant intrinsecam Christi dignitati, & beatifico eius statui repugnantem. Et principio de Theologicis virtutibus assero, quod ex tribus virtutibus Theologicis fide, spe, & charitate, sola charitas in Christi anima reperitur, Nã fides, & spes imperfectionem intrinsecam in suis formalibus rationibus complectuntur. quæ & Christi dignitati, & eius beatifico comprehensoris statui non bene consentit. Fides namque cum sit Paul. ad Hebre. cap. 11. affirmante, argumentum non apparentium, obscuritatem, & ineuidentiam credibilium in subiecto postulat, quæ ineuidentia, præsertim circa misteria supernaturalia, & circa Deum quæ est prima, & maxima veritas, & formalis ratio fidei, non decet Christi animam, Spes similiter imperfectionem habet intrinsecã, nimirum, quod speretur id, quod adhuc non possidetur in re, quod enim quis videt quid sperat? Rom. cap. 8. At Christi anima ab ipsa instanti incarnationis, potitur faciali Dei visione, & ipso deo viso perfecte fruitur. Deus autem videndus, & fruendus; est obiectum proprium spei. Igitur hæ duæ virtutes non fuerunt infusæ Christi animæ. Charitas autem simul cum gratia ei data fuit, quia charitas essentialiter considerata nullam inuoluit imperfectionem, & ita charitas remanet in beatifico statu charitas enim dicente Paulo nunquam excidit.

1. Cor. 13. Sed de vtraque ista virtute, fide scilicet, & spe, aliquæ supersunt difficultates breui tamen, & compendiosa resolutione pertractandæ, Et primo quidẽ de fide multa possent disputari, & quibus in communi probaretur fidem cum sciẽtia, cum clara Dei visione compati posse. Verum hæc tam communis disputatio in alium locum est reijcienda. In 12. q. 67. & 22. q. 1. art. 4. solet à discipulis, S. Thom. versari. Quo loco id definiunt grauiores Thomistæ quod fides ex natura sua, & secũdum ordinariam dei potentiam cum cognitione scientifica minime reperiri potest, & multo minus cum aperta diuinę essentiæ visione. At secundum absolutam potentiam non implicat cum vtraque cognitione clara fidei habitum simul existere. Implicat autem actum fidei simul reperiri cum actuali eiusdem obiecti euidenti notitia. Et ratio discriminis huius inter actum, & habitum ea est, ꝙ actus per se primo non habitui, sed actui opponitur. Vnde actus fidei, & actus scientiæ eiusdem obiecti directe opponuntur, & oppositione quidẽ

priuatiua,

priuatiua, quæ contradictionis oppositionem virtualiter claudit: opponuntur enim, sicut obscurum & clarum, euidens & ineuidens, atq. adeo non possunt ij duo oppositi actus simul esse in eodem subiecto. Cuius contrarium falso existimauit Duran. in 3. d. 24. q. 1. & d. 31. q. 3. & 4. At quia habitus fidei non directe opponitur actui scientifico, aut euidenti Dei notitiæ, non implicat quod simul sint in eodem subiecto, & de re eadem. Hoc supposito in speciali probatur, contra doctrinam nunc traditam fidem & habitualem & actualem posse reperiri in anima Christi. Et primo argumentor ex illo Isai. 11. & erit fides cinctorium renum eius, idest Christi.

Secundo arguitur. Aliqua potuerunt Christo reuelari reuelatione obscura, ea videlicet quæ in verbo non intuetur, non enim anima Christi videt in verbo omnes creaturas, & veritates possibiles, ergo harum rerum potuit Christus habere fidem.

Tertio in Christo fuerunt liberalitas, & magnificentia, quamuis defuerit Christo istarum virtutum materia, scilicet, diuitiæ. Ergo quãuis desit Christo materia, fidei scilicet, res obscure reuelatæ, potest in ipso fides permanere.

Quarto si in Christo non fuit fides, sequitur quod non fuerit in ipso meritum fidei. At consequens non apparet admittendum. Ergo &c. Ad primum argumentum ex c. 11. Isai. desumptum respondeo ex mente Cyrilli, Hyeron. & aliorum, qui illum locum interpretantur, fidem ibi non credulitatem, sed fidelitatem, & veracitatem, quæ est quædam moralis virtus inter dicta, & facta consonantiam constituens, designare. Huic intelligentiæ attestatur 70 interpretum versio.

Ad secundum respond. quod sine dubio probat secundum absolutam Dei potentiam posse in Christo, & in quolibet alio beato reperiri fidem actualem earum rerum quas non intuetur in verbo. Dixi secundum potentiam Dei absolutam, quia ex lege ordinaria illud nõ est admittendum. Dedecet enim statum beatificum obscura reuelatio, & ineuidens cognitio.

Sed rogabis. Vtrum facta ista reuelatione de qua procedit argumẽtum esset constituẽdus in intellectu animæ Christi habitus fidei. Hęc res est dubia. Quibusdam videtur pars negatiua, & ratio est hæc. Fides est virtus Theologica, ergo non potest saluari habitus fidei, nisi versetur circa Deum. At in illo casu non haberetur fides de Deo, sed de creaturis obscure reuelatis à Deo. Ergo &c. Prima consequentiã patet. Quoniam de ratione virtutis Theologicæ est versari circa Deũ tamquam obiectum primarium, & potissimum, ergo illo sublato necesse est auferatur ipsa Theologica virtus. Secundo probatur. Deficiẽte obiecto primario alicuius habitus, non potest habitus ipse permanere, quamuis adsit secundarium obiectum, sed Deus credendus est

obiectum primarium fidei, creaturæ vero reuelatæ à Deo pertinēt ad obiectum secundarium, ergo cum in casu huius dubij deficiat primarium obiectum fidei (nam Deus cum videatur non creditur) non potest permanere fides Mai. probatur, obiectum secundarium, non pertinet ad aliquem habitum, nisi quatenus cadit sub obiecto primario: ergo deficiente primario obiecto, habitus non potest versari circa secundarium obiectum, & ex consequenti totaliter aufertur ipse habitus. Confir. Si totaliter deficerent pericula mortis, quæ sunt primariū obiectum fortitudinis, non maneret virtus fortitudinis, quamuis adessent alia leuiora pericula, quæ sunt eiusdem virtutis secundarium obiectum: ergo eadem est ratio in fide.

Sed pro sententia affirmatiua, quæ placet alijs. Argumētor primo: In illo casu reperiretur formalis ratio sub qua objecti fidei, scilicet prima veritas obscure reuelans, ergo maneret fidei habitus. Secundo probatur. Actus fidei quo Christus crederet res illas reuelatas sibi, esset eiusdem speciei cum actu elicito in nobis ab habitu fidei, ergo posset elici in Christo ille actus ab habitu fidei. Tertio probabilis est sententia Caiet. asserentis 22 q. 175. art. 3. quod postquam Paulus vidit in raptu diuinam essentiam, habitus fidei, qui in illo permansit nunquam potuit exire in actum circa Deum trinum, & vnum, qui est obiectum primarium fidei, ergo cum in Paulo permānserit fides deficiente obiecto primario, poterit etiam in Christo, & in quolibet beato reperiri habitus fidei circa obiectum secundarium, deficiente primario obiecto.

In hac re dico primo, quod secundum absolutam Dei potentiam bene potest intelligi, quod perseueret habitus fidei circa obiectum secundarium deficiente primario: Et hoc probant sufficienter argumēta, quæ proposui pro sententia affirmatiua. Dico secundo, si attendimus ad ordinem rerum ipsis proportionatum, & ad legem ordinariā Dei, deficiente primario obiecto alicuius habitus etiam si perseueret obiectum secundarium sub ratione formali sub qua obiecti, non manebit habitus: & hoc probant argumenta facta pro parte negatiua. Ex quo sequitur quod in casu nostri dubii nisi poneremus nouum miraculum pertinens ad absolutam Dei potentiam, non esset habitus fidei in Christi anima. Et actenus de secundo argumento.

Ad tertium argumentū principale Caiet. 3. p. q. 7. art. 2. dicit quod in Christo licet deficeret materia liberalitatis, & magnificentiæ, non tamen deficiebat formalis ratio harum virtutum; quia per prudentiā iudicabat quando, & quomodo, & quibus circunstantijs possint liberaliter, & magnifice distribui pecuniæ. At in fide oppositum contingit, non enim deficit materia fidei, manent namque mysteria Trinitatis, incarnationis &c. Deficit tamen ratio formalis obiecti fidei, scilicet,

cet, obscura reuelatio, & ita non est eadem ratio de fide, & de magnificentia. Sed hæc solutio Caiet. apparet difficilis, & arguitur contra illam, ratio formalis specifica obiecti virtutis non potest saluari nisi determinata ad propriam materiam talis virtutis. Ergo deficiente materia liberalitatis, & magnificentiæ non potuit in Christi saluari ratio formalis specifica harum virtutum. Antecedens probatur, Quia hęc ratio formalis virtutis abstracta ab omni materia cōmunis est ad omnem virtutem. Explicatur hoc, Nam si potest saluari formalis ratio specifica virtutum deficiente totaliter materia, nulla ratio assignari poterit propter quam in Angelis non reperiantur virtutes temperantiæ, & fortitudinis, etenim Angelus bene potest prudentialiter iudicare quando, & quomodo sit temperate viuiendum aut fortiter agendum. Igitur prætermissa solutione Caiet. aliter respondetur, quod materia liberalitatis, & magnificentiæ licet actu defuerit Christo Domino, voluntarie illi defuit, & non fuit illi impossibilis. At obiectum formale fidei, fuit simpliciter impossibile Christo secundum statum beatificum in quo erat. vnde non est eadem ratio de fide, & de magnificentia. Quoniam materia magnificentiæ non defuit simpliciter Christo. Missam facio solutionem aliam que est sine dubio sufficiens, nimirum, quod in hoc quod Christus voluntarie abdicauit a se omnes diuitias, quas si vellet in magna copia, & affluentia posset obtinere, summe se ostendit magnificum, & fuit illa abdicatio præcipuus magnificentiæ actus, & diuitiæ contemptę sunt vera materia huius tam magnifici actus. Vnde negandum est, quod defiunt Christo magnificentiæ materia, licet defuerit res pectu quorumdam magnificentię actuum, eorum, Videlicet, qui consistunt in ipsa diuitiarum possissorum vsu.

Ad tertium Medina Respondet, quod Christus habuit meritum fidei quatenus habebat fidem in præparatione animi, quod potest explicari ex his quæ antea diximus de fide quam habuit Pulus eorum quæ vidit in diuina essentia post visionem transactam. Hæc tamen solutio quæ quibusdam nouioribus est grata, nobis non placet, quoniam. cum fides non pertineret ad Christum, eo quod erat simpliciter beatus, non est dicendum illum habuisse fidem in præparatione animi. Sicut nullus Theologorum docet, beatos in patria fidem habere in præparatione animi. Quod pręterea probatur, fides in præparatione animi, est fides simpliciter, & ita D. Paulus simpliciter diceba tur habere fidem eorum quæ viderat in raptu, & erat vere fidelis: ergo si Christus habuit fidem in præparatione animi, habuit simpliciter fidē, & fuit simpliciter fidelis, quod nulla ratione est admittēdum. Exēplum autem, quod attulimus ex D. Paul. non est ad propositum, quia Paulus erat simpliciter, & modis omnibus viator, atque adeo fides

per

per se pertinebat ad illum, Christus vero, etsi secundum inferiorem partem, viator fuerit simpliciter tamen beatus erat, & comprehensor Fides autem ad comprehensorem nō attinet. Igitur ad tertium Respōdetur. ex Caiet. circa solutionem ad secundum art. 3. q. 7. 3. par. quod Christus non habuit formaliter meritum fidei, habuit tamen illud eminenter, eo quod obedientia per quam meruit apud patrem, regulabatur per cognitionem supernaturalem, in qua eminenter comprehenditur fidei cognitio seclusis eius, imperfectionibus Iuxta hanc solutionem est explicanda. S. Thom. doctrina 3. p. q. 7. art. 3. ad 2. Imo ex ista S. Thom. solutione apertior fit huius nostræ doctrinæ veritas, quę & si non omnibus placeat, non ob id tamen debet haberi, vt spernenda, cum ei, & ratio adducta, & prędicta S. Tho. solutio quam plurimum suffragentur.

De virtute autem spei eadem sunt omnino dicenda, quæ de fide dudum adstruebamus. Nimirum, quod secundum absolutam Dei potentiam stare poterit spes in habitu cum faciali visione, qua Christi anima diuinam intuetur essentiam, in actu vero id est impossibile, & ex natura rei, & secundum ordinariam dei potentiam ac legem. Præterea repugnat ipsi beatifico Christi statui quod per habitum spei Christi voluntas se exerat in actualem spem facialis dei visionis, quæ inter particularia virtutis spei obiecta principem locum obtinet, Quia quod possidetur, nulla potentia fieri potest quod speretur & desideretur simul. Sed id merito dubitabit theologus verum actus quo christus gloriam sui corporis dum erat in vita mortali, desiderabat, esset simpliciter actus spei, & gloria corporis esset simpliciter spei obiectū. Probaturque pars affirmatiua primo. S. Thom. 3. par. q. 7. ar. 4. expresse docet, quod in Christo erat spes respectu gloriæ corporis nondum habitæ, & ponderandum est hoc loco, quod cum S. Thom. in 12. q. 67. art. 4. ad 3. Expressissime negauerit in beatis reperiri spem gloriæ futuræ, id tamen affirmat de Christo in hoc articulo. Secundo probatur. Gloria corporis erat bonum supernaturale futurum, & arduum respectu Christi Domini: ergo erat obiectum spei: atque adeo actus ille erat actus spei. Probatur antecedens quoad illam partem, arduum, in qua, est difficultas. Christus secundum legem à Deo statutam non poterat consequi gloriam corporis nisi mediante passione, & morte iuxta illud Luc. vltimo. Nonne hęc oportuit Christum pati & ita intrare in gloriam suam, ergo consecutio gloriæ corporis fuit christo difficilis, & ardua. Propter hæc argumenta quidam Theologi putant illum actū simpliciter fuisse actum virtutis spei, eiusdem rationis cum actu spei quo purus viator sperat immortalitatem sui corporis. Verum est, quod isti autores non admittunt fuisse in christo habitum spei, qui est virtus Theologica, propter defectum obiecti prima-

rij,

rij, a quo per se pendet ipsa theologica virtus. Cęterū Caiet. 3. p q. 7 a. 4. existimat actū illū nō fuisse in Christo spē, sed desideriū dūtaxat, si est oī cū proprietate loquendū. Quemadmodū dicimus, quod beati desiderant gloriā corporū futurā, non autem sperant. Hęc sentētia Caiet cōmuniter recipitur a thomistis, & ratio eius est, quoniā gloria corporis in Christo non erat simpliciter bonum arduum, & difficile, quoniā ex gloria aię naturaliter resultat gloria corporis, vnde est debita in radice, & potentia intrinseca: obiectum autem spei est bonū difficile, & arduum, futurumque quasi per potentiam extrinsecam.

Ad argumenta in oppositum. Ad primū respondeo, quod cum gloria corporis haberet aliquid difficultatis, & arduitatis in christo, quā non habet in cæteris beatis, vt constat ex argumento sequenti, idcirco S. Th. desiderium quo Christus desiderabat corporis gloriā appellat spē, quod tamen non admittit in cęteris beatis, Cęterum ista difficultas non fuit sufficiens, vt statim dicemus, ad constituendā propriam, & essentialem spei rationem: sed ampla quadam, & larga acceptione desiderium illud christi appellatur spes a S. Thom.

Ad secundum dicitur, quod illa difficultas consequendi gloriam corporis in christo domino, non est difficultas, quæ necessaria est ad obiectum spei: etenim illa sola difficultas sufficit ad obiectum formale spei, quæ reddit dubiam, & non penitus securam consequutionem boni sperati. At licet christo difficillimum esset, & arduum consequi gloriam corporis sui, erat tamē securissimus de eius assecutione. Nā secundū legē statutā a deo, & secundū propriā dispositionē, nimirū, gloriā aīæ, infallibiliter futura erat corporis immortalitas. Igitur ad argumentū respondetur, quod consequutio gloriæ corporis fuit quidē laboriosa christo, sed non difficilis & ardua, vt requiritur ad spē.

Seu est argumentū. Sequitur, qđ si quis certo cognoscat se esse prędestinatū, aut cōfirmatū in gratia, neq. habeat, neq. habere possit actū virtutis spei: cōsequens non est admittēdū: Ergo. Probatur sequela. Nullum est dubium huiusmodi homini de consequutione vitæ æternæ; Ergo consequutio vitæ æternæ non est ei difficilis, & ardua, vt postulat virtus spei. Respōdetur, quod illi homini p se loquēdo dubia est, & difficilis æternæ vitæ consequutio, quoniā nō hēt intra se aliqđ principiū ex cuius virtute necessario, & infallibiliter sit cōsequuturus ęternā vitā. Est aūt illi certa vitę cęlestis adeptio per accidēs ex gratia speciali dei: Vnde per se, & simpliciter æterna vita est illi difficilis & ardua. At christo cōsequtio immortalitatis corporis erat certa, & infallibilis per se. s. ex virtute principij intrinseci effectiui. Quia vt diximus, ex gloria aię p se redūdat corporis immortalitas.

Difficultas manet in hoc loco disputanda. Verum si admittamus, vt probabilem sententiam oppositam, quæ docet christum veram Difficultas

Sed his non obstantibus, probabilior est nostra sententia. Et probatur. S. Thom. 3. part. q. 12. docet, & probat in Christo fuisse scientiam acquisitam, vt eius intellectus perficeretur modo sibi proportionato, & connaturali, ergo eadem ratione in voluntate Christi sunt ponendæ virtutes morales acquisitæ, quibus modo sibi connaturali operari possit, aliàs enim humana Christi voluntas non esset simpliciter, idest, modis omnibus perfecta.

Ad argumenta facta, Respondetur, & ad primum respondeo dupliciter, Primo, quod licet Christus nō posset aliter operari, quam ex intione finis super naturalis, potuit tamen sub hac intentione vti virtutibus acquisitis. ita vt operatio proxime, & immediate referretur in finem naturalem, mediate vero, & extrinseca relatione in finem super naturalem. Igitur ad argumentum distinguitur primum consequens, regulatione intrinseca nego, extrinseca cōcedo. Et ita negatur secūda consequentia.

Sed, secundo respondeo, mihi nullum esse inconueniens asserere, ꝙ Christus potuerit quandoq; vti virtutibus acquisitis absque actuali relatione ad finem supernaturalem. Nam satis erat, quod operationes sic elicitæ essent referibiles in supernaturalem finem, quemadmodū timor quo Christus timebat mortem fortasis non referebatur actu in finem charitatis, licet esset subiectus diuinæ voluntati, & fini charitatis: quoniam in illo timore voluntas regulabatur per rationes inferiores: & naturæ humanæ permittebatur se explicate in propriam infirmitatem, aptam tamen corrigi, & moderari a superiori ratione & regula. Neque vllam hæc sententia imperfectionem Christo tribuit. Sicut nulla est imperfectio intellectus Christi, vel, cuiusuis alterius beati quod quandoque intelligat per conuersionem ad phantasmata (vt plane poterunt intelligere beati reassumptis corporibus) eo quod liberū est ei sine huiusmodi conuersione intelligere cum vellit.

Ad secundum respondet. Med. virtutes acquisitas in Christo suscepisse augumentum per proprias operationes. Alijs doctissimis oppositum placet, quibus consentio libenter, & aīo, quod Christus ab instanti suæ Conceptionis accepit istas virtutes in summo gradu ad quem poterant pertingere per totam naturæ facultatem, & ita christus nunquam habuit operationes intensiores, & perfectiores ipsis virtutibus: atque adeo neque unquam potuerunt augeri per suas operationes. Sed de hacre plura dicam inferius in hac eadem. q.

Sed adhuc instat moralis philoso. Virtutes morales illæ præsertim quę ex suo genere sunt acquisitæ, ponuntur in anima ad frenandas passiones immoderatas, & reducendum eas ad mediocritatem rationi rectæ cōsentaneam, in Christo autem neque unquam fuere, neque esse potuerūt immoderatæ passiones. Ergo huiusmodi virtutes imper

fectionem præsupponunt in subiecto Christo eiusq. dignitati repugnantem: atq. adeo & ipsę quoq. Christo repugnant. Respondēt huic argumento graues Theologi è quorum numero videtur esse Caiet. 3. p. q. 7. art. 2. ad tertium, quod Christus neq. habet, neq. habuit aliquando passiones immoderatas, quæ vel per latum vnguem a recta discordassent ratione, sed semper fuerunt frenatissimæ, & moderatissimæ, dum Christus vixit mortali vita, & sensibilibus passionibus obnoxia. Hanc tamen passionum moderantiam causabant formaliter ipsæ morales virtutes, atq. adeo absque vlla imperfectione fuerunt in Christo. Verum hęc solutio mihi non placet, quam sic primo impugno.

In Christo domino ex vi vnionis hypostaticæ, quacūq. super addita qualitate seclusa, extinctus fuit penitus fomes peccati, vt retro explicuimus, vel fuit saltem totaliter ligatus, & impeditus ne in aliquē motum inordinatum, & à ratione exorbitantem prorrumperet: ergo virtutes morales siue infusæ, siue acquisitæ non constituunt in Christo passionum appetitus sensitiui moderantiam. Consequentia apparet euidens, quia secundum naturæ ordinem sicut præsupposuerunt extinctum fomitem, ita & præsupponebant passiones perfectè moderatas. Namq. si passiones in appetitu sensitiuo Christi possent aduersus rationem insurgere, inepte diceretur fomes extinctus aut ligatus.

Fateor hoc argumentum multo maiores vires habere, si verum est id quod superius asseruimus, fomitem ex vi hypostaticæ vnionis penitus fuisse extinctum & abolitum, & non ligatum tantum & impeditum.

aliàs, solutionem

Secundo eandem solutionis impugno. Probabilis est sententia, quæ affirmat virtutes morales ex suo genere acquisitas non fuisse inditas Christo in ipso conceptionis instanti, sed in breui tempore postea per exercitium acquisitas; at illa solutione supposita consequenter tenerentur fateri huius opiniones autores, Christū in illo medio tempore, in quo non erat præditus acquisitis virtutibus, affectum fuisse immoderatis animæ passionibus. Hoc autem assertum blasphemum esse crediderim, & summæ Christi dignitati contrarium. Ergo &c. Neq. quicquam efficiet ad huius argumenti difficultatem euadēdam dicere, quod in illo medio tempore Christus frenatas habuit passiones per morales virtutes ex suo genere infusas, quas simul accepit cum gratia iustificante: Tum quia hęc solutio non procedit consequenter ad illam solutionem quam expugnare contendimus; nam qui ita dissolueret argumentum, tenetur fateri, quod virtutes acquisitæ non constituunt passionum moderantiā in appetitu sensitiuo Christi, cum eam præsupponant virtutibus moralibus infusis effectam: at-

que

que adeo hæc solutio non modo non præcedentem tuetur, quin potius destruit. Tum etiam, quoniam falsum est, quod hæc solutio supponit, nimirum, per virtutes morales infusas, quæ gratiæ infusionem consequuntur, moderari & reprimi apetitus sensitiui passiones, certissimo enim experimento constat in multis iustificatis hominibus quibus simul cum iustificante gratia donantur virtutes eiusmodi*, multis & magnis scatere passionibus, & ijs quidem immoderatissimis, quod sane manifesto nobis est argumento, non pertinere ad propriam rationem harum virtutum passiones animi moderare, & componere. *eos

His ergo prætermissis, ad propositam difficultatem respondeo. De essentiali ratione moralium virtutum acquisibilium esse, quod sint aptæ natæ frenare & cōponere feruescentes animæ passiones, si ipsas in subiecto immoderatas repererint. Vnde nequeunt esse istæ virtutes nisi in illo subiecto, quod sua natura aptum est huiusmodi passionibus affici; cæterum non pertinet ad earum essentiam, quod actu huiusmodi passiones moderentur, sed satis fuerit disponant appetitū sensitiuum ad electiones in proprijs materijs rationi consentaneas. Nam sicut appetitus sensitiuus in homine rationis est particeps, ita & rationabiles electiones circa sensibiles materias valet elicere. Fateor quidem D. Thom. quandoq. dixisse proprium esse moralium acquisibilium virtutum frenare & compere appetitus sensitiuę passionis. Verum hæc S. Thom. doctrina facile potest his quæ diximus accommodari, si dicamus eam non de actuali passionum moderantia, sed de aptitudinali tantum esse intelligendam. Missum facio, quod alio in loco ipse Doct. Sant. rationem virtutis in his habitibus moralibus eatenus adinuenit, quatenus in ipsorum officio consumatur ipsa rationalis electio. Et quidem, quod actualis passionum moderatio non sit in his virtutibus essentialis, inde constat, quod primis parentibus in stattu innocentię constitutis infusæ fuerunt per accidens hæ morales virtutes, in quibus subiectis non constituerunt aliquod passionum moderamen, quia præsupposuerunt omnimodam earumdem moderationem originalis iustitiæ beneficio comparatam. In statu etiam futuræ resurrectionis, in hominibus glorificatis reperientur virtutes istæ in heroico, & perfectissimo gradu constitutæ, in quibus tamen subiectis nullam licet inuenire passionum moderantiam, quæ officio moralium virtutum debeat ad rationabilem mediocritatem reduci.

1.2.q.60. art.2.

aliàs, componere

12.q.56. art.5.

Ex numero autem moralium virtutū, de quo cōsulendi sunt Arist. & S. Thom. Virtus pœnitētiæ siue infusa, siue acquisita (si qua fortassis est acquisita penitētia, quę vera virtus dicatur) nullatenus est in Christo ponēda. Nō ob id quidē, quia ratione status beatifici ei repugnet peccare, atq. adeo etiam pęnitere, hæc enim ratio est omnino insufficiens

2.Eth.c.7. 1.2.q.65. art.5.

ciens

Dico secundo, non est improbabile, quod sicut Christus autore S. Tho. 3. p. q. 9. art. 4. proprio exercitio acquisiuit scientiã distinctã a scientia beata, & a scientia per se infusa, ita & acquisierit has morales virtutes, easq. sibi studiosis actibus cõparauerit: quod potuit efficere breuissimo tempore. Nam cum nullis passionibus impediretur, & supernaturalibus iuuaretur virtutibus, supernaturali præsertim prudẽtia, promptum ei fuit in studiosas actiones, & eas quidem valde intensas & perfectas circa harum virtutum materias prodire. Poterit ista sentẽtia probari ex illo ad Hebr. c. 5. Cũ esset Dei filius, didicit ex his quæ passus est obedientiã. Cui consentit id quod præced. c. eiusdem epist. habetur. Nõ enim habemus Pontificẽ, qui non possit cõpati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia &c. Ratione itidem eandem sententiam probo. Prudentia, quæ præcipua est inter morales virtutes, vt pote, earum forma, & regula, non fuit indita animæ Christi in eius conceptionis istanti, sed proprio labore, & exercitamento ipsam comparauit. Ergo id ipsum erit de reliquis asserendum moralibus virtutibus suo genere acquisibilibus. Probatur antecedẽs, in quo tota esse videtur argumenti difficultas; christi anima non accepit species infusas, sed eas officio itellectus agentis acquisiuit, vt docet, & probat S. Tho. loco proxime citato. At prudentiæ virtus nequit constare absq. intelligibilibus speciebus: non enim valet in actum prodire nisi præsupposita obiecti apprehensione, quæ medijs fit speciebus. Ergo, &c. Confirmatur. Scientia per se acquisibilis non fuit Christi animæ infusa, sed eam proprijs actibus acquisiuit, quam sententiam ex S. Tho. dudum referebam: eadem autem esse apparet ratio de virtutibus hisce moralibus. Ergo qua probabilitate dicitur, ꝙ sciẽtia ꝑ se acquisita nõ fuit indita christo, eadẽ poterit id ipsũ de his moralibus virtutibus affirmari

Dico tertio. Longe probabilius apparet has morales virtutes, christo fuisse per accidens infusas in primo suæ incarnationis instãti, sicut fuerunt Adamo in primo suæ conditionis momẽto per accidens inditæ. Doctiores S. Thom. discipuli hanc tuentur communiter sententiam, vti doctrinæ ipsius consentaneã. Et Probatur. christo dignius fuit, & perfectius has omnes virtutes per infusionem accipere, quam proprio labore, & exercitio comparare. At christo id est tribuendum, quod dignius est, & perfectius: Ergo, &c. Maior propositio, quę est sententiæ huius præcipuum fundamentum, explicabitur, & probabitur simul in solutione confirmationis vltimo loco factæ pro contraria sententia. Secũdo probatur, Difficillime potuit Christo in breui tempore offerri occasio exercendi se in officia & actus omnium moralium virtutum: Ergo non posset nõ per multum temporis interuallũ his virtutibus carere, quæ esset magna im-

per-

perfectio in Christi animâ: quã imperfectionem vt euitemus, oportebit concedere has virtutes Christi animæ fuisse per accidens infusas. Huius argumenti vis constabit amplius ex solutione prædictæ confirmationis.

Igitur ad motiua contrarię sententiæ in præcedenti dicto proposita respondetur: & ad testimonia Paulina dico, in eis sermonem fieri non de scientia, sed de experientia. Vt ibidem, c. 5. exponit Glossa. Estq. communis omnium interpretatio. Itaq. Christus experimento cognouit quæ, qualis, quanta uę sit virtutis obedientiæ difficultas. Et quoniam Paulus non de acquisitione virtutis nouæ, aut de noua eius intẽsione loquebatur, sed de huiusmodi experimẽto, qđ erat cõueniens, vt haberemus Põtificem, qui possit compati infirmitatibus nostris: idcirco non dixit, quod Christus acquisiuit, & cõparauit sibi obedientiã aut ipsam perfecit, sed quod eam didicit.

Ad rationem ex virtute Prudentiæ desumptam. Respondetur primo, satis vero similiter posse dici intellectui Christi non fuisse quidem infusas omnes naturalium rerum species per se acquisibiles, vt relinqueretur locus officio intellectus agentis, cuius interest intelligibiles species ex rebus sensibilibus, ex earumq. phantasmatibus desumere. Et ob id nec. fuerunt Christo infusæ per accidens omnes scientiæ per se acquisibiles. Cæterum inditæ ei fuerunt in ipso conceptionis instanti species intelligibiles circa proprias virtutum moralium materias: vt prudentia quæ est earum omnium Regina in suum possit actum prodire.

Secundo respondeo, quod Christi anima accepit per infusionem diuinã ipsum virtutis prudentiæ habitum, qui est quędam habilitas & habitualis intellectus practici inclinatio ad recte iudicãdũ, & efficaciter præcipiendum voluntati, ac reliquis humani suppositi potentijs, circa vniuersa moralium omnium virtutum materias nõ vero speculatrices accepit infusas species, quę antecedenter, ac præsuppositiue, & non essentialiter concurrunt ad prudentiale iudiciũ; sed huiusmodi species ministerio intellectus agentis ipse christus acquisiuit. Et quo sequitur, quod licet humanus Christi practicus intellectus præditus esset omni virtute morali necessaria ad recta iudicia in materia omniũ moraliũ virtutũ ferẽda: non tamẽ in hæc moralia iudicia se potuit exerere, priusquã speculatiuus intellectus intelligibiles sibi cõpararet species, quæ versarentur circa harũ virtutũ obiecta. Neq. in hoc quid piã est imperfectionis christi dignitati; cuius statui beatifico repugnãtis, cũ hęc imperfectio sit humanæ naturæ cõnaturalis: & ob id fuerit à diuino verbo in sua humanitate pmissa, ne alia maior in ipsa imperfectio admitteretur, nimirũ, q intellectus agens, qui nobilissima est animę potẽtia, pręcipuo, sibiq.

magis

magis connaturali officio perpetuo relinqueretur priuatus. Est enim proprium huius intellectiuæ virtutis officium, species intelligibiles per phantasmatum singularium, & materialium illustrationem intellectui possibili suppeditare.

Sed iam ad confirmationem respondeo. Triplex inter scientias, & morales virtutes versari discrimen, quod in hoc loco præcipuæ esse debet considerationis. Primum est; quod scientia, & quælibet intellectiua virtus, si moralis non sit, non est in ratione virtutis perfecta simpliciter, ita vt habentem bonum simpliciter possit reddere; atque adeo ex harum virtutum defectu nullus poterit malus absolute vocari, neque proinde magnam imperfectionem inducit subiecto, & si aliqualem inferat, aliunde tamen recompensabilem. Cæterum morales virtutes, & bonũ simpliciter faciunt habentem, & earum proinde defectus non potest in suo genere non esse magna imperfectio Christo indecentissima, quæ recompẽsationem non admittit ex illa perfectione, quæ consistit in eo, quod anima propriis officijs, & actibus has sibi comparet virtutes.

Secundũ discrimen quo primum istud explicatur amplius, sic habet. Quod si scientia per se acquisita fuisset per accidens infusa Christo, intellectus agens perpetuo existeret in Christo priuatus illo officio sibi proprio, quod in illustratione phantasmatum ad species intelligibiles à rebus desumendas consistit. At infusis per accidens moralibus virtutibus Christi animæ, adhuc eius potentiæ omnes exerere se possent circa harum virtutum obiecta in vniuersas illas actiones, quæ sunt ipsis potentijs proportionatæ. Nam operatio, qua virtus moralis acquiritur, eadem est secundum speciem cum illa, quæ elicitur ab ipsa virtute acquisita, & hæc est perfectior illa, & potentiæ operanti connaturalior. Vnde operationes elicitæ à virtutibus animæ Christi infusis eiusdem sunt speciei, cuius essent operationes quibus ipsa Christi anima has sibi comparasset virtutes; si diuinitus non accepisset infusas: & quidem perfectiores, & potentijs animæ connaturaliores effectæ. Quare potentiæ animæ Christi nullo sibi proportionato actu priuãtur, sed potius per harum virtutum infusionem ad huiusmodi actus perfectius, & suauius efficiendos disponuntur.

Tertium denique discrimen est. quod scientia multo facilius, & citius proprijs animæ actibus acquiri potest, quam moralis virtus. Nam vnicus assensus demonstratæ conclusionis, qui solus est scientificus, potest generare scientiam in intellectu, eo quod ipsum plenè conuincit. At moralis virtus non nisi multiplicatis potest actibus comparari, vt 12.q.51. articul. 3. solet probari efficaciter; E potissima ratio ea est, q appetitus, siue rationalis, siue sensitiui incli-

natio non totaliter vnico actu terminatur, & vincitur, sed paulatim disponitur: ita quod priores actus sunt velut dispositiones quibus positis actus posteriores habitum generant. In moralibus præterea virtutibus est specialis adhuc ratio, virtutis natura inspecta, videlicet, quod virtutes omnes morales inuicem sunt connexæ, & nequit proinde vna sine aliarum consortio rationem, & statum virtutis simpliciter sortiri. Atque adeo prolixo eget studioso exercitio cuiuslibet virtutis comparatio, exigit enim mutua, & alterna omnium moralium virtutum officia, & munia, Quæ ratio in scientijs cessat, neque enim talis est inter omnes scientias connexio, sed quælibet seorsum potest absque alijs perfectè acquiri: nisi de subalternatis scientiis speciatim fiat sermo, quæ per se pendent ex subalternantibus disciplinis. Et hæc sufficiant de virtutibus Christi, & Theologicis, & moralibus dicta.

De Spiritus sancti donis nō tot se offerunt examinandæ difficultates. De dono timoris dumtaxat nonnulla dicemus. Nam quia rationem quandā mali, & culpę, & pœnę intrinseca sua ratione claudit, videtur dedecere Christi animā: quę semper fuit incapax omnis culpę, & nūc post gloriosam corporis resurrectionem, & mali pęnę est etiā omnino expers, Vt aūt hæc difficultas locum timoris dono in anima Christi, citra vllam eius indecentiam, permittat, Notanda sunt duo.

Primum est, quod inter timorem, qui est passio, (de quo disputatur 1.2.q.42.) & donum timoris (de quo 2.2.q. 19.) & conuenit, & differt. Conuenit quidem in eo, quod obiectum vtriusque timoris intrinsece, & formaliter respicit malum, differt autē in eo, quod potissimum obiectum timoris, qui est passio, est formaliter malum: at pręcipuum quod reperitur in obiecto timoris, qui est donum Spiritus sancti, non est malum, sed bonum, vt dicit S. Thom. 3. p. quæst. 7. art. 6. ad 1. Ex hoc sequitur, quod cum in obiecto doni timoris duo reperiamus, scilicet, eminentissimam Dei potentiam, quæ potens est causare malum in qualibet natura, permissiue quidem malū culpæ, effectiue vero malum pœnæ, & ipsum malum nostrum culpæ, vel pœnæ: ad essentialem, & specificam rationem obiecti doni timoris non pertinet ipsum malum, siue culpæ, siue pœnę, sed ipsa potētia diuina prout est secūdū se inflictiua vtriusq; mali. Hoc patet ex dictis, quia potissimū, quod reperitur in obiecto timoris doni, non est malum, sed potius bonum, diuina, scilicet, excellentia, & potentia, cum aliquo tamen respectu ad malum. Non enim timor absolute respicit ipsam potentissimam Dei excellentiam, sed cum respectu ad vtrumque illud malum pœnæ, & culpæ: quatenus nimirum, potens est, vtrumque istud malum rationali creaturæ infligere, Iuxta modum nunc nunc expositum. Secundo sequitur, quod donū timoris in ho-

hominibus iustis viatoribus habet geminum actum, alterum primarium quo respicit diuinam potentiam, vt inflictiuam mali, & alterum secundarium, qui respicit ipsum malum culpæ, & seperationis à Deo. Tertio sequitur, quod vt reperiatur donum timoris in Christo, in cæterisque Beatis, & quantum ad actum, & quantum ad habitum satis fuerit, quod respiciat obiectum primarium, scilicet, excellentiam diuinam, vt inflictiuam mali: & quod possit exire in actum primarium, qui versatur circa illud obiectum, quamuis circa secundarium obiectum, malum videlicet culpæ, aut pœnæ nullam possit habere operationem. Sed aduerte, quod iste actus primarius doni timoris, quamuis diuinam excellentiam per se respiciat, & idcirco timor reuerentialis merito nuncupetur, non tamen est actus elicitus à virtute Religionis, quę est virtus moralis infusa, cujus obiectum est ipsa Dei autoris gratiæ excellentia. Quoniam Religio respicit diuinam excellentiam absolute consideratam, actus vero iste reuerentialis respicit eandem excellentiam diuinam, vt mali inflictiuam: sicuti habitus fidei non respicit primam veritatem absolute, sed vt obscure reuelatam, & reuelantem.

Secundo est notandum. Quod licet non sit certa fides, quod in Beatis maneat habitus doni timoris, imo nec quod maneat eius actus: certa tamen fide tenendum est, in Christo reperiri donum timoris, saltem quoad actum. Eaq. est discriminis ratio inter Christum, & reliquos beatos, quod illud testimonium, psal. 18. quo fundatur potissimum Timoris permanentia in beatis. Timor domini sanctus permanet in sæculum sæculi, legitimam habet explicationem, videlicet, quod permanet in æternum in beatis, non essentialiter, & in semetipso, sed in suo termino, & effectu, in præmio, scilicet, vitæ æternæ, in quo omnia opera bona dicuntur in perpetuum persistere. Colligitur hæc explicatio ex S. August. 14. de ciuitate, c. 19. Cæterum ille locus Isa. cap. 11. repleuit eum Spiritu timoris domini. Ex quo colligitur in Christo reperiri timorem, est adeo manifestus, vt non possit aliter intelligi, quam de ipso timore essentialiter, & formaliter sumpto. Cōfirmatur hoc ex eo, quod cū Christus dominus non meruerit gloriam animæ suæ per actum timoris, aut per aliam operationem meritoriam, quia collata fuit illi sine meritis: non potest verosimiliter dici, quod timor permaneat in Christo, non essentialiter, sed in suo termino, & proprio effectu, cum gloria eius animæ non fuerit effectus, aut terminus timoris. Cum his tamen quæ diximus, oportet absolute fateri, ita vt oppositum non sit in fide tutum, timorem sanctum, nimirum, filialem formaliter, & essentialiter permanere in omnibus beatis iuxta illud Iob, cap. 26. columnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius: per columnas

cœli intelligunt multi sancti, præsertim Gregor. lib. 17. moral. c. 15. Angelos beatos. Eandem sententiam docet S. August. vbi supra, & est communis doctrina sanctorum & scholasticorum in 3. d. 34. Vnde falsus fuit Durand. docens in illa dist. donum timoris reperiri quidem in beatis quantum ad habitum, non vero quo ad actum. Imo multo certius est, quod reperitur quantum ad actum, quia Scriptura sacra, & sãcti Patres, cũ loquuntur de timore beatorũ, parũ curant de habitu, sed de actu est illis sermo, ex primeua saltẽ intẽtione.

Sed adhuc viget difficultas. Nam malum, quod per se terminat actum timoris, debet esse malum imminens, quod iudicio non solum speculatiuo, sed etiam practico iudicetur esse possibile. Nemo enim timet, quod cœlum ruat, & si speculatiue iudicet possibilem esse cœli ruinam. Sed Christus non iudicauit vnquam iudicio practico imminere sibi aliquod malum præsertim culpæ; erat enim securus nihil tale sibi futurum: Ergo in nullum vnquam actum timoris se exeruit humana Christi voluntas. Respondetur. Quod malum moraliter possibile, & qui iuditio practico imminens iudicatur, non pertinet ad primarium & formale obiectum doni timoris, sed est obiectũ timoris seruilis, & eius qui est passio, vnde circa ipsum, vt primarium obiectum fertur iste timor. At donum timoris, licet se habeat vt habitus fugitiuus, & non prosequutiuus, quia tamen, vt obiectum primarium, & formale non respicit malum, sed ipsam Dei excellentiam, vt summe potentem omni creaturę malũ quodlibet, ipsam etiam adeo separationem inferre: non oportet, quod eliciat actum circa malum imminens, & moraliter possibile, sed circa malum simpliciter possibile negociatur. Itaq; iudicium quo humanus intellectus Christi, aut cuiuslibet beati intellectus iudicat, & practice considerat eminentiã diuinæ potestatis supra creatam ipsius naturam, & quod posset si vellet eam, in nihilum vertere, in omnemq; miseriam conijcere: quamuis certus sit id nunquam esse futurum, satis superq; fuerit ad excitãdum ipsum doni timoris actum. Sed notandum, quod actus hic licet reuerẽtialis timor quã sępius soleat appellari, non est tamẽ solius reuerẽtiæ actus, nã actus huiusmodi ad virtutẽ religionis spectat: sed intrinsecũ importat respectũ ad malum, q̃ a Deo posset infligi: vnde est actus spiritualis cuiusdã fugæ, q̃ essẽtialiter ad donũ timoris attinet.

Sexta Conclusio.

Non est certa fides, sic adeo vt oppositum asserere sit manifesta hæresis, aut manifestus error in fide, quod gratia Christi, de qua in pręcedenti conclusione, sit habitus superadditus animę Christi, & ab ipsa realiter distinctus, est tamen hoc adeo certum, vt oppositum sit temerarium, ac periculosum valde, & errori proximum. Circa hanc conclusionem notandum est nouiores Theologos non eadem

via

via procedere in eius explicatione. Quidam arbitrantur manifestam esse fidei veritatem, gratiam habitualem Christi, esse vere habitum infusum ab eius anima realiter distinctum. In quam sententiam ex eo mouentur, quia existimant, in Conc. Trident. sess. 6. cap. 7. & can. 11. definitam haberi sententiam illam, quæ docet quẽlibet hominem iustum iustificari formaliter per gratiam, & iustitiã intrinsecam, quæ est habitualis qualitas infusa animæ, & ab ea realiter differens. Alii vero quamuis arbitrentur certa fide tenẽdum esse, quod cæteri homines iustificantur per gratiam, quæ sit habitus infusus animę: dicunt tamen hoc non ita certum esse de iustificatione animæ Christi. Et probãt. Quoniam in Concil. Triden. locis citatis nullatenus fit sermo de iustificatione animæ Christi, sed de iustificatione impij dũtaxat. Mihi aũt cũ quibusdã Theologis grauissimis, inter quos est Medi. 3. p. q. 7. art. 1. apparet dicendum, quod eadem certitudine, qua tenendum, est hominem purum, imò, & impium iustificari per gratiam quæ sit qualitas habitualis infusa animæ, credendũ est Christi animã sanctificatam fuisse per consimilem gratiam habitualem ipsi superadditam. Probatur primo, Concil. Trid. propter testimonia scripturæ sacrę, & sanct. Patrum, in quibus asseritur modus quo iustificantur impij: decreuit hominem iustificari per gratiam, & iustitiam illi inhærentem, & eius cordi diffusam. Sed iustificatio animæ Christi facta per habitualem gratiam eodem modo, & eisdem verbis, & ad huc expressoribus explicatur in sacris literis, & apud Patres quibus exprimitur impij Iustificatio. Ergo id, quod definit Conc. de impij iustificatione, necessario debet extendi ad sanctificationem ânimę Christi, Probatur minor. Iustificatio impij in scripturis sacris exprimitur per sanctificationem, per diffusionem spiritus sancti, & per internam spiritualem vnctionem, sed vt ex supradictis constat: Christus in sacris literis appellatur sanctificatus, vnctus spirituali vnctione, & gratia spiritus sancti diffusa dicitur in ipso, & præterea nominatur plenus gratia & spiritu sancto, diciturque spiritus domini in eo requieuisse: quæ appellationes præsertim vltima, aperte denotant habitualem gratiæ permanentiam in eius anima, Ergo. idem est de gratia Christi ferendum iudicium, quod ad præsens attinet institutum, quod tulit S. Synod. de gratia impium iustificante.

Secundo probatur. Seclusa peccati expulsione eadem omnino ratio est de modo iustificationis animæ Christi, quæ est de iustificatione impij: sunt quæ simpliciter eiusdem essentialis speciei: sicut & gratia Christi, & nostra eiusdẽ speciei essentialis esse, inferius probabimus. At vbi eadem est ratio, vt habet canonica regula, eadem esse debet, & Iuris dispositio. Quæ regula non solum locum habet in iure pręceptiuo, sed & in iure definitiuo veritatis fidei, Ergo &c.

Quinta

Quanta autem certitudine tenendum sit, impium iustificari per gratiam, quę sit vere habitualis qualitas realiter distincta ab anima, non est pręsentis loci explicare, solet tractari. 1.2.q.62.art.1.& q.63 art.3. Sumatim dico primo in huius rei explicatione. Secundū fidem tenendum est, quod impij iustificatio non fit absq. reali immutatione animæ, & spirituali eius renouatione, Pro hac veritate legantur Theologi scholastici cum Magis. in 2.d.33.&in 4.d.17. Inter modernos, Decanus Louaniensis, in articulo de iustificatione. Cardinalis Osius in lib. pro defensione fidei, Magister Vega lib.7. super sessioné 6. Conc. Trid. c.21. vsq. ad 24. Somnius lib. demonstrationū Christianæ Relig. tract.2. per totū, & præcipue a.c.7. Mag. Soto lib.2. de nat. & grat. c.17. & seq. Hi autores referunt pro hac veritate immunera sacrarum literarum, & patrum testimonia, quę sunt omnino legēda.

Dico secundo. Existimo certa fide tenendum esse hanc realem animæ immutationé, & renouationem esse habitualem, idest, permanenter se habentem in anima. Probatur primo Conc. Triden. locis citatis eodem modo definit de iustificatione adultorum & paruulorum: at certum est paruulos iustificari per sanctitatem & gratiā habitualiter permanentem, ergo doctrina Concil. accipienda est de renouatione, & immutatione habituali. Secundo probatur. Illa Concilij verba, scilicet, illabi, & diffundi, denotant apertè habitualem permanentiam, præsertim illud verbum diffundi, seu infundi, quoniam hoc verbum impropric accommodatur spiritualibus operationibus charitatis, contritionis, &c. quibus iustificatur impius. Nam cū operatio sit elicita a potentia, improprie dicitur infundi, seu diffundi ab extrinseco principio. Ergo &c. Tertio probatur ex illis verbis Cōcil. sess.6. cap.7. Recipientes iustitiam vnusquisque iuxta propriam cuiusq. dispositionem, & cooperationem. Quibus verbis sancta synodus cōdistinguit iustitiam susceptam à Deo in anima, ab operationibus supernaturalibus, fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ &c. quibus anima disponitur, & cooperatur Deo ad suam iustitiam, & gratiam; ergo iustitia quam anima recipit a Deo infusam, distinctū quid est a supernaturalibus operationibus ipsius animæ: atq. adeo non potest esse, nisi quid habituale. Confirmatur & explicatur argumentum ex illis verbis Concil. ead. sess. can.3. Si quis dixerit hominem posse sine Spiritus sancti adiutorio credere, sperare, diligere, aut pœnitere, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit, Ecce vbi iustificationis gratia, quæ confertur animę distinguitur ab omnibus operibus supernaturalibus, quę concurrunt in ipsa iustificatione. Ergo præter omnes supernaturales actiones, quæ in ipsa iustificatione interueniunt, infunditur à Deo animam iustificante iustitia habitualis, qua perseuerāter anima iustificata permanet, & sanctificatā.

ficata. Nec satisfuerit dicere. Concilium in hoc can. 3. id solum aduersus hæreticos intendere, quod actiones pure naturales non sufficiunt animam ad iustificationis gratiā præparare. Et quod non erat animus Concilij definire distinctionem iustificantis gratię à supernaturalibus his actionibus. Hoc, inquam, non satisfacit. Quia Concilium reuera condistinguit iustificantē gratiam ab actionibus, quæ ad ipsam disponunt: & hoc quidem non solum cum tradebat doctrinam fidei, sed in canone quo definnibat ipsam fidei veritatem: ergo impertinenter ad occultam Concil. intentionem recurritur, cum eius intentio ex verbis can. constet.

Dico tertio. Non est veritas fidei, ita vt oppositum sit manifestus error, quod gratia iustificationis sit verus habitus, seu vera qualitas habitualis. Oppositum huius dicti censuerunt, ante tempora Trid. Cōcil. Scotus, in 3. d. 23. & Gabri. ibidem. & apertius, Guido Carmelita, qui sententiā negantē gratiā esse habitū infusū, refert inter errores & hæreses. Veruntamen hi autores sine causa rationabili ita censuerunt, quoniā ante Conc. Trid. sententia, quæ negabat habitus infusos, & virtutes infusas, non modo non erat fidei contraria, sed inter probabiles Theologorum opiniones connumerata fuit ab Inn. 3. in c. Maiores de bapt. Et cum hæc sententia in Concil. Viennensi fuisset delata ad iudicium Ecclesiæ, non fuit damnata vt erronea, sed habita vt minus probabilis opposita. Post definitionem vero Concil. Triden. ex qua, sententia quæ constituit habitus infusos, maius accepit certitudinis robur, Magister Vega censet contrariā sententiā esse errorem in fide, & id ipsum insinuat, Decanus Louaniensis locis citat. Cæterum nostra sententia asseritur a grauissimis Theologis Magistro Cano. lib. 7. de locis c. 2. & Magistro Med. vbi supra, & 12. q. 110. art. 2. & Banes. in 22. q. 23. art. 2. insinuaturque a Magistro Soto. loc. cit. Existimoq. hanc sentētiam esse magis cōmunem inter Theologos nostræ ætatis. Et probatur. Nec intentio Conc. Triden. neque eius verba nos cogunt, vt accipiamus hanc sententiam tamquam ipsius Concilij definitionem: ergo non est veritas fidei. Antecedens probatur. Et primo de intentione cōstat ex eo, quod Magister Soto, & Magister Andreas de Vega qui adfuerunt Concilio, dicunt Concil. in prædictis definitionibus consulto abstinuisse a nomine habituum. Quod non alia ratione fieri potuit, nisi quia Concil. non intendebat definire sententiā statuentem habitus infusos, sed tantum definiebat contra hæreticos Lutheranos, iustificationem animæ non fieri absq. aliqua interna spirituali renouatione, & immutatione per solā extrinsecam imputationē iustitiæ Christi, aut per solum Dei fauorem. Nam si sententiam statuentem habitus infusos definire intendebat Concil. male abstinuisset, & id quidem consulto, a nomine habi-

tuum, quod non est vllo pacto de tam graui, & celebri Concilio censendum. Quod vero Conc. verba non tã vrgeant pro hac veritate, vt illam reddant certam in fide. Probatur, Illud verbum, Inhęrere, reperimus vsurpatum à sacro Concilio in quadam amplissima acceptione, ita vt nõ denotet veram habitualẽ inhærentiam, sed qualemcumq. inhæsionem, seu existentiam rei per modum habitus immatem. Nam sess. 5. definit Concil. quod peccatum originis inest vnicuiq. proprium. At inhærentia originalis peccati non est inhærentia habitus cuiuspiam realis & veri, cum peccatum sit formaliter priuatio quędam. Quocirca cum Conc. definit hominem iustificari per iustitiam sibi inhærentẽ, nõ cogit nos illa dictio, inhærentem, vt constituamus gratiam quæ sit verus, & realis habitus. Similiter aliud verbum, quod in eadẽ definitione habetur, scilicet, Infundi seu diffundi, non cogit vt statuamus veri habitus infusionem. Quoniã simile verbũ habemus in sacris literis expressum de iustificatione hominis, & tamen è solis literis sacris nunquam Theologi graues collegerunt hanc veritatem certam esse in fide. Nam, vt supra dicebã, ante Concil. Trident. contraria sententia non iudicabatur ab Ecclesia improbabilis. Simili ratione respondendum est ad argumentum, quod quidam desumunt ex sess. 5. eiusdem Conc. vbi cum Concil. loqueretur de paruulorum iustificatione, multa interposuit verba, quę videntur designare habitualem gratiam, & iustitiam. Cęterum eadẽ omnino verba reperiuntur in sacris literis, in quibus fit sermo de iustificatione, siue paruulorum, siue adultorũ. Quare cum hæc, & similia verba in sacris scripturis posita, non tantã vim habeant, vt veritatem istam certam faciant in fide, quin, vt dicebam, sententia cõtraria ante Concil. Trident. tempora, vt probabilis habebatur opinio: qua ratione induci poterit peritus Theologus, vt asseueranter dicat, ex eisdem verbis in sacro Concil. Trid. positis sententiam hanc de habitibus infusis fidei Catholicæ certitudinem obtinuisse? Cum sacrũ Concil. nusquam definiat, quod hæc verba maiorem vim habeant, quam olim à peritissimis Theologis iudicabantur habere, sed simpliciter his verbis vtatur ad extirpandam Lutheranam hæresim, quę intrinsecam, & inhærẽtem animę iustitiam negauit. Sed rogat quispiã. Si non reperitur qualitas spiritualis in anima iustificata illi super infusa, quo pacto poterit verificari, id quod secundum fidem diximus esse tenẽdum, puta, quod in iustificatione necessario requiritur realis immutatio animæ, & spiritualis innouatio. Respondetur. Quod huiusmodi realis animæ immutatio posset fieri in anima immediate à Deo absque superaddita qualitate: & tunc immutatio hæc, quamlibet formaliter loquẽdo supernaturalis esset, realiter identificari posset cum anima, aut cum eius potentijs. At eum modum quo multi

Metha-

Metaphisici probabiliter concedunt substantiam, & accidens quandoque realiter identificari salua eorum formali distinctione: nam ita dicere tenentur, de relatione substantialis similitudinis, quæ inter indiuidua eiusdem speciei V.c. inter Petrum, & Paulum reperitur illi Metaphysici. doctores quibus persuasum est, relationem cum suo fundamento identificari. Quod si substantia, & accidens realiter identificari possunt, quid mirum si inter potentiam animæ V. c. voluntatem, quę est accidens, & inter supernaturalem immutationem, quæ similiter accidens est, ex diuina omnipotentia similis reperiatur identitas? Nam duo accidentia in modo essendi, etiam si diuersi ordinis sint, alterum naturalis, & alterum supernaturalis, maiori conuenientia inter se se coeunt, quam accidens, & substantia, etiamsi vtrumque naturalis fuerit ordinis.

Est autem obiter aduertendum, quod huiusmodi supernaturalis immutatio cum humana uoluntate identificata, in adultis quidem fieret per proprium eorum actum, videlicet, per actum charitatis, & dilectionis Dei super omnia. Et existimo quanquam nonnulli, ex nouioribus Theologis contradicant, quod ipse charitatis actus ex propria sui natura, & ratione vim habet efficiendi immutationem prædictam in uoluntate creata, cuius ratione uoluntas etiam si Deus non infunderet ei charitatis habitum, habitualiter maneret conuersa ad Deum. Non tamen eam haberet vim ad eliciendum similem charitatis actum, quam nunc illi præstat ipse habitus charitatis infusus, quod suppleret, in casu quo excluderemus habitus infusos ab anima, ipse Deus intimè assistens animæ, & eius potentiis, ut ipsis opitularetur speciali adiutorio, cum in actus supernaturales oporteret prodire. In paruulis autem illam immutationem supernaturalem per modum habitus manentem in anima defixam efficeret Deus immediate, & se solo, supplens vicem supernaturalis habitus. Nam licet non possit Deus supplere vicem potentiæ vitalis ad efficiendum actum uitalem, potest tamen supplere vicem ipsius actus respectu effectus ex ipso actu resultantis.

Sed dices. Ex istis, quæ hactenus diximus, & explicuimus, quoquomodo intelligi valet, in humana voluntate posse esse supernaturalem conuersionem ad Deum per modum habitus permanentem, quæ re ipsa esset conuersio pertinens ad charitatem: Sed tamen adhuc superest explicandum, quid tunc esset in anima supernaturalis ordinis, quod responderet habitui gratiæ, ita quod formaliter, & intrinsece redderet animam Deo gratam, & dilectam. Nam hoc necessariũ est ad formalẽ intrinsecam, & inhærentẽ animæ iustitiam saluandum, quam sancta synodo Triden. ad impij iustificationem definiuit esse

necessariam Respondetur, quod quemadmodum supposita uerissima sententia, quæ in animæ iustificatione supernaturales, & infusos admittit habitus, non est necesse constituamus habitum gratiæ ab habitu charitatis distinctum, Nam iuxta probabilem Scoti sententiam, Vnus, & idem habitus charitatis induit formalem rationem habitus gratiæ, & per illum habitualiter anima, est & dilectrix Dei, & à Deo dilecta ipsique grata. Ita in casu posito prædicta supernaturalis conuersio vti ad summum bonum vtriusque habitus, & charitatis, & gratiæ suppleret defectum, atque animam proinde formaliter constitueret deo gratam, ipsique dilectam, Idest, efficeret illam obiectum proportionatum, & congruum diuinæ dilectioni, diuinæque amicitiæ.

Vltimo dico, quod licet argumenta quæ sumuntur ex definitione Concil. Trident. non efficiant certam secundum fidem sententiam statuentem habitus infusos, reddunt tamen illum adeo certam vt opposita sit falsa, improbabilis: temeraria, periculosa, & errori proxima. Quoniam si secludamus habitus infusos magna cum improprietate poterunt explicari verba quibus Concil. vtitur in prædictis definitionibus: & fere accedimus ad errorem lutheranum qui negat iustitiam infusam, & inhærentem animæ. Quem errorem euadere minime possumus, nisi confugiamus ad modum iustificationis valde miraculosum, & parum intelligibilem, & qui parum consentit suauitati, quam diuina prouidentia in rerum cùm naturalium, tùm maxime supernaturalium dispositione seruare solet. Disponit enim omnia, & fortiter & suauiter. Sed de his hæc nunc breuiter dixisse sufficiant, nam alibi lucupletiori tractatione erunt explicanda.

Ad solutionem argumentorum quæ fuerunt à principio quæstionis proposita, nostra necessum, est properet disputatio.

Dubium graue, In primo argumento ea se nobis explicanda difficultas insinuat, quæ non leue viris doctissimis facessit negotium, Nũ videlicet, Christus vt homo, per gratiam vnionis sit simpliciter sanctus, Deo gratus & acceptus, itaque id quæritur. An si animo fingamus, verbum humanitatem assumpsisse habituali gratia, & reliquis spiritus sancti charismatibus non ornatam, Christus vt homo sanctus esset simpliciter, Deoque gratus & acceptus, Et idipsum de facto quærimus. An illo priori signo rationis, & naturæ quo humanitas assumpta à verbo præintelligitur ipsi supernaturalium habituum infusioni, præintelligatur etiam, sancta, & Deo accepta, ita quod Christus vt homo in illo signo rationis esset simpliciter sanctus, & gratus Deo. Consulto dixi vt homo, nã ꝙ sit sanctus, & sanctissimus charusq;
&

& dilectissimus Patri, vt est Deus, verusq. Dei filius, nullam difficultatem ad disputandum habet. Nam ipse æternus Pater huius veritatis nos reddidit certissimos, cum referente Mattheo c. 3. publica voce dixit, hic est filius meus dilectus &c. De Christo ergo qua ratione est homo præsens versatur difficultas. Et probatur primo negatiua sententia. Christo vt homini non repugnat ab intrinseco peccatum, siue mortale, siue veniale: ergo ex vi gratiæ vnionis, habituali gratia semota, non constituitur sanctus simpliciter, & gratus Deo. Consequentia apparet manifesta: quoniam si cum gratia vnionis potest ex natura rei compati mortale peccatum in Christi humanitate, manifestum est quod gratia vnionis non habet ex se constituere Christum simpliciter iustum, & Deo gratum. Nam idcirco secundum probabiliorē, Imo veram sentētiam, cum gratia habituali stare nequit mortale peccatum, (quamcumque Dei potentiam attendamus) quia gratia hæc sua natura habet sanctificare animam, & illam formaliter constituere Deo gratam, & acceptam. Antecedens vero probatur, vniuersæ rationes quibus superius circa secundam conclusionem adnitebamur probare christum, vt hominē nullatenus peccare posse, aut inordinatum quempiam motum admittere, non ex aliqua intrinseca humanitatis à verbo assumptæ dispositione, ex qua illi proueniat peccandi impossibilitas procedunt, sed ad extrinsecam prouidentiā verbi, qua humanitati à se assumptę specialiter prouidet, tota earum vis & efficacia reducitur. Ergo verissimum est antecedens. Confirmatur huius argumenti vis. Diuinum verbum prout vnione hypostatica humanitati coniungitur non habet rationem formæ ipsam humanitatem actuantis, & informantis, neq. vero rationem habet effectiui principij eandem immutantis humanitatem; sed solam exequitur rationem termini suppositaliter complentis, & terminantis naturam humanam quam assumpsit. Ergo ex vi solius vnionis hypostaticæ nulla in humanitate Christi assignabilis est realis immutatio, & dispositio, cui vel habituale, vel actuale repugnat peccatum, ac proinde ex sola extrinseca verbi prouidentia, consideranda est tota peccandi impossibilitas. Et vrgeo amplius huius argumenti vim ostendendo, quod illa specialis verbi prouidentia ex qua prouenit peccati impossibilitas, debeat vocari extrinseca humanitati Christi, ad eum modum quo mihi extrinseca est prouidentia, quam Deus habet de me, deq. actibus meis; quod sic probo. Prouidentia, & cura qua verbum suæ humanitati prouidet communis est toti Trinitati, ex equo tribus diuinis personis competens: ergo sicut prouidentia qua Pater prouidet humanitati christi, extrinseca est ipsi humanitati, ita & prouidentia verbi, quamlibet sit specialissima, extrinseca, debet eidem humanitati censeri. Probo antecedens, Actus prouidentię de qua loquimur

 non pro-

non procedit immediate ab intellectu humano, aut ab humana voluntate, sed immediate ab ipso diuino intellectu, diuinaq; voluntate verbi prouenit. At omnis operatio verbi que immediatam habet habitudinem ad diuinum eius intellectum, seu ad voluntatem diuinam, æque competit Patri & spiritu sancto: eo quod eadem, est voluntas, eadem virtus, idem intellectus, in his tribus diuinis personis. Neque ad eiusmodi operationem verbum concurrit vt suppositum humanæ naturę, sed potius vt diuinitatis suppositum, ergo &c. In maiori præmissa posita est tota huius argumenti difficultas, quam sic probo. Specialis illa verbi prouidentia in qualibet humanitatis operatione ordine rationis & naturę antecedit actionem intellectus humani, & voluntatis humanæ Christi: quia istę humanæ potentiæ operantur in Christo subordinatè ad ipsam prouidentiam, & iuxta eius oparationem in proprias exeunt actiones. Ergo hæc verbi prouidentia cum ipsas humanitatis actiones saltem ordine naturæ præcedat, non potest esse actus elicitus ab his humanis potentijs, sed immediatū habet respectum ad potentiam verbi diuinam, quæ toti est sanctissimę Trinitati communis.

Secundum argumētum. Esse formaliter gratum, sanctum, & rectificatum in ordine ad supernaturalem finem, est formalis effectus, & quidem primarius habitualis gratiæ, Ergo Christus vt homo ex vi solius gratiæ vnionis, non est formaliter Deo gratus, & simpliciter sanctus, & rectus in ordine ad supernaturalem finem. Consequentia nota est: Quia effectus formalis primarius cuiuspiam formę non est ab ea separabilis. Confirmatur. Bene sequitur: Christus vt homo non habet Dei gratiam, ergo non est Deo gratus. Atque adeo in illo rationis, seu naturæ signo in quo ipsa vnionis gratia præintelligitur gratiæ habituali, Christus non intelligitur gratus, & acceptus Deo.

Verum dices. Vnionis gratiam eminenter præhabere gratiam habitualem, vnde illummet effectum quem præstat habitualis gratia, potest Christi humanitas à gratia vnionis suscipere: atque adeo sola vnionis gratia sufficiens est, vt Christus gratus & acceptus Deo, atque etiam sanctus dicatur. Contra. sequitur ex hac solutione, quod sola vnionis gratia absque lumine gloriæ, & absque beatifica visione constituat hominem simpliciter, & formaliter beatum. Consequentis autem falsitatem nullus est, qui non videat: Ergo insufficiens est solutio assignata.

Tertium argumentum. Gratia habituali à Christi anima semota, Christus ut homo non esset ad æternam uitam acceptus: Ergo

non esset simpliciter Deo gratus, & acceptus, ac proinde, neque simpliciter sanctificatus. Consequentia patet, nam illa duntaxat est dilectio Dei simpliciter, qua quis à Deo diligitur ad æterna bona, quæ in faciali Dei visione, in ipsiusq; Dei fruitione cõsistunt. Nam deum diligere aliquem simpliciter, non est aliud, quam uelle illi bonum, quod est uerum, æternum, & immutabile bonum. Sed antecedens probatur. Deus in illo casu non uellet Christo, ut homini gratiam: Ergo neque vellet ei gloriam. Patet consequentia, Tum quia gloria est gratia consumata, Tum etiam, quia Christi anima non esset sine gratia, & charitate sufficienter disposita ad gloriam; At qui non vult alicui subiecto sufficientem dispositionem ad aliquam formam, neque vult ei ipsam formam, Ergo &c.

Quartum argumentum. Sequitur ex sententia contraria, quod si ipse dei filius naturam leoninam assumeret, filius Dei, ut leo formaliter, & simpliciter diceretur gratus, & acceptus Deo, ac itidem sanctus, ratione hypostaticæ vnionis. Consequens quandam præsefert absurditatem: Ergo, &c. Sequellam probo. Quia seclusa habituali gratia seclusisq; cæteris supernaturalibus donis habitualibus, & actualibus eiusdem prorsus est rationis vnio verbi hypostatica cum leonina natura, cuius est vnio verbi diuini cum humanitate, Neque maius, & fœlicius donum acciperet humanitas, quam natura Leonina. Vtraque enim acciperet infinitum verbi suppositum, Et amplius nihil.

Quod si dixeris humanitatem ita suppositari in diuino verbo, ab ipsoque personaliter assumi, quod ex vi huius assumptionis potest habitualem gratiam, & supernaturalia omnia dona suscipere, quæ ex vi vnionis sunt ei debita, & connaturalia: quod in leonina natura non contingeret, eo quod incapax est omnino horum cœlestium donorum. Contra. Ergo humanitas Christi, neque sancta est, neque Deo grata, & accepta, nisi ratione gratiæ habitualis, ac proinde per gratiam vnionis, erit quidem grata, & sancta radicaliter, eo quod ipsa vnionis gratia radix est habitualis gratiæ, non vero formaliter, & simpliciter erit grata, & sancta: ac proinde, neque Christus, vt homo ratione solius hypostaticæ vnionis sanctus est, Deoq; gratus, & acceptus. Sicut homo per rationalitatem risibilis est radicaliter, eo quod risibilitas in rationalitate, ut in prima radice præhabetur, formaliter uero, & simpliciter non dicitur risibilis, nisi per proximam ridendi potentiam, quam risibilitatem vocamus.

Quintum argumentum. Christus, secundum quod homo non est Deo gratus, & dilectus ut Dei filius naturalis, quia Christus homo non est naturalis Dei filius. Vt affirmat S. Th. 3. p. q. 23. art. 2. ad 1. Neque est gratus per gratiam habitualem, supponimus enim humanitatem

nitatem omni habituali gratia carentem: Ergo Christus nulla ratione gratus esset Deo, & dilectus si fingamus casum argumenti, nimirũ, quod Christi humanitas in puris esset naturalibus assumpta, atque adeo ex vi solius hypostaticæ vnionis, neq; sanctus est, neq; Deo gratus, & acceptus.

Hæc sunt argumenta, quæ pro negante sententia mihi uisa sunt alicuius momenti; & quæ ipsam videntur probabilem efficere. Verum pro affirmante opinione, mox proponam argumenta non leuioris ponderis, vt præcipuis vtriusque sententiæ argumentis libratis, uerosimiliorem deligamus.

Primum argumentum pro affirmatiua sententia desumitur ex grauissimis Sanct. Patrum testimoniis, quibus asseritur Christum dominum ex vi hypostaticæ vnionis sanctificatum fuisse, & spirituali oleo inunctum: quam sanctitatem, & spiritualem vnctionem ad habitualem gratiam; & ad reliqua Spiritus sancti dona minime referunt, sed ad ipsam duntaxat vnionis gratiã. In Conc. Franfordiensi sub Adriano primo ita dicitur. Alij reges, qui typum illius prætulerunt, & regnando consortes dicti sunt, oleo corruptibili sunt inuncti, hic uero filius Dei à Deo Patre oleo exultationis, hoc est resurrectionis, ascensionis, dominationisq; est delibutus. Quia Christus natura vnctus nos per gratiam, quia in illo pleniter fuit diuinitas. Ecce quemadmodum spiritualem Christi vnctionem non ad gratiam, sed ad naturam, id est, conceptionem Christi virtute Spiritus sancti factam, in qua verbum factum est caro: non ad gratuitam Spiritus sancti donationem, sed ad ipsam verbi diuinitatem in Christo pleniter habitantem sancta hæc synodus reuocauit. Cui doctrinæ satis videtur consentire illud, quod Angelus Beat. Virgin. dixit. Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei. Quibus verbis apertè insinuauit Angelus Christi sanctitatem non ad aliquam specialem Spiritus sancti gratiam ipsius animæ infundendam, sed ad ipsam met Christi generationem, & nascentiam reducendam fore. Hanc enim vim habent verba illa, quod ex te nascetur sanctum. Et hæc plane videtur esse vnctio illa de qua Dan. 9. dicitur, Vngetur sanctus sanctorum. Fiebat enim ibi sermo de unctione illa Christi domini, in qua terminum, & finem habuerunt Prophetiæ, & promissiones olim factæ de Messia uenturo in mundum. Gregor. Nazianzen. oratione 36. num. 7. loquens de diuina sapientia incarnata, & nomine eius ita dicit, Creauit me Deus, inquit, principium viarum suarum ad opera sua. Opera autem ipsius ueritas, & iuditium, quorum causa diuinitate delibutus est. Hęc enim humanitatis vnctio est. Et numero 93. ita inquit. Christus vero, propter diuinitatem. Id est, appellatur Christus, & vnctus propter diuinitatem. Ita, quod diuinitas est oleum quo

Chri-

Christus fuit vnctus. Vnde continuo subiunxit D. iste Greg. Ea enim, nimirum; diuinitas humanitatis vnctio est, nō operatione, ut in aliis Christum sanctificans, sed totius ungentis præsentia: cuius hic effectus est, vt id, quod vngit, homo vocetur, & quod vngitur Deus fiat, Cyrillus lib. 4. in Ioan. c. 29. dicit Christum vocari vnctum non sicut alios Reges, & sanctos, sed quia Verbum caro. Et in lib. de fide, ad Theodo. in fine dicit de Iesu, quod incarnatione fuit Christus, id est, vnctus. Orig. hom. 2. in Luc. Rectissime plenus sapientia, & gratia perhibetur; Sapientia quidem, quia in ipso est omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, gratia vero, quia eidem mediatori Dei, & hominum, magna gratia donata est, vt ex quo homo fieri cœpisset, perfectus esset, & Deus. Ecce Christum in eo plenum esse gratiæ dicit, quod simul est verus homo, & perfectus Deus. Si ergo hoc Christum plenum gratiæ constituit, & ipsum quoq. efficit summe gratum Deo, ac plene sanctificatum. Et in quadam hom. in octaua Natiui. Vngi inquit. oleo lætitiæ nihil aliud est, quam Spiritu sancto repleri, vngitur anima Christi cum verbo vnitur, & non Spiritus sanctus, sicut Prophetis eis datus est, sed ipsius verbi Dei in eo substantialis inerat plenitudo. Ecce quemadmodum spiritualem Christi vnctionem Orig. censet fuisse ipsam vnionem verbi, cum humanitate. A qua sententia non recedit, lib. 2. Peryarchon, c. 6. Nicetas, lib. 3. c. 3. ipse inquit seipsum vnxit, diuinitas enim humanitatis vnctio est. Damasc. lib. 3. de fide, c. 3. ipse se ipsum vnxit, vngens quidem, vt Deus sua deitate corpus, vnctus autem, vt homo, nam ipse est hoc, & illud siquidem vnctio humanitatis, deitas.

Idem fere dicit Damas. oratione 1. de Imag. ante medium, & lib. 4. de fide, c. 6. vbi refert Nazian. & Cyrill. Dyonis. Alexand. in Epist. contra Paul. Samos. in principio dicit, Christum non indigere externa vnctione, quia ipse est per se vnctus. D. Greg. lib. 9. Epistolarum Epist. 61. huic quamplurimum fauet sententiæ, cuius verba fere ad literam transcripsit Anselmus Epistola, ad Hebr. cap. 1. Ita inquiens de Christo non conceptus, & postmodum vnctus, sed hoc ipsum de Spiritu sancto vngi fuit. Videatur etiam pro hac sententia Fulgent. lib. de incarnatione, & gratia, c. 20. q. 10.

Deniq; S. Athanasius, in oratione 2. contra Arrianos, hanc sententiam sua auctoritate confirmauit: Versans enim illa verba, psal. 44. dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te deus, deus tuus oleo lætitię præ participibus tuis. In hūc sensū ea exponit. Quod quia Christus cœlestis, & nouissimus Adam ea ratione qua homo Deus, non poterat non diligere iustitiam, & odio habere iniquitatem, id est, non poterat à sanctitate, & Iustitia deficere sicut Primus, & terrenus Adam defecerat, Idcirco præfectus fuit cæteris iu-

stis omnibus, qui sunt sanctitates eius participes, ut esset eorum caput, atque adeo præ illis omnibus exultationis oleo, id est, Spiritus sancti gratia, & donatione inunctus perhibetur. In qua grauissima Athanasii doctrina, duo sunt expendenda, Alterum pro conclusione tertia superius posita, qua statuimus Christum, gratia habituali fuisse præditum, quatenus manifestum est, Athanasium admittere in Christo unctionem Spiritus sancti per habitualem gratiam, & reliqua spiritualia charismata factam. Quod illis verbis; Atque adeo præ illis omnibus, &c. manifestissime dicit. Alterum uero pro ista sententia affirmatiua, quam probare aduitimur, quatenus Doctor hic sanctissimus, fatetur prius rationis ordine sanctitatem, & rectitudinem fuisse Christo connaturalem, quam Spiritus sancti perungeretur charismatibus. Quod ex prioribus citati testimonii uerbis aperte colligi, nullus est, qui non videat. Legatur etiam Aug. lib. 3. contra Maxi. c. 16. in fine.

Secundo hęc eadem sententia probatur. Christus secundum, quod homo prædestinatus est esse filius Dei naturalis, ut S. Thom. docet & explicat, 3. p. q. 24. art. 2. Et hoc quidem nullo habitu respectu ad habitualem gratiam non enim ad gratiam habitualem, aut gloriam prędestinatus est Christus, quod inferius est à nobis probandum. At prædestinatio intrinsecè claudit dilectionem Dei, Imo eam præsupponit, secundum rationis ordinem. Nam prius intelligimus Deum dilexisse, Imo, & elegisse aliquem ad tale, uel tale bonum, quam quod ad idem bonum eum prædestinauerit. Quod in 1. p q. 23. solet explicari. Ergo Christus, ut homo seclusa habituali gratia sicut esset prædestinatus, ut esset Dei filius naturalis, ita & esset dilectus à deo, & ad tantum bonum prælectus. Neque vero irrationabiliter pręlectus dicitur, cum ad simile bonum potuerit etiam Angelus eligi. Poterat enim eligi Angelus ad tantum bonum, nam potuit uerbum naturam sibi Angelicam hypostatica vnione copulare, sicut & copulauit humanam. Verum non Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ appræhendit. In quo consistit uera prælectio, qua Deus hominem prætulit Angelo. Vnde rationis ordine sequuta fuit prædestinatio, qua Christum, ut hominem & non vt Angelum prędestinauit esse filium Dei naturalem. Si ergo Christus ratione solius gratiæ vnionis, non habita consideratione ad habitualem gratiam, fuit dilectus Deo, & gratus: vera est sententia hæc, in cuius probatione versamur.

Confirmatur ex illo August. lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 15. prædestinata est ista humanæ naturæ tanta, & tam excelsa subuectio, &c. Ergo Naturę humanæ ex vi prædistinationis fuit unitum verbum, atque adeo, & ex vi dilectionis Dei.

Tertio

Tertio arguitur. Vnio hypostatica humanitatis ad verbum maximum est, & summum beneficium naturæ rationali à Deo communicabile, sed communicatio tanti boni nō potest non esse maxime gratuita, & ex præcipuo Dei amore procedens: Ergo quod diuinū verbū humanitatem assumeret, intrinsece claudit præcipuam dilectionem qua Deus ipsam assumptam humanitatem fuit prosequutus: atque adeo ex vi hypostaticę vnionis grata fuit, & accepta simpliciter prius natura, quam ipsam intelligamus gratia habituali exornari. Non vero potuit esse Deo simpliciter grata, nisi rectificata simul fuerit & sancta: Ergo ex vi solius gratiæ vnionis Christus, vt homo, gratus est, & sanctus simpliciter &c.

Confirmo ex illo Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suū vnigenitum daret. Ex quo testimonio deduco, quod simili, & maiori adhuc cum exaggeratione dicere poterat Euangelista Ioan. Sic Deus hanc Christi humanitatem dilexit, vt ei filium suum vnigenitum per hypostaticam vnionem daret. Ergo Christus vt homo summe est dilectus à Deo. Nā Deū aliquē diligere, vt retro dicebam, nihil est aliud quam velle illi bonū, & summe diligere, est ei velle summum & maximum bonum: atq. adeo humanitas Christi, cui tantum bonum voluit Deus, non potuit hac ratione non esse præcipuo amore dilecta, ac Deo perinde maxime grata.

Quartūm argumentum. Christi Domini humanitas ex vi hypostaticæ vnionis, omni etiam habituali gratia ab eius anima semota, non potest nec venialiter peccare, ita quod oppositum contradictionem inuoluit, vt probauimus circa conclusionem secundam huius quæstionis: Ergo ex vi solius vnionis, antequam intelligeretur eleuata per habitualia Spiritus sancti dona, fuit rectificata, & sanctificata ipsa Christi humanitas: atque adeo & fuit Deo grata, & accepta: quia non potuit odio haberi à Deo, imo & in sensu composito, vnione scilicet ad verbum supposita, non potuit non summe diligi: vt pote quæ ad hoc tantum hypostaticę vnionis bonum non potuit non acceptari.

Quintum argumentum. Humanitas ex vi solius vnionis hypostaticæ induit dignitatem magnam in supernaturali ordine, qua dignitate nulla potest maior in alia quacumq. creata natura reperiri; ergo grata fuit & dilecta Deo ex vi vnionis, omni habituali gratia seclusa. Consequentia apparet nota. Nam diuina voluntas rem quālibet sua dilectione dignam infallibiliter diligit, iuxta id quod Deus per Esai. 43. Israelitico populo dicebat. Ex quo honorabilis factus es, & gloriosus in oculis meis, ego dilexi te, & dabo homines pro te, & gentes pro anima tua &c. Imo huiusmodi honor, & dignitas oritur ex ipso diuinæ voluntatis amore. Sed antecedens proba-

1.p.q.24. a.5. ad.4. tur ex eo quod S.Doct.inquit, quod humanitas Christi ex hoc quod est vnita Deo, habet quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus, & ex hac parte nihil potest ipsa fieri melius.

Sexto tandem & vltimo pro eadem sententia sic argumétor. Christi humanitati ex vi vnionis ad verbum debetur habitualis gratia, debenturq. reliqua omia supernaturalis ordinis dona, quibus Christi anima ad finem supernaturalem mire perficitur, & eleuatur: Ergo ex vi vnionis Christus, vt homo, simpliciter & formaliter est sanctificatus, & Deo gratus. Probatur consequentia (antecedens enim in secunda controuersia probabitur) vt quis sit gratus, & sanctus formaliter, & simpliciter, nihil requiritur aliud, quam quod odio non habeatur, neque possit haberi a Deo: & quod in seipso habeat propter quod sit dignus ad bona supernaturalia acceptari, siue de facto acceptetur, siue non. Quemadmodum si Deus hominem habituali gratia præditum non acceptaret ad gloriam, esset ipse nihilominus formaliter, & simpliter gratus, & iustus, Deoq. dilectus, idest, dignus dilectione diuina, & acceptatione ad gloriam, Sed christus, vt homo ex vi vnionis est dignus præcipuo Dei amore, quia est dignus gratia quę est debito cõnaturalitatis debita, estq; dignus acceptari ad gloriam. Ergo simpliciter est consendus gratus Deo, & acceptus, atq. adeo & sanctificatus.

c.10. Et confirmantur hæc omnia ex illo Ioan. Quem pater sanctificauit, &c. quæ verba commodam habent intelligentiam, de ipsa verbi incarnatione. Quæ a Christo hoc in loco humanitatis sanctificatio vocatur, Ergo vera est hæc posterior opinio.

In hoc dubio quod non est ad modum facile ad dissoluendum diuersa Theologorum inueniuntur placita: Nam omnes illi Theologi, quorum superius meminimus circa secundam conclusionem principalis quæstionis, qui putant Christo vt homini non intrinsece repugnare peccatum, etiam mortale, consequenter fateri tenentur, qđ & quidam eorum fere explicite dicunt, Christum, vt hominem, ex vi solius gratiæ vnionis non esse simpliciter sanctum, & gratum Deo, ipsiq. dilectum, & acceptum. Et quidem hæc opinio consectaria est ad prædictam eorum sententiam, qua censent peccatum non habere intrinsecam repugnantiam cum humanitate Christi vt a verbo assumpta. Nam si ex vi solius hyposthaticæ vnionis Christi humanitas simpliciter esset sanctificata, Deoque grata, & accepta: ex vi etiam solius vnionis intrinsecam haberet ad mortale peccatum contrarietatem.

in 3.d.13. q.3.

Alij vero theologi quorum sententiam retulit Palud. in alio extremo dixerunt, Christum per gratiam vnionis tam esse sanctum, iustum, Deo gratum, & acceptum, vt sit ociosa & frustanea in ipso habitualis

tualis gratia cum omni suo spirituali donorum, & charismatum cætu. Inter has duas extremas sententias duas alias intermedias reperio. Quarum altera fatetur quidem habitualem gratiam, cæterosq. supernaturales habitus minime otiosos esse,&superuacaneos in Christi anima, quin potius quam plurimum expedire,&ad eius ornatum, & ad supernaturales functiones suauiori,&connaturaliori modo exequendas. Sed nihilominus addit ista sentẽtia, quod prius natura quã intelligamus Christi animam habitibus his supernaturalibus perfici, intelligimus illam simpliciter,& formaliter Deo gratam sanctam, iustã,& ipsi Deo acceptam, & vi solius hypostaticæ vnionis. Quã sententiam non leuiter confirmant argumenta à nobis secundo loco informata,& præsertim argumentum primum, quod grauissimis Patrũ testimonijs innititur, neq. illi refragatur sacræ scripturæ autoritas, vt ex dictis in eodem primo argumento liquet. Alia deniq. intermedia sententia quę nouioribus quibusdam Theologis placet affirmat duo. Alterũ ꝙ Christi humanitas ex vi hypostaticę vnionis sancta est,& iusta negatiue, idest, quod nullum potest peccatum neq. actuale, neque habituale admittere, etiam per absolutam Dei potentiam. Alterũ vero, quod ex sola gratia vnionis non habet quod sit simpliciter, & positiue grata, sanctificata & iusta super naturali sanctitate & iustitia. sed hoc illi tantum præstat habitualis gratia, reliquis supernaturalibus virtutibus,& donis comitata. Ducuntur huius sententiæ autores in eius persuasionem quibusdam argumentis, ex his quę in prima parte huius dubij proposuimus. Quorum præcipuum argumentum apud ipsos est illud, quod esse gratum & sanctum formaliter, est formalis effectus,& quidem primarius habitualis gratię, quem proinde non potest præstare Christi animæ ipsa vnionis gratia.

Prima Conclusio.

In decisione huius dubitationis. Primam statuo conclusionem. Christi humanitas ex vi solius vnionis ad verbum sancta fuit negatiue, idest, peccandi impossibilitatem induit. Hæc conclusio magna ex parte probata manet ex dictis superius circa conclusionem secundam principalis quæstionis. Quare nunc breuiter me ab eius probatione expeditam. Et quidem si secundum absolutam Dei potentiam accipiatur, non continet adeo solidam veritatem, vt certa sit fide credenda. Neq. oppositam eius sententiam erroris, aut manifestæ temeritatis nota innurendam fore crediderim. Sed censeo nihilominus sententiam istam, quam præsens affirmat conclusio, sacrorũ Conciliorum decretis,& Patrum testimonijs, imo & sacrarum scripturarum elogijs tam esse consentaneam, vt opposita sententia non possit non Christianas aures aliquantulum offendere. Cõsulantur superius

dicta. Si vero de facto & secundum ordinariam Dei potentiam intelligatur præsens cōclusio, certum est fidei Catholicæ dogma. Quod in sacris literis habetur expressum 1. petri. c. 2. qui peccatū non fecit, neq. dolus est inuentus in labijs eius. Io. c. 8. & alijs capitulis Christus aperte dicit se in omnibus diuinā fuisse sequutum Patris voluntatē: Ego inquit quæ placita sunt ei, idest patri, facio semper. Quod & Paulus ad Philip. 2. illis verbis factus obediēs vsq. ad mortē, expressit psal. 44. de Christo, Paul. ad Heb. 1. interpretāte, dicitur. Dilexisti iustitiā & odisti iniquitatē, &c. Ad He. 7. talis decebat, vt nobis esset Pōtifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, &c. Paul. 2. Cor. c. 5. eū, qui non nouerat peccatū, pro nobis peccatū fecit, idest, hostiā pro peccato fecit, iuxta phrasim qua Oseæ c. 4. dicitur de sacerdotibus, Peccata populi mei comedent. Ita interpretantur August. lib. 14. contra Faustum, & lib. contra epist. fundamenti. Ambrosius S. Thom. & multi expositores in illum Pauli locum, &c. Deniq. hanc veritatē illis verbis Christus Io. 8. nobis testatā reliquit. Quis ex vobis arguet me de peccato? Ratione item probatur. Diuinum verbum in Christo supplet vicem proprij humanitatis suppositi. Sed suppositum proprium teneretur, si posset, omne peccatum ab ea repellere: Ergo licet non ex præcepto, (quia nullius est capax) ex honestate tamen idipsum pertinet ad diuinum verbum. Legenda sunt Concil. & Patrum testimonia superius allata circa primam conclusionem principalem, quæ, vt minimū hanc veritatem aperta definitione comprobant.

Secunda ratio. Christus ab instanti incarnationis fuit beatus, repugnat autem peccatū beatifico statui: Ergo secundum ordinariam saltem potentiam christus impeccabilis semper fuit.

Sed contra hanc veritatem opponuntur duo sacræ scripturæ testimonia, ex quibus videtur colligi christum aliquando peccasse. Primum ex Psal. 21. longe a salute mea verba delictorum meorum, &c. Quæ verba ad literam in christi persona fuisse prophetice asserta, nullus est qui dubitare rationabiliter possit, vt ex argumento sequenti cōstabit. Respondetur iuxta regulā Ticonij ab Aug. libr. de doctr. christ. probatā. Christū ibi nō loqui in persona propria; sed vt mēbra sua repræsentans eorū peccata sua vocat. Consentanee ad illud quod ipse actor. 9. Paulo Ecclesiam persequenti dixit, Saule, Saule quid me persequeris? Hanc expositionem prosequitur eleganter, Gregorius Nazianzen. oratio 36. num. 17. & sequentibus. Vide Theodoret. prædictum Psal. versiculum interpretantem, & Damasc, lib. 3. de fide.

Sed aduertat theologus non esse libere hac metaphorica loquēdi phrasi vtendū. Ob quam libertatem damnatus fuit in Concil. Basiliensi

lienſi,ſeſſ.22. Quidam Auguſt.de Roma, qui extendens hũc loquendi modum colligebat Chriſtum quotidie peccare, quia eius mẽbra aſſidue peccant. Poſſent ſecundo hæc verba ita exponi. Cum hæc delicta mea non ſint, ſed falsa Iudæorum æſtimatione mihi impoſita, quare tam ſunt longe a ſalute mea? In quo ſenſu intelligitur illud, pſal.68. Deus tu ſcis inſipientiam meam, & illud, pſal.39. (quem pſ.de Chriſto intellexit Paul.ad Hebr.10.) comprehenderunt me iniquitates meæ, &c. Ita interpretantur Auguſt.& Hylar.ibidem.

Secundũ teſtimoniũ ex eodẽ, pſ.21. Deus deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti. Quæ ſunt eadem met illa verba a Chriſto in agone paſſionis poſito prolata, Deus meus deus meus, vt quid dereliquiſti me, &c. Quæ verba quandam chriſti impacientiam, imo, & deſperationem prę ſeferre videntur, vt quidam noſtri temporis hæretici blaſphemantes, & inſanientes intellexerunt: quarum blaſphemiam videat theologus apud Lindan.in 2.dialog. Et apud Prateol. verbo Antichriſtiani, & verbo Premoſtratenſis.

Sit autem prima expoſitio quod in vtroq; iſto loco, Chriſtus loquitur non in perſona propria, ſed vice membrorum cuius ipſe eſt caput. Ita Aug. epiſt 220.c.6 Leo primus ſerm.26.& 27. de paſſione domini, & Damaſc.lib.3.c.24.

Secunda expoſitio eſt, quod chriſtus ibi in perſona propria loquebatur. Et ipſum derelinqui, fuit nõ exaudiri eius orationem, quã ad Patrẽ in horto in agonia poſitus fudit. Ita Leo, vbi ſtatim. Orig. ho. 35.in Matth.admittit quidem hanc intelligentiam, nimirum, quod Chriſtus in perſona propria loqueretur cũ illa protulit verba; dicit tamen quod chriſtum non exaudiri a Patre, fuit ſpeciali conſolatione priuari ſecundum partem inferiorem. Ita quod chriſtus eo modo derelictus eſt malo pœnæ ſubiacere, talibuſq; ac tantis paſſionibus affici, quo peccator derelinquitur a deo cum in malum culpę ruit. Fueruntq; verba illa a Chriſto pronuntiata, vt grandem doloris, & paſſionis ſuæ acerbitatem oſtenderet, & vt notum fieret eum vere, & proprie pati, & non ſolum apparenter. In qua re tanto confirmata teſtimonio non defuerunt adhuc hæretici, qui naufragiũ paterentur. Nõ refragatur huic intelligentiæ Tertulian.contra Praxeam, dicitq; ibi prædicta verba fuiſſe a chriſto, vt homine, prolata, vt oſtenderetur diuinitatis impaſſibilitas, S.Cyril.lib.1. ad Reginas docte animaduertit illa verba, vt quid dereliquiſti, non dubitantis eſſe, ſed dolentis, & gementis. Vti Exod.32. dicebat Moyſes. Quare iraſceris domine? & pſal.42. Pſalmiſta dicit. Quare me repuliſti, &c.

Secunda Concluſio.

Chriſtus, vt homo, ex vi hypoſtaticę vnionis prius natura quã fuerit præditus habituali gratia, ſimpliciter fuit ſanctus, gratus, & ac-

ceptus Deo sanctitate, & gratitudine personali: quæ proinde gratitudo, & sanctitas conueniret Christo etiam si ab eius humanitate secluderetur ipsa habitualis gratia. Ista conclusio adeo certa est(ni fallor) vt eius oppositum, nec cum probabilitate, nec cum securitate affirmari queat. Quam efficacissime suadent argumenta, quæ in patrocinium affirmantis sententiæ, in secunda huius dubij parte paulo superius formauimus, &c.

Et ipsam præterea in hunc modum confirmo. Vnio hypostatica est vere, & proprie gratia, & ita communiter a theologis vnionis gratia nuncupatur. Quæ gratia facta fuit Christo non vt Deo, sed vt homini: Ergo ex vi eius, Christus, vt homo, gratus est, & acceptus Deo, atque adeo, & sanctus. Ad intelligentiam vero huius conclusionis, & omnium, quę dicemus post hac in præsenti dubio. Notandum est primo, quod cum in hac conclusione diximus Christum ex vi hypostaticæ vnionis gratū esse gratitudine personali, non intendimus, quod ipsa Christi persona sit Deo grata. Nam res est sine controuersia, quod persona Christi, est infinitè sancta, & grata Deo. Est enim filius Dei dilectissimus, in quo Patri bene sibi complacuit. Et est etiam in Theologia manifestum, quod hæc infinita sanctitas, & gratitudo non competit personę Christi ex vi hypostaticæ vnionis, aut ex gratia vnionis, sed ex æterna generatione, qua naturalis Dei filius ex patris vtero ipsi æqualis, & consubstantialis prodijt. Personæ namque Christi nulla potuit gratia fieri, neque diuina filiatio ex vi cuiuspiam gratiæ ei potest competere. Non enim per gratiam, sed per naturā est naturalis Dei filius. Quo circa loquimur de Christo formaliter includendo ipsam eius naturam humanam, & id affirmamus, quod substantialis gratitudo, & sanctitas personæ diuinæ, nempe, verbi, ex vi hypostaticæ vnionis communicata est Christi humanitati, non accidentaria aliqua participatione, sed communicatione substātiali, qua verbi personalitas communicata est humanitati, & humanitas verè, & proprie personaliter terminatur, & completur ipsa diuini verbi personalitate, in qua substantiali communicatione consistit vnionis gratia. Neque vlla valet cogitatione comprehendi, quod hoc esse diuinum personale humanitati communicetur, & quod ipsa non præcipuo amore a Deo diligatur, quia velle illi tantum bonū, est ipsam diligere, & amare dilectione præcipua: atque adeo non potest Christi humanitas non esse valde grata, & accepta Deo. Neq. potest non esse sanctissima personali sanctitate, quatenus ad ipsam pertinet ipsa sanctissima verbi personalitas, eam personaliter complens, & terminas.

Notandum secundo. quod Christus Dominus triplici gratitudine est gratus, & dilectus Deo. Prima est necessaria substantialis, & omnibus modis infinita, quæ ipsam Christi personam, vt vltimum termi-

num

num per se primo respicit, estq. dilectio,& gratitudo illa, qua pater naturali dilectione diligit Christum, prout est naturalis & vnigenitus eius filius. Quæ proinde non ob id gratitudo dicitur, quia sit effectus gratiæ,& alicuius gratuiti doni, sed dicitur gratitudo obiectiue, in eo sensu, in quo id totum, quod voluntati placet, ipsi gratum dicitur,& acceptum, siue libera, siue necessaria dilectione & complacentia placeat. Secunda etiam est subsistantialis,& infinita, sed terminatur ad aliquid finitũ, ad humanã, videlicet, Christi naturã, ex qua parte non est necessaria, sed libera simpliciter. Et hæc est gratitudo quæ ad gratiam vnionis pertinet, qua Deus voluit humanitati infinitum & substantiale bonum, ipsum, nempe, personale esse diuini verbi. Itaq. illudmet diuinum esse verbi quod Deus naturali,& necessario amore secundum seipsum ab æterno dilexit, vt ipsum dilectionis obiectũ; libera quoq. & spontanea dilectione amauit per ordinem ad humanitatem,& ad temporalem communicationẽ, idest, voluit ipsum humanitati communicare, ac amauit proinde illud vt donum humanitati communicandum. Et quoniam hæc communicatio fuit tantum personalis, neq. aliter esse potuit, quia diuinitas non potest per se primo,& immediate humanitati communicari prout est forma,& natura diuina, sed tãtum in ratione personalitatis. Idcirco hæc gratitudo vere,& proprie personalis dicitur, & si ad naturam humanam cui facta fuit gratia terminetur. Et in eo sensu gratitudo dicitur, vt designet effectum gratiæ, idest, doni gratuiti, & summi beneficij ex gratuita dilectione collati, scilicet, hypostaticæ vnionis: quæ vere fuit gratia,& gratuitum donum, immensumque, & ineffabile beneficium Christi humanitati collatum. Est tertia denique gratitudo accidentalis, & participata, & non simpliciter infinita. Et hæc est, quæ conuenit Christi humanitati per habitualem gratiam, qua diuinę naturæ participium ei formaliter communicatur. Hæc gratitudo non personalis est, sed potius formalis, id est, consistit in communicatione formæ perficientis, & eleuantis humanam Christi naturam. Et hæc tertia gratitudo conuenit quidem cum secunda, in eo quod vtraque est effectus liberalis, & gratuitę dilectionis, & vtraque consistit in communicatione beneficij gratuiti. Differt autem in duobus ab ipsa. Primo, quod illa est substantialis, nam bonũ gratuito collatum humanitati est ipsamet substantialis diuini verbi personalitas. Hæc autem est accidentalis, nam tota sita est in communicatione diuinę naturæ per formam accidentariam, qua subiectum fit diuinæ naturæ particeps. Secundo, quod illa est personalis, quia bonum humanitati per se primo collatum, ipsa tantum est verbi personalitas per modum personalitatis humanitati vnita. Ista vero est formalis, id est, per modum formæ actuantis, & eleuantis humanitanita-

nitatem Christi,& communicantis illi non personalitatem verbi,aut cuiuspiam alterius diuinæ personæ, sed ipsammet diuinitatem provt est forma,essentia,& natura tribus diuinis personis communis. Vnde duplici ex causa formalis gratitudo vocatur: & quia est effectus formæ,scilicet,habitualis gratiæ,& quia consistit in participio naturæ diuinę secundum rationem naturę & substãtialis formę. Et in hoc vtroq; sensu appellabitur deinceps à nobis formalis gratitudo,&sanctitas. Ex dictis,ergo,ad propositum colligo:quod cũ triplex in Christo distingui possit diuina gratitudo Essentialis,personalis,& formalis: nostra hæc secunda conclusio non de essentiali, quę Christo tantum,vt Dei filio,naturalis est,&propria:neq. de formali,quæ effectus est habitualis gratiæ,sed de personali duntaxat est accipienda. Vnde conclusio hæc de illa gratitudine est intelligẽda,quæ ad vnionis gratiam spectat. In quo sensu illam ostendunt verissimam argumenta secundo loco facta.

Tertia Conclusio.

Christus ex vi solius hypostaticę vnionis non est simpliciter gratus formali gratitudine, sed tantum radicaliter. Probatur prior huius conclusionis pars. Gratitudo formalis est effectus formalis,&primarius habitualis gratię,vt ex ijs,quæ dudum asserebam,fiet legenti manifestum. Ergo ex vi solius hypostaticæ vnionis, & prout ordine naturæ gratiam habitualem antecedit,Christus nequit esse simpliciter gratus,& sanctus formali gratitudine,& sanctitate. Priorem hanc conclusionis partem efficaciter probant quædam argumenta ex informatis pro negatiua sententia in priore parte huius dubij. Posterior pars conclusionis sola eget explicatione. Et id affirmat hæc conclusionis pars,quod sicut rationalitas est radicaliter risibilitas, quia ex rationalitate oritur naturaliter:sed quandiu non intelligitur in homine ipsa risibilitas, homo risibilis simpliciter minime dicitur,sed risibilis radicaliter, in quo sensu solet à quibusdam vocari risiuus: Ita Christus ratione vnionis tantum radicaliter est sanctus, & gratus gratitudine formali,quia habitualis gratia,cuius est effectus hæc gratitudo formalis,radicaliter præhabetur in vnione.

Ex ijs duabus postremis conclusionibus fere omnia argumenta in vtramq; partem posita facillimam accipient solutionem. Sed rogat nos quis,vtra sit potior in Christo gratitudo & sanctitas, personalis, an formalis, Huic dubitationi per 4. conclusionem respondeo.

Quarta Conclusio.

Sanctitas & gratitudo personalis potior est, & perfectior sanctitate & gratitudine formali. Hanc conclusionem intelligo non in materiali,sed in formali sensu,nimirum,quod in formali ratione sanctitatis & gratitudinis excellit personalis gratitudo & sanctitas: nam

mate

materialiter, & in ratione entitatiua facile ab omnibus admittetur; cum personalis sanctitas consistat in coniunctione reali ad uerbum, quod est ens perfectissimum. Negant hanc cõclusionem nouiores quidem docti Theologi. Sed Patres sanctissimi illam in præcitatis testimoniis expresse affirmarunt, quorum sententiam amplectuntur ex recentioribus nonnulli. Et crediderim huius sententiæ persuasione teneri illi Theologi, qui magna cum probabilitate fatentur opera Christi moraliter honesta, & studiosa fuisse simpliciter meritoria, (& quidem ex justitia exacta) quamuis non proficiscerentur ex habituali gratia, sed ex sola gratia vnionis, id est, à Christi humanitate non eleuata per habitualem gratiam, sed à diuino verbo personaliter terminata. Nam si sola hypostatica vnio potens est tribuere perfectam rigurosi meriti rationem erga supernaturalia, & cœlestia bona, quam meriti perfectionem gratia habitualis minime tribuit, nisi ratione ipsius hypostaticæ vnionis; promptum erit cuique inferre, quod gratitudo personalis, quam tribuit humanitati ipsa hypostatica vnio sanctiorem, & gratiorem simpliciter reddit Christi animam, quam habitualis gratia. Dixi simpliciter. Nam secundum quid omnes fatebimur gratiam habitualem potiorem, & maiorem gratitudinem, & sanctitatem conferre animæ, & quatenus eam reddit gratam, & sanctam formali sanctitate, & gratitudine, replens formaliter potentiam illam obedientialem, quæ reperitur in anima ad ipsam habitualem gratiam: quam potentiam vnionis gratia non replet formaliter, sed radicaliter duntaxat: & quatenus proxime ad operandum disponit potentias animæ per virtutes ipsius gratiæ essentiam comitantes. Tribuitque ipsis studiosis animæ actionibus non solam moralem condignitatem ad supernaturalia, & cœlestia bona, quod facit hypostatica vnio, ut probabitur inferius, sed etiam condignitatem, & proportionem Physicam, quam sanè constituit, prout formaliter eleuat animam ad diuinum ordinem, & ex illa effluunt supernaturales uirtutes infusæ, quæ sunt proxima principia supernaturalium actionum.

alias, illos Theologos

Sed iam probatur, quod in ratione formalis sanctitatis, & gratitudinis, & non solum in esse entitatiuo, personalis gratitudo, & sanctitas formalem gratitudinem, & sanctitatem excellat. Primo. Sanctitas personalis nullum secum admittit peccatum, neque etiam veniale, quod superius ostendimus, at sanctitas formalis secum admittit veniale peccatum. Ergo cum recessus à peccato per se attineat ad sanctitatem, personalis sanctitas, in ratione sanctitatis, potior est, & perfectior. Secundo probatur. Sanctitas consistit essentialiter, & formaliter in vnione, & coniunctione ad Deum, qui est sanctus per essentiam, juxta illud, sancti estote quoniam ego

sanctus sum, sed vnio hypostatica maior est, & perfectior ad Deum coniunctio, quam vnio, quæ fit per iustificantem, & habitualem gratiam, Nam illa vnio est substantialis, hæc uero accidentalis, & per participationem. Ergo, &c.

Tertio probatur. Gratia vnionis est simpliciter maius bonum naturæ humanæ Christi, quam habitualis gratia. At nisi maiorem simpliciter sanctitatem ei conferret, haud quaquam simpliciter esset censendum maius humanitatis bonum. Ergo, &c. maior asseritur, & explicatur à S. Thom. discipulis 3. p. q. 24. art. 1. & 2. ex quo inferunt, quod Christus ut homo, prædestinatus est, ut esset filius Dei naturalis per vnionis gratiam, & nõ fuit prędestinatus ad gratiam habitualem.

Tandem illa omnia argumenta quibus probauimus, quod per vnionis gratiam Christus, ut homo, est sanctus, & gratus Deo, ęque probant si bene expendantur, quod sanctior est, & gratior simpliciter per hanc gratiam, quam per habitualem.

His tribus conclusionibus postremis, sic à nobis expositis cõciliantur diuersæ Theologorum sententiæ, & argumẽta in vtramq; partem huius dubii proposita promptam habẽt, & probabilem solutionẽ. Et quidem argumẽta secũdo loco facta noua aliqua solutione non egẽt, quia ex cõclusionibus propositis manent soluta, & explicata. Illud autem dũtaxat animaduertendũ esse duxi circa argumentũ primũ, quod grauissimis Patrum testimoniis conflatur, quod Patres illi sanctissimi qui Christi humanitatem per ipsam vnionis gratiam sanctam, ac Deo gratam, & acceptam esse dixerint, nusquam negauere eãdem Christi humanitatem formaliter, & sanctificari, & gratificari per habitualem gratiam. Quin potius variis in locis id confirmarunt, & eisdem in locis in quibus priorem sanctificationem, & gratitudinem docuerunt, si ipsorum bene expendantur uerba, vel explicant, uel insinuant saltem, quod hanc personalem sanctitatem, & gratitudinem comitatur in Christi anima formalis gratitudo, & sanctitas, quam ei tribuunt habitualis gratia, & reliqua Spiritus sãcti charismata. Quod ipse superius in verbis S. Athanasij animaduerti, & promptum erit cuique eadem animaduersione vti in reliquis Patrum testimonijs.

Oportet autem speciatim dissoluamus argumenta, quæ pro sententia negatiua priori loco informauimus.

Ad primum. Nonnulli Theologi ex nouioribus absolute fatentur, quod peccandi impossibilitas in Christi anima, tota, & totaliter est ad ipsam verbi prouidentiam reducenda, & non ad aliquam realem, & physicam internam animæ dispositionem, cum qua peccatum intrinsecam habeat oppositionem, & repugnantiã. Verum ego aliter sentio, existimo enim, quod ipsa personalis terminatio, qua humanitas verbi personalitate realiter terminatur, ex sua natura incompossi-

bi-

bilitatem habet realem, & physicam cum quouis peccato etiam habituali, nam hoc ipso, quod humanitas vere, & realiter effecta est natura uerbi in ipso suppositata, nequit habere in semetipsa realem aliquam dispositionem, seu actualem, seu habitualem diuinæ ipsius verbi voluntati repugnantem, quin potius expedita esse debet, ut in omnibus sequatur verbi ducatum, diuinæque eius voluntati pareat. Quocirca ipsa passiua terminatio personalis est quædam uirtualis rectificatio humanitatis Christi, excludens totaliter ab ipsa omnem moralem deordinationem. Et huius ratio ea est, quia ex illa personali terminatione verbi, habet humanitas nihil operari posse nisi sub actuali verbi, eiusq. diuinæ voluntatis motione, & directione. Natura enim per se pendet a supposito, & in esse, & in operari. Quo fit, vt eo ipso, quod humanitas per hypostaticam vnionem ad verbum subiicitur eius motioni, & directioni, virtualiter rectificatur. Imo dici potest, quod talis passiua subiectio est formalis humanæ naturæ rectificatio: ita quod est intrinseca oppositio inter huiusmodi passiuam terminationem quatenus subiicit plene naturam humanam directioni verbi, & inter moralē deordinationem ipsius humanę naturæ. Quia talis deordinatio siue actualis fuerit, siue habitualis eximit humanitatem a plenaria illa verbi superioritate, & directione, cui humanitas ex vi hypostaticæ vnionis subiicitur. Cui hæc non placuerint dicat, Verum esse, quod ipsa passiua personalis terminatio à uerbo in Christi humanitate suscepta, non sufficit, se sola repellere ab ipsa Christi humanitate omnem moralem deordinationem, præsertim habitualem (nam quod actualem totaliter impediat quasi per modum cuiusdam contrarietatis mihi est certissimū) repellit tamen illam realiter, & physice in hoc sensu, quod vere, & realiter debita est illi, cōnaturalitatis debito, specialissima diuini verbi assistentia, & prouidentia, quæ omnem moralem deordinationem ab humanitate remoueat. Quod plane debitum tam strictum est, & rigurosū, ut contradictionem inuoluat, diuinum verbū non uti specialissima hac prouidentia & cura, erga humanitatē, quā ad se suscepit.

Prior huius primi argumenti confirmatio nihil aliud efficit, si quicquam probat, quam quod ipsa vnio uerbi ad humanitatem non est se sola sufficiens, nisi interueniat specialis ipsius verbi prouidentia, ad excludendam omnem moralem deordinationem, præsertim habitualem, quod nos in secunda solutione admisimus. Præterea dico, quod licet personalitas verbi non inducat formalem aliquam immutationem in Christi humanitate, cui repugnet moralis deformitas, & de ordinatio per modum formalis contrarietatis, inducit tamē personalem terminationem passiuā quæ est uera, & realis ipsius humanitatis immutatio, cui repugnat omnino omnis moralis deor-

dinatio in eadem humanitate, tanquam primæ radici totius moralis rectitudinis, & sanctitatis formalis. Ad eum modū quo calor, & si non opponatur aquæ formali oppositione, sed eius frigiditati, naturaliter tamen ei repugnat, opponiturq; illi ut primæ frigiditatis radici. Hęc autē repugnantia non tam ad moralem, quā ad ordinē physicū spectat. Illum voco in præsentia moralē ordinē, qui ad extrinsecā dei prouidentiam pertinet, & nō cōsurgit ex intrinsecis principijs rei.

Posterior confirmatio non nihil nobis difficultatis offert, ob quam nonnulli recentiores Theologi censent, quod ad totā Trinitatē immediate est referenda illa specialissima Dei prouidētia de Christi humanitate, de vniuersisq; eius actionibus. Quamuis tandem ad ipsum uerbum sit referenda, prout ipsius humanitatis suppositum. Nā ob id tanta est Deo de hac humanitate cura, quia in diuino verbo suppositatur ad ipsiusq; proinde uerbi dignitatem pertinet, ne humanitas hæc in suis deficiat actionibus, & quid deforme, & inhonestum admittat. Hæc solutio, & doctrina non est cur improbetur. Sed mihi nihilominus aliud apparet. Censeo namque, quod verbum non prouidet suæ humanitati per diuinum rationem, & uoluntatem immediate. Sed ipsa humana ratione vtens, ipsamque mouens, & applicans, ut sua omni, & naturali, & supernaturali virtute vtatur, ad voluntatem rationalem, & appetitum in suis omnibus actionibus, & motibus moderandū, & dirigendum. Et quidem si originalis Iustitia vim cōtulit rationi in primis parentibus, ut assidua, & infallibili deliberatione omnē uoluntatis, & appetitus sensibilis motū antecederet: Cur id non efficiet personalis vnio diuini verbi in ipsa Christi humanitate? Quod si aliquod opus ab humanis exercendum potentijs in Christo fuerit, quod omnes ipsarū potentiarū, & naturales, & supernaturales, ut *res exuperet, tūc fateor tale opus, & tota ipsius dispositio & directio immediate ad diuinā uirtutem, & rationem reducentur. Et humanitas cum suis omnibus potentijs rationem tantū instrumēti sortiretur in tali opere. Et licet specialiter opus illud verbo tribuēdum sit, eo quod exercetur per humanitatē, quæ ei tantum est personaliter coniuncta, & eius duntaxat est coniunctum instrumentum, nihilominus tamen simpliciter loquendo ad totam Trinitatem immediate opus illud, & quoad præordinationem, & quoad executionem esset reuocandum. Quia re uera non procederet à uerbo, ut ab humanitatis supposito, sed ut est suppositum diuinæ naturæ simul cum Patre, & spiritu sancto per diuinam virtutem immediate operans. Ad hoc genus pertinent opera miraculosa à Christo per humanitatem ædita.

*alias, vires

Ad secundum argumentum. Respondetur ex dictis circa cōclusionem secundam, quod effectus formalis gratiæ habitualis non est facere habentem gratum Deo vtcumque, nam hic effectus communis est

gra-

gratiæ habituali, & gratiæ vnionis. Sed est facere ipsum gratum Deo gratitudine formali, & secundum participationem naturæ diuinæ, vt superius circa secundam conclusionem exposui.

Ad confirmationem dicitur quod non est simpliciter concedendum supposita hypostatica vnione humanitatis ad verbũ, quod Christus, vt homo, non habeat gratiam, sed quod non habet habitualem gratiam, & tunc conceditur similiter, quod nõ est gratus formali gratitudine, sed oportet fateri illum esse Deo gratum gratitudine personali, quæ est quasi formalis effectus gratiæ vnionis.

Solutio inter arguendum insinuata quæ procedit de eminentiali continentia qua ipsa vnionis gratia continet habitualem, non satisfacit, quia vt diximus in conclusione huius dubij non satis est hæc continentia, vt Christus formaliter denominetur gratus gratitudine pertinente ad ipsam habitualem gratiam quæ est formalis gratitudo. Si quidem diuinum verbum vniretur humanitati formaliter, idest, per modum formæ actuantis ipsam, & constituentis eam formaliter diuinam, locum haberet illa solutio. Quia tunc humanitas esset grata deo gratitudine formali diuina eminentissime complectenti habitualem gratiam, & formalem gratitudinem. Nunc autem cum verbum personaliter tantum humanitati copuletur, non tribuit ei gratitudinem formalem, neq. formaliter, neq. eminenter, sed tantum suppositalẽ, quæ radicaliter quidẽ præhabet habitualẽ gratiã nõ vero eminẽtia formali, ita vt denominet humanitatẽ gratã, & sanctam per modũ formæ eminentioris, sed tãtũ per modũ eminẽtissimi suppositi. 3

Ad tertium argumentum facile potest accommodari solutio ex his quæ ante dicebamus. Responderturq; breuissime, quod seclusa habituali gratia à Christi humanitate, Christus, vt homo, neq. gratus esset alias, esset formali gratitudine, sed personali dumtaxat, neq. vero acceptus esset simpliciter loquendo ad gloriam siue animæ, siue corporis, sed tantum radicaliter, & si deberentur illi connaturalitatis debito, & gratia habitualis, & gloria.

Sed nihilominus absolute dicendus esset gratus, & dilectus Deo, quia ad hanc propositionem absolute verificandam, satis esset ipsa vnionis gratia quæ ipsum personali sanctitate, & gratitudine sanctũ, & gratum constituit, ipsiq. debito connaturalitatis debitam efficit habitualem gratiam, & eam quidem consumatam.

Ad quartum argumentum communiter solet responderi per solutionem inter arguendum assignatam, quæ solutio sicut communis ita est & probabilis. Vnde ad replicam ibidem subiunctam respondetur, quod Christus per gratiam vnionis non dicitur simpliciter gratus, & sanctus sine respectu aliquo ad habitualem sanctitatem, & gratiam, non tamen per ipsam gratiam habitualem formaliter appella-

retur

retur gratus,& sanctus, si eam à Christi humanitate secludamus, sed per solam vnionis gratiam.

Volo dicere quod nisi unionis gratia in semetipsa tamquam in radice præhaberet habitualē gratiā,reuera non esset gratia vnionis,atq. adeo neq. Christū,vt hominē,denominaret gratū. Sicut rationalitas nō cōstitueret hominis essentiā,neq. reuera esset rationalitas,nisi virtute contineret disciplinabilitatē, risibilitatē,intellectū,voluntatē,& reliquas proprietates & potentias humanæ naturæ debitas, Verum supposito quod ipsas virtute & radicaliter continet, etiam si animo fingamus Deum miraculose impedire naturalem omnium earum effluxum,formaliter,& se ipsa constitueret hominis essentiam, ipsumq. simpliciter denominaret hominem. Ita proportionabiliter de Gratia vnionis respectu habitualis gratiæ dicendum est.

Secundo respondetur quod in casu argumenti, nimirum, si Deus assumeret Leoninam naturam,hypostatica vnio, non ob id formaliter & rigurose loquendo,careret ratione gratiæ & gratuiti doni,neq. ob id non posset denominare Leonem illum inquantum Leonem,sanctum, & gratum Deo, quia natura Leonina incapax est gratiæ habitualis, & gloriæ, sed quia expers est cognitionis intellectualis, qua possit vnionem illam hypostaticam cognoscere, & in ratione summi doni,& gratuiti beneficij sibi collati accipere. Etenim natura quæ incapax est ad iudicandum de gratia sibi exhibita, & benefitio collato, incapax etiam simpliciter est,suscipiendi benefitij in ratione formali benefitij,& gratuiti doni,quamuis materialiter possit ipsum donū, & benefitium suscipere: V.c. si Deus æri aut ferro qualitates, perfectionesq. auri tribueret,& si ipsum ferrum aut æs,vere & realiter perficeret nullo tamen ipsum afficeret benefitio,aut dono, si proprius & formalis sermo fiat, eo quod ferrum, aut æs, nullatenus valet perfectionem illam suę naturę superadditam cognoscere,& accipere in ratione doni,& benefitij.

Ita ergo in posito casu vere dicet Theologus, quod natura Leonina magnam,& ingentem acciperet perfectionem ex vnione ad verbū suppositali,non vero diceretur accipere gratiam,aut benefitium, seu gratuitum donum ob incapacitatem cognitionis prædictæ, atq. adeo tunc Leo ille qui simul esset Deus & Leo,non esset, vt Leo sanctus, & Deo gratus,& acceptus. Consulto dixi,vnione suppositali, quia tunc licet verbum vniretur naturæ Leoninæ in ratione suppositi, non tamen in ratione personæ,& quamuis esset simpliciter suppositum Leoninum,non tamen esset persona Leonina,quia persona importat suppositum rationalis naturæ. Dicunt nonnulli Theologi ex recentioribus,quod illa data hypotesi, quam supponebat quartum istud quod dissoluimus argumētū,cōcedēdū foret, quod naturæ leoninæ ad perso

nale m

salem verbi vnitatem assumptæ deberetur ex vi vnionis summa illa naturalis perfectio, quæ apta esset conuenire illi naturæ: vnde leo, ille inquantum leo, perfectissimus omnium esset leonum. Probabiliter hoc dicitur, sed forsan non necessario.

Ad quintum argumentum respondetur ex doctrina Caiet. 3. part. quæst. 24. art. 2. Quod Christus, vt homo, non est filius Dei, neque adoptiuus, neque naturalis, si absolute, & absque vlla explicatione hæc propositio, Christus, vt homo, est filius Dei, proferatur. Est tamen vera ista propositio, si addamus hanc explicationem, scilicet, per gratiam vnionis, & tunc est dicendum, quod Christus, vt homo, per gratiam vnionis, est filius Dei naturalis, & eadem ratione est sanctus, & gratus Deo personali gratitudine, & sanctitate.

Ex his quæ tam fuse diximus in explicatione huius incidentis dubij, facilime dissolui potest, Primum argumentum primæ principalis controuersiæ, ad cuius exactam solutionem hæc incidens dubitatio fuit à nobis exagitata, & exposita. Igitur, respondetur, ad illud primũ argumentum, & dicitur ad maiorem eius præmissam, quod habitualis gratia non fuit necessaria in Christi anima vt eam simpliciter, & absolute gratam, & dilectam Deo constitueret, nam ad hoc sufficiebat ipsa vnionis gratia: sed vt eam redderet formaliter gratam, acceptam Deo, & sanctam, formali gratitudine, & sanctitate, iuxta modũ superius expositum. Minor eiusdem argumenti præmissæ distinguenda est consimili distinctione, est enim verissima si de sanctitate, & gratitudine personali intelligatur, falsa vero, si procedat de formali sanctitate. & gratitudine. Solutio primi argum. principalis quęst.

Ad primam confir. neg. antecedens, ad probationem dicitur quod gratia vnionis est quidem infinita sed personaliter tantum, quæ proinde potest secum admittere in Christi humanitate habitualem gratiã, quæ formalem præstat gratitudinem, & santitatem, sine qua non esset vndiquaque sancta, & grata ipsa Christi humanitas, sed personaliter dumtaxat.

Estq. aduertendũ, quod licet ipsum esse verbi sit omnibus modis infinitũ, & infinite sanctũ, & infinite gratũ Deo, & personali & formali sanctitate. & gratitudine, nõ tamẽ vnitur, & communicatur humanitati, secundum omnimodam sanctitatis & gratitudinis rationem, si ad modũ quo humanitati cõmunicatur attendamus: quia non ei cõmunicatur per modum formæ, sed per modum tantum personalitatis seu personæ, atque adeo relinquit locum habituali gratiæ, per quam Christi humanitas formali sanctitate & gratitudine gratificetur, & sanctificetur: eo quod verbum, ex modo quo humanitati communicatur, non adimplet obedientialem potentiam quam habet Christi anima ad formalem sanctitatem, & gratitudinem. Ac proinde omninò

est

est negandum habitualem gratiam super vacaneam esse, & otiosam in Christi anima, nam potius fuit valde conueniens, & secundum ordinariam, & Dei suauem dispositionem necessariam. Consulto paulo ante dixi, ex modo, & secundum modum, quo verbum humanitati vnitur, nam re ipsa in Christo omnis habitat plenitudo diuinitatis verbi & personalis, & assentialis, sed non per modum essentialis formæ vnita. Et ob id locus relinquitur habituali gratiæ, per quam ipsa deitas animæ Christi communicatur per modum formæ, participatiua tamē communicatione.

Huius rei non erit fortassis ineptum exemplum de essentia diuina in ratione speciei intelligibilis beatificato intellectui vnita, desumptum Nam licet diuina essentia non solum infinita sit in ratione speciei, sed etiam in ratione diuini Luminis, lumen enim Deus habitat accessibile, id est, suo infinito, & substaotiali lumine, quasi totus circunfunditur, & illustratur: qui modus loquendi super abundantiam, & infinitatem diuini luminis ostendit. Quia vero non per modum luminis, sed per modum speciei intelligibilis duntaxat intellectui beatifico vnitur, locum relinquit creato lumini glorię in eodem intellectu, quin, & ipsum exigit, & per modū necessariæ dispositionis, vt inquit S. Thom. 1. par. q. 12. art. 5. & per modum intellectiuæ virtutis, per se & necessario requisitæ, saltem secundum oadinariam Dei potentiam, ad eliciendam ipsam beatificam, & facialem, Dei visionem.

1. thimo. 6.

Ad secundum confir. eiusdem primi principalis argum. respondetur, quod virtualis, & eminens contjnentia duplex esse potest. Altera secundum formam superiorem, quæ se ipsa, eminentiori tamen quodam modo, totum id exequatur, quod prestari poterat ab inferiori forma: ita quod impleat totam potentiam, & capacitatem subiecti quam inferior forma adimpleret. Hoc eminentiæ genere anima rationalis eminenter continet inferiores formas corpoream, vegetatiuam, & sensitiuam, confert enim seipsa omnes gradus substantiales quos conferre possunt formæ istæ inferiores, & id quidem eminentiori, & altiori modo. Altera vero eminentialis continantia potest esse secundum rationem principij, effectiui, seu quasi effectiui, iuxta quem modum rationalitas eminenter continet risibilitatem, quia per modum substantialis, & eminentis principij, eam quasi efficienter causat, & efficit, dixi quasi efficienter, quia non per propriam actionem, sed per naturalem effluxum resibilitas a rationalitate efficitur.

Hac supposita distinctione dico, quod cum forma illa quæ priori modo præhabet eminenter inferiorem formam, non compatitur ipsa inferior forma, vt in homine cum rationali anima non compatitur alia substantialis forma vegetatiua, aut sensitiua, & cet. eo, quod ipsa superior, & eminentior forma implet totam illam subiecti

capa-

capacitatem, quam adimplere posset forma inferior. Cæterum cum forma eminentiori quæ posteriori modo præhabet formam inferiorem, bene compatitur ipsa inferior forma, non modo secundum absolutam Dei potentiam, verum etiam secundum ordinem connaturalem rerum, vt risibilitas compatitur cum forma rationali, imo natura li ordine ipsam consequitur. Gratia igitur vnionis secum compatitur habitualem gratiam in Christo, imo & illam secum affert naturali consequutionis ordine, quia continentia virtualis, & eminēs qua eam continet posterioris generis est. Si quidem verbum humanitati vniretur per modum formæ ipsam deificans, & non tantum per modū hypostatis, forsan dicendum esset, quod continentia gratię habitualis respectu eiusdē humanitatis assumptæ erat prioris generis, & quod non secum admitteret habitualem gratiam secundum potentiam saltem dei ordinariam.

Iuxta prædictam distinctionem explicanda est vtraq. secundæ confirmationis præmissa.

Sed rogat quispiam, quid sit dicendum de exemplo ibidem allato. Num, videlicet, sol qui luce sua eminenter continet calorem, capax sit eiusdem caloris formalis. Videbatur enim vera pars affirmatiua ex distinctione tradita, quia illa eminentialis continentia caloris in luce solis posterioris generis est. Respondetur, & primū existimo, quod si absolutā Dei contēplemur potentiā, posset sol calore formali affici, quoniam nullā in hac re contradictionē intueor. Quæ tamē esset sine dubio si eminētialis cōtinentia caloris in priori genere locaretur, vt in exemplo de anima rationali dudum posito, facile constat.

Sed secundo dico, quod secundum ordinem naturæ sol incapax est formalis caloris, non quia ipsum eminenter continet, sed quia tali cōtinet eminentiæ modo, scilicet, modo quodam incorruptibili, cui proinde repugnat corruptibilis forma, qualis est formalis calor.

Ad secundum negatur antecedens quo asseritur Christi animam, prout verbo vnitam incapacem esse primarij effectus formalis gratia. Ad probationem dicitur, quod vnio hypostatica animæ rationalis ad verbum non tollit capacitatem animæ, vt habeat esse diuinum participatum formali participatione, quoniam non est deificata per vnionem hypostaticam formali deificatione sed personali dumtaxat. Hæc solutio explicanda est, & intelligenda ex his quæ diximus in resolutione dubij præcedentis, quod circa solutionem primi argumenti fuit exagitatum. Solutio 1. principalis argumenti.

Primæ confirmationi respondeo, quod eo modo quo Christi humanitati competit diuinum esse per essentiam, repugnat ei omnino esse diuinum participatum. Vnde sicuti ei competit diuinum esse per essentiam vnioni personali, & hypostatica, ita repugnat ei esse

personaliter per participationem diuinæ hypostatis. Quia vero per modum formalis deificationis non habet esse diuinum essentiale, idcirco participatione formali potest per gratiam diuinum esse participare.

Ad secundam confirmationem dicitur, quod hæc propositio Christus, in quantum homo, est Deus per participationem, concedenda est, sicut conceditur ista Christus, vt homo, est ens per participationẽ, & hoc conuincitur confirmatione facta. Cæterum hæc propositio Christus est Deus per participationem, omnino est neganda, sicut & illa Christus est ens per participationem. Quoniam esse per participationem includit implicite negationem essendi per essentiam, atq. adeo nisi apponamus illam specificationem, in quantum homo, negatur Christo essentialis diuinitas, cum dicimus Christum esse Deũ per participationem.

Tertium argumentum, eadem fere solutione dissoluitur, qua dissoluimus argumentum secundum. Nam respondendum est huic tertio argumento, Christum vt hominem, personaliter tantum esse similem patri, essentiali, & perfecta similitudine, cum qua bene stat participata per gratiam similitudo in Christi anima, quia hæc non personalis est, sed formalis similitudo. De qua similitudine non desunt viri docti qui interpretentur illud Pauli Colos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ. Christus, vt homo, per gratiam habitualem mira quadam expressione ipsam Dei naturam refert, cuius ratione imago Dei inuisibilis à Paulo vocatur. Itaq. Christus vt
Hebr. c. 1. Deus naturalis est diuini Patris imago, est namq. splendor gloriæ & figura substantię eius, atq. adeo personaliter est Patri perfecte similis, eiusq. cõsubstãtialis imago. Vt homo autẽ vere est ipsi Deo per gratiã quoq. similis, non consubstantiali tamen, & adequata, sed participata similitudine: summa tamen quæ secundum ordinariam Dei potentiã exprimi potuit. Et hac ratione inuisibilis Dei imago dicitur.

Dubiũ graue. Quartum argumentum non leuem nobis differendam difficultatem subministrat. Num, videlicet, Christus ratione habitualis gratiæ adoptiuus Dei filius censeri debeat. Cuius dubij affirmantem sententiam argumentis difficilimis adnitar comprobare. Prius tamen animaduertendum esse duxi quæstionem hanc Theologicis primum rationibus examinandam fore, & deinde quanta sit à Catholicis viris certitudine tenenda, explicandum erit. Rationibus igitur primum agamus. Et quod affirmatiua sententia Theologicæ veritati consentiat sequentibus argumentis probo.

Primum argumentum. Et quod rem istam non leuiter vrget est ipsum met, quartum primæ huius principalis quæstioois argumentũ. Cuius præcipua, imo & tota difficultas in eo sita est, quod adoptiua filiatio

filiatio effectus est formalis gratiæ saltem secundarius: At huiusmodi effectus inseparabilis est à forma, prȩsertim secundū ordinariam Dei potentiam, & sine grandi interuenienti miraculo. Ergo gratia in Christo hunc habet comitem effectum: atq. adeo constituit ipsum, vt hominem, adoptiuum Dei filium.

Confirmatur. Omnia quæ dicuntur de cæteris hominibus iustis, & gratis Deo, prædicantur etiam de Christo in quantum est homo iustus, & gratus, per habitualem gratiam: sed quicumque alius homo iustus vere est filius Dei adoptiuus: ergo &c. Probatur maior in qua esse videtur argumenti difficultas. Christus per gratiam habitualem eadem, & vniuoca ratione, iustus est & gratus Deo, qua cæteri iusti homines, ergo vniuersa prædicata quæ ratione gratiæ, & iustitiæ conueniunt cæteris hominibus competunt & ipsi christo, vt homini.

Secundum argumentum Christus, vt homo, est filius Dei, & non est filius Dei naturalis, ergo adoptiuus. Minor asseritur ab vniuersis Theologis cum S. Thom. 3. p. q. 16. art. 11. vbi hanc propositionem, Christus vt homo est Deus, in rigore, & secundum sermonis proprietatem falsam esse dicit. Sed maiorem probo, Christus, vt homo, non est, non filius Dei, nam mirum esset, quod cum cæteri homines iusti secundum quod homines, sint filij Dei, Christus, vt homo, vere possit dici non filius Dei. ergo est filius Dei.

Tertium argumentum. Christus, vt homo, ex vi gratiæ habitualis acceptus est, & admissus ad participatam hæreditatem bonorum cœlestium, ergo & adoptiuus est Dei filius. Antecedens cunctis est manifestum, & vt quibusdam doctissimis placet, de hac participata hæreditate diuina intelliguntur illa Paul. verba, de Christo prolata ad Hȩbr. 1. quem constituit hæredem vniuersorum &c. Consequentia vero probatur. Nam filiatio adoptiua non est aliud quam ius alicui gratiose collatum ad hæreditatem obeundam eorum bonorum, quæ ipsi alias non debebantur: Sed christo, vt homini, non erant debita bona cœlestia, ad quorum hȩreditatem fuit acceptatus, & admissus, nisi ratione gratiæ habitualis, per quam ipsi fuit collatum ius ad hæc cȩlestia percipienda bona, ergo &c.

Confirmatur. Hæreditas horum bonorum competit Christo qua ratione est Dei filius, sed non ei cōpetit prout est filius naturalis, quia hæreditas Christi prout est naturalis Dei filius non participata est, & limitata bonorum cȩlestium possessio, sed substantialis & infinita: ergo competit ei prout est adoptiuus Dei filius. Et vrgeo huius confirmationis vim. Participata cȩlestiū bonorū hæreditas, & possessio, conuenit christo vt homini, christus autē, vt homo, vt paulo ante diximus, nō est naturalis Dei filius. Ergo hæreditas hæc nō cōuenit Christo, ex vi naturalis filiationis, atq. adeo ad filiationē adoptiuā est referenda.

Quarto arguitur. Non repugnat, quod Christus simul sit filius Dei naturalis, & adoptiuus, ergo nulla probabili ratione negari potest, quod, in quantum homo, sit per gratiam adoptiuus Dei filius. Probatur antecedens. Nõ repugnat Christo, quod simul sit Deus per essentiam ratione suppositi, & Deus per participationem, ratione gratiæ habitualis quæ inest eius humanitati, imo gemina hæc deitatis ratio ad magnam Christi dignitatem, & excellentiam pertinet: Ergo idipsum de filiatione naturali & adoptiua fateri tenemur.

Confirmatur, quod Christus ratione suppositi sit dominus & legislator, & ratione humanitatis, per gratiam eleuatæ, seruus sit & obediens, vera Theologia, imo & ipsa fides docet. Nam quod Christus qua ratione Deus sit omnium dominus, dominatiua & legislatiua autoritate pollens, quis ambigat? quod vero qua ratione homo seruus sit & obediens, sacræ literæ non obscure docent, Isai. enim c. 40. Diuinus Pater ita Christum alloquitur. Parum mihi est, ut sis seruus meus ad suscitandas feces Iacob, & tribus Israel conuertendas &c. & Paul. ad Philip. 2. de Christo ait, quod factus est obediens vsq. ad mortem: Ergo eadem ratione concedendum est, Christum vt Deum naturalem esse Dei filium, vt hominem vero esse filium adoptiuum.

Hoc quarto argumento eiusq. confirmatione infirmatur illa. S. Thom. ratio qua 3. p. q. 23. art. 4. vtitur pro contraria sententia, nimirũ, quod nõ stat aliquod subiectũ simul esse per se tale, & tale per participationem. Constat enim quod ratione diuersorum non repugnat.

Quintum argumentum. S. Thom. (cui in 3. p. q. 23. art. 4. contraria placuit sententia) ea potissimum ratione ducitur, quod filiatio siue naturalis, siue adoptiua, non naturam, sed suppositum immediate respicit, quo fit, vt cum Christus ratione suppositi, sit naturalis Dei filius, non ei competere possit adoptiua filiatio. Sed hæc ratio in multis deficit. Primo in eo quod præsupponit, nimirum, filiationem non immediate pertinere ad naturam, sed ad suppositum; quod falsum esse, sic ostendo. Filiatio est terminus generationis (loquor de filiatione naturali per quam est regulanda filiatio adoptiua) sed generatio immediate respicit naturam, & mediante natura suppositum, est enim natura terminus formalis, quo, generationis. Ergo idipsum est de filiatione censendum. Confirmatur. S. Thom. 3. p. q 35. art. 1. vbi hãc rationem late prosequitur, idem prorsus de natiuitate dicit, quod de filiationis relatione. At certum est quod nasci, & natiuitas ad naturam immediate referuntur, idest, ad suppositum ratione naturæ. Et siue natura se habeat, vt subiectum, quo, natiuitatis, siue tantum vt terminus formalis, hoc tamen quod dicebamus, scilicet, natiuitatem ad naturam immediate pertinere, & ipsa mediate respicere suppositum, satis est, vt vni & eidem supposito duas attribuamus natiuitates secun-

dum

dũ duas naturas. Et ob simile causam concedit S. Tho. ibidem, & fatentur omnes Theologi in 3. d. 8. quod Christo duas competunt natiuitates, & diuina, quæ est ęterna, & humana, quę fuit tẽporalis. Ergo similiter duæ naturæ diuinæ altera substãtialis, & altera participata sufficiẽt, ut Christo duas tribuamus Dei filiationes, & naturalem & adoptiuã. Deficit prętereà illa ratio in eo, quod concludit. Nam esto verũ sit, filiationẽ immediate pertinere ad suppositum, inde non concluditur, quod in Christo non reperiatur relatio filiationis adoptiuæ, sed tantũ infertur, quod non sit relatio realis, sed rationis: quia diuino Christi supposito non repugnat noua rationis relatio. Quemadmodum ipse S. Thom. ead. 3. p. q. 35. art. 5. docet Christum, per filiationem, quæ est relatio rationis in ipso referri ad matrem suam, sanctissimam, videlicet, Virginem. Ergo assignata S. Thom. ratio insufficiens est.

Sextum argumentum, Aliam rationem solent assignare Theologi, pro contraria sententia, quæ etiam ex doctrina S. Thomæ in q. 23. citata colligitur, Videlicet, quod ob id Christus per gratiam non constituitur adoptiuus Dei filius, quia gratia, & gloria debitæ sunt Christo connaturalitatis debito, adoptio autem liberalis esse debet, & nõ debita: impropriissime enim, quis dicetur adoptari ad eorum bonorum hęreditatem, quæ sunt ei alio titulo debita simpliciter. Sed quod hæc ratio non sit satis efficax sic probo. Et si gratia sit debita Christo ratione suppositi, at respectu humanitatis, nullo titulo est debita, sed mere liberaliter, & gratis ei fuit donata: alias. n. non retineret in Christo, uerã gratiæ rationem, cui essentiale est, ut gratis, & liberaliter donetur. Ergo nõ obstãte prædicta ratione Christus, ut homo, filius Dei esse potest adoptiuus, quia ut homini nõ illi debẽtur gratia, & gloria.

Quod si dixeris Christi humanitati simpliciter loquendo non deberi habitualem gratiam, sed gratis, & liberaliter illi donari, At pro ut humanitas est hypostaticè vnita uerbo, naturali debito ipsi debentur gratia, & gloria.

Contra hanc solutionem sic arguitur. Hoc debitum ex suppositione procedens, quod potest uocari debitum in sensu cõposito non impedit quominus gratia Christi humanitati collata sit simpliciter gratuitum, & liberale donum, quia sensus compositus ex suppositione extrinseca ortum habens, non destruit rationem illam, quæ absolute, & simpliciter competit naturæ rei, ergo neq; sufficit istud debitum ad tollendum à Christo adoptiuam Dei filiationem.

Cõfirmatur. Licet supposita hypostatica vnione uerbi ad humanitatẽ, cõsurgat cõnaturalitatis ius in Christi humanitate ad gratiã, & gloriã. At ipsa hypostatica vnio exqua ius istud dimanat, fuit sũme gratuita, & liberalis: Ergo hoc ius, & hoc debitũ cõnaturalitatis nõ impedit adoptionẽ, cum nõ auferat simpliciter rationẽ liberalitatis, & gratiæ.

VI.

Vltimo arguitur. Si spiritus sanctus naturam sibi humanam gratiæ dono exornatam copularet personali, & hypostatica vnione, proprie diceretur, ut homo filius Dei adoptiuus, Ergo, & verbum ratione gratiæ, qua ratione est homo, vere, & proprie dici potest, & debet filius Dei. Videtur euidens consequentia, quia Spiritui sancto, ut homini non minus, data illa hypotesi, debita esset habitualis gratia, atque nunc debetur Christo. Ergo si in spiritu sancto illud debitum non impediret filiationem adoptiuam, neque eam impedit in Christo. Antecedens vero probatur. Spiritus sanctus non est Dei filius per se, & naturalis: Ergo capax est filiationis per participationem, & adoptionem ratione assumptæ naturæ.

Confirmatur. Spiritus sanctus per gratiam esset gratus, & dilectus Deo, Ergo cum non esset dilectus, ut naturalis filius, uere diceretur dilectus, & charus, vt filius Dei adoptiuus, Nam quod nullatenus esset Dei filius rationi non consentit.

In oppositum autem est, quod in Cōcilio Frācfordiensi sub Adriano primo, & eius auctoritate coacto definitur, Christum nullatenus etiam secundum humanam naturam filium Dei adoptiuum vere nominari, &c. Non libet in præsentia immorari in recensenda, & confutanda Nestoriana heresi, quæ Christum idcirco filium Dei adoptiuum mentiebatur, quia duo supposita in Christo realiter distincta esse censebat, diuinum alterum, & alterum humanum, & quod humanum deferebat secum diuinum præcipua, & maxima affectionis vnione sibi coniunctum. Quoniam istam hæresim in multis iisque grauissimis Concilijs damnatam legimus, sed præcipue in Ephesino primo, Circa cuius acta, & anathematismos legendus est Cyrillus Alexandrinus Episcopns. Neque posset exacte hæc disputatio aduersus Nestorium exaggitari, nisi magna intolerabilisq, fieret a nostro instituto digressio. Vnde cum Catholicis Theologis præsens nostra disputatio tota est habenda.

Duo autem sunt in quibus scholastici Theologi vnanimi sententia coeunt, quæ sunt omni dubio procul secundum fidem amplectenda. Primum est, quod hęc propositio absolute, & absq; vlla specificatione, aut limitatione pro lata, scilicet, Christus est adoptiuus Dei filius, omnino est neganda, vt Catholicæ veritati aduersa: Nam ex hac propositione efficaci deductione colligitur, vel Christum non esse naturalem Dei filium, vt finxit Arrius, vel quod in Christo duplex secundum rem persona reperitur, vt commentabatur Nestorius, quarum altera, scilicet, humana, filius est Dei adoptiuus. Altera vero nempe diuina, est filius Dei naturalis. Nam is, qui simpliciter est adoptiuus cuiuspiam filius, nequit esse naturalis eiusdem filius: quod ex infra dicendis erit manifestum. Et quidem sancti Patres non semel negarunt

runt

runt Christum adoptiuum Dei filium appellãdum esse. Legantur Hieron.ad Ephes.c.1.Hylarius,lib.3.de Trin. Ambros. lib. de incarnat. cap.8.& lib.1.de fide, c.9. Aug. tract. 82. super Ioan.dicit Christum non gratia,sed natura esse Dei filium,lib.2.de Trinit.c.10. Et Enchirid.ad Laurent.cap.38. dicit Christum nullo modo esse Spiritus sancti filium,& tract. 21.in Ioan.inquit,quod vt Christus significaret, se non adoptione,sed natura esse Dei filium, nusquam in toto Euãgelio Deum vocauit Patrem nostrum.itaque illa dictio nostrum, & ipsum Christum, & nos simul comprehenderet, eo quod hic loquendi modus ostendit Deum Patrem esse Christi communi nobiscum ratione, puta,per adoptionem,& gratiam,sed in singulari,Pater meus,semper dixit. Quod & Adrianus 1.in epist.ad episcopos Galliciæ,& hispaniarum erudite aduertit. Imo,& aliquando apertam fecit Christus distinctionem de modo quo ipse Deum habet Patrem, & quo nos ipsũ quoque Deum Patrem agnoscimus,& veneramur, nimirum, cum Ioan.20.dixit Ascendo ad Patrem meum,& Patrem uestrum,&c.Chrysost.in imperfecto hom.40. uersans illud Matth. 21. reuerebuntur filium meum,expendit ad hoc propositum hæc verba vltima, scilicet,filium meum.Legantur etiam glosa,& sacrorum librorum expositores dum exponunt sequentia sacr. script. loca, in quibus ista veritas non leue fundamentum habet. Luc.2. quod ex te nascetur sanctum uocabitur filius Dei,Math.3. hic est filius meus dilectus ad Hębr. 1. tanto melior Angelis effectus quanto differentius præ illis nomen hæreditauit: Ad quem enim Angelorum dixit aliquando filius meus es tu. Ego hodie genui,&c. Et ponderandum est quod Angeli filij vocantur adoptiui in scriptura sacra Iob cap.1.& c.38. Vnde nomen differentius,quod Christus præ illis hereditauit,nõ est esse filium Dei adoptiuum,sed naturalem.Rom.8.proprio filio suo non pepercit. Ecce vocatur filius Dei proprius,id est, naturalis, & fit ibi sermo de Christo homine,&c. Math.16.tu es Christus filius Dei viui &c Theologi scholastici cum suo magistro sunt legendi in 3. d. 10. vbi vnanimiter hanc sententiam docent. Quæ tanta Patrum, & Theologorum conformitas manifestum est signum apostolicæ traditionis, & catholicæ veritatis.

Tandem hæc veritas habetur definita in quodam Concilio Francfordiensi, de quo dicemus paulo inferius in hoc eodem dubio, & ab Adriano 1.epist.cita. Et tam in hoc Concilio,quam in epist Adriani referuntur testimonia patrum grauissima in huius veritatis confirmationem In Concilio Toletano 11. in ipsa fidei confessione. habetur de Christo, quod natura, & non adoptione filius Dei est. Fateor hæc verba ad Christum prout Deum,ex Concilii intentione, referenda esse. Sed nihilominus ualde nostro deseruiunt intento.

nam

nam si aliqua ratione verificari posset absolute de Christo, quod est adoptiuus dei filius, non sine aliqua distinctione Concil. negasset, eũ esse adoptione filium. Et Theologicæ rationes quibus infra probabimus, quod Christus, ut homo, non est adoptiuus Dei filius per locũ à fortiori hanc ueritatem comprobabunt, &c. Secundum uero in quo vniuersi conueniunt Theologi, illud est, quod hæc propositio Christus, in quantum homo, est filius Dei adoptiuus, falsa est, & contra fidẽ. Si dictio, in quantum, reduplicatiue sumatur. Nam ad eius ueritatem reduplicatiue acceptæ, duo sunt necessaria, quorum vtrumque, & ueritati, & fidei contradicit. Alterum quod omnes homines sunt filii Dei adoptiui. Et alterum, quod quia Christus est homo, est filius Dei adoptiuus, id est, quod ratio filiationis adoptiuæ in Christo est ipsa eius humanitas. Nam in has duas propositiones resoluitur reduplicatio illa, inquantum homo, vt Dialecticæ doctrinæ periti constanter asseuerant. At quam sint falsæ istæ duæ propositiones, probatione nulla eget, &c.

Tota ergo ratio dubitandi in præsenti ea est. An hæc propositio Christus, inquantum homo, est filius Dei adoptiuus, dictione, inquantum, specificatiue sumpta, uera sit, & concedenda. Et idem iudicium erit si dicatur, secundum quod homo, siue prout homo, aut quouis alio modo simili, &c. Sensus autem specificatiuus illius propositionis, non is est, quod Christus ratione humanitatis sit Dei filius adoptiuus, nam sensus iste omni dubio procul falsus est, & improbabilis, quippe qui ad sensum reduplicatiuum iam reprobatum reducitur. Sed sensus est, quod Christus in humanitate habet filiationem Dei adoptiuam per gratiam habitualem ipsi communicatam, in quo sensu dici solet, quod homo inquantum capillatus est crispus, id est, quod in capillis crispitudinem habet, & non in alia corporis parte. In hoc sensu dubitatur à Theologis de veritate huius propositionis.

Et quidem licet communis Theologorum sẽtẽtia in 3. d. 10. q. 2. affirmet propositionem istam falsam esse, & fidei ueritati minus consentaneam, non desunt tamen graues Theologi, qui ipsam censeant veram esse, aut saltem probabilem Durand. in 3. d. 4. q. 1. contendit eam esse verissimam, cui non omnino refragantur Scotus in d. 10. & Ricard. ibidem, art. 2. quamuis duo hi postremi auctores, rem istã sub dubio relinqueant, imo in communem tandem propendunt theologorum sententiam opinione Durandi relicta. Alex. Alens 3. p. q. 8. memb. 7. art. 4. absolute fatetur Christum non esse filium Dei adoptiuum, dicit tamen per gratiam, & per creationem esse filium Dei. Quidam ex nouitiis Theologis, minime tamen ineruditis admittũt Christum, ut hominem, per gratiam esse Dei filium, non tamen explicent,

An sit naturalis, uel adoptiuus Dei filius: quandoque enim ad vnionis gratiam, quandoq; vero ad habitualem in probationibus suarum conclusionum recurrunt, neque vero explicant de qua gratia loquantur vnionis, vel habituali. Et tandem hi Theologi concludunt, quod Christus, vt homo potest dici Dei filius, quodammodo naturalis, per gratiam vnionis, alia tamen ratione ab ea qua per eandem gratiam dicitur Deus. Hæc omnia tam lubrica, & cõfusanea apud graues Theologos asserta reperio, quæ proinde necessariã postulant explicationẽ.

Pro intelligentia ergo veritatis, & propositæ quæstionis resolutione explicare oportet, quæ sint requisitæ conditiones ad veram, & propriam adoptiuam filiationem humanam, ad cuius analogiã non erit difficile explicare adoptiuam filiationem diuinã, quæ in hominibus iustis reperitur. Igitur, vt ex l. 1. & 2. ff. de adoptionibus, & institut. cod. tit. colligitur, quatuor sunt ad humanam filiationem requisitæ conditiones. Prima, quod persona, quæ adoptatur sit extranea, id est, quod ex se ipsa, & ex vi propriæ natiuitatis non habeat ius ad hæreditatem, ad quam adoptatur. Secunda, quæ magna ex parte ex hac prima sequitur, est, quod adoptio sit actio simpliciter liberalis, & gratuita, ita quod neque sit debita naturali debito, neque vero aliquo titulo oneroso emptionis, venditionis, aut similis contractus. Nam si huiusmodi titulo debita esset adoptio, non prestaret ius filiationis ad hæreditatem capessendam, sed ius emptionis, aut venditionis, &c. Tertia cõditio est, quod si adoptatus fuerit sui compos, proprium adhibeat consensum, quoniam nemo alteri subiicitur nisi volens, quod etiam quodammodo locum habet in subiectione respectu pœnæ, quæ licet nobis nolentibus immediata nolitione accidat, mediate tamen, & remote, id est, in culpa commissa, est implicite volita. Sed quidquid fuerit de subiectione per comparationem ad pœnam in adoptione tamẽ, vbi nullus est pœnæ, sed gratiæ locus, assignata cõditio simpliciter est necessaria. Quarta conditio est, quod in eo qui non est rationis compos necessaria est voluntas principis, aut Patris, aut alterius in cuius potestate est is, qui adoptatur. Huius conditionis ratio, eadem prorsus est cum ratione præcedentis conditionis: Nam ex eo, quod nullus debet inuitus alteri subiici, colligimus necessarium esse consensum, uel proprium ipsius, qui adoptatur, uel eius saltem qui adoptati curam gerit. Quintam aliam conditionem assignant aliqui, quæ irrationabilis non est, nimirum, quod persona, quæ adoptatur, prius aliqua ratione in semetipsa existat, quam adoptetur, verum hæc ratio in prima fortassis clauditur, quia si persona, quæ adoptatur extranea debet esse, necessum est adoptioni præexistat.

Ex his cõditionibus quæ in humana adoptione sunt requisitæ, prõptum erit Theologo colligere, quid sit necessario requisitum ad filia-

lionem dei adoptiuam: Et possemus quidem hic assignatas conditiones ad supernaturalem hanc adoptionem filiorum dei transferre absque vlla improprietate. Nam tertia, & quarta quæ longius distare videntur ab huius modi supernaturali adoptione, eo quod nulla expectata paruulorum cōsensione deus per baptismalem gratiam ipsos adoptat in filios, facile accomodari possunt, si dicamus, quod in adultis deus proprium eorum expectat consensum, iuxta, illud quod. Aug. dicebat, qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. In paruulis vero consensum Ecclesiæ cuius ministeriali auctoritate bapsismus ministratur, imo & ipsum etiam Christi supremi capitis Ecclesiæ, & futurj sæculi Patris consensum postulat. Fateor quidem quod cum deus sit omnium dominus, qui citra vllius iniuriam omnes etiam non volentes, imo & inuitos potest suæ ditioni subiicere, duæ istę conditiones, & si in supernaturali adoptione regulariter seruentur, non sunt tamen pænitus necessariæ. Quo fit vt si deus dormienti homini iustificantem gratiam, & Spiritum charitatis infunderet, vere ipsum constitueret adoptiuum dei filium, nullo ipsius, vel alterius expectato consensu. Quare his duabus conditionibus pretermissis ad reliquas occurramus, quæ in hac adoptione diuina sunt simpliciter necessariæ.

Postulat enim per se, & necessario hæc adoptiua filiatio, quod persona quę adoptatur sit secundum se extranea a diuina natura, & ab hareditate cælestium bonorum. Vnde si, vt quidam (& si falso, & absque fundamento) possibile reputant, daretur creata substantia supernaturalis ordinis, cui gratia & hereditas, cæteraque ordinis supernaturalis dona essent coonaturalia, & propria, talis substantia minime adoptabilis esset in supernaturalē dei filiationē: eo q̄ neque ab ipsa deinatura, neq; ab æterna cęlestiū bonorū hæreditate esset secundū se extera, & extranea. Quod vero huiusmodi adoptiua filiatio gratuita debeat esse, & liberalis, & ex libera ipsius adoptantis volūtate procedēs, q̄ postulat secunda cōditio, facile cōstabit cōsideranti hanc filiationem adoptiuam, per solam dei gratiā fieri posse, quæ omnē titulū onerosum ex sua ratione excludit. Nam si ex operibus gratia, dicente Paulo, rom. c. 11. iā non gratia. Vnde. S. Iacobus c. 1. gratuitā hāc, & liberalem filiorū dei adoptionē, volūtarię generationis nomine nobis explicuit, voluntarie inquit, genuit nos verbo veritatis. Quo loco aduertendum esse censeo, quod supernaturalis filiorum dei adoptio, quæ in sacris literis sub ipso adoptionis nomine, quā sæpius describitur, ad rom. c. 4. ad Gal. 4. ad Ephe. 1. sub nomine generationis idcirco à Iacobo exprimitur, & a S. Ioan. in c. 1. natiuitas vocatur ibi, ex deo nati sunt, quia vt præclare. D. Caiet. in quodam ientaculo animaduertit, non est adoptio pure, & extrinseca, qualis est, quæ inter homines reperitur: Sed est reuera communicatiua naturæ generantis,

&

& adoptantis in ipso adoptato, & genito: Non quidem substantiali comunicatione quia hæc est impossibilis, sed accidentariã per gratiã. Quæ sane gratia licet forma sit accidentaria, est tamẽ ut explicuimus superius, formale quodã substãtialis dei naturę participium. Et ob id Ioa. 1. cano. c. 3. dicebat, Videte fratres qualẽ charitatem dedit nobis Pater, vt filii dei nominemur, & simus. Non solum nominamur filij adoptione extrinseca ad æternam hæreditatem adoptati, & admissi, sed & uere filii Dei sumus diuinæ naturæ participes, & consortes per gratiam effecti: Diuinam gratiam hoc loco S. Io. charitatem appellabat, eo quod effectus est eximiæ illius, ac liberalissimæ charitatis qua deus nos diligit. Hinc sequitur falsum esse, quod Dur. loco citato, & quidam alii Theologi dixerunt, adoptionem filiorum dei improprie, & metaphorice adoptionem vocari. Nam econtra dicendum est quod multo maiori cum proprietate nomen adoptionis meretur, quam illa quæ in humanis reperitur, propter causam nũc assignatam. Vnde S. Th. licet in 3. d. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. in eandem fere sententiam inclinauerit cum ea, quam ex Dur. retulimus, tamen in 3. p. q. 23. ar. 1. absolute, & absque ulla sermonis improprietate fatetur, concedendũ esse, deum adoptare homines in filios, & in coronide corporis, art. adoptionem hanc diuinam in ratione adoptionis præfert humanæ, propter rationem a nobis assignatam. Et quidẽ hæc sententia, uel ex eo uera cẽseri debet, quod iuxta vulgatã regulam ex Aug. lib. 3. de doct. christ. c. 3. & 10. desumptam, uerba scripturæ sacrę nisi manifesta obstet ratio, in proprio sensu sunt accipienda. In sacra autẽ scriptura passim dicitur deũ adoptare homines in filios, & ꝙ homines per gratiam dei filii sunt, Christi fratres, cælestis hæreditatis hæredes, & coheredes Christi, & Paul. ad Gal. c. 4. dicit, ꝙ in spiritu adoptionis dei clamamus abba pater. Et hæc geminatio abba, pater, diuersio idiomatibus facta denotat, ꝙ citra improprietatẽ vllam deũ uocamus patrẽ, nimirũ, adoptiuũ. Ex his colligo, ꝙ si non ad uocẽ, sed ad rẽ ipsam attendamus, adoptio non prius de humana, quã de diuina dicitur natura, sed econtra, quidquid commentetur Durand. Quod colligo, & ex ratione facta, quia uidelicet adoptio diuina in ratione adoptionis perfectior est. Et ex illo Paul. ad Eph. 3, Huius rei causa flectuo genua ad Patrem domini mei Iesu Christi ex quo omnis paternitas: siue in cœlo, siue in terra nominatur. Expendatur illud verbum, omnis paternitas, denotat enim, & naturalem, & adoptiuam filiationem humanã ex paternitate diuina tanquam exprima regula deriuari, & mensurari. Dixi tamen non ad uocem, sed ad rem attendendum fore: nam vocis impositio ex humanis, quę magis, & prius a nobis agnoscuntur ortum habuit. Quod non est in hac materia peculiare. Nam hæc vox sapientia, si rem inspiciamus, prius, & proprius diuinæ, quam hu-

manæ sapientiæ competit, Vox autem, vt 1.p.q.13. Solet probari imposita primum fuit ad humanam sapientiam nobis magis cognitam significandum, & idem est de similibus vocibus, quæ deo, & creaturis proprie competunt iuditium, ferendum. Ex his omnibus aliud infero consectarium: quod in humanis nulla ratione quis potest dici prius natura, vel tempore adoptiuus filius, quam sit formaliter ad bonorum ipsius adoptātis hæreditatem acceptatus, quia in huiusmodi acceptatione sita est ipsa humanæ adoptionis ratio. Cæterum in diuina adoptione res aliter se habet. Nam prius natura homo accipit gratiam per quam dei naturam participat, & in filium Dei generatur, quam ad æternam cœlestium bonorum hæreditatem acceptetur, quod Paul. ad Rom. c. 8. insinuauit illis verbis. Si filij, & hęredes, primum filij, deinde hæredes, resultat enim ex filiatione naturæ ordine præsupposita ius ad hęreditatem celestem. Vnde probabiliter satis dici potest, quod adoptio hęc diuina essentialiter sumpta non formalis est, sed radicalis tantum acceptatio ad hæreditatem celestium bonorum. Nam prius naturę ordine filiatio adoptiua tribuitur animæ per gràtiam, quam ius ei ad hæreditatem celestem conferatur. Hæc sententia necessario est acceptanda ab ijs theologis, qui censent, quod acceptatio ad primum gradum gloriæ primæ gratiæ correspōdentē pēdet in adulto ex opere ipsius meritorio ortū habēti ex gratia prius ordine naturæ infusa animæ. Sed est hoc loco aduertendum, quod & si Deus vere, & proprie pater adoptiuus vocetur hominum quos regenerauit per gratiam, non tamen simpliciter est eorum pater, non addendo adoptiuum. Nam adoptiuus pater comparatione ad patrem naturalem est improprie, & similitudinarie pater, atque adeo secundum quid, & similiter est dicendum de filio adoptiuo, quod non est proprie, & simpliciter filius. Et ob hanc causam censent nonnulli auctores, quod christus nusquam communi appellatione deum appellauit patrem suum, & aliorum iustorum, quia, videlicet, pater adoptiuus cum sit pater similitudinarie, & secundum quid, non conuenire potest in eadem voce cum patre naturali: Verū hęc ratio mihi non satis est probata. Quia vt postea dicam ex Augus. & Chrysost. imo ex Adri. 1. Christus ideo nunquam comuni illa patris appellatione vsus fuit, vt insinuaret se aliter esse dei filium, atq; sunt alij homines iusti. Ipse quidem per naturam, & alij per gratiam & adoptionem. Sed tamen si ad rigorem sermonis attendamus non inconueniret quod vna communi voce patris, & naturalis, & adoptiuus comprehenderentur. Sicut vna vox, ens, substantiam, quę simpliciter est ens, & accidens, quod est secūdum quid cōplectitur. & Dan. 3. benedicere Deum, & laudare in communi accomodatur rationabilibus, & irrationabilibus creaturis, cum tamen rationabilibus compe-

petat proprie irrationabilibus vero metaphorice, benedicite, inquit, omnia opera Domini Domino &c. Et ad nostrum intentum adhuc ac comodatius argumentum desumitur, ex eo quod Christus ipse Apostolos vocauit fratres suos Matt. 28, & Paul. ad Rom. 8. vocat Christũ primogenitum in multis fratribus. Ergo qua ratione possunt vna communi voce fratres vocari adoptiui filij & naturales, cum tanta sit inter fraternitatẽ vtramq. dissimilitudo, quanta inter naturalem & adoptiuam filiationem: quare non poterimus simul cum Christo vna cõmuni voce filij Dei vocari, & ipse Deus similiter vna & communi appellatione & Christi & iustorum hominum dici pater? Idem sumi potest argumentum ex eo quod Paul. loco citato dicit nos esse coheredes Christi, si coheredes quare & non simul filij vocari possumus, præsertim cum ipse non confundatur vocare nos fratres suos, Paul. ad Hebr. c. 2. testante?

Sed breui argumentatione probatur aduersus omnia hæc, quod neq. Deus sit cum proprietate pater adoptiuus, neq. homo proprie adoptetur in Dei filium. Homo quamtumcumq. polleat gratia manet Dei seruus: Ergo per gratiam non efficitur proprie adoptiuus Dei filius. Filiatio enim seruituti e regione opponitur. Respondetur quod per gratuitam adoptionem aufertur quidem seruilis cõditio & excluditur seruitutis spiritus, iuxta illud Paul. ad Gal. 2. non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum filiorum dei, at non aufertur seruitutis obligatio; quæ potius ex redẽptione per Christum facta nouo titulo, scilicet, redemptionis accessit, qui titulo creationis fuit superadditus. Aliquale exemplũ habemus in eo, qui iniusto bello captus, in filiũ a victore adoptatur, in quo adoptio auget obligationẽ seruiendi & parendi humiliter, & si seruilem auferat conditionem. Sed jam ad quintam & vltimam deueniamus adoptionis conditionem, secundum quam persona adoptanda præsupponi debet adoptiuæ filiationi. Quæ sane conditio vel ex eo necessaria est, in adoptione supernaturali, quod hæc adoptio, vt dudum explicabamus, per intrinsecam diuinæ naturæ accidentariam participationẽ celebratur, quæ proinde necessum est præsupponat personæ adoptatæ subsistentiam, nam accidentis in existentia ipsam substantiæ existentiam præsupponit. Verum hæc conditio non tam est rigorose accipienda, vt temporariam antecessionem in adoptanda persona eflagitet. Nam satisfuerit quod ordine tantum naturæ ipsam adoptionem præcedat, vt contigit Angelis, qui in ipso suæ creationis instanti, & gratiam & adoptionem filiorum Dei acceperunt, August. lib. 12. de ciuit. Dei c. 9. dicente, quod Deus simul erat in eis condens naturam, & largiens gratiam. Et idipsum censet S. Thom. 1. p. q. 95. art. 1. Primo parenti contigisse, quem ipse docet, in gratia & originali iustitia fuisse conditum.

Sed

Sed in his & in alijs similibus, si qui fuerunt, substantialis ipsa subiecti productio, ordine & rationis & naturæ, ipsam præcessit gratiæ infusionem, ac filiationem proinde adoptiuam.

Hæ sunt ad filiationem Dei adoptiuam, & necessariæ, & sufficientes conditiones. Nam quod hæreditas adoptatum filium non perueniat, nisi adoptantis morte interueniente, per accidens se habet ad rationem adoptionis etiam humanę. Et quod ita contingat regulariter inter homines, non ex vi adoptiuæ filiationis, sed ex bonorum temporalium imperfectione prouenit: quæ non simul possunt à pluribus absq. diuisione possideri. Diuina autem hæreditas ob eximiã, & infinitam perfectionem, Deum, Angelos, & homines simul absq. vlla cœlestium bonorum diminutione, & diuisione ditare potest, & summa cum opulentia beare. Est enim ipse Deus summa, & ditissima cælestis hæreditas, iuxta id quod Dauid Psal. 72. ait. Quid enim mihi est in cœlo, & a te quid volui super terram? Deus cordis mei & pars mea Deus in æternũ, Et ipse Deus Abrahæ. Gen. c. 15. dixit. Ego merces tua magna nimis. Et hæc est illa praeciosa hæreditas de qua Dauid Psal. 16. dicebat, funes, idest, sortes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara est mihi. Et de hac hæreditate inquit Paul. Rom. c. 8. si filij & hæredes, & cohæredes autem Christi: Id est, simul cum Christo cœlestium bonorum hæreditate adoptiui Dei filij potientur.

Ex his sequitur quod cum sola intellectualis, & rationalis creatura apta sit hac diuina hæreditate potiri, ipsi soli potest adoptiua Dei filiatio cõpetere. Quod si quando Deus in scripturis sacris Pater irrationalis creaturæ vocatur, id per metaphoram, & ampla quadam significatione dicitur: quo in sensu Iob 38. inquit. Quis est Pater pluuiæ: aut quis genuit stellas roris, ipsa creatio ex qua creaturæ connaturali quodam ordine ius aliquod competit ad bona suæ naturæ proportionata, abusiue, & improprie generatio, & adoptio vocatur. Et in hoc fere eodem sensu Deus dicitur peccatorum pater, & ipsi eius vocantur filij, Esai. 63. & Malah. c. 1. Et hæc adoptio metaphorica, & si quidem Dei gratia naturalis ordinis vocari possit, in quo sensu Plato cęlos per gratiam Dei consistere fatetur: at potius natura quam gratia dici debet. Quæ & ab ipsa Christi humanitate quatenus quædam creatura Dei est separari non debet. Quare nos in præsentia non de hac abusiua, impropria, & metaphorica adoptione loquimur, sed de ea quam diximus esse propriam, & magis proprie dici in ordine ad cęlestem hæreditatem, quam dicatur adoptio in humanis comparatione ad hæreditatem humanam. Similiter etiam non necessariam esse censeo cum Scot. in 4. d. 10. q. vni. eam conditionem quam requisitam esse nonnulli Theologi putauerunt, quibus non refregatur

Alex.

Alex.alens.3.p.q.10.memb.4. nimirum, quod is, qui in Dei filium est adoptandus, prius fuerit per mortalem culpam diaboli filius. Es ita, inquit Alens. creationem esse transitum de non esse ad esse, adoptionem vero de malo esse, ad bene esse: hanc conditionem impertinentem esse crediderim. Quod ostendo, a priori quidem. Quia ad filiationem hanc satis fuerit, quod adoptanda persona sit extranea, à natura adoptantis, ad hanc autem extraneitatem non est necessarius status mortalis peccati. A posteriori etiam probatur. Qui alias angeli & primi parentes in statu innocentiæ non possent dici adoptiui dei filii: quod nulla ratio patitur, imo, & fides repugnat. Vocat enim Sacr. script. angelos filios Dei, &c. Quibus ita præmissis.

Prima conclusio.

Christus ut homo per gratiam vnionis filius est Dei naturalis. Hãc conclusionem adstruximus superius ex doctrina Caie.3.p.q.16.ar.11 desumptam, quæ doctrina insinuatur, & ferè exprimitur à Magist. in 3.d.10.& S.Bonau.ead.d. aperte concedit christum, vt hominem per gratiam vnionis posse dici filium dei naturalem. S.Th.3.p. q.23.art.4.ad 2. non refragatur, dum inquit, quod Christus per gratiam vnionis est filius Dei naturalis. Nam certum est, Christum, quatenus deum, non esse per gratiam vnionis naturalem dei filium, cum Christo, vt deo, nulla sit facta gratia. Quo circa illa S.Th. doctrina verificanda est de Christo, & homine. Quam non inepte colligere possumus ex illo Pauli ad Hæbr. 1. Nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio. Vbi Paulus de Christo, vt homine loquens, ipsum Dei filium vocat. Et quod non adoptiuum, sed naturalem filium eum appellet, inde constat, quod contraponit ipsum antiquis patribus, & prophetis, qui fuerunt sine dubio per gratiam adoptiui Dei filii. Multiphariam, inquit, multisque modis Deus loquens olim patribus, & Prophetis nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio. Quod vero de ipso, vt homine sermonem faciat Apostolus colligo primum, ex eo quod officium Euangelicæ prædicationis exequitur Christus, non vt deus, sed vt homo. Deum autem loqui per Christũ, ipsam Christi prædicationem designat. Ex verbis, quæ mox subiungit Paulus id ipsum deduco, scilicet, quem constituit heredem vniuersorum. Etenim Christus non vt Deus præcise, sed vt homo fuit vniuersorum hæres à Patre constitutus. Nam, vt Deus non proprie constitutus, sed genitus dicitur ipse Christus. Tunc autem omnium bonorum Dei vniuersalis fuit constitutus, & hæres cum ipse Dei filius suam personalitatem humanitati communicauit, ratione cuius hypostaticę communicationis Christo homini, imo, & ut homini, vniuersalis hæc bonorum Dei competit hæreditas. Huc attinet illud Io.3. pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Legatur Aug. tract.14.

in

in Ioan. Confirmo eandem ueritatem ex illo Paul.ad Colos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis primoenitus omnis creaturæ. Quo in loco Paulus de Christo, vt homine,loquebatur, ut ex illis verbis. Primogenitus omnis creaturę colligitur. Et ex proxime antecedentibus, scilicet,in quo habemus redemptionẽ, & remissionem peccatorum, aperte constat. Nam hæc omnia de Christo,ut homine,verificantur. Vel ut proprius loquar,de Christo,prout est Deus homo,id est, prout humanitati per gratiam hypostaticæ vnionis ipse naturalis Dei filius fuit communicatus, cum verbum caro factum est, &c. Hic ergo Christus appellatur à Paulo imago Dei inuisibilis,id est,substantialis imago, & naturalis Dei filius. Nam licet paulo superius ad similitunem Dei per gratiam in humanitate participatam explicandã,isthæc pauli verba induximus,multo tamen probabilius,& uerius exponuntur hæc verba de naturali, & consubstantiali Patris similitudine, & imagine, Vt communiter exponitur ab interpretibus sacrorum librorum. Legatur Cyril. Alexand.lib.de fide ad Theod. post medium, & lib.1.de fide ad Regin.quibus in locis non obscure nostram hanc primam insinuat conclusionem. Quam apertissime docuit Adrianus in cita.epist.prope finem. dicens quod cum Pater Math.3.& aliàs Christum vocat filium dilectum, non tantummodo secũdum diuinitatem eum appellat filium, sed potius secundum humanitatem. Quæ doctrina cum aliis multis, quæ ibidem ad hoc propositum habentur, & in Concil. citat. Franfordiensi, intelligenda sunt, cum supradicto additamento. Videlicet per gratiam vnionis.

Sed necessum est explicemus quem sensum specificatiuum reddãt illa uerba,in quantum homo,cum fatemur Christum, in quantum hominem,naturalem esse Dei filium. Nam quod non fiat hic sensus, videlicet,humanitatem formalem esse rationem, aut causam ob quã Christus filius est Dei naturalis,nostra non eget probatione. Nullus est enim,tam ignarus,qui hoc vel leuiter suspicari queat.

Quare in eo specificatiuo sensu Christus,vt homo, per gratiã vnionis filius est Dei naturalis, in quo sensu dici solet, Petrum in quantũ capillatum esse crispum. Verum est, moderate vtendum esse hac similitudine,non enim concedendum est,quod sicut capilli formaliter denominantur crispi, ita humanitas denominatur formaliter Dei filius, aut Dei filia, hic enim sensus stultus esset & ineptus. Sed ita est accipienda prædicta similitudo, quod sicut non est alia pars in Petro præter capillos,ex qua illi possit competere crespitudo,ita quod Christus per gratiam vnionis naturalis sit Dei filius,non nisi ratione humanitatis assumptæ ei competit. Christi namq. diuinitati, nequit per gratiam competere naturalis Dei filiatio, diuinitati enim seu supposito Christi, prout est diuinum suppositum, nulla potest fieri gratia,

sed

sed tota gratia quæ in ipsa hypostatica vnione interuenit, soli humanitati facta est.

Sensus igitur, nostræ cõclusionis est, quod Christus prout includit humanitatem, vt formam, & naturam quam supposit at, naturalis quidem est Dei filius: sed hoc ei non competit per naturam, vt competit eidem prout est diuinitatis suppositum, sed per gratiam vnionis, qua ipse naturalis Dei filius personaliter est humanitati vnitus.

Est autem aduertendum, quod nisi distincte explicetur ipsa vnionis gratia, sicut non conceditur a S. Thom. 3. p. q. 16. art. 11. neq. vero est concedendum, quod Christus, in quantum homo, est Deus, ita neq. debet concedi, quod est filius Dei naturalis. Fit enim sensus, quod Christus, in quantum homo, per naturam habet esse naturalem Dei filium, filiatio enim naturalis ex natura competit per se loquendo, estq. illi quasi per accidẽs, quod per superuenientẽ hypostaticam vnionem communicetur. Quocirca vt vere dicatur Christus, in quãtum homo, naturalis Dei filius: oportet explicare in hac propositione quod naturalis filiatio ei competit per gratiam vnionis. Ex his sequitur, quod non eodem modo competit Christo, vt homini, esse naturalem Dei filium, quo illi conuenit, vt Deus. Nam vt Deus conuenit ei ex vi solius æternæ, & naturalis generationis omni seclusa gratia: vt homini vero, non ex sola generatione æterna, quæ non vt homini, sed vt Deo, competit Christo: sed ex ipsa vnionis gratia quæ facta fuit humanitati à verbo assumptæ.

Secunda Conclusio.

Aliqua ratione potest concedi quod Christus, in quantum homo, per gratiam habitualem est naturalis Dei filius. Ad huius conclusionis intelligentiam, & probationem supponendum est, id quod in secunda principali controuersia explicabitur. Videlicet, quod habitualis Christi gratia, & si non fuerit antecedens dispositio ad vnionẽ verbi cum humanitate, est tamen dispositio concomitans quæ Christi humanitatem disponit, vt debite se habeat erga diuinum verbum cui est hypostatice vnita. Hoc ergo supposito sensus conclusionis propositę is est, quod gratia habitualis, quatenus habet modum explicatæ dispositionis, concurrit ad hypostaticam vnionem verbi cum humanitate, per quam Christus, vt homo, est naturalis Dei filius, vt diximus præcedenti conclusione. Et quoniam iuxta suauem, & ordinariam Dei dispositionem & potentiam, hac dispositione concomitante à Christi humanitate sublata, non staret ipsa hypostatica vnio verbi cum humanitate, idcirco hac ratione dici potest Christus, vt homo, filius Dei naturalis per gratiam habitualem.

Verum, quia modus, quo fit hęc verificatio, est secundum quid, eo quod gratia nulla ratione antecessit hypostaticam vnionem, etiam in

ratione dispositionis, ac proinde hypostatica vnio minime ab ipsa pendet, neque uero est simpliciter necessaria, in esse concomitantis dispositionis: Sed ex suaui duntaxat dispositione dei. Idcirco, non libere utendum est hac nostra conclusione secunda, neque vllatenus est affirmanda sine prædicta expositione ei subiuncta. Quam conclusionem ob id proposui, vt morem gererem illis Theologis, quibus placuit asserere Christum per gratiam habitualem esse quodammodo filium Dei. Quorum sententiam non intelligo de filiatione adoptiua, quia filiationem hanc omnino relegandam esse à Christo crediderim, ut sequente conclusione explicabo, sed de naturali filiatione, quæ vnica tantum filiatio reperitur in Christo.

Hac intelligentia supposita, vnica probabili ratione, Ambæ cõclusiones simul confirmantur. Quicumq; iustus homo est per gratiam Dei filius, in quantum homo, ergo non est negãdum de Christo, quod etiam in quantum homo, sit per gratiam Dei filius, non quidem adoptiuus, quia esset magna in ipso Christo imperfectio eius diuinitati repugnans, sed filius naturalis. Et rationi consentit, quod hoc ei competat per vtramque gratiam, & vnionis, & habitualem. Sed potissimum per gratiam vnionis, quæ summa est, & omnium gratiarum maxima.

Tertia Conclusio.

Christus, inquãtum homo, non est adoptiuus Dei filius, Veritatem huius conclusionis omnes fere Theologi nouerunt, cum Magistro in 3.d.10.& cum S.Thom.3.p.q.23.art.4.lib.4.contr. g. c. 4. Veruntamen in eius assignanda ratione, non tam inter ipsos Theologos conuenit. Mag: sent. cui S.Bonauen. minime refragatur, ea ratione mouetur in huius veritatis persuasionem, quia, inquit. is qui adoptatur in filium, necesse est, vt priusquam adoptetur, existat non filius. Quod quidem de Christo dici nequit, quia Christus semper fuit Dei filius, neque vnquam potuit non filius Dei vocari. Hanc rationem reprobant quidam ex recentioribus Theologis, ex eo, quod ad rationem adoptionis præsertim diuinæ, de qua fit sermo, non est necesse, ut is qui adoptatur temporis antecessione adoptioni præexistat, sed sufficerit præexistentia secundum naturæ ordinem, ut in Angelis, & in primis parentibus verificatum fuit superius à nobis; qui non prius tempore fuerunt conditi, quam fuerint iustificati per gratiam, & ad filiationem Dei adoptiuam admissi.

Verum hæc impugnatio debilis est. Quoniam prædicta ratio non fundatur in præexistentia, quæ fit secundum ordinem temporariæ durationis quoniam illius rationis uis in hoc sita est. Quod in illo signo, aut temporis, aut naturæ, in quo Christus præintelligebatur habitualis gratiæ infusioni, potuit ipse Christus intelligi nõ dei filius.

Quod

Quod nullatenus dici debet, cum sit ex vi generationis ęternæ, filius Dei naturalis.

Sed nihilominus prædicta Magistri ratio, non apparet sufficiens. Contra quam sic argumentor. In illo signo rationis in quo Christus in ipso primo suæ incarnationis instanti præintelligebatur infusioni habitualis gratiæ, præintelligebatur etiam secundum naturam humanam non filius Dei, neq; adoptiuus, neq; naturalis, sed hoc satis fuit, vt possit adoptari in Dei filium secundum naturam humanam, secundum quam præintellectus fuit non Dei filius. Ergo insufficiens est Magistri ratio.

Quod si dixerit magister, quod vt locum haberet in Christo adoptiua filiatio, necessum erat, vt non solum secundum humanam naturam, verum etiam quod absolute & simpliciter Christus præintelligeretur non Dei filius, hoc quidem verissimum esse censeo, sed rationem ob quam ita sit dicendum, non assignauit Magister; & ob id tota eius argumentatio debilis est, & insufficiens ad propositam conclusionem probandam.

Scotus ead. distinct. Idcirco filiationem adoptiuam denegat Christo, quia Christo, inquit, sua natura, & ex vi hypostaticæ vnionis, competit congruitas quædam ad Dei gratiam habendam, & ad obtinendum bonorum cælestium hæreditatem.

Sed ista Scoti ratio, & si ad bonum possit sensum redduci, quod fiet inferius, vt iacet tamen inefficax est. Quia congruitas ad hæreditatē, non reddit subiectum ineptum, & incapax filiationis adoptiuæ. Nam cum quis caret liberis, multaq. bonorum temporalium substātia pollet, nullus non dicet, quod in eius consanguineis reperitur quædam congruitas, quasi naturalis, ad hæreditatem illorum bonorum obtinēdam; & tamen congruitas ista, non modo non reddit ipsos consanguineos incapaces filiationis adoptiuæ, quin potius reddit ipsos bene proportionatos, vt ab illo homine in filios adoptentur, & ad bonorū eius hæreditatem admittantur.

Aliæ duæ rationes asignari solent a quibusdam Theologis, quæ plus habent apparentiæ, quam efficaciæ. Prima. Ex contraria sententia sequeretur, quod Christus vocandus esset Spiritus sancti filius, consequens continet intolerabilem doctrinam, vt pote antiquis Patribus contrariam. Quia dum varijs in locis versant illud Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te &c. vnanimi consensione negant, Spiritum sanctum fuisse Patrem Christi, & Christum appellari posse Spiritus sancti filium: ergo &c. Sequella apparet manifesta, quia spiritualis adoptio, & si communis sit toti Trinitati, speciali tamen ratione Spiritui sancto accōmodatur, iuxta illud Paul. ad Rom. 8. non accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum filiorū

Dei in quo clamamus Abba pater: at qui adoptat aliquem, & seipsũ constituit Patrem adoptati, & ipsum adoptatum, vt filium sibi subijcit. Et ob id diximus necessarium esse adoptandi voluntarium consensum, ne inuitus alteri subijciatur: ergo &c.

Secunda ratio. Ex opposita sententia sequeretur, Christum, ut hominem, esse filium sui ipsius adoptiuum, sed non patitur ratio hoc admittere; ergo &c. Sequellam probo, quia adoptare filios per gratiam ad æternam hæreditatem, est opus toti Trinitati commune, vt docet & probat S. Thom. 1. p. q. 23. art. 2. & colligitur ex illa cõmuni Theologorum sententia, quam ex patribus, præsertim ex Augu. hauserunt, & Patres Concil. 11. Toleta. in ipsa fidei confessione probarunt, nimirum, quod opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa. Idest, ex æquo competunt tribus personis diuinis, quia per vnam & eandem virtutẽ simplicissimam operantur: ergo ipse Christus esset sui ipsius adoptator: atq. adeo esset filius sui ipsius adoptiuus.

Rationes istę duę bonam quidam prę seferunt apparentiam, vt dixi, sed re ipsa efficaciam non habent. Ad primam enim facile quis respondere posset, sacratos autores & Patres, cum negauerunt Spiritũ sanctum Christi Patrem esse, nihil de adoptatiua paternitate, aut filiatione cogitasse: sed id tantum affirmarunt, quod Spiritus sanctus nõ est Pater Christi naturalis, quatenus ipse Christus est homo, quia con cursus quem Spiritus sanctus habuit in humana Christi generatione, non fuit concursus Patris generantis, idest, immitentis prolificum semẽ, cuius virtute ipsa fieret Christi generatio, quia ex solis purissimis sacrę virginis sanguinibus originem duxit humana Christi caro. Vnde ipsa vera Christi mater fuit, quippe quę verum in ipsa Christi generatione maternum offitium & concursum exhibuit. Ex Conc. 11. Tole. c. 1. hæc solutio probabilitatem accipit. Vbi dicitur, quod B. Virgo fęcundata per Spiritum sanctum carnis materiam ministrauit. Et mox fere subditur. Nec tamen Spiritus sanctus pater esse credendus est filij, ex eo, quod Maria Spiritusancto obumbrante, concepit, ne duos patres filij videamur asserere, quod vtiq. nefas est dici. Quo loco de duobus patribus naturalibus altero secundum diuinam, & altero secundũ humanã naturã fit sermo, & nõ de paternitate adoptiua concilium loquebatur. Etsi non irrationabiliter possit hæc Concilii doctrina, & eius ratio ad paternitatem adoptiuam extendi. Quia nõ videtur rationabile, quod in Deo distinguantur duo Christi patres alter naturalis, & alter adoptiuus &c.

Ad secundum argumentum posset facile dici, quod sicut Christus vt homo, est subiectus sibi ipsi, prout est Deus: ita prout homo, filius est adoptiuus sui ipsius, ita vt secundum diuinitatem sit pater, & secundum humanitatem filius.

Hæ duæ solutiones nullam videntur improbabilitatē afferre, neq. alia ratione poterunt expugnari, quam quod non apparet modo loquendi sanctorum Patrum satis consentaneum, affirmare, Christum esse adoptiuum filium Spiritus sancti, aut sui ipsius, aut totius Trinitatis. Et quoniam hæc expugnatio prædictarum solutionum, non esse debet leuis ponderis apud grauem & modestum Theologum, ideirco duæ assignatæ rationes pro nostra conclusione tertia, habendę sunt vt probabiles.

Sed efficacioribus deinceps argumentis probatur nostra conclusio. Vnde sit quarta ratio pro conclusione tertia. Christus, in quantum homo, est per gratiam vnionis naturalis Dei filius, vt in prima conclusione statuimus: Ergo nequit, vt homo, effici adoptiuus dei filius. Cōsequentia apparet euidens, nam implicatio est manifesta, quod quis secundum eandem rationem, simul sit naturalis, & adoptiuus filius respectu eiusdem: adoptio enim præsupponit subiectum extraneum à natura, & filiatione adoptantis. Hac ratione veluti efficacissima quidam graues Theologi vtuntur, & putant esse eandem cum illa, qua S. Tho. loco citato hanc conclusionem probat. Sed certe neq. ista ratio est satis efficax, neq. eadem est cum ratione S. Tho. Quod non sit ipsa S. Thom. ratio, constabit postea, quod vero non omnimodam sortiatur pro conclusione efficaciam, patet. Quia licet Christus, vt homo, sit per gratiam vnionis filius Dei naturalis, ad sensum superius expositum; veruntamen hoc non ei conuenit ratione humanitatis: Vnde absolute loquendo, & nisi explicetur gratia vnionis, neganda est illa propositio, Christus, vt homo, est subiectum extraneum a filiatione naturali, atq. adeo vt sic, capax est adoptionis per habitualem gratiam humanitati inhærentem. Probabilis est hæc solutio, nisi argumenti vis amplius vrgeat, & vrgebit quidem si ei adiungamus duas alias rationes quibus S. Thom. 3. p. q. 23. art. 4. cit. in corp. & ad 2. hanc veritatem adnititur comprobare.

Sit ergo quinta ratio pro conclusione, quam S. Thom. in citata solutione ad 2. insinuauit. Adoptio, vt constat ex conditionibus retro ex communi omnium sententia positis, debet ex sola adoptantis gratia adoptato competere. Itaq. si bona ad quæ quis adoptatur alio titulo sint ei debita, perit adoptionis ratio. Sed gratia Christi habitualis & similiter gloria (quæ non est aliud quam gratia consumata) non fuerunt datæ Christo ex mera Dei gratia, sed debentur eius humanitati, ex vi hypostaticæ vnionis debito connaturalitatis, vt in 2. q. explicabitur, & est grauissimorum Theologorum sententia: quorum nonnulli tantam inter hypostaticam vnionem, & habitualem gratiam, etiam gloria consumatam, connaturalitatem esse censuerunt, vt crediderint ipsam per simplicem emanationem admodum propriæ passionis ex

ex Christi anima prout est a verbo assumpta, & hypostatice ipsi vnita naturaliter dimanasse, & effluxisse. Igitur ius hoc connaturalitatis ad gratiam habitualem, & gloriam ex hypostatica vnione resultans, non reliquit locum adoptiuæ filiationi in Christo, etiam vt homini, cum hoc ius ad Christum, vt hominem, pertineat. Ex solutio 3. argumenti constabit amplius vis huius argumenti.

Si vera esset sētentia nunc relata, quæ affirmat christi gratiā simplici emanatione ex vnione hypostatica ab ipsa Christi anima, prout est vnita uerbo, effluxisse admodum propriæ passionis, magnum robur accresceret huic rationi. Nam ista sententia, quæ multis est grauissimis probabata, supposita, de qua in controuersia 2. Sic vrgeo vim argumenti facti. Filiatio siue adoptiua, siue naturalis, nequit esse, nisi fundata in illa forma, & natura, quæ per se primo intenditur, & fit, & non se habet consequenter ad aliam. neq. enim id, quod non per se fit, sed consequenter comproducitur ad alterius productionem, potest filij rationem sortiri, sicut homo, prout risibilis, nequit dici natus, genitus, aut filius, eo quod homo, vt risibilis, non fit, neq; per se producitur, sed comproducitur ad productionem rationalis. Sed Christus, vt gratus, per habitualem gratiam non est terminus productionis per se, sed consequenter, & concomitanter se habet Nam hoc ipso quod filius Dei factus est homo, comproducta fuit habitualis gratia in eius humanitate: ergo Christus, vt homo, non est per gratiam in Dei filium adoptatus.

Sit iā sexta, & vltima ratio qua S. Th. art. citato in corpore, & ad 3. & q. 35. ar. 1. 2. & 3. hanc cōclusionē probat, estq; ista ratio, S. Th. familiaris, eo quod fundamentū explicat cui hæc veritas innititur: Proponiturq; in hūc modū. Filiatio siue naturalis, siue adoptiua nō conuenit naturæ, sed ipsi duntaxat supposito: at supposito Christi, cum sit per se naturalis Dei filius, nequit competere adoptiua Dei filiatio, quæ est participata filiatio, & secundum quid. Nam quod est simpliciter, & per se tale, non potest simul esse tale participatiue, & secundum quid: Ergo vera est nostra conclusio. Tota huius rationis efficacia in antecedentis veritate consistit: namque si illud antecedens verum est, nihil magis refert dicere Christus, ut homo est filius Dei adoptiuus, ac dicere absolute, & sine specificatione Christus est filius Dei adoptiuus. Nā adoptio non humanitati, sed soli Christi supposito cōpetere potest: at hæc posterior enuntiatio falsa est, & fidei non consentiens, vt ex communi theologorū doctrina à principio huius dubij supposuimus. Quo circa in probatione, & explicatione illius maioris præmissæ oportebit tantisper immorari. Multi ex S. Tho. discipulis ex eo probant illius præmissæ veritatem: quoniam inquiunt, natura neque filius est, neque filia: atque adeo non pertinere potest ad ipsam filiatio

tiò, sed ad solum suppositum, quod vere, & proprie appellatur filius. Verum hæc probatio deficiens apparet: nam eadem ratione probaret theologus contra veritatem, & contra S. Tho. in solutione ad 3. cita. quod seruitus non competit naturæ, sed immediate est ad suppositum referenda. atque adeo, quod repugnat Christo. Patet hoc, quia natura humana, neque seruus est, neq; serua, sed est ratio formalis ob quam suppositum est seruus. Ergo similiter satis erit, ut Christus, vt homo, sit filius Dei adoptiuus, quod humanitas sit ratio per quam ei competat adoptiua Dei filiatio.

Alij dicunt, quod ob id filiationis relatio, non naturæ, sed supposito duntaxat conuenire potest. Quia ille solus filius est, qui Patris naturam, & essentiam per vitalem generationem accipit, quod non naturę competit, sed supposito. Natura enim non accipit per generationem a patre naturam, sed ipsam accipit suppositum, & hypostasis.

Sed neque ista ratio est sufficiens. Nam licet solum suppositum sit quod accipit naturam à generante, inde tamen nihil aliud sequitur, quam quod solum suppositum potest vocari filius. Non tamen sequitur, quod non appelletur filius ratione ipsius naturæ per generationem acceptæ. Imo hoc est dictu necessarium. Quoniam omnis relatio denominat subiectum, & ei conuenit propter rationem aliquam, quæ est formalis ratio fundandi ipsam. Et ita filiatio conuenit supposito propter naturam quam ipsum suppositum accipit a generante: eo quod natura ratio formalis est fundandi relationem filiationis in supposito. Vnde colligo, quod secundum naturarum diuersitatem insurgunt in supposito diuersæ relationes filiationis, quáuis suppositum sit vnum, & idem, vt in mysterio incarnationis contingit: atque adeo diuinum verbum prout naturam diuinam a patre æterna accipit generatione, filius est naturalis Dei: quatenus vero in humanitate sibi personaliter vnita, & prout est ipsius humanitatis suppositum, gratiam accipit adeo, qua ad æternam bonorum cœlestium hæreditatem acceptatur, competit ei relatio filiationis adoptiuæ.

Confirmantur ista ex doctrina S. Th. 3. p. q. 35. art. 5. vbi probat, quod vnum, & idem verbi suppositum est Dei filius, & filius B. Virginis, eo quod a patre diuinam, a matre vero naturam accepit humanam vera, & reali generatione: Ergo diuersitas naturæ sufficit diuersitatem filiationis in eodem supposito causare.

Alij deniq; nõnulli Theologi dicunt hoc esse peculiare isti relationi filiationis, vt immediate referatur ad suppositũ, & nõ ad naturam. Verũ huius rei causã non aliã afferunt, quã quod S. Th. ita decreuit. Sed his & alijs prætermissis, breuiter exponã quid ipse in hac re sentiã

Principio id præsuppono, quod in hac parte idem est ferendum iudicium de filiatione adoptiua, quod de filiatione naturali: & ad illud

sub-

subiectum referenda est adoptiua filiatio adquod pertinet naturalis. Quoniam filiatio adoptiua ipsam naturalem imitatur, & eius vice substituitur. Secũdo aduertendum esse censeo, non esse peculiare relationi filiationis, quod ad suppositũ, & nõ ad naturam immediate referatur. Hoc probo ex. S. Th. qui primus fuit huius rationis autor. Nã ipse, vt supra in quodam argemento deducebam: in 3. part. q. 34. ar, & similiter eadem. q. art. 1. hoc ipsum tribuit nasci, generari, & esse natum acgenitum. Et quidem ob id filiatio non naturam immediate, sed suppositum respicit: quia nasci, & generari, & similiter natum, ac genitum, inquibus rationibus proxime fundatur filiationis relatio, ad suppositum immediate referuntur. Sed huius rei causam deinceps explico. Ad cuius explicationem aduerto primo, ex doctrina S. Tho. loco proxime cita. quod natura potest dupliciter respici per aliquã actionem: primo per modum formalis termini ipsius actionis. Secundo per modum subiecti quod vel actione fit, vel ad ipsam præsupponitur. Priori modo natura inqua res genita fit, & generatur, perse primo respicitur a generatione, & a natiuitate, & suppositum respicitur ratione ipsius. In generatione hominis formalis, & primarius terminus quem per se primo, & formaliter ipsa generatio intendit, est humanitas: homo vero, prout designat humanitatis suppositum, ratione ipsius humanitatis, per humanam generationem respicitur. Posteriori autem modo natura nequaquam per generationem intenditur, generatio enim non naturam per modum subiecti seu termini. Qui. sed ipsum subiectum per se primo respicit. Natura namque rationem subiecti generationis non sortitur, sed suppositum est, quod modum habet totalis subiecti, & termini. Qui. generationis quatenus ei substantialis natura per generationem communicatur.

Vnde animaduerto tertio non esse contra rationem generationis, quod suppositum præsupponatur ipsi: vt patet in humana Christi generatione, quam præcessit per infinitam durationem diuinum verbũ, quod est suppositũ in humanitate genitũ. Quod nõ acquisiuit simpliciter rationem suppositi ex vi ipsius generationis, & si verum sit acquisisse rationem formalẽ humani suppositi, quatenus de nouo terminauit suppositaliter humanitatem, sed hæc est ratio suppositi secundum quid. Cæterum contra rationem generationis est, quod natura præsupponatur in supposito ante ipsam generationem: Et huius discriminis ea est ratio. Quod natura, ut dixi, est formalis terminus quem generatio per se primo formaliter intẽdit, suppositum autem rationẽ habet subiecti, quod proinde si generationem præcedat, non destruit generationis rationem.

Sed aduerte, quod si quando ad generationem simul cum supposito, natura aliqua specifica præsupponatur, talis natura nequit esse pro

ximum

ximum, & formale subiectum generationis, & natiuitatis, id est, subiectum, quo, seu cuius ratione, natura per generationem de nouo adueniens copuletur. V.c. si angelus generatione humana fieret homo, humanitas non conueniret naturę angelicæ, vt subiecto proximo, sed angelo, id est, supposito angelico, quod in noua substantiali natura, nimirum, humana generatur: ita quod ipsa angelica natura, non esset proxima, & formalis ratio per quam angelicum suppositum naturam humanam suppositaret, & terminaret, sed ipsa suppositalitas constitutiua talis suppositi, esset ei proxima, & formalis ratio suppositandi, & terminandi naturã humanã. Et si uerbũ naturã nunc angelicã assumeret, assumptio nullatenus ad humanitatem terminaretur, sed immediate ad suppositum, scilicet, ad verbum, & humanitas haberet se ibi tantum cõcomitanter: & similiter se habuisset diuinitas in ipso incarnationis mysterio respectu humanitatis assumptæ, nisi esset forma intrinseca, & essentialis ipsi verbo. Nam hac de causa secundario, & ipsa verbi personalitate mediante, terminus est hypostaticæ vnionis, sed nullatenus est censenda ratio formalis, & proxima per quam verbum naturæ humanæ dependentiam terminat, sed ipsa verbi personalitas, scilicet, diuinæ filiationis relatio, est verbo diuino proxima, & formalis ratio terminandi personaliter humanitatem. Et huius doctrinæ ea est ratio, quia vna specifica, & substantialis natura non est complebilis, & terminabilis per se primo, & immediate per aliam naturam substantialem in ratione naturæ sumptam: nam quælibet huiusmodi natura perfecta est, & independens secundum rationem naturæ. Dependet autem a supposito, & ab eius terminatione: etenim substantialis natura non intelligitur omnino completa, quamdiu non intelligitur suppositata. Vnde immediate per suppositalem proprietatem terminatur, & completur. Et hæc est ratio a priori, ob quam substantialis generatio substantialem naturam respicit quidẽ per modũ termini, nullatenus vero potest ipsam respicere per modũ subiecti. Dixi consulto vnã substantialẽ naturã nõ esse terminabilẽ, & perfectibilẽ immediate per aliam naturã substãtialẽ. Nã per accidentarariã naturã immediate perficitur, & terminatur tãquã proximũ, & immediatũ eius subiectũ. Vt accidẽtia propriæ naturæ rationalis ipsã immediate perficiunt, & ipsa mediante suppositũ.

Aduerto quinto, quod licet gratia quędam sit accidentalis forma, & qualitas, quemdam tamen habet modum formæ substantialis: quatenus confert subiecto in quo recipitur diuinæ naturę participationẽ cuius participationis virtute, is qui gratiam recipit vere dicitur generari, & nasci, esseq; genitum, & natum, ac deniq; filium, natiuitate diuina participata, & filiatione dei adoptiua iuxta illud Ioan. c. 1. dedit eis potestatem filios dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex

ex voluntate carnis,neque ex voluntate viri,sed ex deo nati sunt.

Ex his colligo primum,quod in iustificatione hominis,gratia potest dupliciter considerari, & inquantum est accidentaria quædam qualitas,& prout induit modum substantialis formæ nunc expositum Et si priori modo consideratur,prius naturæ ordine refertur ad naturã humanam tanquam ad subiectum immediatum, quo, & formale, quam ad ipsum humanum suppositum. Natura enim substantialis proximum esse potest susceptiuum,quo,formæ accidentalis, & de facto est proximum subiectum illius habitus qui non est immediate operatiuus, cuiusmodi sunt sanitas inter accidentia corporalia, & inter spiritualia iustitia originalis, & gratia, ac ipsum etiam originis peccatum iustitiæ originali contrarium. Si vero in posteriori cõsideratione sumatur,res aliter se habet. Dicendum est enim quod nõ humanitatem primo, & formaliter respicit, sed suppositum, quatenus constituit ipsum in noua natura existens, & illi tribuit adoptiuam dei filiationem,ad eum modum atque si ipsum constitueret naturalem dei filium,tribuens ei substantialem dei naturam.

Colligo secundo, quod in ipsa Christi formali Sanctificatione, gratia prout forma est,& qualitas accidentalis ad ipsam Christi humanitatem, vt ad proximum, & immediatũ subiectum est referenda & ad suppositum non nisi ipsa humanitate mediante.Cęterum,vt forma est secundum se apta nata dei filium Spirituali generatione ex ipso deo natum constituere, non potest ad humanitatem per se primo & immediate referri, sed si gratia hanc in Christo rationem obtinet ad suppositum est immediate referenda, vt ad proximum, & immediatum, & Spiritualis natiuitatis, & adoptiuæ filiationis subiectum, ipsumque adoptiuum dei filium constituit. Quod si hoc impossibile iudicabit Theologus, & consequenter fateatur Christum nullatenus esse adoptiuum dei filium. Cum neque adoptiua dei filiatio, neque gratia prout eius est constitutum ad humanitatem Christi vt ad proximum subiectum pertinere queat, sed ipsum humanitatis suppositum,nempe verbum,necesse est immediate respiciat. Vnde ex iis rationem.S.Th. pro nostra tertia cõclusione in hunc modum deduco. Filiatio adoptiua dei per gratiam collata non ad Christi humanitatem immediate pertinere potest, ita vt Christus possit ratione humanitatis dei filius adoptiuus constitui:sed diuino verbo,quod est humanitatis suppositum, nequit immediate competere adoptiua filiatio. Igitur Christus per habitualem gratiam neque est, neque esse potest adoptiuus dei filius. Consequentia est euidens. Quia si filiatio dei adoptiua nec ratione humanitatis,nec ratione suppositi Christo conuenire potest, quo pacto Christus adoptiuus dei filius esse poterit per gratiam. Maior præmissa ex prænotatis constat ex quibus habe-

tur quod filiatio naturalis per se primo, & immediate non naturam, sed suppositum respicit, vt proximum, & immediatum subiectum. Quoniam ita poscit ipsa substantialis generationis ratio. Et quod idē sit de filialione adoptiua dicendum, sufficienter reliquimus explicatū. Minor vero argumenti facti propositio efficaciter à S. Th. 3. p. q. 23. art. 4. probatur, ex eo, ꝙ is qui per se, & perfecte est Dei filius, vt pote naturalis, nequit esse simul imperfecte & participatiue, & per adoptionem filius Dei. Si quidem filiatio adoptiua humanitati vt subiecto, Quo, & per ipsam verbo diuino competere posset, hæc probatio. S. Th. pęnitus esset in efficax, Verū si immediate debet ad verbū referri, & non ratione humanitatis, vt exposuimus retro, & sufficienter probauimus, hæc ratio vt demōstratio Theologica est habenda.

Cōfirmatur primo. Christus neq; est filius Dei adoptiuus secundū ꝙ Deus, neq; secundū ꝙ homo, vt ex dictis cōstat: Ergo nullo modo.

Confirmatur secundo. Adoptio non potest cōuenire nisi subiecto extraneo a filiatione, & ab hęreditate bonorū eius a quo adoptatur: ergo impossibile est conueniat immediate Christo ratione suppositi, cum vt sic nullatenus possit extraneus haberi a Dei filiatione, & cælestium bonorum hæreditate, quia est naturalis Dei filius, & vniuersorū hæres. Hanc rationē reperiet Theologus in Conc. Franc. Ford. & in Epistola Adriani primi ad Episcopus Gallicię, & Hispaniarum, Tandem, vt rem istam concludamus, aduertendum, quod cum asserimus cum. S. Thom. filiationem ad solum suppositum pertinere, & non ad naturam: non negamus, quod secundario, & quasi materialiter ad ipsam naturam possit pertinere, ratione tamen suppositi, præsertim cum natura est ipsi supposito intrinseca, & essentialis. Qua ratione filiatio qua Christus est naturalis Beatiss. Virg. filius, quę per se primo, & immediate conuenit verbo: secundario, & mediate cōuenit eius diuinitati, quatenus diuinitas est forma verbi intrinseca. Et ita absolute fatemur, quod Deus est filius Virginis, & quod ipsa est mater Dei: non dico deitatis, quia deitas in abstracto neque immediate, neque mediate capax est huius denominationis. Cum autem humanitas sit forma extrinseca simpliciter diuino verbo, si adoptiua filiatio per gratiam competeret verbo, non ob id humanitati conueniret nisi valde materialiter. Ad eum modū quo si Christus angelicam assumeret naturam humanitate retenta, homo esset angelus materiali locutione: quatenus humanitas, & angelica natura in vno eodemque coirent supposito. Non vero angelica natura humanam determinaret, sed concomitanter & quasi per accidens vna se haberet ad aliam: quia vtraque immediatam haberet ad ipsum verbum habitudinem, & verbum alteram independenter ab altera terminaret, & supposita ret. Loquimur de gratia, atque si esset substantialis

quædam ſpecifica natura. Quia ita eſt conſideranda, ſecundum quod filiationem Dei adoptiuam conſtituit, vt ex dictis eſt manifeſtum.

Quarta Concluſio.

Sententia quæ affirmat Chriſtū, vt hominem eſſe filium Dei adoptiuum, non modo falſa eſt, ſed & temeraria, & periculoſa. Probatur concluſio, & primum quod ſit temeraria ex eo conſtat; quia in re tam graui opponitur omnium Theologorum ſententię, vno excepto Durādo, qui aſſeueranter docuit, Chriſtum vt hominem eſſe adoptiuum Dei filium. Et exceptis pauciſſimis alijs quibus licet nō vera, vt cumque tamen viſa fuit probabilis Dur. ſententia. Præterea, quia non modo non probabili innititur rationi, quin potius manifeſtiſſimis Theologicis rationibus opponitur, quarum meminimus circa præcedentem concluſionem. Et quidem duæ poſtremæ magnam vim habent ad confirmandam communem Theologorum ſententiam, quæ negat Chriſto adoptiuam Dei filiationem. Et vltima præſertim ratio, ſi bene expendatur veroſimilem ſolutionem nō admittit. Quod ſit periculoſa ſentētia, probatur primo. Quia vltima ratio, de qua nunc dicebam, aperte deducit ſententiam iſtā ad illum ab Eccleſia damnatum errorem, nempe, in Chriſto, ſuppoſitum aliquod reperiri creatum, cui adoptionis filiatio competit. Secundo probatur ex Adria. 1. in epiſtola citata ad Epiſcopos Galliciæ & Hiſpaniæ. In qua expreſſe definit erraſſe in fide Elipandum Archiepiſcopum Toletanū, quatenus Chriſtum adoptiuum Dei filium & per gratiam adoptatum appellat. Notanda ſunt illa verba prædictæ epiſtolę. Quod ſi ſecundum eorum callidam tergiuerſationem cuncta quæ protulimus ex ſacris ſcripturis ad diuinitatem tātummodo filij Dei referenda opinantur: Dicant, vbi vnquam communi affatu dixerit Chriſtus nobiſcū, Pater noſter, ſcit enim, inquit, Pater veſter, quid vobis opus ſit. Non ait, noſter, quaſi nobiſcum adoptatus per gratiam &c. Ex quibus verbis aperte cōſtat mentem Adriani Frācfordienſis Concilij intentioni cōformem, eam fuiſſe, quod Chriſtus etiam, vt homo, non eſt cenſendus adoptiuus Dei filius. In libello quodam qui Sacroſyllabus inſcribitur ęditus apud Conc. Frācford. quem per modum epiſtolæ ſcripſiſſe ferūt Paulinum Aquileienſem Epiſcopū, (cuius extat de hac re epiſtola, quæ refertur in Bibliotheca Sanctorum 4. Tomo.) & Petrum Mediolanenſem: In hoc inquā libello eadem habetur ſtatuta veritas; ad cuius corroborationē illa verba dicta Virgini Mariæ ab Angelo Luc. 1. Hic erit magnus & vocabitur altiſſimi filius: & illa quod ex te naſcetur ſanctum vocabitur filius Dei, ita ponderantur. Non ait vocabitur adoptiuus filius Dei, ſed abſolute filius Dei, & filius altiſſimi. Denique non de ſola excellētia mageſtatis eius tunc loquebatur angelus, ſed potius de incarna-

ta diuinitate. Et paulo post ita dicitur. Secundũ carnem Dauid filius dictus est, non secundum diuinitatẽ. Habes igitur quomodo de quo supra dixerat, ꝙ ex te nascetur sanctũ vocabitur filius Dei, nõ adoptiuus sed verus, nõ alienus sed proprius, de eo subiecit, dabit ei dominus Deus sedẽ Dauid Patris eius. Itẽ in Cõc. ipso Frãcfor. quodlicet generale non fuerit, fuit tamen nationale: imo, & plusquã nationale ab Adriano. 1. cõgregato, & cõfirmato, & sub Corol. Magno celebrato, aperta definitione hæc probatur statuta veritas, multisq; Patrum testimonijs corroboratur contra Epilandum Archiepiscopũ Toletanum, qui affirmabat Christum, vt hominẽ, adoptiuum esse Dei filiũ.

Sed rogat Peritus Theologus. Cur sententia quæ affirmat Christum, vt hominem, adoptiuum esse Dei filium, non censetur error in fide manifestus, cum fuerit in Conc. prædicto & ab Adriano. Pontif. damnata, & eius assertores Elipandus Toletanus, & Felix Vrgelitanus, vt hæretici sint habiti. Respondetur, quod de huius Conc. autoritate non satis constat in Ecclesia: Neq; ante nostram ętatem concilium istud inter reliqua Concilia circumferebatur, neque modo integrum habemus, sed quodam eius dumtaxat fragmentum Laurentij Surij viri Doctissimi & diligentiss. opera comparatum, quod in tertio tómo Conc. statim post septimã synodum generalem circunfertur. Et quidem non fuisse generale Conc. manifeste constat ex ijs quæ de ipso traddunt Auctores qui eius meminere. Non enim ex omnibus Christianis prouincijs ad ipsum confluxere prælati, sed ex quibusdam tantum. 300. conuenerunt Episcopi, puta, ex Gallia, Germania, & Italia. Quo fit vt non tanta ei sit autoritas deferenda, quanta Concilijs indubitatis generalibus, sed nihilominus hæc synodus non omni est autoritate destituta. Nam huius Conc. multi meminere Autores, quos refert Robertus Bellar. cõtrouersia. 4. generali. part. 2. cap. 8. Et præter Autores ab eo citatos, mentionem huius synodi fecere, Palud. in 3. distinct. 4. quæstion. 3. Anto. 3. part. hysto. tit. 14. cap. 1. §. 6. Alfonsus de Castro. lib. 8. aduersus hæreses, verbo Imago. Et Nicolaus Sanderus. li. 7. de visibili Monarchia Ecclesiæ ab anno. 770. vsque ad anno. 796. Multi auctores sinistre de hac synodo senserunt, asserentes in ea prohibita fuisse imaginum venerationem, & reprobatum ac damnatum. 7. generale Conc. quod fuit. Nic. 2. Vbi imaginum veneratio fuit approbata. De qua re erudite loquitur Robertus Bellar. pro Frãcford. Cõcilio feliciter decertãs. Et ex multis quæ ipse probabilibus ductus rationibus, & coniecturis dicit, constat Auctoritatem Francfordiensis Concilij in magno prætio fore habendam, quam vt grauissimam admittunt Doctores dudũ a nobis citati, & alij his antiquiores, & grauiores tum Græci tum Latini, quos vide apud Bellarminium.

Ex quo ſequitur, quod licet grauis huius Conc. auctoritas non ſufficiat certam reddere in fide ſententiam Theologorum affirmantem Chriſtum, vt hominem, non eſſe adoptiuum Dei filium, ſufficit tamē ſimul cum communi Theolorum doctrina grauiſſimis Theologicis fundata rationibus, eam tam certam efficere, vt oppoſitum & temerarium, & periculoſum cenſere debeamus.

Sed vt Concilij prædicti autoritas probatior fiat viris doctiſſimis, nonnullæ difficultates ſunt expendendæ, quæ à Roberto Bellar. fuerunt conſulto prætermiſſæ: eo quod ipſi de ea Conc. tantum parte, in qua de cultu imaginū tractabatur, inciderat ſermo. De qua ſane Cōcilii parte non adhuc diſtincte cōſtat. Nam vel eius temporis iniuria in quo Frācford. Synod. fuit celebrata, vel quod eſt vero ſimilius, hæreticorum imaginum culturam abhominātium verſutia, & iniquiſſima diligentia fuit occultata: eo quod prauā eorum ſententiam validiſſimis iaculis confoderat. Hac ergo ignota Concilij parte prætermiſſa. Non nihil dicendum erit de parte illa, quæ magna Laurentij ſurij diligentia extat cæteris grauiſſimis Concilijs aſſociata. In qua contra Elipandum Toletanum, & Felicem Vrgelitanum definitur Chriſtum etiam, vt hominem, & ſecundum carnem, non eſſe vocandum adoptiuum Dei filium.

Sed priuſquam vlterius noſtra progrediatur tractatio, obſeruandum eſſe duxi, deceptum fuiſſe Palud. dum in citato loco ſentētiam affirmantem Chriſtum adoptiuum eſſe Dei filium tribuit Elipando Epiſcopo Toloſano. Eſt enim cunctis, qui de hac re loquuntur, manifeſtiſſimum, Elipandum, non Toloſanum, ſed Toletanum fuiſſe Antiſtitem. Et quidē ex ipſis Eccleſiæ Toletanæ Scriniis hoc ipſum poterit comprobari, in quibus inter cæteros Toletanæ ſedis archiepiſcopos recenſertur Elipandus. Et ex libro manu ſcripto ibidem contento, cuius auctor fuit Etherius Epiſcopus Oxomenſis, conſtat hunc Elipandum prædictæ adhæſiſſe ſententiæ, eamque conſtanter affirmaſſe. Sed iam ad Francfordienſe reuertamur Concilium.

Et primo ſic argumentor. In illo Francfordienſi conc. damnatos reperimus, vt male de catholica veritate ſentientes, grauiſſimos Patres, Eugenium, Hyllefonſum, & Iulianū, Toletanæ Sedis Archiepiſcopos: at non eſt credibile, quod a Synodo ſancta in ſpiritu ſancto congregata, tam ſancti ij, tamque grauiſſimi Patres hanc accepiſſent tam iniuſtam damnationem: Ergo autoritas huius Conc. non eſt vt irrefragabilis habenda. Maior conſtat ex illis verbis Conc. Et melius eſt teſtimonio Dei patris credere de ſuo filio, quā Hyldeſonſi veſtri, qui tales vobis compoſuit preces in miſſarum ſolēnijs, qualis vniuerſalis, & ſancta Dei non habet Eccleſia. Et paulo ante. Cum in libello quodam Elipādi, Eugenius, Hyldefonſus, & Iulianus, eius

præ-

prædecessores referentur pro sententia affirmante Christum adoptiuum Dei filium,ita subiunxit Conc. Et cętera, quæ ex parentum uestrorum dictis posuistis,ut manifestum sit, quales habeatis parentes, & vt notum sit omnibus, vnde vos tradditi sitis in manus infidelium. Quia hominem Christum verum Dei patris filium esse negastis, vobis defensor esse noluit, sed tradidit vos in manus inimicorum suorum, vt dominentur vestri,qui eum recipere noluerunt,& cui illi publice detrahunt,vos occulte illi derogetis.

Secundo arguitur. In prædicto Conc.eodem modo damnatur hęc propositio,Christus est seruus Dei,sicut illa Christus est filius Dei adoptiuus,sed ex sacris literis Isa. 40. Et aliis locis quamplurimis constat Christum vere appellari, seruum Dei: Ergo errauit prædictum Conc.in suis definitionibus,atque adeo cum definit Christum,ut hominem,non esse filium Dei adoptiuum, nulla est ei adhibenda fides.

Tertio arguitur. Esto admittamus præfati conc. autoritatem. in illo conc. non damnatur hęc propositio, Christus inquantum homo est filius Dei adoptiuus,in sensu in quo asseritur a Dur.qui confitetur christum vt Deum, esse naturalem dei filium,& vt hominem, idest, ratione humanitatis eleuatæ per sanctificantem gratiam, esse filium Dei adoptiuum:Sed in sensu hæretico, quem Elipandus, & Felix intendebant, qui vt constat ex verbis paulo ante in argumento primo ex ipso conc. recitatis, negabant absolute Christum esse naturalem Dei filium,& solam in ipso adoptiuam filiationem agnoscebant:qua in re,vel cum Arianis,vel cum Nestorianis sentiebant: Ergo prædicti conc. definitio non infirmat Dur.sententiam.

Quarto arguitur. concilium vtitur quibusdam Theologicis rationibus ad expugnandam adoptiuam Christi filiationem, quæ non sunt efficaces,& earum nonnullæ a multis Theologis contemnuntur: Ergo, quod christus non sit adoptiuus Dei filius non potest esse certum,neque ad fidem pertinens, neque vero credendum est concilium cum tam infirmis vsum fuerit rationibus,hanc sententiam vt catholicam veritatem nobis tradidisse.

Ad hæc argumenta respondeo. Et ad primum quidem quod apud me maioris est momenti (nam multum derogare videtur grauitati, & autoritati conc. quod de tribus illis sanctissimis patribus tanta cum libertate loquatur) dico,quod S.Synodus ex suppositione,id est, supposito verum esse, quod Elipandus, & Felix pretendebant in suo libello suadere, nimirum, eos doctrinam suam ab illis tribus patribus hausisse,quadam libertate christiana tantorum Patrum autoritatem contempsit, catholicam Romanæ Ecclesiæ,cuiuslibet singularis Doctoris, & cuiuscumque particularis Ecclesiæ doctrinæ anteponés. Vnde conc. ibidem Greg. Magni Romani Pont. autoritatem, qui

Chri-

Christum naturalem Dei filium, & non adoptiuum in Romana Ecclesia docuit, præferendam esse decreuit Hyldefonso Toletanæ Ecclesiæ antistiti. Consimili christiana libertate vsus fuit S. Paul. cum a Gal. c. 1. dixit, sed licet nos, aut angelus de cœlo euãgelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Ecce, & homines, & beatos angelos anathematizat Paulus ex suppositione, id est, si supponatur eos quidquam docuisse, aut docere contra ipsam fidei veritatem ab apostolis Ecclesiæ traditam. Præterea addiderim Francfordiensis Conc. Patribus persuassum fuisse, Elipandum, & Felicem, falso, & impudenter grauissimis illis patribus suam falsam sententiam imposuisse, sicut & imposuerunt eam August. & aliis grauissimis patribus corrupte, & deprauate eorum testimonia referentes, ut ibidem Conc. aduertit, hos patres à tam manifesta iniuria vindicans. Et quod hæc fuerit Conc. mens: colligo ex illis verbis, quæ versus finem in Concilio habentur. Desinite (inquit) fratres, vestros per aures populi Christiani diffamare parentes, & vos metipsos a sancta dei diuidere Ecclesia, &c. Illorum parentes appellat Conc. prædecessores Elipandi, in Ecclesia Toletana, Eugenium Hyldefonsum, &c. quorum infamiam iniustã fuisse Conc. prædictis verbis insinuauit aperte.

Ad secundum argumentum respondeo. Quod cum Synodus Francfordiensis negat Christum esse Dei seruum, non loquitur de seruitute filiali, & reuerentiali qua iustificatus per gratiam, & charitatem Deo spontanea voluntate obedit, eiusq; imperio, & consilio citra vllã propriæ voluntatis renitentiam ducitur: Ob quam causam Ezech. 1. Sancti viri animalibus comparantur, eo quod dei motioni, & directioni pænitus subiiciuntur. Et ob eamdem causam Paul. ad rom. 8. dicit, qui spiritu dei aguntur, hii sunt filii Dei. Ponderandum est illud verbum, aguntur, denotat enim valde spontaneam ad deum, eiusque voluntatem, & legem subiectionem, qua tam ipsi deo parent ad nutum, tamq; sunt eius voluntati, & imperio subiecti, vt non tam libertate, quam fatali, & naturali necessitate agi videantur. Et ob id Regius vates, ps. 1. de viro cuius ibi prædicat beatitudines dicit. Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Quod si hęc tam spontanea subiectio, & seruitus communis est omnibus viris iustis, multo peculiari ratione ea est Christo, vt homini, tribuenda. Vnde merito ipse dicebat Io. 4. cibus meus est, vt faciam voluntatem eius, qui me misit. Cibum vocat obedientiam, & subiectionem ad patrem, vt ostendat quanta cũ suauitate, & liberæ voluntatis propensione patri obediebat, ita ut loco delectabilis, & suauissimi cibi haberet voluntati patris conformari, eiusque mandatis parere. Loquebatur ergo ibi Conc. de seruitute seruili qua voluntas quasi coacte, & violenter, ac timore pœnæ perterrita obedit deo. Quæ seruitus imper-

fecta

fecta est, Imo si hæc seruilitatis conditio ei vel formaliter, vel virtualiter adiungatur, ita vt voluntas taliter sit animata, quod nisi terribilis immineret contra inobedientes pœna, minime obediret Deo, peccatum est mortale. Et hæc seruitus seruilis siue cum peccato sit, siue non, excludenda est à Christo, quia inuoluit imperfectionem quam ab anima perfecta charitas excludit: iuxta illud Ioan. 1. c. 4. charitas foras pellit timorem. Et quidem hæc intelligentia Concilij ex verbis ipsius constat, sic enim dicit. Deum nequaquam audetis confiteri seruum, vel adoptiuum, & si eum Propheta seruum nominasset, non tamen ex conditione seruitutis, sed ex humilitatis obedientia, qua factus est patri obediens vsq. ad mortem. Et inducit S. Leo. in hom. de natiuitate dicentem, assumpta est de matre domini natura, non culpa, creata est forma serui sine conditione seruili. Et his verbis insinuatur quod seruitus cum seruili conditione nō esse potest, nisi in eo, qui capax est culpæ: Christus autem & originalis, & totius actualis culpæ prorsus est incapax, atq. adeo & huius seruilis timoris, maxime si seruilitatem habeat adiunctam.

Ad tertium argumentum respondetur, manifestum esse ex libello, seu epistola Elipandi, & Felicis, cuius meminit Franford. Conc. quod autores illius sententiæ, nimirum, Christum esse secundum humanitatem filium Dei adoptiuum non negarunt ipsum secundum diuinitatem verum esse, & naturalem filium Dei. Nam ita habetur in prædicto Conc. Quod autem dicitis in epistola fidei vestræ, ex patre vnigenitum sine adoptione, primogenitum vero in fine temporis verum hominem assumendo de virgine carnis adoptione, vnigenitum in natura, primogenitum in adoptione & gratia. Et alia multa in ipso Cōcil. referuntur, ex quibus id quod diximus erit legenti manifestum.

Fateor, concilium verbis etiam expressis asseruisse, quod Elipandus, & eius in prædicta doctrina consortes negauerunt christum esse verum, & naturalem Dei filium: quæ sane apparens contradictio in hunc modum tollitur, simulq. componitur ista diuersitas. Quod Patres conc. quamuis viderent à prædictis autoribus affirmatam verbis christi diuinitatem, eiusq. æternam, & naturalem Dei filiationem, cēsuerunt tamen affirmationem istam verbalem tantum esse, & quod mente cum arrio sentiebant, christum neq. verum esse Deum, neque naturalem patris filium: aut vero cum Nestorio distinguebant geminam in christo hypostasim, quarum alteri naturalis & alteri adoptiua conueniret filiatio. Quod colligebant ex eo, quod Elipandus, & Felix christum secundum humanitatem, & per gratiam, filium Dei adoptiuum esse dixere. Senserunt enim Patres prædicti Conc. & id quidem non irrationabiliter, quod adoptiua filiatio Dei excludit filiationem naturalem ab eo supposito cui tribuitur. Et in hac re ex-

plicandã, videlicet, quod cum adoptiua Dei filiatione non compatiã tur in eodem supposito naturalis Dei filiatio, laborauerunt, & non in feliciter, Patres Francfordiensis Conc. Et ita constituerunt hæreticum esse dogma ad Arrianam, seu Nestorianam doctrinam pertinẽs, illa sententia quæ Christum secundum humanitatem dicit esse adoptiuum Dei filium. Quæ tamen sententia ob id a nobis non tã graui nota inuritur, quia de huius Concilij autoritate, eiusq. Apostolica confirmatione non satis constat apud graues autores, quamuis hisce temporibus non multa cum probabilitate negari posset autoritas huius Concili, quia à multis viris grauissimis iudicatur irrefragabilis. Et epistola Adriani 1. Pont. quæ prædicto suffragatur Concilio, non leuioris momenti iudicatur. Et ob id in tertia conclusione dixi, sententiam constituentem in Christo filiationem Dei adoptiuam temerariam esse, & in fide periculosam. Missum facio, quod in Conc. prædicto non expresse damnatur hæc propositio, christus inquantum homo est adoptiuus Dei filius, quamuis Patres Concilij definiant, quod Christus in carne, & in humanitate assumpta filius est Dei naturalis. In qua definitione nihil fortassis aliud intendebant Patres, quam quod verbum, prout est naturalis Dei filius, fuit per gratiam vnionis communicatum humanitati & carni, quam propria personalitate, quę est ipsa naturalis Dei filiatio, suppositat & personaliter terminat. Quod qui negaret, esset citra dubium hæreticus.

Quarto argumẽto respõdeo, quod theologicæ illæ rationes quibus Frãcfordiense Conc. vtitur, nõ plene conuincunt falsitatis, ne dicã erroris, sententiam asserentem, Christum vt hominem adoptiuum esse dei filium: Verum ipsa Conc. definitio. magnum adiicit robur, ita vt si certo de ipsa constaret, erroneam, vt minimum, redderet prædictã sententiam. Et quidem in frequenti Conciliorum etiam generalium, & grauissimorum vsu positum est, vt ad probandas conclusiones, quæ sunt certæ secundum fidem, quibusdam vtantur rationibus inefficacibus, & quandoq; minus probabilibus. In septima enim generali synodo, non displicuit patribus Concilii ratio qua quidam Patres probauerunt, posse depingi angelos, & corporeas ipsorum fingi imagines, ex eo quod angeli sunt naturæ corporeæ: at multo certius est, ne dicam certissimum, angelos omnis corporeæ portionis expertes esse, & immunes ab omni materia, quam eius oppositum. Sed nihilominus addiderim, non esse contemnendas rationes illas quibus Francfordiense Conc. vtitur, contra Elipandũ, & Felicẽ, illæ præsertim, quæ ad hoc reducuntur: quod bonorũ cœlestiũ adeptio, & similiter plenitudo veritatis, & gratiæ, Christi humanitati debentur ex vi hypostaticæ vnionis. Quã rationẽ in quarto loco superius pro tertia cõclusione in formauimus, & explicuimus; ad cuius efficaciã expẽdẽdã, legat Theologus

logus ea, quæ dicemus in secundo articulo sequentis controuersiæ.

Quinta & vltima ratio, quam pro tertia conclusione ex mente S. Th. superius deduximus, & si non habeatur in prædicto Conc. expressa, continetur tamen in eius doctrina virtualiter, & implicite. Nam cum Concilium multis conetur ostendere, quod vni, & eidem supposito, duplex filiatio naturalis, & adoptiua conuenire minime potest, manifeste præsupponit, quod filiatio non immediate ad naturam, vt aliæ proprietates, sed ad suppositum, tanquam immediatum subiectum est referenda, iuxta modum a nobis superius expositum. Quoniam si ad naturam immediate pertineret, & ratione eius referretur ad suppositum, non subsisteret veritate, quod Conc. intẽdit, videlicet, vni, & eidem supposito geminam hanc filiationem competere non posse. Quia ratione duarum naturarum, diuinæ, & humanæ idem verbi suppositum posset, & naturalis, & adoptiuus esse dei filius. Sicut ratione harum duarum naturarum vnicus dei filius, & mortalis est vt homo, & immortalis, ut deus.

Argumenta quæ pro affirmatiua huius dubij parte formauimus, opere prætium erit posthac diluere.

Ad primum argumentum respondetur primo, quod cum filiatio adoptiua, sit vera & prædicamentalis relatio, gratia vero forma sit absoluta, ad prædicamentum qualitatis pertinens, neq; est primarius, neque secundarius esse potest effectus gratiæ: sed relatio consequens ad primarium eius effectum, si tamen gratia sit in subiecto apto nato huiusmodi relationem suscipere, nimirum, in subiecto, quod secundum se extraneum est a natura diuina, & cui non est alias debita gratia, & bonorum cœlestium possessio: Christus autem Saluator noster cum sit naturalis dei filius, non est extraneus a natura diuina: & eius humanitati propter hypostaticam vnionem, gratia & gloria iure connaturalitatis debentur, atque adeo Christus, etiam ut homo, incapax est huius relationis, scilicet, filiationis adoptiuæ: ac proinde gratia in hoc subiecto haud quaquam se in istam explicat relationem. Deest, namque conditio necessaria fundandi ipsam, nimirum, extraneitas a natura diuina in supposito in quo est gratia.

Sed instat quispiam, quod gratia non se explicet in hanc filiationis adoptiuæ relationem non potest fieri citra magnum miraculum, cum hæc relatio per se cõsequatur ipsam gratiam, & primarium eius formalem effectum: at in mysterio incarnationis non sunt multiplicãda miracula absq; magno fundamẽto, & necessaria ratione: ergo, &c. Respondetur admittendo hic interuenire miraculum, sed nõ nouum, & omnino distinctum, ab eo quod est verbum factum fuisse carnem. Nam eo ipso quod verbum factum est caro, debita est eius humanitati omnis plenitudo gratiæ, secundum omnem illum effectum, qui ad

ipsam humanitatem pertinet, & cuius ipsa est capax, imperfectionibus naturali dignitati suppositi repugnantibus omnino semotis. Hæc autem filiationis relatio, non ad humanitatem pertinet, quia ut superius ostendimus ex doctrina S. Th filiationis relatio siue naturalis, siue adoptiuæ, non naturam, sed suppositum concernit: at humanitatis suppositum, scilicet diuinum verbum, incapax est adoptiuæ filiationis. Sed præterea respondeo, & est solutio præcedenti præferenda, quod nullum in hac re miraculum interuenit. Nam ad perfectioné gratię eamq; ei ualde connaturalem pertinet, quod sit in tali subiecto in quo, non filiationem constituat adoptiuam, sed potius naturalem, per modum cuiusdam concomitantis dispositionis, de qua re in sequenti solutione eiusdem primi argum.

Secundo Respondetur ad hoc argumentum primum, quod per se, quidem pertinet ad habitualem gratiam, diuinam filiationem tribuere subiecto in quo est, abstrahendo tamen a filiatione naturali, & adoptiua. Siquidem subiectum fuerit a diuina natura extraneum, constituet in illo adoptiuam filiationem, vt contingit in omni pura creatura rationali, in qua ipsa habitualis gratia reperitur, sin autem, naturalem filiationem ei confert, & ita fit in Christo. Non quod formaliter ipsa gratia naturalem ipsi tribuat Dei filiationem, sed dispositiue per modum concomitantis dispositionis: ut enim in sequenti controuersia explicabimus, gratia habitualis, dispositio est vnionem verbi hypostaticam cum humanitate concomitans. Vnde habitualis gratia vere concurrit per modum prædictæ dispositionis, ut Christus, inquantum homo, sit per gratiam vnionis filius dei naturalis. Et quidem multo excellentius est, & diuinius habituali gratiæ, dispositiue concurrere ad naturalem dei filiationem, quam quod filiationem adoptiuam constituat formaliter.

Ad confirmationem dicitur, verum esse quod ea omnia, quæ de cæteris hominibus iustis, & sanctis ratione gratiæ habitualis dicuntur, prędicantur etiam de Christo, ut homine, si immediate cóueniant humanitati, & ratione eius supposito. Cæterum adoptiua dei filiatio, neque in Christo, neque in aliis hominibus iustis, immediate pertinet ad humanitatem, sed ad suppositum ut diximus immediatam habet habitudinem. Ex his superst solutum quartum argumentum primæ principalis controuersiæ, ad cuius solutionem instituta fuit præsens dubitatio de filiatione adoptiua.

Sed adhuc vrget confirmatio quarto huic argumento supposita. Cui tamen respondetur, quod si gratiæ infusio fiat in subiecto extraneo à natura diuina, rationem habet participatę generationis diuinæ, quam adoptiua Dei filiatio committatur, quatenus communicatiua est participationis naturæ diuinæ in subiecto, quod secundum se ab

ipsa

ipsa Dei natura erat alienum. Cæterum in Christo, quia verus est Deus, & naturalis Dei filius, infusio gratiæ generatio quædam est cõmunis, & accidentalis, sicut acquisitio cuiuscumque alterius accidentis: non tamen habet rationem generationis adoptiuæ, sed dispositionis concomitanter disponentis ad filiationem naturalem, quod satis fuerit, & ad essentiam, & ad perfectionem gratiæ saluandam.

Ad secundum argumentum respõdetur: Quod Christus, vt homo, est quidem filius Dei naturalis per gratiam vnionis, filius autem adoptiuus nullo modo. Si autem quæras, quid sit dicendum non addendo illã determinationẽ, per gratiã vnionis: Num Christus, ut homo debeat dici filius Dei, an nõ filius Dei. Respõdeo, ꝙ in vigore sermonis, vera est hæc propositio, christus ut homo est nõ filius Dei, quia argumẽtatione dialectica bene deducitur, Christus, ut homo, nõ est Dei filius siue naturalis, siue adoptiuus, & christus, vt homo est: ergo christus, vt homo, est nõ filius Dei. Sed nihilominus in hac parte tenenda est sẽtẽtia, & moderãda lingua, ne minus sapientibus scandalũ offeramus: vnde cõueniẽs erit, vt vtamur sẽper distinctione in hunc modũ: Quod christus, ut homo, per gratiam vnionis est naturalis Dei filius, & ita nequit appellari nõ filius Dei, absolute tamẽ, & ex rigore verborũ verũ est, ꝙ ut homo non est filius Dei, & potest etiam concedi, ꝙ vt sic est non filius. Potest etiã dici, & forsan melius, & securius, ꝙ quãuis hæc propositio absolute prolata vera sit. s. christus secundum, ꝙ homo non est filius Dei, illa tamen Christus secundum, quod homo, est non filius Dei, est absolute falsa, quia propter appellationem, & vim illius specificatiuæ, secũdũ quod homo, quæ fertur supra illud, esse nõ filium, videtur asserendum, quod si concedimus illam propositionem non possit ista esse vera, nempe christus, vt homo, per gratiam vnionis est naturalis Dei filius. Et illa dialectica argumentatio dudum facta, quæ procedit a negatiua ad affirmatiuam, prædicato uariato penes finitum in infinitum, non habet locum in propositionibus reduplicatiuis, & specificatiuis, in quibus facillime variatur appellatio: non enim valet hæc consequentia, Petrus, vt homo, nõ est albus, & Petrus est, seu Petrus, vt homo est, ergo Petrus, vt homo, est non albus, antecedens pro vtraque parte est verum, & consequens propter variationem appellationis est sine dubio falsum. Hæc posterior solutio priori est meo iudicio præferenda.

Ad tertium argumentum, distinguendum est antecedens. Nam si illa verba, ex vi gratiæ habitualis, denotent primam radicem, ex qua Christo, vt homini conuenit acceptatio ad æternam vitam, falsum est illud antecedens, nam ipsa hypostatica vnio fuit prima radix in Christo, vt eius humanitati deberetur acceptatio ad gloriam. Si vero verba illa denotent proximam, & immediatam dispositionem ad gloriã

qua

qua dispositione non mediante, Christus, vt homo non fuisset ad gloriam acceptus, verum est illud antecedens: & tunc neganda est consequentia, Nam ad filiationem adoptiuam necessium erat, quod Christi humanitati, ratione vnionis hypostaticæ, non deberetur tanquam ex prima radice vita eterna.

Secundo Respondetur, vel potius explicatur solutio præcedens, quod Christi humanitati ex ui hypostaticę vnionis, debito, & iure cōnaturalitatis, debita fuerunt, & gratia, & gloria, ordine tamen quodā, nam quia gratia disponit ad gloriam eo quod gloria, est gratia perfecta, & consummata: prius ordine naturæ fuit illi debita gratia quam gloria. Hoc autem debitum omninoexcludit rationem adoptionis, vt ex conditionibus adoptiuæ filiationis supra positis, constat.

Tertio respondetur quod quamuis gratia, & gloria, nullo iure Christi humanitati, etiam supposita hypostatica vnione, deberentur, sed mere gratis, & liberaliter ei fuissent collatæ, ad hue non haberet locum in Christo adoptina filiatio: eo quod gratia, & gloria ad ipsā, pertinent humanitatem, quam eleuant, & perficiunt, filiatio vero adoptiua si qua esset in Christo, ipsum humanitatis suppositum, scilicet, verbum immediate respiceret: quia autem verbum filius est dei naturalis, repugnat ei adoptiua dei filiatio. Qui autem diceret, gratiam, & gloriam non deberi Christi humanitati ex vi hypostīcæ vnio uis, sed mere gtatis illi conferri, consequenter fateri teneretur, quod gloria non fuit data Christo per modum hæreditatis, quia hæreditas respondet iuri filiationis, naturalis vel adoptiuę, Atqui ita censeret, consequenter teneretur dicere, quod gloria animæ Christi neque responderet filiationi naturali, cum non esset illi debita ex vi hypostaticæ vnionis, neque responderet filiationi adoptiuæ, cum vt probauimus, nulla reperiatur in Christo. Sed quoniam Christus, vt homo, cōstitutus fuit a patre hæres vniuersorum: non consonat rationi, neque fortassis sanæ doctrinæ, asserere, quod gratia, & gloria non fuerint humanitati Christi debitæ ex vi hypostaticæ vnionis.

Ad Confirmationem dicitur, quod cælestium bonorum hæreditas, competit Christo prout est naturalis dei filius. Ad cuius impugnationem, respondeo, quod hæreditas quæ respondet Christo quatenus absolute, & ex vi tantum generationis æternę filius est dei naturalis, infinita est, æterna, in participata, & substātialis, cælestium bonorū possesio. Illa vero hæreditas quę cōpetit Christo, quatenus, vt homo, per gratiā vnionis, est filius dei naturalis, participata est, & limitata: atq; adeo accidētaria possesio eorūdē bonorū. Et ex hoc patet ad reliqua quę in eadē cōfirmatione habētur. Dicitur enim ꝙ Christus vt homo, per gratiā vnionis est naturalis Dei filius, vnde celestis hæreditas, quę christo, vt homini cōpetit, debetur ei, quatenus per dictā vnionis

nis

nis gratiam est filius Dei naturalis. Melius fortassis & explicatius dicitur, quod Christo, ut homini, per gratiam vnionis duplex debetur bonorum cœlestium hæreditas, altera substantialis, infinita, & imparticipata possessio, altera vero participata, limitata, & finita. Illa quidem immediate, nam sicut homini per gratiam vnionis immediatè conuenit naturalis filiatio diuina, ita, & ei compit prædicta hæreditas. Hæc autem, mediate, scilicet, mediante habituali gratia, cui proxime respõdet hæc diuina participata bonorũ cœlestiũ hæreditas.

Ad quartum argumentum, negandum est antecedens, eius vero probationi negatur consequentia. Deitas enim participata, idcirco non repugnat Christo, vt homini, quia non conuenit immediate supposito diuino, sed humanitati, sicut pati, & mori: Cæterum adoptiua filiatio immediate est ad suppositum referenda, atque adeo pugnant in christo naturalis filiatio, & adoptio. Hac eadem solutione dissoluitur confirmatio quarti argumenti, ut illam dissoluit S. Thom, 3.p.quæst.23.art.4. ad 3. vbi inquit, quod seruitus, & subiectio ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturam, quod non potest de filiatione dici. Quæ S. Thom. verba sic sunt intelligenda, quod seruitus, & subiectio conueniunt personæ mediante natura, & ratione ipsius naturæ, vnde vere dicimus Christum ratione humanitatis seruum esse patris, illique subiectum.

Quintum argumentum nonnulla efflagitat dicenda, quæ valde cõferent ad exactam intelligentiam illius rationis S. Thom. quam prædictum argumentum expugnare contendit, & quam diximus esse pro tertia conclusione fundamẽtalem, & pręcipuam. Dico igitur, quod filiatio, (& fiat sermo de filiatione naturali, quæ est regula adoptiuæ filiationis) comparari potest ad naturam, quæ per illam acquiritur generationem, quæ est ipsius filiationis fundamentum, seu fundandi conditio, vt filiatio qua Petrus refertur ad Paulum patrem suum, potest considerari comparatione ad singularem naturam quam ipse Petrus suscepit a Paulo per naturalem generationem. Et si de hac natura loquamur, ego non formidarem concedere quod filiatio in mediate respicit naturam, non quidem vt subiectum denominatum ab ipsa filiatione, nam solum suppositum quod accepit naturam denominatur filius, & enim filius est, qui accepit a patre naturam per substantialem generationem communicatam: sed vt fundamentum proprium seu rationem fundandi ipsam filiationis relationem, hæc enim relatio filiationis non ob aliud conuenit Petro respectu Pauli, nisi propter naturam quam habet a Paulo susceptam. Itaque sicut generari, & nasci respicit naturam in qua quis nascitur, & generatur, ita filiatio respicit ipsammet naturam iam per generationem, & natiuitatem acceptã. Et sicut suppositum dicitur generari, & nasci ratione naturæ quã

in fieri accipit, ita filius appellatur ratione eiusdem naturæ iam in facto esse acceptæ.

Posset etiam considerari filiatio per comparationem ad aliam naturam ex parte suppositi præsuppositam: Vt si fingamus quod angelus fieret homo generatione humana, filiatio qua angelus diceretur filius sui humani parentis, posset comparari ad naturam angelicam præsuppositam in supposito illo angelico, quod de nouo factum esset homo. Et si huiusmodi pręsuppositam naturam filiatio comparetur, non respicit illam immediate, neque vt subiectum, neque vt fundamentum sui ipsius, sed ad suppositum immediate referretur, propter causam superius circa tertiam conclusionem assignatam. Quia videlicet natura de nouo adueniens in qua fundatur filiationis relatio, neq; terminat, neque actuat naturam aliam in supposito præsuppositam.

Ex quo, sequitur, quod si Christus ratione humanitatis tanquam per naturam susceptā adeo esset appellandus dei filius adoptiuus, nō esset inconueniens, imo esset necessarium concedere, quod Christus, vt homo, idest, ratione humanitatis esset adoptiuus dei filius, sicut ratione humanitatis est seruus. Vnde si loqueremur de filiatione illa methaphorica, & impropria, qua omnes creaturę dicuntur filię dei, & deum habere patrem, iuxta modum illum superius ex c. 38. Iob. relatum, quis est pater pluuiæ, &c. libenter ipse concedam, Christum, vt hominem, esse dei filium naturali quadam filiatione. Cæterum filiatio dei adoptiua, si qua conueniret Christo non ex humanitate tanquam ex forma per generationem accepta ei competeret, sed ex gratia. Nam ipsa gratia, est forma, & natura diuina quam deus voluntaria generatione animæ confert: humanitas vero est forma præsupposita in ipso supposito. Vnde nequit ipsa gratia, quatenus pręstat odoptionis filiationem, conuenire Christo ratione humanitatis, sed immediate deberet compere ipsi supposito. Et fingamus claritatis cuusa. Quod gratia sit substantialis forma diuina, tunc sine dubio diceremus, quod gratia non ad humanitatem Christi immediate, sed ad ipsum verbum, quod est humanitatis suppositum, referretur. Et filiatio si qua esset in hac substantiali forma fundata, immediate denominaret ipsum verbum, vt suppositum ipsius gratiæ, & non vt suppositū humanitatis. Proportionabiliter ergo de gratia quæ est forma accidētalis loqui debemus, non prout est accidentalis forma, sed prout filiationem adoptiuam confert. Et proportionabiliter etiam de ipsa adoptiua filiatione, quam præstat gratia, theologari oportet, eo quod illi tantum subiecto conuenire potest, cui posset competere filiatio naturalis, si ipsa naturalis filiatio esset possibilis. Non enim potest Petrus adoptare leonem in filium, eo quod leo non est capax filiationis humanę naturalis. Sed Paulum poterit adoptare, quia licet in indiuiduo

neque

nequeat a Petro naturali generatione generari, in sua tamen specie consideratus capax est huiusmodi naturalis generationis. Ad quem modum theologandum esse censeo de filiatione adoptiua dei in hominibus, Nam licet homo aut angelus in suis speciebus non sint capaces naturalis generationis diuinæ, at ex gradu intellectualitatis in quo conueniunt cũ deo, capaces sunt huius generationis, quia verbũ diuinum, quod est in eodem intellectualitatis gradu, est vere filius dei naturalis. Cui omnes filij adoptiui debent esse conformes, Paul. ad rom. c. 8. dicente quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius &c. Ex quo infero, mihi satis esse vero simile, quod si Deus solitarius esset in seipso, idest, vnica tantum persona contentus, vt ipsum æstimarunt Etnici philosophi, nulla esse posset proprie, & rigurose loquendo adoptiua Dei filiatio in hominibus, & Angelis, & si eis daretur gratia eiusdem speciei cum ea quæ nunc confertur ipsis. Quoniam in ea natura quæ non est capax naturalis filiationis, nulla potest filiatio adoptiua reperiri: quia adoptionis filiatio naturalem imitatur filiationem. Ex ijs omnibus ad propositum deduco, idẽ prorsus esse dicendum de immediato filiationis adoptiuæ subiecto, quod dicimus de subiecto naturalis filiationis. Vnde sicut humanitas non esset in Christo immediatum subiectum filiationis diuinæ habitæ per gratiam, si gratia esset forma substantialis, & filiatio esset naturalis: ita neq. esse potest immediatũ subiectũ filiationis Dei adoptiuæ, neq. gratia, prout confert adoptiuã filiationẽ, immediate refertur ad humanitatẽ, sed ad verbũ humanitatis suppositũ. Quocirca cũ verbũ non sit secundũ se huius adoptiuæ diuinæ filiationis capaxe, necessario tenemur fateri Christum nullatenus esse adoptiuum Dei filium.

Ex his respondeo ad primam quinti argumenti partem, quod filiatio immediate respicit naturam, vt fundamentum sui ipsius, at non naturam, quæ in supposito præexistit illi generationi quæ est conditio fundandi talem relationem, sed naturam per huiusmodi generationem communicatam. Vnde nequit dici, quod filiatio adoptiua fundata in generatione spirituali factæ per gratiam, respicit immediate naturam humanam Christi, ita vt possit concedi, quod hæc filiatio competit Christo ratione ipsius humanitatis. Si quidem ipsa gratia esset natura substantialis vnita verbo substantialiter, vt ei est vnita humanitas, tunc fateri deberet Theologus, quod Christus quatenus gratus, idest, ratione gratiæ quæ ponitur substantialis forma, & natura, esset adoptiuus Dei filius. Sicut nunc dicitur, quod ratione humanitatis assumptæ est naturalis filius Beat. Virg. Tuncenim adoptiua Dei filiatio non respiceret immediate ipsum verbum, sed gratiam tanquam substantialem eius naturam, cuius ratione posset conuenire verbo, sicut ei competit passibilitas ratione humanitatis, quamuis ipsum

secundum se sit impossibile. Cæterum sicut est impossibile, Christū esse adoptiuum Dei filium, ita est impossibilis aliqua substantialis natura eiusdem ordinis cum gratia, quam diuinum verbum sibi possit hypostatica vnione copulare. Et quidem licet alias multis, & efficacibus argumentis ostendimus huius supernaturalis substantiæ impossibilitatem, non tamen nobis occurrit hactenus argumētum, quod ex præsenti doctrina desumitur: nimirū, quod si talis daretur substantia, illa assumptibilis esset à verbo, atq. adeo cōstitueret illud filium Dei adoptiuum, quod magnum esset inconueniēs, & forsam implicatoriū.

Ad confirmationem ex dictis patet solutio, procedit enim de natura per generationem habita, in qua ipsa filiatio naturalis fundatur: de qua iam concessimus, quod ratione eius potest supposito conuenire noua filiationis relatio.

Ad secundam partem eiusdem quinti argumenti respondeo, quod filiatio Dei adoptiua nō negatur Christo, quia sit relatio realis, vel rationis, sed qa est adoptiua, ex qua parte pugnat cū filiatione naturali.

Sextum argumentum satis bene dilluitur per solutionem inter arguendum assignatam. Ad replicam vero ibidem subiunctā dico, quod quamuis gratia ea præcisè ratione qua confert participationem formalem diuinæ naturæ, gratis sit simpliciter collata Christi humanitati, non obstante illud suppositionis debitum ex vnione hypostatica ortum: eo quod, vt sic, per se consideratur in ordine ad naturam humanam, quam eleuat ad consortium naturæ superioris, & suppositum tātum consideratur, vt suppositans ipsam humanitatem, quæ est consideratio quasi pure materialis: Cæterum si vellimus considerare gratiam prout adoptiuam confert adoptionem, necessario & per se respicit suppositum. Et licet Durando concederemus, quod gratia in Christo immediatius respiciat humanitatem, & ipsa mediante suppositum, adhuc tamen esset dicendum, quod gratia sub hac ratione per se, & principalius respicit suppositum quod constituit adoptiuum Dei filium, quam humanitatem. Vnde secundū hanc rationē, idest, si gratia tribueret Christo filiationem adoptiuam, illa suppositio, scilicet, assumptio humanitatis ad verbum, per se respiceretur a gratia. Non enim humanitati tribueret adoptiuam filiationem, nisi habito formali respectu ad suppositum, cui soli competit esse filium.

Ex quo infero, quod quantum attinet ad pręsentem tractationem, illa suppositio debiti ex vnione hypostatica proueniens tollit omnino rationem gratię, & liberalitatis, qualis necessaria est ad adoptionem. Ex his patet ad confirmationem. Cui ita respondetur, quod adoptio non qualemcumq. gratiam, & liberalitatem importat, sed quæ fit supposito iam existenti, saltem naturæ prioritate, at supposito Christi iam existenti in humanitate debetur omnis hæreditas supernaturaliū

bono-

bonorum, imo & ipsi humanitati debetur ex vi hypostaticę vnionis vt in tali supposito, prout in tali supposito. Vnde ipsa gratia vnionis facta humanitati excludit omnem adoptionis gratiam.

Ad septimũ & vltimũ argumẽtũ, recẽtiores quidã Theologi libenter cõcedũt, quod si Spiritus sanctus humanitatẽ assumẽret habituali gratia prӕditã, esset, in quantũ homo, filius Dei per gratiã habitualẽ. Verũ mihi hęc sentẽtia vehemẽter displicet, contra quã sic argumentor. Spiritus sanctus, illa data hypothesi, neq. esset filius Dei naturalis, neq. filius adoptiuus: ergo nulla ratione esset dicendus Dei filius, secũdũ humanitatẽ assumptã. Antecedẽs probatur, & primo quod nõ esset naturalis Dei filius, adeò est manifestũ, vt nostra probatione non egeat: quia habitualis gratia non sufficit filiũ Dei naturalẽ cõstituere eũ qui alias ex vi generationis ęternę filius Dei naturalis nõ est. Quod vero neq. adoptiuus esset Dei filius probatur, primo ex eo quod gratia, & gloria, & cętera supernaturalia ornamẽta; non minus essent debita humanitati assumptę ab Spiritu sancto, ex vi hypostaticę vnionis, atq. nũc de facto debẽtur humanitati Christi, quatenus fuit à verbo assumpta: Sed hoc debitum excludit à Christo adoptiuam filiationem, ergo & ipsam excluderet ab Spiritu sancto homine facto.

Secundo, adoptio, vt constat ex conditionibus superius positis ad adoptionem requisitis, non potest esse nisi circa personam alienam & extraneam, idest, quod non conueniat omnino cum adoptato in natura, ita vt vel sit eiusdem numero naturę, vt verbum est eiusdem naturę cũ patre diuino, vel sit aliquid eius, vt filius in humanis cũ suis parentibus, & vel habeat ius naturale ad ea bona ad quorum hęreditatẽ adoptatur. At Spiritus sanctus si fieret homo, nõ esset persona magis extranea a natura Dei adoptantis, quã est verbũ caro factũ, neq. minus essent illi propria, & naturalia cęlestia bona, quã verbo. Igitur data illa hypotesi, Spiritus sanctus nõ esset capax adoptiuę filiationis diuinę.

Denique tertio id ipsum probo. Spiritus sanctus data hypothesi argumenti, non esset filius Dei adoptiuus secundum humanitatem: nam adoptio, vt multis circa tertiam conclusionem, & in solutione quinti argumenti conabamur ostendere, non conuenit naturӕ ex parte suppositi prӕsuppositӕ. Neq. esset adoptiuus Dei filius secũdum diuinitatem, seu quod est idem, secundum ipsum diuinum Spiritus sancti suppositum: quia diuino supposito nulla potest fieri gratia, quę tamẽ est adoptioni essentialis, & intrinseca, vt reliquimus explicatum: Ergo nulla ratione poterat esse filius Dei adoptiuus.

Hęc argumenta adeo sunt efficacia, vt ego solutionem illis sufficiẽtem non inueniam, prӕsertim si supponamus ea respectu Christi efficaciã obtinere. Vnde ad octauũ & vltimũ argumentũ negatur antecedens. Probationi negãda est cõsequẽtia. Quia licet nõ sit filius natura

lis, est tamen verus Deus eiusdē omnino substantię, & naturę cū Deo adoptante, nullamq; ab ipso extraneitatē habēs in natura, sed omnimodā, & singularissimā identitatē, & ob id iure naturali debita sunt ei omnia cęlestia bona, ad quorum hæreditatem terminari poterat diuina adoptio. Vnde in humanitate assumpta non magis esset adoptionis capax, quam verbum in assumpta carne.

Cōfirmationi dico, quod Spiritus sanctus, vt deus, esset gratus deo dilectione, & gratitudine infinita, & substantiali, vt Spiritus infinite perfectus. Vt homo autem esset tunc per gratiam habitualem Deus participatiue, & participata gratitudine gratus, & acceptus Deo, sicuti diximus de Christo, ut homine; quia humanitas eius capax esset huiusmodi gratitudinis. Non uero esset dilectus, vt filius adoptiuus, quia talis dilectionis, neque ut Deus, neque ut homo, capax est, aut esse potest, quamcumque assumat naturam. Et idipsum de patris persona censendum est. Et hactenus dictum sit de isto dubio, & de prima principali huius nostræ relectionis controuersia.

QVAESTIO SECVNDA.

Secunda quæstio suo ordine disputanda succedit, qua quæritur: Num habitualis gratia fuerit humanitati Christi necessaria, in ratione dispositionis, ad hypostaticam vnionem cum verbo. Duobus articulis absoluenda est hæc disputatio: In priori tractabitur de dispositione secundum naturæ ordinem præcedenti: in posteriori vero de dispositione concomitante.

Artic. 1. In primo ergo articulo quæritur, Vtrum habitualis Christi gratia rationem habuerit dispositionis pręcedentis hypostaticam vnionem in Christi humanitate. Non fit in præsentia sermo de temporis antecessione, supponimus enim, idquod certa est fide tenendū, Christi, videlicet, humanitatē non prius tēpore extitisse in rerū natura productā, quā a diuino verbo assumeretur. De qua re nō nihil in præced. quæst. diximus. De prioritate ergo naturæ dumtaxat hic disputamus. Et sententia affirmatiua sequentibus comprobatur argumentis.

Primū desumo ex illo ps. 44. dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatē, propterea vnxit te Deus tuus prę participibus tuis. Et suppono ad vim argumenti ex prædicto testimonio desumendam, quod iuxta Sāctorum Patrum intelligentiam, quorum præcipua testimonia in quæstione præcedenti adduximus, de gemina spirituali vnctione hoc testimonium ad literā explicari potest, & de vnctione qua per gratiam vnionis vncta fuit Christi humanitas, & de vnctione in eadem Christi humanitate facta per habitualem gratiam, & cœlestia Spiritus sancti charismata. Quæ posterior vnctio ex priori habuit originem, & ob

id per

id per modum vnius vnctionis à Regio vate in testimonio citato,& a Paulo ad Hebræos. 1. refertur. Quod inartificiose minime factum est,nam vulgatũest illud Aristotelicũ proloquiũ,quod vbi est vnum propter aliud,ibi est vnum tantum:vnum quidem, nõ identitatis,sed ordinis vnitate. Quo supposito in hunc modum Primum argumentum deduco. Incitato testimonio asseritur,quod ob id deus per gratiam vnionis Christum,vt hominem, præ cæteris omnibus hominibus iustis vnxit,quia dilexit iustitiam, & odio habuit iniquitatem: Ergo huius modi actus dilectionis iustitiæ, & odij iniquitatis causa exciterunt prædictæ vnctionis. Sed non aliam potuerunt habere causalitatem,quam dispositiuam,ergo,&c. Vlterius. Hi actus cum fuerint supernaturalis ordinis supernaturalis charitatis amorem includentes,necessum fuit, vt a supernaturalibus, & infusis habitibus gratiæ,& charitatis processerint. Igitur habitualis Christi gratia, quatenus fuit principium charitatis, & prædictorum actuum, vnionem hypostaticam præcessit in ratione dispositionis:

Secundo. Humanitas secũdũ se improportionata est diuino verbo, & vnioni hypostaticę cũ ipso:ergo necesũ fuit,aut saltẽ cõgruũ,quod per gratiam habitualẽ eleuaretur,& fieret proportionata, eiusdemq. supernaturalis ordinis cum ipso verbo, & cum hypostatica vnione.

Tertio. Natura humana extreme distat a diuino verbo:ergo conueniens fuit, vt per aliquod medium attingeret vnionem cum ipso. Antecedens patet,quoniam humanitas est natura creata,finita, & ordinis purè naturalis: Verbum autem in factum est,infinitum,in creatum,& supernaturalis ordinis. Consequentia autem videtur manifesta, quoniam de extremo ad extremum conueniens transitus fit per medium,quod est inter vtrumque extremum:sed gratia est huiusmodi medium,nam est forma quidem creata, & non omnibus modis infinita; est tamen supernaturalis ordinis diuini, & infiniti: in primo conuenit cum humanitate,in secundo cum diuino verbo: atque adeo medium est inter vtrumque extremum. Ergo, &c.

Quarto. Si qua ratione contraria sententia esset, vt verior, seu, vt probabilior statuenda, maxime quoniam humanitas in Christo non prius etiam ordine naturæ habuit esse existentiæ, quam esset vnita verbo:atque adeo nec prius natura capax fuit huiusmodi accidentalis formæ,quoniam forma accidentalis præsupponit esse existentiæ in subiecto. Hæc autem ratio non est efficax,ergo,&c. Probatur minor,in instanti generationis substantialis, v.c.ignis, calor prius natura suscipitur in materia prima, quam forma introducatur in eadem materia, ac proinde priusquam materia accipiat esse existentiæ a forma ignis: Ergo non est necessarius omnino ille ordo,quem assignata ratio prætendit inter esse existentiæ,& formam accidentalem: Ergo

Chri-

Christi gratia non obstāte ratione prædicta habere potuit rationem antecedentis dispositionis. Medina 3. p. q. 7. art. 13. dissoluit argumentum hoc, assignando inter gratiam, & calorem manifestum, suo Iudicio, discrimen. Et in hoc consistit, quod calor est quędam passibilis qualitas, atque adeò bene potest præcedere formam ignis in genere causæ materialis: gratia vero non habet quod sit passibilis qualitas, sed quædam proprietas consequens hypostaticam vnionem. Sicut risibilitas proprietas est consequens rationalem essentiam. Vnde sicut risibilitas in nullo genere causæ potest antecedere rationalem essentiam, ita neque gratia in aliquo genere causæ hypostaticam præcessit vnionem. Hęc solutio non satis placet, nam quod aliqua accidentaria forma sit passibilis qualitas, conferre quidem potest ad hoc, quod prius tempore introducatur in subiecto ad expellēdam formam contrariam, quam in eodem subiecto introducatur forma ipsa substantialis ad quam disponit, ut patet in exemplo caloris, qui prius tempore producitur in ligno, quam in eius materia forma ignis introducatur: Sed ad prioritatem naturæ nihil retulerit ratio passibilis qualitatis, nam quæcumque forma accidentalis, quæ constituit proportionem inter subiectum, & formam principalem, habere potest vim dispositionis ordine naturæ præcedentis. Vnde quamuis contritio passibilis qualitas non sit, ordine tamen naturæ in genere dispositiuæ, & materialis causæ gratiam iustificantem præcedit. Igitur cum gratia sit forma constituens proportionem inter humanitatem, & verbum, quamuis non sit passibilis qualitas, potest ordine naturæ præcedere in ratione dispositionis. Exemplum allatum de risibilitate nō est satis idoneum, quoniam risibilitas est potentia proxime disponens ad operandum, & non ad esse, atque adeo ex natura sua pręsupponit in omni genere causæ naturam existentem, & completam in suo esse substantiali: sicut enim operatio præsupponit esse, ita & potētia operatiua necessum, est idem in et esse præsupponat. Cæterum gratia per se primo non disponit ad operari, sed est forma supernaturalis conferens diuinum esse participatum, vt cum S. Th. diximus a principio Relectionis huius: atque adeo qua ratione dat illud esse proportionatum diuino verbo, idest, eiusdem ordinis cum ipso, potuit ipsam humanitatem ad hypostaticam vnionem disponere.

Confirmantur hęc omnia, Probubilis est sententia quam docuerunt Scotus, Dur. & alii quidam graues Theologi, in 3. dist. 6. nimirum, quod Christi humanitas per existentiam propriam, & sibi connaturalem existit, & quod prius naturæ prioritate extitit ipsa christi humanitas in propria existentia producta, quam fuerit verbo vnita: qua sententia supposita sic arguitur in confirmationem præcedentium. Gratia prius natura potuit in humanitate christi recipi,

quam

quam ipsa humanitas assumeretur a uerbo, in illo, videlicet, priori naturæ, quo humanitas præintellecta fuit existens, priusquam vniretur verbo: Ergo gratia habere potuit rationem dispositionis præcedentis hypostaticam unionem. Quod si habere potuit, assignanda est causa ob quam de facto non habuerit. Quæ sane causa non videtur assignabilis, quin potius oppositum videtur vrgere rationabilis causa, quæ in hoc consistit, quod ad dignitatem, & excellentiam hypostaticæ vnionis pertinebat, ut uerbum vniret sibi humanitatem valde perfectam, supernaturali perfectione, & supernaturalibus habitibus exornatam.

In oppositum facit S.Th. doctrina, 3.p. q.7. art. 13. ubi docet expresse, verbum unitũ fuisse humanitati nulla dispositione mediãte.

In hoc dubio, duę inter Theologos scholasticæ factionis extremę reperiuntur sententiæ. (nam antiqui Patres parum, aut nihil de hac quæstioue dixerunt) Prima sententia affirmat, habitualem gratiam veram in Christi humanitate dispositionem naturæ ordine antecedentem fuisse ad unionem cum verbo. Vnde fatetur hæc sententia, quod prius in genere causæ dispositiuæ, & quasi materialis gratia fuit in humanitate Christi recepta, quam ipsa humanitas fuerit verbo personaliter vnita. Ita docent Enricus gandauens. loc. quęst. præced. citatis. Alex. Alen. 3.p.q.7. memb. 1. & q. 12. memb. 2. S. Bon. in 3. d.2.q.2. Dion. Carth. ead. d.q.5. Palud. ibidem. q.2. Mars. in 3. q.10. art. 1. Gab. in 3.d.1. & S.Thom. dist.2. q.2. Verum est, quod ij autores, non in omnibus sibi ipsis consentiunt. Alexand. enim Alen. & Enricus, hanc dispositionem adeo necessariam esse iudicauerunt, ut multis videatur eos existimasse, non aliter constare potuisse hypostaticam vnionem, secundum etiam absolutam Dei potentiam, quam hac interueniente dispositione, nos tamen in quæstione præcedenti ab hac existimatione hos auctores excusauimus.

Gabriel in 2. d. 2. q.2. con.2. existimat, quod qui teneret sententiam, quæ docet solam rationalem naturam assumptibilem esse a diuino uerbo, cõsequenter fateri teneretur, gratiam fuisse dispositionem adeo necessariam ad hypostaticam vnionem, ut nulla potentia fieri potuisset, quod humanitas non disposita, & eleuata per habitualem gratiam, assumeretur a uerbo. Verum ego non video necessariam huius posterioris sententiæ, cum priori counexionem. Nam qui censeret solã rationalẽ naturam assumptibilem esse a diuino supposito, facile quoque posset, & apparenti cum ratione dicere, quod solus intellectualitatis gradus, in quo rationalis natura cum Deo conuenit, constituit humanitatem assumptibilem a verbo, quam proinde potuit verbũ sibi copulare, & gratia, & omni habitu supernaturali destitutã, suisq; tantum naturalibus perfectionibus præditã. Cæteri vero Theo-

lo-

logi qui huic primæ opinioni pattocinātur, ingenuè fatentur, fieri potuisse per absolutā dei potentiam, quod humanitas absque vllo supernaturali ornamento assumeretur a verbo: sed ad decentiam, & congruitatem, iniquiunt, pertinuit, vt non aliter quam per gratiam habitualem dispositam a verbo fuerit assumpta.

Sed alia sententia in opposito extremo docet, gratiam non habuisse rationem dispositionis præcedentis vnionem hypostaticam: atque adeo fatetur hæc sententia, quod gratia Christi habitualis in nullo genere causæ antecesit hypostaticam vnionem, sed quod omnibus modis fuit naturæ ordine posterior. Ita S. Tho. 3. par. quæst. 7. a 13. ad secundum, & q. 2. ar. 10. quamuis forsam, in 3. d. 2. q. 2. fuerit contrariæ opinionis. Sequntur S. Tho. omnes fere eius discipuli. Docuerūt eamd. sententiam. Scotus. in 3. d. 2. q. 2. Ricard. ead. dist. art. 1. quæst. 3. & Dur. ibidem, quæst. 3. Et Hæc sentētia mihi apparet probabilior, & vera.

Probatur primo: natura humana in Christo, non prius natura extitit in rerum natura extra suas causas producta, quàm vniretur verbo, nā vt D. Tho. 3. part. quæst. 17. à 2. docet, natura humana Christi existit per ipsnm esse verbi: Ergo non prius natura fuit eleuata, & disposita per gratiam habitualem quam vniretur verbo. Consequentia patet, quia esse accidentale, siue sit naturalis, siue supernaturalis ordinis præsupponit esse existentiæ substantialis in subiecto Hoc argumētum explicabitur amplius in solutione ad tertium.

Secundo probatur. Diuinum verbum in hypostatica vnione supplet rationem, & officium naturalis suppositi, & personalitatis humanæ, sed humana personalitas si ibi adfuisset, immediate vniretur humanitati nulla interueniente dispositione accidentali: Ergo diuinum verbum immediate fuit vnitum humanitati absque vllá dispositione interueniente.

Confirmatur. Natura substātialis immediatum habet ordinem ad substantiale suppositum, sicut materia prima habet immediatam habitudinem ad Formam substantialem, quatenus ei confert esse substantiale, quod est primus gradus quem forma substantialis confert materiæ. Sed materia nullam admittit dispositionem ad substantialem formam quantum ad hunc primum gradum, propter habirudinem immediatam quam habet ad ipsam, vt docet. S. Thom. 1. part. q. 76. art. 6. ad primum, ergo eadem ratione natura substantialis nullā admittit dispositionem accindentariam ad vnionem cum supposito substantiali, siue illud suppositum sit finitum, siue infinitum, nam quantum ad hoc eadem est omnino ratio de vtroque supposito.

Tertio probatur. Natura substantialis non est secundum aliquam rationem accidentariam terminabilis a substantiali supposito, sed dun-

duntaxat est terminabilis quatenus est substantialis natura: ergo nullam admittit accidentariam dispositionem, cuius ratione efficiatur terminabilis a supposito substantiali siue creato, & proprio, siue increato, & supplente vicem proprii suppositi. Patet consequẽntia, quoniam si talem ponamus dispositionem, consequenter fateri tenemur, quod suppositum non terminat immediate naturam substantialem, qua ratione substantialis est, sed terminat ipsam immediate, ratione talis dispositionis, idest, secundum, quod est affecta tali accidentaria dispositione. Antecedens vero probatur, quia natura substantialis, eo solum quia natura substantialis est, postulat terminationem suppositalem, nam alias, quandiu est interminata tali terminatione, semper manet imperfecta, & dependens, Ergo quatenus est substantialis natura habet immediatam habitudinem ad suppositum in quo perficitur, & completur.

Quarto. arguitur. Sequitur ex contraria sententia, vnionem verbi cum humanitate non substantialem esse sed accidentariam. Consequens hæreticum esse, a S. Thom. censetur. 3. par. quæst. 2. at. 6. & putat illud in 6. synodo generali haberi damnatum. Ergo, &c. sequella probatur. Vnio verbi non immediate facta est ad humanitatem, (iuxta contrariam sententiam) prout est substãtialis natura, sed prout est per gratiam eleuata, & disposita, quæ dispositio accidentalis est, ergo nequit hæc vnio substantialis simpliciter vocari.

Quinto. Si humanitas christi in aliquo instanti naturæ præintellecta fuit disposita per gratiam, antequam vniretur verbo, sequitur, quod rationabiliter possumus concedere Christi humanitatem meruisse de condigno Vnionem hypostaticam sui ipsius cum diuino supposito. Consequens à nullo theologorum admittetur, imo neque ab August. vt constat, ex lib. de prædest. sanct. cap. 15. & lib. de bono perseuerantiæ, cap. vltimo, & in Enchir. cap. 40. & tract. 105. in Ioan. quibus in locis Christum, aut eius humanitatem nullatenus ineffabilem hanc vnionem promeruisse, vt veritatem certam, & indubitatam docet. Ille homo, inquit, vt à verbo dei Patri coæterno in vnitatem personæ assumptus esset vnigenitus filius, vnde hoc meruit? Et post pauca subiungit. Humana merita hic conticescant, & cet. Scholastici theologi legantur, in 3. d. 4. & certe contraria sententia in Fotinianum facile prolabi posset errorem, de quo vide S. Tho. 4. contra gent. c. 28, ergo vera, est nostra, imo S. Tho. sententia. Probatur sequella. In eo instanti naturæ inquo humanitas præintelligitur grata, potest etiam præintelligi cum habitu charitatis, & cum operatione actuali ipsius charitatis, nam cum omnia hæc in eodem instanti esse possint in anima, possunt etiam præintelligi secundum eandem naturæ prioritatem: actus vero charitatis elicitus ab anima grata,

& sanctificata meritorius est de condigno: Ergo per huiusmodi actū posset Christi humanitas mereri de condigno, velut minimum, de congruo hypostaticam vnionem.

Hæc sunt argumenta, quæ mihi apparent efficaciora pro secunda nostra sententia, & quæ tantam habent vim, vt parum probabilitatis relinquant in sententia contraria. Alia duo argumenta solent fieri pro eadem opinione.

Primum est: gratia Christi, est effectus vnionis hypostaticæ, iuxta illud, Io. 1. vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre, &c. Ergo improbabiliter dicitur, quod gratia Christi præcessit vnionem hypostaticam, ordine naturæ in genere causæ dispositiuæ.

Secundo. Si Christi humanitas prius natura extitit grata, quam vniretur verbo, sequitur quod in illo priori naturæ fuit filia Dei adoptiua. Consequens non est admittendum ergo, &c. Sequella patet, quia gratia recepta in subiecto, quod est extraneum a natura diuina, constituit illud in adoptiua dei filiatione: Ergo cum in illo priori naturæ humanitas sit extranea a natura dei, efficietur filia dei adoptiua.

Hæc tamen duo argumenta parum mouent pro ista sententia. Ad primum enim diceretur, quod gratia in genere causæ efficientis, & quasi formalis esset posterior vnione hypostatica, vt pote quæ eius fuit effectus. Cæterum in genere causæ materialis, & dispositiuæ, esset prior eadem hypostatica vnione. Vt solet dici de contritione, quod in genere causæ effectiuæ est posterior gratia iustificante, estq; effectus eius: in genere tamen causæ materialis prior est eadē gratia.

Ad secundum, negatur sequella: præsupponit enim hoc argumentum quodam principium falsum: videlicet, quod adoptiua filiatio possit referri ad naturam, cuius oppositum ostendit. S. Th. 3. p. q. 23. ubi docet filiationem siue naturalem, siue adoptiuam nō ad naturam, sed immediate ad suppositum esse referendam. Quæ res fuse satisfuit in vltimo dubio quæst. præcedentis exposita.

Ex dictis in hac quæstione sequitur primo. Falsam esse sententiam quorundam Theologorum, ex his quos retulimus pro prima opinione, e quorum numero fuit Alex. Alens, asserentium gratiam christi habitualem, vere appellari posse gratiam vnionis, quatenus fuit medium disponens naturam humanam ad vnionem cum verbo. Falsitas huius sententię constat ex dictis. Gratia namque habitualis non mediat inter humanitatem, & verbum. Et quidem apud grauiores Theologos gratia vnionis est ipsamet vnio hypostatica seu ipsum verbum, vt communicatum humanitati per vnionem hypostaticā, iuxta modum superius expositum.

Sequitur secundo, falsum esse omnino, quod docuit Gabriel supra citatus, scilicet, quod verbum, & humanitas vniuntur mediante gra-

tia,

tia, tãquam glutino quodam spirituali conglutinante hæc duo extrema: sicut duæ tabulę vniri solent materiali glutino. Ista sententia nõ modo est falsa, verum satis impertinenter asserta. Quoniã iuxta illam, gratia non solum habet rationem dispositionis ad vnionem hypostaticam, sed & rationem formæ, seu principij effectiui vnientis verbum cum natura humana. At sine ratione hæc tanta virtus vnitiua tribuitur gratię.

Argumenta a principio pro contraria sententia proposita, non difficilem habent solutionem, & si eorum singula singulis egeant solutionibus.

Ad primum igitur argumentum negandũ est, illa verba, Propterea vnxit te Deus deus tuus, &c materialem, seu dispositiuam importare causalitatem. Sed dicendum est designare finalẽ, seu quasi finalẽ causam, & consequentem ad ipsam spiritualem christi humanitatis vnctionem, ita vt fiat sensus: Propterea vnxit te Deus &c. vt diligeres iustitiam, & odires inquitatem. Ita interpretatur hunc locum S. Aug. in eius enarratione. Aliam huius loci explicationem memini me supra retulisse ex S. Athanasio in Concione 2. contra Arrianos, quæ & si non tam communiter, vt præcedens intelligentia apud sacrorum bibliorum versetur interpretes, non ob id tamen non debet in magno prætio haberi. Quam proinde reuisat diligens lector.

Ad secundum respondetur, naturam humanam ex se non esse improportionatam, secundum cõtrarietatem ad vnionem cum verbo, atque adeo non eget dispositione aliqua accidentali, per quã auferatur cõtraria improportio. Est tamẽ improportionata negatiue, idest, ex se non habet proportionẽ, vt vniatur verbo, hanc tamẽ improportionẽ negatiuam nulla qualitas accidentaria potest auferre ab ipsa. Itaque, & si constituamus humanitatem ipsam prius, vel tempore, vel natura quam vniretur verbo vniuersis supernaturalibus donis & habitibus præditã, tam improportionata esset vnioni, atq. improportionata est ex sua propria natura. Ratio huius est. Quoniã suppositũ diuinũ, quatenus supplet vicẽ humani suppositi, nõ vnitur humanitati prout est affecta, & eleuata per gratiã, & perquoscumq. supernaturalis ordinis habitus, sed immediate vnitur illi, quatenus est talis natura substantialis. Atq. idcirco gratia tunc interueniret ibi cõcomitanter, & quasi per accidens, quia verbum in ratione suppositi humanã terminãtis naturã nõ respicit gratiã, qua ratione ipsam humanitatem ad hypostaticã vnionem disponit: eo quod, vt supra dixi inter suppositũ, & naturam substantialem immediata est habitudo. Fateor quidẽ, q si loquamur in esse morali, sicut peccatum constitueret humanitatem improportionatã, hypostaticę vnioni, ita gratia

eam magis congruam & adaptatam eidem vnioni redderet, quam ipsa humanitas esset ex natura sua. Nos autem hic de proportione, & dispositione physica loquimur: & hanc omnino a gratia excludimus comparatione ad vnionem hypostaticam.

Ad tertium cōcedo antecedens, & nego consequentiam. Dico. n. ꝙ licet humanitas extreme distet à verbo, nō tamē potest ad eius vnionem peruenire per aliquod medium, quia nullum est tale mediū Sed immediate diuinum verbum debet vniri humanitati, complens capacitatem, quæ in ipsa est ad talem vnionem: & eam abedientialē potentiam actuans, per quam natura immediatum ordinem habet ad verbum, tanquam ad suppositum vicem humani suppositi supplens. Cum autem argumentum instat, quod gratia habet rationem medij: facile dicitur, quod gratia habet quidem rationem medii inter humanitatem, & verbum, secundum ordinem naturæ, & perfectionis, vt argumentum probat: non autem habet rationem medij dispositiui ad vnionem hypostaticam, propter immediatam habitudinē naturæ ad suppositum.

Ad quartum dicitur primo, illam rationem non esse fundamentalem, & magis efficacem ad probandam nostram sententiam. Quoniam, & si gratis admittamus Christi humanitatem prius natura extitisse creatam, seu genitam, quam vniretur verbo: adhuc dicendum esset, quod gratia non potuit habere rationem dispositionis ad vnionem hypostaticam. Quod adeo verum existimo. vt id ipsum censuerim dicendum, etiam si admittamus humanitatem Christi prius natura, quam assumeretur a verbo fuisse eleuatam per gratiam: quoniam repugnat hypostaticæ vnioni, quod suppositum terminet naturam, prout est effecta aliqua forma accidentali, eo quod inter suppositum, & naturam substantialem est immediatus ordo, Et hæc est ratio fundamentalis nostrę sententiæ. Et quidem quamuis Scot. & Durand. in ea fuerint sententia, quod humanitas Christi existit per propriam existentiam: docent nihilominus cum S. Thom. Gratiam habitualem non mediare inter humanitatem, & verbum in ratione dispositionis.

Secundo respondetur, quod illa ratio est sine dubio sufficiens ad probandam nostram sententiam, & si fundamentalis non sit, & primaria. Ad impugnationem respondetur, quod nulla dispositio accidentalis præcedit ordine naturæ in materia prima introductionem formę substantialis quantum ad primum gradum, quem confert materię ipsa substantialis forma. Primus autem gradus est Esse substātiale formale, quod necessario præsupponitur in subiecto ad quodcunque esse accidentarium. Ad intelligentiam huius solutionis videnda est doctrina Sancti Thomæ. 1. par. loco citato, vbi aperte do-

te docet, quod ad primum istum gradum formalem, quem tribuit substantialis forma, nulla præcedunt accidentia in materia, ad reliquos autem gradus formales præintelliguntur accidentia in ratione dispositionum: ita quod accidentia, quæ consequuntur primum gradum, disponunt ad gradum secundum, & quæ sequuntur secundum gradum, disponunt ad tertium, & sic in reliquis. V. g. accidentia, quæ sequuntur in generatione hominis ad esse substantiale, disponunt ad esse corporeum, & quæ sequuntur ad esse corporeum, disponunt ad esse vegetatiuum. Ratio autem ob quam Sanct. Tho. inducitur ad asserendum, nullam præcedere dispositionem ad primum gradum formalem ea est, quod inter materiam primam, & formam substantialem prout confert illum primum gradum formalē, scilicet, esse substantiale, est immediata habitudo: atque adeo materia se ipsa absque vlla media dispositione vnitur formæ substantiali quantum ad hunc primum gradum: ad vlteriores vero gradus materia non est sua natura determinata, vnde postulat dispositiones, quibus determinetur. Quæ ratio nostro intento facile accommodari valet, quia natura substantialis se ipsa determinata est ad suppositum, seu admodum constitutiuum suppositi, (quem solemus modum suppositalem vocare) atque adeo nulla media eget dispositione, vt supposito vniatur, & per ipsum suppositalem modum terminetur, & compleatur.

Ad confirmationem patet solutio ex dictis. Sed occasione eorum quæ dicuntur in hac confirmatione, posset quispiam dubitare. Dubitatio
Num si vera esset Scoti, & Durand. sententia, quæ asserit Christi humanitatem per propriam, & sibi connaturalem existentiam existere vnitam verbo, & per eandem præextitisse ante ipsam hypostaticam vnionem, consequenter esset dicendum, humanitatem Christi prius natura fuisse gratia habituali præditam, quam verbo vnitam. Ratio dubitandi pro parte affirmatiua colligitur ex his quæ paulo superius diximus, nimirum, quod gratia, & si in genere naturæ nec habuerit, neque habere possit rationem dispositionis ad vnionem humanitatis cum verbo, in ordine tamen morali humanitas eleuata per gratiam aptior est, & magis disposita ad hanc vnionem, quam in puris naturalibus constituta: Ergo cum Christi humanitas illa sententia supposita capax esset gratiæ prius natura quam vniretur verbo, consentaneum rationi apparet dicamus, eam in illo priori naturæ, quo vnioni præextitit, ornatam fuisse habituali gratia, vt aptior esset morali congruitate ad vnionem hypostaticam.

Sed Resp. vero similiorem esse contrariam sententiam, tum quia iuxta ordinem naturæ consentaneum natura substantialis nullius ac-

ciden-

cidentis est capax, priusquam suppositaliter terminetur. Nam ante huiusmodi terminationem, & suppositale complementum, natura substantialis potius est subiectum, Quo, quam subiectum. Quod: Et est præterea imperfecta, & in completa in suo esse substantiali. Complementum autem substatiale præsupponendum est ad omnem accidentariã naturæ affectionem, & dispositionem. Vnde negandũ est argumento facto, quod Christi humanitas in illo priori naturę, capax esset gratiæ, aut cuiusuis alterius formæ accidentalis. Item etiã speciali ratione hęc nostra sententia probatur. Quia multo maior congruentia esse videtur, quod Christi humanitas accipiat gratiã, & omnia supernaturalia dona per modum proprietatum consequentium hypostaticam vnionem cum verbo: quam quod haberet moralem illam dispositionem, quam illi posset cõferre gratia ante hypostaticam vnionem suscepta. Maxima enim Christi dignitas est, quod habeat gratiam, & gloriam quasi vnigeniti a patre, id est, conuenientẽ illi, eo quod est naturalis Dei filius, & ex personali vnione in eius humanitate resultantem.

Articulus secundus.

Vtrum gratia habitualis ita sit principium concomitans vnionẽ hypostaticam, quod fluat simplici resultantia, absque noua media actione ex ipsa vnione hypostatica vti eius proprietas, & propria passio: Sicut risibilitas dimanat ab essentia rationali, & rugibilitas a Leonina essentia.

Pars affirmatiua primo probatur, ex illo Ioan. 1, vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre: nomine gloriæ secundum probabilem August. intelligentiam, tract. 2. in Ioãn. designatur gratia Christi habitualis consumata per beatam visionem: Et ponderanda est illa geminatio vocis, Gloriam, quæ videtur denotare gratiam cõsumatam pertinere ad christum, vti eius proprietatem, eo quod est vnigenitus Patris. Lege cano. lib. 12. de locis, c. 14. vbi ad hoc propositum eleganter ponderauit hoc testimonium.

Secundum argumentum sumitur ex Authoritate. S. Th. 3. part. q. 7, art. 13. ad secundum, vbi dicit, quod gratia non intelligitur, vt antecedens vnionem, sed vt ipsam consequens, tanquam eius naturalis proprietas Et inducit ibidem August. in Enchir. c. 40. dicentem, gratiam fuisse Christo naturalẽ. At naturalis proprietas rei absque noua actione per simplicem resultantiam dimanat. Ergo, &c. Idẽ ipse S. Tho. in eodẽ ar. 13. dicit gratiam causari in Christi humanitate ex diuinitatis præsentia, sicut lumẽ causatur in aere ex pręsẽcia solis. Quod confirmat ex illo Ezechielis vaticinio, c. 43. gloria dei Israel in-

ingrediebatur per viam orientalem, & terra splendebat a magestate eius. Terram splendescere a magestate dei ingredietis per viam orietalem, quid designabat aliud quam Christi humanitatem mirabili gratiæ splendore fulgere ad ingressum gloriæ dei Israel per orientalē portam? idest, quod ex gloriosa diuini verbi cum humanitate vnione diuinus gratiæ fulgor in ipsa humanitate resulcauerit: nam ineffabilis diuini verbi incarnatio gloria dei a propheta Isa. c. 6. appellatur: Sed tunc sic nostrum secundum procedit argumentum. Ex solis præsentia ad corpus diaphanum naturali resultantia lumen effluit, quod ipsum diaphanum corpus lucidum reddit, & illustratum: Ergo ex præsentia diuini verbi ad naturam humanam naturali quodam effluxu habitualis emanauit gratia, quæ veluti fulgentissimus quidam diuinæ claritatis radius ipsam illustratā & mire splandescentem constituit. Sed ratione præterea Confirmo totam hanc. S. Tho. doctrinam. Diuinum verbum est ipsa lux per essentiam, iuxta illud Ioan. 1. erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, gratia autem est quodam participatum lumen diuinum, & infussio gratiæ in anima est quædam supernaturalis illustratio, iuxta illud. Paul. 2. Corinth. c. 4. qui dixit lumen de tenebris splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, &c. ergo rationabiliter dicitur a S. Th. quod sicut ad præsentiam solis fit irradiatio luminosa in corpore diaphano, ita ad præsentiam verbi in humanitate Christi subsequta fuit spiritualis irradiatio per gratiam in anima eius.

Tertio. Diuinum verbū vnitum fuit humanitati, quatenus, est fons & principium totius spiritualis vitæ, ergo ex vnione ipsius ad humanitatem consequta fuit spiritualis vita facta per gratiam in anima Christi. Antecedens videtur certum, & consentaneum modo loquendi sacræ scripturę, & Patrum testimonijs. Consequentia vero probatur, quoniam ex eo, quod calidum vniatur subiecto in ratione calidi naturaliter sequitur, quod calefaciat subiectum cui vnitur. Ergo, si verbum fuit vnitum humanitati in ratione principij effectiui spiritualis vitæ, consequenter resultauit vita spiritualis in Christo humanitate per gratiam.

Quarto arguitur. Eo ipso quod res inferioris ordinis coniungitur rei ordinis superioris, consequitur absque aliqua media actione quædam perfectio in re ipsa inferiori participata ex coniunctione ad superiorem, V. c. cogitatiua quæ secundum se non est particeps discursus, & ratiocinationis, ex coniunctione ad itellectum in homine absque vlla media actione participat quandā vim ratiocinandi, & discurrendi. Similiter auctore S. August. epist. 3. ad Dioscorum, corpus in resurrectione ex coniunctione ad animam beatam gloriosam participabit immortalitatem, & alias præclarissimas gloriæ dotes: ergo,

rationi

rationi consonat dicere, quod anima Christi ex coniunctione ad verbum absq. alia noua actione per simplicem emanationem participauit supernaturalem vitam gratiæ.

Quinto. Ex ipsa gratia habituali in essentia animæ suscepta naturaliter oriuntur in potētijs animę supernaturales virtutes, & dona Spiritus sancti, vt autor est S. Tho. 12. q. 110. At diuinum verbum multo eminentius præhabet in se perfectionem gratiæ, & donorum supernaturalium, quam ipsa gratia cōtineat virtutes, & dona Spiritus sancti: Ergo à fortiori dicendum est, quod ex coniunctione verbi ad humanitatem naturaliter consequuta fuit gratia habitualis in Christi anima cum cæteris supernaturalibus donis.

In hoc dubio sunt simul explicanda alia duo, quæ valde conferunt ad eius intelligentiam. Alterum est an gratia sit connaturalis Christo. Alterum vero, an ipsi gratiæ sit connaturale esse in tali subiecto, scilicet, in Christo.

Et quidem ista duo sunt omnino dissimilia, bene enim stare potest, quod gratia sit connaturalis Christo, ita quod Christo naturali debito cōpetat gratia, & quod ipsi gratiæ per accidēs se habeat esse in Christo, sicut est illi per accidens esse in Petro. V. G. animali connaturalis est calor, & debitus est illi naturali debito, vt sit instrumentum animalis & sensibilis vitæ, calori autem per accidens est, quod sit in animali, & quod sit vitale instrumentum. Vnde necessum erit ista exponere.

In hoc igitur dubio tres versantur sententiæ. Prima docet habitualem gratiam, nulla ratione fuisse necessariam Christo, neq. ipsi debitam connaturalitatis debito, sed ex quadam congruentia morali fuisse illi tributam. Scot. Durand. & alij ex scholasticis Theologis in 3. d. 13. hanc sibi suassere sententiam. Quam & fortassis docuerunt ij Theologi, quorum opinationem retulit Palud. ead. d. q. 3. qui dixerūt habitualem gratiam non fuisse Christo necessariam, sed sufficere illi vnionis gratiam. Puto enim eos non congruitatem, sed solam necessitatem gratiæ negauisse in Christi humanitate.

Secunda sententia in alio extremo docet, gratiam habitualem esse connaturalem Christo, elleq. propriam passionem ipsius Christi. Authores huius sententiæ non eadem omnino via procedunt. Nam quidam fatentur gratiam simplici emanatione, absq. aliqua actione media dimanare ex hypostatica vnione, ad eum modum quo proprietates, & passiones naturales sequuntur essentiam, In hunc sensum intelligit hanc sententiam Med. 3. p. q. 7. art. 5. conclusione 1. & 2. circa finē. Et eandem insinuant intelligentiā. Caiet. 3. p. q. 2. art. 12. & Cano locis citatis. Cæterum quidam alij discipuli. S. Tho. & si libenter fateantur gratiam habitualem esse propriam passionem Christi, summamq. habere connaturalitatem cum Christi humanitate, prout est

coniun-

coniuncta verbo: Dicunt tamen, non effluxisse per simplicem emanationem ab vnione hypostatica. Sed per aliam nouam Dei actionem fuisse productam. Non.n.necessarium esse putant, quod omnis propria subiecti alicuius passio ex eius fluat essentia per simplicem resultantiam. Afferunt exemplum in speciebus intelligibilibus, quæ sunt collatæ angelis, quæ sunt propriæ passiones, & proprietates intellectus angelici; & tamen non resultant per simplicem emanationem ex ipso intellectu, sed actione quadam extrinseca Authoris naturæ angelicæ inditę, & impressæ fuerunt intellectui angelico.

Tertia sententia fatetur quidem gratiã habitualem connaturalem esse christo debitamq; illi connaturalitatis debito. Existimat tamen hæc sententia, quod neque est uere propria Christi passio, neque per simplicem resultantiam ex vnione dimanauit, sed per nouam actionem dei auctoris gratiæ fuit data Christo.

Pro resolutione notandum est, quod gratia ut explicabitur quæst. seq. ex sua natura nullum habet terminum intensionis, sed eius duntaxat natura considerata posset absq; miraculo in infinitum sinchategorematice augeri. Hoc supposito sit.

Prima conclusio.

Gratia habitualis debita fuit Christo connaturalitatis debito, ad modũ cuiusdã naturalis eius proprietatis, connaturalem habens connexionem cum hypostatica vnione. Hanc conclusionẽ affirmat S. Th. locis citatis in secundo argumẽto ex propositis a principio huius dubij: & idem docet 3.p.q.6.ar.6.& in 3.d.13.per totã & sine dubio ista sententia est receptissima ab vniuersis fere Theologis, in illa d.13. vide Alex.alens 3.p.q.8.memb.3.ar.4.§. Ad maiorẽ, & Sotũ, in 4.d.19. q.1.ar.2.pro hac concl.contra quã videntur docere S.Bona.in 3.d.4. ar.2.q.3 cum Ric.ibi at.3.q.2.& Dur. ead.d. q 3. Sed re ipsa docent conclusionẽ nostrã 3.sequentem, si attente legantur. Nã nihil dicunt aliud, quam ꝙ producitur christi gratia per liberã trinitatis actionẽ. Probant istã sententiã efficaciter argumenta posita pro parte affirmatiua huius dubii. Colligiturq; ex illo Luc.1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrauit tibi, ideoq. quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius dei. illud verbum, sanctum, non solũ sanctitatem personalẽ denotat, quã angelus aliis verbis s.filius dei explicuit, quod superius adnotauimus, cũ S.Ber. hõ.4. super missus est, sed etiã denotat sanctitatẽ formalẽ in humanitate Christi habitã per gratiã, & hãc sanctitatẽ dicit cõuenire Christo ratione suæ conceptionis: hãc.n.vim habet illa causalitas, ideoq; quod nascetur ex te sãctũ, &c. Ergo sanctitas gratiæ connaturalis est Christo, & illi debita ex vi suæ cõceptionis, & rationis vnionis hypostaticæ. Ex illo Isa.11.; colligitur flos de radice eius ascẽdet, & requiescet super eũ spiritus domini &c.

Illa particula. Et concomitantiam denotat donorum spiritus sancti in Christo, ad eius generationē in vtero virginis virtute spiritus sācti effectā, quā generationē propheta explicuit illis verbis, flos de radice eius ascēdet. Vnde merito, S. Aug. in Enchyr. loco citato hāc gratiam vocauit naturalem Christo. Fauent id q; dicitur Io. 3. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Ex paterna. n. dilectione, quæ ad vnionis gratiam potissimū pertinet, pro uenere Christo omnia bona, quæ ei pater tribuit, quorum præcipuum fuit gratia. Et illud Isa. 42. suscipiam eum, dedi spiritum meum super eum. Quæ verba eandem prorsus vim habent. Præterea probatur hęc veritas ex Synod. Francfor. vbi Patres dicunt Christum esse vnctum per naturam. Et quod loquantur de vnctione qua Christus, vt homo, fuit per habitualem gratiam vnctus, constat ex eo, quod Conc. illud ps. 44. Vnxit te deus, &c. exponit de oleo exultationis, resurrectionis, ascensionis, & dominationis: Ergo a fortiori intelligitur etiam de oleo exultationis. quo per habitualem gratiam vncta fuit Christi humanitas. Constat etiam hæc Conc. mens ex uerbis, quæ inferius habenrur, scilicet, non gratia, sed natura, ut esset etiam plenus gratia. Id est. ex naturali debito plenus est gratia. S. Cyri, exponens illa uerba. Isa. 11. requiescet super eum Spiritus domini, &c. inquit, quod Spiritus sancti dona non fuerunt Christo aduentitia sicut alijs hominibus, sed vt sua, & propria accepit: Eadem autem est ratio de gratia, quam Spiritus sancti dona comitantur. Ergo, &c. Basil. in illud ps. 44. vnxit te deus, &c. per oleum intelligit Spiritum sanctū, quatenus dat spirituale gaudium, & spiritualia omnia infundit dona. Et subdit. Sancti labore, & exercitamento hæc assequuntur. Tibi autem, o Christe, naturalis est, ad boni prosecutionem proprietas, & ad iniquitatis fugam per quam familiaris alienatio. Similia habet Dionis. alex. in epist. contra Paul. Samosat. a principio.

Secunda Conclusio.

Gratia habitualis proprie, & rigurose loquēdo nō est propria Christi passio. Hæc cōclusio probatur. Propria passio, in rigore loquēdo, sequitur naturaliter principia cōmunia speciei, at gratia in christo non sequitur principia specificæ naturæ, nimirū, humanitatis, vt patet: Ergo nō est uere propria Christi pasio. Confirmatur, in Christo nulla sunt principia specificæ naturæ, quæ non sint in cæteris hominibus: Ergo nullam habet propriam passionē, in rigore loquēdo, pręter illas, quæ communes sunt toti humanæ naturę, & vniuersis eius indiuiduis.

Sed rogat quispiā, an gratia Christi debeat appellari accidens eius propriū indiuiduale. Respōdetur. Gratia in rigore non est accidēs indiuiduale propriū, quoniā neq; cōstituit indiuiduationē humanitatis Christi, neq; sequitur ex principiis ipsā indiuiduantibus. Humanitas

enim

enim prius naturæ ordine singularis fuit, & indiuidua, quã verbo fuerit vnita, nã in athomo, & in singulari verbũ assũpsit humanã naturã. Vocari autem poterit accidẽs personale propriũ. Nã est accidẽs receptum in natura humana Christi ipsi naturæ cõnaturale, ratione personalitatis diuinæ, per quam ipsa humanitas suppositaliter terminatur.

Tertia conclusio.

Gratia habitualis nõ emanauit in Christo per simplicẽ resultãtiã ex vnione hypostatica, sed per nouã dei actionẽ fuit producta in anima. Hãc cõclusionẽ docent Theologi graues ex nouioribus, in antiquioribus vero, & si non expressa habeatur ista conclusio, habetur tamen a multis eorum insinuata. Et probatur primo. Diuinum verbum nihil operatur ad extra, necessario, & per modum naturalis necessitatis, docet.n. catolica fides, Deũ non esse causã necessariã, & naturalẽ, sed voluntariã, & liberã: at si gratia per simplicẽ, & naturalẽ resultantiã consequitur hypostaticã vnionẽ, verbũ causa est eiusdẽ gratiæ nõ per modũ libertatis, sed per modũ potius naturę, & necessitatis naturalis: Ergo nullatenus est concedẽdũ habitualẽ Christi gratiã simplici, & naturali, dimanatione, in eius humanitatẽ effluxisse, sed ꝙ noua dei actione ei fuerit tributa. Probatur minor. Simplex emanatio nõ libera est, sed naturalis productio formæ emanantis ex termino primario per actionẽ principalem producto, vt intellectus naturali emanatione cõsequitur animæ essentiã per creationẽ productã, ita ꝙ hęc emanatio proxime quidẽ tribuitur essentiæ animæ intellectiuã potentiã virtute præhabentis, sed tandẽ reducitur, vt ad causã principalem, ad ipsũ Deum animam creantem: Ergo in nostro casu habitualis gratia non libera, sed naturali emanatione processit a verbo, vt à termino principalis actionis, nimirũ, vnionis hypostaticæ, vt à causa proxima, & immediata non libera, sed necessaria, naturalique virtute, & radicaliter præhabenti ipsam habitualem gratiam.

Respondebis forsam, quod hypostatica vnio ad cuius principalem terminum, puta, verbum humanitati vnitum, immediate sequitur gratia, vt secundarius, & minus principalis terminus eiusdem hypostaticæ vnionis, liberrima fuit totius trinitatis actio, atque adeo ipse effluxus gratiæ consequentis, & si secundum quid, & in sensu composito, naturalis sit, & necessarius, simpliciter tamen est liber totius trinitatis effectus. Hæc tamen solutio licet sententiam nostræ conclusioni contrariam totaliter eximat ab erroris periculo, non tamen mihi sufficiẽs apparet. Contra quam sic arguitur primo. Quanquam iuxta solutionem assignatam effluxus gratiæ habitualis in christi humanitate liber sit absolute, & simpliciter ex parte totius trinitatis, at comparatione ad verbũ ex quo tanquã ex immediato, & principali termino hypostaticæ vnionis gratia effluit, & dimanat, naturalis est simpliciter, & ne

cessarius, quemadmodum (vt in posito exemplo sistamus) etsi intellectiuæ potentiæ emanatio comparatione ad deum creatorẽ rationalis animæ, libera sit, & voluntaria simpliciter, at respectu ipsius animæ ad quam immediate sequitur ipsa intellectiua potentia, naturalis est, & necessaria simpliciter; magnam autem præ se ferre videtur absurditatem asserere, quod sit aliquis effectus in rerum natura productus, qui naturaliter, & necessario ex diuino verbo emanauerit, & non ex liberrima ipsius verbi uoluntate ortum habuerit, ergo, &c.

Secundo contra eandem solutionem sic argumentor. Ex ea sequitur, quod supposita hypostatica vnione nõ potuerit etiam per absolutam dei potentiam ipse gratiæ effluxus impediri, & quod Christi humanitas a verbo assumpta non potuerit non perfici, & eleuari per habitualem gratiam, consequens uero falsum, & improbabile, ut credo, iudicabitur a peritioribus theologis: Ergo, &c. Sequellam probo. Diuinum verbum humanitati vnitum nequit impedire prædictum gratiæ effluxum, sed quod impediri non potest a verbo, neque etiam potest à tota trinitate impediri, cum non maior sit totius trinitatis potestas, & uirtus, quam solius verbi: ergo, &c. Probatur maior. Verbum humanitati vnitum causa naturalis est, & necessaria (vt contraria sententia docet) habitualis Christi gratiæ, at naturalis causa cuiuspiam effectus non potest ipsum effectum impedire, cum respectu illius non sit indifferens, sed pœnitus determinata, alias enim simul erit naturalis causa, & non naturalis, necessaria, & non necessaria sed libera: ergo, &c.

Secũdo probatur ista cõclusio. Si per simplicem, & naturalem resultantiã habitualis christi gratia ex vnionis gratia dimanauit, sequitur quod ex vi suę dimanationis certum habuit, & determinatũ intẽsionis gradum: itaq. citra miraculum, neq. in maiori, neq. in minori intensione produci potuerit. Consequens est falsum: Ergo. falsa est sententia nostræ conclusioni contraria. Falsitas consequentis patet ex fundamento, quod ante primam conclusionem præmissimus, cuius veritatem sequenti Quæstione contra Scot. Durand. capreol. & Caieta. probabimus: quos autores hoc secundum nostrum argumentũ non valde premet. Quia arbitrantur gratiam sua natura terminum intensionis sortiri determinatum, in quo gradu ex ipsa vnionis gratia in christo dimanauit. Verum hæc determinatio naturalis in gradibus intensionis gratiæ nobis non placet, propter ea quæ in sequenti quæst. dicemus, vnde, & argumentatio facta nos vehementer vrget. Sed iam probo sequellam. Natura ad vnum est determinata, & omnis naturalis actio, vel productio similiter est determinata ad vnum. Ergo si gratia in Christo naturali emanatione effluxit, necessum est fuerit ad certũ intensionis gradum ex vi suæ dimanationis,

sui-

suique effluxus determinata. Nam alias emanatio naturalis non esset determinata ad vnum, sed ad incertum, & indeterminatum scopum, & terminum progrederetur. Quod naturali causalitati, & emanationi, qua ratione natutalis est, è regione opponitur.

Confirmatur, quod Christi gratia naturali intensionis gradu, & nõ in maiori, aut minori effluxerit, nulla potest asignari ratio, neque ex parte ipsius gratiæ, quia sua natura non postulat certum, & determinatum intensionis gradum, vt a principio supposuimus, neque ex parte virtutis diuini verbi, quæ cum sit infinita, nullam in suo effectu determinationem præfigit. Ergo limitatio, & determinatio gratiæ Christi ad talem gradum intensionis redducenda est ad liberam dei volnntatem, & ad specialem dei actionem ex libera eius voluntate procedentem, qua Christi humanitati voluit gratiam habitualem in tali gradu intensionis conferre.

Tertio probatur conclusio. Ex contraria sententia sequitur, quod Christi gratia exui suæ dimanationis infinitum sortitur intensionis gradum: consequens, vt sequenti quæstione probabitur, & falsum est & improbabile: ergo sententia nostræ conclusioni contraria parum est probabilis. Sequella probatur. Emanatio naturalis terminatur ad maximum, & summum in quod potest ipsa naturalis causæ virtus, ex qua fit talis emanatio. Causa enim naturalis vt commune phylosophorum proloquium affirmat, operatur quantum potest, & secundum vltimum suæ virtutis & potentiæ, & efficit proinde effectum in summo gradu ad quem potest peruenire, nisi extrinsecum aliquod impedimentum adfuerit: Ergo cum diuinum verbum infinitam virtutem habeat, & gratia ex sua natura nullum determinatum vendicet intensionis gradum, sed in infinitum possit augescere: si per modum naturalis emanationis gratia effluxit a verbo humanitati vnito, necessum est dicamus eam in gradu intensionis infinitæ dimanasse.

Neque satis fuerit dicere, talem intensionis gradum repugnare ex parte tacti, quia licet gratia nullum determinatum intensionis sibi vendicet gradum, nequit tamen esse secundum intensionem actu, & cathegorematice infinitam. Non inquam satfuerit ita dicere, quia adhuc superest asignanda ratio, ob quam Christi gratia in tali gradu intensionis constituta effluxerit, V. c. in gradu intensionis vt centum, cum posset in altiori gradu V. c. vt mille emanare. Quæ sane ratio ex ipsa naturali emanatione desumi nequit, cum naturalis emanatio, eo quod naturalis est, ad summum, & maximum gradum gratiæ ex propria sui ratione tendat: ac pro inde ad liberam dei voluntatem recurrendum est, quæ per specialem actionem gratiam Christi in tali gradu constitutam produxit.

Non-

Nonnulli ex nouioribus Theologis, & quidem doctissimis, quibus nostra tertia non placet conclusio, sed per simplicem dimationé habitualem Christi gratiam ex hyposthatica vnione admodum proprietatis naturalis effuxisse censent, duobus exemplis contendunt explicare, non esse vsque quaque certum, id quod nos in his argumentis secundo, & tertio pro nostra conclusione factis, vt certum assumpsimus. Nimirum actionem naturalem terminari semper ad vnum, & ad maximum quod potest. Et primum exemplum afferunt in qualitatibus sensibilibus, quæ ex formis naturalibus substantialibus per simplicem dimanationem resultant, constat enim quod calor non semper in summo gradu reperitur in igne sed quandoq. in summo, quandoq. citra summum; & constat idipsum de frigiditate respectu aquę. Afferunt aliud exemplum in ordine naturali vniuersi, qui cum sit valde naturalis, non est ad vnum determinatus, non enim naturalem habuit determinationem ad certum creaturarum numerum: namque sprecies, & indiuidua rerum saluo ipso naturę ordine in maiori numero produci potuerunt. De indiuiduali quidem numero res est certissima, de speciebus, vero quamuis negent nonnulli, manifestum etiam apparet. Nam qua ratione in dubium verti potest, quod absque immutatione naturalis ordinis cęlestis, potuerit deus aliam angelicę naturæ speciem efficere, præter eas quas defacto produxit: aut aliquam ex ijs quas creauit non creauisse? Et quis negabit, quod in hoc inferiori orbe, naturali eius ordine superstite, speciem aliquam ab his quę fuerunt productæ distinctam, siue magis perfectam, siue minus perfectam, ipse naturæ author valuerit efficere, nam quod omnia in tali numero, pondere, & mensura creauerit, in libera ipsius voluntatę positum fuit.

Sap. 11.

Sed his non obstantibus excẽplis, illa propositio cui tota vis vtriusq. argumenti secundi & tertij innititur, scilicet, quod actio naturalis determinatur ad vnum, & tendit ad summum quod potest efficere: est adeo manifesta secundum naturæ lumen, vt ego non videam, qua possit ratione negari. Nam si ad vnum non determinatur, censeri debet indifferens ad vtrumq. oppositorum, huiusmodi autem indifferentia ẽ diametro pugnat cum natura, & cum naturali causalitate, & ordine: talis enim indifferentia ad libertatem, & non ad naturam pertinet. Quod vero naturalis causa operetur quantum potest, & secundum vltimum suę virtutis, ex eadem radice prouenit. Nam ex eo quod causa naturalis ex se ipsa determinatur ad ùnum, prouenit vt determinetur ad Totum id quod potest. Nam alias necessario admittenda est indifferentia aliqua in causis naturalibus, si aliquando eorum causalitas attingeret summum effectum in quem ipsæ possunt, quandoq. vero infra summum subsisteret.

Ab exemplis vero in contrarium adductis facile nos expediemus; Nam ad primum quod ex qualitatibus naturalibus procedebat, dicitur. Quod omnes eiusmodi qualitates, quæ per simplicem emanationem resultant ex substantialibus formis, sequuntur ipsas in summo gradu ad quem secundum naturę ordinem peruenire possunt, nisi vel ex parte causę effectricis, vel ex parte subiecti recipientis, aliquod interueniat impedimentum. Vnde si quando in igne non reperitur calor summus, vel in aqua summa frigiditas, alicui adposito impedimento illud erit tribuendum: neque huius rei reperies aliquam in toto ordine naturę instantiam.

Ad secundum exemplum Respond. Quod si, vt nonnulli falso putauerunt Phylosophi, Vniuersum istud per modum naturalis effluxus a Deo naturali authore dimanasset, vti splẽdor emanat a sole exẽplum istud præsenti intento quadraret. Et tunc consequenter esset dicendum, vt plane dicerent illi Phylosophi, omnes rerũ species, imo & indiuidua omnia certum habere ac determinatũ a natura numerũ. Verum illa phylosophorum stulta, & impia existimatione semota, exemplum allatum est satis impertinens. Dicendumq; est ad vim omnem eius euacuandam. Vniuersi ordinem determinatum quidẽ esse quantum ad gradus entitatis: ad essentiam enim Vniuersi requiritur, vt intra se ipsum comprehendat omnes possibiles entitatis gradus, puta, Corporeum, vegetatiuum, sensitiuum, ac denique intellectualem & rationalem. (Nam ad eundem pertinent gradũ rationalis & intellectualis natura.) cum suis proprietatibus, & connaturalibus accidentibus. Item corpora simplicia, & cęlestia, & elementaria intrinsecè pertinẽt ad ipsum vniuersi ordinem, & ad primariam eius constitutionem. Cæterum non omnes possibiles rerum species sub prædictis entiatis gradibus contentæ per se, & necessario spectant ad naturalem Vniuersi constitutionem, & ordinem. Sed quod in tanto, vel tanto numero fuerint productæ, ad solam ipsius naturæ authoris est referendum. Itaque si ex ipsis entitatis gradibus, aut ex simplicibus corporibus quidpiam in Vniuerso defuisset, miraculum, & quidem grande censendum foret; imo sat diceretur probabiliter, quod esset Vniuersum aliud specie distinctum ab vniuerso isto quod fuit de facto productum. At si species aliqua, ex ijs quæ productæ sunt, defuisset, siue in natura spirituali, & immortali, siue in natura corporea, & corruptibili, neque vllum esset miraculum, neque naturalem Vniuersi ordinem imminutaret. Nam quod ex tot angelorum millibus vna deesset species, aut quod ex tot speciebus corporeis, & sensibilibus vna dematur, vel altera, quid obsecro ad naturalem vniuersi hujus referret ordinem? Sed hoc ad liberam authoris naturæ dispositionem pertinuit. Ex his constat quod exemplum illud secundum

non est ad propositum: Quia ille ordo numericus specierum, seu indiuiduorum non naturalis est, sed mere liber. Missum facio, quod licet censeretur naturalis, non in eo tamen sensu in quo propria passio dicitur emanare a proprio subiecto, quod ipsam naturali effluxu producit, & si non actione noua, & distincta ab ea qua ipsum subiectum producitur, & ob id propria passio dicitur comproduci ad productionem subiecti; quæ sane emanatio, & effluxio propriæ passionis est modis omnibus naturalis, atque adeo omnimodam habet determinationem ad vnum. At naturalitas quæ est in ordine vniuersi, quantum ad actualem sui existentiam, per se pendet a liberrima ipsius naturę authoris voluntate.

Solutio alia posset his duobus postremis argumentis assignari, quę aliquali cum apparentia ipsorum vim euaderet: quæ in hunc habet modum. Quod si effluxus gratiæ in Christi animam quo ex Verbo humanitati coniuncto naturaliter emanauit suæ relinqueretur naturæ, ad gratiam in summo gradu constitutam terminaretur: at de facto ob id non istum attigit gradum, quia deus ita disposuit, & limitauit naturalem gratiæ habitualis emanationem ad certum intensionis terminum. Sicut naturalem lucis ex essentia solis effluxum potuisset deus si vellet limitare ad intensionis gradum minoré eo, in quo emanauit de facto. Omnis etenim naturalis causalitas supremæ omnium causæ, diuinæ, scilicet, voluntati, & potentiæ subditur, ab eaque potest limitari, & coarctari. Verum huic solutioni quæ primo aspectu tam apparet probabilis, duo obstant quæ illam minus reddunt probabilem. Primum est. Quod ex hac solutione sequitur naturalem effluxum habitualis Christi gratiæ ex propria sui ratione terminari ad infinitæ intensionis gradum: quod inde constat, quod gratia, vt præsupposuimus paulo ante in hac eadē quæstione nó habet summum suæ possibilis intensionis gradum extra gradum infinitum; eo quod sua natura in infinitum intendi potest. At cum infinitus intensionis gratiæ gradus nequeat per absolutam etiam dei potentiam effici; nullatenus intelligi valet quod sit actio aliqua, seu emanatio quæ sua natura sit productiua gratiæ in summo gradu intensionis. Nam cum effectus est simpliciter impossibilis, actio etiā talis effectus productiua censeri quoque debet impossibilis. Et augeo huius primi inconuenientis vim. Nam supponamus quod deus reliquerit illam gratiæ habitualis ex vnione hyposthatica emanationem suę naturę, nullamque ei limitationem induxerit (quod certe non est cur impossibile cuiquam videatur) tunc fatendum esset habitualem Christi gratiā in gradu infinitæ intensionis fuisse productam. Sed cū gradus iste sit simpliciter impossibilis, manifesta ibi interueniret contradictio, nimirū, quod esset infinita gratiæ intensio, & quod infinita non esset.

Secun-

Secundum quod prædictæ obstat solutioni est. Quod vt dudum probauimus, Si Christi gratiæ emanatio ex Verbo humanitati vnito est naturalis, Nulla esse potest neque in ipso diuino Verbo, neque in tota Trinitate potestas quæ ipsam valeat impedire, supposita verbi ad humanitatem vnione. Vt paulo superius ostendimus. Et eadem prorsus est ratio de limitatione. Nam causa quæ posset gratiç effluxum ad certum intensionis gratiæ terminum limitare, posset etiam ipsum gratiæ effluxum totaliter impedire.

Quarto probatur conclusio. Omnis proprietas quæ per simplicem emanationem oritur in aliquo subiecto, necessarium est procedat ex aliqua forma quæ habet rationem principij formalis effectiui in tali subiecto, sed non est assignabilis in Christo aliqua forma quæ habeat rationem formalis principij effectiui gratiæ habitualis ergo, &c. probatur mai. Verbum non habet rationem formæ, quia non vnitur humanitati per modum formæ; sed per modum termini tantum terminantis, & complentis dependentiam humanæ naturæ cui vnitur. Neque vero vnitur in ratione formalis principij effectiui, quoniam virtus effectiua communis est toti trinitati, & ex æquo se habet ad tres diuinas personas: atque adeo vnio ex çquo terminaretur ad totam trinitatem, quod est fidei contrarium. Præterea. humana natura non est forma quæ habeat vim effectiuum gratiæ. Diuinitas etiã non potest esse principium ex quo immediate effluat in anima Christi habitualis gratia. Quoniam diuitas non vnitur immediatè humanitati, sed mediante personalitate verbi. Vnde si personalitas verbi non est immediatum principium emanationis gratiæ, diuinitas non habebit rationem mediati principij eiusdem emanationis. Ergo nullum est assignabile formale principium gratiæ in Christo.

Confirmatur. Si diuinitas est immediatum principiũ emanationis gratiæ, & nõ mediatũ ratione personalitatis verbi: Sequitur quod illa emanatio immediate sit tribuenda Toti trinitati, & ex æquo tribuatur Patri, verbo, & Spiritui sancto: quoniã ea quę immediate competunt naturæ diuinę, & nõ ratione alicuius personalitatis, ex æquo cõpetunt tribus personis diuinis. Hoc autẽ non est admittendũ, quoniã qui docent gratiã resultare per simplicẽ emanationẽ, necessariũ est dicant, q resultat non immediate a tota trinitate, sed ex diuino verbo ad quẽ terminata fuit vnio hypostatica. Etenim resultantia gratiæ prouenit, si qua est, ex vi hypostaticæ vnionis. Et ab ipso primario vnionis termino. Respõdent quidã Theologi è quibus vnus est Magr. a Medina, q gratia resultat ex humanitate nõ absolute cõsiderata, sed prout est eleuata ad esse personale verbi: Sicut virtutes, inquit, infusæ charitas, iustitia, &c. per simplicẽ resultantiam oriuntur ex anima hominis iusti, nõ absolute, sed prout est eleuata per gratiã habitualem. Hęc tamen

men solutio etiam deficit in duobus. Primo, in eo quod dicit, virtutes infusas resultare ex essentia animæ eleuatæ per gratiam, hoc enim est falsum, quoniam essentia animæ nihil confert ad hanc emanationem, vnde tota resultantia virtutum tribuenda est gratiæ inherenti animæ. Secundo deficit in eo, quod gratia est vere forma actuans essentiam animæ, atque adeo potest optime habere rationem principij formalis effectiui comparatione ad virtutes infusas. At diuinum verbum ad cuius esse personale eleuatur humanitas, non vnitur humanitati in ratione formæ, neque illud esse quod humanitas suscipit a verbo, rationem habet principij formalis effectiui, sed est tantum esse personale terminatiuum, & completiuum humanæ naturæ, supplens in ea vicem propriæ personalitatis. Vnde sicut esse personale quod humanitas Christi posset suscipere a propria personalitate, non esset formale principium effectiuum alicuius qualitatis naturalis, neque per propriam actionem, neque per simplicem resultantiam: ita esse personale quod suscipit a verbo, nullius qualitatis supernaturalis potest esse formale principium effectiuum: Et ex hac doctrina soluitur argumentum quod quidam magnificāt pro contraria sententia, videlicet, quod virtus operandi sequitur esse rei: ergo verbum eo ipso quod tribuit humanitati esse supernaturale, tribuit etiam virtutem ad operandum supernaturales actiones, quæ virtus est ipsamet gratia, quatenus radix est omnium supernaturalium habituum, & actionum.

Respondetur ex dictis, quod virtus operādi sumitur ex esse formali rei, & non ex esse personali tātum, quia tota operatio rei, & virtus operatiua ex principio formali pensatur, & ex forma rei oritur.

Quinto probatur concl. Si gratia simplici emanatione resultat ex vnione hypostatica, eius emanatio referenda est ad verbum prout est suppositum humanæ naturæ, sed hac ratione verbum nequit esse principium gratiæ, ergo &c. Maior patet, quoniam verbum prout suppositū est humanæ naturæ, est primarius terminus vnionis hypostaticæ: Ergo terminus secundarius eiusdem vnionis, scilicet gratia, referri debet ad verbum secundum hanc rationem: terminus enim secundarius actionis alicuius dimanat a termino primario, ea ratione qua est primarius terminus. Mino. probatur. Diuinum verbum prout est humanitatis suppositū, nihil efficit nisi iuxta proportionem ipsius humanæ naturæ, cuius est suppositum. Ergo cum natura humana nullam habeat ex se vim productiuam gratiæ, eius emanatio non potest referri ad verbum, vt ad principium effectiuum, prout est suppositum humanæ naturæ.

Vltimo tandem nostram sententiam probabilis hæc confirmat ratio. Habitualis Christi gratiæ productio, secundum sacrarum lite-

rarum accomodationē nō diuino verbo, sed spiritui sancto tribuitur: at si gratia naturali dimanatione a verbo naturæ humanæ hypostatice coniuncto effluxisset, ipsi potius verbo quam spiritui sancto esset accomodanda. Vero similis ergo fit cōiectura eā haud quaquam ex hyposthatica vnione naturali dimanatione processisse. Minor apparet manifesta, ea enim quæ a dei filio procedunt, vt est suppositum humanitatis, non Patri aut Spiritui sancto accomodantur, sed ipsi duntaxat diuino tribuuntur verbo. Maior vero propositio probatur. Luc. 1. Virgini interroganti Gabielem de modo incarnationis filij dei: ita Respondit Angelus. Spiritus sanctus superueniet in te &c. Et subiungit continuo. Ideoque quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. Quasi diceret, eius sanctitas secundum humanam formam a spiritu sancto incarnationis authore proueniet: Hoc enim designat illa dictio, Ideoque. Huc attinet quod D. Thom. 3. p. quæst. 7. artic. 13. in prima ratione corporis articuli docet, quod in incarnationis mysterio, principium vnionis est persona filij naturam assumens humanam. Principium vero habitualis gratiæ est ipse Spiritus sanctus. Et, ex hoc colligit, quod gratia vnionis præcessit naturæ ordine habitualē Christi gratiā, quia missio personæ filij prior est missione spiritus sancti, sicuti filius prior est origine spiritus sancti persona. Ecce apertā Doctoris Angelici mentem, ex qua constat habitualem Christi gratiam speciali accomodatione fore spiritui sancto attribuendam.

Ex omnibus quæ tam late diximus breui oportet cōpendio resoluamus, habitualem gratiam, quam charitas & cętera spiritualia comitata fuere charismata, collatam fuisse Christi humanitati per specialē sanctissimæ trinitatis actionem, ab illa distinctam per quam facta fuit substantialis vnio. Colligitur non obscure ex dictis consectariū istud, quoniam si ex ipsa substantiali vnione, seu quod idem est, ex diuino verbo humanitati hypostatice vnito, qui primarius fuit actiuæ vnitionis terminus, non emanauit habitualis gratia per simplicem resultantiam, necessum est dicamus, eam fuisse in Christi anima effectam, ipsique diuinitus infusam, per aliam dei actionem ab vnitione distinctam: quæ cum fuerit actio dei ad extra, non potuit non esse libera, totique trinitati communis.

Sed aduertendū est ꝙ hęc noua dei actio, supposita gratia vnionis, non minus fuit debita, & veluti connaturalis ipsi Christi humanitati, atq. fuit ei connaturalis, & debita ipsa habitualis gratia. Itaq. miraculum esset in ordine gratię, si deus noua actione non infudisset Christi animæ hanc sanctificātem gratiam. Et hoc est quod dicebat Cyri. paulo ante citatus, Christū accepisse spiritus sancti charismata, nō vt aduentitia, sed vt sua & propria, idest, vt sibi iure connaturalitatis debi

ta, & per actionem eodem iure ipsi debitam. Neque enim tollit huiusmodi connaturalitatis debitum libertas ipsius actionis. Cuius rei ex ordine naturę manifestum potest afferri exemplum. Motus circularis cęlestis orbis connaturalis est, & debitus ipsi cœlesti corpori, non ita quidem quod vt propria passio ab eius essentia per simplicem effluentiam dimanet, vt docte S. T. aduertit, quaest. 5. de potentia artic. 5. sed noua actione ab extrinseca intelligentia mouetur cęlestis orbis, quę actio quamlibet extrinseca sit, imo voluntaria & libera, debita nihilominus est cęlesti corpori, ipso cõnaturalitatis iure. Vnde cessatio huius actionis non poterit non esse miraculosa. Huc etiam attinet exemplum a quibusdam Theologis allatum de speciebus intelligibilibus intellectui angelico ab Authore naturę inditis, quæ vt bene probat Franc. Ferr. lib. 2. S. contra. Gent. cap. 98. non per simplicem resultantiam ex ipsa angelica natura promanarunt (& ob id nequeunt propriæ passiones angelicę naturæ vocari, nisi lata quadã, & abusiua appellatione) sed speciali dei autoris naturę actione eaque voluntaria, & libera producuntur, quæ tamen actio connaturalitatis iure angelicę naturę debetur.

Quarta Conclusio.

Christus Dominus proprium est, & per se gratię habitualis subiectum. Volo dicere in hac conclusione, quod Christo qua ratione est deus homo, per se competit habitualis gratia, & iure connaturalitatis illi debetur; & quod gratię habitualis naturę valde proportionatum est & connaturale hoc subiectum. Prior pars, nimirum, quod Christo per se competat gratia ex dictis circa conclusionem præcedentem satis constat, & constabit amplius ex dicẽdis infra in hac quęstione, cum argumenta primum, & secundum dissoluerimus. Posterior vero pars, puta, quod Christus sit proprium gratiæ subiectum eius naturæ maximè proportionatum, & connaturale probatur primo. Gratia vt ex doctrina S. Thom. superius retulimus connaturalis est Christo, & se habet ad verbum humanitati vnitum: vt splendor ad lucem: Ergo & ipse Christus proprium est subiectum, & connaturale gratiæ. Probatur consequentia quia nulla poterit afferri instantia qua constet, quod illa qualitas quæ connaturalis est alicui subiecto, non vendicet sibi illudmet subiectum tanquam sibi magis proprium, & connaturale. Neque quidquam efficit instantia qua vtuntur nõnulli ex calore naturali animalis. Animali, inquiunt, per se competit calor, calori autẽ per accidens est inesse animali, nã propriũ eius & cõnaturale subiectũ est ignis. Hęc inquã instantia nihil efficit, tũ quia animali non per se cõpetit calor absolute in ratione caloris, sed calor vitalis proportionatus animalis vitæ, quẽ calorẽ animalẽ vocare solemus: calor autẽ animalis etiã ꝑ se respicit ipsũ animal tãquã

sibi proprium, imo & necessarium subiectum. Tum etiam quoniam animal vendicat sibi calorem ex inferiori natura elementari participatum, vt vtatur ipso tanquam instrumento necessario ad ipsas animalis vitæ actiones: at gratia non conuenit Christo, ut ex aliqua inferiori natura in ipso participata, sed potius, vt participatio diuinitatis, quæ secundum plenitudinem habitat in Christo: Vnde gratia non fuit data humanitati Christi eo solum, ut esset diuinitatis instrumentum ex aliena natura ascitum, sed ut qualitas ipsi diuinitati connaturalis, id est, eiusdem ordinis cum ipsa, ac proinde eiusdem ordinis cum Christo ratione diuinitatis. Vnde propter hanc connaturalitatem inter gratiam, & Christum: & gratia per se competit Christo, & Christus proprium est, & connaturale subiectum gratiæ. Quæ ratio connaturalitatis inter animalis vitam, & calorem, non reperitur.

Secundo probatur conclusio quo ad eamdem posteriorem partem. Illud est proprium alicuius qualitatis subiectū, in quo ipsa qualitas omnē habet suæ perfectionis plenitudinē, & ad omnes sibi proprios, & connaturales effectus extenditur, hac.n.ratione sol proprium est lucis subiectum, quia lux in sole eam omnem sortitur perfectionē quæ secundum ordinem naturæ ipsi luci potest competere, & quia ad omnes effectus sibi possibiles se extendit: & ob similem causam ignis proprium est caloris subiectum. Sed gratia habitualis in Christo omnem habet gratiæ plenitudinem, & ad omnes eos effectos se extendit, ad quos gratia intra totum genus gratiæ potest pertingere, ut docuit S. Th.3.p.q.7.ar.9. & constabit ex dicendis in sequenti argumento, & in qu. seq. explicabitur amplius: ergo vera est nostra conclusio.

Tertio probatur. Gratia in Christo habet omnes effectus sibi possibiles, & multos quos in alio subiecto habere non potest. Et illi effectus cōtinentur intra ordinē gratiæ, & intra genus eius: Ergo Christus est proprium, & natiuum subiectū gratiæ. Probatur minor, in qua est difficultas. Gratia in Christo tria habet, quæ ipsi in alio subiecto competere nequeunt. Primum quod disponit humanitatem dispositione concomitante ad vnionem cum verbo. Secundum quod est principiū meriti infiniti. Tertium, quod est subiectum infinitæ satisfactionis, & rigurosæ. Sed hæc tria continentur intra rationem, & genus gratiæ: ergo, &c. Probatur. Et primo de dispositione ad vnionem. Vltimus & proprius finis gratiæ, ut docet Sanct. Thom. 3.p. qu. 7. art. 12. est vnire creaturam rationalem cum Deo. Et hinc fit, quod vnio diuinę essentiæ cum intellectu beati per modum speciei intelligibilis est magna perfectio gratiæ, & eius naturę valde proportionata, quoniam eius finis est vnire: Ergo quod sit dispositio ad hypostaticam vnionem verbi cum humanitate, clauditur sub fine proprio gratiæ,

atque

atque adeo pertinet ad ipsius gratiæ naturam.

Confirmatur gratia eatenus est dispositio humanitatis ad vnionem cum verbo, quatenus eleuat ipsam humanitatem, & constituit eam eiusdem ordinis diuini cum verbo. Hæc autem ratio propria est, & natiua gratiæ: ergo, &c. Secundo, ad ipsum probo demerito, & satisfactione: Gratia ex sua natura habet esse principium meriti supernaturalis, & satisfactionis. Ergo quod in Christo eleuetur gratia ad hoc, quod sit principium proximum meriti perfectissimi, & exactæ satisfactionis, ad perfectionem gratiæ ipsi connaturalem pertinet.

Sed contra istam conclusionem sunt quædam argumenta. Et primum probo gratiam non esse connaturalem Christo admodum proprietatis naturalis. Nam sequeretur, quod concedenda esset ista propositio, scilicet, Christus est per essentiam gratus habituali gratia. Sicut conceditur ista, sol est lucidus per essentiam, consequens est falsũ, ergo, &c. Probo minorem. Christus non est causa totius gratiæ, gratia enim Angelorum, & gratia Prothoparentis in statu innocentiæ, iuxta sententiam valde probabilem, non fuit collata per Christum. At qui est gratus per essentiam, debet esse causa formalis totius gratię, sicut sol est fons totius lucis, & ignis totius caloris: & ratio est manifesta, quia id quod est per essentiam tale, est causa omnium illorum, quæ sunt talia per participationem: ergo, &c.

Secundo. Gratia ex propria sui ratione habet constituere habentem filium Dei adoptiuum, sed Christus non est capax filiationis adoptiuæ, ut q. 1. diximus: Ergo non est proprium, & connaturale subiectum gratiæ. Maior apparet nota, quia gratia omnem hominem iustum præter Christum constituit adoptiuum dei filium, & hoc non cõuenit gratiæ ex aliquo extrinseco priuilegio, & extrinseca dei acceptatione, vt falso commentantur quidam Theologi, sed ex propria sua natura habet hunc effectum, eo quod est formalis quædam participatio diuinæ naturæ. Consequentia probatur, nam proprium subiectum alicuius formę est illud in quo forma potest se explicare in omnẽ effectũ sibi connaturalẽ, vt exemplis adductis de luce, & calore constat. Et ratio aperta suffragatur huic doctrinæ, quia subiectũ propriũ & connaturale formæ, est subiectũ adequatũ ipsi formę, id est, illud subiectũ in quo forma explicat se in omnẽ suã virtutem: ergo, &c.

Tertio contra tertiam rationem factam pro conclusione arguitur, Meritum perfectum, & infinitum, & similiter satisfactio rigurosa, important rationes repugnantes gratiæ: Ergo non continentur intra genus gratiæ, atque adeo ruit illa ratio, quæ est præcipuum fundamentum conclusionis. Probatur antecedens: gratia secundum rationem gratiæ tollit rigorem iustitiæ in merito, & in satisfactione, nam meritum, quod fundatur in gratia nequit habere perfectam rationem iusti-

sti-

ſtitiæ, quia gratia in qua fundatur id non permittit. Et ſimiliter eſt dicendum de ſatisfactione. Et ob hanc cauſam, & ſi homines iuſti mereantur de condigno, & condignam Deo ſatisfactionem offerant pro peccatis, non tamen ibi interuenit exacta iuſtitia: Ergo meritum Chriſti qua ratione perfectum eſt, & riguroſæ iuſtitiæ, non pertinet ad naturam gratiæ, quin potius videtur deſtruere ipſam aliqua ex parte quia quanto magis fuerit de iuſtitia, tanto minus erit de gratia, & idem eſt iudicium de ſatisfactione riguroſa: ergo male dicitur, quod iſta fundantur in gratia.

Ad primum argumentum reſpondetur. Poſſe negari chriſtum debere dici gratum per eſſentiam, eo quod gratia non ſequitur ad eius eſſentiam, neque eſt ei connaturalis ratione eſſentialis formæ, ſed tantum ratione ſuppoſiti: In quo magnum verſatur diſcrimen, inter gratiam per comparationem ad Chriſtum, & lucem comparatam ad ſolem. Nam lux ſequitur formalem eſſentiam ſolis, & ſimiliter calor eſſentiam ignis. Vnde dicebamus ſuperius, quod gratia eſt accidens proprium Chriſto, non ſpecificum, neque indiuiduale, ſed perſonale duntaxat.

Secundo reſpondetur. Quod tranſeat Chriſtum appellandum eſſe gratum per eſsētiam. Ad impugnationem dicitur. Quod gratia Chriſti, quantum eſt ex ſe, potuit eſſe cauſa cuiuſcumque gratiæ, & angelorum, & primi parentis, quod autem non habuerit rationem cauſæ reſpectu gratiæ angelorum, prouenit ab extrinſeco, videlicet, ex diuina prouidentia qua diſpoſitum fuit, ut chriſtus veniret in remedium peccati, alias non venturus Hæc ſolutiò inde maiorē accipit probabilitatem, quod habitualis Chriſti gratia ſecundum eſſe phyſicum, non eſt cauſa principalis gratiæ & ſanctitatis in cęteris hominibus, ſed per modum cauſæ moralis duntaxat, nimirum, prout chriſti merita, & ſatisfactio omnis ex ipſa gratia vim omnem, & efficaciam, ut a proximo principio hauſerunt. Vt inferius probabitur. Moralis vero cauſalitas variationem multam ex Dei prouidentia admittit.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod gratia ex ſua natura habet, conſtituere habentem ipſam dei filium, ſiue naturalem, ſiue adoptiuum. Si ſubiectum habens gratiam fuerit ſecundum ſe extraneum a natura diuina, gratia conſtituet illum Dei filium adoptiuum, & id quidem formaliter: Si autem fuerit naturalis Dei filius, vt eſt Chriſtus, conſtituet illum filium Dei naturalem, non quidem formaliter, ſed diſpoſitiue diſpoſitione concomitante: Et quidem multo perfectius eſt, & connaturalius gratię, quod per modum diſpoſitionis conſtituat naturalem Dei filium, quam quod formaliter conſtituat filios Dei adoptiuos. Imo neque neceſſum eſt, vt filium Dei, vel adoptiuum, vel naturalem ipſum habentem conſtituat. Nam vt

dice-

dicebam superius. Si spiritus sanctus humanitatem gratia habituali exornatam assumeret, neque naturalis, neque adoptiuus Dei filius censeretur. Sed secundum quod spiritus sanctus, esset Deus essentialiter. Secundum vero, quod homo, esset quidem per gratiam vnionis Deus etiam essentialiter, & ad hoc concurreret habitualis gratia per modum concomitantis dispositionis. Esset autem per gratiam habitualem Deus participatiue, quam participationem formaliter conferret habitualis ipsa gratia.

Ad tertium respondetur, quod iustitia rigurosa meriti, aut satisfactionis exactæ non repugnat gratię. Fateor quidem quod non conuenit ei esse principium meriti rigurosi, aut satisfactionis perfectæ, nisi quando ipsa gratia fuerit debita, & connaturalis merenti, & satisfacienti. Itaque iustitia exacta satisfactionis, aut meriti pugnat cum gratia non debita, & quæ non est connaturalis merenti, & satisfacienti, non autem absolute repugnat gratiæ. Sed dicet quis. Quod gratia sit debita, tollit rationem gratię, nam quod ex debito datur, non est gratuitum donum: Ergo hęc solutio supponit falsum, videlicet, quod gratia nequit esse debita. Quidam respondent huic argumẽto, quod gratia nequit esse debita ex debito iustitię, quod habeat ortum ex operibus meritoriis, nam si ex operibus gratia, iam non esset gratia. Cæterum ratio debiti connaturalitatis non destruit naturam gratiæ. Hæc solutio mihi desplicet, nam impropriissime appellatur gratuitum donum, id quod debitum est subiecto debito connaturalitatis. Quis enim dicet, quod risibilitas est donum gratuito collatum humanæ naturæ, cum debeatur homini ex iustitia naturali, & si non sit debita ex aliquo debito morali in bonis operibus fundato.

Respondent alij, quod gratia collata humanitati christi fuit quidem illi debita connaturalitatis debito, non simpliciter, & absolute, sed suppositione facta, scilicet, supposita gratia vnionis: atque adeo simpliciter habitualis gratia retinet rationem gratuiti doni, & secundum quid est debita.

Hæc solutio uerissime quidem saluat rationem gratiæ, & doni gratuiti, in gratia Christi habituali: non tamen saluat rationem perfecti, & rigurosi meriti in operationibus christi. Nam iuxta hanc solutionem totum Christi meritum fundatur in liberalitate, & in gratia Dei facta humanitati. s. in gratia vnionis. Meritum autem, quod in liberalitate fundatur, nequit esse rigurosum meritum. Vnde respondetur argumento. Quod gratia habitualis Christi potest comparari, & ad humanitatem Christi, quæ est proixmum subiectum ipsius gratiæ, & ad totum Christum, qui est eius subiectum, quod, & totale. Comparata ad humanitatem habet plenissimum rationem gratiæ: quia non est debita humanitati absolute aliquo debito. Dixi abso-

lute, quia ex suppositione.s.supposita gratia vnionis, debetur illi gratia habitualis, sed hoc est debitum secundum quid, nam totum reducitur ad gratiam vnionis, quæ est maxima gratia. Comparata vero ad Christum, habet quidem rationem cuiusdam diuinæ formę, non uero rationem gratię, est enim simpliciter debita Christo, quia est Deus homo: quoniam autem operans, quod meretur, non est humanitas Christi, sed Christus, idcirco eius operationes habuerunt perfectam rationem meriti, & satisfactionis, quia ratio meriti, & satisfactionis Christi, non reducebatur ad aliquam gratiam, & liberalitatem exhibitam Christo a Patre. Etenim Christus, prout diuinum importat sudpositum, non est capax, vt ei donum aliquod, aut beneficium exhibeatur.

Ad argumenta in principio. Ad primum, & secundum respondetur his argumentis tantum conuinci, veram esse illam nostram conclusionem qua statuimus gratiam esse cõnaturalem, & debitam Christo. Ex quatuor autem capitibus sumitur ista connaturalitas. Prima est, quia gratia in Christo prouenit a principio intrinseco.s.a diuinitate, quæ est intra ipsum Christum. Diuinitas enim verbi causauit habitualem gratiam, in humanitate ipsius christi, id autem quod est a principio intrinseco, merito appellatur naturale. Secunda: quoniam gratia simul fuit data Christo cum humanitate, ita quod infusio gratiæ se habuit quasi concomitanter ad ipsam christi generationem. Id autem, quod simul aduenit cum natura, solet naturale vocari: qua ratione peccatum originis vocatur quandoque naturale, iuxta illud Paul.ad Ephes.2.eramus natura filii iræ. Iste duæ rationes satis ostendunt gratiam habitualem non improprie dici cõnaturalem Christo; non tamen ex eis colligitur, quod gratia sit debita humanitati Christi aliquo connaturalitatis debito. Quo circa aliæ duæ rationes sunt, ex quibus constat istud debitum. sit ergo.

Tertia ratio. Christus conceptus est ex Spiritu sancto: ita quod conceptio Christi quantum ad præparationem materiæ in vtero virginis, & quãtum ad vnioné animæ rationalis cũ tali materia sic præparata, specialiter attribuitur Spiritui sancto. Vt autẽ spiritus sancti operatio esset perfecta, qualis est omnis operatio dei, (nam dei perfecta sunt opera) nõ debuit sistere in sola præparatione, & mũdatione materiæ, Deute.32.
& in ipsa rationalis animæ infusione: sed conueniens maxime fuit, vt ipsam quoque spiritualem animæ munditiem attingeret, perfectamque eius sanctificationem per gratiam, & charitatem, & per reliqua Spiritus sancti charismata effectam. Vnde ex ipso conceptionis Christi effectiuo principio, connaturalis fuit christi habitualis gratia cæteris supernaturalibus associata donis. Hæc ratio colligitur ex illo Luc.1. Spiritus sanctus superueniet in te, & post pauca subditur, ideo-

que, quod nascetur ex te sanctum, &c. Quo loco Angelus sanctitatem Christi nasciturí, ad virtutem Spiritus sancti superuentis, tanquam ad propriam reuocat causam. Illud enim verbum, ideoque, causalitatem importat.

Quarta ratio est illa quamprimo loco S. Th. assignat, 3.p.q.7.ar.1. Et tota ad hoc reducitur. Humanitas in Christo est summa, & maxima vnione vnita verbo, quod est ipsum fontale totius gratiæ principium. Ergo debitum ipsi fuit, ut ex pręsentia verbi coniuncti habitualem susciperet gratiam: imo & totam eius plenitudinem. Ad hanc rationem reducitur alia, quæ communis est inter Theologos fundata in illo Ioan: 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre, nimirũ, ꝙ quia Christus est naturalis Dei filius, debita fuit eius humanitati omnis plenitudo gratiæ, ut magna cum dignitate, ac summa cũ decentia, & humanitas esset substantialis filij Dei natura, & ipse Dei filius verum ipsius humanitatis suppositum. Ad ipsumque Dei filiũ, qua ratione est suppositum humanæ naturæ, attinebat, ipsam omni supernaturali munere cuius est capax, magna cum glorię accessione ornare, & perficere.

Circa secundum argumentum specialiter est notandum. Quod ex illo exemplo adducto a S. Thom. videlicet, quod sicut ad præsentiam solis naturaliter consequitur lumen in corpore diaphano, ita in humanitate Christi, quæ capax est gratiæ, & diuini splendoris, ad præsentiam verbi, quod est ipsa essentialis lux, naturaliter fuit in humanitate consequuta gratia, quæ est diuinum quodam, & supernaturale lumẽ a lumine essentiali diuino participatum. Notandum inquam est, quod ex isto exemplo colligitur id, quod nos in resolutione quæstionis diximus. Gratiam nimirum non effluxisse per simplicem resultantiam in humanitatem Christi ex præsentia diuini verbi: sed productam fuisse noua dei actione ab vnione hypostatica distincta: Etenim productio lucis in corpore diaphano, non est simplex emanatio lucis ab essentia solis, sed est noua quædam actio distincta à creatione solis, per quam ipse sol effectiue producit lumen, neque ipsum productum lumen propria passio est, & proprietas solis. Est autem discrimen inter lumen comparatum ad solem, & gratiam ad uerbum, quod lumen necessitate naturali producitur a sole, quia sol est causa pure naturalis. Gratia vero producitur a diuino verbo in humanitate per actionem simpliciter liberam. Quamuis, vt supra dixi, hæc actio libera induit rationem actionis naturalis in ordine gratiæ, quatenus fuit humanitati Christi debita, supposita vnionis gratia.

Ad tertium argumentum respondetur, quod si antecedens intelligatur in genere causæ formalis, falsum est & negandum: Verbum enim diuinum non fuit humanitati vnitum in ratione formalis principij

cipij effectiui gratiæ, aut cuiusuis alterius effectus, sed in ratione tantum suppositi terminantis, & complentis dependentiam illam, qua humana natura pendet a proprio supposito, cuius vicem eminenti quodam, & ineffabili modo gerit diuinum verbum. Si autem in genere finalis, vel, quasi finalis causæ, illud antecedens intelligatur, verissimum est & concedendum: quoniam uerbum ob id fuit humanitati suppositaliter vnitum, ut eam sanctificaret, & per ipsam sanctificatam tanquam per coniunctum diuinitatis instrumentum nos redimeret, & sanctificaret. Ob quam causam in sacris literis, cum Christus humani generis futurus saluator prænuntiatur, præmittitur quã sæpius aliquid designans Christi sanctitatem, & iustitiam. Ita Matt. c. 1. priusquam angelus, qui Ioseph apparuit in somnis, prædiceret illi, quod Iesus ex Virginis vtero nasciturus, populum suum sanctificaturus erat, & a peccatis liberaturus, præmisit hæc uerba, Quod in ea natum est de Spiritu sancto est, id est, sanctificatum, & sanctum ex vi suæ conceptionis, quia conceptio ex Spiritu sancto facta, non poterat non eximiam sanctitatem proli conceptæ afferre. Quod apertius ipse explicuit Angelus Virginem sanctissimam alloquens. Luc. 1. Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ideoque quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei. Id ipsum colligo, ex illo. Isa. 62. propter Syon non tacebo, & propter Hyerusalem non quiescam, donec egrediatur, ut splendor iustus eius & Saluator eius, ut lampas accendatur. De Christo hic habetur sermo, qui prius veluti diuinus splendor à sole ex vtero virgineo iustus, & sanctificatus fuit egressus, quam in medio populi doctrina, & miraculis corruscans, nimiaque humani generis charitate, vt lampas accensus, saluatoris gesserit officium: Et Zach. 9. de aduentu Messiæ loquens Spiritus sanctus ita, inquit. Ecce Rex tuus venit tibi iustus, & Saluator. Primum iustus, deinde Saluator. Et id quidem merito nam ab immundo quis mundabitur? Vnde Christus Io. 17. dicebat. Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint, & ipsi sanctificati in veritate. Sanctificauit se primum christus, seipsum hostiam sãctam, & deo placentem in cruce offerens, vt sanctificatus ipse homines sanctificaret. Non quod Christus ante mortem suã non fuisset sanctificatus simpliciter, sed quod tunc eius sanctificatio omnimodam consumationẽ accepit. Quæ consummatio in duobus constitit. Primo, quod hostia deo oblata, & sacrificata, ex vi suæ oblationis sacrata manet, & sãcta, ut pote, soli dicata, & consecrata Deo. Secundo, quod Christus dum mortalem egit nobiscum vitam, similitudinem peccatoris gerebat, similitudinem carnis peccati deferens. Hanc autem peccati effigiem, & similitudinem penitus ipse deposuit cum immortalem, & impassibilem carnem gloriosa resurrectione assumpsit. Quam sane glo-

riam, & corporis immortalitatem merito suę passionis acquisiuit. Ad Philip. 2. factus obediens, vsque ad mortem, propter quod, & deus exaltauit illum, &c. Vnde passio Christi rationabiliter sanctificatio eius uocatur. Ad hunc fere sensum, non incommode trahi possũt Verba illa Pauli rom. 3. vt sit ipse iustus, & iustificans eũ, qui ex fide est Iesu Christi, idest, ut diuinus Pater iustificaret eos, q suis antiquis promissionibus de Christo venturo perfectam adhiberent fidem, conueniens fuit, ut prius semetipsum ostẽderet iustum suas pollicitationes bus adimplens,

Sed aduertendum est, quod cum duplex sit humanitatis christi sanctificatio. Altera per ipsam vnionis gratiam. Altera vero per habitualem gratiam facta. Priorem ipsum verbum seipso, & quasi formaliter humanitati tribuit, nam tota hæc humanitatis sãctitas est ipsum verbum quatenus personaliter humanitati vnitur. Posteriorem uero sanctitatem efficienter verbum in sua humanitate causauit noua, & libera actione, quæ licet accomodatione quadam speciali ipsi verbo tribuatur, toti tamen fuit Trinitati communis, iuxta superius a nobis statuta. Sed iam ad solutionem argumenti rediens assero, quod ex eo, quod verbum, fuerit humanitati vnitum in ratione principii viuificantis, & sanctificantis, per modum finalis causæ, id est, ut esset principium viuificatiuum, & sanctificatiuum, non potest, vel etiam apparenter colligi, quod vita spiritualis, & sanctitas, resultaret per simplicem emanationem, aut in nobis, aut in ipsa Christi humanitate, sed tantum colligitur, quod est proprius effectus verbi humanæ naturæ vniti.

Ad quartnm argumentum Respondetur. quod quando est coniunctio formalis inter naturam superiorem, & inferiorem, habet verum id quod asseritur in argumento; secus autem est quando est coniunctio tãtum in esse personali, qualis est humanitatis ad verbum. Quoniam suppositum, in ratione suppositi, nullam aliam perfectionem tribuit naturæ secundum ordinem physicum, quam terminare, & complere ipsam. Etenim suppositum non operatur physice secundũ propriam virtutem, sed iuxta proportionem naturę cui suppositaliter vnitur. Vnde visio Christi domini, quamuis eliciatur a supposito infinito, non tamen est perfectior visione alterius hominis habentis potentiam visiuam in perfectione æquali cum potentia visiua Christi: eo quod tota visionis perfectio in Christo sumitur per habitudinem, & proportionem ad potentiam visiuam, & non ad suppositum.

Ad vltimum Respondetur, quod ex gratia habituali, seu vt alijs placet, ex anima eleuata per gratiam oriuntur per simplicem emanationem supernaturales virtutes, & dona spiritus sancti. Quoniam gratia est principium formale, & quasi effectiuum harum virtutum, &

vnitur

vnitur animæ per modum formæ: verbum autem, vt dixi, non vnitur per modum formæ, sed tantum per modum suppositi, atque adeo ex eius vnione ad humanitatem, licet resultet debitum connaturalitatis inter humanitatem assumptam, & gratiam, non tamen resultat ipsa gratia, sed noua actione est producenda.

QVÆSTIO TERTIA.

Væstio tertia. An Christi gratia, tanta polleat plenitudine, vt censeri debeat infinita. Tota hæc quæstio duobus articulis absoluetur. In primo disputabitur de plenitudine gratiæ Christi. In secundo de eius infinitate. Neque enim edem est ratio infinitatis, & plenitudinis gratiæ Christi. De plenitudine ergo primum quæritur. An ita sit plena Christi gratia, vt augmentum nequeat suscipere. Articulus primus.

Pars affirmatiua probatur primo. In sacris literis, gratia Christi, & gratia quorundã sanctorum scilicet. B. Virg. S. Stephani, &c. dicitur plena, vt patet à Ioan. 1. de gratia Christi. Luc. 1 gratia B. Virg. Act. 6. de gratia. S. Stephani, & alia ratione gratia Christi dicitur plena, atq. gratia aliorum sanctorum. Hæc autem diuersa ratio non alia fingi potest, quam quod gratia Christi habet omnimodam plenitudinem, & ex parte subiecti, & ex parte ipsius gratiæ, ita vt augmentum nequeat recipere: ergo, &c.

Secundo probatur ex sententia expressa. S. Thom. 3. p. quæst. 7. Namque in artic. 9. loquens de intensione gratię Christi dicit, quod est in summo, & perfectissimo gradu quo maior esse non potest. & art. 10. dicit quod gratia & secundum essentiam, & secundum virtutem summa est in Christo, ita vt augeri nequeat. Perfectio gratiæ, secundum essentiam, comprehendit iuxta mentem. S. Thom. ibidem, perfectionem intensiuam ipsius gratiæ. Et deniq. art. 12, aperte docet Christi gratiam, neque ex parte subiecti, neque ex parte ipsius gratię posse augeri. Ecce manifestam. S. Thom. sententiam.

Arguitur tertio. Gratia ex sua natura habet terminum intensionis, vltra quem per nullam potentiam potest augeri, sed Christo propter dignitatem suam debetur gratia secundum omnem possibilem intensionis gradum: ergo de facto Christus recepit gratiam in summo gradu intensionis vltra quem nequit fieri progressus. Maior in qua videtur esse difficultas probatur. Primo expressa. S. Thom. authoritate, art. 12. citato, dicit enim, quod sicut omnes formæ naturales habent terminum suæ perfectionis, vltra quẽ progredi nequeunt; ita & gratiæ determinatus est proprius intensionis, & perfectionis ter-

minus

minus, vltra quem non suscipit augmentum. Et confirmat. S.Tho. hanc doctrinam ex illo Sap. 11. Omnia in pondere, numero, & mensura disposuisti. Deinde probatur ratione eadem maior præmissa. Omnis creatura, eo quod creatura est, habet limitatam, & finitam perfectionem, infinitas enim perfectionis repugnat creaturę: Igitur gratia, ea ratione qua creatura est, sua natura determinatur ad certum intensionis, & perfectionis gradum.

Quarto. Si qua ratione gratia non haberet sua natura determinatum perfectionis, & intensionis terminum, maxime quia est participatio diuinæ naturæ infinitæ, atque adeo ipsa quoque gratia infinitatem habet intrinsecam, sed hæc ratio parũ mouet: ergo &c. Probatur mi. quilibet gradus gratiæ est participatio totius naturæ diuinæ infinitæ, non enim commentandum est quod vnus gradus gratiæ est participium vnius diuinæ perfectionis, & alius gradus alterius perfectionis: sed quilibet gradus retinens essentiam gratiæ est participatio ipsius naturæ diuinæ; atque adeo quilibet gradus gratiæ totam dei naturam participat: Ergo non crescit participatio diuinæ naturæ secundum maiorem intensionem gratiæ, & ex consequenti, infinitas gratiæ non potest summi ex eo quod natura diuina est infinita, & infinitæ participabilis. Dices, quod licet gradus quilibet gratiæ participet totam naturam diuinam, non tamen totaliter, quemadmodum quicumque videns deum videt totum deum, non tamen videt totaliter, & ex ea parte potest crescere gratia, sicut potest crescere quęcumque creata dei visio, quia magis ac magis possumus per gratiam participare dei naturam. Sed contra. Intensio gratię non fit per additionem noui gradus, sed per maiorem radicationem in subiecto, quod suppono ex doctrina quam tradunt. S. Thom. & eius discipuli. 12. quęst. 54. & 22. quęst. 24. ergo maior intensio gratiæ non est participatio diuinæ naturę, sed est eademmet participatio magis firmata, & radicata in anima, sicut est idemmet gradus gratiæ magis radicatus in animæ essentia.

Pro decisione quæstionis. Notandum est ex triplici capite posse prouenire plenitudinem alicuius formæ esse adeo summam, vt non possit esse maior. Primo, ex principio effectiuo, si enim effectiua virtus limitata fuerit, plenitudo formæ productæ poterit esse summa, ita vt per naturalis causæ facultatem, & vim maior &, perfectior esse nequeat, in gradu tamen certo & determinnto, iuxta determinationem & limitationem virtutis in ipsa causa residentis. Secundo, ex parte ipsius formæ quæ sua natura determinata est ad certum perfectionis gradum, vltra quem non est progressus. Vnde si forma talem pertingat gradum, plenitudinem obtinebit summam.

Tertio, ex potentia receptiua subiecti, quæ apta nata est suscipere for-

formam in tali gradu intensionis, & non in maiori. Hoc supposito,
Prima sententia affirmat Christi gratiam plenam esse, & in summo gradu intensionis, & perfectionis constitutam, quo maior esse nequit, etiam per absolutam dei potentiam. Hanc docent multi Theologi graues, sed non omnes in eodem sensu, neque eadem ratione mouentur. Quidam enim fatentur, quod gratia ex natura sua nullum terminum postulat, sed in infinitum potest crescere secundum intensionem. Cæterum potentia obendentialis, & capacitas quæ est in anima rationali ad suscipiendam gratiam, limita est, & intrinsice determinata: ita vt per potentiam dei absolutam augeri nequeat. Vnde colligunt isti Theologi; quod gratia Christi, ex parte ipsius gratiæ, non habet omnimodam plenitudinem, neque est in summo gradu intensionis constituta: ex parte tamen subiecti intensior fieri non potest per diuinam potentiam, quia Christi anima accepit gratiam adimplentem totam capacitatem, & obedientialem ipsiusmet animæ potentiam. Ita docet Alber. Mag. in 3. d. 13. & Gab. ead. dist. quæst. vlt. art. 2. conclu. 2. reputat probabilem eius sententiam, in quam propendit, Dur. ead. dist. quæst. 1. eandem insinuant. S. Bonauent. eadem dist art. 1. quæst. 2. & Ricard. ead. distinct. quæst. 2. artic. 2. ad primum. Verū est quod ij duo postremi Authores in alijs locis aliquantulum discedunt ab hac sententia. Dicunt enim quod gratia in anima Christi est summa secundum intensionem ex parte subiecti, ita quod in illo subiecto non poterit crescere, quia tota eius capacitas plena est, & saciata. Cæterum in alio subiecto perfectiori, puta in Angelo, poterit reperiri gratia secundum maiorem intensionem. ita docet. S. Bona. in primo. d. 12. 2. p quæst. 4. Ricard. ead. dist. artic. 2. quæst. 4. & in 3. dist. 13. art. 2. quæst. 1. & idē insinuat. Dur. quæst. 1 eiusd. dist.
In alio sensu quidam alij Theologi intelligunt hanc primam sententiam. Dicunt enim. gratiam Christi ex parte ipsius gratiæ esse plenissimam, & summam, quā intensior, & perfectior neque in anima Christi, neque in alio quouis subiecto, etiam per potentiam dei absolutam, potest haberi. Duo sunt fundamenta huius sententiæ. Alterum quod Christo collata fuit gratia secundum omnem illam plenitudinem, cuius ipsa gratia est capax. Alterum quod ipsa gratia sua natura, & ab intrinseco postulat determinatum gradum intensionis, & perfectionis vltra quem non potest crescere. Hanc sententiam sic expositam docet Caiet. 3. p. quæst. 7. artic. 11. & 12. & expressius 22. quæst. 24 art 7. Scotus in 3. d. 13. Dur. in primo. dist. 17. q. 9. & alij in his distinctionibus.
Secunda sententia docet, gratiam secundum potentiam dei ordinariam esse summam, & plenam in anima Christi. Ita vt secundum ordinem connaturalem ipsius gratiæ, & secundum ordinariam dei po-

tentiam non possit augeri: at secundum potentiam dei absolutam potest crescere gratia Christi secundum intensionem. In duplici etiam sensu intelligi potest hæc sententia. Nam Thologi quidam fatentur quod gratia ex natura sua nullum habet terminum, sed in infinitum potest augeri quo ad intensionem, & extensionem. Cæterum capacitas & obendientialis potētia animę, & cuiuslibet intellectualis creaturæ sua natura est limitata; atque adeo secundum naturam ipsius potentiæ, & capacitatis determinatus est gradus gratię qui potest suscipi in anima. Et in hoc gradu inquiunt, collata fuit gratia animę Christi. Verum ex potentia dei absoluta potest crescere capacitas, & potentia obedentialis animæ ad suscipiendam gratiam: & ex consequenti potest etiam crescere ipsa Christi gratia. Ita docet Marf. in 3. quæst. 10. & Gabri. loco citato & in primo. dist. 17. quæst. vltima. & Greg. in 3. d. 17. q. 2. in eandam pro pendit sententiam. Driedo. lib. de capt. & redemp. generis humani tractatu. 2. art. 6. sent. 8. eiusdem videtur sententiæ: Cæterum alij Theologi censent in alio sensu intelligendam esse hanc sententiam. Videlicet quod gratia ex natura sua, sicut aliæ omnes formæ, determinata est ad certum gradum intensionis & perfectionis, in quo gradu accepit ipsam anima christi Verum ex potentia dei absoluta potest gratia & intensione, & perfectione, hunc gradum transcendere: & hac ratione christi gratia poterit susci pere augmentum. Ita docet capreol. in 3. dist. 13. quęst. vnica. quem sequuntur alii quidam Thomistæ. Denique est tertia sententia quam docent nouiores S. Tho. interpretes. 3. p. quęst. 11. & 12. & 22. q. 24. art. 7. & pro eadem referunt grauissimi Thomistæ, Victor, & Sotum, & putant hij authores se docere consentaneę ad S. Tho. doctrinam.

Pro cuius sententiæ explicatione, quæ mihi probabilior apparet, & pro decisione quæstionis. Notandum est, quod licet plenum esse, eo quod dicitur sumpta metaphora ex plenitudine vasis, si rigurose loquamur, non denotat plenitudinem formæ susceptæ absolute loquendo, sed per habitudinem, & proportionem ad capacitatem subiecti in quo suscipitur: Etenim tunc vas plenum liquore dicitur, quando est adimpletum ipso liquore, quamuis nō habeat liquorem summum, & secundum omnem eius plenitudinem. Vnde potissima acceptio huius vocis, plenum, cum ad formam aliquam accommodatur, accipienda est per comparationem ad capacitatem, & potentiam subiecti. Sed nihilominus alię sunt acceptiones huius vocis, plenum, non inusitatæ.

Secunda igitur acceptio est, quod plenum idem pollet quod multum, qua acceptione dicimus aliquem plenum miseriis & calamitatibus. Ezech. c. 7. plena est terra iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate.

Tertia

Tertia acceptio est, quod plenũ idẽ pollet quod exuberãs & affluẽs, denotatq. redũdãtiã ad extra Qua acceptione. Isa. c. 6. dicitur quod plena erat terra gloria domini, & quod ea quę sub ipso erãt replebãt tẽplũ.

Quarta denique acceptio est, qua plenum designet, id quod est excellens, & perfectissimum in aliquo genere. In qua acceptatione sol plenus luce dici poterit. & ignis plenus calore.

Prima Conclusio.

Gratia, & ex parte agentis, & ex parte formæ, ac etiã ex parte susceptiuæ potentiæ nullum habet terminũ intensiuæ perfectionis, sed infinita est sincathegorematice, ita vt quocũq. gradu perfectionis signato, sua natura apta nata sit amplius perfici. Hanc conclusionẽ docent authores postremæ sententię, & sufficienter eã colligunt ex S. Th. doctrina 2.2.q.24.ar.7. vbi fere id ipsum asserit de charitate. Eadẽ autẽ militat ratio in charitate & in gratia, imo potior videtur esse in gratia, eo quod perfectior est simpliciter charitate, & illam præhabet tanquam in radice intra suam essentiam: sicut natura substantialis continet proprias passiones. Probatur secũdo; & primo quod ex parte agẽtis non sumatur habitualis gratiæ determinatio, manifestũ est: quoniã virtus diuina quæ est principiũ effectiuũ gratiæ, est simpliciter infinita; Probatur vero hoc ipsũ ex parte gratiæ. Gratia est forma ordinis infiniti, estq. participatio infinitæ naturę dei, ita quod eius essentia cõsistit in hoc, quod est esse participationem ipsius naturæ dei: sed diuina essentia cum sit infinita, infinite est participalis: Ergo gratia ex propria, & formali sui ratione, nullam determinationem sibi vendicat, sed in infinitum est augmentabilis secundum intensionem.

Confirmatur hæc ratio. Charitas ex propria, & formali ratione charitatis nullum determinatum sibi postulat intensionis gradum, nam cum deus sit summè, & infinite diligibilis, charitas quę est virtus dilectiua dei, nullum determinatum gradum dilectionis postulat: sed ex sua natura potest infinitum crescere: Ergo eadem ratione idipsum erit asserendum de gratia. Imo & fortiori ratione, quoniam gratia forma est perfectior charitate, & comparatur ad ipsam, sicut essentia ad propriam potentiam, seu passionem. Deinde probatur conclusio ex parte subiecti susceptiui gratiæ. Potentia obedẽtialis quæ inest animæ ad suscipiendã gratiam, nullam habet determinationẽ: Sed gratia non pertinet ad animã ratione alicuius naturalis potentiæ, quæ sit in anima, sed ratione tantũ potentię obedentialis: Ergo ex parte subiecti recipientis nulla determinatio prouenit ipsi gratiæ. Minor patet, quoniam forma supernaturalis non respicit per se naturalẽ potentiã, sed supernaturalẽ, qualis est potentia obedentialis: potentia. n. & actus debẽt proportionari, & sũt eiusdẽ generis. quod Arist. li. 9. met. c. 13. apertè docuit. Probatur maior: determinatio potẽtię passiuę non

potest sumi, nisi vel ex potentia actiua cui respondet, & subijcitur: vel ex actu, & forma ad quam suscipiendam ordinatur. Sed obedentialis potentia animæ ad gratiam suscipiendam, non limitatur ex virtute actiua dei, quæ est principium proximum effectiuum gratiæ, & cui subordinatur, & respondet ipsa obedentialis potentia; neque vero limitatur ex forma & actu in quem ordinatur, nimirum, ex ipsa gratia, quia, vt probauimus, gratia secundum se nullam habet determinationem, quam possit communicare obedientiali potentiæ.

Confirmatur. Potentia obedentialis consistit in quadam subiectione qua creatura subijcitur deo, vt in ipsa efficiat quidquid ex parte rei productæ contradictionem non implicat. Cum ergo hæc subiectio creaturæ ad deum totalis sit, & plenaria, nequit ex ipsa aliqua limitatio, seu determinatio desumi. Atque adeo omni ex parte probatum dedimus, gratiam ex propria sui ratione illimitatam formam esse: atque in infinitum secundum intensionem augmentabilé.

Sed arguitur ex S. Thom. 3. p. quæst. 7. art. 11. vbi probat gratiam non esse simpliciter infinitam, quoniam capacitas, & potentia animæ est simpliciter finita, atque adeo nequit anima suscipere infinitam gratiam. Hæc ratio S. Thom. manifeste supponit duo contraria his quæ modo dicebamus. Alterum quod potentia obedentialis animæ respectu gratiæ suscipiendæ est simpliciter finita, non enim S. Thom. vt quidam dicunt, loquebatur ibi de potentia naturali animæ, quia gratia non proportionatur huic potentiæ, sed potentiæ obedentiali. Alterum quod limitatio gratiæ ex ipsamet potentia passiuæ animæ desumitur. Quod cum de obedentiali potentia sit intelligendum, è diametro pugnat cum his quæ dicebamus.

Respondeo huic obiectioni. S. Thom. ibi loquutum fuisse de infinitate gratiæ simpliciter, & in genere entis, negatque gratiam hanc posse habere infinitatem. Quod inde probat efficaciter, quia in rationali anima non reperitur aliqua potentia, quæ sit huius infinitatis susceptiua, eo quod creatura omnis ex propria sui ratione ad certum, & determinatum gradum, & genus entis determinata est; atque adeo & huius tantæ infinitatis est incapax. Quo circa S. Thom. minime negauit gratiam sua natura illimitatam esse in genere gratiæ, neque in tali genere syncathegorematice infinitam. Neque vero quod obedentialis animæ potentia eiusque capacitas similiter sit infinita ad suscienpandam hanc formam. In eodem sensu explicandus est ipse doctor sanctus in quæst. 29. de verit. artic. 3. ad 6. vbi aperte fatetur animæ Christi finitam inesse capacitatem ad gratiam suscipiendam. Manifestumque est ibi loqui S. Thom. de capacitate animæ comparatione ad gratiam, simpliciter, & in esse entis infinitam.

Missum facio in hac parte, id quod S. Bonauent. & Ricard. in locis

citatis

citatis aiunt, nimirum, quod potentia obendentialis animæ rationalis respectu gratiæ suscipiendę, secundum se limitata est ad certum intensionis gradum, sed in Christi anima creuit multum hæc potentia ex coniunctione ad verbum. Ex quo inferunt ij Theologi quod rationalis Christi anima in eo intensionis gradu gratiam accepit, in quo nulla alia rationalis anima, quæ non esset deo vnita, ipsam posset suscipere etiam secundum absolutam dei potentiam. Hæc sententia alijs doctissimis, & quidem non paucis, merito displicet. Primo. Quoniam obedentialis potentia in quacumque rationali anima & intellectuali creatura illimitata est, & sua natura syncathegorematice infinita, quod superius probatum reliquimus: Ergo etiam respectu gratiæ suscipiendæ omnes rationales animæ, immo & creatúrę omnes intellectuales æqualem habent obedientiæ potentiam. Nam in cęlesti Hyerusalem, idest, in his quæ pertinent ad ęternam vitam, eadem est hominis, & angeli mensura. vt Apoc. c. 20. dicitur. In quo benedixit Albertus Magnus, sed in eo tamen defecit quod hanc ęqualem in animabus obedientialem potētiam existimauit simpliciter esse in eis omnibus limitatam. Secundo. Quoniam verbum ea ratione qua humanam naturam hypostatice terminat, nullam ipsi mutationem infert, præter illam quæ consistit in ipsa terminatione passiua, qua humanitas à diuino verbo personaliter terminatur. Neque enim verbum vicem habet formæ ipsam informantis, & actuantis, neque vero vicem actiui pincipij aliquid in ea efficientis, sed rationem duntaxat termini ipsam naturam per modum suppositi cōplentis, & terminantis. Ergo ex vnione verbi ad humanitatē haudquaquā crescit ipsa obedētialis animæ potētia ad suscipiendā gratiā.

Sed & alio tertio argumento prædictam sententiam impugno. Illud augmentum quod in potentia obedentiali rationalis Christi animæ ex vnione hypostatica accrescit, vel prouenit a verbo vt a formali vel vt ab efficienti principio: primū nequit dici, quia verbum nequit habere rationem formæ humanitatem actuantis, vt communis Theologorum doctrina affirmat. Et pręterea quia tunc concedendū esset quod obedentialis potentia animæ Christi erga suscipiendam gratiam simpliciter esset infinita, atque adeo concedendum foret animę Christi datam fuisse gratiam secundum intensionem infinitam, cuius oppositum veritati consentire, sequenti probabitur articulo. Si vero secundum dicatur, infero, similem infinitatem posse tribui à deo cuicumque alteri rationali animę, nam quidquid verbum non per modum suppositi operantis per humanitatem, sed per modum efficientis principij causare potest in sua humanitate, potest etiam illud efficere in alia humanitate quacumque. Quia eadem est capacitas in quacumque humanitate ad effectum diuinę virtutis suscipien-

dum: virtus itidem diuini verbi, eadem est, & ęqualem vim habet respectu cuiuscumque humanitatis, ergo, &c. Sed arguit quis ex S. Tho. doctrina in 22. quæst. 24. artic. 7. dicentis quod per gratiæ, & charitatis susceptionem crescit animę capacitas ad vlteriorem gradum suscipiendum. Ergo eadem ratione asseuerandum est, quod animę Christi capacitas ad gratiam, creuit ex vnione personali ad verbum. Respondetur, & primum dico S. Thom. ibi loqui de capacitate proxima ad gratiam, & id tantum asserit, quod per vnum gratiæ, & charitatis gradum anima quodammodo disponitur, & fit magis proportionata ad gradum vlteriorem. In hunc sensum interpretatur Capreolus in prima distinct. 17. quæstione 2. artic. 2. ad 2. prædictam. S. Thom. doctrinam.

Dico secundo. Quod ex coniunctione ad diuinum verbum hæc proxima capacitas, si proprie loquamur, non creuit in Christi anima, eo quod verbum cum non vniatur humanitati per modum formæ sicut ei vninntur charitas, & gratia, nō disponit ipsam ad formam aliquam vlteriorem. Confert aut ei ius quodam connaturalitatis. de quo in sequenti articulo.

Secunda Conclusio.

Habitualis Christi gratia non tantam habet intensionis plenitudinem, vt secundum absolutam dei potentiam nō possit augescere. Hæc conclusio si id præsupponamus quod sequenti quæstione probabitur, nimirum, habitualem Christi gratiam non habere intensionem infinitam, manifeste deducitur ex præcedenti conclusione. Nam ostendimus in illa conclusione gratiam habitualem ex propria sui ratione in infinitum esse secundum intensionis perfectionem augmentabilem: vnde si in Christi humanitate ad intensionem infinitam habitualis gratia nō accessit, manifestum est intensiuum eius augmentum vlterius progredi posse, si ipsam gratiæ naturam, absolutamque simul dei potentiam contemplemur.

Quidam Docti Theologi ex nouioribus, non ita indistincte huius conclusionis, vt a nobis est proposita, veritatem agnoscunt. Dicunt enim gratiā Christi cōparari posse, & ad solam dei omnipotentiā, & ad ipsam omnipotētiam prout regulatā, vel quasi regulatā per ipsius dei sapientiā & prouidentiā, quatenns diuina potentia operatur iuxta ordinem ab ipsa dei sapientia, & prouidentia perscriptū: itaq; ex parte effectus potentia dei, & similiter eius voluntas prout mouet ad operandum, diuinæ sub ordinētur sapientiæ. Qua supposita distinctione dicunt illi Theologi, quod si Christi gratia ad solam dei potentiam comparetur, non est adeo plena, & consumata, vt amplius secundū intensionē non possit augeri, vt assignata dudum a nobis ratione cōuincitur. Cæterum si comparetur ad dei potentiam, vt diuinæ sapientiæ &

prouidentiæ ex parte effectus subordinatam, nulla potest dari, imo neque excogitari gratia, quæ perfectior sit, & intensior gratia christi, neque talis perfectior gratia, continetur in ipsa dei omnipotētia prout diuinæ sapientiæ ex parte effectus suboroinatur, idest quatenus nihil operatur, quod non sit proportionatum, & congruum dei sapientiæ, & ordini prouidentię diuinæ, Et hoc probant, primo nulla creatura potest esse coniunctior deo, quam christi humanitas: ergo diuina sapientia non potest perficere, & exornare creaturam aliquam pręstantiori gratia quam sit gratia Christi: atq. adeo neq; id poterit diuina potentia quatenus operatur conformiter ad ipsam dei sapientiam Probatur consequentia, quia cum diuina sapientia disponat omnia suauiter nihil operatur in rebus contra proprium meritum, & naturalem ipsarum rerum exigentiam, atq. adeo cum intra ordinem diuinæ sapientiæ non possit excogitari creatura deo coniunctior quam anima Christi, & cui tam sit connaturalis, ac debita perfectissima habitualis gratia, neque poterit etiam excogitari gratia prestantior, & excellentior ipsa Christi gratia.

Secundo probant. Nihil prestantius, & excellentius potēst excogitari in natura, quam deus homo: Ergo deus distributor gratiæ non potuit sapienter alicui creaturę excellentiorem gratiam infundere, quā sit gratia collata animæ Christi: dedecet enim diuinæ sapientię ordinem, quod alicui puræ creaturæ præstantior gratia conferatur, quam christo, qui est Deus homo. Cōfirmatur, Christo, qua ratione est Deus homo, debita est gratia iure connatdralitatis: Ergo cum ratio debiti fundetur, non in humanitate, sed in diuino supposito, hoc debitum sūmū est, & ad sūmā extenditur gratiā, quæ iuxta ordinē diuinæ sapiētiæ alicui est comunicabilis creaturæ.

Tertio probant. Ex opposita sententia sequeretur, quod Christus secundum gratiam habitualem posit subordinari alicui creaturæ gratæ, consequens absurditatem præsefert contra ipsum diuinæ sapientiæ ordinem. Ergo, &c. Sequella patet, quia si perfectior gratiæ alteri rationali creaturæ conferretur, talis creatura secundum habitualem gratiam superior esset, & dignior Christi anima, atque adeo secundum hanc gratiæ perfectionem, anima christi illi subordinaretur creaturæ, essetque ipsa inferior.

Hic tamen dicendi modus nouissime a nouis authoribus excogitatus, mihi nulla ratione probatur, contra quem sic arguo, Primo. Argumenta, quę prædicti authores in huius sententiæ confirmationem faciunt, vt plurimum apparenter probant, quod in pura aliqua creatura, non poterit reperiri præstantior gratia, quam sit gratia collata animæ Christi, nulla autem probabilitate suadent, quod ipsamet Christi gratia nequeat augeri, & perfici in semetipsa, & ad altiorem intensionis

nis gradū pertingere: Ergo illa sententia qua parte docet Christi gratiā sūme plenā esse in semetipsa, secundū ordinē diuinæ sapientię, nullo vel apparenti fundamento fulcitur. Confirmo, & explico huius argumenti vim. Et supponamus collatam fuisse Christi animæ gratiam intensam, vt 100. Quæro, cur secundum ordinem diuinæ sapientiæ non potuit dari Christo gratia intensa vt 200. cum ex vi gratiæ vnionis nulla sumatur determinatio ad istum gradum potius, quam ad illum, vel, e contra. neq. vero ex ipsa gratia sumi possit, cum sua natura valeat iu infinitum progredi eius intensio. Ergo. nulla ratione aduersatur sapientiæ diuinæ augmentum gratiæ Christi secundum maiorem eius intensionem.

Secundo contra eandem sententiam sic argumentor. Ex ea sequitur ad plura se posse extendere diuinam potentiam, diuinamq. voluntatem, quam se possit extendere ipsa Dei sapientia. Consequens est falsum, ergo, &c. Sequella apparet manifesta, quoniam diuina potentia potest efficere maiorem, & perfectiorē gratiam, quam sit ipsa habitualis Christi gratia, & similiter Dei voluntas absolute considerata potest esse principium huius effectus, ad quem tamen non ualet extendi diuina sapientia, quia non cadit sub eius ordine. Probatur vero consequentis falsitas. Diuina sapientia non minorem habet infinitatem, quam habet dei voluntas, & eius omnipotentia: Ergo nullum effectum possunt attingere dei voluntas, eiusque omnipotentia, ad quem non se extendat ipsa dei sapientia, & eius ordo. Confirmatur. Diuina attributa æqualis sunt virtutis, & perfectionis, quoniam omnia sunt simpliciter infinita, imo & sunt ipse deus, ergo qnidquid potest vnum potest & aliud.

Contrariæ sententiæ authores multis conātur hoc argumētum dissoluere. Primo dicunt, quod nullum opus, quod de facto produceretur a dei omnipotentia, & à Dei voluntate deuiaret ab ordine potentiæ diuinę, eo quod omnipotentia Dei est regula omnium suarum actionum, suorumque effectuum, & similiter Dei voluntas. Cæterum ex hac doctrina nihil habetur, quod ad solutionem argumenti facti quidquam attineat: argumentum enim contendit, quod ordo diuinæ sapientiæ potest se extēdere ad omnem illum effectum quem ipsa Dei omnipotenria, secundum se considerata, posset efficere. Et quod nihil cadit sub diuinæ voluntatis obiecto, quod non possit per diuinam sapientiam in bonum aliquem, & honestum finem ordinari. Ad hoc autem infirmandum, quid refert assignata solutio?

Dicunt secundo. Quod prædicta sententia non plus tribuit diuinæ voluntati, diuinæq. omnipotentię, quam ipsi sapientiæ dei, nam etiam stando in terminis illius sententiæ, fatendum est diuinum intellectum per suam sapientiam posse totum id exactā notitia cognosce

re,

re, quod dei voluntas potest velle & dei potentia ualet efficere. Sed hęc etiam solutio apparet deficiens, quia tantum procedit de scientia dei speculatiua, & non habet locum in scientia practica præordinatiua, & factiua rerum, de qua tamen scientia factum argumentum procedit.

Dicunt tertio. Non esse inconueniens, quod posit Deus per vnum attributum aliquid efficere, quod per attributum aliud non potest operari. V.c. per suam omnipotentiam posset deus totum hoc vniuersum visibilibus, atque inuisibilibus creaturis constans, in nihilum uertere, & iterum reproducere. hoc autem non esset opus diuinæ sapientię, neque vero diuinę iustitię. Similiter per attributum diuinæ iustitiæ punit deus peccatores in inferno, quam tamen punitionem non exequitur per attributum misericordiæ. Hæc solutio aliqualem præsefert probabilitatem, sed est sine dubio insufficiens ad diluendū argumentum factum, si vim eius paulisper in hunc modum prēmamus. Esto aliquem effectum vni diuino attributo adscribamus, qui alii attributo non competit, at nulla ratione admittendum est, quod effectus vnius attributi alteri attributo opponatur: nam alias attributa diuina inuicem repugnarent: aliquid enim pręhaberetur in virtute vnius, quod non modo in alterius attributi potestate non præhaberetur, verū, & ei repugnaret: atque adeo ipsę diuinorum attributorum virtutes essent inter se oppositæ, & inuicem contrariæ. Quę assertio absurdissima est, & impia forsam, & sacrilega: talis enim attributorum contrarietas indecora est, & indecens deo. Missum facio, quod fortassis est falsum, id quod, vt certum præsupponit assignata solutio, videlicet, quod aliquid operetur deus per vnum attributum, ad quod attributum aliud nullatenus concurrit. Nam in operibus iustitiæ, & misericordiæ, in quibus illa solutio maiori cum apparentia verificari videtur, illa doctrina est falsa: vniuersa enim opera domini misericordia, & ueritas. Vbi veritatis nomine, sacrorum bibliorum interpretes dei iustitiam intelligunt. De qua intelligentia, & huius rei explicatione legatur. S. Th. 1. p. q. 21. art. 4.

Dicunt deniq. quarto prædictæ sententiæ, & solutionis authores. Libere fatendum esse: quod non tam extendūtur dei sapientia, & prouidentia, atque extenduntur eius omnipotentia, & uoluntas, quod ita probant. Non possumus intelligere qualiter Deus sapiēter crearet angelos absque naturalibus eorum potentiis intellectu, scilicet, & voluntate, & tamen id non repugnaret absolutæ dei potentiæ. Communiter enim docent Theologi, & si Caieta. repugnet, posse deum absoluta sua potentia, vtens, proprietates, & naturales passiones a propriis subiectis separare. Similiter nullus dicet, quod deus sapienter potuerit Christum, vt hominē, perpetuis inferni cruciatibus vexare.

Quod

Quod tamen si solam Dei omnipotentiam, & liberam ipsius voluntatem attendamus, nihil habet repugnantię, & implicationis. Verum hanc solutionem efficacissime, ni fallor, expugnat argumétum, quod informauimus aduersus solutionem pręcedentem: Nam quod aliquid sit proportionatum diuinæ voluntati, & omnipotentiæ, & quod sub eadem ratione qua dei omnipotentiæ, & voluntati proportionatur, diuinæ sapientiæ, aut cuiusuis alteri dei attributo repugnet, manifesta est implicatio: Neque potest absque absurditate dici. Exempla autem, quibus quarta solutio iuuatur, in eo, quam plurimum deficiūt quod illius solutionis authores falso arbitrantur, quod deesset deo ratio suæ sapientiæ congruens, qua honestaret illud vtrumque factū per suam absolutam potentiam. Itaq. fateri debemus, quod si deus sua libera omnipotentia vtens, Christum vt hominem perpetuis vexaret cruciatibus, talis vexatio prudens esset, & sapiens, diuinæq. sapientiæ consentanea. Quia licet nobis non appareat sapiens, & prudens ratio, & honestus finis talis vexationis, hæc tamen omnia sunt deo perfectissima, quia nouit varios, & multiplices fines in quos potest suas omnes creaturas iuxta modos sibi placitos ordinare, & referre, ob id.n. dei sapientia multiformis appellatur a S Paul. ad Eph. c. 3. Et quidem licet verum sit, quod effuderit deus sapientiam suam super omnia opera sua, non tamen effudit omnem, sed infinitam sibi ad huc sapientiam reseruauit: qua infinitas conuenientiæ rationes, infinitos fines, infinita media, infinitos denique modos, in creatis rebus excogitare potest, & disponere. Huc attinet, quod dicitur Ecclesiast. 1. Radix sapientiæ, cui reuelata est, & astutias illius quis agnouit.

Eccl. 1.

Confirmatur. Nulli virtuti aduersatur intrinsice, quod Deus aliter disposuerit ordinem vtrumq. & naturæ, & gratiæ, atq. disposuit de facto: Ergo neq. ordini diuinæ sapientiæ repugnat. Antecedens patet. Quia iustitię distributiuæ non aduersatur. Nam vt S. Tho. 1. p. q. 21. art. 1. ad 3. ait, iustitiæ distributiuæ ius nulli debitorem constituit deum, quia non ipse ad alia, sed omnia ad ipsum ordinantur: Ergo nulli aduersatur virtuti. Quia non est signabilis alia virtus cui opponatur. Consequentia est euidens. Nam si physicam rationem entis consideremus nulla est in hęc parte contradictionis repugnantia, cum vt aduersarij admittunt, subsit diuinæ potentiæ absolute sumptæ: Ergo ut ab ordine diuinæ sapientiæ rem istam subtrahamus, oportet inuenire mea moralem aliquam deformitatem. Quę esse minima potest si nullius virtutis rectitudo lædatur.

Sed iam tertio probatur commemoratæ sententiæ falsitas. Id quod nequit cadere sub diuinæ sapientię, & prouidentiæ ordine, non habet veram entis rationem: Sed est quid impossibile, & contradictionem implicans. Id autem quod implicat cōtradictioné, & veram rationem

en-

entis non participat, nullatenus subest diuinæ potentię, diuinæq. volũtati etiã si absolute absq. coordinatione ad diuinã sapientiam consideretur: Ergo si augmentum gratiæ Christi sub diuinę sapientiæ ordine non cadit, neq. etiã subest diuinę potentię, & voluntati. Minorem admittunt vniuersi Theologi. Maiorẽ vero sic probo. Quidquid verã participat rationẽ entis, & contradictionẽ non inuoluit, ordinabile est in dei gloriam, eiusq. bonitatem, nam quidquid rationem entis sortitur, illam participat ab ipsa dei entitate, & bonitate, atque adeo ordinabile est in ipsam sũmi, & primi entis gloriam, & in eius bonitatis manifestationem. Id autem, quod est in hunc finem ordinabile, sub ordine diuinæ sapientiæ, diuinęque prouidentiæ continetur: quia est ordinabile, vt medium in illum finem, quem per se primo diuina prouidentia in suo ordine respicit: ergo, &c.

Confir. Vel augmentum gratiæ Christi veram secundum se rationem entis habet, uel non, si primum dixeris, consequenter fateri teneris, quod cadit sub ordine diuinæ sapientiæ, quia id quod veram habet entis rationem, aptum natum est, actu extra suas causas existere in Dei gloriam productum. Omnia enim propter seipsum operatus est dominus. pro. 18. Si uero secundum dicas, manifesta deductione conuinceris ad asserendum, quod neq. sub ordine diuinæ prouidentiæ, neq. sub potestate, & efficacia diuinę omnipotentiæ, neq. tandem sub formali diuinæ voluntatis obiecto continetur. Ergo, &c.

Quarto contra eandem sententiã arguitur. Ex ea sequitur, q; neq. diuina voluntas, neq. infinita dei omnipotẽtia sit prima suarũ operationum regula; sed quod vtraq. egeat regulari per ipsam dei sapientiam. Consequens est falsissimum, nam tunc concedendum esset quod Dei voluntas, & potentia per se subijciuntur, & subordinantur diuinæ sapientiæ tãquam superiori regulæ, ac proinde, quod sunt inferiores ipsa Dei sapiẽtia. Vnde cõmunis est Theologorũ doctrina affirmans dei voluntatem ipsam esse suarum operationum regulã: ergo, &c. Sequella probatur. Diuina omnipotentia secundum se, & absolute considerata iuxta, prædictam sententiã, multa potest facere, & similiter dei voluntas absolute sumpta multa potest velle, quæ non sunt consentanea recto ordini à diuina sapientia probato. Ergo ex natura sua volũtas, & potentia dei, non sunt determinatæ ad id quod rectum est, bonum, & decens, atq. adeo egẽt moderari, & regulari per diuinã sapientiã tanquã per superiorẽ regulã. Patet hæc consequentia, nã ea potentia, & virtus, quæ ex sua natura potest in aliquid dissentaneũ rationi, & recto ordini, nequit esse suarũ operationũ regula, sed dirigenda est, & regulanda ab alia superiori regula, quæ sua natura determinata sit ad debitũ ordinẽ, & sapienti ordini cõsentaneũ. Hoc autem de diuina volũtate, qui dixerit, aduersabitur Paulo de rectissimo, & optimo suo Adeph. 1.

dicēte, quod operatur omnia secundū consiliū voluntatis suæ. Nō.n. Paulus voluntatem consilio subiicit, sed consilium voluntati (si fas est ibi subiectionis ordinē nominare) quatenus deus per ipsā voluntatis suæ libertatem vniuersa ad creaturas spectantia, & æterna prouidentia disposuit, & temporali exequutione efficit. Certe si libera dei voluntas ex propria sui ratione non esset summe recta, & diuinæ sapientiæ conformis; iniuriosus fuisset paulus deo (absit iniuria verbo) dum asseruit ipsum operari omnia iuxta consilium voluptatis suę. Nā promptum esset illi obiicere. Satius fuisse creaturis, vt deus operaretur in eis secundum consilium sapientiæ suæ. Et quod voluntas consilium sequeretur, & non consilium voluntatem.

Vltimo tandem contra eamd. sententiam arguitur. Potuit verbum assumere humanitatem in puris naturalibus constitutam, vt in 1. q. conclusione 1. ex communi Theologorum sententia resoluimus, in quo casu possent esse alij homines, ac similiter angeli in gratia constituti: Ergo si hoc potuit fieri secundum ordinem diuinæ sapientię, multo potiori ratione cadere potest intra rectum eius ordinē, ut Christi gratia minoris sit intensionis, quam gratia alterius puræ creaturæ rationalis. Huius consequentiæ vim nullus est qui non videat. Nam multo magis indecens apparet, quod Christi anima nulla sit gratia habituali prædita, aliis creaturis rationabilibus in gratia existentibus, quam quod habeat gratiam in minori intensionis gradu positam.

Est tamen hoc loco obseruandum, quod in præsentia tantum loquimur de perfectione gratiæ intensiua, quæ consistit in maiori radicatione ipsius gratiæ in anima. Nam de perfectione alia, quæ competit gratiæ Christi ex vnione ad verbum, dicemus sequenti articulo. Quæ cum sit infinita iuxta modum ibidem explicandum, nullatenus potest augmentum suscipere, neque superari, imo neque adæquari a gratia cuiusuis purę creaturæ. Infinitas enim ex vnione hypostatica cum verbo proueniens adęquationem non admittit.

Argumenta illa tria, quę proposita fuerunt pro sententia nūc a nobis confutata, facilem ex his, quæ diximus solutionem accipient.

Ad primum enim argumentum antecedenti dato neganda est consequentia, probationi vero dicitur, quod tantum procedit de lege, & potentia ordinaria Dei, secundum quam Deus non solum fortiter omnia disponit, verum & suauiter, idest, consentanee ad ipsas rerum naturas suam eis prouidentiam accommodans. At secundum absolutam potentiam poterit aliter rebus ipsis prouidere, easque non tam suauiter, idest, non tam conformiter ad earum naturas, & inclinationes disponere, & hoc quidem prudentissime, & sapientissime. Certe si hoc argumentum quidquam probaret, conuinceret etiam

 Deum

Deum non aliter potuisse vtrumque ordinem, & naturę, & gratię disponere, quam disposiut de facto. Quoniam si contra ordinem diuinæ sapientiæ est, quod deus non se accomodet in rerum prouidentia, & dispositione earum naturis, & meritis, necessaria collectione deducitur, deum non aliter potuisse res vtriusque ordinis disponere; quam de facto disposuit. Quæ assertio intolerabile esset erratum.

Ad secundum argumentum eadem est solutio, nam similiter procedit secundum ordinariam dei potentiam, & legem. Confirmationi vero dicitur primo. Quod illun connaturalitatis debitum quo Christi humanitati debetur gratia, non adeo strictum est, & rigurosum, vt deum vniuersorum, ipsius etiam humanitatis Christi dominum, possit adstringere, atque adeo libera manet potentia dei absoluta, vt possit habitualem gratiam a Christi humanitate auferre, & vberiorem intensionem gratiæ puræ creaturę tribuere. Secundo dici posset huic confir. quod si hoc cõnaturalitatis ius tam esse rigurosum, & strictũ iudicaretur, vt ipsum deum adstringeret, adhuc argumentum non aliud conuinceret, quam quod non potuisset non conferre Christo totam eá gratiam, quã de facto contulit. Verum non probat, quod non potuerit alteri homini æqualem, vel, maiorem gratiam conferre. Nã posset tunc deus dicere christo, ut homini, id quod Matth. 20. operariis murmurantibus dixit. Amice non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum est, & vade. An non licet mihi facere de meo, &c.

Ad tertium argumentum respondeo, quod Christus secundum gratiam habitualem non potest simpliciter loquẽdo alicui creaturæ subordinari, eo quod eius gratia magnam quandam infinitam dignitatẽ participat ex coniunctione ad uerbum nulli purę creaturæ communicabilem, quam art. seq explicabimus: at secundum quid, id est, secundum intensionem, non in conuenit talis sub ordinatio, ita quod gratia purę creaturę hac ratione superior esset gratia Christi. Imo nullum inconueniens esset admittere, quod secundum absolutum Dei potentiam christo daretur gratia propter meritum alicuius purę creaturæ. Etenim postquam vnigenitus Dei filius caro factus, paulo minus ab Angelis minoratus est, nihil mirum, quod in his omnibus quæ ad humanitatem qua minor est angelis attinent, aliqualiter pendeat ab ipsis angelis, & ab aliis creaturis, deo pręsertim per absolutam potentiam ita disponente.

Tertia conclusio.

Christi gratia etiam secundum intensionem plena fuit, & summa, quæ potest esse secundum ordinariam Dei potentiam, habuitq; quadruplicem illam plenitudinem superius in quodem notabili explicatam. Docent hanc conclusionem omnes fere Theologi, in 3. d. 13. & S. Th. 3. p. q. 7. at. 9. & tribus sequentibus, Sancti Patres locis, q. prima

citatis, eam re ipsa docuerunt. Et quidem de priori conclusionis parte nulla potest subesse dubitatio, nam eam sufficientissime probant illa tria argumenta, quę paulo ante dilluebamus, quibus recentiores quidam Theologi probare nitebantur Christi gratiam adeo plenam esse, & summam, ut secundum ordinem diuinæ sapientiæ nulla possit dari perfectior, & prętantior siue intensione, siue virtute. Quorum argumenta, si ordinariam dei potentiam, & legem contemplemur, efficacissima sunt, nec solutionem admittunt probabilem.

Explicatur autem, & probatur posterior conclusionis pars: Cuius expositio erit quoque prioris partis probatio. Sigillatimq. ostenditur, quatuor illos plenitudinis modos gratiæ Christi competere: & de primo, quod est ex parte subiecti constat ex nostro Prothemate ex cap. 1. Ioan. desumpto, in illis verbis, Plenum gratię, & veritatis, quæ verba, vt minimum, intelligenda sunt de plenitudine ex parte subiecti: quæ in hoc sensu est accipienda, q. Christo data est omnis gratia, quā ipsius Christi dignitas postulabat, & quæ necessaria erat, & cōueniēs ad debite exequendū, ipsū sibi a patre cōmisū redēptoris, & saluatoris officiū. Siue illa gratia in se maxima fuerit, & sūma, siue nō.

De secundo modo plenitudinis, qui designat magnā, & multā gratiā, valdeq. intensam, & perfectā, probatur manifeste ex illo. Io. 3. nō ad mensurā dat deus de spiritu, nimirū, filio suo, de quo ibi Christus ipse loquebatur. Sed antequā in huius cōclusionis probationē noster vlterius progrediatur tractatus: Oportet occurramus obiectioni, quā eruditus Theologus aduersus cōmunē huius testimonij. Io. 3. intelligentiā nobis forsā opponet, ex Greg. Naz. in oratione 36. nu. 49. vbi ita inquit. Per multa ex his quæ ita dicuntur, nec affirmationis modo sed inficiationis. Vt illud, nō. n. ad mensurā dat Deus spiritū. neq; .n. dat, neq. mensura definitū: nec. n. deus deū metitur. Ecce quēadmodū ita intelligit prædictū. Io. testimoniū. S. Greg. Naz. quod Deus nullū dedit filio suo spiritū. Nā licet ipse in citatis verbis non expresserit filiū, est tamen subintelligendū, filio suo, cum dicit, quod deus non dat spiritū ad mensuram. Ita scholia Billij intellexit illū locum. Igitur ex prędicto Io. testimonio, c. 3. nulla gratię Christi plenitudo colligi potest, quin ex præfata Greg. intelligentia infertur, nullā fuisse Christo habitualem gratiā collatam. Huic obiectioni primū assero, deceptū fuisse Billiū, addens in scholia illa verba, filio suo. Quia Greg. cōsulto non apposuit, vt insinuaret se non tantū in ordine ad filium negare Patri Spiritus sancti donationem, sed absolute, & omnibus modis. Secūdo dico, q. Greg. intendit, quod Pater non dat Spiritū sanctū authoritatiue, ita ut superioritatē habeat super Spiritus sancti personā eiusq. virtutē, ex qua gratia, & cætera supernaturalia dona ad animā proueniūt. Et quia hoc nō solū respectu animæ christi, sed absolute verū est

Ideo Greg. nõ addidit, filio suo, & si Ioa. in illo testimonio de filio tã-tum loquutus esset. Fateor hanc Greg. intelligentiam non satis gratã esse, & germanam textui, & menti ipsius Euangelistæ. Neq. acceptatã esse a cæteris patribus, & sacrorum Bibliorum interpretibus. Qui non per negationem, sed positiue, & affirmatiue intelligũt patrem dedisse filio Spiritum sanctũ plene, & non ad mensurã. Legantur ibi Chrys. cuius verba referam sequenti quæstione. Et August. tract. 14. in Ioan. Neq. vero aliud intendebat S. Hier. cum versans illa verba Isa. 11. requiescet super eum spiritus domini, &c. inquit christum non per partes accepisse Spiritum sanctum, sed quod iuxta Nazareorum Euangelium, ipse fons Spiritus sancti in christũ descẽdit. Ex hoc S. Hier. testimonio etiam probatur, conuenire christo tertium plenitudinis modũ, idest, quod tã sit exuberans & affluens christi gratia, vt non se contineat intra ipsã christi animã, sed ad nos vsq. inenarrabili diffusione deriuetur: Sicut copiosus aquæ in perenni fonte defluxus nõ se potest diu intra circũstantem fontis alueolum continere, sed necessum est, vt ex ipso deriuetur riuulus, & in fluuiũ magnũ quandoq. crescat. Quod Ioa. Bap. de gratiæ incarnati verbi plenitudine testimoniũ perhibens, Ioan. 1. magnificis verbis explicuit inquiens: & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Nos omnes, idest, nos etiam primitias spiritus habẽtes, ad quos gratia Christi magna, & affluẽti diffusione peruenit.

Deniq. quod plenitudo gratiæ Christi, quartũ etiam plenitudinis modũ attingat, ita quod christus in ordine gratiæ sit primus & omiũ maximus, ex eodẽ etiam testimonio B. Hiẽr. colligitur. Est. n. in Christo gratia vt in fonte, in cæteris autem tanquam in quibusdam riuulis ex ipso fonte deriuatis. Itẽ etiam probatur, quia Christi gratia est gratia capitis, vt docet, & probat S. Th. 3. p. q. 8. art. 1. & probabitur in sexta quæstione sequenti, caput autem eminentiam habet supra totum corpus, & in omnia membra influit, quæ duo ad tertium, & quartum plenitudinis gradus manifestè pertinent.

Probatur præterea conclusio quoad hunc quartũ plenitudinis modum. Prædestinatio Christi est exemplar prædestinationis hominũ, & gratia vniuersis hominibus prædestinatis collata constituit in eis omnibus conformitatem ad christum, & ad eius gratiã, iuxta illud quod ait Paul. rom. 8. quos præsciuit & prædestinauit cõformes fieri imaginis filij eius. Quæ verba nõ solum sunt intelligenda de conformitate ad dei filium secundum naturam diuinam, sed etiam secundũ assumptam humanitatẽ, quatenus per gratiam habitualem dilectissima est deo, & ad plenariam bonorum cælestium hæreditatẽ admissa. Quam Paulini testimonij intelligentiam promptum erit cuiq. ex multorum Patrum doctrina, & ex sacrorum bibliorum interpretibus colligere: Ergo christus primus est prædestinatus, omniumq. prædestinatorum

prin-

princeps, ac proinde ipsa prędestinationis gratia, residet in ipso tanquam in supremo & maximo totius ordinis gratiæ: atq. adeo quarta plenitudinis acceptio vere accomodatur Christi gratiæ.

Est autem obseruandum sumopere, quod si rigurose loquamur ad explicandam sufficientissime plenitudinem gratiæ Christi, satis esset dicere, Christum esse pleuum gratiæ plenitudine primo modo accepta, idest, ex parte subiecti. Quoniam dignitati Christi, ipsique redemptoris & saluatoris officio debetur omnis illa plenitudo gratiæ, quæ pertinet ad alios tres modos plenitudinis: etenim quia Christus filius dei est, debita est ei gratia in maxima quantitate perfectionis & intensionis, debeturque illi gratia exuberans, & affluens, & quæ ad cæteros homines iustos deriuetur. Debetur denique illi quod in ordine gratiæ sit summum & maximum, habeatque proinde rationem capitis in genere gratiæ: Vnde S. Cyri. lib. 1. in Ioa. cap. 17. inquit, quod deus dedit Christo omuem gratiam, & omnem sapientiam, quia filius dei est. Ecce vbi totam gratiæ, & sapientiæ Christi plenitudinem ad dignitatem subiecti reuocat S. Cyri. S. autem Thom. 3. p. loco citato dicit, gratiam Christi & ex parte subiecti, & ex parte gratiæ habere omnem plenitudinem. Vbi videtur distinxisse plenitudinem gratiæ ex parte ipsius gratiæ, a plenitudine eiusdē gratiæ ex parte subiecti, sed hoc fecit. S. Thom. claritatis causa, nam re ipsa plenitudo ex parte subiecti in Christo, coincidit cum plenitudinę gratiæ ex parte gratiæ: quod non contingit de plenitudine gratiæ ex parte subiecti in alijs sanctis etiam in Beata Vergine. Plenitudo vero ex parte gratiæ, in eo sita est quod Christi gratię summum illum intensionis gradum attingat, vltra quem decreuit deus gratiæ author, non producere gratiam in aliquo subiecto.

Ex quo sequitur, satis esse verosimilem & rationabilem illā Theologorum sententiam affirmantem, quod habitualis Christi gratia secundum intensionem non solum excedit gratiam cuiuscumque Sancti & Sanctissimi, sed & totam collectionem gratiæ, quę in omnibus Sanctis, & Angelis, & hominibus reperitur. Probatur. Hęc sententia nihil docet quod contradictionem inuoluat, sed quod maxime decet Christi dignitatem; est pręterea conformis doctrinę Patrum, & Theologorum, qui vnanimiter docent gratiam Christi immensam esse, & summe plenam, imo & sacrę scripturę dicenti, non fuisse datum Christo spiritum ad mensuram: est denique consentanea hęc doctrina S. Thom. 3. p. loco citato, vbi inquit in Christo gratiam fuisse plenam, tum ex parte subiecti, tum ex parte gratię. Neque enim in rigore posterior hęc plenitudo Christi gratię competeret, nisi tota hęc intensione polleret. Et pręterea ipsemet S. Tho. 1. p. q. 20. art. vlt. ad 1. & 2. hanc eamdam insinuauit sententiam, cum inquit, deum plus dilige-

gere ani-

re animam Christi quam totam omnium creaturarum vniuersitatem; & quod Christus melior est omnibus & angelis & hominibus maxime ratione vnionis. Illa dictio, maxime, insinuat aperte quod non solum ratione vnionis Christus est melior angelis & hominibus, verum etiã ratione gratię habitualis, & supernaturalium donorum, quibus est eleuata & prędita anima Christi: Ergo iuxta S. Thom. doctrinam fateri tenemur, quod habitualis Christi gratia excellit intensione omnem gratiam omnium hominum, & angelorum collectiue sumptam, considerando omnem eius pro tota æternitate collectionem. Quemadmodum aqua maris sua plenitudine excedit quantitatem omniũ aquarũ quę sparsæ reperiuntur in vniuersis fontibus, fluminibus, riuulis, &c. Hoc priuilegiũ tãtę intensionis & dignitatis gratiæ, soli Christo, mea sententia, est tribuendum, & quia filius dei est, & quia caput est omnium hominum & angelorum. Hoc dixerim quia non desunt, quidam pij Theologi qui gratiæ Beatissimæ Virginis similem tribuunt dignitatem: asserentes quod eius gratiæ plenitudo exuberat intensione, & perfectione omnem gratiam collectiue sumptam omnium hominum & angelorum. Quam sententiam, quod attinet ad dignitatem gratiæ, ego libenter admitto. Existimo enim quod sicut dignitas matris dei excedit omnem dignitatem collectiuè sumptam, quę ratione cuiusuis ministerij, aut officij in cœlo, & in terra potest competere angelis & hominibus, propter quam causam S. Thom. 1. p. loco citato ad vltimum argumentum vocat hanc dignitatem infinitam; ita dignitas gratię B. Virginis quę est proportionata dignitati matris dei, & ob quam dicitur a S. Thom. 3. p. q. 7. art. 9. ad prim. quod est plena ex parte subiecti, idest, habet totam plenitudinem quantam exigit dignitas matris, excellit dignitatẽ omnis gratiæ collectiue sumptæ, quæ in omni intellectuali & rationali creaturæ reperitur. Cæterum quod attinet ad intensionem non placet mihi hæc sententia, quoniam in B. Virg. gratia habet quidem plenitudinem ex parte subiecti, non vero ex parte ipsius gratiæ, vt S. Thom. loco proxime cita. dixit. Nam hoc priuilegiũ soli gratię Christi est cõcedendũ. De solo enim Christo dixit Apost. ad colos. 1. quod complacuit deo in ipso omnem plenitudinem inhabitare. Quam omnem plenitudidem rationabiliter possumus ad triplicem modum reuocare.

Ad cuius intelligentiam notandum esse censeo, quod sicut in Christi humanitate secundum se considerata triplex reperitur capacitas, & obedentialis potentia in ordine ad supernaturalia, & diuinæ ordinis bona. Prima ad ipsam verbi personalitatem, & existentiam, secundum quam potentiam terminabilis est verbi personalitate, & potens est existere diuina ipsius verbi existentia, & hæc est potentia ad gratiam vnionis: Secunda est ad gratiam habitualem (sub gratiæ habitualis

ditiem efficiendam, vnde Christus corporali flatu spiritum sanctum dedit discipulis, vt habetur. Ioa. 20. & eius verba vt dixit, Petrus. Ioan. 6. verba erant æternæ vitæ, idest, vim habebant æternam vitam conferendi. Deniq. ex ipsa animæ Christi gloria, quæ fuit præcipua actualis plenitudo, diuinum quodam lumen ad carnem vsque Christi deriuabatur, nam vt S. Hieron. super caput. 9. Matth. inquit, quod quidam fulgor magestatis occultæ inerat Christo domino, qui etiam in humanitate, & in facie eius recurrebat, vnde ex primo aspectu poterat homines ad se trahere. Et idem repetit ipse Hieron. super Matt. c. 21. Quæ res licet certa non sit, non est tamen incredibilis, nam si. S. Dionisio Areopagitæ, cum primo Beatissimam Virginem fuit intuitus, diuinus quidam gloriæ fulgor in eius facie refulgens apparuit, ita vt nisi certa fidei persuasione detineretur diuinitatis essentialis quidpiam ipsi Beatissimæ Vergini inesse putaret, & vt deam quandam suspiceret & veneraretur, quid mirum, si ipsi Christi carni similem tribuamus dignitatem, & quemdam diuinæ claritatis fulgorem?
Et iuxta hunc sensum posset non improbabiliter explicari vox illa, corporaliter, ita quod ipsa diuinitatis plenitudo in christo habitans, in sanctissima eius carne, in humanoque ipsius corpore miris semper modis splenduerit. Cui intelligentiæ non dissentit id quod a principio huius operis ex. S. Chiysost. & alijs Patribus referebamus, exponentes illa verba Io. 1. vidimus gloriam eius &c. nimirum, S. Euãgelistam de illa Christi gloria, ibi sermonẽ instituisse, quæ clarissimis Christi miraculis sanctissimæ carnis eius ministerio ędicis in cõspectu omniũ splẽduit, & emicuit. Aliter explicuimus superius illam dictionem, corporaliter, iuxta S. Th. interpretamentum, 1. p, q. 2. ar. 10. ad 2. quæ interpretatio, & intelligẽtia magis forsam est literalis, atq. adeo cæteris præferenda, sed hęc quã nunc tradidimus, contẽni non debet.

Tandem, vt huic tertiæ conclusioni vltimam imponamus manum, obseruandum esse censuerim: quod quamuis diuinæ sapientię ordini non sit contrariũ, quod Christi hamanitas omnis gratiæ, & supernaturalium virtutũ expers, & in puris naturalibus assumeretur a verbo: Et quod alteri rationali creaturæ intensior gratię gradus cõferretur, quã sit collatus Christi animæ: fateri nihilominus debet peritus Theologus, melius simpliciter fuisse, & ordini diuinę sapientię magis cõsentaneũ, quod Christus vnctus fuerit oleo exultationis præ participibus suis. Ita quod tanta vnctionis spiritualis plenitudine polleat, vt verissime, Ioa. Bap, diceret, ꝙ de plenitudine eius oẽs accepimus. Et crediderim absq. hęsitatione vlla, quod sicut Theologi ex doctrina. S. Aug. 13. de Trinit. c. 13. collegerunt, quod quamquam non defuerint sapiẽtiæ, & omni potentiæ dei multa media alia, quibus humanum genus potuit ab originali culpa & a cæteris peccatis liberare. Nullũ tamen

inuenire potuit modū, quo & ſapiētius & potētius id fieret: ita quãuis circa Chriſti humanitatē in ſupernaturali ordine diſponendã, alijs multis potuiſſet deus modis procedere, quæ ab ordine ſapientię ſuæ haud quaquã exorbitarent: Nullus tamen modus intra totum ipſius diuinæ ſapientię ordinem conuenientior reperiri potuit, quam quod Chriſtus, vt homo, ita cæteris præficeretur iuſtis per modum ſupremi totius Eccleſiæ capitis, vt non modo illos perſonali excelleret dignitate, ſed & in gratiæ quoque habitualis, & habitualium virtutum, ac Spiritus ſancti donorum plenitudine, vnctuſq. fuerit omni ſpiritualis exultationis oleo præ omnibus participibus ſuis. Hoc enim, & ipſius chriſti dignitas, & ipſum ſupremi capitis officium ſuo iure poſtulabant. Quid enim diuinæ ſapientiæ cōgruentius, & conformius, quam quod ſuauiſſimum vnctionum ſpiritualium vnguentum in ſacerdotale caput primo diffunderetur, & inde in barbam Aaron, ideſt, in apoſtolos, ac primarios Eccleſiæ patres chriſto Eccleſię capiti cōiunctiores, ac tandem ad oram vſque veſtimenti eius, ideſt, in ſimpliciores fideles redundaret. In hunc ſenſum adducit Amb. in Epiſt. ad Heb. c. 1. hoc teſtimonium ex pſ. 133. deſumptum.

Quarta Concluſio.

Gratiæ Chriſti plenitudo ſumma poteſt cenſeri, & appellari, ſecundum propriam ipſius gratiæ naturam. Hanc concluſionem nobis concederet Capreo. loco ſuperius citato, verum in alio longe abſimili ſenſu ab eo quem noſtra intendit concluſio: cenſet enim Capreo. quod gretia ex principijs intrinſecis ſuæ naturæ determinata eſt, ad eum intenſionis gradum quem de facto habet in Chriſti humanitate: Sicut lux ſolis naturalem habet determinationem, ad eum intenſionis & perfectionis gradum quem obtinet in ſolari aſtro, quod eſt proprium eius & natiuum ſubiectum, & ſicut calor determinatur ad intenſionem quam in igne ſortitur: quam doctrinam falſam eſſe ſurius oſtendimus. Vnde pro noſtræ concluſionis intelligentia notandum eſt, quod tam in operibus naturæ, quam in operibus gratiæ, Deus vt Author naturæ & gratiæ, cuicumque formæ præfixit ordinem, & modum vltra quem numquam de facto progredietur, iuxta illud Sap. 11. omnia in numero pōdere, & mēſura diſpoſuiſti, &c. Quod teſtimonium vt ſupra retuli. S. Thom. accomodauit ad omnia etiam ſupernaturalia dona, quorum prima radix eſt gratia. Cæterum inter gratiam & formas naturales accidentales, V.g. lucem, & calorem magnum in hac parte verſatur diſcrimen: quod formæ naturales non ex ſola dei voluntate authoris naturę, certum gradum, & limitatum intenſionis & perfectionis ſibi vendicant, ſed etiã ex proprijs, & intrinſecis differentijs, & ex habitudine ad cauſas naturales ex quibus procedunt, eo quod omnis virtus naturaliū cauſarum determinata eſt

ad vnum,& ad summum quod potest efficere. Vnde lux solaris determinatam habet perfectioné ex ipsa natura, & virtute solis ex qua dimanat,& calor similiter,ex ipsa ignis natura determinatum intensionis,& virtutis sortitur gradum. Cæterum quod gratia in tali intensionis gradu,& neque in maiori,neque in minori producatur, neq. desumitur ex intrinseca differentia gratię,quia gratia,vt dixi, ex natura sua potest in infinitum crescere secundum intensioné & perfectionem, neque vero talis determinatio prouenire potest gratiæ ex limitatione virtutis diuinæ a qua procedit,cum sit virtus infinita. Vnde necessum est,quod tota hæc gratiæ limitatio ad solam dei voluntaté referatur. Sed tamen fatendum esse credo, quod hæc determinatio gratiæ est conformis naturæ ipsius gratiæ: Et ob id dicebam in conclusione quod gratia in Christo habet eam omnem plenitudiné, qua maior non potest conuenire gratiæ secundum naturam ipsius gratiæ. Et ratio est,quoniam gratia ex propria sui ratione debet commensurari cum liberali dei voluntate: Est enim ex sua natura donum gratuitum & voluntarium, iuxta illud Iacobi. 1. cap. voluntarie genuit nos verbo veritatis. At illa forma quę ex sua natura est voluntaria, & liberalis, realiter sub ordinatur in sui perfectione & intensione liberæ & voluntariæ dispositioni eius voluntatis a qua per se pendet: Ergo gratia ex natura sua contenta est illo inténsionis,& perfectionis gradu in quo diuina voluntas decreuit illa mefficere,& non in maiori. Quo fit, vt gradus ille gratiæ qui est maximus, & summus secũdum ordinariam dei potentiam,sit etiam summus, & maximus per habitudinem & conformitatem ad naturã ipsiusmet gratiæ. Et propter istã causam existimo.S.Th.absolute definijsse gratiam christi esse plenam,& summam ex parte ipsius gratiæ,idest,secundum propriam naturam ipsius gratiæ,quæ postulat vt non fiat augmentum in ipsa, vltra gradum illum quem deus secundum liberæ suę voluntatis consilium maximum & summum esse decreuit.

Ad argumenta in principio. Ad primum respondetur quod gratia in B. Vergine & alijs sanctis,habet plenitudiné tantum ex parte subiecti, in Christo autem habet plenitudinem omnimodam, & ex parte subiecti,& ex parte gratiæ. Hanc solutionem prosequitur late, S. Th. 3.p.q.7.ar.9.ad.1.qui est proinde legendus.

Ad secundum argumentum facile respondetur, quod S.Th.in illis locis & in alijs similibus loquitur de plenitudine gratiæ Christi secũ cum potentiã dei non absolutã,sed ordinariã,vt constat ex illis locis S.Th.nuper a me adductis,Loquitur etiã S.Th.de plenitudine gratię secundũ naturã ipsius gratiæ,non in sensu quem intendebat capreo. supra citatus,sed in insensu a nobis ex posito in vltima conclusione.

Ad tertium argumentum respũdetur,quod gratia est quidem crea-

tura. Sed est tamen ordinis increati & diuini, ac proinde non debet mensurari legibus aliarum creaturarum, sed sua natura potest in infinitum crescere, nullumque habet alium determinatũ limitem intensionis, & perfectionis, præter cum quem ipsi deus sua prouidẽtia pręscripsit.

Ad quartum respondetur per solutionem inter arguendum assignatã. Ad replicã respondetur ex doctrina S. Tho. 22. q. 24. ar. 4. ad 3. vbi loquens de charitatis augmento dicit, quod propriam vocem ignorant qui dicunt accidens non perfici in sua essentia per maiorem inhæsionem, & radicationem in subiecto, nam cum essentia accidentis sit in esse subiecto, non stat quod accidens perfectius insit subiecto, quin eius essentia perfectior reddatur. Hinc ergo colligit ibidem. S. Thom. essentiam charitatis perfici per in hæsionem ad subiectum, & quod tanto magis est perfecta charitas in sua essentia, quanto magis in subiecto radicatur. Idipsum nos pro portionabiliter de gratia dicimus, quod eius essentia, quę consistit in participatione formali diuinæ naturæ, perficitur per maiorem intensionem, & radicationem in anima. Hactenus de primo articulo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

In secundo eiusdem tertię quęstionis articulo de infinitate Christi gratiæ disserendum est. Et priusquam argumentis in vtramque partem propositis rem istam versemur, supponendum est ex communi omnium Theologorum sententia, habitualem Christi gratiam neque in ratione entis, neq. in ratione qualitatis esse simpliciter infinitam. Quod patet, nam illud duntaxat infinitum est simpliciter & in ratione entis, quod habet intra se omnem entitatis plenitudinẽ, quæ plenitudo soli deo est propria: & similiter aliquid esse infinitum in ratione qualitatis consistit in hoc, quod habeat omnem plenitudinem totius generis qualitatis. At certum est quod gratia, neq. totius entis, neq. totius generis qualitatis omnem in sua essentia pręhabet plenitudinem: est enim quędam pæcularis species qualitatis.

Sed notandum obiter quod licet gratia non sit infinita, siue in genere entis, siue in genere qualitatis, si tamen asseratur infinita in ratione gratiæ, qui est sensus quem intendit nostra disputatio, fatendum erit consequenter, quod gratia est quędam entitas infinita, & quędam infinita qualitas, etsi non sit infinita, siue in ratione entis, siue in ratione qualitatis. V. c. Si ponamus lineam infinitam, ipsa non esse infinita in ratione quantitatis, quia non complecteretur omnem quantitatis speciem & perfectionem, esset tamen quantitas infinita.

Huiusq. diuersę loquutionis ea est ratio. ꝙ iste modus loquẽdi, infinitum in ratione entis, seu in ratione qualitatis, seu in esse qualitatis reddit sensum formalem amplectentem totam illam rationem, &

totum illud genus de quo loquimur: at cum dicimus ens infinitum, aut qualitatem infinitam, non fit huiusmodi formalis, sed materialis potius sensus. Concederem, & ego libenter si semel admittamus gratiam esse infinitam in ratione gratiæ, quod est infinita in genere qualitatis, quoniam ista loquutio nõ reddit sensum illum amplissimum complectentem totum qualitatis genus, sed sensus est, quod gratia Christi est infinita intra genus qualitatis, & hoc est uerissimum illa sẽtentia supposita, nam habet infinitatem gratiæ, quæ continetur intra qualitatis genus.

Hoc ergo supposito: Dubium est in hoc secundo articulo exagitandum. Num gratia Christi sit infinita simpliciter in esse gratiæ, & pars negatiua probatur.

Primo. Gratia Christi non habet intensionem infinitam, quod probauimus art. præced. sed intensio est perfectio pertinens ad rationem gratiæ, perficit enim essentiam ipsius gratię; vt in eodem artic. in solutione ad vlt. ex doctrina S. Thom. deduximus: Ergo gratia Christi non habet infinitatem simpliciter in ratione formali gratiæ. Patet consequentia, quia deest illi infinitas aliqua, nimirum, intensiua, quæ per se pertinet ad perfectionem gratię, secundum rationem gratię, at infinitum simpliciter cum sit de genere bonorum, postulat omnimodam infinitatem in illa ratione qua dicitur infinitum: bonum enim ex integra causa consurgit, sicut malum ex particulari defectu.

Secundo arguitur, Christi anima per gratiam habitualem acceptatur ad finitam gloriam, ita quod poterat ad maiorem, & perfectiorem acceptari, acceptatio autem ad gloriam per se pertinet ad rationem gratię, nam vel est primarius gratiæ effectus, vt quidam putant, uel ut aliis melius sentientibus placet, pertinet ad effectum formalem eius secundarium: Ergo gratia Christi non habet plenariam perfectionem pertinentem ad rationem gratiæ, atque adeo non est simpliciter infinita in ratione gratiæ.

Tertio. Si gratia Christi simpliciter esset infinita, sequeretur nullam posse reperiri gratiam ab ipsa Christi gratia realiter distinctam: Consequens est falsum, imo, & hæreticum, coincidit enim cum hæresi lutherana, quæ in Concil. Trident. sessio 6. cap. 6. & can. 11. damnationem accepit. Quę asserit omnem hominem iustum iustificari, non per inhęrentem iustitiam, & gratiam, sed per imputationem iustitiæ, & gratiæ Christi: Ergo &c. sequella probatur, Extra infinitum authore Arist. 3. phys. non est aliud accipere, nam infinitum continet totam illam rationem in qua est infinitum: Ergo si Christi gratia in ratione gratię est simpliciter infinita, non erit accipere aliam gratiam ab ea realiter separatam.

Dices

Dices forsam, quod ad rationem infinitatis satis fuerit, quod nō sit aliud extra ipsum accipere, quod in eo non præhabeatur eminenter. Quemadmodum creaturæ omnes prę habentur eminenter in diuino esse, quod satis est, vt deus infinitus simpliciter dicatur in ratione entis: & in hoc sensu posset Christi gratia infinita censeri in esse gratię, quia præhabet in sua eminenti virtute omnem aliam possibilem gratiam.

Sed contra hanc solutionem insurgunt duæ replicę. Prima ex ea sequeretur gratiam Christi esse alterius speciei à gratia cæterorū hominum iustorum, consequens est sine dubio falsum, imo forte est impossibile secundum omnem potentiam, quod reperiātur diuersæ species gratiæ: ergo, &c. Probatur sequella, effectus, qui eminenter continetur in aliqua superiori forma, specie distinctus est ab ipsa eminenti forma, quod, & exēplo caloris, qui eminenter præhabetur in luce solis: & manifesta etiam ratione constat. Calor namque alterius, est speciei a luce solis, & forma superior, ac eminētior essentialiter includit aliquid perfectionis, quod non includitur in effectu eminēter in ipsa prę habito, etenim effectus huiusmodi nequit adæquare simpliciter perfectionem superioris formę, alias, enim impropriissime diceretur contineri in illa eminenti cōtinentia. Ergo ibi diuersitas est specifica.

Secunda replica est ad huc vrgentior. Si Pater diuinus assumeret aliam humanam naturam, quod fieri posset per potentiam dei absolutam, gratia qua perficeretur eius humanitas, non contineretur virtualiter, aut eminenter in gratia Christi; quoniam Pater factus homo non dependeret in gratia, & donis supernaturalibus a Christi humanitate, & ab eius gratia, quæ res in dubitationem verti non potest: Ergo non omnis gratia continetur eminenter in ipsa Christi gratia, atque adeo ruit assignata solutio. Et ex hac replica sumitur principale argumentum contra conclusionem: Nam gratia, quæ inesset humanitati assumptæ a Patre, tam perfecta esset, atque est modo gratia Christi: Ergo si gratia Christi est simpliciter infinita in ratione gratiæ, gratia etiam Patris in illo casu infinita esset simpliciter in ratione gratiæ: atque adeo darentur duo infinita simpliciter in eadem ratione, quod est implicatio. Missum facio argumentum; quod poterat sumi contra assignatam solutionem ex gratia collata angelis, iuxta sententiam, quæ negat illam fuisse datam ex meritis Christi: Ex qua sententia videtur colligi, quod gratia angelorum non continetur eminēter intra Christi gratiam: nam hoc argumentum ex dictis in præcedēti quest. facile poterit dissolui.

Quarto arguitur, Charitas Christi non est infinita in ratione charitatis: Ergo nec eius gratia est simpliciter infinita in ratione gratiæ. Consequentia apparet manifesta ex paritate rationis. Omnes namque

que rationes, quæ possunt afferri ad probandã infinitatẽ gratiæ Christi, habent æqualem vim ad suadendam infinitatem charitatis christi, quod fiet manifestum recurrendo ad singulas rationes de quibus postea. Antecedens vero probatur. Charitas Christi nequit esse principium infinitę dilectionis dei, Christus enim per voluntatem humanam finite diligit deum, non enim ipsum diligit quantum diligibilis est, nam hæc tanta dilectio soli diuinę volũtati potest cõpetere: Ergo Christi charitas in ratione charitatis nõ est simpliciter infinita: Probatur consequentia dupliciter, primo quia perfectio habitus pensanda est ex actu ad quem disponit potentiam, atque adeo si actus est simpliciter infinitus, necesse est, quod etiam habitus sit simpliciter infinitus in sua ratione, & è conuerso. Secundo voluntas humana Christi non diligit deum iuxta proportionem naturalis facultatis ipsiusmet voluntatis humanæ, sed iuxta proportionem virtutis, quam illi tribuit habitus charitatis infusus. Tunc sic, vel hæc virtus a charitate proueniens finita est simpliciter, uel infinita simpliciter, si primum dixeris habeo intentum .s. charitatem christi esse finitam in esse charitatis, si dixeris secundum ergo poterit volũtas Christi exire in actũ dilectionis infinitum, quia debet proportionari actus cum virtute sui principij, atque adeo virtus infinita poterit se explicare in actum infinitum, vel assignanda est ratio propter quam id fieri nequeat, quæ certe non est assignabilis.

Arguitur quinto. Theologi qui docent gratiam Christi esse simpliciter infinitam in ratione gratiæ, duplici ratione ducuntur: altera est quia gratia Christi est principium meriti infiniti simpliciter & infinitæ satisfactionis: altera vero, quia gratia disponit humanitatem Christi dispositione saltem concomitante ad vnionem hypostaticam cum uerbo. Sed utraque ratio est deficiens ad probandam gratiæ Christi infinitatem: ergo, &c. probatur mi. Et primum, quod ratio, quæ desumitur ex dispositione ad vnionem hypostaticam non sit sufficiens colligo ex doctrina S.Thom. 3. p. q. 10. art. 4. ad 3. vbi habet, quod sicut gratia est infinita per habitudinem ad vnionem humanitatis cum verbo, ita & visio beata animæ Christi consimilem habet infinitatem, quia etiam est dispositio ad visionem sicuti gratia, hæc S.Thom. Sed certum est, quod visio beata animæ Christi in ratione beatificę visionis non est infinita simpliciter: Ergo neq. gratia Christi ex vnione ad uerbum, & ex ratione dispositionis ad ipsam vnionem participat infinitatem simpliciter in ratione gratiæ, iuxta S. Th. mentem.

Confirmatur. Perfectio, & infinitas, quæ competit gratiæ Christi ex dispositione ad vnionem hypostaticam est ei extrinseca, quemadmodum dicit, S.Thom. 1. p. q. 25. art. 6. ad 4. quod humanitati Christi

com-

competit quædam dignitatis infinitas per vnionem ad verbum, quæ sane infinitas extrinseca est ipsi humanitati. Ergo ex eo, quod gratia Christi disponat ad vnionem hypostaticam, ut plurimum consurgit in illa quædam ratio extrinsecæ infinitatis, quæ proinde non constituit ipsam infinitam simpliciter in ratione gratię. Deinde probatur, quod sit etiam insufficiens alia ratio insinuata in argumento. Infinitas meriti, & satisfactionis Christi non desumitur ex gratia habituali, sed ex ipsa gratia vnionis, ob id enim, & non ob aliud opus Christi meritorium, fuit infiniti valoris, quia erat opus hominis dei, valor enim infinitus operis ex dignitate operantis desumitur. Ergo impertinens est illa ratio ad probandam gratiæ infinitatem.

Cōfirmatur, nam si fingamus in Christo nullam fuisse habitualem gratiam, ad huc tenemur concedere eius opus meritorium fuisse infiniti ualoris. Ergo infinitas meriti in Christo non proueniebat ex gratia habituali, alias, enim gratia habituali semota, eius meritum nō esset ualoris infiniti. Hoc argumentum etiam habet uim in opinione eorum Theologorum, qui putant gratiam habitualem fuisse simpliciter necessariam Christo ad merendum: quoniam ij authores necessitatem gratię ad merendum, non desumunt ex infinitate meriti, sed ex substantia ipsius: itaque fatentur sine dubio, quod si maneret meriti substantia in operatione Christi, tale meritum esset valoris infiniti, propter dignitatem personæ merentis.

Vltimò tandem arguitur, Si diuinum verbum relinqueret humanitatem cum gratia, & donis supernaturalibus, quibus nunc est exornata, illa gratia esset eiusdem speciei, imo esset omnino eadem numero quantum ad omnem realitatem, cum gratia, quam nunc habet ipsamet Christi humanitas: Sed certum est, quod gratia in humanitate relicta a verbo non esset infinita in ratione gratiæ: Ergo neque modo verbo coniuncta habet huiusmodi infinitatem, nisi forsam secundum extrinsecam denominationen.

In oppositum autem est, quod si gratia Christi non est simpliciter infinita in ratione gratiæ, sequeretur posse contingere, quod gratia in homine puro, saltem secundum absolutam dei potentiam, posset peruenire ad tantam excellentiam, & perfectionem in esse gratiæ, quantam nunc habet gratia Christi, quod videtur absurdum dictu. Imo, & maius absurdum videtur inferri, scilicet, quod absolute, & secundum ordinariam dei potentiam concedendum sit, quęlibet hominem iustum posse adeo in gratia crescere, ut ad æqualem perfectionem cū gratia Christi perueniat. Prius absurdum manifeste sequitur ex illa sententia, & probatur, per absolutam dei potentiam quilibet homo iustus potest peruenire ad quemcumque gradum gratię, quamlibet perfectum, extra infinitum. Ergo si gratia Christi continetur extra

infi-

infinitum gratiæ gradum in esse gratiæ, poterit gratia hominis puri attingere hunc ipsum perfectionis gradum. Posterius vero absurdum sic probatur: Secundum fidem in Synod. triden. sess. 6. explicatam fateri tenemur, quod quilibet homo iustus quantumcumque iustissimus, potest vlterius in gratia, & sanctitate proficere. Itaque nullus est terminus signatus ex diuina lege, ad quem perueniat gratia puri hominis, vltra quem progredi nequeat: Ergo si Christi gratia contineatur extra gradum infinitum in esse gratiæ, concedendum est, quod secundum ordinariam legem, potest purus homo peruenire ad ęqualē gratiam cum Christo: quod absurdissimum est, & fidei parū cōsentiēs.

Pro huius dubij decisione premittendum est breuiter, infinitum dupliciter sumi: vno modo ex parte materię, vt dicimus potētiam materiæ primæ infinitam esse. Alio modo ex parte formæ, sicut dicimus Deum esse infinitum actu. Prima infinitas ad imperfectionem pertinet, ut pote ad potentialitatem, Secūda vero ad perfectionem, quia est actualis. In præsentia ergo loquimur de infinitate posteriori modo sumpta. Et quia bonum, & perfectum, ut paulo ante diximus, ex integra causa consurgit, hinc prouenit, quod ut gratia sit infinita simpliciter in esse gratiæ, necessū est, quod omni ex parte habeat infinitatē in esse gratię, & si ex aliqua ratione fuerit finita, appellanda erit finita simpliciter in esse gratiæ, quāuis aliquas, & multas rationes habeat infinitas in tali genere. Quo supposito varię sunt theologorū sentētiæ.

Prima est, Ioan. Maioris, in 3. d. 13. q. 3. qui libenter fatetur Christi gratiam esse simpliciter, & actu infinitam secundum intensionem, & extensionem, atq; adeo, & in ratione gratiæ. Hæc sententia placere debet illis omnibus theologis, Greg. Arim. & quibusdam alijs, qui sibi persuasum habent nullam esse implicationem in hoc, quod detur aliquis effectus extra suas causas actu infinitus, & consequenter, quod hæc actualis Intensiua, & extensiua infinitas nō repugnat gratiæ. Nam qua probabilitate negabitur Christi gratiæ hæc possibilis infinitas, cum Christus sit ipse fons totius gratiæ, & debeatur eius animæ, ex vi vnionis hypostaticæ, tota ipsa gratię plenitudo, & ex parte subiecti, & ex parte gratiæ, ut supra diximus cum S. Th. 3, p. q. 7. art. 12.

Secunda sententia, quam docet S. Bonau. eadem dist. q. 1. art. 2. asserit, quod gratia Christi si consideretur secundum se ipsam, & per ordinem ad animam Christi in qua subiectatur, simpliciter est finita: Est autem infinita in ratione gratiæ per comparationem ad membra Christi, & ut est gratia capitis. Quia Christi gratia incommensurabilis est, cuicumque gratiæ puri hominis, & quantumcumque crescat gratia hominis puri, non poterit attingere gradum gratiæ plenitudinis Christi: & ideo gratia Christi comparatione ad gratiam membrorum simpliciter est infinita in esse gratiæ. Ad hanc sententiam

reducitur opinio, quam docet, Michael de Palacios ead. dist. disputatione vnica, dicit enim infinitatem gratiæ christi, neque intensiuam esse, neque gradualem, sed extensiuam, quatenus opera Christi meritoria ex ipsius christi gratia prouenientia possent conferre ad redemptionem, & sanctificationem infinitorum hominum, si de facto fuissent homines infiniti.

Inter discipulos S. Th. communis sententia videtur esse, quod gratia christi, in esse qualitatis, & secundum intensionem, est simpliciter & actu finita, est autem infinita in ratione gratiæ. Verum in explicando modum infinitatis quem habet in esse gratiæ, diuersimode procedunt ij Theologi. Quidam enim dicunt gratiam Christi eatenus solum dici infinitam in ratione gratiæ, quatenus operatur omnes effectus passibiles ipsi gratiæ: ita quod non est factibile per absolutam Dei potentiam, quod gratia christi, uel cuiusuis iusti ad aliquem effectum se extendat, ad cuius similem secundum essentialem speciem non se extendat de facto ipsa Christi gratia. Verum, quia non efficit hos effectus in summo gradu per absolutam dei potentiam possibili: (non enim infinita intensione qualificat animam, neque eam reddit ad summum gloriæ gradum acceptam) idcirco hæc ratio non sufficit constituere Christi gratiam simpliciter infinitam in esse gratiæ, & si prædictam infinitatem intra genus, & speciem gratiæ ei tribuat: Atque adeo potest quidem dici infinita intra rationem gratiæ, quia habet aliquam infinitatem, quæ intra hanc rationem comprehenditur, nimirum, quod extendit se ad omnes possibiles effectus gratiæ, cæterum non poterit dici infinita in esse gratiæ, seu in ratione gratiæ, quia istæ locutiones, ut supra aduerti, denotant totalem infinitatem gratiæ, secundum propriam rationem gratiæ. Ad hunc modum solet lux solis infinita a nonnullis uocari, eo quod lux in sole ad omnes suæ naturæ possibiles effectus se extendit.

Quidam alij Thomistæ dicunt, gratiam christi infinitam esse secundum quandam extrinsecam Dei acceptationem, quatenus Deus acceptat ipsam, ut sit principium infiniti meriti, & infinitæ satisfactionis, & ut sit debita dispositio ad vnionem hypostaticam. Cæterum hæc acceptatio dei nullam ueram, & realem infinitatem ponit in ipsa.

Denique iuniores quidam alij Theologi dicunt, quod si Christi gratia essentialiter consideretur in ratione gratiæ, nullam habet infinitatem actualem, & Cathegorematicam, quia est omnino eiusdem speciei cum gratia aliorum iustorum. Cæterum ex eo, quod est in tali subiecto, nimirum, in christo consurgit in ea quidam modus realis, & physicus, qui est modus infinitatis per quem constituitur simpliciter infinita in esse gratiæ. Et hic realis infinitatis modus tribuit

buit Christi gratię quandam modalem speciem superadditam essentiali ipsiusmet gratiæ speciei. Vnde inferunt, quod si uerbum relinqueret humanitatem, gratia inhumanitate permanens retineret eandem met essentialem speciem, quam nunc habet in Christo, non tamen speciem illam, quæ ei competit ex modo infinitatis supradicto. Hæc, & alia huiusmodi comentantur Theologi circa infinitatem gratiæ christi, sed pro resolutione sit.

Prima Conclusio.

Illa sententia, quæ docet gratiam Christi infinitam esse secundum acceptationem dei extrinsecam tantum, falsa est, & improbabilis, atque omnino impertinens. Patet, quia hæc extrinseca dei acceptatio nullam perfectionem ponit in ipsa christi gratia: Ergo ad inquirendam perfectionem, & infinitatem gratiæ Christi, impertinenter recurritur ad extrinsecam Dei acceptationem, secundum quam albedo Christi, imo, & albedo Petri posset esse infinita: nam posset deus si uellet acceptare illam ad quamlibet dignitatem, & ad quemcumque finem comparandum. Igitur in materia gratiæ, siue in communi de gratia, siue in speciali de gratia Christi sermo fiat, releganda est ab scholis huiusmodi acceptatio dei extrinseca: quia impertinenter se habet ad perfectionem gratiæ, & iustitię formaliter in hærentis animæ. Et ex hac doctrina acceptationis externæ facile possemus incidere in eum lutheranorũ errorẽ, qui totam animæ iustitiam & gratiam reuocant ad extrinsecum Dei fauorem. Nescio an Scot. in 4. d. 1. q. 6. §. contra istam conclus. & §. Ad argumenta, & d. 6. q. 2. quem Gabriel. & alij sequuti sunt, repræhendendus sit in hac parte, eo quod impij Iustificationem, & sanctificationem animæ, ac peccati siue actualis, siue originalis remissionem non fieri formaliter per infusionem gratiæ, ex vi ipsius gratiæ existimauit, sed ex uoluntate dei non imputantis & condonantis peccatum, & acceptantis hominem ad æternam vitam. Certe hic theologandi modus non ad modum securus apparet viris egregie doctis, quibus ego libenter assentior. Oportet enim, vt modus loquendi theologicus in materia iustificationis impij longius recedat a recensito luteranorum errore. Sed de hoc alias.

Secunda Conclusio.

Falsa est, & parum probabilis sententia, quæ affirmat habitualem Christi gratiam actu, & cathegorematice esse secundum intensionem simpliciter infinitum. Hæc conclusio, quæ Ioann. Maio-

ris sententiæ aduersatur consentanea est omnium fere Theologorum doctrinæ, in 3, d. 13. imo, & phylosophorum, qui cum Arist. 3. phys. & S. Tho. 1. p. q. 7. existimant non esse possibilem effectum aliquem adeo produci actu, & cathegorematice in aliquo genere infinitum. Et omnia argumenta quibus phylosophi, & theologi hanc sententiam in communi probant, si ad peculiarem nostræ conclusionis materiam determinentur, ipsam efficaciter comprobabunt, certamque efficient, & indubitatam. Duæ rationes inter alias potissimum sunt expendendæ. Prima in hunc modum formatur. Non est producibilis a deo aliquis effectus, nisi in eo gradu quem deus determinate cognoscit, sed non cognoscit Deus, quia non cognoscibilis est, vltimum, & determinatum intensionis gradum in quo gratia actu, & cathegorematice possit esse intensionis infinitę, Non ergo producibilis est gratia infinite intensa. Antecedens probatur. Gratia ex propria sui ratione est in infinitum augmentabilis, ita ut quocumque intensionis gradu dato, ad vlteriorem progredi possit: Ergo non est dabilis gradus gratiæ vltimus secundum intensionem, atq. adeo neque est cognoscibilis a diuino intellectu.

Secunda ratio est huiusmodi. Si produci potest gratia intensionis actu infinitę, ita ut ad vlteriorem intensionis gradum per nullam potentiam progredi possit: Sequitur posse simpliciter exhauriri diuinam potentiam, in hoc sensu, quod possint dari producti extra suas causas omnes effectus possibiles adeo produci, & secundum omnes possibiles modos sub quibus à diuina potentia effici queunt. Consequens manifestam præsefert absurditatem, neque ab vllo, vel mediocriter sapiente, ut probabile, admittetur: Nam quæ maior obsecro absurditas, quam fateri dei omnipotentiam ad eum statum peruenire posse, in quo impotens censeatur, idest, in quo nihil reuera possit efficere? Ergo, &c. Sequellam probo. Eadem prorsus ratione qua Dei omnipotentia potest producere gratiam infinitæ intensionis, valebit etiam efficere eandem gratiam sub omnibus illis modis constitutam, quę sunt possibiles secundum ipsam Dei omnipotentiam: Nam quantum ad præsens institutum attinet, quę alia potest esse ratio de modis aliis quibuscumque ab ea quæ est de modo intensionis infinitæ? Item si hæc admittuntur de habituali gratia, quare, & in omnibus, & in singulis aliis creaturis non erunt admittenda? Et quare non poterit Deus, omnes possibiles creaturas quantum adnumericas, & specificas omnes possibiles rationes in rerum natura simul efficere? Quod si efficiat, intentum habemus, nimirum, exhaustam relinqui ipsam dei omnipotentiam. Nostra igitur secunda conclusio & vera, & certa censeri debet.

Tertia Conclusio.

Sententia illa quæ docet Christi gratiam in semeipsa finitam esse, infinitam autem simpliciter, & cathegorematice per comparationem ad gratias membrorum, neque vera est neque satis probabilis. Probatur primo. Si gratia christi in semetipsa finita est: Ergo cuicumque alteri gratia comparata retinebit hanc finitatẽ, & limitationem, quia comparatio ad extrinsecum nõ pręstat infinitatẽ simpliciter rei cõparatæ. Quod si confert infinitatem, illa infinitas intrinseca erit ipsi rei comparatæ: nisi recurramus ad extrinsecam illam dei acceptationem, quam in prima conclusione explosimus. Si autem est intrinseca gratiæ talis infinitas: Ergo in semetipsa erit infinita, & non solum per comparationem ad gratias membrorum, quod negat prædicta sententia.

Secundo probatur. Gratia Christi per comparationẽ ad gratias mẽbrorum, tantum differt a semetipsa sicut differt gratia capitis a gratia personali: Nam quod gratia Christi sit gratia capitis, in eo solum consistit, quod nõ solum gratificat Christi animam, sed est etiam gratificatiua, & sanctificatiua omnium animarum, sed gratia capitis in Christo est omnino eadem gratia cum gratia personali, & non addit supra gratiam personalem aliquam perfectionem, sed respectum tantum ad membra, vt colligitur ex S. Thom. 3. p. quæst. 3. art. 4. ergo, &c.

Confirmatur ratione ex S. doct. loco proxime citato desumpta. Subiectum quod per aliquam formam operatur ad extra, non operatur nisi quatenus est actu constitutum per talem formam, & secundum virtutem quam in semetipso habet ab illa forma susceptam, nam calefactiuum V. g. non calefacit vltra virtutem quam suscipit a calore a quo constituitur actu calidum. Et ratio in communi proposita huic veritati attestatur, quia omne agens agit in quantum est in actu, & iuxta proportionem sui actus, & non alias: Ergo anima Christi per gratiam habitualem nihil influit, & nihil operatur in membra nisi iuxta proportionem gratiæ quam habet in semetipsa, & secundum quod est constituta inactu per huiusmodi gratiam: Ergo non est gratificatiua aliarũ animarum nisi iuxta proportionẽ, qua ipsa est actu grata: Vnde impertinenter statuitur illa distinctio, quod gratia Christi in seipsa est finita, & comparatione ad gratias membrorũ est infinita simpliciter. His argumẽtis confutatur etiã sententia Mich. de Pala. qui asserit Christi gratiam intensiue finitã simpliciter, extensiue vero esse simpliciter infinitã. Etenim nulla forma potest se extẽdi ad producendos infinitos effectus, si in semetipsa non fuerit infinita:

Atque

Atq. adeo extensio infinita in aliqua forma præsupponit infinitã perfectionem, & intensionem in eadem forma. Voco intensionem, perfectionem intrinsecam ipsius formæ: non enim stricte loquor de intensione accidentaria quæ fit per maiorem inhæsionem, & radicationem in subiecto. Ista ratio procedit, supposito quod extensio non sit pure materialrs, sed formalis. Nam si extensio pure materialis fuerit, forma simpliciter finita poterit extendi ad infinitos effectus. Sicut vnica candela per eamdem omnino virtutem poterit lucem communicare infinitis candelis, secus autem est, si lux magis ac magis accresceret in ipsis candelis, nam tunc esset extẽsio formalis secundum maiorem, & maiorem perfectionem, atque adeo necessaria quoque esset infinita lux in candela ex qua fieret ista extensiua communicatio. Quæ non solum extensiua esset, sed & simpliciter intensiua. Et quoniam extensio gratiæ ad infinitos homines si infiniti darentur, non pure materialis esset, sed formalis & simpliciter intensiua, idcirco argumentum factum efficax est contra sententiam S. Bonauent. & Mich. de Palatios. Ex dictis in hac concl. sequitur. falso quosdam S. Tho. discipulos interpretari suum magistrum in 3. p. quæst. 7. art. 11. quod cum asseruit Christi gratiam eo infinitam esse, quia collata fuit animæ Christi, tamquam vniuersali principio gratificationis: intellexerit gratiam infinitam esse secundum extensionem dumtaxat. Falsa est hæc interpretatio, & contra S. Thom. mentem, qui. q. sequen. art. 6. extensionem gratiæ, ad perfectionem eius intensiuam reducit.

Quarta conclusio.

Christi domini gratia infinita est in eo sensu in quo lux solis potest etiam dici infinita, videlicet quia exequitur in Christo omnes effectus possibiles gratiæ, neque vllus est signabilis ad quem non se extendat gratia Christi.

Docuit hanc veritatem S. Ioan. Chrysost. hom. 29. in Ioan. vbi exponens illud Ioan. 3. Non ad mensuram dat deus spiritum, ita inquit. Alijs datur spiritus ad has, vel illas functiones, filio vero ad omnes? Itaque Christi gratia habet totum, quod pertinet ad bonum vsum, & perfectionem gratiæ tam gratum facientis, quam gratis datæ, tam gratiæ personalis, quam gratiæ capitis, & ad omnia gratiæ munia se magna cũ perfectione extẽdit: Et ob id infinita vocatur a grauissimis Theologis. Et Christus Ioan. cap. 3. dixit esse datam non ad mensurã. id est, non limitatam ad peculiares aliquot gratiæ effectus. Hanc gratiæ infinitatem agnouit S. Thom. in gratia Christi, 3. p. quæst. 7. art. 11. verum quia hæc infinitas non est infinitas simpliciter, nam vt supra dicebam, licet gratia Christi se extendat ad omnes effectus gratiæ, non tamen omnes exequitur infinite, idcirco S. Thom. in isto art.

non

non dicit Christi gratiam secundum istam rationem esse simpliciter infinitam, sed quod potest dici infinita: Quo modo loquendi insinuauit, quod hac ratione infinitas gratię limitata est, & non plenaria infinitas in esse gratiæ. Quo circa alia via oportet quęrere gratiæ infinitatem. Quod fecit S. Tho. eodem art. ad 2. vbi inquit, quod gratia habet infinitum effectum, tum propter infinitatem prædictam, quæ est ista quam nunc ex posuimus, tum etiam propter infinitatem diuinæ personæ cui gratia vnitur in humanitate personæ diuinæ: hanc secundum infinitatem quæ competit gratię ex coniunctione ad diuinitatem verbi inuestigamus hoc loco, & quærimus an sit tanta quæ constituat gratiam simpliciter infinitam in esse gratiæ. Vnde sit.

Quinta Conclusio.

Christi gratia ex coniunctione ad Verbum non participat infinitatem physicam, vel essentialem, vel modalem, quę illam in esse gratię constituat infinitam simpliciter. Ista conclusio quantum ad infinitatem essentialem vniuersis S. Thom. discipulis placet. Et probatur primo. Essentia gratię in duobus consistit: Primum, quod reddit animam formaliter participem diuinę naturę. Secundum, quod eam constituit formaliter acceptam ad gloriam. Primum pertinet ad effectum primarium formalem gratię: Secundum vero ad effectum eius secundarium: sed quo ad vtrumque Christi gratia simpliciter est finita: Ergo essentiam habet finitam physice loquendo. Min. patet, nam diuina natura adhuc magis est participabilis quam per gratiam participetur a Christi anima, quia cum sit in infinitum participabilis non potest totaliter participari. Item in confesso est apud omnes Theologos, quod Christi anima potuit per absolutam dei potentiam ad maiorem gloriam, nimirum, ad perfectiorem dei intuitiuam visionem acceptari, quam est de facto acceptata, eo quod Christi anima non comprehēdit essentiam dei, per visionem illam beatificam, qua nunc ipsam intuetur: ergo, &c.

Secundo probatur. Charitas, lumen gratię, & cętera spiritus sancti dona physice loquendo simpliciter sunt finita: Ergo & ipsa gratia, ex qua exoriuntur hęc supernaturalia dona, essentialiter est finita: patet consequentia, quoniam effectus qui per naturalem resultantiam prodeunt a forma, proportionantur ipsi formę: Ergo si hęc dona quæ resultant ex gratia sunt simpliciter finita in suis proprijs rationibus & essentijs, manifestum est, quod & ipsa essentia gratię, in esse gratiæ, est simpliciter finita.

Denique probatur. Gratia christi in esse qualitatis est sine dubio finita, vt retro exposuimus. Sed qualitas est ratio essentialis gratiæ, quia est ratio generica ipsius: Ergo non est possibile quod gratia Christi in esse gratię sit simpliciter infinita. Et confirmatur. Differentię speci-

specifice continentur sub potentia generis: Ergo quando ratio generica est simpliciter finita, differentia etiam specifica finita est, & limitata: atque adeo differentia specifica, & essentialis gratiæ non potuit esse infinita simpliciter in Christi gratia, cum ratio qualitatis quæ est ratio eius generica, non sit in ipsa simpliciter infinita.

Deinde probatur conclusio eadem quantum ad rationem modalem, ostenditurque nullum esse modum physicum in Christi gratia, qui sit infinitus simpliciter in ratione gratiæ, & qui ipsam constituat in esse gratiæ simpliciter infinitam: cuius oppositum nonnulli graues Theologi docuerunt. Probatur primo. Non est facile, imo est difillimum explicare, quisnam sit iste modus, quoniam non possumus alium fingere, quam quod gratia, mediante anima Christi in qua residet, est supernaturaliter terminata, & completa a verbo: sed hæc modificatio, & terminatio nō inducit infinitatem simpliciter in esse gratiæ: Ergo, &c. Probatur minor. In ipsa essentia animæ, & in ipsa christi humanitatē ad quam primo hæc terminatio pertinet, non inducitur similis infinitas: Etenim Christi humanitas non est infinita simpliciter in esse humanitatis, neque essentialiter, neque modaliter. Item reliqua accidentia, siue spiritualia, & ordinis supernaturalis vt scientia infusa, siue ordinis purè naturalis vt albedo, scientia acquisita &c. Ex hac terminatione non induunt infinitatem simpliciter in suis proprijs rationibus: etenim scientia Christi siue per se infusa, siue per se acquisita non est simpliciter infinita in ratione scientiæ, quod fatentur omnes Theologi, quia posset crescere per absolutam dei potentiam secundum formalem rationem scientiæ, posset enim intellectus Christi plura cognoscere per vtramque scientiam, quam de facto cognoscit, & ea quæ nunc cognoscit, perfectius nosse, Ergo proportionabiliter dicendum est de habituali gratia, quod illa terminatio personalis nullam inducit infinitatem simpliciter in ipsa secundum rationem gratiæ. Certe tam est difficile assignare hunc modum physicum infinitum in Christi gratia, vt non defuerint viri Doctissimi, qui vt hunc modum infinitum in christi gratia tuerentur, dicerent, quod ipsummet verbum se ipso quasi modaliter constituit gratiam christi infinitam simpliciter in esse gratiæ: Verumtamen hic modus dicendi est omnino impertinens, tum quia eadem ratione esset dicendum, quod diuinum verbum terminans humanitatem, similiter eam modificat, ipsam in esse humanitatis infinitam simpliciter constituens, quod est falsissimum. Tum etiam, quia chimericum apparet, dicere, quod diuinum verbum induat rationem modi physice modificantis gratiam, modalis enim modificatio imperfectionem inuoluit.

Secundo probatur quod non reperiatur hic modus physicam infinitatem

finitatem tribuens gratiæ Christi. Vnio diuini verbi ad naturam humanam non est operatiua, & factiua alicuius effectus, sed tantum est terminatiua, & completiua naturæ: Ergo, ex vi vnionis, neque in Christi humanitate, neque in eius gratia, neq. in aliquo eius accidenti, siue naturali, siue supernaturali resultat aliquis nouus modus præter passiuam terminationem suppositalem, cuius ratione gratia possit aliquam physicam infinitatem participare. Antecedens videtur clarum, quia suppositum secundum quod propriam exequitur rationem suppositi, nihil efficit, sed tantum habet terminare naturam.

Confirmatur. Diuinum verbum terminat, & complet humanitatem propria personalitate verbi: At verbi personalitas nullius effectus est productiua, cum sit relatio, scilicet, filiatio, quæ forma operatiua non est: Ergo diuinum verbum prout terminat humanitatem, nullum effectum, nullumque physicum modum in ipsa humanitate, aut in eius accidentibus efficit.

Tertio probatur. Ille modus infinitatis physicus neque efficitur a verbo naturali, & necessaria resultantia, neq. noua actione: Ergo nullo modo fit, atq. adeo non est. Probatur antecedens. Et primũ quod modus ille non procedat a verbo per naturalem, & necessariam resultantiam, apparet manifestum: Quia videtur non bene affirmari posse, quod verbum aliquem operetur effectum necessario, & non libere, omnia enim opera dei, & omnis eius actio ad extra ex libertate procedũt, operatur.n.omnia inquit Paul. ad Eph.c.1.secũdũ cõsiliũ voluntatis suæ. Probatur vero quod non producatur a verbo per nouam & liberam actionem: Quoniam alias sequerentur duo, quæ non admittentur a Theologis. Primum est. Quod modus hic physicæ infinitatis, immediate fieret a tota trinitate, & non procederet a verbo, quatenus est humanitatis suppositũ: At omnes Theologi qui aliquã infinitatem constituunt in Christi gratia, totam reddtucunt ad verbum prout est humanitatis suppositum, & ad ipsam vnionis gratiam: ergo &c. Sequella patet, illum modum physicæ infinitatis non causat verbum per actionem alicuius humanæ potentiæ, sed immediate per actionem virtutis, & potẽtiæ diuinę: Ergo verbũ non causat istũ modũ physicum prout est suppositum humanitatis, sed prout conuenit cum patre & spiritu sancto, in potentia & virtute diuina, atque adeo prout est diuinitatis suppositum. Secundum inconueniens est, quod posset fieri per absolutam dei potentiam, quod Christi gratia nullam haberet infinitatem in ratione gratiæ, consequens non admittitur a Theologis quia hanc in ipsa infinitatem agnoscunt. Dicunt enim, quod hoc ipso quod gratia est in tali subiecto, scilicet, in humanitate vnita verbo hyposthatice, non potest non esse infinita in ratione gra-

tiæ, ſicut humanitas Chriſti eo ipſo quod vnitur verbo, non poteſt non induere quandam infinitam dignitatem, vt dicit S. Thom. 1. p. loco citato: Ergo &c. Sequella patet, quoniam ſi verbum per nouam & liberam actionem produxit illum infinitatis modum, potuiſſet non producere, alias, non libere, ſed neceſſariò produxiſſet, & poſſet modo ſi vellet ſeparare hunc modum infinitatis ab ipſa gratia: ergo.

Confirmatur primo uis huius argumenti. Si modus hic infinitatis phyſicæ non habet aliquam neceſſariam connexionẽ cum hypoſtatica vnione, ſed noua, & libera actione verbi fuit productus, voluntarie, & ſine fundamento aſſeritur a Theologis infinitas gratiæ chriſti; quia nulla eſt ratio qua poſſit conſtare, diuinum verbum libere effeciſſe hunc modum infinitatis in ſua gratia: At Theologi qui docent Chriſti gratiam eſſe infinitam, putant hanc infinitatem intrinſecam eſſe & neceſſariam gratiæ Chriſti prout eſt in tali ſubiecto: ergo.

Confir ſecundo. Sequitur quod poſſet deus ſimilem infinitatem tribuere gratiæ cuiuslibet hominis iuſti, ita vt gratia Petri tam eſſet infinita in ratione gratiæ, quam eſt gratia Chriſti: Conſequens non admittetur aperitioribus Theologis, ſicut neq. admittent quod operationes procedentes a gratia Petri poſſint habere tantũ valorẽ, quantum habent operationes profectæ a Chriſti gratia, de qua multa dici ſolent a S. Tho. diſcipulis 3. p. q. 1. art. 2. in illa celebri diſputatione. Num purus homo poſſet perfecte ſatisfacere deo pro vniuerſis hominum peccatis. Probatur vero Sequella. Quicumq. modus phyſicus, cuius eſt capax gratia Chriſti, poteſt poni in quacũq. gratia, & ex alia parte hic modus infinitatis phyſicę cũ ſit libere productus a verbo, nõ habet maiorem connexionem, neq. magis intrinſecam, & eſſentialem cum Chriſti gratia, quam cum gratia alterius iuſti, alias, ſi intrinſecã haberet connexionem cum gratia Chriſti, non libere ſed neceſſario, non per actionem liberam, ſed per neceſſariam reſultantiam ei competeret: Ergo cum modus iſte infinitatis phyſicæ, nec libertate, neq. neceſſitate fuerit communicatus gratiæ, fateri tenemur non reperiri talem infinitatis modum in ipſa Chriſti gratia.

Sed arguit quiſpiam aduerſus hanc noſtram quintam concluſionem, duplici argumento. Primo. Habituali Chriſti gratiæ ex reali coniunctione ad diuinum verbum conuenit quod ſit gratia capitis, quod ſit gratificatiua, & ſanctificatiua omnium hominum, etiam infinitorum ſi infiniti darentur, & hoc quidem non ſolum ſecundum moralem, & meritoriam virtutem, ſed etiam, vt inferius quæſt. 6. explicabitur, ſecundum phyſicam efficientiam: Ergo negari non poteſt quin aliquis modus phyſicæ infinitatis reſultauerit in ipſa Chriſti gratia ex reali coniunctione ad verbum, alias enim qua ratione po

terat,

terat, sanctificatiua esse, & gratificatiua infinitorum hominum secundum efficientiam physicam?

Respondetur huic obiectioni, quæ totum fundamentum est sententiæ contrariæ. Quod in ipsa Christi humanitate manifestum habemus exemplum, ex quo dillui potest præsens obiectio. Nam certa fide in con. Ephe. 1. tradita credere tenemur Christi humanitatem, & carnem nostrarum animarum esse sanctificatiuam, nam sacra illa synodus in Epist. Conc. Alexandr. can. 11. lecta & probata ab eadẽ S. Synodo Ephes. ipsam Christi carnem appellat viuificatricem, qui modus loquendi satis frequens reperitur apud sanctos patres, in ijs præsertim locis in quibus de sancto Eucharistiæ sacramento, & de spirituali eius effectu sermonem instituere. Imo & idipsum affirmauit Christus cum Ioan. 6. dixit: panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. At nullus Theologorum hactenus dixit, quod ex hyposthatica vnione ad verbum resultauerit in Christi humanitatem & carnem modus aliquis physicę infinitatis, qui ipsam constitueret viuificatricem, & sanctificatricem animarum. Cur ego adstringimur huiusmodi infinitatis modum in habituali christi gratia constituere, vt ipsam fateamur sanctificatiuam, & gratificatiuam omnium hominum? Quare ad formam argumenti, neganda est consequentia, ad cuius vim euadendam dicatur. Quod sicut christi caro ex coniunctione ad verbum absque aliquo reali, & physico infinitatis modo super addito, viuificatrix est, & sanctificatrix infinitarum animarum, si infinitæ essent per modum instrumenti coniuncti diuini verbi, ita & habitualis gratia per modum cuiusdam formæ instrumentariæ non immediate, sed mediante christi anima diuino verbo coniunctę vim habet sanctificatiuam, & viuificatiuam infinitorum hominum. Vt autẽ & christi caro & habitualis eius gratia dici possint absolute viuificatrices, & sanctificatrices animarum, satisfuerit ipsa realis coniunctio qua coniunguntur verbo, quod est ipsa essentialis vita & sanctitas, & quod in hunc finem, vt superius dicebamus, venit in mundum caro factum, plenumque veritatis & gratiæ, vt hominem viuificaret. Veni, inquit ipse, Ioan. cap. 10. vt vitam habeant & vt abũdantius habeant. Nam hoc ipso quod & caro, & gratia realem hanc, & hyposthaticam vnionem habent cum verbo, passiuamque realem terminationem ab ipso suscipiunt, stricto quodam iure eis debetur, vt in opere redemptionis, & sanctificationis humanæ vt instrumenta verbi coniuncta assumantur. Imo & credd iderim non solum isto hyposthaticæ coniunctionis titulo instrumentariam hanc efficientiam, humanitati christi, & habituali eius gratiæ deberi, verum etiam, & quodam morali iure id quoque debitum esse. Existimo enim quod illo primo voluntatis christi opere, quo ingrediens in mundum no-

ſtram nobis redemptionem & ſalutem meruit, de quo opere loquebatur Paul. ad Heb. 10. cum dixit quod illa prima chriſti voluntate, vſq. ad crucis patibulũ contiuata, ſanctificati ſumus: hoc inquam opere meruit etiam Chriſtus ſuæ hnmanitati, habitualique ſuę gratiæ, hanc inſtumentariam vim ſanctificatiuam, ideſt, meruit ipſis vt aſſumerentur a diuino verbo tanquam inſtrumenta ei coniuncta ad efficiendum, & cauſandum phyſica actione totum illum ſpiritualem effectum, ad quem ſe extendebat ipſum Chriſti meritum. Vnde ſicut immortalitatis gloria duplici iure & morali, & connaturalitatis, debita fuit Chriſti corpori, vt ſana habet Eccleſiæ doctrina (de qua alias) ita & duplici conſimili iure debitum fuit Chriſti gratiæ, vt in opere ſanctificationis animarum locum habeat inſtrumentariæ coniunctæ formæ. Vnde merito ſanctificatiua, & gratificatiua vocatur, non ſolum in ordine morali, ſed etiam in ordine phyſico, abſque vllo phyſicæ infinitatis modo ex vnione ad verbum in ipſam reſultanti.

Eſt ſecundnm argumentum contra eandem concluſionem. In calore animalis ex coniunctione ad ipſam animalis vitam participatur quidam modus vitalis, & ſubſtantialis, cuius ratione eſt proprium ipſius animalis vitæ inſtrumentum ad vitales actiones, & functiones exequendum: Ergo pro portionabiliter fateri tenemur de Chriſti gratia, quod ex reali coniunctione ad verbum quemdam modum phyſicæ infinitatis participat, cuius ratione proportionatum eſt ipſius verbi inſtrumentum. Et hoc quidem per locum a fortiori dicendum videtur, quoniam calori accidit omnino eſſe in animali, non enim animal eſt ſubiectum proportionatum naturæ caloris: at Chriſtus ſubiectum eſt gratiæ eius naturæ valde proportionatum, vti dicebamus ſuperius.

Huic argumento (quod Authoribus contrariæ ſententiæ ſolet eſſe in eius perſuaſionem ſatis familiare) poſſet primo reſponderi, quod calori animalis non ineſt intrinſice aliqua viuificatiua virtus ab eſſentiali animalis vita in ipſum calorem deriuata, ſed calor ita eſt a natura diſpoſitus, & in ea intenſionis mediocritate conſtitutus, vt poſſit eſſe proportionatum animalis vitæ inſtrumentum. Quoniam vero vſus actualis, quo ipſa animalis vita calori naturali vtitur, continuus eſt, & perpetuus quamdiu ipſum animal viuit, (nutritur enim animal aſſidue: Ariſtot. lib. 1. de ortu, & interitu dicente.) idcirco ſolet aperitioribus phyloſophis inſinuari, quod calor animalis virtutem accipit permanentem, & ſibi intrinſecam a propria, & eſſentiali animalis vita.

Hæc ſolutio, & ſi abſq. improbabilitate vlla poſſit defendi, mihi tamen non libet eam complecti. Video. n. in deciſſo ab animali ſemine

vitalem

vitalem virtutem permanentem,& ipsius seminis calori insitam,& independentem ab actuali animalis motione, & usu; quod mihi manifesto est argumento,similem permanentem virtutem in ipso animalis calore fore admittendam. Quare ad argumentum aliter respondeo. Et dato antecedenti,nego consequentiam. Et differentiæ ratio inter animalis calorem,& Christi gratiam ex his, quæ in superioribus repe titiuimus quam sæpius,est manifestum,videlicet,quod coniunctio caloris ad essentialem animalis vitã est formalis,idest, quod calor subordinatur animalis vitæ, ut accidentalis, & inferior forma superiori formæ, & essentiali, atque adeo vim quandam formalem vitalem ab ipsa participat: coniunctio autem gratiæ habitualis ad uerbũ in Christo non formalis est,sed suppositalis, quoniam verbum non exequitur rationem formæ, sed tantum substantialis suppositi naturam humanam, & eius accidentia terminantis. Suppositum autem in ratione suppositi nihil efficit,ac proinde nulla virtus,neque infinita, neque infinita ad habitualem gratiam ex ipso effluit,& dimanat: consurgit tamen in habituali Christi gratia ex coniunctione ad verbum veluti quodam connaturale ius,vt assumatur tanquam instrumentum in ope rationibus sanctificatiuis,& gratificatiuis animarum:

2 Est tertiũ argumẽtũ aduersus eandẽ cõcusionẽ.Gratia Christi infi nita est in ratione dispositionis ad vnionẽ hypostaticã,utdocuit S.Th 3.p.q.7.ar.12.& q.10.ar.4.ad 3. Sed hæc infinitas ad physicũ spectat ordinem:ergo quinta concl.nõ est absolute concedẽda. Minor patet, quia ratio dispositionis ad hypostaticã vnionem cõsistit in hoc, quod humanitas fiat proportionata diuino uerbo cui personaliter unitur, huiusmodi autẽ proportio nõ potest non esse physici ordinis:ergo,&c. Huic argumento forsam responderent autores nonnulli, quod gratia christi in ratione dispositionis appellatur infinita, formaliter loquendo, extrinseca quadam denominatione, idest, per respectum ad uerbum ad cuius vnionem cum humanitate disponit, ad eum modum quo iuxta eiusdem S.Doct.sententiam.1.p.q.25.ar.4. ad vltimũ humanitas infinitam quandam dignitatem ex vnione ad verbum participat. Quæ sane dignitatis infinitas nihil intrinsecum in ipsa humanitate constituit. Sed hac solutione prætermissa (quam non omnino improbandam esse censuerim)aliter dicendum esse censeo, puta, quod infinitas, quam gratia Christi in ratione dispositionis a uerbo participat, non physica est, sed moralis. Et cum argumentum instat, quod ratio physicæ dispositionis, ad ordinem physicum spectat. Respondeo, quod dispositio qua humanitas per gratiam disponitur ad hypostaticam vnionem partim physica est, partim moralis. Est quidem physica quatenus humanitas efficitur eiusdem supernaturalis ordinis cum verbo, atque adeo ei propoitionata.

Sed

Sed hæc dispositio finita est, quia non magis humanitas proportionatur uerbo hac physica proportione, quam sit ipse gradus intensionis gratiæ. Partim uero est moralis, & hac ratione est infinita in esse dispositionis. Et consistit eius infinitas in hoc, quod gratia quatenus concomitanter se habet ad uerbum, infinitam quandam dignitatem participat, cuius ratione humanitas infinite grata est deo, & digna ab ipso deo reputatur ipsius hypostaticæ vnionis: hæc autem moralis infinitas non est sola extrinseca denominatio in gratia habituali, sed perfectio eius in esse morali intrinseca, eiusque naturæ proportionata. Nam quia gratia forma est supernaturalis ordinis, & sua natura gratificatiua, & dignificatiua subiecti in ordine ad finem, & bonum supernaturale, capax est huius realis infinitatis, quam a verbo participat. In quo ab humanitate differt, quam plurimum, quæ cum sit naturalis, & inferioris ordinis extrinsece tantum potest ei competere illa dignitatis infinitas.

Sexta conclusio.

Gratia Christi est simpliciter infinita in esse gratiæ infinitate moralis dignitatis. Hanc conclusionem docent multi theologi graues moderni, quidam explicite, & quidã implicite. Probatur conclusio, Operationes Christi, quæ procedebãt ex gratia habituali, habuerunt infinitum valorem moralem, quem ex ipsa gratia participabant: Ergo in ipsa gratia præhabetur hic infinitus valor moralis, & infinita dignitas, atque adeo est infinita moraliter; Consequentia est manifesta, quia tota perfectio, quæ reperitur in effectu necesse est, præhabeatur, & quidem perfectiori modo in eius causa. Antecedens probatur. Christi meritum fuit infinitum, in ratione meriti, satisfactio Christi fuit infiniti valoris in ratione satisfactionis, sed opera meritoria, & satisfactoria Christi procedebant ex gratia habituali tanquam ex proximo principio, & licet ex gratia vnionis tanquam ex prima radice omnem suum habuerint valorem, eumdẽ tamen acceperunt etiã a gratia habituali tanquam a proximiore principio formali. imo simpliciter, ut a primo formali principio, quia gratia unionis ad principium, quod, personale pertinet, & non ad formale.

Confirmatur, gratia habitualis sua natura est gratificatiua, & dignificatiua subiecti supernaturali dignitate: Ergo capax est infinitæ dignitatis tanquam proximum principium operis infiniti valoris, & infinitæ dignitatis meritoriæ, & satisfactoriæ, atque adeo illam accepit a verbo.

Confirmatur secundo. Humanitas Christi ex vi vnionis hypostaticæ induit infinitam dignitatem, ut S. Thom. loco citato fatetur:

Ergo

Ergo a fortiori gratia cum sit diuini generis, & eiusdem ordinis cum verbo participat infinitam dignitatem ex eadem vnione hypostatica. Dixi autem, quod hęc dignitas moralis infinita, constituit gratiam in finitam in esse gratię, quia tota hæc moralis dignitas, per se pertinet ad rationem gratiæ. Nam esse principium meriti, aut satisfactionis coram deo, proprium est officium gratię: Vnde satisfacere, & mereri perfecte ad ordinem gratiæ pertinet, & consequenter infinitas moralis gratiæ ex qua habet esse principium infiniti meriti, & infinitæ satisfactionis, constituit ipsam infinitam intra rationem gratiæ.

Sed contra hanc conclusionem sunt nonnulla argumenta, quę nostra egent solutione. Primum. Hęc infinitas moralis gratiæ, est modus quidam realis in ipsamet gratia: Ergo contra istam conclusionẽ militant omnia argumenta, quæ fecimus circa præcedentem conclusionem ad excludendum modum infinitatis physicæ, nam de hoc modo infinitatis moralis similiter inquirendum est, an sit effectus a verbo per actionem nouam, & liberam: an vero per naturalem emanationem resultauerit. Et eadem omnino erit difficultas de isto modo infinitatis moralis, quæ est de modo infinitatis physicæ.

Secundum argumentum. Aliqua est ratio moralis in Christi gratia, quæ non est simpliciter infinita: Ergo gratia, & si aliquam infinitatem habeat moralem, quatenus est principium meriti infiniti, & infinitæ satisfactionis, non tamen debet censeri simpliciter infinita, in esse morali. Consequentia nota est ex dictis, diximus enim, quod infinitum cum sit de genere bonorum consurgit ex integra causa. Antecedens vero probatur. Gratia Christi est acceptatio ad finitam gloriam, hæc autem ratio acceptationis ad gloriam, ad moralem ordinem pertinet, quoniam consideratur respectu voluntatis ipsius acceptantis. Ea autem, quæ considerantur per ordinem ad voluntatem, & actionem liberam operantis, non ad physicum, sed ad moralem ordinem pertinent.

Confirmatur. Meritum Christi respectu gloriæ sui corporis, non fuit simpliciter infinitum, sed proportionatum gloriæ animæ quę est simpliciter finita: Ergo cum hæc ratio sit moralis, gratia Christi non est simpliciter infinita, secundum rationem moralem.

Tertium argumentum. Gratia Christi non habet vim vt ex ipsa effluant virtutes supernaturales infinitę secundum proprias virtutum rationes. Nam charitas virtus est, secundum rationem charitatis finita in Christo. Et temperantia similiter finita virtus est in ratione temperantię: at propria ratio harum virtutum ad ordinem spectat moralem: igitur gratia Christi, neque etiam secundum rationem moralem, infinita est simpliciter in esse gratiæ. Neque diluet sufficienter hoc argumentum, qui dixerit, quod huiusmodi virtutum actiones infi-

infinitum participabunt valorem,& meritorium,& satisfactorium ex ipsa Christi gratia, Quoniam ex hoc non colligitur, quod prædictæ virtutes, & earum actiones sint infinitæ secundum proprias, & specificas rationes, quæ desumuntur ex habitudine ad propria ipsarum virtutum, & actionum obiecta, quæ sane habitudo ad ordinem spectat moralem, & ipse similiter specificæ differentiæ, & essentiæ uirtutum intra moralem ordinem continentur, quod nullus, qui bene sapiat, poterit inficiari.

Ad primum argumentum respondetur, non defuisse graues Theologos quorum Princeps fuisse videtur Mag. Cano. qui putarent, totũ ordinem moralem non realem esse, sed rationis tantum: Vnde inferebant bonitatem, & dignitatem moralem in virtutibus, & actionibus earum, & in aliis quibuscumque habitibus quandam esse rationis entitatem. Iuxta quam sententiam facillime dissolueretur primum argumentum: dicerent enim illius sententiæ fautores, quod infinitas dignitatis moralis in Christi gratia non realis modus est, sed rationis duntaxat, atq. adeo nullam efflagitat effectiuam causam.

Verum hæc sententia merito displicuit posterioribus theologis, qui antiquorum theologorum vestigijs inhęrentes, certa definitione statuunt, entitatem moralem virtutum, & operationum earum ueram esse, & realem perfectionem, qua humana voluntas, imo & totus homo, valde perficitur. Quæ sententia, si vera est in habitibus, & virtutibus naturalis ordinis, multo uerior, & certior haberi debet in habitibus, virtutibus. & actionibus ordinis supernaturalis.

Qua sententia supposita, ad illud primum argumentum dicitur: Quod infinitas moralis dignitatis, quæ est in Christi gratia, consequenter se habuit ad gratiam vnionis, & tam necessaria fuit cõsequutione sequuta, ut per nullam posset potentiam impediri: cuius ratio ea est, quod moralis entitas, & perfectio in modo suæ productionis magnam habet conuenientiam cum relatione, eo quod tota consistit in quadã proportione, & habitudine transcendentali ad liberam voluntatis intentionem, & ad rationem, quæ prima regula est totius moralitatis. Vnde sicut relatio non per se, & proprie producitur, sed comproducitur ad sui fundamenti productionem, sic adeo vt vtroque extremo existente non possit non ipsa relatio sequi, non enim, vlla potentia fieri potest, vt duobus albis in rerum natura positis non sequatur in eis mutuæ similitudinis relatio: ita moralis entitas positis requisitis, quasi fundamentis, & terminis ad eius existentiam, nõ potest non ueluti quadam resultantia sequi: Vnde uidetur aduenire, & corrumpi, absque reali subiecti mutatione, sicut de prædicamentali relatione dici solet. Exemplum huius rei illud afferre possumus, quod est in hac materia satis frequenter a Theologis vsurpatum: Si quis in

die

die Iouis prope mediam noctem futuri diei carnes temperate comedat, & earum comestionem vsque ad horam post mediam noctem continuando protrahat culpabiliter, non considerans quota sit noctis hora, tunc illa exterior actio manducationis carnium, internaque eius volitio ante mediam noctem bona est, & studiosa moraliter, post mediam autem noctem, mox redditur praua, & iniqua. Et tamen nulla, neque in operante, neque in ipsa actione interuenit perceptibilis mutatio.

Ad propositum igitur prędictam applicantes doctrinam dicimus, quod infinitas dignitatis moralis, non potuit non sequi in Christi gratia supposita ipsius gratiæ inhęrentia in humanitate a verbo hypostatice assumpta. Neque hęc moralis sequella gratiæ postulat in verbo suppositante humanitatem actionem aliam præter illam qua tota trinitas ipsam hypostaticam vnionem effecit, sicut sequella relationis prædicamentalis nulla eget alia actione ab ea qua producuntur proxima, & formalia ipsius relationis extrema.

Est autem hic obiter notandum, quod sicut per nullam est potentiam factibile, quod extinctis prædicamentalis relationis extremis, eiusque destructo fundamento permaneat ipsa relatio, ita nulla potentia factibile est, quod humanitate a verbo separata permaneat in ipsamet Christi habituali gratia hæc dignitatis moralis infinitas, quę nunc ei competit ex reali ad verbum coniunctione, nam sicut est intrinseca, & formalis habitudo inter fundamentum, & relationem, ita hæc moralis gratiæ infinitas intrinsecam, & formalem habet dependentiam a verbo humanitati personaliter coniuncto.

Ex his omnibus ad illud primum argumentum in cuius versamur solutione respondetur, non esse eamdem rationem, sed potius omnino absimilem, de infinitate physica modali gratiæ, de qua procedebat quinta conclusio, & de infinitate moralis dignitatis de qua sexta pręsens conclusio loquitur. Quia modus physicæ infinitatis, cum esset entitas simpliciter absoluta, non posset hypostaticam vnionē consequi admodum relationis, sed aliqua egeret actione productiua ex parte verbi prout est humanitatis suppositum, quam actionem nos nullatenus valemus admittere, eo quod suppositum prout exequitur rationem suppositi, non actiuum principium est, sed terminus quasi formaliter complens, & terminans naturæ dependentiam. Et hoc præsertim habet verum in diuino verbo, quia eius dignitati, & infinitæ actualitati repugnat, quod aliquem producat effectum naturali, & necessaria actione. Cæterum infinitas dignitatis moralis, neque aliquam peculiarem actionem postulat, cum per modum relationis consequatur, neque vllam habet re-

pugnantiam, sed maximam potius decentiam ad ipsam verbi dignitatem, nam quod gratia ex reali coniunctione ad verbum infinitam sortiatur dignitatem, & id quidem necessaria, & inimpedibili sequella, maxime decet ipsam diuini verbi maiestatem. Et quidem in ipsa Christi humanitate aliquale huius rei habemus exemplum. Non enim per aliquam potentiam impedibilis est illa magna, imo & infinita dignitas, quæ ex vnione hypostatica, ad ipsam humanitatem refunditur. Et quamuis quandoque ipse cum aliis quibusdam Theologis existimauerim olim dignitatem hanc infinitam quandam esse rationis denominationem, & non perfectionem realem. Nunc autem re magis perspecta oppositum verius esse crediderim, existimo namque quod cum christi humanitas uere, & realiter sit terminata ipsa diuini verbi personalitate, sitque vere, & realiter diuini suppositi natura, uera etiam, & realis consurgit in ea dignitas, qua, & apud Deum, & apud angelos, & apud homines, multo maiori æstimatione digna est, quam quæuis alia substantialis natura, & producta, & producibilis, imo quam omnes naturæ producibiles a Deo collectiue sumptæ. Et in hoc consistit infinitas moralis dignitatis humanitatis Christi. Quod præterea sic ostendo. Si hęc infinita dignitas, quæ consurgit in humanitate Christi ex coniunctione ad uerbum, esset uera relatio, esset sine dubio relatio realis, cum eius fundamentum sit reale, & extrema sint realia, & teneat se ex parte illius extremi, quod uere, & realiter ab alio perficitur: Humanitas enim per assumptionem realiter, & in semetipsa perficitur: Ergo quamuis non sit relatio, sed moralis quædam perfectio admodum relationis consequens, uera est, & realis entitas, qua realiter humana Christi natura dignificatur, & perficitur. Sed quamquam in Christi humanitate ea, quæ diximus non essent omnino certa, non ob id realis infinitas moralis dignitatis neganda est habituali eius gratiæ, quoniam, ut superius dicebam circa finem quintæ conclusionis, gratia ex sua natura apta nata est tanta hac dignitate perfici, & eleuari.

Ad secundum argumentum respondetur, quod acceptatio ad gloriam potest considerari dupliciter per ordinem ad gratiam. Altero modo quatenus fundatur in opere meritorio ex gratia procedente, ita quod homo gratus acceptatur ad gloriam iuxta proportionem sui meriti, & hoc modo considerata acceptatio ad gloriam, pertinet ad ordinem moralem, sicut, & ipsum meritum cui respondet. Cæterum in christi gratia non reperitur hæc acceptatio ad gloriam, etenim Christus non habet gloriam ex meritis acquisitam, sed ex vi vnionis hypostaticæ habet & gratiam, & gloriam animę, & cætera

spi-

ſpiritualia chariſmata. Altero modo acceptatio ad gloriam conſideratur, ſecundum connaturalem proportionem, & habitudinem quem gratia habet ad ipſam. Etenim ſicut terra per grauitatem proportionatur centro naturali quadam coaptatione, ita homo iuſtus per gratiam connaturaliter proportionatur gloriæ, & iure connaturalitatis illi debetur. Sicut filio iure naturalis filiationis debetur hæreditas, & ita Paul. Rom. capit. 8. dicebat de hominibus iuſtis, ſi filij, & hæredes, hæredes quidem dei, cohæredes autem Chriſti. Hæc acceptatio ad gloriam prout ſe tenet ex parte gratiæ conſtituentis paſſiuam acceptationem in anima, id eſt, connaturalem proportionem, & ius connaturalitatis ad glotiam, non pertinet ad ordinem moralem, ſed ad ordinem phyſicum, ſicut coaptatio terræ per grauitatem ad centrum phyſica eſt. Hanc autem acceptationem conſtituimus nos in Chriſti gratia reſpectu gloriæ, etenim animæ Chriſti collata fuit gloria in inſtanti incarnationis, non ex ui alicuius meriti, ſed iuxta exigentiam gratię, & proportionabiliter ad diſpoſitionem qua Chriſti anima in ſeipſa diſpoſita fuit per gratiam habitualem. Quo circa, & ſi hæc acceptatio ſit finita in chriſti gratia, non inde poteſt colligi, quod gratia ſecundum dignitatem moralem aliquam habeat finitatem, & limitationem, ſed tantum colligitur, quod in eſſe phyſico eſt limitata, quod nos conceſsimus.

Sed obiicit quis: bene potuit fieri ex abſoluta Dei potentia, quod Chriſti animæ daretur gloria ex ui meriti procedentis ex ipſa gratia habituali: tunc ſic. Illud meritum eſſet finitum, & acceptatio ad gloriam eſſet finita, eo quod gloria animæ per nullam potentiam poterat eſſe infinita, ut ex dictis conſtat: Ergo gratia Chriſti non præhabet in ſemetipſa omnem plenitudinem dignitatis moralis, nam quatenus eſſet principium illius meriti, limitationem haberet.

Reſpondetur, quod illo caſu admiſſo, meritum quo anima Chriſti ſuam gloriam mereretur, eſſet ſimpliciter infinitum in ratione meriti, non ex parte præmij ſumpti materialiter, nam illi merito reſponderet finita gloria, quia infinita eſſe non poterat, ſed eſſet infinitum ratione modi, qui modus refunderetur in ipſum pręmium, & redderet ipſum formaliter infinitum in ratione præmij. Hic aumodus is eſſet, quod chriſtus mereretur gloriam ex iuſtitia exacta, & riguroſa. Quam perfectionem riguroſæ iuſtitiæ nullum opus poteſt habere coram Deo, quod non fuerit infiniti ualoris, & infinitę dignitatis moralis. Et tunc gloria, quæ daretur Chriſti animæ formaliter ſumpta in ratione præmij infinita eſſet, licet in eſſe gloriæ, & in eſſe viſionis diuinæ, eſſet limitata, quoniam redderetur Chri-

sto tanquam merces ex rigore iustitię ei debita: Vnde colligitur; quod Christi gratia in ordine ad gloriam animæ ipsius Christi habet simpliciter infinitam dignitatem, & valorem infinitum moralem, quamuis propter repugnantiam ex parte facti non posset mereri gloriam in esse gloriæ infinitam. Dixi propter repugnantiam ex parte facti, quoniam ex parte gratiæ, & valoris eius nulla esset repugnantia, ut gratia Christi per suum opus mereretur infinitam gloriam: Imo absolute est concedendum, quod quantum est ex se, habet tantam hanc vim, & tantum hunc valorem, quod satis fuerit, ut in esse moris, dicatur simpliciter infinita. Sicut dei omnipotentia, quamuis propter facti repugnantiam nequeat producere effectum actu infinitum, est tamen infinita simpliciter, quia quantum est ex se illud potest.

Ad confirmationem constat similiter ex dictis. Dicitur enim primo, quod ex parte modi meritum Christi fuit infinitum respectu gloriæ sui corporis, quia meruit illam ex omni rigore iustitiæ. Dicitur secundo, quod quantum erat ex parte gratiæ, sicut potuit Christus mereri infinitam gloriam animæ, ita potuit mereri infinitam gloriam sui corporis, nisi ex parte effectus, scilicet, gloriæ corporis, repugnaret.

Ad tertium argumentum, posset primo responderi, habitualem Christi gratiam infinitam quidem esse, in illo esse morali quod ab extrinseco desumitur, nimirum, a diuino supposito cui est realiter coniuncta. Non vero est infinita simpliciter, secundum illud esse morale quod ex intrinseca eius differentia prouenit, ad quod esse pertinet moralitas propria virtutum infusarum, quę non est necesse sit infinita in ipsis virtutibus, cum illud esse morale gratiæ, ex quo prouenit, non sit infinitum. Huic solutioni accommodari potest nostra sexta conclusio, in qua non diximus absolute gratiam Christi esse infinitam in esse morali, sed quod est infinita in esse gratiæ infinitate moralis dignitatis: moralis autem dignitas tantum designare uidetur moralitatem ab extrinseco desumptam.

Sed nihilominus aliter respondendum esse censeo. Nam licet moralis infinitas proueniat Christi gratiæ ab extrinseco principio, videlicet, a diuino supposito, est tamen ei intrinseca, & habet se per modum vnius perfectionis cum illa gratiæ moralitate, quæ ipsi conuenit ex principiis intrinsecis: eo quod moralis dignitas ex supposito proueniens non est extranea a ratione gratiæ, sed intra genus eius continetur, ut superius dixi, atque adeo perficit ipsam gratiam proportionabiliter ad eius naturam, & efficit vnam integram perfectionem cum illa moralitate, quæ est omnino intrinseca gratiæ.

Et

Et licet suppositum diuinum a quo deriuatur prædicta dignitas, sit extrinsecum habituali gratiæ, est tamen ei proportionatum, dicebamus enim in secundo artic. præcedentis quæstionis, quod Christus est subiectum magis proprium, magisque proportionatum gratiæ, quam quælibet pura creatura siue rationalis, siue intellectualis. Vnde perfectio illa, & dignitas quæ ex isto subiecto ad gratiam deriuatur, non debet computari inter perfectiones gratiæ extrinsecas. Aliter ergo oportet dissoluamus illud tertium argumentum. Et quidem Authores qui censent virtutes animæ Christi infusas, similem habere infinitatem in suis proprijs rationibus quam habet gratia in ratione gratiæ, facile se possent ab hac difficultate expedire, asserentes quod hæc virtutum infinitas ex morali ipsius gratię infinitate dimanat, sicut earum essentiæ affluunt ex essentia gratiæ. Verum quia nos paulo inferius in contrariam sententiam ibimus, minime ad hanc solutionem valemus recurrere.

Sit ergo prima huius tertij argumenti solutio, quod virtutes morales infusæ effluunt quidem ab ipsa habituali gratia, non vero vt a morali principio, sed a physico: & similiter præhabentur hæ virtutes in habituali gratia, tanquam in prima radice, non morali sed physica. Continentur enim in gratia ab ipsaque effluunt, eo modo quo proprietates, & potentiæ naturales subiecti cuiuspiam præhabentur in eius essentia, & ab ea dimanant. Quo circa ex hoc quod ab essentia habitualis gratiæ Christi non oriantur virtutes infinitæ, non potest colligi gratiam Christi, non esse pręditam omni infinitate morali quæ ad rationem gratiæ potest pertinere, sed tantum sequitur, eam non esse infinitam in ratione gratiæ physica infinitate, quod nos libenter fatemur.

Sed est secunda solutio, quæ meo iudicio pro sufficienti, & legitima haberi debet, quod tanta est gratiæ Christi dignitas, vt nisi ex parte effectus repugnaret, & ipsa secundum intensionem infinita esset, & ex ea effluerent morales virtutes in esse virtutum infinitæ. Itaque tota, & gratiæ, & moralium virtutum infusarum, & possibilis & intelligibilis perfectio comprehenditur sub infinitate moralis dignitatis gratiæ Christi, quæ tamen propte repugnantiam ex parte facti non se in omnem eam explicuit, sed iuxta mensuram diuina lege, diuinaq. prouidentia dispositã. Ex quo manifesta ratione deducitur, quod hæc dignitas quam tribuimus Christi gratiæ in esse morali nullam admittit limitationem, sed simpliciter est infinita. Et licet ab extrinseco desumatur, nimirum, a diuino verbo prout est humanitatis suppositum, intrinsece tamen gratiam perficit, & infinita morali perfectione dignificat.

Estque hoc loco aduertendum vt ista plenius intelliguntur. Quod mora-

moralis perfectio infusarum virtutum, sicut & acquisitarum, adeo coniuncta est physicę earum perfectioni, quod non potest augescere nisi iuxta proportionem ipsius physicæ perfectionis. Quod in actibus ipsarum virtutum facile poterit explicari. Actus charitatis tantam, & non maiorem sortietur, moralis perfectionis dignitaté, quanta fuerit eius intensio, & extensio (loquor de perfectione, & dignitate morali ipsius charitatis propria & intrinseca, & non de aduentitia, & accidentaria ex consortio alterius virtutis proueniente): quod & de actibus iustitiæ, temperantiæ, fortitudinis, & aliarum virtutum dicendum est. Et id ipsum proportionabiliter censendum erit de ipsis virtutum habitibus, quorum tanta, & non maior erit moralis perfectio habitualis, quanta fuerit eorum intensio, & radicatio in subiectis. Quod tamen & in habitibus, & in actibus intelligo seruata perfectione habitudinis ad obiecta: & iuxta proportionem eius. Nã quo moralis virtus perfectius, & dignus obiectum respicit, eo moralis eius perfectio, dignior est, & excellentior, quæ cum intensiua, & actus, & habitus intensione proportionabiliter crescit.

Ex ista doctrina ad nostrum intentum colligitur, quod sicut nulla potentia fieri potest, quod virtutes morales actu attingant physicam infinitatem intensiuam, ita neque fieri potest vt ad moralem perfectionem, & dignitatem, ipsis propriam, & connaturalem perueniant.

In habituali vero gratia aliter res se habet, nam cum eius moralis dignitas non sit pensanda ex habitudine ad obiectum aliquod per operationé attingibile, neq. ex eo quod gratia subiectum ad operandum proxime disponat, sed quatenus subiectum gratificat, & dignificat, deoque reddit acceptum: inter physicam eius perfectionem & moralem dignitatem, non est necessaria consimilis adæquatio ei, quam in moralibus virtutibus diximus reperiri. Quo fit vt si fingamus gratiam puri hominis intensiorem esse gratia Christi, aut æque illi intensam, non ob id concedendum esset, quod vel excelleret dignitaté moralem gratiæ christi, vel illam adequaret. Similiter si animo fingamus, habitualem Christi gratiam in sua intensione decrescere, ita vt ad minimum vsque intensionis descendat gradum, non ob id existimandum est, eam minui in morali perfectione & dignitate. Plura dicemus postea, in solutione cuiusdã argumenti quibus nõnihil hanc doctrinam locupletabimur.

Tandem circa vltimam hanc conclusionem. Nota, quod nonnulli Theologi quibus placet hęc moralis infinitas gratiæ Christi, dicunt quod competit ei hæc infinitas, non vt causæ principali, sed instrumentali, itaquod sicut calor ignis potens est generare ignem, quatenus est virtus & potentia ignis, quod tamen non habet vt causa

princi-

principalis, sed ut forma instrumentalis quæ operatur in virtute ignis qui est principalis causa: ita gratia Christi principium est meriti infiniti, & satisfactionis infinitæ, sed hoc non habet a semeptisa, sed prout est instrumentum verbi, quod est principale agens in merito, & satisfactione.

Hic modus dicendi est probabilis. Sed mihi non satis est gratus. & primum valde displicet illa ratio ob quam prędicti Theologi in eius persuasionem mouentur. Dicunt enim quod pertinet ad maiorem gloriam & dignitatem Christi, & diuini verbi prout est suppositum naturę humanæ, quod gratiæ eius habituali nulla tribuatur infinitas, vt causę & formæ principali, sed tantum vt formę instrumentariæ, & prout est instrumentum ipsius verbi: vt tota principalis causalitas soli diuino verbo tribuatur. Hæc, inquam, ratio non placet, nam è contra censeo, pertinere ad gloriam Christi & diuini verbi, quod gratia ex coniunctione ad ipsum verbum tantum dignificetur, & eleuetur, vt in semetipsa, & per modum principalis formæ, diuino tamen verbo humanitatis supposito subordinatę habeat dignitatem in genere gratiæ infinitam, infinitumq; valorem, ita vt ex ipsa tanquam ex causa & forma principali, verbo tamen diuino subordinata, infinitas meriti, & satisfactionis in studiosis Christi operibus participetur. Quemadmodum in magnam dei & Christi gloriam cedit, quod gratia nobis à deo per Christum collata tantę sit virtutis, & efficaciæ, vt per modum principalis causæ & formæ, subordinatæ tamen Christo, & virtuti passionis eius, causet, & operetur in nobis meritum condignum æternę gloriæ, & condignam pro peccatis satisfactionem.

Præterea exemplum de calore ignis adductum pro sententia contraria in multis habet dissimilitudinem, sed in duobus præsertim. Primo, in eo quod calor per se primo est forma operatiua formę superiori subordinata, & virtus, quæ illi ex ipsa superiori forma communicatur, est per se primo operatiua effectus correspondentis naturæ formę superioris, atque adeo rationabiliter asseritur, quod hęc virtus, & si permanenter se habeat in calore, est tamen vere & proprie instrumentalis. At gratia non est per se primo operatiua formæ, sed gratificatiua & dignificatiua subiecti operantis: Vnde virtus ei a diuino verbo communicata, non est per se primo operatiua, sed gratificatiua, & dignificatiua subiecti, refunditur tamen morali quadam refusione ad operationem, constituens illam infinite deo acceptam, & gratam, atq. adeo infinite meritoriam, & satisfactoriam coram deo. Vnde non est necesse quod hæc virtus sit instrumentaria, dignificare enim & gratificare subiectum, non est officium instrumentariæ virtutis, sed formæ principalis, ipsum subiectum formaliter perficientis & eleuantis. Secundo,

cundo, generare ignem non est actus qui per se & ex natura sua comprehendatur sub virtute qualitatis & formæ accedentariæ, nã est actus per se pertinens ad operans substantiale, & ad substantialem virtutem, atque adeo nequit communicari accidentariæ formæ, vt causæ principali ex propria virtute operanti, sed vt instrumentali principio, quod operatur virtute substantialis agentis. At dignificare & gratificare subiectum operans, & eius operationes ea infinita gratitudine, & dignitate quæ non est infinita in genere entis, sed in genere tantum gratitudinis & dignitatis moralis, non exit limites ordinis gratiȩ, imo neque alicui formȩ potest competere vt causȩ principali, nisi tantum habituali gratiæ. Relinquitur ergo ex his manifestum; absimilem prorsus rationem esse de habituali Christi gratia, ab ea quæ in calore ignis militat, quod ad prȩsens attinet. Et ex hoc duplici discrimine sumitur non debile argumentum contra prȩdictam sententiam, quod in hunc modum formatur. Si infinitas hæc dignitatis moralis conuenit gratiæ instrumentaliter tantum, sequitur quod conuenit diuino verbo, prout est humanitatis suppositum vt causæ, & formæ principali, ita vt verbum se ipso formaliter constituat in christo hanc dignitatem. Consequens est omnino falsum; quia verbum non vnitur humanitati per modum formæ, sed per modum suppositi duntaxat: Ergo non conuenit gratiæ instrumentaliter, sed vt formæ principali. Probatur. Sequella. Hæc moralis infinitas, vt in priori discrimine inter calorem, & gratiam assignato dicebam, non est per se primo virtus operatiua, sed formaliter dignificatiua, & gratificatiua operantis: Ergo tribuenda est alicui formæ principaliter dignificanti, & gratificanti formali gratificatione ipsum operans, non enim est satis intelligibile quod detur aliquis formalis effectus, qui non habeat aliquam formam aqua principaliter secundum formalem causalitatem procedat: igitur cum, vt in secundo assignato discrimine dicebamus, non sit dabilis forma alia principalis, cui per modum formæ competat hæc infinita dignitas, consentaneum erit rationi dicere, quod conuenit habituali Christi gratiȩ tanquam principali formæ, & causæ. Et ita ego dicendum existimo, quia & Theologicæ rationi dudum informatæ, & perfectioni habitualis gratiæ Christi, & ipsi denique diuini verbi dignitati ista sententia congruit.

Sed iam necessum est ea dilluamus argumenta, quæ a principio huius secundi articuli fuerunt proposita. Primũ & secundum ex dictis conclusionibus facile soluuntur, procedunt enim de perfectione gratiæ physica, quæ, vt diximus, finita est, & limitata. Sed est aduertendum quod ista perfectio physica quæ consistit in intensione gratiæ, & in acceptatione ad gloriam continetur intra virtutem infinitatis moralis quam posuimus in habituali Christi gratia, & hoc quidẽ duplici

ratio-

ratione. Prima, quoniam Christus ex vi huius habitualis gratiæ mediã te charitate, & cæteris virtutibus, poterat mereri infinitam gloriam si possibilis esset, & infinitam ipsius gratię intensionem, si ex parte facti non repugnaret. Secunda quia crediderim probabiliter, quod Christi gratię, omni opere meritorio secluso, propter suam dignitatẽ debetur omnis possibilis intensio, & omnis possibilis acceptatio ad gloriã; quod si ei non tribuuntur istæ duæ perfectiones, prouenit ex impossibilitate facti, quia non potest esse actu producta omnis possibilis intensio gratiæ, neq. omnis possibilis acceptatio ad gloriam.

Ad tertiũ argumẽtũ alijs solutionibus prętermissis, respõdetur per solutioưem assignatam inter arguẽdum, quam puto esse sufficientem.

Ad primam replicam respondetur, verum esse quod Christi gratia quatenus est infinita morali infinitate, alterius est speciei a gratia nostra, sed res hæc præssius examinabitur circa solutionem ad vltimum in quodam speciali de hac re dubio, quod incidenter disputabitur.

Ad secundũ respondetur. Quod in illo casu gratia patris nõ pręhaberetur in gratia Christi formaliter loquendo, secundũ rationẽ moralis infinitatis. Nã vtraq. esset simpliciter infinita in esse gratiæ infinitate morali, atq. adeo ęqualis dignitatis, & perfectionis essent. Et cũ instat argumẽtum, quia tunc sequitur quod sint duæ gratiæ infinitæ in esse gratiæ, quæ videtur manifesta implicatio, quia non possunt dari duo infinita in vna & eadẽ ratione. Respondetur, quod infinitas moralis vtriusq. gratiæ Christi & Patris, formaliter loquendo esset vna & eadẽ infinitas, & materialiter tantum distinguerentur: ratio est, quoniam infinitas vtriusq. gratię desumeretur ex vna, & eadẽ infinitate, & perfectione diuina: Etenim licet personalitas verbi in ratione talis personalitatis realiter distingueretur a personalitate patris, non tamẽ ab illa distinguitur in ratione perfectionis infinitæ: sed illæ duę personalitates sunt simpliciter vna & eadẽ infinita perfectio. Infinitas autẽ gratiæ Christi non sumitur ex personalitate verbi vtcumq. considerata, sed vt est personalitas infinitæ perfectionis. Et id ipsum esset dicendũ in illo casu de gratia patris, atq. adeo infinitas vtriusq. gratię ex eadẽ omnino infinitate diuina dimanarent, & ex consequenti esset formaliter vna, & eadẽ infinitas. Legãtur quæ dicũtur inferius q. 5. dubio 3. ad. 3. Nã illa solutio poterit huic replicæ non inepte accõmodari.

Ad quartum argumentũ quidã graues theologi libenter fatentur, quod charitas Christi in ratione charitatis est simpliciter infinita infinitate morali, sicut ipsa Christi gratia, & similiter visio beata animæ Christi habet huiusmodi infinitatem moralem, quę illã constituit infinitã inesse visionis beatæ, & idem in reliquis virtutibus & supernaturalibus donis cẽsent esse dicendũ. Et probãt quoniã vniuersę rationes propter quas habitualis gratia christi est infinita, habent locũ in cha-

 ritate,

ritate,& in visione beata,& in cæteris supernaturalibus donis. Etenim sicut gratia in Christo est dispositio cōcomitans hypostaticā vnionē, ita & charitas, visio beata, &c. Præterea sicut gratia principium est meriti infiniti,& satisfactionis infinitæ, ita & charitas, nam charitas Authore S. Thom. 12.q.114.art.3. prima est radix totius meriti: Ergo eadem infinitas est in charitate Christi,& in cæteris supernaturalibus habitibus cum ea quæ reperitur in eius gratia.

Sed tamen opposita sententia, scilicet quod sola Christi gratia hāc sibi vendicet infinitatem moralem, mihi est probabilior. Et quidem argumenta alterius opinionis parum mouent. nam vt plurimum probāt charitati competere hanc moralem infinitatem: quoniam lumen gloriæ, visio beata,& alia supernaturalia dona a charitate distincta, in proprie dicuntur principium meriti infiniti,& satisfactionis infinitæ, nā licet ex charitate sumatur ratio meriti & satisfactionis non tamen desumitur ex lumine gloriæ, aut ex alijs habitibus huiusmodi. Quo circa hæc ratio infinitatis, quæ reperitur in gratia Christi, scilicet, esse principium infiniti meriti,& satisfactionis infinitæ, soli charitati vt plurimum erit concedenda.

Secundo respondetur quod neq. etiā in habitu charitatis reperitur hæc moralis infinitas, quoniā licet actus charitatis Christi fuerit infiniti valoris, fueritq. proinde meritorius & satisfactorius infinite, hic tamen infinitatis valor nō illi ex ipso charitatis habitu proueniebat, sed ex habitu gratiæ. Quoniā totus ille valor in actu charitatis Christi, & in qualibet eius operatione, desumebatur ex sola operantis dignitate,& non ex modo attingendi obiectum per actualem operationem. At quod operans, nimirum, Christus haberet infinitam dignitatem coram deo, essetq. deo infinite gratus & acceptus, nullatenus ex habitu charitatis, aut ex alio quocumq. habitu operatiuo desumabatur, sed ex habitu gratiæ, cuius propriū est, constituere habentē gratum,& acceptum deo: Et quidem habitus charitatis potius facit nobis deū gratum & amabilem, quam nos ipsi deo gratos reddat,& amabiles, charitas enim facit nos dilectores dei & non dilectos ab ipso.

Ex his sequitur, quod simpliciter & absolute loquendo, gratia Christi fuit infinita in esse gratiæ, cæteræ autē virtutes non habent simpliciter infinitatem, neq. physicā, neq. moralē in suis proprijs rationibus, quod amplius explicabitur in solutione sequentis argumenti, & probatur satis efficaciter duabus probationibus, quibus inter arguendum probauimus minorem huius argumenti quarti.

Ad quintum argumentū respondetur quod neutra illarum rationū sufficit cōstituere lumen gloriæ, visionem beatā, aut quemlibet alium habitū, seu actum, præter habitum gratiæ in ratione infinitatis simpliciter: Et quidē ꝙ prima ratio q̃ desumitur ex dispositione ad vnionē

hypostati-

hypostaticam, nō tribuat hanc infinitatē simpliciter lumini glorię in esse luminis, visioni beatæ in esse beatificę visionis &c. constituat autē gratiam infinitam in esse gratiæ ex duobus colligitur. Primū est, quoniam omnia ista dona supernaturalia præter habitum gratiæ non perficiuntur intrinsece, & in proprijs rationibus, nisi perficiātur in ordine ad obiecta quæ suis operationibus attingunt, quia tota eorū ratio desumitur per habitudinem ad obiecta; at quod disponāt christi humanitatem ad vnionem cum verbo, nihil attinet ad obiecta: quoniam tota dispositionis ratio pensatur per ordinem ad subiectum, & per habitudinem ad esse personale, & non ad esse operatiuum in ratione operatiui. Cæterum gratia per se primo non tribuit operari sed esse, neq. eius perfectio desumitur per ordinē ab obiectū, sed ad subiectū. Vnde perfectio, & dignitas quæ consurgit in gratia ex ratione dispositionis ad vnionem hypostaticam, per se pertinet ad ipsam gratiā, & eam perficit in esse gratiæ. Secundum est, quod tota ratio dispositionis, qua humanitas Christi disponitur per hęc supernaturalia dona siue actualia, siue habitualia in ordine ad vnionem hypostaticā, consistit in hoc, quod hęc dona sunt eiusdē diuini ordinis cū verbo, & ex natura sua ordinantur ad vniendā creaturā rationalem cum deo: Sed sic est quod omnes habitus operatiui supernaturales ordinantur ex natura sua ad quandā limitatā vnionem creaturę rationalis cū deo. V. c. charitas per se ordinatur ad affectuosam vnionē, lumen gloriæ ad intelligibilē, & ita proportionabiliter dicendum est de alijs habitibus operatiuis, quod illi qui pertinent ad voluntatē intendunt vnire affectum cū deo, illi vero qui ad intellectū spectant, per se habent facere vnionē in esse tantū intelligibili. Sola aūt gratia est, cui ex natura sua cōpetit cōstituere vnionē rationalis creaturæ cum deo, nō solū in esse intelligibili, & in esse diligibili, & affectuoso, sed pręcipue in esse entitatiuo: in quo radicaliter, & intelligibilis, & affectuosa vnio pręhabetur, eo ꝙ non est per se primo, & immediate habitus operatiuus, sed habitus dās esse diuinū secundū formale diuinæ naturæ participationē. Vnde ex semetipsa habet disponere ad esse personale diuini verbi.

Igitur ad argumentū, quod ad hanc primā rationem attinet, respōdetur quod illa infinitas, que cōpetit visioni beatæ in anima Christi, prout disponit animā ad vnionē cū verbo, est ei quasi extrinseca, & q̄ non perficit ipsam formaliter in ratione visionis, & si perficiat sine dubio, in ratione entis. Quemadmodū perfectio qua humanitas Christi perficitur, & dignificatur ex vnione ad verbū, est illi extrinseca, & non perficit ipsā in ratione humanitatis: etenim humanitas Christi, etsi ex vnione ad vebum induat dignitatē quandam infinitam, & quidem in esse morali realē, non tamen constituitur infinita in ratione humanitatis: nihil enim attinet ad essentialia humanitatis principia, hæc

qualis,& quantacumq. sit dignitas.Cęterũ gratia per illam dignitatẽ quam attingit in christo,prout disponit ad vnionem hypostaticã,vere dignificatur,& perficitur in ratione gratię: eo quod proprium est ipsi gratiæ perficere subiectum,& disponere ad vnionem cum deo,non solum secundum operationem,sed præsertim secundum esse.Ex hoc soluitur confirmatio inter arguendum posita, negandum est enim quod hæc dignitas sit extrinseca gratiæ,sicut est extrinseca humanitati.

Ad secundũ rationem respondetur,quod infinitas meriti in christo radicaliter,& principaliter prouenit quidem ex gratia vnionis, proxime autem,& tanquã ex formali principio immediato prouenit ex gratia habituali,ita quod ex gratia vnionis immediate dignificatur habitualis christi gratia,& ipsa sic dignificata mediante.dignificantur christi operationes, & valoris infiniti constituuntur.

Ad confirmationẽ respõdetur,quod quidquid sit de illa opinione, vel de alia : hoc tamen nobis est certum,quod defacto, & secundũ ordinariam dei potentiam,christi operationes non participant infinitũ valorem immediate a supposito diuino, sed a gratia dignificata dignitate infinita ex coniunctione ad diuinum suppositum.

Sed nota circa hæc omnia,quod istæ duę rationes ex quibus sumitur infinita dignitas gratię christi,ita se habent, quod prima procedit a priori,nimirum,quod gratia christi dignitatem habet infinitam in ratione gratiæ,quatenus est dispositio cõcomitans hypostaticã vnionẽ.Nõ quod hæc sit primaria in ipsa gratia dignitatis infinitæ ratio. Nam prima & radicalis eius dignitas in eo sita est,quod realiter coniũgitur cũ diuino verbo prout est humanitatis suppositũ,Ex qua reali cõiunctione sortitur gratia, & rationem debitę dispositionis, & oẽm aliã quã ei tribuimus dignitatẽ : Sed est ratio proxima & immediata.

Secũda vero ratio procedit a posteriori,& ab effectu,ex eo.n. quod gratia christi eius operationi tribuit valorẽ infinitũ meritorium,& satisfactoriũ,aperta ratione colligimus, quod ipsa gratia præhabet in semetipsa infinitatem huiusmodi,estq. infiniti valoris moralis.

Ad sextum respondetur,quod probat efficaciter christi gratiam in esse physico nullam habere infinitatem, sed quod tota eius infinitas pertinet ad ordinem moralem, & quod desumitur ex actuali coniunctione ad uerbum,qua vnione dissoluta non retinebit gratia hanc infinitatem moralem, sed perfectione physica erit contenta,quę eadem est in christo,& in illa humanitate a verbo relicta.

Dubium graue. Sed ad exactã huius sexti argumenti solutionem,necessũ est explicemus.Num gratia christi sit alterius speciei a gratia puri hominis. Et similiter an differat specie ab illa gratia quæ permaneret in ipsamet christi humanitate,si per magnam miraculũ disolueretur hypostatica vnio,ipsa humanitate in rerum natura persistente.Et quidem hæc posterior

sterior dubitatio facilem habebit resolutionem si exacte priorem dubitationem explicemus, a cuius proinde expositione inchoandũ erit.

In hac dubitatione diuersimode procedunt theologi. Quidã.n. absolute fatentur habitualem christi gratiam, secundum esse physicum, aliquam sortiri speciem in qua non conuenit cum gratia puri hominis iusti, addunt tamen, quod hęc specifica diuersitas physica in Christi gratia tota sumitur ex parte subiecti, vel ut proprius loquamur, ex parte suppositi humanitatis christi, in qua residet gratia. Ex quo prouenit ei tota illa dignitas, qua gratiam puri hominis excellit. Vnde colligunt huius sententiæ autores, quod hæc species modalis est, & nõ essentialis, atq. adeo dicunt, quod in essentiali specie gratiæ, conueniunt gratia Christi, & nostra, differunt autem specifice modaliter, ratione illius speciei, quæ ex parte subiecti conuenit gratiæ Christi. Adhibent exemplum in calore naturali animalis, qui simpliciter, & essentialiter eiusdem est speciei cum calore ignis, at modaliter, & ex parte subiecti qua ratione, vt animalis virtus, productiuus est uitæ, & carnis, specie differt a calore ignis. Similiter dicunt de Christi gratia, quod prout est participatio naturæ diuinę, quæ est propria, & essentialis ratio gratiæ, eiusdem est speciei cum gratia nostra, differt autem specie, quatenus virtutem habet effectiuam gratiæ in nobis, quæ uirtus physica est, proueniens ex subiecto, idest, ex ipsa vnionis gratia.

Quomodo christi gratia a nostra differat.

Huic sententiæ, quam docent multi theologi ex his, qui censent in Christi gratia reperiri modum quemdam physicæ infinitatis ex ipsa diuini suppositi cui realiter coniungitur infinitate participatũ, fauet caie. 3. p. q. 7. ar. 11. & illum videtur sequi Mag. Med. ibidem. Cæterũ theologi, qui nullam infinitatem, neq. physicam, neq. moralem agnoscunt in Christi gratia, nullam diuersitatem specificam in ea reperiũt qua distinguatur a gratia nostra. Sed dicunt differre sicut magis perfectum, & minus perfectum intra eandem speciem. Ita censent Scotus, Dur. & alii quos citauimus superius.

Sed neq. in has duas tantum sententias diuersa Theologorum secantur placita. Sunt enim autores graues qui dicunt, quod quemadmodum calor ignis in duplici reponitur specie, quarum altera nõ est modus alterius, neque indiuiduale eius accidens, sed vtraq. est perfecta species, & vna nõ pendet essentialiter ab alia, est enim calor ignis, & in tertia specie qualitatis, quæ est passio, vel passibilis qualitas. Est etiam in specie alia, quæ est potentia, vel impotentia. Ita censent Christi gratiam in duplici collocari specie, altera quæ communis est gratiæ christi, & nostræ, quatenus vtraq. formale quodam est diuinæ naturæ participiũ, altera vero secũdũ quã habet rationẽ potentiæ actiuæ & productiuæ supernaturalium effectuum in hominibus, & in angelis Et hæc secunda species, inquiunt, perfectior est, prima, quia habet infi

nitatem

nitatem in ratione gratiæ, in qua cōprehēditur eminente continētia prior gratiæ species. nā Christi gratia habet vim productiuā gratiæ in nobis, prout est participatio naturæ diuinæ, in qua ratione formaliter consistit prior species gratiæ. In hac posteriori specie, gratia Christi simpliciter differt a gratia nostra essentiali differentia.

Denique non desunt Theologi qui dicant, quod gratia Christi in vnica tantum specie reponitur, sed illa species continet virtualiter eminenter speciem aliam gratiæ, eam. s. ad quam pertinet gratia nostra. Quēadmodum figura superior. V. c. tetragonum alterius est speciei a figura inferiori, scilicet, trigonum, illam tamen, & uirtualiter, & eminenter continet.

Ex hac sententia sequitur, quod sicut tetragonum, & si eminenter complectatur trigonum, est tamen simpliciter alterius speciei a figura trigona, ita gratia Christi simpliciter est alterius speciei a gratia nostra, & si illam eminenter comprehendat.

Sed pro resolutione huius dubij dico primo. Gratia Christi physice considerata est simpliciter loquendo eiusdem speciei cum gratia nostra. Hoc assertum aduersatur vltimæ sententiæ, nam autores aliarum opinionum libenter illud concedent. Probatur primo, quia forsan est infactibile, secundum omnem potētiam, quod dentur duæ gratiæ essentialiter differentes in esse gratiæ: ergo, &c. antecedens in nostro libro de origine, & potestate gratiæ efficacissimis habetur ratiotur rationibus confirmatum. Sed nunc breuissime probatur. Gratia formaliter, & essentialiter est participatio naturę diuinæ, quantum ad omnia essentialia eius attributa: Ergo cum natura diuina vnica sit, & simplicissima, gratia, quæ eius est participatio, & formalis expressio, non poterit non esse vnius, & eiusdem rationis essentialis.

Confirmatur, non est factibile lumen gloriæ, quod differat specie, a lumine, quod nunc reperitur in beatis, neq. lumen gloriæ collatum animæ Christi, alterius est speciei a lumine glorię, quod confertur aliis beatis, sicut visio beatifica animæ christi non differt specie, neque potest differre a visione beatifica reliquorum beatorum. Similiter, charitas qua diligitur deus prout est summum supernaturale bonum nequit ad diuersas essentiales species pertinere, neq. alterius est speciei charitas animę Christi, a specie ad quā spectat charitas qua purus homo Deū super omnia diligit. Ergo cū eadem sit ratio de gratia, absolute fatendū est, nō posse diuersas reperiri species essentiales gratię.

Secundo probatur. Gratia Christi est gratia capitis, respectu gratiæ nostrę, quæ est gratia membrorum, at caput, & membrum vniuoce se habent, & in eadem specifica essentia continentur: Ergo gratia Christi, si physice loquamur, eandem speciem gratiæ retinet, quam habet gratia nostra.

Con-

Confirmatur ex illa similitudine posita a Christo. Ioan. 15. scilicet, Ego sum vitis vera, & uos palmites. itaque eo modo nos comparamur ad Christum, quo palmites ad vitem, at inter vitem, & palmites & inter virtutem vitis, & virtutem palmitum, non est specifica, & essentialis differentia, nam eadem virtus, quæ est in vite vt in radice, diffunditur ad palmites: Ergo eadem gratia secundum speciem est in Christo tanquam in capite, & in radice spiritualis vitæ, & in nobis tanquã in membris, & in palmitibus. Huc attinet illud Paul. Rom. 8. quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Quo in loco Paulus loquebatur de filio Dei, & vt Deo, & ut homine, & vtroq. modo debemus cõformari ipsi per gratiam, & opera gratiæ: at si Christi gratia esset simpliciter alterius rationis à gratia nostra, non posset inter nos, & Christum hæc tanta conformitas reperiri, quin potius essemus illi disformes, cũ nõ viuamus eadem vita gratiæ, qua ipse viuit.

Dico secundo. Gratia christi non est, physice loquendo, in aliqua specie gratiæ, in qua non sit gratia nostra. Aduersatur hoc dictum illi sententię, quę docet gratiam Christi, physice loquendo, in duplici specie reperiri quarum altera conuenit cum gratia nostra, altera vero differt. Probatur hoc dictum. Christi gratia, ut constat ex dictis quęstio. præced, non habet aliquam infinitatem physicam, nec essentialem, neque modalem: Ergo neque specie differt, physice loquendo, a nostra gratia, neque essentiali, neque modali specie, sed sicut perfectũ à minus perfecto intra eandem speciem. Rationes, quæ improbant infinitatem physicam in Christi gratia, accommodãdæ sũt omnes ad probandum eam non differre physica specie a gratia nostra, eandem enim vim habent ad hanc vtramque veritatem suadendam.

Dico vltimo. Gratia Christi in esse morali specie differt a gratia nostra, & angelorum, sic adeo, vt per potẽtiam dei absolutam illa moralis species quæ reperitur in gratia Christi, non sit communicabilis gratiæ, quę est in pura creatura. Hoc assertum communiter recipitur a theologis quoad vtramq; partem. Prima pars probatur ex dictis in pręcedenti dubio, art. 2. ex quibus constat Christi gratiam esse infinitam in ratione gratiæ. Hæc autem moralis infinitas nullatenus competit alteri gratiæ: Ergo Christi gratia secundum hanc moralem dignitatem formaliter distinguitur a quacumque alia gratia, atque adeo distinguitur specie, imo forsan differt genere, quoniam illa dignitas moralis, quę ex parte diuini suppositi communicatur gratiæ christi, uidetur esse quasi alterius ordinis, aut saltem alterius generis ab illa dignitate, quæ competit gratiæ reliquorum iustorum, quatenus est participium quodam diuinæ naturæ. Secunda pars huius asserti etiam uidetur manifesta, quoniam dignitas moralis infinita, quæ reperitur in Christi gratia formalem dicit habitudinem ad supposi-

cum

tum diuinum,& ita dicebamus præcedenti dubio, quod hæc dignitas consequitur hypostaticam vnionem, eo modo quo relatio sequitur positis fundamento,& extremis. At relatio formalem,& intrinsecam connexionem habet cum fundamento, & extremis, ita vt illis positis non possit non sequi,& illis non positis sequi possit: Ergo nulla potentia est factibile, quod illa species infinitatis modalis, quæ competit gratię Christi communicetur alteri gratiæ. Ex hoc sequitur, quod quantumcumque crescat perfectio gratiæ purę creaturæ, non poterit absolute loquendo, peruenire ad perfectionem gratiæ Christi. Patet, quia non poterit habere hanc modalem speciem infinitę dignitatis, quæ est maxima perfectio gratię Christi etiam in ratione gratiæ, ut ex dictis dubio præcedenti constat,& quæ multo maior est, simpliciter loquendo, quam omnis specifica, & essentialis perfectio physica ipsiusmet gratiæ, &c.

Sed contra priorem partem huius tertiæ assertionis est argumentum, Finitum,& infinitum intra idem genus non uariant speciem, linea enim infinita si daretur non differret specie à linea finita, sed secundum magis,& minus duntaxat: Ergo moralis dignitatis infinitas, quæ in habituali Christi gratia reperitur, non illam distinguit specie a gratia nostra: probatur consequentia, quoniam moralis dignitas,& perfectio, quæ in gratia puri hominis reperitur, eiusdem generis est cũ infinita dignitate, & perfectione morali habitualis Christi gratiæ.

Secundo arguitur aduersus eandem partem huius assertionis tertiæ. In Christi gratia non reperiuntur duæ morales perfectiones, & dignitates: altera quæ sit ei communis cum gratia puri hominis,& altera ei propria ex coniunctione ad diuinum suppositum proueniens, sed una, & simplicissima moralis dignitas inest Christi gratię quasi ex utraque ista dignitate,& perfectione morali, conflata: Ergo manifestum signum est, quod illa moralis dignitas, quæ ex reali coniunctione ad verbum competit christi gratiæ, non differt specie, ab ea perfectione, & dignitate morali, quam habet ipsa gratia ex propria, & intrinseca differentia,& quæ proinde communis est ad omnem gratiam. Consequentia apparet euidens, namque ex duabus perfectionibus specie distinctis nequit vna simplex perfectio conflari. Sed antecedens probatur. Si in christi gratia gemina reperiretur moralis dignitas,& perfectio, altera infinita,& altera finita, sequeretur quod in quolibet opere Christi meritorio duplicem quoque distinguere debeamus meriti rationem: Alteram infinitam, eam. s. quæ responderet infinitæ dignitati gratiæ,& alteram finitam, vt pote proportionatam finitæ perfectioni, & dignitati eiusdem christi gratiæ, at consequens inauditum esse uidetur in Theologorum scholis: ergo,&c.

Tertium argumentum contra eandem sententiam. Si fingamus in

in Petro meritũ quo mereretur infinitã gloriã, eiusdẽ esset speciei cũ merito quo nũc meretur de facto gradũ finitũ, & limitatũ gloriæ, tantumq. differrent hæc duo merita, vt minus perfectum, & magis perfectũ, intra idẽ genus: Ergo idipsum proportionabiliter est dicendũ de Christi gratia, & de gratia puri hominis in esse morali consideratis.

Ad primum argumentum posset primo responderi negãdo, quod intra idem genus comprehendantur moralis dignitas infinita gratię Christi, & illa dignitas, & perfectio moralis, quæ ex differentia speciali gratiæ sumitur, & quæ proinde in omni habituali gratia, siue Christi, siue puri hominis reperitur. Quæ diuersitas generica moralis inde consurgit, quod moralis perfectio gratiæ, quæ omni gratiæ communis est, sumitur ex ipsa diuina essentia quatenus participatur in gratia: itaque gratia confert omni subiecto cui inest huiusmodi moralem dignitatem, eo quod est formalis quædam participatio, & expressio diuinæ naturæ, iuxta modum a principio huius relectionis explicatum. Et quia gratia finita est participatio naturæ, & essentiæ dei, dignitas moralis, quæ hinc consurgit finita quoque est & limitata. Cæterum dignitas moralis infinita gratię Christi, non prouenit ex aliqua formali diuinitatis participatione, sed ex reali vnione ad diuinum verbum, tanquam ad suppositum humanitatis, cui inest ipsa gratia. Vnde prior dignitas proprie vocari potest formalis, posterior uero personalis, aut suppositalis. Ista distinctione supposita, quę satis est rationabilis, cessat tota primi argumenti difficultas. Sed quoniam hac generica distinctione admissa ualde vrget secundum argumentum, nam consequenter videtur concedendum, quod in gratia Christi gemina formaliter reperiatur formalis dignitas, altera finita, & altera infinita, altera formalis, & altera personalis, idcirco aliter respondendum esse censeo ad primum argumentum. Et libenter admitto, quod vtraque illa dignitas sub eodem morali genere continetur. Quod quidem non irrationabiliter asseritur, præsertim si verum est id, quod superius uerissimum iudicauimus, nimirum, Christum esse valde proprium, & connaturale subiectum gratiæ, eiusque naturæ maxime proportionatum. Nam si hoc verum est, qua probabili poterit ratione defendi, perfectionem illam, & dignitatem moralem, quæ ex reali coniunctione ad istud subiectum obuenit gratiæ, genere differre ab ea morali perfectione gratię, quæ ex intrinsecis ipsius principiis oritur. Quare ad antecedens primi argumenti per distinctionem respondeo, quod quando finitum & infinitum tantum differunt, secundum maiorem, uel minorem perfectionem intra idem genus, ita quod infinitum tantum addit nouum gradum perfectionis extensiuũ, uel quasi extensiuum nulla formali variatione facta, tunc antecedens est uerissimum

 simum

ſimum, & hoc modo procedit exemplum de linea ibi adductum, ut conſideranti conſtabit. Cęterum quando infinitum non ſolum addit nouum gradum perfectionis, ſed nouam etiã formalem perfectionis rationẽ tunc infinitum ſpecie differt ab infinito eiuſdẽ generis. Vt ſuperficies in ratione ſuperficiei infinita, ſpecie differt a linea finita intra idem genus quantitatis, non propter ſolam infinitatẽ, quę ſecundum ſe non eſſet ſufficiens ſpecificam diſtinctionem conſtituere, ſed propter formalem rationem, & differentiam diſtinctam, quam intra genus quantitatis importat. In præſentia ergo, infinita moralis dignitas, quam inuenimus in habituali Chriſti gratia, alterius eſt formalis rationis ab illa finita morali dignitate, quæ communis eſt omni gratiæ. Quam ſpecificam differentiam manifeſtat nobis illa ratio, quam paulo ſuperius circa primam ſolutionem huius argumenti informauimus, ad ſuadendum reperiri diuerſitatem genericam inter has duas morales gratiæ perfectiones. Quæ ratio genericam quidem diſtinctionem non oſtendit, ſed conuenientiam potius, cum vtraque gratiæ perfectio, & dignitas ex ipſa deitate ſumatur, ſed quia diuerſimode ſumitur, diuerſitatem conſtituit ſpecificam.

Ad ſecundi argumenti ſolutionem, libet mihi recurrere ad ſententiam, quam paulo ante ex quibuſdam theologis referebam, quæ aſſerit, habitualem Chriſti gratiam in vnica tantum ſpecie collocari, quę tamen eminenter continet ſpeciem aliam inferiorem, quæ eſſentialis eſt gratiæ puri hominis iuſti. Exiſtimo enim hanc ſententiam falſam eſſe, ſi de illa ſpecie gratiæ puri hominis intelligatur, quæ ad ordinem phyſicum ſpectat, probauimus enim ſpeciem hanc communem eſſe omni gratię, & Chriſti, & cuiuſcumque iuſti hominis, ſolumque poſſe differre, ſecundum magis, & minus, quatenus in Chriſti gratia perfectior eſt gradualiter, & numerice, quam in quacumque alia gratia: imo quam in omni gratia collectiue ſumpta, quæ in angelis, & in alijs hominibus reperitur, ut in artic. præced. huius quæſt. non infirma ratione probauimus. Cenſeo tamen illam omnino ueram eſſe de morali ſpecie. Ita quod ſicut figura tetragonum continet virtualiter trigonum, & trigonum & ſi vere reperiatur in tetragono, non retinet tamen ibi formaliter ſpeciem figurę trigonę, quia non proprio concluditur termino, ſed ſub eſſentiali, & formali termino ſuperioris figuræ tetragonæ continetur, differentia autem ſpecifica ex ultimo formali rei termino deſumitur. Similiter ſenſitiuum realiter reperitur in homine, non vero ſpecie diſtinctum a rationali, quia non continetur ibi ſub termino vltimo ſenſibili, ſed ſub formali termino rationalitatis comprehenditur: prouenit enim a forma rationali, quæ eminenter continet ſenſitiuum. Ita ergo in pręſentia dico, quod dignitas infinita gratiæ Chriſti perſona-

nalis, ideſt, ex coniunctione ad diuinum ſuppoſitum proueniens, propter ſui eminentiam, & celſitudinem, quæ ſumma eſt in toto genere gratiæ, eminenter continet dignitatem aliam moralem finitam, quę communis eſt omni gratiæ. Et ita ad argumentum dico, quod in opere quocumque meritorio Chriſti reperiebatur ratio meriti infinita correſpondens dignitati perſonali gratiæ, quæ virtualiter, & eminenter continebat, illam finiti meriti rationem, ex infinita morali perfectione, & dignitate habitualis gratiæ prouenientem. Itaque de gratia Chriſti, & de eius merito proportionabiliter eſt loquendum.

Ad tertium argumentum, negatur quod illa merita eſſent eiuſdem ſpeciei, ſicut neque gloria infinita eiuſdem poteſt eſſe ſpeciei cum finita gloria. Infinita enim gloria eſt ipſa viſio comprehenſiua diuinę eſſentiæ, quæ pluſquam genere differt a quacumque beata viſione non comprehenſiua.

Ex dictis in hac dubitatione manifeſtum relinquitur, quid ſit dicendum in dubitatione alia ſuperius inſinuata, & quam attigimus in vltimo argumento ex propoſitis a principio huius ſecundi articuli. An videlicet, vnione hypoſtatica per miraculum diſſoluta, ipſa chriſti humanitate ſuperſtite, habitualis gratia in eadem humanitate permanens eiuſdem eſſet ſpeciei, cuius eſt habitualis Chriſti gratia. Reſpondetur enim conſentanee ad ea, quæ nunc dicebamus. quod in eſſe phyſico eamdem omnino eſſentialem retineret ſpeciem, quam nunc habet in Chriſto. Moralem uero ſpeciem quæ ex coniunctione ad diuinum verbum gratiæ chriſti competit, minime retineret: nam hæc moralis ſpecies ſicut vnione humanitatis ad uerbum poſita per modum relationis ſequitur, ita vnione eadem diſſoluta ad modum ſimiliter relationis euaneſceret.

Argumenta omnia, quæ a principio huius ſecundi articuli tertiæ principalis quæſtionis ad diſputandum propoſuimus, ex dictis ſufficienter manent expoſita. Præter illud argumentum in oppoſitum formatum, quod eam difficultatem inſinuat. Num purus homo, vel per abſolutam, uel per ordinariam Dei potentiam ad eum poſſit gradum gratiæ peruenire, quo perfectionem habitualis gratiæ Chriſti, uel exuperet, uel ſaltem adequet. Cui difficultati facile reſpondetur. Et primo dicitur, quod ſi de morali gratiæ perfectione ſermo fiat, conſtat ex doctrina tradita per nullam potentiam fieri poſſe, ut gratia puri hominis accedat ad moralem dignitatem gratiæ Chriſti, & cum hæc moralis perfectio, & dignitas non ſit extranea, ut diximus, a ratione gratiæ, ſed eius naturæ valde proportionata, abſolute fateri debemus, quod gratia puri hominis nequit pertingere ad perfectionem gratię Chriſti.

Dico secundo, quod si de perfectione gratię physica loquamur, omnes tenemur fateri, quod in aliquo excellit gratia christi, quod gratiæ puri hominis nequit competere, nimirum, quod christi gratia ex reali coniunctione ad verbum habet, quod possit assumi ab ipso verbo, ut forma instrumentaria ei coniuncta, ad sanctificandum & gratificandum, & homines, & angelos cuius christus est caput. Sed hæc instrumentaria idoneitas, & aptitudo in ipsa Christi gratia, non est aliud, quam passiua terminatio, qua humanitate mediante à diuino verbo terminatur. Hęc enim passiua terminatio, constituit gratiam aptum, & idoneum diuinitatis instrumentum. Quę aptitudo incommunicabilis est alteri gratiæ. Autores qui putant modum quemdam physicæ infinitatis resultare in Christi gratiam ex eius vnione ad uerbum, contendũnt etiam physicum hunc modum nulla potentia communicabilem esse gratię puri hominis. Verum ego nullam intueor rationem, neque eam authores prædictæ physicæ entitatis assignant, ob quam non sit producibilis similis modus physicus in alia quacumque gratia. Nam cum modus ille non sit relatio, neque modum possit habere relationis, sed sit quædam absoluta entitas, nulla vero simili potest ratione suaderi, quod habeat formalem, & intrinsecam dependentiæ habitudinem ad vnionem hypostaticam quam tamen habet illa moralis dignitatis infinitas, quam nos tribuimus gratiæ Christi. Nam cum non tam sit formalis, quam personalis dignitas, ut dicebamus, necessum est intrinsice pendeat a personali verbi ad humanitatem vnione.

Quo circa de medio sublata hac physica infinitate, tota huius dubitationis difficultas ad intensiuam gratiæ perfectionem reuocari debet, quam cum omnes fere Theologi, etiam physicę modalis infinitatis authores, finitam esse, & limitatam affirment, ad omnes spectat huius difficultatis enodatio. Ac proinde iuxta communem omnium sententiam dicimus, quod si attendamus ad principià intrinseca gratiæ Christi physica, & ad omnem eius physicam dispositionem nulla est repugnantia, quod gratia puri hominis sit æque perfecta, imo & perfectior ipsa gratia Christi. Ex quo sequitur, quod secundum potentiam dei absolutam, gratia in pura creatura perfectior esse potest physica perfectione, quam ipsa Christi gratia. Sed tamen dico, quod si dei prouidentiam, & suauem dispositionem attendamus, duo sunt concedenda. Primum, quod quilibet homo iustus quantumcumque fuerit iustus & gratus deo, potest crescere in gratia, & iustitia, & hæc est fidei veritas in sessio. 6. Conc. Trid. can. 32 definita. Alterum est, quod nullus vnquam iustus perueniet ad perfectionem gratiæ, siue intensiuam, & gradualem, siue extensiuam, quã habet gratia Christi, cuius ratio ea est, quod eius intensio, & per-

fectio physica tam est excellens, quod omnia opera cuiuscumque iusti, imo & omnium iustorum collectiue, non poterunt tantam gratiam mereri, ut adequet perfectionem gratiæ Christi, quia Deo ita disponente, neque per tempus, neque per occasiones operandi bene, licebit alicui, vel omnibus simul sumptis hominibus, & angelis tantā mereri gratiā, quamuis id fieri posset secundū absolutam dei potentiam. Vnde bene cohęrent, quod quilibet viator, quamdiu est in statu viæ positus, possit secundum ordinariam dei legem in gratia, & charitate crescere, & quod secundum ordinariam quoque legem nulla cuiuspiam aut intellectualis, aut rationalis creaturæ gratia peruenire possit ad eum intensionis gradum, in quo intensionem gratiæ christi adequet. Ad ordinem enim diuinæ prouidentiæ spectat, vt ita viam harum omnium creaturarum dirigat, & disponat, vt non sit eis locus perueniendi ad illum sublimem, & excellentem gratiæ habitualis gradum, qui ex sapientissimo & rectissimo diuinæ prouidentiæ decreto, ab æterno designatus fuit supremo omnium earum capiti Christo. Et hęc de tota tertia quęstione.

QVÆSTIO QVARTA.

An Christus assequutus fuerit gratiam per propriam dispositionem.

Ntequam proponantur argumenta, duo sunt pręsupponenda ex doctrina S, Thom. 3.p.quæst.34.art.1. &2. Alterum est, quod Christi anima in instanti incarnationis fuit sanctificata per gratiam habitualem, imo & per gratiam consumatam quæ dicitur gloria, de qua re nonnulla in in 1. quæst. diximus. Alterum est quod in illo primo instanti incarnationis, Christus vt homo, habuit plene arbitrium liberum, & potuit vti arbitrij libertate, & ob hāc causam, dum erat in vtero virginis appellatur vir in sacris literis, iuxta illud Hyeremię 31. fœmina circundabit virum.

Quibus suppositis probatur primo pars affirmatiua. Christus accepit gratiam habitualem per actum liberi arbitrij, sed actus liberi arbitrij quatenus vel procedit a gratia, vel a speciali dei auxilio, habet rationem dispositionis ad ipsam gratiam: ergo, &cet. Maior ex fundamēto secūdo præsupposito colligitur, nā Christus in illo primo instanti in quo gratiā suscepit, fuit liber, & potuit habere vsū arbitrij.

Confirmatur ratione insinuata a S. Thom. loco citato art. 3. & 4. Sanctificari per actū liberi arbitrij multo perfectius est, quā sanctificari per solam gratiam habitualem, quia sanctificatio quæ est per vsum arbitrij, est simul actualis & habitualis, actus vero præstat habitui: sed sanctificationi animæ Christi tribuenda est maior, & maxi-

ma perfectio: Ergo dicendum est quod Christus non fuit sanctificatus, vt sanctificantur paruuli per solam infusionem habitualis gratiæ: sed sanctificatione adultorum, quæ & actu, & habitu constat.

Secundum argumentum. Primus parens in statu innocentiæ accepit gratiã simul cum natura in primo suæ creationis instanti, & tamen vt docet S. Thom. 1. p. quæst. 95. per totam, accepit illam per dispositionem liberi arbitrij, & idipsum fatetur idem S. Thom. de angelis 1. p. quæst. 62. art. 2. ad 3. Ergo eadem ratione, imo & per locum a fortiori, Christi anima, & si susceperit gratiam in ipso suæ creationis instanti, accepit tamen illam per dispositionem liberi arbitrij. Et ratio communis est ad Christi animam, ad angelos & ad primum parentem quam assignat S. Thom quæst. 95. citata, videlicet, quod sanctificatio animæ per gratiam est quodam spirituale matrimonium inter animã sanctificatam, & deum, iuxta illud. Osee. 2. despõsabo te mihi in fide, scilicet, viuificata per gratiam & charitatem: atq. adeo requiritur cõsensus liber ex parte ipsius animæ sanctificatæ, qui vt ordine naturæ præcedit, habet rationem naturalis dispositionis ad gratiam, & hęc est ratio communis pro omni gratia.

Tertium argumentum pro eadem sententia. Christus in instanti suæ incarnationis habuit actum supernaturalem & liberum, quo dilexit deum, & homines, decreuitq; parere mandato patris circa redemptionem humani generis, mortem pro hominibus subeundo. Igitur ille actus potuit habere rationem dispositionis ad gratiam quam in eodem instanti accepit anima Christi. Sicut actus, quem habet is qui iustificatur in instanti suę iustificationis, est dispositio ad gratiam, quę in eodem instanti infunditur: actus. n. cõtritionis quem Theologi vocant dispositionẽ ad gratiã iustificantẽ, in eodẽ instanti est cũ infusione ipsius gratiæ. Antecedens patet ex illo Pauli ad Hebr. 10. & ps. 39. ingrediens in mundũ dixit ecce venio, deus meus volui, & subiunxit Paulus, qua volũtate sanctificati sumus. Quo in loco duo colliguntur ex D. Paulo. Primum, quod ille voluntatis actus quo Christus voluit obedire patri circa subeundam mortem, fuit habitus in ipso incarnationis instanti. Hoc enim designant illa verba ingrediens in mundum, idest, in ipsa actuali ingressione, quæ fuit primum instans incarnationis. Secundum, quod ille actus fuit liber, quoniam fuit sanctificatiuus omnium hominum. Hoc enim denotant illa Pauli verba, qua voluntate sanctificati sumus: Ergo verum est antecedens propositum.

Quarto arguitur ex doctrina. S. Thom. 3. p. quæst. 34. art. 4. quo loco S. Thom. docet Christi animam sanctificatam fuisse sanctificatione adultorum, scilicet, per liberum suæ voluntatis consensum, at liber voluntatis consensus in sanctificatione cuiuscumque hominis, dispositio

tio est ad ipsam sanctitatem, & gratiam, quod vnanimiter concedunt Theologi. Ergo, vera est ista sententia.

In hac quæstione antiquiores Theologi parum aut nihil dixerunt. Et quidem S. Tho. & si in loco nüc citato absolute docuerit christum iustificatum fuisse sanctificatione adultorum, idest, interueniente libera voluntatis consensu, nihil tamen expresse docuit de dispositione ad gratiam, imo neque meminit huius nominis, dispositio. Vnde eius discipuli in diuersas abierunt sententias. Mag. Sotus quem refert Mag. Medina, 3. p. q. 7. art. 13. sententiam negatiuam fuit amplexatus. at ipse Med. ibidem, & q. 34. art. 1. affirmantem sententiam tuetur, quam multi ex nouioribus thomistis sequuntur, existimantes eam esse S. Thom. doctrinam.

Sed nota primo, quod dispositio ad aliquam formam duplex esse potest. Altera præcedens ipsam formam, siue tempore, siue natura, iuxta quem modum calor solet vocari dispositio ad formam ignis, & contritio dispositio ad gratiam. Altera concomitans, idest, quæ nullatenus formam præcedit, neque temporis, neque naturæ prioritate, sed concomitatur ipsam formam in instanti productionis eius, & necessaria est non vt forma introducatur in subiecto, ad quod deseruit dispositio antecedens, sed vt forma bene se habeat in subiecto, in quo suscipitur. Potentiæ naturales, & propriæ passiones, quæ simplici emanatione prodeunt a forma substantiali, solent appellari dispositiones concomitantes propter istam causam, quia, videlicet, nō disponunt ad introductionem formę in subiecto, sed ad bene esse ipsius formæ in tali subiecto, vt scilicet operetur iuxta modum sibi proprium, & connaturalem, & subiectum habeat in omnibus modum proportionatum ipsi formæ. Superius dicebamus cum S. Thom. quod gratia habitualis iuxta istum modum posteriorem, fuit in Christo dispositio ad vnionem hypostaticam.

Nota secundo quod si in Christi anima fuit aliqua dispositio ad gratiam suscipiendam quæ nomen dispositionis vere mereatur, debuit esse actus supernaturalis & liber; Supernaturalis quidem vt ipsā Christi animam redderet proportionatam, & eiusdem ordinis cum gratia suscipienda: liber autem vt gratia reciperetur in anima proportionabiliter ad naturam ipsius. In his enim duobus consistit propria ratio dispositionis ad formam, nimirum, quod subiectum proportionetur ipsi formæ, & quod forma accommodetur ipsi subiecto, & ad modum eius recipiatur. His suppositis sit.

Prima Conclusio.

In Christi anima reperitur vera dispositio ad gratiam habitualem, si ser-

si sermo fiat de dispositione concomitante, per quam bene se habeat gratia in anima in qua suscipitur. Hanc conclusionem probant argumenta facta pro sententia affirmatiua. Et confirmatur, charitas & cæteræ supernaturales virtutes, quę simul fuerunt infusæ cum gratia in anima Christi, potuerunt exire in proprias operationes in eodem instanti quo fuerunt infusæ, sicut sol in eodem instanti suæ creationis se exeruit in illuminationis actum erga corpus diaphanum: Ergo in instanti infusionis gratiæ Christi, ipsa Christi anima prodijt in operationes supernaturales & liberas, atque adeo habuit dispositionē concomitantem gratiam: quia ad rationem dispositionis concomitantis gratiam hæc tria sufficiunt, scilicet, quod sit in eodem instanti infusionis gratiæ, quod sit supernaturalis, & denique quod sit operatio libera. Hæc conclusio facile colligitur ex 3.p. loco nunc citato, nam licet S. Tho. non faciat expressam mentionem de dispositione ad gratiam Christi, implicite tamen, & virtualiter illam statuit, quatenus dixit Christi animam sanctificatam fuisse per proprium actum, sicut sanctificantur adulti.

Secunda Conclusio.

vel sol. val. probet gram nō acceperit grām habituali mediante alis dispositione grā

In Christi anima nulla fuit dispositio antecedens gratiæ infusionē, nec temporis, nec naturę prioritate. Hanc conclusionem docuit Mag. Sotus, qui præcedentem non negauit. Et inter Theologos nouiores non desunt quibus hæc conclusio placeat. Et probatur primo ratione a posteriori. Ex opposita sententia sequeretur quod Christus meruerit, & quidem de condigno, imo de rigore iustitiæ suam gratiam, & consequenter gloriā animæ suæ. Consequens non admittitur a Theologis peritioribus. de quo & inferius quæst. 5. dicemus: ergo, &cet. Minor supponitur, & probatur Sequella. Actus, quo Christi anima disponeretur ad gratiam dispositione antecedenti esset actus supernaturalis, liber, & procederet a supposito infinite grato: Ergo in illo priori naturæ quo antecederet habitualem gratiam, esset simpliciter meritorius de condigno. Rursus. Ergo mereretur ipsam gratiā posterius natura conferendā animæ Christi: Prima consequentia apparet euidēs, præsertim si supponamus, id quod quęst. sequēti probabitur, videlicet, quod gratia habitualis in christo non fuit simpliciter necessaria ad merendum, sed satis erat ipsa gratia vnionis. Posterior consequentia probatur. Nihil deerat illi actui quominus esset meritorius gratiæ, & gloriæ animæ, quia habebat omnia requisita ad rationem meriti, vt ex priori consequentia constat, & gratia posterius natura infundenda, poterat habere rationem præmij: quia ad rationem præmij non est necesse quod sit posterius tempore merito, sed

sat

sat fuerit q̃ sit natura posterius: vt patet in augmēto gratię quod merētur homo iustus, nām in eodē instāti cōfertur, in quo illud meretur: ergo nulla vero simili ratione posset negari, quod christus mereretur suā gratiam, si admittamus antecedentem dispositionem ad ipsam.

Huic argumento respondent quidam Theologi, quod actus ille supernaturalis ordine naturæ precedens gratiam idcirco nō mereretur gratiam, aut gloriam animæ Christi, quia non fuit ordinatus adeo ad huiusmodi prēmium: sed tantum ad gloriam corporis Christi, & ad gratiam & ad gloriam nostrā, & ad reliqua supernaturalia bona quæ nobis per Christum obueniunt. Hæc tamen solutio est omnino volūtaria, & qua facilitate dicitur eadem reijcitur: Quoniā si in illa Christi operatio habet omnia requisita, vt possit esse meritoria gratiæ, & gloriæ animæ Christi, qua probabilitate dicitur, quod non fuit ordinata adeo ad huiusmodi præmiū, præsertim cū hæc operatio si ꝓ illo signo naturæ quo antecessit gratiā habitualē fuit meritoria, fuit etiā infinite meritoria, atq. adeo nō debet excludi a ratione prēmij, respectu talis operationis, gratia habitualis christi, & gloriæ animæ illius.

Secundo probatur conclusio. Operatio libera Christi quæ potuit habere rationem dispositionis ad gratiam eius habitualem, prēsupponit in Christo ipsam gratiam simpliciter, & absque vlla limitatione: Ergo non potuit esse prior ipsa gratia, atque adeo neque habuit rationem antecedentis dispositionis. Probatur antecedēs. Solus actus charitatis liber potuit esse sufficiens, & vltima dispositio ad gratiam in anima Christi, sed actus charitatis liber in Christi anima prēsupponit gratiam iam habitam, neq. potuit ad ipsius gratię infusionē & introductionem ordinari: ergo. Probatur minor. In Christi anima actus charitatis potuit esse liber dupliciter tantum. Primo, secundū quod regulatur non per visionem beatam, sed per scientiam infusam quæ est cognitio extra verbum. Secundo. Idemmet qui regulatur & quatenus regulatur per scientiā beatā, sed non vt formaliter attingit deum in semetipso, sed ut attingit deum quatenus est ratio diligendi creaturas, & obseruandi ea præcepta quæ nō habent intrinsecā connexionē cum statu beatifico, quale fuit prēceptū moriendi. itaq. idēmet actus charitatis regulatus per visionē beatā, est simpliciter necessarius prout fertur in diuinam bonitatem secūdum se sumptam, & est liber, saltem quoad exercitium, prout fertur in eādem diuinam bonitatem, vt est ratio amandi creaturas, & implendi prædicta mandata. Tunc sic. Vterq. iste actus liber præsupponebat necessario gratiam in anima Christi, quod sic explico. Nam si erat actus charitatis regulatus per scientiā infusam animę Christi inditā, præsupponebat necessario secundū ordinariā dei potentiam scientiam beatam, quoniā scientia infusa in intellectu beati cōsequitur ad ipsā visionē beatā, vt effectus

eius: vt.1.p.q.12.solet explicari. Visio auté beata pręsupponit gratiā, non.n.confertur hæc diuina operatio, scilicet, visio beata nisi animæ assumptę per gratiam ad participium naturę diuinę. Operatio enim diuina postulat in operante participium diuinę naturę. Vnde non reputo probabilem sententiam quam refert Mag. Med.3.p. quęst. 7. art. 13. quę affirmat visionem beatam animę Christi pręcessisse infusionem habitualis gratię. Si vero loquamur de actu charitatis regulato per scientiam beatam, quatenus attingit bonitatem diuinam, vt est ratio amandi creaturas, talis operatio similiter pręsupponebat ipsam scientiam beatam, & amorem charitatis prout attingit diuinam bonitatem in seipsa: Ergo similiter pręsupponebat infusam gratiā, atq. adeo nulla ratione potuit esse dispositio antecedens ad ipsā.

Tertio probatur conclusio, Gratia habitualis collata fuit christo ex debito connaturalitatis, vt supra exposuimus: Ergo non fuit illi collata ex vi liberę dispositionis voluntatis eius. Videtur euidens hęc consequentia, quia repugnant ista duo, quod aliquid detur propter debitum naturę, & similiter propter liberam dispositionem: Quia libertas contraponitur naturæ. Vnde non mihi placet quod dicit Mag. a Med.3.p.q.34.art.1.videlicet.christi gratiam fuisse eius animę collatā duplici titulo: Et titulo connaturalitatis admodū proprię passionis consequentis hypostaticā vnionē, & titulo liberę dispositionis. Nā isti duo tituli habent mutuā repugnantiā; Et quidē improbabiliter quispiam diceret, ꝙ risibilitas quæ oritur in homine ex naturali essentia per modū connaturalis proprietatis & passionis, habet in sui productione dependentiā ex actu liberę voluntatis humanæ. Oriri.n. per modum naturę, & per modū libertatis est implicatio in adiecto.

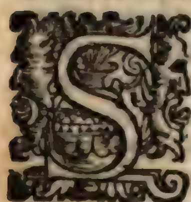
Quarto probatur. Multo perfectius fuit Christi animæ habere gratiam per modum naturæ, quam per modum libere dispositionis, nam assimilari deo naturaliter est maxima perfectio quæ potest fingi in natura creata, sed animæ Christi tribuendus est ille modus sanctificationis, & gratificationis q̄ magis est perfectus: Ergo tribuenda est illi gratia nō ex vi dispositionis, sed ex debito connaturalitatis ei collata.

Vltimo probatur conclusio. Iustificatio animæ Christi facta per gratiam habitualem, non habuit rationem spiritualis matrimonij celebrati inter animam christi & deum si proprie loquamur: Ergo illa ratio quam retulimus ex S. Thom. propter quam requiritur dispositio antecedens ad gratiam iustificantem tam in angelis, quam in hominibus, quæ desumitur ex ratione spiritualis matrimonij mutuū exposcentis consensum, non habet locum in Christo. Antecedens probatur. Gratia Christi fuit quodam ornamentū quasi consequens naturaliter ad matrimonium illud excellens, quod celebratum fuit inter Verbum, & humanitatem assumptam: Ergo non habuit proprie loquen-

loquẽdo rationem spiritualis matrimonij sanctificatio facta per gratiam, neque enim oportet fingere duo spiritualia matrimonia. Fateor libenter, quod actus liberi arbitrij in Christo fuit quidam approbationis consensus matrimonij per hypostaticam vnioné celebrati: sed ex hoc nullam præcedentis dispositionis rationem induit.

Ex omnibus dictis supersunt soluta argumenta facta a principio quæstionis, quę vt plurimum probant, gratiam christi secum attulisse liberum uoluntatis consensum, qui habuit rationem concomitantis dispositionis, neque S. Thom. quidquam aliud docuit, si quando insinuauit necessariam fuisse dispositionem in Christi anima ad eius gratiam habitualem. Estq; illi satis in vsu: concomitantem dispositionem appellare simpliciter dispositionem. Et ita quamuis, vt supra ostendimus, ipse docuerit nullam pręcessisse dispositionem in Christi humanitate ad gratiam vnionis: quam sæpius tamen in 3.p. q. 6. & 7. docet, gratiam habitualem, & gloriam animę Christi fuisse dispositionem ad gratiam vnionis. Quibus in locis loquitur de dispositione concomitante.

QVAESTIO QVINTA.

SEquitur quinta principalis quæstio, in qua disputandum est. Vtrum habitualis gratia fuerit simpliciter Christo necessaria ad exequendum ipsa Redemptoris munia, nimirum, ad merendum & sibi, & nobis, ad satisfaciendum deo pro vniuersis humani generis peccatis, &c.

Multa eaq; grauissima possemus recensere in præsentia redemptionis officia, quibus verbum caro factum dum mirasplẽdescens gloria plenũ gratiæ, & veritatis habitauit in nobis, ipsam humani generis salutem operatum fuit in medio terræ. In cuius cõsummatione etiã nunc ad dexteram patris sedens assidue persistit: ad vocatũ.n. inquit. S. Ioa. 1. c1n. c. 2. habemus apud patrẽ, &c. Verũ tamẽ in disputatione præsenti, de gemino tantum redemptoris officio satisfactione, scilicet, & merito, idcirco meminimus, quia in his potissimũ infiniia Christi gratiæ virtus seipsam explicuit. Essetq. præterea operosum nimis, & pene infinitũ opus sigillatim recensere vniuersa christi saluatoris & redemptoris opera, exactamq. omnium eorum tractationem absoluere. Quoniam autem ista quæstio non poterit non esse longiuscula, idcirco tota eius disputatio ad tres articulos est reducenda. In primo disputabitur id quod in ipso quintæ quęstionis titulo prima spetie proponitur. In secundo, de christi satisfactione agendum erit. In tertio denique de ipsius merito tractabitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

In primo igitur articulo priusquam argumenta præcipua in vtranq; partem proponam, & diuersa theologorum referam placita: aduertendum esse duxi, non defuisse theologos graues quibus videtur subscribere Mag. Med. 3. p. quæst. 7. art. 1. in fine, qui asseruerunt, quod si verbum humanitatem assumeret omni & habituali, & actuali supernaturali auxilio destitutam, posset Christus nihilominus per intellectum, & voluntatem, & reliquas humanæ naturæ potentias in eas omnes supernaturales actiones prodire, quas nunc de facto operatur: ita quod essent supernaturales simpliciter, quantum ad physicam etiam substantialem ipsarum entitatem.

Fundamentum huius sententiæ in hoc consistit. Ad exercendum supernaturales actiones non sunt simpliciter necessarij habitus infusi, sed sufficit auxilium dei speciale actuale secundum communem Theologorum sententiam: sed vnio hypostatica humanitatis ad verbum, multo excellentius principium est supernaturale, quam auxiliū quodcumq; speciale, quia ex vi hypostaticæ vnionis diuinum verbum quatenus est suppositum humanæ naturæ, comprincipium est omnium operationum ipsius naturæ simul cum ipsa eliciti uum: Ergo Christus, vt homo, poterat exequi ex vi solius hypostaticæ vnionis quamcumque supernaturalem actionem. Cæterum hæc sententia merito displicet multis Theologis hisque grauissimis.

Primo quia expressa est doctrina. S. Th. contra hanc sententiā, 3. p. q. 7. art. 1. ad 2. vbi inquit quod præter gratiam vnionis necessaria fuit humanitati Christi gratia habitualis, vt operatio ipsius humanitatis, esset perfecta, id est, vt esset supernaturalis, & diuini ordinis: Quæ explicatio aperte constat ex præcedenti solutione ad primū, in qua dixerat. S. Th. gratiam habitualem fuisse humanitati Christi necessariam, vt illam constitueret diuinam per participationem.

Secundo. Suppositū non operatur nisi iuxta facultatē, & vim eius naturæ cuius est suppositū: Ergo diuinum verbum, prout est humanitatis suppositum, nō operatur nisi iuxta perfectionem, & virtutem humanitatis, & potentiam eius: atque adeo si humanitas non esset perfecta, & eleuata per gratiam, & per habitus supernaturales, aut per auxilia supernaturalis ordinis, omnis operatio quam exerceret verbum prout suppositum est humanitatis, ordinis esset naturalis simpliciter, & secundum substantiam.

Confirmatur. Substātialis species cuiuscūq. actionis nō desumitur ex supposito operāte, sed ex principio proximo formali efficiēti, v. g. species calefactionis sumitur ex calore q̄ est proximū, & formale prin

cipium

cipium calefactiuum. Ergo specifica substantia operationum Christi non est pensanda ex diuino verbo, quod est suppositum operãs, sed ex proxima, & formali dispositione, ipsius humanitatis, & potentiarũ eius, atq. adeo si ab humanitate secludamus omnem formalem dispositionem, & vim supernaturalem, operationes Christi non essent supernaturales simpliciter, etiã quantũ ad specificam earum substantiam.

Hac ergo sententia dé medio explosa, probatur pars negatiua quæstionis, videlicet, quod gratia non sit necessaria simpliciter in Christo ad merendũ a deo supernaturalia, cælestiaq. bona, & ad satisfaciendũ ipsimet deo pro vniuersis hominum culpis. Sitq. primum argumentũ Christus gratia semota esset simpliciter gratus deo, nõ solum vt deus, sed etiã vt homo, quia infinita gratitudo verbi cõmunicatur humanæ naturæ in Christo cõmunicatione personali: Ergo operationes Christi essent simpliciter gratę deo, & ex consequenti essent meritoriæ.

Confirmatur ex eo, quod superius quæstione prima in dubio circa solutioné primi argumenti disputato diximus, & probauimus, gratitudiné, & sanctitaté personalé in Christo, ut homine, perfectiorem esse & maioré simpliciter in ratione sanctitatis, & gratitudinis ea sanctitate, & gratitudine formali, quam ei confert habitualis gratia: ergo si sãctitas, & gratitudo formalis sufficiens est ad meritũ, & satisfactionẽ, a fortiori sufficiẽs erit in Christo sanctitas, & gratitudo personalis.

Secundo arguitur. Probabilis est theologorum opinio, quæ asserit, ꝙ opera hominis iusti bona moraliter quãuis neq. actu, neq. virtute referãtur in supernaturalé finé, sunt simpliciter meritoria æternæ vitæ, eo solũ, quia procedunt ab homine grato, & accepto ipsi deo. Ergo a fortiori hoc esset dicẽdũ de Christi operationibus moraliter bonis, quia procederet a supposito infinite grato, & accepto deo: ergo, &c.

Tertio. Operationes illæ a Christo productæ essent infiniti valoris coram deo: Ergo essent meritoriæ cuiuscumq. præmij, quãtumcumq; excellentis, & supernaturalis ordinis: consequentia apparet euidens, quia operatio habens infinitum valorem magna est ex propria sui ratione cuiuscumq. excellentis meriti. Antecedens vero probatur. Modo operationes productæ a Christi humanitate, idcirco sunt infiniti valoris, quia procedunt a supposito infinite grato, & non quia eliciuntur ad habitu charitatis, vel habitu gratiæ, vel a quouis alia infusa virtute, sed hęc ratio infinitatis suppositi eadem manet in illo casu: Ergo, &c.

Pro contraria uero sententia arguitur primo. Operationes elicitæ a Christi humanitate seclusa gratia habituali, & omni supernaturali adiutorio essent simpliciter naturales, & non diuini, & supernaturalis ordinis: Ergo non essent proportionatæ supernaturali præmio, atq. adeo, neque essent meritoriæ talis præmij. Consequentia

est manifesta, quia operatio naturalis improportionata est supernaturali fini, & præmio. Antecedens uero constat ex confutatione sententiæ, quam a principio huius quintæ quæstionis efficacissimis, ni fallor, rationibus expugnauimus.

Confirmatur ex illo Genesis 4. respexit dominus ad Abel, & ad munera eius, quo loco dicitur deum non solum ad dignitatem Abelis offerentis sacrificium respexisse, sed etiam ad munera eius, idest, ad qualitatem, & dignitatem ipsorum: Ergo ut opera Christi domini sint meritoria coram deo, non satis fuerit dignitas ipsius Christi operantis, sed necessum est, vt eius operationes sint proportionatæ præmio, & dignæ quæ accipiantur, & acceptentur a deo pro tali præmio. Hoc autem non reperitur in operationibus Christi, si omnem habitum supernaturalem, & omne speciale dei auxilium ab eius humanitate secludamus.

Secundo arguitur. Seclusa habituali gratia a Christo, Christus, vt homo, non esset simpliciter gratus deo: Ergo neque eius opera essent simpliciter deo grata, atque adeo neque essent meritoria: probatur antecedens. Esse gratum deo est formalis effectus habitualis gratiæ: Ergo habituali gratia semota a Christi humanitate, christus, vt homo, non esset simpliciter gratus deo. Quia effectus formalis alicuius formæ non est ab ipsa separabilis, neque potest sine ipsa reperiri in aliquo subiecto.

Tertio arguitur. Charitas autore S. Th. 12. q. 114. art. 3. est prima radix totius meriti coram deo, sed gratia habituali a Christi humanitate semota non maneret in ea charitas: Ergo non maneret in christo prima radix meriti, atque adeo nec posset mereri.

Vltimo tandem hæc sententia probatur autoritate. S. Th. q. 25. de veritate art. 1. ad 4. vbi expresse docet, quod præter gratiam vnionis necessaria fuit in christo ad merendum gratia habitualis, & idipsum fere dicit in solutione sequenti ad 5. & insinuat eand. doctrinam 3. p. q. 7. art. 1. in solutionibus ad 1. & 2.

In hoc dubio diuersæ sunt theologorum sententiæ. Prima affirmat gratiam habitualem simpliciter, & secundum omnem potentiam fuisse necessariam Christo ad merendum præmium supernaturalis ordinis: Nam de huiusmodi præmio fit tota præsens disputatio. Hanc docet Dur. in 3. d. 18. capreol. dist. 19. Driedo, de captiuitate, & redemptione generis humani, tract. 2. c. 2. parte 3. Et inter theologos nouiores quibusdam placuit hæc sententia.

Est alia secunda sententia, quę in alio extremo docet, habitualem gratiam non fuisse Christo necessariam ad merendum. Vnde inquit hæc sententia, quod si verbum assumeret humanitatem in puris naturalibus, eius bonæ operationes essent meritorię gratiæ, & gloriæ, &

alio-

aliorum supernaturalium bonorum, quæ christus nobis de facto meruit. Hanc docet Soto 3. lib. de natura, & gratia, cap. 6. & in 4. d. 19. q. 1. ar. 2. & Mag. Vega. super conc. trid lib. 7. c. 6. & Mag. Medina loco citato. Non negant autores huius sententię, quod secundum suauem dispositionem dei, ac proinde secundum ordinariam dei potentiam, sit necessaria gratia habitualis in christo ad merendum, ut eius operatio meritoria sit vndequaq. perfecta, & ex parte suppositi operantis, & ex parte naturæ humanæ, quæ est proximũ principium ipsius operationis. Nam istam posteriorem perfectionem non haberet christi operatio seclusa habituali gratia ab eius anima, ut docuit S. Thom 3. p. questione 7. articulo 1. ad 2. esset tamen perfecta perfectione desumpta ex supposito operante, quæ perfectio in esse moris est infinita, ac proinde sola ipsa sufficeret si rigurose loquamur, ut Christi operatio esset meritoria gloriæ, & aliorum supernaturalium bonorũ.

Tertia sententia media est, quæ docet duo. Primum est, quod si loquamur secundum potentiam dei ordinariam, & consideratis rerũ naturis, operatio christi non est meritoria seclusa habituali gratia ab ipsa Christi anima. Secundum est, hęc eadem christi operatio posset esse meritoria supernaturalium bonorum, secundum potentiam dei absolutam. Differt hæc sententia tertia a præcedenti, quod sententia præcedens quamuis dicat necessariam fuisse habitualem gratiam in christo, ad merendum secundum potentiam dei ordinariam, hanc tamen necessitatem dicit fundari tantum in quadam congruentia, scilicet, vt opus meritorium christi esset vndequaq. perfectum. Non tamen fundatur in intrinseca dispositione rerum. Fatetur enim illa secunda sententia, quod christi operatio seclusa omni habituali gratia, digna esset ex semetipsa vt acceptaretur a deo tanquam meritum cœlestium bonorum, propter dignitatem infinitam moralem, quę illi cõuenit ex supposito operante. Vnde infert, quod si miraculose, & præter regularem ordinem gratię separeuius habitualem gratiam a christi humanitate, operatio christi esset nihilominos meritoria sicutimodo est, nisi interueniret aliqua dispositio, seu lex diuina, quæ oppositum disponeret, & decerneret.

Cæterum tertia sententia gratiæ habitualis necessitatem ad meritum, fundat, non in sola congruentia maioris perfectionis, neq. in aliqua lege extrinseca dei, sed in ipsis naturis rerum. Asserit enim, quod operatio christi non procedens ex gratia habituali, non haberet ex semetipsa proportionem sufficientem cum supernaturali præmio, atq. adeo ex seipsa non esset digna tali præmio, & ex consequenti, neque esset eius meritoria. Addit tamen hæc sententia, quod huiusmodi christi operatio, propter dignitatẽ moralem quæ illi cõpetit ex parte suppositi, apta nata fuit, ut acceptaretur a deo acceptatione quadam

dum extrinseca, ut meritum cœlestium bonorum. Et ob hanc causam dicit, quod secundum absolutam dei potentiam posset christus mereri æterna bona, omni habituali gratia ab eius humanitate semota.

Quarta sententia est, quæ duo dicit. Alterum est, quod seclusa gratia à Christi, humanitate, & seclusis vniuersis supernaturalibus donis, & habitualibus, & actualibus, ita quod humanitas Christi maneret in puris naturalibus, Christi operatio non esset meritoria supernaturalium bonorum. Alterum est, quod seclusa habituali gratia ab essentia animæ Christi, si ex parte intellectus, & voluntatis ponerentur aliqua supernaturalia auxilia siue actualia, siue habitualia, quæ essent principia supernaturalium actionum, quorum virtute humana Christi voluntas referret actiones suas in deum finem supernaturalem, & obiectum supernaturalis charitatis, Christi operatio esset simpliciter meritoria supernaturalium bonorum, sicuti fuit de facto per gratiam habitualem.

Pro decisione huius dubij. Nota duas conditiones esse simpliciter necessarias, ut aliqua operatio sit vere, & proprie meritoria alicuius præmij determinati. Prima quod secundum se sit condigna talis præmij, id est, quod valeat tantum quantum valet ipsum præmium. Ex quo sequitur, quod si deus libera sua voluntate promitteret uitam æternam homini constituto in puris naturalibus si bene operaretur intra limites rationis naturalis, operatio qua ille homo mereretur æternam vitam, si proprie, & rigurose loquamur, non esset simpliciter meritoria æternæ vitæ, sed absolute fatendum est, quod illi homini daretur ęterna vita gratis, & sine merito ex sola dei libertate. Et quãuis ibi intercederet aliquod debitum inter deum conferentem vitam æternam, & hominem bene operantem, verum illud debitum non pertineret simpliciter ad rationem meriti, & pręmij, eo quod opus, quod non esset proportionatum ęternæ vitæ, non posset inducere huiusmodi debitum, neque esset eius capax, sed tantum pertineret ad fidelitatem diuinæ promissionis, & firmitatem diuinæ legis, ita quod Deus potius deberet sibi, & suę fidelitati, quia fidelis est, & seipsum negare non potest, quam homini sic operanti.

Ex ista prima conditione meriti colligo. falsam esse tertiam sententiam ex recensitis a nobis. Contra quam sic argumentor.

Vel operatio Christi, quæ procederet (omni gratia habituali semota) esset secundum se digna cælestis præmij, & illi proportionata, vel non. Si primum dicas. Ergo hæc sententia tenetur admittere cum autoribus secundæ opinionis, quod gratia habitualis simpliciter, & ex natura rei non erat Christo necessaria ad merendum, sed tantum est necessaria ex quadam congruitate, quam deus attendit in omnibus rebus, secundum ordinariam, & suauem dei dispositionem. Si vero secun-

cundum dicas, ergo, & secundum absolutam dei potentiam Christi operatio non posset esse simpliciter, & proprie meritoria cęlestis præmij. Probo consequentiam, quia tali operationi deesset prima conditio assignata, quæ necessaria est ad rationem meriti. Itaque si deus per absolutam potentiam suam vellet Christo conferre supernaturale præmium propter illam operationem, collatio talis præmij reuera non responderet merito, sed extrinsecæ legi, & promissioni diuinæ, & nullum ibi interueniret debitum meritorium, sed debitum fidelis promissionis diuinę: atque adeo collatio cælestium bonorum proprie non habet rationem præmij, sed cuiusdam fidelis retributionis.

Secunda conditio ad meritum requisita est, quod operans referat suam operationem saltem virtualiter, & implicite ad ipsum premiantem, & ad præmium ab eo suscipiendum. Nã quamuis operetur quis aliquod opus bonum, & ex se dignum magno præmio, nihil tamen merebitur tali opere, nisi illud referat in bonum præmiantis, & vellit propter illud opus rependatur præmiũ aliquod. Ex hac cõditione requisita ad ratione meriti, infero falsam esse secundã sententiã, quatenus dicit operatione Christi ex puris naturalibus procedentẽ omni supernaturali principio, & actuali, & habituali secluso, esse simpliciter meritoriam supernaturalis præmij.

Hanc sententiam sic impugno. illa Christi operatio cum esset simpliciter, & secundum substantiam ordinis naturalis non referretur ab operante neque formaliter, neque virtualiter ad deum Autorem, & præmiatorem supernaturalem, neque vero in aliquod supernaturale præmium: Ergo deest illi necessaria conditio, vt esset simpliciter meritoria præmij supernaturalis.

Non desunt quidam theologi graues, quibus hæc secunda conditio meriti non placet, existimantes ad rationem meriti non esse necessariam relationem siue formalem, siue virtualem in deum præmiatorem, & in supernaturale præmium, sed satis esse quod ipse operans sit gratus, & acceptus deo. Vnde inferunt, quod omnia bona opera moraliter, etiam si solo affectu bono moraliter absque vlla supernaturali relatione fiant, sunt meritoria coram deo, si procedant ab homine existente in gratia; Quæ plane sententia valde pia est: sed mihi non apparet vera, quia, vt supra dicebam, respexit dominus ad Abel, & ad munera eius, itaque munera, idest, merita præmianda a deo, debent esse supernaturalis ordinis, & supernaturali proportionata præmio.

Præterea: etsi admittamus hanc piam sententiam, adhuc inde non colligitur, quod opera bona Christi essent meritoria, si ab ipsa Christi humanitate omnem supernaturalem habitum, & omne supernaturale adiutorium secludamus; Quoniam in homine iusto operante

bene moraliter natura humana, quę est principium proximum bonarum operationum per gratiam, & charitatem est habitualiter relata in supernaturalem finem, quam habitualem relationem participant opera ipsa moraliter bona, At si verbum assumpsisset humanitatem omni supernaturali dono destitutam, Christi humanitas nullam in se haberet supernaturalem ordinationem in finem supernaturalem, atque adeo eius operationes quantum ad ipsarum substantiam essent simpliciter ordinis naturalis, & consequenter non essent meritoriæ supernaturalis præmij. Neque satis fuerit dicere, quod illæ operationes essent supernaturales, supernaturalitate, morali, idest, morali dignitate ex supposito diuino participata, quoniam præmium. V. g. vita æterna non solum est naturale secundum entitatem moralem, sed etiam secundum ipsam physicam substantiam. Meritum autem debet esse proportionatum præmio, atque adeo non solum moraliter, sed etiam secundum substantiam physicam debet esse supernaturalis ordinis.

Ex quatuor Theologorum opinionibus in quarum expositione hactenus versati sumus, quartam sententiam cæteris præferendam esse censemus, secundum quam fatemur, quod ex parte operantis non fuit Christo necessaria simpliciter habitualis gratia ad merendum, sed sufficiens erat ipsa gratia vnionis, secundum quam christus vere & proprie, etiam ut homo, est gratus, & acceptus deo, non gratitudine participata, idest, per quam natura humana fit particeps humanæ naturæ, nam hæc gratitudo est formalis effectus habitualis gratiæ, & quidem primarius, sed gratitudine personali, quæ in hoc consistit, quod ipsum esse personale diuinum ex ineffabili dilectione dei communicatum fuit humanitati, ita quod esse personale verbi est ipsius humanitatis esse, & diuinum verbum est uere suppositum humanum. Vnde hęc personalis gratitudo quantum est ex parte operantis, sufficiens erat ad rationem meriti. Cæterum ex parte operationis necessaria fuit supernaturalis relatio ad Deum supernaturalem remuneratorem, & ad ipsum supernaturale præmium. Quam relationem operatio christi humana non potuit participare ex sola gratia vnionis, sed necessum illi fuit aliquod supernaturale principum proximum, vel habituale, vel actuale, quod haberet rationem proximi, & formalis principij ipsius operationis effectiui.

Ex hac sententia soluuntur argumenta posita pro vtraque parte principalis dubij. Priora enim argumenta probant sufficienter, quod ex parte operantis sufficiebat ipsa vnionis gratia, & non erat simpliciter necessaria gratia habitualis, sed tantum ex suaui dei dispositione.

Posteriora vero argumenta videntur conuincere, quod ex parte

ope-

operationis erat necessaria supernaturalis relatio in deum authorem gratiæ, ad quam relationem necessaria fuerunt Christo, aliqua supernaturalia principia ex parte intellectus, & voluntatis humanæ siue actualia, siue habitualia.

Sed rogat Quis. Num si christus opera sua retulisset in supernaturalem quempiam finem quadam humana fide cognitum, & non aliquo supernaturali lumine, ita quod ex sola libera eius voluntate, & non ex aliquo speciali dei auxilio talis oriretur relatio, ex Iustitia essent meritoria supernaturalis pręmii? Ratio dubitandi pro affirmante sententia est. Quod cum Christus sit infinite gratus non potuit non pro suą reuerentia exaudiri, & consequenter ex Iustitia meruisset illud quodcumque bonum siue naturalis, siue supernaturalis ordinis in quod suam operationem referret. Respondeo. rem hanc esse dubiam: Sed mihi probabilius esse, quod si attendamus ad vim ipsius operis illud opus non esset in tali casu meritoriũ alicuius supernaturalis præmij. Quia nõ esset opus supernaturale nisi ex parte tantum obiecti materialiter sumpti, atque adeo, neque esset satis proportionatum cum supernaturali præmio, quam proportionem diximus paulo ante necessariam fore ad propriam meriti rationem. Dixi, si attendamus ad vim operis, Quoniam cum voluntas christi humana nihil operari possit, nisi quod placitum esset diuinæ, si christus absoluta voluntate suam operationem in quodcumque bonum referret, talis relatio non posset diuinæ voluntati non esse accepta, atque adeo obtineret christus id quod tali operatione intenderet. Verum hoc non pertineret ad rationem meriti, & præmij, sed ad ipsam voluntatem diuinæ, & humanæ conformitatem. Crediderim tamen, quod si christi humanitas nullo supernaturali dono perficeretur, Christus per opera bona naturalis ordinis ex toto Iustitiæ rigore mereretur præmium ordinis naturalis in quod ipsa sua referret opera. Quia ibi esset proportio inter meritum, & præmium, & persona operans esset infinite accepta, & grata deo. Quę infinitas gratitudinis, & acceptionis ad omne bonum, & naturæ, & gratiæ propter sui infinitatem omnimodam se extendit, & ad vtrumque finem naturalem, & supernaturalem, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

In ſecundo articulo diſſerendum eſt de Chriſti Domini ſatisfaſtione. Quam tractationem tribus complectemur dubijs. In primo diſputabimus, an Chriſtus vere, & proprie ſatisfecerit Deo pro humani generis peccatis: ita quod actio Chriſti veram, & propriam ſaſatisfactionis rationem ſortiretur. In ſecundo diſſeremus, an Chriſti ſatisfactio fuerit infinita in ratione ſatisfactionis. In tertio denique, an fuerit exacta, & ex toto rigore iuſtitiæ.

Primum dubium.

In primo ergo dubio principio proponam argumenta pro parte negatiua. Primum argumentum. Chriſti ſatisfactio non fuit opus veræ & propriæ iuſtitiæ: ergo non ſortiebatur veram & propriam ſatisfactionis rationem. Huius conſequentiæ vis cuicumque conſideranti erit facile manifeſta: Quoniam ſicut reſtitutio in materia pecuniarũ, aut cenſus ſua ratione actus eſt iuſtitię, ita ſatisfactio in materia honoris per iniuriam læſi ſua quoque natura eſt vera iuſtitiæ operatio: atque adeo ſi Chriſti operationi defuit vera & propria ratio iuſtitię, neceſſum eſt ei quoque defuerit vera, & propria ſatisfactionis eſſentia. Et quidem cum iuſtitiæ ratio ſit generica, & ratio ſatisfactionis ſpecifica, prefata conſequentia vim habet manifeſtiſſimam: nam cui proprie non competit ratio generis, haud proprie conuenire poteſt ratio illius ſpeciei, quæ ſub tali genere eſſentialiter collocatur. Vt ſi fingas aliquod ens quod improprie eſt animal, conſequenter fateri teneberis, illud non ſortiri proprie ſpecificam hominis, aut equi rationem. Quo circa tota huius argumenti, imo, & totius dubij difficultas in antecedentis probatione conſiſtit. Vnde probatur primo antecedens. Ad propriam iuſtitiæ rationem pertinet quod ſit ad alterum, ſed Chriſti ſatisfactio non fuit ad alterum: ergo non fuit proprie iuſtitiæ actus. Maior communiter eſt à Theologis, & moralibus Philoſophis recepta, de qua legatur S. Thom. 22. quæſt. 58. art. 2. Minor vero probatur, Chriſti ſatisfactio fuit ad Deum, & ad ipſummet Chriſtum, ſatisfecit enim Deo, & ſibi ipſi pro vniuerſis humani generis criminibus: at Deus, vt Deus, non eſt alter à Chriſto, & multo minus ipſe Chriſtus alter eſt à ſe ipſo: ergo, &c. Dices quòd Chriſtus, vt homo, eſt alter à Deo ſaltem ſecundum rationem, immo & eſt alter à ſe ipſo, quia diuinum verbum, vt ſuppoſitum naturę humanæ, ratione differt a ſe ipſo, prout eſt diuinæ naturæ ſuppoſitum, & iſta rationis diuerſitas, ſeu alteritas ſufficit ad veram iuſtitiam.

Contra hanc ſolutionem duæ ſe offerunt replicę. Prima. Si ſola rationis diuerſitas ſufficit ad conſtituendam verã iuſtitiam, ſequitur

quod

quod inter diuersa membra eiusdem humani suppositi, V.c. inter manus & caput, vera possit reperiri iustitię ratio, at illud consequens nullus vel phylosophorum, vel theologorũ admittet: ergo, &c. Sequella apparet manifesta. Quia nihil aliud obstare videtur, vt inter diuersa eiusdem suppositi membra nequeat vera iustitia reperiri, nisi vnitas ipsorum in eodem supposito, sed cum hac vnitate saluatur vera rationis diuersitas, quæ ad veram & propriam iustitiam, iuxta solutionem assignatam, sufficit: ergo, &cet.

Secunda. Esto ad veram, & propriam iustitiæ rationem sufficiat illa rationis alteritas, quam assignat statuta solutio, non tamen sufficit ad perfectam iustitiam. Nam si ad communem iustitiæ essentiam requiritur quod sit ad alterum, quanto minor fuerit alteritas inter eos inter quos versatur iustitiæ actus, tanto minus perfecta erit in ipso actu ratio iustitiæ: Ergo ex assignata solutione saltem sequitur, christi satisfactionẽ minus perfectam fuisse in ratione satisfactionis, quã sit illa satisfactio, quæ inter duos homines reperitur.

Secundum argumentum quo itidem probatur primi argumẽti antecedens. Christi satisfactio non fuit vere, & proprie opus iustitiæ legalis, aut iustitię distributiuæ, aut denique iustitię cõmutatiuę, sed nõ sunt alię iustitię species præter has tres commemoratas vt ex S. Tho. constat. 22. q. 58. & sequentibus. Probatur maior. Et primo quod nõ fuerit opus iustitiæ legalis probatione non eget. Iustitia namq. legalis, prout specialis virtus est a reliquis virtutibus distincta, inter ciues & respublicam duntaxat versatur, neque cuiuspiam damni illati reparationem per se primo respicit, sed ipsam communis boni promotionem, quę sane ratio ad satisfactionem non pertinet, cuius proprium munus est illatam iniuriam reparare. Quod vero neque ad distributiuam spectet iustitiam, inde facile ostenditur, quod distributiua iustitia in communium bonorum dispensatione essentialiter consistit. In satisfactione autem Christi qua deo pro omnibus hominum criminibus satisfecit, nihil reperitur quod ad bonorum communium distributionem attineat. Denique quod non fuerit actus commutatiuę iustitiæ sic probatur. Commutiua iustitia inter ęquales duntaxat versatur, nam sicut legalis iustitia est partium ad totum, & distributiua totius ad partes, ita commutatiua iustitia est partis ad partem. Sed Christus in quantum satisfecit deo pro vniuersis hominum peccatis, non fuit ipsi deo ęqualis, quoniam satisfecit vt homo, ac proinde vt minor, & inferior deo: nam, vt deus, neq. mereri, neque satisfacere potuit; ergo, &c.

Confirmatur primo vis huius argumẽti quantũ ad id quod attinet ad commutatiuam iustitiam. Si christi satisfactio ad iustitiã pertinuit commutatiuam, sequitur quod in Christo reperiatur virtus iustitiæ

commutatiuæ erga deum, specie distincta ab vniuersis illis virtutibus moralibus, quæ in puro homine reperiuntur. Consequens apparet omnino falsum: ergo, &c. Sequella patet quia in puro homine nulla commutatiua iustitia reperitur erga deum, vt in confesso est apud vniuersos theologos. Minor vero probatur. Nulla virtus fuit in Christo quæ secundum speciem non posset in puro homine reperiri, nam subiectum virtutum in Christo non est diuinum suppositum, sed humanitas quæ eiusdem est specisti cum humanitate cæterorum hominum, & eisdem prædita est potentijs, quę eadem formalia respiciunt obiecta, & quæ eiusdem proinde virtutibus secundum speciem perfici possunt: Ergo si commutatiua iustitia in puro homine reperiri nequit erga deum: neque illam possumus in Christi humanitate cominisci.

Confirmatur secundo. Si in Christo reperitur commutatiuę iustitiæ virtus erga deum ad quam pertineat satisfactionis actus, sequitur quod si diuinum verbum humanitatem relinqueret, hæc virtus permaneret in ipsa humanitate a verbo relicta, atque adeo in homine puro posset esse iustitia commutatiua erga deum, posset que proinde purus homo satisfacere deo pro vniuersis hominum criminibus sicut Christus satisfecit. Consequens a nullo theologorum debet admitti, cum huiusmodi iustitia, & operatio ab ipsa procedens, vt dudum dicebam, inter æquales duntaxat reperiatur: ergo, &c. Sequella apparet manifesta, nam omnes virtutes quæ modo insunt humanitati Christi perseuerarent in ipsa a diuino verbo separata, nisi aliud fingamus miraculum ab ipsa separatione verbi distinctum, quo habitus humanitati inhærentes ab ea separarentur: ergo, &c.

Tertio arguitur. Inter patrem & filium iuxta communem doctrinam ex Arist. 5. Ethi. cap. 6. desumptam, non est vera & propria iustitia, eo quod inter ipsos non est tanta distinctio quæ sufficit ad veram iustitiæ rationem, ob id quod filius est aliquid patris, sed multo minor distinctio est inter Christum & deum, imo & inter Christum & patrem: quia licet sint personæ realiter distinctæ, secundum personalem distinctionem, sunt tamen vnum essentiali vnitate; Ergo Christi ad deum nulla potest esse iustitia.

Quartum argumentum. Peccatum originis pro quo potissimum Christus satisfecit, non fuit iniustitiæ peccatum, virtuti iustitiæ oppositum: Ergo satisfactio, qua christus debitam compensationem exhibuit deo pro isto peccato, non fuit iustitiæ actus. Consequentia apparet manifesta, nam per actum iustitię non reparatur nisi illud damnum, quod fuit per iniustitiam illatum. Antecedens vero probatur. Peccatum illud primum, vt constat ex hystoria qua Gene. 2. primi peccati perpetratio refertur, non fuit, nisi vel inobedientiæ, vel superbię,

vel

vel gulæ: aut certe triplicem hanc malitiam quasi per modum simplicis complexionis in vna superbiæ malitia tamquam in superiore ratione complectebatur, neque vlla ibi iniustitię ratio interuenit: ergo,&c. Si dixeris illud inobedientię, aut superbiæ peccatum implicitam habuisse iniustitiæ malitiam, quatenus diuinum læsit honorem. Contra, sequitur quod vniuersa hominum peccata lædant iustitiam debitā deo, sintq. proinde omnia in iustitiæ peccata, consequens non est admittendum, non enim peccata in quibus tanta est specifica diuersitas confundi debent,& ad vnionē iniustitię vitium redduci, aliud enim est peccatum quod cōtra charitatem committitur ab illo quod temperantiæ aduersatur, & aliud est infidelitatis vitium ab eo quod committitur contra iustitiæ vel distributiuæ, vel commutatiuæ virtutem. Sequella autem est euidens, quia omne peccatum mortale lædit diuinum honorem: Sicut de primo Adæ peccato affirmat prędicta solutio.

Quinto arguitur. Christus satisfecit deo pro peccatis nostris per actus multarum virtutum, obedientię, humilitatis, religionis, abstinentiæ,&c. vt cōstat ex diuersis studiosis actionibus in quibus Christus dum inter nos vixit se frequenter exercuit euangelica hystoria narrante, quæ omnia sine dubio Christus in satisfactionem,& compēsationē pro humani generis delictis operabatur: Ergo christi satisfactio non fuit actus solius virtutis iustitię.

In oppositum autem est id quod Paul. 1. Corint. 1. dicit de christo, quod factus est nobis iustitia sanctificatio,& redemptio. Nam certe non ob aliud christus nobis fuit iustitia factus, nisi quia & iuste nobis cælestia bona promeruit,& iuste pro vniuersis nostris peccatis satisfecit deo: promeruit bonum, satisfecit pro malo. Et huius distinctionis occasione,& ad hanc totam disputationem recto ordine inchoandam, principio breuiter explicandum erit, quo differant secundum communem rationem ista duo iustitiæ opera puta mereri, & satisfacere.

Notandum igitur est primo. Duobus potissimum meritum & satisfactionē differre. Primo quod meritum per se primo respicit bonum acquirendum: Satisfactio vero malum repellendum. Meremur enim mercedem & præmium, quæ boni,& finis rationem sortiuntur. Satisfacimus vero pro malo,& pro culpa admissa, in quo per se loquēdo sistit satisfactionis ratio. Secundo differunt in eo quod meritum per se respicit bonum ipsius merentis. Essentialis namque iustitia meriti in eo consistit, vt quis det alteri id quod suum est, vt ab eo per modum præmij recipiat aliquid ex bonis ipsius præmiantis. Satisfactio vero, non respicit per se primo bonum, & commodum satisfacientis, sed eius cui fit satisfactio, namque satisfactio per se primo de-

stinatur,

geminam distinguit malitiam, quā Theologi in 2.d.35. cōuersionis, & auersionis nominibus explicant, ad miseram enim creaturam peccator conuertitur, & a deo summo bono affectum auocat, fruendis vtitur, & fruitur vtendis, in quo dicente Augustino, omnis consistit morum peruersitas.

Peccatum igitur, quantum ad prius quod infert malum, non est satisfactionis materia, nō enim satisfacimus deo pro peccato, prout malum nostrū est, nosq. priuat spirituali & cælesti animæ vita. Detrimentū enim, quod quis per propriū actū sibi intulit, nō est per iustitiā compensabile. Iustitia namq. ad alterū est, & nō ad ipsū qui opratur iniuste. Est autem satisfactionis materia ratione posterioris mali, quatenus videlicet iniuriosum est deo, diuinā quantum est ex se minuens gloriā ipsumque dei obscurans honorem: imo & eius totaliter imperium destruens: intenditque per se primo satisfactio recompensare deo pro iniuria, & offensa, quam mortale peccatum contra deum inuoluit. Fateor quidem quod hęc satisfactoria compensatio redundat secundario in destructioné totius mali, quod ipsummet peccatum peccatori intulit: namq. satisfactione placatus deus, hominem qui peccauit ad suam amicitiā admittit, diuinā ei conferens iustificantem gratiā, per quā perdita reparatur spiritualis animę vita, æternam ei condonat pœnam, quę iniuriosæ auersioni, qua per peccatum auersus erat a deo, respondet, sed & pœnam quoq. sensus, prauæ ad creaturam conuersioni proportionatā, remitit. Loquor in præsentia de satisfactione in communi, non enim explicare intendo, An peccator satisfaciat pro culpa, & pro pœna ęterna per contritionis actum, an pro pœna dumtaxat tēporali, quam sensus pœnam appellare solent Theologi, hoc enim alienum est à nostra disputatione definire, in qua de christi satisfactione dumtaxat fit sermo: tantum ergo intendimus in his quæ diximus ipsam explicare satisfactionis vim, quam plenissime assecuta fuit christi satisfactio, qua deo pro uniuersis humani generis peccatis satisfecit. His ita prehabitis sit.

Prima conclusio.

Absque figurata, & impropria locutione concedendū est, Christū ex iustitia satisfecisse pro vniuersis hominū peccatis. Sententiā huic veritati contrariā docuit quidam Petrus Abailardus affirmans diuini verbi incarnationem, valde quidem nobis ad vitæ exemplū profuisse, nihil tamen ad redemptionem. Meminit huius erroris inter alios eiusdem hæretici, S. Bernardus epistol. 190. quem errorem confutauit ibi satis erudite, qui & ab Innocentio tertio in epistola ad ipsum Bernardum missa, quæ est 194. inter Bernardi epistolas

iustam damnationem accepit, & reuera hic fuit etiam Pelagianorum error qui peccatum originale non penitus cognouerunt, atque adeo existamarunt humanum genus minime indiguisse redemptione à Christo facienda: Vnde, & eum redemptorem esse negauerunt, etsi legislatorem faterentur. Qui plane error contrarius fuit lutteranorum hæresi qui è contra Christum redemptorem agnoscunt, sed minime legislatorem. Quem errorem S. Syno. Trid. sess. 6. can. 21. aperta definitione damnauit, & obiter etiam Peliagianorum, & Abaylardi error damnationem ibidem accepit, &c. (si quis dixerit, definit synodus) Christum Iesum à deo datum hominibus in redemptorem, cui fidant, & non in legislatorem, cui obedire teneantur, anathema sit Sed de his erroribus nõ vacat latius in hoc loco tractare Vide Alfonsum de Castro lib. de hæresibus. Verbo christus. hæresi. 8. & Driedon. lib. de captiu. & redemp. gen. hum. à principio. 2. part. tract. 1. c. 2. cõclus. 4. Probatur ergo nostra conclusio, non solum quatenus aduersus istum procedit errorem qui Christi domini satisfactionem penitus elliminauit, sed etiam prout aduersatur quibusdam male Theologis, qui fatentur libenter Christum satisfecisse deo pro omnibus humani generis delictis, negant tamen eum ex iustitia satisfecisse, si proprie, & absque metaphora est loquendum. Probatur ergo primo ex vulgatissimis sacræ paginę testimonijs 1. ad Thimot. 2. inquit Paul. Vnus enim deus, vnus & mediator dei, & hominum, homo Christus Iesus qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, & 1. corin. 6 Empti enim estis inquit prætio magno. Quod autem fuerit hoc magnum prætium grauissimis verbis explicuit S. Pet. 1. can. c. 1. Sciẽtes, quod non corruptibilibus auro, vel argenteo, redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati. Ad rom. 3 inquit Paul. iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quæ est in Christo Iesu, quem proposuit deus propitiationem per fidem in sanguine eius ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui est fide est Iesus Christi. Quo loco Paulus non solum loquitur de ostensione veræ, & propriæ iustitię quæ in nostra redemptione per Christũ facta splenduit, sed & de manifestatione perfectæ, & exactę iustitię. Nam imperfecta iustitia in puro homine apparere potuit, vt communiter docet Theologi cum S. Th. 3. par. q. 1. ar 2. Et quidẽ si iustitia quæ apparuit in Christi satisfactione, & in redẽptione qua ipse genus humanum redemit, nõ perfecta fuit, & exacta, sed ei similis qualis in satisfactione puri hominis posset reperiri, non sine apparenti ratione possemus inferre, id quod ad simile fere propositum inferebat Paul. ad Ga-

lat. c. 2.

lat.c.2.ergo Christus gratis mortuus est. Multa huiusmodi testimonia reperiet Theologus in sacra pagina, quæ in humani generis redēptione per Christum facta, iustitiam interuenisse aperte demonstrāt. Cum autem iuxta vulgatam August. regulam grauissimis Patribus, & Theologis probatam, cuius meminimus superius, verba scripturæ sacræ in proprietate sermonis sint accipienda, nisi vrgentissima causa nos ad figuratam acceptionem ducat, necessum est dicamus, quod redemptio nostra per Christum facta, & eius satisfactio pro peccatis nostris, opus fuit veræ & propriæ iustitiæ. In dubio tertio huius articuli alia ponderabimus scripturæ sacræ testimonia ad probandum Christi satisfactionem exactam fuisse, & rigurosam, quibus per locum à fortiori probari poterit præsens conclusio.

Probatur secundo hæc veritas, ex concil. Tridenti. sess. 6. cap. 7. vbi S. Synod. expresse definit Christum pro nobis deo patri satisfecisse.

Probatur tertio conclusio grauissimis patrum testimoniis qui passim docent christum satisfecisse deo pro uniuersis hominum peccatis, & quod ex ui iustitiæ humanum genus redemit, S. August. 13. de trinit. c. 13. inquit diabolum à christo non potentia, sed iustitia victū fuisse, & superatum. Et cap. 14. inquit quod prius iustitia, & potentia postea diabolum vicit Christus, iustitia quidem in humilitate & morte, potentia uero in gloriosa resurrectione, qua reuixit non iterum moriturus, & dicit ibidem quod in passione Christus pro nobis debitoribus quod ipse non debebat exoluit. In quem sensum interpretatur illud ps. 68. quæ non rapui tunc exoluebam. Eamdem veritatem insinuauit ipse August. lib. 10 de ciuitate dei. c. 20. & sequentibus, & in Enchyr. c. 49. Basi. ho. 25. Cypria. in expositione symboli. Atha. li. de incarnatione. Bernardus. loco citato. Ansel. lib. 2. cur deus homo. Ricard. de Sancto Vict. lib. de incarnatione verbi. c. 3. & alij patres quam plurimi quos citabimus in tertio sequenti dubio. Mag. senten. in 3. d. 19. & 20. pro hac veritate refert nonulla patrum testimonia & in Conc. Ephesi. 1. reperies aliquot grauissima Patrum loca quæ ad huius veritatis confirmationē nō leue momentū habēt. S. Leo. in illis vulgatissimis sed grauissimis uerbis quæ in quadā hom. de natiuitate domini habentur, uidelicet, si non esset uerus homo non præberet exēplum. si non esset uerus deus non afferet remedium, implicite docuit, humanam redemptionem, iustitia, & ea quidem perfecta, factam fuisse à Christo. Nam si huiusmodi iustitia non fuit redemptioni nostræ secundum legem à deo præscriptam necessaria, potuisset Christus uerū afferre remedium, quamquam uerus deus non fuisset.

Quarto probatur. Sacrificium quo Christus in cruce se ipsum obtulit patri, exoluit deo pretiū pro redemptione nostra, at exolutio pretij

est opus veræ iustitiæ: ergo Christi satisfactio qua Christus per ignominiosam mortem suam honorem diuinum hominum peccatis læsum reparauit, satisfactio fuit vere, & propriæ iustitiæ. Minor est lumine naturali manifesta: & maior constat ex illo Paul. ad col. 2. delens quod aduersus nos erat Chyrographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci, & expolians principatus & potestates, &c. certe non alia ratione Christus Chyrographum decreti nobis contrarium sua morte deleuit, nisi quatenus mors eius fuit iustissima quædam prętij debiti solutio. Chyrographum enim quo quis obligatur, non nisi per solutionem prætij deletur.

Theologicam huius veritatis rationem assignauit S. Tho. 3. par. q. 48. art. 2. qui omnino est legendus in tota illa quæstione. Et in comentariis Doctissimi Magistri Medinę multa reperiet theologus quę ad egregiam huius conclusionis amplificationem valde conferre poterunt.

Et tandem ex eo valde istius conclusionis veritas cõfirmatur, quod certa fide tenemur credere quemlibet hominem iustum ex vera, & propria iustitia mereri, & satisfacere coram deo. Vt in concil. Trid. sess. 6. can. 32. definitur, & constat ex illo 2. ad thim. c. 4 de reliquo reposita est mihi corona Iustitiæ, &c. ergo à fortiori iustitiæ meritum, & satisfactionem debemus Christo tribuere.

Sed aduertendum est, quod in hac conclusione, haud quaquam definire intendimus, Christi satisfactionem fuisse actum elicitum a virtute iustitiæ, vel commutatiuæ, vel distributiuæ, quia hoc ad fidem non pertinet, sed in graui theologorum disputatione versatur. Sed id tantum in hac conclusione contendimus, duo esse secundum fidem concedenda. Alterum quod Christus vere satisfecit pro vniuersis hominum peccatis. Et Alterum quod satisfecit æquiualentem compensationem deo exhibens pro offensa contra ipsum ab hominibus ad[illegible]ssa, ex soluendo iustum prętium pro ipsa humani generis redemptione. Quod autem hæc compensationis exhibitio, & iusti prætij ex solutio, actus fuerit elicitus a virtute iustitiæ, aut ab alia potius virtute, existimo ad fidem minime pertinere. De qua re in sequenti conclusione non nihil dicemus.

Secunda Conclusio.

Actio Christi satisfactoria in esse morali considerata continet formaliter rationem iustitiæ, nõ tamen fuit elicita a virtute iustitiæ, neq. vero ab vnica tantũ virtute. Tres partes ista conclusio complectitur. Prima, ꝙ satisfactio Christi in esse moris considerata continet formalem

satisfact. [illegible] [illegible] fuit elicita a virtute [illegible]

lem iustitiæ rationem. quæ sic probatur. Vniuersæ conditiones quæ ad formalem rationem iustitiæ requiruntur, in ipsa actuali Christi satisfactione reperiebantur. Ergo vera est hæc prima conclusionis pars. Probatur antecedens (nam consequentia apparet manifesta) Quatuor sunt precipuæ conditiones quæ necessariæ sunt, & sufficiunt formalem iustitiæ rationem constituere. Prima quod sit ad alterum. Secunda quod sit inter æquales. Tertia quod id quod loco satisfactionis datur, sit ex propriis, & non gratuito acceptis ab eo cui fit satisfactio. Quarto quod fiat ex bonis non alio titulo debitis. Sed hæ quatuor conditiones reperiebantur in Christi satisfactione. Quod constabit. De prima quidem in solutione ad primum huius dubij. De secunda in solutione ad secundum dubij eiusdem. De tertia vero, & quarta in tertio huius articuli dubio: ergo, &c.

Confirmatur. Si in christi satisfactione non reperitur formalis ratio iustitiæ, sequitur quod sacrę literę minus proprie illam appellent iustitiã, ipsique attribuant nomina quæ cum proprietate sumpta iustitiæ rationem important, cuiusmodi sunt, prætium, emptio, redemptio, &c. hoc autem nõ est admittendum, vera igitur est prima nostræ conclusionis pars.

Secunda pars quæ affirmat operationem christi satisfactoriam nõ fuisse elicitam a virtute iustitiæ, si de iustitia legali, aut distributiua intelligatur facile admittetur a peritioribus theologis: nam illam probat efficaciter secundum argumentum ex informatis à principio huius dubii. Cęterum si intelligatur de iustitia commutatiua neque ab omnibus est concessa, a multis enim iisque grauissimis negatur theologis, quorum Princeps est Mag. Med. 3. par. q. 1. ar. 2. Neq. cohærere videtur cum præcedentis conclusionis parte. Nam si in illa operatione saluatur iustitiæ commutatiuæ ratio, vt ostendunt quatuor illę conditiones quas diximus ei competere, qui fieri poterit, vt non per se ad virtutem iustitiæ commutatiuę tanquam ad propriam pertineat regulam? Sed hoc non obstante existimo verissimam esse hanc secundam partem conclusionis nostræ, quam sic probo.

Primo. In Christi anima non reperitur virtus iustitiæ commutatiuæ erga deum: ergo satisfactio Christi nequit esse actio elicita, aut regulata a virtute commutatiuæ iustitię. Consequentia est manifesta: antecedens autem dupliciter solet probari aperitissimis theologis. Primo. Quia commutatiua iustitia nequit reperiri nisi inter eos qui sibi ipsis inuicem subiici possunt, nam quod quis alicui debitor fiat ex iustitię commutatiuæ obligatione, est quædam vera subiectio ad ipsum cui obligatur: at deus nulli potest subieci. Ergo neque potest alicui iure commutatiuę iustitiæ obligari. Hac ratione vtitur S. tho. 1. par. q. 21. a. 1. ad probandũ inter purã creaturam, & deũ minime cõsti

tuendum

tuendum esse debitum commutatiuæ iustitiæ, reputatq; propter istã rationem impossibile, quod deus creaturæ quidquam debeat huiusmodi iustitiæ titulo. Secundo alij probant, ex eo quod commutatiua iustitia fundatur in vero dominio earum rerum, quę sunt iustitię materia, at christus, vt homo, nullius rei habet plenarium dominium, non subiectum, & subordinatum vniuersali dei ipsius dominio. Vnde nihil potest dare deo, quod non pertineat ad ipsum dei dominiũ, & ius, atque adeo nulla christi actio sufficiens est fundare debitum in deo ad iustitiam commutatiuam pertinens. Hęc ratio est etiam efficacissima sine dubio si de pura creatura procedat, sicut & præcedens ratio: verumtamen quod ad præsens attinet duæ istæ rationes parũ efficiunt, quin potius officiunt, & sunt necessario à nobis dilluendæ, si secundam nostrę cõclusionis partem tueri vellimus. Quoniam non solum elliminant habitualem commutatiuam iustitiam à christi anima, sed etiam actualem, imo pręcipuam vim habent de ipso iustitiæ actu, si bene expendantur. Quare alię erunt à nobis ad illius assumpti antecedẽtis probationem collimandę rationes, quę de habituali tantum iustitię cõmutatiuę virtute, & non de actuali iustitię ratione procedant.

Sit ergo prima ratio qua probatur in christo non reperiri virtutem commutatiuæ iustitiæ. Gratia christi in esse physico considerata, & quatenus ex ipsa effluunt virtutes infusæ, est prorsus eiusdẽ speciei cum gratia cuiuslibet hominis iusti, sed in alijs hominibus iustis ex habituali gratia non oritur virtus commutatiuæ iustitię erga deũ, quod vniuersi graues theologi libenter concedunt cum S. Tho. loco proxime citato: ergo neque in christi anima ex essentia habitualis gratię oritur habitualis commutatiua iustitia. Consequentia apparet euidens ex illa regula philosophica satis vulgari, scilicet, idem manens idem, semper facit idem. Si ergo gratia in christi anima eandem omnino physicam essentiam retinet, quam habet in cæteris animabus iustis, eædem quoque, & non aliæ ex ipsius essentia dimanabunt morales virtutes infusæ.

Dices forsan, verum esse quod ex essentia habitualis gratiæ non profluit in christi anima virtus cõmutatiuę iustitiæ, sed tamen Deus noua, & speciali actione hanc virtutem infundit animæ christi. Hęc solutio non poterit ostensiua expugnatione destrui. Sed est sine dubio voluntaria, imo & parum rationabilis: quoniam in christi anima illæ dumtaxat morales virtutes sunt constituendæ, quæ ad ordinem pertinent gratiæ, idest, quę in ipsa gratia quæ dat ipsum esse supernaturale radicaliter præhabentur, sicut in rebus naturalibus illæ tantum potentię, & proprietates constituuntur, quæ continentur in forma substantiali tanquam in prima radice.

Sed

Sed iam secunda ratione illud met antecedens probo. Si Christi animæ infusa fuit uirtus commutatiuæ iustitiæ erga deum, per quam Christus adeo mereretur, & ipsi satisfaceret, sequitur Christum & meruisse, & satisfecisse quatenus operabatur ut equalis deo, id est, prout se gerebat in sui operatione non ut subditum deo, sed deo æqualem. Consequens & rationi dissentit, & non uidetur consentire catholicæ ueritati: ergo &c. Sequella est manifesta, nam iustitia commutatiua ex propria & essentiali sui ratione respicit æqualitatem, ergo eius operatio, prout ab ipsa procedit, nō est inferioris ad superiorem, sed ęqualis ad æqualem. Falsitatem uero consequentis probo. Et primo quod theologicæ dissentiat rationi probatur. Christus quatenus merebatur apud deum, & ipsi satisfaciebat pro nobis, operabatur, vt homo, per uoluntatem humanam. Ergo vt minor patre, & inferior illo.

Confirmatur. Potissima operatio satisfactoria Christi fuit eius passio voluntarie pro nobis suscepta, sed Christus in acceptanda passione & morte gessit se vt minorem patre, acceptauit enim illam ex obedientia Patris, iuxta illud Ioan. 14. vt cognoscat mundus quia diligo patrem, & sicut mādatum dedit mihi pater sic facio, surgite eamus hinc: ad subeundam, videlicet, mortem explicatore Augustino lib. 13. de trinitate, c. 14. ergo, &c. Quod vero non videatur satis consentiens fidei veritati, probo ex illo Pauli ad Philip. 2. humiliauit semetipsum, scilicet, Christus, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, &c. Ecce quemadmodum Christus iuxta Pauli documentum sui nominis exaltationem, & gloriam, ipsamque corporis immortalitatem promeruit a deo, non prout se illi ęqualem gessit, sed ex humilitatis, & obedientiæ actionibus, quibus suam humanam voluntatem diuinæ submisit.

Tertio eandem probo sententiam. Et supponamus in humana Christi voluntate iustitiam commutatiuam habitualem erga deum tunc sic habitus ille, saltem in esse physico, esset finitus, & limitatus, non enim maiorem in illo perfectionem debemus constituere, quam superius q. 3. constituimus in habituali Christi gratia, & rationes quæ probant Christi gratiam nullam habere physicam infinitatem, ostendunt id ipsum de virtute commutatiuę iustitię, & de quauis alia morali virtute siue acquisita, siue infusa. Ergo satisfactio Christi ab hac virtute iustitiæ elicita finitę esset, & limitatæ perfectionis, quatenus ab hac virtute procederet. Vlterius, Ergo satisfactio christi, vt sic, non esset ad æqualitatem, neque esset sufficiens ad compensandum pro uniuersis hominum peccatis, atque a deo, ut sic, non esset actio perfectę iustitiæ, & ex consequenti neque esset actio iustitiæ commutatiuæ: iustitia enim commutatiua est perfecta & rigorosa iustitia, omnium quo-

dam

dam æqualitatem inuoluens: Ergo talis commutatiuæ iustitiæ virtus otiose, & impertinenter ponitur in Christo, cum ex ea nequeat desumi ius strictum, & rigurosum inter deum & Christum.

Quod si dixeris virtutem commutatiuę iustitiæ in Christo geminã habere perfectionem, sicut superius dicebamus de habituali Christi gratia, alteram physicam, & alteram moralem. Vnde licet secundum perfectionem physicam limitata sit, & finita, est tamen infinita simpliciter in esse iustitiæ, secundum moralem perfectionem. Contra hoc sic arguitur. Illa ratio qua in articulo secundo quæstionis tertiæ probauimus, quod aliæ omnes virtutes Christi non sunt simpliciter infinitæ in suo genere, etiam secundum perfectionem moralem, eamdem vim habet de iustitia commutatiua, atque de cæteris virtutibus, quod illam nostram rationem legenti fiet manifestum. Nam sicut propria aliarum virtutum ratio consideratur per ordinem ad actum, & obiectum, & non per habitudinem ad dignitatem subiecti in quo sunt, & ob id dignitas infinita personalis Christi non sufficit constituere eas infinitas in essentialibus suis rationibus. Ita propria iustitiæ cõmutatiuæ ratio, & perfectio, non ex dignitate subiecti, sed ex habitudine ad actum, & obiectum pensanda est: Ergo cum ex obiecto non sortiatur infinitatem simpliciter, quia non ipsum attingit quantum est attingibile, dicendum erit, eam infinitam non esse in ratione virtutis commutatiuæ iustitię. Vnde illa moralis dignitas quæ in christi satisfactione reperitur, cuius ratione infinita est, & ad æqualitatem, ex diuino christi supposito pensatur, & non ex uirtute iustitiæ commutatiuæ, Quia licet in Christo esset talis virtus, non tamen præhaberet in se ipsa infinitam hanc dignitatem, ut illam tribueret actuali satisfactioni, atque adeo impertinenter poneretur in christo: eo vel maxime quod christus potuit satisfacere, imo & satisfecit per operationes aliarum virtutum, humilitatis, obedientię, religionis &c. Necquidquã refert dicere, quod licet alię virtutes elicerent operationes illas quibus christus satisfecit, non tamen prout erant satisfactorię formaliter eliciebantur ab illis uirtutibus, sed hanc uim satisfaciendi habuerunt, pro ut imperabantur à iustitia commutatiua. Sicut dicunt Theologi, quod ieiunium quod à uirtute temperantiæ elicitur, habet esse satisfactorium pro pœnis temporalibus peccatorũ in homine iusto, quatenus imperatur à uirtute pænitentiæ. Hoc inquam, non sufficit ad euadendam argumenti uim, quoniam commutatiua iustitia posset quidem imperare actus aliarum uirtutum quantum ad specificam eorum substantiam, qua ratione nequeunt esse satisfactorii perfecte, & ad æqualitatem, sunt enim finitæ & limitatæ perfectionis, nõ uero potest imperare actus eosdem quantum ad dignitatem infinitam moralem, quam ab ipso christi supposito, ut à principio primo, & radicali,

& ab ipsa habituali gratia, vt proximo principio, & immediato participant, quia in hac ratione non subordinantur alicui virtuti, cum nulla virtus hanc tantam in sua ratione dignitatem præhabeat, sed immediate a supposito diuino Christi ad ipsas humanitatis operationes deriuatur: aut saltem mediante habituali gratia tanquam à proximo principio, eo quod ipsa apta nata est, intra propriam gratiæ rationem infinitam moralem dignitatem ex coniunctione ad verbum participare, vti quęstione tertia explicuimus. Et ista tertia ratio tam diffuse exposita, pręcipiuum est fundamentum secundę partis nostræ conclusionis, quæ cum prima parte eiusdem assertionis in hunc modum cohęret. Quod illa moralis perfectio, & dignitas cuius ratione operatio Christi satisfactoria perfectam, & exactam iustitiæ rationem sortiebatur, à nulla virtute animæ Christi infusa potuit regulari: sed immediate reducebatur ad ipsam diuini suppositi infinitam dignitatē, aut saltem ad moralem gratiæ infinitatem ex coniunctione ad ipsum suppositum participatā. Vnde sicut moralis gratię Christi dignitas personalis est, & non proprie formalis, idest, nō à forma aliqua, sed ex sola suppositi dignitate desumpta, neque aliam regulā habet, aut mensurā pręter ipsam dignitatem suppositi, ita moralis perfectio actionis meritorię, aut satisfactoriæ Christi, nullam potuit aliam habere regulā præter ipsam excellentiam, & infinitam diuini suppositi magestatem. Vnde frustaneę, & impertinenter poneretur in Christo commutatiua iustitia, cum ex ipsa non esset desumenda satisfactionis æqualitas, & condignitas, neque per ipsam esset regulanda. Imo cum talis virtus intra se ipsam nullatenus præhaberet huiusmodi condignitatem quam operi satisfactorio communicaret, nullatenus retinere posset verā iustitiæ commutatiuæ essentiam. Essentialis enim iustitiæ cōmutatiuæ ratio consistit in hoc, quod possit prodire in actum cui tribuat condignitatem, & æqualitatem ad præmium, si actus fuerit meritorius, vel æqualitatem ad iniuriam, & offensam illatam, si satisfactorius fuerit.

Theologi qui arbitrantur virtutes Christi infusas infinitam habere perfectionem, & dignitatem moralem in esse talium virtutum ex coniunctione ad diuinum verbum, sicut illam habet gratia in esse gratię, expedire se poterunt ab huius tertiæ rationis difficultate, sed illa eorū sententia nobis minime probatur propter superius dicta, vnde hanc tertiam nostram rationem magni ponderis esse censemus.

Sed postquā secundam conclusionis partem cum prima conciliauimus, occurrit difficultas illarum duarum rationum, quas ex mente quorundam theologorum paulo superius adduximus, & ob id non eas omnino probauimus, quia videbantur aduersari ipsæ secundę parti nostrę conclusionis, quas proinde diluamus oportet. Sed ne pluries eadem repetatur, earum solutionem remittendam esse duxi ad tertiū

huius articuli dubium, cum explicuerimus, an deus acceptare debuerit Christi domini satisfactionem. Quo circa ad probationem tertiæ partis conclusionis me ipsum conuerto.

In tertia conclusionis parte asseritur Christi domini satisfactionē nō ab vnica tantum virtute elicitā fuisse. Quæ pars hunc planissimū sensum habet, quod sicut homo iustus per diuersa virtutū opera satisfacit deo pro suis peccatis venialibus, & pro residuis remissorū mortalium pœnis, quandoq. per ieiuniū, quod est opus virtutis abstinentię, quandoq. per orationem, quæ a religionis virtute proficiscitur, quandoq. per eleemosynā, quę ad virtutē pertinet misericordię, &c. ita Christus dominus studiosis diuersarū virtutum officijs pro vniuersis hominū peccatis satisfecit, quadraginta dierū ieiunio, oratione, in qua pernoctare solebat, humilitate, obedientia, multis laboribus, & iudæorū contradictionibus, quos magna cum patientia tolerauit, ac passione deniq. sua, quā & ex amore, & ex obedientia ad deū propter cōmunem humani generis salutē libentissime sustinuit, nam oblatus est quia ipse voluit. Sed dicet quispiā. Verum est hominem iustum diuersis virtutū exercitamētis deo pro suis peccatis satisfacere, at omnia procedunt ex directione, & imperio virtutis pænitentiæ, neque aliàs satisfactionis rationē induerent: ergo necessum est constituamus in Christo virtutem vnam aliquam, cuius interfuerit dirigere, & ordinare in satisfactorium finem ipsas reliquarum virtutum actiones: quę virtus cum non sit pænitentię (Christus enim non fuit capax pænitentiæ virtutis, vt probari solet, 3. p. q. 7. ar. 2.) non potuit esse alia virtus quam cōmutatiua iustitia: cuius proprium munus est iustam compensationem, & satisfactionem exhibere.

Respondetur, necessarium quidem esse constituamus virtutem in Christo, quæ aliarum virtutum officia ad satisfactionē deo exhibendam pro hominum peccatis referat, & dirigat. Hęc tamen virtus nequit esse commutatiua iustitia, quia propter causas paulo superius assignatas, virtus hæc in Christi anima reperiri nequit, neque ibi possumus saluare formale eius obiectum, quæ est æqualitas inter personas: nam Christus, vt homo, per nullam virtutē operatur vt æqualis deo, etsi re ipsa æqualis sit, & esset, & ob id in eius actiones magna quasi consequenter refundebatur personalis dignitas. Igitur duas assignabimus virtutes in Christo ad quas spectauerit, illa directio, & dispositio, nimirū charitatē & religionē. Chatitas primaria fuit radicalis origo, ex qua omnes Christi actiones in nostrū spirituale cōmodū fuerūt ordinatæ, & ad merēdū nobis, & ad satisfaciendū pro nobis dispositæ. Vnde dicebat Paul. ad ephes. cap. 5. quod Christus dilexit Ecclesiā, & traddidit semetipsū pro ea. Et de semetipso, animi gratitudinem, vt par erat, ostendens, ad galat. 2. dicebat, christus dilexit me, & traddi-

tradidit semetipsum pro me. Ex quibus duobus locis constat, q͂ preciosissima christi passio quatenus satisfactoria fuit secundũ sufficientiã pro omnibus (quæ sufficientia in primo testimonio denotatur) & quantũ ad efficatiã pro electis, & prædestinatis (ad quam secundu testimoniũ pertinet) ad ipsam eximię charitatis Christi directionem & imperium reducenda est. Et id ipsum colligitur ex illo Apoc. c. 1. dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sangnine suo. Et quod in his locis sacræ literæ de præcipuo Christi opere, nimirũ, passione sua, quã in nostrũ commodũ Christus exhibuit, tã aperta attestatione pronũtiatunt, id ipsum de cæteris Christi operationibus, oratione, ieiunio, &c. uerissime dici pōt. Neq. n. tm̃ Christus ex affectuoso humani generis amore terribilẽ acceptauit subeundã passionem & mortẽ: sed & ex eodẽ amore ieiunauit, orauit, & reliqua laboriosa vitæ officia, velut alter Iacob, præ ingẽti suæ speciosisimę Rachelis amore, libentissime subiit, & per totũ suę mortalis vitæ tẽpus constãtissime tolerauit.

Religionis autem virtus proxima fuit regula cæterarum virtutum quę earum actiones in satisfactionem pro peccatis nostris ordinauit, & direxit: ad eum modum quo pænitentiæ virtus in quolibet nostrũ, ordinat aliarum virtutum operationes, si pænalitatis quid habeant admixtũ (de his tantũ pœnalibus studiosis actionibus loquimur) ordinat, & quasi quodã imperio dirigit in satisfactionẽ pro peccatis nostris. Et quidẽ quod religionis virtuti hanc pręrogatiuã in Christo tribuamus. Quid mirũ? cum nō desint grauissimi theologi, quibus non displiceat sentẽtia Caiet. in 3. p. q. 85. a. 2. dicẽtis in nobis virtutẽ pænitentię nō esse a virtute religionis distinctã: neq. id quidẽ sine ratione probabili: nam propriũ est pęnitentiæ placare deum per internã cordis emollitionẽ, & contritionẽ, quæ nihil est aliud quam quodã gratissimum deo spirituale sacrificiũ. Sacrificium enim, inquit, Propheta Regius Ps. 50. Spiritus contribulatus, cor contritũ & humiliatũ deus non despicies. Cum igitur in nobis tam sint affines istæ duæ virtutes: religio, & pęniten tia, quare formidabimus asserere, religionẽ in Christo, in quo virtuti pænitentię nō est locus, illud pręstare officiũ, quod in nobis exequitur pænitẽtiæ virtus. Et quidẽ licet Christi nostrã salutem multis modis fuerit operatus, per modũ meriti, per modũ satisfactionis, p modum sacrifitii, per modũ efficientiæ, & deniq; per modũ redẽptionis, vt. S. Th. 3. par. q. 58. sũma cum eruditione distinxit, existimo tamen, quod ratio sacrifitiĩ quo christus seipsum obtulit hostiã sanctam, deo que placentem, præcipuam quamdã obtinuit excellẽtiã, cæteros recẽsitos modos quasi formaliter eminenter cōplectẽs, ad eũ modum quo rationalis anima sensitiuam continet, & vegetatiuam, Quod fortassis innuit Paul. cum ad heb. 10. dixit, vna oblatione consummauit Christus in æternum sanctificatos, Ob id quidẽ illa vnica

oblationē cruenta Christus omnem sanctificationem consummauit, quia in illa quadam summa complexione continebatur omnis modus, quo christus nostram fuit sanctificationem operatus. Quod et iā ex eodem Paulo in citato capite colligo, ponderando illa verba, in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel: loquebaturq. Paul. de illa voluntate, quam habuit christus in primo suæ incarnationis instanti, in quo omnium antiquorum sacrificiorum & oblationum infirmitatem considerans, & quam parū sufficerent ad ipsam humani generis salutem efficiendam, ingrediēs in mundum dixit, hostiam & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi, &c. tunc dixi, ecce venio, vt faciam deus voluntatem tuā, idest, vt, iuxta tuæ diuinæ prouidentiæ perscriptum, tuæq. voluntatis mandatum mihi impositum, & in hoc instanti denuntiatum, meipsum tibi in suauissimum holocaustum, & hostiam gratissimam, pro humani generis salute offeram. Ecce quemadmodum totum nostræ reparationis opus, & in voluntate ad sacrificij rationem spectans primam inchoationem accepit, & eadem voluntate, quam Christus nunquam reuocauit, sed ad finem usq. vitę continuauit potius, vltimam in cruce consumationem accepit. Ex quo satis vero similiter deducitur id quod dudum affirmabam, nimirum, in opere redemptionis nostræ, ipsum crucis sacrificiū primas obtinuisse partes. Quod si hoc verum est, vt credo esse verissimum, rationi consentaneū est id quod paulo superius dicebamus, ad ipsam religionis virtutem pertinuisse cæteras virtutes sua directione mouere, vt in ea se ipsas officia exercerent, quæ ad satisfaciendum, & compensandum deo pro vniuersis hominum peccatis, magis essent proportionata.

Sed vt hæc pateant amplius, notandum esse duxi, quod ob id totā humani generis salutem Christus quatuor illis modis fuit operatus, scilicet sacrificio, satisfactione, & sanctificatione, ac redēptione. Quoniā quatuor mala originis peccatū intulerat, quæ omnia sunt mortali culpæ cōmunia. Primum quod ipsum hominis cor superbe contra deum exaltauit, dum homo plus nimio seipsum dilexit, & se vniuersis etiam diuinis prętulit bonis, & hęc prima est & tota mortalis culpæ radix, amor enim proprius ciuitatem ędificat Babiloniæ, vt dicebat Aug. & Sapiens prouerb. 18. inquit, q̄ ante ruinā exaltatur cor. Secundū. Quod diuinam offendit maiestatem, magnam ei, & infinitam, vt dicemus postea, offensam, & iniuriam inferens. Tertium. Quod ipsum hominem in diaboli seruitutem, & miseram captiuitatem, deo id iustissime permitente, tradidit. Quartū deniq. quod ipsius peccatoris animam dei amicitia & gratia priuauit, cælesti luce, ac nitore, diuinisq. ornamentis spoliatam constituit, ipsamq. totam reddidit maculatam, & deformem. Duo priora mala deum respiciunt, ipsumq. iniuriose offendunt.

dunt, Alia vero duo posteriora ipsius peccantis mala sunt, ipsiq. soli nociua. Quatuor ergo his malis Christus quatuor eisdem proportionata in nostræ salutis opere remedia posuit. Primum fuit sacrificiũ crucis quo vice omnium hominũ deum primum omnium bonorum autorem, à quo omnia & naturæ, & gratiæ dona deriuantur, & pendẽt recognoscens, non solum religiosam & humilem ei qualemcumq. obtulit hostiam, se ipsum diuinę maiestati submittens: sed & contra primum malum quod peccatum intulerat, semetipsum hostiam deo dicauit se totum conficiens, & conterens, & quasi in dei cõspectu anihilans ipse simul sacerdos & hostia, sacrificium & sacrificans. Et quia superbi amoris proprii malum in peccato primum habuit locum, idcirco ipsa humani generis reparatio à sacrificio isto tum humillimo, tum deo gratissimo inchoationem accepit. Contra secundum malum summam, atq. infinitam satisfactionem obtulit, pro iniuria, & offensa aduersus infinitam dei maiestatem admissã magnam deo reuerentiam grandi quasi cuiusdam ingentis contritionis intriseco cordis dolore, grauissimisq. totius corporis sensibilibus pœnalitatibus associatam, loco satisfactionis exhibẽs. Sed & contra malum tertiũ, quod homini peccatum attulerat, captiuitatem, nimirum, & diaboli seruitutem Christus redemptionem fecit se ipsum, suam vitam, pretiosissimũque proprium sanguinem pro ipsa humani generis libertate comparanda in exuberantissimum pretium obtulit deo, cuius iustissima permisione diabolus suam omnem tyrannidem supra hominem exercebat. Tandem contra quartum malum ipsam dei gratiam, & sanctitatẽ eadem sua pretiosissima passione hominibus meruit: quam & medijs sacramentis quorum uirtus tota ex ipsa christi passione, & morte emanauit, efficienter in eorum causat & efficit animabus, de qua efficientia inferius. q. 6. non nihil dicemus.

Constat ergo ex his ita breuiter insinuatis, verissimum esse quod diximus, totum nostrum salutis opus ex sacrificio exordium accepisse, in quo veluti in radice, & in ratione quadam superiori cætera redemptionis officia continebantur. Sicut omnia peccati mala, in superbo, inordinatoque amore peccantis tanquam in prima radice præhabentur.

Est autem aduertendũ summopere, quod huiusmodi virtutum opera, & si quantum ad substantiam à religionis virtute ad satisfaciendum pro peccatis nostris directa fuerint, & ordinata, minime tamen ab ipsa acceperunt moralem valorem, eamque perfectionem, & dignitatem cuius ratione ex rigurosa, & exacta iustitia fuerunt pro peccatis nostris satisfactoria. Hanc enim tantam dignitatem, & hunc tantum valorem ab ipsa tantum supposito operantis infinita dignitate, ipsa, fortalis, gratia mediante, participauerunt, ac proinde quantum

ad

ad istam rationem neque à religione neque ab alia virtute regulabantur, sed necessario, & inimpedibili morali effluxu ex ipso operante supposito in prædicta virtutum opera hęc isinita satisfactoria dignitas effluxit,& dimanauit,qđ in dubio sequenti tractabitur uberius.

Deinceps oportet dissoluamus argumēta à principio dubij proposita.Et primo argumento respondent nonnulli theologi Christū,saltē p se primo,nō satisfecisse deo cōi tribus personis, aut sibi ipsi;sed patri qui est alter ab ipso Christo.Probāt ex eo,qđ in sacris literis actiones Christi satisfactoriæ,& aliæ quæ ad opus nostrę redēptionis spectant specialiter referuntur ad patrē, ad eph. 2. per quē habemus accessū ad patrē, 1.Io.2.ad vocatū habemus apud patrē christū Iesum. Itē remittere, & condonare peccata ipse Christus patri attribuebat, Mat.11.& pater vester qui est in cælis dimittet vobis peccata vestra. Luc.23.pater dimitte illis nesciunt.n.quid faciunt.Similiter prēmiū æternę vitę bene operātibus cōferre, soli patri ipse Christus ascribit: sedere aūt ad dexterā vel ad sinistrā nō est meū dare vobis sed quibus paratū est à patre meo dixit christus Mat.20.& Io.12.si q̄s mihi ministrauerit honorificauit eū pater meus. Et his similia hntur q̄ plurima in literis sacris. Ceterū hęc sētētia falsa est,&improbabilis,quā cōiter ꝑinde reprobāt graues theologi, in cuius cōfutationē ego dico duo.

Primum,non est possibile ꝙ fiat satisfactio deo,aut alicui trinitatis personæ,quin fiat tribus ipsis personis diuinis. Probatur, satisfactio est cōpensatio pro offensa,& iniuria deo per peccatū illata,qua satisfactione placatur deus,& iniuriā sibi irrogatam cōdonat,at impossibile est deum placari,& cōdonare iniuriā, quin omnes,& singulę diuinæ personæ eamdē iniuriā dimittant,maneantq; placatę omnes,neq; vero intelligibile est,vnā aliqā personā placari,offensamq; remittere aliis nō eamdē iniuriā condonantibus,nā cū eadem sit in tribus personis maiestas,dignitas,& voluntas, intelligi nequit, ꝙ vna persona se offensam reputet à Petro, ab ipsoq; vindictā vellit sumere, & ꝙ alię personę sint placatę, condonauerintque Petro ipsis irrogatam offensam.Huius asserti contrarium nullus theologorum quem ego legerim affirmauit,sed neq; affirmare poterit integra catholica fide, quę nos docet in tribus sanctissimę trinitatis personis vnicā esse simplicissimā maiestatem,quæ si offenditur in vna persona,necessum est offendatur in aliis:vnam que eamdem esse in tribus personis voluntatem, quæ proinde si in vna persona condonat iniuriam diuinæ maiestati illatā, in tribus etiam personis necessum est illā quoq. remittat,& cōdonet.

Secundum assertum est.Satisfactio Christi siue etiam puri hominis non potest per se primo respicere aliquam unam trinitatis personam, sed ipsum deum tribus personis communem per se primo respiciat necesse est,& quasi secundario tres ipsas diuinitatis personas. Probatur

tur

tur. Satisfactio eo modo debet fieri deo, quo ipsa offensa & iniuria in deum fuit irrogata, sed offensa & iniurià quę in peccato quolibetr reperitur: immediate & per se primo respicit hunc deum tribus personis communem, & quasi secundario, & mediate tres ipsas diuinæ trinitatis personas. Ergo & satisfactio iuxta hunc modum fieri debet. Maior ex eo constat, quod satisfactio tollit inequalitatem quam inter offensorē & offensum culpa, & offensa constituit, vnde necessum est fiat iuxta ipsius offensæ modū, ita quod ei per se primo fiat satisfactio, cui offensa primo fuit irrogata, alias enim per satisfactionem non fieret perfecta equalitas, quam ipsa iustitiæ ratio postulat. Minor vero probatur. Per peccatum offenditur per se primo ipsa infinita bonitas, & diuina magestas, sed bonitas & magestas cum sint perfectiones dei essentiales & communes, per se primo conueniunt huic deo tribus personis communi, & quasi mediate, & secundario singulis trinitatis personis. ergo &c.

Confirmatur. Per peccatum per se primo offenditur deus prout est legislator illius legis quam peccator transgreditur. Sed deus pro vt est unus tribus personis communis legislator est, & totius naturæ rationalis gubernator. Nam cū gubernare, & condere leges, sint operationes dei ad extra, per se primo competunt deo, & non alicui trinitatis personæ, indiuisa enim sunt opera trinitatis ad extra.

Sed arguit quis. Aliquot sunt peccata quæ imparticulari committuntur cōtra aliquam diuinam personā, cuiusmodi est illud peccatū in Spiritum sanctum quod christus irremissibile esse dixit, & similiter peccatū infidelitatis Arrianæ specialiter personā filij offendit, eius diuinitatem negans. Ergo non est certum, id quod diximus offensam, quæ reperitur in peccato, per se primo, & immediate ad hunc deū tribus personis communem terminari, atq. adeo neq. verū esse potest, quod satisfactio in uniuersum per se primo fiat huic deo, sed bene stat quod fiat quandoq. per se primo, & in mediate alicui trinitatis personæ, illi videlicet ad quam per se primo offensa peccati attingit.

Respondetur, & primum dico hoc argumentū non habere locū in ipsa Christi domini satisfactione quæ principaliter respiciebat originalē culpam perquā non aliqua persona trinitatis in speciali offensionē accepit sed ipse deus tribus personis communis fuit offensus.

Secundo respondetur, ꝗ materialiter quidē, aliquot peccata respiciunt in particulari vnā, aut alteram trinitatis personā, formaliter tamen, id est, pro ut peccatū importat offensam & iniuriam, diuinæq. legis contemptū, qua sola ratione est satisfactionis materia, immediate respicit ipsum deum, & non aliquam specialem personam. Itaque sicut illa peccata quæ sunt contra proximum, homicidium furtum &c. immediate respiciunt ipsum proximum secundum pro-

prias

prias,& peculiares specificas differentias,vt obiectum aquo specificatur, at in ratione iniuriç, & offensç per pęnitentiam,& contritionem reparabilis, nō proximum,sed ipsum deum immediate respiciunt. ita in peccatis quę ex propriis, & essentialibus differentijs ad aliquam specialem trinitatis personam terminatnur, proportionabiliter est dicendum.

Ad argumentum,quod fecimus pro sententia contraria ex sacris scripturis desumptum,respondetur. Familiare esse sacris literis illa quæ communia sunt toti trinitati:& per se primo conueniunt deo vt deus est, si pertineant ad maiestatem & auctoritatem dei,tribuere personę patris per accomodationem,eo quod diuinitas reperitur in patre tanquā in principio non habente principiū. Et quoniā satisfacto per se primo respicit diuinam maiestatem offensam,id circo sacræ literæ satisfactionē ad scribunt patri,atque si illi per se primo fieret satisfactio. Alia etiam ratione Christus multa nostrę redéptionis opera in patrem retulit,nulla vel sui ipsius,vel Spiritus sancti mentione facta, qa filius ipse visibilis apparuit in carne:quod vidimus oculis nostris, quod audiuimus,& quod manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ anuntiamus uobis, inquit Ioan. 1. can. c. 1. Vidimusq. gloriam eius quasi vnigeniti a patre mirabili signorum,& doctrinæ fulgore corruscantem.Et Spiritus sanctus similiter,& in columbæ specie,& in linguis ignis,magno repentinoq. sono,atque alijs diuersis modis hominibus apparuit visibilis: vnde duæ istæ personæ visibile de semetipsis testimonium perhibuere. Persona autem patris, quia semper mansit visibilis,opus habuit (si ita fas est loqui) diuini verbi incarnati testimonio, quo pater gloriosa attestatione in hominum veniret notitiam. Sed præterea addo,quod in literis sacris aperte etiam affirmatur,satisfactionem deo factam esse,& ita Paulus 2.corint.5. dicit, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi,& paulo superius dixerat,omnia autem ex Deo,qui nos reconciliauit sibi. Et quidem in priori loco illud nomen deus, personaliter videtur accipiendum, vt idem polleat quod diuinum verbum: in posteriori autem (qui tamen in textu præcedit) essentialiter sumitur pro deo tribus personis communi, vt Chrysost. & Thophyla. ibidem animaduertunt. In quo sensu similiter capitur 1.ad Thimo. 2. Vnus enim deus, vnus & mediator dei,& hominū homo Christus Iesus, vt ibidem Chrysost. Beda,& Anselmus notarunt: & expressisime August. in prima enarratione Ps.29. Quid est mediatorem esse,inquit,inter deum & homines,non inter patrem & homines, sed inter deum & homines. Quid est deus? pater,filius: & spiritus sanctus. Idem Aug. eadem Pauli versans verba,lib.10.de ciuit.c.20.inquit,in quantum formam serui accipiens,mediator effectus est dei, & hominum homo Christus Iesus

eum in forma dei sacrificium cum patre sumat, cum quo & vnus est deus. Fauent Cyrillus lib.11.in Ioan.c.7.& in 5.tomo Actor. conc. Ephes.in declaratione anathematismi 10. Ambr.lib.3.de fide cap.5. Hieron.Ps.109.& Fulgent.lib.de incarnatione c 13. Remittere etiã peccata deo in sacris literis quandoque tribuitur, & ita petrus Act. 8.Symoni Mago dicebat,pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Quandoq. etiam ipsi christo tribuitur,& ita Marci 24. dicebat christus. Vt aũt sciatis quia filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata,&c.Colos.1. cõplacuit per eũ recõciliare omnia in ipsum. Pondera illam reciprocationem. In ipsum denotat enim quod satisfactio egrediens a christo in ipsum reuertebatur. Orig. citatus a. S. Tho. in catena super Ioan.c.19. dicit, quod in omnibus christi operibus glorificatus est ipse filius hominis deo glorificato in ipso.

Hac ergo solutione prætermissa,aliter respõdere oportet ad illud primum argumentum,in cuius solutione multi laborauerunt theologi,& nescio planè an satis fœliciter.

Sit ergo prima solutio,quod iustitia est ad alterum, & similiter satisfactio,quę est inter homines. Verumtamen satisfactio ad deum est alterius ordinis,quam Aristo. non cognouit. Et explicatur hoc in actu obedientiæ, & subiectionis personalis, quæ profecto secundum doctrinam Aristo. & ea, quæ naturaliter concipimus, semper sunt ad alterum, & tamen secundum fidem certum est, quod Christus obedit sibi ipsi,& subijcitur deo,a quo non distinguitur realiter.

Hæc tamen solutio, quam nonnulli assignarunt theologi, meritò improbatur ab alijs. Quoniam hęc conditio iustitiæ,nimirum,quod sit ad alterum,non ex sola Aristo. aut alterius cuiuspiam philosophi authoritete suam obtinuit certitudinem, sed ex ipsamet iustitiæ natura, quæ duo necessario flagitat extrema, neque enim intelligi valet,quod aliquis sibi ipsi iustus sit aut iniustus. Et simile iudicium ferendum est, in virtute obedientiæ: stultus enim esset qui diceret, ꝙ quis est sui ipsius dominus,aut sibimet ipsi seruus. Neq quidquam refert,ad prædictam solutionem stabiliendã, id quod eius authores dicũt,videlicet,iustitiã Christi erga deũ alteriꝰ esse rationis a iustitia, quæ inter homines versatur, hoc, inquã, nihil refert.Tũ quia licet in esse moralis dignitatis alteriꝰ sit rationis Christi satisfactio,& iustitia, ab ea quæ est inter purum hominem, & deum, nõ tamen specie differunt,in esse physico, vt ex superius dictis,& inferius dicẽdis constabit. ꝙ autẽ iustitia duo requirat extrema nõ ex morali perfectione, & dignitate,sed ex physica ipsius iustitię rõne prouenit(totũaũt id in p̃sentia physicũ vocamus quod ex intrinsecis principiis oritur,& nõ ex dignitate operãtis suppositi, ét-si quidpiã habeat moralitatis admixtũ.)

Nn Tum

Tum etiam quia quantumcumque iustitia Christi ad deum alterius sit rationis, & ordinis à iustitia humana, manifestissima ratio dictat, q debet inter duo extrema versari, & oppositum poterit clamorosa con tentione defendi, nulla tamen vel apparenti ratione sustentari. Et qui dem licet diuersæ sint rationis iustitia Christi, & iustitia puri hominis erga deum, necessum est tamen vt analogica saltem rationis unitate conueniant, & quod omnia quæ essentialiter in vna reperiuntur, in alia quoq. iustitia proportionabili ratione inueniamus. Nam si hæc verissime dici solent de virtutibus quæ deo sunt & creaturis commu nes, sapientia misericordia, charitate &c. nam infinitate & increabili tate exceptis, omnes proprietates increatæ sapientiæ accommodantur ad sapientiam creatam analogica quadam proportione. Quod si hęc de diuinis humanisq. virtutibus vere sentimus, quare de virtutibus Christo vt homini, & aliis hominibus communibus non omni cum veritate, & proprietate dicemus?

3ª sol. Est secunda solutio quæ asserit, dupliciter contingere, esse ad alterum, & physice & moraliter. Physice quidem alterum dicitur, quod est entitatiue, & suppositaliter diuersum, vt Paulus alter est à Petro. Moraliter vero alterum dicitur, quod habet alietatem quæ sufficit ad exercendum operationes, & commutationes morales, ita quod taliter sunt vnum, quod possent nihilominus has operationes exercere, & ter minare, atq. si essent diuersa supposita. Afferunt solutionis huius auto res exemplũ in patre & filio in humanis, inter quos, physice loquẽdo, non est perfecta diuersitas, quæ ad rationem iustitiæ sufficiat, & tamen inter patrem, & filium emancipatum constituerunt leges veram iustitiæ rationem, considerando filium vt extremum moraliter distinctũ à patre, id est, idoneum ad exercendum, & terminandum commutatio nes, & contractus ciuiles in quibus vera reperiatur iustitia. Hæc etiam solutio mihi non satis probatur, quia non percipio qua ratione posset saluari illa diuersitas extremorũ moralis, si inter ipsa extrema om nimoda sit naturalis, & physica identitas. Neq. adductum exemplum illam solutionem illustrat, cum pater, & filius, & si physicam quamdã conuenientiam habeant propter assignatam causam ex Arist. 5. Ethi. c. 6. desumptam, sunt tamen reuera duo supposita realiter distincta, quæ proinde extrema sunt apta nata fundare illam moralem diuersitatem per legem introductam, quæ ad rationem iustitiæ suffecerit. Quam sane diuersitatem nullatenus posset lex introducere, nisi prędicta naturali personarum diuersitate inter patrem, & filium supposita. Non enim posset lex veram iustitiæ rationem inter Petrum & ipsummet Petrum statuere. Posset quidem fortassis fingere, efficere autem nequaquam. Si ergo inter Christum & deum nullam veram, & physicam diuersitatem intelligimus, posset quidem fictione quadam dici

Chri-

Christum satisfecisse, & meruisse coram deo, at vere, & propriè id minime posset concedi. Nos autem contendimus saluare veram, at propriam, & meriti & satisfactionis rationem in studiosis Christi operationibus. Quocirca alia solutione eget prędictum argumentũ primũ.

Tertia solutio asserit, ad essentialem, imo ad perfectá iustitiæ rationem, non esse simpliciter necessariam distinctionem suppositorũ, sed satis esse distinctionem naturarum, & voluntatum. Nam ad hoc tantum necessaria est extremorum diuersitas in iustitia satisfactoria, & meritoria, vt sint diuersa iura eius qui satisfacit, & eius cui fit satisfactio, diuersaq. dominia eius qui meretur, & eius à quo meretur. Ad hoc autem sufficit sola naturarum, & voluntatum distinctio, nam ad hanc distinctioné consequitur diuersitas dominij, & iuris. Quoniam autem diuersæ substantiales naturæ, distinctęque liberæ voluntates, secundum naturæ ordinem, totamque ipsius facultaté, nequeunt in vno supposito, sed in diuersis dumtaxat reperiri: idcirco naturalis iustitia absolute requirit personalem diuersitatem. At supposito incarnationis mysterio, sicut in unica persona filij dei duæ reperiuntur substantiales naturę, duæque liberæ voluntates, humana, scilicet, & diuina, ita & reperitur vera iustitia absq. personarum diuersitate. Hęc solutio fortasis poterit ad bonum sensum redduci, sed in prima sui specie considerata falsa apparet omnino. Nam cum actiones sint suppositorum, & personarum, & non naturarum substantialium, quæ est sine dubio expressa Arist. sententia lib. 2. de anima. (quidquid Neoterici quidam contendant) dicentis quod humanitas neq. net, neq. flet, sed homo, si omnino secludimus in Christo suppositorum distinctionem, concedendum est, quod vnus & idem est qui satisfacit, & cui fit satisfactio, & quod vnus & idem à se ipso meretur præmium: quod certe intelligibile apparet. Nã quod quis ius habeat iustitiæ erga semet ipsum, & quod eiusdem ad se ipsum sit vera, & realis iustitiæ æqualitas, sitq. vnus sibi ipsi stricto iustitiæ commutatiuæ titulo obligatus, recta ratio non patitur. Quare ad aliam transeamus vero similiorem solutionem, per quam tertiã hanc, quam modo impugnabamus solutionem, ad verum reuocabimus sensum. Imo & secundam solutionem quam vt minus probabilem reiecimus, per quartam sequentem solutionem poterimus reducere ad probabilem intelligentiam.

Quarta ergo solutio est, quod diuinum verbum licet sit secundum rem vnum & simplicissimum suppositum, est tamen secundum rationem duplex, diuinum, scilicet, & humanum. Nam qua ratione terminat diuinam naturam, verum est & reale diuinum suppositum, qua vero ratione naturam humanam substantialiter terminat, & sustentat, vere quoque, & realiter est humanum suppositum. Quę realis denominatio, quam verbum in tempore cum factum est caro acquisiuit, non

fundatur in aliqua reali mutatione ipsius diuini verbi, sed in mutatione reali humanitatis à verbo assumptæ, & personaliter terminatæ: quæ realis humanæ naturæ passiua immutatio suffecerit, vt verbum realiter denominetur humanum suppositum. Quemadmodum deus realiter denominatur dominus, & realiter denominatur creator, absq. vlla sui reali mutatione, propter realem mutationem creaturarum. Tunc ergo dicitur ad argumentum, quod propter hãc geminam suppositi rationem potest in Christo reperiri iustitia, quæ vere dicitur esse ad alterum, nam est inter duo supposita secundum rationem distincta, humanum scilicet & diuinum, ita quod Christus prout est suppositum humanum satisfecit sibi ipsi: prout est diuinũ suppositum. Quod Aug. lib. 10. de ciuit. c. 20. verbis docuit apertissimis.

Sed insurget quis aduersus hanc solutionem, in hunc modum illam inpugnans. Iustitia importat æqualitatem quę est realis habitudo transcendentalis, quam & concomitatur prædicamentalis relatio vera & realis, sed vtraq. hæc habitudo poscit extrema realia, & realiter distincta, vt ex Arist. in predic. ad aliquid & in lib. 5. Meth. solent colligere peritissimi Metaphisici, grauesq. phylosophi. Ergo vt in Christo reperitur vera satisfactoria iustitia, qua ipse, vt humanum suppositum sibi ipsi satisfaceret vt supposito diuino, necessaria erat realis duorum suppositorum distinctio, ita quod non satis est quod sit duplex suppositum reale, sed necessum erat vt vnum realiter distingueretur ab alio, sicut inter partes eiusdem suppositi nequit reperiri habitudo & relatio realis, quia licet veram habeant realitatem partialem, non tamen sunt inter se realiter distinctæ. At distinctio realis suppositorum, fidei veritati repugnat, qua credimus vnum & idem simplicissimum suppositum, puta, diuinum verbum, deum esse & hominem, humanum suppositum & diuinum. Imo licet libere fateamur geminam esse in Christo rationem suppositi, quarum altera est humanum, & altera diuinũ suppositũ: non eadem tamen libertate cõcedi debet duplex in Christo esse suppositum, nisi addamus illam limitationem, scilicet, secundum rationem. Nam in priori locutione importatur distincte ipsa rationis diuersitas, quia vox illa, ratio, intellectum respicit distinctionis constitutiuum. In posteriori vero enuntiatione nulla vox ponitur, quæ ad distinctionem per intellectum factam referri possit. Et ideo realem denotat suppositorum distinctionem. Quam fides non admittit. Huic replicæ quæ totam istus rei difficultatem attingit. Respondeo primum. Quod ad ueram & realem iustitiæ rationem, realemque eius habitudinem, est quidem necessaria aliqua suppositorum diuersitas, vt possimus signare personam satisfacientem aliquo modo in ratione personæ distinctam

à persona

à persona cui fit satisfactio, non tamen oportet, quod ipsa personalis diuersitas sit realis, ita vt constituat duas personas realiter distinctas. Est tamen necessarium vt reperiantur diuersæ substantiales naturæ, essentialiter distinctæ, vt ratione vnius illud vnicum reale suppositum, prout est suppositum vnius naturæ, & prout exercet officium talis suppositi, satisfaciat sibi ipsi pro ut suppositum est alterius naturæ, & pro ut talis suppositi officium exercet. Nam hac diuersitate naturarum substantiali constituta, illud suppositum realiter vnum, & duplex secundum rationem, capax est diuersi dominij & diuersi iuris, potest que proinde ibi reperiri vera realis iustitiæ æqualitas, & habitudo. Non enim ad huiusmodi relationem, & habitudinem, requiritur realis suppositorum distinctio, sed satis fuerit substantialis naturarum diuersitas, quoniam ipse naturæ sunt proxima fundamenta, & subiecta huius relationis. Et quidem licet forsam non inepte contendat Metaphysicus, quod vnum, & idem suppositum non potest ad semetipsum referri relatione reali, etiam si diuersis formis specie distinctis realiter actuetur, V. c. licet albedo, & dulcedo quæ sunt in eodem subiecto, V. c. in lacte possint mutuo referri relatione reali, vt referuntur fortasis relatione dissimilitudinis specifice, ipsum tamen subiectum non ad semetipsum hac reali relatione refertur. Quamuis, inquam, hoc non irrationabiliter dicatur, id tamen limitandum est ad relationes purè physicas, nam in moralibus aliud omnino est iuditium. Nam satisfuerit, quod suppositum per diuersas liberas voluntates, duplicis suppositi exequatur offitia, ut in ipso diuersa iura, diuersaque dominia consurgant, possit que esse satisfaciens, & vt ita loquamur, satisfactum, sitque præmiator, & meritorie operans. Huius rei aliquale habemus exemplum in mercatore, qui pars est in duabus societatibus mercatorijs, quarum altera alteri societati deberet mille, nam tunc mercator ille quatenus est pars vnius societatis, ex iustitia posset illud debitum, aut partem eius soluere sibi ipsi prout est alterius societatis pars. Dixi hoc esse aliquale exemplum: Quoniam certe non continet similitudinem exactam, cum mercator ille ut est debitricis societatis pars, non tam sibi ipsi quam alteri societati soluat, quæ societas realiter ab ipso simpliciter differt, & si solutio mediate & inadequate ad ipsum quoque pertineat tanquam ad huius creditricis societatis partem. Esset quidem hoc exemplum satis accommodum, si deus vt deus, quem per se primo Christi satisfactio respicit, realiter distingueretur à diuinis personis, nam tunc sicut ille mercator per se primo soluit societati realiter distinctæ ab ipso, quæ distinctio in primario termino

sufficit

LI.

sufficit fundare rationem iustitiæ, ita Christus per se primo satisfaceret deo à se realiter distincto, tanquam primario termino quē ipsa respicit satisfactio, & secundario, mediate, & inadęquate sibi ipsi, vt diuinitatis supposito, satisfaceret, sicut mercator prædictus mediate, & inadæquate sibi ipsi soluit. Verum cum deus à persona verbi nulla reali distinctione secernatur, prędictū exemplum magna ex parte deficit. Hoc quidem mirum, nam mirabilius esset si omni ex parte quadraret, cum de incarnationis mysterio verissime dictum sit ab Augu. in epist. ad Volusianum, quod si exemplum haberet non esset singulare, quod similiter ijs quæ per se indicibilem ipsam verbi incarnationem sequuntur, rationabiliter est accomodandum.

Ex his quæ in nostra hac prima solutione diximus, possent solutiones secunda, & tertia superius assignatę, ad probabilem reduci intelligentiā, & sensum. Vtraque in eo tantū deficere videtur, quod nullam in Christo considerat suppositorum distinctionem, ad rationem iustitiæ fundandam, sed ad solam diuersitatem naturarum confugit, reduceturque vtraque ad legitimum sensum, si dicamus, necessariam fuisse essentialem naturarum diuersitatem, non autem realem distinctionem suppositorum, sed quod fuit tamen necessarium, vt essent duo supposita secundum rationem distincta, exerceretq. illud vnū suppositum duorum suppositorum officia. Quod ita in præsentia cōtingere, facillimū erit fide supposita suadere: nam verbum eatenus pro hominum peccatis satisfecit, quatenus erat verus homo, seu vt verius dicā, deus homo, idest, prout, verbum humana natura, humanis quę eius vtebatur potētijs, deo se subijciens, & humilians, in quo certe verbum non tam se gessit vt deum, quā vt verum humanitatis suppositum, &, vt ex inferius dicendis, constabit: ita se gessit (quod attinet ad ipsam satisfactionis rationem, & vim) atque si neque intellectu diuino, neque diuina voluntate polleret. Cæterum satisfactionem eamdem eatenus acceptauit dumtaxat, quatenus verus deus est patri diuino coæqualis. Neque in acceptatione ista humanis fuit vsus potentijs, sed tantum diuinis toti trinitati communibus, intellectu, voluntate, omnipotentia, &c. vnde, prout acceptandi satisfactionem diuinum personę offensæ exercuit officium, per accidens ei se habuit humanitas cum suis omnibus humanis potentijs, &c.

Ad primam confirmationem neganda est sequella, nam ad rationem satisfactionis duo saltem sunt necessaria in extremis inter quæ fit. Alterum est substantialis duarum naturarum diuersitas, vt diuersitas dominij, & iuris constare possit. Et Alterum distinctio suppositorum saltem secundum rationem, iuxta modum paulo ante à nobis expositum, vt non sit omnibus modis idem satisfaciens, & cui fit satisfactio, quorum vtrumque deest in partibus eiusdem suppositi.

Ad

Ad secundam confirmationem primo respondetur, quod ad rationem iustitiæ, requiritur quidem, quod sit ad alterum, non tamen satisfactionis, aut cuius suis alterius actus iustitiæ perfectio sumitur ex eo, quod est esse ad alterum, sed ex ratione obiecti, & materię circa quã versatur. Vnde cum in satisfactione Christi saluetur ea extremorum diuersitas, quæ satis est ad essentialem satisfactionis rationem, parũ retulerit ad eius perfectionem, quod sit minor diuersitas inter huius satisfactionis extrema, quam in ea satisfactione quam Petrus exhibet Paulo. Nam quid obsecro distinctio extremorum potest ad dignitatem conferre? Hæc solutio mihi sufficiens apparet, & legitima. Sed potest responderi secundo. Quod satisfactio Christi non habet perfectam rationem iustitiæ, si attendamus rationem genericam iustitiæ quæ est communis omnibus partibus iustitiæ, scilicet, religioni, obedientiæ, iustitiæ commutatiuæ, distributiuæ, & legali, penitentiæ, & liberalitati, &c. quæ omnes cõueniunt in hoc quod est esse ad alterum, vt in ratione generica. Cæterũ in ratione particulari, & specifica quæ desumitur ex ratione debiti, & ex æqualitate, Christi satisfactio fuit perfecta, & consumata. Et quidem non est inconsuetum, quod aliquid excedat in ratione specifica: & quod in ratione generica minorem habeat perfectionem vel e contra. V. c. theologia in ratione generica scientiæ, exceditur a mathematicis, at in ratione specifica ipsa Theologia quam plurimum mathematicis præstat. Similiter cęlum in ratione generica corporis forte præstat homini, in ratione vero specifica excedit homo.

Ad secundum argumentum respondeo, Christi satisfactionem neque legalis neque distributiuæ iustitię fuisse opus, vt hoc secundo argumento conuincitur: fuit autem operatio secundum substantiam à virtute religionis elicita. Formalissime tamen considerata, idest, secundum eam moralem dignitatem quam ab operante desumebat, quandã excellentis iustitiæ cõmutatiuæ rationem induebat, iuxta doctrinam à nobis in secunda conclusione tradditam. Sed tunc vrget argumentum istud secundum quatenus inæqualitatẽ inter satisfacientem, & eum cui satisfactio fiebat, nobis opponit. Cui respondeo, & est summo opere pro tota hac materia notanda solutio, quod formaliter, & ex primaria tum operis, tum operantis intentione omnis humana Christi operatio erga deum cuiuscumque esset virtutis, procedebat vt ab inequali, & inferiori, nam procedebat à Christo, vt homine, & à diuino supposito non vt diuino, se vt humano, idest, vt exercente officium humani suppositi accomodando se admodum operandi humanitatis, & potentiarum ac virtutum eius, Iuxta id quod dicebamus paulo superius. Et hoc constat manifeste in vniuersis virtutũ siue infusarum, siue acquisitarum actionibus, nam humilitas, obedientia, reli-

gio, & virtutes reliquæ cum suis actionibus intrinsice, & essentialiter important inferioritatem in operante respectu dei. Sed tamen quasi secundario, & concomitanter insurgebat quædam æqualitatis ratio in huiusmodi operationibus, eo quod licet procederent a supposito prout humano, & ex cõsequenti prout inferiori, tamẽ erat re ipsa suppositum diuinum deo æquale, & tota ratio iustitię quam agnoscimus in Christi satisfactione, & merito ad hanc æqualitatem pertinet, & ad hanc quasi secundariã, & consequentem operationis dignitatẽ. Et quidem ex eo, quod Christus ex primaria intentione operabatur vt inferior, & minor deo, nihil diminuebatur ab huiusmodi operationis valore, qui ex personali dignitate ad ipsam humanam operationẽ deriuabatur, quin potius ratione quadam ipsum augebat valorem, & speciali quadã estimatione ipsam Christi operationem dignam corã deo reddebat. Nam quod persona tantæ dignitatis qualis est Christus humilis esset, & obediens, sicut ad excellentiam maiestatis dei, eiusq; gloriam spectabat, ita & speciali ratione ipsam operationem deo gratiorem, & magis acceptam reddebat. Cui doctrinæ attestatur aperte, & id quod habetur eccle. 3. qnanto magnus es humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia dei solius, & ab humilibus honoratur. Et id quod Chrstus ipse Ioa. c. 8. ait, ego gloriam meã non quęro, est qui quęrat, & iudicet. Et id tandem, quod dicit Paul. ad philip. 2. de Christo, quod cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est, se esse æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Et mox subiunxit, humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, propter quod & deus exaltauit illũ, &c. Expendantur bene hæc testimonia, & eorum verba, & constabit, quod Christi humiliatio valde contulit ad gloriosam eius exaltationẽ Cui non disentit, id quod Paul. ad heb. c. 5. dicebat, christum exauditum fuisse a deo pro sui reuerentia. Hunc locum in duplici sensu intelligunt graues sacrorum bibliorum interpretes. Quorum primus qui directe nostro intento deseruit, is est, quod quia Christus deo humilẽ reuerentiam exhibuit, idcirco ab ipso fuit exauditus. Voluit enim deus, vt Christus prius corã ipso humilem & reuerentẽ se gereret, quã ipsum exaudiret, quod, ni fallor, insinuauit ipse Christus cum Ioanni Baptistæ eum baptizari prohibenti, & existimanti dedecere Christi maiestatem, vt tam se exhiberet humilem, quod quasi vnus ex peccatoribus, cum esset ipse inocentiæ candor, baptismali aquæ subiiceretur, respondit; sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Itaque iustitia Christi coram deo, in eius humilitate fundamentum habuit. Neque refragatur huic doctrinæ, id quod ipse Christus. ps. 2. dicebat, dominus dixit ad me, &c. postula me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam Humilis debuit Christi petitio pręcedere ipsam

 ditissimæ

ditissimę hæreditatis traditionem, non secundum æqualitatem fuit agendum cum deo, sed humili oratione impetrandum. Alter sensus Paulini testimonij est, Christi dignitati quasi debitam ex iustitia reuerentiam exhibitam fuisse a deo. Qui posterior sensus priori minime contradicit, quia, vt ex dictis constat, ipsa humilis Christi deprecatio speciali quodam iustitiæ titulo debitam ipsi effecit prædictam reuerentialem dei exauditionem. Chrysost. Theophil. & alij non pauci secundam istam adhibent expositionem.

Ad primam secundi argumenti confirmationem, neganda est sequella. Non enim ponenda est in Christo virtus commutatiuę iustitiæ erga deum: tum quia, vt dicebamus, circa secundam conclusionem, si hæc virtus reperiretur in christi anima, quoties christus illa vteretur, per se primo & ex intentione operantis, & operis operaretur vt æqualis deo, quia virtutis iustitiæ commutatiuæ ratio id expostulat, est enim virtus æqualis ad ęquale. Quàm vero sit falsum christũ tali modo fuisse operatum, ex multis quæ diximus, satis constat. Tum etiam cum illa æqualitatis ratio & infinitæ dignitatis se haberet in christi operationibus, quasi secundario, & consequenter, & veluti ex materiali dignitate suppositi operantis ortum habens, nulla debuit virtus in christi anima constitui, ad quã pertineret hæc æqualitas, & dignitas operationum christi tanquam ad propriam regulã: non enim constituenda est regula, & mensura alicuius operationis, respectu eius perfectionis, & dignitatis, quam prædicto modo, idest, concomitanter, & ex materiali dignitate suppositi operantis participat. Et quidem si poneretur in Christo virtus commutatiuæ iustitię, respiceret per se primo Christi operationem secundum prædictam moralẽ perfectionẽ, & æqualitatẽ à diuino supposito deriuatam, quia æqualitas pertinet ad essentialẽ, & primariam huius virtutis rationẽ. At nulla virtus pertinens ad Christum, prout est homo, & humanum suppositum, potuit per se primo hanc cum deo æqualitatem attendere, nam Christus hac ratione minor est patre, vt sua ipse sponte fassus est Ioa. c. 14. Pater, inquiens, maior me est. Quod si quis ita arguat contra hanc solutionem, & contra doctrinam superius traditã. In omni satisfactione, qua offensor satisfacit, & compensat offenso pro iniuria, & offensa, quam ipsi intulit, reperitur humiliatio, & subiectio offensoris ad offensum: & saluatur nihilominus ibi iustitiæ cõmutatiuę ęqualitas, & dicitur illa satisfactio inter æquales versari. Ergo humiliatio & subiectio, qua Christus pro nobis satisfaciens deo se humiliauit, & submissit, neque æqualitatem iustitiæ cõmutatiuæ debitam, neque vero ipsam commutatiuæ iustitiæ virtutem abstulit. Respondetur. Quod is qui inter homines pro offensa, qua alterum offendit, satisfacit, humiliatur quidem coram eo, ipsiq. subijcitur, se-

cundum quid dumtaxat, nimirum ratione iniuriæ, & offensæ, per quã secundum iustitiæ leges relictus fuit ipsi subiectus, contraxitq. debitum ad se humiliandum, & subijciendum ei, offerens loco sufficientis satisfactionis subiectionem hanc, & humilitatẽ. At in omnibus aliis, vt æqualem se gerit: & ob id ex iustitia commutatiua satisfacit. At Christus non solum ratione offensæ, & iniuriæ, quę fuit in humani generis peccato deo suijbciebatur debitum reddens honorem: sed etiã ratione humanitatis, propter quam & vt exercebat humani suppositi officium, seruus erat, & inferior.

Secunda confirmatio nulla nos difficultate præmit, cum constet ex dictis in Christo virtutem cõmutatiuæ iustitię locũ nõ habuisse. Sed præterea dico, quod autores qui uirtutem commutatiuæ iustitiæ in Christi humanitate constituunt, ita poterunt hanc confirmationem dilluere, nimirum, quod humanitate Christi à diuino verbo separata, non maneret formalis ratio commutatiuæ iustitię, & proprii eius obiecti, quia non maneret æqualitas inter ipsam humanitatem, eiusque naturale suppositum, & deum, imo talis æqualitas esset impossibilis, vnde neque permanere posset ipsa iustitiæ commutatiuæ virtus, neque vero mirum esse debet alicui, quod gratia in Christi humanitate verbo vnita explicet se per naturalem resultantiam in hanc iustitiæ commutatiuæ virtutem, quem tamen effiluxum sub trahat soluta unione verbi cum humanitate propter incapacitatem subiecti: humanitas namque à verbo separata est huius virtutis incapax. Quemadmodum omnes, qui bene sapiunt, fateri tenẽtur, quod gratia in Christi humanitate non se explicuit in virtutem pænitentiæ, eo quod humanitas coniuncta verbo, sicut est peccati incapax, ita & pænitentiæ virtutis, si tamen verbum humanitatem relinqueret, mox eadem habitualis gratia naturali quodam effluxu exprimeret pænitentiæ virtutem, eamque causaret in ipsa relicta humanitate.

Ad tertium respondetur. quod licet pater, & filius in humanis duo sint realiter distincta supposita, ob quam causam civilis lex veram potuit iustiam introducere inter patrem & adoptatum filium, quod animaduerti superius: non tamen est totalis & completa naturarum inter eos diuersitas etiam numerica, eo quod filius est aliquid patris, & ob hanc causam non reperitur naturalis iustitia inter patrem, & filium. At in Christo diuersitas totalis reperitur naturarum, & cum ratio iuris, & dominij in ipsa fundetur natura, licet nõ realis sed rationis suppositorum sit in Christo diuersitas, bene intelligitur reperiri posse ius commutatiuæ iustitiæ, inter Christum vt suppositum humanum, & semetipsum vt est diuinum suppositum, & eadem ratione huismodi commutatiuæ iustitiæ ius reperitur inter Christum &

deum

deum, & à fortiori esse potest inter Christum & patrē, cum sint duo supposita distincta realiter. Causa breuitatis alios prætermitto titulos, qui iustitiam commutatiuam inter patrem, & filium inhumanis impediunt, quorum princeps fortasis est titulus gratitudinis, nā omnia quæ filius habet, hoc titulo suis debet parentibus. Vnde vulgatum est illud, quod diis, & parentibus par gratia referri nequit,

Quartum argumentum dilluit sufficienter solutio inter arguendum assignata. Ad replicam vero quam ei obiecimus, respondeo, quod cum specifica peccatorum mortalium diuersitate quæ ex diuersis formalibus obiectis desumitur, saluatur illa ratio vniuersis mortalibus peccatis communis, puta, quod omnia sunt iniuriosa deo, & quantum in ipsis est totaliter demolliuntur ipsam dei maiestatem, & excellentiam, diuinumque eius lædunt honorem: itaque si non effectiue, affectiue tamen mortale peccatum ipsam veri dei totam machinatur destructionem, quæ pro inde iniuria contra diuinum, & incōmutabile bonū admissa iusta fuit Christi satisfactione reparanda.

Quintum argumentum & vltimum, ex his quæ dicebamus circa secundam conclusionem manet sufficienter solutum, breuiterque respondeo illi: quod in Christi satisfactione deo pro nostris peccatis exhibita, multa interuenerunt diuersarum virtutum opera, quę licet secundum pæculiares formales rationes adiuersis regularentur, & elicerentur virtutibus, in ea tamen ratione formali sub qua satisfactoria fuere, ab vnica religionis virtute imperabantur, & regulabantur. Habuit enim virtus religionis in Christo ad nostra expiandum peccata, eum locum quem habet in nobis pęnitentiæ virtus, perquam à propriis mundamur peccatis, & ab statutu iniustitię, ad iustitię statum reducimur.

Quo loco obiter aduertat theologus, quod si per actum pęnitentiæ is qui iustificatur nihil intenderet, & aliud, quam deo pro offensa, & iniuria in ipsum irrogata satisfacere, non oporteret constituere in illo virtutem pænitentię, à virtute religionis distinctam vt Caietan. & alii non pauci censuerunt theologi, eiusdem namque virtutis religionis interest, reparationem facere in honore dei læso per iniuriam diuinę maiestati irrogatā, cuius interest ipsam dei excellentiā religioso affectu colere & venerari, nam eadem est contrariorum ratio, & eiusdem virtutis est promouere bonum, & eius contrarium impedire & repellere. At quia pænitentiæ actus, vt autor est. S. Th. 3. p. q. 85. a. 2. simul intendit duo, & satisfactionem proportionabilem deo pro offensa peccati offerre, & ipsum peccatum per modum cuiusdam emendationis & correctionis ab anima profligare, id circo non sufficerit religionis virtus, ad quā totalis iste effectus nō pertinet. Vnde nęcessario fuit cōstituēda in nobis pęnitētię virtus, q̄ per se primo

hunc respiciat effectum, & finem. Quoniam vero in Christo non habuit locum illa posterior ratio quæ ad emendationē, & correctionē, ad expulsionem que peccati ab anima pertinet, sed prior ratio dūtaxat, quæ consistit in compensatione pro offensa, & iniuriæ diuinæ maiestati irrogata, idcirco non ad pænitentiæ virtutem, sed ad religionē spectauit & proprium actum, & multa aliarum virtutum opera in hāc compensationem referre: ac proinde Christi satisfactio fuit formaliter religionis actus quantum ad substantiam, nam quantum ad moralem perfectionem ex dignitate suppositi operantis prouenientē iustitiæ potius commutatiuæ, quam religionis rationem induit, vt dicebam superius. Religionis enim virtus non æqualitatem in ter operantem, & deum constituit, fundatur enim eius essentialis ratio in titulo inferioritatis, & subiectionis, qua creatura suum tenetur recognoscere creatorem. Vnde in Christi satisfactione, geminam debemus speciem comentari: Alteram religionis, & alteram commutatiuę iustitiæ. Et prior quidem specifica ratio posteriori subijcitur, & quasi materialiter substernitur Et hæc de prima dubitatione sufficiant.

Secundum dubium.

Secundum dubium in hoc articulo disputandum illud est, Num Christi satisfactio fuerit simplleiter infinita. In dubio præcedenti expli cuimus qua ratione Christi satisfactio fuerit ad alterum, fueritque inter æquales, quæ sunt duæ conditiones ad iustitiam secundum communem rationem requisitę. Quibus benepensatis definiuimus Christi satisfactionem ad comuutatiuam iustitiam pertinuisse. Deinceps vero explicandum erit, an commutatiuæ iustitię ratio in Christi satisfactione perfecta fuerit, & exacta. Ita vt non solam prędictæ iustitiæ essentiam, sedet summum etiam perfectionis gradum attigerit, quod duobus sequentibus dubijs est a nobis exponendum. In quorum primo quod est in huius articuli ordine secundū, explicare conabimur Christi satisfactionem in ratione satisfactionis infinitam fuisse, & radicem ex qua huiusmodi infinitas ad Christi fuit satisfactionem deriuata.

An Xpi satisfac. fuerit infiniti valoris

Dubitatio igitur est à nobis examinanda. Num Christi satisfactio infiniti fuerit valoris Quæ dubitatio, alterum videtur præsupponere, & alterum inquirit. Inquirit sane id quod in specie proposuimus, nū, videlicet, valorem habuerit infinitum ipsa christi satisfactio. Id autē præsupponere videtur, quod si Christi satisfactio non fuit infinito valore prædita, minime esse potuerit perfecta, & æquiualens satisfactio. Quo circa vtrumque sub eadem disputationis serie in præsenti dubitatione explicabimus.

Sit ergo primum argumentum quo probatur infinitum valorem non fuisse in Christi satisfactione necessarium, vt esset ęquiualens, & perfecta satisfactio. Offensa quæ in peccato primi parentis, pro quo

potissimum

potissimum Christus satisfecit, nō fuit infinita in ratione offensę, ergo neque fuit necessarius infinitus valor in satisfactione Christi, vt esset æquiualens & perfecta satisfactio. Consequentia apperet euidens. Nā perfectio, & æquiualentia satisfactionis pensanda est penes habitudinem, & proportionem ad offensam. Vnde si offensa pro qua fit satisfactio, infinita non est in ratione offensę, vt satisfactio perfecta sit, & æquiualens, non indigebit infinito valore. Sed antecedens probatur. Offensa quæ inerat illi peccato, non ex eo, fuit infinita, quia erat contra deum infinitum bonum, sed ex nulla alia radice oriri potuit eius infinitas, ergo, &c, Probatur maior, infinitas obiecti nō sufficit tribuere infinitatē actui, nisi cū actus est adęquatus ipsi obiecto, quod simul sic explicatur, & probatur. Quamuis dei bonitas infinita simpliciter sit, nō tamē quilibet charitatis actus, qui est huius īfinitæ charitatis dilectio, est simpliciter infinite bonus in ratione charitatis & dilectionis, sed ille tantum charitatis actus, quo diligitur summū bonū quantum diligibile est, qualis est solus ille actus quo deus suā diligit bonitatē. Et in visione beatifica proportionabile potest afferri exemplum. Nā illa sola infinita est simpliciter in ratione beatificæ visionis, qua videtur deus & cognoscitur quantum est visibilis & cognoscibilis. Sed per peccatum primi parentis diuina bonitas non fuit offensa quantū est offendibilis, nam alio grauiori peccato potuit magis offendi, grauius enim offensa fuit diuina bonitas per peccatum traditionis, quo Iudas tradidit Christum, & peccatis eorum qui ipsum Christum crucifixerunt. Et ratio huius rei etiam est manifesta, quia summa bonitas eo actu dumtaxat summe potest offendi, & quantū est offendibilis, quo summè odio habetur tanquam summum malum: quæ summa odij ratio non reperta fuit in illo Adæ peccato: ergo &c.

Confirmatur. Ex cōtaaria sententia sequeretur omnia peccata mortalia æqualis esse grauitatis, nam in omni peccato erit infinitas offensionis dei: quia per quodcumq. mortale peccatum infinita dei bonitas offenditur. Consequentis autem falsitatem non est huius loci ostendere, sed præsuponere ex communi theologorum doctrina. in 2. d.42. legatur ibidem. S.th.q.2.2.5, & 12.q.73, ar.2.

Secundum argumentum quo directe probatur pars negatiua huius dubij. Valor simpliciter infinitus ille tantum esse potest, qui est summus, & maximus in genere valoris, & qui eminenter saltem omnē alium valorem inferiorem contineat. Sed Christi satisfactio non habuit hunc summnm, & maximum nalorem non ergo fuit valoris infiniti, atq. adeo neque infinita satisfactio. Minor probatur. Diuina bonitas multo maioris est valoris, & dignitatis quam qualibet Christi operatio, imo actiones ipsæ dei ad intra, generatio verbi, processio Spiritus sancti infinito valore exuperans quamcumque humanam

prias,& peculiares specificas differentias,vt obiectum aquo specificatur, at in ratione iniurię, & offensę per pęnitentiam,& contritionem reparabilis, nō proximum,sed ipsum deum immediate respiciunt. ita in peccatis quę ex propriis, & essentialibus differentijs ad aliquam specialem trinitatis personam terminatnur, proportionabiliter est dicendum.

Ad argumentum,quod fecimus pro sententia contraria ex sacris scripturis desumptum,respondetur. Familiare esse sacris literis illa quæ communia sunt toti trinitati:& per se primo conueniunt deo vt deus est, si pertineant ad maiestatem & auctoritatem dei,tribuere personę patris per accomodationem,eo quod diuinitas reperitur in patre tanquā in principio non habente principiū. Et quoniā satisfacto per se primo respicit diuinam maiestatem offensam,id circo sacræ literæ satisfactionē ad scribunt patri,atque si illi per se primo fieret satisfactio. Alia etiam ratione Christus multa nostrę redēptionis opera in patrem retulit,nulla vel sui ipsius,vel Spiritus sancti mentione facta, qa filius ipse visibilis apparuit in carne:quod vidimus oculis nostris, quod audiuimus,& quod manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ anuntiamus uobis, inquit Ioan. 1. can. c.1. Vidimusq. gloriam eius quasi vnigeniti a patre mirabili signorum,& doctrinæ fulgore corruscantem.Et Spiritus sanctus similiter,& in columbæ specie,& in linguis ignis,magno repentinoq. sono,atque alijs diuersis modis hominibus apparuit visibilis : vnde duæ istæ personæ visibile de semetipsis testimonium perhibuere . Persona autem patris , quia semper mansit visibilis,opus habuit (si ita fas est loqui) diuini verbi incarnati testimonio , quo pater gloriosa attestatione in hominum veniret notitiam. Sed præterea addo,quod in literis sacris aperte etiam affirmatur,satisfactionem deo factam esse,& ita Paulus 2.corint.5. dicit, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi,& paulo superius dixerat,omnia autem ex Deo,qui nos recōciliauit sibi . Et quidem in priori loco illud nomen deus, personaliter videtur accipiendum , vt idem polleat quod diuinum verbum : in posteriori autem (qui tamen in textu præcedit) essentialiter sumitur pro deo tribus persōnis communi, vt Chrysost. & Thophyla. ibidem animaduertunt . In quo sensu similiter capitur 1.ad Thimo. 2. Vnus enim deus, vnus & mediator dei,& hominū homo Christus Iesus , vt ibidem Chrysost. Beda,& Anselmus notarunt : & expressissime August. in prima enarratione Ps.29. Quid est mediatorem esse,inquit, inter deum & homines,non inter patrem & homines , sed inter deum & homines. Quid est deus? pater,filius: & spiritus sanctus . Idem Aug eadem Pauli versans verba,lib.10.de ciuit.c.20.inquit,in quantum formam serui accipiens,mediator effectus est dei, & hominum homo Christus Iesus

cum in forma dei sacrificium cum patre sumat, cum quo & vnus est deus. Fauent Cyrillus lib.11.in Ioan.c.7.& in 5.tomo Actor. conc. Ephes.in declaratione anathematismi 10. Ambr.lib.3.de fide cap.5. Hieron.Ps.10).& Fulgent.lib.de incarnatione c 13. Remittere etiã peccata deo in sacris literis quandoque tribuitur, & ita petrus Act. 8.Symoni Mago dicebat,pænitentiam age ab hac nequitia tua, & roga deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Quandoq. etiam ipsi christo tribuitur,& ita Marci 24. dicebat christus. Vt aũt sciatis quia filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata,&c.Colos.1. cõplacuit per eũ recõciliare omnia in ipsum. Pondera illam reciprocationem. In ipsum denotat enim quod satisfactio egrediens a christo in ipsum reuertebatur. Orig. citatus a. S. Tho. in catena super Ioan.c.19. dicit, quod in omnibus christi operibus glorificatus est ipse filius hominis deo glorificato in ipso.

Hac ergo solutione prætermissa,aliter respõdere oportet ad illud primum argumentum,in cuius solutione multi laborauerunt theologi,& nescio planè an satis fœliciter.

Sit ergo prima solutio,quod iustitia est ad alterum, & similiter satisfactio,quę est inter homines. Verumtamen satisfactio ad deum est alterius ordinis,quam Aristo. non cognouit. Et explicatur hoc in actu obedientiæ, & subiectionis personalis, quæ profecto secundum doctrinam Aristo. & ea, quæ naturaliter concipimus, semper sunt ad alterum, & tamen secundum fidem certum est, quod Christus obedit sibi ipsi,& subijcitur deo,a quo non distinguitur realiter.

Hæc tamen solutio, quam nonnulli assignarunt theologi, meritò improbatur ab alijs. Quoniam hęc conditio iustitiæ,nimirum,quod sit ad alterum,non ex sola Aristo. aut alterius cuiuspiam philosophi authoritete suam obtinuit certitudinem, sed ex ipsamet iustitiæ natura, quæ duo necessario flagitat extrema, neque enim intelligi valet,quod aliquis sibi ipsi iustus sit aut iniustus. Et simile iudicium ferendum est, in virtute obedientiæ: stultus enim esset qui diceret, ꝙ quis est sui ipsius dominus,aut sibimet ipsi seruus. Neq quidquam refert,ad prædictam solutionem stabiliendã, id quod eius authores dicũt,videlicet,iustitiã Christi erga deũ alteri⁹ esse rationis a iustitia, quæ inter homines versatur, hoc, inquã, nihil refert.Tũ quia licet in esse moralis dignitatis alteri⁹ sit rationis Christi satisfactio,& iustitia, ab ea quæ est inter purum hominem, & deum, nõ tamen specie differunt,in esse physico, vt ex superius dictis,& inferius dicẽdis constabit. ꝙ autẽ iustitia duo requirat extrema nõ ex morali perfectione, & dignitate,sed ex physica ipsius iustitię rõne prouenit(totũaũt id in p̄sentia physicũ vocamus quod ex intrinsecis principiis oritur,& nõ ex dignitate operãtis suppositi, ét-si quidpiã habeat moralitatis admixtũ.)

Tum etiam quia quantumcumque iustitia Christi ad deum alterius sit rationis, & ordinis à iustitia humana, manifestissima ratio dictat, q debet inter duo extrema versari, & oppositum poterit clamorosa contentione defendi, nulla tamen vel apparenti ratione sustentari. Et quidem licet diuersæ sint rationis iusticia Christi, & iustitia puri hominis erga deum, necessum est tamen vt analogica saltem rationis unitate conueniant, & quod omnia quæ essentialiter in vna reperiuntur, in alia quoq. iustitia proportionabili ratione inueniamus. Nam si hæc verissime dici solent de virtutibus quæ deo sunt & creaturis communes, sapientia misericordia, charitate &c. nam infinitate & increabilitate exceptis, omnes proprietates increatæ sapientiæ accommodantur ad sapientiam creatam analogica quadam proportione. Quod si hęc de diuinis humanisq. virtutibus vere sentimus, quare de virtutibus Christo vt homini, & aliis hominibus communibus non omni cum veritate, & proprietate dicemus?

Est secunda solutio quæ asserit, dupliciter contingere, esse ad alterum, & physice & moraliter. Physice quidem alterum dicitur, quod est entitatiue, & suppositaliter diuersum, vt Paulus alter est à Petro. Moraliter vero alterum dicitur, quod habet alietatem quæ sufficit ad exercendum operationes, & commutationes morales, ita quod taliter sunt vnum, quod possent nihilominus has operationes exercere, & terminare, atq. si essent diuersa supposita. Afferunt solutionis huius autores exemplũ in patre & filio in humanis, inter quos, physice loquẽdo, non est perfecta diuersitas, quæ ad rationem iustitiæ sufficiat, & tamen inter patrem, & filium emancipatum constituerunt leges veram iustitiæ rationem, considerando filium vt extremum moraliter distinctũ à patre, id est, idoneum ad exercendum, & terminandum commutationes, & contractus ciuiles in quibus vera reperiatur iustitia. Hæc etiam solutio mihi non satis probatur, quia non percipio qua ratione posset saluari illa diuersitas extremorũ moralis, si inter ipsa extrema omnimoda sit naturalis, & physica identitas. Neq. adductum exemplum illam solutionem illustrat, cum pater, & filius, & si physicam quamdã conuenientiam habeant propter assignatam causam ex Arist. 5. Ethi. c. 6. desumptam, sunt tamen reuera duo supposita realiter distincta, quæ proinde extrema sunt apta nata fundare illam moralem diuersitatem per legem introductam, quæ ad rationem iustitiæ suffecerit. Quam sane diuersitatem nullatenus posset lex introducere, nisi prędicta naturali personarum diuersitate inter patrem, & filium supposita. Non enim posset lex veram iustitiæ rationem inter Petrum & ipsummet Petrum statuere. Posset quidem fortassis fingere, efficere autem nequaquam. Si ergo inter Christum & deum nullam veram, & physicam diuersitatem intelligimus, posset quidem fictione quadam dici

Chri-

Christum satisfecisse, & meruisse coram deo, at vere, & proprie id minime posset concedi. Nos autem contendimus saluare veram, at propriam, & meriti & satisfactionis rationem in studiosis Christi operationibus. Quocirca alia solutione eget prędictum argumentū primū.

Tertia solutio asserit, ad essentialem, imo ad perfectā iustitiæ rationem, non esse simpliciter necessariam distinctionem suppositorū, sed satis esse distinctionem naturarum, & voluntatum. Nam ad hoc tantum necessaria est extremorum diuersitas in iustitia satisfactoria, & meritoria, vt sint diuersa iura eius qui satisfacit, & eius cui fit satisfactio, diuersaq. dominia eius qui meretur, & eius à quo meretur. Ad hoc autem sufficit sola naturarum, & voluntatum distinctio, nam ad hanc distinctionē consequitur diuersitas dominij, & iuris. Quoniam autem diuersæ substantiales naturæ, distinctęque liberæ voluntates, secundum naturæ ordinem, totamque ipsius facultatē, nequeunt in vno supposito, sed in diuersis dumtaxat reperiri: idcirco naturalis iustitia absolute requirit personalem diuersitatem. At supposito incarnationis mysterio, sicut in vnica persona filij dei duæ reperiuntur substantiales naturę, duæque liberæ voluntates, humana, scilicet, & diuina, ita & reperitur vera iustitia absq. personarum diuersitate. Hęc solutio fortasis poterit ad bonum sensum redduci, sed in prima sui specie considerata falsa apparet omnino. Nam cum actiones sint suppositorum, & personarum, & non naturarum substantialium, quæ est sine dubio expressa Arist. sententia lib. 2. de anima. (quidquid Neoterici quidam contendant) dicentis quod humanitas neq. net, neq. flet, sed homo, si omnino secludimus in Christo suppositorum distinctionem, concedendum est, quod vnus & idem est qui satisfacit, & cui fit satisfactio, & quod vnus & idem à se ipso meretur præmium: quod certe intelligibile apparet. Nā quod quis ius habeat iustitiæ erga semet ipsum, & quod eiusdem ad se ipsum sit vera, & realis iustitiæ æqualitas, sitq. vnus sibi ipsi stricto iustitiæ commutatiuæ titulo obligatus, recta ratio non patitur. Quare ad aliam transeamus vero similiorem solutionem, per quam tertiā hanc, quam modo impugnabamus solutionem, ad verum reuocabimus sensum. Imo & secundam solutionem quam vt minus probabilem reiecimus, per quartam sequentem solutionem poterimus reducere ad probabilem intelligentiam.

Quarta ergo solutio est, quod diuinum verbum licet sit secundum rem vnum & simplicissimum suppositum, est tamen secundum rationem duplex, diuinum, scilicet, & humanum. Nam qua ratione terminat diuinam naturam, vęrum est & reale diuinum suppositum, qua vero ratione naturam humanam substantialiter terminat, & sustentat, vere quoque, & realiter est humanum suppositum. Quę realis denominatio, quam verbum in tempore cum factum est caro acquisiuit, non

fundatur in aliqua reali mutatione ipsius diuini verbi, sed in mutatione reali humanitatis à verbo assumptæ, & personaliter terminatæ: quæ realis humanę naturæ passiua immutatio suffecerit, vt verbum realiter denominetur humanum suppositum. Quemadmodum deus realiter denominatur dominus, & realiter denominatur creator, absq. vlla sui reali mutatione, propter realem mutationem creaturarum. Tunc ergo dicitur ad argumentum, quod propter hāc geminam suppositi rationem potest in Christo reperiri iustitia, quæ vere dicitur esse ad alterum, nam est inter duo supposita secundum rationem distincta, humanum scilicet & diuinum, ita quod Christus prout est suppositum humanum satisfecit sibi ipsi: prout est diuinū suppositum. Quod Aug. lib. 10. de ciuit. c. 20. verbis docuit apertissimis.

3 Sed insurget quis aduersus hanc solutionem, in hunc modum illam inpugnans. Iustitia importat æqualitatem quę est realis habitudo transcendentalis, quam & concomitatur prædicamentalis relatio vera & realis, sed vtraq. hæc habitudo poscit extrema realia, & realiter distincta, vt ex Arist. in predic. ad aliquid & in lib. 5. Meth. solent colligere peritissimi Metaphisici, grauesq. phylosophi. Ergo vt in Christo reperitur vera satisfactoria iustitia, qua ipse, vt humanum suppositum sibi ipsi satisfaceret vt supposito diuino, necessaria erat realis duorum suppositorum distinctio, ita quod non satis est quod sit duplex suppositum reale, sed necessum erat vt vnum realiter distingueretur ab alio, sicut inter partes eiusdem suppositi nequit reperiri habitudo & relatio realis, quia licet veram habeant realitatem partialem, non tamen sunt inter se realiter distinctæ. At distinctio realis suppositorum, fidei veritati repugnat, qua credimus vnum & idem simplicissimum suppositum, puta, diuinum verbum, deum esse & hominem, humanum suppositum & diuinum. Imo licet libere fateamur geminam esse in Christo rationem suppositi, quarum altera est humanum, & altera diuinū suppositū: non eadem tamen libertate cōcedi debet duplex in Christo esse suppositum, nisi addamus illam limitationem, scilicet, secundum rationem. Nam in priori locutione importatur distincte ipsa rationis diuersitas, quia vox illa, ratio, intellectum respicit distinctionis constitutiuum. In posteriori vero enuntiatione nulla vox ponitur, quæ ad distinctionem per intellectum factam referri possit. Et ideo realem denotat suppositorum distinctionem. Quam fides non admittit. Huic replicæ quæ totam istius rei difficultatem attingit. Respondeo primum. Quod ad ueram & realem iustitiæ rationem, realemque eius habitudinem, est quidem necessaria aliqua suppositorum diuersitas, vt possimus signare personam satisfacientem aliquo modo in ratione personæ distinctam

à persona

à persona cui fit satisfactio, non tamen oportet, quod ipsa personalis diuersitas sit realis, ita vt constituat duas personas realiter distinctas. Est tamen necessarium vt reperiantur diuersæ substantiales naturæ, essentialiter distinctæ, vt ratione vnius illud vnicum reale suppositum, prout est suppositum vnius naturæ, & prout exercet officium talis suppositi, satisfaciat sibi ipsi prout suppositum est alterius naturæ, & prout talis suppositi officium exercet. Nam hac diuersitate naturarum substantiali constituta, illud suppositum realiter vnum, & duplex secundum rationem, capax est diuersi dominij & diuersi iuris, potestque proinde ibi reperiri vera realis iustitiæ æqualitas, & habitudo. Non enim ad huiusmodi relationem, & habitudinem, requiritur realis suppositorum distinctio, sed satis fuerit substantialis naturarum diuersitas, quoniam ipsæ naturæ sunt proxima fundamenta, & subiecta huius relationis. Et quidem licet forsam non inepte contendat Metaphysicus, quod vnum, & idem suppositum non potest ad semetipsum referri relatione reali, etiam si diuersis formis specie distinctis realiter actuetur, V. c. licet albedo, & dulcedo quæ sunt in eodem subiecto, V. c. in lacte possint mutuo referri relatione reali, vt referuntur fortasis relatione dissimilitudinis specificæ, ipsum tamen subiectum non ad semetipsum hac reali relatione refertur. Quamuis, inquam, hoc non irrationabiliter dicatur, id tamen limitandum est ad relationes purè physicas, nam in moralibus aliud omnino est iuditium. Nam satisfuerit, quod suppositum per diuersas liberas voluntates, duplicis suppositi exequatur officia, ut in ipso diuersa iura, diuersaque dominia consurgant, possitque esse satisfaciens, & vt ita loquamur, satisfactum, sitque præmiator, & meritoriè operans. Huius rei aliquale habemus exemplum in mercatore, qui pars est in duabus societatibus mercatorijs, quarum altera alteri societati deberet mille, nam tunc mercator ille quatenus est pars vnius societatis, ex iustitia posset illud debitum, aut partem eius soluere sibi ipsi prout est alterius societatis pars. Dixi hoc esse aliquale exemplum: Quoniam certe non continet similitudinem exactam, cum mercator ille ut est debitricis societatis pars, non tam sibi ipsi quam alteri societati soluat, quæ societas realiter ab ipso simpliciter differt, & si solutio mediate & inadequate ad ipsum quoque pertineat tanquam ad huius creditricis societatis partem. Esset quidem hoc exemplum satis accommodum, si deus vt deus, quem per se primo Christi satisfactio respicit, realiter distingueretur à diuinis personis, nam tunc sicut ille mercator per se primo soluit societati realiter distinctæ ab ipso, quæ distinctio in primario termino

sufficit

Ad secundam confirmationem primo respondetur, quod ad rationem iustitiæ, requiritur quidem, quod sit ad alterum, non tamen satisfactionis, aut cuius sis alterius actus iustitiæ perfectio sumitur ex eo, quod est esse ad alterum, sed ex ratione obiecti, & materię circa quã versatur. Vnde cum in satisfactione Christi saluetur ea extremorum diuersitas, quæ satis est ad essentialem satisfactionis rationem, parũ retulerit ad eius perfectionem, quod sit minor diuersitas inter huius satisfactionis extrema, quam in ea satisfactione quam Petrus exhibet Paulo. Nam quid obsecro distinctio extremorum potest ad dignitatem conferre? Hæc solutio mihi sufficiens apparet, & legitima. Sed potest responderi secundo. Quod satisfactio Christi non habet perfectam rationem iustitiæ, si attendamus rationem genericam iustitiæ quæ est communis omnibus partibus iustitiæ, scilicet, religioni, obedientiæ, iustitiæ commutatiuæ, distributiuæ, & legali, penitentiæ, & liberalitati, &c. quæ omnes cõueniunt in hoc quod est esse ad alterum, vt in ratione generica. Cæterũ in ratione particulari, & specifica quæ desumitur ex ratione debiti, & ex æqualitate, Christi satisfactio fuit perfecta, & consumata. Et quidem non est inconsuetum, quod aliquid excedat in ratione specifica; & quod in ratione generica minorem habeat perfectionem vel e contra. V. c. theologia in ratione generica scientiæ exceditur a mathematicis, at in ratione specifica ipsa Theologia quam plurimum mathematicis præstat. Similiter cęlum in ratione generica corporis forte præstat homini, in ratione vero specifica excedit homo.

Ad secundum argumentum respondeo, Christi satisfactionem neque legalis neque distributiuæ iustitię fuisse opus, vt hoc secundo argumento conuincitur: fuit autem operatio secundum substantiam à virtute religionis elicita. Formalissime tamen considerata, idest, secundum eam moralem dignitatem quam ab operante desumebat, quandã excellentis iustitiæ cõmutatiuæ rationem induebat, iuxta doctrinam à nobis in secunda conclusione traditam. Sed tunc vrget argumentum istud secundum quatenus inæqualitatẽ inter satisfaciẽtem, & eum cui satisfactio fiebat, nobis opponit. Cui respondeo, & est sumo opere pro tota hac materia notanda solutio, quod formaliter, & ex primaria tum operis, tum operantis intentione omnis humana Christi operatio erga deum cuiuscumque esset virtutis, procedebat vt ab inequali, & inferiori, nam procedebat à Christo, vt homine, & à diuino supposito non vt diuino, se vt humano, idest, vt exercente officium humani suppositi accomodando se admodum operandi humanitatis, & potentiarum ac virtutum eius, iuxta id quod dicebamus paulo superius. Et hoc constat manifeste in vniuersis virtutũ siue infusarum, siue acquisitarum actionibus, nam humilitas, obedientia, religio,

gio, & virtutes reliquæ cum suis actionibus intrinsice, & essentialiter important inferioritatem in operante respectu dei. Sed tamen quasi secundario, & concomitanter insurgebat quædam æqualitatis ratio in huiusmodi operationibus, eo quod licet procederent a supposito prout humano, & ex cõsequenti prout inferiori, tamẽ erat re ipsa suppositum diuinum deo æquale, & tota ratio iustitię quam agnoscimus in Christi satisfactione, & merito ad hanc æqualitatem pertinet, & ad hanc quasi secundariã, & consequentem operationis dignitatẽ. Et quidem ex eo, quod Christus ex primaria intentione operabatur vt inferior, & minor deo, nihil diminuebatur ab huiusmodi operationis valore, qui ex personali dignitate ad ipsam humanam operationẽ deriuabatur, quin potius ratione quadam ipsum augebat valorem, & speciali quadã estimatione ipsam Christi operationem dignam corã deo reddebat. Nam quod persona tantæ dignitatis qualis est Christus humilis esset, & obediens, sicut ad excellentiam maiestatis dei, eiusq; gloriam spectabat, ita & speciali ratione ipsam operationem deo gratiorem, & magis acceptam reddebat. Cui doctrinæ attestatur aperte, & id quod habetur eccle. 3. quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia dei solius, & ab humilibus honoratur. Et id quod Chrstus ipse Ioa. c. 8. ait, ego gloriam meã non quęro, est qui quęrat, & iudicet. Et id tandem, quod dicit Paul. ad philip. 2. de Christo, quod cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est, se esse æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Et mox subiunxit, humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, propter quod & deus exaltauit illũ, &c. Expendantur bene hæc testimonia, & eorum verba, & constabit, quod Christi humiliatio valde contulit ad gloriosam eius exaltationẽ Cui non disentit, id quod Paul. ad heb. c. 5. dicebat, christum exauditum fuisse a deo pro sui reuerentia. Hunc locum in duplici sensu intelligunt graues sacrorum bibliorum interpretes. Quorum primus qui directe nostro intento deseruit, is est, quod quia Christus deo humilẽ reuerentiam exhibuit, idcirco ab ipso fuit exauditus. Voluit enim deus, vt Christus prius corã ipso humilem & reuerentẽ se gereret, quã ipsum exaudiret, quod, ni fallor, insinuauit ipse Christus cum Ioanni Baptistæ eum baptizari prohibenti, & existimanti dedecere Christi maiestatem, vt tam se exhiberet humilem, quod quasi vnus ex peccatoribus, cum esset ipse inocentiæ candor, baptismali aquæ subiiceretur, respondit; sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Itaque iustitia Christi coram deo, in eius humilitate fundamentum habuit. Neque refragatur huic doctrinæ, id quod ipse Christus. ps. 2. dicebat, dominus dixit ad me; &c. postula me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam Humilis debuit Christi petitio pręcedere ipsam

d ditissimæ

ditissimę hæreditatis traditionem, non secundum æqualitatem fuit agendum cum deo, sed humili oratione impetrandum. Alter sensus Paulini testimonij est, Christi dignitati quasi debitam ex iustitia reuerentiam exhibitam fuisse a deo. Qui posterior sensus priori minime contradicit, quia, vt ex dictis constat, ipsa humilis Christi deprecatio speciali quodam iustitiæ titulo debitam ipsi effecit prædictam reuerentialem dei exauditionem. Chrysost. Theophil. & alij non pauci secundam istam adhibent expositionem.

Ad primam secundi argumenti confirmationem, neganda est sequella. Non enim ponenda est in Christo virtus commutatiuę iustitiæ erga deum: tum quia, vt dicebamus, circa secundam conclusionem, si hæc virtus reperiretur in christi anima, quoties christus illa vteretur, per se primo & ex intentione operantis, & operis operaretur vt æqualis deo, quia virtutis iustitiæ commutatiuæ ratio id expostulat, est enim virtus æqualis ad ęquale. Quàm vero sit falsum christū tali modo fuisse operatum, ex multis quæ diximus, satis constat. Tum etiam cum illa æqualitatis ratio & infinitæ dignitatis se haberet in christi operationibus, quasi secundario, & consequenter, & veluti ex materiali dignitate suppositi operantis ortum habens, nulla debuit virtus in christi anima constitui, ad quā pertineret hæc æqualitas, & dignitas operationum christi tanquam ad propriam regulā: non enim constituenda est regula, & mensura alicuius operationis, respectu eius perfectionis, & dignitatis, quam prædicto modo, idest, concomitanter, & ex materiali dignitate suppositi operantis participat. Et quidem si poneretur in Christo virtus commutatiuæ iustitię, respiceret per se primo Christi operationem secundum prædictam moralē perfectionē, & æqualitatē à diuino supposito deriuatam, quia æqualitas pertinet ad essentialē, & primariam huius virtutis rationē. At nulla virtus pertinens ad Christum, prout est homo, & humanum suppositum, potuit per se primo hanc cum deo æqualitatem attendere, nam Christus hac ratione minor est patre, vt sua ipse sponte fassus est Ioa. c. 14. Pater, inquiens, maior me est. Quod si quis ita arguat contra hanc solutionem, & contra doctrinam superius traditā. In omni satisfactione, qua offensor satisfacit, & compensat offenso pro iniuria, & offensa, quam ipsi intulit, reperitur humiliatio, & subiectio offensoris ad offensum: & saluatur nihilominus ibi iustitiæ cōmutatiuę ęqualitas, & dicitur illa satisfactio inter æquales versari. Ergo humiliatio & subiectio, qua Christus pro nobis satisfaciens deo se humiliauit, & submissit, neque æqualitatem iustitiæ cōmutatiuæ debitam, neque vero ipsam commutatiuæ iustitiæ virtutem abstulit. Respondetur. Quod is qui inter homines pro offensa, qua alterum offendit, satisfacit, humiliatur quidem coram eo, ipsiq. subijcitur, se-

cundum quid dumtaxat, nimirum ratione iniuriæ, & offensæ, per quã secundum iustitiæ leges relictus fuit ipsi subiectus, contraxitq. debitum ad se humiliandum, & subijciendum ei, offerens loco sufficientis satisfactionis subiectionem hanc, & humilitatẽ. At in omnibus aliis, vt æqualem se gerit: & ob id ex iustitia commutatiua satisfacit. At Christus non solum ratione offensæ, & iniuriæ, quę fuit in humani generis peccato deo suijbciebatur debitum reddens honorem: sed etiã ratione humanitatis, propter quam & vt exercebat humani suppositi officium, seruus erat, & inferior.

Secunda confirmatio nulla nos difficultate præmit, cum constet ex dictis in Christo virtutem cõmutatiuæ iustitię locũ nõ habuisse. Sed præterea dico, quod autores qui uirtutem commutatiuæ iustitiæ in Christi humanitate constituunt, ita poterunt hanc confirmationem dilluere, nimirum, quod humanitate Christi à diuino verbo separata, non maneret formalis ratio commutatiuæ iustitię, & proprii eius obiecti, quia non maneret æqualitas inter ipsam humanitatem, eiusque naturale suppositum, & deum, imo talis æqualitas esset impossibilis, vnde neque permanere posset ipsa iustitiæ commutatiuæ virtus, neque vero mirum esse debet alicui, quod gratia in Christi humanitate verbo vnita explicet se per naturalem resultantiam in hanc iustitiæ commutatiuæ virtutem, quem tamen effluxum sub trahat soluta unione verbi cum humanitate propter incapacitatem subiecti: humanitas namque à verbo separata est huius virtutis incapax. Quemadmodum omnes, qui bene sapiunt, fateri tenẽtur, quod gratia in Christi humanitate non se explicuit in virtutem pænitentiæ, eo quod humanitas coniuncta verbo, sicut est peccati incapax, ita & pænitentiæ virtutis, si tamen verbum humanitatem relinqueret, mox eadem habitualis gratia naturali quodam effluxu exprimeret pænitentiæ virtutem, eamque causaret in ipsa relicta humanitate.

Ad tertium respondetur quod licet pater, & filius in humanis duo sint realiter distincta supposita, ob quam causam ciuilis lex veram potuit iustiam introducere inter patrem & adoptatum filium, quod animaduerti superius: non tamen est totalis & completa naturarum inter eos diuersitas etiam numerica, eo quod filius est aliquid patris, & ob hanc causam non reperitur naturalis iustitia inter patrem, & filium. At in Christo diuersitas totalis reperitur naturarum, & cum ratio iuris, & dominij in ipsa fundetur natura, licet nõ realis sed rationis suppositorum sit in Christo diuersitas, bene intelligitur reperiri posse ius commutatiuæ iustitiæ, inter Christum vt suppositum humanum, & semetipsum vt est diuinum suppositum, & eadem ratione huismodi commutatiuæ iustitiæ ius reperitur inter Christum &

deum

deum, & à fortiori esse potest inter Christum & patrẽ, cum sint duo suposita distincta realiter. Causa breuitatis alios prætermitto titulos, qui iustitiam commutatiuam inter patrem, & filium inhumanis impediunt, quorum princeps fortasis est titulus gratitudinis, nã omnia quæ filius habet, hoc titulo suis debet parentibus. Vnde vulgatum est illud, quod diis, & parentibus par gratia referri nequit,

Quartum argumentum dilluit sufficienter solutio inter arguendum assignata. Ad replicam vero quam ei obiecimus, respondeo, quod cum specifica peccatorum mortalium diuersitate quæ ex diuersis formalibus obiectis desumitur, saluatur illa ratio vniuersis mortalibus peccatis communis, puta, quod omnia sunt iniuriosa deo, & quantum in ipsis est totaliter demolliuntur ipsam dei maiestatem, & excellentiam, diuinumque eius lædunt honorem: itaque si non effectiue, affectiue tamen mortale peccatum ipsam veri dei totam machinatur destructionem, quæ pro inde iniuria contra diuinum, & incõmutabile bonũ admissa iusta fuit Christi satisfactione reparanda.

Quintum argumentum & vltimum, ex his quæ dicebamus circa secundam conclusionem manet sufficienter solutum, breuiterque respondeo illi: quod in Christi satisfactione deo pro nostris peccatis exhibita, multa interuenerunt diuersarum virtutum opera, quę licet secundum pæculiares formales rationes adiuersis regularentur, & elicerentur virtutibus, in ea tamen ratione formali sub qua satisfactoria fuere, ab vnica religionis virtute imperabantur, & regulabantur. Habuit enim virtus religionis in Christo ad nostra expiandum peccata, cum locum quem habet in nobis pęnitentiæ virtus, perquam à propriis mundamur peccatis, & ab statutu iniustitię, ad iustitię statum reducimur.

Quo loco obiter aduertat theologus, quod si per actum pęnitentiæ is qui iustificatur nihil intenderet, & aliud, quam deo pro offensa, & iniuria in ipsum irrogata satisfacere, non oporteret constituere in illo virtutem pænitentię, à virtute religionis distinctam vt Caietan. & alii non pauci censuerunt theologi, eiusdem namque virtutis religionis interest, reparationem facere in honore dei læso per iniuriam diuinę maiestati irrogatã, cuius interest ipsam dei excellentiã religioso affectu colere & venerari, nam eadem est contrariorum ratio, & eiusdem virtutis est promouere bonum, & eius contrarium impedire & repellere. At quia pænitentiæ actus, vt autor est. S. Th. 3. p. q. 85. a. 2. simul intendit duo, & satisfactionem proportionabilem deo pro offensa peccati offerre, & ipsum peccatum per modum cuiusdam emendationis & correctionis ab anima profligare, id circo non suffecerit religionis virtus, ad quã totalis iste effectus nõ pertinet. Vnde necessario fuit cõstituẽda in nobis pęnitẽtię virtus, q̃ per se primo

hunc respiciat effectum, & finem. Quoniam vero in Christo non habuit locum illa posterior ratio quæ ad emendationẽ, & correctionẽ, ad expulsionem que peccati ab anima pertinet, sed prior ratio dũtaxat, quæ consistit in compensatione pro offensa, & iniuria diuinæ maiestati irrogata, idcirco non ad pænitentiæ virtutem, sed ad religionẽ spectauit & proprium actum, & multa aliarum virtutum opera in hãc compensationem referre: ac proinde Christi satisfactio fuit formaliter religionis actus quantum ad substantiam, nam quantum ad moralem perfectionem ex dignitate suppositi operantis prouenientẽ iustitiæ potius commutatiuæ, quam religionis rationem induit, vt dicebam superius. Religionis enim virtus non æqualitatem in ter operantem, & deum constituit, fundatur enim eius essentialis ratio in titulo inferioritatis, & subiectionis, qua creatura suum tenetur te cognoscere creatorem. Vnde in Christi satisfactione, geminam debemus speciem comentari: Alteram religionis, & alteram commutatiuę iustitiæ. Et prior quidem specifica ratio posteriori subijcitur, & quasi materialiter substernitur Et hæc de prima dubitatione sufficiant.

Secundum dubium.

Secundum dubium in hoc articulo disputandum illud est, Num Christi satisfactio fuerit simpliciter infinita. In dubio præcedenti explicuimus qua ratione Christi satisfactio fuerit ad alterum, fueritque inter æquales, quæ sunt duæ conditiones ad iustitiam secundum communem rationem requisitę. Quibus benepensatis definiuimus Christi satisfactionem ad commutatiuam iustitiam pertinuisse. Deinceps vero explicandum erit, an commutatiuæ iustitię ratio in Christi satisfactione perfecta fuerit, & exacta. Ita vt non solam prędictæ iustitiæ essentiam, sed et summum etiam perfectionis gradum attigerit, quod duobus sequentibus dubijs est a nobis exponendum. In quorum primo quod est in huius articuli ordine secundũ, explicare conabimur Christi satisfactionem in ratione satisfactionis infinitam fuisse, & radicem ex qua huiusmodi infinitas ad Christi fuit satisfactionem deriuata.

Dubitatio igitur est, à nobis examinanda. Num Christi satisfactio infiniti fuerit valoris Quæ dubitatio, alterum videtur præsupponere, & alterum inquirit. Inquirit sane id quod in specie proposuimus, nũ, videlicet, valorem habuerit infinitum ipsa christi satisfactio. Id autẽ præsupponere videtur, quod si Christi satisfactio non fuit infinito valore prædita, minime esse potuerit perfecta, & æquiualens satisfactio. Quo circa vtrumque sub eadem disputationis serie in præsenti dubitatione explicabimus.

Sit ergo primum argumentum quo probatur infinitum valorem non fuisse in Christi satisfactione necessarium, vt esset ęquiualens, & perfecta satisfactio. Offensa quæ in peccato primi parentis, pro quo potissimum

potissimum Christus satisfecit, nō fuit infinita in ratione offensę, ergo neque fuit necessarius infinitus valor in satisfactione Christi, vt esset æquiualens & perfecta satisfactio. Consequentia apperet euidens. Nā perfectio, & æquiualentia satisfactionis pensanda est penes habitudinem, & proportionem ad offensam. Vnde si offensa pro qua fit satisfactio, infinita non est in ratione offensę, vt satisfactio perfecta sit, & æquiualens, non indigebit infinito valore. Sed antecedens probatur. Offensa quæ inerat illi peccato, non ex eo, fuit infinita, quia erat contra deum ifinitum bonum, sed ex nulla alia radice oriri potuit eius infinitas, ergo, &c, Probatur maior, infinitas obiecti nō sufficit tribuere infinitatē actui, nisi cū actus est adęquatus ipsi obiecto, quod simul sic explicatur, & probatur. Quamuis dei bonitas infinita simpliciter sit, nō tamē quilibet charitatis actus, qui est huius ifinitæ charitatis dilectio, est simpliciter infinite bonus in ratione charitatis & dilectionis, sed ille tantum charitatis actus, quo diligitur summū bonū quantum diligibile est, qualis est solus ille actus quo deus suā diligit bonitatē. Et in visione beatifica proportionabile potest afferri exemplum. Nā illa sola infinita est simpliciter in ratione beatificæ visionis, qua videtur deus & cognoscitur quantum est visibilis & cognoscibilis. Sed per peccatum primi parentis diuina bonitas non fuit offensa quantū est offendibilis, nam alio grauiori peccato potuit magis offendi, grauius enim offensa fuit diuina bonitas per peccatum traditionis, quo Iudas traddidit Christum, & peccatis eorum qui ipsum Christum crucifixerunt. Et ratio huius rei etiam est manifesta, quia summa bonitas eo actu dumtaxat summe potest offendi, & quantū est offendibilis, quo summè odio habetur tanquam summum malum: quæ summa odij ratio non reperta fuit in illo Adæ peccato: ergo &c.

Confirmatur. Ex cōtaaria sententia sequeretur omnia peccata mortalia æqualis esse grauitatis, nam in omni peccato, erit infinitas offensionis dei: quia per quodcumq. mortale peccatum infinita dei bonitas offenditur. Consequentis autem falsitatem non est huius loci ostendere, sed præsuponere ex communi theologorum doctrina. in 2. d.42. legatur ibidem. S.th.q.2.a.5, & 12.q.73.ar.2.

Secundum argumentum quo directe probatur pars negatiua huius dubij. Valor simpliciter infinitus ille tantum esse potest, qui est summus, & maximus in genere valoris, & qui eminenter saltem omnē alium valorem inferiorem contineat. Sed Christi satisfactio non habuit hunc summnm, & maximum nalorem non ergo fuit valoris infiniti, atq. adeo neque infinita satisfactio. Minor probatur, Diuina bonitas multo maioris est valoris, & dignitatis quam quælibet Christi operatio, imo actiones ipsæ dei ad intra, generatio verbi, processio Spiritus sancti infinito valore exuperant quamcumque humanam

Christi

Christi operationem, imo & omnes eius actiones collectiue sumptas. Similiter ipse Christus multo dignior est, multo pretiosior, multoq. maioris valoris, quam qualibet humana ipsius Christi actio; imo & ipsa habitualis Christi gratia, maiorem habuit valorem quam satisfactoria operatio, cum ex ipsa gratia totus satisfactionis valor emanarit. Estque etiam certissimum, quod hæc omnia, & alia quę possemus referre non continebantur eminenter in ipsa Christi satisfactione: ergo &c.

Tertio arguitur. Si satisfactio Christi fuit infiniti valoris, sequitur Christum vnicam tantum habuisse satisfactoriam operationem, in toto vitæ suæ decursu. Consequens est falsissimum, ergo. Probatur sequella dupliciter. Primo id quod est infinitum in aliquo genere, continet totum quod pertinet ad illud genus, nam extra infinitum non est aliud accipere, vt habetur 3. phys. & lib. 1. de celo. tex. 2. Arist. dicebat, quod si daretur aliquod infinitũ corpus, nõ possent esse alia corpora præter illud vnum ifinitum. Ergo si vna operatio Christi satisfactoria infinitum haberet valorem in genere satisfactionis, non potuit Christus aliam operationem exercere, quæ alicuius esset valoris intra satisfactionis rationem, & genus.

Secundo probatur eadem sequella, nam alias darentur plura infinita secundum eamdem rationem, & intra idem genus. Consequens nõ admitteretur ab Arist. loco proxime citato, neque rationi videtur consentire, quia si vt paulo ante dicebamus, extra infinitum non est aliud accipere in eodem genere, multo minus erit aliud infinitum intra idẽ genus accipere. Sequella probatur, quælibet operatio Christi satisfactoria fuit infiniti valoris simpliciter intra genus satisfactionis, si ergo plures habuit Christus operationes satisfactorias, plurã fuerunt infinita simpliciter in eodem satisfactionis genere.

Quartum argumentum. Si quælibet christi satisfactio fuit infiniti valoris, sequitur, quod per primam operationem quam Christus habuit ad genus satisfactionis pertinentem, idest, operationem pænalem, qualis fuit illa voluntas qua christus igrediens mundum, idest, in primo incarnationis instanti, Patris prçcepto obtemperans mortem obeundam pro hominibus acceptauit, cuius voluntatis meminerunt Peopheta Regius. ps. 39. & Paulus ad hæbreos. 10. sequitur, inquam, quod per hanc primam operationem Christus totum humanum genus redemit, & quod illa vnica operatione tota humani generis redemptio fuit absoluta, & consumata. Consequens aduersari videtur catholicæ fidei, qua credimus christum sua passione, & morte humanum genus redemisse, & pro vniuersis hominum peccatis prætiosissimum exoluisse pretium, proprium, videlicet, sanguinem quo nos emit, redemit, & abluit, vt passim sacræ testantur

cur literæ sufficiat referre, id quod christus in calicis consecratione Math. 26. Marc. 14. & Luc. 22. dixit, hic est sanguis meus qui pro vobis, & pro multis effundetur: ergo, &c. sequella probatur. Prima illa christi operatio fuit satisfactio infinita, infinitique valoris satisfactorij sufficiens, ergo fuit ad consumandam humani generis redemptionem, & ex consequenti ipsam de facto consumauit, & absoluit. Neque enim assignari ratio potest, propter quam id non effecerit, cum posset.

Confirmatur. Vel Christus primam illam operationem obtulit patri in satisfactionem pro peccatis nostris, vel non obtulit. Horum posterius dici nequit, cum Christus omnia suæ vitæ opera, omnemq; ipsorum rationem, & vim, in humani generis reparationem, & vtilitatem contulerit, Si vero prius dicatur, manifeste sequitur, illa vnica operatione consummatam fuisse ipsam hominum redemptionẽ, quoniam deus saltem secundum ordinariam potentiam & legem, non potuit non acceptare illam operationem a Christo oblatam secundũ totum eius valorem: ergo si valoris fuit infiniti, totam ipsam redemptionem absoluit, & consumauit, cum sufficientissimum esset, & exuberantissimum pretium, vtpote infinitum.

Quinto arguitur. Si valor satisfactionis christi fuit simpliciter infinitus, & ipsa satisfactio in ratione satisfactionis infinita, sequitur diuinam omnipotentiam exhaustam mansisse in genere satisfactionis. Consequens superius fuit a nobis efficacissimis rationibus expugnatum: ergo, &cet. Sequella probatur. Satisfactio christi habuit infinitum valorem in genere satisfactorio. Ergo diuina omnipotentia nequit maiorem valorem in eodem genere alicui operationi conferre, non enim dabile est maius in finito, in illo genere in quo est infinitum, atque adeo exhausta permansit ipsa dei omnipotentia, effecit enim in illo genere totum, quod efficere potuit.

Sexto arguitur. Operatio christi neque fuit satisfactoria per modum causæ principalis, neque per modum causæ instrumentalis, ergo nullo modo fuit in finite satisfactoria, atque adeo neque habuit infinitum valorem. Consequentia ex sufficienti diuisione patet, Antecedens vero probatur, & primo quoad priorem partem sic probo. Operationi humanę Christi. V. c. ieiunio, non competit infinitus valor ex propria forma, & ex virtute sibi connaturali, nam christi ieiunium eiusdem erat speciei cum ieiunio cuiuslibet hominis iusti. Ergo huiusmodi christi operatio non potuit esse infinite satisfactoria per modum causę principalis. euidens est ista cõsequtio. Nam illa duntaxat causa est principalis, quæ per propriam formã, & virtutem effectum operatur, Probo vero illud met antecedẽs

quoad

quoad posteriorem eius partem. Prædicta Christi operatio, videlicet ieiunium, non fuit infinite satisfactoria tamquam instrumentum verbi, neque tamquam instrumentum humanitatis Christi, & non possumus aliam causam principalem assignare cuius esset instrumentũ; ergo &c. Probo singulas antecedentis partes. Et primo quod non esset instrumentum verbi, sic demonstro. Verbum non satisfaciebat vt causa principalis, repugnat enim diuino verbo secundum propriam, & diuinam formam satisfacere, & mereri, quod tam est manifestum cunctis theologis, vt nostra probatione non indigeat: Ergo operatio Christi inquantum satisfactoria non potuit esse instrumentum diuini verbi, patet consequentia. Quia idem effectus, quem instrumentum exequitur per modum causæ instrumentariæ, necesse est fiat secũdum eamdem rationem à causa principali: Ergo vt operatio Christi satisfaceret infinite vt instrumentum verbi, necessum erat, quod ipsũ verbum principaliter satisfaceret, quod nulla potuit ratione fieri. Probatur itidem, quod Christi operatio non satisfecerit ut Christi humanitatis instrumentum. Humanitas non potuit esse causa principalis infinite satisfactionis, quia huiusmodi satisfactio totam ipsius humanitatis vim, & naturalem facultatem transcendit, non ergo Christi operatio potuit esse infinite satisfactoria, vt humanitatis instrumentum.

Septimum argumentum. Christi satisfactio nõ accepit infinitum valorem a diuino verbo, sed nõ est signabile aliud principium huius infiniti valoris: ergo nullum habuit. Minor est manifesta, vel qui negauerit, signet principium aliud prædicti satisfactorij valoris. Maior vero probatur. Non sumebatur ille valor a diuino verbo, prout erat suppositum humanum, quia vt sic diuinum verbum est homo, estq. proinde inferius ipsi deo, & consequenter non esse potest radicale principium infiniti valoris. Neque vero prout est diuinum suppositum, nam hac ratione non ex parte hominis satisfacientis se tenebat, sed ex parte alterius extremi, nempe dei satisfactionem acceptãtis: nullo ergo modo diuinum verbum satisfactioni christi infinitum valorem communicauit.

Confirmatur. Verbum diuinum non contulit satisfactioni christi hunc valorem infinitum, prout diuina voluntate dirigebat, & moderabatur actiones voluntatis humanæ. Neque vero quatenus simul cũ ipsis humanitatis potentijs, intellectu, scilicet, & voluntate elicitiuè operabatur humanas christi actiones, eo modo atque si esset proprium humanitatis suppositum: ergo nullo modo prædictum valorem satisfactioni Christi communicauit. Probatur antecedens quoad primam partem. Diuina verbi voluntas non est capax satisfactionis, aut meriti: ergo eius diuina operatio nequit conferre valorem satisfa-

tisfactorium, & meritorium Christi operationi, cum ipsa neque satisfactoria sit, neque meritoria. Præterea illa operatio diuinæ voluntatis, qua verbum humanam Christi voluntatem in suis operationibus dirigebat, & moderabatur, toti ipsi est trinitati communis, at nullus theologorum hactenus dixit, quod ex operatione toti trnitati communi valor satisfactorius in Christi operatione desumatur, ergo, &c.

Probatur idem antecedens quantum ad aliam partem secundam. Diuinum verbum hac secunda ratione consideratum, non erat secundum se moralis causa satisfactionis & meriti, sed quatenus veluti determinabatur per libertatem humanæ voluntatis, & per liberam eius actionem, sed hac ratione non potuit esse principium satisfactionis infinitę, quia ex ipsa humana voluntate, etiam si consideretur vt eleuata per quemcumque supernaturalem habitum, nequit desumi infinitus meritorius, aut satisfactorius valor: ergo, &c.

Dices forsitam, valoris infinitatem in Christi operatione non desumendam esse ex voluntate verbi diuina, aut ex humana voluntate Christi, sed ex personali diuini verbi valore infinito. Contra si animo fingamus, diuinũ verbũ nulla pollere libertate, quantumcumque esset infiniti personalis valoris, non tribueret huiusmodi infinitum satisfactorium, aut meritorium valorem humanis Christi actionibus: opertet ergo ad voluntatem, vel ipsius verbi diuinam, vel Christi humanam recurramus. Antecedens probatur. Diuinum verbum libertate ab eo semota, non posset esse alicuius moralitatis principium, squia tota moralitatis ratio in libertate fundatur, ergo neque cuiuspiam infiniti valoris meritorij aut satisfactorij: Patet hæc consequentia, quoniam infinitus hic valor cum sit modus meriti, & satisfactionis ad moralem spectat ordinem.

Octauo arguitur. Quantitas satisfactionis, & meriti in actuali charitatis affectu fundatur, sed affectus charitatis Christi ad humanã pertinens voluntatem nõ fuit infinitus secundum formalem, & propriam sui rationem, vt constat ex ar. 2. q. 3. in solutione ad 4. arg. vbi ostendimus, nec charitatem, neque aliam humanitatis Christi virtutem siue acquisitam, siue infusam infinitam simpliciter fuisse secundum formalem, & propriam rarionem, neque in esse physico, neque in esse morali: ergo Christi satisfactio non fuit valoris infiniti.

Nono arguitur. Valor satisfactionis nõ ex sola operãtis dignitate pẽsatur, sed ex alijs etiã multis circũstantiis cõsurgit, nã moralis dignitas inquacũq; actione pẽsãda est ex his omnibus quæ ad ipsã actioné moraliter cõcurũt, sed qñ multa cõcurrũt ad valoré cuiuspiã actionis, et si eorũ vnũ sit infinitũ, si tamé alia finita sint & limitata, ipse actionis valor finitæ quoq; quantitatis erit. V. g. ad valoré actualis dilectionis

dei concurunt obiectum, nimirum, summum bonum, & aliæ multæ circumstantiæ intensio, extensio &c. & quoniam actus charitatis ex circumstantijs nequit habere perfectionem infinitam, idcirco quamuis obiectum infinitum sit, eius tamen ualor simpliciter est finitus: ergo quamuis persona operans sit infinita simpliciter, non tamen ob id christi satisfactio infinitum simpliciter habet valorem, cum ex aliis circumstantiis limitationem accipiat. Aliud exemplū afferre possumus ex doctrina satis apud theologos vulgata in materia peccatorum. Constat enim aliquod peccatum ex proprio obiecto grauius esse quandoq. peccato alio & tamen quod propter circumstantias quæ vel ipsius grauitatem minuūt, vel alterius peccati augent, leuius reddatur, V.c. blasfemia contra deum ex obiecto grauius peccatum est, quam quodlibet homicidium, at certum est grauius eū peccare qui data opera regem reipublicæ valde necessarium interimeret, quam qui ex quadā celeri, & subitanea ira per dei vitam deieraret. Vt ergo quantitatem satisfactionis Christi perspectam habeamus, non satisfuerit operātem personam, eiusq. dignitatem aspicere, sed aliæ sunt etiam circunstantiæ considerandæ.

Confirmatur Magis pertinet ad dignitatem, & valorem operationis obiectum formale, quam persona operans: ergo si valor ex obiecto dessumptus ex circunstantiis limitatur, multo maiorem ex circunstantiis limitationē accipiet ualor ille, qui ex dignitate personę operantis prouenit. Antecedens probatur, tum ex eo quod obiectū specificat actionem, quam specificationem persona operans actioni nō tribuit. Tum ratione specialiori nostro intento magis accomodata, Diuinum uerbum non aliter concurrit ad operationes humanitatis Christi, quam ipsam humanitatem, & eius potentias sustentando, ad eum fere modum quod aqua sustentat calorem in ipsa causatum ab igne: ergo quantitas satisfactionis non ex ipso verbo, sed ex perfectione humanitatis, & pontentiarum eius desumenda est, sicut illius calefactionis quantitas qua aqua calefacta aliud subiectum calefacit, non aquæ sed calori tantum tribuitur. Et augeo huius argumenti difficultatem. Obid charitatis obiectum, quam uis sit infinitum, nequit actuali dilectioni humanę voluntatis infinitam tribuere perfectionē, quia voluntas a qua procedit potentia est limitata, & ob id eius operatio tantę perfectionis est incapax, sed hæc eadem ratio militat in operatione Christi satisfactoria, nam propter limitationem eius intrinsecam ex potentia a qua procedit deriuatam, non est capax eius infiniti valoris, quem illi prestare posset infinita operantis personæ dignitas: ergo &c.

Decimo tandem arguitur. Si satisfactio Christi fuit simpliciter in ratione satisfactionis infinita, infinitiq. valoris, sequitur christum

tam

tam perfecte, & exacte pro uniuersis hominum peccatis satisfecisse, vt nos qualecumque admiserimus peccatum nullis nostris egeamus satisfactionibus. Consequens est ipsa lutheranorum hæresis, fidei veritati contraria: ergo illa sententia non est admittenda. Seqnella probatur. Nam si Christi satisfactio fuit infinita, Christus perfectissime satisfecit pro omnibus & singulis peccatis nostris, atq. adeo superuacaneç erunt omnes nostræ satisfactiones.

In oppositum autem est quod Christi satisfactio copiosa vacatur redemptio ps. 129. at nisi infiniti fuisset valoris, nō modo non copiosa, sed & vix posset adæquata redēptio vocari. Nam cum tot tantaque sint, & tam grauia hominum scelera, quamcumque satisfactionem citra infinitam adæquarent, & forsam excederent: vel saltem si de facto non adæquant, possent à deo crescere in malitia, & in numero multiplicari, ut tamdem adequarent, imo & totam Christi satisfactionē vincerent, atque adeo improprijssime copiosa vocaretur redemptio.

Huius propositi dubii resolutionem in duas partes secare decreui. In priori breuiter explicabo eam difficultatem, quam in primo quęstionis argumento insinuaui. Num videlicet in Christi domini satisfatione, quam pro uniuersis hominum peccatis deo exhibuit, necessaria fuerit infinitas. In posteriori vero parte ipsam Christi satisfactionis infinitatem exponam, ex proprijsq. radicibus eruam.

Deuenio igitur ad primam partē: Cuius difficultas ad duo potissimum reducitur. Primum est, an peccatum primi parentis infinitū fuerit in ratione mali & offensiui dei, ita qnod vel ex hac ratione necessaria fuerit infinitas in Christi satisfactione, vt esset ęquiualens compensatio: & eadem fere est ratio de quocunq. mortali peccato. Nam licet originale petcatum, eoquod totam Adæ posteritatem infecit, specialem quandam habuerit grauitatem inter omnia mortalia peccata, tamen simpliciter, & secundum essentialem speciem non fuit omnium mortalium grauissimum, vt magna cum eruditione S. Tho. aduertit, 22. q. 63. a, 3. Secundum, an supposito quod peccatum siue originale, siue quodcumq. aliud mortale non haberet grauitatem, & malitiam infinitam, necessaria nihilominus fuerit infinitas in Christi satisfactione, ut esset ęquiualens perfecta, & ex toto iustitiæ rigore pro vniuersis hominum peccatis. Vtramq. istam breuiter absoluemus difficultatem.

Prima pars decisionis dubij.

Circam primam difficultatem diuersa senserunt graues theologi. Quidam enim dixerunt nulli mortali peccato inesse formaliter malitiam & grauitatem simpliciter infinitam, sed omne tamen mortale peccatum extrinseca quadam ratione infinitæ esse malitiæ, eo quod cōmittitur contra deum infinitum bonum, & est quadam elongatio, & auersio ab ipso bono infinito, iuxta illud Isa. 59: peccata vestra di-

Prima difficultas.

uiſerunt inter vos & deum veſtrum. Quæ plane ſententia in ſubſtantia ad hoc reducitur, quod malitia mortalis peccati eſt ſimpliciter finita.& ſecundum quid infinita. Ita docuerunt Scotus in 3.d.20.q.2. §.contra ea quæ dicuntur. Palud.ead.d.q. 2.1 2. Fauent huic opinioni. S.Th.3.p.q.1. a 2.ad.2. dicens peccatum contra deum commiſsũ quamdam habere infinitatem ex infinitate diuinæ mageſtatis. Certe hic modus loquendi infinitatem ſecundum quid in peccato denotat. Si enim peccatum ſimpliciter eſſet infinitæ malitię,& grauitatis, non diceret.S.Th. quamdam infinitatem habere, ſed abſolute doceret peccatum eſſe infinitum malum,aut infinitã habere malitiam. Eundem modum loquendi ſeruat Mag.Sot.in.4.d.19.q.1.art 2.ad.1. Ex nouioribus theologis non nulli iſtam complectuntur ſententiam. Præcipua quæ pro hac opinione poſſunt fieri argumenta inſinuantur in primo huius dubitationis argumento, in eiusq. confirmatione. Et præterea eadem opinio ſic probatur. Duo ſunt in peccato quæ ad eius eſſentiam pertinent,ſcilicet conuerſio ad commutabile bonum, ad quam pertinent poſitiua contrarietas peccati ad rationem,& ad legem dei:& auerſio ab incommutabili bono, ſub qua comprehendimus priuationem rectitudinis debitæ ineſſe actui peccati, Nam ſi quæ alia in peccato reperimus, cuiuſmodi ſunt priuatio gratiæ,charitatis, donorum Spiritus ſancti &c,non tam ad peccati eſſentiam quam ad eius poteſtatem,vel effectiuã,uel demeritoriam,vel ad vtramq. ſimul pertinẽt,de quare 12.q.71.a.6.ſolet a S. Th.diſcipulis diſputari. Sed neque ratione conuerſionis ad commutabile bonum, neque ratione auerſionis à bono incommutabili, peccatum mortale habet ſimpliciter infinitam grauitatem,& malitiã,ergo uera eſt Scoti & Paludani ſententia. Minor probatur. Et primo de conuerſione communis eſſe apparet theologorũ doctrina id indubitãter affirmans in 4. d.15. & aliis in locis,cuius doctrinę communis meminit. Mag.Sot.loco citato.& S.Th.12.q.87.ar.4.in corp.& ad.3. Cõmuniterq. dicunt theologi,quod peccatum ratione conuerſionis quia non eſt hac ratione infinitum,non meretur pænam damni,ſed pœna tantum ſenſus punitur. Quod uero ex parte auerſionis quæ eſt,vt diximus,priuatio reſtitudinis debitæ in eſſe actui,non habeat malitiam,& grauitatem ſimpliciter infinitã probatur. Tanta & non maior eſt malitia priuationis,quãta eſt bonitas eius habitus ſeu perfectionis qua priuat, per habitum enim cognoſcitur priuatio,vt habet philoſophorũ axioma,& tota priuationis ratio exhabitu penſanda eſt:ſed bonitas qua priuat auerſio mortalis peccati,non eſt bonitas infinita ſed finita, & limitata. Nam rectitudo quæ debita erat ineſſe actui peccati, quę eſt conformitas ad rationem & ad diuinam legem, & affectuoſa quædã ad deum coniunctio,bonum quodam finitũ eſt,& limitatũ ſimpliciter:ergo malitia & graui-

grauitas auersionis peccati, nō est infinita simpliciter in ratione mali.

Dices forsan auersionem peccati inde infinitam habere malitiæ grauitatem, quia priuat animam deo, qui est infinitum bonum, vnde ipsa est infinitum malum. Contra, deus nō est bonū intrinsecū animæ, neq se habet vt habitus, cui opponitur auersio prout est priuatio, sed est bonum extrinsecū habens rationē obiecti, & finis: ergo hac ratione auersio secundū quid, & extrinseca quadā denominatione erit infinite mala, & non simpliciter. Nam sicut in entitate positiua perfectio aut imperfectio simpliciter non est pensanda ex aliquo extrinseco principio, sed ex princi pijs intrinsecis, ita in priuatione malitia & imperfectio simpliciter ex intrinseco habitu, quo priuat subiectum & non ex aliquo extrinseco pensanda est.

Contrariam tamen sententiā, videlicet, quod mortale peccatum habeat simpliciter infinitam malitię grauitatē, sitq. proinde malū simpliciter in genere mali moralis (non enim de malo in cōmuni, vt malū naturæ comprehendit in præsentia loquimur) docent alij grauissimi theologi Alex. Alen. 3. pa. q. 1. mēb. 6. ad 1. S. Bon. in 3. d. 20. q. 4. Ricar. ead. d. Et Io. a Med. in codice de pęnitētia q. 1. de satisfact. Caie. & Med. interpretantes S. Tho. 3. p. q. 1. ar. 2. Fateor hos duos authores lubrice tantisper procedere, sed crediderim eos huius esse posterioris sentētię, cuius meo iudicio fuit etiā ipse S. Th. in illa solutione ad 2. pro cōtraria sententia citata. Nam postquā dixit peccatū quamdā habere infinitatē ex infinitate diuinę maiestatis, mox subiunxit. Tanto. n. offensa est grauior, quāto maior est ille in quē delinquitur, vnde oportuit ad condignā satisfactionē, vt actus satisfaciētis haberet efficaciā infinitā, vt pote dei & hominis existēs. Hæc S. Th. quæ certe vix possēt verificari, si malitia peccati secūdū quid tñ esset infinita. Non. n. verū esset simpliciter ꝙ tāto grauior est offensa, quāto dignior est ꝑsona quæ offēditur, neq. ex infinitate offensi colligeret bene S. Th. necessariā esse ī satisfactione ꝓ peccato efficaciā infinitā.

Hæc posterior sentētia mihi vero similior apparet. Tū quia maiorū autorū autoritate fulcitur, accedēte pręsertim S. Tho. qui vt animaduerti hāc sine dubio docuit sētentiā. Tū etiā quia illa vulgata ratio q̄ D. Th. insinuauit & late ꝓsequūtur Alex. Alen. & alij, nimirū, ꝙ tāto crescit offēsa in grauitate quāto ꝑsona q̄ offenditur in dignitate augescit, v. c. tāto maior est offensa quæ fit Regi, illa qua offenditur miles, quāto dignitas regia militare excellet officiū. Vnde cū dignitas dei ī infinitū exuperet oēm dignitatem cuiuscuq; personę cui pōt irrogari offensa, manifeste seqtur, ꝙ grauitas offensę cōtra deū factæ, ī infinitū excedit in ratione offēsæ, oēm offēsā quę irrogari pōt alicui creaturæ.

Sed est aduertendum ad exactiorem huius rei intelligentiā, ꝙ peccatum potest in ratione mali dupliciter considerari, vno modo vt

est malum morale, idest, contrarium bono rationalis creaturæ, alio modo prout est malum dei, idest, offensiuum maiestatis diuinæ: Cum ergo dicimus, quod peccatum mortale est infinitum malum in ratione mali, potest hæc sententia verificari de peccato, secundum vtramque malitię rationem. Etenim quatenus est malum morale destructiuum moralis rectitudinis, & contrarium proinde bono creaturę rationalis, duplici titulo potest infinitum appellari malum, altero, quia priuat rationalem creaturam suo maximo bono, & fine vltimo, nimirum deo qui est vltimum bonum, idest, priuat creaturam rationalem coniunctione ad hoc summum bonum, altero vero quia quantum est ex se destruit potissimum bonum totius naturę intellectualis, non solum vt est in homine, aut in angelo, sed etiam vt est in deo, in quo habet esse simpliciter infinitū: Et ipsum bonum, quod peccatum quantum est ex se priuat, est similiter infinitum simpliciter. Nam cum tota intellectualis natura siue creata sit siue increata, ad eumdem pertineat entitatis gradum, puta, intellectualem, in vna similiter rectitudine, & perfectione conuenit, conuenientia saltem analogica. Quo circa malum illud, quod destructiuum est rectitudinis, & perfectionis moralis in vno intellectuali, seu rationali subiecto, opponitur ex sua formali ratione implicite, & virtualiter toti ipsi naturę intellectuali, & est secundum se destructiuum moralis rectitudinis, & perfectionis, qua ratione communis est toti intellectuali naturę. Hic posterior titulus priori mea sententia est præferendus, nam ex priori illo titulo tantū videtur colligi quædam grauitatis infinitas secundum quid in malo morali. Nam licet bonum extrinsecum quo hoc malum hominem priuat, sit infinitum simpliciter, ea tamen perfectio quam intellectualis creatura ex coniunctione ad ipsum consequitur, simpliciter est finita, & limitata: atque adeo ex illo priori titulo infinitas moralis malitiæ in peccato ab extrinseco desumitur, & non videtur esse infinitas simpliciter. Quia vt argumentum, quod pro contraria sententia paulo ante informauimus, contendebat priuationis grauitas, & malitia simpliciter non est attendenda penes extrinsecum bonum, à quo ipsa priuatio subiectum priuat, sed penes intrinsecam perfectionem quam ex coniunctione ad illud extrinsecum bonum ipsum subiectum consequeretur, nisi illa interueniret priuatio. At posterior alius grauitatis titulus infinitam simpliciter malitiam in malo morali inducit. Qua ratione ad totum intellectualem extenditur gradum. Legantur quæ dixi superius in q. 1. circa 1. conclusionem, cum conabar omne iudicium erroneum ab humano Christi intellectu repellere, deseruient enim illa quamplurimum ad exactiorem huius secundi tituli intellegentiam.

Verificatur itidem ista sententia de peccato, prout est malum dei, puta, prout est diuinæ maiestatis offensiuum, eique iniuriosum. Nam

præter illam explicatam rationem mali moralis moralis, quam explicuimus in peccato prout rationi, & legi dei contrariatur, & animam à deo summo bono, vltimoque rationalis creaturæ fine auertit, & separat, reperitur in peccato iniuriæ, & offensæ contra deum malitia, & grauitas quæ in prædicta morali malitia quasi fundatur, vel si mauis dicere, in ipsa essentialiter, & intrinsece clauditur solaque ratione ab ea distinguitur. Consistitque ista iniuriæ, & offensæ diuinæ grauitas in eo, quod peccatum qua ratione contrariatur diuinę legi, auocatque animum peccantis ab eo, vt a summo, & maximo bono, creatum, & incommutabile bonum illi præferrens, ipsum contemnit deum, debitum que illi honorem subtrahit, & quod est ex ipso peccãtis affectu mortale peccatum destructiuum est totius diuini esse, & si id, & peccati, & peccantis potestati subesset, deum à regno suo deturbaret, à supremaque eius maiestate deijceret, ac ipsius loco sufficeret creaturã. Vnde & magna deum tristitia, ingentique merore peccatum conficeret, si huiusmodi affectionibus diuina subiaceret natura. Cum ergo mortale peccatum in sua formali ratione tantam contra deum inuoluat iniuriam, & offensam, merito graues theologi infinitam in ipso malitiam, diuinæque offensæ grauitatem cõmentantur. Est enim hæc iniuriosa, & offensiua peccati ratio cuicumque offensæ, & iniuriæ cuiuis creaturæ factæ incomparabilis, & improportionata, atque adeo eam exuperat in infinitum, ac infinito ab ea interuallo distat. Nam sicut nulla est proportio diuinę honoris, diuinique maiestatis ad ipsum creaturarum honorem, sed infinita potius distantia, & improportio, ita & offensa diuini honoris, & iniuria diuinæ maiestati irrogata improportionabilis est, & incomparabilis cuicumque iniuriæ, & offensæ, quæ contra honorem, & auctoritatem cuiusuis creaturæ potest irrogari.

Ex ista doctrina facile poterit theologus eas potissimum rationes colligere, ex quibus infinitas malitiæ, & grauitatis efficacius probari potest. Alia præterea ratione a posteriori, & quasi ab effectu possumus eamdem sententiam confirmare. Peccator punitur pœna infinita nõ solũ infinitate extensiua, sed etiam intensiua, nam talis infinitas in pęna damni reperitur, quæ consistit in perpetua dei priuatione, diuinęq. visionis carentia. pæna autem proportionatur culpæ: Ergo ex grauitate pœnę, non inepte colligere poterimus infinitam malitiæ in mortali peccato grauitatem. Consulatur de hac ratione S. Tho. 12. q. 87. art. 4. Non curo in hac parte de quibusdam alijs rationibus quibus vti solent nonnulli theologi, an efficaces sint nec ne? improbabile aliquod assumant, an vero bona cum probabilitate procedant? nam in veritate inquirenda, & non in theologorum sententijs examinandis, aut improbandis, noster hic tractatus insudat, probe enim noui Ioan. à Medina

dina loco citato,& quosdam alios theologos quibus hæc nostra probatur sententia, nonnullis vti rationibus, quæ non immerito theologis alijs displicuerunt. Quibus tamen omissis, nostra vlterius inde nõ leuiter confirmatur sententia, quod sancti patres grauissimiq. autores cum diuini verbi incarnationis conuenientiam ad humani generis redemptionem magnificis verbis,& rationibus persuadent,aperte dicunt,quod vt genus humanum non potentia,sed iustitia a seruitute dęmonis, qua per peccatum detinebatur, eriperetur, necessaria fuit simpliciter incarnati verbi satisfactio,insinuantque tantam fuisse peccati grauitatem,& malitiam,vt infinita egeret satisfactione,quam satisfactoriam infinitatẽ, quia sola Christi satisfactio potuit exhibere, ideo ipsa sola sufficiens fuit ad humani generis redemptionem efficiendã. In qua doctrina Sancti patres præsupponere videntur, peccatum humani generis infinitam habuisse grauitatem,non solum illam extensiuam quam in originis peccato ipsa agnoscit Catholica fides, quatenus omnes in vno Adam peccauimus:etsi infiniti homines naturali generatione ex ipso primo parenti deriuati generarentur, illud vnicum contraxissent peccatum. Nam hæc infinitas extensiua tantum apparet,& pure materialis,& non intensiua, eo quod istud originis peccatum,& eodem modo ac ordine, & in eadem grauitate ad omnes deriuatur. Quare sancti patres in commemorata doctrina non solã hanc extensiuam peccati infinitatem insinuant,sed illam,quæ in intensiua malitiæ grauitate consistit. Malitia enim quæ tantum extensiue infinita est,non videtur exposcere infinitã compensationem. Nõnulla patrum testimonia dubio tertio sequenti afferemus,quæ ad huius rei comprobationem asciſci poterunt. Sufficiat nũc vnus pro omnibus Athanasius,qui in sermone de passione & cruce domini sic ait. Cum videret malitiam intolerabilem, neque mortale genus idoneũ esse quod morti resisteret,neque pœnam suorum malorum persolueret: nam excessus malitiæ transcendebat omne suplitium,vidensque simul patris bonitatem, & quam ipse idoneus esset & potens (Christus enim dei potentia, ac dei sapientia) commotus fuit sua humanitate,& misertus nostræ imbecillitati, &c. Expendantur verba. Nam qua obsecro ratione malitię excessus omne suplitium excederet,nisi infinitæ esset grauitatis. Hanc nostram sententiam insinuarunt Ricard. de sancto Vict. in libro de incarnatione verbi c. 8. & Anselmus lib. 1. Cur deus homo. c. 20.

Sed quoniam argumenta quæ pro contraria sententia sunt posita,nos vehementer vrgent, eis prius occurramus oportet quam nostra vlterius progrediatur disputatio.

Igitur ad primum argumentũ in fronte huius secundi dubii principalis propositum, negandum est antecedens, eius probationi negatur

gatur maior, & ad ipsius maioris probationem dicitur, quod diuina bonitas per peccatum quodcumq. mortale consideratum in ratione offensæ, & iniuriæ, seu offensiuæ, & iniuriosę auersionis offenditur quantum offendibilis est, quia quodcumque peccatum mortale, si tam valeret effectu, & efficacia, quam valet affectu, totum ipsum diuinum bonum totaliter destrueret, & demolliretur, & sufficeret loco eius creatum & commutabile bonum. Et hoc quidem duplici ratione superius exposita, nimirum, quatenus est destructiuum moralis rectitudinis, & perfectionis totius intellectualis naturæ, & quatenus est contemptiuum dei, diuinæque maiestatis offensiuum. Et quidē cum multo facilior sit destructio, quam ædificatio, ex eo quod peccatum mortale deum offendit quantum est offendibilis, oditque diuinam bonitatem quanto potest odio haberi, non inde licebit colligere, quod quilibet charitatis actus, qui peccato contrariatur, deum amat quantum est amabilis. Diuina enim bonitas a sola ipsius dei voluntate amari potest quantum amabilis est. Huius rei in his quæ contingunt apud homines, aliquale fortassis reperiemus exemplum. Nam si plebeius homo, & infima sorte natus totis viribus conaretur honorem Regium obscurare, & à Regia maiestate eum dijcere, & in seruili loco reponere, quamuis propter virium, & potestatis defectū non efficeret, vere diceretur Regem offendere quantum offendibilis est, quia si de facto læderetur Regia maiestas nō alia maior illi posset in ferri iniuria, & offensa, neque maiori in honoratione affici, Vndę qui hanc iniuriam tentaret inferre dignitati regiæ, nō minori esset dignus pœna, si ad grauitatem malitiæ attendamus, quam si de facto intulisset. At humilis ille homo, minime posset regiam maiestatē honorare, & venerari, quantum ipsa honorabilis & venerabilis est, qualecumq; & quantumcumq. ei ex hiberet obsequium. Quoniam vilis persona nequit attingere ad præstandum regi eum honorē cuius digna est ipsa Regia maiestas. Ita creatura, quę deo comparata, vilissima est & infimæ sortis, non valet eum deo exhibere honorem, eoque amore prosequi qui deum attingat quantum est honorabilis, & amabilis, nam excellens dei maiestas, infinitaq; bonitas multo altiori modo ab ipsomet deo laudari, & amari potest quam à creatura quacumque: atque adeo laus, & creaturæ amor cum nulla ratione neque effectu, neque affectu, attingere valeat hunc excellentem, & infinitum laudis & amoris gradum, nullo modo neque effectu, neque affectu potest dici vel laudare, vel diligere diuinam bonitatem quantum est laudabilis & diligibilis. Quod affectu non attingat creatura sublimem illum laudis, & dilectionis gradum, ex re ipsa constat Quod vero neque affectu, facile probatur, quoniam si creatura quantumcumque dignitatis excellentis ita esset affecta

quod conaretur, aut vellet, aut saltem leuiter desideraret deum amare quantum amabile est, tantumque diuinæ maiestati honorem deferre, quanto ipsa digna est; eo ipso in stultissimam elationem, & superbiam incideret, ipsamq; diuinam contemneret maiestatem, dum pusillum humanæ voluntatis amorem infinitæ dei bonitati vellet æquare. Et ipsam diuini honoris excellentiam indigna æqualiq; honoratione contingere. At in odio & de honoratione bonitatis, & maiestatis dei non ita res se habet: nam licet peccator effectu, & efficacia nihil possit incommodare deo, eiusque diuino honori, inordinato tamen, præsuptuoso, ac superbo affectu id intendit, & conatur, ac proinde offendit deum quantum offendibilis est, quia inordinato suo affectu illum summum attingit modum, quo diuina maiestas potest offendi.

Ex hac doctrina dissoluitur facile illud argumentum, quo quidam theologi putant se conuincere falsitatis sententiam nostram. Estque tale argumentum. Effectu neque peccator offendit deum quantum offendibilis est, neque iustus deum diligit quantum est diligibilis, affectu autem sicut peccator vellet destruere deum, totamque dei maiestatem obscurare, commutabile bonum bono incommutabile anteponens, sic homo iustus ita diuinum bonum prosequitur, tamque sibi complacet in ipsa dei bonitate, excellentique maiestate ipsius, vt si posset augere diuinum bonum, ipsamque dei maiestatem ad altiorem gradu euehere, id totum ex vi prædicti affectus exequeretur: Ergo proportionabiliter se habent peccator, & iustus, alter ad dei offensam, & alter ad gloriam, atque adeo si iustus non diligit, nec affectu honoratur deum quantum honorabilis est, neque peccator ipsum offendit & inhonorat affectu, quantum est offendibilis, & inhonorabilis.

Huic argumento manifestam ex dictis solutionem accommodo, & nego prædictam proportionem reperiri inter peccatorem & iustum. Iustus enim intra suos se limites continens, non eo animatur affectu, vt deum vellet honorare, & amare, quantu ipse honorabilis, & amabis est, quantoq; ipse est amore, & honore dignus; scit enim deum omni laude esse maiorem. Sed quantum ab humana potentia, diuinis adiutoriis suffulta, amari potest, & honorari, nam maiorem alium honorem, excellentioremque dilectionem soli deo reseruatum esse nouit. At peccator quasi alterum se deum proprio amore constituens, contra verum ipsum insurgit deum, tantum malum ei cupiens inferre, quantum ipsi inferretur ab alio deo qui ipso vero deo altior esset, & potentior, & qui cum eo supra regni ius hostili bello contenderet. Vnde sicut iste fictus deus potetior, & altior effectu læderet, & offenderet ipsam veri dei maiestatem quantum est offendibilis, ita pec-

cator

cator prauo, & inordinato affectu, simili affectiua in iuria deum offendit, diuinumque eius lædit honorem. Et hæc de primi argumenti solutione.

Confirmatio eidem argumento supposita non leui nos difficultate premit, nam vix possumus effugere omnium peccatorum equalitatem, si in quolibet mortali peccato infinitam simpliciter malitię grauitatem admittimus. Pro cuius tamen solutione notandum est primo, quod in his quæ sunt infinita non simpliciter, & in ratione entis, sed in certo genere, aut determinata specie, bene stat, quod res aliqua ex vna parte infinitatem habeat totalem in illo genere, aut in illa specie, ex alia vero parte finita sit, & in eodem genere limitata. V. g. possumus fingere lineã quæ versus vnum extremum, nimirum, versus oriens, sit infinitæ lõgitudinis, sit autem longitudinis finitæ, & limitatę versus aliud extremum, puta, versus occidens. Et in rationibus respectiuis quę diuersa respiciunt extrema, facile erit inuenire huiusmodi infinitatem uersus vnum extremum, cum adiuncta limitatione, & finitate versus extremum aliud. Qua respectiua ratione in rerum natura posita, ita esset consequenter dicendum, quod uersus illud extremum respectu cuius ratio illa infinitatem habet, neque potest crescere, neque inter ipsam & aliam, consimilem habentem infinitatem, aliqua posset dari in ęqualitas. sicut linea versus oriens infinita crescere minime posset respectu eiusdem extremi, & si aliam lineam versus illud extremum infinitam constituamus, nulla inter ipsas versus extremum idem reperietur in æqualitas. Cæterum respectu alterius extremi posset illa ratio augeri, & poterit similiter in æqualitas reperiri inter ipsam, & aliam, sicut prædicta linea versus occidens cresceret, & cũ aliis lineis æqualitatem, & in ęqualitatem admitteretr.

5 Secundo est notandum posse facile contingere, quod aliqua priuatio sit totalis respectu formæ quam priuat, neque ex illa parte posset magis, aut minus suscipere, sed quasi in puncto indiuisibili consistat: & tamen quod ex parte causæ vnde prouenit illa priuatio, neque totalis sit, neque indiuisibilis, sed magis, & minus possit suscipere, sitque vna respectu eiusdem formæ maior priuatio altera per respectum ad causam extrinsecam vnde ipsa priuatio prouenit. Verbi causa, tenebræ totalem important lucis priuationem, eo quod nihil lucis in corpore diaphano relinquunt, sunt tamen tenebræ tenebris maiores quandoque, per respectum ad cau sas extrinsecas quæ lucis influxum impediunt, & lucem ipsam per modum impedimenti a diaphano corpore remouent, tenebræ enim quæ per interpositionẽ densioris corporis, & magis opaci inter solem, & aerem proueniunt, maiores sunt, & quasi densiores illis quę ex im-

pedimento rarioris, & minus opaci corporis originem traxuat.

His ita ad notatis, ad primi argumenti confirmationem neganda est sequella, ad cuius probationem primo dicitur consentanee ad primum notabile, quod peccatum duo extrema respicit, deum, scilicet, & creaturam, vel vt aliis satis etiam vulgatissimis vtamur terminis, incommutabile bonum & bonum commutabile. Auertit quidem peccat animum ob incommutabili bono, & ad commutabile bonum conuertit. Quatenus ergo ad prius comparatur extremum, & ab illo auocat animum, quodlibet peccatum mortale infinitum est in genere peccati, & moralis mali. Vnde comparatione ad hoc extremum nulla ad extremum aliud ratione habita, omnia peccata mortalia paria sunt, quoniam omnia priuant animum rectitudine morali, & coniunctione ad incommutabile bonū vt ad summum, & vltimum finem: ipsumque deum maximum offendunt, & in honorant, quantum est offendibilis & in honorabilis, & ita in quolibet peccato ex hac parte includitur omnis illa malitia quæ in singulis, & in omnibus peccatis reperiri potest. Et ob id Iacobus in sua Canonica c.1. dicebat, qui offendit in vno factus est omnium reus. Cęterum quodlibet mortale peccatum comparatione ad commutabile bonum ad quod peccantis animum conuertit, finitam habet, & limitatam malitiæ grauitatem vt S.Th. 12. loco citato nos docuit, cuius sentedtia cunctis est probata theologis: & hac parte inequalitas est in peccatis, & vnum grauius censetur alio, & vnum & idem secundum speciem potest quandoq. esse grauius, quandoq. minus graue. Et quoniam peccatum specificatur a commutabili bono ad quod conuertitur peccantis animus, & non ex bono incommutabili a quo auertitur, vt 12.q.72.a.1. docuit S.Th. id circo absolute concedendum est, mortalia peccata non esse æqualia in grauitate & malitia.

Sed dicet quispiā, peccati grauitas & malitia consistit formaliter in hoc quod est offensiuum dei, & in eo quod rationalem creaturam priuat sua morali rectitudine debita ei inesse: Ergo si hac parte omnia sunt paria, absolute cōcedendū est, vniuersa mortalia delicta simpliciter esse paria, æqualisque grauitatis. Et secundum quid dumtaxat neganda, est eorum æqualitas, scilicet, cum illo addito, ex conuersione ad commutabile bonum. At consequens sanæ doctrinæ non consentit, nam in scriptura sacra passim vnum peccatum absolute præfertur alteri secundum grauitatem, & malitiam. Sufficiat nobis pronunc christi domini testimonium Pilato dicentis Io. 19. qui me tradidit tibi, maius peccatū habet: ergo nō subsistit assignata solutio.

Respondetur nos in statuta solutione non absolute dixisse, peccata

cata ex parte auersionis ab incommutabili bono æqualis esse grauitatis, sed cum limitatione, scilicet, solitarie, & præcisse considerata ipsa auersione. Vnde ita meam nunc explico solutionem. Quod si illa iniuriosa, & offensiua auersio peccati adeo incommutabili bono seorsum consideretur, non est maior, aut minor in peccatis, sed æqualis in omnibus, quia est totalis priuatio affectiua diuini honoris, & totalis priuatio substantialis rectitudinis moralis, quæ consistit in coniunctione ad summum, & incommutabile bonum. Neque potest sic considerata crescere, quia est in ratione offensę, & moralis malitiæ simpliciter infinita. Cæterum comparata eademmet iniuriosa dei auersio adcommutabile bonum, ad quod peccans per peccatum mortale conuertitur, exqua conuersione ipsa auersio sequitur, minorem potest, & maiorem grauitatem habere, neque hac ratione est censenda infinita: nam quanto bonum commutabile, in quo tendit peccati conuersio, magis contrariatur rationi, & legi æternę, tanto grauior est auersio quæ inde consequitur, vel quæ ibi essentialiter inuoluitur (nam quod ad præsens attinet parum retulerit sic vel aliter loqui.) Quod vero nulla sit contradictio in hac doctrina; qua dicimus auersionem peccati secundum se consideratam, esse totalem priuationem substantialis restitudinis moralis, & infinite offensiuam dei, & quod ad aliud extremum, scilicet, bonum commutabile comparata magis, & minus suscipiat, manifestat nobis exemplum illud lucis paulo superius adnotatum. Etenim negari nequit quin tenebra (vtamur singulari proplurali) per semetipsam consideranta absque respectu ad causam lucis impeditiuam; est totalis priuatio lucis, & si lux esset infinitum bonum, tenebra infinitum esset malum. Et si luminosum lucem caussas in corpore diaphano extali priuatione offenderetur, & iniuriam acciperet, tenebra citra dubium esset infinita offensa, & iniuria. Cum hoc tamen stat quod ad causas extrinsecas lucis impeditiuas comparata magis ac minus recipiat, quatenus vna causa impediens V. g. corpus valde densum & opacum magis remouet, & elongat diaphanum corpus ab influxu solis, & ab eius luce percipienda, quam alia causa, videlicet, corpus minus densum & rarioris quantitatis: Quamuis vtraque causa sufficiens sit inducere priuationem totalem lucis. Itaq. tenebra comparata ad causas vnde prouenit, induit quendam modum ipsarum, sic adeo vt tenebra quæ secundum se est totalis priuatio lucis, per comparationem ad causas reditur non totalis, suscipitque proinde magis ac minus. Proprotionabiliter ergo de iniuriosa peccati auersione dicendum arbitror, quod secundum se est totalis priuatio rectitudinis moralis, & infinita malitia, ut autē se tenet exparte conuersionis, neque totalis priuatio est, neque simpliciter infinita

malitia

malitia, sed magis & minus suscipit induens ipsius conuersionis modum. Quoniam vero peccatum, vt dixi, ex conuersione ad commutabile bonum specificatur, idcirco cum absolute de peccato loquimur, consideramus auersionem eius non seorsum sumptam, sed vt conuersioni annexam, & idcirco absolute fatemur non omnia peccata equalia esse, sed vnum grauioris esse malitiæ altero. At cum solam eius auersionem seorsum contemplamur, verissime asserimus, quodcumque mortale peccatum infinitam habere malitiam, & ex hac parte non esse vnum peccatum mortale grauius altero. Et quoniam ista consideratio auersionis peccati est veluti secundum quid, quia simpliciter auersio debet considerari in peccato, vt conuersioni annexa, propter causam assignatam. idcirco S. Thom. 3. part. loco citato non dixit peccatum esse simpliciter infinitum in ratione mali, sed quod habet quamdam infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis. Quem loquendi modum seruauit Mag. Sot. supra citatus, & seruauerunt alij graues theologi, & est sine dubio ab omnibus seruandus, Cum quo tamē stat quod in quo libet peccato mortali intrinseca reperitur offensæ & malitiæ infinitas, quæ etsi nulla alia extaret causa, ob quā necessaria esset diuini verbi incarnatio ad ipsam humani generis redemptionem, non potentia, & vi sed iusta satisfactione, & compensatione efficiendam, hæc moralis peccati infinitas sufficientissima esset huius tantæ necessitatis causa. Est enim sufficiens ratio, ob quam vere dicamus, quod nullius puræ creaturæ satisfactio respondere posset offensæ in deum admissæ secundum æqualitatem, & ex omni iustitiæ rigore.

Sed ad huc superest soluendum argumentum illud quod a principio huius primæ partis decisionis secundi principalis dubii formauimus pro sententia Scoti. Cui non difficulter ex dictis respondetur. Et dico, peccato conuenire infinitatem malitię ex parte auersionis ab incommutabili bono, Ad cuius impugnationem primum assero, quod quantitas malitię auersionis non solum est consideranda penes illam rectitudinem intrinsecam, qua priuat & actum peccati, & ipsam peccātis animam: sed potissimum pensanda est ex ipso summo bono deo, a quo animam peccātis auertit. Et hoc prouenit ex eo, quod illa auersio non est qualis cumque priuatio, sed priuatio iniuriosa deo, & ipsius dei offensiua. In statuenda autem offensæ, & iniuriæ grauitate potissimum est attendenda persona cui fit offensa, & eius qualitas ac dignitas. Vnde non mirum, quod nonnulli theologi in hac tractatione cum scoto defecerint, quia tantū considerarunt auersionem quæ est in peccato mortali per modum simplicis priuationis nis, cum tamen esset consideranda, vt priuatio offensiua, & iniuriosa deo. Sed addo preterea, quod & si auersio mortalis peccati non consideretur

deretur explicite per modũ offensæ, & iniuriæ quæ irrogatur deo, ad huc considerabilis est in ipsa quędam malitiæ moralis infinitas, quatenus est priuatio totius rectitudinis substantialis moralis. Nam, vt retro dicebam, omnis mortalis culpa ratione auersionis priuat quantũ est ex se naturam totam intellectualẽ suo vero fine vltimo, summoque bono, ex quo tota oritur moralis rectitudo, & bonitas. Destruunt namq; affectu hunc finẽ verum, falsumq; & suppositium statuit. Tota vero intellectualis natura vnum & eundẽ habet finẽ, vnaque proinde morali rectitudine pollet, vnitate proportionabili & analogicá, vt superius dicebã: atq. adeo malitia moralis peccati ex se ipsa tendit ad hanc vnã rectitudinem toti intellectuali naturę communẽ destruendam, & dissipandam, & non solum in illo particulari actu quo peccatur, & cui hęc mortalis malitia inest, sed & absolute in omni morali actu, qui ex vero fine vltimo per se pendet. Deficiunt.n. etiã quamplurimi illi theologi, quatenus putãt per mortale peccatũ nullã aliam moralem induci priuationem, præter priuationem illius rectitudinis, quæ debita erat in esse ipsi actui, qui est mortale peccatũ. Valde.n. in hoc errant, non aduertentes, quod mortale peccatum non solum priuat hac rectitudine, sed ipsummet etiam peccantem priuat substantiali rectitudine morali, quæ consistit in affectiua conuersione ad vltimũ finem, summumq. verum bonum, videlicet, deum. Tota enim moralis rectitudo ex vltimo vero fine, & ex rectitudinẽ conuersionis ad ipsum essentialiter pendet. Vnde peccatum mortale relinquit hominẽ auersum a deo tanquam ab vltimo fine, & ad creaturam tanquam ad finem vltimum quasi per modum habitus conuersum, ita quod creatura non est tantum finis operis, sed & ipsius operantis, & implicite est finis omnium eiusdem operantis actionum. Nam per se est, ꝙ finis vltimus operantis, & in quem operans se totum, suamq. voluntatem retulit, in omni morali talis operantis actione locum habeat finis principaliter, & vltimate intenti, & per accidens est, quod ita nõ contingat: atque adeo mortale peccatum, quantum est ex se, est totalis disipatio, & demollito moralis rectitudinis, non solum in ipso actu peccati, verum & in ipso peccante, imo implicite, & virtualiter etiam in tota intellectuali natura. Et id circo malum quod infert peccatum mortale irraparabile est per vires naturę, vt S. Thom. 12. in solutione citata & aliis in locis dicit non semel. Scio oppositum sensisse Caietanum de mortali peccato prout priuat rectitudine morali, non considerando eleuationem ad ordinem gratię; existimauit enim. 12. q. 109. ar. 7 & 8. quod sicut viribus naturę potest quis retractare voluntatem quá voluit intemperate agere, & temperatum fieri, ita potest naturæ viribus repellere a se auersionem ab vltimo fine naturali, quam sibi peccando intulerat. Cæterum posteriores thomistæ expres-

sam

ſam S. Tho. doctrinam ſequentes oppoſitum aſſeruerunt & communiter aſſerunt, & id quidem merito, nam finis vltimus in moralibus eum tenet locum qeem prima principia tenent in ſpeculatiuis. Vnde ſicut is qui errat circa principia, non poteſt à ſe ipſo corrigi, quia deeſt ei primum correctionis principium, ſed extrinſeco eget corrigenre, ita qui deordinatus eſt à fine vltimo, nequit ſemetipſum in ordine morali reordinare & reparare, quia deeſt illi ptimum principium totius reparationis & moralis rectitudinis, quod eſt finis vltimus vt ait S. Tham. 12. q. 102. ar. 1. ſed de hoc alias, nam ad noſtrum intentum ſatis fuerit ſtatuiſſe, id quod nullus theologorum, ex his quę recte ſapiunt, inficiabitur, nimirum, peccatum mortale priuare non ſolum ipſum actum peccati debito ordine ad vltimum finem, ſed ipſummet etiam peccantem. Neſcio plane an hoc negaret Scotus, qui tranſacto actuali peccato ſolum reatum agnoſcit in anima, quem ipſe putat non eſſe priuationem ſed relationem quamdam rationis animæ ordinatæ ad pœnam ſecundum diuinam legem, & volutatem, neque aliam deformitatem, & maculam, in eo qui peccauit, admittit: Verum Scoti ſententiam confutat erudite Caiet. 12. q. 89. ar. 1. vbi & eius argumenta diſſoluit. Et hactenus de prima parte decißionis ſecundi principalis dubij.

Secuna difficultas.

Secunda difficultas accedit in eadem hac prima parte decißionis dubij principalis explicanda. Vtrum ſi vera eſſet Scoti ſententia & eorum theologorum qui negant infinitatem malitiæ reperiri in peccato mortali, conſequenter dicendum foret non fuiſſe neceſſariam infinitatem in Chriſti ſatisfactione, ut exacta eſſet, & ad æqualitatem cõpenſatio pro vniuerſis hominum peccatis. Eaque eſt dubitandi ratio pro affirmatiua ſententia. Quoniam ſi peccatum non eſt infinitum in ratione mali & offenſiui dei, ſed finitę ſimpliciter grauitatis, nulla eſt cauſa propter quam ad exactam eius compenſationem, ipſa dei iuſtitia expoſcat ſatisfactionem ſimpliciter infinitam: ergo, &c.

Sed pro altera parte militat quod Sancti Patras locis in tertio dubio citandis, abſolute definiunt neceſſariam fuiſſe Chriſti ſatisfactionem, ideſt, ſatisfactionem dei & hominis, quæ non poteſt non eſſe infinita ſatisfactio, ſuppoſito quod decreuerit deus humanum genus nõ tam potentia, quam iuſtitia redimere, & a diaboli ſeruitute eripere, Nullam autem mentionem faciunt patres de infinitate peccati: ergo etiam non ſtante peccati infinitate, neceſſaria eſſet infinitas in Chriſti ſatisfactione, iuxta mentem ſanctorum patrum.

Non de fuere theologi qui exiſtimarent illam infinitatem extenſiuam quæ reperitur in originis peccato, quatenus potens eſt humanum totum genus inficere, ſufficientem eſſe cauſam, vt dicamus neceſſariã fuiſſe infinitatem in Chriſti ſatisfactione, ita quod alias etſi Chriſti

ſatisfactio

satisfactio pro aliis peccatis mortalibus posset esse æquiualens, & secundum iustitiæ rigorem sufficiens; non tamen pro ipsa originis culpa. Et vt hanc sententiam probabiliorem efficerent, conati sunt suadere infinitatem, quæ est in originis culpa, non esse pure extensiuam, sed aliqua infinitatis intensiuæ ratione vigere. Hanc opinionẽ ego improbabilẽ minime censeo, neq. in eius impugnatione immorari decreui, nam totum quod vero simili ratione iuuat ad suadendam incarnationis diuini verbi necessitatem, aut congruitatem, libẽtissime amplector. Verum enimuero non possum non fateri, me non satis bene percipere illam intensiuam grauitatis, & malitię infinitatem, quam illi theologi in originali culpa cõmentantur. Quod si extensiua tantum in eo reperitur infinitas, vix potest probabili suaderi ratione, quod ad iustam pro hac culpa compensationem necessaria fuerit intensiua satisfactionis infinitas, cuius necessitas ex ipsa originis peccati extensiua infinitate desumatur. Hanc ergo prętermitto sententiam, quam neque improbo, neque approbo, sed eius autoribus defendendam committo. Et pro resolutione huius difficultatis vnicam assertionem statuo.

Quamquam in peccato mortali siue originali, siue actuali nõ reperiretur malitię grauitas infinita simpliciter, sed secundum quid dumtaxat vt Scot. & Paul. censuerunt, adhuc necessaria erat infinitas simpliciter in Christi satisfactione, vt exacte & ad æqualitatem, & ex toto iustitiæ rigore pro vniuersis hominum culpis satisfaceret. Hæc conclusio probanda est assignando rationes huius necessitatis. Sitq. prima ratio. Christi satisfactio generalis debuit esse cõpensatio pro vniuersis hominum peccatis, & cõmissis & committendis, imo & possibilibus committi, aliàs redemptio per Christum facta improprie copiosa diceretur, sed nisi Christi satisfactio infinitatẽ haberet intensiuam, non esset sufficiens compensatio, & æquiualens pro vniuersis huiusmodi peccatis: nam in ipsa tota collectione peccatorum possibili intensiua reperitur infinitas, quam proinde nõ poterit adæquare nisi illa satisfactio, quę in ratione satisfactionis simpliciter fuerit infinita: ergo, &c. Assertio.

Secunda ratio. Et Scot. & Paludan. & vniuersi fatentur theologi, quod licet peccatum mortale non habeat malitiam simpliciter infinitam in esse mali moralis, & in ratione offensæ dei, habet tamen infinitatem quamdam ab extrinseco desumptam, quã appellant secundum quid, ex infinitate diuinæ maiestatis, quę per peccatũ offẽditur, desumptã: sed hanc malitię, & offensę infinitatẽ, quamlibet minimã, & secundum quid, nulla poterit satisfactio adæquare, quæ nõ processerit a persona tantæ autoritatis, & maiestatis quantę dignitatis est, & excellentiæ ipse deus per peccatum offensus. Nam illa grauitas quæ

ex maiestate personæ læsæ, & offensæ prouenit, non aliunde quam ex dignitate personæ satisfacientis compensationem admittit, nã quantacumque fuerit satisfactio, si non habet valorem aliqualiter infinitum infinitate personali, id est, ex dignitate personæ satisfacientis desumpta, non compensabit pro offensa, quatenus includit illam infinitatem secundum quid, & extrinsecam, ex magestate personę læsæ ad peccatum deriuata: neque ista satisfactionis necessaria infinitas aliunde poterit compensari, quia est alterius rationis à quacunque alia perfectione, & dignitate quam in opere quouis satisfactorio comminisci possimus: Ergo, vt satisfactio prohominum peccatis, imo pro quocumque mortali peccato, fuerit ęquiualens, & ex perfecta iustitia, necessum fuit: quod persona satisfaciens esset infiniti valoris, & tantę maiestatis, quanta est dei maiestas, quam mortale peccatum offendit, atque adeo necessaria fuit ipsa satisfactionis infinitas.

Ex hac ratione infero contritionem gratia & charitate formatã, quam purus homo offert deo pro suis peccatis, non esse æquiualentẽ satisfactionem pro ipsis peccatis mortalibus, aut pro eorum aliquo. Non intendo in hoc corollario aliquid statuere aduersus illam grauissimorũ quorumdam theologorum sententiã, quæ affirmat, quod in iustificatione impii ipse pænitens per actum contritionis satisfacit pro culpa, & offensa, qua deum offendidit. Nam de hac re nihil in præsentia definio. Sap. Mag. Bañes nostræ vniuersitatis Salmatinæ in theologia primarius: Quæstionem istam summa cũ eruditione pertractauit in suis doctissimis commentariis ad 1. p. D. Tho. q. 21. Sed nostrum corollarium proponitur contra Caiet. sententiam, cui nõ nulli subscribunt theologi. qua in 3. p. q. 1. a. 2. docuit, contritionẽ puri hominis iusti, quatenus gratia, & charitate formatur, æquiualentem esse satisfactionem pro culpa mortali; Videturq. Caietanus sentire, quod si huiusmodi contritio non prętsupponeret saltẽ naturę ordine mortale peccatum ex dei gratiam remissum, & misericorditer condonatum, æquiualens esset pro ipso peccato satisfactio, & ex ui huius æquiualentis satisfactionis, peccatum pro ut est offensa dei remitteretur. In hanc sententiam inducitur Caiet. ex eo quod putat ꝙ isthæc formata contritio tantum bonum reddit deo, quantum ipsa culpa mortalis abstulerat. Ex quo infert, ꝙ si aliqua fuisset pura creatura cui contritionis, & charitatis actus proprii essent, & connaturales, talis creatura potuisset ex propriis viribus deo pro mortali culpa ex rigore iustitiæ, & ad æqualitatem satisfacere. Verum cum bona venia in prędicta ratione assignanda defecit Caietanus, non aduertens quod illa peccati grauitas, & qualiscumque fuerit offensę infinitas, quę ex dignitate personæ offensę in mortali culpa participatur,

tur, nullatenus compensatur per huiusmodi contritionem, quia deest ei infinitas illa satisfactoria ex persona satisfaciente desumpta. Vnde falsa est sententia, quā ex predicta ratione infert, nimirum, quod contritio sit æquiualens pro mortali culpæ satisfactio. Neque quidquam efficit dicere, quod contritio habet illam infinitatem, quatenus procedit ab Spiritu sancto per charitatem animam inhabitante, imo & satisfaciente pro nobis per illam formatam contritionem: ad eum modum quo Paulus Rom. 8. dicit Spiritum sanctum postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Hoc inquam nihil efficit ad fundandam prędictę sententiæ veritatem, quoniam Spiritus sanctus non est persona satisfaciens, sed ipse pænitens qui conteritur: Et cū dicitur Spiritus sanctus postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus, methaphorica locutio est, & figurata, qua nomen effectus principali eius causæ tribuimus, diciturque postulare pro nobis quatenus nos facit deum obnixe postulare: & ita similiter dat nobis virtutem satisfaciendi deo per contritionem, & non ipse satisfacit, Quare persona satisfaciens est simpliciter finitę dignitatis, atque a deo contritioni deest valor satisfacientis personæ, qui necessarius erat ad constituendam æquiualentem satisfactionem pro offensa infinitæ dei maiestati irrogata.

Sed hoc loco aduertendum, quosdam S. Thom. interpretes falso imposuisse Caietano, quod asseruerit contritionem prędictam esse perfectæ, & exactæ iustitię satisfactionem pro mortali culpa, quod Caiet. minime docuit, sed aperte satisfactionem imperfectam appellauit. Decepti sunt fortasis ij thomistæ, quia existimarunt idē prorsus designare, satisfactio æquiualens, quod satisfactio perfecta, quod tamen verum non est. Nam, vt satisfactio aliqua sit re ipsa ęquiualens, satis fuerit quod tantum bonum reddat, quantum peccatum abstulerat. Cæterum vt sit perfecta satisfactio, requiritur pretęrea q̄ non fundetur in gratia eius cui facta est offensa, & quod fiat ex propriis, & ex aliàs non debitis, quę omnia contritioni desūnt, nam in gratia dei totus eius valor fundatur, neque ex proprijs est ipsius satisfacientis, sed ex acceptis a deo per gratiam, imo & forsam est alijs titulis debita. Vnde licet censeretur æquiualens, nullo tamen modo appellari debet perfecta.

Ex his rationibus & aliis quę causa breuitatis omitto, dissoluitur illud argumentum factum pro ratione dubitandi, videlicet, quod pro culpa finita suffecerit finita satisfactio Respondetur enim iuxta primam rationem nostram assignatam, quod si tota posibilis peccatorum collectio sumatur, infinitam moralem importat malitiam, & si cuiuslibet particularis peccati malitia sit modis omnibus finita. Quocirca; vt Christi satisfactio eam haberet vim quam habet de fa-

cto, videlicet, quod sit sufficiens compensatio pro singulis & omnibus peccatis, ita vt quocumq. dato peccato satisfactio Christi pro illo sufficienter compensauerit, & quod non tot possint dari peccata quæ sufficientiam satisfactionis Christi exhauriant: sed quod quibuscumq. peccatis dsignatis vlterius progrediatur virtus satisfactionis Christi, vt hanc, inquam, tantam haberet satisfactoriam virtutem, necessaria ei fuit infinita virtus. Si Christi satisfactio ad determinatum peccatorum numerum esset limitata, tunc fateor primā illam nostram rationem inefficacem esse ad eius infinitatem suadendam. Verum res est in theologia constans nullam signabilem esse peccati speciem, grauitatem, aut numerum, ad quem satisfactionis Christi virtus non se valeat extendere. Quod si hoc verum est, ut est plane verissimum, necessaria consequutione deducitur, Christi satisfactionem simpliciter esse in ratione satisfactionis infinitam.

Præterea dico iuxta secundam nostram rationem, quod cum in quolibet peccato mortali secundum communem theologorum cuiuscunque scholæ sententiam, aliqua reperiatur grauitatis infinitas ex infinita dei maiestate quæ per peccatum offenditur desumpta, necessum fuit quod Christi satisfactio aliquam etiam valoris infinitatem ex dignitate personæ satisfacientis participatam haberet. At si persona satisfaciens valoris est, & dignitatis infinitæ, non poterit eius operatio satisfactoria non participare infinitum satisfactorium valorem. Fateor quidem secundam hanc nostram rationem efficacius quidem suadere necessitatem infinitatis in persona satisfaciēti, quam in ipsa satisfactione. Nam diceret quis, necessarium quidē esse, ut persona satisfaciens sit tantę maiestatis, atque fuit ipse deus offensus, Verumtamen sicut ex infinita maiestate dei offensi, non redundauit in peccato infinita simpliciter malitiæ & offensę grauitas, sed infinitas tantum secundum quid, vt censuerunt Scotus & Palud. ita ex infinita personę satisfacientis maiestate, non resultat in operatione satisfactoria valor simpliciter infinitus, sed quędam tantum valoris infinitas secundum quid, per quam fit proportio, imo & adæquatio inter ipsam satisfactionem, & offensam. Sed quidquid de hac solutione fuerit, de qua paulo inferius in hoc dubio est amplius dicendum, satis id nobis fuerit probasse, quod etiam si peccatum non haberet simpliciter infinitam grauitatem, necessarium tamen fuerit ad æquiualentem pro ipso satisfactionem, quod persona satisfaciens esset simpliciter infinitę dignitatis, & excellentiæ. Et ista sufficiant de prima parte huius secundi dubii.

Secunda pars decisionis dubij.

Ad secundam partem decisionis huius secundi dubii nostra deinceps perueniat disputatio, in qua examinare oportet. Num Christi satisfactio valoris fuerit simpliciter infiniti, & vnde hic tantus satisfactorius

ctorius valor ad ipsam Christi operationem descenderit? Qua in re duæ extremæ inter theologos graues sententiæ versantur, inter quas & aliam mediam quiuam alij Doctores nouiores confinxerunt.

Prima sententia in uno extremo affirmat, Christi satisfactionem fuisse simpliciter valoris finiti, imo insinuat ista sententia quod Christi satisfactio ex natura sua non fuit æqualis grauitati peccatorũ, sed hanc æqualitatem habuit ex dei beneuolentia, & extrinseca eius acceptatione, & quod operatio puræ creaturæ, tam potuit esse in ordine supernaturali perfecta ex dei adiutorio, & gratia, vt ad tantum satisfactorium valorem accederet quantum habuit de facto ipsa Christi satisfactio. Nam potuit deus sua beneuolentia & gratia ipsam acceptare ad eosdem effectus, ad quos Christi satisfactionẽ acceptauit. Hanc sententiam docuerunt Scotus, in 3.d.20.q.1.& Gabriel.d.19. q. 1.& in 4.d.15.q.2.Dur.in 3.d.20. q. 2. Ioannes à Med. loc. citato, & alii quidam Scholastici in citatis dist.

In alio extremo alia sententia docet Christi satisfactionem fuisse simpliciter infinitam in ratione satisfactionis. Et hoc quidem non ex speciali dei beneuolentia, & extrinseca acceptatione, sed ex intrinseca ipsius satisfactoriæ operationis ratione. Ita docent S.Tho.3.p.q.1. ar.2.& q.48.ar.2.& 4.contra gent.c.54.Alex.Alen.3.p.q.1.mẽb.4.5. & 6.& q.17.per totã.S.Bon.in 3.d.10.q.3.Ricar.ead.d.q.4.Paul.q.2. Marsi.in 3.q.12.ar.2.Andreas a Vega lib.7. in Conc.Trid.c.8. Hosius in cõfessione fidei. c.11.Mag.Sot.in 4.d 19.q.1.& tertio libro de natura & gratia.c.6.Driedo libro de capti & redempt à principio. Et omnes ii auctores in hoc conueniunt; quod nulli operationi cuiuspiã puræ creaturæ hæc talis & tanta potuit infinitas, etiam per absolutam dei potentiam, communicari.

Media vero sententia à quibusdam excogitata admittit quidem infinitatem simpliciter in christi satisfactione, dicit tamen eam non ob id infinitam fuisse, quia erat actio à diuino verbo effecta, sed ob id quod Christus se ipsum, suam vitam, propriumque sanguinem deo in compensationem pro vniuersis hominum peccatis obtulit, nam quia istud prętium infiniti valoris est, propter diuini suppositi infinitatem, idcirco satisfactionem Christi infinitam constituit simpliciter in ratione satisfactionis. Hæc sententia, ni fallor, non omnem operationẽ Christi satisfactoriam infinitam fuisse censet, sed eam dumtaxat, qua Christus seipsum, suamque vitam, & sanguinem deo obtulit, qualis fuit ipsa pretiosissima christi passio. Et illa similiter voluntas, qua ingrediens in mundum moriendi pro hominum salute præceptum spõtaneus acceptauit, seq. ipsum habuit ad crucis mortem destinatũ. In alijs enim etiam laboriosis Christi actionibus, abstinentia, ieiunio, oratione, &c. Christus non semetipsum deo offerebat, sed il-

lam

Iã præcisse studiosam actionẽ quam operabatur, atq. adeo iuxta sententiam prędictã eiusmodi actiones nõ fuerunt infinite satisfactorię.

Pro decisione quæstionis notandum est primo, quod cum inquirimus de satisfactionis Christi valore, eius que infinitate, non in dubiũ vertimus: An Christi satisfactio fuerit simpliciter in finita secundum omnem rationem valoris, certum est enim eam non tanto valore præditam fuisse, quanta est ipsa dei bonitas & maiestas, non enim de infinitate valoris in esse entis absolute disserimus. Neq. vero quærimus, an omnem valoris moralis infinitatem habuerit, certum est enim quod satisfactio Christi in ratione satisfactionis non habuit formalẽ meriti valorem, nam alia est ratio meriti, & alia satisfactionis: sed in limitatiori sensu nostra disputatio procedit, idque tantum inuestigamus. Num Christi satisfactio infinitam habuerit satisfactoriam virtutem, ita vt nulla maior, nullaque perfectior, aut æquiualentior fieri posset, aut ex cogitari satisfactio. Sed & obiter disputabimus, an etiã infinitatem valoris meritorij habuerit ipsa Christi operatio, nam ex eisdem fere principijs vterque iste valor desumitur.

Notandum est secundo, quod iuxta communem theologorum doctrinam in 4.d.15.19.& 20. inter alias conditiones ad rationem satisfactionis requisitas, vna est quod sit operatio pænalis, ita quod dolor, & voluntatis pæna offeratur deo in compensationem offensæ contra ipsum irrogatæ. Hæc autem pænalitas præcipue consistit in displicentia qua satisfacienti displicet de offensa in deum commissa, ex cuius displicentiæ virtute oritur quęcumque alia pænalitas siue interior, siue exterior, quã pænitens assummit quasi in vindictam pro peccato cõmisso, siue a se, si pro peccato proprio satisfacit, siue ab eo, pro cuius satisfacit culpa, quam pænalitatem & vindictam deo incompensationem tribuit. Ex quo sequitur quod non omnis actus bonus ea ratione qua bonus est, & laudabilis, imo & à virtute charitatis profectus, satisfactorius est pro peccato siue proprio, siue alieno, sed præter bonitatem prædictam necessaria est pœnalitas aliqua præsertim interior: est que satis conueniens quod interior animæ dolor insensibilem aliquam se explicet pęnalitatem.

Ad propositũ ergo dico, quod cum his quæ in hoc secundo notabili habentur etiã verissimũ esse crediderim, quod in nullam Christus in toto suæ mortalis vitæ decursu operationẽ prodiuit, quę nõ fuerit pro nostris peccatis satisfactoria. Censeo namq. Christũ dominum omne suæ mortalis vitæ momentum, omnemque operationem cuiuscumq; fuisset virtutis opus, in ipsam humani gneris redemptionẽ, & in satisfactionẽ pro cunctis nostrũ omniũ peccatis contulisse. Quod ex tribus colligo. Primo ex eo quod nihil magis sibi proprium, nihil dignius, nihilque augustius, & antiquius sibi fore Christus iudicauit, quã no-

ftris vtilitatibus, nostræque redemptioni se totum tradere, vt Paulinis vtamur verbis, qui & pro Ecclesia, & pro ipsomet Paulo Christũ se ipsum traddidisse, sicut & eum pro nobis omnibus tradidit pater, aperta attestatione prædicauit: quod vel ipsum Christi ab angelo prænuntiatum nomen, Iesus, manifeste nobis declarat. Nam quia saluum facturus erat populum suum ab eorum peccatis, hoc nomen sibi a patre datum accepit. Et hinc factum est, vt redemptio per Christum facta merito à regio vate Ps. 129. appellatur copiosa & ab Isa. c. 20. exuberans iustitia. Sic enim illa verba, Consumatio abbreuiata inundabit iustitiã, Ireneus, ad mentem septuaginta interpretũ, exposuit. Et quidẽ quod per consumationem abbreuiatã ipsum incarnatum verbum intellexerit Propheta, non solus Ireneus, sed & alij quãplures grauissimi intellexerũt Patres, neq. à mente Paul. ad rom. 9. recedentes qui hoc Isai. vaticiniũ ad Christum retulit. Anacletus Pont. in 1. epist. quæ in tom. 1. Conc. habetur. Aug. lib. 1. ad simpli. q. 2. Cypri. lib. 1. contra Iudæos, & Concione 6. in orat. dominicam. Fateor quod iustitia in hoc loco posset non tam stricte accipi, vt pro satisfactione, & pro iusta redemptione sumatur, sed pro effectu ipsius redemptionis, quæ est ipsa animi sanctitas omnium virtutum perfectionem complectens, in quo sensu Christus iustitiam accepit cum dicebat. Math. 6. quærite primũ regnum dei, & iustitiã eius, & c. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra. Et quidẽ iustitia hæc exuberans effectus fuit iustę redemptionis nostræ per Christum factæ, iux illud Paul. rom. 5. vbi abundauit iniquitas, superabundauit, & gratia. Verum & si sensus hic nõ sit contemnẽdus, quin & magna approbatione dignus, cum intentus esse videatur a prædictis patribus, atque etiam ab Orig. & Abros. satis tamen vero similis est sensus, quem prius insinuauimus, ita vt exuberantia, & inundatio iustitiæ ad eam referatur iustitiam, quam in opere nostræ redemptionis, & salutis Christus fuit operatus, cuius effectus fuit ipsa iustitia, quam præcedenti explicatione retulimus. Colligo secundo prædictam sententiam, ex eo quod plurimum refert ad excellentiam humanitatis Christi (quam summoopere extollere, & venerari debemus) quod in nullum vnquam morale opus exierit, quod ex feruoroso dei amore, eximaque dilectione primam sui non traxisset originem. Charitas autem qua Christus humana voluntate deum amauit, ad homines etiam veluti quadã reflexiua reuerberatione terminabatur, recto namque in deum tendebat, & quia ipsa amoris vis vlterius nequibat prodire, ad homines reuertebatur. Sicut fortissimus lucis radius dum corpus densum, & opacum ferit, quia vlterius transire nequit, ad diaphanum corpus circunstans feruida quadam reflexione reuertitur. Quam sane diuini amoris reflexionem forcasis nobis insinuauit Christus Ioan. 14. vt cognoscat mundus quia di-

Ephes. 5.
Galat. 2.
Rom. 8.

ligo Patrem, & quod sicut mandatum dedit mihi pater sic facio, surgite eamus hinc, nimirum, ad spōtaneam mortem pro hominum salute subeundā. Vt videlicet, in tanto amore per voluntariam passionem hominibus demonstrato (quo maiorē nullus vnquam habuit, sed nec habere poterit) veluti interso quodam & limpidissimo speculo ipsum diuini amoris radium quo Christus feruentissime Patrem diligebat, mundus ipse, (quamlibet ad diuina intuenda cecus) vel inuitus, & repugnans conspiceret. Hunc vero tantum humanæ voluntatis Christi amorem, duplex necessum erat comitaretur doloris pœna. Altera qua Christus de offensa ab hominibus in ipsam dei maiestatem irrogata doleret vehementer, & altera qua super ipsam humani generis calamitosam sortem quasi flebili cōpassione moueretur. Ad eum modum quo florentissimam olim ciuitatem Hyerosolimam proprijs oculis intuens, & futuram ipsius miseram calamitatem preuidens, grandi compassione ductus, fleuit super illam dicens, si cognouisses & tu &c. Et quidem non minus est ipsa iustæ animæ ruina deploranda, & lachrymis digna, quā Hyerosolimæ ciuitatis, Salomonisq. templū excidium olim fuit deplorandū, vt verbis grauissimis dixit S. Hyero. in prologo super Trenos Hieremię.

Denique tertio id ipsum colligo, ex eo quod Christus ab illo primo suæ incarnationis instanti quo ingrediens in mundum dixit, Ecce venio, vt me scilicet, in hostiam deo placentem, & suauissimam in cruce pro toto humano genere offeram, semper ante oculos habuit sibi positam ipsam quam erat in cruce mortem subiturus, ita vt etiam in monte Thabor, cum quamdam suæ gloriæ, & maiestatis manifestationem fecisset, nō eius excideret memoria excessus ille mortis, & crucis quē completurus erat in Ierusalem: cui veritati attestatur illud quod ipse dicebat Luc. 12. baptismo habeo baptizari, & quo modo coarctor donec perficitur. Coarctabat enim Christum desiderium pro hominū salute moriendi, coarctabatq. & eum, ipsa mortis terribilitas, quam ob oculos positam assidue gerebat.

Ex his ergo constat omnem Christi actionem, præsertim supernaturalis ordinis (non enim in prēsentia difinio, an humana Christi voluntas in aliquam exierit quandoque moralem actionem in naturalē tantum rationis finem ordinatam, de qua re q. 1. dixi) quidpiam pēnalitatis annexum habuisse, & eam quidem pēnalitatem pro humana salute fuisse susceptā, atq. adeo constat, omnem huiusmodi humanā Christi actionē satisfactoriam fuisse pro ipsis hominum peccatis. Quātum autem habuerit valorem, finitum, aut infinitum potius, paucis interpositis, explicabimus.

Notandum est tertio, in gemino posse sensu versari ista præsens quęstio de infinitate satisfactionis christi. Alter est, an Christi satis

factio

factio intrinsecum habuerit infinitum satisfactorium valorem, ob quem satisfactio esset secundum se æquiualens pro vniuersis hominum peccatis, & si infinita fuissent, & infinitę grauitatis ac malitiæ. Alter vero sensus est, vtrum fuerit infinita per extrinsecam quandam deputationem, & acceptationem dei, cui placuit eam acceptare in sufficientem compensationem pro vniuersis hominum offensis aduersus deum cōmissis, & in posterum committendis. Prior sensus est quem intendit nostra disputatio. De extrinseca enim infinitate parum solicitus debet esse theologus. Nam hæc infinitas non ad valorem operis pertinet, sed ad liberalē, & gratiosam dei acceptationem, quā neq. Scotus negauit. Neque vero negari potest Christi operationem acceptatā fuisse a deo incompēsationē pro peccatis omnibus totius humani generis, siue acceptatione gratuita, siue ad ordinem iustitię pertinente. Constat enim ex literis sacris, & ex grauissimis patrum monimentis, & communi totius æcclesiæ consensu, Christi domini satisfactionē acceptatam a deo fuisse pro vniuersis hominum peccatis, secundum eorum numerum speciem, & malitię grauitatem qualiscumque, & quantacumq. fuerit eorum grauitas. Exauditumq. esse Christum a deo pro sua reuerentia.

Sed hoc loco non possum non succensere quorundā Doctissimorū virorū qui apud me magnę sunt autoritatis, sententiā, quæ affirmat, q̄ vt aliqua operatio censeatur sufficiens, æquiualēs, & iusta satisfactio, nōest necesse quod habeat secundū se æquiualentem proportionem cum grauitate offensæ, neque sit secundum se digna, & æquiualens compensatio pro culpa & offensa peccati, sed satis fuerit sit proportionata legi, & voluntati eius cui fit satisfactio. Itaq. non est necesse quod satisfaciens, tantum bonū operatione satisfactoria reddat, quantum fuit malum offensæ & irrogatę iniurię, sed quod reddat illud bonum quod exposcit is cui est facienda satisfactio, & quo ipse est contentus, siue hoc communi lege, siue priuata suæ voluntatis manifestatione exposcat. Hæc in quam sententia nunquam mihi placere potuit, quoniam huiusmodi satisfactio legi quidem, aut voluntati personę læsæ, æquiualens poterit censeri, offensæ autem, & iniuriæ nequaquam. Vnde totum quod illi deest condignitatis, & æquiualentię, comparatione ad offensam & culpā, suppletur ex gratia & beneuolentia acceptantis, que re vera est liberalis & gratuita condonatio, siue hoc fiat priuata voluntate, siue communi lege. Neq. quidquā detrahit a ratione gratuitæ condonationis, quod hæc acceptatio siue per modum legis, siue alio modo pręcedat satisfactoriam operationem, vel quod sit ipsa posterior. Missum facio quod ex contraria sententia non difficulter inferri posset (quod & eius autores libenter admittunt) quod contritio qua ratione in actu pænitentiæ, ordine naturę

S S gra-

gratiam & charitatem antecedit, sit de iustitia æquiualens pro offensa, & culpa mortali satisfactio. In cuius sententiæ confutationem non libet in presentia immorari, sed neque libet eam vt gratam, & probatam acceptare. Nam vt cætera prætermittam, durissimum mihi apparet veram aliquam iustitiam inter hominem & Deum admittere, quæ in gratia & charitate in anima infusis non suum habeat intrinsecum fundamentum. Vnde apud me nulla est verè æquiualens, & condigna satisfactio, quæ secundum seipsam non fuerit digna acceptari, vt sufficiens compensatio pro iniuria, & offensa, ita q̃ tantum reddat bonum, quantũ fuerat ipsius offensæ malum.

Prima conclusio. His ita suppositis Prima statuitur conclusio. Christi satisfactio infinitum habuit satisfactorium valorem, fuitque proinde infinita simpliciter satisfactio in rõe satisfactionis. Probatur primo ex scripturis sacris, & in primis ponderẽtur illa testimonia, quibus præcedẽti dubio ostendimus in Christi satisfactione veram, & propriam fuisse iustitiam. Omnia enim, si bene expendantur, denotant Christũ eam tantam patri compensationem pro vniuersis hominum peccatis obtulisse, qua maior neque exigi potuit, neque vero excogitari. Istã enim emphasim habent illa verba Pauli. Empti estis pretio magno, & illa Petri. Non corruptibilibus argento, & auro, &c. sed pretioso sanguine immaculati. &c. Ecquid enim aliud ij duo Apostolorũ principes his tam magnificis verbis explicare voluerunt, quam quod pretiũ a Christo in hominũ redemptionem Patri oblatum, incõparabile fuit omni alij excogitabili pretio, siue argento, siue auro, siue lapidibus pretiosissimis, siue quouis alio modo fiat. Quod si pretium fuit cuicunque alii pretio incomparabile, necessum est vt illud infinitum in ratione pretii fateamur: nam inter ea quæ finita sunt admittenda est comparatio, si ad idem præsertim genus pertineãt, vt pertinet omnis satisfactio, & omne satisfactorium pretium: ad ordinem enim eundẽ iustitiæ satisfactoriæ pertinent. Præterea quo pacto verificabuntur illa Pauli verba, ad ostensionem iustitiæ suæ, si satisfactio finita fuit, & limitati valoris, indiguitq; extrinseca Dei liberali acceptatione, vt cẽseretur æquiualens. Neque vero Christus multa cum proprietate dici posset a Paulo, factus nobis iustitia, si satisfactio pro nobis exhibita ipsa indiguit Dei gratia & acceptatione liberali. Id præterea quod in testimonio ibidem citato ad Colos. 2. dicitur, scilicet, traduxit cõfidenter palam, &c. Illud enim verbum confidenter, satisfactionem denotat ex toto rigore iustitiæ factam per æquiualentem, & infinitam satisfactionem. Præterea ad rom. c. 5. multus est S. Paul. in explicanda satifactionis Christi abundantia. Cuius verba referam & expẽdam dub. sequenti, cum explicabitur Christũ satisfecisse de toto iustitiæ rigore. Fauet etiã quamplurimum illud quod dudum referamus ex c. 10. Isa. cõsummatio abbreuiata inundabit iustitiã: innũdatio .n. iustitiæ

ritię Christi, quid aliud designat q̃ immensitaté eius & infinitaté? Diximus iã istũ locũ de Christo esse intelligédũ: ipse .n. Christus verbũ est abbreuiatũ, vt 70. interpretes transtulerunt, velut vt nostræ vulgatæ interpres vertit, cõsumatio abbreuiata dicitur, nam in ipso quasi breui quodã compendio & epilogo consumauit deus omnem suorũ operum summã, cum verbũ caro factum est, ac plenũ gratiæ, & veritatis habitauit in nobis: In vno namq. Christo deũ reperies & hominẽ cælestia & terrestria in vno coeũt supposito, imo & simul in vnum diues & Pauper. Nã in ipso sunt oẽs thesauri sapiẽtiæ & scientiæ dei, & vno peccato excepto, oĩbus ipse humanis miserijs, & calamitatibus, pro nobis egenus factus, succubuit. Hæc ergo abbreuiata consumatio suis meritis & satisfactionibus tantum extulit coram deo iustitiæ vexillum, vt altius eleuari minime possit: Et ob id dicitur inundasse iustitiam, Qua itidem ex causa ps. 129. dicitur copiosa apud eum redemptio, inperquem locum legendus est omnino Aug. & uidenda ea petrum testimonia quæ dub. 3. ad probandum iustitiæ rigorem in Christi satisfactione afferemus: eamdem .n. fere vim habent ad satisfactionis infinitaté probandã, sufficiat nunc in huius veritatis confirmationẽ vnũ Clementem sextũ Pont. Max. in mediũ afferre, qui in extrauag. vnigenitus de pænitentijs & remissionibus multa decernit in huius nostrę cõclusionis cõfirmationẽ: sed tria potissimũ dicit quę sũmopere sunt ponderãda. Primũ, q̄ non solũ Christus, quia deus erat, sufficiens fuit ad satisfaciendũ pro vniuersis hominum peccatis, verũ quod & vnica gutta sanguinis eius, propter coniunctionem ad verbũ, ad hoc ipsum erat sufficiẽtissima. Secundũ quod thesaurus ecclesiæ ex meritis, & Christi satisfactionibus constãs infinitus est, & qđ ob id exhauriri minime põt. Tertiũ deniq. quod merita Christi fuerunt infinita. Et quod id ipsum sit de Chirsti satisfactionibus censendũ cõstat, tum ex paritate rationis, cũm ex ipso prædictæ extrau. cõtextu, indifferẽter .n. Pont. ibi de satisfactionibus, & de meritis Christi loquebatur.

Sed quid obsecro dicẽt ad hanc tã apertã Pont. definitionem Auctores q̃ satisfactionũ & meritorũ Christi infinitatẽ negãt: recurrent fortassis ad extrinsecã illã dei acceptationẽ, qua deus, inquiũt, Christi satisfactiones & merita ꝓ vniuersis hominibꝰ, imo ꝓ infinitis si essẽt, suscepit & acceptauit. Verũ hęc acceptatio preter q̃ quod, vt in tertio notabili dicebamus, ad dei gratiã, & misericordiã potius ꝑtinet, q̃ ad iustitiã cuius actus sũt satisfacere, & mereri, ac ꝓinde inꝑtinẽs est ad constituendam meriti, & satisfactionis infinitatem, præsertim cum sit prorsus extrinseca, quę nihil vel in satisfaciente & merente, vel in satisfactione & merito ponit. Præter hanc, inquam, rationem, quæ est efficacissima ad prædictam solutionem expugnandam, ex ipso extrauagantis textu liquet huius solutionis debilitas. Etenim Pont. ibi ad infinitum satisfactionum, & meritorum

Christi valorem minime recurrit ad illam dei acceptationem extrinsecam, sed ad ipsam verbi cũ humanitatẽ substantialem coniunctionem, inquit enim quod Christus, quia deus erat, potuit humanum genus redimere, & pro illo satisfacere, & mereri. Certe ego vix reperio solutionem quæ probabiliter possit hoc argumentum ex auctoritate Pontificia desumptum diluere. Scio dices hanc doctrinam non esse habendam vt definitionem pontificiam, quia non id ex primaria intentione Pontifex definire intendabat, sed de auctorite concedendi indulgentias, quæ in Romano Pontifice residet ex intentione tractabatur, atque adeo doctrina de infinitate satisfactionum, & meritorum Christi non definitionis loco habenda est, sed rationis adductæ ad explicandam definitionis veritatem. Rationes autem quibus Pontifices & generalia etiam Concilia pro suis explicandis definitionibus afferre solent, nõ solidam semper auctoritatem obtinent, vt plerique Theologi variis in locis ad notarunt. Bene quidem hæc se habent. Verum aduertat Theologus quam ex professo, quamq. de articulatim doctrinam istam de valore satisfactionum, & meritorum Christi Pont. in citata extrauaganti tradiderit, imo aduertat quod non solum ibi Pont. definit potestatem Ecclesiæ ad concedendum indulgentias, verum etiam stabilire voluit thesaurum ecclesię ex meritis & satisfactione Christi potissimum constare, ac minus principaliter ex sanctorum satisfactionibus, ad cuius thesauri indeficientiam explicandam, ad meritorum & satisfactionum Christi infinitatem recurrit. Et cum communi loquendi modo scripturę sacræ & sanct. Patrum hæc summi Pont. doctrina conueniat, non potest non esse certissima, & quæ in contraria sententia plus temeritatis, quam probabilitas relinquat. Missum facio, quod Scot. adhuc non videtur admittere Christi satisfactionem actu esse infinitam per extrinsecam dei acceptatione. Nam dicere apparet quod solum fuit acceptata actu pro ijs hominibus qui de facto erunt, aut fuerunt in mundo, & pro eorum peccatis, quæ infinita non sunt, & si congruentiam habuerit vt posset pro pluribus acceptari.

Sed iam rationibus probatur ista conclusio. Prima Christus obtulit vitam suam, & sanguinem suum deo, imo, & semetipsum in satisfactionem pro peccatis nostris ad Eph. 5. Christus traddidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo, sed res istæ sunt infiniti valoris & æstimationis coram deo ergo Christus obtulit deo infinitum prætium pro redemptione nostra, atque adeo exhibuit satisfactionem infinitã. Consonat huic rationi id quod retulimus paulo ante ex Clement. 6. in extrauag. Vnigenitus, dicente quod quælibet gutta sanguinis christi, propter coniunctionem ad verbum sufficiens erat ad redemptionem totius mundi: consentit etiam id quod Ambro. ait in præfa-

præfatione in Ps. 35. bonum autum sanguis Christi, diues ad pretium, profluens ad lauandum omne peccatum. Expendendū est illud verbum profluens, denotat enim superabundantiam super omnia peccata, supra omnemq. eorum possibilem malitiam & grauitatem, atque adeo vim quamdam satisfactoriam infinitam denotat. Sed de hac ratione, quæ in particulari videtur procedere, de quibusdā Christi actionibus, videlicet, de circuncisione; in qua Christus primitias sui pretiosi sanguinis pro nobis dedit deo, de prolixa, & anxia in horto oratione cum sanguineas Christi caro sudauit guttas, de ipsa denique Christi passione, quæ tot, tantisq. tormentorum generibus fuit consumata, in sequenti conclusione dicemus latius, & nunc in communi probemus omnem Christi satisfactoriam operationem infiniti fuisse valoris.

Sit ergo secunda ratio. Operationes satisfactoriæ, atque itidē meritoriæ Christi domini tantum proportionabiliter excedebant in valore satisfactionis, & meriti operationes nostras, quantum persona Christi in ratione personæ, excedit quamcumque personam creatā; sed persona Christi, in ratione personæ, excedit in infinitum omnem creatam personam: Ergo eius operationes in ratione meriti & satisfactionis excedebant in infinitum omnes operationes elicitas a creata persona. Maior probatur. Non potest negari quin valor moralis operationum proportionetur dignitati personæ operantis, nam quis negare poterit quin morali extimatione pluris debeat fieri operatio Regis. V. c. Genuflexio, quam operatio alterius hominis minoris dignitatis: Ergo valor operationis crescit in suo genere proportionabiliter ad valorem personæ operantis: nam in qua, obsecro, alia proportione crescere potest? Ergo si personæ ad personam fuerit infinita distantia in ratione personali, erit & similis distantia inter earum operationes in valore morali satisfactionis, & meriti.

Confirmatur. Si quis, ex homine in fine fortis, & de media plebe, ascendat ad nobilitatem, aut ad dignitatem grandem, continuo eius actiones in multo maiori habentur pretio, & quo altior fuerit dignitas, ad quam euehitur, eo pluris eius opeationis etiam a prudentissimis & grauissimis reipublicæ viris æstimantur. Manifestum ergo signum est, moralem operationum dignitatem, & valorem crescere proportionabiliter ad personæ operantis dignitatem. Sed huius rei; quæ vel sensibus patet, & a nullo bene composito ingenio negari vix potest, rationem a priori reddere non est ad modum facile. Dicunt communiter sapientes theologi, quod personę qualitas, seu dignitas, etsi secundū se sit circumstantia in morali ordine consideranda, transit tamen in rationem obiecti operationis: & idcirco tribuit ei valorem iuxta proportionem suæ personalis dignitatis. Verum hęc ratio

non

non videtur huius rei punctum attigisse. Primo quia non est certum quod personę qualitas transeat in rationē obiecti operationis, imo oppositum est certissimum, si ex ipsa non desumatur specifica operationis diuersitas, dequa re 12.q.7.& q.18. solent Sanct. Th. discipuli ad satietatem vsque tractare. Et quamuis in pręsentia satis dicatur probabiliter, quod dignitas personæ Christi mutat speciem moralem actionis, quia constituit illam formaliter in ratione cuiusdam excellentis iustitiæ, qualis inter puram creaturam & deum nulla reperitur: at non semper est necesse quod personę dignitas speciē actus mutet: nam satisfactio ducis eiusdem est speciei cum satisfactione militis, quamuis illa sit ista dignior propter maiorem personæ ducis qualitatem, quæ est quædam circunstantia quæ a phylosophis moralibus appellatur circunstantia. Quis. Ista ergo ratio non est adæquata ad prædictæ veritatis explicationem.

Secundo sic impugno eamdem rationem. Obiectum non confert actui totam suam dignitatem, & perfectionem, neque ex eo quod obiectum sit infinitum in ea ratione formali inqua obicitur actui, potest colligi ipsum actum infinitum esse in ratione talis actus. V.c. quamuis obiectum charitatis sit summum, & infinitum bonum, non tamen actus charitatis, quo nos diligimus summum bonum, aut quo ipsa humana Christi voluntas illud amat, infinitæ est perfectionis in rõne charitatis: ergo ex hoc quod dignitas personæ transeat in rõnē obiecti, non sequitur quod dignificet actum iuxta proportionem suæ quantitatis, ita vt si infinita fuerit, constituat actum infiniti valoris moralis. Hac ergo prima ratione vti insufficienti prætermissa, ad aliam deueniamus, quę quibusdam etiam doctissimis placet. Et ratio secundo loco assignanda est, quod id circo pęrsonæ circunstantia auget aut minuit operationis valorem iuxta suæ personalis dignitatis quantitatem, quia est circunstantia quasi intrinseca operationi, & ipsi realiter coniuncta, ad eum modum quo intensio actionis, quãuis sit pura circunstantia, neque in rationem transeat obiecti, auget valorem satisfactionis & meriti in operatione iuxta sui proportionē: nam actus. V.g. charitatis tanto magis meritorius erit, quanto magis fuerit intensus, & si attingere posset infinitam intensionem, valorē quoque infinitum meritorium assequeretur. Quod neq. in obiecto, neque in aliis circunstantiis locum habet, eo quod extrinseca sunt operationi. Hæc secunda ratio bonam certe probabilitatem affert. Fateor quidem quod intensionis exemplum adductum non in omnibus videtur quadrare, quoniam intensio actus moralis eatenus operationem in ualore meritorio aut satisfactorio dignificat, quatenus eam in semetipsa perfectiorem reddit intensione reali, & intrinseca, at personæ dignitas nullam realem, & physicam perfectionem ipsi in-

si inducit actioni. Vnde non satis apparet ex quo proueniat valor moralis quem ad ipsam refundit actionem. Sed huic obiectioni, vt prędictam secundam tueamur rationem, sic respondebit theologhus, q quia intensio est circunstantia pure intrinseca actioni, id circo vtraq. perfectione & physica, morali eam perficit. Et moralis quidem perfectio meritoria, & satisfactoria in pysica perfectione fundatur, at persona realiter quidem coniuncta est operationi, non vero est ei intrinseca. Vnde quia intrinseca non est nequit operationem intrinsica perfectione, & physica immutare & perficere; quia vero realem habet cum ipsa coniunctionē, vt ipsam inchoans, continuans, & perficiens moralem ei dignitatem, & valorem tribuit. Et quidem in hac parte illud est obseruandum, quod inprincipio actiuo operationis duo reperiūtur, quorum vtrumq. per se ad operationem efficiendam concurrit, nimirum. Quod, & Quo principium Quod, dicitur ipsum suppositum operans. Quo, uero est forma per quam operatur. Cum, inquam, hæc duo in principio cuiusuis humanæ actionis reperiantur, substantialis, & physica, vt ita loquar, species actionis nō a principio. Quod, sed a principio Quo, desumitur, actio enim in formali ratione actionis a formali principio actiuo specificatur iuxta doctrinam tradditam a. S. Th. 12. q. 1. a. 3. A principio autem actiuo Quod, idest, a supposito quod per formā talem efficit actionem, non essentialis species, neq. perfectio aliqua physica actionis desumitur: prouenit autē ab ipso moralis dignitas, & valor actionis qui ad merendum, & satisfaciendum conducit.

Sed tandem tertiā adhibeo rōnē propter quā qualitas, & dignitas personæ in valorē moralē actionis iuxta suā proportionē refunditur. Quæ ratio in hoc consistit, q is qui alteri satisfacit, non solū suā operationē, sed & semit ipsum illi subiicit. Et similiter qui meretur se ipsum, suamq. personā submitit in obsequiū eius apud quem meretur, vnde cū satisfactio includat intrinsice ipsam personā satisfacientē, tanquā simul cū ipsa actione submissā & subiectā ei cui fit saisfactio, nihil mirū q in rōne satisfactionis includat totū ipsum valorē, qui desumi potest ex personæ dignitate. Hæc rō quę apud me non leuis est ponderis, vel inde suadetur, q nō in omnibus actionibus humanis dignitas personę in ipsas actiones refunditur, nō. n. actus cōmedēdi cōponē maioris est valoris, absolute loquēdo, in duce quā in milite, esset tñ dignior operatio ducis, operatione militis, si ad satisfactionem alicui faciendā referretur, nā genuflexio ducis coram priuato milite, ad satisfactionē ei exhibendā ordinata, multo esset maioris valoris, maiorisq. æstimationis, & pretij quā particularis militis. Ex quo vero similis sit assignata ratio, nimirū, q ob id in satisfactione crescit moralis dignitas, & valor operationis, quia ipse satisfaciēs se ipsū humiliat, & submittit ei cui satisfacit. Quod diximus de satisfactione, &

merito

merito proportionabiliter dicendum est in operationibus obedientiæ, obseruātiæ, humilitatis, religionis, & in vniuersū in illis omnibus actionibus, quæ ab inferiori superiori, vel quasi superiori exhibentur.

Sed quid de actu charitatis dicemus? charitas enim in ratione formalis charitatis non est inferioris ad superiorem, amor enim amicitię qualis est charitatis amor, æqualitatem potius quam superioritatem respicit, inter eos enim est amicitia inter quos est iustitia & e conuerso iuxta doctrinam ab Arist. lib. 8. Ethico. tradditam, & prouerbio fertur, quod non bene in eodem domicillio morantur maiestas, & amor.

Respondeo & primum dico, quod amor amicitiæ est potissima operatio in qua operans se totum traddit ei ad quem operatur, nam is qui vere amore amicitiæ amat, & se & omnia sua in obsequium amici habet parata & exposita, & ob id dici solet amicorum omnia esse cōmunia. Neque ob id tamen amor actus est inferioris ad superiorem, sed ad æqualem, quia postulat in altero extremo mutuam & reciprocam tradditionem, amor enim amicitiæ amor mutuus est, & reciprocus: quam rem sufficiat in præsentia leuiter attigisse.

Secundo eidem obiectioni respondeo, quod licet charitatis amor hominis ad deum sit vere amicitiæ amor propter rationes assignatas à S, Thom. & ab eius interpretibus 22. q. 23. ar. 1. ex parte tamen hominis magnam inæqualitatem habet, quoniam homo non diligit deum vt aliud bonum sibi compar, & æquale, neque aut bonum partiale, & limitatum, sed vt summe completum & totale bonum, & in quod homo, & seipsū, & bona sua efficaci ac totali directione, refert. In hoc autem charitatis amore manifesta est ex parte hominis inferioritas, & totalis sui ipsus tradditio in obsequium dei quem super omnia, & ex toto corde & ex totis viribus diligit, iuxta præceptum deut, 6. tradditum. Et quidem licet meritum in ratione communi meriti forsan non exposcat quod merens seipsum totum in præmiatoris obsequium submittat, sed sat est quod ei suas det operas, hoc tamen exigit necessario meritum quod est hominis ad deum: eo quod prima eius radix est ipse charitatis affectus, quo homo se totum tradit, & subiicit deo sūmo bono. Et ob id regius vates ps. 72. explicans ipsam charitatis vim, cui neque terra, neque cælum summe placent, sed ipsa sola summi dei bonitas, inquit: Deus cordis mei, &c. Vocat deum ipsum deum cordis. idest. cordis dominum, plenarium eius dominum obtinens, & ius, per charitatis affectum ipsi deo spontaneè traditum.

Hinc sequitur, quod cum christus in omnibus suis operationibus ex primaria intentione operantis, & ex substantiali & primaria actionis specie se gereret cum deo vt inferiorē & minorem illo, seque proinde in dei obsequium tradiderit, diuinæque eius voluntati se totum

tum

tum prout humanum erat suppositum subijceret, non potuit omnis eius operatio, iuxta valorem & dignitatem personæ Christi in suo morali valore meritorio, & satisfactorio non crescere, atque ad eo cum persona Christi esset reuera infinita, infinitę que dignitatis, consequens est dicamus vniuersas Christi humanas operationes infiniti valoris exstitisse, fuisseque proinde infinite meritorias, & satisfactorias. Et hæc est fundamentalis nostræ conclusionis ratio, quam ij tantum qui eius vim & radicem non intellexerunt, libera quadam dicendi comtempserunt audatia, negantes satisfactorijs Christi operationibus eum valorem quem & sancti Patres, ac Pontifices grauissimi, imo & sacræ literæ fere expressis verbis eis tribuerunt.

Sed iam vlterius in nostræ conclusionis probatione progredior. Nulla operatio potuit esse dignior Christi operatione, etiam secundum absolutam dei potentiam, nam & si pater fieret homo, æquæ perfectam, & dignam operationem efficeret quidem, digniorem vero nequaquā: Ergo Christi operatio fuit summe digna, summæq. dignitatis & valoris, quo maior nulli potuit creatæ operationi competere. atque ad eo fuit infiniti valoris moralis.

Dicerent huic argumento contrariæ sententiæ auctores, quod illa operatio quæ ab intensiore gratia & charitate, quam sit intensio gratiæ & charitatis Christi, proficisceretur, secundū se esset maioris valoris satisfactorij & meritorij, quam Christi operatio, & tantum illi deesset illa acceptatio dei extrinseca, qua deus christi operationm acceptauit in cōpensationem pro peccatis omnium hominum. Et cū posset deus illā puræ creaturæ operationē similiter acceptare in cōpensationē ꝑ peccatis totius mundi, cōsequens sit ꝙ talis operatio esset simpliciter dignior, & maioris valoris ꝗ operatio christi. Nā secundum extrinsecā acceptationem essent æquales. Secundum vero intrinsecam perfectionem, dignior esset & perfectior operatio a pura creatura elicita: Vnde simpliciter esset censenda dignior & maioris valoris. Ita dixerunt quidam christiani homines, sed nequis eos male christianos arbitretur, quia tam humiliter, ne dicā viliter, de christo, eiusque actionibus senserunt, eorum nomina silentio velare decreui. Et sic arguo pro conclusione nostra.

Sequitur ex conxraria sententia quod operatio puræ creaturæ tanti possit esse valoris meritorij & satisfactorij, quanti fuit ipsa christi operatio. Consequens magnam pręsefert absurditatem, & falsitatem tam insignem, vt nullus sanctorum Patrum eam non exploderet tanquam christi dignitati iniuriosam, ipsi que proinde blasfemam, qđ constabit ex testimonijs quæ dubio sequenti citabimus, in quibus nihil aliud patres magis auersantur, quam quod humani generis redemptio potuerit iusta compensatione, & satisfactionis

qualis fuit Christi satisfactio, per actionem purę creaturæ fieri: Ergo, &c. Probatur sequella, quia potuit deus puræ creaturæ conferre intensiorem gratiã, & charitatem ea quam tribuit animæ Christi, potuitque ipsam aceptare pro vniuersis peccatis omnium hominũ ex Adam trahentium per naturalem generationem originem. Sed talis operatio in acceptatione extrinseca æqualis esset operationi Christi, & in intrinseca perfectione eam excederet: Ergo tam esset apta, imo & magis apta ad humanam redemptionem efficiendam illa puræ creaturę actio, atq. fuit operatio christi.

Duę possent huic argumẽto solutiones adhiberi. Alterã quod ille purus homo non posset ꝓ se ipso satisfacere, & pro peccato originali in quo conciperetur, atque adeo non satisfaceret pro toto genere humano ex Adam deriuato. Sed huic solutioni facillime occurritur. Nam supponamus quod deus assumeret angelum ad humani generis redemptionem faciendam, qui nulla pro se satisfactione egeret, aut vero quod formaret hominem miraculosè, qui nullum proinde originale peccatum contraheret, sed in statu innocentię sicut primus parens conderetur.

Secunda solutio quæ apparet vero similior est, quod licet dignitas personæ Christi non contulerit suis operationibus infinitum valorem satisfactorium & meritorium, contulit illis tamen valorem aliquem, quo non perficeretur operatio a pura creatura elicita, quantacumque gratia & charitate fuisset exornata. Hæc solutio citra dubium non nihil habet probabilitatis, nam cum instat replica contra illam in hunc modum. Illa perfectio proueniens operationi Christi ex dignitate personæ, non est infinita, vt admittit prędicta solutio: Ergo potest adęquari per aliam perfectionem, quam deus tribueret operationi elicitæ a pura creatura, imo posset excedi: nã omnis perfectio finita, ab alia perfectione finita maiori vinci potest, si absolutã præsertim attendamus dei potentiã. Fingamus enim quod illa perfectio, quę ex dignitate personę Christi in eius operationẽ refunditur, sit vt centum. Tunc sic, poterit deus dare operationi puræ creaturæ perfectionem vt mille, infundendo illi habitum gratiæ intensissimũ, & specialissima ei auxilia conferrẽs: Ergo non solum adęquabit, sed & superabit prædictam Christi operationis perfectionem. Huic tamen replicæ probabilis occurrit solutio, quę efficaci argumento conuinci falsitatis non poterit. Solutio autem ea est, quod valor ille ex dignitate personę ad humanam Christi opertaionem deriuatus, & si finitus sit, & limitatę perfectionis, est tamen alterius rationis & ordinis ab omni alio valore, qui aliunde potest ad operationem puræ creaturæ deuenire, nam est valor personalis & non formalis, qui proinde intrinsecam habet, & formalem habitudinem ad personam ex

qua

qua prouenit: atque adeo quantumcumque crescat perfectio ex in-intensione gratię & charitatis in operatione elicita a pura creatura, nunquam tamen attinget ad hunc personalem valorem, ac proinde neque esse poterit æpuiualens, & sufficiens compensatio pro aliquo mortali peccato, secundum illam grauitatem quam contrahit, ex diuina maiestate offensa. Nam huic grauitati nullus alius satisfactorius valor proportionari potest, neque esse sufficiens ad iustam compensationem, præter valorem personalem qui ex infinita satisfacientis personæ dignitate ad operationem satisfactoriam deriuatur. Est enim formalis & intrinseca correspondentia inter satisfactionem, & offensam, vt grauitas ex dignitate personæ offensæ in culpa resultās non alio satisfactioris valore compensetur, nisi eo qui ex persona satisfaciente pensatur.

Possemus huius rei ex doctrina S. Th. aliquale afferre exemplum, dicit enim ipse, quod quantumcumq. crescat viatoris gratia, etiam si intensione excedat gratiam cuiusque beati, imo & omnium beatorum, nunquam tamen accedet ad perfectionem propriam gratię beatificæ & quæ est in beatorum minimo, eo quod secūdum quemdam modum gratia beatifica alterius est rationis, & speciei a gratia viatrice. Adhibet exemplum S. Thom. quantumcumque inquit leo intra naturam leoninam crescat, nunquam perueniet ad Elephantis perfectionem eo quod sunt perfectiones alterius speciei. Ob similem ergo causam ipse dicerem, quod valor personalis operationis Christi a nullo alio valore quantumcumque magnus sit, & excellēs adęquari poterit. Et ob hanc causam posset dicere qui negauerit infinitatem satisfactionis Christi, quod ad iustam humani generis redemptionem necessaria fuit verbi incarnatio, & eius operatio satisfactoria, quoniam in nulla operatione puræ creaturæ poterit etiam per absolutam dei potentiam reperiri valor ille personalis, aut alius qui eius vicem suppleat, per quam possit compensare pro peccato quantum ad illam aliqualem infinitatem, quam omnes agnoscunt theologi ex diuina maiestate offensa ad peccatum deriuatam. Hæc solutio, vt dixi, mihi adeo apparet vero similis, vt existimem quod hæc vltima ratio quam pro nostra conclusione formauimus, quamuis apud plerosq. graues theologos satis habeatur celebrata, non solidum tamen continet nostræ conclusionis fundamentū, quia per assignatam solutionem facile euadimus illud illatum inconueniens in quod ista ratio inducere conatur cōtrarię sententię autores. Fateor quidem autoribus contrariæ sentētiæ hanc solutionē non occurrisse fortasis, & ob id valde tertia illa ratione a nobis facta pro cō clusione premuntur. Expendatur hoc in loco illa Caiet. regul. 1. par. quæst. 55. quod res vna superioris ordinis, etsi limitata, & finita,

Tt 2 æqui-

æquiualet infinitis rebus ordinis inferioris in virtute & potestate, adhibet ipse exemplum in specie intelligibili superioris angeli, quæ cum sit finita, æquiualet multis speciebus angeli inferioris. Ex qua doctrina ad presẽs institutũ posset theologus inferre, ꝙ quia Christi satisfactio, etsi finita sit, & limitata, quia tamen est superioris ordinis ad omnem creaturæ puræ satisfactionem comparata: Idcirco in virtute satisfactoria æquiualet infinitis satisfactionibus, ab infinitis putis hominibus, & angelis prouenientibus: ac proinde potuit pro vniuersis humani generis peccatis sufficiens esse compensatio. Nõ ergo huic postremæ rationi valde fidendum est in hac prima conclusione tuenda. Sed ad præcedentia motiua, & fundamenta est recurrendum.

Secunda cõclusio.

Secunda conclusio, Illa operatio, qua Christus seipsum, suam vitã, suumque pretiosum sanguinem pro vniuersis hominum peccatis obtulit, duplici infinitatis titulo infinite fuit satisfactoria. Hæc conclusio primo explicatione eget, & suppositis his quæ hactenus diximus, non tam probationem, quam sui explicationem efflagitat.

Notandũ est ergo, quod in prædicta Christi satisfactione duplex videtur reperiri infinitas, altera quæ ex infinitate satisfacientis personæ proueniebat, & altera quæ ex infinitate rei oblatæ desumebatur. Prima quidẽ oĩ Christi operationi satisfactoriæ fuit cõmunis, vt ex ante dictis cõstat. Secunda vero ad eã tantũ operationem pertinebat, quã nũc specificauimus in secũda ista cõclusione. Et quidẽ de priori satisfactione satis, ni fallor, diximus in conclusione præcedenti, & si quæ supersunt dicenda, in argumentorum solutionibus explicabuntur. De posteriori vero infinitate nõnulla dicere oportet: neque enim omnes Theologi hanc infinitatem ex re oblata desumptam in Christi satisfactione libenter admittunt, ad quam elliminandam sic arguunt primo. Si infinitas rei oblatæ sufficiens esset ad constituendam satisfactionem infinitam simpliciter in ratione satisfactionis, sequitur ꝙ illa oblatio, qua B. Virgo in tẽplo obtulit filium suũ Iesũ Christũ, fuit valoris infiniti, fueritq; infinita simpliciter satisfactio: atque adeo sufficiens ad ipsã humani generis redẽptionẽ operãdũ cõsequẽs nullatenus admittẽdũ apparet, qm̃ tunc humani generis redẽptio B. Virgini esset tribuẽda, cum oblatio ab ipsa fuerit facta, ergo, &c. Sequella inde videtur manifesta, ꝙ B. Virgo tunc obtulit Deo infinitũ pretiũ, ergo, &c. Secundo quãuis res oblata sit infiniti valoris, si oblatio fuerit actio valoris finiti, limitat valorẽ qui desumi poterat ex re oblata, propter q̃ causã graues quidã theologi cum Mag. Sot. in 4. d. 13. dicunt sacrifitium altaris finiti esse, & limitati valoris, quia licet res oblata sit simpliciter infinita, & valoris infiniti, limitatur tamen, in ordine ad valorãdum sacrifitium, ab actione sacerdotis offerentis quę est actio limitata, & finita, ergo res oblata nõ sufficit ad cõstituẽ-

dam satisfactionis infinitatem, quantumcumque ipsa secundum se infiniti sit valoris.

Tertio sic ipse argumentor in huius sententiæ patrociniũ. Sequitur ex sententia cõtraria, ꝙ in Christi operatione duplex simpliciter reperiebatur satisfactionis infinitas. Altera ex infinitate pretij oblati desũpta, & altera ex infinito satisfaciẽtis valore proueniẽs. Cõsequẽs est falsum: ergo, &c. sequella manifesta apparet ex predicta sententia, probo aũt falsitatem consequẽtis. Repugnat dari duo infinita simpliciter, siue duas simpliciter infinitas formales rationes in eadẽ specie: ergo impossibile est, quod in vna, & eadẽ Christi operatione duæ reperiãtur infinitæ rationes formales intra eandẽ specificã & formalẽ satisfactionis rationẽ. Cõfirmatur. Si vtraq; ratio est infinita per se & seorsum cõsiderata, ergo simul sũptæ maiorẽ efficiẽt satisfactionis infinitatẽ, sed infinitum crescere ea ratione qua infinitũ, est omnino impossibile: nã si crescit, nõ potest non esse finitũ, & supponitur alias esse infinitum, atq. adeo finitũ simul esset, & infinitum, quę manifesta est contradictio.

Dices forsan, quod infinitas quæ sumitur ex parte satisfacientis alterius est rationis & speciei, ab ea quæ sumitur ex parte pretii oblati, nihil autem inconuenit, quod in eadem operatione conueniant duæ rationes formaliter diuersæ simpliciter infinitæ.

Contra sic arguitur. Illa infinitas quæ sumitur ex parte pretii est infinitas satisfactionis, seu quod, est idem, satisfactoria, ergo est eiusdẽ rationis moralis cũ infinitate, quæ sumitur ex parte satisfaciẽtis, quoniã hæc posterior infinitas citra dubium est satisfactoria, atque adeo intra eandẽ rationẽ formalem satisfactionis duo reperiũtur infinita, seu duę formales rationes simpliciter infinitę. Antecedẽs apparet manifestum, nã ratio pretii per se pertinet ad formalitatẽ satisfactionis: ergo infinitas inde sumpta ad formalẽ satisfactionis rationẽ attinet.

In hac re dicã quid ipse sentio, nã quid sentiãt alii vix possum referre. Quia nihil aliud specialius reperio in theologorũ disputationibus explicatũ, & definitum, præterquã ꝙ quidã affirmãt, illã sentẽtiã dudũ a me citatã, puta, quod ex infinitate pretii nequit desumi infinitus valor satisfactorius. Pleriq. aũt theologi contrariũ sentiũt, existimantes, ꝙ in Christi operatione qua seipsum patri in cruce obtulit, reperitur satisfactoria infinitas, quæ ex infinitate rei oblatæ desumitur. Ego vero ita sentio, ꝙ in operatione Christi qua satisfecit patri, in illa videlicet, qua Deo propriã vitã, & sanguinẽ, ꝓ nostris peccatis obtulit, cõsiderãdæ sunt quatuor illæ rationes, quas superius cũ S. Th. distinxim⁹, & q̃ hñt in sacris literis solidissimũ fundamẽtũ nimirũ, sacrificii, satisfactionis, sanctificationis, & redẽptionis. Tunc dico ꝙ Christ⁹ patri oblatus, eiusq. pretiosissimus sanguis in cruce effusus ĩ rõe pretii formaliter cõsiderat⁹ ad solã ꝑtinuit formalẽ redẽptionis

ratio-

rationem, nam satisfactio non fit prętio proprie loquendo, vilis enim reputatur ille qui prętio suum ęstimat honorem, & qui compensationem honoris per iniuriam lęsi vult sibi fieri prætio. Et confirmo. Ex eo quod dicebam superius, puta, satisfactionem nõ in satisfacientis commodum per se primo fieri, sed eius cui fit satisfactio. At qui pretium offert, perse primo intendit sibi aliquid tali pretio acquirere. Et hæc eadẽ fere ratio demonstrat, quod formalis ratio precij non pertinuerit ad propriam & formalem sacrificij rationem. Nam res quæ immolatur, & sacrificatur deo, non ordinatur ad emendum aliquid a deo, sed ad religiosam & submissam venerationem illi exhibendam, in recognitionem suæ celsitudinis. Quę formalis ratio in omni specie sacrifitij seruatur. Sed neque vero prętij ratio ad sanctificationem spectat, etiam si nomine sanctificationis meritoriam Christi iustitiam, qua nobis spiritualia, & omnia sanctificatiua dona meruit, cõprehendamus. Nam qui meretur, nullũ pręmiãti pretium offert, sed operas suas, & omne ipsarum emolumentum in bonum ipsius præmiatoris refert, vnde ius ei oritur, vt ex bonis pręmiatoris aliquid accipiat. Sola ergo redẽptio est quæ formaliter celebratur prętio, nam qui redimit quempiam siue iusta, siue iniusta seruitute, eumque in pristinam asserit libertatem, nisi vi, aut fraude vtatur, necessum est exhibeat iustum prętium, quo ipsa redimendi libertas æstimatur. Et hinc fit quod humani generis redemptio quatenus fuit prætio celebrata, emptio a S. Paul. 1. corint. 6. vocatur.

Quo supposito, vt distinctius & breuius rem istam exponam, dico primum: Redemptio humani generis, in ratione formali redemptionis præcisse considerata, non sumit valoris infinitatem a persona redimente, sed à prætio pro libertate redemptorum oblato. Hęc assertio pro secunda parte, nimirum, quod redemptionis infinitas ex prætij dignitate fuerit desumpta, nescio qua possit ratione negari: Cum Apostoli Petrus, & paulus locis superius citatis magnitudinem & æstimationem redemptionis humanæ ad ipsam prętij granditatem & excellentiam reuocauerint, empti enim estis prætio magno, &c. dicebat Paulus; & Petrus dixit, non corruptibilibus auro & argento, &c. Et Sancti Patres quorum testimonia retulimus hactenus, & referemus postea, manifeste redemptionis nostræ valorem ad eamdem prætij infinitatem redducunt. Quę veritas sumopere firmatur ex eo quod Clemens sextus in extrauag. citata dicit, quod quælibet gutta sanguinis Christi, propter coniunctionem ad uerbum, sufficiens erat prętium pro vniuersis mundi peccatis. Ratione itidẽ eamdem sententiam probo. Potissima emptionis ratio prout est formaliter emptio, ex prætio pensatur. Ergo qualitas eius & quantitas ex prætio quoquę desumitur. Sed redemptio, vt dicabam, non est aliud re ipsa quã

emptio

emptio quædam: Ergo ex infinitate prætij humanæ redemptionis ipsa redemptionis infinitas fuit desumpta. Prior autem pars assertionis eiusdem probatur. Primo in emptione, & venditione parum aut nihil considerantur qualitas, & dignitas ementis, & vedentis, sed ad merces & prætium tantum habetur respectus, neque pluris ęstimatur prætiū in venditione exhibitum à rege quam ab homine priuato: ergo cum redemptio, in ratione formalis redemptionis considerata, fuerit quædam emptio, qua Christus dato sui prætiosi sanguinis prętio libertatem, quam humanum genus per peccatum amiserat, emit a deo: ad valorem redemptionis formaliter consideratę, non per se attinebat dignitas redimentis personæ.

Secundo probatur eadem pars. In satisfactione, & merito ob id operantis dignitas ipsam satisfactoriam, & meritoriam actionem dignificat, eiusque proportionabiliter valorem auget, quia is qui satisfacit & meretur, non solum propriam operationem, sed & semetipsum subiicit, & submitit in obsequium eius, apud quem meretur & cui satisfacit, vt paulo superius diximus & explicuimus: sed in redēptione, pręcise considerata in ratione formali redemptionis, redemptor prętium quidem tradit in potestatem eius a quo captiuum redimit, non vero se ipsum illi submittit & subiicit: non enim se humiliat coram illo, aut aliquid facit huiusmodi ad rationem personalis subiectionis spectans, sed ita se habet in emendo captiui libertatem, atque si simili prætio equum emeret: ergo, &c. Ex quo infero, quod si pręcise ad rationem redemptionis attendamus, & ea sola consideranda fuisset in humanę redemptionis opere, si pura creatura. V.c. Beata Virgo offerret deo Christi sanguinem, & vitam aut ipsummet Christum pro redemptione humani generis, de facto illud redimeret: quia dignitas redimentis in formali redemptionis ratione non est per se consideranda, sed ad valorem prætii dumtaxat est attendendum. Quam autem ob causam Beata Virgo cum filium suum in templo obtulit, non fuerit humani generis redemptionem operata, paulo post dicemus.

Dico secundo in sacrificio crucis quo Christus semetipsum obtulit patri, in eiusque valore, & infinitate, non per se primo attenditur res ipsa exterius oblata, sed ipsa interior rei eiusdem oblatio. Ad huius assertionis intelligentiam, supponendum est ex his quæ dici solēt. 22.q.81, & 3.p.q.83.ar.1. quod in sacrificio per se attenduntur actus sacrificantis quibus rem sacrificatam conficit, frangit, conterit, & comollitur in dei venerationem & cultum (Quod est facere sacrum, remque ipsam deo sacrare) quæ tamen exterior rei oblatæ confectio, fractio, & comollitio non consideratur absolute vt in re illa materiali fit, sed prout est signum interioris animi confractionis, & contritionis &

como-

cōmollitionis qua ſacrificātis animus in ſemetipſo interius cōficitur, conteritur, frangitur, & quaſi in nihilū redigitur corā deo, ipſam dei recognoſcens maieſtatem, & excellentiam ex qua vniuerſa pendent. Vnde præcipuus ſacrificii valor nō ex re externa circa quam fit ſacrū conſiderandus eſt, ſed ex interiori potiſſimum animi religioſa, & ſacra fractione, & cōmollitione attenditur. Nam quia iſtam internam ſacrationem & religioſam animi confractionem deſignat illa externa rei oblatæ confectio, & confractio, idcirco grata eſt & accepta deo: at propter quod vnumquodq. tale & illud magis, vt habet commune proloquium. Vnde merito Dauid ps. 50. dicebat ſacrificium deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non deſpicies. Quare valor qui in ſacrificio ſumitur ex re primario oblata, & ſacrificata, reuera coincidit cum valore ſumpto ex ipſo ſacrificante. Quia ſacrificij actio ſua natura eſt reflexiua ſupra ſacrificantem, qui eſt primaria, internaq. hoſtia principaliter immolata. Quo fit vt in cruento illo ſacrificio quod Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum incruce obtulit deo, potiſſimus valor, præcipuaq. eius dignitas, non in externa carnis Chriſti viſibili vulneratione conſiſtebat ſed in interno ipſius Chriſti animi dolore, internaq. plenaria ſubiectione ad deum, qua ſe totū deo dicauit & ſacrauit, cor ſuum coram deo totum effundens, conterens, comminuens, & quaſi in nihilum redigēs, ipſamq. dei maieſtatē ſumma veneratione recognoſcens, & totum ſuum humanum eſſe illi penitus ſubiiciens. Cuius interni ſacrificij, & ſpirituali animi fractionis & commolitionis manifeſtiſſimum ſignum fuit illa ſenſibilis carnis Chriſti vulneratio, & contuſio, quam ipſe Chriſto non ſolum ſumma cum patientia ſuſtulit, ſed & ſpontanea voluntate acceptauit, oblatus eſt enimqnia ipſe voluit Iſa 53.

Ex his ſequitur primo, quod niſi illa interior immolatio Chriſti ſume, & infinite fuiſſet grata deo, ipſa exterior immolatio, quāuis facta fuerit circa perſonam infiniti ualoris haudquaquā ſumme accepta & grata deo fuiſſet.

Sequitur ſecundo quod ſicut in actu interiori & exteriori nō ſunt duæ bonitates morales, ſed vna & eadem formaliter, iuxta probabiliorem ſententiam quam docuit, S. Thom. 12. quæſt. 20. ita in ſacrificio crucis non fuerunt duo valores, duęq. dignitates infinitæ, ſed vnus & idem infinitus valor formaliter fuit in vtraq. oblatione, & multo formalius in interiori quam in exteriori, eo quod exterior immolatio non habuit rationem religioſę oblationis, religioſique ſacrificii, niſi quatenus coniungebatur cum interiori, & prout erat effectus, & ſignum eius.

Sequitur tertio quod in ſacrificio crucis ualor operantis, ideſt, ſacrificantis coincidebat cum valore rei ſacrificatę, & immolatæ,

primo quidem & principaliter immolatione spirituali, & secundario, & minus principaliter immolatione externa & sensibili. Coincidebant enim in vnum sacerdos & sacrificium, non solum sicut in alijs omnibus sacrificijs, in quibus, vt nunc nunc dicebam, res quæ primo & principaliter offertur est animus & cor principalis offerentis, & sacrificantis. Nam hoc ad oblationē tantum internam pertinet, at in sacrificio crucis & interna, & externa immolatione coinciderunt sacrificans & hostia, sacrificium & sacerdos. Sed valor sacrificii non tam desumebatur ex infinita rei sacrificatæ dignitate, pro vt terminabat externam immolationem, quam prout fuit res interiori sacratione, & immolatione oblata & sacrificata. Et hoc quidem per se pertinet ad ipsam formalem sacrificij rationē, sic adeo quod si tollatur dignitas rei interius immolatæ, necesse est auferatur tota sacrificii dignitas, totúsq. eius valor: quoniam est de intrinseca ratione sacrificij immolationisq. gratæ deo, quod immolatio reflectatur supra ipsum sacrificātem. Loquor autem de sacrificio, in quo sacrificans non se habet ministerialiter alterius personam agens, sed vt principale operans. Ex quibus tandem sequitur, quod si Christus immolaret hœdum vel agnum, eius sacrificium in ratione sacrificij simpliciter esset tanti valoris, atq. fuit sacrificium, quo seipsum immolauit in cruce. Et hoc quidem non solum ex præcissa dignitate offerentis, & sacrificantis, sed etiam ex parte rei primario & principaliter immolatæ spirituali & interna immolatione, cuius signum esset illa exterior immolatio in hędo aut agno facta. Hoc patet, quoniā, id postulante religiosi sacrificij, & immolationis ratione, hostia per se primo & principaliter oblata, & immolata non esset agnus, sed ipsemet Christus secundum internam & spiritualem immolationem, qui immolatione visibili & externa fuit in cruce immolatus.

Dico tertio. In satisfactione, qua Christus satisfecit deo in cruce, valor infinitus ex dignitate personæ satisfacientis desumptus erat vnus & idem cum valore qui ex ipsa Christi vita & eius sanguine desumebatur: Et hoc non erat accidentariū satisfactioni, sed per se & essentiale ad rationē satisfactionis. Huius ratio ea est, quoniam satisfactionis Christi infinitas non summitur ex sola satisfacientis persona extrinsice considerata per modum tantum agentis extrinseci, sed potius cōsiderata prout ingreditur satisfactionem, estque quasi pars eius intrinseca, quatenus satisfaciens se ipsum submittit, & subijcit ei cui satisfacit, quod superius explicuimus: ergo valor satisfactorius passionis christi, qui consurgebat ex dignitate vitæ & sanguinis christi, quatenus christus vitam suam posuit, suumque præciosissimum fudit sanguinem, in honorem, & eximiam dei reuerentiam, vt scilicet, deo is redderetur honor, quem peccatum si non affectu affectu

 tamen

tamen abstulerat, & in quandam humillimam veniæ petionem, pro iniuria, & offensa ipsi per peccatum irrogata, iuxta illud Philippen. 2. humiliauit semetipsum, &c. totus præhabebatur inclusus in ipsa ratione satisfactionis internæ, qua Christus se totum deo subiecerat & submiserat in eius gloriam & honorationem, ad compensandum pro iniuria contra diuinam maiestatem commissa. Itaque loqui debemus in hac parte proportionabiliter ad eum modum, quo solemus loqui de bonitate actus exterioris ad interiorem comparati. Quod diximus de satisfactione, proportionabiliter est dicendum de merito, de ipsaque Christi operatione secundum quod fuit meritoria nostræ sanctificationis & gratiæ. Itaque in omnibus illis Christi actionibus quæ essentialiter subiectionem & summissionem operantis important V. c. obedientiæ, humilitatis, religionis, &c. quarum proinde valor sumitur ex dignitate personæ operantis, nō præcise vt operans est, sed vt ingreditur ipsam operationem veluti pars eius, iuxta modum dudum expositum, non ponebant in numero, neque ponere peterant dignitas & valor actionis ex operante proueniens, & valor ille qui ex ipsa persona Christi desumebatur tanquam ex materia seu obiecto talis operationis. Quoniam ipsemet Christus prout operans ingrediebatur, vt dixi, ipsam actionem in ratione actionis, & sic conferebat ei omnem dignitatem, omnemque illum valorem quam quocumque aliomodo siue per modum materiæ, siue per modum obiecti, siue etiam per modum prætij ad ipsam operationem comparatus, valeret ei tribuere. Vnde in quolibet actu ex predictis erat ifinitus valor, infinitaque dignitas, neque vnus poterat dignior esse, maiorisque valoris alio, etsi Christus esset materia vnius V.c. sacrificij crucis, & non alterius scilicet, obedientiæ, humilitatis, &c.

Quibus ita suppositis, ad illa tria argumenta, quæ pro quorumdā opinione theologorum fecimus, sigillatim erit respondendum.

Ad primum dicitur, quod duplici ex causa Beata virgo per illam oblationem, qua filium suum obtulit in templo non redemit genus humanum. Prima, quoniam Christus datus quidem erat ei vt filius, non vero vt posset illo vti tanquam pretio, in isto vel in alio contractu, vel cum deo, vel cum hominibus celebrato. Non enim ipsa dominium habebat Christi, vt posset illum offerre deo in pretium redemptionis humanæ.

Secunda causa, quoniam liberatio generis humani à demonis seruitute, non potuit fieri per purum hominem, quantumcumque esset ingentis, & infiniti valoris; sed necessaria simul erat virtus sacrificij valoris quoque infiniti: atque itidem egebat operatione, quæ infinitam haberet vim sanstificatiuam: Eo quod seruitus qua

huma-

humanum genus tenebatur captiuum, & in dæmonis tyrannidem traditum, introducta fuerat per mortale peccatum, ad cuius reparationem hæc omnia sunt necessaria. Quoniam ergo Beata Virgo neq per modum sacrifitii, neq. per modum satisfactionis, neque per operationem sanctificatiuam humanum potuit genus reparare, idcirco oblatio qua obtulit Christum, non fuit redemptiua generis humani, quãuis in ea fuerit oblatum deo infinitum pretiũ, quod in ratione pretij sufficiens erat ad ipsam humani generis redemptionẽ.

Ad secundum argumentum, admissa illa sententia (quæ tamen apud me non magna probabilitate pollet, eo quod sacerdotis actio ministerialis est, & non simpliciter essentialis ad rationem sacrifitij) Respondeo quod operatio Christi vel inquantum fuit vera immolatio, vel inquantum fuit satisfactoria, vel deniq. pro ut erat animarum sanctificatiua, fuit infiniti valoris, infinitæq. moralis efficaciæ, atq. adeo nullatenus limitare potuit valorem ex infinitate prætij, vel infinitate obiecti, seu materiæ prouenientis. Quin potius ipsa operatio in sua propria ratione præhabuit inbibitum hunc omnem valorem, vt dudum dicebamus.

Ad tertium argum. neganda est sequella. Dico enim, quod in operatione Christi considatata præcise in ratione redemptionis, fuit formaliter valor ex infinitate pretij desumptus, non vero ex infinitate operantis personæ, prout operante. In eadem autem operatione, secundum tres alias rationes considerata, fuit infinitus valor desumptus ex dignitate personæ operantis, quatenus, vt dicebam, ingreditur ipsam operationem veluti aliquid eius, & veluti materia circa quam ipsa operatio reffectitur, secundum ꝙ operans se ipsum humiliat, subicit &c. Et quoniam hac ratione operatio suscepit a persona Christi omnem eum valorem, quem Christus vel in ratione materiæ, vel in ratione, obiecti vel in ratione finis, poterat eidem operationi præstare, idcirco operatio secundum tres istas rationes nullum alium valorem ex dignitate Christi participat, præter eum quem suscepit ab ipso tanquam ab operante, ad modum expositum. Et quidem quamuis Christus secum suam dignitatẽm consideratus poterat in ratione rei oblatę, vel in ratione materię circa quam, infinitum eidem operationi conferre valorem, nullum tamen de facto contulit, eo quod præsupposuit in ipsa operatione omnẽ huiusmodi valorem ab ipsomet Christo sub alia ratione collatum, nimirũ, sub ratione operantis, super quem ipsa quasi reflectitur operatio. Ex his soluta superest argumenti confirmatio.

Ex quibus omnibus colligitur intelligentia nostræ secundæ conclusionis, in qua minime asserimus geminum, eumq. infinitum reperiri valorem, alterum ex operante, & alterum ex re ipsa, vel per mo-

dum prætij, vel per modum hostię, vel alia quauis ratione considerata desumptū. Nam cum idē sit omnino Christus, & eiusdem prorsus virtutis, quatenus est operans, & quatenus pretiū est & res oblata; nō potest diuersum conferre valorem, siue hoc siue alio modo consideretur. Sed id tantum asserit nostra conclusio, quod Christi satisfactio, quatenus fuit humani generis redemptio, sui valoris infinitatem nō desumebat a Christo prout ab operante, sed pro vt infinitum fuit pretium deo pro libertate humani generis exhibitum: cum tamen eadem operatio prout satisfactoria fuit, & meritoria, & similiter prout erat sacrifitium, suum omnem valorem & dignitatem desumeret a Christo prout fuit operans dignitatis infinitæ, & nō quatenus habuit rationem pretij. Quoniam prætium non pertinebat formaliter in ratione pretij, ad illam Christi operationem secundum has tres posteriores rationes formaliter consideratam. Præterea sacrifitij valor in eadem operatione desumebatur quidem a Christo, non prout erat offerens, vtcumque, sed prout obtulit seipsum, vnde desumebatur ab ipso Christo, & prout erat offerens, & prout erat res oblata, interna tamen & spirituali oblatione. Neque ratione istæ duæ separari poterant in Christi sacrifitio, eo quod essentialis sacrifitij ratio, vt dixi, postulat reflexionem illam super ipsum offerentem, ita vt res primario & principaliter oblata sit ipsum offerens, idemq. sit sacerdos & hostia per se primo oblata.

Tertia conclusio.

Valor infinitus operationis Christi, siue satisfactorius siue meritorius, non est aliqua entitas physica ipsam Christi operationem afficiens, sed est moralis quædam entitas realis, ex dignitate suppositi operantis radicaliter ad ipsam operationem deriuata. Multa nobis essent ad huius conclusionis & intelligentiam & probationem dicenda, nisi in ar. 2. q. 3. multa dixissemus de gratiæ Christi infinitate, quæ seruata proportione habitus & actus accomodari poterūt ad Christi satisfactionem. Etenim eædē opiniones theologorum quas de infinitate gratiæ retulimus, versantur proportionabiliter circa infinitatem meritoriam & satisfactoriam operationum Christi. Non desunt enim qui dicant, quod satisfactionis Christi valor totus est extrinsecus, & ab extrinseca dei acceptatione proueniens, neque qui dicant illum esse modum quemdam entitatis physicæ. Et inter theologos qui censent esse moralem quandam dignitatem, non desunt qui existement eam non realem esse, sed quandam rationis entitatem. Quæ omnes sententiæ eisdem prorsus sunt argumentis confutandæ, quibus eas expugnauimus secundum quod de infinitate gratiæ procedunt.

Aduertendum autem est id quod diximus in conclusione, moralem,

lem,scilicet,hunc valorem infinitum satisfactionis Christi radicaliter prouenire ex infinitate diuini suppositi, non in eodem sensu ab ominibus intelligi. Caiet.etenim.3.p.q.1.ar.2.docere videtur quod valor hic non solū procedit ab infinitate suppositi tanquā a radicali principio,sed etiā vt a proximo & immediato. Et quidē cū Caiet. nō agnoscat in habituali Christi gratia omnimodā infinitatem in ratione gratiæ,eam,nimirum,quam nos probauimus ei competere, satis consequenter loquitur,cum docet, ꝙ valoris infinitas quæ reperitur in Christi satisfactione, nō descendit a diuino verbo ad ipsam operationem mediante gratia,sed immediate & absq.aliquo medio. Ita quod ipsa operatio prout comparatur ad charitatem, ad gratiam, & ad humanitatem Christi nullam prorsus infinitatem induit,sed perfectionem duntaxat essentialem quam ex obiecto, & ex alijs quasi physicis principis participat, comparata vero ac supositū moralem sumit infinitatem,ex eius infinita dignitate deriuatam.

Quidā vero alij theologhi admittentes id quod oēs huius infinitatis assertores tenemur fateri,& quod in nostra conclusione exprimitur,infinitū scilicet,satisfactionis valorem ab ipsa vnionis gratia, id est,a verbo humanitati vnito,vt a prima radice deriuari:dicunt,quod vt a principio proximo & immediato a gratia habituali dimanat, ea ratione, qua infinita est in esse gratiæ. Quæ sententia mihi grata est: nam hęc assertio nihil detrahit a valore satisfactionis, & cedit quam plurimum inhabitualis Christi gratiæ cōmendationem. Et quidem cum infinitus hic satisfactorius valor,ac similiter meritorius,non ad physicum rerum ordinem,sed ad moralem spectet, optime saluatur proportio inter gratiam, qua ratione est moraliter infinita, & inter ipsam Christi infinitam satisfactionem, infinitumq. eius meritum. Imo mihi satis est probabile, quod licet Christi humanitas, ex coniunctione ad verbum non induerit infinitatem in ratione humanitatis,vt dicebam superius,q.3.ar.2.propter illam tamen infinitam moralem dignitatem quam ex coniunctione aduerbum acquisiuit, vt ex doctrina S.Thom. ibidem affirmaui, rationabiliter satis dicitur, quod etiam ipsa conducit ad Christi satisfactionis infinitatem, itaque gratia est principium immediatum infinitatis meriti,& satisfactionis christi per modū habitus,humanitas vero est principium mediatum,non radicale, sed per modum naturæ, quæ perfectionem à supposito sibi communicatam immediate transfuudit ad ipsam gratiam.Gratiæ enim ifinitas inde consurgit, quod mediante humanitate ipsam diuini verbi personalem terminationem participat, quā infinitas personalis dignitatis & valoris cōmitatur. Gratia itidē immediate suū quoq; personalē valorem moralē ipsis moralibus christi actionibus cōmunicat,sed hæc tandem omnia ad ipsū diuinū verbum

bum hyposthatice humanitati vnitū, vt ad radicē primā, reuocatur.

Theologi, qui arbitrantur charitatem, & cæteras animę Christi super naturalis ordinis virtutes infinitate quoque, siue physica, siue morali gaudere in propriis suis rationibus ex ipsa vnionis gratia participata, similiter fatētur, ꝙ infinitas satisfactionis Christi tanq̄ a proximiore principio ꝓuenit a charitate, imo & ab alia virtute quacūque a qua operatio ipsa satisfactoria, seu meritoria eliciatur. V.c. a religione, obedientia, humilitate, &c. Nobis aūt non placuit superius q. 3. a. 2. hanc infinitatem virtutibus tribuere, atq. idcirco debitū consequutionis ordinem sequentes, infinitum satisfactionis, aut meriti Christi valorē nullatenus ad has virtutes reducendum esse censemus.

Ex his quę in hac concl. & in eius explicatione diximus promptū erit deducere, quod infinitas satisfactoria & meritoria, non est extrinseca aut per accidens ipsis Christi actionibus, cū ex propriis ei principiis competat. Vnde sicut de gratia Christi dicebamus superius. Infinitas est accidens illis propriū personale. Nō cum appello propriū indiuiduale. Quoniam existimo non pertinere ad indiuiduationem operationum Christi, quod efficerentur a tali supposito. puta, diuino verbo. Et hoc a posteriori inde ostendo, quod si oppositum demus, tenebimur fateri quod angelus, siue bonus, siue malus potuit suis viribus cognōscere Christi humanitatem in verbo suppositari. Quod nullus theologorum concedet. Patet sequella. Angelus comprehendere potest humanas Christi actiones secundum omnia quæ vel essentialiter, & specifice, vel indiuidualiter eis per se & intrinsece competunt. Ergo, si ordo ad diuinum suppositum vt ad principium elicitiuum est eis per se, & intrinsecus: cognosci potuit ab angelo, quod a verbo procedebant. Igitur per se illis fuit, quod ab illa singulari humanitate elicerētur, & ab illo supposito prout humano, peraccidens vero fuit eis quod simul esset suppositum diuinum. De qua re amplius dicam infra.

Sed iam tempus est, vt argumenta quæ a principio huius secundi dubii fuerunt proposita, propriis accōmodatisq. solutionibus diluātur. Primum quidem argumentum cum sua confirmatione, in quo de peccati mortalis infinitate tractabatur dissoluimus sufficienter in prima parte decisionis huius dubii: cōsulantur quæ ibidem diximus.

Ad secundum argumentum nihil superaddendum duxi ad eius solutionem hiis quę dicta sunt in primo notabili, ex tribus quæ pręmissimus ad resolutionem huius secundi dubii, ante primam conclusionem. Ex quibus liquet nos non omnem valoris & dignitatis infinitatem Christi operationibus tribuere, sed satisfactorium tantum & meritorium. Estque aduertendum quod sicut in genere quantitatis possumus intelligere quantitatem in vna specie infinitam, quæ tamen

non

non contineat infinitatem totius generis quãtitatis. V.c. si fingamus lineam infinitæ longitudinis, infinita quidem erit secundũ speciem lineæ, non tamen habebit infinitatem superficiei, aut corporis. Ita in genere morali cõmode intelligi valet aliqua ratio infinita in certa, & determinata specie morali, quæ tamen non habeat omnem moralis generis infinitatem. Et ita nos censemus in præsentia, quod operatio Christi satisfactoria infinito pollet satisfactionis valore, & meritoria Christi operatio infinitatem simpliciter in ratione meriti sortitur, neutra tamen totum moralis generis valorem, eiusq; infinitatem complectitur. Valor enim gratiæ & satisfactorium & meritorium valorem transcendit, & neque sub eorum aliquo, neque sub vtroque cõprehenditur. Imo & infinitas satisfactionis formaliter cõsiderata minime continet infinitatem valoris meritorii, aut e contra, sed vnaquælibet istarum ratio sua specifica est infinitate morali contenta.

Ad tertium argumentum primo respondetur, quod quemadmodũ in q. 3. dicebamus, si pater fieret homo cuius humanitas gratia habituali exornaretur, eius gratia non haberet formaliter distinctam infinitatem, distinctumque moralem valorem infinitum ab ea infinitate, eoque valore, quo nunc pollet gratia Christi, eo quod ab vna & & eadem diuina infinitate valor vtriusque gratiæ infinitus desumeretur. Ita in præsentia dico, quod omnes Christi operationes satisfactoriæ vna & eadem morali infinitate fuerunt infinitæ, quia ab eadẽ personali dignitate verbi infinitum sortiebantur valorem, solaq. materiali scernebantur differentia. Quod verum esse sic probo. Infinitus valor omnium Christi operationum personalis erat, vt vere dixit Caiet. 3. p. q. 1. a. 2. Ergo cum ab eadem persona sumeretur, vnus erat & idem formaliter. Non enim diuersitas formalis infiniti personalis valoris ab eadem persona desumi poterat, nisi aliunde specificam sumeret modificationem: Ergo cum ex ipsa ratione satisfactionis, quę vna erat & eadem formaliter in omnibus Christi satisfactoriis operibus, talis modificatio non proueniret, consentaneum est rationi dicere, eas omnes eiusdem esse formalis infinitatis, & valoris. Hæc doctrina accomodari poterit ad ipsam habitualem gratiam, in illo casu quo pater humanitatem gratia exornatam assumeret.

Sed respondetur secundo ex doctrina S. Th. 3. p. q. 10. a. 3. ad. 3. q; id quod est infinitum omnibus modis non potest esse nisi vnum, & quoniam corpus est secundum omnem partem quantitatiuam dimẽsionatũ, idcirco Aust. lib. 1. de Cœlo docuit, quod si daretur aliquod corpus infinitum, non posset aliud corpus dari. Si tamen aliquid sit infinitum vno tantum modo, idest, secundum vnam specialem rationem in aliquo genere contentam, nihil prohibet esse plura talia infinita, vt si fingamus possibilem esse vnam lineam infinitam, possibile

esset

esset plures infinitas lineas dari simul productas. Huius autem solutionis, quæ ad literam est ex ipsa S.Th.trãsumpta, possumus assignare rationem recurrendo ad solutionem præcedentem, nimirũ, quod talis infinitatis multiplicatio materialis potius esset quam formalis, atque adeo non esset formaliter multiplex infinitas. Iuxta hanc ergo S.Thom. doctrinam, ad tertium argumentum neganda est sequella, & constat ex dictis quid sit ad vtramque eius probationem dicendũ.

Ad quartum argumentum absolute est neganda sequella: constat enim ex innumeris scripturæ sacræ testimoniis, quod Christus passione sua, prætiosoque sanguine reconciliauit nos Deo, ad rom.5. recõciliati sumus Deo per mortem filii eius, Apocal.1. dilexit nos & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, & Ioan. 12. de sua passione Christus loquens dicebat, nũc princeps huius mundi eiicietur foras, quod certe non diceret si per alia opera satisfactoria quę Christi passionem præcesserunt, absolutum fuisse & consumatum humanæ redẽptionis opus. Quoniam iam esset princeps huius mundi, scilicet, diabolus foras eiectus, suaque tyrannica potestate spoliatus. Cęterum argumenti solutio, hac veritate supposita, est satis difficilis. Diuersos modos procedendi in huius argumenti solutione refert Mag. Medina.3.p.q.34.a 3. loquens de Christi merito, in quo eadem omnino est difficultas cum ea quæ de satisfactione in præsentia versatur. De quare non eodem omnino modo S.Th. vbique loquitur. Nam 3.p.loco nunc citato ad.2. loquens de merito immortalitatis sui corporis, ita dicit, nihil prohibet idem esse alicuius ex diuersis causis, & secundum hoc Christus gloriam immortalitatis quam meruit in primo instanti suę conceptionis, potuit etiam posterioribus actibus & passionibus mereri, non quidem vt esset sibi magis debita, sed vt sibi ex pluribus causis deberetur. Ex qua S.Th. doctrina, non obscure colligitur Christum per primum actum meritorium quem habuit in ipso conceptionis instanti meruisse omnia ea quæ in toto mortalis vitæ decursu sibi meruit: quia omnia spectarunt ad gloriosam sui corporis immortalitatem, suique nominis exaltationem. Et quod eadem ratione meruit quoque per primum illum actum omnia ea bona, quæ nobis ad finem vsque mortalis suæ vitæ promeruit. Nam eadem prorsus est omnium horum ratio. Atque adeo quod posterioribus actibus nihil noui meruit, sed meruit idipsum qnod meruerat p primũ actum, fecitque illud sibi debitũ pluribus titulis, idest, ex pluribus meritis. Hanc intelligentiam vt probabilem acceptauit Mag. Med. loco citato, & consentaneã non solum doctrinæ Magistri sent. in 3.d.18. & S.Th. in solutione citata, sed etiam sanctissimorum patrum. Greg. Nazianzeni in Epist.1. & Greg. Magni. hom.6. super Ezechielẽ, & Damasceni lib.3. de fide c.21. Alex. Alẽs.3.p.q.17. memb.

3. art. 3. eidem fauet sententiæ. Sed certe ista sententia est difficilis ad intelligendum, contra quam militant non leuia argumenta. Primum. Ex ea sequitur verissimũ esse, id quod deducebamus per quartum nostrum principale argumentum, opus, scilicet, redemptionis humanæ per primum Christi actum meritorium, & satisfactorium fuisse simpliciter absolutum & consumatum. Patet, quia ex vi illius actus Christus infinitè pro meruit de facto totum id quod pertinebat ad nostram redemptionem, igitur deus acceptauit eius meritũ, atque ad eo per accidens fuit quod noua postea Christus multiplicaret merita: nam etsi nullum deinceps meritum habuisset, consumatum relinqueretur ipsum nostræ redemptionis opus. Quod diximus de merito, proportionabiliter est de satisfactione dicendum, nam eadem omnino videtur esse ratio.

Sed est aliud argumẽtũ quod adhuc magis vrget pręfatã sententiã. Vniuersi theologi nullo excepto, in 4. d. 1. & alijs in locis docent duo. Alterũ est, ꝙ ianua regi cælestis nõ fuit hominibus aperta ante mortem Christi. Et alterũ, ꝙ sacramenta, quæ ante Christi mortem fuerunt instituta, non tam perfectã tunc contulerunt spiritualẽ effectum, atq. nunc cõferunt post christi passionem & mortẽ: ergo manifestũ est, ꝙ per merita quæ pręcesserunt christi passionem, non meruit ipse christus totũ id, quod pertinebat ad nostrę redemptionis opus, & ex cõsequenti ꝙ aliquod meruit per suam passionẽ, quod alio priori merito non meruerat, nimirum, vberiorem sacramentorum spiritualem effectum, & ipsam ianuæ celestis apertionẽ. Et eadem est omnino de satisfactione ratio, Nam omnia quæ ad nostram redemptionem pertinent, proportionabiliter respondebant Christi merito, & satifactioni.

Deniq. arguitur tertio. Si christi passio totũ nostrę redemptionis opus vno, & eo quidẽ sufficientissimo titulo infiniti præcedentis meriti, infinitæque satisfactionis sibi fecit debitũ, impropriissime satis scripturæ sacræ locis paulo ante citatis: & alijs innumeris, qui sua se cuique sponte offerent, reconciliationem, & redemptionem humani generis christi passioni & sanguini ad scriberent: nã multo proprius, & verius tribueretur illi primæ operationi meritorię, & satisfactoriæ, cuius virtute effecta fuit redemptio & reconciliatio generis humani, & per quam Christus illam sibi effecit simpliciter ex non debita debitam.

Propter hæc argumenta non possum probare, vt satis vero similẽ, hunc primam dicendi modum, & quidem licet S. Th. soluens illud argumentum tertium, assignauerit illam solutionem quæ reducitur ad nouum titulum & nouam causam debiti, quia sufficientissima erat ad euacuandam vim illius tertij argumenti, non tamen

intendebat doctrinam communem huic nostræ dubitationi necessariam tradere, quam tamen tradidit postea ead. 3. p. q. 48. a. 1. ad. 2. & 3 quibus in locis se etiam remittit ad ea quæ dixerat in q. 46. videturq. S. Th. in his duabus solutionib⁹ docere, quod aliquid, & per modum meriti, & per modum satisfactionis operatus fuerit Christus circa nostram redemptionem per passionem suam, quod operationibus præcedentibus non meruerat, neq. ad illud se extenderat satisfactio præcedentibus operationibus facta. In qua doctrina neque sibi ipsi refragatur S. Th. in q. 29. de veritate a. 7. ad. 6. Quæ cum sit etiam difficilis, non vno eodemque modo ab eius discipulis explicatur. Mag. Sot. in. 4 d. 1. q. 3. a. 5. dicit quod tota Christi vita cum omnibus suis actionibus vsq ad eius mortem, reputabatur ab ipso Christo & Deo veluti vnica actio meritoria & satisfactoria, atque adeo vsque ad cõsumationem vitæ Christi non fuit consumatum nostræ redemptionis opus. Hic modus dicendi prima specie consideratus videtur continere veritatẽ, sed sua certe difficultate non caret, si penitius inspiciatur. Nam rogo, an singula opera Christi reuera meritoria & satisfactoria fuerint nec ne? Quod non fuerint meritoria, & satisfactoria nullus dicet, nam si in singulis Christi operationibus nullũ reperiebatur meritum, nullaque eis inerat satisfactio, neque omnes collectiue sumptæ satisfactoriæ fuissent, & meritoriæ: sunt enim veluti partes homogeneæ singulæ Christi actiones, comparatæ ad totam meriti & satisfactionis collectionẽ. Vnde sicut tota aqua nõ esset vere aqua si singulæ partes non essent aquæ, ita tota collectio operationum Christi meritoria nõ essent vere satisfactoriæ, si operationes particulares expertes fuissent satisfactionis, & meriti.

Præterea, si opera, quæ Christi passionem præcesserunt, non fuerũt meritoria & satisfactoria, sequitur quod sacramenta instituta ante passionem Christi, non causarunt gratiam & spiritualem aliquem fructum ex opere operato ante ipsam Christi mortem, sed quod vt plurimum operabantur admodum sacramentorũ veteris legis, scilicet, in fide, & spe futuri meriti, & satisfactionis futuræ. Consequens nescio an possit integra fide defendi, nam omnia sacramenta nouæ legis exui suæ institutionis habent ex opere operato causare gratiam, & ex ipso eorum institutionis momento verificatur illud discrimen in Conc. Florent. circa doctrinam sacramentorum assignatum, inter veteris & nouæ legis sacramenta, quod illa præfigurabant, ista vero causant gratiam: ergo, &c. Sequella apparet manifesta, quoniam sacramenta eatenus ex opere operato gratiam causant, quatenus Christi meritum & satisfactionem applicant suscipienti: sublatis ergo merito & satisfactione Christi, necesse est auferatur & ipsa sacramentorũ efficacia.

Si autem dixeris, quod opera Christi, quæ eius antecesserunt mortem, meritoria fuerunt, & satisfactoria. Inquiro an fuerint infinite meritoria & satisfactoria, an vero finite. Qui S. Tho. doctrinā & quidem in hac parte certissimam, fuerit sectatarus, non dicet quod finite. Si vero infinitum meritum & infinitam satisfactionem in illis operibus agnoscimus, difficultas nostri principalis argumenti manet insoluta, quo probare nitebamur quod per primum opus Christi meritorium & satisfactoriū, perfecta fuit, absoluta & consumata tota ipsa humani generis redemptio.

Aliter ergo procedamus oportet, & dicendum est cum Durand. in 3. d. 18. q. 3. cui Mag. Sotus loco superius citato & d. 21. q. 1. a. 3. reuesa suffragatur, quod Christi meritum (& eadem est de satisfactione ratio) potest considereri & quantum ad sufficientiam ac valorē operis meritorij, & quantum ad applicationem ad præmiū determinatum factam a voluntate Christi merentis, & applicantis suum meritum ad tale præmium pro ipso recipiendū. Quo supposito dico, quod si Christi meritum priori modo consideretur, quælibet christi operatio libera in Deum vt autorem gratiæ & finem ordinata, infinite fuit meritoria, infinitumque meritorium habuit valorem, fuitque ex se ipsa sufficiens ad totam humani generis redemptionem consumandam. Cæterum non de facto ita contigit quia Christus non quamlibet suam actionem applicuit ad totam humani generis redemptionem, ita vt loco præmij responderet ei tota ipsa humani generis redemptio. Sed ad hoc totale præmium applicuit omnes suas actiones a prima, vsque ad vltimam collectiue sumptas. In quo sensu potest procedere modus ille quem retulimus ex Mag. Sot. qui certe ab eius mente non discrepat, vt constat ex alijs, quæ ipse ibidem magna cum eruditione dixit.

Sed rogat quispiam, ad quæ particularia bona nostræ redemptioni consentanea, applicuit Christus peculiares suæ vitæ actiones tanquam ad partialia ipsarum præmia. Respondeo, quod in particulari tamque dearticulatim distinguere, nostrum non est: solus enim ipse nouit Christus qui fecit. Et Deus cuius æterno consilio ita fuit dispositum. Habetque hoc loco verum illud pau. rom. 11. quod desumpsit ex c. 40. Isai. Quis cognoscit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit. Scimus autem ita factum esse, quod colligimus ex rationibus communibus in sacris scripturis fundatis, quas hactenus persequebamur. Nam vt saluemus duo quæ necessario videntur saluanda: Primum, quod Christus per omnes suas operationes meruit aliquid pertinens ad redemptionem nostram, ꝓ nobis enim semper fuit operatus, semperque laborauit, neque quidquam fecit quod ad nos, nostramque salutem non attineret. Secun-

dum quod vere nos redemit, nobisq; meruit ac pro nobis satisfecit per passionem suam, quod passim sacræ literæ clamant. Necessum est dicamus, quod Christus peculiares suas actiones applicuit ad peculiaria bona spiritualia humanæ redemptioni & reconciliationi conuenientia, & quod tandē passione sua speciali nos ratione redemit. Crediderim autem quod passionem suam Christus, & vim eius satisfactoriam applicuit ad totam ipsam redemptionem nostram, etiam quantum ad ea particularia bona ad quæ præapplicuerat ipse suas omnes præcedentes actiones & quæ sibi fecerat simpliciter debita. De quibus bonis verificabitur id quod dicebat S. Th. in solutione ad 3. superius citata ex quæst. 34. 3. p. quod fuerunt Christo debita pluribus titulis. Et præterea existimo Christum passionem suam, eiusque omnem meritorium, & satisfactorium valorem specialiter applicuisse ad apertionem ianuæ cœlestis, iuxta id quod dicit Paulus ad Heb. 10. habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi: ad quam sane cælestis ianuæ operationem nullum præcedens meritum, nullamque antecedentem satisfactionem christus applicuerat, sed hoc ipsi passioni pretiosoque sanguini suo reseruauit. Quod ex doctrina Alexan. Alens. 3. part. quæst. 17. membr. 3. artic. 2. aperte colligitur. Sed & totam nostræ redemptionis consumatio nem intendebat christus per passionem suam, tanquam speciale ipsius passionis præmium, vnde prouenit quod Euangelica sacramenta copiosiorem gratiam, abundantioremque spiritualem fructum post christi passionem conferunt, quam ante ipsammet passionem conferrent. Et quidem cum primum totius nostræ redemptionis exordium fuerit illa prima christi voluntas, qua ingrediens inmundum passioni & morti seipsum pro humani generis redemptione obtulit, & efficaciter destinauit, de qua Paul. ad heb. 10. quid mirum quod ipsi actuali passioni & morti, ipsam humanæ redemptionis consumationē christus reseruauerit? vt vere & absque impropríetate vlla omnem nostram reparationem christi passioni & sanguini potissimum referamus acceptam, possetque summa cum proprietate Paulus dicere ad rom. 3. iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in christo Iesu, quem proposuit deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Vnde non approbo sententiam eorum theologorum qui redemptionem nostram solum per quandam excellentiam, & anthonomasiam dicunt scripturas sacras christi passioni & sanguini tribuisse. Quoniam, vt minimum, fateri oportet, quod apertio regni cælestis, liberque ad cælestem patriam aditus soli Christi passioni & morti, eiusque pretioso sanguini adscribi debet. Rationes autem ob quas ita fuerit dispositum

humanæ

humanæ reparationis negotiũ, vt preciosissimo innocentissimi Christi sanguine potissimum fuerit patratum, nõ vacat in præsentia referre, quia non speciatiatim tractatus hic noster circa Christi passionem versatur: earum præcipuas collegit S. Ansel. lib. 1. cur deus homo c. 6. & sequentibus, legatur etiam S. Th. 3. p. q. 46. in tribus primis articulis. Ex his omnibus tam diffuse tractatis facillimum erit quartum nostrum argumentum diluere, negandaque est eius sequella, cuius probationi dicatur, quod illa prima Christi operatio secundum se & ex proprio valore considerata, sufficiens erat ad totam humani generis redemptionem consumandam. Quod tamen ob id non effecit, quia Christus suam humanam voluntatem æternæ Dei prouidentiæ, diuinæque voluntati conformans, non applicuit ad tantum præmium suscipiendum.

Ad confirmationem dicitur, quod iuxta modum quo Christus applicuit primam illam operationem ad repemptionem humani generis, ita Deus ipsam acceptauit, Verum non eam applicuit Christus pro tota humani generis redemptione.

Ad quintum argumentum negatur sequella. Probationi dicitur primo, quod vt superius in secunda solutione tertii argumenti ex doctrina S. Thom. dicebamus, non inconuenit, quod dentur multa infinita in eadem specie, quando infinitas non est totalis, & plenaria in ratione entis, aut saltem in aliquo genere: Vnde inferebamus ibidem, quod possunt dari plures satisfactiones infinitæ in ratione satisfactionis, & plura similiter infinita merita in ratione meritoria, quod si hoc verum est, cessat tota quinti argumenti difficultas, vt consideranti patebit. Sed dicitur secundo, Quod etsi admitteremus non posse esse nisi vnicum infinitum meritum, vnamque tantum infinitam satisfactionem, non tamen idcirco concedendum esset, quod in tali merito aut satisfactione exhauriebatur infinita dei potentia, eo quod huiusmodi satisfactorij & meritorij valoris infinitas, non sumitur a verbo prout operatur per infinitam potentiam, & virtutem diuinã, nam hac ratione non esset factibilis talis infinitas & ob id. in q. 3. dicebamus, quod in habituali Christi gratia nulla reperitur infinitas physica: Sed sumitur a uerbo quatenus operatur per modum suppositi concurrentis elicitiue simul cum humanitate, eiusque humanis potentijs ad operationem meritoriam, & satisfactoriã, in quo suppositali concursu ad infinitatem meriti & satisfactionis, non tam consideratur causalitas efficiens quam formalis, aut quasi formalis, quatenus, videlicet, operatio intrinsecã habet habitudinem ad ipsum suppositum, vt principium eius elicitiuum. Et tandem summatim dico, quod hæc infinitas non oritur ex infinitate diuinæ potentiæ, sed ex infinito esse diuini suppositi, vel vt proprius

loquar,

loquar, ex coniunctione ad ipsum diuinum suppositum. Et cum nulla esse possit maior coniunctio, etiam per absolutam dei potentiam, ad diuinum esse, quam suppositalis, & personalis, nihil mirum quod illa infinitas quæ ex hac coniunctione deriuatur, siue ad humanitatem christi, siue ad gratiam, siue ad operationes humanas, sit infinita & summa quæ esse potest, secundum omnem dei potentiam. Quod si quis contendat, quod hoc est exhauriri diuinam potentiã secundũ aliquem modũ, non ei repugnauerim: quoniam diuina potentia nullum maius esse potest dare creaturæ quam ipsummet Esse diuinum ei personaliter vnitum. Nam cum hæc communicatio terminetur ad ipsum esse diuinum substantialiter communicatum, necessum est vt vis potentiæ diuinæ ibi sistat & ad altius esse progredi nequeat. Nã hoc Esse adæquat infinitam perfectionem ipsius diuinę potentiæ, ac proinde eius totalis & summa communicatio est summum opus potentiæ diuinæ.

Ad sextum argumentum diuersimode respondent nouiores theologi, nam quidam existimant quod Christi operationes per modum instrumenti satisfaciebant infinite pro peccatis nostris, eo quod infinitas non erat ipsis connaturalis & propria, atque adeo virtus infinite satisfactoria in operationibus Christi instrumentaria virtus fuit, & non causæ principalis. Vnde dicunt, quod satisfactio infinita pro peccatis nostris, qua ratione infinita, a diuino verbo fuit vt a causa principali operata. Itaq. humanæ operationes Christi per modũ causæ principalis satisfaciebant, ipsa satisfactione quantum ad substantiam considerata: At secundum infinitatem, eadẽ satisfactio nõ ad operationes, sed ad diuinum verbum tanquam ad causam principalẽ referebatur. Hęc solutio non poterit falsitatis conuinci, quia potissimum argumentum quod ipsam impugnat, est illud quod in eodem sexto argumento proposuimus, nimirum, quod si operationes Christi satisfaciebant vt instrumenta diuini verbi, quod ipsum verbũ satisfecit vt causa principalis, quod nulla ratione potest dici. Nã huic argumento facile dici poterit, quod cum substantia satisfactionis nõ tribuatur Christi operationi vt instrumento, sed vt causæ principali, non oportet quod verbum vt causa principalis satisfaciat, sed satisfuerit quod, vt causa principalis, tribuat eidem operationi valorem infinitum.

Alij quidem theologi dicunt, quod si Christi operatio immediate susciperet infinitum valorem satisfactorium aut meritorium a diuino verbo, tantum concurreret ad ifinitatem satisfactionis & meriti per modum instrumenti ipsius verbi diuini. Cæterum quia Christi operatio non immediate a diuino verbo, sed à gratia habituali, quatenus est in esse gratię infinita, suscipit valoris infinitatem, non per

modum

modum instrumenti, sed vt causa principalis concurrit ad infinite satisfaciendum deo pro vniuersis hominum peccatis. Illa namque virtus quæ competit actioni ex formali principio actiuo a quo prouenit ipsa actio, non ei competit vt instrumento, sed vt causæ principali. Verum hæc solutio non satis apparet probabilis, quoniam infinitus valor moralis qui competit gratiæ habituali Christi: nō est ei connaturalis & proprius, sed conuenit ipsi ex coniunctione ad diuinum verbum; atque adeo qua ratione infinitas valoris satisfactorij aut meritorij competit operationi Christi non vt causæ principali sed instrumentariç, eadem id ipsum erit de gratia habituali dicendum. Vnde habitualis gratia non sufficit constituere operationem in ratione causæ principalis infinite satisfactoriæ, aut meritoriæ, cum neque ipsa sit principale principium eius formale effectiuum, sed instrumentale potius.

His ergo & alijs prętermissis, Ad sextum illud argumentum ego primum dico quod operatio proprie loquendo, nisi sumatur per modum rei operantis, vt contingit in sacramentis, de quibus nihil ad præsens, neq. causa principalis est, neque instrumentalis: sed est medium quo ipsa causa effectum operatur. Vnde si causa fuerit principalis, ipsa actio reducetur ad ordinem principalis causæ, tanquam medium quo causa principalis suum attingit effectum, si vero causa fuerit instrumentalis, operatio ad rationem instrumenti debet reduci.

Secundo dico, quod christus absolute fuit causa principalis satisfactionis infinitæ & infiniti meriti, non solum quantum ad substantiam satisfactionis & meriti, sed etiam quantum ad ipsam vtriusque infinitatem. Patet hoc, quoniam christus non virtute ab alio suscepta sed propria virtute sibi intrinseca infinite satisfacit & meruit quatenus est deus, & homo. Nam quatenus homo satisfacere potuit & mereri quantum ad substantiam satisfactionis & meriti, qua ratione vero deus infinitum valorem ipsis satisfactioni & merito tribuit. Dicemus enim postea in 3. dubio. quod non solum humanitas, sed & verbum humanas operabatur actiones.

Tertio dico, Operatio Christi satisfactoria fuit, & meritoria per modum causæ principalis, idest, tanquam medium ipsi causę principali proportionatum, quo satisfactionem infinitam & meritum infinitum attigit. Probatur primo, Christus, vt dudum dicebam, fuit causa principalis infinitæ satisfactionis, infinitiq. meriti: Ergo aliquam actionem assumpsit sibi proportionatam, & pertinentem ad ordinē causæ principalis, per quam attigit illum effectum. Hæc consequentia est euidens, nam omnis causa operatur per aliquam actionem sibi proportionatam, & quę est eiusdem ordinis respectu effectus producendi

ducendi cum ipsa causa, ita vt si causa fuerit principalis, & ipsa actio sit quoque principalis in ratione actionis. Vlterius, sed nō est signabilis aliqua alia actio præter ipsam humanam Christi actionem, qua Christus attigerit infinitum effectum, puta, infinitam satisfactionē, & meritum infinitum.

Secundo probatur. Operationi christi ex proprio suo principio conueniebat, attingere illum vtrumque effectum per modum actionis principalis: ergo nullatenus est instrumentalis actio censenda. Manifesta est consequentia, & probo antecedens. Actio Christi humana. V. c. dilectio dei quatenus procedebat ab humanitate, virtutem habuit ad causandum satisfactionem, & meritum quantū ad substantiam, quatenus a diuino verbo, quod est humanitatis suppositū eliciti[q]ue quoque procedebat, vim habuit ad causandam infinitatem satisfactionis, & meriti. Quæ sane vis, non aliqua speciali cōmunicatione data fuit actioni prædictę, sed eo ipso quod erat actio talis suppositi, illam moralem vim habuit infinitam, quæ nec etiam per absolutam dei potentiam ab ea potuit separari. Nō ergo prædicta virtus competebat actioni Christi tanquam instrumēto, sed vt propriæ actioni principalis agentis. Et ex his superest solutum argumentum. Dicitur enim quod vis satisfaciendi infinite, nec a verbo seorsum, neque seorsum ab humanitate, sed a Christo deo & homine fuit desumpta, iuxta modum expositum.

Ad septimum argumentum respondetur legitimam esse solutionem inter arguendum assignatam, nimirum, quod valor satisfactionis, & meritorius in operationibus Christi non consurgit ex diuino verbo, quatenus per diuinam voluntatem moderatur, & dirigit operationes voluntatis humanæ, sed ex ipso infinito diuini verbi valore. Non quidem propter rationem inter arguendum assignatam, videlicet, quia voluntas verbi diuina non est capax meriti. Quoniam licet ipsa nullius meriti sit capax, nec eius operatio prout ab ipsa egreditur, sit meritoria, inde tamen non sequitur quod non tribuat infinitatem valoris meritorij operationi exercitæ a Christo per voluntatem humanam. Nam valor operationis voluntatis diuinę sicut, & ipsiusmet diuini esse, formaliter quidem neque meritorius est, neque satisfactorius, vtrūq. tamē est eminenter: atq. adeo supposita formali ratione satisfactionis, aut meriti in operatione humana Christi, optime intelligitur quod vel ex diuina operatione, vel ex diuino esse verbi cōsurgat in ipsa humana Christi operatione infinitus meritorius, & satisfactorius valor. Qui valor suam infinitam dignitatem a solo diuino esse, vel a sola diuina operatione desumat: quod autem satisfactorius sit; aut meritorius habeat quidē eminenter ab eodem principio: formaliter autem non item, sed ab operatione humana Christi

sti in qua suscipitur, & a qua modificatur & determinatur ad certum genus, & ad terminatas moralitatis species satisfactionis & meriti. Ratio igitur a priori propterquam operatio Christi, non a diuini verbi operatione, sed ab eius esse suam accipit valoris infinitatem, ea est, quod operatio Christi eatenus predictum valorem a verbo suscipit, quatenus verbum simul cum humanitate per modum vnius principij elicitiui concurrit ad ipsam humanam Christi operationem, quem sane concursum non exequitur verbum, quatenus operatur per diuinam voluntatem, sed prout personali suo esse terminat & complet humanitatem, & per proprias humanitatis potentias simul cum ipsa humanitate operatur, supplens vicem proprij suppositi ipsius humanitatis. Neque in ipso verbo, quod attinet ad hanc infinitatem præstandam humanis Christi actionibus, necessaria est aliqua libertas. Nã si fingamus verbum omnia operari naturali necessitate, vt de Deo mētiebantur olim multi philosophi, eandem omnino valoris meritorij infinitatem tribueret humanis Christi operationibus, quam modo tribuit. Nam ad valoris infinitatem parum retulerit libertas, aut necessitas verbi: moralitas vero non ex diuina verbi voluntate, sed ex voluntate Christi humana desumitur, vt diximus.

Illud etiam quod in eodem argumento habetur, nimirum, quod actio, quæ verbum moderatur, & dirigit omnes humanitatis Christi potentias, est toti trinitati communis, impertinens est ad satisfactionis valorem, cum ex operatione diuina ipsius verbi non pendeat hic infinitus valor, vt explicuimus. Verum ne quid inexplicatum relinquatur, ex his quæ in septimo argumento proponuntur, breuiter dico. Quod illa verbi operatio regulatiua & moderatiua humanarum potentiarum Christi, quæ naturæ ordine intelligitur præcedere ipsarum potentiarum actiones, physice loquendo, communis est toti trinitati: procedit enim immediate a diuina virtute, quæ communis est toti trinitati, neque prius refertur ad personam verbi, quã ad alias personas. Proximum namque huius operationis principium, nō est verbi personalitas, sed diuina virtus, diuinaque potentia. Cæterum in esse morali, huiusmodi operatio specialiori quadam ratione attinet ad verbum, nam eo ipso quod verbum humanitatem sibi hypostatice copulauit, ad eius dignitatem & bonitatem pertinet, quod nullum permittat in ipsa humanitate defectum, qui ipsam turpem efficiat & deformem, redundabit enim humanitatis deformitas in eius suppositum, scilicet, in diuiduum verbum, quę tamen non redundaret, in patrem & spiritum sanctum, sed de hac re multa diximus supra q. 1. circa secundam conclusionem. Quibus non inconcinne hæc pauca hic breuiter adnotata connectentur.

Denique septimum hoc argumentum, quod dissoluimus, suo iure postulabat.vt explicite diceremus, An infinitus satisfactorius valor operationum Christi sumatur a verbo, prout est suppositum humanum, an vero prout est diuinum suppositum, sed res ista commodius explicabitur dub.sequenti.

Ad octauum argumentum respondetur, quod valor infinitus meritorius aut satisfactorius, cum sit personalis, idest, ex dignitate personæ desumptus, non pendet ex intensione maioris, vel minoris charitatis, nec maior esset, si humana Christi voluntas intensiori actu deum diligeret. Valor autem, qui ex ipsa gratiæ & charitatis perfectione suam primam trahit originem, augescit, aut minuit iuxta maiorem vel minorem feruorem charitatis.

Sed rogas, Num si fingamus, quod Christus dum vixit mortali vita habuit actus charitatis maioris & minoris intensionis: Itaq. quandoque intense diligeret deum, quandoque remisse, magis meritorius esset actus intensus charitatrs, quam actus remissus, ea parte, qua meritum in gratia & charitate fundatur, in quo nostrum meritū conenit cum merito Christi.

Theologi, qui existimant in Christi operatione duplex reperiri meritum, secundum formalem rationem distinctum, alterum fundatum in personali valore infinito, & alterum in quantitate gratiæ & charitatis, quod est meritm finitum, consequenter respondebunt affirmatiue propositæ dubitationi. Quæ sententia nō potest efficaciter expugnari; nihil enim vetat, quod id quod infinitum est secundum vnam rationem, sit finitum secundum aliam, & quod ex ea parte, qua finitum est, diminutionem, aut augmentum suscipiat.

Verum nobis non libet hanc geminam rationem meriti in humana Christi operatione multiplicare. Quoniam illa meriti infinitas, quæ ex infinitate personæ dignitate deriuatur, tanta est, vt imbibat in semetipsa omnem meriti rationem eminenti quadam continentia. Ita vt complectatur omnem eum meritorium valorem, qui prouenire posset ex omni feruore, & intensione charitatis. Vnde illa maior, aut minor intensio actus charitatis in voluntate Christi per accidens se haberet ad merium augendum, aut minuendum. Quoniam totum, quod ipsa conferre poterat ad augmentum meriti, præsupponitur in operatione Christi eminentiori modo, præhabitum & comprehensum in illo infinito valore meritorio, qui ex personæ dignitate prouenit. Id ipsum dicendū est de actibus diuersarum virtutum, inter quos vnus conferret ad maius meritum, quam alius, si ex proprijs tantum obiectis vterque consideraretur. Actus.n. qui est præstātioris virtutis, cæteris paribus magis est meritorius actu virtutis inferioris. V.c.actus virtutis religionis secundum se, magis meri-

meritorius est, quam actus virtutis temperantiæ: Cæterum in Christo, cum omnes æque subiiciantur personali eius dignitati, æqualem omnino valorem miritorium ab ipsa suscipiunt. Poterit afferri exemplum ad rem istam illustrandam. Si pecunia tali signo regio signata eiusdem esset valoris, cuiuscumq. esset materiæ, in vniuersis humanis commutationibus & contractibus, diuersitas materiarum in pecunia æris, argenti, auri &c per accidens omnino se haberet ad ipsum pecunię valoré, qui nõ ex qualitate materię, sed ex regio signo est attendendus. Ita ergo totus valor meritorius in Christi operationibus, non expecularibus ipsarum obiectis & perfectionibus, sed ex dignitate personæ est considerandus. Nõnulla diximus in. art. 2. q. 3. quæ huic proposito poterunt accommodari.

Ad nonum argumentum respondetur, quod illa limitatio operationis in merito & satisfactione tantum habet locum inoperatione quæ est finiti valoris, nam si semel supponamus aliquam operationem infinitum valorem habere, vel exobiecto, vel ex operante desumptũ, quamuis multæ adsint circunstantiæ limitatæ & finitæ, nullam limitationem inferent prædictæ operationi, sed ipsæ potius quodam modo eleuabuntur ex coniunctione ad talem infinitatem, & ita contingit in præsentia. Sed tunc vrget confirmatio huic nono argumento supposita, cuius tota vis ad hoc reducitur, quod obiectum, & si infinitum sit, non tamen semper actum reddit infinitum, sed tunc dumtaxat quando actus infinito modo in ipsum fertur, illudque attingit quantum attingibile est, quare ergo non erit proportionabiliter dicendum de supposito operante, quod quamuis sit infinitum, non tamen semper constituet actum infiniti valoris?

Respondetur, quod idcirco absimiliter in hac materia loquimur de obiecto operationis, & de supposito operante, quoniam obiectum concurrit adphysicam, & essentialem actus specificationem quasi per modum formę extrinsecæ, ac pro inde nullam perfectionem confert actui, nisi iuxta ea quæ sunt ipsi actui intrinseca. Vnde si illa fuerint finita, tota ipsa essentialis actus perfectio finita erit & limitata. Suppositum vero operans magis intrinsice se habet ad operationem, nam coniungirur cum illa realiter. De quare multa diximus circa secundam conclusionem huius dubii.

Respondetur secundo, & forsan melius, quod suppositum operans non dat operationi valorem aliquem physicum, nisi iuxta proportionem formæ, quæ est principium eius, sicut obiectum non dat physicam perfectionem actui, nisi iuxta principia intrinseca formalia ipsiusmet actus. Cæterum suppositum in ratione suppo-

siti dat actui infinitum valorem moralem, qui non correspondet intensioni ipsius actus, aut aliis eius intrinsecis qualitatibus & modificationibus, sed soli dignitati suppositi operantis. Vnde merito húc valorem Caiet. 3 p. q. 1 a. 2. personalem vocat, quia personæ operantis dignitati respondet, & ab ea tanquam a prima radice desumitur. Sed addo preterea solutionem tertiam, quę fortassis non displicebit. Et dico, quod sicut obiectum infinitum tribuit actui physicæ perfectionis infinitatem, quando actus attingit ipsum ibiectum totaliter, & secundum quod est attingibile. Ita suppositum operans tribuit infinitum moralem valorem illi operationi quę totaliter attingit ipsum suppositum operans morali attingentia, quæ in hoc consistit, quod operatio non solum egrediatur ab ipso supposito operante, verum supra ipsum, & supra totam eius dignitatem reflectatur, aut quasi reflectatur, quod contingit in omni operatione satisfactoria & meritoria, quia vt superius dixi, in satisfactorijs & meritoriis, actionibus, operans se totum subiicit, & submittit in obsequium eius cui satisfacit, & a quo meretur. Ad aliud quod in eodem argumento dicebatur, videlicet, verbum non per se quidquam contulisse ad humanas Christi actiones. Sed se habere atque aqua se habet in calefactione, cum aqua calefacta aliquid calefacit, dicam sequenti dubio.

In decimi & vltimi argumenti solutione latissimus se nobis aperiebat campus, ad differendum copiose contra hæreticos lutheranos, qui libertate christiana abutentes, ipsam spiritus libertatem in voluptuosam, & turpé carnis licentiam conuerterunt. Qui proinde omnem nostram satisfactionem, non necessariam, imo inutilem esse dixere. Verum hæc disputatio in alium locum est reponenda, & nunc decimi argumenti solutionem quæramus. Cui argumento neganda est sequella, & probationi dicitur, quod simili argumentatione probaretur nullum posse dari ens præter Deum, quia cum sit infinitum ens, nullum aliud extra ipsum ens erit accipere, & probaretur similiter nullam esse causam præter primam, quæ infinita est in genere causæ, & quod omnes aliæ causæ, vel esse non possint, vel si esse possunt sunt tamen superfluæ, cum virtus primæ causæ sit sufficiens absque cuiusuis alterius causæ adiutorio omnes naturales effectus producere. Quare ad sequellæ probationem dico primo, quod vt christi satisfactio esset infinita simpliciter, satisfuit q̃ in ipsa prębaberentur virtualiter eminenter omnes satisfactiones quæcumq. possunt ab vniuersis hominibus Deo offerri, in quorúlibet peccatorú cópensationé. Sicut deus, ob id est ens infinitú simpliciter, quia in vnica simplicissima deitatis forma, eminentissime cótinet & præhabet oém creabilem entitaté. Et ita concedo libenter, quod oés nostræ satisfactiones fuerunt in Christi satisfactione summa cum eminentia præhabitæ. Sed

præ-

præterea secundo dico, quod Christus obtulit suam satisfactionem, omniaque sua merita Deo, vt sortirentur in hominibus effectum, iuxta ordinem a diuina prouidentia dispositum, neque aliter voluit, sua opera acceptari adeo ad hominum salutem operandam, nisi per modum cuiusdam vniuersalissimæ causę, quæ nullum operatur effectum nisi per causas secundas, intermedias & particulares applicata. Vnde virtus satisfactionis Christi, non communicatur hominibus adultis nisi eorum cooperatione interueniente, neque paruulis sine reali applicatione sacramenti. Et quidem valde conueniens fuit, vt Deus ab adultis hominibus proprias cooperationes, dispositiones, satisfactiones, ꝓpriaq. eorũ merita exposceret. Primo quia alias tota Christi vita & passio in quandã turpẽ, & carnalẽ hominũ resolueretur libertatẽ, licentiãq. conferret christianis ad vniuersa peccata & vitia perpetranda. Secundo quia in magnã Christi gloriã cedit, vt nullus possit eius meritis & satisfactionibus frui, qui per laboriosã vitã, non se Christo similẽ & conformẽ exhibeat, quod insinuauit Paul. cum ad rom 8. dixit, si tamen cõpatimur vt & conglorificemur. Et Petrus 1. can. ca. 2. dicẽs, Christus passus est pro nobis, vobis relinquẽs exemplũ. vt sequamini vestigia eius. Tertio. Quia virtus satisfactoria, & meritoria Christi, in eo quamplurimum splendescit, quod non solum ipsa se sola sufficiens est iustificare & saluare (quæ vis in paruulis ostenditur, qui solis Christi meritis & satisfactionibus per baptismum applicatis, & primam & vltimam assequuntur salutem) sed & potuit nostris operationibus virtutem meritoriam & satisfactoriam conferre. Vt in opere salutis nostræ simus veluti Dei coadiutores. Nam hac tanta dignitate Deum hominem donasse, & extulisse, vt non solum vnusquisque in propria operando salute, verum, & erga salutem alienam eius simus coadiutores, Docuit nos ipse Paulus 1. Cor. capit. 3. Vnusquisque autem propriã mercedem accipiet, secundum suum laborem: Dei enim sumus auditores, &c.

Quarto. Quia hoc cedit quamplurimum in nostram dignitatem, quibus multo nobilius est, & honoratius proprijs actionibus satisfactorijs & meritorijs fũdatis in ipsis Christi satisfactionib[9] & meritis ęternam consequi salutem, quam alienis dumtaxat meritis & satisfactionibus saluari, itaque in ordine morali cum Deus disposuit seruãdum ordinem, quem seruat in ordine naturali, nam cum posset se solo vniuersos naturales effectus producere, assumpsit tamen causas sibi quasi adiutrices ex ipso ordina naturali desumptas, vt creaturas ipsarumque ordinem dignificaret.

Sed est argumentum contra hanc doctrinam. Vel Christus obtulit operationem suam satisfactoriam secundum omnem eius virtutem, vel non. Si primum: Ergo non solum quoad sufficientiam fuit infini-

ta, sed etiam quoad efficaciam, non enim dicendum est Christũ obtu lisse satisfactionem suam, & quod Deus eam non acceptauerit: debuit enim pro sua reuerentia exaudiri. Si vero non obtulit, ergo de facto non satisfecit infinite, quod aduersatur his quæ hactenus definiuimus. Patet hæc vltima consequentia, quia ad rationẽ satisfactionis requiritur, quod offeratur ei cui fit satisfactio, id quod pro offensa in satisfactionis rationem assumitur. Implicat enim quod quis alicui satisfaciat, & quod ei non offerat satisfactionem, intendens per talem satisfactionem illi compensare pro iniuria & offensa in eum irrogata: alias enim operatio quidem poterit secundum se apta nata esse, vt loco satisfactionis sufficientis offeratur, non vero erit simpliciter, & actu satisfactio.

Propter hoc argumentum Ioan. de Med. cod. de satisfact. tract. 5. existimat quod Christi operatio respectu eorum in quibus efficaciã habuit veram & formalem obtinuit satisfactioois rationem, at comparatione ad eos in quibus efficax non est, sed duntaxat sufficiens, fuit quidem secundum se satisfactoria, non vero fuit simpliciter satisfactio. Verumtamen ista sententia mihi non probatur. Quoniam sacræ literæ, Christi passionem, non solum prout fuit efficax, sed etiam prout fuit sufficiens ad satisfaciendum pro vniuersis hominibus, appellant redemptionem, & emptionem, illique tribuunt iustitiæ nomen: in locis enim superius citatis, in quibus istæ nominationes continentur, indifferenter fit sermo de prædestinatis & reprobis. At si nõ fuit vera satisfactio, ea ratione quæ non efficaciã, sed sufficientiam tantum habuit, non debuerat appellari redempitio, aut emptio, nec opus iustitiæ, nam ea prorsus est ratio de satisfactione, & redẽptione. Christus enim non aliter nos redemit quam pro nostris culpis satisfaciendo deo, & compensando pro offensis in eum admissis. Et præterea, quia sicut pro his inquibus Christi passio effectum nõ habuit, passio ipsa non fuit efficax satisfactio, sed tantum sufficiens, ita neq. fuit pretium efficax, sed sufficiens dumtaxat, ergo eadem ratione, nõ fuit redemptio pro his inquibus non habet efficaciam, & si fuerit secundum se operatio redemptiua. Confirmatur ex illo quod habetur in forma consecrationis calicis. Hic est sanguis meus qui pro vobis, & pro multis effundetur. Illa verba pro vobis denotant eos inquibus sanguis Christi habuit efficaciam: Alia autem verba, pro multis, vel designant tantum eos inquibus Christi sanguis non est efficax, sed sufficiens dumtaxat, vel designat indiscriminatim omnes, siue prædestinatos, siue reprobos, vt idem polleat pro multis atq. pro omnibus: Ergo sanguis Christi pro omnibus fuit effusus, tanquam prætium pro omnium redemptione, & tanquam satisfactio pro omnium culpis & criminibus.

Præ-

Prædicta igitur sententia explosa, ad argumentum respondetur ad missa priori antecedentis parte, nimirum, quod Christus obtulit deo satisfactionem suam secundum omnem eius vim satisfactoriã. Et concedo similiter, quod hac ratione fuit infinita satisfactio, & acceptata fuit adeo in ratione satisfactionis infinitæ pro omnibus hominibus: diuersimode tamen pro prædestinatis, atque pro reprobis. Nam pro illis fuit acceptata vt cũ effectu eis applicanda, pro istis vero solum vt sufficiens. Ita quod deus contentus fuit ista satisfactione pro omnibus peccatis, sic adeo vt ipsis etiam prodesset reprobis, nisi per eos staret: Acceptauitq. ipsam quasi quodam generale medicamentum spirituale a Christo æternæ salutis autore operatum & confectum, quo vniuersi infirmi, si ipso vti vellent, spiritualem cum effectu assequeretur salutem. Nam Christus passus & mortuus, fuit illud salutare, quod parauit deus ante faciem omnium populorum, vt senex iustus Symeon spiritu plenus in templo iam moribundus cecinit Luc. cap. 2. Quę acceptatio sufficientissima fuit, vt christus dicatur satisfecisse pro omnibus, omnesq. redimisse. Nam ad rationem satisfactionis non per se requiritur applicatio efficax ad eos pro quibus fit satisfactio, & pro quibus pretium redẽptionis offertur. Sed satisfuerit quod ratione satifactionis oblatæ, & pretij exhibiti possent offensores, si vellint, ad gratiam eius quem habent offensum redire, & a captiuitate, & seruitute qua tenentur liberari. Ita vt tantum stet per illos, quod satisfactio, & redemptio in ipsis non sortiantur effectum.

Ea quæ de satisfactione diximus proportionabiliter sunt accomodanda ad meritũ, & dicendũ est, Christũ vere meruisse, & quidem infinite, gratiam & gloriam, vniuersaque supernaturalia dona omnibus hominibus, & reprobis & prædestinatis, nam vt vere dicatur meruisse gloriam reprobis, id fuerit satis, quod meruerit, vt virtus passionis suæ, suæque vitæ, & mortis vniuersis hominibus esset exposita, tãquam vniuersale medicamentum ipsis paratum, & vniuersale sufficiẽtissimum pretium quo absque argento, & auro æternam possint emere & possidere vitam, si vellint. Cunctisq. quasi expressa voce dicatur id quod regius dicebat propheta. ps. 33. Quis est homo qui vult vitã, & diligit dies redere bonos. Et illud Isai. c. 55. omnes sitentes venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate, & emitte vobis. Itaque per eos dumtaxat steterit quo minus Christi passio in eis sit efficax, qui tantam sibi oblatam salutem neglexerint.

Tertium & vltimum huius articuli dubium est. Vtrum Christi satisfactio fuerit exacta & rigurosa, idest, ex toto iustitiæ rigore. Hæc difficultas non est eadem cum ea quam dubio præcedenti disputauimus de infinitate satisfactionis Christi. Ex resolutione namque illius Tertium dubium.

diffi-

difficultatis, constat quidem Christi satisfactionem fuisse ęquiualentem offensę & culpę, quæ in vniuersis hominum peccatis reperitur, atque adeo constat Christi satisfactionem ex parte valoris sufficientem fuisse, vt perfectam haberet & exactam iustitiæ rationem: verũ cum præter ęqualitatem satisfactionis ad offensam, alię sint requisitę conditiones, vt satisfactio rigurosa sit, ad perfectamq. & exactã iustitiã spectet, idcirco posthabitam præcedentis dubitationis resolutionem, merito ista quæstio de rigurosa satisfactione iustitiæ ad disputandum proponitur. Cuius pars negatiua sequentibus argumentis suadetur.

Primum argumentũ desumo ex illo Paul. ad Colos. 1. Adimpleo ea quę desunt passionũ christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Ex quo loco sic argumentor. Deesse aliquid passionum christi, nõ denotat defectum pœnalitatis cuiuspiam, quam christus non fuerit in sua mortali carne perpessus: nullum enim genus passionum fuit, quod christus non fuerit pro nostris peccatis expertus, & quod non summa cum patientia tolerauit, vt docuit S. Thom. 3. p q. 46. ergo denotat defectum aliquem in Christi passione, respectu satisfactionis pro nostris peccatis faciendæ, atque adeo non fuit rigurosa satisfactio, omnẽ satisfactionem rigurosę iustitiæ complectens.

Secundum argumentum. Christus nõ satisfecit ex proprijs, idest, ex eis quę aliàs non essent sub dominio & iure creditoris: Ergo eius satisfactio non fuit rigurosæ iustitię. Consequentia est euidens, nam cum quis satisfacit, & soluit debitum ex bonis quę aliàs erant sub creditoris dominio, & quę ad eius ius & ditionem pertinebant, nihil dat reuera ei cui satisfacit: Et ex cõsequenti ad gratiam ipsius creditoris reducitur pręcipua satisfactionis vis, qui cum nihil noui a debitore accipiat, contentus tamen manet. atq. si accepisset. Antecedens vero probatur. Deus est vniuersalis omnium rerum quę sunt extra ipsum dominus, ad eiusq. dominium & ius omnia huiusmodi pertinent, nam sub ditione eius cuncta sunt posita: Ergo operatio Christi satisfactoria, & omnia quę ad ipsam pertinent, omnisque eius valor vndecumque prouenerit, sub vniuersali dei iure, & dominio comprehendebãtur, atque adeo Christus non ex proprijs, sed ex his, quę dei erant, ipsi deo satisfecit.

Dices forsitam, quod valor satisfactorius Christi desumebatur a verbo quod est humanitatis suppositum, atq. adeo ualor ille erat proprius Christi. Sed contra hanc solutionem instant difficiles replicę. Prima sumitur ex eo quod nunc dicebatur in argumẽto, videlicet, ꝙ vnde cumque prouenerit valor & perfectio operationis Christi, eo ipso quod ponitur in rerum natura extra suas causas, pertinet ad vniuersale dominium dei, alias daretur aliquid creatum in mũdo quod

non esse

non esset sub dominio & potestate dei, quod est dictu chimericum, cum nihil esse possit in rerũ natura productũ, quod in fieri, & in esse, & in conseruari adeo non pendeat, sitq. quoddam diuini esse participium: atque adeo, quod non iure creationis, & conseruationis sub vniuersali dei comprehendatur dominio.

Secunda replica. Christus non satisfecit in quantum deus, sed in quantũ homo: Ergo totus satisfactorius valor, qua ratione satisfactorius, ex humanitate, & ex his quæ ad humanitatem pertinebant, desumebatur, & non ex diuino supposito. Antecedens est manifestũ, tum quoniam cum satisfacere, sit eius qui aliqua ratione est inferior illo, cui satisfacit, necessum est dicamus deum, vt deum, incapacẽ esse actiuę satisfactionis, tum etiam quoniam Christus, vt deus, acceptauit satisfactionem, fiebat enim ei satisfactio, vt in prima difficultate huius secundi dubij explicuimus, at impossibile fuit Christum eadem ratione satisfacere, & satisfactionem acceptare: ergo, &c.

Tertia replica. Si valor satisfactionis Christi ex diuino verbo fuit desumptus, ergo ex his quæ communia erant satisfacienti, & ei cui satisfactio fiebat desumptus fuit prędictus valor, quia omnis infinitas, omnis perfectio, omnisq. diuini verbi valor & dignitas communis est patri, filio, & spiritui sancto, cõuenitq. deo, vt deus est, Omnia, quæ habet pater, mea sunt, dicebat Christus Io. 16 Igitur satisfactio Christi secundum istum valorem non fuit ex proprijs, sed ex his, quæ communia erant ipsi, & aliis diuinis personis, & deo tribus personis communi, cui per se primo facta fuit satisfactio.

Tertium principale argumentum. Tota Christi satisfactio, totusque eius valor fundabatur in gratia Christo, vt homini, adeo facta, & ad ipsam tandem omnis satisfactionis valor reducebatur: at iustitia siue meritoria, siue satisfactoria, quę in gratia præmiatoris, & eius cui fit satisfactio fundatur, ad ipsamq. reducitur, nequit esse exacta & rigurosa iustitia. E regione enim gratia iustitiæ opponitur, detrahitq. proinde quamplurimum a iustitiæ perfectione: ergo, &c. Maior probatur, nam totus satisfactorius & meritorius operationis Christi valor fundatur in gratia vnionis Christi humanitati facta, ad ipsamq. vt ad primam radicem reuocatur. Ergo cum hæc summa fuerit gratia, & qua maior in ratione gratiæ, neq. fieri, neq. excogitari potuit, vt in q. 1. huius relectionis cum S. Aug. dicebamus, manifestum est, Christi satisfactionẽ summum iustitiæ rigorem minime attigisse.

Quartum argumentum. Omnes operationes, quibus Christus pro nostris peccatis satisfecit, erant alijs titulis debitæ deo, non ergo potuit eis inesse exactus & perfectus iustitiæ rigor. Consequentia patet, quoniã nullus (si ad iustitiæ rigorem spectes) satisfacit creditori p illa bona, quę alias eidẽ creditori debita erãt. Antecedẽs probatur,

illæ operationes fuerũt debitæ deo,& titulo gratitudinis,& titulo ser uitutis,& obediẽtiæ tenebatur enim Christus pro beneficio incarnationis,& pro beneficiis alijs quæ eius accepit humanitas, innumeras ei gratias agere, & quantum posset referre. Tenebaturque similiter, qua ratione homo, & inferior deo, ipsi parere in omnibus, & titulo creationis ei in seruire,omnesque suas operas eius obseqniis paratas habere,& expositas: ergo &c. At dices cum Scoto,quod Christo non omnia opera fuerunt in præcepto posita,sed multa ad consilium per tinebant,in eiusque fuerunt arbitrio relicta:& his operibus potuit ex iustitia rigurosa patri satisfacere . Contra hanc solutionem, quæ sine dubio debilis est,sic argumentor. Esto non omnia opera fuerint Christo in præcepto posita,neque ab eo deus rigurose exegerit omnia,sed multa in ipsius potestate reliquerit:at in hoc magnam ipsi Christo,vt homini,gratiam exhibuit,poteratq. maiori rigore vti, & vniuersa eius opera,vt sibi, & plenario seruitutis iure,& obedientiæ titulo debita, per pręceptum exigere; Ergo tandem ad dei gratiam reuocanda est omnis ea satisfactoria iustitia,quæ ipsis Christi operationibus inerat.

Confirmo quarto istud argumentum. Totus ille valor,quamlibet infinitus,qui reperiebatur in Christi operationibus, etiam inomnibus collectiue sumptis, non erat sufficiens ad referendũ deo gratias pro benefitio incarnationis susceptο æquales,& condignas:Ergo omnia Christi opera secundum omnem,quem sortiebantur ualorem,debebantur deo titulo gratiarum actionis,& ex consequenti nihil supererat Christo,sibi omnino propriũ,& alias non debitum,quod deo in compensationem pro nostris peccatis offerret: atq. adeo non valuit exactam & rigurosæ iustitię satisfactionem deo pro nostris peccatis exhibere.Probo antecedens . Beneficium incarnationis fuit simpliciter ac modis omnibus infinitum,quia quod humanitas per incarnationem accepit,est ipsum infinitum verbum:at omnes Christi actiones,& si in aliqua morali specie valorem habeant infinitum,non tamen æquiualent tantæ diuini verbi infinitati: Ergo non ad æqualitatem gratias rependere deo poterant.

Quintum argumentum.Nullus potest ex rigore iustitiæ pro aliena culpa & offensa satisfacere, nam offensus non tenetur ex iustitia huiusmodi satisfactionem acceptare,præsertim si offensa fuerit contra commune bonum,& principem alicuius reipub.commissa,in cuius punitionẽ pœna sit per communem legem taxata, qualis cumq. & quantacumq. illa fuerit satisfactio. Nõ enim Hyspaniæ Rex teneretur acccepare satisfactionẽ quam Imperator obtulisset ei pro offensa,quam ab homine priuato sibi subdito vel ipse,vel eius regnum acceperit, sed potest vti iuris rigore infligendo pœnam communi le

le præ-

ge præscriptam. Sed peccatum primi parentis & deum offendidit, & commune totius generis humani bonum, cuius ipse deus immediatam habet gubernationem, & curam, sumopere læsit, eique quam plurimum incomodauit, extabatq. lex illa ab ipso humano generis autore & gubernatore sancita. Inquacumque die comederis morte morieris Gen. 2. Ergo iuste poterat deus non obstante quacūque a Christo satisfactione oblata, hominem huius legis transgresorem pę na per eamdem legem statuta summa cum seueritate plectere.

Sextum argumentum. Si Christus, ut homo, de facto peccasset, q. Scotus & quidam alij theologi non impossibile reputauerunt, non posset pro suo peccato ex rigore iustitię satisfecere: Ergo neque potuit ex eodem iustitiæ rigore pro alienis satisfacere peccatis: eadem namque videtur esse ratio de proprio peccato, & alieno: imo vt præcedenti contendebam argumento, difficilius est pro alieno peccato, æquiualentem & condignam satisfactionem offerre.

Septimo taudem & ultimo sic argumentor. In deo non potuit cadere obligatio iustitiæ, qua teneretur Christi satisfactionem acceptare: Ergo neque ex parre Christi satisfacientis fuit perfecta & exacta iustitia erga deum, patet consequentia, quoniam iustitia quæ est ex parte vnius extremi constituit obligationem iustitię in altero extremo, iustitia enim æqualitatem in eis ponit inter quos versatur. Ergo Christi satisfactio non fuit perfectæ, exactæ, & rigurosę iustitię.

In opositum est illud ex Paulo ad Hebræos 5. pręcedenti dubitatione citat. Qui cum in diebus carmis suę præces, supplicationesq. ad deum qui posset illum saluum facere a morte, cum clamore valido & lachrimis offerens, exauditus est pro sua reuesentia. Chryssost. Teophyla. & alij grauissimi Bibliorū interpretes ita exponunt, quod Christus exauditus fuit a patre pro sua reuerentia, id est, quia dignus erat vt exaudiretur, eo quod filius dei est. Quę interpretatio summā condignitatem, & iustitiam in christi operibus apud deum manifeste designat.

In hac difficultate quę grauis est, & adexponendum non admodū facilis, tres reperio theologorum sententias. Prima asserit christi satisfactionem non fuisse secundum se condignā, & ęqualem ex omni iustitiæ rigore, sed ex dei acceptatione tantum ęquiualentiam & condignitatē fuisse sortitā. Ita docent Dur, in. 3. d. 20. q. 2. & in. 4, d. 15. quæst. 1. Scot. ibidem, & in. 3. d. 17. q. vnica §. in ista quæstione. Gabri. ibidem. q. vnica. a. 1. not 3. & ar. 2. con. 1. Almainus ead. d. quæst. 1. notabili. 3. Ioann. a Madi. Cod. de pęnitentia. tractatu. de satisfacti. quæst. 1. ij omnes, & alij nonnulli existimant eodem fere modo loquendum esse de christi satisfactione, & de satisfactione puri hominis, quam arbitrantur non esse condignam ex principio a quo

procedit, nimirum, gratia & charitate nisi accedente extrinseca Dei acceptatione, ex qua & sufficientiam, & condignitatem habet. Addūt tamen Scotus, Gabriel, & Almai, in Christi satisfactione specialem quamdam reperiri congruitatem, vt acceptetur adeo tanquam cōdigna & ęquiualens satisfactio pro vniuersis hominū peccatis, eo quod erat operatio hominis qui simul est naturalis Dei filius. Quę tanta cō gruitas in operatione puri hominis filii Dei per gratiam & adoptionem non reperitur. Et in hac duntaxat congruitate fundant totam rationem, ob quā Deus non assumpsit operationem alicuius puræ creaturæ vt esset pro vniuersis hominum peccatis satisfactoria, & per quā creatura totū humanū genus redimeret, sed hoc redēptionis opus soli Christo Deo homini concessum fuit. Quod dicūt ii autores de satisfactione Christi & puri hominis, docent similiter de eorūdē meritis. Verū nos in præsentia nihil de merito aut satisfactione purę creaturæ dicemus, in qua re peius fortassis omnibus locutus est Dur. in 2, dist. 27. q. 2. vniuersaliter existimans, nullum esse condignum meritū coram Deo, nisi ex sola extrinseca Dei acceptatione. Sed de Christi tantum satisfactione & merito nostra est habenda disputatio.

Secunda sententia quæ inter relatam & aliam tertio loco referendam medium tenere videtur, asserit Crhisti satisfactionem condignā quidem fuisse, & æqualem originali offensæ, imo & omnibus offensis & , culpis , quæ aduersus Deum in toto humano genere reperiri possunt, sed dicit nihilominus Christi satisfactionem non fuisse ex omni iustitiæ rigore. Hæc sententia sicut partim conuenit cum sententia præcedenti, partimque ab ea differt, ita & in fundamentis quibus innititur, neque recedit totaliter ab ipsa, neque totaliter ei adhærescit. Autores precedentis sententiæ præsertim Scotus, existimant Christi satisfactionem non fuisse valoris infiniti, cui doctrinæ auctores huius secundæ opinionis minime consentiunt. Arbitrantur enim infinitam fuisse in formali ratione satisfactionis, ac proinde secundum se æquiualentem offensæ grauitati, & ex proprijs suis principiis condignam & sufficientem ad compensandum pro omni offensa & iniuria Deo irrogata. Auctores præcedentis sentiæ dicunt, quod Christi satisfactio non potuit inducere obligationem in Deo, qua ex iustitia teneretur ipsam acceptare. Et in hoc consentiūt secundę opinionis auctores. sed & pręterea addunt quod Christi satisfactio, non solū ob id rigurosa non fuit quia non induxerit in Deo prędictam iustitię obligationem; verumetiam, quia neque facta fuit ex propriis, neq; ex aliàs indebitis, quę sunt necessarię cōditiones ad rigurosam satisfactionem.

In hoc fundamento Durand. & Ioan. de Med. & quidam alii ex primę sententiæ autoribus, conueniunt cum patronis & fautoribus opi-

nionis

nionis secundę. Verum Scot. Gab. & alii quidem qui primę adhęrescunt sententiæ, non idem omnino sentiunt: putant enim Christum potuisse satisfacere ex alias non debitis, illis videlicet operationibus, ad quas nullo præcepto tenebatur, sed in consilio illi erant relictæ, & in libera eius facultate constitutæ, quę tamen propter valoris infiniti defectum non fuerunt ex rigore iustitiæ satisfactoriæ, iuxta Scoti & suorum mentem.

Est tertia denique sententia, quæ in alio extremo docet Christi satisfactionem non solum infiniti fuisse valoris, vt in præcedenti dubio resoluimus, sed quod & est secundū seipsam condigna, & ex toto rigore iustitiæ pro vniuersis hominum culpis satisfactoria. Hanc sententiam docuit S. Th. 3. p. q. 1. a. 2. ad. 2. ubi satisfactionem Christi vocat infinitam, sufficientem, condignam, & perfectam, negatque satisfactionem puræ creaturæ posse tantam eius perfectionem contingere, & infra q. 48. a. 2. dicit quod passio Christi non solum fuit sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio pro peccatis humani generis. Et solutione ad 3. inquit, quod quia Christi caro erat caro dei, idcirco dignitas carnis christi habuit infinitam dignitatem, & similiter passio quę fuit in eius carne facta. Fateor quod apud S. Thom. non reperitur iste modus loquendi, Ex rigore iustitię, sed verba quæ ex ipso retulimus manifeste æquiualent huic loquendi modo, qui in doctrina posteriorum theologorum frequēter reperitur usurpatus, rigurosamq. iustitiam important. in ead. 3. p. q. 46. art. 6. ad 6. eamdem insinuauit sententiam, & in tota questio 49. sequenti, & quolib. 2. art. 2. & in 3. d. 20. vbi Ricard. Bonauent. Palud. Capreol. eamdem sequūtur sententiam. Et quidem capreol. in 4. d. 15. tam huic adhęsit doctrinæ, vt contrariam impiam esse dixerit. Marsil. in 3. q. 12. eamdem sententiam insinuat. Alex. Alens. 3. par. quæst. 17. memb. 3. per totum, & memb. 4. a. 2. §. 2. dicit enim, quod si consideretur christi satisfactio a quanto fuerit, quia ab ipso dei filio fuit, qui est verus deus, inuenietur super omnem satisfactionem plene satisfactum fuisse. & quæst. 1. membro 6. & 7. docuit multis sententiam eamdem, quam tradidit etiam Altisiodorensis lib. 3. summę tractatu 1. cap. 8. & Ricard. de sancto Vict. lib. de incarnatione verbi cap. 8. Dried. lib. de redempt. & capt. gene. huma. a principio cap. 2. parte 2. Vega lib. 7. in Concil. Trident. cap. 8. Mag. Sot. lib. 3. de natura & gratia cap. 6. & in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 2. Ferar. lib. contra gent. cap. 54. & 55.

Sed hæc opinio, quæ primæ sententiæ eregione opponitur, in duplici sensu intelligi potest. Prior est, quod operatio Christi habet oīa quæ ex parte satisfactionis, & satisfacientis, necessaria sunt ad perfectam & rigurosam satisfactionem, ita quod est æqualis offensæ, con-

digna ad compensandũ pro iniuria, ex proprijs satisfacientis orta, id est, non ex bonis eius cui fit satisfactio, aut ab eo liberali donatione susceptis, ac tandem alias Deo non debita. Istæ autem sunt conditiones quæ, iuxta communem theologorum & philosophorum moraliũ sententiam, ad perfectam, rigurosamque satisfactionem & requiruntur, & sufficiunt. Et quidem quod requirantur, ex eo liquet quod deficientibus his conditionibus, vel satisfactio erit diminuta, & non ęqualis offensæ, vel tota aut præcipua eius vis satisfactoria, ad gratiam, & liberalitatem eius cui fit, reducenda erit, atque adeo non poterit ei inesse perfecta iustitiæ ratio. Ex quibusdam argumentis eorum quæ proposuimus in fronte huius dubitationis, atque ex ipsorum solutionibus, constabit amplius, qua rõne sint necessariæ ad exactam, & rigurosam satisfactionem duæ illæ postremæ conditiones, nimirum, quod satisfactio fiat ex propriis bonis satisfacientis, & quod non sit alio titulo debita, quod nonnulli theologi, etsi rarissimi, negauerunt, verum leuissima ratione ducti, & quæ non eget, vt in eius vel solutionem, vel confutationem immoremur. Quod autem prædictę illæ conditiones sufficiant, non potest in dubium verti. Quoniam per illas conditiones & constituitur æqualitas inter satisfactionem, & offensam, & aufertur omnis gratia, & liberalitas ex parte eius cui fit satisfactio, atque adeo constituitur in tali satisfactione omnimoda, & perfecta iustitiæ ratio: quæ in hoc consistit, quod satifaciens reddat totum quod debet secundum æqualitatem pro iniuria, & offensa irrogata, nullam quærens gratiam ab eo, quem offendidit, sed secundum iustitiæ leges compensare intendat, & re ipsa compenset. Cũ istæ igitur cõditiones in Christi satisfactione reperiantur, censeri debet exacta & ex omni iustitiæ rigore satisfactio, quæ citra dubium induceret in Deo iustitiæ obligationem ad ipsam acceptandum, si talis obligationis Deus esset capax. Cæterum dicit hæc sententia, quod quia Deus incapax est obligationis huiusmodi contrahendæ, idcirco non tenebatur Christi satisfactionem acceptare, sed potuit illam respuere absque vlla iustitiæ rectitudinis læsione. Ita docent multi graues theologi S. Tho. discipuli quibus non refragatur Mag. Med. 3. p. q. 1. a. 2. & aliis in locis eiusdem 3. p. & Mag. Banes. 1. p. q. 21. & in eandem sententiam coincidunt ii Theologi qui putant, quod nulla interueniente Dei promissione, nulloq. ipsius extante pacto, Deus non tenetur premiare aliquod meritum, siue Christi siue puræ creaturæ, sed tota obligatio, si qua fuerit, in Deo, non tam ad vim operis meritorij, quæ nulla est ad deum obligandum, quam ad fidelem ipsius Dei promissionem est reuocanda. Ita quod obligatio non ex opere meritorio, sed ex ipso Deo, liberaque eius voluntate ortum habeat, licet talis obligatio, tanquã a conditione requisita, ex ipso opere pendeat, quatenus

pro-

promisit Deus premium bene operanti. Vnde per huiusmodi obligationé potius Deus sibi suęque bonitati quam homini operâti debet. Et hinc est quod Paul. ad Hæbræ. 10. dicebat, fidelis Deus qui repromisit. Non dixit iustus. sed fidelis quia non legibus iustitiæ, sed sua fidelitate & veracitate obligatur. Ita senserunt graues theologi, inter quos sunt munerandi And. auega. lib. 7. super Conc. Trid. c. 9. & Io. de Med. in Cod. de pænit. tractatu de satisfactione. Qui idem omnino de satisfactione dicunt, quod de merito dictum est.

Ad eundm priorem prædictæ tertię opinionis sensum pertinet, quod dicunt Mag. Med. loco citato, & alij non pauci, deū ob id dumtaxat non potuisse non acceptare Christi satisfactionem, quia humana Christi voluntas, quæ ipsam obtulit, non potuit non esse conformis diuinæ voluntati: atque adeo supposito, quod Christus satisfactionem suam obtulerit deo pro hominum peccatis, a posteriori nobis constat, deo placuisse hanc satisfactionis oblationem: atq. adeo constat a posteriori, quod deus decreuerat Christi satisfactioné acceptare: aliàs enim non vellet, vt Christus efficaci voluntate obtinendi nostrorum peccatorum condonationem, eam ipsi deo offerret. Istæ duæ sententiæ manifeste præsupponunt, quod infallibilitas acceptationis meriti & satisfactionis Christi, non exui operationum eius, & rigurosæ ipsarum iustitiæ prouenit, sed ex alijs titulis, puta, ex dei promissione, aut immutabilitate voluntatis eius, qua decreuerat acceptare. Quæ necessitas est tantum suppositionis, & secundum quid.

Secuudus & posterior eiusdem tertiæ opinionis sensus est, quod Christi satisfactio induxit obligationem iustitię commutatiuę, aut quasi commutatiuæ in deo, vt ipsam acceptaret, quæ dei obligatio non in promissione, aut pacto speciali, sed in ipso iustitiæ rigore satisfactionis Christi suum habuit fundamentum. Non omnino Magistro a Med. hic posterior sensus displicuit, sed neque Mag. Soto locis supra citatis, & quibusdā alijs viris doctissimis ex teheologis nouioribus hæc sententia vehemènter placet. Pro resolutio huius dubij sit.

Prima conclusio.

Christi domini satisfactio perfecta fuit ex omni iustitiæ rigore, saltem in illo priori sensu, in quo tertiam sententiam explicuimus. Nam de acceptationis necessitate & obligatione in secunda conclusione dicemus. Ista conclusio, quæ est expressa S. Tom. sententia, & illorum theologorum, quos pro tertia opinione retulimus. Duo inuoluit, quę ad eius exactam intelligentiam, & probationem sunt necessario euoluenda & explicanda. Potest ergo intelligi hæc conclusio primo quatenus contra primam Durand. & Scot. sententiam

proce-

procedit, quæ asserit christi satisfactionem secundum se non habere valorem tantum, vt absque extrinseca dei acceptatione, esset suffciens & æquiualens pro vniuersis hominum peccatis compensatio. In altero sensu intelligi potest hæc eadem conclusio, quatenus aduersus secundam sententiam procedit, quæ negat christum ex proprijs & alias indebitis satisfecisse. Quę sententia quidquid eius auctores repugnét, plurimum detrahit a ratione iustitiæ in christi satisfactione, neque poterit cum huius sententiæ veritate stare, christum ex omni iustitię rigore pro nostris peccatis satisfecisse, imo vt ex dicendis constabit, huius sententiæ fautores non satis commode saluant, christum seclusa scotica illa extrinseca acceptatione, ad æqualitatem satisfecisse pro vniuersis hominum peccatis, multoque minus saluāt ipsam satisfactionis christi infinitatem.

Primum ergo ista conclusio probanda est a nobis in priori sensu aduersus primam sententiam, in quo adeo est certa, ut eius oppositū non deberet inter probabiles theologorum opiniones recenseri, quod sentiunt multi viri grauissimi, & id quidem merito, vt ex probationibus statim afferendis fiet consideranti menifestum.

Et primo hæc conclusio probatur omnibus illis testimonijs scripturæ sacræ, quibus probauimus in præcedenti dubio Christi satisfactionem infinitum habuisse satisfactorium valorem, nam si testimonia illa non manifestam habent efficaciam ad probandum infinitatem in Christi satisfactione, probant tamen efficaciter magnam eius sufficientiam, æqualitatem, & super abundantiam. Ponderentur omnia iuxta modum quo nos illa in dubijs præcedentibus, præsertim secundo, expendebamus. Probatur præterea ex illo Paul. ad heb. 10. vna oblatione consumauit insempiternum sanctificatos. Consumare autem sanctificatos non poterat Christus vna crucis oblatione, nisi oblatio sufficiens esset & æquiualens, imo & superabundans ad compensandum deo pro vniuersis hominum peccatis. Probatur præterea ex illo rom. 5. vbi abundauit delictum superabundauit & gratia, vt sicut regnauit peccatum in morte, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum dominum nostrum. Quibus verbis & alijs quæ in eodem.c. habentur ad hanc veritatem probandam, vsi sunt duo grauissimi Patres ac summi Pontifices, Agapetus & Leo 1. locis postea referendis. Et duo sunt in his verbis ponderanda. Primum, q gratia nobis per christnm collata abundantior est, & copiosior ad nostram salutem & vitam operandam, quam fuerit ipsa originalis Adæ culpa ad causandum spiritualem mortē, & omnia in commoda tum animæ, tum corporis quæ ex ipsa originali culpa emanarunt. Hoc enim de notat illud verbum, super abundauit, quod & alijs verbis in eodem capite animaduerterat Paulus inquiens.

quiens. Sed non ſicut delictum, ita & donum: ſi enim vnius delicto, multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Tunc ſic, peccatum Adę ad totum humanū genus extendebatur, imo quaſi ex toto rigore iuſtitiæ ad totam Adæ poſteritatē diffunditur: Ergo ſi ſuperabundauit gratia vbi abundauit delictum, neceſſe eſt dicamus, quod Chriſti ſatisfactio cuius virtute recōciliati ſumus Deo, & in Dei gratiam admittimur, fuerit ſufficiens, & ad æqualitatem, imo & ſuperabundans, & hoc quidem ex vi operis, & ex vi ſatisfactionis exhibitę, & non ex acceptatione Dei extrinſeca, quæ non ſe tenet ex parte Chriſti & ſatisfactionis eius, neq. quidquā ad ipſius ſatisfactionis perfectionē retulerit, ſed ex liberali Dei voluntate & miſericordia tota penſatur. Et sūmopere obſeruandum eſt, quod Paulus in citatis verbis, & in toto illo cap, nō ad voluntatem Dei retulit ſuper abundantiam gratiæ, ſed ad ipſum Chriſtum, ſcilicet, ſatisfacientem pro nobis, & merentem nobis. Expendantur illa verba. In gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Et notetur contrapoſitio quam facit Paulus vnius hominis ad alium hominem, ſecundi & cœleſtis Adami, ad primum & terreſtrem Adamum. Nam ſicut terreſtri Adamo eiuſque primo peccato totam generis humani ruinam abſque noua Dei extrinſeca acceptatione, vel imputatione, ſed ex vi ipſius primi peccati tribuit Paulus, & omnes tenemur tribuere ipſam humani generis calamitatem, & cladem: ita & cœleſti Adamo eiuſque operationibus ſatisfactorijs, & meritorijs tribuere debemus (quod & reuera facit ibidem Paulus) totam ipſam generis humani reparationem, omnemq. ſuperabundantem Dei gratiam, quæ in ipſo noſtrę reparationis opere ſplenduit & emicuit. Neque inepte huic loco adduci poteſt, quod Ioannes vterque & bapt. & Euangeliſta dixit. Gratiam & veritatē per Chriſtū eſſe factā. Io. 1. Alterum ēt in eodē teſtimonio Pauli obſeruendum eſt, quod ipſam ſuperabundantē gratiā quæ in nobis abundat, totumque ipſius gratiæ imperium & regnum, ad iuſtitiam reuocat Paul illam, videlicet, quæ in Chriſti meritis & ſatisfactionibus emicuit. Ponderentur illa verba. Ita & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternam. Quod ſi quæras a Paulo per cuius iuſtitiam regnat gratia, quaſi reſpondens mox ſubiunxit, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Itaque vult dicere Paulus, quod gratia quæ in nobis facta eſt, & quæ ſuperabundat, vbi abundauit delictum non in mortem animæ, & corporis ſicut delictum, ſed in æternam ſimiliter, & animæ, & corporis vitam, effectus eſt illius iuſtitiæ, quam ipſe Chriſtus ſuis fuit actionibus operatus. Et tam fuit abundans ipſa Chriſti iuſtitia in ratione iuſtitiæ, atque eſt abundans in nobis gratia in ratione gratiæ:

tota enim effectus excellentia & superabundantia, necesse est præhabeatur in eminentiori suę causę virtute. Sed & id non est prętermittendum, quod quã sæpius Paul. quasi indifferenter vtitur nominibus iustitiæ & gratiæ, insinuans ꝙ id quod comparatione ad nos donũ est & gratia, respectu Christi rationẽ habet iustitiæ. Nã spiritualia dona, quę nobis gratuito, & misericorditer conferũtur, debita sũt Christo ex iustitia. Legatur Chrys. ho. 10. in ep. ad. rom. Eandem veritatem insinuauit Paul. ad. rom. 7. vbi loquens de christo inquit, ꝙ de peccato damnauit peccatũ, id est, offerens se ipsum hostiã pro peccato ipsius oblatione uirtute peccatum damnauit, id est, totum eius destruxit imperium. Non ad specialem dei beneuolentiam aut acceptationem extrinsecam, sed ad ipsam hostię virtutem peccati destructionem Paulus retulit. Peccatum enim in primo loco prædicti testimonij positũ, ipsam pro peccato hostiam in cruce oblatam designat, vt habet cõmunis interpretatio. Ponderanda sunt ad pręsens intentum illa verba Iob. c. 6. Vtinam appenderetur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Quę verba S. Greg. illa in suis moralibus versans, ad christum refert, qui nostra peccata per tropum & figuram sua vocauit, iuxta modum a nobis superius in. 1. q. expositum. Et pœna quam christus pro nostris peccatis fuit perpessus, grauior fuit ipsis peccatis, id est, vberrimam & superabundantem compensationem pro ipsis exhibuit, fuitq. cõpiosa pro eis redemptio.

Sed iam de inceps secundo, & principaliter, grauissimis Patrum testimonijs hęc prior pars conclusiionis probatur. Patres mox referendi non obscuris quin apertissimis verbis dixerunt, quod nulla satisfactio a pura creatura exhibita fuit sufficiens ad humani generis redẽptionem efficiendam, neque vero esse potuit secundum absolutam etiam dei potentiam, & quod christi satisfactio, eo quod dei & hominis operatio, sufficiens fuit, imo & super abundans pro uniuersis nostris peccatis satisfactio. At si sufficientia satisfactionis Christi ad extrinsecam dei acceptationem esset reuocanda, vt putauit Scotus, rueret tota hæc sanctorum patrum doctrina, quia operatio puræ creaturæ poterat hac ratione sufficiens esse, & infinita satisfactio, nam potuit deus pro infinitis hominibus, pro infinitisque culpis & offensis ipsam acceptare, neque in hoc, vt ipse fatetur Scotus, vlla fuit contradictionis repugnantia. Ergo verissima est prior nostræ conclusionis pars, & qui illam negat patribus contradicit. Antecedens probandum est grauissimis patrum testimonijs ad hunc locum accersitis. Et primo accedant duo illi Summi Pontifices, clarissimique patres quorum paulo superius meminimus. D. Leo. 1. & Agapetus. Etenim D. Leo. epist. 81. & 95. c. 2. sic ait, quæ autem reconciliatio esse posset,

qua

qua humano generi propitiaretur deus, nisi omnium causam mediator dei hominumque susciperet: qua vero ratione veritatem mediatoris impleret, nisi qui in forma dei æqualis est patri, in forma serui particeps esset & nostri, vt mortis vinculum vnius præuaricatione contractum, vnius morte, qui solus morti nihil debuit solueretur? Effusio enim pro iniustis sanguinis iusti Christi tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium, ut si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent, quoniam sicut ait Apost. rom. 5. vbi abundauit peccatum super abundauit & gratia. Quę verba, quibus pro nostra sententia nulla potuerũt dici clariora, reperies transcripta ab alio Pontifice Agapeto in epistola ad Anthimum Constantinopolitanũ Episcopũ. Sed etiã & alia quæ ibidem paulo inferius subiungit. S. Leo. Quamuis multorum, inquit, sanctorum in conspectu domini pretiosa mors fuerit, nullius tamen in sanctis occisio redemptio mundi fuit, acceperunt iusti, non dederunt coronas. Et paulo post, vnus solus dominus noster Iesus Christus qui uere agnus erat immaculatus extitit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes suscitati. Et manifestum erit attente legenti, quod non tantum de facto, sed & de possibili loquebatur, S. Leo. Vnde in ead. epist. quosdam hæreticos, quorum quidam Nestorij, quidam Euthicetis erroribus tenebãtur, quorum illi in Christo distinguebant personas, isti confundebant naturas, & neutri vnum Christum verum deum & hominem fatebantur, miseræ cæcitatis arguit, quod nullam sibi spem salutis relinquant, quia nullus poterat esse veræ salutis autor, antiquæque mortis destructor, nisi vnicus mediator dei & hominum, qui simul esset deus & homo. Et ita concludit. Ostendant vnde sibi spem vitę pollicean tur ęternæ, ad quam nisi per mediatorem dei & hominum hominẽ Iesum Christum potest perueniri. Ob id S. Leo. addidit, hominem. Quia specialiter contra Eutichetem disputabat, qui humanam in Christo cum diuina confundebat naturam. &c. Multa dixit ipse Sancto Leo. ad huius veritatis persuasionem in sermonibus de passione, prę sertim serm. 1. & 12. Illa verba quorũ meminimus in 1. dub. huius 2. art. sicut nullo non teruntur in theologorum ore, ita & sunt præcipuæ considerationis digna. Si non esset, inquit, uerus homo, non præberet exemplum, si non esset verus deus, non afferret remedium. Si ad extrinsecam illam Scoticam acceptationem licuisset recurrere, etiam si verus deus non esset, remedium afferre potuisset. Athana. in hom. de passione & cruce domini; post illa verba quę in præcedenti dubio retulimus, quæ sunt ad hunc locum ponderanda, mox subiunxit. Si quidem Christus factus est pro nobis maledictio, atque ita humana carne amictus & circumindatus ea quę no-

ſtra erãt per ſe patri obtulit, vt ipſe patiens hominem patientem il-lęſum redderet, & parua magni penſaret. Ecce vbi Magnus Athanaſius duo dicit conſideranda. Alterum quod ea quę noſtra erãt, ſcilicet, pœnalitates, & mortem, quia ipſe per ſe obtulit patri magni fuerunt & inæſtimabilis valoris, cum tamen ex ſe ipſis nullum habuiſſent. Itaq. approbauit olim Athanaſius, id quod poſtea explicatius dixerunt cum S. Tho. graues theologi, videlicet, ꝙ dignitas ſatisfacientis & offerentis perſonæ ipſam oblationem & ſanctificationem dignificat, iuxta ſuę dignitatis proportionem, ita quod perſona chriſti infinita infinitum ſatisfactionis, & oblationis valorem ſuis contulit humanis actionibus. Iſtam enim Emphaſim habent illa verba, quæ noſtra erant, per ſe patri obtulit. Alterum vero quod dicit conſideratione dignum eſt, pretiũ a Chriſto exolutũ tanti fuiſſe valoris, vt eius comparatione, debitum pro quo Chriſtus ſoluit, paruum cenſeatur. Parua, inquit, magni penſaret. Certe ſi ex ſola acceptatione dei hũc tantum valorem habuit pretium a Chriſto pro noſtris peccatis exhibitum, ſatis improprie diceretur Chriſtus pro paruis magna pendidiſſe: cum reuera id quod ipſe ſoluit, non ſolum maius non eſſet debito, verum neq. ipſi æquale, ſed tota ſuper abundantia & æqualitas ex ipſius dei, cui ſolutio pendebatur, miſericordia & gratia prouenirct. Ad eundem fere modum loquitur Cryſoſtomus hom. 10. in epi. ad rom. inquit enim quod quemadmodum ſi quis in carceris cuſtodia quempiam decem numos debentem coniiciat, nec ipſum ſolũ, ſed cũ illo & propter illũ ſimul vxorem liberos & famulos, veniat vero alius quiſpiam qui nõ ſolũ decem nũmos, & ſed & innumera alia auri talenta largiatur, iam non poterit amplius fænerator decem numorum debitum exigere: ita & nobiſcum factũ eſt. Multo ſi quidẽ plura quam debebamus Chriſtus pro nobis ſoluit, tantoq. plura quanto gutulam exiguã pelagus excedit immenſum. Et alia ſubiungit Chryſoſt. quæ nulli pænitebit legiſſe. Cõſentit huic modo dicendi ex chryſoſt. relato, quod dicit Greg. Naziã. oratione. 42. vbi poſtquã multa retulerat miracula, ea præſertim quæ tempore paſſionis Chriſti contigere, videlicet, ſolis obſcuritas, veli ſciſſio &c. ſubiunxit prope orationis finem, nullum tamen miraculum cum ſalutis meæ miraculo conferendum eſt, in quo exiguæ cruoris gutæ orbem vniuerſum inſtaurarunt, atq. idẽ, quod lacti coagulũ, homibus præſtiterunt, in ũnũ nos coniungentes & cõſtringentes. Ecce qualem, quantumq. effectũ theologus hic magnus gutulis cruoris dominici tribuerit. In qua doctrina ipſum videtur imitatus Clemens. 6. in citata extrauag. Vnigenitus, cuius verba retulimus & expendimus dub. pręcedenti, cum de infinitate diuinæ ſatisfactionis loquebamur. Sed iam Proclum Epiſcopum Cyzicum in declamatione ſev oratione de domini noſtri Ieſu

chriſti

christi natiuitate, quæ in tom. 6. actor. côc. Ephes. habetur, sic dicenté audiamus: Erat itaque alterutrum duorum necessariũ, aut vt omnes propter condemnationem præcipites abirent in mortem (omnes. n. peccauerant) aut certe, vt eiusmodi pretium penderetur, quod exactũ debitum ad iustitiæ amussim exæquaret. At qui homo quod peccati debito subiaceret, saluare se non poterat, Angelus vero, quo tantum redemptionis pretiũ ipsi non suppeteret, humanum genus redimere nequibat, supererat igitur vt ille pro omnium peccatis moreretur, qui nulli peccato obnoxius erat, atq. vnica hæc restabat mali solutio. Hęc verba ponderatione non egent, sunt enim pro nostra sententia luce clariora. S. Cyrilus Alexand. multus est in hac veritate docenda, millies enim contra Nestorium & Euthicetem hoc vtitur argumento. Quod si Christus nõ verus esset deus & homo insolutum adhuc maneret humanæ redemptionis pretium, quia si verus homo non fuisset, veraque humana non esset indutus natura, neque mereri, neque satisfacere potuisset. Si verus autem non esset deus, imperfecta, & infirma esset eius operatio, neque pro tanto debito æquale pretium potuisset exoluere. In libro ad Reginas, in cap. quod redempti sumus per sanguinem Christi sic ait. Sed siquidem vt homo communis intelligeretur Christus, quomodo corpus eius ad rependendã omnem vitam sufficeret? &c. Appellauit ipsum Cyrilus christum hominum communem, in eo sensu in quo Nestorius ita ipsum appellabat, non quidẽ quod gratia & sanctitate nõ esset præditus, censuit. n. Nestor, christum singularissimæ fuisse sanctitatis, & gratiæ. Sed quod esset homo purus, ita q verbum eius humanitati non esset hypostatice vnitũ. Vnde talis formatur ratio ex verbis Cyrilli desũpta. Si christus esset purus homo ẽt excellenti singularissimaq. sanctitate prestãs Deo valde acceptus & gratus, nõ sufficeret iuxta Cyrili sententiã, humanũ genus reparare & redimere: Ergo neq. vlla creatura id posset efficere, qd' tñ effecit Christ', quia Deus est & homo. Qui totus hic discursus, in doctrina Cyrilli fundatus nequit ꝓcedere secundũ extrinsecã Dei acceptationẽ, sed secundũ valorẽ intrinsecum operationis exhibiti, nã alias æqua sors esset puræ creaturæ, & Christi hominis Dei, quia vtriusque operationem posset Deus, vt voluisset, procumq. effectu acceptare. Similia repetit Cyri, eod. lib. c. quod mors Christi fuit mundo salutaris, & in c. quod sanguis Christi fuit redemptio nostra, & in libro de incarnatione verbi, & vbique locorum sue doctrinę. Cypria. in sermone de passione christi circa medium ita inquit, cum originali morti nullum nisi in crucis morte potuerit esse remedium, nec reconciliare Deo potuerit exules, & damnatos quælibet solutio, aut oblatio nisi sanguinis huius singularis sacrifitii. &c. & paulo inferius, ornatissimis, magnificisq. verbis explicuit ipsum humani generis vulnus nullo alio potuisse medica-

mento curari nisi sanguine Christi. Ireneus 3. lib. contra hæreses ca. 20. inquit, si enim homo non vicisset inimicum hominis, non iuste victus esse inimicus. Et fere statim, ait. Nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam. Quibus & aliis multis, quæ ibidem subiungit, aperte docuit, quod ad redemptionem humani generis, non vi & potestate, sed secundum rationem iustitiæ faciendam, necessarius fuit redemptor, qui simul esset Deus & homo. Theodotus Ancyrorum Episcopus in oratione de natiuitate Saluatoris (habetur in appendice S. ad tom. 6. acto. Conc. Ephesini) loquens de dignificatione passionum & pęnalitatum Christi, quas simul cum humanitate absque vlla suæ maiestatis diminutione, magnaque cum earum gloria, diuinum verbū suscepit, aduersus Nestorium, & alios hæreticos arguens, sic ait. Sed hominis, inquis, o hæretice, passiones non præsumo Deo coniungere. Et mox subiunxit Theodotus arguens ob inconuenienti: ergo neque sanare eum passiones hominum dices, neque cruce expoliasse virtutem diaboli, neque nostrum peccatum adfixisse ligno, neque propriis passionibus sanasse hominum passiones, nec morte dices eum destuxisse mortem. Si enim non fecit Deus proprias passiones, vnde passionibus Christi tantarum correctionum sunt factæ virtutes, quomodo perempta esset morte mors, nisi Deus propriam eam fecisset. Sed istæ passiones propriæ factæ Dei virtutem tantarum correctionum ex diuinitate perceperunt. Et fere statim ait. Quomodo affixum est ligno quod contra nos erat peccati chirographum homine puro sustinente morte? quomodo autem crux peccatum crucifixisset, aut mors mortis tyrannidem destruxisset, nisi hæc facta fuissent Dei, & ab illo virtutem sumpsissent propria faciente quæ sunt nostra, non patiente eius natura? His & aliis quæ ibidem habentur constat ex mente huius grauissimi patris, humanas Christi actiones & passiones fuisse Theandrycas, idest, Dei viriles, vtramque vim, humanā & diuinam complectentes, quibus proinde perfecte fieri potuit, & ex toto rigore iustitiæ ipsa humani generis redemptio. Dionysius Areopagita, in Epist. 4. ad Caium monachum propter hanc geminam virtutem, qua Christi actiones pollebant, primus appellauit Theandricas. De quibus grauissime loquitur Concil. Lateran. sub Martino 1. consultatione 5. Can. 15. & Dam. lib. 3. de fide cap. 15. 17. & 19. quibus in locis docuit has Theandricas Christi actiones simulq. passiones nobis fuisse salutares, propter prędictam vtramque quam imbibitam habent virtutem. D. Anselmus lib. 1. c. 24. & lib. 2. cur deus homo, c. 3. & sequentibus, ad eo sibi hanc nostram sententiam persuasam habuit, vt existimaret, non alio modo potuisse fieri humani generis redemptionem, quam Christi satisfactione & merito. Cui non admodum refragasse videtur Ricard. de sancto Vict. lib.

1. de

r. de incarnatione cap. 8 q. 5. verum hęc sententia ab vniuersis theologis reprobatur cum Magistro in 3. d. 20. qui in hac parte sequuntur Aug. qui lib. 13. de trinitate cap. 10. & sequentibus, magna doctrinę copia exposuit, non defuisse deo alium, & alios, quam plures modos, quibus humanum genus posset reparare & ab originali culpa eripere, quamuis ex omnibus possibilibus conuenientior fuit is, quē deus summa nobiscum misericordia, summaq. secum iustitia vtens, mirabili consilio adinuenit. Ista communis theologorum sententia adeo certa est, vt plusquam temerarium esset ob illa desciscere, quod non est nostrum in præsentia probare. Probari solet efficaciter a S. Th. interpretibus 3. p. q. 1. a. 2. Id autem nostrum est hoc in loco animaduertere, quod cum sancti patres locis citatis, & alijs multis docēt non potuisse constare humani generis redemptionem, & reparationē nisi satisfactionibus & meritis eius qui verus Deus esset & homo, vti Christus est primum totius religionis christianæ fundamentum, minime intellexerunt, non potuisse absolute fieri per aliud medium humani generis redemptionem, sed ex suppositione loquuntur, nimirū, supposito, quod Deus æterno suo consilio decreuerat, non potentia & vi hominem a dæmonis imperio & tyrannide eripere, sed iustitiæ efficacia & pretii valore. Aiuntque patres, quod hoc diuino decreto supposito, nullus alius supererat modus, præter hunc quē deus assumpsit ad iustam humani generis redemptionem: eo quod nulla creatura sufficiens pretium posset exoluere, aut Deo secundum æqualitatem pro offensa satisfacere. Quem sensum facile erit colligere ex Augustino loco nunc citato. Iuxta quem explicari poterunt Anselm. & Ricardus de sancto Vict. atq. itidē Fulgentius lib. de incarnatione Verbi. c. 4. vbi tantisper videtur fauere illi sententiæ, quā ex Anselmo referebamus, sed loquitur sine dubio iste auctor ex suppositione prædicta. Qui & summa cum eruditione & doctrinæ copia hanc veritatem, quam aduersus Scoti, & Durandi. sententiam ex patrum monumentis deduximus, luculenter docet, & prosequitur.

Ex ista patrum doctrina vehementissime cōfutatur Durand. & Scoti sententia, quam fere omnes nominales sequuti fuere, qui aduertēte Michaele de Palacios in 3. d. 20. disputatione secunda, omnes fuerunt in ea sententia, quod licet Christi passio, & cæteræ eius actiones magnam habuerint congruitatem, seu condignitatem, vt quidam eorum forte condignitatis termino abutentes dixerunt (nam condignitas apud ipsos nihil aliud quam congruitatem designauit cum secundum se quid maius importet) non tamen vel infinitatem, vel æqualitatē in ipsis christi operationibus agnouerunt, sed totū tandem satisfactorium negotiū, ipsamq. totam vim satisfaciēdi, & efficaciā, in christi repertā operationibus, ad extrinsecam Dei acceptationem reuocarunt,

runt,quod sancti patres citati minime fecerunt, qui non solam congruitatem in ipsis Christi actionibus, sed veram condignitatem, id est,æqualitatem satisfactoriam,& meritoriam in eis fuisse constanter affirmarunt, & grauissimis attestationibus docuerunt. Vnde immerito hic autor eos excusauit, ob id quod ipsam Christi satisfactionẽ dixerint esse condignam: cum condignitas apud ipsos solam denotet congruitatem. Quæ in quo sita sit, vix adhuc mihi constat: nam rogarem ego ab Scot,eiusq. sectatoribus, quid intelligant per congruitatem illam specialem, quam in Christi operationibus comentantur: neq. ipsos vrgeo. Vel illa congruitas sumitur ex magna jutensione gratię habitualis, supernaturalium, cælestiumq. donorũ ipsam comitantium,vel ex dignitate personali,quatenus, videlicet,verus est dei filius,infinitæque maiestatis. Si primum dicant nihil reuera dicunt,quod non diceret Nestorius,qui illum hominem,quem ipse appellabat communem,& quasi deum ferentem, singularissimæ dignitatis esse pręedicauit, secundum habitualis gratiæ, & supernaturaliũ donorum prærogatiuam. Quam tamen gratiæ,& donorum excellentiam non sufficere ad humani generis redemptionem ex iustitia operandam, asseuerantissime testati sunt omnes illi Ecclesiæ Patres, qui aduersus Nestorium disputauerunt, vt aliqua ex parte ex testimonijs a nobis adductis constare poterit. Et id quidem merito Patres dixerunt,quia talis excellentia,& gratiæ prærogatiua non excedebat limites purę creaturæ.

Si vero ad personalem dignitatem referunt congruitatem prædictam, quid obsecro aliud erit hæc congruitas, quam specialissimus quidã satisfactorius, & meritorius valor ex infinita,& summa personę operantis dignitate ad ipsius operationis deriuatus, atq. idcirco hæc congruitas erit re ipsa condignitas, & æqualitas ad offensæ grauitatem. Nam vel grauitas offensæ infinita est infinitate desumpta a maistate dei offensi, vt nos arbitramur, vel finita est simpliciter, & secundum quid dumtaxat infinita,vt cum suis existimauit Scotus. Si infinita est offensæ grauitas, etiam erit infinitus satisfactorius valor operationum Christi: qua enim ratione infinita dignitasdei offensi grauitatem infert in ipsa offensa, eadem ratione infinita personalis dignitas & maiestas Christi satisfacientis refundet in eius operationem infinitum satisfactionis valorem. Quod si cum Scoto senseris peccati grauitatem simpliciter esse finitam: infinitam autem secundum quid,tunc facilius ad huc erit intelligere,quo pacto ille satisfactorius valor ex personali Christi dignitate desumptus æquali fuit grauitati offensæ. Quia sicut grauitas offensæ fuit secundum quid, & secundum extrinsecam rationem infinitam ob maiestatem dei per peccatum læsam,ita esset stultus,qui negaret,quod ex dignitate per-

sonali

ſonali Chriſti, non refundebatur ad eius operationes ſimilis ſecundum quid infinitas ſatisfactorij valoris, qui adęquaret infinitam ſecundum quid offenſæ grauitatem. Igitur in quacumque ſententia, ſiue grauitatem offenſæ infinitam eſſe dixeris cum S. Tho. ſiue cum Scoto finitam, fateri oportet Chriſti ſatisfactionem vere ad æqualitatem fuiſſe, & citra omnem extrinſecam dei acceptationē, ex ſemetipſa ſufficientem, ad compenſandum deo pro mortali peccato: atque adeo & ad ipſam generis humani reparationem.

Omnia argumenta, quibus pręcedenti dubio probauimus infinitatem ſatisfactionis Chriſti, probant & eius ſufficientiam, & æqualitatem, imo & ſuper abundantiam ad ſatisfaciendum pro vniuerſis hominum peccatis. Crediderim tamen multo eſſe certius, q Chriſti ſatisfactio fuerit ſecundum ſe æquiualens, & condigna, quam quod fuerit valoris ſimpliciter infiniti, quoniam primum multo expreſſius aſſeritur a vniuerſis Eccleſiæ Patribus. Vnde ſi libere licet loqui, & propriā proferre ſententiam, ego exiſtimarē eum non ſatis conſentaneè ad ſanctorū patrū doctrinam docere, qui huiuſmodi æquiualentiam, & condignitatem Chriſti ſatisfactioni, & merito negaret, qui contrarium non vt probabilem opinionem, ſed vt certam veritatem contra hæreticos Neſtorianos, Euthicianos, & alios non ſemel eccleſiam docuerunt. Et illa extrauagans Clement. 6. ſuperius citata, me in hanc ſententiam vehementer impellit, vbi non ſolam condignitatem, & æquiualentiā, ſed & infinitatem meritorū Chriſti expreſſam habemus. Quæ etſi non de omnimoda infinitate, ſit neceſſario accipienda, eam tamen infinitatem in Chriſti ſatisfactione fateri nos cogit, quæ ſufficiat eam conſtituere dignam, æquiualentem, imo & ſuperabundantem, & quę nos reddat ſecuros indeſficientiæ theſari eccleſiæ ex Chriſti meritis, & ſatisfactionibus conſtantis. Præterea, q Deus Chriſti domini paſſionem, & ſanguinem ad humani generis redemptionem aſſumpſerit propter ſolam quandā congruentiam omni ſublata neceſſitate, parum certe ipſam dei ſapientiam in hoc tanto myſterio abſconditam extollit. Quin & eam videtur deprimere. Nam quis ſapientiſſimi, & prudentiſſimi conſilij opus illud eſſe iudicauerit, in quo pretioſiſſimus theſaurus expenditur, cum alijs multo facilioribus medijs fieri poſſet & perfici, ob quandam tantum congruentiæ rationem. Certe cum Paul. ad Galat. c. 2. dixit, quod ſi ex lege iuſtitia Chriſtus gratis mortuus eſſet, non ignorauit, poſſe nonnullam aſſignari congruitatem, ob quam Chriſti mors fuiſſet expediens hominibus, eorumque reparationi, & ſaluti, etſi lex iuſtitiam ſuis præſtaret cultoribus, & obſeruatoribus. In negotio ergo tanto non congruentiam ſolam, ſed & neceſſitatem attendere oportet, aliàs Chriſtus gratis mortuus eſſet. Et hactenus dictum ſit

&c de priori nostrę conclusionis sensu.

Ad posteriorem eiusdem conclusionis sensum necesse est nostra disputatio deueniat, quo statuebamus Christum ex proprijs, & non ex gratia acceptis, neq. ex debitis alio titulo pro nostris satisfecisse peccatis, quę veritas magna ex parte constabit ex solutionibus argumentorum. Sed præterea nunc probatur breuiter. Christus satisfecit deo non solum vt homo, sed etiam, vt deus homo, sed hac ratione omnia sunt ei propria, nihil alicui debet, nullaq. ei potuit fieri gratia, nam licet Christi humanitas gratiæ sit, & beneficij suscipiendi capax: at deus homo incapax estcuiuscumque suscipiendæ gratiæ: ergo, &c, Maior probætur. Christus est qui satis fecit pro nobis, nō eius humanitas, at Christus quid aliud est quā deus homo: ergo, &c. Confirmatur. illo communi, sed non inefficaci argumento. Actiones sunt non naturarum, sed suppositorum: Ergo Christi satisfactio non ad solam humanitatem, sed ad eius suppositum est referenda, suppositum autem est ipsū diuinū verbū. Secundo probatur eadē veritas, vel satisfactio Christi, ipsiusque satisfactorius valor, ad solam eius humanitatē est referēdus, vel ēt simul cū ipsa humanitate ad diuinū verbū: si ad humanitatē tātū referas. Ergo operatio Christi nō fuit infinita satisfactio, neq. infinitū habuit satisfactionis & meriti valorē, humanitas nāque quātūcūq. super naturalibus sit exornata donis, nō pōt infinitatē huiusmodi suis operationibus tribuere, alias purus homo posset infinite deo satisfacere, qđ nullus theologorū cōcedet, nisi qui ad illā impertinentē extrinsecam Dei acceptationem recurrunt. Imo & infero ꝙ non solum nō potuerit non esse infinita Christi satisfactio. sed neq. condigna, & æquiualens, quia non habet illam dignitatem personalem per quam æquiualeat grauitati, quæ ex infinita Dei maiestate læsa & offensa ad peccatum deriuatur. Namque si dixeris non esse necessariam eiusmodi ęquiualentiam ex dignitate personę satisfacientis desumpta, cōcedere teneberis aduersus sanctorum patrum doctrinam, quod purus homo potuerit æquiualenter & condigne, pro mortali peccato satisfacere, nam seclusa prædicta personali dignitate quā dicis necessariam non esse, totū aliud ad prædictā satisfactionem requisitū, fuit puro homini cōmunicabile. Si vero nō ad solam humanitatē, sed simul ad diuinū verbū eius suppositum satisfactio Christi referatur, habemus intentum, nimirum, Christum ex proprijs, & alias indebitis satisfecisse.

Sed dicent forsan secundę sententiæ auctores, contra quam ista procedunt, quod Christi satisfactio non quidem est ad verbum referenda, sed ad humanitatem, non tamen nude consideratam, neque vero tantum prout eleuatam per habitualem gratiam, & super naturalia Spiritus sancti dona, sed vt gratam, & Deo acceptam, atque itidē san-

sanctificatam per gratiam vnionis. Quę sanctificatio & gratitudo nulli aliæ creatæ naturæ competere potuit. Et ex hac vnionis gratia Christi satisfactio induebat quemdam peculiarem valorem, imo & infinitum, quem nulla pura creatura, idest, cui non sit personaliter coniunctus Deus, poterat suis operationibus tribuere. Vero similis apparet ista sotutio, pręsertim si supponamus, id quod dicebatur superius, videlicet, Christi humanitatem ex coniunctione ad verbum quamdam moralis dignitatis infinitatem acquisijsse, quę potest in ipsa personalis dignitas appellari. Nam quis vetat, quod hanc infinitatem humanitas christi ad suas operationes transmiserit, ipsisque communicauerit.

Sed contra hanc solutionem sic arguo. Primo quia non videtur esse ad mentem patrum, neque eorum doctrinæ consentanea, nam legenti testimonia paulo ante a nobis adducta constabit, quod redemptio, & reparatio generis humani non soli Christi humanitati a Sanctis patribus tribuitur, sed christo Deo & homini. Neque christi actionibus, pro vt a sola humanitate processerunt, accepta tribuitur humanę salutis operatio, sed quatenus fuerunt Theandricæ, idest, hominis Dei actiones.

Secundo, si ad solam christi humanitatem eius satisfactionem reducimus, non possemus valorem satisfactorium simpliciter infinitũ eis concedere, quoniam illa dignitatis infinitas quę competit humanitati ex coniunctione ad verbum, non est tanta, vt virtute præhabeat infinitum simpliciter satisfactionis & meriti valorem. Sed augeo, & explico vim huius argumenti in istum modum. Peccatum habuit offensæ grauitatẽ (siue infinita fuerit simpliciter, siue tantum secundum quid) ex infinita Dei maiestate per ipsum peccatũ iniuriose offensa deriuatã: ergo necessaria est in satisfactione æquiualente & condigna, similis infinitas ex persona satisfaciente desumpta. Hanc autem infinitatem non possumus inuenire in christi satisfactione, si eã ad solam christi humanitatem referamus. Etenim dignitas humanitatis christi quantacumque sit, nisi simul includat diuinum verbũ, non est tanta, quanta est dignitas maiestatis diuinæ per peccatum offensa: Ergo oportet dicere quod ipse christus Deus homo vere satisfecit, & quod ex infinita eius dignitate satisfactio suscepit valorem, per quem sortiebatur æqualitatem ad offensam contra Deum, infinitamque eius maiestatem admissam. Neque quidquam retulerit dicere, quod dignitas in humanitate Christi participata tandem reducitur ad verbum cui hypostatice vnitur. Et ita valor satisfactorius ad ipsum quoque verbum tandem reducebatur: hoc, inquam, nõ suffecerit ad euadendum facti argumenti vim, quoniam verbum re ipsa non satisfecit, iuxta istam sententiam, sed sola humanitas in verbo

sustentata, sicut cum aqua calida calefacit manum, ipsa aqua re verâ nô calefacit, sed calor in illa sustentatus, & si denominatio actiuæ calefactionis aquæ tribuatur. Sed humanitas Christi non est tantæ dignitatis, quantę est diuina maiestas per peccatum offensa: ergo satisfactio ex illa proueniens, non induit æqualitatem ad offensam diuinæ maiestati irrogatam.

Præterea contra secundam sententiam & in fauorem nostræ conclusionis sic arguitur. Illud fundamentum cui innititur prædicta secunda sententia, videlicet, non esse necesse quod actio christi humana procederet a supposito, sed satisfuerit quod ab ipsa procederet humanitate, falsissimũ est: Ergo tota illa sententia ruit. Probo antecedens, primo, ex illo axiomate vulgatissimo, scilicet, actiones sunt suppositorum, quod in doctrina Arist. non leue fundamentum habet, nã etsi in primo lib. Meth. c. 1. tantum dixerit Arist. quod actiones sunt circa singularia. at in 2. lib. de anima & alijs in locis aperte dicit ꝙ natura non operatur, sed suppositum, & quod non operatur humanitas, sed homo. Secundo diuinum verbum supplet exactissime vicẽ humani suppositi, sed nulli dubium est, quim suppositum humanum operetur per humanitatẽ, & oppositũ dicens non est arguendus, sed irridendus: Ergo similiter fateri tenemur, diuinum verbum, prout est humanitatis suppositũ, uere operari humanas Christi operationes.

Confirmatur. Nam si verbum non vere humana opera per assumptam humanitatem operatur, non satis proprie conceditur, ꝙ deus ieiunauit, orauit, & alias huiusmodi pro salute nostra operationes exercuit, sed ampla quadam, & latissima acceptione hoc diceretur, sicut diximus aquam calefactam celefacere. Quod autem hoc non admitterent Sancti Patres, qui eorum dicta legerit cum de incarnationis sacramenti œconomia & dispensatione loquuntur, nullatenus poterit dubitare. Legatur S. Athanas. lib. de salutari aduentu christi contra Apolina. vbi non longe a principio causam christi ad ventus inquirens, & reddens, inquit. Quia deus decreuerat ex plenitudine deitatis suæ, primi illius exemplarisque hominis informationẽ instaurare, & ex vtero virginis, nouam constituere in se ipso naturali genitura, & counitione, quæ dolorem non haberet, vt salutis humanæ negocium absolueret, morte, & resurrectione hominum redemptionem perfecit. Notentur illa verba, ex plenitudine diuinitatis. Et qua obsecro ratione Patres grauissimi, & sapientes theologi christi operationes theandricas, id est, dei viriles appellari potuerũt, si re ipsa ab humanitate tantum, & non a verbo operante processere: Ergo vt rem in theologia certissimam statuamus non Cchristi humanitatem, sed ipsum Christum deum uerum & hominem nos redemisse, pro nobis orasse, pro nobis ieiunasse, pro nobisque & passum & mor

tuum

tuum fuisse. Qod non leui argumento confirmo. Christus vt deus & homo, mediator fuit dei & hominum, hoc enim designauit Paulus cū dixit. 1. ad Thymo. 2. Vnus enim deus, vnus & mediator dei & hominum christns Iesus, non solum dixit Iesus, quod sufficeret si ratione tantum humanitatis fuissei mediator, sed dixit Christus Iesus, ut designaret quod vt deus homo simul, quod importat illud nomen Christus, dei fuit & hominum mediator. Quod & ratione etiam ostendo, nam cum mediator sit veluti medium inter duo extrema, oportet vt cum vtroq. extremo conuenientiam habeat. Ergo vt Christus vere & proprie dei & hominum dicatur mediator, non debet solum ratione humanitatis considerari, sed etiam secundum quod diuinam includit personam. Ita quod in natura cum hominibus, & in persona cum deo conueniat. Et quidem si per solam humanitatem mediatoris constitueretur, creatura esset formaliter loquendo mediatrix, vel saltem esset tota ipsa mediatoris ratio, ab eaq. potissimum mediatoris officium penderet: quod nullo modo est cōcedendum, ex creatura enim, nequit sufficiens ratio ad mediatoris offitiū, de sumi, de qua re 3.p.q.26.a.2. vbi fortasis aliquis offendet in doctrina D.Th. existimans eius fuisse sententiæ quam nunc impugnamus. Sed e contra res se habet, vt ex Caiet. ibi insolutione ad primū potest constare. Ex his autem omnibus sic arguo, Redemptio generis humani actio fuit mediatoris inter deum & homines: ergo fuit effecta b Christo pro vt includit naturam humanam, simul & diuinam personam.

Secunda Conclusio.

Non est improbabile quod deus exui rectitudinis iustitiæ necessitaretur ad acceptandam christi satisfactionem pro nostris culpis oblatam, longe tamen probabilius est oppositum. Prior pars conclusionis, quæ vt superius aduerti, quibusdā grauissimis placuit, probatur. Satisfactio christi, vt in primo dubio huius secundi art. in 2. conclu. diximus, includit formalem commutatiuæ iustitiæ rationem & rectitudinem: ergo respondet illi ex parte dei stricta necessitas acceptandi satisfactionem ipsam, Probatur consequentia, quia ratio iustitiæ commutatiuæ equalitatem in vtroque extremo ponit, ita quod si vnus dat quantū debet, alter acceptare teneatur, & debitū remittere.

Confirmatur, satisfactio christi non potuit simpliciter esse exactę, & rigurosę iustitiæ, si deus illam acceptare non tenebatur, sed ex gratia & misericordia acceptauit: ergo si uerum est, christi satisfactionē exactam & rigurosam fuisse, consequenter fateri tenemur, deum non potuisse non acceptare.

Secundo probatur, Operatio satisfactoria christi & si materialiter

com-

comprehenderetur sub vniuersali iure & dominio dei, non tamen pro ut a verbo procedebat, quia verbũ nullo præcepto, nullaq. potuit rõe obligari ad operandum, sed ex summa propriȩ voluntatis libertate se applicauit ad operandum per humanitatem: Ergo ex hac ratione potuit desumi perfecta iustitiæ ratio inter Christum & deum, quatenus id quod Christus dedit deo, non plene continebatur sub vniuersali ipsius dei potestate, & dominio.

Rationes istæ probabilem efficiunt priorem huius secundæ conclusionis partem. In qua non dicimus necessitatem acceptandi Christi satisfactionem prouenire deo, vel ex fideli ipsius promissione, vel ex summa uoluntatum dei, & Christi concordia, quod dixerunt viri quidam doctissimi, vt superius retulimus, in cuius intelligentiȩ defensione parum esset difficultatis. Sed diximus in nostra conclusione necessitatem illam prouenire ex iustitiæ rectitudine. Neque diximus præterea deum teneri aliquo iustitiæ præcepto, nam illud esset omnino falsum, & absurdum. Nam diuina voluntas sicut nullum habet superiorem, ita nullo præcepto, nullave lege potest constringi. Sed diximus ex iustitiæ rectitudine necessitari. Quod eo modo est intelligendum, quo dicunt theologi deum necessitari ad amandum semetipsum, ad non mentiendum, & similia, in quibus est intrinseca rectitudo, & bonitas: quæ quidem necessitas non prouenit ab extrinseca, sed ab intrinseca diuinæ voluntatis rectitudine, etsi tanquam a conditione pendeat ab extrinseca iustitiȩ rectitudine, quæ reperitur in ipsis Christi operibus. Et quidem cum omnis humana Christi operatio, & omnis eius rectitudo sit tandem reducenda ad liberam Dei voluntatem, qua voluit verbum humanitati hypostatice vniri, tota necessitas, quæ ex Christi operationibus ad Dei voluntatem inducitur, necessitas est ex suppositione, & ex ipsa Dei voluntate primam trahens originem, sicut dicebamus de necessitate, qua Deus tenetur suis stare promissis.

Præterea aduertendum est, quod hæc iustitiæ rectitudo, cui Deus necessitatur attendere, ad iustitiam commutatiuam spectat, iis tamẽ imperfectionibus sublatis, quæ in nostra commutatiua iustitia reperiuntur. Nostra enim commutatiua iustitia consistit in æqualitate dati, & accepti, quæ sane æqualitatis ratio non amusim pensanda est inter Christnm & Deum, deus enim nihil accipit quod ad eius emolumentum attineat, cum nullo egeat, nullumque in propriis bonis possit augmentum suscipere. Similiter nostra commutatiua iustitia mutuã constituit inter eos, in quibus reperitur, dependentiam, & quasi subiectionem, eo quod necessitas & obligatio qua quis alteri ex iustitia obligatur, eique tenetur, prouenit ab extrinseco, idest, ex vi operis iusti ab alio exhibiti. V.c. qui ab aliquo emit equum, ex vi em

ptionis

ptionis & venditionis, & ex ui tradditionis equi tenetur pretiũ repẽdere, quæ obligatio cum ab extrinseco proueniat, est veluti seruilis quædam subiectio. At necessitas qua Deus Christi meritum acceptare tenetur, non ab extrinseco prouenit, vt dixi, sed ex summa voluntatis diuinæ rectitudine, quæ proinde potius appellatur necessitas, q̃ obligatio, & proprius dicitur Deum necessitari, quam teneri, ad acceptandam christi satisfactionem. His ergo & alijs similibus imperfectionibus sublatis, quæ ex conditione subiecti in nostra commutatiua iustitia reperiuntur, nulla improbabilitate dicitur, Deum necessitari ex rectitudine commutatiuæ iustitię ad acceptandum satisfactionem & meritum Christi: saluantur enim ibi ea quæ sunt necessaria ad commutatiuam iustitiam, scilicet, æqualitas rei ad rem, puta, satisfactionis ad offensam, & meriti ad premium, & æqualitas inter ipsas personas Deum, videlicet & christum, hęc dicta sint ad probabilitatem prioris partis nostræ conclusionis elucidandã & tuendam.

Verumtamen longe probabiliorem esse crediderim sententiam, q̃ obligationem & necessitatem commutatiuę iustitiæ omnino remouet a deo. Quæ sententia videtur esse consentanea doctrinæ S. Th. 1. p. q. 21. a. 1. in qua de iustitia dei disputans, nullam in deo commutiuam iustitiam agnoscit: & eiusdem videtur esse sententiæ 12 q. 114 a. 1. Et quidem licet S. Th. his locis non loquatur de iustitia dei, erga Christum, eadem tamen videtur esse ratio ad tollendam huiusmodi iustitiam a dei voluntate respectu cuiusuis creaturę. Duę autem sunt rationes præcipuę quę me in hanc sententiã inducunt, quarũ memini superius & earum solutionem ad hunc locum reposui: quę iterũ erunt necessario repetendę, quia noua egent explicatione.

Prima ratio ad hoc reducitur, quod obligatio & necessitas cõmutatiuę iustitię, subiectionẽ quandã inducit voluntati eius qui ex iustitia obligatur. At omnis subiectio diuinę volũtati repugnat: ergo &c.

Dicent contrarię opinionis autores, quod necessitas voluntatis diuinæ ad acceptandum Christi satisfactionem & meritum, ob id diuinæ voluntati nullam subiectionem inducit, quia non ab extrinseco, sed ex intranea, & essentiali ipsius voluntatis rectitudine prouenit Sed aduersus hãc solutionem sic insto. Necessitas qua diuina voluntas teneretur acceptare christi satisfactionem (si qua esset talis necessitas) oriretur ex ęqualitate personæ satisfacientis, & ex æquiualẽtia satisfactionis ad offensam, nec enim aliam rationem prædictę necessitatis assignare valemus. Sed licet necessitas quę ex prima causa proueniret, posset forsã cẽseri non ab extrinseco, quia equalitas Christi ad deũ est oĩno ipsi deo intrinseca, & secũdũ essẽtialẽ idẽtitatẽ. At necessitas ex secũda rõe desũpta, esset sine dubio ab extrinseco: operatio. n. christi & oĩs eius satisfactorius valor extrinsece se habẽt ad deũ

nam

nam satisfactio cum omni suo valore quid creatum est: ergo &c. Cõfirmatur. Si necessitas acceptandi satisfactionem christi ad ordinem iustitiæ commutatiuæ pertinet, vt asserit contraria sententia: Ergo fundatur in ipso satisfactionis valore, quatenus æquiualentiam constituit inter satisfactoriam christi operationem, & offensam deo irrogatam, & hoc quidem non solum tanquam in conditione requisita, sicut dicimus de necessitate adimplendi promisionem, quę postulat, vt conditionem quandam requisitam, illud opus quod ipsa dei promissio ad sui ad implementũ postulauit, sed tanquam in formali ratione. Nam formalis commutatiuæ iustitiæ ratio, quæ in satisfactione reperitur, per se, & formaliter requirit huiusmodi æquiualentiam: Ergo prædicta necessitas, si ad iustitiam commutatiuam pertinet, ab extrinseco pendet.

Confirmatur secundo, supposita contrariæ sententiæ veritate vera esset hæc causalis, quia Christus est æqualis Deo, & ei obtulit satisfactionem condignam, & æquiualentem pro offensa, necessitatur Dei voluntas ad eius satisfactionem acceptandam. Ergo necessitas diuinæ voluntatis pendet ab extrinseca Christi satisfactione tanquã a sui causa. Probo antecedens, quia si illa causalis non est vera, nulla ratio esse potest, propter quam necessitas diuinę voluntatis acceptãdi satisfactionem ad rationem iustitiæ attineat.

Secunda principalis ratio pro nostra sententia ea est, quod licet valor satisfactorius operationis Christi præcisse consideratus, vt procedit a verbo, siue ab eius libera voluntate, siue ab infinito eius esse, non sit debitus Deo alio quouis titulo, neque subsit vniuersali dominio Dei, & ob id Christus dicitur ex proprijs & alias indebitis satisfecisse, absolute tamen & secundum omnem suam entitatem est ipsius dei, & sub eius amplissimo dominio & iure clauditur. Itaque in illo temporis, vel naturæ instanti quo intelligitur productus extra suam causam, intelligitur simul compræhendi sub vniuersali dei dominio, eo quod est ens creatum, & participatũ a diuino esse: ergo exhibitio huius satisfactionis, huiusque satisfactorii valoris non potest inducere iustitiæ obligationem, seu necessitatem in deo acceptandi ipsam Christi satisfactionem. Patet consequentia, quoniam totum id quod datur deo per huiusmodi satisfactionem est ipsius dei, atque adeo satisfaciens, re ipsa, nihil dat deo, quia id quod dat, ad dominum dei alio titulo pertinebat, quatenus, videlicet, est ens creatum.

Argumenta quibus probauimus priorem huius cdnclusionis partem, suis egent solutionibus, vt hæc pars posterior firmior maneat, & omni ex parte stabilita.

Primo igitur argumento respondeo, quod sicut dicere solent methaphysici. lib. 5. metaphys. & ad longum tractauit Caiet. 1. p. q 13. a. 7.

a.7.in relatiuis,quando extrema non sunt eiusdem rationis, sed vnũ per se pendet ab alio,& non econtra,vt scientia pendet a scibili,& nõ scibile a scientia, & creatura a creatore & non e conuerso,relatio, q̃ fundatur in illa dependentia vnius extremi ab alio, est realis ex parte extremi dependentis,& ex parte alterius extremi est relatio rationis,& ita se habent omnes relationes, quæ reperiuntur inter deum, & creaturas:ad eundem modum in pręsentia dixerim,ꝙ propter dei excellentiam, & vniuersale dominium, quod habet supra creaturas omnes,non inconuenit quod ex parte Christi,quatenus offert satisfactionem creatam deo,reperiatur ratio pertinens ad commutatiuã iustitiam,eo quod eius satisfactio æquiualens est offensę,& ipse Christus est æqualis deo,ex proprijs & non ex alienis satisfaciens, & nihilominus quod ex parte alterius extremi,scilicet dei,nulla respõdeat iustitiæ obligatio,eo quod id quod ei datur in cõpensationẽ pro offensa, eo ipso quod ponitur in rerum natura extra suas causas, pertinet ad ipsius dominium,etiam si neq. a Christo,neque ab alio ei offerretur. Vnde re ipsa nihil deo datur.

Scio quod nonnulli graues theologi, non libenter acquiescent huic nostræ solutioni,eo ꝙ existimant non posse constitui commutatiuã iustitiã in vno extremo,quin constituatur in alio. Sed huius ipsorum opinionis ego nullam video necessariam rationem & causam. Verum siquis obnixe contendat eorum opinationẽ nostra esse probabiliorem,vt ei morem geramus,possemus explicare id quod diximus in secunda conclusione primi dubii huius secundi articuli, in hunc sensum. Quod ob id diximus in actu satisfactionis Christi formalẽ repereriri Iustitiæ commutatiuę rationem,quia quantum est ex se & prout a Christo satisfaciente procedit, habet omnia, quæ requisita sunt ad inducendã iustitice obligationem in altero extremo,quam tamen non inducit de facto propter eius excellentiam, quæ ipsum reddit incapax totius obligationis, & propter illud vniuersale dominium dudum a nobis expositum,quod habet super res vniuersas. Et quoniam ratio illa non videtur pertinere ad aliam virtutem,quia nulla alia virtus est quæ prædictam constituat & attendat ęqualitatem,id circo illã reduximus ad commutatiuam iustitiam.

Ad cõfirmationẽ r̃ndetur ex his,q̃ nũc dicebã ꝙ christi satisfactio dicitur ex iustitia rigurosa et exacta, quia hẽt secũdũ se oĩa requisita ad inducẽdã iustitiæ cõmutatiuę obligationẽ, ꝙ si nõ inducit,nõ est ex defectu eius,sed ex sũma dei excellẽtia ob quã nulli obligari põt.

Secundo argumento, facile etiam respondetur ex his quæ paulo superius diximus,nimirum,quod si Christi satisfactio cum suo infinito valore tantum consideretur,pro ut exit a diuino verbo, & prout ab ipso infinitatem sortitur,nulli est debita, neq. ipsi etiam deo,quia

verbum nihil debet deo, neque vlla obligatione tenetur suam personalem dignitatem alicui operationi cõmunicare, & hoc est satis, vt illa operatio satisfactoria, considerata præcisse prout a suo egreditur principio, habeat omnia necessaria, vt ingrediatur formalem iustitiæ commutatiuæ rationẽ. Tamen hoc ipso quod verbum in aliquã exit actionem, suam quæ illi dignitatem, suumq. valorem communicat, constituit eam cum omni communicato valore, sub vniuersali dei dominio & iure, atq. deo eoipso quod illa actio est producta, fit inepta, & improportionata ad inducendã iustitiæ obligationẽ in deo Et ex hoc possemus aliam intelligentiam de sumere ad id quod diximus in Christi satisfactione reperiri formalem iustitiæ commutatiuæ rationem, potest namque dici, quod si satisfactio Christi consideretur pro vt exijt a suo principio, nimirum, a Christo deo homine, habuit totum requisitũ ad formalem rationem commutatiuę iustitiæ. Cæterum si consideretur in facto esse, deest ei vna ex conditionibus necessariis nimirum, quod ita fiat ex propriis satisfacientis, quod nõ sit omnino sub plenario iure & dominio eius cui fit satisfactio. Nam si mente fingamus, quod aliquot bona pertinent ad plenarium dominium duorum hominum, ita quod totaliter sint vnius & totaliter alterius, bona huiusmodi non essent apta & proportionata materia, vt vnus illorum possit alteri ex illis bonis satisfacere pro aliquo debito, quia re vera nihil illi dat cum eiusmodi bona tribuit. Nam cum is cui soluitur debitum, haberet antea plenum dominium, & ius illorum bonorum, nihil reuera de nouo accipit, nihilque proinde illi datur. Quod si hoc non est certum inter hos duos homines, quia posset quispiã dicere, quod is cui fit solutio, & si non acquirat de nouo simpliciter illa bona, acquirit tamen nouum titulum, & nouo proinde titulo fiunt ei propria, pluribusque de inceps titulis eorum habet dominium at in deo illud quod diximus videtur esse certissimum. Quia nullum potest nouum titulum acquirere, neq. ex nouo titulo potest crescere eius dominium & ius circa aliquam rem creatam, propter eius dominij & iuris amplitudinem & vniuersalitatem, quæ nulla ratione potest crescere. Sed de hac re iterum redibit sermo inter soluenda principalia argumenta huius tertij dubij. In quibus soluendis & enodandis deinceps insudabimus.

Ad primum igitur principale argumentum Respondetur, illũ Pauli locum varijs expositionibus gaudere. Et primo quidem, haudquaquam existimandum est quidquam Christi passioni defuisse, quod ex parte ipsius ad redemptionem, & salutem nostram fuerit necessariũ. Et oppositum asserere sacrilegum esset, blasphemum, & plane hæreticum, de qua re legatur Osius Card. tractatu de satisfact. cap. 48.

Sitq. prima illius Paulini loci intelligentia, quod defectus passionum

num Christi, non ad ipsum Christum referatur, sed ad Paulum. Non enim absolute dixit, quę desunt passionum Christi, sed addidit, in carne mea. Itaq. & adimpletio, & defectus passionum christi, ad carnē suam retulit Paulus. Est igitur sensus, adimpleo in carne mea, quæ in ea desunt passionum christi. Hæc intelligentia colligitur ex S. Hieron. ita dicente, vbi versat illum locum Pauli. Vsque adeo pręsentibus non terreor persecutionibus, vt mihi parum esse videatur quod patior, quo ad vsque in me passio impleatur, sicut ad Hebr. 10. dicit Paul. vt non fatigemini animis vestris deficientes: nondum enim vsque ad sanguinem restitistis. Suffragatur eidem interpretationi Remigius ita inquiens, adimpleo illas passiones quas Christus pro nobis est passus, quæ desunt in carne mea. Christus passus est verbera, contumelias, & terrores, sputa, collaphos, mortem, & ego quotidie quantum valeo, suppleo in carne mea huiusmodi passiones, scilicet, quod hæri minus fuit in me de passionibus, hodie satago in me ad implere. Et quod hodie est minus, cras supplebo. Et hoc totum facio pro corpore eius, quod est Ecclesia, formando, scilicet, vt dem alijs exemplum fidelibus similiter patiendi pro Christo capite suo.

Secunda interpretatio est, quod passiones quæ adhuc restabāt Paulo, & supererant tolerandæ pro Ecclesiæ vtilitate, eatenus passiones Christi appellauit Paulus, & ipsi Christo deesse dixit, quatenus passiones & persecutiones quas ipse in opere Euangelicæ prædicationis tollerabat, non proprio nomine, sed nomine Christi id faciebat, vice & autoritate Christi Euangeliū prędicans, & spiritualibus Ecclesię insistens commodis. Itaque Christus, & Paulus ac cæteri ecclesiæ fundatores Apostoli vnum constituebant, eo quod pro Christo suffecti erant in ecclesia, Paulus & reliqui Apostoli ad ædificationem corporis Christi, quod est ecclesia. Nam vbi est vnum propter aliud, ibi censetur esse vnum tantum, vt Aristotelica habet regula. Vnde passiones illę quæ restabant sustinendæ a Paulo & ab alijs, ecclesiæ christi fundatoribus, nō inmerito dicebantur deesse christo. Late prosequitur Athanasius hanc interpretationem inter alia multa hæc dicens. Neq. secus se hic habet Apostolus, atque faceret miles quispiā præfecti loco relictus, qui instātibus inimicis vicem absentis gerens, creditā sibi phalangē pugnando acrius, & tuendo vt Principis locum seruet, & vulnera principi debita ipse vltro excipiat. Lege alia multa q̄ magna cū eruditionis copia S. Atha. super hūc locū Pauli ꝓsequitur.

Ad hanc interpretationē redducitur illa, quæ habetur in glosa ordin. quæ passiones a Paulo tolerādæ: ob id christi passiones esse dicit, quia Paulus ex præcepto Christi eas pro ecclesia tolerabat, & in ipsarum ad implemento persistebat.

Tertia interpretatio est, quod quia Sancti sunt membra perfecte vni-

ctę vnita Christo capiti, id circo eorum passiones dicuntur passiones Christi, iuxta eam loquendi phrasim qua Christus Saulo ecclesiã persequenti dixit act. 9. Saule Saule quid me persequeris? idest, quid persequeris corpus meũ, & membra mea. Vnde passiones quæ a Sanctis viris tolerandæ supererant, dicuntur a Paulo deesse passionibus christi. Ita interpretãtur Sedulius, Lyranus, & alii non pauci. Et ad hanc interpretationem redduci poterit, eaque super hunc locum. S. Th. ad hibuit, videlicet, ꝙ passiones sanctorum, quæ Christi passiones a Paulo vocantur, obid dicebantur deesse, quia satisfactiones sanctorum, quæ ipsorum exuperant debita, reponuntur in ecclesiæ thesauro simul cum meritis Christi pro spirituali totius ecclesiæ vtilitate. Et quia satisfactiones istæ deerant adhuc ecclesiæ thesauro, idcirco Paulus dixit, aliquid adhuc deesse passionũ Christi, quod ab ipso & a cæteris sanctis ad implendũ erat pro corpore ipsius Christi, quod est ecclesia. Hanc. S: Th. interpretationem acrius quam par erat carpit Adamus super eundem Pauli locum, quia certe nihil habet improbabilitatis, quin potius est satis pia ad eã catholicæ doctrinę de thesauro ecclesiæ veritatẽ confirmandam, quæ in sæpe citata extrauaganti Vnigenitus habetur definita.

Quarta deniq. explicatio est ea, quã ꝓsequitur Adamus ex Theodoreto desumptã, nimirũ ꝙ Paulus dixit se adimpleturũ ea q̃ deerãt passionũ Christi, quatenus cõstanti aĩo in toto orbe prædicaturus erat gẽtibus euangeliũ, q̃ sane prædicatio restabat faciẽda post Christi mortem Apostolorum ministerio; quæ proinde deesse a Paulo dicitur. Et ob id euangelicam prædicationem Passiones christi appellauit Paulus, quatenus & in Christo primo euangelij prædicatore, & in Apostolis eius nomine & vice prædicãtibus, multarum fuit passionũ occasio, Vtiturq. proinde ea loquendi phrasi Apostolus, qua nomen effectus eius causæ solemus tribuere. Et hęc interpretatio valde, ni fallor, textui quadrat. Legatur Theodoretus, qui eã, & erudite & late prosequitur. Et hactenus de primo argumento.

Ad secundum argumentum multa essent dicenda, nisi circa finem conclusionis secundæ huius dubij, inter soluendum quodam secundũ argumentum, non ea dixissemus ex quibus facillime colligi potest huius argumenti solutio, & ipsa nostræ mentis, nostræque doctrinæ intelligẽtia. Vnde breuiter dico, Christũ ex ꝓprijs satisfecisse si eius satisfactoria operatio cũ oĩ suo personali valore cõsideretur præcise, prout ab ipso Christo egrediebatur. Nam sicut ipsius Christi, & diuinæ eius voluntatis, nullus habebat neque habet dominium: ita neq. operationis eius ac satisfactorii valoris prout ab ipso, ab eius infinito esse, & a diuina ipsius voluntate procedebant, nullius subiacebant dominio & iuri. Atque adeo Christi satisfactio sub hac tantum ratione

tione cōsiderata perfectam sortiebatur iustitiæ rationem, quam tamen habere non potuit considerata ipsa Christi actio in facto esse, propter rationem in solutione citata a nobis assignatam. Quam & insinuauimus in hoc argumento secūdo, cuius incūbimus solutioni.

Sed est hoc loco obseruandum, quod cum satisfactio formaliter in ratione satisfactionis consideretur potius secundum quod egreditur a satisfaciente, quam prout est operatio in facto esse constituta, idcirco absolute concedi debet Christum satisfecisse ex proprijs, & ex his quæ nullius subiacebant dominio & iuri. Itaque cum Christus seipsum deo exhibebat humilem, seu obedientem, vt sua humilitas & obedientia compensaret Deo pro offensa, quam superbus & inobediens Adam ipsi deo peccando irrogauerat: Christi humiliatio non tam considerabatur in ratione cuiusdam rei creatæ, & in rerum natura existentis, quam in ratione cuiusdam actionis vt ab ipso Christo egredientis, & per quam seipsum deo submittebat & humiliabat. Et similiter de obedientię actu dicendum est.

Sed & illud est præterea summopere animaduertendum, præcipuaque obseruatione dignum, quod licet actio humilitatis seu obediētiæ, sub vniuersali dei iure & dominio cōprehendatur, nō tamē ipse Christus simpliciter loquendo, eo quod est verus deus. Et quoniā, vt explicuimus dub. præced. Christi satisfactio ob id infinita fuit, & ad æqualitatem satisfactoria, quatenus quasi reflectebatur supra ipsum Christum prout, scilicet, Christus seipsum deo subiiciebat, & humiliabat: Idcirco Christi satisfactio ea ratione qua infinitatem habuit, non fuit debita deo nec sub eius dominio contenta. Nam licet tota entitas humiliationis Christi qua se Patri humiliauit, pertinuerit ad ipsum dei ius, & dominium: cæterum non erat debita deo illa reflexio supra personam Christi, ita quod Christus seipsum patri humiliaret. Non negauerim quod Christus, prout homo, teneretur se coram deo humiliare, seque deo submittere, nam hoc libentissime cōcedo, qua ratione Christi humiliatio, etiam in ratione humiliationis, ac submissionis, & debita fuit deo, & sub amplissimo eius dominio comprehensa. Assero tamen, quod quatenus humiliatio Christi, non in sola eius humanitate deo humilianda & submittenda sistebat, sed ad ipsum humanitatis suppositum, puta, diuinum verbum transibat, neque debita deo fuit, neque sub eius ditioni, & dominio contenta. Et quoniam totum suū satisfactorium valorē, & ex illa extensione ad diuinū verbū accepit ipsa Christi humiliatio, idcirco absolute fateri debemus, ꝙ qua rō e fuit satisfactio infinita, infinitoq; prestās valore, ex ꝓpriis fuit & ex alias indebitis. Quocirca duplici titulo Christi satisfactio fuit ex ꝓpriis & secundū ꝙ procedebat a Christo, vt est de⁹ homo, & quatenus reflexione prædicta supra verbū humanitatis sup-

positum

positũ reuertebatur, ipsũ humiliando & submittendo maiestati diuinæ, qui duplex titulus abunde sufficit, vt absolute dicamus christum ex proprijs satisfecisse Deo.

Ex his sequitur solutionem inter arguendum assignatam sufficientem esse & legitimam, si iuxta expositum à nobis modum intelligatur. Et prima replica quę aduersus ipsam inter arguendum obiecimus, facilem ex ante dictis solutionem habet, tantum enim probat, quod satisfactio entitatiue considerata, & secundum quod à christi humanitate procedebat, & supra ipsa reflectebatur, debita erat deo, & sub eius iure & ditione comprehensa, qua ratione neque fuit ex proprijs nec valoris infiniti, secus est autẽ vt procedebat à verbo humanitatis supposito, supraipsumque reflectebatur. Vnde infinitum satisfactorium sortita fuit valorẽ, qui sane valor entitatiue sumptus etiam fuit sub vniuersalissimo dei dominio constitutus: dependebat enim a deo, & prout à conseruante christi humanitatem, ac substantiam eius actionis in qua suscipiebatur, & vt a principio efficienti, & conseruanti hypostaticam vnionem verbi cum humanitate: nam his duobus sublatis necesſũ esſęt, vt totus euanesceret satisfactionis christi valor. Cæterum consideratus per respectum ad supposìtũ, a quo procedebat, & supra quod ipsa satisfactio, vt diximus, reflectebatur, nõ magis pertinebat ad dominium dei, quam ipsummet humanitatis christi suppositum.

Ad secundam replicam, autores illius secundæ sententiæ, quam veluti mediam inter duas extremas retulimus, concedunt Christum tantum vt hominem, idest, secundum humanitatem, Deo satisfecisse, & si satisfactio ipsum quoque suppositum denominet, satisfaciens, eo quod humanitatem satisfacientem sustentat. Verum hic modus dicendi reprobatus fuit a nobis circa secundũ sensum primæ nostræ cõclusionis. Vnde cum communiore theologorum sententia dico, ꝙ Christus satisfecit in quantum Deus & homo collectiue. Ita quod substantia satisfactionis ab humanitate, infinitus autem eius valor a diuino sumebatur verbo. Humanitasque erat formale principium satisfactiuum, seu vt aliis verbis, principium. Quo, verbum autem principium, quod.

Sed dicet quispiam, verbum in satisfactione tantum concurrit vt humanum suppositum, & non vt diuinum, sed vt suppositum humanum, nec est Deus, neque valorem tribuit operationi infinitũ: ergò Christi satisfactio nõ habuit infinitatẽ ex principio, a quo processit.

Respondetur primo, quod etsi formaliter diuinum verbum, non concurreret ad operationẽ Christi satisfactoriam prout erat Deus, sed vt erat suppositum humanum dumtaxat, non tamen inde tollitur valor satisfactionis infinitus. Nam satisfuerit quod materialiter & secundum

cundum rem, ipsum humanum suppositum verus est deus. Si quidē valor iste physicus esset, conuinceret forsan illud argumentum, nam tota physica effectus perfectio prouenit, non ab eo quod tantum concurrit vt materiale subiectum sicut aqua in calefactione manus quæ a calore ipsius aquæ calefit, sed prouenit a principio quod vere, & formali quodam modo ipsius effectus productionem attingit, verum, vt diximus superius, valor hic, physicus non est, sed moralis, qui proinde ab ipsa materiali humani suppositi dignitate desumi potuit. Etenim æstimatio moralis non solum attendit ad formalem operandi rationem, sed ab ipsam etiam materialem operantis dignitatem.

Respondetur secundo, quod diuinum verbum secundum quod est suppositum humanum, duo essentialiter importat, scilicet, esse suppositum, & esse humanum, quod sit humanū, habet ab humanitate, quā supponitat & terminat, in qua ratione conuenit cum supposito humano creato. Quod vero sit suppositum, nequaquam ab ipsa humanitate desumit, sed ex semetipso habet: propria enim ac diuina personalitate terminat humanitatem, supplens vicem humani suppositi, qua ratione, potest quoque aliquo modo humanum suppositum appellari: implet enim totam capacitatem quam humanitas sua natura hēt respectu personalitatis propriæ, totumque eius proinde appetitum satiat. Secundum ergo vtramque istā rationem, & qua suppositum, & qua humanum, per modum vnius sumptam, concurrit diuinum verbum ad humanas Christi operationes, ac proinde verissime dicitur, quod ab ipso diuino verbo, quatenus per modum suppositi humanitatis ad humanas Christi operationes elicitiue concurrit, ipsas dignificat & eleuat, atque infinitum satisfactionis & meriti eis valorem cōfert. Estque hoc loco obseruandum, quod, etsi in ea ratione qua verbū est humanitatis suppositū, claudatur intrinsece totum id, quod in ipso ad diuinum pertinet suppositum, nihilominus prout est suppositum humanum ratione differt a se ipso, prout est suppositum diuinum. Quia includit aliquid, vt humanum, quod non pertinet ad ipsum, vt diuinum, nempe terminare, & personaliter ipsam complere humanitatem.

Ad tertiam replicam respondetur primo, quod infinita virtus diuini verbi, ex qua deriuatus fuit infinitus satisfactorius valor ad Christi operationem, ita est toti trinitati communis, quod singulis personis est propria, in hoc sensu quod conuenit illis naturaliter, & citra dependentiam vnius ab alia, quod satis est, vt Christus dicatur ex propriis satisfecisse, nam satisfecit ex virtute & dignitate, quæ sibi naturalis est & intrinseca, & in qua a nullo pendet. Hæc solutio quibusdam apparet sufficiens, verum mihi plene non satisfacit, quia per hanc solutionem, non euadimus illud inconueniens, scilicet, Chri-

stum satisfecisse ex his quæ simpliciter, & omnibus modis, & secundum eamdem omnino rationem communia sunt satisfacienti, & ei cui fit satisfactio, quod citra dubium non modo perfectam, verum essentialem aufert satisfactionis rationem. Quoniam satisfaciens cũ ex ita communibus satisfacit, reuera nihil dat ei cui satisfacit, nec etiam nouum titulum ad rem quum prius habuerat, Quo circa secundo respondetur illi tertiæ replicæ, quod licet infinitus satisfactionis Christi valor desumeretur ex infinita dignitate & virtute dei, quæ toti est trinitatę communis, non tamen desumebatur ab illa vt communis est, sed tãtum prout pertinet ad personam verbi, quatenus est vna persona ab alijs duabus realiter distincta: quæ res ex eo fit manifesta, quod verbum non conferebat per se primo valorem infinitum operationi Christi, prout deus est absolute, sed prout tale suppositum est, personaliter terminans humanitatem, & simul cum illa humanas efficiens, & eliciens actiones. Quę ratio non communis est toti trinitati, sed soli verbo specialissima, vt nos docet catholica fides, qua tetenemur creddere, solum verbum carnem factum esse, plenumque gratiæ & veritatis habitasse nobiscum. Et quod ipse solus dei filius homo factus interris visus est, & cum hominibus conuersatus est, cũ hominibus operans, cum hominibus laborans, cum hominibus denique & pro ipsis hominibus patiens ac moriens.

Sed arguit quispiam. Ex hac solutione satis probabiliter colligitur, Christum ex rigore iustitiæ potuisse quidem satisfacere alijs duabus sanctissimæ trinitatis personis patri & Spiritu sancto, imo & ipsi deo vt tribus personis communi, eo quod valor satisfactorius operationum christi, non sumebatur a diuinitate vt communi tribus personis, sed præcise vt pertinet ad verbum. Ad eum modum quo generare filium soli diuino patri competit, eo quod essentia non est principiũ formale generandi, nisi prout est in patre, & ꝓut est cõiuncta paternitatis relationi, & non absolute vt est tribus sanctissimæ triadis personis communis. Cæterum non potest ex illa solutione verosimiliter inferri, quod christus satisfaceret diuino verbo, cum ab ipso secundum peculiarem verbi rationem sumatur totus satisfactorius valor. Atque adeo nulla ratione euadimus illud inconueniens in tertia replica insinuatum, videlicet, quod satisfactio fit ex his, quæ sunt satisfaciẽti, & ei cui fit satisfactio communia. At fateri tenemur christum sibi ipsi, prout est diuinum suppositum satisfecisse, vt constabit legenti ea, quæ in primo dubio huius secundi articuli diximus. Ergo insufficiens est ista secunda solutio.

Posset huic obiectioni responderi, ea quidem sufficienter probari, quod christus non potuit per se primo & immediate diuino verbo satisfacere, secundum iustitiæ rigorem (licet posset ex iustitia non rigurosa)

gurosa) potuit tamen mediate, & inadæquate, vt de facto satisfecit. Diximus enim in 1.dub.huius art.quod Christi satisfactio immediate facta fuit deo, vt deo, cuius maiestas fuit per se primo per peccatū hominis offensa, & quasi secundario, & mediate tribus ipsis diuinis personis. Neque enim inconuenit quod satisfactio fiat ex bonis quæ sunt communia satisfacienti, & ei cui secundario mediate & in adequate fit satisfactio. Et ad hoc intelligendum & aliquantisper elucidandum, quamplurimum nobis deseruire poterit illud simile de mercatore qui in duabus societatibus partem habet, & prout est pars vnius satisfacit sibi ex bonis quę habet prout est pars alterius. Legãtur quę diximus de hoc simili in predicto dubio primo, & huic loco applicentur. Et ista quidem, ni fallor, sufficiunt, ad tuendum eū satisfactionis modum, qui de facto contigit, ac rigurosam eius & exactam iustitiam.

Verum si vlterius velit quispiam defendere, quod etiam si Christi satisfactio immediate fuisset facta verbo, esset nihilominus rigurosæ & perfectæ iustitiæ sicuti modo est, alia via tenetur procedere, qa minime sufficit præfata solutio, Vnde tandem dico, quod quia, vt in illo primo dubio citato dicebamus, verbum prout est humanitatis suppositum, ratione differt a seipso prout est suppositum diuinum, commode potest intelligi, quod satisfactorius valor operationum Christi sumatur a diuino verbo, prout est suppositum humanum, & qua ratione satisfaciens est: & non ab eodem verbo prout est diuinū suppositum, & qua ratione ei fit satisfactio. Atque adeo quod satisfactio non fiat ex bonis, quæ satisfacienti, & ei cui fit satisfactio communia sunt, secundum eam rationem qua sunt eis communia.

Ad cuius intelligentiam aduertendum est, quod infinitus satisfactorius valor ex supposito desumptus duo inuoluit: & quod sit valor infinitus infinitæque æstimationis, & quod sit satisfactorius, Et quidem hoc secundum determinat primum: contrahit enim infinitatē valoris ad determinatam rationem, & speciem, nimirum, satisfactionis. Secundo est notandum, quod infinitus valor quem Christus satisfaciens obtulit Deo pro offensa in eum admissa, non fuit qualiscunque valor, sed valor satisfactorius, idest, contractus ad hanc rationem & speciem valoris moralis, scilicet, ad speciem satisfactionis. Itaque ad fundandam rigurosę iustitiæ rationem in Christi satisfactione, formalissime debet considerari infinitas valoris sic determinata & contracta: alias enim, non habebit formalem proportionem, & correspondentiam ad offensam & iniuriam in cuius compensationem offerabatur. Quibus suppositis dico, quod valor ille si in ratione præcise valoris infiniti consideretur, tantum desumeretur a verbo, vt est diuinum suppositum, at consideratus cum determinatione

prædicta, impossibile est, desumatur a verbo, nisi prout est suppositũ humanum, includens illam vtramque humani suppositi rationẽ, paulo superius a me expositam. Nã sicut substantia satisfactionis in operatione Christi nequit formaliter desumi a natura Christi diuina, sed ab humana duntaxat, ita illa conditio & contractio valoris ex diuino verbo desumpti, non potest præcise referri ad verbum vt diuinũ, sed formaliter oritur a verbo, vt induit humani suppositi rationem. Quare absolute concedendum est Christum non satisfacere ex bonis ipsius creditoris, seu quod idem est, eius cui fit satisfactio, sed ex bonis ipsius satisfacientis, prout satisfaciens est. Quoniam verbo diuino non fit satisfactio. neque fieri poterat, prout est humanum suppositum, nam vt sic non fuerat per peccatum offensum, sed ea tantum ratione, qua est suppositum diuinæ naturæ, idest, prout terminat naturã diuinam, eiusque diuinas operationes efficit & operatur. Secundum quam rationem, non potuit a verbo desumi valor satisfactorius infinitus, qui in Christi satisfactione reperitur. Et si infinitas eius, in ratione præcise infinitatis considerata ab ipso verbo diuino, prout diuino, sit apta nata originari: verum vt sic ad satisfactionem minime pertinet,

Ad tertium argumentum, autores secundę opinionis concedunt antecedens, argumentique difficultati succumbunt, concedentes totam iusticiam quæ in Christi satisfactione reperitur fundari in gratia vnionis christi humanitati facta, & loquuntur certe consequenter ad suam sententiam. Quamuis nescio an satis consequenter dicant, quod satisfactio Christi in gratia vnionis fundata contineat iustitiæ rigorem. Quoniam gratia rigorem iustitiæ temperat, & minuit, ac prorsus tollit, & si non ipsam iustitiam. Imo, vt superius contendebã non potuit in Christi satisfactione, iuxta sententiam illam, æqualitas reperiri ad grauitatem offensæ. Cæterum hac sententia prætermissa, ad argumentum negatur antecedẽs, quoniam satifaciens non est humanitas Christi, sed Christus Deus homo, & vnio hyposthatica in qua fundatur totus valor satisfactionis Christi, & si summa gratia fuerit respectu humanitatis, non tamen respectu verbi, cui nulla potest gratia fieri, at valor satisfactionis, non ad humanitatem, sed ad ipsum verbum referri debet accepta, prout ipsam humanitatem personaliter sustentat. Itaque licet verbum prout ab ipso infinitus satisfactorius valor oritur, non consideretur pure vt est diuinitatis suppositum, vt dudum dicebamus: sed neque etiam consideratur, prout in formali conceptu humanitatem intrinsece claudit. Sed prout eam quasi connotat, vt dialectici dicunt, in obliquo. Consideratur enim, prout propria verbi personalitate actu terminat & supponitat humanitatem. Itaque actualis hæc terminatio intrinseca

trinseca est, & essentialis verbo prout humanum est suppositum, & prout ab eo valor satisfactionis oritur: humanitas vero extrinsece se habet. Secus autem ad substantiam satisfactionis: nam hæc ab ipsa humanitate vt a principio formali dimanat. Vnde licet satisfactionis valor fundetur in hyposthatica vnione, non tamen fundatur in ea, prout habet rationem gratiæ. Nam quod verbum actu terminet & supponitet humanitatem nulla fuit gratia ipsi verbo facta.

Quarto argumento respondeo, non sufficere solutionem inter arguendum ex Scoto recitatã: nam illã efficacissime impugnat replica ibidem apposita. Quocirca aliter dico, quod vnicamet Christi operatio, propter sui valoris infinitatem & eminentiam, potuit plene satisfacere simul pro vniuersis debitis, quibus & ipsa Christi humanitas & totum humanum genus deo tenebatur: fuit enim omnibus titulis infinita nimirum, titulo gratiarum actionis, titulo satisfactionis, &c. Nam hunc tantum valorem ei contulit infinita personæ operantis dignitas, & excellentia.

Sed vrget confirmatio quarto argumento supposita. Cuius antecedens nego, & probationi primũ dico. Quod Christi operatio nõ fuit æqualis valoris simpliciter cum benefitio incarnationis, quod deus humanitati contulerat, fuit tamen maxima & summa, & qua nulla maior neque esse neq. intelligi potest gratiarum actio, atq. adeo in ratione gratiarum actionis æqualis fuit suscepto benefitio,. Quæ æqualitas non est simpliciter æqualitas, sed summa proportio quæ inter supremum beneficium, & maximam gratiarum actionem, quæ (etiam secundũ omnem potentiam) fieri potest & intelligi. Itaq. sicut incarnatio diuini verbi supremum fuit benefitium, quo excellentius, & augustus nulli potuit deus creaturæ præstare: ita & gratiarum actio a Christo exhibita, suprema fuit & maxima, quę deo benefactori referri potuit, & quam ipse deus posset exigere. Quo loco illud est animaduertendum, qnod quidam theologi minime cousiderarunt, videlicet, quod is qui alicui benefitium ex hibet, neque debet, neque rationabiliter potest petere, vt id quod ei loco gratiarum actionis rependitur, tanti sit valoris & pretji inesse, entitatiuo, quãti æstimatur ipsum exhibitum benefitium. Nam qui hoc postularet, haud quaquam censeretur benefitium pręstitisse, sed quandam fecisse suorum bonorum pro alterius bonis commutationẽ. Sed tantum licet ei postulare eam gratiarum actionem, quę in tali ratione & genere ipsum adęquet beneficium susceptum. Et qui talem gratiarum actionem suo benefactori exhibuerit, plene satisfacit debito, quo titulo gratiarũ eidẽ benefactori tenebatur. Et iniquus ille essęt, qui maiorẽ ab eo cũpensationem efflagitaret.

Secundo responderi posset ad prędicti antecedentis probationẽ,

quod sicut christi humanitas in verbi incarnationis mysterio, ipsum accepit diuinum esse, ita & Christus cum gratias deo pro hoc beneficio egit, ipsummet totum esse diuini verbi deo obtulit, & religiosa veneratione submisit, ex qua submissione qua Christus se totum submisit & subiecit deo, consurgebat in eius operatione infinitus valor, vt dicebamus superius. Vnde manifesta fuit æqualitas inter ipsam gratiarum actionem, & beneficium susceptum. Sed licet hæc posterior solutio egregiam habeat probabilitatem, solutionem tamen priorem sufficientissimam esse censeo.

Ad quintum argumentum, primo respondetur, non esse fortassis certum, quod si ab aliquo offeratur satisfactio sufficiētissima pro alterius culpa, is qui culpa fuit offensus non teneatur talem satisfactionē acceptare. Neque quidquam refert exemplum Regis & Imperatoris in argumento adductum, quoniam satisfactio ab Imperatore exhibita nequit esse sufficiens, secundum quod exposuit commune reipub. bonum, quod non modo non promoueri, sed neque sustentari poterit, nisi præmia dentur bene operantibus, & condigna male agētibus inferantur supplicia: At si omnibus pensatis imperator ęquiualentem satisfactionem offerret Hispanarum Regi, teneretur rex eam ex iustitia acceptare.

Sed respondetur secundo, quod iuxta sententiam quę nobis visa fuit probabilior circa conclusionem secundam, Christi satisfactio non ob id perfecta, & rigurosa iustitia dicitur, quia obligationem aliquam deo inducat ad ipsam acceptandum, sed quia secundum se æquiualens est, imo & super abundans, ex proprijs & ex alias indebitis, habetque omnes requisitas conditiones ad exactam & rigurosæ iustitiæ satisfactionem. Quod vero deum non obliget, non ex ipsius satisfactionis imperfectione, sed ex summa dei excellentia prouenit, quem certe christi satisfactio obligasset, si fuisset ipse cuiuspiam obligationis capax.

Ad sextum respondetur, quod vt supra. q. 1. ostendimus impossibile est, quod Christus peccet & satisfaciat pro peccato proprio, nō. n. esset deus. Si tamē semel admitamus per impossibile, quod possit peccare, & defacto peccaret, absque dubio satisfaceret pro peccato proprio ex omni rigore iustitię, quia offerret ex propriis & alias indebitis operationem infiniti valoris sicut modo. Vnde sicut si imaginaremur duos deos omnino æquales, posset vnus alteri satisfacere ex omni rigore pro offensa commissa contra eum, sic & in nostro casu semper. n. Christus maneret æqualis patri & infinitæ dignitatis, alias non esset idē Christus, qui modo est. Et tandē dicimus quod, vt vulgatum habet axioma, ex impossibili sequitur quodlibet: vnde supposito peccato in Christo vtrumq sequeretur, & quod satisfaceret deo pro

suo peccato ex iustitiæ rigore,& quod non satisfaceret, neque vero aliqua ratione posset, nisi gratia dei supposita.

Septimum vltimumque argumentum dissoluat lector ex his quę circa secundam diximus huius tertij dubij conclusionem. Et hactenus de hoc tertio dubio, & de toto secundo quintæ quæstionis articulo.

ARTICVLVS TERTIVS.

IN articulo tertio quæstionis quintæ de Christi merito disserendum est. Quam tractationem sequentibus complectar dubiis. Primum, num Christus mereri potuerit, mnerueritq. de facto. Secundum, àn meruerit ipsam diuini verbi incarnationem. Tertium num meruerit gloriam suam, tum animæ, tum corporis. Quartum deniq. quid nobis Christus promeruit.

In primo igitur dubio probatur sequentibus argumentis Christũ neque meruisse, neque vero potuisse mereri. Primum argumentum, Christus neque meruit, neque mereri potuit per actum charitatis: ergo per nullum actum valuit mereri. Consequentia est euidens supposita S. Tho. doctrina quæ verissima est. 12 q. 114. ar. 3, dicentis, ꝙ charitas est prima meriti radix. imo & ipsa charitas vniuersis studiosis actionibus formalem tribuit meritoriam rationem, omnes enim aliarum virtutum actus ex relatione ad deum summum bonum, & vltimum finem, quam ex charitate tanquam ex communi omnium virtutum forma participant, vim sortiuntur meritoriam. Ergo si actus charitatis in Christo fuit incapax meriti, nullus ei relinquitur merẽdi locus. Probatur vero antecedens. Actus charitatis quo humana Christi voluntas diligit deum, necessarius est, & semper fuit ab instanti incarnationis Christi. Nam est actus beatificus ex faciali beatificaque visione proueniens, semperque beatificam hanc perfectionem habuit, quia semper Christus fuit beatus. Sed amor ille beatificus quo beati sũmeq. felices deũ prosequũtur, necessarius est & necessitate exercitij & specificationis necessitate. ꝙ nunc aduersus Scoti doctrinã in hac parte minus probabilẽ, suppono ex sentẽtia S. T. 1. p. q. 83. a. 2. & 12. q. 4. a. 4. Sed operatio necessaria nõ est meriti capax, nã vna ex necessario requisitis cõditionibus ad meritũ est libertas merentis operationi meritoriæ communicata, iuxta communem theologorum, in 3. d. 18. paucissimis hisq. ignoti nominis exceptis, sententiam.

Dubiũ primum Arti. tertij.

Confirmatur. Nõ solus actus charitatis in Christo est necessarius, sed vniuersi alij actus, quos hactenus effecit, & in posterum est facturus necessarij quoque sunt, & non liberi. Ergo nullus actus fuit in Christo, per quem mereri potuerit. Probo antecedens. Christus nõ solum per scientiam diuinam, sed per scientiam beatificam creatam,

imo & forsan per scientiam infusam euidentem a primo suæ incarnationis momento nouit omnes actus, quos in tota æternitate facturus erat, nouitq. eos esse diuina prouidentia dispositos, & præordinatos, & quod proinde infallibiliter erāt futuri. Ergo cum humana Christi voluntas non potuerit repugnare diuinæ prouidentię, & præordinationi, neque talem repugnantiam posset velle, eo quod est impeccabilis, iusta superius dicta in prima quæstione, non potuit nō prodire in tales actus pro tempore & loco, quo sciebat fuisse a diuina prouidentia præordinatos, atque adeo humana Christi voluntas non libertate, sed necessitate semper operabatur. Aliàs enim si libertatem habuit non operandi pro tempore, quo ipse nouit talem operationem diuina fuisse prouidentia dispositam, haberet quoque libertatem ad repugnandum diuinæ prouidentiæ, possetq. se non conformare voluntati diuinæ, quod est dictu absurdissimum: Ergo, &c,

Secundum argumentum. Christus non meruit per actum obedientię, at si quod meritum in Christo fuit, maxime ad obedientiam referendum est: nam S. Paulus præmium Christo collatum ad eius obedientiam retulit ad Philip. 2. Humiliauit semetipsum, nempe Christus factus obediens vsque ad mortem, &c. proper quod & deus exaltauit illum, &c. & Rom. 5. Sicut per inobedientiā vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per vius obedientiam iusti constistuentur multi: ergo, &c. Maior vero probatur. Primo, Christus non fuit capax præcepti: ergo neque actus obedientiæ: obedientia namque præceptum supponit. Probatur istud antecedens. Præceptū non imponitur, neque vero imponi potest, nisi ei qui est capax culpę: præceptum enim obligat sub culpa eū, cui imponitur, potestq. in hūc modum præcepti vis explicari: Si non mihi obedieris, & eris mihi inimicus, & pœnæ subeundę reus. Et quidem sicut Paulus dixit, vbi non est lex, neque præuaricatio, ita dicere potuisset, vbi præuaricatio esse nequit, neque lex esse potest. Secundo probatur illud primum antecedens. Si Christo imponeretur præceptū. V. c. moriendi pro hominibus, auferretur totaliter libertas a voluntate Christi, circa illam actionem per præceptum iniunctam. V. c. circa subeundam mortē, quia cum voluntas Christi sit impeccabilis, nō posset non adimplere præceptum sibi impositum, non possetq. subinde non acceptare mortem pro hominibus: Ergo, &c.

Ad rom 4.

Confirmatur. Bene sequitur, Christus non potest peccare: ergo nō potest violare pręceptum sibi impositum de acceptanda morte. Euidens apparet consequentia: quia violatio pręcepti formaliter, & intrinsece claudit peccatū, & culpā. Vlterius. christus non potuit transgredi præceptum ei impositum de acceptanda morte: Ergo neque potuit non acceptare mortem pro tempore, quo instabat necessitas

adim-

adimplendi præceptum. Patet hæc consequētia, quia acceptatio mortis erat impletio, & obseruatio præcepti, & nō acceptatio mortis erat violatio, & fractio pręcepti. Sed adimpletio pręcepti tam ei erat necessaria, quam impossibilis præcepti, violatio: ergo, &c.

Tertium argumentum. Christus neque meruit finite, neque infinite: ergo non meruit. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Et primo, quod non meruerit finite concedent S. Tho. & eius vniuersi discipuli. Imo & omnes illi theologi, qui docent satisfactionem Christi non fuisse finitam, idipsum libenter adstruent. Quia eadē prorsus est de satisfactione, & demerito ratio. Quod vero infinite non meruerit, probatur. Christi merito nullum infinitum respondet præmium: at cum inter meritum, & præmium ęqualitas debeat reperiri, intelligi nequit, quod respectu finiti præmij detur meritum infinitum: Ergo christus non meruit infinite, cum eius meritum infinitū esse nequiuerit.

Confirmatur. Quod ratio meriti finita sit, vel infinita, consistit in hoc, quod in opere meritorio fundetur ius finitum, vel infinitum, actio quæ fundat ius finitum, finite est meritoria, & finitum meritum: quę vero infinitum fundat ius, infinite est meritoria, & meritum infinitum. Ergo si meritum christi fuit infinitum, oportet in ipso constituamus ius infinitum. Sed infinitum ius neque est neque intelligi potest, nisi comparatione ad infinitum præmium: Ergo si christus non meruit præmium infinitum, neque eius meritum infinitum fuit.

Alia consulto prętermitto argumenta, quia in his, quæ proposui, consistit præcipua huius dubij difficultas.

In oppositum est id, quod ex Paul. ad Philip. 2. referebamus: Humiliauit semetipsum, &c. propter quod & deus exaltauit illum, &c. vbi illa causalitas, propter, nullam aliam causam, quam meritoriā denotare potest, ac proinde is est Paulini testimonij sensus, quod christus humilitate, & obedientia, quam erga deum vsque ad crucis mortem exhibuit, illustrissimam ipsam sui nominis gloriam, & exaltationem promeruit.

Ad huius dubii solutionē de cuius materia tractant scholastici cū suo Mag. in. 3. d. 18. & 19. & S. Th. cum suis interpretibus 3. p. q. 19. Notandum est primo, quod in præsentia non uertitur in dubium, an de potentia absoluta fieri potuisset, quod in Christi humanitate nullum fuerit meritum, de qua re specialem disputationem instituit Alexan. Alens. 3. p. q. 17. menb. 2. a. 2. cui dubitationi ipse respondet negatiue. Sed ex his quæ ipse dicit facile colligi potest, eius responsionem procedere, supposito quod Christus fuisset viator, vt fuit de facto, & quod eius voluntas libera maneret ad operandum vel nō operandum. Et tunc verissime dixit iste autor, quod licet Christus non me-

reri

reri hoc vel illud bonum in particulari, quia poterat non applicare suas operas ad hoc, vel illud determinatum præmium, in communi tamen per opera virtutum, quę in eo non potuerunt otiosę permanere, non potuit non mereri aliquod premium, cum esset in statu merendi. Quod si ipse ad nullum determinatum prēmium suas operas applicuisset, mereretur saltem illud generale & commune præmium, videlicet, approbationē diuinā, qua deus eius opera magnifacaret, & iudicaret digna magnis & excellentissimis prēmijs. Non negat tamen prędictus auctor, non potuisse absolute fieri, quod Christus nihil mereretur, nam illud esset omnino falsum, cū posset Deus, si vellet eius voluntatem ad omnem operationem necessitare, nullāque in ipsa relinquere libertatem, quæ, vt in quodam argumento huius dubij animaduerti, conditio est per se, & intrinsece necessaria ad merendum, quicquid Almainus cum aliis sui generis in contrarium dicant, existimantes d. 18. cit. libertatem ab extrinseca tantum dei ordinatione & lege requisitam esse conditionemad meritum. Errant. n. isti turpissime, non aduertentes, quod ad meritum requiritur per se & essentialiter dominium, ita vt qui meretur det aliquid quod suum est pro recipiendo præmio. Dominium vero, libertate seclusa, constare minime potest, nam qui liberam facultatem supra proprium suæ voluntatis vsum non habet, quale obsecro, poterit cuiusquam rei habere dominium. Sed de hac re alias, nunc satis fuerit aduertere, quod cum posset Deus necessitare simpliciter christi voluntatem in omnibus eius actionibus, potuit & ei adimere omnem admerendum facultatem. Auctores qui putant necessariam fuisse christo admerendum, extrinsecam dei promisionem, specialemque ordinationem ad premium, hanc eandem nostram sententiam inde sibi vt certam persuadent, quia cum posset Deus non ordinare christi operationem ad aliquod premium, neque promisione aliqua seipsum ad illud reddendū obligare, potuit ex consequenti omnis meriti ratio ipsis christi operationibus deesse. Verum nos hæc ratio parum mouet, quia huiusmodi specialem dei ordinationem, & promissionem minime censemus fuisse christo ad merendum necessariam. Nam licet necessaria fuerit promissio, vel aliquid vicem eius tenens (cuiusmodi esset voluntas dei efficax remunerandi opera christi) vt deus aliqua ratione teneretur, seu necessitaretur ad conferendum prēmium, non tamen necessaria esset, vt opera christi essent meritoria. Quoniam ex seipsis habēt totum quod est requisitum ad merendum, & quidem supernaturale præmium. Sunt enim opera libera, bona moraliter, supernaturalis ordinis, ac proinde proportionabiliter æqualia supernaturali præmio, proceduntq. a subiecto grato, imo & infinite grato & accepto deo, & constituto in statu merendi, quia supponimus christum viatorē. Sed

hæc

hęc omnia obiter & in transcursu diximus, nam in præsentia potentiam tantum ordinariam attendimus, & inquirimus. Num Christus, stante ordinaria dei potentia & lege, potuisset mereri dum erat in statu viæ, & aliquid de facto meruerit.

Notandum est secundo, in Christo domino fuisse veram ac perfectissimam libertatem vt ostendit S.Th.3.p.q.18.a.4.ex illo Isa. 7. butirum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonū. Electio autē actus est liberæ volūtatis, & ita S. Basi.& S. Cyr.ex illo loco colligunt in Christo domino veram fuisse libertatem repertam, & quidem perfectiorem ea quæ in cæteris est hominibus: etiam si libertatem Adæ, dum fuit innocens cōpræhendamus. Isai. etiam c.53. oblatus est quia ipse voluit, quod idem asserit dominus de se Io.c.10. ego pono animam meam. De quo legantur D. Hyero. super illum locum Isa.53.& D.Chyst.hom.59.in Ioānem,&. D. Cyri.lib.7.in Ioan.c.6.&.7.S.Ansel.lib.1.cur deus homo cap.8.& lib. 2.cap.16. & D. August.in lib.de prædest.Sanct.c.15.D.Gre.li.24.c.2. Et certe definitiones Conciliorum lateranen.sub martino.1. Et Cōstantinop. sexti &c. quę asserūt secundū fidē in Christo domino vere duas esse naturas cū suis proprietatibus, duasque operationes secundum proportionem vtriusque naturę, probat etiam manifeste istam veritatem, libertas enim est proprietas naturę humanæ, est magna cuius perfectio secundum quam atenditur modus operandi hominis, vt homo est. Si ergo in Christo secundum fidem constituendum est natura humana cum propriis perfectionibus, & cū modo operādi sibi proprio etiā secundum fidē asserenda erit libertas in operationibus illius. Maxime quia etiam alij beati, licet sint impeccabiles, & omnino intermino, habēt veram libertatem: ergo multo magis eam habuit Christus dominus, Hæc autem libertas christi non tantum est libertas a coactione, sed est vera libertas a necessitate cum indifferentia ad vtramq. partem. Aliqui, intellexerunt istam christi libertatem consistere præcise in hoc q Christus non operabatur ex coactione, sed voluntarie, licet necessario. In qua ratione voluntarij dicebant præcise consistere Christi, libertatem, quo etiam modo posset dici quod pater diuinus libere generat filium, licet necessario. Hæc tamen explicatio nimis violenta est, & indigna Christo domino, & ita Vualdensis lib. 1. doctrinalis fidei.c.25. reiicit illam tanquam, erroneam. Et manifeste impugnatur hæc explicatio ex prędictis difinitionibus conciliorum, & explicationibus sanctorum. Ex illis enim colligitur euidenter in christo domino fuisse vere liberum arbitrium, de cuius ratione est vera ad vtramque partem in differentia, vt docet Sanctus Thomas prima parte quæstione. 19. articulo. 10. & quæstione. 82. articulo 1.

Tertio supponendum est, quod Christus inquantũ homo vere fuit capax præcepti diuini. Quod probatur. Primo. Quia humana voluntas Christi erat libera, vt modo explicuimus, & non est suprema regula suarum operationum cum sit creatura. Ergo habet regulam superiorem voluntatẽ nempe diuinã & eius legẽ. Secundo, Quia Christus, secundum quod homo, est inferior Deo, & subditus illi: Ergo est capax præcepti, sicut etiam est capax religionis, fortitudinis, & aliarum virtutum. Et ita licet Christus dominus non fuerit obligatus lege veteri, vt ostendit S.Th.3.p.q.37.ar.3.& 4. neque etiam aliis legibus positiuis communibus, vt solet probari ex illo Math. 17. ergo liberi sunt filij. tamen vere Christus fuit obligatus inquantum homo lege æterna & naturali, vt docuit S.Th.12.q.93.a.4.ad.2. potuitque speciali aliqua Dei lege, & peculiari præcepto obligari. Quale fuit præceptum moriendi, & redimendi genus humanum, quod Christo Deus imposuit, vt ostendit ipse S.Th.3.p.q.47, a.2, Et patet clare ex illo Io. 10, hoc mandatum accepi a patre, &c. Et Ioa.14. Sicut mandatum dedit mihi pater sic facio. Et ps.39. vt faciam voluntatẽ tuam deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Quẽ locũ S.Paul. ad hęb. 10. explicat de voluntate, qua Christus subiecit se patris voluntati, in ordine ad mortem suam, & sanctificationem nostram, de quo legatur Epist. Agato. Pont. quæ habetur in 6. Syno. generali, actione 4. Hoc præceptum fuisse impositum Christo, communiter affirmant sancti patres S.Gre. Nisenus in lib. de beatitudinibus circa illud beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, & D.Cyri. lib. 10. in Ioan. c. 11. Damas. lib. 3 fidei Orthodoxæ c.24 S. August. tractatu 79. in Ioan. & lib.13. de trinitate c.14. & alibi, & Ans. lib.1. cur Deus homo. c.8. & 9. Verum est hos patres & alios, qui de hac re loquuntur, quam sæpius dixisse, ꝙ Christus seipsum Dei voluntati subiecit, qua voluit eũ pro humani generis redemptione mori, & nõ semper præcepti aut legis meminere: quod occasionem nonnullis theologis præbuit existimandi, quod licet deus voluisset Christum mori, proque humana salute vitam ponere, non tamen ei de morte subeunda præceptum imposuit. Verũ tamen hæc sententia vera nõ est, neque sacris literis consentit, in quibus Christus obediens vocatur, & seruus. Et quidem, cum pręcipua vis obligandi in præcepto ex voluntate oriatur: Idcirco præceptum quã sæpius voluntatis significatur nomine, Pau. rom 5. & philip. 2. Christũ obedientem fuisse verbis expressis dixit. Obedientia autem absque præcepto intelligi nequit. Et in locis ex Ioan. superius citat. Christus sibi impositũ fuisse præceptũ, & moriẽdi, & redimendi humanũ genus aperte fassus est. Quã redemptionẽ quia multis operibus Christus fuit operatus, ideo Ioa. c.15. dicebat. Et ego patris mei præcepta seruaui. Et quidem voluntatem Dei, etsi efficacem, præceptũ & legem vocare

absque improprietate fieri nequit. Debent autem sacræ literę, quantum fieri potuerit, summa cum proprietate explicari, & intelligi, vt cum S. August. non semel aduertimus. Hoc præceptũ impositum fuit & promulgatum Christo in primo suæ incarnationis instanti.

Sed obiicit quispiam. Præceptum impositum alicui signum est minoris promptitudinis in voluntate Inferioris ad exequendam superioris voluntatem, tanto enim promptior est voluntas, & perfectior obedientia, quanto magis præuenit pręceptum superioris, vt docet. D.Th.22.q.1c4.a.2. Ergo asserere fuisse impositum præceptum christo derogat perfectioni ipsius Christi, & promptitudini voluntatis illius, qua ad exequendum ea quæ diuinæ volun tati placita esse nouerat, promptus semper fuit & valde expeditus, & illius promptissimæ sui cordis affectionis, qua paratus erat vitã pro salute hominum ponere, & sanguinem suum in pretium humanæ redemptionis dare, iuxta ipsam diuinæ voluntatis determinationem.

Confirmatur. Hnmana Christi voluntas conformis sem per fuit in omnibus efficaci dei volantati, habuitq. hanc conformitatem nõ ui & metu extortam, sed maxime spontaneam ex magnaque voluntatis propensione ortam. Ergo nullo vnquam pręcępto indiguit

Respondetur huic argumento. pręceptum non ob id impositũ fuisse christo, vt magis & efficacius eins determinaret voluntatem, promptioremq. redderet ad negotium humanę redemptionis sua vita & morte pertractandum, sed propter duas causas, alteram se tenentem ex parte dei ipsusq. diuinæ voluntatis, & alteram ex parte christi, ipsiusque voluntatis humanæ. Prior causa fuit, vt deus modis omnibus ostenderet hominibus eximiam illamcharitatem suam qua dilexit nos, propter quam neque proprio filio suo pepercit, sed ita pro nobis omnibus illum traddidit, vt non solum efficaci voluntate vellet eum pro uniuersali hominum salute spontaneam subire mortem, sed & strictissimo præcepto ipsum obligauit, Posterior causa, quæ ex parte ipsius humanitatis christi se tenet, ea est quod id circo deus pręceptum christo de morte subeunda imposuit, vt eius passioni & morti non defuisset ratio & perfectio virtutis obedientię, essetq. christi passio non solum actus eximiæ charitatis, excellentissimæq. religionis. & profundissimæ humilitatis. verum etiam & spontaneæ promptissimæque obedientię. Itaque præceptum ad hoc fuit impositũ vt christi operationem in specie virtutis obedientiæ collocaret, & non vt ipsius christi voluntatem efficacius ad humani generis redemptionem operandam propenderet. Vnde adargumentum negatur antecedens vniuersaliter sumptum, quamuis regulariter, & ut procedit de uoluntate purę creaturæ sit verisimũ. In quo regulari sensu verificatur doctrina. S. tho. cuius in argumento fit mentio.

Quidam graues theologi aliter interpretantur illam. S. Th. doctrinam, nimirum, quod procedat de præcepto explicito, & expreso, quale est ilud quod is verbis proponitur, fac hoc, præcipio tibi ut hoc facias &c. non vero de præcepto implicito, quod consistit in quadam insinuatione uoluntatis ipsius superioris, absque imperio superaddito Et qui præcepto sic implicite proposito obedit promptioré se exhibet in obediendo & parendo, quã is qui expressum mandatum & præceptum expectat. Tunc ergo dicunt, quod præceptum moriendi nõ fuit christo intimatum sub expressa forma præcepti, sed per insinuationẽ tantum diuinæ voluntatis efficaciter volentis humani generis redemptionem, passione & morte christi comparandam & efficiendam, & in hunc sensum explicant ij theologi Chrysost. hom. 59. & 71. in Ioan. Theophi. Euthimium & quosdam alios patres, qui visi sunt negare christo domino fuisse a patre impositum moriendi præceptum.

Hæc doctrina mihi non displicet, dum tamen illam dei voluntatẽ de humani generis redemptione, de christique passione & morte intelligat vere fuisse præceptiuam, & quod non solum habuerit efficaciam respectu effectus fiendi, sed etiam implicitum & virtuale imperium efficax ad obligandum humanam christi voluntatem. Quod tamen explicitum imperium Christus sua voluntate præuenit, acceptando mortem pro hominibus subeundam eo ipso q̃ nouit eam diuinæ voluntati placere, non expectata imperij intimatione. Vel aliter dici posset quod licet per modum imperij fuerit Christo intimata Dei voluntas, ita tamen christus fuit animatus, eaque animi affectione erga dei voluntatem promptus, vt quamuis nullo adstringeretur præcepto ipsa sola dei voluntas, cui mortem suam placere videbat, loco ei fuisset strictissimi mandati. Et in hoc posita fuit promptissima humanæ voluntatis Christi obedientia. Et patres qui mandatũ Christo de morte acceptanda impositum negare visi sunt, nihil aliud quam promptissimam hanc Christi obedientiam affirmare voluerunt, & non ipsum dei negauere mandatum.

Sed rogas. Num præceptum hoc fuerit positiuum, anvero naturale? Ratio dubitandi pro secunda parte dubii est, quod totum humanum genus extrema spirituali necessitate laborabat, neque vllum ei suppetebat remedium præter vnam Christi passionem, & mortem: diuino præsertim decreto dei supposito, quo statutum fuerat, non esse a tyranica diaboli seruitute humanum genus redimendum, nisi ex rigurosa iustitia: & quod immundus peccatorum sanguis quo totum humanum genus erat conspersum, ita vt sanguis sanguinem tetigisset, nõ nisi purissimo erat sanguine abluẽdus. At in tali casu ipsa charitas sua spõte, & naturali inclinatione obligat ad subueniẽdũ tã extreme indigẽtibus. absq. vllo superaddito legis positiuæ præcepo: ergo, &c.

Respon-

Respondetur, quod non naturalis, sed legis dumtaxat positiuæ fuit illud moriendi præceptum. Quod ex duobus colligo. Alterum, quia Christi domini vita, eo quod est vita hominis Dei, multo præstior erat, & multo maius bonum, quam omnia spiritualia hominum, & angelorum bona. Vnde naturalis lex obligationem nequiuit inducere Christo, vt tantum bonum pro longe inferiori exponeret. Et hæc ratio, probat etiam, quod non solum mors Christi nō potuit cadere sub naturalis legis præcepto, sed neque vlla ipsius christi satisfactoria operatio. Quia, vt superius art. 2. aduertimus, in qualibet satisfactoria operatione christus semetipsum deo submittebat & humiliabat, quę proinde infinito valoris interuallo omne creaturæ intellectualis excedebat bonum.

Secunda ratio, quæ specialis est de passione & morte. Ea est, quod passio, & mors christi non fuit simpliciter necessaria ad humani generis redemptionem, etiam ex rigurosa iustitia operandam: suffecerat enim qualibet christi satisfactoria operatio, ieiunium, vigilia, &c. Sed vrges, si positiuum fuit moriendi præceptum, & non iuris naturalis, ergo, cū sic christus per excellentiæ potestatem omni lege, etiā vt homo, superior, secū potuit in hoc pręcepto dispensare. Respondetur negando consequentiā. Quia hæc lex fuit illi specialiter proposita, & ob id non se potuit ab eius obligatione eximere.

His præsuppositis, consentaneus doctrinæ ordo suo iure postulare videbatur, vt ea explicaremus in quibus circa hanc propositam difficultatem non sibi ipsis consentiunt theologi. Verum quia omnes in eo consentiunt, quod Christus de facto meruit, solumq. in explicandis actibus, quibus meruit, & in quibusdā alijs modis, & qualitatibus meritorum Christi opinionum reperitur diuersitas. Idcirco ad resolutionem propositę quæstionis mox accedo, in qua, & inter argumentorum solutiones aduertā, quantū, qualeq. sit in hac disputatione theologorum dissidium.

Prima conclusio.

Christus, supposito incarnationis mysterio, secundum legem, & potentiam dei ordinariam, omni nouo secluso miraculo, & mereri potuit, & meruit de facto apud Deum. Prior conclusionis pars, quæ de potestate merendi loquitur, procedit aduersus quosdam theologos, qui arbitrabantur Christum meruisse quidem, sed id non potuisse fieri absque speciali priuilegio, nouoq. miraculo. Inducebat quosdam huius sententię auctores in hanc opinationem, quod existimabant in Christo nullam fuisse libertatem circa dei amorem, atque adeo cū Dei charitas sit prima meriti radix, putauerunt, ꝙ nisi deus speciali sua prouidētia disposuisset, vt opera Christi necessaria meritoria fuissent,

ſent, Chriſtus mereri nullatenus potuerit. In qua diſpoſitione prouidẽtiæ diuinæ non potuit non ſpeciale interuenire miraculum ab eo diſtitutum, quod in ipſo incarnationis myſterio contingit. Cum ſit præter regularem, & communem merendi ordinem, Et non ſequatur naturali conſequio ex hoc quod verbum factum ſit caro. Nam incarnatio Verbi non poſtulat meritum in ipſo incarnato verbo. Chriſtus enim in cęlo exiſtens, haud quaquam meretur. aut ſecundum ordinariam legem mereri poteſt. Alii aliis ex cauſis mouentur, in quorum numero Scot. videtur annumerandus in 3. d. 18. & 19.

Noſtra autem concluſio in iſta priori ſui parte id aſſerit, q eo ipſo quod verbum caro factum, nõ corporis immortalitatem aſſumpſit (quod deſignat illa dictio, caro) ſed mortale induit corpus, & viator ſecundum inferiorem animæ portionem remanſit, iuxta illud Hierem. 14. Quare quaſi colonus futurus es in terra, ſicut vn viator declinans ad manendum? capax fuit meriti, & abſque nouo aliquo miraculo, aut ſpeciali priuilegio potuit mereri. Quod ſic probo. Impoſſibile eſt intelligere Chriſtum viatorem abſque poſſibilitate ad merendum: nam greſſus quibus anima viatrix ad terminum tendit & properat, ipſa ſunt dumtaxat viatoris merita. Terminus namque viæ, non niſi per modum pręmii comparari poteſt, & conſequi. Et id quidem merito. Nam ſi vt ille dixit. Virtutem poſuere dij ſudore parandam. Quid ni & verã animæ fęlicitatem, & immortalitatem corporis glorioſam, quæ ipſarum eſt virtutum omnium finis, & conſummatio, poſuerit deus glorioſum bonorũ laborũ fructum, & vltimũ noſtrorum meritorum præmiũ. Sed Chriſtus ex ipſo incarnationis inſtanti atque ex ipſius incarnationis virtute, & modo quo facta eſt, quandiu mortalẽ egit vitam viator fuit ſecundum inferiorem animæ partem: ergo ſimiliter habuit poteſtatem ad merendum, quæ poteſtas ex ipſo incarnationis modo illi competebat. Nam alias, ſi nouum expactaretur miraculum, & ſpecialis lex fuit neceſſaria, intelligi poſſet Chriſtus vere viator abſq. merendi poſſibilitate. Quod eſt impoſſibile, eſſet & enim viator, vt ſupponitur, & non eſſet viator, cum deeſſet ei ab intrinſeco, omnis ambulandi facultas.

Miſſum facio id quod ex nonnullis theologis referebam, videlicet quod ex lege prouidentiaque Dei ſpeciali, opera Chriſti in quibus nulla inerat libertas, fuerunt vere meritoria. Quæ ſententia apud peritiores theologos habetur improbabilis, & apud me parum tuta in fide. Nam fide tenemur credere Chriſtum vere meruiſſe, vt probabimus cõtinuo, ſed naturalis ipſa ratio dictat, quod opus neceſſarium, & cui omnis deeſt libertas, præſertim ſi neque etiam in ſua cauſa aliquam habuerit: non poteſt eſſe meritorium. Quia neceſſarium eſt, & eſſentiale ad meritum, vt is qui meretur habeat facultatem liberam

supra ipsum meritorium opus, sitque eius dominus, aut quasi dominus: alias, neque dat aliquid quod vere dici possit proprium ipsius operantis, neque vero eius operatio digna esse potest vituperatione, aut laude. Quibus sublatis cōditionibus, implicat meriti ratio: Ergo, non satisfuerit in fide tutum, libertatem omnem christi operationibus adimere. Nā qui libertatē Christi operationibus negat, implicite quoq. & virtualiter eas negat esse meritorias. Sed hac priore cōclusionis parte prætermissa, ad posteriorē q̄ de facto ꝑcedit transeamus.

Quæ pars expressa est fidei veritas. Quod paucis, sed ijs quidem grauissimis probo testimonijs. Isa. 53. Pro eo quod laborauit anima eius videbit, & saturabitur, &c. Et ibidem, si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longeuum, & voluntas domini in manu eius dirigetur. Ecce vides merita ex parte Christi, quibus ex parte dei repromittuntur præmia. Paul. in testimonio superius citato ex c. 2. ad Philip. hoc ipsum apertissimis expressit verbis. Neque dissentit id quod ad Hebr. 5. dicit, Christum lachrimas ad deum fundentem, exauditum esse pro sua reuerentia. Consentit illud, quod dicit Ioan. Apocal. 5. dignus est agnus qui occisus est, accipere gloriā, & virtutē In S. Synod. trid. expressa habetur ista veritas. sess. 6. cap. 7. definitur ibi, Christum causam fuisse meritoriam iustificationis nostræ. Clemens 6. in citata extrauag. vnigenitus. eandem definiuit veritatem, docens ecclesiæ thesaurum ex meritis Christi constare. Sancti patres hāc veritatem passim docuere, quādoque vtentes nomine satisfactionis, quandoque redemptionis, quandoque meriti. Legantur patres citati in dub. 2. & 3. præced. arti. Quibus adiungatur Hyeron. supra illud ps. 128. & copiosa apud Deū redemptio. Et in epist. 126. ad Dardanū & epist. 146. ad Damasc. lege S. Leon. in serm 3. de passio. & in 3. & 6. de natiuita. quibus in locis Christū nobilem appellat mercatorem, Quia suo nobis sanguine & gratiæ vitam, & cœlestem mercatus est patriā. Probaturq. rōne ex scrip sacr. & ex patribus desumpta. Redemptio qua Christus nos redemit, fuit perfectissima & copiosa per quā nō solū a diaboli seruitute eruti sumus, & a peccato liberati, sed & ad vitā gratiæ euecti sumus, & cœlesti patriæ concives effecti: ergo Christus non solum pro nostris satisfecit peccatis, vt articulo præcedenti ostendimus, verumetiam meruit nobis gratiam & spiritualem vitā, eamque æternam. Nam alias nō copiosa, sed minus perfecta nostra per ipsum facta fuisset redemptio.

Sed & alia ratione hęc veritas probatur a theologis. In Christi operationibus reperiebatur vniuersæ conditiones ad meritum requisitæ, Fuerunt. n. liberę, studiosæ, propter Deū factæ, a subiecto modis omnibus grato, & accepto, ac denique in statu viæ constituto. Ergo nulla est vel apparēs ratio, ob quā christū non apud deū meruisse dicamus.

Con-

Confirmatur. Quod Christus fuerit viator, veritas est secundum fidem catholicam certa. Ergo & eadem certitude credendum est ipsum meruisse per actus bonos, & studiosos propter dei amorẽ factos. Consequentia patet ex ijs, quæ circa priorem conclusionis partem dicebam, videlicet, mereri esse proprium viatoris. Et quidem, quod Christus fuerit ex maxima dei prouidentia, & dispensatione viator, & quod de facto non meruerit, idest, quod non ambulauerit in via, in qua de torrente bibit, vt ps. 109. habetur. Quis, vel mediocriter sapiẽs suspicabitur. Nam ad quid obsecro viator fuit Christus, nisi vt per motus & gressus propriæ volũtatis perueniret ad ipsum viæ terminũ. Denique probatur ista conclusio. Christus vere satisfecit pro nostris sceleribus: Ergo, & meruit nobis cęlestia bona. Antecedens sufficienter, vt crediderim, superiori probauimus articu. consequẽtia vero est manifesta. Quoniam omnis actio satisfactoria pro culpa, est etiam meritoria gloriæ. Et ea quæ sufficiunt ad satisfaciendum ex condignitate, sufficiunt & ad merendum de condigno.

Sed arguis. Præter assignatas conditiones ad meritum requisitas, alia est etiam necessaria, si non ad hoc quod actio se sit meritoria, de quo alias, saltem, vt Deus aliqua ratione teneatur præmium reddere benemerenti. Hæc autem conditio est promissio Dei, seu quod idem est, efficax operis meritorii in certum, & determinatum præmium præordinatio. Sed de hac conditione non constat: ergo, neque de Christi merito, prout importat ius ad aliquod determinatum premium conferendum ipsi merenti, aut ijs quibus meruit. Huic argumento maiori admissa in sensu in quo procedit, [neganda est minor propositio: ostendũt enim Dei promissionẽ, efficacemque ordinationem ad pręmium determinatum illa testimonia ex Paulo, & Isai. paulo autem citata: ex quibus apertissime constat de voluntate dei efficaci conferendi Christo præmio pro suis meritis & operibus]. Hæc autem efficax dei voluntas promissioni æquiualet. Et hæc eadem efficax dei, voluntas constat ex illo quod Christus Luc. 4. duobus discipulis euntibus in Emaus dixit. Nonne sic oportuit Christũ pati, & ita intrare in gloriam suam? Sed & de expressa promissione intelligitur. Id quod Dauid Christi nomine, Psal. 2. dicebat, dominus dixit ad me, &c. postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

Secunda Conclusio.

Christus in primo suę incarnationis instãti vere & ꝓprie meruit. Hanc conclusionem non omnes theologi concedunt, negarunt. n. eã Albe. mag. in 3. d. 18. ar. 6. S. Bonau. ead. d. 1. p. q. 1. Dura. q. 2. Alexi Alens. 3. p. q. 16. memb. 2. ar. 1. Altisiod. lib. 3. tract. 1. c. 7. Sed vniuersi alij

si alii theologi cum suo mag. in 3.d.18. constantissime eam affirmāt. Et S. Tho. 3. p. 34. ar. 3. quem omnes eius sequuti sicut discipuli. Magi. Bartholo. Medi. in comment. huius 3. art. censet contrariam sententiam non esse tutam, quin periculosam in fide. Cui ego libenter assentior, tum quia hęc nostra conclusio videtur esse prætupposita ab illis patribus quorum memini superius q. 1. in locis in quibus de christi gratia tractarunt, legantur præterea S Gregor. hom. 7. in Ezech. & Damasce. lib. 3. c, 22. Ium. Quia sunt duo loca in scriptura sacra in quibus ista sententia magnum habet fundamentum. Alterum est illud pau. ad Hebr. 10. Ingrediens in mundum dixit hostiam, & oblanem. &c. tunc dixi: ecce uenio &c. Quem locum expendidit erudite satis Magister Medi. Et quidem quod illa Christi operatio, de qua ibi loquebatur Paulus fuerit meritoria nulli dubitationi sub est. Quia, vt ibidem, Paulus subiunxit, ea voluntate sanctificati sumus. Operatio aūt qua sanctificauit nos Christus satisfactoria fuit, & meritoria. & hoc in dubium verti non debet. Quod vero hanc operationē habuerit Christus in primo instanti suę incarnationis, ostendunt illa verba, ingrediens in mundum. Nam tunc sine dubio vere dicebatur Christus ingredi in mundum, & non ante illud instans, vt est res constans, neque post, quia in quoque instanti, post illud primum, signato iam ingressus dicebatur non ingrediens, si cum proprietate sunt Pauli verba sumenda, vt sunt reuera, sicut & omnia quæ in sacris scripturis habentur, nisi grandis necessitas & efficax ratio oppositum exposcat, vt sæpe cum Aug. in lib. de doct. Christi repetiuimus Quæ plane necessaria ratio hic inuenire minime poterit, quin potius non inefficaces rationes theologicę huic intelligentiæ attestantur. Dices scio quod ad verificandū prædicta verba citra vllam impropietatē, sat fuerit, quod continuo post primū incarnationis instans Christus in illam actionem prodierit: nam quod in tempore iam uicino primo instanti christus fecit, aut dixit citra impropietatem dicitur fecisse cum primū ingradiebatur in mundum. Quod enim parū distat a primo, quasi non distare videtur. Resondeo, quod si hæc solutio non ad esset contraria sententia aperta fuisset hæresis. Vnde quia multo proprius verba citata de primo intelliguntur instāti, & sine causa rationabili, vt mox videbitur, sit recursus ad illam amplū loquendi modum, id circo hanc intelligentiam arbitramur voluntariam, & absque fundamento, atque adeo sententiam quæ ipsi innititur, censemus parum securam. Alterum sacræ paginæ testimoniū est illud quod legimus Hierem. c. 31. Nouū creauit dominus super terram mulier circundabit virum. Quem locum omnes ecclesię patres & docti Sacrorum blibiorum interpretes intellexerunt de Christo. Quem idcirco, virum, propheta vocauit in vtero virgsnis conclusū

quia plenũ, ibi rationis habuit vſum, in quo potiſſimum virilis conſiſtit perfectio. Et conſonat eidem veritati, quod Zachar. c. 6. vir oriens vocatur ipſemet dominus Ieſus, eo fortaſſis, quia in ortu ſuo, ideſt, in momento conceptionis perfectus fuit homo rationis vſu pollens. Et ob eandem cauſam Angelus admonens Ioſeph de incarnationis Chriſti myſterio in vtero Virgineo ſuæ chariſſimæ ſponſæ Mariȩ dixit. Quod in ea natum eſt, non dixit conceptum, ſed natum, ad inſinuandam fœtus perfectionem, qui tam erat perfectus atque ſi iam ab annis multis eſſet natus. Ex ijs deduco argumentum. Chriſtus in illo primo inſtanti plenum rationis uſum ſortiebatur: ergo cum in eodem inſtanti gratiæ plenitudine perficeretur. ut ex patrum ſententia in. 1. quæſt. expoſuimus. Quæ ratio eſſe poterit, ob quam prima illa, quam habuit, operatio in quam ſe primum uoluntatis explicuit libertas, non fuerit ſuper naturalis Dei amor, & qua Chriſtus ſpontanea voluntate mortem pro humani generis redemptione ſubeundam acceptaret. Præſertim cum in alio loco quem ex Paulo retulimus, id fere expreſſum habeamus. Itaque locus hic poſterior, prioris reddidit cauſam. At dicunt ſententiæ contrariæ autores, quod non fuit poſſibile vt in vno illo primo inſtanti perfectum Chriſtus habuerit rationis vſum. Verum hoc nulla probabilitate fulcitur. Cum communis theologorum ſententia, id concedat angelis, ac primo parenti Adamo, quod in primo, videlicet, creationis inſtanti prodierint in liberam operationem quæ meriti fuit capax, ex qua doctrina nouum pro noſtra ſententia argumentum inſurgit. nimirũ. Quod ſi theologi grauiores concedunt angelis & Adamo meritum in illo primo inſtanti, qua probabilitate id Chriſto negabunt. Prӕterea libertatis & rationis vſus non pendet, per ſe loquendo, ex temporis ſucceſſione, quod ſi pendet in nobis, illud eſt propter corporis impedimentum, quia videlicet operatio intellectus in nobis ab vſu phantaſmatum pendet. Sed hoc impedimentum, & hæc dependentia minime reperiebatur in Chriſto. Quod oſtendo. Primum quia in illo ſtanti inditũ fuit Chriſto nõ ſolum beatificũ lumen, ſed & ſcientia in fuſa, quæ in ſuo vſu a phantaſmate nõ pẽdet, vt dicit S. Th. 3 p. q. 11. ar. 2. Ergo potuit in primo illo inſtanti ſuæ rationis & volũtatis libertate vti, non ſecus atque potuit angelus. Prȩterea ſi dixeris in Chriſto intellectum & voluntatem a corpore, & a phantaſmatibus dependentiam habuiſſe, infero. Quod neque rationis vſus aduenit Chriſto toto tempore quo fuit in Virgineo matris utero, atque adeo quod improprijſſime propheta eum appellauerit virum. Patet hæc ſequella, quia pro toto illo tempore ſumma corporis imbecillitas impediebat perfectum phantaſmatum vſum. Et ſic cornuto argumento vrgeo. Vel intellectualis Chriſti operatio a phantaſmatum corporalium vſu

pen-

pendebat, vel non. Si primum: ergo toto tempore quo Christus fuit in ventre matris suæ, imo & vsque ad aliquod tempus post natiuitatẽ in quo corpus firmitatem & soliditatem obtinuerit, nequiuit prodire in perfectum actũ intellectus & rationis, quod nullus admittet catholicus. Si secundum, ergo in primo instanti ęque bene Christus intellectualiter operari potuit, atque in quolibet alio posteriori instãti. Quia ex parte intellectus & voluntatis vtraque in illo momento perfectione pollebat, & naturali & supernaturali. atque adeo dicendum est, quod de facto prodijt in liberam operationem, & eam quidem supernaturalem. Nam cum in illo instãti manifestata ei fuissent omnia beneficia suæ humanitati collata, & finis suæ incarnationis, qui erat dei gloria per humanã redemptionem ipsius Christi intercedente morte comparanda, fuerintque eidem collata omnia necessaria supernaturalis actionis principia, si nullum ex parte corporis adfuit impedimentũ, qua probabili rõne talis operatio supernaturalis, qua Deum super omnia dilexit, & in eius gloriam se totum Christus obtulit, redemptionisque acceptauit negocium, poterit Christi voluntati negari, illo præsertim extante Pauli testimonio dudum adnotato. Et hæc de secunda conclusione suffecerint: nam plura poterit theologus in S.Th.q.34.cita.legere, & in doctissimis Metinensis cõmentarijs ad citat. ar. 3.

Tertia conclusio.

Valde probabile est, Christi meritum nunquam fuisse interruptũ a primo vsus rationis instanti, vsque ad instans mortis eius exclusiue. Hanc conclusionem insinuat Alex. Alen. loco citato, & ex nouioribus theologis nonnulli doctissimi, & si quibusdam alijs ægregie doctis reffragantibus. Quæ conclusio sic probatur. Nulla est necessitas constituendi interruptionem in actibus virtutum quæ fuerunt infusæ Christo in primo instanti suæ conceptionis, ergo cum in magnã Christi dignitatẽ cedat horũ supernaturalium actuũ cõtinuatio, valde probabiliter loquitur, qui eam admittit. Sed omnes huiusmodi actus in Christo fuerunt meritorij, meruit enim christus per omniũ virtutũ actus, sicut & nos meremur: ergo &c. Primũ antecedens, constat ex his quæ circa pręcedentẽ conclusionem dicebamus, nimirũ, q scientia infusa animæ Christi non habet dependendentiã necessariã ex phantasmatibus vt in actum prodeat, & in vsum perfectum, eadẽ autem est ratio de vniuersis virtutibus infusis, quæ per ipsam scientiã infusam regulantur: Ergo, &c. Probatur secundo. Intellectus & voluntas, vt manifesto nobis experimento constat, nunquam otiantur, nisi cum sensitiuæ potentiæ a quarum vsu intellectus & voluntas pendent, somno aut simili ligantur impedimento. Ergo cum in christo virtutes infusæ nõ pendeant in suo actuali vsu a potentijs sensitiuis,

intellectus & voluntas,ac similiter ipsa infusæ virtutes nunquã ociosæ fuerunt in christo: atque adeo cõtinue perseuerauit aliqua earũdem meritoria operatio. Hæc quæ diximus non solũ de morali continuatione meriti,quæ aliquam interruptionem admittit, procedũt, quam moralem continuationem nullus forsan theologorum negabit. Verum etiam de continuatione physica,quę nullam omnino patitur interruptionem. Nescio an posset huic loco acommodari illud Cant.5 ego dormio,& cor meum vigilat, Quæ verba licet satis conueniẽter sponsæ tribuãtur: nõ tamẽ refragabitur textui,qui eã in persona sponsi prolata existimauerit, cui corporale somnum non adimebat liberam animæ operandi potestatem secundum beatificam scientiam, & secundum eas virtutes,tum intellectus,tum voluntatis, quę ex ipsa fuerunt deriuatæ.

Consulto dixi in conclusione,vsque ad instans suę mortis exclusiue,quoniam in illo instanti,in quo primum Christi anima a corpore fuit egressa,constituta est extra totum merendi statum. Non me latet Caiet. existimasse quod tam in Christo, quam in martyribus meritũ vitæ continuatum fuit vsque ad mortis instans inclusiue, quatenus illud instans est terminus viæ. & illius operationis meritoriæ,quæ habebatur in tempore illud instans immediate præcedenti. Verũ hic modus loquendi parum,ni fallor,ad rem attinet. Quia cum illud instans sit extrinsecum, & viæ, & operationi meritorię, nullam potest meriti rationem addere merito præcedenti: eo vel maxime,quod illud instans præmio potius suscipiendo deseruit,quam merito. Martyris enim anima. quæ plene purgata a corpore discedit, in illo instanti præmium essentiale recipit essentialiterq. beatificatur.

Hoc loco aduertendum est,errasse olim quosdam asserentes Christum meruisse non solum in ipso suæ mortis instanti, verum & post illud instans. Fuit illis errandi occasio,quod sancti patres non semel dixerunt sacramentorũ virtutem ex illo vulnere emanasse quo Christi latus lancea fuit percusus,ex quo sanguis & aqua efluxerũt. Ita docuerunt Cyril.& Chrysost.in c.19.Ioan. Ambr. hom. 10. super Luc. Aug. tract. 15. in Ioan. & tract. 120. & .S.Leo epist. 4.c.6 tunc generationis,inquit,potentiam sanxit,quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis,& aqua baptismatis.Idipsum docuit Theophi.super caput 19.Ioan. Non etiam defuerunt alij, qui vt negarent Christum post mortem meruisse,affirmauerunt Christum ante mortẽ accepisse prædictum lateris vulnus.Sed vtrique manifeste errarunt in fide, ij quidem postremi euangelicæ historiæ contradicentes:Ioan.n. citato cap.narrat aperte vulnus illud Christo post mortem fuisse illatum.Primi vero errant contra communia dogmata in scripturis sacris fundata.Ex quibus habemus,quod vbi ceciderit lignum ibi ma-

Clem. 1.de summa trinit. & fide catho!.

nebit

nebit siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, & quod post hanc vitam nullus superest merendi locus, quia nec consilium neque ratio est animæ a corpore decedenti. Multa alia in vtriusque huius erroris possent afferri. Sed in re tam manifesta & peruia cunctis, non oportet tempus grauiori disputationi necessariũ insumere. Patres autem, quorum nunc nunc testimonia retulimus, haud quaquam dixerunt, prædicto Christi vulneri aliquod inhæsisse meritum, sed quod virtus sacramentorum ex illo vulnere effluxerit. Quæ doctrina triplicem habere potest intelligentiam. Prima quod ex christi morte virtus sacramentalis emanauerit. Explicantq. hoc patres recurrentes ad illud lateris vulnus, quia mors habuit veluti totalẽ quandam sui consummationem in illa totius sanguinis effusione, quæ facta fuit illo vulnere accepto. Nõ .n. vsque ad illã lateris aperturã totus sanguis christi fuerat effusus. Quod si dixeris eãdẽ versari difficultatẽ de morte, atq. de ipso lateris vulnere, quia, vt paulo ante dicebam, in ipso mortis instãti christus nihil meruit. Respõdeo ꝑ secũdã supradictę patrũ doctrinæ intelligẽtiã. Quod virtus sacramẽtorũ idcirco tribuitur & morti, & vulneri post morte inflicto, quia vtrũq. fuit cõprehensum in merito Christi obiectiue. Volo dicere, quod Christus meruit spontanea voluntate acceptando ipsam sui mortem, illudque vulnus quod præuidit futurum, atque ea quæ post mortem gesta fuerunt circa sacrum ipsius corpus, vt sepulturã, &c. Et quidem si Christi meritum aliqua ratione potuisset augmentum suscipere, magna ei facta fuisset accessio ex libera horum acceptatione: & quatenus Christus voluntarie se ijs perferendis obtulit. Et hac ratione non immerito sancti patres sacramentorum virtutem Christi morti, ac prædicto eius vulneri, virtutem sacramentorum attribuere.

Tertia intelligentia est, quod illa sanguinis & aquæ effluxio per modum exemplaris causæ virtutem contulit sacramentis. Nam & ostendit fontalem sacramentorum virtutem in Christo, in eiusque passione reperiri, & quod virtus in eo latens, ex ipsoque ad sacramenta defluẽs & lauandi, ac emundãdi cõscientias nostras vim habet, quod aqua præsignauit, & pretij quoque redemptioni nostræ necessarij efficaciã obtinuit, quod in sanguine præsignabatur. Sanguis nãq. Christi voluntarie oblatus ipsum fuit excellentissimũ humanę redemptionis pretium, vt 1. pet. 1. dicitur. Expendãtur uerba ex S. Leone ep. 4. citata, ex quibus hæc interpretatio fiet manifesta. Similia dicit Augu. tract. 120. citato. Ille, inquit, sanguis in remissionem fusus est peccatorum, aqua illa salutare temperat poculum, hæc & lauacrum præstat, & potum. In hoc causæ exemplaris genere dixit quoque Paul. Christum resurrexisse propter iustificationem nostram. Illa causalis, propter, non meritoriam, sed exemplarem designat causalitatem.

Viden-

Videndi sunt Ambros. super Psal.86. & Hieroni. in cap. 26. Matth.

Vltima tandem intelligentia est, quod et sacramentorũ virtus & nostra tota iustificatatio & sanctitas tribuũtur morti Christi acceptæ, & vulneri lateris Christi, in genere effectricis causæ non moralis, sed physicæ. De qua physica causalitate nonnulla dicemus in q.6.principali huius relectionis. Et loquebatur S. Th.3.p.q.48,art.6.

Ad argumenta in oppositnm respondetur. Et ad primum aliqui dicunt, quod amor beatificus ex natura rei necessarius est, Christus tamen per potentiam miraculorũ quam habebat, potuit facere quod actus ille sua natura necessarius, non sequeretur necessario, sed libere, sicut etiam potuit facere per eandem virtuté miraculorum, quod corpus alias passibile non doleret, vel non pateretur. Hæc tamen solutio est voluntaria, neque tale miraculum fuit necessarium, derogatque dignitati & perfectioni beatitudinis Christi. Perfectio enim beatitudinis est, quod necessario diligatur Deus in ipsa beatitudine, & ita hæc solutio non placet. Neque ad hunc effectum extendi potuisse potentiam miraculorum, quæ in Christo residebat, citra vllam vllam dubitationem crediderim.

Secunda solutio est, Christum non meruisse per actum charitatis, sed per actus aliarum virtutum obedientiæ, religionis &c. quod si meruit per actum charitatis, debet intelligi per actum charitatis proximi. Itaque meruit per actum à virtute charitatis elicitum, sed nõ quatenus tendebat in Deum formale & primarium ipsius charitatis obiectum, sed qua ratione proximum respiciebat, qui est secundariũ obiectum ipsius charitatis. Verum hæc solutio displicet alijs Theologis, neq. vero mihi placet. Tum quia non satis est consentanea doctrinę S. Th. qui 3.p.q.19.ar.3.ad 1. inquit, quod non meruit per charitatem inquantum erat charitas comprehensoris, sed in quantum erat viatoris, & in.q.29. deuenir.ar.6.ad.6.dicit quod eadem charitate Christus fruebatur & merebatur. Quare secundum doctrinam S. Th. non solum per actus aliarum virtutum, sed potissimum per actum charitatis meruit christus. Tum etiã quoniam, vt inter arguendum in primo argumento diximus, charitas & radix est merendi, & formaliter constituit actum quemcumque in ratione meritorij. Et huius doctrinæ ea est fundamentalis ratio, quod sola charitas est ad quam per se primo pertinet operari propter Deum, secundum quod est summum bonum, non habito explicito respectu, neque ad pœnã, neque ad præmium, sed ad ipsum deum, ad ipsamq. bonitatem eius & gloriam, in quo consistit prima iuris meritorij radix. Nam totum meritorium ius in eo consistit, quod ea, quæ nostra sunt, demus deo, & quasi in eius commodum, quantum est ex parte nostri, offeramus, quod solum facit charitas vel elicitiue, vel imperatiue, quia ipsa sola re-

la respicit per se primo dei gloriam amplificandam, & extendendā. Cæteræ namque virtutes si sunt morales, non circa deum immediate versantur, si theologicę fides quidem respicit deum, vt verum, vt primamq. veritatem nobis cælestia mysteria reuelantem. Spes autē respicit deum vt bonum nobis: Ergo si ab actu charitatis in Christo secludimus rationem meriti, oportet totaliter meritum a Christo auferamus. Et hac eadem ratione confutatur ista secunda solutio, quatenus dicit Christum meruisse per charitatem, non vt deum, sed vt proximum respiciebat: radix enim & formalis meriti ratio non ex proximo, sed ex deo sumitur, vt ex præsenti doctrina constat.

Tertia solutio asserit in beatis duplicem charitatis amorem reperiri. Alterum qui per beatificam visionem regulatur & dirigitur, & quo amatur deus, vt visus. Alterum qui tendit in deum cognitum per scientiam infusam, qua extra verbum beati supernaturali cognitione clara & euidenti Deum, eiusque summā bonitatem agnoscunt, quæ cognitio est regula huius posterioris amoris. Tunc dicunt huius solutionis autores, quod in christi anima duplex hic ponēdus est amor. Et prior quidem simpliciter est necessarius amor, & naturalis voluntati humanæ christi ut per charitatem eleuatæ: prodit enim ex ipsa naturali charitatis propensione, quæ in illo beatifico statu tam est efficax & potens, vt secum rapiat voluntatem humanam, ipsamque totaliter necessitet ad deum summum bonum clare uisum super omnia diligendum. Et hic charitatis actus non fuit in christo meritorius, neque ex ipso desumebatur christi meritum. Posterior uero charitatis actus liber fuit christi voluntati, non quidem quoad specificationē, quia contrarium actum habere nunquam potuit, sed quoad exercitium. Nam sicut christus & quilibet alius beatus potest simpliciter cessare ab actuali cognitione Dei, habita per scientiam infusam: ita poterit cessare ab illo actuali dei amore, qui per hanc cognitionem regulatur, & in deum sic cognitum tendit, & hic charitatis actus, meritorius fuit in christo, & similiter esse poterat in ceteris beatis, nisi extra statum merendi simpliciter essent constituti. Quod non contigit christo, qui dum mortalem agebat vitam simul fuit viator & comprehensor. Adhibent hanc solutionem graues theologi. Ferra. 3. contra gentes. c. 62. Mag. Sot. 3. lib. de nat. & gra. c. 7. & Mag. Med. loco citato. Quæ solutio est satis probabilis & vero similis. Nam sicut in angelis grauiores theologi geminā constituunt dilectionem, qua se ipsos diligant. Alterā pure naturalem & necessariā quæ sequitur iuditiū insitum a natura. Alteram vero electiuam quæ sequitur iuditium deliberatū, de quo 1. p. q. 60. ita similiter in beatis ponitur gemina dilectio Dei supernaturalis. Altera pure necessaria, altera libera pro diuersitate cognitionis beatificæ, & cognitionis infusæ extra verbum.

Sed

Sed contra istam solutionem duo instant argumenta. Primum illudq. commune, sed non omnino facile est huiusmodi. Duo accidentia, quæ solo numero differunt, secundum vulgatam Aristo. & S. Tho. doctrinam, nequeunt simul in eodem subiecto reperiri: putant enim graues ij auctores numericam accidentis constitutionem ex eius subiecto desumi, atque adeo si vnum & idem est subiectum, idem est & accidens secundum numerum. Quo circa si ex differentia specifica duo accidentia in eodem subiecto posita non secernuntur, nullū restat principium diuisionis ipsorum. Vnde nequeunt esse duo, sed vnicum est dumtaxat accidens. Tunc sic, actus charitatis qui tendit in deum cognitum per infusam scientiam est omnino eiusdem speciei cum eo qui regulatur per scientiam infusam, & fertur in deū clare visum, nam cum sit eadem omnino bonitas, quam vterque actus in deo respicit, quod sic vel aliter cognoscatur, accidit charitatis actui. Quod præsertim certissimum esse debet, si vera est illa sententia Theologorum ex Caiet. 12. q. 1. a 1. desumpta, quæ docet, apprehensionem non ad formalem rationem obiecti voluntatis, sed ad cōditionem quandam requisitam pertinere. Igitur assignata solutio falsum præsupponit, nimirum, geminum reperiri charitatis actū in intellectu humano Christi, & in quocūq. alio beatificato intellectu.

Secundum argumentum. Christus tantum meruit prout erat viator quod nullus theologorum poterit inficiari, quia inquantum cōprehensor non erat in statu merendi, sed Christus fuit viator tantum secundum partem inferioeem, quę inferior pars, vel vt putauit Scotus attenditur secundum appetitum sensitiuum, & reliquas sensibiles potentias, vel quod verius est iuxta S. Tho. doctrinam, secundū ipsam met rationalem voluntatem, pro vt regulatur per cognitionē quæ considerat inferiores rationes, & attendit ea quæ pertinent ad dispositionem ipsius corporis humani: sed actus charitatis regulatus per scientiam infusam, secundum quod respicit ipsam dei bonitatem, nullo modo pertinet ad rationem inferiorem, sed ad rationem potius superiorem, imo & supremam: Ergo in illo actu non potuit consistere ratio meriti.

Primum argumentum triplici potest solutione dilui. Prima solutio est communis, nimirum, quod accidētia respectiua etsi solo numero differant, possunt in eodem subiecto multiplicari, quia ex terminis quos respiciūt, pōt desumi eorū indiuidualis diuersitas. Vnde duo actus dilectionis dei quatenus diuersimode deū respiciūt, alter vt cognitum per scientiam beatam, alter per scientiam infusam, quāuis solo numero differant, simul esse possunt in eodem subiecto. Sicut actus dilectionis dei & actus dilectionis proximi, cum ab eadem virtute charitatis proficiscantur sola numerica distinctione secernuntur,

nuntur,

nuntur, qui tamen propter diuersa materialia obiecta quæ respiciut, simul esse possunt in eodem subiecto. Et facile erit rem istam aliis plurimis exemplis illustrare.

Secunda solutio asserit quod quamuis habitus charitatis viæ & patriæ sit vnius & eiusdem speciei, imo sit vnus & idem numero habitus, quia charitas numquam excidit, id Paulo testante. 1. Corinth. 13. at propter sui excellentiam potest habere actus diuersarum specierum, & ita dilectio dei per cognitionem fidei regulata, specie differt ab ea quæ in patria visionem beatam sequitur. Et proportionabiliter dicitur de dilectione, quæ per scientiam beatam regulatur, & ea quę fertur in deum per scientiam infusam cognitum. Hæc autem solutio in duplici sensu valet intelligi. Prior est, quod actus charitatis viæ & patriæ, & similiter actus qui oritur ex scientia beata, & is qui ab infusa scientia procedit differunt specie, non physice sed moraliter, itaquod dilectio patriæ & dilectio vię in vna & eadem physica continentur specie, differunt tamen specie in esse moris, eo quod alter est necessarius, & alter liber, alter meritorius, & alter incapax meriti, quæ sunt conditiones ad diuersas species morales pertinentes. In hunc sensum hanc amplectitur solutionem Mag. Med. loco citato. Alter vero sensus est, quod non solum in esse moris, sed etiã physica differunt specie hi charitatis actus propter formalem obiectorũ diuersitatem. Quæ non ex dei bonitate cum vna sit & formaliter eadem desumitur, sed ex diuersa obiecti apprehensione, quæ secundum probabilem opinionem ad formalem rationem obiecti volentis spectat. Hunc posteriorem sensum insinuauit Caiet. 1. p. q. 82. ar. 2. circa finem, vterque huius solutionis sensus potest probabiliter defendi, quamuis vterq. suas habeat difficultates, inquibus enodandis non licet nunc immorari, nam cui hæc solutio non placuerit, præcedenti vtatur adeuadendam vim argumenti propositi.

Sed & aliam tertiam solutionẽ adhibeat, is cui harũ neutra fuerit grata, quam theologi nõ in docti adhibere solent huic argumento, nimirũ, quod vnus & idẽ actus charitatis est, qui procedit a beata visione, & qui per scientiam infusam regulatur, qui charitatis actus, vt a beata cognitione oritur simpliciter necessarius est, ac ꝓinde omnis meriti expers, atque itidẽ incapax. Vt vero ab infusa procedit scientia, libertatem quandam induit, & subinde meritorius esse potest. Neque in hoc aliqua apparet contradictio, nihil enim repugnat quod actus ille qui est simpliciter necessarius, induat quendam libertatis modum per respectum ad aliquam quasi illi aduentitiam regulam, ex qua liberam quandam complacentiæ rationem acquirat. Itaquod Christi voluntas qui deum beatifica visione cognitum omni necessitate diligit, accedente eiusdem dei cognitione per scientiam infusam

habita, virtualiter sibi in eadem dei dilectione libere complaceat, ac cedente noua eiusdem dei cognitione per infusam scientiam habita. Ita quod sic se habeat eius voluntas regulata per hanc cognitionem posteriorem, quod reuera ipsum deum amaret libera dilectione, nisi præuenta esset ab actu charitatis necessario, qui ex beata visione oritur. Hæc implicita complacentia constituit illum charitatis actũ virtualiter liberum: atque adeo capacem meriti. Afferri potest exẽplum ex his quę nos experimur. Contingit enim quãdoq. quod vnus & idem motus naturalis sit simpliciter, & quemdam tamen violentiæ modum ab extrinseco principio participet. V.c. cum quis deorsum proiicit lapidem, motus ille lapidis simpliciter est naturalis, lapis enim ab intrinseca, & naturali propensione deorsum fertur, habet tamen motus ille quidpiam violentiæ ad mixtum, quatenus ex violento proiicientis impulsu progreditur, impulsus namque ille cum totaliter ab extrinseco oriatur principio naturalis non est lapidi, sed violentus. Vnde neque hæc solutio censeri debet improbabilis, iuxta quam dicere tenemur, non esse omnino rationẽ eãdẽ attendẽdã in dilectione dei quæ habetur ĩ patria, & in cognitione qua beatus deũ cognoscit, nam vere distinguimus geminam dei supernaturalem cognitionem, vtramq. certam & euidentem in intellectu beati, nimirum, facialem & intuitiuam dei visionem quæ habetur in verbo, & cognitionem extra verbum per species creatas quæ procedit ex infusa scientia: At in voluntate beatificata vnicum tantũ dilectionis actũ agnoscit ista solutio, qui secundum substantiam beatificus est & necessarius, & secundũ quendã modũ non beatificus, sed ad viatorẽ pertinere valet, eo ꝙ secundũ istum modũ liber esse põt, & meritorius.

Ad secundum argumentum primo respondetur, quod cognitio quæ per scientiam infusam habetur de deo, & si per se considerata ad rationem superiorem pertineat, comparata tamen ad visionẽ dei beatificam, qua videtur deus sicuti est, inferioris est rationis: quia fit per species creatas, quæ multo inferiori modo deum repręsentant, quam ipse in se sit. Et proportionabiliter est dicendũ de charitate, nimirum, quod actus ille charitatis, qui per scientiam infusam regulatur, etsi seorsum sumptus ad rationẽ superiorem spectet, comparatus tamen actui charitatis, qui ex beatifica visione ortũ habet, ad rationem potius inferiorem pertinet. Cum ergo S. Tho. & cæteri graues theologi dixerunt Christum viatorẽ fuisse secundũ partem inferiorem, idest, secundũ eam animæ portionem, quæ rationes humanas & inferiores consulit, sub nomine inferiorum rationum comprehendunt omnem cognitionem dei supernaturalem, quæ habetur extra verbum per species creatas. Contraponebant enim statum viatoris contra statutum comprehensoris. At comprehensoris status, non

con-

constituitur per aliam scientiam, neq. per aliã dei cognitionem præter illam quæ habetur in uerbo. Vnde omnis alia inferior cognitio potest se tenere ex parte status viatoris. Et similiter dicendum est de actibus amoris diuini, quod ille tantum qui oritur ex beatifica uisione censeretur pertinere ad rationẽ superiorem. Omnis vero alia inferior dilectio ad rationẽ inferiorẽ pertinet, potestq. esse viatoris actus

Secundo respondetur quod supposito statu viç vndecumq. proueniat, omnis actus liber, & si alias pertineret ad statum beatificum, induit quendam modum pertinentem ad statum viæ, quem participat ex subiecto in quo reperitur: cuius participii ob id est capax, quia libertate pollet, ex qua habet capacitatem, vt sit meritorius, si in subiecto viatore ponatur. Et ita dicendum est de actu cognitionis infusæ qui per scientiam infusam in Christo regulatur, qui certe secundum se non viatoris sed beati actus est, quatenus effectus est essentialis beatitudinis, resultat enim hæc dei cognitio ex beatifica visione vt 1.p.q.19. solet explicari. In subiecto tamen viatore positus induit eius qualitatem Et proportionabiliter dicendum censeo, de actu dilectionis dei qui hanc sequitur cognitionem.

Sed iam ad quartam principalem primi argumenti solutionem transeamus, quã existimo satis esse consentaneã. S. Th. doctrinæ, iuxta quã dico Christũ meruisse per ipsummet charitatis actũ, quo diligit deum clare visum, qui meritorius fuit, nõ prout beatificus, sed put fuit actus viatoris. Ista sunt verba. S. Th. locis paulo superius cit. Sed in eo posita est tota difficultas, vt explicemus, qua rõne actus ille beatificus est, qua vero rõne ipsemet inuariatus fuerit actus viatoris.

Ad cuius explicationem notandum est, ꝙ sicut finis acquirendus potest esse obiectum duorum actuum, nempe volitionis, & intẽtionis Est quidem obiectum volitionis, prout est in se bonum quodam qua ratione est propter se appetibile, iuxta id ꝙ Aris. 1. Eth. c. 1. dicebat, bonũ est ꝙ omnia appetunt. Est autem intentionis obiectum, quatenus taliter est bonũ, quod est ratio appetẽdi media per quæ finis ipse est cõparãdus. Vnde intentio respicit finem sub formalissima rõne finis, quatenus, scilicet, est acquisibilis per media quibus ipse finis appetibilitatem tribuit. Quo actu non solum finis bonitas & conuenientia appetitur, sed ipsam quoq. finis causalitatem respicit hic actus, Ita solent loqui de fine & eius bonitate discipuli S. T. 12. q. 1. ar. 2. Ad cuius doctrinæ imitationem proportionabilẽ ego distinctionẽ facio in fine iam acquisito & habito (& loquor in speciali de vero & vltimo fine deo) ꝙ eius bonitas potest per semetipsam considerari qua ratione est appetibilis, & vt ita loquar fruibilis, nullo habito respectu ad aliquid extrinsecũ. Alio modo prout est ratio volendi alia, quç cõuenientiã aliquã habent cũ ipsa cõsequuta finis bonitate. Primo mo-

do considerata diuina bonitas amatur & diligitur a beatis dilectione necessaria, & necessitate specificationis, & necessitate exercitii, ita q̃ beatus, neq. contrarium eius amare potest, in quo consistit specificationis necessitas, neque ab actuali eius amore cessare, quod ad necessitatem pertinet exercitii, & similiter eadem bonitate omnimoda necessitate fruuntur. Itaque neque ab eius amore, neque ab eius fruitione vllatenus diuelli possunt, nisi grande interueniret diuinæ omnipotentiæ miraculum. Considerata vero secundo modo diuina bonitas non necessario amore diligitur, neque talem dilectionem exposcit beatificus status, ad quem sicut non per se pertinet creaturarũ amor (sicut neq. earum cognitio) ita neque per se requirit amorem diuinæ bonitatis, prout est ratio actualis amoris creaturæ.

Sed est secundo notandum, quod sicut volitio finis prout est bonũ in se, & propter se amabile, & intentio eiusdem finis prout amatur, vt acquisibilis per media, realiter quandoque coincidunt in vnum & eumdem actum, in quo duplicem illam rationem volitionis & intentionis distinguimus. Ita amor diuinæ bonitatis iam habitæ & cõsecutæ vnus est & idem actus, qui per se primo respicit ipsam, vt est in se infinita & summa bonitas, & super omnem bonitatem diligibilis, & secundario eamdem respicit diuinam bonitatem per respectum ad creaturas, quatenus est ratio volendi & amandi ipsas. Priori ratione considerata diuinæ bonitatis dilectio est actus beatificus, & omnino necessarius, vt dudum dicebam. Considerata vero modo posteriori, neque pertinet necessario ad beatificum statum. neque necessarius actus est, sed simpliciter liber.

Et quidem nulli mirum esse debet. quod vnus & idem actus supernaturalis dilectionis dei in voluntate beati vtramque conditionem & necessitatis, & libertatis induat, cum sit quædam connaturalis participatio diuini amoris quo deus suam diligit bonitatem, in quo geminam hanc conditionem summa cum excellentia reperimus. Nam prout suam deus bonitatẽ diligit, eius dilectio summe necessaria est, & Deo naturalis. At quatenus est ratio actualis dilectionis creaturarum, libere ipsamet dei bonitas a diuina voluntate diligitur: nulla enim instat necessitas diuinæ voluntati diligendi creaturam aliquã, & ex consequenti, neque necessitatur ad amandum ipsam diuinam bonitatem prout actu est formalis ratio diligendi creaturas, idest, prout actu exequitur offitium rationis formalis in creaturarum dilectione. Nonnulli theologi, & quidem doctissimi non admodum doctrinam hanc habuere probatam propter duas causas. Prima quia actus qui non est simpliciter infinitus nequit includere duas illas conditiones tam diuersas scilicet necessitatis, & libertatis. Secunda quia actus beatificus mensuratur æternitate participata, quæ nullã

muta-

mutationem admittit. At si actus ille liber fuit, potuit in ipso mutatio, & successionis variatio reperiri, cum posset Christi voluntas cessare ab illo actu prout erat liber. Sed neutra harum causa efficaciter expugnat istam doctrinam, Ad primam enim dicitur. Primo, quod licet ille amor voluntatis Christi non sit infinitus, est tamen participatio actus amoris infiniti voluntatis diuinę eiusdem ordinis cum illo. Secundo dico, quod etiam in actu pure finito possunt, per comparationem ad diuersa, illæ duæ conditiones reperiri. Nā actus qui simul est intentio & electio qua ratione intentio potest esse necessarius, saltem quoad specificationem, & prout electio omnino liber. Ad secundam causam respondeo, quod sicut diuinus amor, qua ratione libera est creaturarū volitio, absque aliqua sui mutabilitate mensuratur æternitate essentiali, ita Christi amor, prout liber potest participata æternitate mensurari: in quo nulla vnquam reperietur mutatio, propter necessitatem suppositionis quam, iuxta modum inferius explicandum, in eo tenemur ponere. His ergo sic suppositis. Tertia solutio primi nostri principalis argumenti in eo sita est, quod Christus per eandem illam dilectionem qua necessario diligebat diuinam bonitatem clare visam, secundum quod est in se & propter se summe amabilis, & diligibilis, & qua rōe eius delectio erat actus beatificus, diligebat etiā libere eamdē met diuinā bonitatem, prout actu erat ei formalis ratio volendi redemptionem humani generis sua morte suoque sanguine exequendam, qua ratione dilectio dei diuinæque bonitatis in Christo actus fuit liber, actusque viatoris, & ex quo regulabantur omnes actus cęterarum virtutum, quæ in Christi anima residebant. Hæc solutio explicabitur amplius ex dicendis in solutione sequentis argumenti.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut Christo fuerunt manifesta omnia opera, quæ per totum suæ vitæ decursum erat acturus, ita fuit ei manifestus modus omnium suorum operum, nimirum, ꝙ libere ab ipso facienda erant. Vnde illa præcognitio suarum operationum neque abstulit, neque minuit libertatem voluntatis humanæ Christi circa easdem operationes. Et hæc sufficiant pro nunc ad huius confirmationis solutionem: nam si quid amplius postulare videbatur eius difficultas, ex solutione sequētis argumēti desumi poterit.

Ad secundum argumentum negatur maior, ad cuius primam probationem dicitur, quod præceptum non præsupponit, quod subiectū habeat eum statum, in quo possit peccare, sed tantum supponit necessario ex parte subiecti, quod habeat naturam, quæ secundū se, & ex intrinsecis principijs considerata peccare possit, & deficere ab ordine voluntatis superioris. Et huiusmodi est humanitas Christi, quæ licet impeccabilis facta sit, & propter beatificum statū in quo est, & maxi-

nie propter coniunctionem ad verbum, tamen ex se ipsa considera-ta,& ex intrinsecis suis principijs peccabilis est, & defectibilis, potensq. proinde ab ordine diuinæ voluntatis,& rationis resilire. Et ob id capax fuit præcepti & legis,tum naturalis,tum positiuæ, iuxta ea, quæ diximus in secundo notabili. Sed illud superest addendum ad exactam argumenti solutionem,minime necessariam esse ad substantiam præcepti illam comminationis explicationem in argumento insinuatam, videlicet, si non obedieris, eris mihi inimicus, reus eris subeundæ pœnæ,&c. Nam hæ & similes cōminationes, cum non ad vim directiuam,sed ad coerciuam legis potestatem spectent,non necessario requiruntur ad rationem præcepti, nisi quando subiectum est in statu, in quo potest deficere ab obseruantia præcepti. Sed satis fuerit ad essentialem præcepti rationem, quod efficaciter dirigat voluntatem inferioris circa actionem imperatam, constituatq. ipsam actionem in ratione virtutis obedientiæ. Quod si dixeris vim coerciuam per se attinere ad legem,ita quod non est lex illa, quæ coerciua vi caret: atque adeo si prædictam pœnæ comminationem a Christo excludimus,necessum est vt abeo excludamus rationem pręcepti & legis. Respondeo & primum dico, ad rationem legis necessariam esse vim coerciuam in legislatore, non tamen est necessarium,quod in particulari lex imposita vim coerciuam habeat circa omnem eum quem obligat. Cuius rei exemplum habemus in principe,qui lege cōmuni quæ æque ad ipsum & ad subditos pertinet, secundum directiuam ipsius legis vim simpliciter obligatur,& tamen vis coerciua legis ad ipsum non pertinet. Et ita possemus dicere de lege imposita Christo,quod ipsum obligauit secundum vim omnem directiuam, quamuis potestatem coerciuam nullatenus in ipso exequi posset. Respondetur secundo,quod ad saluandam vim coerciuam in lege Christo posita, satisfuerit, quod eius humanitas secundum se considerata,plenariam habeat subiectionem ad Deum & ad eius legem secundum omnem vim, & directiuam & coerciuam, sed quoniam Christus,ratione suppositi, ab omni est lege exemptus, indecens ei fuit quod in præcepto sibi vt homini imposito, explicaretur illa comminatio de qua in argumento fit mentio: Potuit enim Christus in ratione suppositi humani subijci deo in his quæ infinitæ eius dignitati & maiestati nihil derogant, videlicet,in operationibus & infusarum,& acquisitarum virtutum exequendis, quę nullum defectū moralem uel includunt,vel pręsupponunt in operante. At respectu penę subeundę,si proprie & in rigore de pena loquamur, nullatenus potuit Christus diuinę potestati submiti, quia pena licet formalē nō importet deformitatē,pręsupponit tamē illā in subiecto quod punitur,quę moralis deformitas tam longe est a christo, quam longe est ab ipso Deum non esse.

Ad

Ad tertium argumentum quod est satis ad dissoluendum difficile, multi ex nouioribus theologis & quidem non indocti existimant, præceptum impositum Christo totaliter eius voluntatem determinare circa exequutionem actionis præceptæ. Et cum indifferentia volũtatis sit conditio necessaria ad eius libertatem, consequenter fatentur præceptum auferre libertatem a Christi voluntate circa actionem præceptam, v.c. circa mortis acceptationem pro reparatione generis humani. Vt autem in illa voluntate Christi qua diuino obsequens præcepto prædictam mortem acceptauit, aliquam relinquãt libertatem, vt possint in ea satisfactoriam & meritoriam rationem saluare, in omne se latus vertunt, nullumque relinquunt immotum lapidem. Vnde eorum nonnulli dicunt, quod præceptum impositum Christo de acceptanda morte, non primam suam habuit originem a diuina voluntate Dei præcipientis, sed ab ipsa humana voluntate Christi, q̃ humani generis reparationi valde affecta, tam efficaci propensione voluit humanæ salutis commodis & vtilitatibus intendere, vt simul voluerit quod hoc ipsum strictissimo præcepto Deus ei iuberet, præciperetque ipsi vt humanam vitam, eiusque pretiosum sanguinem, pro ipsa hominum salute expenderet. Et quia huic liberæ voluntati diuinum superuenit præceptum, quamuis totaliter in sensu composito ipsam humanam Christi voluntatem ad sui exequutionem determinaret, non simpliciter ab ipsa libertatem abstulit, eo quod talis determinatio & necessitas fuit tantum secundum quid, & ex suppositione, quatenus in actuali præcepti obseruantia & adimplemento implicite continebatur libertas illius præcedentis voluntatis Christi, qua voluit per præceptum obligari, sine cuius præuisione & præscientia Deus tale pręceptũ minime imposuisset Christo. Vti solent isti theologi exemplo, vt eis videtur satis accommodato & idoneo, ex his q̃ inter religiosos contingunt frequenter, videlicet, quod cum quis vult exequi aliquod consilij opus, petit a prælato vt illud sibi per præceptum iniungat propter maius meritum, quod ei ex obedientia accresceret. Ita inquiunt, Christus dominus volens non solum ex charitate, sed ex obedientia simul pro humani generis salute mori, petiuit a patre, vt eandem mortem quam ipse subire decreuerat, ei per præceptum iniungeret. Quocirca in actuali mortis acceptatione neque libertatis, neque meriti ratio defuit.

Hæc solutio & si primo aspectu videatur commendare eam Christi charitatẽ qua dilexit nos, & seipsum pro nobis tradidit, at si bene perspiciatur omni probabili fundamẽto caret. Cõtra quã sic primo argumẽtor. Præcepta naturalia quibus ipse Christus, in quãtũ homo, sicut cæteri hões tenebatur, vt ex doctrina S.T. in secundo notabili aduertimus, non fuerunt ipsi imposita depẽdẽter a præsciẽtia volũtatis

ipsius, quæ res non debet in dubium verti, quia isthæc iuris naturalis pręcepta non ex libertate voluntatis humanæ, sed ex ipsa rationali natura suam primum deducunt originem. Sed quis negabit Christũ meruisse in adimpletione, & obseruantia naturalium præceptorum? Ergo ad saluandum Christi meritum in obseruantia pręcepti de morte pro humano genere acceptanda, non oportet reccurere ad illã antecedentem christi voluntatem, non enim minus per præcepta iuris naturæ determinabatur humana christi voluntas ad eorum implementum, atque per præceptum de morte subeunda. Vnde qua ratione nos expediemus a necessitate ex præceptis naturalibus prouenięte, euadere quoque poterimus difficultatem, quæ ex præcepto positiuo mortis oritur circa determinationem voluntatis christi, atque adeo superflue assignatur illa solutio.

Secundo arguitur. Ex isto modo dicendi sequitur, quod passio Christi qua humanum redemit genus, non fuit formaliter & in se ipsa libera & meritoria, sed in sua tantũ radice & causa, nempe, in illa prædicta christi antecedenti voluntate: sicut peccatum quod cõmittit ebrius in ebrietate constitutus, non est formaliter liberum & voluntarium, sed in sua causa dumtaxat, in ea, scilicet, voluntate vel formali vel virtuali, qua prius quam ebrietatem incurreret, illud peccatum voluit. Consequens videtur multum derogare meritis christi, & eorum perfectioni: Ergo, &c.

Dicet forsan aliquis, quod in libera potestate christi positũ semper fuit illud moriendi præceptum, ita q; si ipse vellet, auferret deus præceptum quod imposuerat, & quod sicut impositio præcepti fuit dependens ab humana christi voluntate, ita & ipsius continuatio. Verum hęc euasio ridicula est ac plane impertinens, quia re ipsa tollit obedientiam a christo. Nam præceptum quod totaliter subijcitur voluntati eius cui imponitur, reuera præceptum non est, nam pręceptum superius debet esse ad voluntatem subditi, & non totaliter ei subiectum & subordinatum.

Tertio arguo contra eandem solutionem: ex ea sequitur quod in illo signo rationis, quo deus decreuit præceptum moriendi pro humani generis redemptione imponere Christo, cognouit hominum redemptionẽ iam esse peractã, per illã Christi voluntatẽ ab ipso deo præuisam qua voluerat tali pręcepto obligari, illa namque voluntas Christi pręcessit moriendi præceptum, fuitq. infinite meritoria & satisfactoria, vt pote, deo infinite grata, & ordinata ad ipsam humani generis redemptionem: Ergo illa sufficiens fuit ad humanum genus ex iustitia rigurosa redimendum, atque adeo superflue fuit mortis præceptum impositum, sed contentus debuerat esse deus illa spontanea Christi voluntate.

Quarto

Quarto, quod humani generis redemptio christi passione & morte fieret, non fuit inuentum ex consilio humanæ voluntatis Christi, sed ex altissimo potius ac profundissimo cõsilio dei. Nam qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, Paulo. ad ephes.2. dicente, non æquum fuit, vt maximum suę sapientiæ & potentiæ opus ad humanæ voluntatis placitum reuocaret. Et quidem sancti patres in præcedenti art. citati, negotium redemptionis generis hnmani non semel reducuut ad altissimum solius diuinæ voluntatis consilium. At autores prædictæ solutionis, totum humanæ rędemptionis opus ad ipsam humanam Christi voluntatem reuocant: ergo nulla ratione est hæc solutio vt probabilis admittenda. Quam & pressius vrgeo, ex eo quod Paulus ad heb.10. loquens de Christo & de primo eius ingressu immundũ refert Christum ita patri dixisse: Ecce venio vt faciam deus voluntatem tuam, id est, vt præcepto tuo obediam circa humanæ redemptionis expeditionem. Certe si vera esset illa solutio, proprius & verius dixisset Christus, ecce venio vt faciam voluntatem meam, cum totum redemptionis humanæ negotium ex ipsa tanquã ex prima radice penderet.

Item si Christus pręceptum illud a patre petiit, non multa cum proprietate dixisset Paul. rom.8. quod proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Nam si Christus ipse voluit & petiuit vt pręceptum moriendi sibi imponeretur, ipse sibi potius nõ pepercit, quia deus non illum obligabat, sed ipse voluit obligari. Ad commendam autem Christi charitatem, eiusque eximiam vim & excellentiam, satis superque fnerit illa promptissima eius voluntas, qua in eodem instanti quo fuit mundum ingressus, patris præceptum de morte sub eunda libentissime fuit amplexatus. Quod & nihil aliud Isaię. c.53. intendebat cum dixit. Oblatus est, quia ipse voluit, cuius voluntatis promptitudinem aliqua ex parte in hoc dubio circa tertiũ notabile declarauimus.

Secunda solutio quam alii nonnulli theologi eidem secundo nostro principali argumẽto accõmodant, in eo consistit, qnod Christus meruit per obedientiam quam habuit in animæ præparatione. Itaq. non meruit in eo quod præceptum sibi impositum obseruaret, quia talis præcepti obseruantia non ex animi libertate, sed ex omnimoda voluntatis determinatione, & necessitate processit. Sed in eo eius cõsistit meritum, quod paratum Christus habuit animum ad similem deo obedientiam præstandam circa illius mandati executionem, etsi nulla impelleretur necessitate, sed in libero suæ voluntatis arbitrio totum humanæ redemptionis negotium positum esset. Non videtur huic solutioni Scot. refragasse in.3.d.16.q.2.

Hęc tamen solutio non est cur viris sapientibus valde grata sit, &

probabilis. Contra quam sic arguitur, illa animi præparatio ad obediendum deo in opere redemptionis humanæ, vel fuit necessaria christo necessitate præcepti, vel ad consilium tantum spectabat. Si primum dixeris, redit eadem argumenti principalis difficultas, nam illa quoque animi præparatio erit pęnitus necessaria, nullaque in ea fuit libertas, cum similiter esset in præcepto constituta, atque adeo idem erit ferendum iuditium de ista animæ præparatione, quod de ipsa præcepti obseruantia. Si vero dicas secundum, tunc infero Christum non meruisse per actum obedientiæ, sed per opus tantum consilij, quia tantum meruit per actum ea ratione qua procedebat ex animi pręparatione, qæ non ad præceptum, sed ad consilium, dumtaxat spectabat. Obedientia autem, nisi magna cum impropriętate loquamur, non in opere consilij, sed in obseruantia solum præcepti reperitur. At qui negaret Christum per obedientiæ actum sui nominis exaltationem permeruisse. contradiceret Paulo ad phili. 2. Expręsse, verbis supra citatis, contrarium asserenti. Et qui diceret, ꝙ per obedientiam nobis non meruit Christus supernaturalia gratiæ dona, contrarius quidem esset eidem Apo. ad rom. c. 5. cuius verba ẽt adduximus superius in isto dubio.

Sed adest iam tertia solutio, qua autores huius plenarię determinationis & necessitatis voluntati Christi per pręceptũ inductę, illud secundum principale argumentum se sufficienter dissoluere arbitrãtur: aiunt enim, quod quamuis Christo impositum fuerit moriendi præceptum, non tamen eodem pręcepto determinatę illi fuerunt omnes circumstantię, quę ad ipsam pręcepti adimpletionem, & obseruantiam pertinebant. Non enim per pręceptum fuit Christo determinatum quo fine, propter quę motiua, quanta volũtatis intensione, quantoque conatu acceptare deberet moriendi pręceptũ, quoue tempore aut loco illud moriens adimpleret, sed hęc omnia libero eius arbitrio fuerunt relicta, atque adeo licet Christus non potuerit mereri in eo quod acceptabat mortem sibi præceptam quantum ad substantiam operis, meruit tamen quatenus acceptauit illam tali tempore subeundam cum tanta intensione & conatu, & propter talem finem, nam hæc omnia non cadebant sub præcepto, sed ad ipsam attinebant humanę voluntatis libertatem.

Quod si quis contra hanc solutionem arguat in hunc modũ. Ex ea sequitur Christum formaliter non meruisse per actum obediẽtię & ꝑ obseruantiam pręcepti diuini Cõsequens aduersatur scripturæ sacrę quæ multis in locis meritũ Christi circa nostrã redẽptionẽ obediẽtię christi adscribit, vt in loco citato ad ph. 2, factus obediens, &c. respõdẽt, ꝙ q̃uis in operatione qua Christus mortẽ sibi p̃ceptã acceptauit, quantum ad eius substantiã non per se primo reperiretur libertas, sed

tota

tota libertatis ratio ex circunstantiis desumeretur, simpliciter tamen libera fuit ipsa mortis pręceptæ acceptatio etiam secundum substantiam. Quoniam libertas quæ proueniebat ex circunstantiis & ex modo operationis, in eius refundebatur substantiam, quatenus voluntas Christi sub illis circunstantiis & subtali modo, & non aliter se applicuit ad illam efficiendam actionem secundum totam eius substantiã & entitatem. Adhibent exemplum in amore beatitudinis in communi consideratæ, qui licet necessarius sit quo ad specificationem, quia tamen voluntas libere se ad eius exercitiũ applicat, simpliciter est liber etiam quantum ad substantiam.

Hæc solutio bonam præseferret apparentiã, si verum esset id quod pręsupponit, puta, omnes circunstantias quæ concurunt in obseruantia præcepti, nullatenus ad ipsum pertinuisse pręceptum, sed in humana christi libertate fuisse positas, ꝙ tamen est falsum, presertim de temporis circunstantia, quæ ad huius solutionis intentum maxime conferri posset. Vnde sic arguitur aduersus assignatam solutionem.

Circunstãtia temporis clauditur sub quocũq. præcepto; ergo determinatũ fuit per præceptũ Christo de subeũda morte impositum, quo & tali tempore moreretur & pro quo tempore mortem obeundam acceptaret: atque adeo si præceptum libertatẽ abstulit, Chistus nõ libere se applicuit ad actualem præcepti obseruantiam, quia determinabatur tunc eius volũtas ad ipsum actuale pręcepti adimplementũ, neque poterat in aliud tempus differre. Antecedens vero probatur, & primum in communi de omni præcepto. Nam præceptum quodcumq. vel negatiuum est vel affimatiuum. Si negatiuum obligat semper & pro semper, id est, pro omni tempore. Si affirmatiuum; obligat pro tempore derterminato, id est, quando adimplendi instat necessitas. Ergo circunstantia temporis non relinquitur libertati eius cui præceptum imponitur, sed per ipsum præceptum determinatur. Præterea si in particulari loquamur de mortis præcepto quo Christus vt homo, tenebatur, quis credat non fuisse adeo diuinaq. eius prouidentia tempus morti subeundę plene determinatũm? Quod non irrationabiter colligi potest ex illo Pau. ad Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis misit deus filium suum factum ex muliere factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Plenitudo temporis denotat tempus ex diuino præscriptum consilio. Et quidem ex hoc eodem loco manifeste etiã colligitur, ꝙ circunstãtia finis pręscripta quoque fuit ex diuinæ prouidentię decreto, neque humanę Christi libertati relicta, nam adhuc finem misit deus filium suum morti subiectum & obnoxiũ, vt eos qui sub lege erãt ac totũ humanũ genus redimeret. Similiter quis credat ꝙ eius loci circũstãtia, inquo christus mortẽ erat

perpessurus,humano consilio humanaque libertate, & non diuina potius prouidentia fuerit disposita. Certe ego non video, quæ nam aliæ circumstantiæ extra vim præcepti fuerint relictæ,prętet intensionem & extensionem eius actus quo Christus subeundam mortem acceptauit,& aliæ fortassis minutiores, quæ in Christi domini passionę parum,aut fere nihil ad humani generis redemptionem retulerunt. Inter quas nullatenus annumerandam esse censeo ipsam temporis circumstantiam. Nam quod tunc iudęorum, & inimicorum hora esset,ac tenebrarum potestas,non nisi ex ipso speciali diuinæ voluntatis consilio prouenire potuit. Et cum tyrannis fuit desuper data potestas,fuit simul Christo vt homini indicta præcepti necessitas: tunc enim instabat ei necessaria obedientiæ occasio. At quis dicat,q̀ is qui necessitate compellitur,hic & nunc,tali loco,propter talem finē operari,liber manet ad substantiam operis præcepti,eo quod sua libertate adhibeat maiorem aliquem conatum eo,quem adhibere tenebatur:hoc enim non esset aliud quam confundere substantiam operis cum accidentaria ipsius conditione,

Præterea quamuis admitteremus omnem circumstantiā humanę Christi libertati fuisse concessam,(quod neq. verum neq. probabile censeo)non adhuc tamen formaliter & proprie loquendo dicere possemus, Christū per obedientiā meruisse,& q̀ ob id meriuit,quia deo fuit obediens,vt dixit Paul. citatis in locis, quia reuera non meruit, quatenus obediens fuit,sed quia eam adhibuit circumstantiā,ad quā ex præcepto non tenebatur,& hoc negari nequit,quidquid fuerit de refusione libertatis ad substantiam operis præcepti.

Secundo eandem solutionem ita impugnant, & suo iudicio expugnant efficaciter nonnulli graues theologi, arguuntque in hunc modum. Ex ea sequitur, quod si Deus imposuisset Christo præceptum de subeunda morte, determinando omnes circumstantias temporis, loci, finis, intensionis, &c. quod sine dubio fieri potuit,in obseruantia talis præcepti nullum interueniret meritū. Consequens apparet absurdū,nam qua ratione negari potest,quod actus a virtute obedientiæ profectus non esset in Christo meritorius? Ergo illa solutio non euacuat vim argumenti. Hoc argumentum,vt dixi, magnificant nōnulli graues theologi,tāq. efficax esse censent,vt conuincat sentētiā contrariā non solum falsitatis, verum & erroris in fide. At mihi istud argumentū non tantæ apparet efficaciæ,vt erroris nota propter vim eius,contrariā sententiā debeamus inurere. Quoniam cum sacræ literæ quæ affirmant Christum ex obedientia meruisse,non de possibili, sed de facto loquantur, etsi admitteremus in casu in argumento conficto, nullum posse reperiri obedientiæ meritū, nihil esset erroris in tali doctrina. Casus enim de possibili ad theologicam

gicam disputationem potius, quam ad fidei veritatem spectat. Praeterea argumentum illud probabilem habere videtur solutionem, posset namque dici, quod intensionis circumstantia non potuit in summo gradu constitui, vltra quem Christi voluntas non valeret aliquā intensionem addere. Supponamus enim, quod intensio actus non terminatur intrinsice, sed in infinitū pōt crescere sincathegorematice, itaq. nō tāta pōt esse queat, q̄n maior esse possit. Vnde si fingamus ex praecepto determinatū fuisse gradum intensionis vt decē, adhuc potuisset Christus mereri exercendo actum intensum vt duodecim: Ergo non debet admiti, potuisse fieri, vt omnes possibiles circumstantiae secundum omnem earum modum sub necessitate praecepti constituerentur. Hęc solutio mihi olim nonpenitus displicebat, sed re melius considerata, non euacuat vim argumenti: falsum est enim quod praesupponit, nimirū, operationis intensionem posse in infinitū crescere; Nā si supponamus virtutē charitatis aut obedientiae ex qua procedit ille actus habere intensionē vt octo, humana Christi voluntas nō poterit eidem actui maiorem adhibere intensionem quae excedat gradū, vt. 8. quia tota vis ex qua ille actus procedit, est illa dumtaxat quae in virtute charitatis vel obedientiae residet, neque humana voluntas aliquem ex se ipsa potest in eiusmodi supernaturali actione conatū adhibere, sed tantum dumtaxat conari valet, quantum est potestas, & vis infusae virtutis charitatis, seu obedientiae, vel specialis cuiuspiam Dei auxilij, quod determinatam etiam volūtati vim confert. (Aliter fortassis esset dicendum si sermo fieret de actione pure naturali & ꝓportionata naturali voluntatis humanae potestati.) Vnde nulla est cōtradictionis implicatio, quod Deus summā intensionem quam humana christi uoluntas poterat adhibere in actu obedientiae sub praecepto constitueret, neque quidquam refert quod nonnulli theologi dicunt, actus intensionem non terminari intrinsece, sed extrinsece; Nam primū existimo hoc esse falsum, quando enim virtus ex qua ꝓcedit actus determinatam habet intensiuam virtutem, & ad certum terminum & gradum signabilem limitatam, nulla probabilis suadet ratio, quod in ipso actu non possimus signare vltimum gradum intēsionis quem valet pertingere. Charitatis autem seu obedientię virtutis humanę voluntati infusę signabilis est gradus intensionis, ita q̄ vere possumus dicere, charitatem seu obedientiam intensam esse, vt quatuor, seu vt decem, & quod nequit plus intensionis suis actibus conferre, quicquid sit de potentijs naturalibus & earum actuum intensione, de quibus in praesentia non disserimus.

Pręterea & si admittamus intensionē actus extrinsece terminari, ita vt vere dicatur quod actus obedientię non potest peruenire ad intensionem vt decem, potest aūt ad perfectionem aliam intra gradū

vt decem,& si hoc,inquam, gratis admittatur inde non colligitur nõ potuisse,sũma actus obedientiæ intensio sub præcepto constitui. Nã quæ est impossibilitas q̃ præceperit Deus Christo, vt exerceret se in tali obedientiæ actum, qui attingeret omnem intensionem infra gradum vt decem possibilem, cum reuera Christus id posset facere? Constat igitur ex dictis insufficientia assignatæ solutionis, & quod argumentum factum, & si nonerroris, apertæ tamen falsitatis conuincit tertiam illam solutionem secundo nostro argumento assignatam. Quæ falsitas nonnihil etiam derogare videtur sanæ doctrinæ,quæ docet omnem virtutis præsertim infusæ actionem meritoriam esse ex suo genere supernaturalis præmij,præsertim si ex charitate procedat. Tandem vltimo contra prædictam solutionem sic arguo. Præmium, quod ex sacris litteris constat fuisse promissum passioni Christi & alijs eius actionibus, non circumstantias, sed ipsam passionis substantiam respicit. Isa. 53. Si posuerit pro peccato animam suam, &c. Philip. 2. factus est obediens vsq; ad mortem. Propter quod est deus exaltauit illum,&c. Ecce nihil de circunstantijs. Ergo in substantia passionis meruit Christus.

His ergo & aliis solutionibus prætermissis, Vera solutio est illa quę communiter à S. Thom. discipulis huic argumento adhiberi solet, nimirum, quod humana christi voluntas fuit simpliciter & in sensu diuiso libera ad obediendum, vel non obediendum præcepto sibi imposito. At in sensu composito,& necessitate consequentiæ, non potuit non adimplere omnia sibi iniuncta pręcepta, omnibusq. obtemperare mandatis, itaque non potuit stare, quod Christo imponeretur præceptum moriendi, & quod eius voluntas non acceptaret, & suo tempore non adimpleret. Sed aduerte,quod hæc necessitas ex suppositione non ita est accipienda, quod voluntas Christi antequam illi intimaretur moriendi præceptum libertatem haberet, qua posset mori, & non mori: Cæterum post impositum præceptum auferretur ab ea libertas, & maneret necessitata, & determinata totaliter ad acceptandum ipsum, eique parendum. Hæc enim necessitas tollit sine dubio rationem meriti, vt patet in beatis, qui priusquam viderent essentiam diuinam, liberi erant ad amandum, & non amandum deum, sed supposita visione necessitatur eorũ voluntas ad dei amorem, quo actu nulla possunt ratione mereri propter hanc necessitatem. Quocirca hæc necessitas licet supponat aliquid, quod re vera extrinsecum est, & superadditum, & toti homini, & naturali voluntatis ipsius inclinationi, non tamen appellatur à theologis necessitas ex suppositione, sed absoluta, eo quod suppositione facta visionis beatificæ in intellectu, & habitus charitatis in voluntate, continuo prouenit ab intrinseca voluntatis inclinatione. Vnde necessitas suppositionis in nostro casu ita est in-

telligenda, quod posito præcepto voluntas Christi non potuit non obedire, non quidem propter necessitatem prouenientem ex intrinseca voluntatis inclinatione, & determinatione, nam etiam stante præcepto voluntas liberrime acceptabat mortem, sed tota necessitas proueniebat, partim ex magna voluntatis ipsius rectitudine, quem beatificus dei diuinæque bonitatis amor in ea constituerat, partim vero, ex infallibili, & efficaci directione, & manu tenentia diuina, qua dirigebat humanam christi voluntatem circa illius præcepti obseruantiam. Sicut solent dicere theologi de confirmatis in gratia, qui licet libertatem habeant ad peccandum, non tamen peccare possunt in sensu composito, propter infallibilem diuinæ prouidentiæ gubernationem, & directionem; efficacemque dei manu tenentiam.

Sed arguitur contra hanc solutionem, & probatur, quod illa necessitas, qua Christi voluntas necessitabatur ad obseruantiam præcepti proueniret ab intrinseco, atque adeo, quod ab ipsa humanæ voluntatis Christi actione meritum penitus auferret. Et in hoc huius rei consistit punctus: Necessitas ad non peccandum in Christi voluntate prouenit ab intrinseco, tum ratione suppositi diuini, cui omnino repugnat peccatum, tum etiam ratione beatificæ charitatis, quæ ab intrinseco necessitat Christi voluntatem ad amorem dei. Ergo necessitas ad obseruantiam præcepti impositi proueniebat ab intrinseco. Probatur consequentia, quia tanta necessitas inerat voluntati Christi ad obseruandum præcepta, quanta fuit necessitas non peccandi, etenim si non adimpleret præceptum peccaret.

Confirmatur. Eadem necessitate qua voluntas necessitatur ad volendum finem, necessitatur ad uolendū media, quę necessaria sūt, vel ad finem consequendum, vel ad consequutum cōseruandum. Sed humana Christi voluntas necessitabatur intrinsice ad amorē vltimi finis qui consistit in visione, & dilectione dei: Ergo ab intrinseco necessitabatur ad volendum media, quæ sunt necessaria ad conseruationem huius vltimi finis. Sed obseruantia huiusmodi præcepti fuit Christo medium necessarium ad beatitudinem conseruandam: ergo, &c.

Ad huius difficultatis elucidationem in antiquioribus theologis vix quicquam aliud reperimus expressum, præter id quod dicit S thomas. 3.p.q.18.art.4.ad 3. nimirum, quod voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel illud bonum, & ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad Beatos. Et similia dicit Alexander Alensis 3.p.q.16.membro.2.art.7.prope finem. Cæterum non expli

cant

cant grauissimi isti theologi quo pacto humana Christi voluntas, aut voluntas cuiusuis alterius beati se habeat erga illa opera, quæ per strictum dei præceptum eis fuerint iniuncta. Inter nouiores theologos reperies quam plures, qui hanc difficultatem euadere se putant, & vniuersis eius argumentis satisfacere per distinctionem illam vulgatam de sensu diuiso, & composito, quam distinctionem (quæ nullatenus est improbanda) non aliter explicant quam quibusdam adhibitis exemplis, quorum nonnulla nullam fere habent cum nostra difficultate similitudinem, quia necessitas quę in illis importatur nullatenus est intrinseca voluntati, sed ab extrinseco tantum principio dimanans. Cuiusmodi sunt illa quæ ex scientia vel ex præscientia dei petuntur. In quibusdam vero aliis eadem fere est difficultas quæ in nostro casu versatur, atque ita offendes in horum theologorum doctrina, exempla illa quandoque deseruire presenti nostrę difficultati elucidandę, quandoq. vero exemplum ex præsenti difficultate, scilicet, ex obedientia voluntatis Christi desumptum, vicariam opem ferre iis difficultatibus enodandis, circa quæ prædicta versantur exempla, & hac reciproca exemplorum circulatione omnes huiusmodi difficultates subterfugiunt. Nobis autem pressius tantisper libet præsentem hanc difficultatem pertractare, vt argumenta proposita probabilem accipiant solutionem, quæ re ipsa potius quam verbis constet.

Igitur a confirmatione vltimo loco posita rem istam inchoantes, non desunt docti theoligi qui dicant, quod efficax finis intentio voluntatem penitus determinat ad efficacem eorum mediorum electionem quæ vel ex natura rei, vel ex super adito superioris præcepto necessaria sunt ad ipsam intenti finis assecutionem. Vnde si contingeret ipsam finis intentionem necessariam esse voluntati, ex naturaliq. eius determinatione & non ex libertate prouenire, talium mediorũ electio, seu, vt verius dicam, acceptatio, esset quoq. similiter necessaria. Quæ doctrina colligi põt ex his quæ Christus Io. 14. dicebat si quis diligit me mandata mea seruabit, quasi diceret, efficacia dilectionis dei quæ est ipsa veri finis intentio, in obseruatione mandatorum cognoscetur, quia non poterit non se in eam explicare. Quod compendiosa oratione Gregorius in hunc modum dixit. Probatio amoris, exhibitio operis est. Cęterum, inquiunt hi theologi, ꝙ amor finis iam assecuti, quamlibet ipse necessarius, sit & summe efficax, nullam inducit determinationem, & necessitatem voluntati ad aliquot media eligendum, seu acceptandum, eo quod fine consequuto cessat tota mediorum necessitas.

Hanc tamen solutionem (nisi decipior ego) efficaciter expugnat illa confirmatio vltima, cuius tota vis ad hoc reducitur, quod cum,

vt

vt alius dicebat, non minor sit virtus quam quærere parta tueri, non minor efficacia ponēda est in illa finis volitione quę fertur in ipsum vt acquirendum per media, quam in ea quę eundem respicit finem vt conseruandum & tuendum. Vnde si intentio finis acquirendi determinationem infert & necessitatem voluntati erga media quæ necessaria sunt finis assecutioni sola etiam præcepti necessitate, eadem omnino, nisi forsam maiori ratione, concedendum est, quod efficax volitio finis conseruandi & tuendi, qualis & in voluntate Christi & in voluntati cuiuslibet beati reperitur, similem infert determinationem, & necessitatem voluntati ad amplectendum ea media quæ ad finis habiti conseruationem & tuitionem simpliciter sunt necessaria, vndecumque illa necessitas proueniat, etiam ab imposita superioris lege. Hæc argumentatio apud me est omnino efficax, & plane insolubilis. Quare ab hac prima solutione tantisper recedentes alia tendamus via, quæ forsam in præcedentis solutionis explicationem cedet.

Dico igitur secundo. Latum discrimen versari inter finis intentionem quam habemus in via, & qua ipsum vt acquirendum respicimus, & inter illum eiusdem finis amorem quo ipsum beatus diligit in patria, ipsoque possesso fruitur. Intentio namque finis acquirendi est actio libera voluntatis, & cuius proinde efficacia ab ipsa voluntatis libertate pendet & in ipsa radicatur (supposita tamē eleuatione per charitatem facta) libertati autem voluntatis & efficatię intentionis ex ipsa prouenienti omnia media ad finem assequendum necessaria subiiciuntur, vndecunque eorum oriatur necessitas, siue ex connaturalitate ad finem intentum, siue ex præcepto extrinsecus adposito. Vnde & efficax intentio finis voluntatem determinat ad omnium huiusmodi mediorum volutionem. Cæterum amor finis habiti & consequuti qui in cuiusuis beati voluntate reperitur, efficatiam suam non ex libertate voluntatis, sed ex naturali ipsius voluntatis seu, vt verius dicam, supernaturalis charitatis inclinatione & propensione desumitur: ex qua sane charitatis inclinatione prouenit affectus ille conseruatiuus dei iam habiti, qui canticorum cap. 3. his verbis exprimitur, tenui eum neq. dimittam. Efficacia vero volitionis & amoris finis ex naturali tantum charitatis propensione orti, seu, quod idem est, ex naturali inclinatione voluntatis vt eleuatæ per supernaturalem charitatis habitum, non se extendit nisi ad ea tantum media, quorum necessitas non ab extrinseco pręcepto, sed ex connaturalitate ipsorum mediorum ad finem prouenit. Quoniam determinatio quam circa media infert voluntati prædicta finis volitio, tota est regulanda per ipsam charitatis naturalem propensionem. Quo circa talis efficacia non extenditur ad ea necessaria media, quo

tum necessitas oritur ab extrinseco, nimirum, a lege superioris positiua, & ab aliquo superaddito præcepto: præceptum enim etsi moralem necessitatem inducat & rem præceptam in specie virtutis constituat. V. c. ieiunium in specie virtutis abstinentiæ, cultus diei festiui in specie religionis, &c. Non tamen constituit naturalem proportionem & connaturalitatem inter huiusmodi rem præceptam & ipsum finem ipsamque charitatis virtutem.

Qua supposita doctrina dico, quod humana Christi voluntas (& eadem est ratio de quacunque beatificata voluntate) ab intrinseco necessitatur ad non peccandum, & ad non violandum præceptum Dei, sumendo formaliter violationem, & transgressionem præcepti. Quoniam hæc determinatio voluntatis Christi, & necessitas ex ipsa naturali charitatis inclinatione prouenit: charitas enim patriæ tam necessitat voluntatem & determinat ad non offendendum Deum, quam ad ipsum amandum. Cæterum ad obseruantiam mandatorum quæ ex lege positiua proueniunt, & circa eam materiam versantur, quæ non habent intrinsecam connaturalitatem cum ipsa charitate, & Deo prout est summum bonũ vltimusq. rationalis creaturæ finis, non constituit omnimodam determinationem, neque infert totalem necessitatem ipsi voluntati. V. c. non determinat voluntatem ad ieiuniandum, vel ad aliud opus simile faciendum, quod longe distat a statu beatifico, & a necessaria connexione cum vltimo fine per beatam visionem assecuto. Quo fit, vt posito præcepto moriendi pro humani generis redemptione, humana Christi voluntas determinabatur ad dilectionem Dei quem nulla ratione vel odio habere, vel offendere poterat: nullatenus tamen determinabatur consimili necessaria determinatione ad acceptandam mortem sibi præceptam, sed libera simpliciter & spontanea voluntate ipsam acceptauit. Sicuti vt dicebamus superius, ipsamet Dei bonitatem, quatenus est ratio amandi Creaturas, non necessario, sed libero prosequebatur amore. Ex quo libero diuinæ bonitatis amore processit volitio acceptandi mortem, & parendi Deo in alijs huiusmodi præceptis, si quæ Christo fuerunt imposita.

Ex his sequitur, quod necessitas quæ reperiebatur in illa Christi volitione qua patris præceptum de morte pro humano genere subeunda acceptauit, necessitas quidem fuit ex suppositione, scilicet præcepto supposito, sic adeo quod erat manifesta implicatio, quod pater præciperet Christi mortem pro humani generis redemptione, & quod ipse Christus eam non acceptaret. Sequeretur enim illud magnum inconueniens in secundo principali argumento eiusque confirmatione insinuatum, nempe, quod Christus deum offenderet, ipsumque odio haberet, & quod ipsum simul

su-

super omnia diligeret beatifico charitatis amore: sed tamen hæc necessitas acceptandi mortem non ab intrinsico, vt diximus oriebatur, quia alias esset necessitas simpliciter, & meriti rationem destrueret, sed ab extrinsico proueniebat, etsi fundamentum magnum haberet in ipsa intrinseca voluntatis dispositione quatenus deum super omnia diligebat, & id quidem necessario amore & naturali charitatis propensione orto, cui impossibilitas peccandi intrinsece erat annexa.

Sed ad huc nos quispiam vrget molestissimo argumanto, cuius difficultatem in confirmatione secundi argumenti insinuauimus quę in hoc potissimum sita est, quod non valet intellectus capere qua ratione ista choereant, scilicet, quod voluntas Christi sit penitus & ab intrinseco determinata ad non offendendum Deum, & ad non transgrediendum & violandum eius mandatum, & tamen quod non sit determinata consimili determinatione, ad acceptandam mortem sibi præceptam, cum ipsa non acceptatio mortis sit offensio Dei, & formalis transgressio diuini præcepti. Cui difficultati (cuius solutionem audirem libentius quam docerem) ne omnino succumbam, dicendum arbitror, quod cum naturæ, naturalisque inclinatio ad vnum sit penitus determinata sitque proinde inuariabilis, si alicui formali rationi ad quam formaliter sumptam voluntas naturali inclinatione fertur aliqua extrinseca supponatur materia per legē & pręceptū præscripta, sicut ante hanc sancitam legem Voluntas non inclinabatur naturaliter ad materiam illam, ita neque post latam legem, eo quod naturalis inclinatio inuariabilis est, & ad vnum, vt dixi, semper est procliuis & determinata. Voluntas autem beati, & propter apertam, & facialem diuinæ bonitatis ostensionem ex qua mouetur & dirigitur ad ipsum deum summum bonum amandum, & potissimum propter ipsam charitatis ei infusæ naturalem propensionem & inclinationem determinatur, ac plane necessitatur ad deum super omnia diligendum, & ad obsequendum eius voluntati, quę in diuinis præceptis explicatur. Et non offendendum ipsum Deum eius violando legem, atque adeo determinatur ad positiuam cuiuscumque diuini præcepti obseruantiam si formalis ratio diuini præcepti & in abstractione ab hac, vel illa materia, consideretur. Cæterum ad particularem hanc, vel illam materiam quę sub diuino precepto iniūgi potest, nō est oīno determinata Quo fit, vt tali præcepto posito volūtas naturaliter determinata maneat ad non violandum ipsum, formaliter considerata diuini præcepti violatione, non tamen manet determinata ad materialem eius actionē, sicut neq. ad ipsius materiā, V. c. ad mortem acceptandam, ad ieiunandum, & ad alia similia, quæ ex se ipsis non habent connatu-

 rali-

ralitatem,& necessariam cōnexionem cum virtute charitatis; & cum ipso fine vltimo in quem naturalis propensio ipsius charitatis tendit. Vnde Christi voluntas quamlibet fuerit per beatificam charitatem determinata ad amandum Deum super omnia, & ad non violandum eius pręcepta: Imo, & ad ipsorum obseruantiam, & implementum considerata formali præcepti ratione, simpliciter tamen manebat libera ad acceptandum pręceptam sibi mortem, & ad non acceptandum. Et licet illa rectificatio quæ ipsi voluntati inerat circa finem nullatenus eam permitteret deficere circa mortis præceptæ acceptationem, uel circa quamuis aliam, sibi præceptam materiam, quia tali stante voluntatis defectu, deficeret & ipsa voluntatis Christi circa finem rectitudo, quę cum sit omnino necessaria, vtpote, ex naturali charitatis inclinatione proueniens, impossibilis est eius defectus. Quamuis, inquam, talis rectitudo circa finem non permitteret Christi uoluntatem deficere circa quamcunque præceptam materiam, minime tamen posset ipsam voluntatem totaliter determinare ad bene operandum circa materiam illam extraneam præcepto legeque præscriptam, eo quod naturalis inclinatio voluntatis etiam vt eleuatæ per charitatem non attingit materiam huiusmodi, sed eligeret illam libero quodam ductu liberaque electione, infallibili tamen, & quæ proinde necessaria est secundum quid & ex suppositione dumtaxat, & ea tantum necessitate, quæ sufficit ad saluandam huius consequentiæ bonitatem. Voluntas christi non potuit peccare, ergo non potuit non acceptare mortem sibi bi præceptam. Quæ sane consequentia bona est, quia licet antecedēs sit simpliciter necessarium, consequens vero sit simpliciter contingēs & liberum. In nullo tamen casu stante antecedentis veritate, poterit consequens falsificari. Ita quod aliquando ponatur in esse quod voluntas Christi non acceptet mortem sibi diuino iniunctā præcepto. Vnde hac consequentia proposita distinguat theologus eius consequens, vtens illa vulgata distinctione de sensu diuiso & composito, negetque illud in sensu diuiso, quia importat necessitatem simpliciter, & concedat in sensu composito, qui necessitatem tantum secundū quid & suppositionis denotat, quę necessitas sufficiens est, ad illius cōsequentiæ bonitatem. Præsupponenda namque est in hoc loco ea doctrina quæ solet tradi 1. par. 14. q. 19. 22. 23. quod ad bonitatē consequentię nihil inconuenit, ꝙ antecedens sit simpliciter & absolute necessarium, & quod consequens sit simpliciter contingēs, dum tamē induat aliquam suppositionis necessitatem, cuius ratione nunquam possit falsificari stante antecedentis veritate, vt contingit in hac consequentia quæ posset fieri tempore Christi passionis instanti. Christus dixit Petro ter me negabis: Ergo Petrus ter erat Christum negaturus.

Antecedens enim cum esset propositio de præterito simpliciter erat necessarium, consequens vero simpliciter contingens. Sed induebat tamen suppositionis necessitatem ex Dei præscientia, ex ipsaque prophetica Christi prædictione ortam, cuius ratione, stante antecedentis veritate minime poterat consequens falsificari. Ita ergo in præsentia dicendum est, quod stante rectitudine voluntatis Christi circa deū summum bonum & vltimum finem, non poterit contingere defectus circa actionem aliquam ipsi christo per diuinum præceptum iniunctam.

Sed adhuc rogas, vtrum esset necessaria extrinseca aliqua Dei prouidentia & cura specialis, qua Christi voluntatem efficaciter manuteneret, & infallibili gubernatione dirigeret, ne ab huiusmodi præceptorum deficeret obseruantia. An vero satisfuerit ad hanc infallibilitatem, & necessitatem suppositionis inducendam intrinseca voluntatis Christi circa finem rectificatio, ille videlicet charitatis amor quo summa cum propensione & determinatione ipsum deum super omnia diligit.

Respondetur hoc secundum mihi videri probabilius, eo quod prædicta circa finem voluntatis Christi rectitudo, cum secum non possit admittere defectum circa materiam præceptam, & ex alia parte sit inclinatio ad finem vltimum ex quo tanquam ex prima regula pendet tota moralis rectitudo, sufficientissima fuit, & ad applicandum intellectum practicum ad omnia iudicia infallibili præceptorum obseruantiæ necessaria, & ad ipsam voluntatem inclinandam, & propendendam, vt summa cum suauitate prædicta practica infallibiliter sequeretur iudicia, absque vlla moralis defectionis admixtione. Cum uero nos superius insinuauimus infallibilem, & ex suppositione necessariam præceptorum obseruantiā ex prouidentia dei extrinseca, & speciali eius directione fore pensandā. Considerabamus Christi uoluntatem, non tam vt rectificatam per amorem charitatis beatificę ipsi voluntati intrinsecum, quam vt coniunctam diuino verbo, in ipsoque suppositatam, nam talis coniunctio non mutat intrinsecā voluntatis inclinationem, atq. adeo voluntas uerbo unita (si beatificam charitatem ab ea secludamus) extrinseca ipsius verbi prouidentia, eaq. specialissima, egeret, ut infallibiliter diuinis obsequeretur præceptis, & in summo moralis rectitudinis contineretur officio. At beatifica charitatis rectificatione in Christi uoluntate posita non oportet ad huiusmodi specialem prouidentiam verbi & curam recurrere, vt infallibilis sit in ipsa Christi voluntate omnium diuinorum præceptorum obseruantia. Imo & sufficiens quoque est, vt eadem Christi voluntas in omnibus diuinæ voluntati efficaci semetipsam conformet, seclusa etiam præcepti obligatione, sed id tamen

liberæ & spontaneæ atque adeo meritoriæ. Quod si quis contendat necessarium quoque fore ad specialissimã dei prouidentiam & curam recurrere, non admodum ei repugnauerim. Dum tamen simul, qui ita senserit, fateatur. Quod deus in sensu composito necessitatur ad huiusmodi specialem prouidentiam de beatificata voluntate gerendam, ne deficiat aliquando ab huiusmodi præceptorum totali adimplemento. Nam alias sequeretur illud intolerabile absurdum superius explicatum, nempe ꝙ voluntas & summe diligeret deum, & ipsum simul offenderet. Quod est reipsa, diligere & non diligere simul.

Quod diximus de Christi voluntate beatificata, proportionabiliter est dicendum de voluntate cuiuscunque beati, quamuis diuersa sit omnino & absimilis ratio quod attinet ad meritum. Nam Christi voluntas viatrix erat iuxta modum superius in hoc dubio expositum & obdid meriti fuit capax, quod tamen locum non habet in voluntate cuiuscunque alterius beati.

Hæc dicta sunt satis probabiliter, vt apparet, ad secundi principalis argumenti solutionem, quam non erit difficile ex dictis colligere, simulque solutionem confirmationis ibi appositæ, & cuiusdam alterius argumenti cum sua confirmatione cuius occasione hæc fere omnia diximus. Nam ad hæc & similia argumenta respondendum est, quod illa determinatio & necessitas voluntatis Christi ad diligendum deum super omnia, & ad non violandum eius præceta sed seruandum potius, induxit voluntati Christi necessitatem suppositionis ad moriendum, ad acceptandumque mortem sibi præceptam, non vero necessitatem simpliciter quę meritoriam aufert potestatem.

Sed vt tractationem istam suis numeris absoluamus, non libet tacito dissimulare silentio difficultatem, quæ ex tradita doctrina suboriri poterit. Nam sequitur ex his quę dicebamus, quod Christi voluntas necessario necessitate simpliciter obseruasset omnia mandata iuris naturalis quibus, vt in secundo diximus notabili, Christus tenebatur, ac proinde quod in eorum obseruantia nihil meruit apud Deum. Consequens non videtur admittendum, quia tunc non meruisset per humilitatem, qua se ipsum coram Deo humiliauit, nam obligatio humilitatis ad deum non iuris est positiui, sed legis est naturalis, & in ordine naturæ, & in ordine gratiæ: Connaturalitem enim habet & cum rationali natura, & cum ipsa inclinatione gratiæ. At Paul. ad Philipe. 2. verbis illis sepe citatis humiliauit semetipsum dominus noster Iesus Christus, &c. nominis Christi exaltationẽ, quam loco præmii ipse christus post suam mortem accepit, ad humilitatis meritũ reuocauit: Ergo,

go,&c. Sequellam autem sic probo. Omnia præcepta iuris naturalis connaturalem habent & intrinsecam connexionem cum vltimo fine,& cum rectitudine charitatis circa ipsum finem, continent enim hæc pręcepta necessariam rectitudinem moralem ob quam causam ixta S.Th. doctrinam q.12.q 110. art.8. in dispensabilia sunt, ergo Christi voluntas ex ipsa inclinatione charitatis determinata fuit omnino ad horum præceptorũ obseruantiam, si tradita a nobis doctrina veritati consensit.

Huic difficultati explicandæ dicerent forsan autores cuiusdam solutionis quam paulo ante retulimus, quod naturalis legis præcepta sunt quidem necessaria connaturalitatis necessitate ad finem vltimum assequendum & hac ratione efficax finis amor, quem intentionem vocamus, determinat omnino & necessitat voluntatem ad horum præceptorum obseruantiam. At fine iam consequuto cessat ista necessitas, atque adeo ipsa efficax finis volitio minime voluntatem determinat ad horum præceptorum obseruationem. Verumtamen ista solutio à me probari non potest, quoniam licet hæc præcepta ex parte materię considerata post finem consequutum, & in statu beatitudinis necessaria non sint quo ad actualem vsum, neque ibi occurat actualis ipsorum obseruantiæ necessitas,eorum tamen restitudo, & ęquitas eandem semper connaturalitatem retinet in ordine ad vltimum finem, eandemque proinde continent moralem rectitudinem: atque adeo eorum obseruantia si quando in illo statu necessaria fuerit, ad inclinationem charitatis naturalem pertinebit. Missum facio, quod morales virtutes licet in statu beatifico non exeant in eos imperfectos actus quos experimur in hoc imperfecto vię statu, habent tamen actus quosdam perfectissimos quos vocamus heroicos, qui illum statum beatificum non solum non dedecent, sed magno illi sunt ornamento. Et quidem cur in dubium reuocari debet quod beatus iure naturali in illo statu teneatur humilem se deo & reuerentem exhibere, de quo humilitatis actu quem in Christo constat fuisse disputandum erit, num ipse penitus fuerit necessarius, an liber & meritorius.

Hac ergo solutione pretermissa,aliter dicendum esse censuerim (sub peritiorum tamen censura id dixerim, nam quem sequar autorem non habeo). Dico ergo non eandem habendam esse rationem de Christo, & de cæteris beatis, quod attinet ad rem cuius disputationem gerimus. In aliis enim omnibus à Christo existimo ego prædictum argumentum conuincere quod intendit, puta,quod si quando alicui beato præceptum aliquod Iuris naturalis seruandum occurrerit,ita quod necessitas ex nulla positiua oriatur lege, sed ex natu-

rali

rali tantum rationis dictamine, ipsa beati uoluntas naturali propensione, & determinatione in talis præcepti obseruantiam inclinabitur, neque vllam relinquet libertati locum, ac proinde nec merito, præsertim quod attinet ad substantiam obseruationis præcepti, nam si quę circunstantiæ occurrerint non necessariæ, poterit inde, & libertas oriri, & nisi status termini impediret, posset quoque meriti ratio consurgere. In Christo autem specialis est habenda ratio pro eo statu quo verè fuit viator. Ad cuius discriminis intelligentiam obseruandum est, quod diuina bonitas beatifica visione cognita inde habet omnino voluntatem beati necessitate ad actualem sui amorem, quia intellectus beati tantam, ac talem in Deo bonitatem, & conuenientiam intuetur, quod nullam inuenire potest in ipso disconuenientię rationem, ob quam possit iudicare sibi bonum esse, & expediens ab actuali Dei amore aliquando cessare, & multo minus eum odio habere. At supposito, quod Christus secundum inferiorem partem fuerit uiator in statu mortali, & corruptibili perseuerás, & si per visionem beatam Iudicauerit euidenter Deum summum bonum esse, summoq. proinde amore dignum, & quod nihil satius homini, aut optabilius esse possit, quam ipso Deo potiri, & frui, ac totum seipsum in Dei gloriam tradere: Iudicabat nihilominus, quod ea ratione qua Deus superior est, & legislator aliquo modo minus conueniens esset parti eius inferiori, quatenus, & vt autor naturæ, & vt autor gratiæ præcepit ei multa, quæ portioni hominis inferiori minus suauia sunt, quam ipsa sensibilis inclinatio appetat. Imo, & reuera sunt ei nociua, & cõtraria qualia fuerunt præcepta moriendi, orandi, ieiunandi, &c. quę omnia rationi quidem valde cõsentiunt, sensitiuæ autem inclinationi parum grata sunt, & conueniẽtia. Ex hoc infero, quod quia Christus his incommodis sensibilibus fuit subiectus toto tempore quo in statu viæ permansit, eius uoluntas non plene, & totaliter determinabatur ad amplectendum, & obseruandum ea præcepta legis naturalis, quorum obseruantia sensitiuæ eius portioni ingrata erat, & insuauia, & ex consequenti neque plene determinata fuit ad ipsum Deum amandum, qua ratione harum legum autor erat, & legislator, nam qui potest legem refugere, non est totaliter legislatori affectus, ut ipsi nequeat displicere. Relinquebatur ergo Christo viatori libertas sufficiens ad merendum.

Sed arguis. Sequitur christum simpliciter saltem, & in sẽsu diuiso potuisse suspendere amorem diuinum, beatificum, imo & odio prosequi ipsum Deum, & hoc quidem non speciali aliqua dispensatione, & supernaturali miraculosa potentia vtens, vt quidam Theologi dixerunt, quantum ad suppositionem *actualis amoris, quorum sẽtẽtia nobis superius displicuit, sed secundum regularem ordinem, qui

* aliàs, suspensionem

qui statum viatoris per se consequitur. At consequens nulla est ratio ne admittendum: ergo nostra doctrina non veritate subsistit. Probatur sequella. Intellectus Christi creatus potuit reperire in Deo aliquã mali & disconuenientiæ rationem, quatenus, videlicet, ei præcipiebat aliquid suæ sensibili inclinationi repugnans. Ergo potuit illum hac ratione auersari, & odio habere, quid ni?

Neganda est omnino huius argumenti sequella. Cuius probationi dicitur, quod Christus secundum superiorem partem ad quam pertinet superiores rationes attendere, & consulere, sicut fuit perfectissime beatus, ita & voluntatẽ habuit plene & totaliter ad diuinũ amorẽ affixam, & determinatã, & quia nunquã potuit christus animũ a superioribus rationibus, earũq. attẽtissima cõsideratione auertere, secundum quas rationes Deus sũme bonus est, idcirco summe quoque bonus a Christo debuit iudicari: & non solum summe bonus in seipso, verum & ipsimet Christo bonus ac sũme bonus, etiã in his difficillimis & laboriosissimis quæ ei vt viatori pcipiebat, ac pinde dilectionis actus beatificus, qui huiusmodi superioris rationis iudiciũ in Christo sequebatur, non potuit non esse omnino necessarius, & exercitij & specificationis necessitate. Cum quo tamen stat, quod voluntas Christi vt viatoris, id est, quatenus in suis operationibus sequebatur iudicium inferioris rationis, non erat plene determinata ad amorem diuinum, sed libera erat ad refugiendum eius leges, & præcepta, propter rationem in argumento facto adductam. Cui veritati summopere attestatur id, quod in scripturis sacris de Christo legimus, nimirum, quod acerbitate mortis præuisa quandoque perterritus patrem orabat dicens Pater si possibile est transeat a me calix iste. Quibus verbis inclinationem non solum sensitiui appetitus, sed & rationalis voluntatis insinuasse prout inferioribus regulabatur rationibus, docuerunt nos patres Concilij sexti Constanstantinopolitani. Legatur Epistola Agathonis, a concilio summa veneratione suscepta in quarta actione, vbi reperies grauissimos patres Atha. Amb. Aug. & alios ad hãc testimonij hui⁹ intelligentiã. Sed qm̃ tota inferior christi portio tãdẽ subiecta erat superiori parti, q̃ neq. per latum vnguẽ ab ipsa dei voluntate discrepabat. Idcirco cõtinuo christus subiunxit, Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Igitur de libertate voluntatis christi circa naturalem præceptorum obseruantiam proportionabiliter loqui debemus, ad ea quæ de libertate in ipso christo & in reliquis beatis circa præcepta positiua diximus. Nimirum, q licet voluntas non plene determinata esset ad horum præceptorum obseruationem, quatenus per iudicium inferioris rationis dirigebatur, sed tamen deficere haud quaquam potuit, propter summam rectificationem superioris portionis

& rationis superioris cui omnia inferiora in Christo subijciebantur plenissime.

Est autem aduertendum, quod ad huius doctrinæ verificationem non necesse fuerit recurrere ad distinctionem supra factam, de duplici charitatis amore, quorum alter per scientiam beatam, & alter per infusam scientiã regularetur, sed de vno & eodem prorsus charitatis actu, qui beatificam cognitionem sequebatur, ista quę diximus verificari poterũt. Nã prout ipsamet beata cognitio, ea quæ per christum in obseruatione præceptorum tum legis naturalis, tum positiua gerenda erant, referebat ad inferiorem & sensitiuam portioné, causas conuenientiæ & disconuenientiæ proponens, non plene determinabat voluntatem, neque ad ipsorum præceptorum obseruantiam, neque ad ipsius dei legislatoris amorem. Vnde locum relinquebat ipsi dilectionis actui, vt hac ratione liber esset simpliciter, ac pro inde meritorius, & hoc est quod dixit S. Tho. locis superius citatis quod non meruit Christus per charitatem, vt erat caritas comprehensoris, sed in quantum erat viatoris. Neque fuit solicitus S. Doctor in distinguẽdo illo gemino charitatis actu inter soluendum primum argumentum à nobis exposito, quia iudicabat minime necessariam esse talem charitatis distinctionem ad Christi meritum statuendũ. Non tamen quia ista dixerim, existimandum est me reprobare prędictam charitatis distinctionem, quam superius probabilem reputaui, sed tantum assero eam necessariam non esse ad saluandum Christi meritum. Et hæc de secundi argumenti solutione.

Tertium argumentum magnam à nobis disputationem efflagitaret, vt infinitatem meritorum Christi exponeremus, nisi multa quæ de infinitate satisfactionis Christi præcedenti articulo diximus, nos ab hoc onere leuassent. Nam quæ ibi dicta fuere de satisfactionis infinitate, termino satisfactionis in vocem meriti immutato huic loco penitus sunt accommodanda. Sed adhuc nõnulla erunt adiicienda, vt completa habeatur cognitio de infinitate meritorum Christi.

In meritũ x̄pi fuerit infinitũ

De qua re non omnes theologi eadem dicunt. Qu dam enim arbitrantur Christi meritum infinitum fuisse, non ex parte obiecti, ita quod ius Christo contulerit ad aliquod infinitum præmium, sed tantum ex parte modi, quatenus illud finitum præmium quod meruit Christus, meruit ex toto iustitiæ rigore. Nec enim potuit esse meritum finitum in ratione meriti, cui responderet coram deo rigorosum ius, & quod potuit faceret merenti præmium debitum ex toto rigore iustitiæ. Adduntq hi theologi, quod modus hic iustitię rigorosę, qui in Christi merito reperiebatur, ad eius refundabatur præmium. Ita quod præmium debitum ex iustitiæ rigore, & si esset simpliciter res

finita

finita, induebat tamen formalem infiniti præmij rationem. Poteſt huic doctrinæ accommodari id quod in alio ordine, nimirum, naturæ S.Tho.1.p.q.45.art.5.ad.3. dixit contigiſſe. Videlicet, quod infinita primę cauſę virtus licet non ſe explicuerit in tota rerum huius vniuerſi creatione in aliquem infinitū effectum, explicuit ſe tamē in modū quendā, qui proprius fuit infinitę potentię, ſic adeo vt nullus effectus quamlibet imperfectus & minime entitatis potuit ſub iſto modo ab alia quacunque produci cauſa, preterquam à prima omnium vniuerſaliſſima. Fuit modus iſte, quod creaturæ ex nihilo, ex nulloq. ſubiecto pręſuppoſito producerentur. Hic modus dicendi improbabilis non eſt, verum diminuta quadam ratione infinitatem Chriſti merits tribuit, vnde quia parum extollit meritum Chriſti, eiuſq. excellentiam, & valorem, non ſatis nobis gratus eſt, neque libet eum, vt probabiliorem amplecti.

Alii quidam theologi dicunt, Chriſti meritum infinitatem quoq. habuiſſe ex parte obiecti, id eſt, ex parte pręmij, eam tamen, inquiunt, non habuit actu ſed poteſtate. Itaque non meruit Chriſtus aliquod determinatum infinitum præmium, verum tantæ fuit excellentię meritum Chriſti tantique valoris, vt quodcunque ſignatum præmium, minus cenſeri debeat, quam ſit valor, & dignitas ipſius meritit. Cenſentq. autores iſti, quod ſicut diuina potentia infinita quidem eſt ſimpliciter in ratione Potentiæ; infinitaque virtute actu & categorematice pollet, non tamen ſe poteſt explicare aliquando in aliquem infinitum effectum, qui totam ipſius potentiæ virtutem adæquet, nam hoc repugnat ex parte facti quod eſt omnino infactibile, ſed ſatis eſt ad oſtendendam diuinę potentiæ infinitatem, quod infinitos ſint chategorematice valeat effectus producere, ſic adeo ꝙ non tot efficiat, quin plures facere queat, ita proportionabiliter de infinitate meriti Chriſti theologantur, videlicet, quod meritum in ſe actus eſt infinitus in ratione meriti, non tamen actu applicari poteſt ad infinitum pręmium, quod ei adæquate reſpondeat, ſed quocumque præmio dato, ad aliud & maius & perfectius applicari poteſt. Hic tamen dicendi modus multis aliis diſplicet theologijs & id quidem iure, quia non eadem eſt ratio habenda de infinitate meriti, quæ habetur de infinitate potentiæ naturalis dei. Non enim de ratione potentię eſt, quod actualem habeat aliquam cum ſuo effectu cōiunctionem, ſed ſatisfuerit quod illum virtute, & poteſtate pręhabeat, & id quidem multo altiori & eminentiori modo quam in ipſo effectu exprimi poſſit, Effectus namque perfectius & eminentius eſt in ſua cauſa, præſertim ſuprema, quam eſſe poſſit in ſemtipſo. At meritum actualem importat ęqualitatem ad præmium, actualeque ius ad ipſum, vnde præmium adequate reſpomdens merito, determi-

natum esse debet, quoniam cadit sub iure ipsius meriti determinato. Nam qui meretur, ius sibi acquirit ad pręmium sucipiendum. Et sicut ius determinatum esse debet, ita necessum est, & præmium sit determinatum, vt seruetur æqualitas inter meritum & præmium. Pręterea, ex contraria sententia sequitur concedendum, quod plus meruit Christus quam possit Deus præmiari, consequens videtur magnā pręseferre absurditatem. Nam quamuis Christi meritum sit infinitum, eius tamen infinitas determinata est ad certum genus, imo ad certam speciem. Potentia autem dei præmiatiua omnimoda pollet infinitate, ad omneq. se extendit genus: est enim ipsamet Dei omnipotentia prout legibus iustitiæ remuneratiuę se accommodat, ergo, &c. sequella vero probatur. Autores huius secundę sententię fatentur Christum infinitum præmium meruisse, sed Deus non potest præmium infinitum Christo reddere, quia non est dabile infinitum præmium: ergo, &c. Quo loco aduertat theologus, vt ea quæ hic dicuntur plenius calleat, quod non eadem omnino est ferenda sententia de infinitate præmij, quam superius tulimus de meriti infinitate: meriti enim, vt diximus, infinitas non est inesse entis absolute, sed in tali specie morali determinate, eo quod valor meriti debet esse coarctatus ad moralem actionem. Infinitas autem præmij ad totum genus entis se extēdit. Nam quodlibet ens in ratione entis potest cadere sub merito, & habere rationem præmij.

Non desunt graues theologi inter nouiores præsertim Thomistas, qui partim huic secundæ opinioni adhærent, existimantes quod ad rationē infiniti meriti non est necesse quod illi respondeat actu infinitum præmium, sed sat fuerit, quod respondeat in potētia, ita quod ipsum opus meritorium dignum sit præmio infinito, & in hoc casu fatentur Christum infinite meruisse, eiusq. meritum fuisse infinitum, in quo consentiunt secundæ opinioni. In eo tamen ab ea recedunt, quod existimant Deum potuisse retribuere Christo infinitum præmium quod adæquaret totam latitudinē infinitatis meritorum eius. Quod faceret, inquiunt, deus, si in remunerationem meritorum Christi Pater, aut Spiritus fieret homo, seu angelus: nam hoc beneficium infiniti esset valoris, sicut a principio huius relectionis dicebamus gratiam vnionis, quæ facta fuit Christi humanitati in incarnationis mysterio simpliciter fuisse infinitam. Hoc secundum quod dicunt ij theologi, in quo a secunda sententia dissentiūt, mihi nullaten⁹ displicet, sed non placet eorum opinio quatenus conuenit cum illa secunda opininione, & eisdem prorsus argumentis expugnatur.

Tertia igitur sententia docet, quod meritum Christi simpliciter est in ratione meriti infinitum, & quod Christus infinite meruit, ac denique quod de facto suscepit infinitum præmium, nimirum, sui corpo-

ris resurrectionem: quæ beneficium fuit simpliciter infinitum, quatenus diuinum verbum toti integræ humanitati ex anima & corpore constanti diuina fuit virtute reunitum. Aliud etiam infinitum præmium alij assignant, scilicet, existentiam corporis Christi in Eucharistiæ sacramento, nam terminus transubstantiationis, saltem per concomitantiam, est simpliciter infinitus: diuinitas enim verbi vere per concomitantiam reperitur sub sacramentalibus speciebus contenta, vt in Conc. Trid. sess. 13. c. 3. Hæc sententia nō mihi displicebat olim sed iam non placet propter duas causas. Prima, quoniam in resurrectione non fit simpliciter communicatio diuini verbi ad humanitatem, nam in triduo mortis verbum vtrique humanitatis parti vnitum permansit, cuius oppositum integra fide dici nequit vt 3. par. q. 50. a. 2. & 3. solet ostendi, ergo ibi non fuit communicatum bonum infinitum, sed nouus quidam modus communicationis, nimirum, quod verbum partibus separatis communicatum, maneret etiam toti humaninitati communicatum ipsis partibus vnitis.

Confirmatur, totum nouum miraculum resurrectionis in sola ipsa partium humanitatis reunione constitit: nam quod verbum humaniti ex illa reunione partium resultanti communicaretur, ipsiq. maneret vnitum, fuit consequens ad ipsam reunionem partium quasi naturali sequella: cum enim esset vnitum partibus separatis, quidni per maneret vnitum eisdem partibus coniunctis? Neque vero aliud erat necessum, vt toti vniretur humanitati, cum totum nō sit realiter aliud quam suæ partis simul sumptæ.

De sacramento Eucharistiæ multo etiā minor est difficultas, quia conuersio substantiæ panis non in diuinum verbum, sed in humanū corpus fit. Diuinitas autem est ibi per realem concomitantiam. Vnde non maiorem virtutem in Deo operante exigebat, quam si fieret conuersio in corpus puri hominis. Quocirca tam in hoc casu, quā in præcednti re ipsa totum opus miraculosum ex parte termini formalis fuit finitum, quia in priori casu formalis terminus fuit humanitatis reintegratio, & in secundo ipsum Christi corpus secundum rationem corpoream. Et cum natura cuislibet mutationis iudicanda sit ex primario & formali suo termino, absolute concedendum est vtramq. istā mutatationē non esse simpliciter infinitam, etsi in vtraq. aliquid simpliciter infinitum reperiatur.

Secunda ratio ob quam huic sententiæ non tantam arrogo fidem est huiusmodi. Si resurrectio Christi fuit præmium simpliciter infinitum quod Christus pro suis suscepit meritis, sequitur quod per solam resurrectionem fuit totum Christi meritum plene & exacte p̄miatum, Ita vt nihil plus ei debeatur. Consequens est falsissimum & non in fide securum, ne dicam manifeste erroneum. Nam certe er-

raret in fide, qui diceret, quod gratia & gloria, quæ vniuersis conferũtur hominibus, non habet rationem præmij meritorum Christi. Concilium enim Trid. sess. 6. cap. 7. inter causas iustificationis impij christum retulit, dixitque eum causam esse iustificationis meritoriam: ergo, &c. Sequella patet, nam si illud præmium fuit simpliciter infinitũ in ratione præmij, fatendum est, quod ad æqualitatem respõdidit merito Christi: Ergo Christus accepit tunc totum id quod erat ei debitũ; atque adeo totum aliud quod postea recipit, non respondet eius meritoriæ iustitiæ, cui iam plene fuit in resurrectione satisfactum: Sed ipsi solius Dei liberalitati & gratiæ. Non latet me solutio qua probabiliter dissolui potest ista ratio. Nam qui contrarium senserit, ita dicet. Quod omnia que sunt extra Deum comparatione ad ipsum fere nihil reputantur, & solam extensionem in perfectione addunt, intensionem vero nullã. Vnde meritum quod tantum valorẽ obtinet, ut ipsum diuinum, esse, loco præmij mereatur, nihil mirũ ꝙ eius meritoria vis ad quæcumque creata se extendat bona. Quo fit, vt Christus potuit suum meritũ applicare, vt loco præmij responderet ei diuinum esse humanitati communicatum, vt gratiam, & gloriam & reliqua super naturalia bona conferret hominibus, & hoc totum pertineat ad Christi premium. Probabilis solutio. Sed ex eius fundamento colligo ipse probabilem facti argumẽti vim, quę in hoc sita est, quod cum diuinum esse sit totum & summum bonum, sufficientissimum precium est cuiusuis magni meriti, & quod solo ipso accepto præmiatur meritum totaliter, secundum etiam quod se extendit, ad creaturas & facit debita ipsi merenti quæcunque bona creata.

Quarta sententia docet, quod ad rationem meriti non satis est valor operationis & condignitas ad præmium, sed præterea requiritur quod vel formaliter vel virtualiter detur propter premium suscipiẽdum, ita quod operans operetur in commodum prẹmiatoris, intendens ab eo suscipere debitum prẹmium suo operi proportionatum. Ex quo infert ista sententia, quod christi meritum, eatenus dumtaxat habuit veram & propriam meriti rationem, quatenus fuit applicatum a Christo merente ad certum prẹmium suscipiendum, Ex quo vlterius inferunt eius autores, quod Christi passio ea tantum ratione est proprie meritum, qua est efficax in his quibus meruit, secundum autem quod fuit tantum meritoria, quoad sufficientiam, in his videlicet in quibus nunnquam sortietur effectum, non est vere & proprie meritum, quia deest illi applicatio ad prẹmium suscipiendum, non enim fuit applicata pro his in quibus effectus non sortietur, & ob id respectu eorum sufficientiam quidem habet Christi passio, non vero efficaciam, quod colligitur ex illo quod dicit Christus, Ioan. c. 17. ego pro eis rogo, non pro mundo. Hanc sententiam docet expresse Ruardus

Tapes

Taper Decanus Lonanienſis in articulo de ſatisfactione.

Hæc tamen ſententia mihi non ſatis probatur, quantũ ad id quod ait, Chriſti paſſionem, non debere proprie appellari meritum, ſecundum eam rationem qua tantum eſt ſufficiens, comparatione, ſcilicet, ad eos in quibus efficaciam non ſortietur. Nõ enim mihi bene ſonat dicere, quod Chriſtus non meruit niſi tantum prædeſtinatis, cum pro toto humano genere paſſus fuerit, & mortuus: Quod tamem neceſſario dicendum eſt, ſi hanc quartam ſequamur ſententiam. Quia ſi operatio Chriſti non fuit vere & proprie meritum reſpectu eorum in quibus non habebit effectum, non poteſt dici, quod Chriſtus his hominibus meruerit, atque adeo concedendum eſt, quod ijs ſolum meruit, in quibus eius paſſio efficax erit.

His omnibus opinionibus prætermiſſis, quintam ſententiam ſtatuo quam omnibus probabiliorẽ eſſe crediderim, & dico duo in quibus hęc ſententia conſiſtit. Primum. Ad veram, propriáq. meriti rationem nõ ſuffecerit valoris condignitas ad pręmium, ſed neceſſaria eſt etiam applicatio operis meritorij ad certum præmium ſuſcipiendũ. In hoc primo aſſerto hæc noſtra ſententia cum pręcedenti conuenit; & conſtat eius veritas ex dictis circa ſecundam ſententiam, quibus probauimus meritum non ſe habere admodum actiuæ potentiæ, ſed importare ius actuale ad pręmium determinatum. Ita vt qui meretur opere ſuo meritorio faciat ſibi debitum præmium, iuſque habeat ad ipſum, quod fieri nequit ſine applicatione operis meritorij ad certũ præmium merito proportionatum.

Ex quo ſequitur primo, quod ſi deeſſet actualis hæc applicatio, adſintque cæteræ conditiones ad meritum requiſitæ, talis operatio erit quidem ſecundum ſe apta, vt habeat meriti rationem, non tamen erit formaliter meritum propter applicationis defectum.

Sequitur ſecũdo quod Chriſti paſſio & ſi ex ſe apta nata fuerit, vt eſſet meritum reſpectu incarnationis Patris, & Spiritus ſancti, non tamen formaliter fuit meritum reſpectu incarnationis huius, quoniam Chriſtus non applicuit paſſionem ſuam ad hoc præmium pro ipſa ſuſcipiendum.

Dices, non fuit meritum formaliter reſpectu huius præmij, fuit tamen meritoria. Reſpondetur, quod aliquã operationem meritoriã eſſe, æquiuocationem patitur, nam ſi ſenſus fiat, quod ex ſe tantum habet valorem, vt ex hac parte non deſit ei ratio meriti, concedendum eſt Chriſti paſſionem meritoriam eſſe prefati premij, ſed hoc non eſt eſſe meritoriam formaliter ſed fundamentaliter tantum. Si vero fiat ſenſus, quod habet eam meriti rationẽ quæ abſq. aliquo alio ſufficit fundare ius meritorium, nullo modo eſt concedendũ, quod ſit meritoria, quia ſemota applicatione prædicta nequit Chriſti paſſio, aut

alia

ciperetur in operatione humana, & ab humanitate elicita, sed potissimū desumebatur ab ipso verbo vt humano supposito, nimirum, vt à terminante personaliter humanitatem, & simul cum humanitate elicitiue concurrente ad eius humanas actiones. Vnde sicut valor satisfactorius Christi infinitus, vt superius diximus, non totaliter procedebat ex his quæ communia sunt verbo vt satisfacienti & satisfactionem acceptanti, ita neque valor meritorius assumptus fuit ex communibus verbo vt merēti & vt pręmianti. Quoniā valor meritorius, vt meritorius, non pertinet ad verbum vt est præmians, sed vt est merens. Ex quibus sequitur, quod Christus meruit infinite non absolute vt homo, sed vt deus homo: Sicuti etiam satisfecit. Ex quo rursus sequitur, falsam esse quorundam theologorum sententiam asserentium, quod Christus quatenus infinite meruit, est inferior patre. Quod ipsi probant, quia Christus vt redemptor est inferior patre, sed redemit nos Christus per meritum infinitum & satisfactionem infinitā: ergo vt infinite meruit, infiniteque satisfecit minor est patre. Et confirmant. Christus in quantum mediator dei & hominum minor est deo vt ex S. Tho. 3. p. q. 26. art. 2. colligi potest. Sed in quantum mediator meruit infinite atq. infinite satisfecit: ergo vt infinite meruit inferior est deo. Sed his nihilominus nonobstantibus prædicta sententia est falsa Esset quidem vera si sequeremur modum illum dicendi quorundam theologorum a quo non longe recedit Magister à Medina 3. par. q. 26. art. 2. in. 2. exposit. dubij. Videlicet, quod sola humanitas meruerit & satisfecerit infinite, quamuis hoc habuerit ex gratia vnionis. Nam si persona verbi non intrat formaliter in ratione merentis & satisfacientis infinite, verissimum est quod Christus prout meruit infinite est minor patre, cęterum si vera est nostra sententia quam etiam Magister Medina (nisi sibi ipsi repugnet) docet expresse, videlicet, quod non sola humanitas formaliter pertinet ad rationem merentis infinite, sed etiam ipsum verbum, ita quod sicut substantia meriti ex humanitate per gratiam vnionis & habitualem eleuata formaliter sumitur, ita & infinitas meritorii valoris ex ipso verbo pensetur, modo dudum exposito, minime affirmari poterit Christum quatenus infinite meruit & satisfacit inferiorem esse deo, quia in ratione merentis & satisfacientis infinite, intrinsece clauditur deus. Verum est quod simul includit aliud, scilicet, humanitatem ex qua meriti substantia pendet, cuius ratione inferior est deo. Sed hoc non satis est, vt absolute dicatur minor deo. Quemadmodum licet Christus formaliter importet humanitatem cuius ratione est inferior deo, quia tamen intrinsece diuinum etiam importat verbum, hæc propositio. christus est inferior patre, est hæretica Arrianam inno luens hæresim. Ad motiua cōtrariæ sententię facile respondetur. Ad

primum, nego omnino illam propositionem Christus vt redemptor est inferior patre. Nam in ipsa essentiali redemptionis ratione includitur infinitas pretii & satisfactionis, eatenus enim Christus vere nos redemit, quatenus infinitum & rigurosum prætium deo pro nostra libertate exsoluit, neque alias redemptor esse poterat: Exoluit autem Christus hoc infinitum prætiũ, quatenus fuit deus & homo. Ad aliud de mediatore, dico, quod si mediator absolute summatur, nihil aliud importans quam intercessor, nullam infinitatem designat in sua formali ratione, nam purus homo posset hoc modo mediatoris officiũ exequi. Cæterum si mediator strictius accipiatur, vt denotat mediatorem qui efficaciter obtinuit, & ex iustitiæ rigore veniam his pro quibus apud deum intercedebat, mediatorisque agebat officiũ, id ipsum de mediatore dico, quod nunc nũc de redemptore dicebã. Nimitum, ꝙ fuit mediator, vt homo deus. Quãuis formalis ratio ex qua mediatoris potuit Christus officium exequi, non diuinitas est, sed humanitas, vt S. Tho. & Caiet. docuerunt. 3. p. q. 26. a. 2.

Secundum dubium articuli tertii. Post quam præcedenti dubio definitum & explicatum dedimus christum vere meruisse, eiusque meritum infiniti esse meritorii valoris, ipsa doctrinæ ratio & consequentia postulat, vt mox examinare tenemus, quid Christus meruit, quidq. sibi, quidue nobis meruerit. Quæ res tribus sequentibus dubitationibus diligenter erit tractanda, & in hoc dubio secundo disputandum est. Num Christus suam meruerit incarnationem, id est, ipsam hypostaticam diuini verbi cum nostra humanitate vnionem. Et affirmatiua sententia sic probatur. Primum argumentsm desumitur ex sacræ scripturæ testimoniis Apocalyp. 5. Dignus est Agnus qui occisus est, accipere diuinitatem &c. At diuinitatem in ipsa incarnatione Agnus qui occisus est, id est, Christus accepit. Ad Philip. 2. propter quod deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen &c. Hoc autem nomen Christo datum, non est aliud, quam illud de quo Paul. ad Hæbre. 1. dicebat de Christo quod tanto melior est Angelis effectus, quanto differentius nomen præ illis hęreditauit: quod si à S. Paul. quæramus, quodnam fuerit istud quod Christus hæreditauit nomen, quasi nobis risspondens mox subiunxit. Ad quem enim aliquando Angelorum dixit deus filius meus es tu, ego hodie genui te. Ecce nomen datũ, Christo est nomẽ Filii dei. Hoc aũt nomen in ipso incarnationis momẽto datũ Christo fuit; quæ incarnatio generationis nomine appellatur à Paulo in verbis citatis & à Regio Propheta psalm. 2. ex quo Paul. prædicta verba sumpsit. Accedit illud psalm. 44. dilexisti iustiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te deus tuus oleo letitię præconsortibus tuis. Vbi omni dubio procul de Christi vnctione fit sermo, vt constat ex Paul. ad Hæbr. 1. hoc testimo-

stimonium ad christum referente. Estque valde probabile, vt constat ex testimoniis superius adductis in q. 1. dub. 1. hanc vnctionem, designare ipsammet diuini verbi incarnatioñe seu, quod est idem, ipsam vnionis gratiam, qua ipsa christi humanitas vncta fuit substantiali quadam diuina vnctione. Sed hanc vnctionem accepit christus propterea quod iustitiam dilexit, & odio habuit iniquitatem, vt habetur in præcitato testimonio, vbi dictio, propter, meritoriam videtur importare causalitatem; ergo &c.

Secundum argumentum. Christus potuit mereri suam incarnationem: Ergo de facto meruit. Consequentia patet. Quia quod christus meruerit incarnationem suam in magnam eius dignitatem cedit: ergo si potuit mereri irrationabiliter denegabitur christo hæc tanta dignitas. Antecedens vero probatur primo. Christi meritum fuit infinitum. Ergo eius virtus & valor extendit se ad incarnationem: atque adeo christus illam potuit promereri. Secundo probatur. Humanitas christi prius ordine naturæ extitit, quam hypostatica vnione diuino copularetur verbo: ergo in illo priori naturæ potuit mereri hypostaticam vnionem. Videtur hęc consequentia manifesta, si supponamus, quod in illo priori naturæ humanitas fuit exornata habituali gratia, & cęteris supernaturalibus donis. Et hoc adhuc erit certius si in illo priori naturæ humanitas non propria extitit existentia, sed per ipsam existentiam dei, vt sensit Durandus in 3. d. 1. quęst. 2. cum quibus dam aliis theologis. Probo autem antecedens. Christi humanitas prius natura fuit creata quam assumpta ad diuinam verbi subsistentiã, nam cum ibi interuenerint duæ istæ mutationes (sumimus late mutationis nomen) scilicet, productio humanitatis, & hypostatica eius vnio ad verbum, & fuerit ordo aliquis inter ipsas, non potest negari quin creatio rationalis animę, & totius humanitatis productio pręcesserit assumptionem, & non econtra. Implicat enim quod prius assumatur natura ad esse personale verbi, quam creata sit & producta. Sed creatio terminatur ad esse rei creatæ, seu quod idem est, ad rem ipsam sub esse existentiæ constitutam: ergo humanitas prius natura fuit constituta sub esse existentię, quam fuerit verbo hipostatice vnita.

Confirmatur. Possibile fuit quod christus per opera quæ subsequuta fuerunt incarnationem meruerit ipsam: ergo possibile fuit prædictum meritum: atque adeo non est christo denegãdum. Probatur antecedens. Non impedit rationem meriti, quod sit posterius præmio, nam christus meruit gratiam & gloriam antiquorum Patrum quæ multo tempore ipsa christi merita percesserũt, satisq. fuit quod in diuina præscientia antecederẽt christi merita, ex quorũ præuisione deus contulit Patribus grat ã & gloriã: ergo similiter christus potuit

mereri suã incarnationẽ per opera quę post ipsam incarnationẽ fuit operatus,& satis est horũ operũ præcessio in diuinæ mẽtis præsciẽtia.

Tertium argumentum. Christus de facto meruit suam resurrrectionem: Ergo eadem ratione potuit mereri ipsam incarnationem, atque adeo ne quid perfectionis merito Christi detrahamus, cõçedendum est de facto meruisse. Antecedens libenter admittitur a Theologis. Et consequentiam probo, quia tantũ bonũ fuit communicatum humanitati per resurrectionem Christi, quantum per ipsius incarnationem: Ergo eadẽ est ratio vtriusque premij & si Christi meritum ad vnum se extendit, etiam ad aliud se potuit extendere.

Quartum argumentũ. Si qua ratio vero similis assignari potest ob quam Christus suam incarnationem non meruerit, ea potissimum est, quod omnia eius merita fundabantur tanquã in prima merendi radice in ipsa diuini verbi incarnatione, sed hęc ratio non sufficit auferre rationem meriti a christi operibus respectu incarnationis ipsius: ergo, &c. Minor, in qua sita est tota argumenti difficultas, probatur. Antiqui patres meruerunt saltem de congruo, incarnationem christi domini, vt constat ex doctrina S. Thom. 3. p. q. 2. ar. 11. quam communiter amplectuntur Theologi de qua dicemus sol. ad vlti. Sed eorũ merita innitebantur christi incarnationi, eiusque passioni & morti, vt habet fidei doctrina. Quia non est datum nobis aliud nomen sub cęlo in quo oporteat nos saluos fieri, vt dixit Petrus act. c. 4. ergo prędicta ratio non obstat merito christi cõparatione ad ipsam diuini verbi incarnationem.

Confirmatur. Beata Virgo meruit de congruo, imo de condigno incarnationem Christi, & tamen eius meritum in Christi incarnatione & passione fundabatur & in ipsis christi meritis a deo in æternitate pręuisis. Ergo prædicta ratio nõ obstat. Probatur antecedẽs. Beatissima Virgo meruit de condigno esse matrẽ Dei. Ergo & meruit incarnationẽ Dei: nec enim aliter ipsa mater Dei esse poterat, nisi diuinũ verbũ ex eius purissimis sanguinibus carnem assumeret hmanam.

In oppositum est quod meritum debet antecedere præmium, sed omnia christi merita posteriora fuerunt eius incarnatione: ergo christus non meruit incarnationem suam, hypostaticãq. diuini verbi vnionem cum humanitate.

In hoc dubio, ꝙ attinet ad factũ nulla inter catholicos opinionũ reperitur diuersitas: vniuersi. n. fatẽtur in 3. dist. 4. & Thomist. 3. p. q. 2. a. 11. christũ nullatenus suam incarnationẽ promeruisse: cuius opositũ docuerunt Fotiniani hęretici, asserentes christũ dominũ per bona opera suã meruisse diuinitatẽ. Huius hæresis meminit S. T. 3 p. q. 2 a. 11 & 4. cõtra gentes c. 28. vbi grauissimis eam & scripturæ testimonijs & theologicis rõnibus cõfutat, & euertit. Tota ergo cõtrauersia theologica

gica in hac difficultate versanda de possibili procedit, dum quidam arbitrantur non fuisse possibile, secundum etiam absolutã Dei potẽtiam, quod Christus suam mereretur incarnationẽ. Alijs vero e cõtra opinantibus. Sed & hi non eadẽ omnino via procedunt, nam eorum nonnulli censent, quod per opera ipsam incarnationẽ precedẽtia potuit Christus, si absolutam potentiam attendamus, suam mereri incarnationem, nonnulli vero non Christo, sed eius humanitati istud antecedens meritũ concedunt. Demiq. alij hoc vtrumq. negãt esse possibile. Censent tamen possibile fuisse, quod Christus operibus sequentibus, quæ vel tempore, vel natura fuerunt incarnatione posteriora ipsam potuit mereri. In his & alijs inter se dissentiunt graues theologi, quæ in huius dubitationis discursu a nobis erunt adnotanda.

Pro decisione ergo difficultatis huius. Supponenda est fidei veritas, quæ aduersus antiquiores hæreticos grauissimis Conciliorum & Patrũ diffinitionibus constat, nẽpe, ꝙ Christi humanitas, aut eius partes, vna excepta materia prima vel pura, vel constituta sub gradu formæ corporeo (hoc enim non ad fidem, sed ad philosophicam disputationem spectat.) non extiterunt prius tempore, quã diuino verbo fuerint vnitæ, sed in eodẽ instanti, quo anima fuit creata, fuit etiam verbo coniuncta, & in eodẽ instanti, quo Christi caro fuit caro humana, fuit etiam caro Christi & dei. Vide in Concil. Ephes. 1. Constantinopol. 5. in Lateranensi sub Martino 1. & in alijs concilijs, & Patrũ decretis, in quibus damnantur errores Nestorij, Petri Constantinopol. episcopi, Fotini, & aliorum hæreticorum, qui diuersis modis Nestorij, & eius hæresi in Conc. Ephesino damnatæ adhæserunt. Ex hac fidei veritate illud consectarium manifeste deducitur, quod certa etiam est fide credendum, videlicet, Christum aut eius humanitatem non prius tempore meruisse diuini verbi incarnationem, quam ipsa in rerum natura facta extiterit, quia neque Christus, neque eius humanitas, neque aliqua eius pars formaliter sumpta ipsi præextiterunt incarnationi secundum aliquam temporis prioritatem; quod si non preextiterunt, neq. prius tempore meruerunt. Hoc supposito fundamento prima statuitur conclusio.

Prima Conclusio.

Christus non meruit incarnationem neque (quod idem est) vnionẽ diuini verbi cum humanitate. Hanc cõclusionem nonnulli theologi quibus annumerandus est Medina 3. pa. q. 2. art. 11. existimant certã esse fidei veritatem, verum ego, alijs quibusdam assentiens theologis, non tantam certitudinem in ea reperio. Existimo quidem eius oppositũ periculosum esse, & non satis tutũ in fide, tũ propter probatio-

nes mox subiungendas. Tum etiam quia periculum habet illius Fotiniani erroris cuius paulo ante meminimus. Sed tamen censeo non esse expressum errorem, quia vniuersa testimonia quibus ista conclusio probatur vtplurimum probant efficaciter, quod non præcesserint aliquot merita in christo, aut in eius humanitate quibus suam mereretur incarnationem. Non vero tantam efficaciam habent, ad probandum christum non meruisse incarnationem operibus quæ post ipsam fuit operatus. Sed iam probatur conclusio, quæ si non est certa secundum fidem, est nihilominus verisima, quam docent vniuersi theologi in dist. citata legantur speciatim Scotus. q. 2. & Marsil. 3. p. quæst. 5 Sitque prima probatio communis ipse theologorum consensus in hac veritate tuenda, qui cum sit in re grauissima non potest non magnam sententiæ contrariȩ temeritatem inducere.

Secundo probatur ex illis omnibus sacræ scripturæ testimonijs in quibus sacrum incarnationis mysterium specialissimæ Dei gratiæ, & beneuolentiæ tribuitur, quod cum proprietate fieri non potuisset si Christus merito de cõdigno ipsã prometuisset incarnationẽ, & hyposthaticam vnionẽ verbi cum humanite. Io. 3. Sic Deus dilexit mundũ, vt filium suum vnigenitum daret Luc. 1. per viscera misericordiæ dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto ad Titũ c. 2. apparuit gratia Dei saluatoris nostri, &c. & c. 3. apparuit benignitas & humanitas Saluatoris nostri, ad Rom. c. 5. mysteriũ incarnationis donũ appellatur & gratia. Similiter Ioa. c. 1. etiam simpliciter appellatur gratia: de plenitudine inquit eius omnes accepimus & gratiam pro gratia. Duobus his locis non solũ gratia dicitur respectu nostri, sed simpliciter gratia & donũ. Quo insinuatur non solũ comparatione ad nos sed absolute & respectu etiã ipsius christi, eiusq. humanitatis, donũ esse & gratiã dei specialissimã. Probatur deinde expressissimis S. Aug. testimonijs in lib. de bono perseuerante c. vltimo, lib. de correctione & gratia c. 11. lib. de prædest. sanct. c. 15. cuius loci verba superius retulimus Tractat. 105. in Ioan. lib. 13. de Trinitat. c. 17. & inchiridium c. 40. his locis & alijs, quam sæpius repetit nulla merita prȩcessisse ex parte naturæ humanȩ, quibus tantum hoc beneficium mereretur. Nam ille homo, inquit, August. vt a uerbo dei patri coæterno in vnitatem personȩ assumptus esset vnigenitus filius, vnde hoc meruit? Humana merita hic conticescant quæ perierunt per Adam, ut regnet gratia quæ regnat per dominum Iesum christum. Aduerte quod illa vox, homo, qua vtitur Aug. in citat. verbis non humanũ designat suppositum, sed ipsam naturam humanam: loquiturque August. iuxta modum quo in cantico quod incipit. Te Deum laudamus. canit Ecclesia: Tu ad liberandum sub capturus hominem, &c. vbi

homi-

hominem idem pollet, atque humanitatem. Hæc testimonia & alia similia sacræ scripturæ, & patrum efficacissime quidē conuincunt, ꝙ Christi humanitas nō meruit operibus prioritate, vel tēporis, vel naturæ ipsam incarnationem præcedentibus hoc tantum hypostaticę vnionis beneficium: sed sicut fuit summe gratuitum, ex summaq. misericordia ortum comparatione ad cæteros homines, ita & respectu ipsius humanitatis Christi sūme quoq. fuit liberale & gratuitū, nec vllā habuit iustitiæ rationem. Et conclusio in hoc sensu intellecta videtur esse fidei veritas. Cæterum non tam certa mihi apparet, vt dixi, si ad ipsum Christum referatur & ad merita, quę ipsa incarnatione verbi fuerūnt posteriora. Tum quoniam non mirum, quod incarnationis mysterium comparatum ad ipsum Christum aliquam induat iustitiæ rationem, quamuis comparatione ad omnes puras creaturas, inter quas simul connumeretur ipsa Christi humanitas, fuerit opus summæ gratiæ, maximæ liberalitatis, infinitæque misericordiæ. Tum etiā quia, vt ex infra dicēdis cōstabit illa ratio meriti quæ in Christi operibus ipsam incarnationem sequentibus fundaretur, non impediret rationem liberalitatis & misericordiæ, quæ in hoc sacro mysterio reperitur.

Sed iam rationibus eadem probatur cōclusio. Prima, Mereri, sicut & operari præsupponit esse, nā res omnis sicut se hēt adesse, ita & ad operari, prius adesse, deinde adoperari: Est.n. esse prima omniū actualitas: ergo impossibile est quod Christus suum esse mereretur: atque adeo neq. potuit ipsam incarnationem mereri. Nam Christus, inquātum homo, per incarnationem verbi totum suum esse acquisiuit.

Confirmatur, christus neque in quantum, deus, neque, inquantum homo, nec denique inquantum, deus homo, suam meruit incarnationem: ergo nullo modo meruit. Antecedens quo ad singulas sui partes est ostenditur. Et prima quidem eius pars, videlicet, quod non vt deus meruerit, nulla vel explicatione eget, nam vt deus non est meriti capax. Secunda vero pars, puta, quod non vt homo meruerit. Probatur. Non meruit meritis antecedentibus ipsam incarnationē, quia certa fide aduersus Fotinianā hæresim, credendū est, christum nō fuisse hominem ante ipsa diuini verbi incarnationem: neque meritis ipsam incarnationem sequentibus, quia meritum, si modo miracula secludimus, & ad potentiam tantum ordinariam attendimus, secundū quam hæc nostra procedit conclusio, nequit esse posterius præmio, meritum namq. constituit ius ad pręmium suscipiendū: atque adeo pręmium sua natura posterius est merito: ergo nullatenus eam meruit. Tertia itē antecedentis pars, nimirum, quod non meruit, vt deus homo, eodem prorsus argumento probatur quo probauimus, eum non meruisse vt hominem.

Secun-

Secunda ratio. Prima radix meriti nequit cadere sub merito; sed incarnatio fuit prima radix omnium meritorum Christi, præsertim qua ratione fuerũt merita infiniti valoris, nam hac ratione prima eorum radix non fuit habitualis gratia, neque esse potuit, sed ipsa gratia vnionis. Ergo non potuit cadere sub Christi meritis, esseque eorum præmium.

Confirmatur. Ea ratione theologi 1.2.q.114 a.5. docẽt primã gratiã non posse cadere sub merito eius hominis iusti in quo est, quia est prima radix omniũ meritorũ eius. Ergo eadẽ ratione gratia vnionis, seu, ꝙ idem est, verbi incarnatio nõ potuit cadere sub christi meritis.

Dices forsan, quod hæc ratio vt plurimum procedit de merito cõdigni, non vero de merito congrui, quoniam prima gratia potest cadere sub merito congrui eius hominis in quo suscipitur. Ergo Christus saltem de congruo potuit suam incarnationẽ mereri. Huic obiectioni. Primo respondetur, falsum omnino esse quod homo primam suam gratiam de congruo mereatur, de qua re. 1. 2. loco citato disputari solet a S. Tho. interpretibus, & nos in solutione ad 5. huius dubii non nihil dicemus. Secundo respondetur non esse eandem rationem de prima gratia, & de incarnatione verbi. Nam ad primam gratiam præsupponitur subiectum existens immo adiutum & eleuatum per supernaturalia Dei adiutoria, quæ Theologi vocare solẽt gratiã preuenientem. Cuius virtute is qui iustificatur poterit de congruo primam gratiam sibi promereri, At in christo ante incarnationem non præsupponitur ipsum subiectum meriti, nimirum Christus. Præterea, aliud est etiam discrimen inter gratiam & incarnationẽ. Quod incarnatio est prima radix omnium meritorum Christi siue sint de congruo, siue de condigno: quia est causa meritorum in quantum est causa omnium operationum Christi, idest, prout constituit ipsum suppositum operans, ex cuius dignitate omnes eius actiones valorẽ sibi meritoriũ vendicant: gratia vero habitualis in puro homine radix quidem est & principium omnium meritorum de condigno, nõ tamen omnium meritorum de congruo, iuxta multorum theologorũ sententiam, qui in operationibus præcedentibus ex gratia præuenienti, imo & in operationibus bonis moraliter, quæ ex nullo speciali supernaturali auxilio prodeunt, existimant reperiri rationem meriti de congruo, de quo alias.

Tertia ratio, incarnatio Christi fuit opus maximum & summum diuinę misericordiæ, & quod est omnium meritorum fundamentum & radix: Ergo decuit quamplurimum diuinam prouidentiam, vt incarnatio Christi non esset præmiũ alicuius meriti. sed ex summa dei liberalitate & gratia, omn titulo iustitiæ secluso, suam omnem originem traheret.

Vltima

Vltima ratio est fere eadem cum illa ratione secunda, qua probauimus præcedenti dubio Christum, prout meruit resurrectionem suam, non promeruisse bonum infinitum, videlicet, ipsum esse diuini verbi humanitati cõmunicandum. Et rationis vis ad hoc reducitur. Quod si incarnatio christi fuit præmium meritorum christi, fuit sine dubio præmium adæquatum, & quo plene satisfactum est toti debito quod ex Christi meritis insurrexit, & ex consequenti omnia bona spiritualia quę nobis per christũ conferuntur, non sunt debita meritis ipsius Christi sed ex sola dei liberalitate & gratia donãtur. Hoc autem dici non potest salua fidei veritate, vt tunc probaui: ergo nullatenus est dicendum Christum meruisse saltem merito de condigno incarnationem suam hipostaticamque verbi vnionem. Sed neque vero de congruo eam promeruit. Tum propter causam dudum assignatam, videlicet quia incarnatio diuini verbi fuit prima radix, primumque fundamentum omnium Christi meritorũ, siue de congruo sint siue de condigno. Tum etiam quia vt dicemus, circa solutionem quarti argumenti, omnia christi merita sunt de condigno, nullum que Christo fuit meritum tantum de congruo.

Secunda Conclusio.

Christus secundum absolutam etiam Dei potentiam non potuit suam mereri incarnationẽ. Hæc conclusio non tam certa est vt præcedens; quæ de facto & de potentia tantum ordinaria procedebat, quã proinde negant theologi nonnulli egregie docti, sed & eam nobiscum etiam multi alij graues affirmant theologi, quam ego existimo valde consentaneam Sancti Doctoris doctrinæ 3. par. q. 2. art. 11. vbi quasi per se notum præsupponit, quod christus suam incarnationem mereri minime potuerit. Et quidem illa secunda ratio, quam præcedenti dubio formauimus, non solum procedit de potentia Dei ordinaria, verum & de potentia absoluta. Augeoque in hunc modum rationis illius efficaciam & vim, Christi incarnatio fuit causa efficiens omnium meritorum Christi: ergo non potuit habere rationem præmij respectu eorum meritorum. Probo consequentiam. Quia idem respectu eiusdem esset causa & effectus, & quidem in eodem genere causæ, nimirum, efficientis. Incarnatio enim causa fuit efficiens meritorum Christi, & si ipsa incarnatio est præmium meritorum, ipsa merita fuerunt effectrices causæ incarnationis, causa enim meritoria causa efficiens est: atque adeo incarnatio in genere causæ efficientis causa est & effectus meritorum Christi, quod nihil potest absurdius dici secundum philosophiæ principia: Ergo, &c.

Qui contrarium nostræ opinionis opinantur, vt hoc diluant argumentum: dicunt, incarnationem causam fuisse meritorum Christi efficientem physicam, merita vero Christi fuerunt eiusdem incarnationis causa etiam efficiens, sed moralis. At non inconuenit quod vnum & idem sit causa & effectus respectu eiusdem, secundum has diuersas rationes & diuersa causarum genera, ita quod sit causa physica, & effectus moralis.

Sed contra hanc solutionem sic insto. Incarnatio christi non solum in genere physico, sed etiam in genere morali, imo potius in genere morali, causa fuit meritorum Christi. Tribuit enim illis valorem infinitum meritorum, quod non tam fecit physice, quam moraliter, vel, vt verius dicam, eminenti quadam ratione vtrumque complectente genus, & physicum, & morale: ergo si fuit morale præmium eorundē meritorum, causa fuit & effectus in eodem genere morali.

Præterea probatur ista conclusio, Christus non potuit mereri suam incarnationem neque meritis ipsam præcedentibus, neque vero subsequentibus: ergo nullo modo mereri potuit. Cōsequentia ex diuisionis sufficientia est manifesta. Antecedens vero pro prima parte est manifestissimū, nam christus non potuit præexistere ante verbi incarnationem, nam si fingamus eius humanitatem præextitisse in alio supposito, videlicet, supposito proprio & sibi connaturali, quod fuit possibile secundum Dei omnipotentiam, ille homo non esset idem homo personaliter cum christo, sed alius omnino: atque adeo quamuis ille homo mereretur incarnationem christi, non inde licuisset inferre, ꝙ christus eam meruerit. Probatur vero illud antecedens, quoad posteriorem partem quę procedit de meritis sequentibus ipsam incarnationem. Illa merita pręsupponunt per se & essentialiter christi incarnationem, eo quod ab ea totum suum valorem meritorium participarūt: ergo impossibile est, quod ipsam meruerint: Implicat enim quod meritū per se, & essentialiter pręsupponat in merēte pręmiū susceptū

At dices forsan cum autoribus contrarię sententię, ꝙ potuit Deus christo conferre illud beneficium incarnationis cum dependentia a sequentibus meritis. Ita quod si christus sequentibus operibus non illud promeruisset, Deus auferret ab ipso istud beneficium, quod ei cū prædicta dependentia contulerat, & sub hac lege quod ipsum promereretur sequentibus meritis. Ad eum modum quo princeps posset militi dare equum & arma, ea lege & conditione, vt strenue se in bello gereret, & quod alias ab ipso auferret.

Hęc solutio, meo iudicio, est satis impertinens, quia esto admittamus ea omnia, quæ ipsa configit, non poterit inde aliud inferri, nisi quod Christus in tali casu continuationem suscepti beneficij, nimirū, incarnationis meruisset, non vero quod mereri possit ipsam incarnationis

tionis

tionis substantiam, quam per se præsupponebant susceptã ipsa Christi merita, siue data esset dependenter, siue independenter, siue in perpetuum, siue ad tempus. Et quidem in hac conclusione non de incarnationis continuatione, de que eius perseuerantia tractamus, sed de substantia tantum illius loquimur, nam de continuatione, in alia cõclusione dicemus.

Tertia Conclusio.

Secundum absolutam Dei potentiam fieri potuit, vt ipsa Christi humanitas; imo & eius anima mereretur Christi incarnationẽ quantum ad eius substantiam. Ista conclusio cõmuniter admittitur a grauissimis theologis. Illam insinuat Caiet. 3. p. q. 2. art. 11. & tota eius difficultas consistit in ipsius intelligentia & explicatione. Vnde sigillatim explicemus oportet diuersos modos, quibus hoc meritum fieri posset. Et primus modus est, quẽ paulo ante insinuauimus, videlicet, quod Christi humanitas prius tempore quam sumeretur a verbo fuisset in alio supposito, videlicet, in supposito sibi cõnaturali & proprio; nam tunc per opera quæ ex gratia & charitate proficiscerentur, speciali Dei promissione & ordinatione accedente per quam illa opera referrentur ad incarnationem tanquam ad præmiũ, essent meritoria ipsius incarnationis. Hunc modum insinuauit Palud. in 3. dist. 1. q. 1. Alius modus esse posset, si supponamus veram esse sententiã, quę non paucis theologis visa est probabilis, videlicet, quod Christi humanitas existat per propriam existentiam creatam, quamuis non pe propriam subsistentiam, sed per subsistentiam diuini verbi subsistat. Tunc enim non difficile esset intelligere quod humanitas, quatenus per propriam extitit existentiam, prius natura quam assumeretur ad subsistentiam & personalitatem verbi, habuit actionem supernaturalem ex charitate & gratia prodeuntẽ, per quam interueniente speciali Dei promissione & ordinatione mereretur ipsam hyposthaticam vnionem, nec in hoc ego video aliquam impossibilitatem, quicquid quidam graues theologi dicant, Caietanumq́; in loco citato repræhendentes, quia hunc modum secundum absolutam dei potentiam existimauerit esse possibilem. Etenim licet secundum cõmunem rerum ordinem subsistentia sit modus necessarius naturę substantiali ad operandum, tamen si supponamus naturam existere absque subsistentiæ modo, quę obsecro vrgens ratio prohibet, quin deus possit conferre virtutem naturæ ita existenti ad operandum? Et hoc vel ex eo suadetur possibile, quod ratio suppositi seu, quod idem est, subsistentia non formaliter & intrinsece pertinet ad rationem actiui principij, sed tantum se habet vt conditio secundum naturæ ordinẽ necessaria, quatenus cõstituit ipsũ operans, vt Quod. Ergo modus iste nõ debet impossibilis cẽseri, si ad absolutã Dei potentiã recurramus.

Tertius modus fingi posset, qui etsi secundum ordinariam Dei potentiam nullatenus sit admittendus, neque bene consentiat incarnationis mysterio quicquid Durand. loco superius cit. & Dionysius Cistercienſ.in.3.d.1 q.1.ar.1.in.2.p.existimauerint.de qua re 3.p.q.3.ar.3.differitur a S.Tho.interpretibus,& ab alijs theologis in 3.d.1. Secundum tamen absolutam potentiam Dei non videtur esse infactibilis. Et in hoc cōsistit,quod prius natura vel tempore humanitas assumpta fuerit ad existentiam verbi diuinam, quam ad eius subsistentiam. Ita quod existat existentia Dei, non vero diuina subsistentia subsistat. Tunc enim non difficile intelligeremus, quod Christi anima, seu tota eius humanitas per operationes & ex gratia habituali,& ex diuina procedentes existentia mererentur vnionem hypostaticam verbi cum humanitate,idest,assumptionem humanitatis ad ipsam diuini verbi subsistentiam.

Sed rogat quispiam, quale meritum istud fuisset, ex condigno, an ex congruo, perfectum, & ex rigore iustitię, an imperfectum potius? Respondeo, quod in duobus prioribus modis certum est illud meritum non posse perfectum esse & exactę iustitiæ, quia nec esset ex proprijs, nec ex alias indebitis:sed in Dei gratia & liberalitate fundatum. An vero posset dici de condigno necne, non vacat in præsentia explicare, sed huius dubietatis resolutionem petat diligens lector ex quæstione sexta sequenti vbi disputabimus num gratia capitis committi potuit puræ creaturæ. De tertio autem modo pluſculum est difficultatis. Nam ex altera parte videtur esse illud meritum perfectum & rigurosum,ac plane infinitum: quatenus fundatur in vnione humanitatis seu rationalis animæ ad verbum secundam rationem existentiæ, quam ab eo suscipit: Sed ex parte altera vrget argumentum, quod in tali casu diuinum verbum non mereretur, neque formaliter intraret in ratione principij merentis, sed ipsa humanitas, seu rationalis anima mereretur dumtaxat, & si præsupposita diuina existentia a verbo desumpta, non tam necessaria ad merendum, formali ratione meriti considerata, quam ad operandum. Vnde verbi existentia humanitati communicata parum aut nihil conferret ad illius meriti valorem, atque adeo totus aut fere totus meritorius valor ad habitualem gratiam animæ collatam esset referendus, & ex consequenti non esset meritum perfectum & rigurosum. In hanc posteriorem sententiam propendo, existimoque de illo merito eodem fore modo censendum, atque de merito purę creaturæ. Quamuis non negauerim aliquid congruitatis maioris in illo merito reperiri propter dignitatem prouenientem humanitati ex prædicta coniunctione ad verbum. Quæ quidem coniunctio

quia non esset summa quã cum Deo potest habere natura creata: maior enim esset & excellentior coniunctio humanitatis ad infinitam ipsius verbi subsistentiam, idcirco illa dignitas humanitatis non esset tanta, quæ tribueret infinitum valorem meritorium eius operationi. Itaque meritum illud videretur quoddam medium tenere inter meritũ puræ creaturæ, & meritũ Christi hominis Dei. Sed cum non accederet ad infinitum & summum meriti valorem, non posset ex rigore iustitię mereri hypostaticam vnionem verbi cum humanitate, quæ præmium esse non potest nisi summi & infiniti meriti. Sed rogas, an saltem sufficiens esset admerendum vnionem patris, vel Spiritus sancti cum humanitate, vel alia quauis creata natura similem ei quã ipsa humanitas in illo casu haberet cũ verbo, ita ꝙ de rigore iustitiæ mereretur illa humanitas sic verbo vnita, quod diuinus Pater suã existentiam communicaret alicui naturæ creatæ, & si non mereretur, nec mereri posset de iustitię rigore communicationem subsistentiæ ipsius personæ patris.

Theologi qui censent infinitatem Christi meriti reducendam esse ad humanitatem Christi prout eleuatam & dignificatam per gratiã vnionis. (Cuius sententiæ memimus præcedenti articulo dubio tertio loquentes de satisfactione Christi & eius regione) consequenter, ni si ego fallor, tenerentur huic dubitationi affirmatiue respondere. Nã si dignitas humanitatisproueniens ex hypohatica vnione ad verbum sufficiens est ad tam excellenter dignificandum ipsius humanitatis operationenem, vt eam constituat meritum infinitum, & sufficiens ad merendum ex rigurosa & exacta iustitia hyposthaticã vnionem patris cum humanitate, quare negandum erit, hanc vnionẽ humanitatis ad verbũ de qua loquimur, sufficientem esse ad dignificandum & humanitatem, & eius actiones, vt possint mereri ex iustitia rigurosa & perfecta similem vnionem, scilicet, quantum ad solam existentiam Patris, aut Spiritus sancti cũ humanitate aut quauis alia creata natura.

Nos autem quibus illa sententia nunc citata nec in articulo præcedenti placuit quoad satisfactionis valorem, neque modo placet quã tum ad valorem meriti, sed existimamus necessarium esse & ad satisfactorium, & ad meritorium infinitum valorem quod is qui mereretur, & satisfacit sit verus Deus, & verus homo, ita vt natura humana & diuina persona simul constituant vnum merentem, aut vnum satisfacientem; & quod dignitas humanæ naturæ, qualiscunq sit & quantancunq. non sufficit constituere infinitam satisfactionem, aut infinitum meritum. Consequenter dicere tenemur quod illud meritum non esset sufficiens vt de rigore iustitiæ mereretur prædictam illam vnionem Patris, aut Spiritus sancti,

cum

cum natura creata solius existentiæ communicatiuam. Sed hæc sint obiter dicta, vt dilegens lector ex his paucis quæ diximus plura ipse commentetur, & eam opinionem ex his eligat quæ sibi gratior fuerit, eique videatur probabilior.

Quarta Conclusio.

Christus dominus neq. meruit, neq. mereri potuit suæ incarnationis circũstantias, V. c. tpris, loci, quod ex tali matre nasceretur &c. Prior huius conclusionis pars, quæ de facto procedit, à quibusdã theologis modernis negatur, sed certe nõ video qua probabili ratione in contrariam ducantur sententiam. Sed quidquid de aliorum sit opinione, neque enim omnia probate tenemur, & si graues habeant assertores, primam hanc nostræ conclusionis partem sic probo. Primo. Istæ circunstantiæ & aliæ similes tenent se ex parte incarnationis, constituntque vnum opus cum eius substantia, ergo tenent se ex parte principii totius meriti Christi, & ex consequenti non cadunt sub ipsius merito. Confirmatur. Totum mysterium incarnationis cum omnibus suis circunstantiis pertinet ad diuinam prædestinationem tanquam præcipuum ipsius diuinæ prędestinationis opus: nam prędestinatio non solam rei prędestinatę substantiam attendit, sed singulas ei circunstantias præscribit, illas præcipue sine quibus ipsa rei substantia subsistere nequit, cuiusmodi sunt circunstantiæ temporis, loci, & similes. Sed prædestinatio christi nullam omnino causam habuit præter ipsam liberalem & gratiosam dei voluntatem: ergo Christus non meruit prędictas suæ incarnationis circunstantias. Sed ex altissima dei prouidentia, nobis per eius prophetas manifestata, fuerunt ab æterno dispositæ, non habita ratione ad meritum aliquod siue puræ creaturæ, siue Christi. Probatur secundo. Circunstantiæ prædictæ non magis fuerunt liberę Christo, vt homini, quam substantia incarnationis eius, non enim ipse libere elegit tempus, aut locum suę natiuitati, aut matrem ex qua nasceretur, sed hoc totum ex ordine solius diuinæ prouidentiæ dimanauit, non ergo Christus magis meruit has circunstantias quam incarnationis substantiam, eo q omnia ista se tenent ex parte incarnationis, & vnum constituunt cum ipsa, vt paulo superius dicebam.

Tertio probatur. Si attendamus rationem propriam meriti & præmii, meritum debet præcedere premium, & non e conuerso: ergo quando magna non fuerit necessitas, non debemus hunc ordinem immutare & inuertere, neque id patitur ea diuinæ prouidentiæ suauitas quam seruat in disponendis & regulandis rebus omnibus, eorum se naturis & conditionibus accommodans, nisi quando grandis mysterii

sterii necessitas aliter postulauerit. Quæ necessitas in præsenti ostendi minime poterit.

Quarto probatur. Sicut homo cum iustificatur non meretur primam gratiam, neque mereri potest, sic nec meretur eius circunstantias, videlicet, quod tali tempore, tanta cum intensione & perfectione ei cõferatur: sed hęc omnia ad solam dei misericordiã & liberalẽ donationem sunt reuocanda, eo quod hæ circunstantiæ se tenent ex parte primę gratiæ, quę principiũ est totius meriti, & vnum efficiunt principiũ cũ illa: Ergo ipsum dicendũ est de circunstãtiis incarnationis christi, quæ fuit radicale principium omnium ipsius christi meritorium. Certe in ordine gratiæ proportionabiliter loquendum est ad ea quæ contingunt in ordine naturę, quod quemadmodum ad naturæ autorem pertinet non solum conferrere potentiam quæ est operandi principium, sed etiam omnes circunstantias, quæ ex parte eius se tenent, & hoc independenter a quocunque alio extrinseco, V. c. Ad autorem rationalis naturæ non solum spectat conferre homini intellectum, & voluntatem: Sed etiam constituere has potentias in certo gradu intensionis & perfectionis, & hoc in depenter ab omni actione hominis. Ita ad Deum auctorem gratiæ similiter spectat, vt ea quæ in isto ordinẽ ratione principij obtinent, ab ipso tantum conferantur ab omni merito humano independenter, & præsertim independenter ab ea operatione quæ per se pendet ex tali principio, sicut merita puri hominis pendent ex prima gratia, & Christi merita ex eius incarnatione. Eo quod huiusmodi principium nequit exequi officium principij, imo & simpliciter esse nequit, nisi sub talibus circumstantijs aut similibus constitutum.

Hęc argumenta efficacissime probant primam conclusionis partẽ quæ de facto procedit, & similiter probant secundam eius partẽ, quatenus de ordinatia lege & potentia loquitur. Non tamen tantam vim habent ad eius probationem, prout ad potentiam Deo absolutam se extendit. Sed suadent probabiliter, eamque efficiunt probabilem, & si non certam.

Quinta Conclusio.

Christus neque meruit, neque mereri potuit, si proprie de merito fiat sermo, ipsam suæ incarnationis continuationem. Hanc conclusionem quoad vtramque partem negant quidã theologi in primis graues, putantque ad christi dignitatem eiusque meriti excellentiam attinere, quod prædictam ipse meruerit incarnationis continuationem. Sed nostra conclusio probatur, & primo quoad priorem eius partem quę non de possibili, sed de facto procedit.

Principio, vtor illo argumento iam superius bis insinuato, nimirũ, quod

quod si Christus meruit suæ incarnationis continuationem, itaq; continuatio incarnationis fuit præmium meritis Christi respondẽs, sequeretur quod omnia alia spiritualia bona, quæ nobis per christũ obueniunt, non propter ipsa Christi merita sed ex mera dei liberalitate donentur. Hanc sequellam probaui superius ex eo, quod ipsum diuinum esse verbi humanitati communicatum præmium esset sufficientissimum, vt adæquate responderet toti valori meritorum christi: atque adeo postquam Christus hoc præmium accepit, nihil ei amplius ex iustitia debetur. Et supponamus ad maiorem huius argumenti claritatem, ad eiusq. efficaciam ostendendam, illam sententiã quam ex quibusdam theologis superius retuli, nimirum, quod deus ex iustitiæ commutatiuæ debito teneretur remunerare & pręmiare Christi merita. Qua supposita sententia, nostrum argumentum id contendit, & meo iudicio, id probat efficaciter, quod postquam deus retribuit christo pro suis meritis loco præmii incarnationis continuationem, nihil ei amplius ex iustitia debet, cum præmium suis meritis adęquatum ei tribuerit, atque adeo totum amplius quod illi dat non ex iustitia retribuit, sed ex gratia donãt. Quod tamen, vt superius aduerti, nulla est ratione admittendum.

Secundo eandem cõclusionem sic probo. Id quod per se est principium alicuius meriti, nequit esse præmium meriti eiusdem, sed incarnatio Christi est per se principium primum & radicale omnium meritorum Christi: Ergo non potest esse ipsorum præmium. Dices hoc argumento tantum conuinci quod ipsa substantia incarnationis nequiuerit esse præmium meritorum Christi, nihil autem de eius continuatione probat. Contra sic arguitur. Continuatio principii & radicis meritotum non magis potest respectu ipsorum habere rationem præmii, quam ipsa substantia eiusdẽ principii, ergo vera est nostra conclusio. Antecedens probatur. Continuatio talis principij, non ponit in numero cum ipsa eiusdem principij substantia. Nam sicut S.Th. loquens 1. p. q. 104. ar. 1. ad. 4. de creatione & conseruatione rerum dicit, quod conseruatio rei non est simpliciter actio distincta ab eius creatione, sed est eadem creatio continuata, ita productio substãtialis principij meritorum, & eius continuatio non sunt duę distinctæ actiones, sed vna & eadem. Vnde sicut productio non potest cadere sub merito, ita neque eius continuatio.

Confirmatur primo. Prima radicalis merendi facultas nequit cadere sub merito, nam id quod secundum se principium est, nequit esse terminus & finis. Pręmium autem rationem habet finis & termini, ergo cum incarnatio Christi secundum se sit prima & radicalis facultas omnium meritorũ christi, nullo modo etiã quantũ ad sui continuationem potuit esse præmium meritorum eius.

Confirmatur secundo manifesto,& efficaci argumento. Continuatio primę gratiæ in puro homine iusto,non potest cadere sub merito, & oppositum asserere,esset errare in fide,secundum quam fateri tenemur,nullum hominem posse mereri suam perseuerantiam in gratia: at qui mereretur gratię continuationem, mereretur sine dubio perseuerantiam in gratia. Sed non alia ratione homo iustus non potest gratię continuationem mereri, nisi quia prima gratia est primum & radicalę merendi principium in quocumque puro homine iusto, & nulla alia potest afferri a theologis verosimilis ratio, propter quam continuatio gratiæ nequeat esse meritorum præmium, nisi quia repugnat,quod principium meriti sit ipsius meriti terminus & finis: Ergo cum incarnatio Christi sit primum principium & radix omnium meritorum in Christo,sicut prima gratia in homine iusto,nulla vero simili ratione affirmari poterit, quod Christus de facto eius meruerit continuationem.

Ad plenam huius secundi argumenti cum suis confirmationibus intelligentiam illud est obseruandum. Quod sicut potentia naturalis intellectus aut voluntas, &c. Potest quidem se ipsam per suas operationes perficere, ita quod eius perfectio habeat rationem termini respectu suarum actionum. At non potest sui continuationem aut conseruationem causare, hoc enim non ad ipsam potentiam, sed ad eius autorem pertinet, eiusdem enim vniuersalis & primæ causæ est conseruare rem cuius est producere: atque adeo continuatio seu cõseruatio potentiæ nullatenus habet rationem termini operationum ipsius potentię. Ita primum merendi principium,primaque & radicalis merendi facultas potest quidem suis meritorijs actionibus propriam mereri perfectionem,& ita gratia meretur proprium augmentum.& Christus suis meritis promeruit quandam incarnationis suæ perfectionem puta,immortalitatem & gloriam corporis, suique nominis exaltationem. At continuationem seu conseruationem suę substantialis entitatis minime potest proprijs actionibus mereri, eo quod continuatio, vt dixi,non ponit in numero cum ipsa principij substantia,& cum eius prima productione, atque adeo tenet se ex parte principii meritorum, & nequaquam habere potest rationem termini.

Vltimo tandem probatur conclusio. Continuatio incarnationis diuini verbi perse pertinuit ad ipsam christi prædestinationem. At prædestinatio christi nullum habuit meritum,sed ad solam dei summę gratuitam & liberalem voluntaté est referenda. Ergo nullatenus christus suæ incarnationis continuationem promeruit. Maior probatur. Christus fuit prædestinatus filius Dei, vt esset redemptor hominum, & vt esset caput, & hominum & Angelorum & vt ho-

minum peccata sua morte destrueret, suaque resurrectione spiritualem eorum vitam repararet, & stabiliret. Mortuus enim est, inquit Paul. Rom. 4. propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationē nostram: ergo non solū ipsa incarnationis substantia quantū ad sui primam productionem fuit independenter ab omnibus meritis praedestinata, & praeordinata ab aeterno, sed etiam quantum ad sui continuationem & perseuerantiam.

Confirmatur ex illo Paul. Rom. 1. Qui, scilicet, Christus praedestinatus est filius dei in virtute secundum spiritū sanctificationis, & resurrectionem mortuorum Iesu christi Domini nostri. Ex quibus verbis constat, quod praedestinatio Christi non in sola incarnationis substantia terminata fuit, sed ad sanctificationem nostram, & mortuorum resurrectionē ipsa Christi virtute operandā pertransiit: ergo incarnationis continuatio non ex meritis, sed ex sola dei praedestinatione ortum habuit.

Hactenus de prima parte conclusionis, quę de facto procedit, agebamus, quam argumenta proposita, nisi decipior, veram esse demonstrant. Denique ad posteriorem conclusionis partem, quę de possibili loquitur, transeundum est. In qua non negauerim, quod si absolutam dei potentiam attendamus, sicut homo iustus potest continuationem suae primae gratię mereri, ita potuerit christus mereri incarnationis continuationem, sed tamen affirmo in posteriori conclusionis parte, quod illud meritum esset quidem meritum quasi ab extrinseco ex sola Dei acceptatione & promissione, non vero suam vim meritoriam ex principio intrinseco, videlicet, ex gratia vnionis participaret. Etenim cū nō fiat mutatio in ipsa gratia vnionis, vt supponimus, sed semper eandem naturam retineat, etiam si deus vellet acceptare eius opus tanquam illius praemii meritorium, & reuera ordinet opus illud ad continuationem incarnationis tanquam ad praemium promerendum, non tamen illud opus participabit ex ipsa gratia vnionis huiusmodi vim meritoriam. Quia gratia vnionis non habet virtutem ad merendum suam continuationem, neque illam potest proinde Christi operibus communicare: atque adeo ab extrinseco tantum, & secundum quid Christi operatio posset esse per absolutam Dei potentiam meritum continuationis incarnationis Christi. Et id ipsum censeo dicendum de homine iusto, quod si per absolutam dei potentiam mercatur suae gratię continuationem & perseuerantiam tale meritum non emanabit ex ipsa gratia, sed ab extrinseca tantū dei ordinatione. Quae res elucidationem accipiet maiorem ex dicendis in quaestione sexta sequenti. Ex istis ergo in hunc modū formo argumentū pro secunda conclusionis parte. Gratia vnionis nullam conferre potest virtutem Christi operationibus, qua possint mereri continuatio-

nem

nem incarnationis. Ergo etiam per absolutū dei potentiam christus, proprie, & rigorose loquendo de merito, non potuit talē continuationem mereri, sed merito dumtaxat improprie dicto, cuius tota vis meritoria fundetur in extrinseca Dei ordinatione, & non in intrinseco ipsius operis valore ex vnionis gratia desumpto.

Confirmatur. Gratia vnionis de facto tribuit operibus Christi totum illum valorem meritorium, quem secundum omnem potentiā eis potest conferre: Ergo per nullam potentiam crescere potest intrinsecus meritorum Christi valor. Patet antecedens, quia de facto confert eis valorem meritorium infinitū: At infinito nequit esse maius, Ergo, &c.

Sed est argumentum contra vtramque partem huius cōclusionis. Homo iustus de facto meretur de congruo suæ gratiæ conseruationem: Ergo & Christus meruit, aut saltem mereri potuit de congruo suæ incarnationis continuationem & perseuerantiam. Consequentia ex paritate rationis constare videtur: & antecedens admittunt vniuersi theologi cum tractant de merito hominis iusti. Huic argumento neganda est consequentia. Et ratio discriminis est, quod meritum congrui, quo iustus homo suæ gratiæ continuationem meretur, non tam ab ipsa gratia, quam a voluntate operantis procedit, iuxta modum inferius in hoc dubio explicandum. At Christus non potuit habere meritum, cuius tota vis meritoria nō fundaretur in gratia vnionis: quoniam totus valor meritorū Christi reducitur ad eius esse personale, in quo principaliter consistit ipsa vnionis gratia. Vt autē modo dicebamus, gratia vnionis nullā potest conferre virtutem meritoriā Christi operationibus, qua eius cōtinuationē mereātur, sicut nec gratia habitualis operationibus iusti hominis vim meritoriā conferre valet, per quā eius perseuerantiā & cōtinuationē promereri queāt.

Ad argumenta quæ a principio huius dubij informauimus, oportet deinceps respondere. Ad primum dicitur in more scripturarum sacrarū positū esse, vt tunc res dicantur fieri, quādo apparent & vel in se, vel in suis manifestātur effectibus. Iuxta quē modū, dixit Christus, post suā resurrectionē Matth. vlt. data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, cum tamen ante ei data fuisset, sed quia tunc eius manifestatio inchoabat, ideo dixit tunc sibi dari. Ad eundem ergo modū dicitur Apocal. c. 5. dignum esse agnum accipere diuinitatem, idest, dignum vt eius manifestaretur diuinitas. Quam manifestationem petebat Christus Ioan. 15. cum ad patrem dicebat, Clarifica me pater apud temetipsum claritate quā habui prius quam mūdus fieret. Quo loco petebat clarissimam & illustrissimam suæ diuinitatis manifestationē, quæ multis quidem claruit, sed mirabilibus, gloriosissimisq. præcipue resurrectionis & ascensionis operibus. Ita interpretantur

Solutio argumentorū

Rupertus, Cartusiens. Caiet. & alij communiter interpretes. In eodē sensu intelligitur Paul. in illis verbis citatis. Dedit illi nomē quod est super omne nomen &c. Eadem etiam intelligentia acommodari potest illi testimonio adducto ex psal. 44. propterea vnxit te deus &c. Nam tunc Christus potuit dici vngi cum eius vnctio, id est, vnio diuinitatis ad carnem mundo innotuit, quam vnctionem ob id christus promeruit, quia iustitiam dilexit odioque habuit iniquitatem. Non refragatur huic intelligentię Hyero. in epist. ad Principiam. & Ambros. ad Hebr. c. 1. Sed huius vltimi testimonij alias duas reperies intelligētias à nobis superius assignatas quæ non minus sunt accommodatæ ad literalem eius sensum. Et potissima, vt crediderim interpretatio est ea quam tunc ex S. Aug. retuli, videlicet, quod dictio, propter, non meritoriā sed finalem causam denotet, idest, vt diligeres iustitiā, &c. Anselmus, & Beda ad Hebr. 1. ita intelligunt. Nō dissentit Cyril. 8. lib. thesauri, c. 1. ad fin.

Ad secundum argumentum negatur antecedens. Ad primam eius probationem, concesso antecedente negatur consequentia quoniam Christi meritum in eo sensu est infinitum quod habuit omnem eum meritorium valorem, qui necessarius est ad merendum totū id quod potuit cadere sub merito, id est, illud totum quod potest habere rationem præmij. At incarnatio christi nullatenus habere potest præmii rationem respectu operationum christi, eo quod est primū principium, primaq. radix omnium earū, & totius valoris meritorij quæ eis potest inesse,

Ad secundā probationem, Primū respondeo, quod licet admittatur totū quod illa probatio contendit, adhuc non sequitur Christum suam incarnationem meruisse. Nam totum illud meritum non ad Christum, sed ad eius humanitatem pertineret. At quod humanitas Christi verbi incarnationem mereretur, diximus non esse impossibile secundum absolutam dei potentiam. Cæterum quoniam argumentum contendit probare, quod Christi humanitas secundum ornariam dei legem & potentiam verbi incarnationem meruerit: Idcirco secundo respondeo, quod Christi humanitas non prius naturæ ordine fuit pręintellecta existens, quam intelligeretur a verbo assumpta. Et primo quidem quod non præintelligeretur existens existentia diuina, suppono in pręsentia ex his quæ 3. p. q. 3. a. 3. dici solēt aduersus Duran. qui existimauit humanam naturā prius rōnis ordine assumptā fuisse ad existentiam dei tribus personis communem, quam fuerit assumpta ad ipsam verbi personalitatem. Quæ sententia si, non est error, est tamen parum in fide tuta. Quia ex illa videtur sequi naturam humanam a tota Trinitate fuisse assumptā, atq. adeo quod Deus, vt communis toti Trinitati, est homo, & ex consequenti quod

non

non solus filius sit homo. sed Pater etiam & Spiritus sanctus, quæ est manifesta hæresis. Quod autem fuerit preintellecta existens propria existentia, vt cum Scoto censuerunt, & censent multi Theologi, mihi non apparet verum. Censeo enim cum S. Th. 3 par. quęst. 17. in Christo vnicam tantum existentiam reperiri, ipsam. videlicet, diuini uerbi existentiam, qua simul cum verbo existit ipsa, Christi humanitas. Quo fit vt nullatenus humana natura in christo preintellecta fuerit existens ante vnionem hyposthaticã, & ex consequenti, neque in ea potuit aliquod pæintelligi opus meritorium, quo ipsa humanitas verbi incarnationem mereretur. Sed illa ratio qua humanitatis christi præexistentia secundo argumento principali huius dubitationis probatur, non est omnino facilis ad dissoluendũ. Cui argumento negandũ est illud antecedens, nimirum, quod christi humanitas prius fuit creata quam assumpta. Admitto quidem duas ibi mutationes reperiri (si modo mutationis nomine appellari possunt) scilicet creatio animæ, totiusque humanitatis productio, & assumptio eiusdem humanitatis ad verbum. Inter quas iste fuit ordo quod creatio animæ humanitatisque productio (quæ ad vnam pertinent mutationem) præsupposita fuit vt in via & quasi infieri ad assumptionem. At in facto esse & intermino, è contra assumptio fuit præintellecta humanitatis productioni. Itaque hæc propositio est vera, prius natura humanitas christi producitur, quam sit assumptã: Hæc autem falsa, humanitas prius est producta, quam assumpta. Sed è contra est concecendũ, quod prius fuerit assumpta, quam producta. Ad verificandum autem illam propositionem, humanitas prius producitur quam sit assumpta, non est necesse quod humanitas prius habuerit actum existendi, quam fuerit assumpta ad subsistentiam verbi, sed sat fuerit quod quantum erat ex ui creationis rationalis animę, ac productionis totius humanitatis, ipsa humanitas tenderet ad actum existentiæ proprię, & sibi connaturalis, qui tamen impeditus fuit, per ipsam verbi existentiã humanitati hypostathica vnione communicatam, quę diuini verbi existentia præuenit ipsam naturalem humanitatis existentiam, sicut & diuina verbi subsistentia præuenit subsistentiam humanã. Et ratione huius præuentionis assumptio in facto esse & in termino prior fuit rationalis animæ creatione, ac prior itidem ipsa totius humanitatis productione, quamuis in fieri res è contra se habuerit. Neque mirum alicui esse debet, quod istæ duæ mutationes ita se haberét in excellétissimo incarnationis mysterio, q́ ea quæ prior fuit in fieri, & in via, fuerit posterior altera in facto esse & in termino Ita, q́ prior mutatio præuēta esset a posteriori ex parte termini, & quasi impedita, ne proprium terminum, in quem tendebat, attingeret. Neque vero hæc doctrina ob id esset falsitatis arguenda,

na, si nullum possemus simile ex ordine naturali inuenire. Nam de hoc mysterio dictum est ab August. episto. 3. ad Volus. quod si eius rationem quærimus non erit mirabile, si exemplum vero non erit singulare. Sed nihilominus tentandum erit ad maiorem huius rei persuasionem ei aliquale in ordine rerum naturalium simile inuenire. Et mihi illud se offert, quod in intellectu nostro iuxta S. Tho. doctrinam quam eius discipuli ex ipso colligunt 1. par. quæst. 27. artic. 1. Duæ reperiuntur actiones formalibus rationibus distinctæ, nimirum, dicere, id est productio verbi, & intelligere, quæ est ipsa obiecti in verbo contemplatio. Inter quas operationes talis reperitur ordo, quod intelligere prout est in via & quasi in fieri, præsupponitur ad dicere. Nam vt S. Th. inquit, 1. p. q. 34. a. 1, ex eo intellectus producit verbum leonis & non equi, quia cognoscit leonem & non equum, atque adeo productio verbi per se pendet ex cognitione illius rei cuius verbum producitur. Cæterum ex parte termini, & quasi in facto esse, e contra res se habet. Nam intelligere, prout est obiecti contemplatio, præsupponit ipsum dicere, quia præsupponit verbum productum in quo fit intellectio & ipsa obiecti contemplatio. Sed in communi possumus huius rei assignare rationem, quæ in eo sita est; quod prioritas naturæ non est aliud quam prioritas causalitatis, vt ex Aristotelicis postprædicamentis in c. de priori facile erit intelligere: At non est mirum quod aliqua vna mutatio, prout est in via & veluti in fieri, sit causa alterius, & quod prout est in termino, in suoque complumento sit eiusdem mutationis effectus, præsertim in diuerso genere causalitatis. Sicut in materia nostri secundi argumenti contingit. Nam humanitatis productio, prout in fieri & in via, est materialis causa assumptionis, eo quod assumptio est ab alio ad se sumptio, & ob id res assumenda debet præsupponi saltem in fieri ad assumptionem. Assumptio autem ex parte termini prior est humanitatis productione, & creatione rationalis animæ, eo quod creatio nequit assequi suum terminum formalem, scilicet, esse, nisi dependenter ab assumptionis termino, nimirum, a verbi subsistentia: quæ est formalis terminus assumptionis. Et quia terminus reducitur ad formam, idcirco humanitatis productio animæque creatio pendet ab assumptione quasi in genere causæ formalis. Et verissimum proinde est, si formalis sermo fiat, quod Christi humanitas prius assumpta fuit quam creata. Quamuis in genere materiali causæ, debeat concedi quod prius creabatur quam assumpta fuisset. Non desunt theologi, qui concedant in genere causæ materialis humanitatem prius fuisse creatam, quã fuerit assumpta. Verum ergo non video qua ratione hoc concedi possit, si cum S. Th. censemus humanitatem in Christo non existere nisi per verbi existentiam, & quod existentia non communicatur nisi perso-

naturæ seu hyposthasi (vtrumque enim dicit 3.p.q.17.) Nam si hæc sententia vera est, in nullo genere causę humanitas potuit existere prius quã esset ad verbi hypostasim assumpta. Nam alias existentia immediate fuisset communicata humanæ naturæ, & non immediate hypostasi, quod S. Th. doctrinæ contradicit. Cuius veritatem nunc suppono, quia in eius probatione immorari non licet, ne plus nimio ab intentu noster hic tractatus diuertat.

Ad confirmationem negatur antecedens, probationi vero dicitur. Quod si proportionatum & connaturalem rerum ordinem attendamus, præmium non debet antecedere meritum sed e contra: habet.n. præmium rationem finis comparatione ad meritum, quod proinde prius quidem est intentione, executione vero posterius. Potest tamen fieri supernaturali Dei virtute, & potentia, vt propter causam aliquã necessariam immutetur naturalis hic ordo, ita vt prǣmium meritum antecedat, habeatq. meritum quendam modum finalis causę. Et ita contigit in merito Christi comparatione ad gratiam antiquorum patrum, quæ rationem habuit præmij, meritorum Christi, prout antecesserunt in diuina præscientia. Sed tamen hæc mutatio fieri non potest, si id quod præcedit, habet rationem principij & radicis ipsorũ meritorum. Itaque si gratia antiquorum patrum principium fuisset & radix meritorum Christi, haud quaquam esset possibile, quod ipsa gratia antecederet Christi merita. Vndę cum Christi incarnatio sit prima radix omnium meritorum Christi, & valoris meritorij infiniti quæ in ipsis reperitur, per nullam potentiam fieri potuit, quod opera Christi ipsa incarnatione posteriora eandem mererentur incarnationem. Aliter diluere solent hoc argumentum nonnulli theologi asserentes, quod solutio anticipata non est actus iustitiæ, sed liberalitatis & gratiæ eius qui ita pretium exoluit. Vnde incarnatio considerata in rõne anticipati præmij meritorũ Christi non posset habere rationem actus iustitię, atq. adeo neq. proprie esset præmiũ. Hæc tamen solutio, nisi quid amplius ei addamus, sufficiens esse non potest. Quoniam licet in solutione anticipata aliquid gratiæ, & liberalitatis inuoluatur, id nempe, quod ad temporis anticipationem pertinet, est nihilominus simpliciter actus iustitiæ, quatenus pretium, quod anticipate soluitur, est adæquatum merci suscipiendæ. Erit autem præfata solutio, mea sententia, valdę apparens, imo in ea fundabitur ratio efficax aduersus sententiam contrariam, si ei addamus, quod quando solutio ex natura rei quæ aliud non patitur, aliter fieri nequit quam anticipate, non potest ibi reperiri vera ratio iustitiæ. Quia iam tota solutio in ratione solutionis consideranda erit quantum ad id pręcisse, quod est esse anticipatam, in quo iustitia non est, sed pura liberalitas. Et quia hoc in præsentia ita contingit: non enim aliter meriti, & præmij ra-

tio constabit nisi præmiũ anticipetur, ideo nulla est iustitia, atq. adeo nec meriti, neque præmij ratio.

Ad tertium argumentum concesso antecedenti, neganda est consequentia. Cuius probationi dicitur, falsum esse quod per resurrectionem per se primo & formaliter tantum bonum fuerit communicatũ humanitati, quantum per incarnationem. Etenim resurrectio, vt supra dicebam, per se primo & formaliter tantum terminatur ad reunionem partium separatarum, ex quarum reunione integra consurgit humanitas. Quod autem hæc vnio partium terminetur ad diuinũ verbi suppositum, habuit se ibi consequenter, & quod ad vim resurrectionis attinet, per accidens. Sed arguit quis contra hanc solutioné, resurrectio non solũ est reunitio earũ partiũ quę fuerant separatę, sed præterea requiritur quod terminetur ad idem suppositum in quo subsistebant partes ante separationem: alias enim si reunitio ad aliud terminaretur suppositum, non resurgeret ille homo qui fuerat mortuus, sed alius. Ergo in Christi resurrectione, & in eius formali & primario termino non solum ipsa partiũ reunitio & naturæ integritas debent attendi, sed etiam identitas diuini suppositi: atque adeo Christus, quatenus meruit resurrectionem tantum meruit bonum quantum fuit humanitati per incarnationem communicatum. Hoc argumentum non est contemnendum, cuius difficultati viri magni ingenii & eruditionis præcipuę succumbentes, existimarunt christum vere meruisse ipsum diuinum verbum eiusque vnionem ad humanitatem, quæ per Christi resurrectionem facta fuit. Nam in triduo mortis Christi sicut non erat humanitas, sed eius partes existebant separatæ, vt 3.p.q.50.a.4. ita neq. diuinũ verbũ humanitati erat vnitum, cuius vnio facta est per resurrectionem: atque adeo hoc ipso quod Christus suam meruit resurrectionem, meruit quoque per se & formaliter ipsum diuinum verbum vt humanitati reuniendum, ac proinde tantum bonum meruit, quantum fuit incarnationis bonum. Dicunt præterea huius sententiæ autores, per accidens fuisse ad christi resurrectionem, & similiter ad meritum quo Christus ipse suam resurrectionem promeruit, quod humanitatis Christi partes in triduo mortis vnitæ præextiterint diuino supposito: atque adeo, quod ita se habuit vnio diuini verbi ad humanitatem in resurrectione, atque si non præexisteret vnitum ipsis humanitatis partibus.

Sed his non obstantibus in nostra adhuc persistimus sententia, propter rationes superius commemoratas & expositas. Et ad argumentum modo informatum respondetur, Verum quidem esse quod ipsa resurrectionis ratio postulat, vt natura ex partibus reunitis integrata in eodem subsistat supposito, in quo subsistebat ante partium separationem, sed non est tamen de ratione intrinseca resurrectionis necessarium

sarium, quod natura reintegrata, alia speciali actione a reintegratione distincta, tali supposito vniatur, sed bene permittit, quod vnio reintegratę naturæ ad illud suppositum se habeat consequenter & concomitanter ad ipsam partium reunionem, ad ipsamq. naturæ reintegrationem, vt contigit in Christi resurrectione, eo quod diuinū suppositum vtrique humanitatis parti & animę & corpori in triduo mortis permanserat vnitum. In quo casu nulla maior virtus & efficacia necessaria est ad vniendum suppositum reintegratę naturæ, quam ad ipsam reintegrandum naturam per reunitionem separatarum partium: neque maius miraculum est vnitio humanitatis reintegratæ ad verbum, quam ipsa humanitatis partium reunitio. Neque natura proprie loquendo accipit aliquid, per illam verbi vnionem, quod ad ipsam nō pertineret. Nam quatenus verbum erat vnitum ipsis naturæ partibus, ad eam pertinebat vti eius suppositum. Ita quod facta naturæ reintegratione naturaliter consequutum fuit, quod maneret tali supposito vnita. Vnde formalissime loquendo hęc reunitio verbi cū integra humanitate, non tam est tribuēda deo vt resurrectionis autori, quam eidem vt autori incarnationis. Quoniam ex illa antiqua vnione in ipsa incarnatione facta resultauit hęc reunitio diuini verbi ad integram humanitatem, partium reunione per resurrectionem effecta, fuitque proinde istud reunionis verbi ad humanitatem miraculum consequens ad miraculum incarnationis. Ex his manifesta superest argumenti solutio. Distinguendum est enim antecedens iuxta traditam doctrinam in hunc modum, quod si sit sensus, necessarium esse quod vnio reintegratæ naturæ ad idem suppositum speciali actione ipsius resuscitantis & reintegrantis naturam, specialiq. eius virtute fiat, falsum est antecedens. Nam quod ita fiat, per accidens est resurrectioni. Si vero sit sensus, necessariam esse illam vnionem naturæ ad prædictum suppositum, vndecumque talis vnio proueniat, siue fiat per se & directe, siue concomitanter se habeat, verum est antecedens: sed in hoc sensu intellectum, nihil concludit contra nostrā sententiam. Quia non sequitur, quod vnio naturę ad præcedens suppositum fiat ex vi resurrectionis. Et ex consequenti non oportet, quod is qui resurrectionem meretur, simul quoque talem reunionē ad suppositum mereatur.

Id vero quod asserunt autores sententiæ contrariæ, nimirum, per accidens fuisse ad Christi resurrectionem, secundum eum modū quo de facto contigit, quod diuinum verbum permaneret vnitum ipsis humanitatis partibus, existimo esse falsum. Quia si verbum non esset vnitum partibus humanitatis, duplex interueniret miraculum in Christi resurrectione, nempe, reintegritas humanitatis per reunitionem partium facta, & iterata assumptio humanitatis

ad verbi subsistentiam, & hoc posterius esset multo maius miraculũ, & excellentius diuinæ potentiæ opus. Nos autem contendimus, quod de facto vnum tantum contigit in resurrectione miraculum, quod fuit ipsa humanitatis reintegratio. Aliud vero posterius consequenter se habuit & concomitanter, & potius consequutum fuit ex vi magni illius & primi miraculi incarnationis, quam ex vi resurrectionis de nouo factæ, vt dudum aduertebã. Quæ animaduersio euacuat vim huius difficultatis. Nã si miraculũ istud reassumptionis totius humanitatis reintegratæ ad verbi subsistentiã, ex ipso resurrectionis opere per se fuisset consequutũ, fateri teneremur, quod Christus quaten⁹ suis operibus per se primo resurrectionis miraculosũ opus meruit, mediate etiam & secundario promeruit illud consequens reunionis verbi ad humanitatem miraculum. Quod ego non libenter admitterem. Sed adhuc vrget nos difficultas quæ se e uestigio opponit. Quod verbum corpori præsisteret vnitum in triduo mortis non ortum habuit ex sola verbi incarnatione, nam supposita S. Th. sententia 1. p. q. 76. a. 3. & 4. vbi legatur Caie. quã hausit sine dubio ex doctrina Arist. nimirum, quod resolutio fiat vsque ad materiam primam in morte cuiusuis animalis etiam hominis, necessum est fateri, quod Christo mortuo in eius materia prima nõ permansit eadem corporeitatis forma, quæ fuerat ipso Christo viuente, sed quod a forma cadaueris aliud esse corporeum acceperit. Diuinum autem verbũ non fuerat nudę materię communicatum, sed prout induebat gradum corporeum ab anima Christi rationali susceptum. Ergo hoc esse corporeo a materia sublato, si ordinem rerum attendamus, non persistebat diuinũ esse verbi in materia illa eo quod dependenter ab anima Christi rationali, ei fuerat communicatum: atque adeo nouo opus fuit miraculo, vt in corpore cadauerico permanserit diuinũ verbum hyposthatice vnitum, & ex consequenti fatendum est Christum suis meritis hoc nouum meruisse miraculum. Quod si admittimus, iam ipsa redit argumenti prioris difficultas, nempe, quod Christus tantum promeruit bonum quantum fuit bonum incarnationis, promeruit namque diuinum verbum vt cadauerico Christi corpori vniendum. Non est leue hoc argumentum, neque facile occurrit sufficiens eius solutio. Mihi videtur dicendum cum Caiet 3. p. q. 6. a. 1. & 6. quod & si regularis naturæ ordo postulare videbatur, quod in ipso verbi incarnationis instanti diuinum ipsius verbi esse non prius partibus humanitatis, præsertim parti materiali, quam toti vniretur humanitati, quia non prius partes quam totum existunt, sed e contra totum prius natura existit quam partes, in ipso enim & ad eius existentiam existunt partes. Tamen propter mysterij rationem, eo quod verbum assumebat humanitatem nunquam dimittendam quoad essentiales

Nota.

eius

eius partes, immutatus fuit hic ordo,& prius natura existentia diuini verbi communicata fuit corpori, idest, materiæ illi singulari quæ pręparata fuit a Spiritu sancto,& ex purissimis B. Virg. sanguinibus accepta, vt ex ea simul cum anima integraretur tota Christi humanitas, quam communicaretur toti ipsi humanitati. Vnde esse verbi illi materiæ communicatum non habuit in illa communicatione intrinsecā dependentiam ab eo corporeitatis gradu, quem Christi materia ab eius anima suscepit,atque adeo in morte illo sublato, alioque a cadaueris forma adueniente, permasit sine miraculo in eadem materia.

Quartum argumentum eam difficultatem elucidandam exposcit. Vtrum patres antiquæ legis meruerint de cōgruo incarnationē christi domini.

Iu qua re varię sunt theologorum sententiæ, Gab.in.3.dist.3.q.1. S.Bonauent.ead.d.art.2.q.2.Mars.in.3.q.5. dicunt duo. Alterū est, quod patres antiqui,neque de condigno, neque de congruo meruerunt Christi domini incarnationem, quantum ad eius substantiam. Alterum vero est, quod meruerunt eius accelerationem: ita φ prius tempore verbum assumpsit humanitatem propter orationes & merita patrum,quam alias assumeret. Vtrumque assertum probatur. Orationes patrum contendebant,nō vt deus fieret homo,sed vt citius homo fieret: Ergo non meruerunt, neque impetrauerunt incarnationē Christi quantum ad substantjam: sed solum eius accelerationem. Probatur antecedens ex sacra scriptura,Exod.4.dicebat Moys.ad Dominum. Mitte,obsecro, quem missurus es. Ecce Moyses præsupponebat diuinum decretum de incarnatione verbi futura, petebat autem, vt cito fieret. Id ipsum insinuat oratio Isa. c. 4. Vtinam dirumperes cælos,& descendens. Et Ps.11. propter miseriam inopum, & gemitū pauperum nunc exurgam, dicit dominus. Ponderandum est illud verbum,nunc,reddit enim sensum istum, propter clamores & orationes eorum, qui se pauperes & egenos absque Christo arbitrantur, nunc, idest,citius quam disposueram, veniā in mundum in remediū illorū.

Probatur secundo ista sententia maxime quoad primum assertum. Id quod est principium meriti nō potest cadere sub tali merito, alias enim idem esset principium,& terminus respectu eiusdem,idemq.respectu eiusdē causa esset, & effectus,quod est impossibile, vt diximus non semel. Sed incarnatio Christi domini ab æterno pręuisa primū fuit omnium meritorum antiquorum patrum principium,ergo. Minor patet ex illo ad Ehes. 1. elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati coram ipso. Ecce vbi sanctitas omnium nostrum per Christum nobis collata est,atque adeo omnia merita & patrum & nostra,quę pertinent ad sanctitatem,ad christum sunt referenda. Et confirmatur. Idcirco docent grauissimi theo-

logi primam gratiam non cadere sub aliquo nostro merito, quia est in nobis prima omniũ meritorũ radix: ergo eadẽ ratione incarnatio Christi domini non potuit cadere sub aliquo merito. Confirmatur secundo. Si patres antiqui meruerunt incarnationẽ Christi domini, sequitur quod meruerint suam primam gratiam. Consequens in errorem vergit Pelagianum, ergo, &c. Probatur sequella. Incarnatio Christi domini est causa meritoria illius primæ gratiæ: Ergo qui meruit incarnationem, meruit & illam primam gratiam. Patet consequentia ex regula illa vulgata, quidquid est causa causæ, est causa causati.

Tertio probatur. Patres antiqui non meruerunt Christi prædestinationem: Ergo neque eius incarnationem. Consequentia videtur manifesta, nam incarnatio temporalis Christi domini fuit effectus infallibiliter consequens eius prædestinationem: Ergo qui non meruit Christi prædestinationem, neque meruit eius infallibilem effectum, nimirum, temporalem incarnationem. Probatur antecedens prius rõne fuit in diuino decreto prędestinatio Christi domini, quam præuiderentur merita patrum, quia vniuersa merita & illorum & nostra innituntur prædestinationi Christi, ergo, &c.

Si dicas, quod incarnatio ex eo potuit cadere sub meritis patrum, quia licet fuerit præuisa & prædæstinata prius ratione, quam præuiderentur patrũ merita, tamen in executione fuit posterior tempore, & ita quatenus fuit posita in executione potuit habere rationem præmij respectu operum antiquorum patrum. Prędestinatio vero cũ ad intentionis ordinem spectet, secundum quã incarnatio Christi fuit causa omnium meritorum, nulla ratione potuit sub eisdem meritis cadere vti eorum præmium.

Contra hoc arguitur. Sequitur quod opera antiquorum patrum non solum de congruo, sed etiam de codigno meruerint incarnationem Christi domini. Consequens non est admittendum: ergo, &c. Probatur sequella, incarnatio Christi prout in executione ponenda potuit habere rationem præmij, & nihil deerat operibus patrum, vt illã de condigno mererentur: ergo. Probo minorem. Erant opera supernaturalia & eiusdem ordinis cum incarnatione Christi, procedebant ex gratia & charitate, ordinabantur ab ipsis operantibus ad istud præmium, & nihil aliud exigi potest ad meritum de condigno: ergo, &c.

Confirmatur, saltem sequitur quod secundum potentiam Dei absolutam opera patrum Veteris testamenti potuerint de condigno mereri incarnationem Christi. Consequens non apparet verum, ergo, &c. Probatnr sequella. Si semel supponimus, quod incarnatio Christi potuit habere rationem præmij respectu illorum operum,

quæ

quæ implicatio erit, vt de condigno istud pręmium meruerint, si infinitam dei omnipotentiam attendamus.

Secunda sententia docet quod patres antiqui non solum meruerunt accelerationem incarnationis Christi, verumetiam meruerunt ipsam incarnationem quantum ad aliquem eius effectum.
Ad huius opinionis intelligentiam adnotandum est cum eius autoribus, quod duplex fuit præcipuus incarnationis christi effectus. Alter iustificatio animarum per gratiam sanantem & renouantem hominē interiorem. Alter vero a perito regni cœlestis. Dicit ergo hæc sententia, patres antiquos non meruisse incarnationem christi quantum ad priorem effectum, meruisse tamen illam, quoad effectum posteriorem. Et quoniā primus effectus fuit præcipuus & magis propinquus substantiæ incarnationis christi, idcirco absolute dicendum est, quod non meruerunt substantiam Incarnationis, concedendum est tamen illam promeruisse secundum quid, idest, comparatione ad illum minus principalem effectum.

Hæc sententia probatur. Incarnatio christi domini quantum ad priorem effectū est prima omnium meritorum radix: gratia enim collata per christum principium est totius meriti. Quoad secundum vero effectum non est radix & principium merendi: Non enim essentialis meriti ratio, aut ipse meritorius valor ex apertione cœlestis regni per se pendet. Ergo præclara veterum patrum opera nequaquā primum incarnationis meruerunt effectum, meruerunt autem effectum secundum & minus præcipuum. Et qui non fuit illis merendi principium, nisi dumtaxat finale, quatenus cęlestis ianuę apertio tenet se ex parte vltimi pręmij, nempe, gloriæ. Quæ solum finalis causę influxum habere poterit respectu meritorum. Ergo incarnatio christi domini quantum ad primum ęffectum non cadit sub merito, antiquorum patrum, bene tamen quoad secundum effectum. Istam sententiam tenet S.Bonau. vbi supra Alex. Alen. 3.p.q.9.membro.3. Verum est quod hi autores non omnino sibi consentiunt. Etenim D.Bonau. existimat patres antiquos meruisse de condigno incarnationem Christi quoad secundum effectum, Alens. vero tantum admittit meritum de congruo.

Vltima sentētia quā docet S.Th.3.p.q.2.a.11. & in.3.ad Anibal. d.4. dicit patres antiquos meruisse de congruo incarnationē Christi domini, etiam secundū eius substantiā, nullatenus vero de condigno.

Pro resolutione notandum est, in duplici sensu posse intelligi patres antiquos meruisse accelerationem incarnationis Christi. Alter est ꝙ propter merita patrū verbū citius in mundū veniret, quā per diuinu consiliū fuerat dispositū priusquā nostro intelligēdi modo deus merita patrū pręuidisset. Alter sensus est, ꝙ deus ante præuisionem

me-

meritorum veter. testam. Patrum decreuit quidem filium suum in mundum mittere, non autem designauit certum tempus inquo illũ esset missurus, sed quantũ ad hoc expectauit merita patrum, quibus in sua æternitate præuisis præfiniuit determinatum tempus incarnationis filij sui. Ad eum modum, quo quidam doctissimi interpretantur sententiam Scoti asserentis christum dominum fuisse prædestinatum ante præuisionem peccati primi parentis. Dicunt enim quod ante præuisionem huius peccati statuit deus vt verbum fieret caro, at vero in illo priori rationis non deffinuit deus qualem carnem assumpturũ esset verbum, passibilem ne, an impassibilem, sed hoc post pręuisionẽ peccati originalis decreuit. Quo supposito sequentibus conclusionibus rem istam explico.

Prima Conclusio.

Si acceleratio incarnationis Christi iimpriori sensu sumatur, improbabiliter diceretur patres antiquos acceleratione incarnationis christi ꝑmeruisse. Probatur primo. Hic sensus manifeste inuoluit mutationẽ diuinæ volũtatis & diuini cousilij: Ergo improbabilis est & absurdus. Probatur antecedẽs iuxta hunc sensũ præsupponimus Deũ ante præuisa patrum merita statuisse determinatum tempus incarnationis Christi, & quod tandem meritis præuisis, aliud tempus eidem futurę incarnationi designauit. At hæc manifesta est diuini consilij, diuinæque voluntatis mutatio: Ergo.

Secundo probatur ex illo ad Gal. 4 Cum autem venit plenitudo temporis misit deus filium suum, &c. Hæc autem temporis plenitudo quid designat aliud, quam tempus diuino cõsilio determinatum? Ergo non antea verbũ carnem assumpsit, quam adueniret tempus illud, quod fuerat per diuinum consilium dispositum: atque adeo patres antiqui non meruerunt neque de condigno, neque de congruo accelerationem incarnationis Christi, in hoc priori sensu acceptam.

Ex quo sequitur, quod simpliciter & absolute negãdum est, patres antiquos meruisse accelerationem incarnationis Christi. Quoniam acceleratio incarnationis, si proprie & ad rigorem sermonis sumatur, primum sensum a nobis expositum reddit. Acceleratio enim secundum nominis proprietatem, designat, quod res citius fiat, quam alias esset facienda.

Secunda Conclusio.

Si acceleratio incarnationis in posteriori sensu sumatur, cum aliqua probabilitate dici potest patres antiquos meruisse incarnationis Christi accelerationem, sed multo probabilius oppositum asseritur.

Prima

Prima pars conclusionis probatur argumento primo ex propositis a principio dubij. Et præterea probatur quoniam argumenta quæ ex aduerso obiiciuntur habere possunt apparentem solutionem.

Secunda pars conclusionis probatur. Primo. Decretum de incarnatione Christi futura fuit actus diuinæ prædestinationis Christi, sed prædestinatio cum sit pars perfectissima diuinæ prouidentiæ disponit omnia quoad singulares etiam circũstantias, tẽporis & loci &c. Ergo in illo decreto diuino de Christi incarnatione futura, quod ante præuisionem meritorum antiquorum patrum præintelligitur, dispositum fuit non solum de substantia incarnationis, sed etiam de tempore determinato in quo erat futura: atque adeo cum hoc diuinum decretum sit pænitus immutabile, patres antiqui nequaquam meruerunt: vt Christi domini acceleraretur incarnatio.

Secundo probatur, Merita patrum antiquorum præuisa in Dei æternitate fuerunt vt in christi meritis fundata, sed hoc verum esse non potest, si contraria sententia vera est: ergo: &c. Maior est fidei catholicæ veritas, vti superius ex c. 4. actorum ostendi Et probatur minor. Non potuerunt in diuina præscientia præuideri Christi merita in aliquo rationis signo ante præuisionem meritorum patrum, si vera est sententia contraria: Ergo. &c. Probo minorem. Christi merita non potuerunt præuideri in æternitate nisi quatenus cognoscebantur vt existentia in aliqua determinata temporis differentia. Sed iuxta contrariam sententiam merita Christi non potuerunt præcognosci vt existentia in aliquo determinato tempore ante præuisionẽ meritorum patrum: quoniam ait ista sententia, deum non designasse determinatum tempus incarnationi Christi, nisi post præuisa patrũ merita: ergo patres antiqui non meruentur determinationem tempo ris, in quo futura erat incarnatio Christi.

Posset huic argumento dici, quod vt patrum merita inniterentur meritis Christi, non fuit necesse vt merita christi præuiderentur vt existentia in aliqua temporis differentia, sed satis fuerit quod præcognoscerentur adeo vt infalibiliter euentura, non determinando in hoc vel in illo tempore. Contra hoc sic arguitur, Patrũ merita initebantur meritis Christi non in communi nec in confuso consideratis, sed determinate & indiuiduo, initebantur enim passioni Christi præuisæ pro vt futura erat sub Pontio Pilato cum omnibus singularibus circunstantiis, quibus fuit ornata: ergo præsupponebant merita Christi incerto & determinato tempore futura sub reliquis singularibus positam circunstantiis, quę adeorum spectabant indiuiduationem. Probatur consequentia. Quoniam circunstantia temporis est vnum ex necessario requisitis ad indiuiduationem operis meritorij.

Secundo

Secundo impugnatur illa solutio. Ex ea sequitur, quod patres anti qui simpliciter meruerunt incarnationem Christi Domini, ita quod non esset homo, nisi præcesserint ipsa patrum merita. Consequens nõ admittetur à theologis: Ergo. Probatur sequella. Filius dei non veniret quandiu non diffiniretur a deo certũ & determinatum tempus in quo erat futurus, & oppositum diceretur improbabiliter. Sed iuxta illam solutionem diffinitio determinati temporis presupponebat patrum merita: Ergo patres simpliciter meruerũt, vt Dei filius veniret in mundum: ita quod si non extarent eorum merita, nunquam de facto Verbum fieret caro.

Duæ propositæ conclusiones intelligendæ sunt tam de merito congrui, quam de merito cõdigni, nam eadem ratio est de vtroque merito quod attinet ad has conclusiones, vt constat ex rationibus factis in earum probationem. Verum est, multo certiores esse has conclusiones si de merito condigni intelligantur.

Tertia Conclusio.

Improbabiliter asseritur patres antiquos meruisse de condigno incarnationem Christi domini quoad secundum eius effectum, scilicet, apertionem regni cælestis. Statuitur ista conclusio contra Alex. Alens. & contra. S. BonaEt. præsertin contra. S. Bonau. qui meritum de condigno comparatione ad hunc. effectum in patrum operibus agnouit. Probatur primo, totum opus nostræ redemptionis a christo domino operatum fuit ex liberalissima dei misericordia, omni nostra iustitia de medio seclusa, iuxta illud Paul. ad Titum. cap. 3. non ex operibus iustitię quæ fecimus nos, sed secũndum misericordiam suam saluos nos fecit. Sed apertio regni cælestis pertinet ad opus nostræ redemptionis tanquã vnum ex potissimis eius operibus: Ergo fuit ex liberalissima dei misericordia. Atque adeo improbabiliter asseritur, quod patres antiqui meruerint de condigno hunc effectum, quoniam meritum de condigno est meritum de iustitia.

Hoc argumentum nullam potest aliam solutionem habere, nisi q̃ merita patrum quæ de condigno meruerunt hunc effectum, innitebantur incarnationi christi domini, prout fuit causa primi effectus, nimirum, iustificationis & renouationis per gratiam, & ex consequenti tota iustitia quę inerat meritis patrum reducebatur ad liberalitatem & misericordiã dei, qua deus fuit vsus nobiscum, dando nobis filium suum, vt causam primi effectus incarnationis eius. Ad eum modum quo nostra merita, quibus meremur gloriam, reducuntur ad misericordiam dei, qua liberaliter nobis confert primam gratiam. Et id circo sicut gloria quæ correspondet meritis nostris de condigno,

solet

solet appellari gratia, iuxta illud Paul. ad Rom. 6. Gratia dei vita æterna, eo quod tota iustitia & condignitas meritorum fundatur in gratia & misericordia dei: ita apertio regni cælestis dicitur proprie opus diuinæ misecicordiæ, quamuis respondeat patrum meritis de condigno, eo quod eorum condignitas & iustitia innitebatur diuinæ misericordiæ.

Ista solutio vtcumque effugit vim argumenti, & sufficiens est vt eximat sententiam contrariam ab omni erroris periculo: sed nihilominus non apparet simpliciter sufficiens, vt illa sententia sit probabilis.

Arguitur primo contra illam. Non apparet probabile, quod opus nostræ redemptionis in aliquo potissimo eius effectu, qualis est apertio ianuæ regni cælestis, ita sit opus iustitiæ, sicut est glorificatio iustorum. Etenim iustificatio simpliciter in sacris literis 1. ad Timoth. 4. & apud sanctos Patres appellatur merces & corona iustitię. At opus redemptionis nostrę, semper appellatur in sacris literis absque vlla distinctione primi effectus, & secundi effectus, opus misericordiæ, vt cõstat ex testimonio citato ad Titum 3. & Rom. 5. donum vocatur & gratia, & nusquam appellatur opus iustitiæ: ergo.

Secundo arguitur contra candem solutionem. Apertio regni cęlestis necessaria & infallibili consequutione fuit consequuta mortem, & passionem Christi, in qua Christus sanguinem suum obtulit exuberantissimũ pretiũ nostræ redẽptionis: sed nulla merita de condigno præcesserunt in præuisione diuina mortẽ & passionem Christi domini. Etenim tota sacra scriptura mortem Christi ad solam dei gratiam & misericordiam reducit, iuxta illud Rom. 9. Commendat deus charitatem suam in nobis, idest, suam misericordiam & gratiam. Cum enim peccatores essemus secundum tempus Christus pro nobis mortuus est: Ergo apertionem regni cælestis nulla præcesserunt merita de condigno in præuisione diuina. Maior est certissima veritas, & colligitur ex eo quod in Christi domini passione velum templi scissum est in duas partes, etenim eiusmodi veli scissura designauit apertionem ianuæ regni cęlestis, sicut & ipsum velum operiens tabernaculum significabat nondum esse apertam & propalatam sanctorum viam, vt inquit Apost. ad Hebr. cap. 9.

Confirmatur, vt Christus mereretur nobis perfectam peccatorum remissionem & quoad culpam & quoad pœnam, nulla præcesserunt merita de condigno ex parte nostra. alias enim non gratis & misericorditer essent nobis condonata peccata per Christum quod est hæresis: sed apertio regni cælestis pertinet ad remissionem peccatorum, pertinet enim ad remissionem pœnæ damni, imo est ipsa remissio huius pœnæ damni: ergo &c.

Vltimo probatur conclusio. Mereri de condigno, vt deus toto

generi humano aperiret portam cœlestem, solum pertinet ad illum qui est præditus gratia capitis, quæ est gratia virtualiter vniuersalis & communis. Sed solus Christus præditus fuit gratia capitis, & oĩs alia gratia quantacũq. sit, est gratia personalis: ergo mereri de condigno apertionẽ ianuæ regni cœlestis ad solum Christum pertinuit. Maior patet. Apertio ianuæ cęlestis est bonum cõmune toti generi humano: Ergo non potest esse effectus neq. inesse physico, neq. inesse morali gratię personalis, sed gratiæ capitis dumtaxat, cuius est proprium influere in omnia membra corporis mystici. Hoc argumentum est efficacissimum, & conuincit improbabilitatis oppositum sententiam.

Quarta Conclusio.

Patres antiquæ legis meruerunt de congruo incarnationem Christi domini, & quoad substantiam, & quoad tempus. & quoad eius effectus, & quoad omnes ipsius circumstantias. Hanc conclusionem docet S. Th. 3, p, q. 2, art. 11. & expressis in 3. d. 4. q. 3. & consentiunt vniuersi eius discipuli in citatis locis. Et probatur, incarnatio Christi cũ fuerit posterior tempore patribus antiquis, potuit cadere sub ratione meriti illorum: & in operibus iustis sanctorum patrum, in eorũq. orationibus & clamoribus assiduis, quibus deum deprecabátur pro isto beneficio supremo, reperiebatur magna congruitas, vt acceptarentur adeo: erat enim valde congruum, vt Deus exaudiret clamores amicorum suorum, & eorum obsequia acceptaret vt sibi gratissima: Ergo rationi consentit, patres antiquæ legis meruisse de cõgruo Christi domini incarnationem.

Sed est argumentum contra hanc conclusionem. Ex illa sequitur, quod opus nostræ redemptionis non fuit ex summa gratia & misericordia Dei. Consequens non continet sanam doctrinam, vt constat ex dictis conclusione præcedenti ergo. Probatur sequella. Meritum de congruo importat aliqualem rationem iustitiæ: alias enim improprissime appellaretur meritum, etenim meritum dicit respectum ad præmium & mercedem. Pręmium autem & merces denotat retributionem debitam ex aliquali iustitia. Ergo si antiqui patres meruerũt de congruo incarnationem Christi, aliqua ratio iustitiæ constituenda est ex parte hominũ, vt hoc beneficium incarnationis Christi adeo suscipierent, & ex consequenti non fuit summe gratuitum & liberale.

Et confirmatur, quamplures grauissimi theologi in materia de gratia, hac ratione mouentur potissimum ad negandum meritum de congruo respectu primę gratiæ. Quoniam, inquiunt, si admittimus eiusmodi meritum, ex necessitate tenemur admittere primam gratiam non conferri summe gratis, sed admisceri in eius collatione aliquã

ra-

rationem iustitiæ: Ergo similiter in præsentia si respectu incarnationis Christi constituimus aliquod meritum de congruo, tenemur admittere hoc beneficium non fuisse collatum ex summa gratia & liberalitate Dei.

Ad argumentum negatur sequella, pro cuius intelligētia, & explicatione quartæ conclusionis Notandum est primo, quod inter meritum de condigno, & meritum de congruo duæ potissimum versantur differentiæ ad quas quædam aliæ reducuntur.

Prima est, quod meritum de condigno induit rationem iustitiæ apud Deum imperfectę tamen, vtpote fundatæ in gratia & misericordia Dei. Meritum vero de congruo nullum induit meritum ex iustitia, sed tantū est amicabile debitū: regulatur enim istud meritū non per leges iustitiæ. Sed per leges amicitiæ secundū quas cōgruum est & maxime decens, quod amicus suum amicum exaudiat, eiusque opera & offitia sibi grata habeat, & propter ipsa moueatur ad aliquid faciendum. Ad hanc differentiā reducitur qood meritū de cōdigno habet infallibilem effectum apud deum, meritum aūt de congruo non itē, vt dicunt sancti. Quoniam lex amicitiæ non est adeo stricta atq. lex iustitiæ: non enim postulat lex amicitiæ, vt amicus semper & in omnibus suum amicum exaudiat.

Ex hac prima differentia sequitur, quod inter peccatorem existentem in mortali, & Deum nequit reperiri meritum de congruo. Patet, nam inter huiusmodi peccatorem & Deum non constat vera amicitia: ergo neque meritum inducens debitum amicabile, quale est meritum de congruo. Fateor quidem congruum esse, vt deus exaudiat peccatorem supplicantem & deprecātem pro uenia. Verum hęc congruitas tota se tenet ex parte diuinæ misericordiæ, cuius propriū est misereri & parcere. Et nullo modo se tenet ex parte peccatoris, qui quamdiu in mortali existit nihil præter infernum apud Deum meretur, vt inquit Aug. quid merebaris peccator, quid merebaris nisi infernum? Meritum autem de congruo postulat, vt congruitas teneat se ex parre vtriusq. extremi: Et hominis operantis ac merentis, & dei præmiantis.

Secunda differentia est, quod ad meritum de condigno requiruntur tria. Primum quod operans sit in gratia & amicitia dei. Secundum, quod operatio vel formaliter, vel virtualiter, vel saltem habitualiter fiat propter deum summe dilectum. Tertium, quod ex inclinatione gratiæ & charitatis dirigatur in illud bonum & præmium, q̄ mereretur. Neque est satis, quod dirigatur in istud bonū ex sola libertate liberi arbitrij operantis. De duobus autē primis requisitis nulla esse potest dubitatio. Probatur autem tertiū requisitū. Quoniā si operatio dirigatur in præmium supernaturale non ex inclinatione gra-

tię & charitatis, sed ex sola naturali libertate operãtis. Sequiturq; talis operatio nõ sit oĩno ꝓportionata supernaturali præmio, neq. deo supernaturali præmianti. Et ex cõsequenti nõ habet omnimodã dignitatem ad illud præmium, neque illud meretur de condigno. Patet sequella. Præmium, vt supponimus, est simpliciter & vndequaque supersnaturale. At eiusmodi operatio quamuis sit supernaturalis secundum substantiam, est tamen naturalis quantum ad directionẽ qua dirigitur in illud præmium: Ergo non est illi sufficienter proportionata.

Ad meritum autem de congruo necessariæ sunt & sufficiunt duæ primæ conditiones, imo tertia non debẽt adesse, quoniam si adsit iã non erit meritum congrui, sed condigni. Itaque ad meritum de congruo requiritur, quod operatio in qua consistit meritũ, nõ dirigatur in præmium ex inclinatione gratiæ & charitatis, sed ex sola libertate operantis, qui pro suo arbitratu refert talem operationem in illud præmium, ad quod ipsa operatio, prout procedit a gratia & charitate, nullam ex semetipsa relationem habet, & in hoc consistit congruitas quod Deus acceptet huiusmodi operationem, tanquam meritum illius præmii, non propter condignitatem perfectam quam operatio habet cum illo præmio, quia reuera non habet, sed quia est opus bonum factum propter Deum, & procedens ab amico Dei.

Hęc doctrina colligitur ex S. Tho. 12. q. 114. a. 3. Ex qua sequitur patres antiquæ legis non meruisse de condigno incarnationem Christi, meruisse tamen illam de congruo. Pro quo aduertendum est, quod gratia cuiuscumque iusti, vno excepto Christo, qua ratione est gratia & forma supernaturalis ordinis, & ex intrinseca inclinatione sua refert suas operationes in præmium supernaturale, nimirum, in vitam æternam, iuxta illud Ioan. 4. fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, Vbi loquebatur Christus de spiritu gratię quem accipiunt homines iusti. Quatenus vero est gratia particularis & personalis non refert operationes in pręmium, & in bonum commune multis, sed in præmium & bonum particulare ipsius operantis, in quo differt a gratia capitis, qualis est gratia Christi domini, quia hæc gratia, cum sit virtualiter communis & vniuersalis, ex sua inclinatione & natura refert operationes in bonum commune totius ecclesię. Tunc ergo dico, quod cum gratia collata patribus antiquis esset gratia personalis, non referebat ex se ipsa operationes patrum in Christi domini incarnationem, quę erat bonum commune totius generis humani, atque adeo operationes patrum, quantumcumque essent sanctissimæ, nõ valuerunt de condigno mereri Christi domini incarnationem. Cęterum potuerunt illam mere-

mereri de congruo. Quia sancti patres ex libertate propria potuerunt referre suas operationes sanctas in istud bonum impetrandum.

Ad argumentum ergo quod fecimus cōtra quartam conclusionē, neganda est sequella, quoniam vt constat ex dictis, meritum de congruo nullum inducitdebitum ex iustitia. Quod si quęras. Quare ergo appellatur meritum? Respondetur q̄ impropria & lata acceptione meritum vocatur, nō ob aliud nisi quia est operatio in qua reperitur congruitas ad illud præmium, congruitatem habens non solum ex parte Dei & diuinę bonitatis, sed etiā ex parte ipsius operātis, & ex cō sequenti operans præsefert quandā similitudinem merentis, & deus effigiem quandam pręmiantis, & idcirco ipsa operatio habet quandam meriti similitudinem: & ob id appellatur meritum quadam cum impropriętate & latitudine.

Ad confirmationem respondetur, illam rationem communiter vsurpatam a theologis, si primo aspectu consideretur parum habere momenti. Cęterum optimam habet probabilitatem si melius inspiciatur. Etenim cum supponendum sit ex necessitate, quod inter peccatorem existentem in mortali, & ipsum deum, nullum reperiatur meritum amicabile, quia nulla est amicitia peccatoris ad deum, si admittimus in illo reperiri aliquod meritum, virtualiter dicimus tale meritū pertinere ad rationē iustitię. Nam cum non possit regulari per leges amicitię, regulandum erit ex necessitate per legesiustitię Quare merito theologi grauissimi detestantur meritum de congruo in homine peccatore, quia vident sequi istud magnum inconueniēs, nimirum, quod sit constituenda aliqua ratio iustitię in peccatore respectu suę iustificationis & suę primæ gratiæ.

Ex his superest explicata quarta conclusio, circa quam breuiter aduerte, quod licet tantum procedat ista conclusio de patribus Mosaycæ legis, extendenda tamen est ad omnes iustos, etiam legis naturæ: quia cum coguouerint explicite, vel implicite diuinum consilium de incarnatione verbi futura, liberum illis fuit suas operationes sanctas in hunc finem referre, vt impetrarent adeo incarnationis beneficium, quod erat sufficiens, vt illud mererentur de congruo. Verū est tamen quod speciali ratione solent theologi tribuere hoc meritum de congruo patribus legis Mosaycæ, & illis quibus datum est signum circumcisionis, eo quod ijs patribus promissum fuit incarnationis beneficium. Nam cæteris iustis legis naturæ nulla facta fuit promissio incarnationis Christi, vt inquit Paul. ad Roman. 10. dico autem Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis ad confirmandas promissiones patrum, gentes autem super misericordia honorare Deum.

Ad argumenta facta pro prima sententia respondetur. Et ad primum. Dicitur primo, patres antiquos ipsam incarnationis Christi substantiam & desiderasse & petijsse, & ob id dicebatur Christus desiderium collium æternorum. Et desideratus cunctis gentibus. Neque illæ petitiones, de quibus in argumento, aliò tendebant, quã vt Christi incarnationem impetrarent. Secundo respondetur, antiquos patres, cõsiderata miseria, quam patiebantur, desiderasse quidẽ conditionato quodam desiderio accelerationem incarnationis Christi. Sed tandem suum desiderium conformabant diuinæ voluntati, & dispositioni, atque adeo quamuis insinuauerint deo suum condionatum desiderium, non tamen absolute petebant accelerationem incarnationis. Ad eum modum Christus Matth. c. 26. dicebat, Pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Sed continuo addidit: Verumtamen non sicut ego, sed sicut tu vis. Sic intelligenda sunt testimonia adducta in primo argumento.

Ad secundum argumentum posset primo responderi q id quod est principium meriti, si est proprie & formaliter principium influens in ipsum, non potest esse præmium eiusdem meriti, vt efficaciter ostendit secundum nostrum argumentum, quidquid dicat Franciscus a Cartagena in lib. de prædestinatione hominium & angelorũ discursu. 9. vbi iste autor loquitur contra S. Tho. locis citatis, & contra communem sententiam theologorum asserentium, quod id quod est principium meriti, non potest cadere sub merito, & contra manifestam rationem superius in hoc dubio expositam. Cæterum si nõ est proprie principium, sed tantum requisita conditio ad meritum, non inconuenit quod sit præmium eiusdem meriti. Quemadmodum miles strenue pugnans potest mereri a duce equum & arma, quæ fuerunt illi necessaria conditio ad strenue pugnandum. Tunc ergo ad propositum dico quod incarnatio Christi non fuit proprie principiũ illius meriti de congruo, quo patres meruerunt ipsam incarnationem. Sed fuit tantum conditio necessario requisita ad istud meritum.

Pro quo aduertendum est, quod quantum ad hoc idem est iudiciũ ferendum de incarnatione Christi & de gratia collata patribus propter incarnationem Christi & eius merita futura. Etenim incartio principium fuit & causa meritorum antiquorum patrum mediante gratia ipsis collata patribus in virtute christi futuri. Gratia autem quia nõ diregebat, vt diximus, opera patrum ad incarnationem christi impetrandam & merendã, non habebat propriam rationem principij influentis vim meritoriam illis operibus. Sed tantum erat conditio requisita, tenens se ex parte operationis constituens ipsum operantem in gratia & amicitia dei, quæ est conditio prȩrequisita ex

parte subiecti ad meritum de congruo. Et idcirco non inconuenit, q; christi incarnatio ceciderit sub meritis patrum, quamuis hoc modo fuerit eorum principium.

Hæc solutio olim mihi placuit, sed nũc displicet. Primo, quia fal sum supponitur q; gratia sit tantũ conditio requisita ad meritum de congruo, & non sit proprie principium influens in ipsum vim meritoriam. Quod probo. Ad rationem meriti de congruo requiritur formaliter & essentialiter quod opus habeat congruitatem respectu præmiãtis, & pręmij, participatã ex dignitate operantis, vt iam expli cuimus: itaq. tam in merito de congruo quã in merito de cõdigno verum habet id quod dicitur Gen. 4. respexit ad Abel, & ad munera eius, id est, prius quam dominus respiceret dignitatem munerum, respexit ad dignitatem Abelis offerentis munera, quia dignitas munerum in ordine ad meritum oritur ex dignitate offerentis: ergo gratia quæ fuit in patribus antiquis rationem habuit principij influentis valorem meritorium in ipsa opera patrum.

Secundo. Ex illa solutione sequeretur, quod patres antiqui meruerint de congruo non solum Christi incarnationem, sed etiam gratiam illis collatam per Christum, a qua procedebant ipsa opera meritoria. Consequens a nullo theologorum hactenus fuit assertum: ergo. Probatur sequella. Illa gratia, iuxta assignatam, solutionem, non fuit proprie principiũ meritorũ, sed tantũ requisita cõditio: ergo potuit sub illis meritis cadere. Confirmatur, qm̃ vt asserit prędicta solutio, in hac parte idem est iuditium ferendum de incarnatione Christi, & de gratia collata per ipsum: ergo eadẽ est quoad meritũ vtriusq. ratio.

Prætermissa ergo illa solutione. respondetur ad illud argumentũ, Quod Christi domini incarnatio fuit causa, & gratiæ & meritorum in patribus antiquis non prout fuit posita in executione: Nam vt sic fuit posterior tpe. & gratia & meritis patrum. Sed fuit causa gratiæ & meritorum patrum, prout præcessit in diuina dispositione, & præuisione. Nolo dicere quod ipsa incarnatio executioni in tempore nostro mandata non fuerit causa gratię patribus veteris testamenti collatæ, hoc enim salua fide negari minime potest. Sed id assero quod modus, sub quo fuit causa eorum, non est ipsa realis eius executio, sed prout fuit præuisa in dei præscientia, & prout fuit acceptata adeo quasi ex tunc pro nunc. Habuitq. se deus erga antiquos patres ad eũ modum quo se haberet mercator, qui daret merces pro pretio quod certo scit se accepturum non ab eo cui merces tribuit, sed ab alio quẽ scit pro eo infallibiliter soluturũ, a quo tamen non exigit obligationem vel quia absens est, vel alia ex causa, sed scit quod cum venerit & potens erit soluere, & de facto omne soluet debitũ, ab eo cui dat merces, contractum. Etenim non est commentandum, quod dei filius ante in-

 te in-

te incarnationem suam quidquam deo promisserit soluendum, cum incapax tunc esset talis promissionis faciendæ. Sed deus certo sciens verbum futurum esse carnem, & præuidens ingentes eius in sua humanitate futuros thesauros, amoremque ipsius eximium ad homines, ex quo magnum quodcunq. prætium non dubitaret pro eis exsoluere, hac, inquã, certa prætij expectatione, & omnia antiquis patribus peccata dimisit & super naturalia contulit mercimonia gratiam, videlicet, & adoptiuam filiationem multis spiritus sancti donis assotiatam. Vnde exemplum eius qui promisit prætium pro redemptione captiui non in omnibus quadrat, sed in eo solum quod is qui libertatem concedit, non facit nisi expectato futuro prætio, & quod is qui promisit vere dicitur captiuum liberare, quando prætium quod promiserat persoluit, & si multo tempore ante solutionem fuerit liberatus.

Quo supposito dico, quod opera antiquorum non meruerunt incarnationem Christi pro vt in diuina dispositione & præuisione præcessit, id est, non meruerunt quod deus sua diuina dispositione prædiffineret ab æterno incarnationem Christi in tempore futuram. Sed prius secundum rationem prędiffiniuit Christi incarnationem, quã præuideret ipsa patrum merita. At patres antiqui meruerunt de congruo Christi incarnationem quantum ad temporalem eius executionem, nam vt sic fuit posterior eorum meritis. Et non inconuenit q̃ aliquo modo in esse morali, sit effectus meritorũ patrum. Quemadmodum medium habet rationem effectus respectu finis pro vt est in intentione: est autem causa effectiua eiusdem finis, pro ut ponitur in executione. Igitur incarnatio Christi secundum quod fuit causa per modum finis, & gratiæ & meritorum antiquorum patrum, nullo modo fuit prę mium eorundem meritorum.

Sed arguitur contra hanc solutionem dupliciter. Primo incarnatio christi & eius passio, quatenus posita in executione, fuit causa meritoria totius gratię collatę patribus & omnium etiam meritorum ipsorum patrum. Etenim Christus passione sua non solum meruit gratiam conferendam fidelibus noui testamenti. Sed meruit & omnem gratiam conferendam post ipsam mortem, & antea collatam. Vna forsan excepta gratia, scilicet, collata Adæ in statu inocentiæ: ergo incarnatio Christi domini, etiam pro ut fuit posita in executione, nõ potuit cadere sub patrum meritis.

Arguitur secũdo. Incarnatio Christi erat infallibiliter futura ex ordine diuinæ ordinationis & p̃destinationis Christi. Imo erat quodã modo debita mundo ratione promissionis diuinę; ergo etiam si nõ interuenirent merita patrum, incarnatio Christi de facto esset futura. Rursus: ergo impertinenter se habuerunt patrum merita ad incarnationẽ

tione Christi, non autē sunt admittenda merita impertinentia apud deum: ergo, &c.

Ad primum dicitur primo, quod incarnatio Christi quamuis in executione posita fuerit causa meritoria & gratiæ & meritorum patrum, de qua re non vacat in præsentia ad longum differere, satisfuerit dicere, quod sicut is quis soluit pretium quod promissit pro captiui libertate, vere tūc dicitur liberare captiuū etsi iam olim in libertatem fuerit assertus, ita Christus cum exsoluit pretiū, vere antiquos patres redemit & causauit eorum gratiam, quæ libertatem spiritus facit formaliter. Legatur Mag. Sot. in 4. dist. 1. quæst. 2. artic. 3. paulo post principium. Nihilominus tamen quia fuit posterior tempore meritis antiquorū patrū, potuit sub ipsis meritis cadere ex quadam congruitate. Vnde illa doctrina S. Tho. & cōmunis, scilicet, quod id quod est causa meriti non potest cadere sub eodem merito, est limitanda ad id quod taliter est causa meriti, quod est prior ipso, & quod per modum efficientis principij, quod ad suam efficientiam, postulat existentiā actualem, causa est ipsius meriti. Nam si fuerit posterior tempore, relinquitur locus, vt cadat sub merito de congruo: Quamuis fortasis non possit cadere sub merito de condigno. Quem admodum si quis se obligauerit sub signato chyrographo ad dandum centum pro redemptione Petri: quamuis actualis exhibitio illorū centum sit causa moralis redemptionis Petri præcedentis, & libertatis eius, nihilominus poterit cadere sub meritis de congruo ipsus Petri redempti. Itaque Petrus postquam fuerit positus in libertate per obsequia libera, quæ exibet ei qui se adstrinxit dare illa centum, mereretur de congruo actualem exhibitionem illorum, mereturque vt redemptor libentiori animo det, quam alias esset daturus. Ita in præsenti opera bona antiquorum Patrum meruerunt de congruo, vt deus exhiberet de facto beneficiū incarnationis, quod alias exui suæ promissionis ipse ex hibiturus erat, & si per impossibile diuinæ voluntati posset accidere aliqua noua affectio, merebantur illa opera quantum erat ex se ipsis, quod deus libentiori animo conferret mundo hoc benefitium, quam alias illud esset collaturus.

Secundo respondetur, quod incarnatio Christi in executione posita, si sola consideretur non habet rationem causæ meritoriæ gratiæ & meritorum antiquorum patrum, secundum & gratiæ & meritorum substantiam, & secundū eum modum quo præcesserunt in se ipsis. (Nam aliud est de consumatione quam per christum post eius passionem & ressurectionem acceperunt.) Etenim meritum aliquam antecesfsionem debet habere respectu præmij. Vnde incarnatio Christi considerata præcisse vt fuit posita in executione posterius tempore gratia & meritis patrum, non potuit esse caussa meritoria eo

rum fuit autem meritoria eorum causa, quatenus consideratur sub illa præuisione diuina quæ antecessit gratiã & merita patrũ. Quo fit vt in executione posita causa fuerit meritoria gratiæ collatæ patribus secundum eius substantiam, non absolute sumpta, sed prout habuit vim ad implendi promissionem factã patribus, & efficacẽ diuinæ mentis intentionẽ, qua ab æterno statũ fuit vt filius dei in carnẽ veniret, vt pro omniũ peccatis moreretur, omnibusq. mereretur salutẽ, & primam & vltimam: Et quod nullus nisi per Christum gratiam assequeretur. Sicut realis pretii exhibitio in casu suprapositto non aliter censeretur causa moralis redẽptionis Petri, nisi quatenus est complementum necessarium illius obligationis, quæ præcessit Petri redemptionem. Tunc ergo dico ad argumentum, quod patres antiqui meruerunt quidem de congruo incarnationem Christi in executione absolute consideratam, non autem meruerunt illam secundum quod fuit complementum diuinæ præordinationis & promissionis: Nam sicut nõ meruerunt quod præcesserit in intentione dei, sed hoc ex sola dei misericordia & gratia ortum habuit, ita neq. eius exequutionẽ meruerunt sub illa formali ratione, qua fuit completiua promissionis. Vnde patres meruerunt quidem christi incarnationem promissam a deo, sed non vt promissam, namque promissionis implementum formaliter ad eum spectat dumtaxat, ad quem aliqua ratione pertinuit ipsa promissio. Hæc doctrina explicari potest exẽplo ex causa finali desumpto, quod nullatenus erit ineptum, eo ꝙ christi incarnatio ad modum finalis causæ gratiam antiquorum iustorum promeruit. Bene stat ꝙ quis mereatur alicui sanitatem, & tamen ꝙ non mereatur eidem ipsammet sanitatem quatenus in eius præfuit intentione, ipsũ mouens metaphorice & per modũ causæ finalis. Vnde & si sanitas in executione daretur infirmo propter illius hominis merita; non diceretur dari pro meritis ea ratione qua est terminus intentionis & desiderij præcedentis in voluntate infirmi. Quia talis intentio non pertinuit ad merentem, sed per accidẽs se habuit ad ipsum & ad eius merita. Et si quis effectus faceret sanitas prout intenta ab infirmo, non pertineret ad ipsum merentem. Ita in præsentia, quia christi incarnatio fuit causa gratiæ antiquorum prout a deo intenta, hoc non pertinuit ad merita antiquorum patrum: atq. adeo incarnatio Christi pout fuit causa gratiæ & meritorum antiquorum patrum nullo modo fuit ipsorum præmium, neq. de condigno neq. de congruo.

* aliàs, statutum.

* aliàs & effectus quem

Ad secundum respondetur primo ꝙ vt inquit Caiet. in opusculo de fide. c. 9. nihil inconuenit quod id quod est debitũ alicui vno titulo, fiat ei dẽbitũ alio nouo titulo V.c. Christo domino debita erat gloria sui corporis debito quasi naturali propter personalem vnionem naturæ ad verbum: & eadẽ gloria fuit illi debita debito morali propter meri-

merita ipsius Christi. Ita dico in præsenti, quod benefitium incarnationis debitum mundo titulo diuinę promissionis, potuit ei fieri debitum alio nouo titulo, nimirum, propter merita patrum.

Secundo respōdetur, ꝙ quãuis hoc beneficiũ infallibiliter esset futurum ex ui diuinæ præordinationis & promisionis, nihilominus merita patrum non fuerunt impertinentia. Namlicet non fuerint simpliciter necessaria, quia incarnatio Christi non dependebat ex merito patrũ neq. cuiusuis creaturæ, sed ex sola diuina promissione, vt aperte Paul. ad Ro. 3. in illis verbis ait, nunquid incredulitas eorũ fidẽ dei euacuabit? absit. Quorũ planus sensus is est, ꝙ promissio qua deus promissit patribus beneficiũ incarnationis, absoluta fuit omnino im dependens a fide & operibus hominum: sic adeo vt quamuis nullus assentiret deo promittenti, neq. vlla interuenirent patrum merita, diuina promissio suum sortiretur effectum. Id ipsum insinuat ipse. S. Pau. ad ro. 4. ideo ex fide, vt vera esset promissio. Sed tamen patrum merita habuerunt optimam decentiam, vt ex quadẽ congruitate impetrarent adeo illudmet benefitium, quod alias deus exhibiturus erat mũdo ex ui suæ diuine promissionis. Inquare optime actum est cum hominibus & cum tota humana natura, vt aliqualem gloriam posit habere super hoc diuinum benefitium, eo quod puri homines, patres scilicet, antiqui, illud vt cumq. suis operibus meruerint, suisq. orationibus adeo impetrauerint, hactenus de primo argumento.

Ad primam confirmationem iam dictum est, quod patres antiqui nullo modo meruerunt incarnationem, quatenus incarnatio est causa meritorum ipsorum patrum.

Pręterea dicitur, quod inter gratiam & incarnationem Christi, ꝙ attinet ad præsens, est latum discrimen: quoniam gratia vt sit principium & causa meriti. necesse est, quod præexistat in anima merentis. Quia est eorum causa per modum principij efficientis, & formalis. Et ita nullo modo cadere potest sub illo merito, cuius ipsa est causa & principiũ. Incarnatio vero potuit esse causa meritorum antiquorũ patrũ, ad modũ causę finalis, & ob id potuit esse temporeposterior ipsis meritis, atq. adeo potuit aliquo modo sub eisdẽ meritis cadere. Fuitq. proinde causa quasi in genere causæ finalis, & effectus ipsorũ meritorũ quasi in genere causę efficiẽtis, in quo nulla est repugnãtia, & implicatio: & nihilominus potuit esse tẽpore posterior illis, vt fuit de facto, & ex hac parte potuit cadere aliquo modo sub illis meritis.

Ad secundam confirmationem patet solutio ex dictis ad secundum argumentum. Negandum est enim omnino patres antiquos meruisse de congruo suam gratiam, quia non meruerunt incarnationem, quatenus fuit eius causa. Concedi tamen potest quod meruerunt de congruo consumationem suæ gratiæ, & gratiam omnem

collatam fidelibus noui testamenti. Hoc patet quia meruerunt incarnationem secundum quod est posita in executione, sed incarnatio vt sic fuit causa & consumationis gratiæ antiquorum patrum, & omnis gratiæ noui testamenti: Ergo meruerunt etiā consumationē suæ gratiæ, & gratiā noui testamenti, per illam regulam, quidquid est causa causæ est causa causati, &c. Neque vero est inconueniens quod inadæquate antiqui patres suæ gratię consummationem mererētur, itaque meritum terminaretur directe ad incarnationem prout erat totius gratiæ consumatiua in toto humano genere, & quia eorum gratia sub hac vniuersali ratione comprehendebatur, inadęquate sub ijsdem meritis caderet. Secundo respondetur, quod sicut gratia per opera bona potest eam sui consumationem mereri, quæ est per gloriam futura: Gratiam enim mereri vltimam hominis felicitatem, quam gloriam vocamus, non est aliud quam mereri suiipsius consumationem, est namque gloria gratia consumata. Ita nihil repugnat, quod patres olim meruerint suæ gratiæ consumationem directe & ex vi meritorum.

Ad tertium argumentum negatur consequentia, & satis bene responsum est ei inter arguendum. Ad replicam negatur quod patres potuerint mereri de condigno beneficium incarnationis, propter rationem a nobis assignatam circa quartam conclusionem.

Ad confirmationem vltimam, quamplures theologi libenter admittūt, quod per absolutam Dei potentiam patres antiqui potuerūt de condigno mereri Christi domini incarnationem. Quoniam potuit deus peculiari quadam prouidentia dirigere & referre diuina quadam directione merita patrum ad istud bonum commune toti mundo. Qua supposita directione opera patrum essent merita de condigno huius tanti boni. Sed tamen in illo casu opera patrum non haberent ex gratia collata per Christum, quod essent meritoria de condigno incarnationis Christi, sed illud haberent ex peculiari dei prouidentia & ordinatione. Ita soluunt hoc argumentum plerique theologi. Et addunt nonnulli, quod ob id in tali casu, verū interueniret condigni meritum, cui ex iustitia etsi non rigurosa debita esset diuini verbi incarnatio loco præmij, quia promissio dei in tali casu onerosa fuisset, idest, exigens ad sui adimplementum opus aliquod ex parte eius cui fiebat promissio. Vnde tali opere posito insurgeret iustitiæ meritorię ius in operante, quo illi debita fieret promissionis adimpletio. Colliguntq. hanc sententiā ex illo Gen. 22. quod dixit deus Abrahę. Per memetipsum iuraui, dicit dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito tuo propter me, benedicā tibi, & multiplicabo semen tuum, &c. Ex quo loco videtur colligi, quod Abraham facto illo quo voluit Isaac filium suum immolari

deo meruit de condigno benedictionem quam ibi accepit, quę plane benedictio fuit promissio nasciturí Messiæ venturi, velut formalius loquar, promissio nasciturí Messię ex semine ipsius Abrahæ.

Sed breui resolutione rem istam absoluam. & primum assero. Improbabile est, quod antiqui patres aut eorum quispiam de condigno Christi incarnatione meruerint. Patet hoc ex dictis circa 3. concl. Dico præterea secundo, quod neque etiam meruerũt, vt Christus ex eorum descenderet genere, tribu, aut familia. Loquor similiter de merito condigni. Probatur primo, quia hoc meritum non pertinet ad gratiam singularis hominis, cum bonum istud quod merentur, sit bonum vniuersale & commune, ergo, &c. Secundo probatur. Istud bonum est infinitum, & summum, nam licet huiusmodi meritum supposuerit efficacem Dei voluntatẽ de verbo in carnem venturo, at hoc nõ tollit, q̃ familia quæ sibi hoc tantum bonũ suis meritis applicaret, reuera non mereretur summũ, & infinitũ bonum. Quia bonum illud quod Abraham, aut Dauid sibi suæque familia applicaret, est infinitum, & illud sibi ante non erat debitum: ergo faceret suis meritis sibi debitũ infinitum bonum. Sed hoc non potest meritis purę creaturæ competere, quia sunt valoris finiti: ergo, &c. Et id quod hic affertur in contrarium ex 22. c. Genesis, est impertinens ad id, quod probare intẽditur. Etenim ibi non pręcesserat Dei promissio de Messia ex semine Abrahæ nascituro si ipse Abrahã obediuisset deo circa filij sui Isaac immolationem, sed post factum obedientiæ superuenit promissio, Cui deus iusiurandum præmisit, vt non in opere Abrahę, sed in diuino verbo tam grandi iuramento firmento promissionis firmitas poneretur, iuramenti huius magnitudinem & vim penderauit Paul. ad heb. 6. expendãtur loca ex Paul. adducta in solutione ad secundũ huius difficultatis. Ponderandumque valde est, nusquam deum Abrahę dixisse, si feceris rem hanc benedicam tibi, &c. Sed quia fecisti, vt ostẽderet promissionis certitudinem non pendere ex aliquo facto ipsius Abrahę, sed ex solo dei firmissimo verbo tanta iuramenti solennitate confirmato. Quamuis ipsa Abrahæ obedientia occasio fuerit diuinæ promissionis ipsi factæ: sumpsit. n. Deus ex ea promittẽdi occasionẽ.

Dico tertio. Non est improbabile, quod secundum potentiam absolutam dei, patres antiqui potuerint de condigno incarnationem Christi promereri, nimirum, interueniente dei promissione onerosa. Sed oppositum est mihi probabilius, Priorem partem assertionis concedimus multis theologis, ita existimantibus e quorum numero est Mag. Medina 3. p. loco citato. Posterior autem pars probatur. Posita illa dei onerosa promissione, opus præstitum ab eo cui fuisset facta promissio, non esset condignum tanto pręmio, neque vllam ad ipsũ intrinsecam haberet maiorem proportionem quam si promissio nõ

prę-

præcesserat: ergo inter meritum illud & præmiũ nõ alia condignitas & proportio esset, quam quod promiserat deus se daturum tale præmium, sic operanti, sed hac tota condignitas solam facit fidelitatis obligationem, & non iustitiæ, quia non esset condignitas rei ad rem, sed conditionis requisitę ex parte promittentis, adhibitæ ex parte eius cui facta fuerat promissio: Ergo improprijssime asseritur ibi reperiri meritum de condigno, cum talis meriti ratio non ad fidelitatẽ promittentis, sed ad operis meritorij condignitatem, si non taliter, magna tamen ex parte esset referenda. Nã inter rem & rem, puta, inter meritum & præmiũ nulla esset æqualitas, aut æqualitatis proportio, nisi quæ ex ꝑmissione & ordinatione Dei proueniret, quæ extrinseca prorsus esset, & secundum quid. Vnde & solã iustitiæ rationem secundum quid in merito posset constituere.

* aliàs totaliter,

Ex his superest solutum argumentum tertium cum suis confirmationibus, Argumenta vero quæ pro secunda informauimus conclusione ex dictis circa quartam conclusionem poterit theologus facili opera dilluere.

Hæc omnia, quæ de meritis patrum veteris legis tam fuse discussimus applicanda sunt ad solutionem quarti & vltimi argumenti principalis huius secundi dubij. Cuius occasiones isthæc de antiquorum patrum meritis dicta fuere. Igitur ad quartum illud argumentum. Neganda est minor propositio maiori concessa. Eius probationi vtraque antecedentis concessa præmissa negatur consequentia, & ratio differentiæ inter patrum merita quibus Christi incarnationem meruerunt, & meritum illud, quod fingimus in Christo est duplex. Prima, quæ satis est manifesta, in hoc sita est, quod merita patrum fuerunt de congruo dumtaxat, quæ non tam in lege iustitiæ, q̃ in lege amicitiæ fundatur, atque adeo non magnum apparet inconueniens, quod cum id quod est prima merendi radix, primumque principiũ, posterius est ipsis operibus meritorijs, cadat sub ipsarum merito de congruo. Quia totum quod ibi est formaliter ad meriti rationem spectans, non tam in ipsa operum condignitate & ęqualitate quam iustitię ratio & lex postulat, quam in speciali dei beneuolentia fundatur. Et quoniam hæc beneuolentia non tam innititur illi principio, illique primæ merendi radici, nimirum, Christi incarnationi, quam ipsi liberali Dei voluntati, idcirco meritum de congruo non repugnat. quin potius decet quamplurimum ipsam amicitiæ legem. Cæterum meritum Christi esset de condigno, tum, quia cum sit secundum se infinitum in ratione meriti, nihil mereri potest, quod non ex iustitia & ex vi ipsius operis mereatur, atque adeo hoc ipso quod Christi incarnatio sub Christi meriti potestate constitueretur, indueretq. pręmij rationẽ, continuo ipsũ

Chri-

Christi meritum mereretur eā de condigno. Infinitas.n.meriri postulat vt ex perfecta iustitia & exacta mercatur totum id, quod habere possit præmij rationem. Tum ēt, quia si ex congruo tantum Christus suam sequentibus operibus incarnationē mereretur, oporteret dicere, q̄ incarnatio non habuit simpliciter dependentiā ab illis Christi meritis, sed quod absq. vlla dependentia diuinū verbū vnitū fuit humanitati. Et hoc est manifestum, quia cum merita de congruo non inducāt infallibilē acceptationem ex parte præmiantis, nō potuit in eis fundari incarnationis mysteriū quod perpetuū est & firmissimū, ac beneficiū penitus irreuocabile. At lex amicitiæ, ad quam pertinet meritum congrui, nullatenus poscitquod beneficiū iā susceptū, vt ppetuum & irreuocabile respondeat in ratione præmij operibus ipsius tale beneficium possidentis, imo hoc esset impertinens & ociosum. Et quidem officiosa illa amicitiæ opera, quæ beneficiu independēter & irreuocabiliter collatū sequuntur, ad amicabilē quidē gratitudinē sua natura pertinēt, ad meriti autem rationem nequaquam, si ad beneficium susceptum comparentur. Vnde benefitium ipsum materia quidem est gratitudinis, non vero meriti. Quod crediderim verissimū, & si opera sequentia, nō innitarentur ipsi beneficio suscepto.

Secunda differentia quę ex dictiscolligitur ea est, quod si huiusmodi sequens meritum in Christo admittamus, consequenter esset dicēdum, Christum meruisse incarnationem suam, ea ratione qua est ipsius meriti radix & causa: totus namque cuiusuis meriti Christi valor fundatur in gratia vnionis, saltē radicaliter, & si immediate a gratia habituali deriuetur. At patres antiquælegis nō ea rōe christi incarnationē meruerunt, qua fuit cā gratiæ ipsorū, in qua illa fundabantur merita cum omni suo valore, meruerunt quidem Christum prout futurum suæ gratiæ suorūq. meritorū consummatorē, non vero prout ipsammet gratiam, & merita quæ ex ea procedebant quantum ad substantiam causauit. Estq. ad plenam & nunc & superius dictorum intelligentiam aduertendum, quod etsi mente fingamus, verbum absque vlla promissione præcedenti carnem assumpsisse, fateri nihilominus deberemus, quod postquā fuit caro factum, ad ipsum spectabat omnē nostrā gratiam consummare & perficere: eo quod gratia pertinet ad Christum, vt ad primam eius fontem & originem: estque in eo sicut in subiecto adęquato, cui competit quasi per essentiā, vti q.2.a.2. & q.3.a.1. dicebamus. Vnde iure optimo Chrysost. hom.13. in Ioan. Christum fontem gratiarum omnium appellat. Et ob id, inquit, dicitur Ioan. 1. quod gratia & veritas per ipsum facta est: non data, sed facta dicitur, vt ex proprijs Christi denotaretur emanasse. Damus.n. ait Chrisost. quod ab alio accepimus, facimus vero ea quæ in nostra præhabebamus potestate. Ex quo sequitur, quod vt patres vet. testam.

merue-

meruerint Christum & consumatorem totius gratiæ non necesse fuerit, quod diuinam promeruissent de Christo venturo pollicitationẽ, aut eius aduentum, prout fuit diuinæ pollicitationis completiuus, sed satis fuit, quod absolute, & quasi materialiter ipsum promeruerint. Non nego quin promissio de aduentu Christi fuerit necessariò præsupposita ad meritum de congruo veterum patrum. Nam certe illa si mota neque eorum mens ad tanti beneficii desiderium assurgeret, neque eorum opera quidpiam haberent valoris ad tam sublime, tam excellens, tamq. infinitum bonum vlla ratione impetrandũ, aut promerendum. Sed id tantum affirmo, quod eorum merita, licet præsupponerent necessario incarnationis promissionem, non tamen formaliter ex parte præmij respiciebant vt promissam: ita ꝙ mererentur eam qua ratione fuerat a Deo promissa. Nam sicut patres veteres nullatenus mereri potuerint, quod deus filij sui aduentũ eis pro mitteret, ita neque merita ipsorum ad hoc valuere, vt suam deus ipsis adimpleret promissionem, si de ipsa, deq. eius adimplemento formaliter loquamur, & si rem promissam meruerint. Quod satis superq. fuit, vt Chrrstum mererentur tanquam gratiæ consumatorem. Cæterum vt intelligi valeat Christum meruisse gratiam patribus antiquis collatam quantum ad substantialem eius entitatem, & quantum ad formalem effectum, quem ipsis conferebat, vt reuera meruit quando nostra fuit carne indutus, duo fuerunt necessaria: Alterum quod ab æterno præcesserit promissio diuina de incarnatione verbi futura, aut saltem voluntas dei efficax, cuius virtute incarnatio verbi omni cum certitudine & infallibilitate futura esset: ita quod præcognosci possit in æterna dei præscientia, quod Christus infallibiliter exoluturus erat ipsum necessarium nostræ redemptioni pretium. Alterum vero quod verbũ caro fieret, ea formali rõne, vt id quod erat præuisũ in dei præscientia, & diuina prouidentia, efficaci interueniente eius voluntate, dispositũ de humani generis redemptione pretioso Christi sanguine exequenda, debitum acciperet complementũ. Nam alias nulla cum proprietate Chstus passione sua dici potuisset mereri, causareque gratiam illam quæ iam olim præcessarat in veteribus iustis hominibus. Sicut qui post libertatem captiui pro eius redemptione promissum reddit pretium, non ob aliud tunc dicitur moraliter efficere redemptionem captiui iam prius factam, nisi quia dat pretium ex cuius promissione & expectatione pręcesserat ipsa captiui liberatio. Ex quo infero, quod cum patres antiqui, vt dudum dicebam, non meruerint primum Christi aduentum ea formali ratione, qua fuit promissionis diuinę completiuus, aut illius efficacis voluntatis cuius consilio dispositum fuit hoc excellens mysterium, sicut multo minus meruerũt quod Deus vellet ęfficaciter illud beneficium mundo conferre, aut

quod

quod ipsum hominibus promisserit. Idcirco non merere potuerunt Christum prout fuit causa illius gratiæ quæ in ipsis præcessit, & si meruerint eum prout eiusdem gratiæ consumatorem. Ex quo tandē sequitur nostræ solutionis veritas, nimirum, quod non meruerint christi incarnationationem prout fuit radix & principiū eorumdem meritorum. Quia non ipsam meruerunt prout causa fuit gratiæ ipsorum patrum, quantum ad ipsius substantiam, ex qua omnia eorum merita suum omne sortiebantur valorem. Et hæc sufficiant ad illius quarti argumenti solutionē. Verum instat quis contra omnia quæ hactenus diximus. Si Christus suam incarnationem nō meruit, quam tamē antiqui patres promeruerant, sequitur, quod meritum patrum perfectius fuit merito Christi. Consequens non est vllatenus admittendum: ergo, &c. Respondeo quod Christi meritum multis partibus patrum veterum excessit merita. Nam patres de congruo, christus de condigno meruit, illi ex lege amicabili meruerunt, Christus vero ex toto iustitiæ rigore. Contra sequitur, quod saltem ex parte termini, idest, ex parte præmii esset perfectius meritum patrū, quia meruit incarnationem, quam Christi meritum nō attigit. Negatur sequella, quia Christus ob id non meruit suam incarnationem, quia fuit causa omnium eius meritorum, & ita repugnauit ei esse præmiū meritorum eorundem. At potuit Christus applicare sua merita ad incarnationem patris, & de rigore illam meruisset.

Sed vt intelligamus modū loquendi quo hactenus vtebamur asserentes christi incarnationem per modum causæ finalis promeruisse & gratiam & bona opera antiquorum patrum. Duo sunt breuiter aduertenda. Primū est, quod incarnationis christi nomine compræhendimus ipsum Christum & eius opera meritoria, prӕsertim passionem proprijque sanguinis effusionem, quibus totum redemit humanum genus, gratiamq. meruit, & gloriam vniuersis qui iusti sunt fuerunt & erunt. Vnde Christus nō solum dicitur ab origine mūdi incarnatus, sed & agnus occisus. Apoc. c. 13. Secundū est, q̈ cum dicitur christū p̄ modū causӕ finalis meruisse patribus veteribus gratiam, non debet sumi rigurose modus finalis causӕ. Etenim causa finalis præcedit in intentione agentis mouēs ipsū ad sui consecutionem. Itaque finis prӕcedit non quia futurus est, sed vt sit futurus, & iuxta hūc modum mouet, & causat finaliter. Cæteru christi incarnatio nō vt esset futura causabat, aut mouebat (loquimur late de motione) sed quia futura erat. Itaq. prӕuidēs deus eā infallibiliter esse futurā, ipsius intuitu gratiam cōtulit antiqs patrib⁹. Dicitur aūt causare p̄ modū finis, eo q̈ nō fuit causa illius gratiæ ꝓut existēs, q̄ est cōditio causӕ efficiētis, & causalitatis eius, sed ꝓut apprehēsa, & p̄ dei volūtatē, & intentionē accepta. Qui est modus magis ad finalem causā, q̄ ad efficientiā pertinens.

Ad confirmationem vero illi quinto argumento suppositam, quæ de B. Virginis merito procedebat oportet deinceps dicamus. Quam rem Mag. Med. loco citato erudite & fusse prosequitur, & ob id nos difficultatem istam breuiter versabimur. Igitur in illa dubitatione. Num videlicet beatissima Virgo de condigno meruerit esse Christi matrem, Gabriel & Almainus in 3.d.3. partem affirmatiuam tuentur, quibus adhærent quidam doctissimi moderni. Sententiam oppositam docent quamplures alij, existimantes meruisse quidem de congruo, vt assumeretur in Christi domini matrem, non autem de condigno. Et quidam ex ijs auctoribus, inter quos est Mag. Med. existimant oppositum non esse satis tutum in fide, & probant, quoniam si B. Virg. meruit de condigno vt esset Christi mater, sequitur quod meruit de condigno Christi domini incarnationem. Consequens aduersatur fidei catholicæ, qua confitemur incarnationem christi fuisse dei beneficium, summa liberalitate & gratia mundo collatum: ergo, &c. Probatur sequella: nam si meruit se esse christi matrem, meruit ex consequenti quod filius dei assumeret naturam humanam ex purissimis eius sanguinibus, in quo consistit incarnatio filij Dei.

Resondent auctores contrariæ sententiæ, Virg. beatam non meruisse simpliciter & absolute, quod dei filius assumeret carnem humanam: sed supposito decreto diuino, quo deus sua liberali voluntate decreuit, vt verbum fieret caro, beata Virgo meruit de condigno, vt carnem, quam verbum assumpturum erat, ex ipsa susciperet: hoc antem non fuit simpliciter mereri incarnationem, sed dumtaxat secundum quid, quantum ad determinationẽ personę, ex qua verbum carnem assumeret: & ita ad argumentum negant sequellam.

Ista solutio vehementer impugnatur a Mag. Med. & existimo eius argumenta esse adeo efficacia, vt contrariam sententiam reddant parum probabilem, & non tam consentaneam sacris literis & fidei, sicut est sententia ipsius Mag. Med. Verum crediderim, quod illa argumenta possunt habere aliqualem solutionem: & idcirco non efficiunt omnino improbabilem sententiam oppositam, quę poterit defendi salua fide, & absque vllo erroris periculo.

Argumenta, quibus probauimus dubio præcedenti Patres antiquos non de condigno, sed tantum de congro meruisse incarnationis beneficium, fere omnia adduci poterunt ad probandum Virginem beatam tantum de congro meruisse, vt assumeretur in Christi domini matrem. Illud argumentum præcipue est ponderandũ. Quod mereri tantum hoc bonum ad solum infinitum meritum attinere potuit. Quia reuera quod verbum ex beatissima nasceretur Maria, infinitũ fuit bonum: nam fuit ipsummet verbum nascens & natum. Vt autem B. Virgo hoc tantum præmium sibi debitum ex non debito faceret,

merito

merito egebat simpliciter infinito, quale, & quantum solum ipsum Christi meritum esse potuit. Præterea, nulla vero simili ratione dicitur, quod de iustitia meruerit illud tantum, tamque excellens bonū; quod Christi merita de facto non attigere. Nam omnia bona, ad quę Christus sua applicuit merita infra boni huius excellentiā subsistūt.

Tertio loco disputandum succedit in hoc tertio quintę quęstionis articulo ea difficultas quæ & grauissima est, & inter graues theologos magna concertatione exagitatur, num, videlicet, Christus gloriam essentialem animæ suæ meruerit, in qua quæstione simul explicabimus an meruerit habitualem gratiam, & immortalitatem gloriamque corporis, atque ipsam sui nominis exaltationem. Probaturq. primo affirmatiua sententia, nimirum, quod Christus essentialem animæ suæ meruit gloriam. Dubiū tertium artic. tertii.

Primum argumentum desumitur ex illo Esai. 53. pro eo, quod laborauit videbit, & saturabitur, &c. Ecce quemadmodum Propheta visionem, qua Christi anima diuinam intuetur essentiā, labori ipsius Christi tribuit, vt præmium respondens merito: ergo, &c.

Secundum argumentum. Probabile est, quod Christo fuerit collata gratia per propriam ipsius Christi dispositionem, quæ ordine naturæ in genere causę materialis ipsam gratiam precesserit: sicut in iustificatione impij contritio in genere causę dispositiuę & quasi materialis ipsam iustificantem gratiam præcedit. Sed talis dispositio non potuit non esse meritoria, saltem glorię, ad quam Christus fuit acceptatus & admissus: Ergo vera est affirmatiua sentiā. Probatur minor. Illa operatio, saltem vt fuit posterior gratia in genere causę efficientis & formalis, & prout fuit per ipsam gratiam informata, habuit omnia requisita vt esset meritoria glorię. Nam fuit a subiecto omnibus modis grato & gratia vnionis & gratia habituali, fuit supernaturalis operatio glorię proportionata, fuitque prior secundū naturæ ordinē ipsa animę gloriæ, quemadmodū & gratia per quā formabatur prius naturæ ordine fuit animæ Christi collata, quā ei daretur gloria, & præterea prædicta operatio quatenus a gratia procedebat, p se tendebat ad gloriā tanquā ad propriū finem, & ipsi operationi proportionatum. Nam gratia sua natura tendit ad gloriam, omnesque proprias actiones in hunc eundem dirigit finem. Hæ autem conditiones sufficientissimæ sunt ad constituendam rationem meriti. Ergo illa operatio vere fuit meritoria gloriæ. Consulto dixi paulo superius, saltem gloriæ, quoniā licet, si vera est sententia quæ nobis in primo articulo huius quintę quæstionis visa fuit probabilior, nempe, gratiam vnionis, habituali etiam gratia seclusa, sufficere ad meritum, videatur quibusdam necessario consequi dicendum, quod illa supernaturalis Christi operatio, prout fuit dispositio ante-

cedens habitualem gratiam, meruit ipsammet gratiam, hoc tamen vt postea dicemus, certum non est, neque illa consequutio tam est efficax, vt quibusdam visa fuit. Et prætetea illa sententia non est omnibus probata, idcirco in argumento facto supponendo ea quæ sunt omnibus communia, de merito tantum gloriæ loquuti sumus.

Et confirmatur hoc argumentū, ex illa cōi theologorū doctrina, quæ in præsentia non probanda est, sed supponenda, quæ asserit contritionem per quam impius iustificatur, prout est formata per charitatem & gratiam, meritoriam esse gloriæ. Et affirmat cōmunior opinio quod meretur illum eundem gloriæ gradum qui respondet ipsi primæ gratiæ, ad quam ipsa contritio disponit: Ergo eadem prorsus ratione concedendum est, quod illa Christi operatio quatenus in genere formalis causæ, posterior fuit habituali gratia, meritoria fuit eius gloriæ, quæ huic habituali gratiæ respondebat.

Hoc secundum argumentum cum sua confirmatione, quod attinet ad meritum gloriæ, non solum videtur procedere supposita sentētia, quæ docet, datam fuisse Christo gratiam ex propria dispositione ipsā in genere causæ materialis antecedente, sed etiam in alia theologorū sententia, quæ existimat non antecedentem, sed solam concomitantē dispositionem reperiri in Christi sanctificatione. Nam supernaturalis Christi operatio, quatenus ex gratia procedebat, potuit esse prior ordine naturæ quam gloria eidem Christi animæ collata, qui prioritatis ordo sufficit ad constituendum meritum.

Tertium argumentum. Quod in eodem instanti temporis simul sint meritum & præmium, nihil detrahit a ratione meriti: Ergo quod Christus in primo suæ incarnationis instanti gloriam animæ fuerit assequutus, non impedit quo minus ea vere & proprie meruerit, atq. adeo nulla est causa sufficiens ad negandum Christum gloriam suæ animæ meruisse. Consequentia patet quoniam contrariæ sententiæ autores ea ratione tantum negant Christi meritum respectu gloriæ animæ, quia in primo instanti suæ conceptionis Christus fuit beatus. Sed probatur antecedens. In eodem instanti quo homo iustus augmentum gratiæ mereretur, recipit ipsum augmentum, quod libenter admittunt vniuersi theologi, cum de materia meriti hominis iusti in communi loquuntur: ergo verum est antecedens:

Confirmatur. Quia meritum comparatur ad præmium vti causa moralis ad effectum, sed non repugnat quod causa & effectus in eodem instanti incipiant esse, nam in eodem instanti quo Deus creauit solem, ipse illuminauit aerem. Nec inconuenit quod præmium

neque

neque a merente, neque a merito physice producatur, sed ab extrinseco, scilicet, a Deo præmiante. Quoniam Deus cum non a temporis successione in suis operationibus pendeat, in eodem instanti potest conferre præmium, in quo est meritum, vt Sol quo instanti creatus fuit, lumen produxit in aere. Nec etiam quicquam refert quod meritum vt quibusdam placet, neque mihi displicet, comparatur ad præmium, non solum vt causa moralis ad suum effectum, verum etiam vt via ad terminum. Nam in eodem instanti reperiri possunt via & terminus, vt patet in illuminatione diaphani, quæ ,put est mutatio quædam rationem habet viæ ad lumen, & tamen in eodem instanti sunt illuminatio & lumen in diaphano. Similiter vltima dispositio ad formam comparatur ad ipsam vt via ad terminũ: sunt tamen in eodem instãti vltima dispositio & substantialis forma. Constat ergo ex his omnibus non esse contra rationem meriti, quod præmium sit simul cum ipso in eodem instanti, sed quod suffecerit ex parte meriti sola naturę prioritas.

Sed dices forsan, quod licet ad rationem meriti in communi non sit inconueniens vllum, quod præminm simul sit in eodem instanti cum merito, id tamen non est admittendum de præmio vltimo, nimirum, de beatitudine & gloria. Cuius rei eam assignabis rationem, quæ ex S. Thom. doctrina colligitur, videlicet, quod meritum procedit a gratia imperfecta: præmium autem a gratia perfecta & consummata: repugnat autem simul esse in eodem subiecto gratia perfecta & imperfecta. Contra hanc rationem sic argumentor. Sitque quartum principale argumentum. Non inconuenit quod aliquid in eodem instanti perfectum sit & imperfectum, ita vt prius natura sit imperfectum, & posterius natura perfectum. Nam huius rei multa possunt ferri exempla ex mutationibus instantaneis petita. In illuminatione enim prius natura lumen est imperfectum, quam perfectum: prius est enim infieri, quam in facto esse. At res prout est infieri imperfectior est se ipsa, prout est in facto esse. Et simile exemplum habetur in productione instantanea cuiusuis formæ, siue substantialis sit, siue accidentalis. Item contritio iuxta communem theologorum doctrinam in eodem instanti perfecta est & imperfecta, nam prout gratiam in genere causæ materialis antecedit imperfecta est, vtpote in formis, vt autem in genere causæ formalis & efficientis est eadem gratia posterior, perfecta est & formata: ergo non inconuenit dicere Christi gratiam in eodem instanti imperfectam fuisse, & perfectam: ab eaque vt imperfecta processisse meritum, quod ad eandem gratiam, vt perfectam, fuit terminatum, tanquam ad vltimum & maximum præmium.

Con-

Confirmatur. Non poterit facile assignari ab auctoribus sententiæ contrariæ quę nam sit illa imperfectio gratię ad meritum requisita, cui repugnet perfectio eiusdem gratiæ quam per se postulat vltimũ præmium: ergo. Illa asignata solutio voluntaria magis, quam rationabilis apparet. Explico antecedens. Omnis imperfectio requisita ad meritum ex parte gratiæ vel se tenet ex parte ipsius habitus gratiæ, vel ex parte actus per quem meretur vltimum præmium. Sed neutra harum imperfectionũ intrinsecam habet repugnantiam cum perfectione debita vltimo præmio: ergo &c. Probo minorem præmissam. Ex parte gratiæ habitualis nulla alia imperfectio considerari potest, nisi minor eius intensio, sed ad rationem præmij vltimi non per se requiritur maior intensio gratiæ, nam satis probabile est, & forsan verum, quod gratia, quam anima defert cum exit à corpore, non acquirit in patria maiorem sui intensionem habitualem ea quam habuit in via, & si alijs multis perfectionibus exornetur. Similiter ex parte actus siue intellectus siue voluntatis per quem Christus potuit mereri gloriam, nulla imperfectio alia intrinsece pugnans cum perfectione glorię fingi potest, quam quod fuerit Dei cognitio obscura & enigmatica qualis habetur per fidem, & quod ex parte voluntatis esset actus spei, aut amoris dei per cognitionẽ fidei regulatus, sed hi actus imperfecti non fuerunt Christo necessarii ad merendnm gloriam, potuit enim mereri per cognitionem dei ortam ex sciẽtia infusa, quę nullã habet cum beatifica dei uisione repugnantiã, sed potius conuẽtiam. Potuit itidem mereri peractum charitatis regulatum à prædicta cognitione dei per infusam scientiam habita, quiquidem actus charitatis, vt ex primo huius dubij articulo constat, simul esse potest cum actu beatificæ visionis. Denique actus spei formaliter non est omnino necessarius ad meritũ, sed satis fuerit implicita & virtu alis spes, quæ in ipso actu meritorio includitur, vt contingit in actũ, quo homo iustus augmentum gratiæ meretur, qui non habet formalem actum spei respectu illius augmenti gratiæ in eodem instanti conferendi, nam quod quis habet, quid sperat, vt inquit Paul. Ro.8. Ergo nulla imperfectio signabilis est ex parte gratiæ merentis, quæ simul in eodem instanti non compatiatur secum ipsam gloriam, que est vltimum præmium, eiusque omnem perfectionem.

Quintum argumentum. Potuit fieri, quod Christus gloriam animæ suæ meruerit, sed hoc meritum nihil derogat Christi dignitati, quinimo ad eius attinet excellentiam: ergo de facto tribue re debebus Christo istud suæ gloriæ meritum. Consequentia ex communi regula theologorum est manifasta, iuxta cuius præscriptum, ea omnia sunt Christo tribuenda, quæ magis eius dignitatem extollunt. Maior constat ex argumentis factis, quæ si non probant factũ efficaciter,

pro-

probant tamen possibilitaté. Minorem vero probo. Duplex tantũ imperfectio posset fingi proueuire Christo illo merito posito. Altera q. ipsa gloria animæ nõ potuerit esse in Christo in primo suæ cõceptionis momento, atq. adeo quod necessum esset, vt Christus pro aliquo temporis instanti non esset secundum partem superiorem beatus & comprehensor: quod in magnam Christi imperfectionem cederet. Hæc autem imperfectio, ut constat ex duobus argumentis præcedentibus, non necessario infertur ex prædicto Christi merito. Altera q. animæ beatitudo & summa felicitas non esset Christo connaturalis, neque ei fuerit collata ex connaturalitatis debito. Sed nec etiam imperfectio hæc sequitur in Christo illo merito posito. Quod patet, quia nulla est repugnantia, quod vtroque titulo, & connaturalitatis & moralis debiti meritorij fuerit Christo data animæ gloria, sicuti fuit ei collata gloria sui corporis, excellẽsque sui nominis exaltatio. Imo quod hoc duplici titulo Christus habeat animæ suæ gloriã, ad magnam eius pertinet honoris dignitatem. Nam quod ex iure connaturalitatis ei fuerit animæ gloria debita & data, & quod simul ex proprio opere, labore & merito eam habuerit, ad magnam Christi excellentiam pertinet., quod S. Tho. loquens. 3. par. q. 59. de potestate Christi iudiciaria erudite docuit. Et ratio est aperta, quia possidere aliquod magnum bonũ pluribus titulis, & multiplicatis iuribus, præsertim si sint iura diuersarum rationum, possidentis honorem & auctoritatem nullatenus deprimit, quin potius extollit. Quemadmodũ si quispiam Regis filius cui hereditario iure debetur aliqua ciuitas nouũ ius, nouũq. titulum ad eius possessionẽ acquireret per victoriã ex tiranno ciuitatem occupanti reportatam, in magnã gloriam & auctoritatem eius cederet talis ciuitatis possessio, & speciali ratione illa ciuitas in toto regno ad ipsum pertineret, magisq., & non immerito, de illius ciuitatis dominio & possessione gloriaretur princeps, quã de toto Regno sola hereditate comparato. Igitur non est denegandа Christo specialis illa dignitas, quæ ei prouenire potuit ex eo quod gloriam suæ animæ mereretur. Sexto arguitur Christus meruit gloriã sui corporis. Ergo meruit similiter gloriam animæ.

In oppositum est quod in illo nostro antiquo prothotemate habetur Ioan. 1. vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre, vbi expendendum est non dixisse Euangelistam gloriam excellentibus Christi operibus promeritam, sed quasi vnigenito a patre illi datam, idest, quia vnigenitus est Patris. Supponimus probabilem intelligentiam S. August. quod gloriæ nomine Ioãnes ipsam animæ Christi gloriam intellexerit.

In hac dubitatione exponenda diuersæ sunt sententiæ theologorum, quæ, vt nostram statuamus opinionem, necessum fuerit eas breui enu-

ui enumeratione colligere: Prima ergo ſententia in vno extremo affirmat Chriſtum non ſolum gloriam animę ſuæ mereri potuiſſe, verum quod & ipſam de facto meruit. Docuerunt iſtam ſententiam Altiſiodorenſis lib. 3. tract. 1. c. 7. Albert. magnus in 3. diſtinct. 18. a. 4. & 7. Maioris, Giulielmus de Rubione, Baſolis & alij quidam in eadem diſtinctione. Alex. Alenſis 3. part. q. 17. membr. 4. art. 1. ad vltimum, reputat hanc ſententiam probabilem, quamuis contrarię vt probabiliori adhęret. Vnde immerito hic autor aquibusdam S. Th. interpretibus ſolet pro hac ſententia abſolute citari. Huius ſententię autores de gloria tantum loqui videntur vno excepto Alex. de Ales qui de gloria & de gratia hanc ſententiam cenſuit probabilem. Secunda ſententia in alio extremo docet, quod Chriſtus neque de facto meruit. neque vero mereri potuit animæ ſuæ gloriã. Ita docuit Scotus in 3. diſtinct. 18. in quam ſententiam inducitur quia gloria, inquit, animæ Chriſti eſt tam ſublime & excellens bonum, quod ſub nullo merito cadere potuit. Verum quicquid ſit de huius ſententiæ probabilitate, de qua in huius dubitationis diſcurſu dicemus, ratio Scoti eſt impertinens. Quoniam, vt probatum reliquimus, chriſti meritum fuit in ratione meriti ſimpliciter infinitum: atq. adeo ſub eius meritorio valore potuit cadere gloria animæ Chriſti quantacũq. polleat excellentia. Hanc eãdem ſecundam ſententiam docuit Henricus de Gandauo, ſed falſo etiam innititur fundamento, dicit enim fuiſſe impoſſibile quod deus humanitatem aſſumeret, niſi ex vi aſſumptionis gloria communicaretur eius aſſumptę animę. Id autem quod omnino neceſſarium eſt non cadit ſub aliquo merito, neque vero cadere poteſt. Verum ſuperius. q. 1. & 2. probauimus falſum eſſe iſtud Gandauenſis fundamentum; & ꝙ potuit verbum humanitatem in puris naturalibus aſſumere, &, quod non fuerit omnino neceſſaria reſultantia gratiæ & gloriæ in humanitate aſſumpta. Eidẽ ſecundę ſententię fauet Sanctus Thomas 3. par. q. 19. art. 3. & ex eius diſcipulis pleriq. iſti adhęrent ſententiæ. Sed ſunt alię ſententiæ quę inter has duas extremas medium tenent.

Eſt ergo tertia ſententia quæ cum ſecunda docet Chriſtum de facto neque gratiam neque gloriam animę ſuæ meruiſſe, ſed cum ſententia prima fatetur quod potuit mereri Chriſtus gloriã animæ ſuæ. Ita docent S. Bonauentura Ricardus & alij quidem in 3. diſtinct. 18. Quarta ſententia docet cum ſecunda opinione, Chriſtum haud quaquam meruiſſe de facto gloriam animæ ſuę, aſſeritque cum ſententia prima, quod ſi abſolutus ſermo fiat, potuit Chriſtus eſſentialem animæ ſuæ beatitudinem mereri. Et in his duobus conſentit tertiæ opinioni, ſed ab ea tamen differt ſimul & a prima, in eo quod ait chriſtum nullo modo potuiſſe, etiam ſecundam abſolutam dei potentiã,

eſſen-

essentialem animæ gloriam promereri, supposito quod eam habuerit ex primo suæ incarnationis instanti per modum propriæ passionis ex hypostatica vnione deriuatæ, vt eam habuit de facto. Docuit istā sententiam Mag. a Medina, quæ & doctissimis alijs S. Tho. interpretibus non displicet 3.par.q.19.art.3.

Quinta sententia admittit Christum neque gratiam, neque gloriā animæ suæ promeruisse, affirmat tamen quod meruit vtriusque continuationem. Ita docet Gabr. in 3.d.18.

In huius propositæ difficultatis decissionem supponendum est, id quod superius q.1.& 2. explicuimus, & dudum aduersus Henrricum de Gand. aduertimus, fieri potuisse secundum absolutam dei potentiam, quod verbum humanam naturam omni supernaturali ornamēto destitutam sibi hypostatice copularet. De facto tamen id non effecit, sed humanitas a verbo assumpta ab instanti incarnationis excellentissimis gratiæ & gloriæ donis semper fuit exornata. Quæ dona etsi per simplicem resultantiam non emanauerint ex ipsa vnionis gratia, vt in art.2.q.3. multis ostendimus, fuerunt tamen Christo quodam iure cōnaturalitatis debita, eo q naturalis est dei filius. Hoc supposito ad quæstionis propositæ resolutionem accedo, quam sequentibus conclusionibus terminandam fore existimaui.

Prima Conclusio.

Si potentiam Dei absolutā contemplemur potuit Christus & gratiam & essentialem animæ suæ gloriam promereri. Aduersus quartā sententiam præsens statuitur conclusio, quam tamen affirmant cæterarum opinionum auctores, præsertim quod ad gloriam attinet. Nā de gratia, theologi illi qui existimant vnionis gratiam in Christo nō esse sufficiens principium meriti, sed necessariam ei fuisse ad merendum habitualem gratiam, non facile hanc conclusionem concedunt. Et loquentur quidem consequenter, quia primum meriti principium minime potest sub aliquo merito cadere. Verum nobis hæc sententia nō placuit superius in 1.art.huius 1.q. existimauimus enim probabiliorem esse sententiā affirmantem, q gratia vnionis in Christo, aliqua cognitione supernaturali interueniente, sufficientissimum principium fuit ad satisfactionem & meritum. Quo supposito probatur hæc prima conclusio, quoad vtramque sui partem, nimirum, vt procedit de gratia, & de gloria. Potuit verbum humanam assumere naturam absque gratia & gloria cum aliqua cognitione supernaturali ex parte intellectus, quæ vel esset cognitio fidei, vel luminis Prophetici, aut denique infusæ scientiæ. Sed tali casu posito facillimum est intelligere, q Christus & gratiā & gloriam animæ suæ meruerit:

Ergo vera est hæc prima cõclusio. Probatur minor. Illa hypothesi da ia poterat Christus studiosam exercere operationẽ, quã eius voluntas, referret in supernaturalé finem ex aliquo Dei speciali auxilio adiuta, & applicare ad gratiam & gloriã loco præmij suscipiendã, sed talis operaito esset meritoria, & quidem valoris infiniti, quatenus procedebat ab operante infinite grato per gratiam vnionis: Ergo &c. Hæc ratio est manifesta, quę sola proinde sufficiet ad huius conclusionis primę confirmationem.. Verum qui maiorem comprobationẽ postulauerit, recurrat ad argumenta quæ in fronte quæst. pro affirmatiua sententia informauimus, quæ vt minimum conc. istam efficaciter probant.

Sed aduertendum est circa rationem modo factam, & circa ipsam 1. conc. Quod hęc conclusio poterit verificari, etiamsi supponamus quod Christi anima in primo incarnationis instanti, gratiam fuerit & gloriam adepta. Sed tunc necessum erit dicere, quod illa cognitio supernaturalis, quam diximus Christo esse necessariam ad merendũ supernaturale præmium, non poterat procedere a lumine fidei, aut a quouis alio lumine intrinsecam obscuritatem & ineuidentiam habente: repugnat enim obscura & ineuidens cognitio in eodem temporis instanti in eodemque subiecto cum visione Dei faciali & intuitiua, in qua consistit essentialis animę gloria. Quocirca necessaria tũc esset cognitio ex infusa scientia procedens, nam hęc nullam habet cũ visione beatifica incompossibilitatem. Sicque intelligeremus christum & gratiam & gloriam animę mereri, quatenus prius natura quã illi infunderetur gratia & daretur gloria infusum esset eius intellectui scientificum lumen, præstitumque voluntati eius speciale auxilium, quorum principiorum virtute Christus insupernaturalem proditet actionem, qua gratiam & gloriam animæ mereretur. Et cum diuina actio, qua gratiam & gloriam loco pręmii christi animę deus infunderet, non exposcat temporis succesionem, in eodem instanti quo christus mereretur gratiam & gloriam, a Deo pręmiante reciperet.

His quæ nunc diximus non omnes consentiunt theologi: arbitrantur enim nonnulli & hi quidem egregie periti, quod lumen infusæ scientiæ, nisi consequenter se habeat ad lumen gloriæ ad ipsamque beatificam Dei visionem, minime porest euidentem intellectui præstare cognitionem mysteriorũ gratiæ Trinitatis, incarnationis, &c. Ex qua doctrina inferunt contra sententiam nostram, quod illud lumen infusæ scientiæ collatum animę Christi prius natura quam ei lumen glorię infunderetur, non posset facere euidentem supernaturalium mysteriorum notitiam in Christi intellectu, sed ineuidentem & obscuram, quæ cognitio cum non possit esse simul in eodem instãti cum

tia cum beatifica visione, oportet dicamus, quod operatio merito-ria ex tali cognitione proueniens nequiret in eodem instanti esse cũ essentiali gloria animæ Christi, atque adeo necessum fuerit, quod me-ritum Christi præcederet tempore ipsam eius animę gloriam. Et ita præfati theologi resolutorie dicunt, impossibile simpliciter fuisse, quod Christus ipsam animæ suæ mereretur gloriam, & quod eam in primo instanti incarnationis acceperit. Quod tamen de habitua-li gratia non dicunt, quia cognitio ineuidens non ei repugnat.

Cæterum nos aliter existimamus de lumine scientiæ infusę: cense-mus enim illud ex natura sua consequenter se habere ad lumen glo-rię, ad beatificamque visionem (si modo vt quibusdam placet non est idemmet gloriæ lumen) nec enim ad statum viæ lumẽ istud pertinet, in quo statu per fidem, per obscuram enigmaticamque cognitionem ambulamus & non per speciem, vt Paulus 2.cor.5.testatur. Vnde per accidens esset omnino & præter regularem rerum ordinem, quod hu iusmodi infusæ scientiæ lumen prius vel tempore vel natura intelle-ctui conferatur, quàm eidem intellectui infundatur glorie lumen. Et hoc est summopere obseruandum pro hisq. sequenti conc. dicemus Existimo tamẽ quod lumen istud infusæ scientiæ, etsi magnam in sua claritate a beatifica visione perfectionem sumat, non tamen eius cla-ritas essentialiter ab ipsa pendet beatifica visione, ab ipsoque gloriæ lumine. Sed si in intellectu seorsum ponatur, euidentiam ei superna-turalium mysteriorum faciet, non solum in attestante (quæ euidentia forsan non pugnat cum Dei visione) Sed etiam euidentiam a poste-riori ex supernaturalibus effectibus desumptã. Nam ex his effectibus, quorum quidditatiua, imo & forsan comprehensiua cognitio haberi potest extra verbum, oriri valet euidens cognitio mysterij Trinitatis, qua euidentia supposita, facillimum erit euidenter nosse per scientiã infusam reliqua gratij mysteria. Hæc insinuari quidem isto in loco po tuerunt, vt diligens lector eorum examen adhibeat, ad longum autẽ tractari non poterunt: sed eorum disputatio ad proprium locum est reseruanda, scilicet, ad q.10 & 11.3.p. Qua sententia supposita facile inlelligitur nostræ conc. veritas, nimirum, quod in eodem primo chri sti incarnationis instanti, potuit ipse Christus & gratiam & animæ suę gloriam mereri, & vtramque ei loco præmij a deo collatam suscipere.

Nonnulli theologi ex his qui censent habitualem gratiam non fuisse Christo simpliciter necessariam ad merendum, dicunt potuisse Christum mereri ipsam gratiam habitualem, & similiter essentialem gloriam per actionem procedentem ab ipsamet gratia, si in genere causæ dispositiuæ, & materialis eamdem gratiam antecederet, quia a gratia ipsa habituali, in illo naturæ instãti virtutem participaret me-

ritoriã, qua posset mereri habitualem gratiã posterius natura susci piendam. Quæ sententia insinuata etiam fuit a nobis supra q. 4. in quodam argumento pro 2.conc.facto.Et reuera nõ est improbabilis, sed vt verum fatear,multo probabilius est oppositum. Quia de ratione præmii est (miraculis seclusis) ꝙ sit omnino posterius merito,præsertim in genere causę efficientis . Et forsan est insactibile secundum omnẽ potentiã,quod aliqua actio mereatur illud principiũ a quo per se & in rõne meriti procedit effectiue, & quod necessario presupponitur in ipso merente. De quare sufficiant,quę diximus pręcedẽti dubio. Quocirca impossibile apparet, ꝙ Christus habitualẽ suam gratiam ea operatione meruerit, quę ab ipsamet gratia in genere causę effectiuę & formalis procederet. Ista sufficiant pro 1. conc.in quibus nonnulla habentur quæ sequentis conc.probationi quamplurimum referent.

Secunda Conclusio.

Christus de facto non meruit gratiam habitualem,nec essentialem animæ suę gloriam,cuius oppositum existimo parum esse probabile, sed nec erroris nec temeritatis cuiuspiam vllum habere periculũ.Existimo conclusionẽ hanc quoad eius primã partẽ, quę affirmat christũ nec gratiam,nec gloriam meruisse,vniuersis fere nouioribus theologis esse probatam,quam cum magistro in 3.d.18.& cum S.Tho.in loco circa 2.sententiam citato docuerunt fere oẽs antiqui theologi grauioris pręsertim authoritatis,illis exceptis,quos pro 1.opinione retulimus.Probaturq. hæc primę cõc.pars.Et principio,ne quidpiã in nostra doctrina cõfusionis misceatur , ꝓbãda est quatenus de gratia habituali ꝓcedit.Oĩs christi operatio & præsertim illa prima,quã ingrediens in mũdũ habuit,& qua testãte Pau.ad heb.10. Christus nos sanctificauit,ꝓcessit ex virtute charitatis,ex alijsq.infusis virtutibꝰ humilitatis,obediẽtię,religionis,&c.sed hę virtutes ex natura ordinis gratiæ,& magnis semotis miraculis.habitualẽ gratiã in subiecto pręsupponunt,eo ꝙ gratia est prima earum radix,& comparatur ad ipsas vti essentia ad proprias passiones naturalesq.potẽtias:ergo oĩs Christi supernaturalis & meritoria operatio pręsupposuit gratiam habitualẽ, ex qua tanquam ex prima radice effectiua processit, & ex cõsequenti nõ potuit esse meritoria primæ gratiæ, iuxta eaq.circa finẽ præcedentis cõc. dicebamus. Cõsequẽtia negari nequit,& minor a grauissimis suscipitur theologis cum S.Th.1.2.q.110.a.3.maior vero probatur. Omnis operatio animæ christi fuit perfecta, imo perfectissima in suo genere : Ergo supernaturalis operatio & præsertim illa prima , quæ fuit quasi radix totius meriti christi, processit ex supernaturalibus virtutibus ipsius animę Christi infusis. Probatur consequentia (nam

ante-

antecedens iniuriosus esset Christo, eiusque dignitati) qui negaret. Operatio supernaturalis, quæ nō procedit ex habitu infuso in operāte potentia residente, imperfecta est, perfectio enim operationis requi-rit, vt potentia operetur per formam sibi intrinsecam: alias enim non operabitur modo sibi connaturali, & proportionato, sed quasi ab extrinseco: Atque adeo eius operatio non potuit non esse im-perfecta: Ergo, &c. Confirmatur. Voluntas Christi humana non potuit viribus naturæ in actum supernaturalis dilectionis dei prodi-re, quod secundum fidei doctrinā debet esse nobis certissimum, nec vero ex sola gratia vnionis vim habuit ad eliciendum huiumodi cha ritatis actum, vt in 1. art. huius quęst. ostendimus. Ergo necessarium illi fuit supernaturale aliquod principium, vt se in prædictum actum exereret. Hoc autem principium, si non fuit habitus charitatis huma-næ Christi voluntati infusus, debuit esse speciale auxiliū supernatura-le. Sed operatio voluntatis ex huiusmodi prouenìens auxilio, nequit esse in suo genere, in suaque specie perfecta, quoniam auxilium istud non habet rationem principij effectiui pure intrinsici, admodum for-mæ actuātis & perficientis voluntatem, vt a seipsa operetur, sed potius operatur vt ab extrinseco mota, & per modum instrumenti dei ipsam speciali suo auxilio mouentis. Auxilium namq. actuale non est aliud quam motio quædam supernaturalis dei, in voluntate operante susce pta: ergo vt operatio Christi meritoria perfecta fuerit necessum om-nino fuit, quod ex habitu chariratis infuso procederet.

Secundo ꝓbatur. Gratia habitualis immediatiorē habuit habitudi nem ad Christi animā, quā omnis operatio intellectus aut voluntatis Christi: Ergo prius ordine naturę habitualis gratia infusa fuit animę Christi, quam ipsa anima in operationem aliquam supernaturalem prodijsset: & ex consequenti cum meritum, vt sæpe diximus, nequeat esse posterius pręmio, fateri tenemur gratiam, absque vllo merito fuis se christo collatam. Consequentia est manifesta. Quia illud prius or dine temporis conuenire debuit christi animæ, quæ immediationem ad eam habitudinem habuit ex vi hypostatice vnionis. Antecedens vero constat ex dictis a nobis q. 1. art. 2. nam ex illius artic. doctrina manifestum fiet legenti, quod gratia habitualis vel fuit propria pas-sio hypostaticæ vnionis, per modumq. propriæ passionis simplici e-manatione resultauit, vt graues fatentur theologi, vel vt nobis magis probatum fuit, non per simplicem resultantiam emanauit, sed noua Dei actione fuit infusa, admodum tamen proprietatis naturalis, eo quod fuit ei debita connaturali iure, ratione hypostaticę vnionis. Ex hac immediata gratiæ ad christi animam habitudine probauimus in 1. art. illius 2. q. nullam pręcessisse operationem dispositiuā in chri-sti anima ad eius habitualem gratiam. Et quamuis huiusmodi admit

teremus

teremur dispositionem ordine naturæ, & priorem ipsa gratia in genere causæ materialis, concedendum esset nihilominus, gratiam priorẽ esse eadem operatione in genere causę efficientis & formalis, ac proinde fatendum est, talem operationem nullatenus fuisse ipsius gratiæ meritoriam. Iuxta ea quę circa finem primæ conclusionis dicebamus. Neque relinquitur locus solutioni, quam posset quis adhibere asserens, operationem istam non ab ipsa procedere habituali gratia, sed ab auxilio speciali, atque adeo in nullo genere causę gratiam habitualem fuisse in christi anima præsuppositã. Huic, inquam, solutioni non est locus, eo quod præsupponimus ex superius dictis satis probatum, quod gratia habitualis simpliciter est immediatior animæ christi quam quęlibet operatio, vnde saltem in genere causę formalis debet præcedere ipsam operationem.

Hac eadẽ ratione fit manifestum, quod non solum illa prima christi operatio non fuit habitualis gratiæ meritoria, verum quod nec etiam meruit virtutes supernaturales infusas. caritatem religionẽ &c. Quoniam virtutes istæ immediatiorem habent ad christi animam habitudinem, quã quælibet supernaturalis Christi operatio. Etenim facultas operandi supernaturaliter & consentanee ad naturam gratiæ, quam facultatem virtutes præstant, prius pertinet ad potentias animæ Christi quam ipsa supernaturalis operatio, nam actus primus immediatius pertinet ad operatiuam potentiam quam actus secundus. Ergo supernaturales Christi operationes per se & ex natura rei præsupposuerunt in Christi anima virtutes infusas: supposito ꝙ tam virtutes infusæ quam eius actiones sint Christi animæ connaturales, vt in hac ratione supponimus. Itaque is fuit connaturalitatis & cõsecutionis ordo inter supernaturales Christi animæ perfectiones, ꝙ ex ipsa vnionis gratia quæ fuit prima omnium supernaturalium perfectionum radix, immediate oriebatur connaturalitatis habitudo in Christi animæ ad habitualẽ gratiã, vt ad formã perfectiuã & eleuatiuam essentiæ ipsius animæ ad supernaturalem finem & ordinem. Ex gratia vero habituali in essentia animæ Christi suscepta tamquam ex proxima & formaliori radice consequutæ fuerunt in potentijs ipsius animæ super naturales infusæ virtutes. Ex quibus tandem processerunt supernaturales & meritorie christi actiones. Hunc ordinem inuertere quidem potuit deus sua vtens infinita potentia, ob quam dei potestatem concedi debet prima nostra præcedens conc. verum ꝙ de facto hac absoluta & infinita potestate vsus nõ fuerit, nulli sapienti poterit esse dubium. Cum deus nisi magna & vrgens causa extiterit, suauiter vniuersa disponat, & iuxta modum ipsis rebus proportionatum. Quæ vrgens fuerit causa propter quã deus illũ ordinẽ gratiæ vnionis connaturalem immutauerit, assignare erit dificillimũ. Quia

seuera nulla extat.

Probatur deinde eadem conclusionis pars quatenus de gloria procedit. Lumen gloriæ immediatiorem habuit habitudinem ad Christi animam, quamquæuis ipsius animæ supernaturalis operatio. Ergo Christus accepit lumen glorię absque aliqua interueniente operatione, atque adeo sine proprio merito. Euidens est consequentia quatenus defacto & de potentia ordinaria procedit, vt ex dictis constat. Antecedens vero patet ex ratione quam pauloante fecimus ad probandum christi animam accepisse gratiam sine meritis. Etenim gloriæ lumen neq. minorem ad gratiam neque remotiorem sortitur habitudinem, quam caritas & cętere supernaturales virtutes, imo prima virtus seu primus habitus, qui competit gratiæ secundum suam naturam, est lumen gloriæ, sicut visio beataquæ est propria luminis gloriæ operatio, est potissima gratiæ consumatio & perfectio. Nam licet in puro viatore, inquo gratia impefectum habet statum, prima virtus quæ ex eius sequitur essentia, sit lumen fidei, at hoc per accidẽs est gratiæ, ex imperfectioneq. status prouenit: In Christo autem inquo gratia est tanquam in suo pręcipuo, imo & adequato subiecto, ac proinde sibi magis cõnaturali, iuxta superius dicta q.2. nõ debet considerari in statu imperfecto, sed potius perfectissimo, suæq. naturæ magis proportionato, & inquo ipsa gratiæ vis & potestas explicetur perfecte, & secundum modum sibi magis connaturalem. Ergo ex ipsa Christi gratia primo & immediate absque vlla interueniente actione, resultauit in intellectu Christi gloriæ lumen, atque adeo absque vllo merito Christus lumen obtinuit beatificũm, & ipsam proinde essentialem animæ beatitudinem.

Probatur secundo. Omne Christi meritũ habuit ortum ex essentiali gloria animæ. Ergo ipsa gloria non fuit pręmium alicuius Christi meriti. Hæc consequentia manifestissima est ex his quæ sępe repetiuimus & inculcauimus, nimirum, quod meriti principium nullatenus potest sub ipso merito cadere. Antecedens vero probatur. Prima operatio quam habuit Christus exparte intellectus, inqua potuerit totũ eius meritum fundari, fuit visio beatifica: quod sic ostendo. Non fuit actus fidei nec alia quęcunque ineuidens & obscura dei cognitio, nã cum tali dei cognitione non sepoterat compati ipsa essentialis animæ gloria, quam supponimus datam fuisse Christi animæ in primo incarnationis instanti: Nec vero fuit cognitio dei habita per scientiã infusam, quoniam huiusmodi sciẽtia, vt explicauimus circa præcedẽtem conc. per se consequitur lumen gloriæ & visionem beatam: nec potuit vllatenus precedere naturę prioritate, nisi deus connaturalem rerum ordinem absoluta sua potentia immutasset, quam immutationem sine vrgenti causa sapientiores theologi non admittent. Ergo

est

necessum fuit, vt prima operatio esset visio dei clara et facialis. Dicet quispiam. Ipsa dei visio, prout est principium dilectionis dei cum respectu ad creaturas, potuit esse principium meriti sui ipsius, prout est principium amoris dei vt est in se ipso summum bonum, omni respectu ad creaturas secluso, sed visio dei clara hac posteriori ratione cõsiderata essentialis est animæ gloria. Ergo formaliter gloria animæ potuit cadere sub merito Christ.

Respondetur primo, quod hæc solutio & obiectio vt plurimũm procedit de potentia dei absoluta, nam certum est, quod secundum regularem & naturalem ordinem, clara & facialis dei visio prius ratione fertur in deum prout est in semetipso summũ verum & summũ bonum, quã prout est ratio & causa bonitatis creaturarum. Nos vero de facto loquimur naturalemq. rerum ordinẽ sequimur in hac conc. & non absolutam dei potentiam attendimus.

Secundo respondeo, quod nec etiam secundum absolutam dei potentiã apparet factibile, quod visio dei clara & intuitiua nõ prius attingat deum prout est in se summum verum, sumumq. bonum, quã attingat ipsum, vt est ratio & causa bonitatis creaturarum: eo quod per clarã visionẽ videtur deus sicuti est in se ipso, iuxta illud 1. Ioan. 3. videbimus eum sicuti est. Igitur nullus potest fingi modus quo tueri possint aduersarii sententiam suam, puta, Christum per meritum proprium essentialem animæ suę fuisse gloriam assecutum.

Confirmatur. Ea animę beatitudo de facto est Christo tribuenda, in qua magis deo assimiletur. Sed Christi anima in eo assimilatur magis deo, ꝙ per modũ naturæ absq. alia præsupposita actione ipsam diuinã intueatur essentiã, secundum quod est summũ ens, summum verum, summumq. bonum: nam potissima dei perfectio in eo sita est, ꝙ naturali quadam necessitate suã intuetur essentiam, suamq. ipsam bonitatẽ necessario prosequitur amore. Ergo similes actiones in Christo sunt constituendæ, non alijs prioribus vel temporis vel naturæ ordinis pręsupositis, sed quasi per modũ naturalis inclinationis, habitę.

Hæc quę instruximus præcipua sunt & magis fundamentalia argumenta ad huius veritatis comprobationem, alia minutiora passim reperies apud classicos theologos. Vnde ad alias nostrę 2. conc. partes transeamus. Et quidem in secunda parte, quæ contrariam sententiam parum esse probabilem affirmat, qui attente argumenta quæ pro prima parte fecimus considerauerit, & ea æqua librauerit lance, parũ reperiet difficultatis. Sunt enim argumenta illa adeo manifesta, vt nullum bene dipositum intellectum non conuincant. Missum facio paucissimos esse autores quibus cõtraria sententia probetur. etsi olim nõ nulli graues eam fuerint tutati. Quidam vt verã. Quidã, vt aliquantulum probabilem.

Ter-

Tertiam vero conclusionis partem, quæ ab omni erroris & temeritatis nota contrariam eximit sententiam, negauit mag. Medina citato in loco, verum posterioribus S. Thom. interpretibus tam grauis hæc censura non probatur. Et quidem merito, nam sine vrgentissima causa non sunt damnandi graues autores, qui, hanc tenuerunt sententiam vel eam probabilem reputarunt. Albert. Mag. Altisiod. Ale. Alen. & alij. Præsertim quod rationes a nobis pro nostra sententia factæ, quæ vt dicebam sunt ad eius corroborationé præcipuæ, eam solutionem admittunt, quę aliqualiter pôt censeri probabilis, nimirũ, quod per actum scientię infusæ ex parte intellectus, & per actum dilectionis Dei, ab eadem scientia regulatũ, meruerit Chrstus ipsam essentialem animæ suæ beatitudinem, quæ in eodem instanti temporis esse potuit cum prædictis actibus meritoriis ordine naturæ pręcedentibus. Itaque autores qui statuunt meritum essentialis gloriæ in Christo, non negant quin talis gloria esset Christo debita ex ui natiuitatis, & quasi proprietas in primo incarnationis instanti ipsam hyposthaticam vnionem consequens, quod qui negaret temere satis loqueretur, & forsan in fide erraret. Sed admissa ista veritate, dicunt hanc gloriam fuisse datam Christo domino duplici titulo. Altero ex ui natiuitatis, quia erat vnigenitus Patris. Altero ex ui meriti, qđ etiam pertinet ad Christi dignitatem, supposito quod sine carentia glorię potuit mereri illam, vt præcedenti diximus conclus.

Tertia Conclusio.

Supposito illo modo quo Christus defacto essentialem animæ suæ gloriã accepit, per nullam pontentiam fieri potuit, vt illam mereretur. Statuit hanc conc. Med. loco citato, quem sequuntur nonnulli ex nouioribus S. Thom. discipulis, quæ & mihi placet, sed non in eo fortassis sensu in quo ab ipsis asseritur. Etenim eorum quidam, ob id negant, Chrstum potuisse animę gloriam ex propriis meritis accipere, secundum eum modum quo ipsam habuit de facto, quia arbitrantur gloriam animæ Christi per simplicem resultantiam ex hyposthatica vnione promanasse permodum proprię passionis, nulla vera interuenienti dei actione. Quę ratio apud me parum habet momenti, quia non admito huiusmodi naturalem promanationem Nam si superius quæst. 2. art. 2. eam negaui respectu habitualis gratiæ Christi, multo maiori ratione debeo illam negare, cum loquor de essentiali animæ Christi gloria. Quoniam cum gloria non tã in habitu luminis aut charitatis, quã in ipsa actuali Dei intuitiua visione essentialiter consistat, manifestum apparet nô potuisse simpliciter sequi per naturalem aliquam resultantiã. Tum quia actus vitalis a viuẽte potẽtia elicitus, impropriissimę dicitur simplici resultãtia,

& effluxũ procedere, quantumcumque natuʒaliter & necessario sequatur. Tum præcipue, quia ad facialem Dei visionem, iuxta probabilissimã & forsan certissimã Angelici Doct. sententiam 1.p.q.12.a.2. vnũ principium necessario requiritur, quod ad naturalẽ resultantiam & effluxum minime pertinere potest, hoc aũt principium est ipsa diuina essentia per modum speciei intelligibilis humano intellectui vnita; E quis vero dicat, quod hæc diuinæ essentię inllectualis vnio consequuta fuerit in Christo p simplicẽ emanationẽ, nulla noua dei actione interueniente, ex ipsa verbi ad humanitatẽ hyposthatica vnione; ego vero aduersus ita dicentẽ nõ argumento, sed risu contenderẽ. Nõ negauerim, imo tota mente crediderim, hãc intelligibilẽ vnionẽ quodam iure connaturalitatis humano Christi intellectui fuisse debitã, repugno tamen dicenti eam effluxisse ex hyposthatica vnione quadã naturali & simplici resultantia, ad eum modum quo risibilitas rationalem consequitur essentiam.

Alij vero theologi illam impossibilitatem, de qua loquitur nostra conc. inde sibi persuadent, quod putant nõ potuisse simul stare in eodẽ temporis instãti animæ christi gloriam, & eius meritum. Quoniã, inquiunt, omnis supernaturalis cognitio, iu qua illud posset fundari meritum, etsi ab infusa scientia procedat intrinsecã tamen obscuritatem inuoluit, & ineuidentiã supernaturaliũ gratię mysteriorũ, cũ qua proinde stare nequit facialis Dei visio. Verũ nos longe probabilius, ni fallimur, existimauimus circa primã con. cognitionẽ supernaturalem a scientia infusa elicitam, euidentem esse & claram in quocunq. constituatur intellectu, nam ratio scientiæ infusę intrinsecã postulat euidentiã: alias enim nõ scientia, sed fides aut quid simile esset. Vnde meritum in hac cognitione fundatũ non impossibile fuit in eodem tẽporis instanti cum beatifica Dei visione reperiri, quam tamen ordine naturæ præcederet, quæ præcessio, vt inter arguendum ostendimus, sufficiens esset ad meriti rationem.

His igitur prætermissis nostræ conclus. fundamentis, quæ minus sufficientia sunt ad fundandam prædicti meriti impossibilitatem. Sensus quem nos in tertia conclusione intendimus is est, quod nulla ratione fieri potuit, vt Christus essentialem animæ suæ beatitudinem mereretur, supposito quod eam acceperit modo connaturali, & proportionato ipsi hyposthaticæ vnioni. Qui modus in hoc cõsistit, quod beatitudo esset prima perfectio & operatio, quam haberet Christi anima verbo vnita. Ita quod nec ordine temporis nec ordine naturæ alia quæuis ipsam præiret operatio, sed ipsa potius esset omnibus prior, primaque aliarum omnium operationum Christi radix. Et quidem cum beatitudo essentialis debita esset Christo iure connaturalitatis, eo modo quo circularis motus debitus est corpori

cœlesti, (quo exemplo in quæstione 2. vtebamur) vt seruaretur hæc connaturalis proportio, naturaleque ius beatitudinis essentialis ad hyposthaticam vnionem; necessum fuit, vt prima operatio animæ Christi a verbo assumptæ ipsa esset facialis dei visio, nec aliqua alia actio inter animam assumptam a verbo, & ipsam beatificam dei visionem intercederet, sicut inter corpus cœleste, & circularem motum, nulla alia intercessit mutatio. Et reuera si actio illa medians inter Christi animam & essentialem eius gloriam, non esset eidem animæ connaturalis, & necessaria, sed ab eius libertate procedens, qualis esse debuit operatio meritoria, nullus sanę mentis dicere posset, quod Christus acceperit beatitudinem animæ admodum naturalis proprietatis, & vt sibi iure cõnaturalitatis debitam. Opponuntur.n. modi isti, scilicet, libertatis & cõnaturalitatis. Non nego intelligi posse, quod animæ gloria fuerit Christo data duplici titulo, nempe, vt debita iure connaturalitatis propter hyposthaticam vnionem, & iure morali ex proprijs Christi meritis resultanti, nã hoc in gloria corporis ipsius met Christi fateri tenemur, vt inferius dicemus: sed id tamen affirmo, quod si ita data fuisset gloriæ aĩæ Christi, minime fuisset seruatus ille modus, qui requiritur ad hoc, quod gloria detur animæ per modum naturalis proprietatis, & vt perfectio sibi debita connaturalitatis iure, sed potius indueret modũ cuiusdam aduentitiæ & extraneæ perfectionis, etsi reipsa connaturalis esset perfectio, naturaliq; iure Christo debita. Et quoniam S. Thom. iudicauit, & quidem rationabiliter, non fuisse decens vt in glorificatione animæ christi, non fuisset seruatus modus iste connatutalitatis, idcirco asseueraater dixit, non potuisse christum essentialem animæ suæ gloriam mereri: quia, posita prædicti modi obseruatione, repugnabat tale metitum.

Sed dices, quare fuit indecens christo talis modi prætermissio, cũ potius videatur decentissimum, quod christus sua operatione meritoria gloriam animæ sibi compararet, vt gloria rationem præmij, & coronæ haberet in Christo, sicuti habet in reliquis beatis. Et præterea, quia hoc modo christus aliqualiter a semetipso essentialem suæ animæ beatitudinem habuisset, & non totaliter ab extrinseco susceptam, quod non poterat non cedere in magnam ipsius christi dignitatem, grandemque suæ animę excellentiam.

Respondettur, quod cum creaturæ rationalis perfectio in assimilatione ad deum potissimum consistat, vt prædicant passim sacræ literę immo & ipsi Etnici agnouerunt philosophi, Plato, Seneca, Plinius, &c. ob id essentialis animæ christi felicitas eo suam pręcipue perfectionem sortitur, quo magis dei beatitudinem & felicitatem imitatur. Deus autem idcirco summa cum perfectione beatus est, summeque felix, quod non libertate, sed necessitate naturali suam omnem possi

det beatitudinem, perfectionem, & gloriam. Essentialis ergo animæ Christi felicitas eo quoq. perfectior est, quo ipsi animi est connaturalior, minusq. ab eius libertate pendēs. Præterea cum Christus sit valde ꝓportionatū & adæquatū gratiæ subiectū, non debuit gratia in ipso nec secundū ordinē temporis, nec secundum naturæ ordinē, ab imperfecta ad perfectam progredi, sed ex vi suæ productionis, seu infusionis, vel vt alijs placet, emanationis, debuit esse sūme perfecta. At si eam Christus suis actionibus promeruisset, gratia prius ordine naturæ imperfecta fuisset quam perfecta, quia quamdiu non intelligitur consumata per gloriam, necesſū est imperfecta præintelligatur. Quā imperfectionē, vt S. Th. & alij graues doctores, qui eius sententiæ suscripsere a Christi gratia penitus elliminarent, asseuerantissimē docuerunt, Christum dominum gloriam animę suæ nequaquam meruisse. Iudicantes valde fuisse Christo indecorum, & indecens ab imperfecto ad perfectum in ordine gratiæ progredi, quia tam grandis, tamque excellēs huius subiecti gratiæ, nempe, christi perfectio, hunc progressum non patitur. Namque progressus iste a statu imperfecto ad perfectum, ex subiecti imperfectione, & potentialitate prouenire solet. Perfectio autem quæ ex ratione præmij & coronæ desumi posset in christi gloria, satis superque saluatur in gloria corporis christi: quam ipse post multa, magnaque suæ virtutis opera, vt eximium & p̄clarum suorum laborum præmium reportauit. Quin & addiderim quod titulus hic præmij & coronæ non tam gloriosus fuisset christo, quā per modum solius connaturalitatis, absq. vllis meritis gloriam & immortalitatem corporis recipere, nisi ad humani generis reparationem fuisset necessarius, valdeq. expediens ad ipsam gloriæ Dei exaltationem. Nam absolute & simpliciter multo maior perfectio est, & dignitas, tantam & animæ, & corporis gloriam ex seipso, & quasi ex principijs sibi intrinsecis habere, quam per modum præmij, & coronę ab alio expectare. Nam qui expectat meritisq, ac laboribus aliquid quærit, facto ipso protestatur bonum, quod ita insequitur, sibi suæq. naturę debitum non esse, sed eius dumtaxat præmiatoris propriū esse apud quem illud meretur, & recipere conatur per modum præmij.

Verum dicet quispiā & quidem nō irrationabiliter, quod hæc oīa, q̄ actenus diximus, nihil amplius efficiunt, q̄ ꝙ christus meritis ordine naturæ præcedentibus aīæ gloriā non ipsā meruerit, verum nihil probant de operibus, q̄ vel tp̄e, vel naturæ posterioritate eandem animæ gloriam fuerunt consequuta. Nam ij qui ex nouioribus theologis arbitrantur, christum vel meruisse, vel potuisse mereri essentialem aīæ suæ gloriā, non tam ad præcedentia merita, quam ad subsequentia recurrunt, affirmātes quod operibus sequentibus potuit christus gloriā ipsam mereri. Quare vt nostro plenæ satisfaciamus officio, hunc etiā

merendi

merendi modũ oportet secludamus,& efficacite r expugnemus. Contra quẽ sic argumentor.Primo. Opera subsequentia essentialẽ animę gloriã,non aliter potuerunt illam mereri, quam si fingamus eam fuisse collatã animæ Christi dependenter a subsequentibus meritis eiusdem met Christi,sed quod gloria ita fuerit data Christo,non consentit modo,quem diximus in conclusione præcedenti,decere Christi dignitatem,ac proinde de facto suisse seruatum in ipsius animę glorificatione: nam sicut Christo ratione hyposthaticæ vnionis debita fuit iure connaturalitatis gloria animæ, ita fuit ipsi debitum, quod independenter ab omni merito & præterito & futuro conferretur. Id enim quod per modum naturę datur,absolute datur,& absq. vlla cõditione interueniente, & absque dependentia ab aliqua operatione libera,quia libertas,vt dicebam,naturæ contra ponitur. Ergo, &c.

Pręterea.Etsi fingamus eum tali operũ subsequentiũ dependentia collatã fuisse Christi animę essentialem eius felicitatẽ,adhuc non sequitur q operibus illis subsequentibus Christus mereretur,aut mere re potuerit ipsam animæ gloriã simpliciter,& quoad substantiã considератam,sed eius dumtaxat continuationẽ: quia gloria in tali casu secundũ substantiam suam pręcederet in anima realiter suscepta omne eius meritum,vt necessarium ipsius meriti principiũ. Et quamuis cõmentemur,animoq. fingamus,quod nisi Deus pręuideret, q Christus bene vsurus erat & gratia & gloria sibi datis, quodque in multa bona opera proditurus esset,non conferret ei gratiam & gloriam, adhuc etiam non sequitur,quod propter opera subsequentia tanquam propter merita Deus contulisset christo gratiam & gloriam,quia illa operum subsequentium præuisio tantum haberet rationem conditionis requisitę,& ipsa præuisa opera haberent, dumtaxat rationem effectus infallibiliter futuri. Nam quod effectus per se pendens ex animæ Christi gloria tanquam ex principio a quo & substantialem meriti rationem,& meritorium valorem sortitur, vere eamdem animi gloriam mereatur, ego propter solam ecclesiæ auctoritatem id definientis crederem,solaque eius auctoritas suadere me poterit,quod in hac meriti ratione non inuoluatur manifesta contradictionis implicatio. Scio, dicet Franciscus a Cartagena discursu nono citato idipsum quod ibi de prima gratia dicebat, nimirum, quod potuit Deus dare homini gratiam primam non absolute, sed quasi mũtuatam,vt eam ipse postea suis operibus mereretur. Exemplum illud afferens de duce dante equum & arma militi: cuius exempli meminimus pręcedenti dubio.

Idque ipsum dicere poterit de gratia vnionis,quod veluti mutuatione quadam daretur Christo cum dependentia a futuris eius operibus & meritis.Miror plane virum ingeniosum quod videns & prudens

dens non solum a sententia S. Thomæ, sed a communioni Theologorum doctrina discesserit propter tam sutilem, tamq. innanem sui discursus immaginationem, absque vllo fundamento & authoritate confictam. Et primo quidem fictio illa de prima gratia non admodum grata apparet sanæ doctrinæ. Nam cum chatolica veritate teneamur credere, primam gratiam non cadere sub merito de condigno eius in quo suscipitur, imo nec alterius cuiusuis puræ creaturæ, illa doctrina magis erit consentanea huic chatolicæ veritati quæ impossibilitatem talis meriti fundare conatur. Quia si tam facile possumus adinuenire modum, quo prima gratia cadat sub merito, certe non exactam valemus assignare rationem, propterquam deus non conferat homini primam gratiam propter huiusmodi meritum.

Dices, sufficere nobis scripturæ sacræ authoritatem, ex qua constat gratiam primam non ex operibus nec ex meritis cōferri, nam vt Paulinis vtamur verbis si ex operibus gratia iam non gratiæ Ro. 11. Bene habet. Nam hac responsione euadent citatus author, & alii quibus eius sententia summopere placet, omne erroris periculum, nec enim ego vt periculosam in fide eorum doctrinam reprehendo, sed vt minus sanæ doctrinę consentaneum auersor. Et rogo. Ex quo sacræ scripturę testimonio conuincere me poterit contrariæ sententiæ author, vt constanter affirmem primam gratiam non conferri de facto homini vt mutuatā & propter merita sequentia. Namquid aliud habemus ex sacris literis, nisi quod gratia prima non datur ex operibus vt nunc nunc ex paulo referebam? At quis non videat non omni cum improbabilitate, sed magna cum aparentia dici posse, Paulum ibidem sola antecedentia opera exclusisse, quæ in ipsa dei gratia nō fundantur. Nam ad literam de operibus Mosaycæ legis sub quibus, vt grauissimis placet authoribus, opera etiam naturæ legis comprehendit, loquebatur dumtaxat. Præterea quid amplius in isto loco Pa. intendebat, quā q̃ alio dixit in loco ad tit. 3. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, & renouationis, quem effudit in nos abunde, Ecce uides de quibus operibus loquatur Apostolus, & quæ opera a nostra iustificatione & renouatione eliminet, certe non alia nisi ea quæ fecimus nos ante susceptam iustitiam. Nec ei in mentē venit, quod opera gratiam subsequentia meritoria esse poterant ipsius gratiæ. Quæ ob id a nostra iustitia non exclusit.

Præterea, non cogit nos omnino ad excludendū istud sequens meritū primæ gratię, quod in scripturis sacris non iustitiæ, sed soli Dei misericordiæ impij iustificatio tribuatur, vt tribuitur certe non semel aut bis, sed millies, suntq. tam peruia cunctis huius rei testimonia, vt non sit necesse ea in præsentia referre. Sed id est a nobis ostendendum,

dendum, quod is modus loquendi scripturæ sacræ non penitus eliminat a fidelium mentibus, illius subsequentis meriti existimationem. Quoniam illa gratię primę mutuatio, quam prædictus auctor fingebat, nõ est opus iustitię, sed diuinę liberalitatis & misericordię. Quod vel ipsa ratio mutui nobis manifeste ostendit, mutuare enim non iustitiæ, sed liberalitatis & gratiæ opus est, & ob id theologi, & iuris periti Carolo Moline in vsurarum materia contra fidem erranti non consentientes, dicunt non licere quidpiam ratione mutui vltra sortem recipere aut expectare, quia cum mutuum opus sit non iustitiæ, sed gratiæ, gratis dandum est, & absque vlla cõmoditatis expectatione, quæ gratiæ & gratitudinis limites exeat. Et ob hanc eamdẽ causam non defuerunt quidam graues theologi, e quorum numero fuit Adrianus Pont. Max. in 4. tract. de eleemosyna, qui putauerunt, quod per mutuum adimpleri potest præceptum de elargienda eleemosyna: quod sane præceptum non est iustitię, sed purę misericordiæ. Ergo cum illa primæ gratię mutuatio reuera sit diuinæ misericordię opus, facile interpretaremus scripturas sacras, quæ iustificationem impij ad solam Dei reuocant misericordiam, quamuis admittamus illud subsequens meritum. Quoniam tota iustitia, quæ in ipso fundari potest, non valet auferre veram liberalitatis & misericordiæ rationem ab illa gratiæ antecedenti collatione, quæ cuiusdam mutuationis rationem induit. Dices vlterius his omnibus, quod etsi scripturis sacris prædictam solutionem apparenter accommodare possimus, non tamen ecclesiæ definitionibus, & grauissimis sanctorum patrum decretis, quibus aperte definitur nullam iustitię interuenire rõnẽ in opere iustificationis impij. Sed huic solutioni duo obstant, primum, quod cum scriptura sacra sit vnum ex præcipuis totius nostræ religionis, & veritatis catholicę fundamentis, & ex qua potissimum conuincendi sunt Hæretici, quia & ipsi nobiscum sacram scripturam admittunt, debet theologus, si bene sapiat, suos omnes extendere neruos, vt ipsas nostræ fidei veritates ad scripturam sacram, quantum fieri poterit, reducat, eiusq. testimoniis corroboret. Secundo obstat, quod omnes ecclesiæ difinitiones, quę in Conciliis & patrum decretis de hac re aduersus Pelagianos extant, in sacris fundantur scripturis, & nihil aliud definierunt, quam id quod ex scripturis sacris colligi sancti patres censuerunt. Legantur concilia Affricana omnia quæ aduersus Pelagianos fuerunt coacta. Legaturq. Innocentius primus in epistola quam rescripsit ad patres Conc. Mileuitani quæ habetur inter epistolas Augustini epist. 93. & in episto. 91. ad patres Cartaginẽsis Concilij, & legantur etiã epistolę quas patres vtriusque Concilij ad ipsum Innocentium conscripserũt, quæ sunt 90. 92. inter Aug. epistolas. Ex quibus omnibus constabit, verum esse idquod nunc dicebamus. Ergo

cam-

eamdem explicationem patitur Ecclesiæ definitio quæ de prima gratia habetur in ecclesia, quã admitit ipsa scriptura sacra. Et hoc ipsum vel exeo confirmo, quod patres in Conc. cit. & alijs in locis in quibus de hac re tractauerunt, aduersus tantum hęriticos Pelagianos instituebant sermonem, qui nihil de operibus gratiam subsequentibus, quorum meritum in Christi gratia fundatur loquebantur, sed totum iustificationis negotium ad naturalem humani arbitrij facultatem reuocabant: & in huius pestilentissimi dogmatis extirpatione laborauerunt, & quidem satis feliciter, prisci illi ecclesiæ patres. Hæc tam minutatim sum persecutus, quia vellem suadere nouioribus theologis, vt omnia inconuenientia attentissima consideretione meditentur, priusquam a communi theotogorum doctrina recedant, & quod magis ipsas fidei veritates rationibus ex principiis theologię peritis conentur stabilire, quam quibusdã metaphisicis arguciis infirmare. Et licet non ego tãtus sim, vt theologos vel mediocriter doctos docere debeam, & valeam ipsa tamen rei veritas in hac parte se prodit, & quod ego vel inchoare in huius rei persuasionem nequeo, ipsa sola perficit.

Sed iam rationibus agamus contra illam doctrinam degratiæ mutuatione. Vel illa primæ gratiæ collatio tribuit dominium aut quasi dominium gratiæ ei cui confertur, ita quod vere & proprie dicatur illam gratiam propriam esse eius cui est collata, vel nullum constituit gratiæ dominium in ipsam suscipiente. Si dicas primum, ergo iam vere datur prima gratia homini absque dependentia ab eius meritis, quia illud dominium, quod acquirit gratiæ ex vi infusionis eius, sine merito datur, atque adeo sine meritis fit illa prima iustificatio. Item si per illam gratię collationem transfertur in suscipientem ipsius gratiæ dominum, ad quid obsecro confingitur illa mutatio gratię? Dices, ꝙ vocatur mutuatio, eo quod suscipiens accepit illam cum depedentia ab operibus sequentibus, itaquod deus repetet eamdem illam gratiam ab ipso, si operibus sequentibus non eam mereatur. Contra vel illa opera sequentia sunt adhibenda ex ui precepti, vel ex consilio tantum: Si ex ui præcepti. Ergo gratia aufertur ab illo non bene operanti, non quia illam suis operibus non meretur, sed potius quia non operando, cum teneatur, ipsam demeretur. Si uero ex consilio. Ergo ibi nullum mutuationis reperitur vestigium, nam is qui mutuo aliquod accipit bonum, tenetur reddere aliud eiusdem speciei, vel saltem aliquid ei æquiualens. &c. Hæc dicta sint de prima parte illius principalis antecedentis, ad secundum de inceps transeamus. Si igitur secundum admitis, nimirum, quod illa gratiæ collatio non conferat ipsius dominium ei cui confertur, Sequitur quod opera quod ex illa gratia procedunt, non sint coram

deo

Deo meritoria, neque valorem meritorium ab ea participent & ex consequenti, quod neque ipsam gratiam mereri possint. Sequellam probo. Nullus meretur nisi ex his quę propria eius sunt, & quorum habet dominium seu quasi dominium; est enim de intrinseca meriti ratione, vt qui meretur, aliquid proprium exhibeat ei apud quem meretur, in cuius reciprocam ęquiualentiam recipiat præmium ex bonis ipsius præmiantis desumptum. Si ergo gratia non sit propria ei cui confertur, non poterit esse principium merendi, nec poterit valorem meritorium operibus ex ipsa procedentibus præstare.

Simile omnino argumentum ei quod nunc de prima gratia informauimus, fieri potest de gratia vnionis, prout est principium meritorum Christi. Nam vel gratia hęc propria est Christo, vt homini, vel nō. Si primum, Ergo in dependenter ab omni merito collata fuit hæc gratia Christ humanitati. Si secundum. Ergo nō potuit esse principium cuiuspiam meriti: atque adeo nec Christus, vt homo, mereri potuit ipsam vnionis gratiam sibi collatam.

Secunda ratio quæ communis est, & ad primam gratiam & ad incarnationem Christi: sumitur ex eo quod dubio precedenti insinuaui videlicet, quod præmium anticipatum, si aliter non potest pręmij rationem sortiri, nisi anticipate & ante meritorum existentiam conferatur, præmium reuera non est. Sicq. in forma constituo argumentum. Incarnatio non aliter potest esse premium meritorum Christi, nisi quatenus ipsa merita vel tempore vel natura pręcedunt, nam est impossibile quod sit ipsis meritis posterior, cum sit primum eorum efficiens principium, primaque radix: ergo ab intrinseco repugnat ei, quod sit vere & proprie meritorum Christi præmium Probo euidenter consequentiā. Cui ab intrinsico repugnat habere locum proportionatum præmio, & quem premium ex natura premij postulat, repugnat quoque & ab intrinsico ipsa essentialis præmij ratio. Et in omnibus iustitiæ commutationibus, existimo hoc argumentū esse demonstratiuum & manifestariū. Itaque si constituamus rem aliquā cui ex natura rei, & ab intrinsico repugnat aliter vendi, quam solutione anticipata, talis res sua natura est inuendibilis, & inepta venditioni, sed necessum est titulo gratuito conferatur. Quod ostendo primo. Anticipata solutio, vt dicebam superius, formaliter considerata prout anticipata est, nihil habet quod ad rationem attineat iustitiæ, sed opus dumtaxat est liberalitatis & gratiæ. Ergo res illa quæ non aliter emptionis & venditionis contractui afferri potest, quam sub anticipata solutione, inuendibilis prorsus est secundum regulas iustitię. Patet hęc consequentia. Quoniam anticipata solutio, vt anticipata, nequit regulari & mensurari per iustitiam, & per eius leges & regulas, quia non ad iustiam, sed ad gratiam-

tiam & liberalitatem pertinet. Vlterius. Ergo talis res sua natura est inuendibilis. Probatur hæc posterior consequentia. Quia venditio & emptio nō per leges liberalitatis, & gratiæ, sed per leges tantum iustitiæ regulantur; atq. adeo inuendibilis cēseri debet res illa, cui ab intrinseco & ex propria sui natura repugnat prætium nisi anticipata solutione consignatum, cum talis prætii exhibitio non nisi per liberalitatis leges, quæ sunt ad emptionem & venditionem impertinentes, possit regulari, & iustitiæ legibus nullate nus subijciatur. Confirmatur. Si oppositum demus, sequeretur quod ex parte vendentis reperiretur tantum opus iustitię commutatiuę, & quod huic iustitiæ operi deberet necessario ex parte ementis respondere opus simul iustitiæ & liberalitis, ac gratiæ. Consequens est chimericum & dictu absordissimum. Quoniam gratia & liberalitas, non iustitiæ, sed gratiæ, & liberalitati respondent: ergo, &c. Loquor in hac ratione & in tota hac doctrina de repugnantia, quæ, ab intrinseco & ex natura rei quæ venditur, prouenit. Nam si ab extrinseco proueniret, nempe ex defectu emētium, præsentis pecuniæ, &c. illud non inconueniret, nec redderet rē huiusmodi inuendibilem.

Probatur secundo. Quod res aliqua non aliter possit contractui vēditionis subijci, nisi sub anticipata prętii solutione, non aliunde prouenire potest, quam ex eo quod talis res sua natura inepta est emptionis & venditionis contractui, ad solamque potest gratuitā donationē pertinere, nec assignabilis est alia causa, etiam si fingendi detur licentia, Ergo vera est illa doctrina a nobis præsupposita. Ex qua ad nostrum intentum manifeste deducitur, quod nec incarnatio Christi habere potuit rationem pręmii respectu meritorū eius, nec prima gratia respectu meritorum alterius cuiusuis hominis iusti, nec denique essentialis animæ Christi gloria comparatione ad ea opera quæ ipsā gloriam fuerunt consecuta, & vim omnem meritoriam ab ea participarunt, & si non vt a radicali & primo, a proximo tamen & immediato principio Quo fit Christum nullatenus mereri potuisse essentialē gloriam animæ suę, quoad eius substantialem entitatem.

De continuatione autem eiusdem essentialis gloriæ existimo proportionabiliter esse loquendum ad eum modum, quo dubitatione pręcedenti de incarnationis continuatione loquebamur, nimirum, quod de potentia ordinaria tale meritum non decebat, quia non est bene proportionatum naturę ipsius glorię Christo debitę ex ui hyposthatice vnionis. Quoniam non solum est ei debita quantum ad sui inchoationem, verumetiam quoad perseuerantiam & stabilem continuationem: quam & ipsa gloriæ natura per se postulat, eo quod est perfecta vltimi finis assecutio. Vnde debuit conferri animę Christi non in transcursu & per transenam, vt data fuit Paulo, in illo suo mirabili

raptu quē Aug.& Th.alijq. auctores clarissimi non sine magno fundamento docuerunt, sed dari debuit Christo permanenter per modū æternæ vitæ & inuariabilis status: atq. adeo non fuit relicta sub dependentia meritorum Christi sequentium. De potentia vero absoluta non repugnat Christum meruisse huius gloriȩ continuationē. Nō quidē quod ipsa Christi opera ex principio intrinseco, a quo procedebant, meritoriam hanc haberent virtutē. Nam totam eam, quam ab huiusmodi principio habere potuerūt, habuerunt de facto, eo ꝙ infinitum sortita sunt valorem: sed ab extrinseca dei ordinatione, & promissione, quȩ vt superius dicebam, nequit constituere perfectam & intrinsecam rationem meriti.

Argumentis a principio huius tertij dubij propositis deinceps satisfaciamus oportet. Ad primū respōdetur, in illo Isaiæ loco nō fieri sermonē de beatifica aīæ Christi visione. In quo conueniunt vniuersi illius loci interpretes, Quāuis non omnino sibiipsis cōsentiāt in assignando literali eius sensu. Conueniunt quidem omnes, Vaticinium illud Isaiæ ad Christi resurrectionem, vel ad ea quȩ Christo post gloriosam sui corporis immortalitatem contigere, referendum esse. Consentiunt enim vniuersi interpretes Iustino mart. in 2. dial. pro Christianis. dicenti quod cū Isaias a principio capitis manifestā de christi passione tractationē instituisset: ab illis tamen verbis, Generationem eius quis enarrabit, ad Christi resurrectionem sermonē conuertit, & ad ea, quæ post resurrectionem, & christo, & eius ecclesiȩ acciderunt. De qua re legatur etiam Aug. lib. 1. de consensu Euā. c. 31. Ad quæ tamen bona visio, & saturitas debeant referri, nō tam apud omnes constat: quamuis ea diuersa, quȩ dicunt, nullatenus sibi ipsis repugnent. S. Hieronymus refert christi visionem & saturitatē ad fructum passionis eius, qui in militanti ecclesia resultauit: dicit enim, Videbit, scilicet christus post resurrectionem, & ascensionem suam ecclesiam in toto orbe diffusam & multiplicatam, eiusq; fide saturabitur. Non refragatur huic interpretationi Cyril. Alex. eundem versans locum, quāuis 70. interpretum sequatur versionem secundum quam non est legendum videbit & saturabitur, sed ita legitur. Et vult dominus auferre laborem animæ eius, ostendere ei lumē & formare intelligentia, &c. Itaq; illud verbum, Videbit, in versione 70 explicatur illis verbis, ostendere ei lumen: aliud verbū, Saturabitur, exponitur verbis sequentibus, Formare intelligētia. Sicq; ait Cyril: vult. n. deus pater auferre laborē animæ eius, scilicet christi, idest, crucis tristitiā commutare gaudio, mostrando illi translatos in lucē, qui quondā erant tenebrȩ, idest, qui quondā errauerunt, quibus etiā sapientissimus Pau. in epi. ad Ephes. c. 5. scribit, qui quondā tenebræ,

Argumentorum solutiones.

Vuu 2 nunc

nunc autem lux in Domino. Et paulo inferius, exponens Cyril. quid designent verba illa, Formare intelligentia, ita inquit, qui versantur in peccatis & creaturam præ creatore colunt, deforme habent cor, & animũ fœdissimũ, ad quendam enim dictum est voce Hierem. c. 22. Ecce non sunt oculi tui, nec cor tuum pulchrum. Sed cum fidem in Christo amplectuntur, transformantur intelligibiliter ad diuinam eius & excellentem pulchritudinem. Et fere statim subdidit. Vult autem Deus & pater intelligentia, idest, sapientia sua eos qui in ipsum credunt formare, ipsique conformes reddere per sanctificationẽ in spiritu. Hæc interpretatio ex antecedentibus ibidem verbis constat, ex illis, videlicet, Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, & voluntas domini in manu eius dirigetur, idest, prosperabitur in eius longeuo semine, nimirum, in fideli ecclesia vsque ad finẽ seculi duratura opus sanctificationis, in quo dei cõsistit voluntas, vt dicebat Pau. 1. ad Thesal. 4. Hæc est voluntas dei sanctificatio vestra. Et hoc quidẽ in manu Christi. Quasi diceret propheta, virtute passionis, & meritorũ eius hæc prosperabitur fideliũ sanctificatio. Quã prosperitatẽ nunc Christus intuetur, eaq; saturatur. i. magno gaudio, magnaq. delectatione ipsã intuens perfunditur. Quod sane gaudium essentiali christi felicitati magnum, etsi accidẽtariũ, ornamentum affert. Nõ. n. denegãda est christi animæ huiusmodi accidentalis suæ glorię perfectio; cuius totale complementum tunc habebit, quando seculi huius rebus omnibus peractis, & ad consumationem deductis, tradiderit regnum Patri & Deo, quando & ipsi oĩa plene erunt subiecta. Quando, videlicet, iusti omnes summo ei amore, vt cęlesti Regi & capiti, plenissima obedientia parebunt, & humili ei seruientes affectu, gloriose cum ipso regnabunt. Et cũ vniuersos sui populi, militantis .s. ecclesiæ hostes pedibus suis consternatos pessundabit, æternisq. supplicijs addictos in inferni carceribus positos irridebit: Nec. n. ante accidentaria christi gloria suum omne sortietur adimplementum. Quod non obscure insinuauit Chrys. super c. 25. Matth. in imperfecto. Versans illa verba, Peregre perfectus est. Ad regna cęlestia inquit ascensurus, & ad patrem suum, peregre se iturũ dicit, propter charitatem sanctorũ, quos relinquebat in terris. Et subdit: Christũ maiori dilectione teneri in terris, dilectione gloriæ quam habebat in cęlis. Et alia ibi dicit quamplurima, ex quibus constat felicitatem christi non omne suum complementũ adhuc accepisse, quamdiu sancti, qui sunt eius corporis membra in terris militant, & grandes propter ipsum persecutiones tolerant. Et quidem, quid ni hoc verum sit, cum sanctorum labores & persecutiones christus proprias, & sibiipsi reputat illatas? Vt Act. 9. dixit Paulo quid me persequeris?

Aliter

Aliter interpretantur alij verba illa, Videbit & saturabitur. Videlicet, quod illa visio ad ipsam Christi resurrectionẽ referatur. Quæ interpretatio satis aperte colligitur ex illis verbis 70. interpretum. Ostendere ei lumen. Nam quandiu Christi corpus exanime iacuit in sepulchro, in mortis erat tenebris constitutum: tunc autem vidit lucem, cum fuit resurrectionis gloria donatum. Cui veritati consentit id, quod Micheas cap. 7. in persona Christi mortem alloquentis dixit, Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Quasi diceret, cum mortuus in sepulchro iacuero, Domin⁹ mihi lucẽ restituet, me ad immortalitatis vitam suscitando. Etenim non ob id tantum Christus e mortuis suscitatus dicitur vidisse lucem, quia hoc corporeum intueatur lumen: sed potissimum quia immortalitatis, & exaltationis suæ gloria potitur, innumerisque gloriosissimis exornatur & animæ, & corporis dotibus: omni ab anima passibilitate, omnique mortalitate a corpore seclusis. Satis namque consuetũ est literis sacris, ea quæ felicia sunt ac prospera, & quæ pręcipui gaudij & lætitiæ materiam præstant, lucis nomine compellare. Sicut e contra infelitia & calamitosa tenebræ vocari solent. Multa huic rei attestantia loca in sacris scripturis passim reperies, quæ non vacat in præsentia recensere, sufficiat illud quod habetur Esther c. 8. vbi de populo Iudaico, qui beneficio Regis Assueri, Reginæ Esther interuentu & magna solicitudine impetrato, extremi supplicij, cui ex Regis sententia tenebatur addictus, timorem a se repulit, in hunc modũ dicitur. Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium. Et illud Isa. 9. Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Vnde merito Christus a mortuis resurgens dicitur vidisse lucem, & quod ei Deus lumen ostendit. Sed & saturitatem quoq tunc eatenus accepit, quatenus & summa fuit fruitione perfusus, suaque omni felicitate absque vllo hũmanarum passionum impedimento potitus. Sed & ipsa quoque vndequaque perfecta corporis suscitati immortalitas & gloria non inepte Saturitatis voce nuncupatur, idest, omnimoda gloriæ plenitudo. Quam Deus sapientia sua in ipsa Christi humanitate effecit, formans gloriosissimum Christi corpus omni pulchritudine ornatum, vt 70. interpretũ verbis vtamur, Et formare, inquiunt, intelligentia. Ad cuius similitudinem reformabit ipse Christus aliquando corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, vt Paul. ad Philip. 3. nos admonitos esse voluit. Non refragatur huic intelligentię Cyril. loc. cit. Ad quam Intelligentiam pertinet versio alia quæ loco illius verbi, Videbit, ita habet. Texet gloriose. Quæ versio ab hebræorum mente non dissentit. Et horum verborũ is est sensus. Texet opere picturato, ostro,

auro, & imaginibus corpus suũ sacrũ. Qua sane ornatissima, gloriosaq; textura artificiose nobis & graphice Propheta depinxit ipsam Christi corporis e sepulchro surgentis immortalitatem & gloriam.

Ad secundum argumentum Magister Med. cui fuit persuassum habitualem gratiam fuisse Christo collatã ex dispositione ordine naturæ in genere causę materialis præcedenti, respõdet, quod idcirco per illam supernaturalem actionem, quæ fuit dispositio ad gratiã, Christus nec gratiam nec gloriam meruit, quia fuerunt simul in eodem instanti temporis cum ipsa supernaturali actione. Cæterũ hęc solutio probabilis esse potest, qua parte de gratia procedit, quãuis non ob id, quod illa operatio & gratia fuerint simul tẽpore in Christi anima: quia, vt ex dictis constat, non est contra rationem meriti & præmij eorum simultas in vnico temporis instanti, nam satisfuerit quod meritum ordine naturæ præcedat. Sed quoniam illa operatio, etsi præcederet gratiam in genere causæ materialis, præsupponebat eandem in genere causæ efficientis & formalis. At præmium, vt sæpe dixi, non debet, neque vero sine miraculo potest meritum antecedere, ad ipsumq; præsupponi: præsertim si præsupponatur vt eius causa, vt hic contingit. Verum qua parte de gloria procedit ista solutio, merito displicuit posterioribus S. Tho. interpretibus. Quia ex ea tantum ratione quod illa operatio fuerit simul tempore cum animæ Christi gloria, nullatenus sufficienter colligitur, eã non fuisse ipsius gloriæ meritoriã. Nam cum gratia in Christo fuerit prior gloria secundum naturæ ordinẽ, commode intelligitur, quod operatio illa, etiam prout informata gratia & charitate, fuit prius ordine naturæ, quam ipsa animæ gloria, atque adeo eius meritoria.

Igitur illa prætermissa solutione, respondeo iuxta ea quæ dixi superius q. 4. Christum non accepisse habitualem gratiã aliqua dispositione mediãte, quæ prior esset ipsa gratia. Etsi, vt ibi aduerti, dispositio camdem gratiã cõcomitans in Christi sanctificatione rationabiliter constituatur. Quæ tamen concomitans dispositio vel fuit amor visionem beatificam cõsequens prout liber & meritorius, iuxta modum in primo dubio hujus articuli expositum, vel fuit actus charitatis perscientiã infusam regulatus. Et siue vno, siue altero modo fuerit: pręsuponebat visionem beatificam, imo & amorem Dei beatificum & necessarium vt in illa 4. q. exposui, in quibus actibus essentialiter consistit animæ gloria. Et quidem sicut ad actũ fidei supernaturalẽ non ponitur in alijs hominibus viatoribus aliqua præcedens dispositio, eo quod per se loquẽdo est primus hominis viatoris actus, quem habet erga Deũ: ita in Christo ad primũ supernaturalẽ intellectus actũ non debet poni aliqua dispositio præcedens. Hic vero primus actus in Christo nõ fuit actus fidei, vel sciẽtiæ infusæ, vt

sæ, vt ex antedictis constat, sed visio facialis & intuitiua diuinæ essentiæ, in qua essentialiter sita est animę gloria, iuxta illud Ioan. 17. hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deũ & quem misisti Iesum Christum.

Ad confirmationem facile respondetur, non esse eamdem rationẽ de contritione, & de prima operatione Christi supernaturali. Quoniam contritio est dispositio ad gratiam, prout in genere causæ materialis ipsam gratiam præcedit, & quia vt formata gratia & charitate tempore præcedit gloriam: idcirco potest esse, & est de facto ipsius gloriæ meritorja, siue mereatur eundemmet gloriæ gradum, qui primæ gratiæ respondet, siue alium nouum, vt quibusdam placet, de quare alias est disputandum. Prima vero Christi operatio neq. gratiam, neque gloriam vlla ratione antecedit, sed vel est ipsa gloria secundum substantiam, vel est operatio ipsammet gloriam ordine naturæ præsupponens. Et ex hoc superst explicatum reliquum quod in eodem secundo argumento ad eius finem additur.

Ad tertium argumentum breuiter dico. Ita se res habere, quod simultas temporis meriti & præmij non tollit essentialem meriti aut præmij rationem. Nec ob id negauimus Christum meruisse gloriam animæ suæ, quia non possent in eodem stanti simul esse meritum & præmium: nam hoc falsum esse crediderim, etiam si sermo fiat de vltimo præmio, nec S. Thom. vnquam contrarium asseruit, quidquid dixerint nonnulli thomistæ. Nam cum prima parte quęstione 62. ar. 4. dixit: Adgelum in primo instanti sui esse non potuisse simul mereri gloriam, & eam assequi, quia non possunt esse simul gratia imperfecta, quę est prinipium merendi, & gratia perfecta, quæ est principium fruendi: de eo tantum loquebatur merito, qui in fide & spe fundatur, & eam vocauit imperfectam gratiam, cui actus fidei & spei associantur. Quod sane meritum nequit esse in eodem temporis instanti cum vltimo præmio, videlicet, gloria. Nos vero cum meritum & præmium vltimum in eodem instanti posse reperiri diximus, haudquaquam de isto merito loquebamur: sed de illo quod fundatur in cognitione per scientiam infusam habita, quæ cognitio, etsi imperfectior sit visione beara, non tamen cum ea pugnat.

Sed dices. Omne meritum includit spem consequendi præmij, sed spes nequit esse simul cum præmio, præsertim vltimo, ex quo formaliter pẽdet ipsa spei ratio: nam quod habet quis, quid sperat? Ergo meritum nequit simul esse cum vltimo præmio: Respondetur, ꝙ si legem regularem & ordinariam attendimus, ita plane est, quod meritũ vel formaliter includit spem, speiq. actum, vel illam præsupponit ordine temporis vel naturæ priorem (loquor de spe largo modo prout extenditur ad desiderium vt Christi meritũ quo sui corporis meruit

ruit gloriam comprehendam) at si potentiā dei absolutam contemplemur, non est necessaria spes ad meritum, nisi quatenus ipsemet actus meritorius est implicita quędam expectatio præmij, ea ratione qua naturæ ordine ipsum præcedit. Et hoc modo posset contingere meritum in Christo, secundum absolutam dei potentiam. Concedimus ergo illi. 4. argumento, omniaque assumit, quatenus de absoluta lege & potentia procedunt. Probat enim efficaciter illud argumentum cum sua confirmatione, non repugnare merito ex intrinseca meriti ratione, q̄ sit in eodem instanti temporis cum pręmio etiā vltimo & maximo.

Ad quintum argumentum neganda est minor. Probationi dicitur. quod si Christus animæ suæ gloriam meruisset, nō quidem sequeretur illud primum inconueniens Christi dignitati cōtrarium, quod in illo argumento explicatur, sequeretur tamen inconueniens aliud secundum. Quoniam gloria non daretur animę Christi modo sibi debito. Debetur enim ei qua ratione est naturalis dei filius, quod prima eius operatio esset summe perfecta in suo genere, eo quod Christus est operans summę perfectus, ac proinde in sua operatione non debuit procedere ab imperfecto ad perfectum, etiam secundum ordinen naturæ, sed ab operatione summe perfecta inchoare debuit, quę esset prima radicalis causa aliarum omnium operationum, quæ non tam essent perfectæ. Hæc autē perfectissima animæ Christi operatio, ipsa eius fuit essentialis gloria. Itaque si Christus ipsam animæ suæ gloriam meruisset, non operaretur vt agens summe perfectū, sed vt imperfectū potius, cuius propriū est ab imperfecto ad imperfectū procedere, eiusq. gratia non esset omni ex parte perfecta, pleneq. actuata, sed potentialitatis admixtionem haberet inbibitam, ex qua sola prouenit hic modus procedendi ab operatione, nempe, minus perfecta ad magis perfectā, ob id enim agens sic operatur, quia exit de potentia ad actum vt S. Tho. dixit 1. p. q. 85. art 3. Vt hanc ergo imperfectionem a christi anima, & ab eius gratia auferamus, omnis ratio meriti respectu essentialis gloriæ animæ releganda est a Christo, cui sūma inordine gratiæ tribuēda est perfectio. Nescio plane an in conuenientia alia, quę theologi assignare solent ad excludendū huiusmodi meritum a Christo, sufficiant (si res bene expendatur) ad totalē huius meriti eliminationē.) Istud aūt inconueniens, quod est iudicio meo manifestissimum, existimo sufficiens esse ad fundandā hanc theologicam veritatem. Ad illud autem quod in hoc 5. argumento de iudiciaria Christi potestate intermiscetur, num videlicet, eam meruerit, & quo tempore ei fuerit concessa, dicam in solutione argumenti sexti.

Difficultas de gloria corporis.

In sexto & vltimo huius tertij dubij argumento ea difficultas examinanda

minandū proponitur, quæ nisi ab alijs me prioribus & doctioribus, præsertim a Magist. Med. magna cum diligentia, & eruditione fuisset examinata, non possem non in eius explicatione longam disputationem texere, sed breuiter agam, quoniam ad alia neque minus vtilia, neque minus difficilia propero. Ergo ea est huius sexti argumenti dubitatio. Num Christus gloriam sui corporis, suique nominis exaltationem meruerit. Qua in re & cum hæreticis & cum catholicis nobis sunt manus conserendæ & si compendioso certamine. Ab hæreticis ergo inchoandum esse censeo, vt pestilenti primum euulsa radice saluberrimum fructum colligere possimus, sanam, videlicet doctrinam statuere. Igitur Caluinus, in ea fuisse videtur sententia, quod Christus nihil sibi meruerit, sed quod omne eius meritum ad nos, ad nostramque vtilitatem sit referendum, Quod ex duobus sibi persuadet. Primo, quia in scriptura sacra nusquam fit mentio de merito Christi comparatione ad præmium ipsi Christo conferendum, sed totum refertur ad nos. Neque vsquam legitur Christum aliquid pro se ipso petijsse a Patre, sed totum pro nobis, vt constat, Ioannis 17. per totum capitul. ad Roman. 4. ibi, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, & ex sequenti capitulo quinto, id ipsum colligitur. Secundo probat, si Christus meruit gloriam sui corporis, suiq. nominis exaltationem, sequitur, quod nō tantū debeamus Christo in opere redemptionis nostræ, quātum sacræ literæ prędicāt, quia non tam propter nos, quā propter semetipsum, propterque gloriam suam humiliatus fuisset, & mortuus, Vt in simili argumentabatur Cyril. aduersus hæreticos Arrianos in lib. 3. thesauri cap. 2. Ita inquiens. Sin vero (vt ipsi dicunt) exaltatus post incarnationē est filius Dei, & factus sublimis, quod ante non habebat, pro se magis incarnatus esset quam pro hominibus: Sibi enim magis secundum nos profuit quam hominibus. Ita non pro nostra salute magis quam vt ipse exaltaretur, nomenque maximum assequeretur, homo factus esset. Et fere statim inquit, quomodo pro nobis mortuus est, si ea pro morte Deus ipse ac filius Dei appellatus est? His similia reperies apud Athanasium in oratione secunda contra Arian. ex qua oratione violentū videtur desumi argumentum pro sententia Cal. Sępius enim ibi repetit Athan. exaltationem christi quam Paul. commemorat & claritatem, & gloriam, quam christus petijt a patre Ioan. 17. non ad ipsum christum, sed ad nos pertinere. Et inter alia hæc dicit Athan. frustra innitūtur Arriani coniunctioni isti Ideo, dum a Paul. dicitur, Ideo & Deus exaltauit illum. Non enim prę miū virtutis nec præstantiam in proficiendo verbis significauit: sed causam sublimationis, in nos redundantis. Ecce quemadmodum

tis denotant, ex nullo earum loco posset colligi, christum hominibus quidpiam meruisse. Quod asserere manifestus esset in fide error: ergo,&c. Isaiæ 53. Si posuerit pro peccato animam suam videbit semē longeuum,& voluntas domini in manu eius dirigetur. Et multa alia in toto cap.residuo habentur,quæ nihil aliud dessignant,quam gloriā & exaltationē nominis christi,eiusq.externū splendorem,mirabilēq. gloriā, quam Christus laboribus & passione sua obtinuit. Apoc. c.5. dignus est agnus qui occisus est,accipere diuinitatē, gloriā,& fortitudinem. Diciturq. christus accepisse diuinitatē,quatenus passione sua meruit suæ diuinitatis manifestationē, itaq; & angelis & hominibus constaret,in ipsisq. infernis locis esset manifestum, quod christus est verus Deus,vnigenitusq. Dei filius,ac omnis proinde lingua siue sua sponte,siue coacta & inuita confiteatur,quod dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. In hoc enim consistit gloriosa nominis Christi exaltatio,& donatum ei esse nomen, quod est super omne nomen, nimirum, vnigeniti filij Dei: quod sane nomen,vt Ambr.cit. in loco & vniuersi Patres aduertunt,datum fuit Christo per vnionis gratiam, in ipso suæ incarnationis instanti, sed manifestationem prædictā accepit postquam resurrexit a mortuis. Vnde August. tract. 104. cit. inquit. Hæc est glorificatio domini nostri Iesu Christi, quæ ab eius resurrectione sumpsit exordium. Ioan. 17. in hunc modum Christus Patrem orabat,Clarifica me pater apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret, hanc claritatem,seu, vt alij legunt, gloriam,ipsam esse christi diuinitatem, cuius manifestationem in sui corporis glorificatione,in suiq nominis exaltatione christus petebat, docent vnanimiter ecclesię Patres,quoties de re ista eis incidit sermo, Legantur speciatim Aug.in tract.cit.super Ioa. Athan. & Cyril. loc. cit. Deficeret me dies in referendis scripturæ sacræ pro ista veritate testimonijs. Circa sequentem conclusionem adducam alia quæ ad hanc primā conclusionem comprobandā valde conferre poterunt.

Probatur secundo conclusio ex grauissimis Patrum testimonijs,qui hanc apertissime veritatem vnanimi consensione docuerunt. Cyril. lib.4.the.c.2.Basil 4.lib.contra Eunomium. Ambro.& Aug. loc.cit. Legatur etiam Aug.lib.3. contra Maximianum c. 2. & lib.1.de consensu Euang.c.31.& super illud Psalm. 109. de torrente in via bibit, propterea exaltauit caput. Qui locus scripturæ sacræ etiam est manifestissimus pro hac veritate confirmanda. Athanasius in oratione citata hanc apertissime veritatem docet, cuius & Cyril. mentem aperiemus continuo. Denique vniuersi Patres hanc veritatem vel expresse docent,vel cum de hac re eis incidit sermo,tanquam certam in veritate catholica præsupponunt. Legatur Hugo de sancto Victore lib.1. de sacramen. par. 2. c.6. Theologi & Scholastici omnes cū suo

magistro in 4. distinctione 18. hanc veritatem vt certam & indubitatam vnanimi consensione docuerunt.

Ratione tandem theologica hæc veritas manifeste probatur. Christus secundum fidem fuit viator, ac proinde meriti capax; & eius operationes fuerunt proportionatæ huic præmio, omnesque alias cōditiones ad meritum requisitas habuerunt. Ergo de facto christus hoc præmium sibi meruit; minor quoad secundam partem, puta, quod Christi operationibus non deessent conditiones requisitæ ad meritum, constat ex retro a nobis disputatis, & assertis. Quod vero proportionem habuerint cum hoc præmio, scilicet, gloriosa nominis christi exaltatione, probatur. Humilitatis virtus eiusque operatio magnam habet proportionem cum præmio, quod exaltatione & claritate constat, iuxta id quod christus dicebat, Luc. capit. 7. omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur; sed christus valde se coram deo humiliauit, humillimaque ei fuit obedientia subiectus in omnibus suis actionibus. Ergo omnimodam habuerunt proportionem christi operationes cum præmio exaltationis & gloriæ sui nominis. Quod non latuit Paulum, cum loco citato christi exaltationem ad humilem ipsius obedientiam reuocauit, & non ad charitatem, nec ad religionem, nec ad alia virtutum opera, cum tamen potuisset.

SECVNDA ASSERTIO.

CHRISTVS vere & proprie sui corporis immortalitatem, & gloriā promeruit. Ista assertio quibusdā theologis apparet nō tā certa vt præcedens, atque adeo dicunt eam quidem verissimam esse, ad fidem tamen non pertinere. In hanc sententiam ob id ducuntur, quia omnia, inquiunt, scripturæ sacræ, & Patrum testimonia in quibus de christi merito, quo gloriam suam, & claritatem ipse promeruit, fit sermo, commodam habent intelligentiam si ad exaltationem & glorificationem christi nominis, de qua in assertione præcedenti, referantur. Verum alijs theologis & ijs quidem grauissimis aliud apparet, censent enim hanc secundam assertionem non inter probabiles theologorum opiniones connumerandam esse, sed vt certam fidei veritatem fore credendam. Ita censet inter alios magister Med. loco superius citato & mihi ita dicendum apparet. Et probo primo ex quibusdam scripturæ sacræ locis, qui non commode interpretari possunt, nisi de gloria, & immortalitate corporis christi. Lucæ 24. Nonne hæc oportuit christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Quod si velimus scire, quænam fuerit hæc gloria, & vnde inchoauerit, explicuit nobis ipse christus eodem

cap. fere ad finem. Quoniam sic scriptum est, inquit, & sic opportebat Christum pati & resurgere a mortuis tertia die. Quod prius dixerat intrare in gloriam suam, nunc dixit resurgere a mortuis tertia die. Ad Hebræos ca. 5. qui, nempe, Christus in diebus carnis suæ preces supplicationesq, ad Deum qui possit illum saluum facere a morte cũ clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Huius loci memini superius in 2. art. huius 5. q. dubio 1. cui duas expositiones adhibuimus, quoad illam eius partem qua dicitur, exauditum fuisse pro sua reuerentia. Nunc vero ponderandum est manifeste colligi ex hoc testimonio Christum orasse ac depræcasse deum; vt ipsum a morte liberaret, idest, per gloriosam resurrectionem eum a mortis potestate, & vinculis erueret, pro qua re fuit exauditus a deo pro sua reuerentia, idest, vel quia reuerenriam humilem ipse exhibebat Patri, vel quia merebatur exaudiri, eo quod omni reuerentia & honore esset dignissimus. Cuius exauditionis meminit regius Vates psalmus 15. vbi in persona Christi loquens sic, inquit, propter hoc lætatum est cor meum & exultauit lingua mea; insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem: Ergo Christus pro gloria sui corporis orauit patrem, ipsamque proinde, & impetrauit, & meruit.

Sed hoc testimoniũ & ab hęreticis qui hanc cõci, 2. omnino negãt, & a catholicis theologis qui eam non esse in fide certam existimant, diuersis modis infirmari potest. Calu. enim illud, pro sua reuerẽtia, sic debere intelligi, ait. Exauditus est a suo metu. Ita q Christus ex metu æternę damnationis oraret patrem, non pro gloriosa corporis resurrectione, sed ne ab ęterna vita excluderetur, perpetuisque addiceretur supplicijs, in quo fuit a patre exauditus. Hæc intelligẽtia plena est hæ tico, blasfemo, & sathaniuo spiritu, quam erudite satis confutauit Robertus Bellarminius in 1. Tom. suarum controuersiarum. Controuersia secunda generali lib. 4. c. 8. ad finem. Cui nihil mihi se offert addendum, quod alicuius possit esse momenti ad prædictam intelligẽtiam confutandam. Reuisat lector, quæ loc. cit. dixi circa huius testimonij expositionem, ex quibus constabit hanc stultissimam Caluini intelligentiam contrariam esse patrum menti.

Catholici autem theologi id nobis possunt opponere, quod ex hoc loco colligitur quidem Christum & impetrasse & meruisse resurrectionem sui corporis, non vero eius immortalitatem, & gloriam. Verum hæc obiectio & euasio parum videtur habere fundamenti, tũ quia Christus orabat patrem, vt eum absolute a morte saluũ faceret, id est, vt ipsum immunem redderet a tota mortis potestate.

At si solam resurrectionem absque corporis immortalitate peteret, certe non absolutã a morte libertatem desiderasset, neque eam impetrasset oratione sua. Nã si resurrexisset mortalis & iterum moriturus, nõ esset saluus a morte factus simpliciter & absolute, sed secundum quid dutaxat, scilicet, ꝑ illa vice. Tum, quia certũ est christũ petiisse eam resurrectionem quã impetrauit a patre, impetrauit autẽ resurrectionem immortalis & gloriosi corporis, resurrexit enim Christus, vltra non moriturus. Christus enim resurgens ex mortuis, inquit Paulus, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Certè negari non potest, quin hanc totalem, & plenariam exemptionem à mortis dominio Christus petierit, pro ipsaque orauerit. Sed est & aliud testimonium pro hac veritate summopere expendendum. Ad Hebręos. 2. Videmus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Et ferè statim subdit Paul. decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum per passionem consumare. Seu vt alij legunt, consumari. In quo testimonio in priori eius parte expresse asseritur, quod propter passionem suam Christus gloria & honore fuit coronatus. At certum est, quod gloriosa corporis Christi immortalitas comprehenditur sub corona honoris & gloriæ, qua Christus decoratus est & coronatus. Ergo hanc Christus fuit assecutus per suam passionem, id est, propter meritum suę passionis, hoc enim dissignant illa verba Pauli propter passionem mortis. Præterea ponderandum est in 2. parte eiusdem testimonij. Illud verbum consumare seu consumari: denotat enim consumationem glorię, Quæ consumatio sine dubio facta fuit, in ipsa corporis immortalitate, & in alijs dotibus ad ipsam pertinentibus. Christus enim a primo suæ conceptionis instanti fruebatur essentiali animæ gloria, quæ tamen ob id non erat consumata, quia nec ipsam animam penitus impassibilem, nec Christi corpus reddebat immortale, omnique glorioso ornamento decoratum. Vnde cum in puncto resurrectionis hunc omnem gloriæ effectum Christus fuit assecutus, simpliciter fuit consumatus, id est, consumata gloria pręditus. Quartum testimonium est, illud quod ex Apoc. c. 5. retulimus pro conclusione præcedenti, in quo ponderanda sunt illa verba, accipere diuinitatem. Etenim Christus non aliter diuinitatem accepit, quam exuens seruilem modum, quem in corruptibili carne assumpserat: Nam hac ratione Paul. ad Phili. 2. dixit, quod Christus in incarnatione, exinaniuit semetipsum formã serui accipiens, idest, quatenus corruptibili corpore ad seruiẽdum idoneo & parato ipsam diuinitatis maiestatem occultauit, quę tunc manifestata fuit cum interna Christi animæ gloria, quam exui hypostaticæ vnionis à primo suæ conceptionis instanti habuerat latitantem & reconditam, semet-

ipsam

ipsam in gloriosam corporis immortalitatem & impassibilitatem explicuit. Neque vero alia ratione potuit cum proprietate Christus dici diuinitatem accepisse. Nam quamdiu in natura corruptibili & mortali persisteret, quantacumque alia & honoris, & auctoritatis gloria splendesceret, semper esset seruili forma indutus, semperque exinanitus diceretur. Vnde quando Christus voluit tribus selectis discipulis, quoddam suæ maiestatis & diuinitatis vestigium ostendere, nō solo magnifico patris testimonio a lucida nube delato contentus fuit, sed quandam immortalitatis & impassibilitatis corporeę eis simul speciem exhibuit. Nam integra Christi gloria & eius humanitatis manifestatio, hoc vtrumque postulat, nimirum, & ipsam corporis immutationem, quæ proportionata sit internæ animæ glorię, & ipsi christi diuinitati, & illud itidem manifestum Patris testimonium, quo christum verum esse dei filium patrisque charissimum vnigenitum constet, & hanc gloriā Petrus 2. can. c 1. intendebat nobis explicare cū dixit. Sed speculatores facti illius magnitudinis, accipiēs enim adeo patre honorē & gloriam voce delapsa ad eum &c. Et fere statim subiunxit. Et hanc vocem nos audiuimus de cœlo allatam &c. Duo pertinebāt ad christi gloriam & magnitudinem. Alterum quod corporeis oculis cernebatur. Quod Petrus insinuauit illis verbis, speculatores facti illius magnitudinis. Et Alterum quod corporeo percipiebatur auditu. Quod Petrus vltimis illi verbis denotauit, scilicet, quam vocem nos audiuimus &c. Et hanc gloriam seu claritatem petebat Christus a patre Ioa. 17. illis iam citatis verbis, clarifica me pater &c. Expendenda pręterea sunt oīa verba citati testimonij, ex Apoc. 5. Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Denique vniuersa scripturæ sacræ testimonia ex quibus constat Christum suam exaltationem meruisse, confirmant hanc assertionem secundam. Quoniam totius exaltationis Christi exordium a resurrectione incepit, vt Aug. expressis verbis superius citatis dixit. Et Athan. oratione citata his verbis docet. Et si sicut homo mortuus fuerit, attamen vt vita exaltatus sit resurrectione. Et certe isti patres & quos superius pro assertione præcedenti citaui, illam exaltationem, quam Paulus ad Philip. 2. dixit christum humilitate, obedientia, & morte promeruisse, ad eius resurrectionem redducunt, qua Deum christum exaltauit. Expendatur hic ille locus ex Isa. cap. 53. conclus. pręced. citatus. Præterea ratione in scripturis sacris fundata hanc camdem confirmo veritatem, simulque illam apparentem solutionem impugno, qua theologi contrarium nostræ conclusionis sentientes, hęc omnia labefactare suo iuditio poterunt, videlicet, christum resurrectionem quidem suam meruisse, immortalem autem vitam &

glo-

passibilis & iterum moriturus resurgeret, non constitueretur extra statum viæ, quia semper maneret secundum inferiorem animæ portionem aptus ad satisfaciendum, & merendum, ergo illa perfectio per quam per se primo constitutus fuit Christus in statu perfectissimi cõpræhensoris, & omni ex parte felicis & beati, fuit corporis immortalitas, & gloria. Et de hac loquebatur Christus Luc. 24. cum dixit, hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Nam tunc cũ adhuc non splenduisset ascensionis gloria, non in aliam videtur intrasse gloriam quando hæc dicebat. Deriuatio igitur & redundantia gloriæ animæ ad corpus fuit terminus proprijssimus viæ christi, qui solus sufficeret eum plene beatum constituere, & nihil aliud sine illo. Ex his omnibus alijsque similibus, quæ consulto prætermitto. Existimo hanc secundam assertionem certam esse fidei veritatem.

Ad argumẽta quę pro Cal. sentẽtiæ vel blasfemo potius errore proposuimus, non difficile respondebitur. Et primo quidẽ argumento dicitur, manifeste constare ex testimnnijs scripturæ sacræ quæ in probatione conc. adduximus Caluinum mentitum fuisse in caput suum: sunt enim multa innumera scripturarum testimonia ex quibus apertissime constat Christum pro gloria sui corporis, proq. sui nominis exaltatione, quam sæpius Patrem orasse. In cuius rei confirmationem adduci potest illud ex Psal. 2. Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te, postula a me & dabo tibi gentes hęreditatem tuã, &c. Quo loco diuinus pater non aliter voluit Christo gentilem populum in hęreditatem tribuere, quam pręsupposita ipsius Christi petitione & oratione: atque adeo fatendum est christum orasse patrem, eiq. propria obtulisse merita, vt extensionem imperij & regni spiritualis ad gentilitatem acciperet. Neque enim christus absque obsecrationibus & meritis calciamentum suum in Idumeam extendidit. Missum facio illud argumentum esse satis debile, etsi hæreticis valde familiare, Non habetur in scriptura expressum: Ergo non est certum secundum fidem. Nam sufficit haberi ex certissima ecclesiæ traditione patrum monumentis testatam.

Secundo argumento dicitur, quod quamuis admitteremus christum essentialem suæ animæ gloriam meruisse, istud argumentum nullas haberet vires. Quia cum diuinum verbum nullam in se ipso perfectionem acquireret ex huiusmodi gloria, eo quod in semetipso ab æterno pra habet eminentissima quadam continentia eam omnẽ perfectionem, quæ & in gloria animæ, & in gloria corporis reperiri potest. Nullatenus debet dici ipsum venisse in mundum propter aliquam perfectionem sibi acquirendam, sed tota sui aduentus vtilitas ad nos, ad humanamque nostram naturam pertinet. Non tamen

negandum est, quin postquam Deus propter nos homines, & propter nostram salutem humanam assumere naturam decreuit, voluerit eam ijs supernaturalibus exornare muneribus, præclarissimisq. & gratiæ & glorię dotibus illustrare, quæ ipsam a diuino verbo in vnitatem personalem assumptam naturam quamplurimum decerent. Hoc enim ad ipsam diuini verbi maiestatem pertinuit, fuitq. omni rationi consentaneum, vt postquam Euang. Ioan. in prioribus nostris prothematis verbis dixerat, Verbum caro factum est, posset mox subiungere, Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre plenum gratiæ & veritatis. Sed hęc omnis perfectio, quam verbum vt suæ dignitati decentissimam assumpsit, in spiritualem nostrã & dignitatem & vtilitatem cessit. Sicut honor & gloria capitis ad eius membra refunditur. Si quidem, vt olim multi putauerunt hæretici, christus non esset verus deus, vnum ac idem suppositum cum diuino verbo, sed per gratiam aut per merita propria, vel ipsam cum diuinitate realem vnionem, vel alium quemdam coniunctionis modũ ad ipsam diuinitatem fuerit assecutus, tunc illud argumentum efficacissimam vim haberet. Nam homo ille Christus ab hęreticis confictus, venisset certe per se primo propter maximã sui vtilitatẽ, propter acquirendũ illud tantę tamq. excellentis dignitatis fastigiũ, quod ex seipso nõ habebat, & cuius tanta esset dignitas, vt infinito excessu superaret omne illud bonũ, quod nobis ex christo potuit ꝓueniri. Et in hoc posteriori sensu argumentabantur Cyri. & Ath. contra hæreticos Arria. loco in hoc 1. arg. cit. Non uacat in pręsentia in speciali recensere modum illum hęreticum vnionis christi ad deum, quem patres isti prædicta argumentatione confutarunt. Quem vix ipsi intellegebant, vt pote in intelligibilem, & inconstantem. Quoniam autem testimoniũ Atha. magis aliquantisper nos vrget, duo sunt aduertenda in eius doctrina, quam in oratione prędicta secunda, & in oratione 4. vel sermone 4. sequenti traddidit. Alterum est, quod cum illam particulam, Ideo, in illis Pau. verbis. Ideo, seu vt nos legimus, ꝓpter quod & deus exaltauit, negat importare virtutis pręmium, non absolute negare intendit causam meritoriam denotare, cum expræssis uerbis ibidem eã fateatur: sed tantum negauit Christum propter sua opera humilitatis, obedientiæ &c. in diuinitate profecisse, aut aliquid obtinuisse perfectionis, quam in semetipso excelentissime non præhaberet. Quę intelligentia manifesta est ex ipsis Ath. verbis supracitatis, ponderandum est illud verbum, Proficiendo. Alterum vero in doctrina Atha. adnotandum illud est, quod cum omnem humanitatis Christi exaltationẽ & excellentiam ad nos, ad nostramque vtilitatem referendã, esse dixit, & quod nobis & pronobis eam postulauit a patre, minime negauit, ipsam christi humanitatem fuisse per resurrectionem exaltatam

& ad

& ad magnificam gloriam euectam, nam hoc verbis expressissimis in vtraq. oratione affirmat. Sed id tantum magnus hic pater Atha. intendit, quod Christus eam exaltationem & gloriam non accepit vt sibi simpliciter necessariā, quia cum esset verus Deus, diuina infinitaque gloria & maiestate præexcellēs, nulla creata glorificatione indigebat, sed illam accepit propter ipsius humanitatis quam assumpserat indigentiā, quę ex sua specie con siderata egena erat, & pauper, etsi omnis peccati expers, & vt ex ipsa humanitate in oēs homines deriuaretur. Ita ꝙ in ipso tamquam in capite tota humana natura exaltata fuit & glorificata, iuxta eum modū quo Pau. ad Ephes. cap. 2. dicebat, cōuiuificauit nos, cōrresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus in Christo. Quo loco ad literam loquebatur Apostolus de ipsa humanitatis Christi exaltatione per resurrectionem & ascensionem facta. Vt hanc fuisse mentem Ath. aperte cognoscamus, notentur illa verba orationis 2. Sed caro assumpta ab ipso illa est, quæ in eo & ab eo innungitur, vt sanctificatio quæ in dominum, vt in hominem infertur, in homines deinde ab eo dimanaret. Quod in ijs verbis de sanctificatione expræssit, quam sæpius ibidem de exaltatione dixit.

Ad confirmationem negandum est antecedens. Nam Christi charitas, vel ex eo in hominum redemptione, excellentissima quadā claritatis irradiatione emicuit, quod eam sui corporis exaltationem, & gloriam, quæ eius humanitati ex vi hypostaticæ vnionis propria erat, & cōnaturalis, atque adeo debita, noluit sibi assumere, nisi magnis & vitæ & mortis suæ laboribus interuenientibus, quos pro ipsa humani generis redemptione & salute ferre voluit & tollerare. Vnde re ipsa Christus nihil sibi acquisiuit, quod aliàs ad eum etiam vt hominem, propter hyposthaticam vnionem non simpliciter attineret. Solumq. nouum titulum, nouumq. ius meritorium sibi comparauit, sine quo mediante noluit eorum bonorum, quæ sibi tam erant debita & connaturalia, vsum & possessionem accipere. Quare si cum rigore loquamur, concedi debet quod Christus nec vt Deus, nec vt homo propter vtilitatem propriam nostram fuit salutem operatus, sed totus eius labor, omnisque operatio ad ipsam humani generis spiritualem vtilitatem spectauit. Et ob id Christus in sacris literis non semel nostrum semetipsum appellauit seruum, nobisq. seruientem, vt Isaię c. 53. adnotauit Cyril. Quia proprium serui est, omnes suas operas, omnesq. labores non improprium commodum, sed in solam domini sui vtilitatem expendere. Et hactenus dictum sit de hac disputatione, quatenus cum hæreticis erat tractanda.

Cum catholicis theologis deinceps agendum est. Nam licet omnes in ea conueniant sententia, quod christus sui corporis meruerit gloriam, non omnes tamen eundem in hac veritate explicanda modū Secūda pars difficultatis

 seruant.

seruant. Scotus namq. in 3.distinct. 18.q. vnica. docet christum non immediate per se, sed indirecte sui corporis gloriam promeruisse, nã directe & per se primo solum meruit remotionem illius impedimenti, quo ex peculiari dispensatione gloria animæ detinebatur, ne refunderetur ad corpus. Magist.sentent. in ead.dist. quem S.Thom. & plerique secuti sunt theologi, absolute fatetur quod meruit per se & directe ipsam corporis gloriã, & nõ alicuius impedimenti remotioné.

Ad intelligendam harum opinionum diuersitatem, & ad veritaté statuendam, notandũ est. Quod quamuis vniuersi theologi in ea cõueniant sententia, quod ea est natura & ratio essentialis animæ beatitudinis siue in Christo, siue in alio quocunque homine beato, quod cum anima corpori coniungitur, non se contineat intra ipsam animam, sed ad corpus coniunctum deriuetur, illudque immortale impassibile, ac denique gloriosum efficiat. Quo autem modo id fiat, non satis constat: nam multi Theologi opinantur, quod hæc corporis glotificatio, facta reunione ipsius corporis ad animam, resultat simplici quodam effluxu & emanatione ex ipsa animæ gloria, sicut risibilitas oritur ex rationali hominis essentia. Alij vero non pauci arbitrantur hanc corporis glorificationem per se attinere ad gloriam animæ, esseque illi quoddam iure connaturalitatis debitam non vero simplici emanatione ex ipsa deriuari sicut dicebamus gloriam animę deberi Christo ratione hyposthaticæ vnionis. Vtra sit harum opinionum probabilior, non vacat in præsentia discutere. Mihi quidem prior sententia ob id gratior est, & plausibilior quod magis extollit vim & efficaciam essentialis gloriæ, quæ in beatifica Dei visione consistit: Et quoniam Sanct. August. hanc sententiam docuisse videtur epist. 56. ad Dioscorum in his verbis. Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, quę in fine temporum sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam quod est corpus. Ex pendendum est illud verbum, redundet, denotat enim diffusionem quæ simplici fit resu'tantia. Huic opinioni videtur adhæsisse Scotus d.cit. Quoniam si sententiam, quam secundo loco retulimus, veram esse putaret, non posset consequenter loquens dicere, Christum meruisse remotionem impedimenti, quo gloriam animæ Christi detinebatur ne refunderetur ad corpus. Nam si per simplicem resultantiam non esset apta nata effluere, nullo egeret apposito impedimento, vt non deriuaretur ad corpus. His suppositis hanc statuo conclusionem, quæ sit prima huius cũ catholicis disputationis.

Prima Conclusio.

Christus non remotionem impedimenti cuius piam per se primo & directe meruit, sed ipsam sui corporis gloriam. Ista conclusio

primo

primo probatur ex communi theologorum sententia, rarissimi enim sunt theologhi quibus arrideat Scotica illa opinatio. Probatur secundo. Gloria animæ christi nullo extrinseco apposito impedimento ditinebatur, ne se diffunderet ad corpus, etiam supposita sententia quam probabiliorem esse censui, nimirum, quod ex natura sua gloria corporis simplici resultancia ex animę gloria deriuetur. Ergo christus non meruit alicuius impedimenti remotionem, sed eius meritum tendebat ad ipsam corporis gloriam.

Probatur antecedens. Non egebat Deus aliquod impedimentum opponere, vt impediret gloriæ corporis ab animæ gloria emanationem & fluxum, sed per solam diuini sui concursus subtractionem potuit facillime naturalem illum effluxum suspendere. Frgo non est absque rationabili causa fingenda alicuius extrincici impedimenti appositio: præterquam, quod vix posli assignari impedimentum, quod vim haberet ad impediendum illum gloriæ corporis effluxum. Ergo, christus per se primo meruit, vt deus influeret cum ipsa animæ beatitudine gloriam immortalitatis in corpus.

Tertio probatur. Esto gloria corporis aliquo extrinseco fuisset impedimento detenta, non inde vllatenus colligitur, quod christus per se primo & directe illius impedimenti remotionem mereretur: Ergo Scoti sententia nullo modo est admittenda, sed sententia potius contraria quam nostra statuimus conc. Probatur antecedens, Meritum per se primo, & directe respicit, vt præmium, illud bonum, quod est proportionatum ipsi merito, & est propter se ipsum appetibile tamquam vltimum & finis, huiusmodi autem bonum fuit gloria corporis Christi secundum se ipsam, ablatio vero impedimenti tantum erat appetibilis & desiderabilis propter ipsam corporis gloriã. Ergo Christus gloriam sui corporis per se & directe meruit, impedimenti vero remotionem indirecte tantum & secundario. Ad eum modum quo is qui offert prętium pro libertate captiui, qui vinculis detinetur, non per se primo solutionem intendit vinculorum, quod sunt impedimenta libertatis, sed ipsam captiui libertatem quærit, & pro ipsa prętium offert, vinculorum vero solutionem indirecte & secundario, quatenus medium est necessarium ad finem per se primo intentum, libertatem, nimirum, captiui. Ex his etiam quæ in natura contingunt, aliud huius rei desumi potest exemplum. Cum ignis calefacit aquam, non per se primo intendit remotionem impedimenti, videlicet, frigiditatis exclusionem, sed directe intendit calorem introducere, & si fieri nequat, nisi prius in aliquo genere causę impediens frigiditas ab aqua excludatur. Sed contra hanc conc. præsentim contra sensum in quo hæc vltima conclusionis probatio procedit, duo se offerunt argumenta, quæ difficultate non carent.

Primum: Christus id tantum meruit respectu gloriæ sui corporis consequendæ, quod illi dandum erat a Deo, & fuit datum de facto loco præmii. Sed deus nihil aliud Christo dedit comparatione ad gloriam sui corporis, præter impedimenti extrinseci remotionem: Ergo id tantum Christus meruit, saltem per se primo & directe. Maior apparet manifeste, quia meritũ dicitur per respectum ad prẽmiũ, quod est a præmiante recipiendum. Minor vero probatur. Si supponamus deriuationem corporeæ gloriæ in Christo ab extrinseco prouenire impedimento, impedimento sublato gloria corporis naturali & necessario effluxu redundauit ad corpus absq. speciali dei concursu, sed solus generalis, & ordinarius cõcursus fuit sufficiẽs. At id quod necessario cõsequitur ex intrinsecis ipsius merentis principijs, impropriissime dicitur dari a præmiante per modũ præmij: Ergo id tantum Christus loco prẽmii suscepit, illa hypothesi data; quod pertinuit ad impedimenti remotionem, nam totum aliud a semetipso habuit.

Secundum argumentum. Cum duæ perfectiones ita se habent, q̃ vna pendet intrinsice ab alia, ab eaque naturaliter dimanat, impossibile est, quod quis secundam perfectionem mereatur, quin prius naturæ saltem prioritate mereatur primam, eo quod secunda nequit hãberi nisi dependenter a prima, sicut nullus posset mereri fieri risibilẽ, quin prius natura mereretur fieri rationalẽ. Sed gloria corporis in christo, iuxta sententiam quam vt probabiliorem acceptauimus, per se & intrinsice pendet ex gloria animæ, ex ipsaque naturali consequio resultat: Ergo non potuit Christus gloriam corporis mereri, nisi prius naturę ordine ipsam animę suæ promeruisset gloriam. Quam tamen, vt superius definiuimus, nullatenus meruit: atque adeo nec videtur meruisse corporis gloriam, nisi vt plurimum indirecte, quatenus, videlicet, meruit impedimenti remotionem.

Primum argumentum non tam facilẽ habet solutionem, quàm nõnulli arbitrantur theologi, qui si in forma illud & proponerent, & dissoluerent, maiorem fortassis difficultatem experirentur. Vtuntur duobus illis exemplis adductis in vltima conclu. probatione quorum posterius est valde impertiniens ad huius argumenti solutionem: quia ignis effectiue producit calorem expellendo frigiditatem, atq. adeo quid mirum, quod ipsa introductio caloris sit per se, & principaliter intenta ab igne vt vltimus suæ operationis finis? Cæterum ipsa corporis gloria non aliter a præmiante tribuitur Christo merenti, quam remouendo eius impedimentũ, quo sublato ex intrinsecis animæ christi gloriæ principijs, sequitur plenissime ipsa corporis gloria. Aliud simile de captiui redemptione eamdem fere difficultatem habet, quãdo is qui captiuus detinetur, est simpliciter persona libera, cuius proinde libertas vinculis sublatis in suum se actum exerit. Nam si condi-

tionis esset seruilis, pręter vinculorum solutionem restaret adhuc ipsa libertatis facultas.

Igitur vt tueamur Christum directe & per se primo ipsam corporis gloriam meruisse, satius erit recurrere ad illam conclusionis probationem, qua ostendimus ibi nullum fuisse extrinsecum impedimentū appositum. Cęterum huiusmodi impedimento admisso respondendū censeo, quod si inter meritum & præmiū physica esset cōsiderāda efficientia, & proportio, verissima esset Scoti sentētia, quæ asserit pmiū p se & directe merito Christi respondens, non corporis eius gloriam secundum substantiam, sed remotionem prædicti impedimenti dūtaxat fuisse; & ipsam corporis gloriam ea tantum ratione fuisse secundarium & indirectum pręmium, quatenus ex remotione impedimenti dependebat. Nam totum aliud non a præmiante, sed ab ipso Christo merente, idest, a gloria suę animæ prouenirèt. Verumtamen proportio & efficientia respectu præmij non physice, sed moraliter est con siderande, nimirum, vt cadit sub intentione vtriusque & merentis & præmiantis. Qua ratione quamuis Deus per modum præmiantis non aliter concurreret ad conferendum Christo gloriam corporis propter eius merita, quam auferendo impedimentum extrinsecum, quo emanatio gloriæ corporis & effluxus impediebatur, vere nihilominus diceretur, quod per se primo in ratione præmij contulisset Christo ipsam corporis gloriam; eo quod Christus per se primo intendebat suis meritis eam comparare, & non per se primo & directe remotionem cuiuspiam impedimenti curabat. Nam si per possibile vel impossibile eodem perseuerante impedimento, Deus contulisset Christo gloriam corporis, & principali intentioni ipsius Christi merentis, & eius meritis sine dubio satisfecisset. Et quidem quod absimilis omnino possit esse causalitas moralis, a causalitate physica, ita vt causa quæ in esse physico causa per accidens est respectu alicuius effectus, sit per se moralis causa effectus eiusdem, res est cunctis sapientibus manifesta. Nam qui ignem applicaret ad vrendam vicini sui domum, causa quidem esset per accidens vstionis domus in esse physico, esset tamen causa per se in ratione morali. Proportionabiliter ad ea quę diximus de merito gloriæ corporis Christi, dicendū erit ad illud simile de redemptione captiui. Quod qui pecunias pro redemptione offert, non per se primo intendit solutionem a vinculis, sed captiui libertatem quomodocumque fiat, ita quod si fieri posset absque vinculorum solutione, qui tali modo libertatem integram daret captiuo, faceret satis redimentis intentioni. Quod manifestum argumentum est, redemptorem non per se intendere solutioné a vinculis, sed ipsam captiui libertaté: quamuis is qui libertaté dat captiuo, physice loquendo, nihil aliud faciat, quam eum e vinculis eruere.

Ad

Ad secundum argumentum respondetur per distinctionem maioris præmissæ, quæ distinctio ad hoc reducitur, quod is, qui caret vtraque perfectione, non potest posteriorẽ mereri, quin prius natura priorem mereatur. At si per accidens supponamus, quod quis primam, & radicalem perfectionem habeat, secunda vero careat perfectione, cõmode intelligitur, quod possit mereri perfectionem secundam, qua caret, & quod non mereatur primam. Et tunc dicendum est, quod non meretur perfectionem secundam, prout in prima radicatur, ex ipsaq. oritur. Sed quatenus prouenit a præmiante extrinseco, quomodocunque proueniat, iuxta hunc modũ contigit Christi meritum respectu gloriæ corporis sui. Hæc dicta sufficiũt ad solutionẽ 6. arg. principalis huius 3. dubij, cui argumento neganda est consequentia. Et ratio discriminis inter gloriam animę & gloriam corporis duplex est, quod ad præsens attinet. Prima, quod gloria animæ est beatitudo essentialis & potissima perfectio Christi vt hominis, atque adeo non debuit Christus per aliquod tempus ipsa carere, sicut caruit gloria corporis Nec ordo debitus ipsius gloriæ naturæ debuit inuerti, ita quod sciẽtia infusa, aut aliud quod vis supernaturale lumen, vel tempore, vel natura anteuerteret ipsum gloriæ lumen, beatificamque visionem. Secunda, quod ad opus redemptionis nostræ non fuit necesse, vt Christus animæ gloria careret, quod tamen necessarium fuit respectu gloriæ corporis. Nam si Christus gloria animæ, & gloria simul corporis præditus fuisset a primo suæ incarnationis instanti, viator non esset, sed omni ex parte beatus, & compræhensor: atq. adeo nec nobis quicquam mereri possit, nec pro nobis satisfacere, nec prætiosus eius sanguis infinitum fuisset nostræ redemptionis pretium. Vnde actum esset de nobis, & de nostra salute, vt Aug. super cap. 8. Ioan. tract. 38. mirabili consecutione his verbis deducit. Si pati nollet non pateretur, si non pateretur, sanguis ille non funderetur, si sanguis ille non funderetur, mundus non redimetur. Agamus itaque gratias & potestati diuinitatis, & miserationi infirmitatis eius.

Quamuis ex his argu. 6. difficultas exhausta relinquatur, ad cõplementum tamen doctrinæ duas adhuc assertiones statuẽdas esse duxi, ex quibus constent ea omnia quæ Christus sibi promeruit.

Secunda Conclusio.

Christus non solum meruit eam sui nominis exaltationem & gloriam, quam post mortem fuit assecutus, sed eum omnem honorem, eamque omnem suę dignitatis manifestationem, quam, dum mortalem vitam ageret, fuit assequutus, siue hunc honorem hancque claritatis excellentiam immediate acceperit a deo, siue ab Angelis, siue

ab

ab hominibus, siue a quauis creatura. V.c. testimoniũ quod de Christo Saluatore recenter nato angeli præstiterunt, humilis pastorum Christi paruuli in præsepio iacentis visitatio, magnifica orientalium, sapientiumq. regum in Bethlem adoratio, ipsum diuini patris testimonium, quo & in Iordane, & in Monte Tabor Christũ vt verum vnigenitum & dilectissimum filium agnouit, cunctisq. magistrum & doctorem fidelissimum proposuit, aliaq. huius generis opera, quæ ad excellentiam & dignitatem Christi manifestandam contulerunt, præmia fuerunt meritorum eius. Prior conc. pars constat ex prima assertione ex duabus, quas contra Calu. & alios hæreticos proposuimus; Posterior vero pars probatur. Omnia illa quæ recensuimus in conc. potuerunt habere rationem pręmij: Ergo Christi meritum cum esset simpliciter infinitum, extendit se ad hæc omnia. Consequentia patet, quia infinitas meriti in hoc cõsistit, quod conferat ius merenti ad totum illud quod, per se loquendo, induere potest præmij rationem. Antecedens vero probatur. Honor & dignitas, quæ ex prædictis gestis & operibus sequebantur non dimanarunt ex vnione hyposthatica, nec ex ipsa gloria animæ Christi, sed ab extrinseco prouenerunt. Quare ergo nõ poterant pręmij rationem sortiri comparatione meritorum Christi? Confirmatur, honor sua natura est virtutis præmiũ. Ergo totus honor qui ex illis omnibus proueniebat Christo, præmium fuit virtutis eius, idest. operum quæ ab hæroicis Christi virtutibus emanarunt.

Secundo probatur eadem conc. pars. Illa manifestatio & claritas dignitatis Christi non solum ad ipsum attinebat, sed etiam ad homines, vt facilius & promptius ei fidem adhiberent, sed ea omnia quæ spiritualem nostrã vtilitatem promouent, meruit Christus, ergo, &c.

Tertio probatur ex illo Ioan. 12. Et clarificaui iterum clarificabo. Quę verba dixit pater Christo petenti suam sanctificationem; & sensus est quod iam antea eum clarificauerat à tempore natiuitatis suæ, & quod deinceps in morte & post mortem ipsumquoque clarificaturus erat. Ergo cum Christus peteret suam clarificationem, eam etiam quam ante resurrectionem fuit assecutus, negari nequit, quin ipsam fuerit ex rigore iustitiæ pro meritus.

Tertia Conclusio.

Christus meruit regiam dignitatem, supremi capitis auctoritatẽ, summum sacerdotium, ac potestatem itidem iudicariam, denique meruit omnem eam perfectionem & excellentiam & spiritualem, & temporalem quæ christo potuit competere exceptis dumtaxat gratia vnionis, gratia habituali, essentiali animæ gloriæ & virtutibus ac do-

nis infusis, vltima pars conclusionis in qua fit exceptio a Christi meritis, satis constat ex superius dictis, Et nonnihil ad maiorem eius explicationem paulo inferius dicemus. Quoad reliquas vero partes. Ista conc. in communi posita inde suadetur, quod, hæc omnia quæ diximus, habere potuerunt rationem præmij cõparatione ad merita christi: Ergo asserendum est Christum, cuius meritum fuit simpliciter infinitum, ea omnia meruisse. In speciali vero de regia dignitate Magist. Sot. in 4. d. 47. q. 1. a. 2. existimat Christum proprijs meritis acquisijsse ius, vt nostrum esset caput, & Iudex, Regiam vero dignitatem, regalemque Regni cœlorũ titulũ nullis meritis sibi cõparauit, sed ex vi hypostaticæ vnionis iure naturali ei cõpetit. Hanc sententiã ego improbabilem non reputo, sed contrarariam, quam in conc. proposita affirmaui, longe probabiliorem cum plerisque recentioribus theologis esse crediderim, Primo propter idemmet testimonium ex Lucæ ca. 1. desumptum, quo ipse magis Sot. suam confirmauit sententiam. Sic dixit Angelus Beatissimę Virgini. Lucæ primo, de nascituro Christo loquens. Dabit ei dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Cui testimonio aliud adiungo ex c. 7. Danielis, vbi de æterno Christi regno vaticinans Propheta, sic ait. Aspiciebam ego in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in cõspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnũ, & omnes populi tribus, & linguę seruient ei, &c. Ex his locis colligo, Christũ ius & titulũ regnãdi suis meritis impetrasse, & accepisse a deo p modũ præmij. Quod colligo primo, ex eo quod in testimonio Danielis sub eodem verborum tenore dicitur, antiquum dierum, scilicet, Patrem, seu Deum tribus diuinis personis communem dedisse filio potestatem, honorem, & regnum. At honorem & excellentiam suis operibus Christus promeruit: honor enim, vt retro dicebam, præmium virtutis est. Ergo similiter regnum ex proprijs accepit meritis. Colligo secundo ex illis verbis, dedit dominus Deus, designant enim non cõsequutionem naturalem in Christo, sed specialem traditionem a Deo factam per modum præmiantis, nam illa vox, deus, designat deũ, vt gubernatorem, & prouisorem vniuersalem, ad quem proinde spectat & mala plectere & bene præmiare. Et vox alia, dominus, designat auctoritatem, quæ requiritur in præmiante: qui enim meretur subijtur ei a quo meretur, pręmiator vero officium quasi domini obsequia sibi exhibita remunerantis exequitur. Colligo tertio ex illlis verbis danielis, & in conspectu eius obtulerunt eum, Nam hæc verba videntur designare præsentationem Christi, & operum, ac meritorum eius in conspectu patris, quorum intuitu quasi motus ipse Pater, dedit ei potestatem honorem & regnum. Consentit illud Psal. 2. postula a me

&

& dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Ex quo testimonio constare videtur, patrem non dedisse Christo, vt homini, regiã potestatẽ super vniuersum orbem nisi præsupposita eius postulatione & oratione, quæ non potuit non esse meritoria. Dices forsan, quod in hoc loco non sit sermo de regno christi absolute, sed secundum eius extensionem ad populum gentilicum, quam christus a deo impetrauit & meruit. Non tamen meruit absolute ius ipsum regium super specialem dei populum Iudaicum, qui erat sedes Dauid patris eius. Nam de hoc regno, in alio verso præcedẽti eiusdẽ psal. dixerat ipse christus. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius. Hoc regnum non præcibus, & postulationibus impetrauit, sed ab ipso deo iure naturalis filij accepit, a quo fuit rex constitutus, cum primum eum hominem conspexit, tunc nimirum, dum verbum caro factum est. Et vt angelus significaret hoc regnum christo competere non ex meritis & ex vi postulationis & orationis cuiuspiam, sed solo iure hæreditario, dixit beatissimæ virgini, quod erat daturus ei dominus sedem dauid patris eius, idest, succedet in regia sede dauid patris sui per modum naturalis hæredis. Non est hæc inerudita solutio, ex qua probabiliter inferendum erit, quod regalis christi auctoritas respectu Israelitici populi, ad quem fuit specialiter missus vt minister circumcisionis, & quasi seruus, vt in externa apparebat forma, sed secundum sibi debitam auctoritatem, verus & naturalis rex, respectu, inquam, huius populi iure tantum hęreditario, & non meritorio regiam obtinuit dignitatem. At comparatione ad populum gentilicum, qui ante christi aduentum non vocabatur populus dei, & quod non erat speciale dei peculium, & patrimonium, non tam hæreditario iure (quamuis nec hoc ius totaliter sit excludẽdum a christo) quam orationibus & meritis obtinuit. Sed nihilominus oppositum verius apparet. Vnde sic argumentor contra assignatã solutionem. In eodem signo naturæ & rationis, quo fuit christo datum ius regnandi supra Iudaicum populum, fuit & datum simile ius supra totum vniuersum. Nam ex eodem principio, scilicet, ex vi gratiæ vnionis vtrunque ius æqualiter dimanauit, & non vnum dependẽter ab alio, non enim ex iure regnandi quod christus habet supra Israeliticam plebem, ortum habuit in eo ius regnandi supra gentilẽ populum, sed vtrumque ei competit, quia verus & naturalis est altissimi filius, cui ex æquo omnes populi omnesque subijciuntur nationes. Ergo si christus ius regnandi super gentilicum populum merito & oratione obtinuit a patre, fateri debemus, quod absolute & sine distinctione ulla ius & potestas rgandi ex meritis competit christo. Hanc senteutiam uidetur docuisse Paul. ad Rom. 14. in hoc enim christus mortuus est & resurrexit, ut & mortuorum & uiuorum dominetur. Po-

testas enim dominatiua non est alia in Christo, quam ipsa regia potestas,& hic modus loquendi viuorum & mortuorum vniuersos homines,& vtrumque populum Iudaicum,& gentilem complectitur. Fateor posse hoc testimonium explicari, de externa manifestatione. De qua intelligitur illud Matt. vlt. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

Probatur ratione hæc eadem conc. pars: Quod Christus absque meritis regiam obtinuerit dignitatem, non potest colligi ex eo quod regnandi ius sit ei naturale, nam auctoritas sacerdotalis, Iudiciaria potestas, supremi capitis excellẽtia iure quoque naturali cõpetunt christo. Et tamen excellentissimæ hæ dignitates ex meritis sunt Christo collatæ, quod & Magist. Sotus, libentissime cõcessit, & expresse docuit S. Thom. de potestate iudiciaria 3. p. q. 59, artic. 3. Nec vero repugnat huic regię dignitati, quod haberet in Christo rationem præmij, ex eo quod fuerit ei data in primo suæ conceptionis instanti, quia, vt ex superius dictis constat, sufficit in merito prioritas naturæ. Nec vero apparenti aliqua ratione dici potest, quod ius regium fuerit in Christo principium & radix merendi, ob quam causam incapax esset rationis præmij. Ergo nulla est ratio ob quam non potuerit sub meritis christi cadere eius regia dignitas. Rursus. Ergo cum ad Christi dignitatem spectet, ad eiusque meriti excellentiam, quod hæc dignitas & vniuersæ aliæ, quibus non repugnat ab intrinseco cadere sub merito, fuerint datæ Christo duplici titulo ac iure, & connaturalitatis & meriti, sine causa rationabili asseritur, Christum non fuisse proprijs meritis assecutum ipsam regiam dignitatem. Confirmatur primo. Christus meruit dominium rerum omnium prę sertim hominum. Sed eadẽ ratio est de potestate regia, quæ de potestate dominatiua, Si modo nõ est eadẽ oĩno potestas, ergo, &c. maior probatur: primo ex testimonio Paul. dud. cit. ex c. 14. ad Ro. Secũdo. Emptio tribuit ius dominatiuũ ementi, sed Christus magno nos prætio emit, dicente Paul. 1. Cor. 6. Ergo hoc titulo competit Christo ius dominatiuum super vniuersos homines. Sed Christus, cum nos emit, meruit coram Deo, ergo, &c Cõfirmatur ex doctrina S. Tho. qui 3. p. loco cit. docet & probat, quod christus iudiciariam potestatem ex proprijs meritis fuit adeptus, in q. autem pręcedenti 22. a. 1. ad. 3. videtur docere, in christo eandem esse secundum rem potestatem regiam sacerdotalem & legislatricem, sub qua sine dubio legislatrice potestate iudiciaria compræhenditur. Ergo S. Thom. qua ratione dixit christum meruisse iudiciariam potestatem, diceret id ipsum de potestate Regia, quod & non obscure insinuauit in illo art. 3. q. 59. ad primum, legatur Augu. pro ista sententia lib. de vnit. eccles. c. 7. & 8. Ex istis que de regia dignitate diximus, facile erit coniectari, quid de reliquis dignitatibus & excellentiis, quas

in conclu. enumerauimus, sit dicendum. Nam eadem prorsus est de eis omnibus ratio. Hoc loco id est obseruandum, quod licet absolute loquendo maior perfectio sit excellentiorque dignitas, quod hę similesque dignitates connaturali modo habeantur, quam ex meritis, vt de corporis gloria dixi superius, tamen supposito semel, quod subiectum cui tribuuntur est in statu merendi, vt reuera fuit christus, ad perfectionem maiorem, maioremque gloriam pertinet, ꝙ duplici titulo habeantur, & naturali, & meritorio, præsertim ex iure meritorio rigurosо, & infinito, quale fuit ius meritis christi respondens.

Sed quærit quispiã. Quo tempore accepit christus has dignitates & potestates, vt suorum meritorum præmium. S. Thom. Opusculo 20 lib. 3. c. 12. & 13. & 14. expresse docet christum ab ipsa sua temporali natiuitate accepisse potestatem regiam: & cum hęc potestas annexas sibi habuerit reliquas potestates, vt ex eodem S. Thom. paulo ante referebamus, & de potestate iudiciaria dicit quod regiam consequitur dignitatem in 3. p. q. 59. ar. 4. ad. 1. Videtur consequenter dicendum ex mente S. Thom. quod christus cum primum fuit natus has omnes potestates accepit, quas ante natiuitatem in vtero matris existens suis humanis meruerat actionibus, illa præsertim actione cuius meminit Paul ac hæbre. 10. & meminerat prius Propheta regius psal. 39. & nos eius in superioribus non semel tantum meminimus, quæ fuit illa prima voluntatis actio, qua, christus pręceptum dei de morte pro hominum redemptione subeunda sibi impositum, acceptauit. cęterum hęc sententia difficultatem patitur nõ leuem. Et sic arguo, Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit potestatem regiam, & potestates alias, quæ huic fuerunt annexæ. Ergo tunc accepit illam & non debuit expectari tempus natiuitatis eius. Eo vel maxime quod hæc regia dignitas, cum suis annexis potestatibus non solum competit christu ex vi meriti, sed potissimum ex vi hyposthaticæ vnionis, quæ facta fuit in ipso incarnctionis instanti. Posset huic argumento respnderi si propositam vellimus tueri sententiam, quę prima specie apparet S. Tho. doctrina in citat. opusc. 20. Quod cum hæc regia potestas cum suis annexis essentialiter pertineret ad actus exteriores, ad externãque gubernationem in homines exercendam, neq; conueniebat christo, nec fuit ei danda, vsque dum prodiret in hanc visibilem lucem, & esset a matre separatus. Nam dum erat in sacrato, ipurissimoque suę genitricis vtero reputabatur secundum humanitatem, quasi pars eius, & ita nondum erat pro illo statu capax, vt deputaretur Princeps, caput, Sacerdos & Iudex omnium hominum. Quoniam hæ dignitates exposcunt personam in visibili & tractabili statu positam, & quæ per se ipsam operari possit vt persona totaliter ab alijs omnibus

eligamus aliquam precessisse operationem. Consequens autem aduersatur his quæ diximus. Ergo falsa est hæc nunc tradita doctrina, vel saltem non cohærens his quæ diximus antea.. Sequella patet. Regia potestas, non in actu sed in habituali deputatione considerata, non pendet per se ab aliqua actione suscipientis eamdem potestatem, Sed a sola suscipientis capacitate, iure sufficienti posito: Ergo si potestas hæc conuenit christo ex vi hypostatice vnionis, dici debet quod ipsam nulla eius expectata operatione accepit: atque adeo quod fuit ei data antequam in actualem prodiret actionem, qua eam promereri posset. Minor etiam probatur. Præmium, miraculis seclusis quæ non sunt sine vrgentissima causa admittenda, nequit ordine naturæ antecedere meritum. Igitur si Christus hanc potestatem accepit prius natura quam in actualem eriret operationem, potestas hæc non potuit esse præmium cuiuspiam meritoriæ Christi actionis.

Confirmatur. Si regia potestas debita fuit Christo ex vi hypostaticæ vnionis, sequitur quod resultauit per simplicem emanationem & effluxum ab ipsa hyposthatica vnione, seu ex humanitate verbo hyposthatice vnita, & ex consequenti quod prius ordine naturæ conuenit Christo, quam in aliquam ipse prodiret actionem. Ea enim quę simplici emanatione ex principiis intrincicis alicuius subiecti dimanant, non pendent ab aliqua ipsius subiecti actione: quin potius omnem præueniunt & anteuertunt, Ergo regia potestas omnem in Christo actionem præcessit, atque adeo non ei fuit ex meritis collatā. Sequella videtur manifesta quia nulla apparet ratio ob quā potestas hęc tam connaturalis & debita Christo ratione hyposthaticæ vnionis, non fuerit in eius humanitate admodum propriæ passionis per simplicem effluxum & resultantiam consequuta, qui cum non tam esset physicus quam moralis effuxus, non necesse fuit, quod oriretur ex formali aliquo Principio actiuo, sed optime reducitur ad suppositum & ad infinitam eius dignitatem: sicut dicebamus superius de valore meriti infinito.

Hoc argumentum cum sua confirmatione, easdes fere vires habet de reliquis potestatibus sacerdotali & iudiciaria, atque etiam de autoritate & excellentia capitis. Sed de potestate sacerdotali speciale se offert argumentum, quod sit secundum.

Per illam primam actionem qua Christus mortem pro nobis subeundam acceptauit quam vt sępe diximus, habuit in primo incarnationis instanti, vsus fuit sacerdotali potestate, nam vt ex S. Tho. 3. p. q. 22. a. 2. ad 3. colligitur, Christus semetipsum Deo obtulit. Vnde inquit quod in passione non primum se ipsum immolauit & sanctificauit, sed nouo modo, puta, cruento. Ergo illa operatio præsupposuit in Christo sacerdotalem potestatem. Rursus. Illa operatio fuit pri-

mum

formaliter a potestate sacerdotali, neque fuit proprie actus sacerdotij Christi. Pertinet enim ad potestatem sacerdotij non qualecumque sacrificium, sed sacrificium externum & visibile, & si protestatiuum inuisibilis & spiritualis sacrificij, vt ex S. Tho. 22. q. 85. art. 1. colligere licet. Neq; vnquam S. Tho. docuit, quod illa spiritualis Christi sanctificatio & immolatio fuerit sacerdotalis actus, sacerdotaleque officium. Vnde non fuit necesse, quod illa operatio præsupponeret sacerdotalem potestatem in Christo. Quo fit, vt satis inefficaci argumento quidam Theologi probent, Christum ex primo suæ incarnationis momento sacerdotali fuisse potestate præditum, ex eo quod seipsum sanctificauerit & immolauerit in illo primo instanti: Quia illa spiritualis immolatio non fuit actus sacerdotalis potestatis.

Secundo, siquis contendat illum actum pertinuisse ad potestatem sacerdotalem, eo quod fuit sanctificatiuus totius humani generis, poterit aliter respondere ad argumentum factum, sitque eius secunda solutio. Quod in illa operatione Christi potuit considerari gemina virtutis ratio. Altera pertinens ad charitatem: & altera ad religionem spectans. Secundum quod ad charitatis virtutem pertinebat ille actus, seipsum præcessit, prout ad religionem pertinuit, & in illo priori quo actus ille perfectionem charitatis participauit, meruit potestatem & regiam & sacerdotalem, quæ & data fuit Christo prius ratione quam ipsemet actus formalē virtutis religionis rationem indueret. Atque adeo quatenus prima illa Christi operatio religionis rectitudinem, & formalem rationem importauit, præsupposuit in Christi humanitate sacerdotalem potestatem. Et quidem cum sacerdotis potestas non fuerit qualitas aliqua realiter infusa Christi animæ, sed quædam moralis deputatio (realis tamen) ad sacerdotalis munia exequenda, non erit difficillimum intelligere, quod potuerit mediare inter duas illas rationes formales, quæ in vna & eadem Christi operatione reperiebantur. Et cum sacerdotalis potestas iuxta doctrinam a sanct. Thoma traditam, Regalem potestatem fuerit consequuta aut saltem ei annexa, fatendum erit quod Regia quoque potestas, præsupposita fuit in Christo, ad illam primam eius operationem quatenus ad religionis virtutem spectat. Et hactenus de 3. dubio.

Deuentum tandem est ad dubium quartum & vltimum tertij articuli quæstionis quintæ. In quo diserendum est, quid nobis Christus meruerit. Explicuimus quidem superius in 2. art. eiusdem quæst. 5. Chrstum satisfecisse Deo ex toto iustitiæ rigore pro vniuersis hominum peccatis & criminibus, diximusque ibidem, satisfactionem Christi per se primo non tam nostrum spirituale commodum quam ipsum dei honorem, eiusque maiestatem attendisse: quamuis secun- Dub. 4. articuli.

dario multa inde commoda, spiritualiaque bona nobis euenerint. Addidimusque preterea Christi meritum e contra se habuisse, ita quod Christus prout meruit, non aliquod deo acquisiuit bonum, sed sibi vt homini, & nobis quibus meruit, In duobus autẽ dubiis praecedentibus huius 3. art. vt cunque exposuimus quae nam fuerint, illa bona, quae Christus sibi proprijs meritis comparauit, quae vero illa quae nullatenus sub eius meritis cadere potuerunt, aut saltem non debuerunt, secundum connaturalem meriti & praemii ordinem. Superest tandem, vt in hoc postremo dubio disserte exponamus, quae bona Christus suis nobis acquisiuerit meritis, quae vero absque Christo eiusque meritis nobis obueniant. Quam sanè tractationem non ad longum versari decreui, tum quia maiori materiae grauitate quam difficultate polleat, tum potissimum quia magna cum doctrina & eruditionis copia ipsam pertractarunt ante nos viri doctissimi, & si non ęqua felicitate omnes, quia eorum nonnulli & christi meritis, & supernaturalibus quę nobis conferuntur dona, non parum excellentiae & dignitatis subtraxerunt, vt adnotabimus inferius in huius disputationis progressu.

Prima 4 dubij pars. Prius quam ad explicandum accedam quae bona christus nobis meruerit, opere pretium duxi recensere & exponere, quae sint ea supernaturalia dona, quae iuxta communem omnium aut fere omnium Theologorum sententiam, sub Christi meritis non cadunt.

Notandumque est primo quod illa bona quae nobis quidquam conferunt ad aeternam comparandam salutem, non eodem modo se habent. Quędam enim sunt nobis intrinsica cuiusmodi sunt habitus gratiae & infusarum virtutum specialia Dei auxilia & his similia: Inter haec intrinseca bona conumerari debent sacramenta, quae licet ab extrinseco ministro conferantur in nobis tamen suscipiuntur. Quaedã vero extrinsica vt praedestinatio nostra, incarnatio Christi &c. Haec itidem extrinseca bona non omnia pariformiter se habent, nec vnum & idem de ipsis omnibus ferendum est iudicium. Vnde est secundo notandum. Quod inter bona haec extrinsica quaedam sunt quae possunt simpliciter induere rationem mediorum comparatione ad aeternam nostram salutem, vel quia sunt omnino inferioris ordinis, puta, naturalis, quae eleuari possunt, etsi per accidens & extrinsica ordinatione, ad super naturalem gratiae finem, vt diuitiae, honores &c. Vel quia non ascẽdunt ad ordinem supremum, sed intra ipsum gratię ordinem continentur vt quaedam eius partes, nam quę in eodem ordine continentur, mutuo esse sibi possunt officio, & quodamodo obsequio Huius generis sunt orationes sanctorum, quae nos iuuant coram deo ad gratiam & gloriam comparandam, siue sint orationes sanctorum in termino existentium, siue eorum qui adhuc in statu viae inter nos

com-

commorantur. Prodest enim multum, vt inquit Iacob. in sua. can. c. 5. Oratio iusti assidua, Imo & ministeria sanctorum angelorum quibus assidue nobis bona procurant, tuentes nos & defendentes ab ipsis nostrarum animarum hostibus, orationes & preces nostras coram deo præsentantes similiaque valde vtilia nobis officia impendentes. Nã Paul. ad hæbr. c. 1. dicente. omnes sunt administraterij spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capient salutis. Quędam vero alla bona extrinsica sunt, quæ ad nostram salutem & primam & vltimam comparata, non tam habent rationem medij quam causæ: Imo & eorum quædam nullatenus queunt medij rationem induere propter eorum excellentiam maximam. Ad hoc genus pertinent prędestinatio nostra, quæ causa est omnium spiritualium effectuum omniumque super naturalium bonorum, quibus prædestinati ad vitam æternam consequendam iuuantur, Christi prædestinatio, eius incarnatio, vita, passio, mors, eius merita, & satisfactiones, ipsorum meritorum, earumdumq. satisfactionum determinata & efficax applicatio ad eos inquibus efficaciam habent.

Prima Conclusio.

His Ergo suppositis primã statuo conc. Nõ meruit nobis Christus ea bona extrinseca, quæ potius rationem causæ sortiuntur respectu salutis nostræ, quam medij, vna excepta prædestinatione nostra, de qua sequenti dicemus conclusione. Itaque non meruit nobis suam prædestinationem, incarnationem, passionem, &c. Hæc conclu. communis est apud omnes Thologos, nec vero negari ulla ratione potest, præsertim de prædestinatione & incarnatione ipsius Christi. Quæ bona sicut christus sibi ipsi mereri non potuit, vt ex dictis in secundo dubio manifestũ relinquitur, ita nec nobis potuit mereri. Quoniam bona ista, cum fuerint principia, & quidem radicalia, omnium christi meritorũ nullatenus potuerũt esse præmia meritorũ eorundẽ. Et constat manifestissimis illis sacr. scrip. testimoniis, in quibus icarnationis mysterium ad solã dei misericordiam reuocatur. Ioan. 3. sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Paul. rom. c. 8. Si deus pro nobis quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ &c. Præterea quod nec meruerit bona alia suam vitam, passionem virtutum opera &c. Res etiã est manifesta. Et probatur primo, hæc bona fuerunt ipsamet Christi merita, atque ipsæ itidẽ eius satisfactiones. At merita non cadunt sub merito respectu eiusdẽ merentis, nullus enim meretur, quod sibi mereatur aut alteri. Ergo &c. Secũdo. Nullus a seipso meretur, sed ab alio, alias idẽ esset merens & pręmiator respectu eiusdẽ, quod impossibile a sapien-

venit de facto passibilis & mortalis, in nostram salutem venit destinatus: Et quod propter nos & ipse se tradidit, & Deus tradidit illum. Si quidẽ prædictus auctor velit dicere, quod incarnatio & merita Christi data sunt nobis a Deo vt causæ nostrę salutis, & hoc absq. vllis meritis, sed quod Christus meruit vt assumerentur in ratione mediorũ ad salutem eandem, quod plane auctor ille in lib. cit. non semel asserere videtur, præsertim in discur. 3. eius sententia nihil erroris continet: Sed superest ei explicandũ quid aliud Christi merita ad nostrã salutem cõtulerint vt media, præter id quod vt causæ efficiunt. Et si hoc non constet, quid obsecro nobis profuit illud Christi meritum. Nam q̃d ad nos duplex illæ formalitas & causæ, & medij, si nihil est vtilitatis in vna q̃ non sit in alia. Missum facio, quod illa solutio fundatur forsan in quadam opinione de prouidentia generali, quæ valde placuit prædicto auctori, quæ est sine dubio falsissima, essetque ab scholis explodenda, Prębet enim occasionem dicendi multa in materia de prouidentia & prædestinatione Dei, quæ scripturis sacris sunt parum consentanea. Sed de hac opinione non vacat in præsentia amplius quid dicere. In libris de origine & potestate gratiæ diximus multa, quibus hæc doctrina apertissime confutatur. Ad nostram ergo reuertamur conclusionem.

Circa hanc igitur primam conc. quam ita in communi proposui, ne a communi theologorum, præsertim Thomistarum vsu familiarique modo loquendi, recederem, aduertendum esse censeo, hanc conclusionẽ vniuersaliter verã esse de omnibus Christi actionibus, & de his omnibus ad Chistũ pertinentibus quæ ipse sibi mereri non potuit, qualia fuerunt ea oĩa quæ circa conclusionem recensuimus. Cæterum in his quæ sunt circa Christum gesta, quæ ipse suis sibi meruit actionibus, cuiusmodi fuerũt resurrectio, corporis immortalitas, sui nominis exaltatio, consessus ad dexterã Patris, & siquæ fuerunt alia eiusmodi, aliud est iuditium ferendum. Nã hæc omnia quæ numerauimus, Christus non solum sibi meruit, sed & nobis simul, vt præcedenti dubio ex Athana. oratione secũda contra Arrianos dicebamus. De quibus bonis ita dicet theologus. Quod nõ meruit illa Christus, vt essent nobis media ad salutẽ siue primã siue vltimã cõparandam. Quia diuina hęc bona ꝑpter excellentiam eximiam, qua & nos & nostram etiã salutẽ exuperant, eo qđ transcendũt gratię habitualis ordinẽ, & ad ordinem gratiæ hyposthaticæ vnionis pertinẽt, nequeũt si cũ rigore loquamur, mediorũ induere rationem ad nostrã salutem cõparata: meruit tamẽ Christus vt essent causa exẽplaris, imo & forsan efficiens, physica efficientia, salutis nostræ. Itaq; Christus non solũ sibi meruit vt a mortuis excitaretur, fuissetq; inter mortuos liber: sed & meruit q̃ resuscitaretur, vt primitiæ dormiẽtiũ, & vt exẽplar ad cuius similitudinẽ iusti om

nes

nes resurgent, eorumque in extremo die reformabuntur corpora. De effectiua causalitate q. seq. nonnulla dicemus. Non negauerim posse probabiliter dici, quod non solum Christus suam resurrectionem & & ascensionem meruit nobis in ratione causæ exemplaris & effectiuę, sed etiam in ratione medij. Itaque meruit vt sua resurrectio conferret ad nostram iustitiam, & resurrectionem tãquam medium ad finẽ, non vltimum, & præcipuum, nam hic finis est gloria Dei, sed vt finem immediatum & minus principalem, & qui tandem ordinetur, vt medium ad ipsum principalem finem, dei scilicet, gloriam, atque itidem ad gloriam Christi. Nam sicut est valde probabile, quod Christi incarnatio habuit rationem medii ad salutem nostram iuxta modum expositum, quod ex illis simboli apostolici verbis, propter nos homines & propter nostrã salutem, &c. rationabili potest consequutione deduci. Et idipsũ proportionabiliter dicendũ est de passione & morte christi. Ita nihil dicet improbabile, qui asseruerit Christum propter nos homines resurrexisse, propter nostramque iustitiam, ac resurrectionẽ futuram tamquam propter immediatum, & proximum finem, & similiter ascendisse ad dexteram patris propter nostram glorificationem & ascensionem in cœlum. A qua locutionis phrasi non abhorret modus loquendi S. Paul. ad Rom. 8. traditus est propter delicta nostra, & surrexit propter iustificationem nostram. Non latet me magnum versari discrimen inter ea Christi opera & mysteria, quę ad eius humilitatem pertinent, qualia fuerunt passio, & mors, & ea quæ ad ipsius exaltationem & glorificationem spectant, putà, resurrectio, ascensio in cœlum, &c. Nam cum vt modo ipse dicebam, & nos docuit S. Synod. Trid. sess. 6. cap. 7. Christi gloria finalis sit nostræ iustificationis & salutis causa, non apparet valde consentaneum rationi, quod illa Christi mysteria, quę directe ad eius gloriam, & exaltationem spectant, vocari debeant media ad nostram iustitiam, nostramque salutẽ vt ad finem ordinata. Propter quam causam, illam christi exaltationẽ quæ in manifestatione sui nominis, illius, videlicet, quod est super omne nomen, quam sibi Christus humilitate & morte promeruit tanquã excellentissimum & supremum omnium suorum laborum præmium, ego nullatenus auderem dicere eam nobis christum meruisse tanquã medium ad nostram salutem ordinatum. Meruit quidẽ, vt esset quoddam excellens eius exemplar. Nam filiatio adoptiua per filiationem christi naturalem, in cuius manifestatione consistit illa sublimis eius exaltatio, regulatur, & mensuratur iuxta illud Paul. Rom. 8. quos prędestinauit conformes fieri imaginis filij eius, nullatenus tamen meruit, vt esset medium, vt ad finem in nostram salutem ordinatum.

Secunda Conclusio.

Non meruit nobis christus prędestinationem nostram, si sumatur pro actu ipso, qui est in mente prædestinantis, non solum secundum eius entitatem, verum neque secundum respectum quo effectus ipsius prædestinationis respicit. Oppositum huius conclusionis quoad priorem eius partem nullus theologorum actenus docuit, stultusque iudicãdus esset, qui id vel leuiter suspicaretur. Nam quam causam habere poterit actus diuinæ voluntatis entitatiue sumptus, cum non sit aliud quam ipsemet deus, qui prima est omnium rerum causa. Ita dixit S. Tho. 1. p. 23. ar. 5. loquens de actu prędestinationis, quo deus homines ad gloriam prædestinauit. Secũda vero pars conclusionis contrarios habet aliquot theologos pręsertim ex nouioribus, inter quos vnus est Franciscus Cart. qui lib. cit. discur. 11. non solum docet nostræ conc. contrarium: verum & absolute dicit, quod per modum causæ finalis & meritoriæ christi merita mouere potuerunt dei voluntatem, ad conferendum hominibus gratiam & gloriam. Hęc tamen huius authoris sententia ex quibusdam pendet principiis quæ, & si nobis vehementer displiceant, non vacat tamen in præsentia non modo impugnare, verum nec referre. In primo lib. de origi. & potestate gratię tract. 3. rem istam accuratiori qua potuimus diligentia pertractauimus. Vnde breuissime exponam præsentis conclusionis intelligentiam, cuius exacta probatio illo in loco erit videnda.

In secunda igitur nostrę conclusionis parte minime negare intendo, quod bonitas creaturæ sit quandoq. ratio diuinæ voluntati volendi & amandi aliquid, ita quod vnum obiectum sit diuinæ voluntati ratio volendi aliud. Duo tamen affirmo, alterum, quod nullatenus potest esse causa quæ vere moueat voluntatem diuinam, nec vt finalis causa, nec meritoria, nec alia ratione vlla. Talis namq. motio & causalitas derogat quamplurimum summæ diuinæ voluntatis perfectioni. Quoniam subijcit voluntatem diuinam creatæ causalitati & motioni. Alterum, quod nulla creata bonitas potest esse prima & principalis ratio diuinæ voluntati, ad volendũ aliquod obiectum, nec ex ipsa tanquã a ratione prima vel per modum excitantis ipsam dei voluntatẽ, vel alio quouis modo potest, nostro modo loquendi, incipere volitio diuinæ voluntatis circa aliquod obiectum, sed sola ipsa summa dei bonitas potest esse prima ratio diuinæ voluntati ad aliquod bonum amandum. Et hoc est quod S. Thom. dixit 1. p. q. 19. art. 1. ad 3. quod primi effectus ex sola voluntate dei pendent. Cæterum sub diuina bonitate, quæ primaria est & formalis ratio voluntati diuinę, propter quam omnia quæ extra ipsam sunt amat & diligit, nõ inconuenit

uenit inuenire aliquam particularem rationem, propter quam deus aliquid vellit. V. c. Supposito, quod deus propter suam bonitatem voluit conferre homini vitam ęternã, ipsa æterna vita, vt volita a deo, est ratio eius voluntati ad volendum, & determinandum media, quę ipsi æternæ vitæ consequendæ sunt neccessaria. Imo in sensu composito necessitatur diuina voluntas ad volendum huiusmodi media. Quæ necessitas primam originem habuit, non ex ipsa beatitudine, & ex necessaria conuenientia, quę inter ipsam vt cõsequendam, & inter illa media reperitur, sed ex ipsa dei bonitate, quę fuit prima & principalis ratio voluntati diuinę ad volendum conferre homini beatitudinẽ. Verum hac prima & radicali ratione supposita, eademmet diuinę voluntatis necessitas summitur, vt a ratione secundaria & minus principali, & subordinata rationi principaliori, scilicet, bonitati diuinę, ex illa intrinseca & necessaria conuenientia, quæ inter beatitudinem & illa determinata media reperitur. Et existimo quod hoc est adeo certum, vt theologi qui negant, verbis potius quam re ab hac sententia discedant, quæ fussius & accuratius lib. cit. collimauimus. Quibus ita suppositis id asserebam in 2. par. conclu. quod Christus non fuit causa nec finalis, nec meritoria, quæ diuinam voluntatem ad prædestinãdum homines moueret, nec reali & vera, nec metaphorica motione, quæ est propria finalis causa. Nec vero fuit ratio formalis & p̃cipua ipsi voluntati Dei, vt homines prædestinaret & ad vitam æternam eligeret. Sed totum prædestinationis negotium reuocandum est ad ipsam dei bonitatem, tanquam ad primam & radicalem rationẽ, & ad libertatem diuinæ voluntatis. Ita vt quilibet prædestinatus si radicem suæ predestinationis inquirat, nullam inueniet aliam, præter illam quam propheta regius agnouit, cum dixit, Et saluum me fecit, quoniam voluit me. Cum hoc tamen libentissime fateor, quod christi opera fuerunt ratio secundaria diuinæ voluntati ad prædestinandum homines. Qam rationem ob id reduximus ad ordinem causę meritorię, quia christus vt dicemus postea, meruit prædestinatis omnes prædestinationis eorum effectus, quamuis reuera respectu ipsius dei prædestinantis, & respectu ipsius prædestinationis actus, etiã prout quandam rationis importat habitudinem ad homines prędestinatos, nullam omnino causalitatis vim exercuerit, sed tantum se habuerit per modum secundariæ rationis. Sed hæc præssius & limatius explicabuntur infra q. 7. cum disputabimus: An prædestinatio christi causa fuerit prædestinationis nostræ.

Ex his sequitur intelligẽtia illius vulgati dubij, scilicet, an Christus meruerit nobis gratiam increatam, id est, diuinæ voluntatis amorem & beneuolentiam erga nos, exqua proueniunt vniuersa dona gratuita, quæ nobis deus confert. Constat, inquam, ex dictis, Christum non

meruis-

meruisse hanc increatam gratiam, si proprie & rigurose demeritoria causalitate loquamur. Fuerunt tamen christi merita ratio secundaria diuinæ bonitati, vt primarię rationi sub ordinata, respectu increatę beneuolentiæ, seu aliis verbis increatæ gratię, ex qua oīs creata gratia originatur, & dimanat. Doctrinæ series suo iure postulare videbatur, vt hoc loco disserta & dilucida tractatione explicarem⁹, an in aliquo sensu vero & proprio concedi possit, & debeat, christum meruisse hominum prędestinationem. Verum ne sæpe eadem repetamus res ista explicabitur in quęst. 7. cum tractabitur de christi prædestinatione, & explicabitur, an fuerit hominum prædestinationis causa.

Tertia Conclusio.

Christus. Dominus non meruit ea quæ pręsuppositiue tantum & materialiter necessaria sunt hominibus ad salutem v.c. non meruit creationem mundi, aut creationem hominis, neque naturalem hominum generationem, nec actualem eorum in rerum natura existentiã, nec quod habeant intellectum, & voluntatem & alia huiusmodi. Ista conclusio vt iacet communiter est a theologis recepta. Probatur vnica ratione, quę familiaris quoque est apud theologos. Christus tantũ meruit hominibus eorum salutem, & ea quæ rationem aliquam medij induunt ad eam comparandam, sed res istę quas numerauimus & aliæ similes nullam habet rationem medij respectu vitæ æternæ consequendę, sed pure materialiter & pręsuppositiue se habent. Ergo non cadunt sub Christi meritis. Confirmatur, Esto concedendum sit Christum meruisse prædestinationem Petri, non ob id tamen est concedendum meruisse sum esse, ipsumque existere Petri, nec ullus theologorũ id vnquam concessit. Quoniam Christus meruit id quod pertinet ad perfectionem supernaturalem Petri, & non q̃ pertinet ad eius esse naturale, quia conferre Petro esse naturale, non ad ordinem gratiæ, si per se loquamur, sed ad ordinem spectat naturæ, & ad Deum non vt sanctificatorem & glorificatorem, sed vt creatorem cœli & terrę pertinet Christus autem vt homo non subseruit, nec subministauit deo, vt authori naturę per se loquendo, sed vt autori gratiæ, & vt glorificatori & sanctificatori hominum: Ergo non meruit nobis illa quæ tantum pertinent ad naturę ordinem, & præsuppositiue se habent ad sanctitatem & gratiã. Ex istis infero christũ nõ meruisse sibi naturalem humanitatis suæ vitã, neque eius conseruationem, cuius oppositum docent nonnulli theologi. Probatur, & primo quod non meruerit animæ vitam, eiusque conseruationem, manifestum apparet, quoniam anima immortalis est sua natura, atq. adeo quod eius vita imperpetuum duret, cum sit res seundum naturæ

ordinē necessaria,non cadit sub merito: non enim meremur ea quæ necessario contingunt. Quod vero neque corporis meruerit vitam, probo ex dictis. Vita corporis Christi erat aliquid pertinens ad ordinem naturæ,præsuppositiue se habens ad gratiam & meritum: Ergo non cadebat sub Christi meritis, neque per se loquendo habebat rationem medij ad humani generis reparationem, sed erat quid materialiter præsuppositum, & adhominum redemptionem, & ad omnia Christi merita. Secus autem dicendū est de reparatione vitę Christi per resurrectionem factæ,nam hoc bonum non naturalis,sed super naturalis simpliciter fuit ordinis, non materialiter præsupponebatur ad merita Christi,sed fuit eis omnibus posterius, atque adeo rationē pręmij habere potuit,comparatione ad ipsa Christi merita.

Obseruandum est tamen,quod ista conclusio debet intelligi per se & regulariter,nec enim negandum est, quod per accidens aliquod eorum quæ recensuimus ad ordinem naturæ spectantium,cadat sum meritis Christi. Namquod aliquis aliquando non moriatur, & liberetur ab infermitate,quæ secundum naturæ facultatem exitialis est & mortalis,propter bonum spirituale ipsius hominis infirmi,vt videlicet,debitam pænitentiam de suis peccatis agat,aut propter bonum reipublicæ,seu alterius priuatę personę,non semel ex Christi meritis tantum contigit. Et hanc virtutem ex Christo deriuatam tribuunt theologi in 4.dist.23.sacramento extremæ vnctionis. Itaq. per accidens quandoque contingit,vt huiusmodi naturalia bona,quæ pręsuppositiue se habent ad ordinem gratiæ, induant rationē mediorum ex diuina ordinatione ad æternam vitam, vel aliqua ratione etsi remota ad gratiā, ad ipsumq. gratiæ finem referantur,& hoc modo considerata cadunt sub Christi meritis.

Hæc mihi se obtulerunt dicēda circa ea bona, quæ sub Christi meritis non cadunt. De bonis autem alijs, quęad Christi merita pertinent, & quæ nobis propter Christi merita conferuntur, agendum est deinceps.

Secunda 4. dubii pars. Vt hæc tractatio expeditior sit & compendiosior,operępretium fore iudicaui, primum proponere diuersa Theologorum placita, quę in hac disputatione versantur,prætermissis Pelagianorum & aliorū hæreticorum erroribus, qui, cum christum humani generis redemptorem minime fuisse crediderint, consequenter negauerunt gratiam & iustitiam,& reliqua supernaturalia dona nobis per christum obuenisse. Et alia multa dixerunt,quæ iam olim iustam ab ecclesia acceperunt damnationem,& patres antiqui in eorum extirpatione & eradicatione felicissime laborarunt,legantur omnia Africana concilia & epistolæ illæ Innocentij primi,& patrum qui prędictis ad fuere concilijs de quibus dubio præcedente mentionem fecimus. His igitur

prætermissis hæreticorum deliramentis, quæ non oportet iam olim consopita e cineribus suscitare, ad catholicorum sententias commemorandas conuertamur.

Quatuor inter theologos de hac re semētias reperio. Quarum prima affirmat quidē (in quo & omnes catholicæ sententiæ cōueniunt) Christum meruisse hominibus & gratiam & gloriam, ac proinde vniuersa opera meritoria quæ ex iustificante gratia procedunt, & ad beatificantem tendunt gloriam, ac meruit itidem vltimam dispositionem ad primam gratiam, qua ratione eamdem gratiam concomitatur. ipsamque naturæ prioritate supponit in anima, vt efficientem & formalem sui causam. Ceterum addit hæc sententia, Christum non meruisse fidem, spem, auxilia & dispositiones, quæ primam gratiam anteuertunt, imo neque vltimam dispositionem, quatenus primam gratiam in genere causæ materialis, & dispositiuæ præcedit. Sed hæc omnia accipit homo qui iustificatur ex sola Dei liberalitate & & gratia. Hanc sententiam docuit Capre in 3. dist. 18. quæst. vnica, ad argumenta Scotti contra quartam conc. quem alij nonnulli scholastici in eadem distinct. sequuntur. Potissimum huius sententiæ fundamentum illud est, quod adnotauit Driedo. in lib. de capti & redemp. gen. huma. tractat. 2. cap. 2. artic. 4. Nimirum, quod Paul. Apost. passim iustificationem nostram simul & Dei gratiæ, diuinoque beneplacito, & Christi sanguini, redemptionique per Christum factæ adscribit; copulatque sæpissimē ista duo, scilicet, Dei gratiam, & Christi iustitiam. Ad Rom. 3. iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quæ est Christo Iesu ad Eph. 1. benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui prædestinauit nos in adoptione filiorum, per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ; in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundum diuitias gratiæ, quæ superabundauit in nobis in sapientia & prudentia, vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suę. Ac si diceret Paulus, facti sumus adoptionis filij per Christum Iesum, tanquam mediantem, & per meritum eius, sed quod simus sic prędestinati per Iesum Christum, causa est non ipsum Christi meritum, sed propositum diuinę voluntatis in laudem glorię gratię suę; & similiter quod simus ad Christum vocati & tracti, vt eius participemus gratiam, quam suis operationibus & meritis nobis promeruit, & remissionem accipiamus peccatorum, quam nobis Christus suo pretioso sanguine emit, non ex ipsius Christi meritis habemus, sed ex sola Dei misericordia, & ex proposito voluntatis eius. Ergo ea omnia quę iustificantem gratiam antecedunt, siue fides, siue dispositiones, siue auxi-

lia non ex Christi meritis sed ex sola Dei misericordia & gratia hominibus conferuntur. Confirmatur primo. Nam alias non diceremur (si proprie loquendum est) gratis & misericorditer iustificari, sed potius ex iustitia debita Christi meritis: præsertim si vera est, vt est certe probabilis, sententia quæ affirmat Deum ex rectitudine commutatiuæ iustitiæ necessitari, & quasi obligari ad acceptandum Christi merita, & ad debitum pro illis præmium reddendum. Nam hac supposita sententia, necessario consequi o dicendum apparet, quod si fides, vocatio, cætera auxilia præuenientia & ipsæ omnes ad gratiam dispositiones proueniunt ex Christi meritis, ita quod Christus applicuit sua merita pro his bonis accipiendis, Deus ex iustitia hæc omnia tenetur præstare homini cui Christus sua applicuit merita: atque adeo minus proprie dixit Paulus iustificati gratis per gratiam ipsius &c. & dixisset multo proprius, iustificati iuste per iustititiam Christi. Confirmatur secundo illud argumentum qua parte procedit de vltima dispositione ad gratiam, quatenus gratiam eamdem ordine naturæ antecedit. Gratia infallibiliter, imò necessario, posita hac vltima dispositione consequitur. Ergo si vltima dispositio datur ex meritis Christi, ei qui iustificatur, applicatis, prima gratia ex operibus erit & meritis, atq; adeo rationem amittet gratiæ. nam si operibus gratia iam non gratia dicebat Paul. Rom. 11. Vt ergo veram gratiæ rationem in ipsa impij iustificatione saluemus, necesse est, vera sit hæc prima sententia quam retulimus ex Capre.

Secunda sententia in omnibus cum Capre. opinione consentit, Vno tantum excepto, docet enim quod vltima ad gratiam dispositio non solum prout concomitans, verum etiam vt gratiam præcedens, ex meritis christi prouenit: & in hoc solum a Capre. sententia hæc opinio secunda dissentit. Pro hac sententia secunda solet citari Driedo. loco cit. Verum ego ex eius doctrina collegio ipsum in omnibus Capre. sententiæ adhæsisse, nam ea tantum virtutum opera meritis christi tribuit accepta, quæ ex gratia iustificante virtutem accipiunt; ac proinde contritio, prout est dispositio ad gratiam ordine naturæ præcedens, cum non ab ipsa gratia, sed vel ab auxilio speciali vel immediate a Deo suam omnem vim dispositiuam suscipiat, iuxta huius anthoris sententiam non habetur ex meritis christi. Docent tamen eam expræsse Ferra. libro 4. cont. gen. cap. 55. Franciscus Somni. lib. de myst. christ. Religi. tract. 6. cap. 19. & Adamus super Epist. ad Roman. cap. 5. & eiusdem sententiæ esse videtur neca. Louaniensis Ruardus Tapper. 1. tomo suorum articulorum in 6. artic.

Tertia sententia asserit. quod licet ex christi meritis conferantur homi-

hominibus gratia, gloria, supernaturalia omnia auxilia, & ipsa denique peccatorum remissio, aliquot tamen pænas pro peccatis debitas mere liberaliter condonat nobis deus, nullo habitu respectu ad christi merita. Docet hanc sententiã Paludanus in 4. distin. 20. quæst. 2. & Sanct. Antoninus 1. p. summæ Theolog. tt. 10. cap. 3. §. 1. Ob id hæc sententia illam pænarum remissionem eximit a christi meritis, quia alias, inquit, in nullo dei liberalitatem erga nos experiremur.

Quarta sententia affirmat omnia supernaturalia bona nobis obuenire per christi merita. Est intelligenda hæc sententia illis exceptis bonis, de quibus in prima huius dubij parte disseruimus. Nonnulli, ex huius quartæ sententiæ auctoribus, videntur eam limitare ad illa supernaturalia dona, quæ nobis sunt intrinseca: ita vt non compræhendant orationes sanctorum & satisfactiones, quas vnus homo iustus alteri potest applicare, nec diuitias, honores, & similia extrinseca bona quæ adiumento esse possunt ad gratiam acquirendum, & in acquisita perseuerandum. Vnde hi authores quintam videntur introduxisse sententiam, quæ inter bona extrinseca, & intrinseca distinguit, ita videtur distinxisse Mag. medina. 3. p. quæst. 19. artic. 4. dub. 6. & ex nouioribus Theologis plerique iuxta hunc modum loquuntur, a quo modo loquendi non recedit Carthagena lib. cit. discur. 11. Veruntamen nobis ob id non placuit hanc quintam ab alijs distinxisse sententiam, quoniam existimo Theologos qui distinctionem illam introduxerunt, sola tantum voce differre ab ijs authoribus, qui absque vlla distinctione quartam sententiam docuerunt. Crediderimque quod per extrinseca bona ea tantum intellexerunt, quæ nos in prima parte huius dub. a christi meritis subtraximus. Quartam igitur hanc sententiam docent communiter Theologi, quidam expresse, quidam vero ipsam, vt indubitatam presupponentes, in 3. distinct. 18. & 19. Sanct. Thom. tertia parte quæst. 7. & 8. & vniuersi eius interpretes ibidem. Et idem S. doct. tertia parte quæst. 1. arti. 2. 12. quæst. 14. artic. 6. & quæst. 29. de veritate ar. 6. Soto in 4. dis. 19. art. 2. Osius Car. in confessione fidei c. 71. & 73. Lindanus libro tertio Panopliæ c. 16. & Casalius lib. 1. de quadripartita iustitia c. 4. & communiter alij theologi.

Prima Conclusio.

Ad huius quæst. resolutionem primam hanc conclusionem statuo. Quod Christus meruerit nobis omnia supernaturalia bona, quodque ea ex ipsis Christi meritis accipiamus, nihil minuit a summa liberalitate & gratia dei, quæ in opere iustificationis impij reperiri potest.

Quin

Quin potius dei gratiam & misericordiam extollit. Sed & in maximã nostram dignitatem & spiritualem vtilitatem cedit. Hæc conclusio quoad priores eius duas partes destruit fundamentum primę sententię, cui etiam opiniones secunda & tertia, qua parte cum prima conueniunt innituntur. Probaturque primo. Illud debitum quod interuenit in iustificatione impij ex Christi meritis deriuatum, non pertinet ad eum qui iustificatur, qui nullam potest coram deo iustitiam prętẽdere, neque vero capax est iustitiæ cuiuspiam, nisi vt in inferno seuere ob commissa scelera puniatur: Sed totum debitum est respectu Christi cuius merita deus prę miat iustificãdo impiũ: Ergo respectu ipsius qui iustificatur, iustificationis gratia & misericordia nullatenus minuitur. Dices, qđ licet ex ipso q iustificatur nullũ possit insurgere iustitiæ debitum erga iustitiam & gratiam accipiendã, terminãtur tamen ad eum iustitia Christi, & debitum meritorum eius: ita quod supposita efficaci meritorum Christi applicatione ad ipsum, debita fit ei iustificationis gratia. Huic obiectioni responderi potest, quod etiã supposita applicatione Christi meritorum, non fit debita impio iustificationis gratia, est enim in capax talis debiti; sed Christo debetur, vt deus eius merita præmiet iustificando impium. Et quod dixi de impio comparatione ad primam gratiam, dico de homine iam iustificato, quantum attinet ad iustitię rigorem, quamuis enim & gloria & augmentum gratiæ illi conferantur ex meritis Christi, quę iustitiam induxere coram deo rigurosam, non tamen vlla ratione concedendum est, quod ipsi homini iustificato debentur ista ex iustitiæ rigore, quia nulla creatura capax est talis iustitiæ coram deo, quamuis mereatur de condigno hæc commemorata bona, nam tota puri hominis iustitia in magna dei fundatur gratia.

Secundo probatur conclusio. Quod deus nobis daret Christum, vt redemptorem & autorem, ac nostrę salutis consumatorem, maxima fuit gratia, quæ inbibita manet in omni supernaturali dono, quod nobis deus propter Christum & eius merita tribuit. Ergo quamuis in actuali exhibitione gratiæ & donorum supernaturalium aliquid iustitiæ & debiti admisceatur, est nihilominus simpliciter liberalis & gratuita talis supernaturalium donorum collatio. Imo multo magis gratuita & liberalis, quam si ex sola gratia absque interuentu meritorũ Christi fieret, quia huiusmodi ius habet in suis visceribus clausam eã gratiam & miserdiam, qua maior & excellentior neque fieri, neque excogitari potest. Eo vel maxime, quod non solam in eo deus munificus, & liberalissimus erga nos fuit, quod vnigenitum suum nobis tradiderit, verumetiã in eo quod ex liberalissimo diuinę voluntatis eius consilio ortum habuit efficax illa meritorũ Christi applicatio, ex qua nobis ius aliquod ad cęlestia bona prouenit. Iis enim Christus sua me

rita

vita efficaciter applicuit, quos ei designauit pater, & quos ei tradidit, vt cum effectu ad ęternam vitam perducendos, iux illud quod dixit Christus Ioan. 17. Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. De qua re dicemus inferius.

Confirmatur. Quod homo iustus de condigno æternam promereatur vitam, nihil detrahit a ratione gratiæ, & misericordiæ Dei, quin potius eam valde eleuat & amplificat, nam multo abundantior & vberior gratia collata est homini, in eo quod data est illi vis, & facultas ad æternam vitam condignis meritis promerendum, quam si nullis ipsius meritis intercedentibus, ex mera Dei liberalitate & misericordia eadem æterna vita ei donaretur. Itaque illa iustitia quę in merito cōdigni reperitur, & si vera iustitia meritoria sit formaliter loquendo, virtute tamen excellentioris & vberioris gratiæ rationem complectitur, quatenus ipsamet est magnum diuinæ misericordiæ & liberalitatis beneficium. Et ob id Paul. ad Rom. c. 6. dicebat, quod gratia Dei est vita ęterna: Ergo ius illud, quod in puro homine consurgit ex Christi meritis, non solum non euacuat diuinæ gratię liberalitatem & magnificentiam, verum & illā summo opere extollit. Quod loco dudum citato insinuauit ipse Paul. dum verbis relatis addidit ista. In Christo Iesu domino nostro. Insinuans quod vita æterna ex Christi meritis habita, quamuis corona sit ex iustitia debita, est nihilominus simpliciter & ore pleno appellāda gratia, & eo maior & liberalior, quo in perfectiore, exactioreque Christi iustitia fundatur.

Respondebis forsan, quod idcirco in meritis hominis iusti non euacuatur gratia Dei, quia etiam supposita gratia, quæ est principiū meritorum, & ex qua vt ex primo radice ipse in eis pullulat meritorius valor, pendet homo a Dei misericordia continuante & conseruante ipsam gratiam, & multis non debitis auxilijs ad operandum eidem homini opitulanti. Vnde etiam gratia supposita, eget homo ad merendū specialiori Dei misericordia & gratia, & ob id merita nostra appellātur ab August. dona Dei. Cæterum facta applicatione meritorū Christi, absque alio opere diuinæ misericordiæ & gratię interueniente, cōsurgit in homine cui fit applicatio ius ad gratiam, & ad reliqua cœlestia bona. Et supponamus probabilem sententiam, cuius sæpe meminimus, nimirum, quod deus non possit non acceptare Christi satisfactionem & meritum, & conferre pręmium illud, propter quod accipiendum Christus suum applicuerit meritum. Nam hac sententia supposita, iniustus esset Deus, si non iustificasset eum hominem, ad cuius iustificationem obtinendam Christus sua merita, suasque satisfactiones, efficaci intentione pręapplicuit.

Posset primo huic obiectioni respōderi. Quod adhuc stante probabilitate sententię nunc pręsupposite. non omnino adstringeretur

Deus

Deus iustificationi in illo homine faciendæ. Nũ cum Christus, vt superius dicebam, non meruerit illius hominis naturalem vitam, & existentiam, quia hæc bona naturalia non sunt media ad æternam vitam, sed sunt infra totum gratiæ ordinem ad ipsum materialiter præsupposita, liberum ius, liberaque facultas relinquitur Deo, ad anihilandum illum hominem, & ex consequenti ad non iustificandum ipsum. Et idcirco, etiam supposita efficaci meritorum Christi applicatione, locus relinquitur diuinę misericordiæ, & gratiæ circa impii iustificationem, quia non anihilare ipsum, opus est misericordiæ & gratiæ. Verumtamen hæc solutio apud me parum probabilitatis habet, quia quod deus possit illum hominem innihilum vertere non pertinet ad ipsum Deum vt est auctor gratiæ, sed vt est auctor naturæ, qua ratione ad ipsum merita Christi non pertinent. Christus.n.tantũ meruit apud Deum, vt est auctor gratiæ & collator cœlestium bonorum, saltem directe, & per se. At obiectio facta contendit, quod posita meritorum Christi applicatione, deus vt gratiæ auctor non possit non iustificare illum hominem, præmiando Christi merita in eius iustificatione, qnamuis vt naturæ auctor posset si vellet, plenario, & vniuersali suo vtens dominio, totum illum hominem anihilare. Quocirca cũ iustificatio simpliciter sit opus dei auctoris gratiæ, absolute videtur appellanda opus iustitiæ dei, & non opus gratiæ, & misericordiæ, si debetur ex iustitia, facta meritorum Christi determinata applicatione. Præterea. Quamuis ita sit quod Christus nõ meruerit illa bona naturalia, quæ omnino naturaliter & pręsuppositiue se habent ad ordinẽ gratiæ, ncn tamen est negandum, quod satisfecerit plenissime pro vniuersis hominum peccatis, non solum prout sunt offensiua dei, vt est auctor gratiæ, sed etiam prout offendunt ipsum vt naturæ auctorem, ob id quod hæc posterior offensa priorem inducit, eamque secum, si non formaliter, saltem concomitanter affert. Quo fit vt supposita prędicta meritorum & satisfactionum christi applicatione, libere possit deus, vt naturæ auctor suo vniuersali dominio vti illumque demolliri & anihilare hominem, non tamen hoc fieri potest in vindictam, & punitionem peccatorum, etiam vt fuerunt offensiua maiestatis dei, vt est auctor naturæ. Quare aliter opportet oppositæ obiectioni satisfacere.

Et primum dico, quod illa ratio differentię inter merita condigni quæ prccedunt ex gratia, & inter iustificationem respondentem christi meritis non apparet adæquata, nam quamuis verum habere videatur in multis operibus meritorijs hominis iusti, non tamen in omnibus. Etenim contritio per quam impius iustificatur, ab ipsa gratia sola, quę in genere efficientis & formalis causæ pręcedit, habet quod sit meritoria gloriæ, ita quod ipsa gratia ex natura sua, illam constituit

quit meritoriam, & inter gratiam & ipsam operationẽ, nõ mediat aliquod diuinæ misericordię opus, cuius ratione quidpiam iustitię meritorię ab illo opere detrahamus. Præterea quid quid sit de hac differẽtia, quæ fortassis adęquata potest censeri, & extendi ẽt ad illud primũ meritũ, quod reperitur in contritione, aliter respondendũ esse cẽseo.

Secundo igitur respõdetur insistẽdo in doctrina paulo ante tradita, videlicet, qđ iustitia, q̃ oritur ex meritis Christi, aut ẽt ex gratia iustificãte, nullatenus excludit, sed euehit potius & extollit ipsã Dei misericordiam. Eo q̃ iustitia hæc & est materia, & effectus diuinæ misericordiæ & gratię. Nã qđ misericors dei gratia ita se homini accomodet, vt cum in eo nullum reperiat iustitię fundamentum, ipsius operationes intra ordinem iustitię corã deo reponat, valde excellẽs est, & p̃clarissimus ipsius diuinę gratię effectus. Vnde & ipsamet iustitia magna est in homine Dei gratia. Ex naturalibus afferri solet exemplũ quod hoc loco meditate est ponderãdũ. Docẽt peritiores philosophi (quod non intelligentes negauerunt quidã & male philosophi, & non bene theologi) Vniuersalissimæ, & primę causę concursũ quo cum secundis, & intermedijs causis naturales producit effectus, non sufficere se solo ad eorundẽ effectuum productionẽ, ita quod si Deus vellet inmediate & se solo horũ aliquẽ effectum efficere, alium concursũ, seu aliter attẽperatum oporteret adhibere. Nunquid quia ita se hẽt concursus Dei, quod sine consortio secundarũ causarũ, nullũ naturalẽ producit effectum, censẽri debet, impotens aut minus potens concursus, aut impotentiæ & infirmitatis potest conuinci? Nequaquam. Quin potius ad potentiam & virtutẽ Dei, eiusq. concursus spectat, illa tam inexplicabilis accõmodatio, & attẽperatio ad causas secũdas, vt quasi vnũ efficiat cũ earũ concusu ad operandũ, & producendũ naturales effectus, quodq. ipsas secũdas causas actuet, cõpleat, perficiat, earũq; virtutem reducat ad actũ. Vnde maius est diuinę potentię, & virtutis opus simul cũ secundis causis effectuũ productionẽ attingere, q̃ si se solo Deus absq. cuiuspiã effectricis causę adminiculo, ipsos causaret effectus. Sic ergo in nostro proposito theologari debemus, maius & excellẽtius esse diuinę gratiæ & misericordię opus, hominẽ ad ęternã vitã, suis propris meritis interueniẽtibus, aut, qđ amplius est, simul ex meritis Christi deducere, quã si absq. vllo intercedente merito, & gratiã & gloriã ei cõdonasset. Id ergo Deus & sũma misericordia, magnaque sapiẽtia fecit, vt iustitia q̃ & in Christi meritis, & in iustificãte gratia fundatur, in hõis dignitatẽ, & gloriã, ac itidẽ in magnã ipsius gratię exaltationem cederet. Cũ ergo obijcitur quod iustitia minuit gratiæ & misericordiæ rationem, id omnino est negandũ de illa iustitia, quam misericordia & gratia constituunt, & quæ proinde inuisceratã habet plenam vtriusque & misericordię, & gratiæ naturam.

Sed cui hæc non placuerint (quamuis nescio qua ratione displicẽre debeant) dicat aliter. Ad cuius solutionis intelligentiam, supponendum est ex communi theologorum doctrina, quod actus qui in diuina voluntate formaliter resident, quãuis more nostro, & significentur & concipiantur vt præteriti, eo quod coexistunt nostris præteritis actibus & operibus, re ipsa tamen non sunt pręteriti, nam cũ æternitate mensurentur, in præsenti semper duratione permanent, in ipso, videlicet, inuariabili, Nunc, æternitatis. Quocirca cum hi diuini actus ad externos comparantur effectus, si ad rem ipsam attendimus, non sunt vt pręteriti, sed vt præsentes considerandi, itaque non dicendum est deum voluisse, sed velle, non disposuisse, sed disponere. Ex qua doctrina infero, quod illa liberalissima & summe gratiosa voluntas, qua deus ab æterno voluit nobis dare Christum vt redemptorem & mediatorem, & qua voluit Christum merita sua efficaci intentione certis hominibus applicare, numquam transiit, sed semper præsentialis perstitit, semperque per modum præsentialitatis hanc deus nobis summam confert gratiam. Vnde illa iustitia quæ ex applicatione meritorum Christi in nobis consurgit, non pręsupponit gratiam quasi olim factam, & quæ iam, in præteritum trãsierit tẽpus, ad eum modum quo illa iustitia quę reperitur in solutione qua Petrus ex pecuniis dono acceptis a Paulo soluit ipsi debitum: sed pręsentissimam sibi habet coniunctam ipsam dei gratiam & misericordiam, in qua fundatur. Nec tam illam pręsupponit, quam intrinsice claudit. Atque adeo quemadmodum si fingamus quod illa donatio pecuniarum facta a Paulo, coexistit simul omnino solutioni, quam eidem Paulo Petrus ex acceptis pæcuniis exhibet, illa Petri solutio ita pertineret ad iustitiam, quod nullatenus excluderet rationem gratię, eo ꝙ pendet ex actuali gratia & liberalitate quę intrinsice cum ipsa solune concurrit: ita iustitia puri hominis fundata in meritis Christi nullatenus gratię & misericordiæ minuit rationem, quia habet sibi coniunctam, & in sua ratione intrinsice conclusam, ipsam actualem meritorum christi applicationem, quatenus in pręsenti est volita & disposita ex gratuito diuinę voluntatis consilio, atque adeo nihil derogat diuinæ gratiæ, & excellẽtiæ, sed eam potius attollit & magnificat. Et hęc suffecerint ad priores duas conclusionis partes comprobandum. Probe nouerim, quemdam alium dicendi modum recenter a quibusdam nouioribus theologis introdoctũ, qui initium efficacis applicationis meritorum Christi, & ad primam iustificationẽ & ad operationes meritorias gratiæ & gloriæ, affirmat se tenere non ex parte Christi sua merita applicantis, neque ex parte dei ipsorum applicationem disponentis, sed ex parte voluntatis humanæ volentis sibi applicari eadem christi merita. Verum ab hac solutione, & ab omni doctri-

na cui

na cui innititur, aduocatum penitus habemus animum, cuius nonullā faciemus mētionem, q.7. cum illam difficultatem versabimus. Nū christus causa fuerit hominum prædestinationis. Sed præsius, hanc doctrinam vrgemus, in nostro primo lib. de origine & potestate gratię tract.3.

Tertia & vltima pars cōclusionis nō aliter probanda est, quam explicando quæ sint spiritualia commoda quæ nobis obueniunt, ex eo quod & prima gratia & tota iustitia nostra ipsis Christi meritis, & satisfactionibus innititur, quę sunt plane inumera, sed ea tamen ad paucissima reducemus capita. Primum caput est multiplicatio auxiliorum, multo enim plura nobis deus auxilia confert, & ad primam gratiam assequendam, & ad perseuerandum in ipsa assequuta, propter exuberantissima christi merita, vt nos christo coniungat, & membra perfecta spiritualis vitæ motibus proportionata efficiat, quam si absque vllis meritis iustificationem, & gratiam acciperemus; clamat enim pronobis sanguis christi, qui non vt effusus Abelis sanguis vindictam petit, sed multā assidue nobis misericordiam poscit & impetrat, ad hæb.12. Et de ipso christo Iesu dicebat Ioan.1. can.c.2. Sed etsi quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustū. Expendatur illa vox, iustum, significationem enim reconditam habet. Insinuauit enim hac voce Apost. dilectissimus Christo Ioannes, quod efficacia interpellationis Christi pro nobis corā patre, innititur iustitię ipsius Christi, illi videlicet quā eius meritis & satisfactionibus inesse credimus. Vnde certior nobis fit fructus interpellationis christi, eo quod non solum pro sua reuerentia, sed & pro sua iustitia exaudietur a patre, multaque nobis impetrabit adiutoria, quibus deo possimus reconciliari, peccatorumq; impetrare veniam, cum nos peccare, ipsumque deum offendere contigerit.

Secundum caput est, Efficacia gratiæ quæ nobis per Christum cōfertur (gratiæ nomine, non solum habitualem gratiam, sed omnia supernaturalia adiutoria quibus deus nobis opitulatur, comprehendimus) est enim multo efficacior & valentior gratia collata per Christum, eiusque iustitiæ meritis innixa, quam alias esset si ex sola dei voluntate dimanaret. Nam ex coniunctione ad Christum, qui est ipse totius gratię fons, eiusque proportionatum & adæquatum subiectū, gratia quę nobis vt Christi membris datur, specialissimum quemdam vigorem participat, qui alias ei non competeret. Non inepta erit ad hoc propositum ponderatio illorum verborum quæ ex christo retulit Palu.2. corint.12. sufficit tibi gratia mea. Etenim christus non soli gratiæ sufficientiam tribuit, sed gratiæ suę, id est, gratiæ ab ipso deriuatæ, in eiusque fundatæ meritis. Hanc christi gratię vim & efficatiam, qua plurimum excellit gratiam primi parentis Adæ, quæ non christi pas-

sioni & meritis, sed soli Dei liberalitati, eiusq; voluntati gratuitæ innitebatur: agnouit August. toto libro de perfectione iustitię, in illis præsertim verbis, Adæ dictum est, ne peces quia morieris, Martiri vero dicitur, morere ne peces. Docetq. August. his alijsque multis verbis, quod incussus mortis terror fuit magno adminiculo & adiumēto Adæ primi parentis gratiæ, quod adhuc sufficiens non fuit ad eius conseruationem & tuitionem, nam defecit tandem & neque multo tempore firma subsistit. At martiri & cuilibet iusto Christiano per Christi gratiam iustificato, gratia seipsa sufficiens est, neque adminiculo cominatæ mortis eget, sed ipsa potius mortē facit contēnere, ne propter incussum mortis metū iustus debito virtutum desit officio, a suaque iustitia cadat. Athana. Oratio. 2. contra Arrianos, manifestis & si paucis verbis hanc gratiæ habitæ per Christum vim, & formitatem expressit, quam & gratiæ primi parentis defuisse testatur. Tantam, hanc gratiæ Christi virtutem agnoscens Paul. quam & in seipso assidue experiebatur, dixit ad Roman. 8. verba illa diuinæ confidentiæ plena. Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? &c. Et subdit, certus sum enim, quia neque mors, neque vita &c. neque creatura alia, poterit nos separare a charitate Dei quæ est in Christo Iesu domino nostro. Ponderentur hæc vltima verba, ex quibus constabit, quod iuxta mentem Pauli, ob id tantam virtutem, tantamque potentiam & firmitatem in iustificatorum charitate prædicabat, quia est in Christo Iesu, id est, eius passioni, & meritis innixa, ab ipsoq. ad nos deriuata. Huic consentit quod Isai. cap. 50. dicebat, dominus Deus auxiliator meus, & ideo non sum confusus, ideo posui faciem meam vt petram durissimam, & scio quoniam non confundar. Iuxta est qui iustificat me, quis contradicit mihi? stemus simul, quis est aduersarius meus? accedat ad me, &c. Quo loco Isa. virtutem Christi Domini, quem dominum Deum auxilatorem appellat, quia in die salutis adiuuit nos, virtutemque & fortitudinem gratiæ eius agnoscens, desiderabat eius aduentum, vt starent simul dexteramque adiungerent dextræ, vt inde eius virtus fortior esset & potentior, hostiumq; nullū timeret incursum.

Quo loco illud se mihi aduertendū offert, quod licet 3. par. q. 62. a. 2. cū S. Thom. docent graues Theologi sacramentorū gratias & aliquid addere super gratiam absolute sumptam, & inter sese quandam habere specificam distinctionem. Non ita quidem quod simpliciter specie differant, nam huiusmodi specifica diuersitas in gratia forsan est impossibilis, vt superius aduerti, sed differunt modaliter, quatenus gratia collata per vnum sacramentum, modum quendam specialem intra genus gratiæ participat, cuius ratione aliquem peculiarem effectum efficit in anima, qui non per se respondet gratiæ per aliud sacra-

cramentum datæ, & hoc quidem potissimum contingit ex aliquo speciale Dei auxilio, quod secundum ordinem sacramentalẽ, necessario, vel vt proprius dicam infallibiliter, cum gratia vnius sacramenti coniungitur, quod ad alterius sacramenti gratiam minime pertinet V. c. gratia quam confert Euchatistiæ sacramentum, qua ratione habet sibi adiunctum speciale Dei auxilium sibi proprium, & ex propria ratione Eucharistici sacramenti debitum, habet excitare charitatis feruorem & affectum, animamque Deo summo bono speciali firmitate coniungere, in quo potissimum consistit spiritualis animæ refectio. Gratia vero quæ effectus est sacramenti confirmationis, adiutorium speciale Dei sibi habet adiunctum, quo peculiari quodam vigore confortat animam ad robustam & constantem fidei confessionẽ. Ita quod alterius sacramenti gratia per se primo charitatem perficit; altera vero Christianam tuetur fidem. Similiter in præsentia comenandum esse crediderim, quod gratia nobis per Christum data, in eiusque fundata meritis, differt specie a gratia absolute considerata, & secundum eum modum quo fuit in primo parente, non quidem differentia simpliciter essentiali, sed modali duntaxat. Ita quod specialem vim habet Christi gratia, ad continendum hominem in officio virtutum, & ad resistendum tum intrinsecis, tum extrinsecis tentationibus, vniuersisque hostilibus incursibus. Quę virtus & potestas nõ est debita gratiæ secundum rationem communem gratiæ: sed hoc habet gratia collata per Christum, ex ipsomet Christo, & eiusque virtute deriuatam, & participatam, debeturque huic gratiæ, quam ex Christi meritis accepimus speciale auxilium Dei & ad adiutoriũ, ex quo tantus ille vigor in hac gratia reperitur. Et quidem cum gratia, cœlestis quædam sit aqua, ex aquis quæ supra firmamentum sunt collecta, & ab inferioribus aquis secrestata, ad nos vsque descendens, quam & ex fontibus saluatoribus in gaudio & lætitia, quoties volumus, haurimus Isa. 12. cuius quælibet guta fons fit aquæ salientis in æternam vitam, vt Ioan. 4. dicebat Christus, nihil mirum, quod sicut in materiali aqua contingit, vt diuersas sibi imbibat qualitates, non solum ex fontalibus principiis ex quibus dimanat, verum etiam ex locis per quæ decurrens fluit, ita & gratia diuersas conditiones, diuersosq. modos participet iuxta diuersitatẽ principiorum ex quibus effluit, & dimanat, atq. etiã intermediorum per quæ ad nostras peruenit animas. Quocirca satis consentaneum est naturę gratiæ, vt qualitatem aliquam seu, vt proprius dicam, diuinam aliquam perfectionem participet, per Christum nobis communicata, quam non haberet si immediate ab ipso Deo ad nos descenderet. Quoniam Christus & si in genere efficientis causæ, secundum causalitatem physicam, instrumentariam tantum vim habeat ad efficiendum gratiam, in genere

tamen morali causa eius est per se & principalis. Imo & si instrumentarium dumtaxat esset principiũ, adhuc id quod diximus, veritati posset esse consentaneum. Tum quia, vt dicebam aqua, eius est naturę, quod subit qualitatem etiam instrumentarij vasculi, per quod descendit & communicatur. Vnde quamuis sacramenta instrumẽtaria tantũ principia sint gratiæ, specie nihilominus, vt dixi, differunt sacramentales gratiæ. Tum pręcipue, quod Christi humanitas, qua ratione instrumẽtum est verbi coniunctum, specialissimã accepit viuificatricem virtutem, quã iustificanti cõmunicat gratiæ, per ipsam christi carnem passione vulneratam, & attritam, ex ipsisque Christi passi & mortui meritis nobis misericorditer communicatę.

Tertium caput, est excellentia maioris meriti, perfectiorisque satisfactionis. Sed est aduertendum circa hoc caput, non in eodem sensu ab vniuersis theologis hãc maiorẽ meriti, & satisfactionis pfectionẽ explicari. Nam quidam ita exponunt, qđ opus profectũ ex gratia per Christum participata cæteris paribus maioris meriti est, maiusq. meretur præmium, quam si a gratia non habita per Christum, qualis fuit gratia Adæ, efficeretur. Itaque existimant crescere valorem meritorium in bonis operibus respectu præmij essentialis, taliter vt opus, quod a gratia Adæ profectum mereretur gloriam, vt quatuor, illud met omnibus inuariatis cum æquali intensione, extensione, &c. Si a Christi gratia proficiscatur merebitur gratiam, vt quinque. Hanc sententiam scio placuisse, & placere quibusdam non indoctis modernis theologis. Sed certe in antiquorum theologorum doctrina nullum, quod ego scierim, fundamentum habet. Neque vero efficax eis suffragatur ratio, quin potius refragare videtur: Sicque argumentor contra præfatam sententiam. Supposito quod in vtroque operante gratia esset æqualis intensionis, & operatio tam ex parte obiecti, quam ex parte intensionis, & aliarum circumstantiarum esset similiter æqualis. Vterque homo esset ęqualiter deo amicus simpliciter loquendo, & ęquali deum vterque diligeret substantiali dilectione: Ergo ęquale in vtroque esset substantiale meritum, & ęquale proinde vtrique pręmium responderet, saltem pręmium substantiale. Nam de accidentali pręmio alia forsan est ratio, de quo dicemus statim. Confirmatur. Gratia per Christum accepta est eiusdem essentialis speciei, cum gratia absolute assumpta: Ergo operatio quę oritur a gratia data per Christum, si in alijs non excedit operationem quę procederet a gratia communiter sumpta, non poterit illam excedere in substantiali ratione meriti. Sed vt plurimum in ratione accidentali, & comparatione ad accidentarium præmium. Patet consequentia, quia eadem debet esse proportio inter operationes meritorias

ritorias in valore meritorio inter sese comparatas, qualis est inter vnam & alteram gratiam, ex quibus oriũtur, & ex quibus meritorius valor dimanat.

Alij Theologi libenter nobiscum fatentur, quod operatio procedens ex gratia per Christum accepta non est magis meritoria comparatione ad essentiale præmium, sed inquiunt eam esse multo magis meritoriã ex parte modi. Quia meritum nostrum fundatum in Christi meritis induit qualitatem meritorum Christi ab ipsis participatam. Ita quod est meritum rigorosum, cui ex iustitię rigore debetur illud particulare præmium ei correspondens, sicut merito Christi ex rigore Iustitiæ fuit debitum totum illud vniuersale præmium, de quo egimus superius. In hac sententia videtur fuisse Gaieta. 3. par. quęst. 1. art. 2. Asseruit enim quod nostra operatio, ex quantacumque procedat gratia, si per se & seorsum consideretur, imperfecta est & in ratione meriti & in ratione satisfactionis: si tamen consideretur vt fundata in meritis Christi; & prout ipsis innititur, secundum vtramque rationem perfecta est, & ad æqualitatem satisfaciens, & ex perfecta iustitia debitum faciens præmium. Videtur sequi eamdem sententiam Magister Medina in commentarijs ad eumdem secundum articulũ. Sed fuit sine dubio auctor huius sententiæ Pighius Cãpen. in 2. controuersia, putat enim iste auctor, quod licet quilibet nostrum per propriam & sibi inhærentem Iustitiam & gratiam iustificetur: Omnes tamen iustificamur etiam formaliter per ipsammet Christi gratiam nobis imputatam. Dixitque vir iste doctissimus, quod si nostra iustificatio non compleretur formaliter per ipsam Christi iustitiam & gratiam nobis imputatam, iustitia nostra imperfecta esset, & quæ non posset nos simpliciter iustos coram Deo constituere, verum completa per Christi gratiam & iustitiam nobis imputatam, iustitia redditur perfecta, & consumata, & opera nostra fiunt perfectè meritoria, & satisfactoria coram Deo.

Hæc sententia quantum ad id quod affirmat, meritum nostrum secundum quod innititur Christi meritis perfectum esse, & exactæ iustitiæ, mihi falsa apparet omnino, quod & apparet grauissimis Theologis modernis. Quoniam, vt diximus a principio huius primæ conclusionis in cuius expositione versamur, nulla pura creatura capax est meriti perfecti, & rigurosi, & quod perfectam coram Deo iustitiam inducat ad aliquod præmium obtinendum: quia omne tale meritum in gratia necesse est fundari & in Dei misericordia. Vnde repugnat ei iustitiæ rigor. Verum quantum ad id quod Campensis addit, nimirum, nos iustificari per formalem imputationem iustitiæ Christi, & quod intrinseca nobis inhærens iustitia non sufficit nos iustificatos simpliciter constituere, prædicta sententia maiori censura, nisi fallor,

operatio procedens ex g. … per … ppriam … essentialis … 22. q. 91. ar. 4. …

digna est, habet enim manifestum periculum illius Luthe ranici erroris in Conc. Trid. sess. 6. can. 10. & 11. damnatus, qui nos iustificari dicebat per solam imputationem iustitiæ christi, quam fide, seu potius fiducia, quadam quasi manu apprehendimus. Nec esset res ista a me tã leuiter attingenda, nisi in nostro primo libro de origine & potest. gratię, forti brachio contra ipsam pugnassemus. Vnde satis hoc loco sufficiat lectorem aduertere, ne huic Alberti Pighij sententiæ libenter animum admoueat, sed graui disputatione & matura resolutione pensata rem definiat.

Igitur vt ab hac nos difficultate expediamus, dicendum arbitror cum communi nouiorum theologorum sententia, quod homo per gratiam ex meritis christi habitam iustificatus dupliciter considerari potest. Primo vt persona quædam particularis ab alijs omnibus, etiam a christo, distincta, a quo tamen velut a causa vniuersali & gratiam & omnia supernaturalia suscipit bona: ad eum modum quo omnes iusti gratiam ab ipso deo, ab eiusq; virtute deriuatam suscipiunt. Et si hoc modo consideretur gratia cuiuscunq. hominis iusti, certum esse debet apud vniuersos theologos, quod non est sufficiens ad conferendum tantum valorem meritorium, aut satisfactorium ipsis hominis iustis operationibus, vt eas constituat perfecte meritorias, aut satisfactorias. Quoniam alias meritum hominis puri, etiam vt condistinctum a meritis christi, & secundum particularem suam virtutẽ esset rigorosum, & exactę iustitiæ: atque adeo & infinitum saltem ex parte modi: quod non bene consentit cum limitata puri hominis perfectione.

Secundo potest homo per gratiam a christo susceptam iustificatus considerari pro vt est membrum corporis christi, & prout est vitaliter & perfecte vnitum christo capiti eiusq. corpori mystico, quod est ecclesia. Ex quo capite actualẽ suscipit influxum ad bene & studiose operandum, ad satisfaciendum deo pro præteritis offensis, & ad promerendum sibi coelestia æternę vitæ bona. Sed hic secundus modus adhuc potest dupliciter intelligi. Primo, quod homo iustus consideretur quidem vt viuum christi membrum, actualem ab ipso influxum spiritualis vitæ participans, sed nihilominus consideretur vt membrum condistinctum, & a cæteris corporis christi membris, & ab ipso christi capite. Etenim vt constat ex Paulo ad Rom. 12. &. 1. corint. 12. & ad Ephs. 4. In corpore christi mystico diuersa sunt membra, distinctaq; exaquntur officia: & ex his omnibus vnũ corpus mysticũ integratur ad similitudinẽ physici, & naturalis, quod ex distictis cõponitur partibus & mẽbris. Secundo, considerari potest homo iustus, quatenus est membrũ corporis christi, non vt condistinctũ a capite & a cęteris membris, sed potius vt constituit vnum & cum capite & cum mẽbris.

Hac

Hac distinctione supposita dico primum. Meritum hominis iusti priori modo ex his duobus considerati, non est perfectum, & ex rigurosa iustitia. Patet. Quoniam totus influxus deriuatus a Christo capite in huiusmodi membrũ, quamuis vt procedit a Christo, possit inducere perfectam iustitiæ rationẽ, non tamen prout in ipso Christi membro suscipitur. Nam omne quod recipitur (vt vulgatum philosophorum habet prouerbium) ad modum recipientis recipitur. At nulla pura creatura capax est suscipiendi influxum, qui conferat eius operibus tantum meritorium, aut satisfactorium valorem, qui constituat pefectam, & rigurosam iustitiam inter ipsum operantem, & Deum. Cuius rei ea est ratio, quod talis influxus non potest competere puræ creaturæ, nisi præsupposita gratia Dei ex parte ipsius puræ creaturæ. Nam, vt superius in isto dubio dicebam, applicatio meritorum Christi ad purum hominem, & quicumque influxus virtutis Christi ad ipsum deriuatus, ex Dei misericordia, & gratia procedit: imo & intrinsecam sibi habet ipsam Dei gratiam, & misericordiam. Meritorius autem aut satisfactorius valor in gratia fundatus, nullatenus inducere potest rigorem, & perfectionem iustitiæ. Secundo probatur. Si oppositum admittamus, sequitur magnum illud absurdum, quod ex Lutheranica sententia, quæ iustitiam nostram ad solam imputationem iustitiæ Christi reducit, solet inferri. Nempe, quod omnia merita iustorum sint æqualia, æqualisque valoris. Probatur sequella. Quia omnia sunt perfecta, & ex iustitia rigurosa, propterea ꝙ omnia æque meritis Christi innitũtur. Quam vero sit falsum istud consequens, quis non videat? Cum Christus Ioan. c. 14. dixerit, in domo patris sui multas esse mansiones. De qua alias.

Dico secundo. Si homo iustus posteriori modo consideretur, puta, vt membrum constituens vnum cum Christo capite, & cum cæteris mystici corporis membris, eius meritum perfectum est & rigurosum imo & infinitum. Probatur. Si hac ratione consideretur homo iustus, vere dicitur, quod ipsum Christi meritum pertinet ad ipsum, sicut perfectio capitis pertinet ad reliquum corpus, & ad singula eius membra, quatenus constituunt vnum cum ipso capite: Ergo sicut Christi meritum perfectum est, & infinitum, ita & meritum cuiuscunque particularis iusti hominis infinitum est & rigurosum. In hoc sensu citra dubium intellexerunt Caietanus, & Medina illam sententiam, pro qua eos citauimus. Nihilque aliud isti auctores, & alij qui eundem sequuntur dicendi modum, docere intendunt, quam quod in Ecclesia, quæ est corpus Christi mysticum, reperitur rigurosa satisfactio, perfectumque meritum: eo quod huiusmodi satisfactio, istudque meritum pertinent ad Christum, quod

est caput Ecclesiæ, & imo & prout est caput Ecclesiæ. Quoniam, vt cum Athanasio superius diximus, Christus neque sibi soli mortuus est, aut resurrexit, aut in cœlos ascendit, ad dexteramque Patris sedet: sed hæc omnia ad nos quoque pertinent, & propter nos sibi Christus illa assumpsit. Vnde vere & proprie dicitur, quod satisfecit, & meruit, vt caput Ecclesiæ. Quod vel ex eo manifeste constare potest, quod Christus, vt diximus, q. 1. huius relectionis, dicebat se pro suis peccatis satisfacere, cum pro peccatis nostris satisfaciebat. Peccata autem nostra ob id peccata Christi dicebantur, quia erant peccata eius corporis, cuius ipse Christus est caput. Quod si peccata membrorum dici potuerunt peccata capitis, cum ipsa ratio peccati nullo modo ex mēbris ad caput deriuaretur, neque vero deriuari, aut refundi posset neque fideles cum peccant se gerant vt membra Christi, quamuis re ipsa sint eius membra: quare ipsum perfectum Christi meritum, rigurosaque eius satisfactio non accommodabuntur ad corpus Christi mysticum, & ad singula eius membra, prout vnū constituunt cum Christo capite, cum Christus & meruerit, & satisfecerit secundum quod huius corporis, horumque membrorum capitis gerebat officium? Et cur virtus meriti, ac satisfactionis Christi non ipsis communicetur membris? Hanc sententiam in hunc sensum a nobis explicatum intellectam probat satis erudite Mag. Med. loc. cit. vbi refert testimonia Patrum. Precipue est ponderandum testimonium Augustini, quod ibi refertur ex Encherid. c. 41. ex quo loco, si debita ei intelligentia adhibeatur, colligi potest hæc ratio, quam ipse nunc formaui pro ista sententia. Quæ confirmari potest non leuiter ex Paul. ad Ephes. 2. dicente, quod cū essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, nempe, Deus, & conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu. Ex quo testimonio in hunc modum deduco argumētum. Paulus affirmat quod Christo resurgente a mortuis, nos quoque resurreximus, Christo ascendente in cœlum, nos quoque ascendimus. Ergo eadem prorsus ratione concedendum est, quod Christo perfecte satisfaciente, nos quoque perfecte satisfecimus, & Christo ex iustitiæ rigore merente, & nos similiter meruimus. Patet consequentia. Quoniā ob id Paul. fatetur nos resurgente Christo surrexisse, quia surrexit vt caput nostrum, & vt primitiæ dormientium: & quod cum ipso consedemus ad dexteram Patris: quia ipse vt caput nostrum illum possidet supremum gloriæ locum. Sed similiter meruit, & satisfecit vt caput nostrum, & propter cōmodum nostrum: Ergo par est, imo & eadem vtrobique ratio.

Tertio denique dico. Quamuis homo iustus consideratus vt est membrum corporis Christi particulare, & a capite, & a cæteris membris condistinctum, non mereatur, neque satisfaciat perfecte, & se-

cundum

cundum iustitiæ rigorem, magna tamen perfectio eius meritis & satisfactionibus accrescit, ex eo quod innituntur meritis, & satisfactionibus christi, & pendent ex actuali christi influxu, tanquam ex influxu capitis. Hoc assertum communiter admittitur a theologis quamuis non omnes satis explicent, in quo ista perfectio consistit. Ego vero breuiter dico in duobus consistere hanc perfectionem. Primum est, quod meritum hominis iusti quamuis imperfectum sit, reducitur tamen ad meritum perfectum, quod in humana natura reperitur. & quod fundamentum est omnium supernaturalium meritorum, quæ in tota ipsa humana reperiuntur natura. Quod quidem sicut primario in ipsam naturæ humanæ in cōi consideratæ dignitatem cessit. Ita & secundario etiam cedit in dignitatem & gloriam cuius cumque particularis eiusdem naturæ indiuidui, & in excellentiam meritorū eius. Hæc dignitas etiam competit meritis hominis iusti, quamuis consideretur vt est quædam particularis persona, & non formaliter vt est Christi membrum, quæ erat prima cōsideratio ex superius positis.

Secunda perfectio consistit in hoc, quod hominis iusti meritum non vt cunque reducitur ad perfectum & infinitum meritum in natura humana existens, sed vt ad meritum sui capitis christi, qui prout capitis exequebatur officium, ita meruit, & satisfecit, vt vtraque & meriti, & satisfactionis virtus ad ipsa sui corporis redundaret membra. cuiusque capitis virtutem, & influxum ipse Iustus homo dum satisfacit, & meretur participat. Ex his perfectionibus quæ se tenent ex parte principij meriti, & si extrinseci, consurgit alia perfectio tenens se ex parte pręmij. Nam maius præmium (pertinens tamen ad accidentalē gloriam) respondet meritis iusti hominis, quæ fundantur in meritis christi, quam responderet meritis quæ ortum haberent ex gratia communiter sumpta, qualis fuit gratia primi parentis Adę. Nam quod homo ad cælestem patriam, per propria merita in Christi meritis fundata, perueniat, speciale ei, & non quidem vulgare, præstabit gaudium in patria. Quod accipiet loco specialis præmij, respondentis eius meritis, prout innitebantur meritis Christi, ex eiusque præcesserunt gratia. Neque mirum quod beatus hoc accidentarium gloriæ gaudium accipiat, specialique perfruatur lætitia, cum videat, sua merita magis placere deo, eique magis esse grata, quam si ex communi gratia suam duxissent originem.

Ecce ad tria reduximus capita eam perfectionem præstantiorem, & excellentiorem quę in gratia hominis per Christum redempti & iustificati reperitur, quæ non esset in gratia, si ex sola Dei voluntate absque Christi meritis, & absque virtute passionis & sanguinis eius daretur: qualis, vt dicemus postea, fuit gratia primo parenti in statu innocentiæ collata, in qua proinde tā parum fuit firmitatis, vt cū tot in-

trinseca sibiq; adiuncta haberet subsidia, omniq; fuisset ex parte munita, primo tamen inimicorum cesserit telo, in primoq. fuerit cōgressu deuicta. Sed iam oportet, vt quādā accommodationem faciamus inter hæc maioris virtutis & perfectionis gratię ad ipsum Christum, vt plene sciamus cui tanta debetur gratiæ perfectio.

Primum ergo caput, quod ad multiplicationem & præuenientiū, & subsequentium auxiliorum dei pertinet, & ad dei misericordiam, & ad Christi iustitiam simul reuocari debet. Ad misericordiam quidē dei, quoniam vt dicebat Paul. ad Rom. 8. qui proprio filio suo nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cū illo omnia nobis donauit? Expendatur illud verbum, donauit, quod cum præteritam donationem importet, insinuauit non obscure, quod in ipsa gratia nobis per Christum collata, tanquam in semine & in radice prima, donauit iam nobis deus omnia, quę ad nostrā salutem consequendam quidpiam possunt vtilitatis conferre, donauitque proinde specialissima adiutoria & auxilia, quibus ipse optim. ac max. deus nobis assidue opitulatur. Quæ plane auxilia, & si rationi gratię absolute consideratę debita non sint. Gratiæ tamen collatę per Christum magna ex parte debētur. Sicut gratijs sacramentalibus debita sunt illa specialia dei adiutoria, quæ necessaria sunt ad speciales sacramentorum effectus exequendos. Ad iustitiam vero Christi idem primum perfectionis caput reducitur, quatenus ad ipsum pertinet virtute passionis suæ, præcedentiumque meritorum multa nobis a deo beneficia, vberrimaque auxilia aduocati nostri officio fungens impetrare.

Secundum caput perfectionis gratiæ per Christum acceptæ, quę ad eius vigorem, potestatem & firmitatem attinet, reducitur ad hoc quod gratia nobis confertur ex virtute carnis Christi vulneratę, & attritæ magnisque passionis tormentorum confectę. Quę sane Christi caro & si prout externis oculis obijciebatur, debilis & infirma omnique virtutis & roboris expers iudicaretur: ita vt verissime Pau. dixerit, Christum mortuum fuisse ex infirmitate carnis, latentem tamen, & intra se reconditam, mirabilem ac ipsis etiam spiritualibus nequitijs formidabilem continebat virtutem & fortitudinem, quæ ad gratiam nobis virtute passionis Christi datam deriuatur. Quia ipso Paulo aduertente Ephes. 5. Membra sumus corporis eius de carne eius, & de ossibus eius. Quam plane firmitatem efficacissimumque vigorem, ipsa infirma Christi caro, tunc fuit mirabiliter assecuta, cum verbo caro factum est. Infirmitas enim carnis solidissimæ diuini verbi firmitati, & virtuti cōiūcta, fortis, firma, potēs, & vigorosa facta est, sic adeo vt ipsi ēt iustificanti gratiæ, q̄ ex suo genere forma est multo excellētior, multoq. fortior, & valentior, Vt pote q̄ forma est diuini generis, vim & for-

titudinem, specialissimumque vigorem conferre potuerit. Vt verū sit illud quod Paul. 1. Cor. c. 1. dicebat, quod infirmum est dei fortius est hominibus. Gratia namque absolute sumpta quamdiu in puro homine fuit, in primis, videlicet, parentibus, & si ex suo genere perfectissima fuerit, non eam tamen virtutis, & vigoris attigit perfectionem quā in Christo & ex Christo fuit adepta. Et non solum ex Christi supposito, & si hinc tota emanauerit gratię virtus vt a radice & origine primaria, neque a sola eius anima in qua vt in proximo subiecto gratia Christi extitit, verum & ab infirma ipsa Christi, sed viuificatrice, carne hanc tantam perfectionem accepit.

Tertium tandem illius nostræ gratiæ excellentiæ caput, quæ in satisfactiones & merita nostra se explicat, ad ipsum infinitum satisfactorium & meritorium valorem operationum Christi, & ad exuberātissimum nostræ redemptionis prętium, necesse est reducatur. Ob id enim satisfactiones nostræ, & merita nostra tantam illam vim & efficatiam a nobis expositam sortiuntur, quia perfectissimis innituntur Christi satisfactionibus & meritis, in eorumque rigurosa iustitia fundantur. Et hactenus de prima conclusione. Ex cuius probatione & explicatione manifestum relinquitur, quam ob causam Paul. cum ei de nostra iustificatione incidit sermo, ipsam Dei gratiam, ipsumque liberale, & gratuitum diuinæ voluntatis propositum & placitum, cum redemptione per Christum facta, cumque ipsa Christi iustitia coniungat & componat. Constat enim ex dictis, quod rigurosa Christi iustitia nullatenus impedit ipsam Dei misericordiam, & gratiā, summamque eius liberalitatem, qua nobiscum in nostra iustificatione vtitur, quin potius illam magnificat & exaltat. Ex quo ruunt omnia fundamenta, quibus innituntur illæ Theologorum opiniones, quæ in negotio iustitiæ nostræ, & inchoandæ, & consumandæ, aliquid eximunt à Christi passione, ab eiusque meritis ac rigurosa iustitia. Neque alia noua solutione egent. Nam omni ex parte manent soluta, & penitus eneruata. Quare ad sequentes transeamus assertiones.

Secunda Conclusio.

Christus Dominus meruit nobis gratiam, & gloriam, fidem, spem, omnes dispositiones ad gratiā, siue remotas, & imperfectas, siue perfectas, & propinquas; omnia auxilia siue preuenientia, siue subsequētia, ac vniuersa illa bona quæ rationem induunt mediorum ad nostram iustitiā & gratiā, etsi bona sint nobis extrinseca, illis exceptis de qbus in prima huius difficultatis parte tractauimus, & de quibus diximus nō habuisse rationē pręmij respectu meritorū Christi. Hæc cōclusio,

quod

quod attinet ad illam partem in qua fit sermo de gratia & gloria, à deo certa est, vt oppositum sit hæresis manifesta, & idipsum censendum est de continuatione gratiæ, quę pertinet ad magnum perseuerátiæ donum, quod vt sancta Synodus Tridentin. sess. 6. c. 13. Docet, sub nostris meritis caderę nequit. Eadem enim est ratio de infusione primæ gratiæ, & eius cõtinuatione, & perseuerantiæ vsq. ad ipsius coniunctionem cum gloria. Nam si Christus gratiæ perseuerantiam nobis non meruisset, non perfecte & omni ex parte nobis promeruisset gloriam, quam solus is assequetur, qui vsque in finem perseuerauerit Christo dicente, Matth. cap. 10. Similiter supernaturalia merita & satisfactiones, quæ in ipsa gratia fundantur, ab eaque suum omnem suscipiunt valorem, ad Christum ad eiusque merita secundum fidem sunt reuocanda, neque vlla vnquam huius rei fuit apud Catholicos dubitatio. Vniuersi namque nullo excepto pro constanti semper habuerunt, quod prima gratia, eiusque infusio, & omnia quæ deinceps vsque ad ipsius gloriosam consumationem inclusiue sequuntur, ex Christi meritis nobis obueniunt. Quæ res adhuc amplificabitur magis in solutione cuiusdam argumenti, quod post hanc conclusionem, & probationes eius inferius cum alijs proponam. Sed iam probatur conclusio, quoad hanc primam partem, prout isthæc omnia quæ diximus comprehendit. Neque vero hanc veritatem multis comprobabo, passim enim reperiet quisque & in sacris literis, & apud grauissimos Ecclesiæ patres innumera testimonia, ex quibus ipsa huius conclusionis veritas efficacissime confirmatur. Sed quædam selectiora propter doctrinæ ordinem, & si vulgata satis, testimonia proferam. Probatur ergo primo ex illo Paul. ad Ephes. 1. benedictus Deus & Patre domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cęlestibus in Christo. Hoc testimonium, & si de omni supernaturali dono, quod nobis ad cœlestis vitæ consecutionem adiuuat, manifestam habeat intelligentiam: vt non obscure dixerunt Ambros. & August. in eiusdem loci explicatione, & itidem Augustin. libro de bon. perseuerant. cap. 7. Multo tamen apertius & manifestius de gratia & gloria, de dono perseuerantiæ, de hisque meritis quibus de condigno, & ipsam gloriam, & gratiæ meremur augmentum, intelligi debet. Quoniam hæc bona ad perfectam spiritualem benedictionem in cœlestibus pertinent. Et quidem si bona hæc sub cœlestis benectionis nomine non compræhenduntur, cedo alia de quibus prędicta Pauli verba possint verificari. Sed iam speciatim de his bonis agamus in hac primæ parte conclusionis connumeratis. Et primo de gratia iustificante, apertissimum est illud Pauli testimonium ad Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu

lega-

Legatur totum caput 5. eiusdem epistolæ, in quo manifestissimis verbis nostram iustitiam & gratiam ad Christum reuocat Apostolus Paulus. De gloria probatur conclusio ex Paulo ad Hebr. 9. vbi inquit quod priore perseuerante tabernaculo nondum erat propalata sanctorum via. Et multis verbis significauit ibidem, quod per Christi mortem hæc cælestis via propalata fuit, & aperta. Quod & manifestã habuit significationem in illa veli legalis tẽpli scissura, quæ in puncto mortis Christi contigit. Id ipsum Apostolus significauit ad Hebræos 11. dum dixit, antiquos patres defunctos esse iuxta fidem non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes: Deo prò nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consumarentur. Sine nobis, idest, sine iustis noui testamenti, quibus per Christi passionem reseratus fuit patriæ cœlestis aditus, & ianua regni cœlorum aperta. Tuncque & antiqui patres cœlestes, quas à longe salutantes expectauerant promissiones, pro suis votis receperunt. Et ob id Baptista Ioãnes homines per pœnitentiam ad Christi aduentum præparans, & dispones dicebat: appropinquabit Regnum cœlorum Matth. 3. Cui attestatus fuit ipse Christus, cũ dixit, à diebus Ioannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur. Ex quo fit, quod explicita Regni cœlestis promissio, vix facta reperitur in libris quæ ad vetus pertinent testamentum: missum facio prophetas qui de tempore legis gratiæ vaticinãtes mentionem quandoque de cœlesti Regno fecerũt. Legantur pro hac re Ambros. & Chrysost. & alij sacrorum bibliorum interpres in hæc Paul testimonia. S. Hieronymus in epistola ad Dardanum de terra promissionis, & august. lib. 19. contra Faustum, c. vltimo. Vbi fatetur, se in veteri testamento legisse multa, quæ vitam æternam designant, imo & resurrectionis mortuorum dicit meminisse Prophetas: At Regni cœlorũ, inquit, primũ in Euãg. facta est mẽtio. Et ita plane est: nã licet in Proph. legamus Regnũ datũ esse Christo, aut ei promissũ. Vt Dan. 7. & Christi ps. 44. vocetur Rex. ibi Dico ego opera mea Regi. Quæ plane de Regno cœlorũ intelligi debẽt. At explicita nusquam reperitur ante Euang. hæc vox Regnum cœlorum.

Probatur deinde ex illa communi Theologorum doctrina, quæ affirmat Christum aperuisse nobis ianuam cœlestis Regni. Ita cum magistro docent scholastici in 3. dist. 18. & in 4. dist. 2. & S. Thom. 3. par. q. 49. art. 5. & ibi vniuersi eius interpretes. At non alia ratione Christus dici potest aperuisse ianuam cœlestis Regni, nisi quatenus sanguinis sui exhibito prætio nos perfecte redemit, pleneque pro pecatis nostris Deo satisfecit: ac ipsam æternam vitam nobis ex perfecta iustitia promeruit. Huc attinet quod Athanasius in oratione secunda sæpe citata contra Arrianos in hæc verba dicit. Si enim dominus homo factus non fuisset, numquam nos à peccatis vindicati

ex mortuis resurrexissemus, sed sub terris mortui relinqueremur, neque ad cœlos euecti essemus, sed adhuc in orco remaneremus. Ecce vbi euectio nostra ad cœlos, Christo tribuitur à grauissimo Athanasio.

Item probatur hæc veritas. Christus secundum fidem nobis meruit iustificantem gratiam: Ergo & meruit, vt acceptaremur ad gloriam. Patet manifeste consequentia. Quia per gratiam acceptamur ad gloriam. Efficimur enim per gratiam filij Dei, vt à principio huius
Rom. 8. relectionis ostendimus. At si filij & hæredes, vt inquit Paulus, cohæredes autem Christi: Ergo, &c.

Tandem hanc veritatem habemus expressam in Sancta Synodo Trident. sess. 6. cap. 16. in hæc verba. Atque ideo bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tamquam gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa. Ecce apertam S. Synod. sententiam.

Quod vero meruerit ipsa opera meritoria quibus in spirituali vita promouemur, & perficimur: ac quibus de condigno, & gratiæ, & gloriæ meremur augmentum, docuit aperte Paul. ad Ephes. 2. illis verbis, Ipsius enim sumus factura, creati in christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in ipsis ambulemus. Ecce bona in quibus ambulamus, quæ sunt ipsa meritoria opera, in christo Iesu, ex meritisq; ipsius habemus. Sumus enim creati, inquit Paulus, in christo Iesu in operibus bonis. Constat hoc etiam, ex his quæ nunc dicebamus. Nam si christus nobis meruit æternam vitam, necessum est dicamus, quod meruit etiam bona opera, quibus vitam æternam promeremur, & ad ipsam ambulamus. Si christus enim nostra meritoria opera nobis non meruit: neque etiam meruit totam illam gloriam, quam per nostra opera nobis facimus debitam. Nam si facimus nobis debitam gloriam absque christi meritis, Ergo etiam si ipsa non extarent christi merita, nobis esset conferenda gloria: quod est manifeste contrarium catholicæ veritati. Sed denique hæc veritas definita habetur expresse in Concil. Trid. sess. 6. can. 16. & præcipue can. 32. definitur hoc loco. Opera hominis iustificati quæ sunt æternæ vitæ merita, fieri per Dei gratiam, & Iesu christi meritum, cuius homo iustus est membrum viuum. Ex cap. 16. eadem aperte constat veritas.

Quod donum perseuerantiæ ex christi meritis nobis conferatur, paulo superius ostendimus. Et certe Concilia & Patres in eisdem locis quibus definiũt, gratiã iustificantẽ nobis cõferri ex christi meritis, definiunt simul, ad christi merita pertinere ipsam nostram in gratia & sanctitate suscepta perseuerantiã. Videnda sunt Concilia Mileui can. & Arausican. secundũ, per multa decreta, quæ erudite põderauit Andreas de Vega, lib. 4. super Concil. Trid. c. 3. & seq. Et quidẽ hæc

Conci-

concilia grauissima gratiam iustificantem, omnemq. gratiam ad salutem necessariam appellant gratiam Christi. In Conc. Trident. sess.6. passim habetur gratiam iustificantem nobis dari per Christum specialiter legatur c.7. vbi christus asseritur causa meritoria nostræ iustificationis. Et hæc sufficiant pro prima parte conclusionis quartæ, quæ est certa fidei veritas.

Probanda est deinceps conclusio, quatenus procedit de vniuersis alijs supernaturalibus donis, quæ intrinseca sunt homini cui conferuntur. Et probatur primo vniuersaliter de his omnibus spiritualibus donis, fide, spe, dispositionibus auxilijs, &c. Vocatio primum locum tenet inter omnia bona supernalia homini intrinseca, & ita Pau. ad Rom 8. vocationem primo loco numerauit inter omnes prædestinationis effectus. Quos prędestinauit, inquit, hos & vocauit, &c. sed vocationis nostræ Christus fuit meritoria causa: Ergo meruit omnia bona supernaturalia nobis intrinseca, Consequentia apparet manifesta, tum ex paritate rationis, imo & per locum a fortiori, nam si ad eos qui non sunt actu Christi membra, sed omnino sunt ab ipso remoti, ipsius Christi virtus & meritum extenditur, cur non in eis, qui sunt vocati, & sunt actu membra, & si nondum perfecta, non habebit effectum? Tum etiam, quia vocatio est causa illorum supernaturalium effectuum, ex ipsa enim pendent vniuersa alia spiritualia hominis bona. At qui est causa causæ, est causa causati. Probatur vero minor ex illo Pauli 2. Thimot. 1. qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quę data est nobis in Christo Iesu: Ergo gratia qua primum nos Deus vocauit ad fidem, & spiritualem vitam colendam, ex meritis christi fuit, vt ibidem exposuit S. Ansel. Quod si gratia vocationis ad fidem ex meritis christi est, quis negare poterit & ipsam fidem, & omnes dispositiones ad gratiam, quæ ex ipsa vocatione oriuntur, ex eisdē christi meritis prouenire. Neq. hoc solū ex Ansel. auctoritate habemus, nā S. Synod. Trid. sess 6. c.5. in hūc modū docet. Declarat præterea sancta Synodus, ipsius iustificationis exordiū in adultis a Dei per Christū Iesum preueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum meritis existētibus vocātur, &c. Pręterea, illud testimoniū ex Paul. ad Ephes. 1. citatum. nonnē manifestū est pro hac veritate confirmanda? Nā quo pacto verificari poterit, Deum benedixisse nos omni benedictione spirituali in christo si uel fidem, vel dispositionem, vel auxilium aliquod a christi meritis subtrahimus? Nonne hæc omnia, & eorum singula ad spiritualem pertinet benedictionem? Sed specialiter adhuc de fide hęc ostenditur veritas ex illo Pauli ad Philippen. 1. Vobis donatum est pro Christo, non solum vt in ipsum credatis, sed etiam

& pro ipso patiamini. Ecce vbi pro christo, idest, pro Christi meritis donata dicitur fides, sicut etiam & ipsa tribulationum & passionum pro fide tollerantia. Aug. tract. 3. in Ioan. initium fidei christi meritis adscribit. Quod colligit ex illo Ioan. 1. Veritas per Christum facta est, idest, vera fides per Christum est. Et vt ibidem ipse August. aduertit, non solum tanquam per doctorem, & veritatis magistrum, sed etiam tanquam per auxiliatorem. Auxilium ergo ad credendum ex meritis Christi est. Docet eamdem veritatem Paul. dum ad Heb. 10. de Christo ait, quod initiauit viam nouam, &c. Initium viæ nouę ipsa fides est. Nam & ipsa est totius spiritualis vitę initium, fundamentum & radix, vt S. Synod. Trid. sess. 6. c. 8. nos docuit. & Paul. 1. ad Thimo. 3. vocat ecclesiam firmamentum veritatis, eo quod veram Christi fidem retinet. Tandem in Concil. Triden. c. 7. sess. 6. citat. ita dicitur. In ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur fidem, spem & charitatem. Ecce quam aperte Concilium doceat fidem nobis per christum dari. Neque satis fuerit dicere, Concilium ibi tantum de fide per charitatem formata loqui; quoniam absolute Conc. ipsam fidei substantiam per christum dicit conferri. Neque tantum ibi de informatione fidei, sed de ipsa quoque eius infusione S. Synodus loquitur. Quamuis principaliter de ipsa fide, quatenus per gratiam & charitatem formata ad impij iustificationem concurrit.

De dispositionibus ad gratiam probanda est deinde statuta conclusio. Et primo de dispositione vltima seu alijs verbis de dispositione proxima ad gratiam aduertendum est, quod hæc dispositio potest considerari, velut ordine naturæ gratiam in genere causæ materialis antecedit, vel prout in genere efficientis & formalis causę eadem gratia posterior est secundum naturæ ordinem. Si quidem posteriori modo consideretur, extra omnem controuersiam positum est, eam nobis ex christi meritis conferri, neque id ullus theologorum hactenus negauit. Et satis probatum relinquitur ex his quæ diximus circa primam conclusionis partem. Si vero priori modo sumatur, auctores primæ sententiæ huic conclusioni refragantur, sed refragantur etiam manifestissimæ veritati, & si libere loquendum est, contrariantur fidei. Et probatur primo testimonijs ex S. Paulo deductis ex illo presertim ad Ephes. 1. in quo omnem benedictionem spiritualem, qua benedicimur a deo, Christi meritis adscribit. At stultus esset is, qui vltimam ad gratiam dispositionem, quam gratia ipsa, & formalis animæ iustitia infallibiliter sequitur, inter præcipuas spirituales dei benedictiones non computauerit. Sed & aliud testimonium ex 2. ad Timoth. c. 1. desumptum in quo prima nostra ad iustitiam vocatio christi meritis tribuitur, magnũ quoque habet ad huius veritatis persuasionis momentum

rum. Nam si prima vocatio ex meritis christi est, quis obsecro id ipsum non fatebitur de vltima ad gratiam dispositione? Præterea probatur. Vltima dispositio ad gratiam, vt colligitur ex Concl. Triden. sess. 6. c. 7. & can. 3. constat actibus fidei, spei, charitatis & pœnitentię. Sed hos actus accipit homo a deo ex Christi meritis. Ergo vltima dispositio ex meritis christi est. Minor probatur ex eodem concilio sess. cit. c. 7. dicit, quod per Iesum christū accipit homo cum iustificatur fidem spem, & charitatem. De pœnitentia autem sic probo. Detestatio peccatorum, & propositum emendandi vitam, & alia quæ ad pœnitentiam pertinent, per se consequuntur ex chraritate dei. Ex eo enim is, qui iustificatur, detestatur peccatū, vt summum detestabile, quia diligit deum, cui peccatū opponitur, vt summum diligibile. Ergo si actum charitatis habet homo ex christi meritis, etiam actum pœnitentiæ ex eisdem meritis christi necessum est habeat. Confirmo. Contrio, quę præcipuus est pœnitentię actus & quæ vltima est ad gratiam dispositro, prout ex fide spe & charitate procedit, non iustificat animam, nisi quatenus votum sacramenti vel baptismi, vel pœnitentiæ formaliter, aut saltem virtualitec includit, vt San. Synodus Tridenti. sess. 14. capit. 4. expresse nos docuit. Sed sacramenta & omnis eorum virtus ex christi meritis pendent. Ergo manifestum est, vltimam dispositionem ad gratiam non iustificare, neque reconciliare animam Deo, nisi dependenter ex meritis christi. Quia non minus pendet, sed multo magis a christi meritis, quam a sacramento. Imo ob id pendet a sacramento, ita vt sine eius voto nihil posset efficere, quia pendet a christo, & a meritis eius. Neque alia huius dependentię fingi potest causa. Probatur præterea eadem veritas. Posita vltima dispositione ad gratiam, necessario aut saltem infallibiliter sequitur gratia iustificans animam: ergo si vltima dispositio, vt gratiam præcedit, non est ex christi meritis, neque etiam gratia, quæ ipsam infallibiliter consequitur, ex meritis christi est. Quod asserere, esset errare in fide, essetque manifesta hęresis. Antecedens a nullo theologorum negatur. Quamuis in assignando modo quē debet habere ipsa vltima dispositio, nō omnes conueniant. Aliter enim Sco. aliter Cait. & aliter communior & vera theologorum procedit sententia, de qua re alias. Consequentia vero probatur. Posita vltima dispositione ad gratiam, ponuntur omnia quę necessaria sunt, vt infallibiliter, & statim sequatur gratia. Ergo si contritio, independēter a Christi meritis, est vltima dispositio ad gratiam, is qui conteritur, independenter quoque a meritis christi obtinet omnia quæ sunt ei necessaria, vt gratiam iustificantem consequatur: atque adeo non eget Christo, neque eius meritis vt iustificetur, & vt iustificationis gratiam accipiat a Deo principali iustificante. Hoc

argumentum videtur violentum & ineuitabile. Nam si quis dixerit vt Capreoli sententiam defendat, contritionem non in esse naturæ, sed in esse moris, vltimam esse dispositionem ad gratiam: atque adeo quod contritione posita non est necesse quod infallibiliter sequatur gratia, nisi iuxta modum à Deo dispositum. Disposuit autem Deus, vt non nisi mediantibus Christi meritis ei qui conteritur iustificationis conferatur gratia. Si quis, inquam, ita dixerit, effugiet fortasse manifestum contra fidem errorem. Sed reuera non soluet argumentum. Et sic arguo contra hanc solutionem. Quod posita contritione non infallibiliter sequatur gratia, non poterit absque manifesto errore affirmari, quoniam ex concil. Trid. loco proxime citato aperte constat contritionem sufficientem esse ad reconciliandam animam Deo, ergo fateri tenemur quod ipsa contritio siue physice siue moraliter continet omnia, quæ requisita sunt, vt iustifitionis gratia infallibiliter sequatur, Ergo vel hoc habet ex meritis Christi, vel non. Si non habet, argumentum factum remanet insolutum, si habet, habemus & nos intentum, nimirum, quod contritio ex Christi meritis habet esse dispositionem vltimam quam iustificationis gratia infallibiliter comittatur. Et confirmo. Hæc infallibilis coniunctio quæ inter contritionem, & gratiam iustificantem reperitur, vel ortum habet ex meritis christi, vel non. Si non habet, ergo independenter à Christi meritis gratia iustificationis sequitur posita contritione in anima. Si habet, ergo contritio ex meritis christi pendet, si non materialiter & entitatiue, saltem formaliter in ratione vltimæ dispositionis ad gratiã. Probatur euidenter hæc consequentia. Nam Quòd contritio vltima sit ad gratiam dispositio, in eo formaliter consistit, quod priximam habet habitudinem ad gratiam, ita vt sit infallibilis connexio inter ipsam, & gratiam, siue hæc connexio ad ordinem spectet physicum, siue ad ordinem pertineat moralem, Alias enim impropriissime vocaretur vltima ad gratiam dispositio. Confirmatur. Iustificatio impij, vt concilia & Patres imo & scriptura sacra de ipsa loqui solent, non solum importat infusionem gratiæ & virtutum, sed ipsam actualem conuersionem animæ in Deum, actualemque peccati detestationem, qui sunt actus in quibus consistit vltima dispositio ad gratiam, sed christus, vt habemus à concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. est causa meritoria iustificationis impij: ergo meretur iustificationem, etiam vt includit hos actus: atque adeo meretur vltimam dispositionem. Authores qui magna cum probabilitate sentiunt, contritionem effectiue à gratia procedere, esseque proinde posteriorem ipsa gratia in genere causæ efficientis, in promptu habent argumentum efficacissimum ad probandam istam veritatem; quia sicut gratia est ex meritis christi, ita contrio ex eisdem meritis pendere debet

re debet si effectus est iustificantis gratiæ. Cæterum quoniam multi auctores probabiliter quoque opinantur, contritionem non effici à iustificante gratia, sed ab speciali DEI auxilio, quod in nullo genere causæ gratiam iustificantem præsupponit. Idcirco non oportet hoc argumentum magni facere. Argumenta, quibus mox probabimus dispositiones antecedentes & remotas ad gratiam haberi ex christi meritis, probabunt id ipsum per locum a fortiori, de vltima & proxima dispositione.

Probatur ergo quod oĩs dispositio ad gratiã quamlibet remota, si tamẽ nomen dispositionis meretur, ita ꝙ sit operatio supernaturalis vtcunq. præparans ad iustificantẽ gratiam, ex meritis Christi ortum habeat. Et quidẽ posset hoc primũ probari ex testimonijs quæ ex Paulo adduximus ad Eph. 1. & 2. ad Tim. 1. nam illa testimonia de omni supernaturali dono quodcunq. illud sit manifeste procedere vidẽtur, sed illis pętermissis, seu, vt melius dicam, pręsuppositis. Probatur primum hæc veritas ex Conc. Trid. sess. 6. c. 5. citato, in quo vt constat ex verbis quę paulo superius retulimus, declarat. S. Synodus iustificationis impij exordium, adeo per Christum Iesum pręueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione &c. Ergo quælibet dispositio ad gratiã, etiam prima & magis remota, ex qua initiũ iustificationis desumitur, per Christũ est, id est, ex meritis Christi oritur. Ego sane nõ video modum, quo bona cum probabilitate possimus auadere huius argumenti vim Nam valde vrget hæc concilij declaratio.

Secũdo probatur eadem veritas. Eiusdem agentis est disponere ad formã principalem, cuius est eandẽ formam introducere. Sed ad Christum ad eiusque merita pertinet introducere gratiam iustificantem, quæ in ipsa impij iustificatione rationem habet principalis formæ. Ergo ad ipsum Christum ad eiusque merita pertinet omnis dispositio, qua impij anima ad gratiam suscipiendam disponitur & præparatur. Confirmatur. Sequeretur ex contraria sententia concedendum esse, Christum non mereri totam impij iustificationem, sed eius partem dumtaxat. Consequens non consentit modo loquendi sanctorum Patrum, imo nec sacrarum scripturarum, Paul. enim alias, tum præcipue Rom. 3. absolute dicit impium iustificari gratis per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Ergo &c. Patet sequella. Sicut generatio naturalis non solum dicit, iuxta communem modum loquendi philosophorum, ipsam instantaneam substantialis formæ introductionem, sed etiam totam dispositionem præcedentem, quia est via ordinata ad introductionem substantialis formæ, sicut ad proprium terminum: ita tota dispositio ad gratiam à prima vsq; ad vltimã clauditur sub iustificationis nomine & ratione. Ergo sicut agens naturale, quod non attingeret omnem dispositionem concurrentem ad sub-

stantialis formæ introductionem, partiale generans esset & non totale, ita Christus secundum illam sententiam partiale tantum iustificans est, & non totale.

Tertio probatur, & procedit argumentum specialiter de illa dispositione remota quæ præsupponit fidem in eo qui disponitur. Omnis motus & operatio fidelium supernaturalis prouenit à christo tanquam à capite influente in sua membra. Ergo omnis dispotio ad gratiam, quę est motio supernaturalis, habetur ex influxu Christi tanquam ex capite, & ex consequenti procedit ex ipsius Christi meritis. Probatur antecedens. Per fidem incorporamur Christo, & constituimur membra corporis Christi mystici sub ipso capite Christo, estque Christus caput nostrum in ordine supernaturali: Ergo influit in nos tanquam in membra omnem supernaturalẽ motum, vel vitalem qualis est omnis operatio ex gratia procedens, vel tendens ad vitam, qualis est dispositio remota ad gratiam. Confirmo, Nam alias sequeretur quod sola fides non sufficit nos constituere membra Christi, & corporis eius mystici. Consequens autem est hæreticum: Ergo, &c. Probo sequellam, christus non influit aliquem motum in peccatorem fidelem, neque aliquem influxum in eum potest habere iuxta contrariam sententiam, præsertim iuxta sententiam, primam, quæ neque etiam vltimam dispositionem ad gratiam, prout est informis, meritis christi tribuit. At quale caput esse potest, quod nullum habet in sua membra influxum? Video quod recurres ad distinctionem membri, & partis, dicesque peccatorem partem potius esse corporis Christi mystici, quam membrum. Bene habet, nolo in præsentia in extirpanda hac distinctione immorari, etsi mihi non satis grata sit, sed placuit alijs multo me dictioribus, quorum princeps fuit Magister Cano in lib. de locis. Quamuis crediderim quod nullus theologorum, ex his qui hanc distinctionem admittunt, excludant totaliter influxum Christi capitis in hæc mortua membra, qui certe nulla ratione excludi debet. Non enim ita sunt mortuæ & aridæ partes corporis Christi mystici, vt non sint capaces alicuius supernaturalis motionis, quæ est sub ordinata fidei, per quam efficiuntur huius corporis partes, ipsique capiti Christo vniuntur. Ex quo sic formo argumentum, omnis illa motio quæ pertinet ad partem alicuius corporis, secundum quod est eius pars ipsi totius corporis capiti subordinata, habetur ex influxu ipsius capitis. Et ista propositio adeo est manifesta, vt appareat stultũ illã negare. Sed dispositio imperfecta & remota ad gratiã est motio supernaturalis, conueniens peccatori ꝓut est fidelis, & ex cõsequẽti prout est vnitus christo capiti, eiusq. influxui subiectus: Ergo hanc dispositionem fidelis peccator accipit a christo, vt a capite in ipsũ influẽte. Et vt euidentior appareat vis huius argumenti,

menti, procedat de ipso fidei informis motu, qui, citra dubium, aliquã habet rationem dispositionis ad gratiam. Et inquiro, an iste motus sit ex influxu capitis christi, vel non, siquidem primum dixeris, intentum habeo, si vero dicas secundum: ergo motus fidei non sufficit constituere hominem vnitum christo, illique subditum vt capiti. Probo consequentiam. Illa motio per quam fit actualis coniunctio, & subordinatio membri ad caput est primus actualis influxus capitis in ipsum membrum: nec enim fingendum est, quod in membro sit aliqua motio per quam actu subijciatur capiti, & quod non sit ab ipso capite, quod per talem motionem actu sibi subijcit membrum, in ipsumque tanquam in subiectum influit: & hoc potissimum erit manifestũ sapientioribus Theologis, si supponamus hominem peccatorem iam esse coniunctum christo capiti per fidem habitualem, quæ se explicet in proprium actum, in quo consistit actualis, & quasi completa coniunctio per fidem.

Sed iam probanda est deinceps conclusio, quatenus procedit de auxilijs supernaturalibus. Et quidem probatur primo de auxilijs præuenientibus, & antecedẽtibus gratiam. Et principio probo ex illo Ioan. 14. nemo venit ad patrem, inquit Christus, nisi per me. Sed primum auxilium, vt ipse Christus explicuit Ioann. 6. consistit in tractatione, qua pater trahit hominem ad christum, ad eius, scilicet fidem, & obedientiam. Nemo inquit Christus potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum; quæ tractio reipsa non est aliud, quam ipsa vocatio efficax: Ergo de primo ad vltimum nemo potest venire ad christum, nisi per ipsummet christum, atque adeo ipsa prima tractio ad christum, ad eiusque fidem ex meritis christi est. Et ob id christus semetipsum vocauit ostium, quia per illum, & per eius merita fit primus ingressus in ecclesiã. Sed vt plenius vim rationis huius percipias, aduerte, quod venire ad patrem, & venire ad christum idem est omnino, & vterque pater, scilicet, & christus ex parte eiusdem termini ad quem se tenent. Et ob id ipse christus non solum se viam esse dixit, sed & vitam, & hoc non solum, vt deo, competit christo, sed etiam vt homini, nam æterna vita, vt dixit ipse christus Ioan. 17. consistit in visione Dei, & christi. Vnde si ad patrem non possumus venire nisi per christum, neque possumus ad eundem venire christum, nisi per ipsummet. Et similiter, sicut non possumus ad christum nisi per christum venire, ita neque ad patrem, nisi per christum. Vnde tota cœlestis via per christum est, & ob id merito & ostium, & viam ipse vocauit seipsum. Dices quod vt plurimum hoc argumentum conuincit de tractione ad fidem, quæ est auxilium efficax, id est, quæ effectum sortitur in eo, qui trahitur. Bene quidem. nam qui ita dixerit, iam nobiscum fatebitur, quod non solum

lum habemus fidem ex meritis Christi, verumetiam & illud efficax auxilium, quo ad fidem trahimur. Et qui hoc concesserit, qua ratione negabit, quod auxilia omnia quę, pręcedunt gratiam & fidem, quantumcũque sint in efficacia, nõ habeantur ex meritis christi? Cum reuera sint sufficientia trahendi nos ad fidem, nisi nostra voluntas eorum virtuti obstiterit. Vnde sic in forma construo argumentum. Nemo potest venire ad patrem, nisi per Christum, quia Christus est ostiũ per quod necessum est ingrediatur, quicunque ad Patrem transierit, sed virtute illius præuenientis auxillij inefficacis posset homo si vellet, peruenire ad patrem: Ergo illud auxilium est ex meritis christi, alias verificaretur, quod posset quis venire ad Patrem, & non per christum, atque adeo quod christus non esset ostium vnicum & solum, per quod transeundum sit ad patrem, quod est erroneum dicere, imo & hęreticum. Quia vt Petrus actor. 4. dixit, non est aliud nomen, nobis datum sub cœlo. inquo oporteat nos saluos fieri, nec est aliud ostium per quod possimus intrare in ouile christi, præter ipsum christum, neque via alia per quam transeamus ad vitam: ergo hęc.

Probatur secundo eadẽ veritas. Primũ auxilium quod a deo accipimus, est vocatio ad fidem, & idcirco Apostolus ipsos fideles quandoque appellat, vocatos, quia ex vocatione tanquam ex primo auxilio dei fidem accepimus, sed hanc vocationem habemus per christũ, vt constat ex testimonio supra citato 2. ad Timoth. 1. & ex Conc. Trident. sess. 6. c. 5. cuius verba superius relata, sunt manifestissima pro hac veritate. Ergo id ipsum est dicendum de reliquis omnibus auxilijs.

Ad Rom 1. 1. Cor. 1.

Tertio probatur ex communi sensu ecclesię, omnes enim tam iusti, quam peccatores qualecumq. & quod cumque auxilium petant, siue ad resistendum tentationibus quæ insurgunt contra fidem, siue, ad habendum bonum aliquem supernaturalem motum, petunt per christum, eius mortem & sanguinem interponendo, vt impetrent a deo. Cui fidelium inteligentię & religiosæ deuotioni fauet id quod Augustinus inenarratione prima Psalm. 108. inquit, quod oratio quæ non fit per christum, non solum non potest delere peccatum, sed & ipsa fit in peccato. Ergo communis ecclesię sensus est, omne auxilium supernaturale quodcunq. fuerit, siue pręueniens, siue subsequens, non aliter quam per christi merita esse impetrandum à Deo.

Tandem probatur conclusio secundum quod procedit de bonis externis siue sint spiritualia, cuiusmodi sunt orationes sanctorum, siue temporalia vt honores, diuitiæ, &c. Hæc bona sunt quandoque prædestinationis effectus, vt docent peritiores theologi cum de hominum prædestinatione disserunt cum S. Thom. 1. p. q. 23. art. 8. possunt

que

que esse media conuenientia,& sunt quam sepius ad finē supernaturalem acquirendum, vt eodem loco S. Tho. agnouit: ergo ex meritis Christi hęc bona etiam nobis proueniunt. Probatur consequentia. Quoniam ad eundem pertinet omnia media, tū necessaria, tum conuenientia ad aliquem finem, tribuere, ad quem per se spectat inducere ad ipsū finē. Sed ad christum attinet perducere nos ad ęternam vitam: ob id enim appellatur autor ac consumator fidei & salutis: ergo oīa media, quæ conducunt nobis ad æternę vitę consequutionem, ad christū pertinēt, & ex christi meritis, & nō aliter habēda sunt a nobis.

Confirmatur illo argumento dudum facto, nimirum, quod hæc ēt bona omnes fideles petunt a Deo per Christum, & per eius passionē, & sangninem: Ergo, &c.

Ista dicta sunt sigillatim enumerando oīa bona, q̃ nobis per Christū obueniunt in ordine ad æternā vitam consequendā. Deinceps in cōi probo verā esse cōclusionē absolute, & vt iacet consideratā: cōmunioribusq. proinde vtar rationibus. Prima. Meritū christi fuit infinitū, infinitiq. valoris: ergo ad hæc oīa bona promerēda se potuit eius virtus extēdere. Et antecedēs, & consequentia constant ex dictis superius in hoc 3. ar. q 5. Sed rursus infero: Ergo non est subtrahendū aliquod bonum istorum a christi meritis, nisi fuerit vrgentissima causa, quæ nos ad huiusmodi exceptionē faciēdā vrgeat, ac plane necessitet: sed talis causa non est in præsentia, nam potius in oppositum vrgent, & quæ dicunt scripturæ, & quæ definiunt Cōcilia, & quæ docent patres, & quæ sentiunt peritiores theologi, & quæ fidelis populus vnanimi consensione recipit: & denique ratio vero similis suffragatur potius, quam aliqua ex parte refragetur: Ergo, &c.

Secundo. Ad dignitatem Christi pertinet, ad excellentiāq. passionis & meritorum eius, vt vniuersa supernaturalis ordinis bona, & quęcunq. ad æternæ vitæ assecutionem conducunt, nobis per Christum, & virtute meritorum eius donentur: Ergo cum non sit vrgens ratio aliud postulans, ita est omnino dicendum.

Tertio. Christus in scriptura sacra multis comparatur, multaque ei tribuuntur nomina, quæ denotant vniuersalem dependentiam, quam in ordine gratiæ omnes habent a Christo. Comparat enim christus seipsum viti, & nos palmites vocat. At palmites quid habere possunt, quod a vite non participent? Vocatur fundamentum totius spiritualis ædificij. Quid autem esse potest in tota ædificij structura, quod fundamento non innitatur? Sed & sol iustitiæ ipse christus, & minime quidem improprie, vocatur. Nam creauit Deus cœlum nouum, & terram nouam in nouo isto, & mirabili Ecclesiæ mundo ex nouis creaturis cōstāti: cui ipsum præposuit christum vt radiantē solē, qui gyrum cœli ambiens igneos exufflat radios. Quid autem ab amplissima solis luce

Ioa. 15. 1. cor. 3. Malach. 4. Isai. 65. Eccle. 43.

Ps. 18. in toto vniuerso occultatur? Quid vero est in orbe toto, quod ad sui esse, ad suique conseruationem & augmentum, fæcundissimam solaris
Ephe. 1. lucis virtutem non experiatur? Caput in scripturis sacratis christus ipse dicitur, & reuera est. Officium vero capitis nonne est influere in omnia membra omnem virtutem, omnem motum, omnem denique actionem? Neque vero sacræ literæ caput duntaxat Christum vocant. Verum & patrem futuri seculi: ad quem proinde non solum pertinet in membra supposita & constituta influere, sed eadem
Isai. 9. etiam formare membra, & in esse membrorum constituere, sola ipsa informi materia præsupposita. Nam hoc est proprium patris officium. Quocirca christus, qua ratione vniuersalis est futuri seculi pater, vim habet generatiuam, qua potens est informem materiam, id est, hominem omnis supernaturalis boni expertem varijs transmutationibus supernaturalibus immutare, & ad vitam gratiæ tandem perducere. Neque plane mirum, cum ad hoc ipsum christus in mundum venerit, ipso Ioan. cap. 10. dicente. Ego veni vt vitam habeant, & vt abundantius habeant. Tandem hæc omnia, & alia, quæ scripturæ sacræ christo accõmodant, ipsi iure redemptionis conueniunt: quia noster fuit vniuersalis redemptor, nostrãq. fuit operatus salutem, quã ipse solus sua potuit virtute efficere, & reuera effecit, vt Esai. 63. ipse his verbis dicebat. Torcular calcaui solus, & de gentibus non fuit vir meũ. Hæc aũt copiosa per christum facta redẽptio non limitata est, sed vniuersalissima ad omnẽ se effectum extendens propter magnitudinẽ & infinitatem exhibiti pretij, pretiosissimi, videlicet, sanguinis christi. Ergo christus, huius tam amplæ, tamq. excellentis redemptionis iure, vniuersalem acquisiuit potestatem supra totum gratiæ ordinem, quẽ, per peccatum in humana natura destructum, eximia virtute reparauit. Nihilque proinde fingi potest intra totum ipsum gratiæ ordinem ad hominis salutem spectans, quod sub potestate christi, sub amplitudine redemptionis per ipsum factæ, sub infinito denique meritorum eius valore non comprehendatur. Iniuriosusque est christo, humiliterque de virtute redemptionis eius sentit is, qui minimum quid ex toto supernaturali ordine gratiæ ab infinitis christi meritis subtraxerit. Quare cum vtroque Ioanne fateamur omnes, quod Verbum caro factum est, cuius gloriam, gratiæque & veritatis plenitudinem vidimus, atque de ipsius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia, idest vniuersa gratiarum genera, vnam, scilicet, gratiam, & aliam gratiam, ac omnem deniq. gratiam. In quo sensu hæc verba intellexit Chrys. hom. 13. in Ioan. vocans christum omniũ gratiarum fontem. Aliter illa verba Ioan. de plenitudine eius, &c. Explicat Augustin. tractat. 3. in Ioan. sed ad nostrum intentum non dissimiliter. Dicit enim ita esse intelligenda, quod quicquid gratiæ accepimus

mus, per Christum accepimus. Hic modus loquendi de præterito, & præsens & futurum tempus complectitur. Nam res futuræ in scripturis sacris, propter maximam euentus certitudinem, vt præteritæ recensentur. Huic eidem sententiæ adstipulatur Hieronym. in illa verba Esai. 53. & voluntas domini in manu eius dirigetur. Ita explicat Hieronym. vt quicquid gratię Deus voluit conferre hominibus illius meritis impleatur.

Quarto probatur. Quod christi meritis tribuamus vniuersa hæc quæ nobis conferuntur bona, cedit & in maiorem perfectionem operis diuini in iustificatione & glorificatione nostra. Nam quod Deus opus aliquod mediante christi humanitate vt instrumento & organo sibi coniuncto, & vt natura diuino verbo personaliter copulata efficiat, valde extollit ipsam operis dignitatem. Nam Christus, vt homo, brachium domini ob id in scriptur. sacr. vocatur Isai. 53. Luc. 2. quia eximia diuinæ virtutis opera per Christum patrauit deus, & ita Beatis. virg. dicebat. fecit potentiā in brachio suo. Cedit etiam in magnam Christi commendationem & gloriam & in præcipuam hominum dignificationem, nullaque ex parte Dei misericordiam & gratiam imminuit, quin potius multis partibus auget. Ergo absolute fateri debemus ita esse.

Quinto, Christus vt habetur Ioann. 17. rogauit specialiter pro prædestinatis, & pro eis qui cum effectu christi fidem suscepturi erant, & in eius obedientia permansuri, & assequuturi tandem eius redemptionis fructum, Ergo impetrauit eis, & quod vocarentur & traherentur ad fidem, & quod ipsam susciperent: ac vniuersa denique cœlestia dona, quę ipsis Deus æterna sua prædestinatione præparauerat. Confirmatur Christus ibidem orabat patrem pro his hominibus, vt vnum fierent cum patre & cum ipso christo, vt omnes sint, inquit christus patrem rogans, sicut tu pater in me & ego in te, & vt ipsi in nobis vnum sint. At prima vnio qua incipimus fieri vnum cum patre & cum ipso christo, est fidei vnio, ergo pro hac vnione rogauit christus, ipsamque meruit & impetrauit. Vt hoc argumentum dissoluat Driedo loco citato, multa prodigit verba, sed certe inaniter, quia nihil proficit, Imo vt constabit legenti sibi ipsi repugnat, neque mirum quidem, cum repugnet etiam meritorum christi dignitati, eorumque plenitudinem & infinitatem coarctare velit.

Sexto, christus in ipso suæ passionis tempore, imo & in tota laboriosa & mortali vita, in conspectu mentis suę præsentes habuit vniuersos homines, & omnia quæ circa eorum salutem per diuinam prouidentiam ab æterno fuerunt disposita, Ergo rationi consentit asserere christum in particulari sua applicuisse merita, vt sin-

 gulis

gulis hominibus ea conferrentur omnia supernaturalia beneficia, & dona, quæ Deus ipsis conferre decreuerat. Hoc enim ad perfectiorem & sapientiorem modum operandi Christi, propriaque distribuendi merita, plurimum refert. Et propter hanc fortassis singularem & particularem applicationem, quam Paulus ad seipsum factam cognouit, dicebat ad Gal. 2. de Christo, dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Et quidem quod nobis sit persuasum christum illam particularem applicationem, & distributionem suorum laborum & meritorum fecisse, summopere in nobis charitatis excitat affectum, dum vnusquisque nostrum dicere valet cum Paulo dilexit me, &c. Denique vltimo ista veritas confirmatur grauissime ex modo quo sacra concilia, grauissimique Patres loquuntur, Nam si bene aduertimus, in conciliis Meleuitano cap. 3. & 4. & Arausi. 1. cap. 5. 7. 15. 22. 24. & 25. & concilio Tridentino sess. 6. pro eodem reputantur gratia ad salutem necessaria, & gratia Christi. At sub nomine gratiæ necessariæ ad salutem, omnia gratuita dona, & supernaturalia beneficia siue actualia, siue habitualia comprehenduntur, imo, & ipsæ quoque gratiæ gratis datæ, quæ licet non sint in singulis necessariæ ad salutem, sunt tamen necessariæ in tota Ecclesia, & ita Paulus ad Ephes. 4. dicit de Christo, quod ascendens in altum dedit dona hominibus. Vbi de his gratijs loquebatur Apostolus.

Neque ex hoc leue sumitur argumentum, quod si omnis gratia gratis data, Christo debet accepta referri, sit ei quoque, eiusque meritis tribuenda omnis gratia particularis, omneque supernaturale donum. Et augeo huius rationis vim. Fundare totam Ecclesiam, designando Apostolos, & Euangelistas, Doctores &c. Et conferre omnes gratias gratis datas, ad hanc fundationem, & erectionem Ecclesiæ necessarias, ad Christum ad virtutemque passionis eius attinuit; Ergo fundare spirituale ædificium in quolibet nostrum a primis initijs, ad eius vsque consummationem, & omneque supernaturale donum ad huius ædificij constructionem necessarium conferre, quare Christo, & passioni eius ascribi non debet? Et quo pacto Christus Matth. vltimo post resurrectionem suam dixit Apostolis. Data est mihi omnis potestas & in cœlo, & in terra, si multa quæ ad huius particularis ædificij constructionem spectant, sub potestate passionis, & meritorum eius non cadunt? Dixisset plane melius, aliqua potestas, quam omnis. Sed Paulum audiamus, qui non obscure veritatem hanc insinuauit ad Ephes. 2. in illis verbis iam non estis hospites, & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, super ædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & vos coædifica-

mini in habitaculum Dei, in Spiritu sancto. Ecce quemadmodum Apostolus dicit nos coædificari in Christo, vt particulare templum domini, & habitaculum Spiritus sancti, proportionabiliter ad eum modum quo ipsum commune Dei templum, scilicet, Ecclesia, ædificatum est, & constructum in ipso Christo. Quid clarius obsecro dici potuit, pro hac catholica veritate? Quam sane non immerito catholicam voco, quia iudico contrariam sententiam plusquam falsam esse, & merito a probabilibus catholicorum opinionibus eliminandam. Non seueriorem volo contrariæ sententiæ censuram adhibere, quatenus de imperfectis, & remotis dispositionibus, de fide, de spe, de præuenientibus & excitantibus auxilijs, alijsque donis vltimam ad gratiam dispositionem præuenientibus procedit: quoniam decreui iudicium Ecclesiæ in hac parte expectare. Quamuis non errabit, qui dixerit in concilio Tridentino sess. 6. cap. 5. sententiam illam fuisse damnatam, quatenus declarat S. Synodus. Exordium iustificationis in adultis à dei gratia per Iesum Christum sumendum esse. Nam qua obsecro ratione verificari potest cum proprietate, exordium iustificationis per Christum desumi, si omnia quæ vsque ad vltimam gratiæ dispositionem concurrunt, ad christum non attinent, neque ad merita passionis eius? Existimoque hanc sententiam, si non expresse, implicite tamen docuisse Innocentium Primum in epistolis superius citatis, quibus respondit Patribus Conciliorum Miliuitan. & Carthaginen. Et Celestinum Pontif. in epistola ad Episcopos Galliæ cap. 4. 9. & 10. & Augustinum libro de prædestin. sanct. cap. 2. & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorū c. 9. & epistola 106. Nam ij patres contendentes contra Pelagianos, initium fidei ex dono Dei esse, & non ex nobis, eodem modo quo fatentur ex gratia, & dono Dei esse fidei initium, docent esse per Christum & in Christo. Itaque indifferenter dicunt esse ex dono Dei, & ex meritis Christi: atque adeo, sicut omnia supernaturalia bona ex gratia & dono dei nobis competunt, ita & ipsa omnia ex Christi meritis habemus. Vide S. Bernard. sermone 13 in cantica, vbi mire de hac re loquitur. Hieronym. in illa verba ad Ephes. 1. benedixit nos omni benedictione spirituali, & Chrysost. ad Ephes. 4. versans illa verba dudum a nobis relata. Certe qui hos Patres, & alios qui de hac re loquuntur, legerit attente, non poterit non contrariam sententiam, vt viro Catholico indignam auersari.

Sed quædam sunt leuia argumenta soluenda, vt nonnulla eorum quæ diximus, maiorē accipiant firmitatem. Primumq; argumentū sit cōtra id quod circa primā conclusionis partē diximus, nempe, christū meruisse nostra merita, ea videlicet quibus de cōdigno gloriā & augmentum gratię mereremur. Sic argumentor. Merita nostra sunt opera

meritoria quæ a nostra libera voluntate pendent, sed quæ ratione pendent a libertate nostra non sunt ex meritis Christi, ergo absolute merita nostra non cadunt sub christi meritis. Probo minorem. Si christus sua merita applicuisset ad nostra opera meritoria, necessum esset nostram voluntatem omnino prædeterminari a Deo, vt infallibiliter hæc meritoria exequatur opera, ne Christi meritum a præmio sibi debito frustretur aliquando. At hæc prædeterminatio stare non potest cum nostræ voluntatis libertate, neque proinde cum merito nostro, quod essentialiter postulat in opere meritorio libertatem: Ergo &c.

Secundo, supposita gratia iustificante in anima, habet homo in seipso sufficiens principium merendi de condigno: ergo non eget extrinseca applicatione meritorum Christi, & cooperatione ipsiusmet ad merendum gloriæ, & gratiæ augmentum, Patet consequentia. Quoniam alias non esset concedendum quod habet iustus habet intrase sufficiens merendi principium. Confirmatur. Homo qui meretur, est causa totalis sui meriti. Ergo Christus non cooperatur illi in opere meritorio: alias enim haberent se vt duæ causæ parrtiales meriti.

Tertio arguitur contra id quod in alia conclusionis parte dicebamus, Christum meruisse nobis auxilia subsequentia gratiam. Huiusmodi auxilia sunt debita gratiæ secundum naturalem ipsius gratiæ ordinem, Ergo hoc ipso quod nobis christus meruit gratiam, meruit implicite omnia hæc auxilia, & ex consequenti non debet specialis ratio meriti ĩ christi operibus respectu huiusmodi auxiliorũ cõstitui. Confirmatur. Nõ potest esse quod eadẽ res quæ alicui debetur, fiat denuo ei debita eodem titulo, sed hæc auxilia sunt debita homini iusto ex vi meritorum christi, quorum virtus applicatur in gratia iustificante. Ergo nequeunt fieri denuo ei debita ex applicatione speciali eorundem christi meritorum.

Primum argumentum magnam nobis occasionem offerebat disputandi grauem illam ac molestam quæstionem, num, videlicet, Deus præcedenti aliquo efficaci auxilio, nostram ad operandum prædeterminet volnntatem, vel in omnibus vel in aliquibus actionibus: & an ab eterno prædefinierit in particulari aliquot humanæ voluntatis actiones. Verum nec temporis neque loci commoditas hanc in præsentia disputationem admittũt, quam tamen ad longum prosecuti sumus in nostro primo libro de origine & potestate gratiæ tract. 3. Vnde in præsentia breuiter est illud primum argumentum diluendum. Et prima solutio iuxta mentem eorum qui prædefinitionem & prædeterminationem humanorum actuum negant, sit in hunc modum. Quod christus meruit hominibus iustis totum id, quod pietatis est,

& su-

& supernaturalis bonitatis in eorum meritorijs actionibus. Quod satis est, vt simpliciter dicatur meruisse merita iustorum, & si non meruerit actualem determinationem voluntatis ipsorum ad operandū meritorie: sed relicta sit hæc libera determinatio in facultate humani arbitrij posita. Nam quod iustus homo de condigno mereatur, & gratię & gloriæ augmentum, non prouenit formaliter ex hac libera voluntatis determinatione, quæ tantum habet requisitæ conditionis rationem; sed ex bonitate & perfectione operis, quæ tota est ex Christi meritis.

Sed sit secunda solutio iuxta sententiam contrariam, quę apud me certa est & indubitata, quia non solum Deus nobis potestatē ad bene operandum, & merendum confert, sed etiam ipsum actualem bene operādi vsum. Quod luce clarius expressit Apost. in illis verbis ad Philippen. 2. Deus est enim qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate. Non solum posse velle, sed ipsum velle operatur in nobis. Et non dixit nobiscum, sed in nobis: vt pręantecessionē & eminentiam ex parte dei agnoscamus in actuali bono nostræ voluntatis vsu. Qua sententia supposita, ad argumentum neganda est minor. Ad probationē concedatur, cuiusuis iusti voluntatem efficaciter prædeterminari à Deo ad bene, & studiose, & meritorie operandum. Sed hæc efficax determinatio suauis est, & proportionata naturæ volūtatis. Quia est ab eius naturæ auctore, qui nouit, & potest ipsam mouere, & determinare proportionabiliter ad modū eius: & tāta cū suauitate, vt voluntas tam libere operetur, atque si ipsamet esset prima, & sola suæ determinationis causa, ab omni superiori prędeterminante independens. Nam quia Deus tam scit, & potest suum concursum accomodare proprijs inclinationibus, & naturis omnium secundarum causarum: idcirco dictum est de illo sapientiæ cap 8. Quod attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Fortiter, inquit Bernard pro se, suauiter vero pro me. Sed de hac re copiosius, & dilucidius tractauimus in lib. citato.

Ad secundum argumentum, non desunt, qui putent christum non aliter meruisse augmentum gratiæ, & gloriæ cuiuscunque iusti, quā merendo illi iustificantem gratiam: in qua virtualiter, & radicaliter præhabetur istud augmentum, quatenus in ipsa gratia includuntur radicaliter, & virtute ipsa opera meritoria, quibus iustus vtrumque istud augmentum potest mereri. Vnde dicunt, christum meruisse quidem nobis omnem gratiam, & gloriam, omneque nostrum meritum: sed id tamen intelligendum esse inquiunt in hoc sensu. Quod meruit gratiam iustificantem, quæ sub ea ratione qua christus eam promeruit virtute & radicaliter continet & merita, & augmentum gloriæ, ac ipsiusmet gratiæ.

Cęterum

Cæterum hæc solutio nullatenus placet. Et primo quidem ea non est vero similis, si sermo fiat vniuersaliter de omnibus meritis, de omnibusque meritorijs actionibus hominis iusti. Certum est enim, quod illæ operationes meritoriæ, quæ excedunt totam intensionem & gratiæ & charitatis ex quibus procedunt, non continentur simpliciter in virtute talis gratiæ, & ex consequenti neq; augmentum illud gratiæ & gloriæ, quod iustus homo per huiusmodi meretur opera: atq; adeo saltem quantum ad ista merita, & hoc gratiæ, & charitatis augmentũ, necessum est dicamus, Christum non radicaliter tantum, sed formaliter sua merita iustis applicuisse.

Preterea, neque vera est hæc sententia de alijs etiam meritis, quæ non excedunt intensionem & valorem gratiæ. Quod probo, Primum ex illa doctrina Conc. Trid. c. 16. sess. 6. quæ in hunc modum habet, Cum enim ille ipse christus Iesus tamquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat: quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent. Ex qua S. Synodi doctrina manifeste constat, christum actualiter influere in omnia opera meritoria cuiuscunque hominis iusti. Fateor quidem hoc testimonium, sicut & alia quam plurima, quæ & ex scripturis sacris, ex alijsque grauissimis concilijs, atque sanctorum etiam Patrum doctrina afferri possunt, commodam explicationem habere, si dicamus, hunc christi influxum, ex quo pendent bona iustificatorũ opera, esse illum, quo Deus vt autor gratiæ concurrit cum ipsa gratia & cũ supernaturalibus virtutibus ad spiritualia, & meritoria opera: ad eũ modũ quo vt autor naturæ concurrit cũ causis naturalibus ad producẽdos naturales effectus. Qui sane supernaturalis dei concursus tribuitur etiam christo vt causę meritoriæ, & forsan etiã vt efficiẽti efficientia physica instrumẽtali: ita quod christi meritũ applicetur ad actum, & non formaliter ad præmium ipsius meritorij actus. Volo dicere, quod meritũ christi concurrit ad hoc, vt homo iustus exeat in talẽ actũ meritorium V. c. in actualem dei amorem: quem meruit christus homini iusto secundum meriti efficaciam, & implicite meruit quoq. secundũ efficaciã eandẽ pręmium correspondens huic operi. Formaliter vero non applicatur meritum christi, vt sibi correspondeat idem præmium, quod respondet huic operationi hominis iustificati. Estq. notandum quod licet secundum fidem credendum sit, quod christi meritum quantum ad sufficientiam formaliter extendi tur ad omnẽ gratiã & gloriã oibus hominibus collatã & conferendã, verumtamen de efficaci applicatione res aliter se habet. Quia non certa fide tenemur credere, quod formaliter, & immediate christi meritum fuerit applicatum ad singulos gradus gratiæ & gloriæ.

Sed

Sed probabiliter dici posset, quod formaliter fuit applicatũ, ad aliquẽ certũ gradũ gratię, & ad aliquã determinatã operationẽ. Implicite vero & virtualiter ad illud pręmiũ, qđ tali operationi, a tali gratiæ gradu emananti, respondet. Et iuxta hunc modum posset procedere probabilis ille dicendi modus, quem nunc referebam. Vnde qui ita diceret, nihil assereret improbabile. Quoniam reuera saluat actualẽ Dei influxum efficientẽ physicum, & moralẽ Christi meritorium. Sed qm̃ S. Trid. Synodus virtutẽ, quã Christus in sua membra influit, dicit nõ solum esse antecedentẽ, & concomitantẽ, sed ẽt subsequentem, amplius quid nobis videtur esse dicendum. Nimirum. Quod non solum iustus ex influxu & virtute capitis Christi habet bene & meritorie operari, verum etiam, quod simul cum ipso iusto merente Christus meretur, idest, applicat sua merita ad illudmet præmium, quod correspondet operi meritorio hominis iusti. Itaque Christus non solum meruit, vt homo iustus talem haberet meritoriam actionem, sed etiã meruit illudmet præminm, quod per eandem actionem ipse iustus meretur, & quantum ad hoc vtrumque applicat Christus suam virtutem, actuque influit in ipsum iustum, & in eius operationem. Diciturque Christi influxus ea ratione subsequens opus bonum hominis iusti, quatenus præmium operi correspondens, etiam respondet Christi, quatenus applicuit actu in illo opere suam meritoriam virtutem. In hoc sensu intelligenda sunt multa, quæ habentur in Concilio Arausican. præsertim in capitul. 24. & 25. In eodemque sensu intelligenda est illa compatio, qua Christus se comparaui viti, nosque palmites eo esse dixit, quia non minus ab ipso pendemus, quam palmites a vite. Et ita ibidem christus concludit sententiam illam celebrem, sine me nihil potestis facere. Super quem locum legendus est Augustinus in tractat. 80, & 81. super Ioan. Sed legatur præcipue in tractatu 86. ad fin. vbi dicit quod gratia christi, quæ nobis necessaria est, & sine qua nihil possumus facere, non inuenit, sed efficit merita. Nam hæc merita sunt fructus ille de quo ibidem dicit christus. Ego elegi vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Estque aduertendum quod permanentia fructus ad influxum christi subsequentem pertinet. Tum quia transacto bono opere ꝑseuerat illud ius ad gloriã promeritã, qđ eatenus fuit in meritis christi fundatũ, quatenus ipsa christi merita fuerũt applicata illi bono operi actuali. Tũ etiã quatenus virtute meritorũ christi ipse iustus, qui virtute christi meruit gloriam, seu augmentum eius, conseruatur in gratia, vt sit bene dispositus & aptus ad percipiendũ præmium sui meriti. Quæ sane perseuerantia ad solum christi pertinet meritum & nullatenus ad meritum ipsius hominis iusti pertinere potest.

Secundo probatur id ipsum. Primum capitis officium est actu influere in sua membra, ita quod non solum influit in ea virtutem qua sint, sed etiam qua operentur. Sed christus est caput, cui perfecte vniuntur homines iusti, ergo actualia bona & meritoria hominis iusti operatio, ex actuali Christi influxu habetur. Hac ratione sumpta ex capitis naturalis analogia vtitur S. Synodus Tridentin. loco dudum citato, atque etiam Paul. ad Ephes. 4. cuius verba referam, quia nostro intento valde conducunt. Veritatem autem, inquit, facientes, in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnē iuncturam subministrationis, secundum operationē, immensuram vnius cuiusq. membri, augumentū corporis facit, in ædificationem sui in charitate. &c. Ecce quemadmodum Paul. omnē membrorum corporis Christi mystici perfectionem, omneq. spirituale augumentum actuali influxui Christi capitis tribuit.

Tertio probatur. Quod christus prædicto modo suum nobis applicet meritum, ita vt præmium quod actu meremur respendeat etiam meritis Christi actu nobis applicatis, cedit in magnam excellentiā meriti nostri, ergo amplecti debemus hanc sententiam, vt magis consentaneam redemptioni nostræ per Christumfactę. Quia tanto dignior & augustior æstimanda est Christi redemptio, quanto abundantiorem gratiam & perfectiora merita in nobis causat & efficit. Perfectior enim modus iustificandi nos, perducendiq. nos ad æternam salutem, christo tribuendus est: cum ipse ad hoc inmundum venerit, vt nos saluos faceret a peccatis nostris, vt nostramq curaret salutem, essetque omnibus obtemperantibus sibi, vt Paul. ad Hębr. 5. inquit, causa salutis æternæ.

Explosa igitur prima illa solutione secundi argumenti, aliter respondetur. Et dico, quod sicut hæc consequentia non valet, sol habet in se virtutem efficientem ad illuminandum. Ergo potest illuminare sine actuali dei concursu, & independenter a prima causa. Ita non valet in præsentia ist hæc consequutio. Homo iustus habet intra se sufficientem virtutem, ad merendum, & satisfaciendum coram deo, ergo poterit satisfacere, aut mereri independenter ab actuali influxu dei autoris gratiæ & Christi, qua ratione est vniuersalis causa meritoria & satisfactoria. Et ratio huius est. Quoniam concursus actualis vniuersalis causæ computatur inter per se requesita intrinseca ad operationem causæ secundæ. Nam licet ab extrinseco proueniat concursus iste, attamen sicut est omnino necessarius ad operandum, ita & secundum talis naturæ ordinē, debitus est ipsi formę per quam secunda causa operatur, & cum ea coniungitur, & efficitur quasi vnū quid cum proprio ipsius secundę causę concursu.

Ad

Ad confirmationem respondetur ex doctrina S. Thom. 3. parte quæst. 39. arti. 5. ad 3. & quæst. 49. art. 1. ad 4. quod licet homo iustus per modum causę particularis sit totale operans, eget tamen morali Christi, ac passionis eius actuali influxu. Eo qđ christus passus & mortuus est causa vniuersalis in ratione merendi, & satisfaciendi beneque & fructuose operandi ad æternam vitam: quæ vniuersalis causa in suo genere est etiam totalis & completa. Cuius rei habetur manifestum exemplum in causis naturalibus. Ad omnem enim effectum causæ secundæ, concurrunt causæ vniuersales, vt minimum prima & vniuersalissima, cuius causalitas a nullo effectu potest excludi. Vnde non superfluit moralis causalitas Christi simul concurrens cum causalitate hominis iusti merentis & satisfacientis: Quin potius est sumopere necessaria.

Hoc loco occasio se offerebat succensendi illum lutheranicum errorem· qui existimauit iustorum merita obscurare & minuere passionis Christi meritum, & quod infinitas Christi meriti excludit totaliter merita iustorum. Cuius erroris assertum vtrumque, præterquam quod catholicæ veritati aduersatur, manifestam falsitatem, appertumque errorem, contra doctrinam in philosophia notissimam subindicat. Equis enim, vel mediocriter in philosophicis instructus non probe nouit, quod omnipotentia & infinita virtus primæ causæ, non modum non destruit, neque euacuat virtutes & potestates inferiorum causarum: verum ipsas confirmat, & perficit: & quod virtutes & facultates causarum inferiorum, non arguunt vllam indeficientiam, aut infirmitatē in virtute vniuersalissimę & primæ causæ, quod paulosuperius, & si aliud a gentes, declarauimus. Cur ergo id ipsum proportionabiliter non dicemus aduersus insanientes hæreticos, & in media luce palpantes tenebras. Nimirum, quod infinita & præ excellens virtus infiniti meriti & satisfactionis christi, non modo non impedit, neque dissipat merita & satisfactiones iustorum: verum perficit potius, auget, & amplificat. Et quod illa meritoria & satisfactoria ratio, nullatenus obscurat Christi meritum. Sed si verbis San. Synod. tud sess. 6. cant. vlt. vti licet, illus trat potius, & extollit. Ad eum modum quo excellens causæ virtus dum exprimitur in suis effectibus, extollitur & magnificatur, seque illustriorem efficit, & augustiorem. Sed de his alias copiosius erit dicendum.

Tertium argumentum non aliqua difficultate caret, sed ab ea nos facile expediemus. Et primum dico, illud argumentum non procedere vniuersaliter de omnibus auxilijs gratiam subsequentibus. Nam multa sunt subsequentia auxilia, quæ nullatenus snnt debita gratiæ: quæ tamen nobis sunt omnino necessaria ad salutem æter-

nam, Quorum præcipuum est auxilium ad perseuerandum in gratia, quod, vt superius ex sacro concil. Trid. referebamus difinitum, sub nullis potest nostris meritis cadere. Specialia itidem dei adiutoria non pauca, quæ ad hoc præcipuum reducuntur auxilium, sunt necessaria nobis, propter naturæ nostræ infirmitatem ex originali peccato contractam. De his igitur auxilijs argumentum nullatenus procedit, sed constantissimum est & certa fide tenendum, vt ex dictis constat, quod hæc auxilia accipimus, ex Christi meritis nobis misericorditer ad actualiter operandum applicatis. De auxilijs vero regularibus quæ in ordine supernaturali debita sunt gratiæ, & virtutibus infusis, ut se possint in suas actiones exercere, aliqualis est difficultas. Nam cum sint debita homini iusto, quatenus iustus est, non videtur esse necessaria noua meritorum Christi applicatio, vt isthæc homini iustificato conferantur auxilia, Cui difficultati duo arbitror fore dicenda. Primum, Meo iudicio, quod subijcio meliori, non pertinet ad fidem dicere quod ad hæc auxilia suscipienda sit necessaria, aut de ꝙ facto cōtingat, specialis applicatio meritorū Christi: sed satis fuerit illa applicatio, quæ facta est ad ipsam gratiæ infusionem. Nam ex vi illius antecedentis applicationis debita sunt hæc auxilia homini iustificato propter ipsa Christi merita. Et si vera est illa sententia quæ asserit, Deum necessitari ad acceptandum merita Christi, consequenter dicendnm erit, quod tenetur Deus dare hæc auxilia homini iustificato.

Sed dico secundo: probabilius esse & magis consentaneum modo loquendi sacrarum literarum, Conciliorum, & patrum, quod respectu horum auxiliorum interuenit specialis applicatio meritorum Christi. Voluit enim Christus facere nobis debita hæc auxilia pluribus modis & titulis. Ita quod non solum sint debita ex connaturalitate quæ reperitur inter ipsa & gratiam, sed etiam ex debito morali iustitiæ rigurosæ per ordinem ad Christum nobis sua merita applicantem. Voluit præterea, vt non solum fierent debita ex implicita & quasi præterita ipsorum meritorum applicatione facta in actuali infusione gratiæ, sed etiam ex applicatione explicita & formali & actualiter concurrente cum nostris operationibus. Nam hunc actualem influxum moralem postulat ex parte Christi ipsa ratio capitis, pertinet enim ad proprium capitis officium, & munus, vt membra nullum habeant motum, nullamue actionem, absque actuali ipsius capitis influxu. Atqui in Christo perfectissima moralis capitis inuenitur ratio, ac proinde omnia quæ perse ad officium perfectissimi moralis capitis attinent, sunt ei tribuenda. Et ob id forsan dicebat Paul. Gal. 2. viuo ego iam non ego, viuit vero in me Christus. Ipse enim oīa nostra operatur bona, actu influens vt caput in membra, & sicut in membris

bris explicatur vita capitis, & magis pertinet membri motus ad vitam capitis, quam ad vitam particularis membri. Ita Christus magis viuit in iustis, quã ipsi viuãt. An vero in esse physico Christus sit caput hominũ & Angelorum, physicumq; habeat influxum, sequenti quęstione explicabitur. Confirmatio tertio argumento supposita ex his facile dilluitur. Diciturque illi, quod primum auxilij necessarij debitum, quamuis radicaliter fundetur in ipsis christi meritis, sitque ex consequenti debitum morale, si eius radicem contemplemur, at proxime & ex immediato principio consideratum, non tam est morale quam physicum debitum istud. Oritur enim ex natura ipsius gratiæ, quatenus ad naturæ eius autorem attinet, conferre omnem illum supernaturalis ordinis concursum, sine quo in operationes sibi connaturales prodire nequit. Vt ergo, Illud debitum quod radicaliter tantum morale est & meritorium, sit quoque formaliter & proxime meritorium, & morale, necessaria est actualis meritorum christi applicatio iuxta modum superius expositum facta.

Tertia Conclusio.

Christus meruit nobis remissionem omnium peccatorum, remissionem æternæ pœnæ, ac denique remissionem omnis pœnæ temporalis. Prima pars conclusionis, si de peccatis mortalibus intelligatur, certa est secundum fidem. Nam eadem testimonia scripturæ sacræ Conciliorum & Patrum, quibus probauimus christum meruisse nobis iustificationem & gratiam, probant efficacissime christũ meruisse remissionem horum peccatorum; vna enim pars iustificationis est peccatorum remissio, Nam ita dicit concil. Trid. sess. 6. cap. 7. vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, charitatem &c. Et præterea proprius effectus iustificãtis gratiæ est peccatum ab anima expellere, & hominem constituere formaliter reconciliatum deo, quæ sine peccatorum remissione constare nequeunt. Probatur præterea ex illo Paul. ad Ephes. 2. cum essemus mortui peccatis, conuiuificabit nos in christo, item Paul. ad Rom. 4. pro eodem reputat hominem iustificari, & ei remitti peccata: loquens enim de fœlicitate eius qui sine meritis iustificatur, affert illud psalm. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, Ergo eadem fide qua credimus Christum meruisse iustificationem nostram, tenemur credere meruisse peccatorum mortalium remissionem.

De peccatis aũt venialibus non eadem est ratio, quoniam non priuãt gratia, & amicitia dei, neq. nos reddũt simpliciter iniustos. Vnde ex eo quod Christus nobis meruit gratiam & iustitiam non efficaciter

colligitur

colligitur meruisse peccatorum venialium remissionem. Est tamen conclusio adeo certa, vt non solum temerarium, sed periculosum in fide censeam illam negare, imo, si manifestus non esset error, esset tamen errori proximum. Et si nonnulli theologi dissentiant. Et primo non poterit non esse temeritas, quoniam opponeretur in re graui communi thologorum sententiæ, in 4 distinct. 19. & colligitur ex S. Thom. 3. par. q. 48. art. 2. & 49. art. 1. sed quod sit periculosa, imo proxima errori probo. Apocalip. cap 7. habetur, quod sancti lauerunt & & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni. Illud verbum, dealbauerunt, denotat omnem animæ munditiem, cum qua non compatitur veniale peccatum 1. Ioan. 1. dicitur, quod sanguis Christi mundat nos ab omni peccato. Certe hæc verba totalem designant munditiem, etiam a peccato veniali, quoniam peccatum in sacris literis nõ solum mortale, sed etiam veniale designat, & qui totum dicit nihil excludit, vt regula iuris habet. Præterea ostendo quod in hoc testimonio peccatum comprehendat etiam veniale. Nam S. Ioan. intendens ibi probare, quod egemus christi sanguine, cuius proprium est mundare ab omni peccato, post illa verba mox subiunxit. Si dixerimus quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus &c. Si Apost. Ioan. verbis precedentibus de mortali tantum peccato loqueretur, impertinentissime adderet hanc sententiam nunc relatam; quia hæc sententia, secundum fidem catholicam, intelligenda est de peccatis venialibus, sine quibus humana vita transigi nequit, absque speciali Dei priuilegio, quale concessum fuit Beatissimæ Virgini. Hoc argumentum apud me est magni momenti, propter quod existimo contrariam sententiam proxime ad errorem accedere, si modo non est error. Et adhuc magis vim eius ex præcedentibus verbis cõfirmo. Si autem, inquit Ioan. in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus adinuicem. Et mox addit. Et sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Et continuo subiungit. Si dixerimus quod peccatum nõ habemus, &c. Manifestissimum apparet. Ioannem loqui de emundatione, quam deus facit in iustis, qui habent societatem cũ ipso in luce ambulãtes. Et ne quis existimaret, quod eo ipso, quo quis iustus est, & in luce ambulans, non eget Christi sanguine qui eum mundet, idcirco addidit Ioan. illa verba. Si dixerimus &c. Ego plane solutionem non video, & ob id tandem vincor, vt affirmem hãc veritatem esse in fide certam. Etenim horum verborum S. Ioan. consequentia aperte demonstrat, ipsum de peccatis quoque venialibus sermonem ibi fecisse. Fauet illud Apocal. 1. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. In definita, a peccatis, pro vniuersali ponitur, Et quidem tam grandis Christi dilectio, non potuit non omnium peccatorum absolutionem facere. Quid ni? Præterea ad

Hebr.

Hebr.9.aperte docet Apostol.quod neque in veteri, neque in nouo testamento contigit peccatorum remissio, absque sanguine: & loquitur absolute de peccatis, in abstractione a peccatis siue mortalibus, siue venialibus. Et confirmo vim huius argumenti. Virtus sanguis Christi omnia illa delet peccata, pro cuius remissione offerebantur olim in veteri testamento sacrificia legalia, præsignabant enim sacrificia illa magnum crucis sacrifitium, sed illa sacrifitia offerebantur etiã pro remissione venialium, quod vel ex verbis Paul. loco dudum citato non obscure colligitur sic ait, semel in anno solus Pontifex non sine sanguine quem offerret pro sua & populi ignorantia. Hoc verbum, ignorantia, certe omne peccatum compræhendit, etiam veniale, nam in omni peccato aliqua ignorantia, seu inconsideratio interuenit, est enim omnis peccans ignorans: ergo, &c.

Colligitur præterea hæc veritas ex concil. Trid. sess. 14.c.8.vbi expresse Concil. dicit: Christum pro nostris peccatis satisfecisse, cui nos dum pro nostris satisfacimus peccatis assimilamur, & conformamur. Quod vero concil. de omnibus peccatis etiam venialibus sermonem fecerit, sic colligo. Conci. loquebatur ibidem de satisfactione, quę tertia pars est sacramenti pœnitentiæ, sed hæc satisfactio non solum est pro mortalibus, sed etiam pro venialibus. Nam licet venialia peccata non sint necessaria materia huius sacramenti, sunt tamen materia sufficiens, ergo ne diminutus fuerit sacri concil, tractatus, de satisfactione pro vniuersis peccatis, quæ ad pœnitentię sacramentum afferri possunt, eius doctrina accipienda est.

Sed iam rationibus eadem probatur sententia. Christi satisfactio fuit infiniti valoris, prętium similiter pro nostra redemptione oblatũ, preciosissimus, nempe, sanguis eius, infinitum fuit, ergo vtraque & satisfactio, & redemptio, omnimodam habuit vniuersalitatem, & ad omnem culpam & mortalẽ & venialẽ se extendit. Confirm. Christus fuit vniuersalis redemptor, fuitque eius redemptio copiosa, vt dicitur psa. 129. ergo ad omne se extendit peccatum, alias vniuersalis non fuisset.

Secunda ratio. Ad Christũ pertinet homines quos redemit ad gloriam perducere, quod patet, tum ex officio redemptoris, quod ad sui perfectionem hoc exposcit. Tum ex illo Pauli ad hebr. c. 2. qui multos filios in gloriam adduxerat. Sed peccata venialia impediunt introitum ad gloriam, in cęlestem enim illam Hierusalem, in qua deus se exhibet omnium bonorum præmiatorem magnificum, nihil introibit coinquinatum, & immundum, ergo ad Christum spectat venialia peccata delere, & remittere, vt hoc impedimentum perueniendi ad gloriam ab hominibus iustis a se redemptis auferat, vide Tho. 3. p. loc. ci. vnde possunt rationes istę amplificari & extendi. Ex quibus omnibus. & ex communi fidelium consensu, quibus hæc veritas semper

fuit

fuit persuasa existimo non posse absque erroris periculo, imo & absque manifesto errore oppositum huius tertiæ conclusionis affirmari. Cui sententiæ non refragatur Magister Sotus in 4. dist. 19. quæst. 1. ar. 4. in quodam secundo argumento, quod pro conclusione quadam secunda ibi informauit.

Quarta Conclusio.

Christus meruit nobis æternæ pœnæ remissionem. Ista conclusio est certa secundum fidem, eadē certitudine credenda, qua credimus christum fuisse redemptorem & iustificatorem hominum, meruisseque eis omnem iustitiam & gratiam, ac denique meruisse peccatorū remissionem. Probatur, remissio pœnæ æternæ per se & intrinsece consequitur remissionem mortalis culpæ. Ergo qua fide credimus Christum meruisse nobis peccatorum mortalium remissionem, tenemur credere meruisse remissionem æternę pœnę. Probatur secundo. Pœna ęterna essentialiter consistit in priuatione æternę vitæ, in perpetuaque diuinæ visionis carentia. Sed Christus meruit nobis ęternam vitam, Ioan. 10. veni vt vitam habeant, & vt abundantius habeāt ergo & remissionem æternæ pœnę, Tandem confirmatur ex illo Ioa. 3. vbi explicans christus potissimum sui aduentus fructum, ita inquit. Vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam ęternam. Non perire quid aliud est, quam non æternaliter damnari. Per christum ergo ab æterna damnatione liberamur, atque adeo ęternæ pœnæ remissionem nobis promeruit. In hac conclusione vniuersi Theologi vnanimi cōsensione coeunt. vide S. Thom. 3. p. q. 39. art. 5. ad. 3. Et alijs locis in quibus docet Christum meruisse apertionem ianuæ celestis.

Quinta Conclusio.

Christus meruit nobis temporalis pœnę remissionem. Illa temporalis pœna vocatur, ad quam subeundam vel in hoc seculo, vel in purgatorio, obligatus manet pœnitēs post remissā culpam. Hāc conclusionem nonnulli Thologi putant non pertinere ad fidem. Verum ego existimo tam certam esse, quam certam esse dixi conclusionem tertiam, in qua fit sermo de peccatis venialibus. Et omnia argumenta quæ pro illa conclusione feci, accommodari possunt ad huius conclusionis probationem. Et quidem cum sacrę scripturę dicunt sanguinem Christi emundare nos ab omni peccato, intelligendę sunt cū hac extensione, vt peccati nomine etiam pœnæ peccatorum intelligantur. Quæ intelligentia non est a nobis conficta, sed in sacris literis fundata, ex quibus constat pœnas quibus subeundis is q. iustificatur

in quaest. n.° V.° Suarez 3. p. to. 1.° disp. 4. sec. 3.° fol. 164 col. 2.°

tur manet astrictus peccata vocari,& earum remissionem appellari remissionem aut solutionem peccatorum. In hoc sensu dicitur 2.lib. Machab.c.12. sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. Paul.ad rom.7.vocat peccatum pœnalitates, quę ex originali culpa dimanarunt. Sed præter argumenta quibus probauimus tertiam conclusionem, nouum se argumentū offert pro hac quinta conclusione, quod etiam potest conferre ad tertiæ conclusionis confirmationem. Thesaurus ecclesiæ qui ex Christi meritis & satisfactionibus conflatus fuit in ecclesia relictus, applicari potest, & de facto applicatur per autoritatem Pontificiam ad remissionem pœnarum, quæ debentur post mortalem culpam condonatam, ergo necessum est fateri, christum meruisse harum pœnarum remissionem,& satisfecisse pro peccatis quantum ad culpam & pęnam. Antecedēs est fides catholica definita in extrauaganti vnigenitus de pęnitentijs & remiss. & habetur ex certissima ecclesiæ tradditione, de qua re non est in præsentia disputandum. Legatur Caiet.in primo tom.opusc tract.15.a principio. Consequentia vero probatur, quia si christus non meruit harum pœnarum remissionem, neq. plene pro vniuersis peccatis satisfecit quoad culpam & pœnam, actum esset de thesauro ecclesiæ. Non enim vlla possent extare Christi merita aut aliquæ ipsius satisfactiones, quæ remanerent repositæ in ecclesiæ thesauro ad has pœnas delendas & remittendas. Certe eadem certitudine qua credimus thesaurum indulgentiarum ecclesiæ, credere debemus Christū meruisse remissionem harū temporalium pęnarū. At dicit Palud. quod saltim aliquot pęnas ex his tēporalibus christus reliquit nobis, vt nos pro ipsis satisfaceremus deo, vt in earum liberalissima remissione omnimodam ipsius dei liberalitatem & gratiā experiamur. Verū hęc limitatio cum nullum habeat fundamentum, magna temeritate carere neq. Ratio vero cui innititur, est impertinēs, & vt crediderim iniuriosa deo, qui vt nobis maximam gratiam & misericordiam suam ostenderet, christum dedit mediatorem, & vniuersalem redemptorem, Qui abundantissima pretiosi sui sanguinis effusione nos ab omni vana nostra conuersatione plene redimeret (vt S. Petri verbis vtamur) cui eximiæ dei misericordiæ non potest non esse iniuriosus, qui dixerit, quod in ea peccatorum aut pœnarum remissione, quam sine meritis christi impetrassemus à deo, splendescerent magis misericordia & liberalitas dei, quam in ea, quæ fit per christi merita & per redēptionē quæ est in christo Iesu. Quod ex conc. Trid. sess 6.can.vlt.non obscure colligitur, imo definitur aperte.

Ista omnia quę diximus de remissione peccatorum & pœnarum, procedunt quantum ad sufficientiam, nam quantum ad efficaciam nō omnibus prosunt christi merita, eiusque satisfactiones, quia non om-

nibus Christus efficaciter applicuit.

Sexta Conclusio.

1 Quoties homo iustus satisfacit vel pro culpa veniali, vel pro pœnis temporalibus quibus propter mortalia iam remissa tenetur, accipit actualem influxum a Christo, actualiterque ipsi applicantur & merita & satisfactiones christi, Ista conclusio colligitur aperte ex his quæ diximus præcedentibus conclusionibus. Ex quibus constat Christum meruisse omnium harum pœnarum remissionem, sicut nobis meruit gratiam & gloriam, Ergo sicut in omni opere meritorio quo gloriam & augumentum gratię meremur, adest nobis actualis christi influxus, actualiterque applicantur eius merita ad illud met pręmium quod nostris meritorijs operibus respondet: Ita cum satisfacimus pro hisce pœnis, aut pro venialibus culpis, actualiter applicantur Christi merita ad harum pœnarum aut culparum remissionem, adestque nobis ipse actualis christi influxus. Omnes rationes & omnia testimonia quę adduximus in prima conclusione adduci poterũt, ad huius sextæ conclusionis comprobationem. Nam fere eandem vim habent ad eam comprobandam, atque habent ad probandum illam conclusionem primam. Et quidem cum huiusmodi satisfactio sit opus membri viuentis, & perfecte coniuncti christo capiti, adhuc mihi certius apparet (si maior esse potest certitudo) quod hanc satisfactionem habet homo iustus ex christi meritis & ex actuali eius influxu, quam quod habet auxilia pręuenientia gratiam, & dispositiones imperfectas, & remotas ab ipsa. Circa has omnes conclusiones lege Caiet. 3. tomo opus. tract. 10 11. & 12. c. 8.

2 Consulto in hac conclusione nullum feci verbum de remissione peccatorum mortalium, aut ætęrnæ pœnæ, quia decreui in hoc loco non disputare difficultatem illam, cuius disputationem iam superius repudiaui. Nimirum, an cum homo iustificatur satisfaciat deo per contritionem pro offensa mortali. Siquidem aliquis hanc satisfactionem admiserit, dicat proportionabiliter ad ea quæ diximus de satisfactione pro pœnis, & pro venialibus culpis. Qui vero contrariæ adhęserit sententię, dicat, quod contritio si comparetur ad hominem qui iustificatur nullam habet satisfactionis rationem, sed est tantum dispositio, qua homo auxilio dei præuentus, & adiutus se præparat & disponit ad gratiam suscipiendam. Comparatione vero ad Christum habet rationem medij quo applicatur homini ipsa christi satisfactio ac eius meritum. Ita quod remissio peccatorum quæ respectu hominis pęnitentis est summe gratuita, ad Christum cõparata, & ad eius merita rigorem habet iustitiæ. Quo loco aduertendum est, quod sicut causæ vniuersalis influxus ad naturę ordinem spectans, quandoque determinatur a causis efficientibus secundis inferioribus,

bus. vt solis concursus ab igne determinatur ad producendum calorem, & à concursu effectiuo aquæ determinatur ad producendam frigiditatem: Quandoque verò determinantur à causis materialibus, vt à materiali dispositione terræ determinatur solaris virtus ad producendum murem, aut aliud quodpiam imperfectum animal, neque vlla ibi interuenit causa particularis actiua, quę determinet vniuersalem solis virtutem ad huiusmodi effectus, sed tota est passiua & materialis determinatio. Ita in ordine supernaturali quid simile contingit. Et vt omittamus alia, ea dicamus quæ nostro intento deseruiunt. Dico ergo, quandoque contingere vniuersalem Christi Redemptoris virtutem, quæ est ipsa solis iustitiæ virtus determinari, (si ita fas est loqui cum ipsa se potius determinet & accommodet) per concursum effectiuum nostrum, nimirum, per opera nostra meritoria, aut satisfactoria ad supernaturales effectus, ad augmentum, videlicet, gratię, aut gloriæ, vel ad remissionem pœnarum quæ debitæ sunt post peccata, quoad culpam condonata & remissa: etenim operatio nostra satisfactoria, aut meritoria effectiuum habet moralem concursum, & qui moraliter influit effectiue in prædictos effectus. Quandoque vero, ipsamet Christi virtus determinatur tantum a causa materiali, nimirum, ab operatione, quę neque meritorie, neq; satisfactorie concurrit ad supernaturalem effectum, quem ipse virtutis Christi concursus attingit, & efficit, sed dispositiue duntaxat. Et hoc modo determinatur ad nostram formalem iustitiam causandam ab vltima dispositione ad gratiam, quam Theologi contritionem appellant. Quę nullatenus effectiue concurrit ad ipsam gratiæ productionem. Quam tamen ipsa Christi virtus efficit, non solum moraliter, sed & phisice fortassis, de quo in quæstione sequenti.

Septima Conclusio.

Christus dominus vera fuit causa meritoria gratiæ Patribus antiquis collatæ, & omnium etiam supernaturalium donorum, quæ illis fuerunt à Deo concessa. Ista conclusio certa est secundum fidem, quam vniuersi Theologi, imo & antiqui Patres asseuerantissime docuerunt. Et primo hanc conclusionem probant efficacissime vniuersa testimonia scripturæ sacræ Cōciliorum & Patrum, quorum in hac tota quæstione meminimus. Ex quibus constat Christum fuisse vniuersalem totius humani generis redemptorem, & salutis omium hominum autorem & consumatorem. Sed probatur speciatim ex illo ad Tom. 3. quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius propter redemptionem pręcedentium delictorum. Quę nam autem fuerint hæc præcedentia delicta, quę per Christi sangui-

nem remissa fuerunt & condonata, explicuit ipsemet Paul. ad Hebr. 9. ita inquiens. Et ideo noui testamenti mediator est, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, remissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Ecce quemadmodum præuaricationes, quæ fuerunt sub veteri testamento, id est, peccata eorum qui fuerunt sub lege Mosaica, morte & sanguine Christi abolitæ sunt & remissæ. Huc attinet, quod Ioan. Apocalip. 7. Christum vocat agnum occisum ab origine mundi. Quod idcirco dixit Euangelist. Ioan. quia iusti omnes, qui fuerunt ab origine mundi, virtute sanguinis Christi in eius passione effusi iustitiam sunt, & Dei gratiam adepti. Ex Paul. 1. ad Corinth. 10. eadem colligitur veritas, vbi de antiquis Patribus loquens ita inquit. Omnes eundem potum spiritualem biberunt, bibebāt autem de spirituali consequente eos petra, Petra autem erat Christus. Itē constat ex eo, quod fides antiquorum, & nostra eadem est secundum substātiam, etsi quasdā accidentarias tēporis diuersitates admittat, quod docuit Paul. ad Eph. 4. vnus Deus vna fides. Solum tempus variatum est, inquit August. Sed per fidem applicantur nobis Christi merita & pretium sanguinis eius vt Paul. tertio quoque verbo in epistola ad Rom. dixit. Notentur illa verba c. 3. quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine eius. Docuit hanc veritatem August. super psal. 86. versans illa verba. Iunior fui etenim senui. Caput nostrum, inquit Christus est, corpus capitis illius nos sumus, nunquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio sæculi fuerunt iusti, caput Christum habent.

Quamuis hæc septima conclusio certa sit, & indubitata, non tamen est omnino facile ad intelligendum quo pacto Christus mereri potuerit gratiam & iustificationem antiquorum Patrum, cum necessum sit, vt meritum antecedat præmium. Multa diximus supra in secundo dubio huius tertij articuli, quæ ad hanc difficultatem explicandam non parum possunt conferre, imo sufficiens, nisi fallor. Sed non grauabor aduertere, displicere mihi modum loquendi quorumdam Theologorum, qui absolute & sine distinctione dicunt, Patres olim non accepisse gratiam à Christo, vt à causa meritoria, sed vt a causa dumtaxat finali. Qui melius, omni dubio procul, dicerent, eos accepisse gratiam à Christo vt a causa meritoria, habente tamen modum causæ finalis. Etenim si ita antiqui Patres accepissent gratiam, vt esset medium ordinatum, ad hoc vt Christus in mundum veniret, vtque verbum fieret caro, & habitaret in nobis, vera esset illa theologorum sententia. At contra se res habuit, Non enim data fuit gratia antiquis Patribus, vt Christus veniret, & vt ipsa conferret aliquid ad hoc vt verbum caro fieret, sed potius, quia Christus venturus erat, & ver-

bum carnem erat assumpturum, & in ea, & per eam communem totius humani generis salutem suis laboribus & meritis erat operaturum, & exoluturum pro humana redemptione exuberantissimum prętium: idcirco gratia, & sanctitas data fuit antiquis Patribus. Itaque in hunc modum loqui debet Theologus, vt nec ab ipsa veritate, neque a communi modo dicendi Patrum recedat. Quod antiqui Patres acceperunt gratiam & peccatorum remissionem propter Christi merita in diuina præsciētia, & præuisa & acceptata à Deo, & quod Christus habuit rationem causæ meritoriæ pręuisæ & acceptatę. Quod non est extra rationem causæ meritoriæ; Nam cum sit causa moralis, quæ operatur iuxta intentionem & liberam conuentionem merentis & præmiantis; nihil incouenit quod antequam existat suum sortiatur effectum, induens modum causæ finalis, cum tamen vere sit causa meritoria & non finalis. Causa enim quæ mouet operantem, non vt futura sit, sed quia futura est, non est vere & essentialiter causa finalis, & si modum quendam eius induat. Vnde autem prouenerit, quod Deus propter Christi merita in æternitate præuisa gratiam & sanctitatem veteribus contulerit Patribus, non vacat in præsentia ad longum examinare. Sufficiat pro nunc dicere, quod Deus prædestinauit Christum, vt esset causa non solum exemplaris, sed etiam meritoria totius sanctitatis, & iustitiæ, Imo & forsan prædestinationis omnium hominum, Vnde & disposuit vt ipsa Christi opera, quæ in tempore ex diuinę voluntatis consilio determinato, & præscripto futura erant, meritoria essent omnium cœlestium bonorum, quæ Deus decreuit hominibus, saltem post Adæ peccatum, conferre, ita vt vere potuerit Paulus dicere, quod benedixit nos, id est, totam humanam naturam omni benedictione spirituali in Christo. Ex quo factum est, vt cum ipse Christus in mundum venit, antiquis Dei consiliis annuens, & quæcumque ab eo circa humanam salutem fuerant olim disposita approbans, sua merita, propriasque satisfactiones, non solum pro præsentibus aut futuris hominibus, sed & pro præteritis, & pro toto denique humano genere obtulit. Qua ratione vere dicitur tunc meruisse gratiam, quæ præteritis temporibus Deus intuitu meritorum eius, vetustis parentibus contulerat.

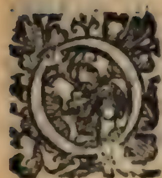
Sed insurgunt quidam ingeniosi Theologi in hunc modum argumentantes, Merita Patrum etsi intentione posteriora fuerint in diuino intellectu incarnatione Christi & meritis, fuerunt tamen executione priora, ergo prius ordine rationis fuerunt a Deo in æternitate per scientiam visionis præuisa, quam incarnatio Christi, eiusque merita: atque adeo Patrum merita non habuerunt dependentiam a Christi meritis, neque etiam vt præuisis, & præacceptatis.

Hoc

Hoc argumentum illam insinuabat difficultatem, num, videlicet, visionis scientia Dei, qua res omnes quæ in aliqua temporis differentia habebunt esse, in sua æternitate ab æterno vt præsentes intuetur, ita sit conformis ipsarum rerum existentijs, & durationibus, vt Deus rem illam prius ordine rationis cognoscat, quæ prius existit extra suas causas producta. Cæterum hæc difficultas eiusque examinatio ad alium pertinet locum. Ego quidem in lib. 1. de origin. & potest. grat. tracta. 3. hanc controuersiam in partem negatiuam me resoluisse memini, in cuius persuasione adhuc persisto. Existimo enim quod tota successio creaturarum in suis temperarijs durationibus, materialis est omnino, peraccidensque se habet comparatione ad excellentissimam illam æternamque diuinæ intellectus visionem, atque adeo crediderim, quod omnia præsentia, præterita, & futura in vno & eodem rationis signo præsentata fuerunt diuino ipsi æternitatis oculo, & absque vllo successionis vestigio nuda sunt omnia & aperta in oculis dei. Non negauerim tamen, quod respectu scientię approbationis, aliquę res prius rationis ordine objiciantur diuinæ cognitioni, quam res aliæ. Nam finis priusquam media per hanc scientiam cognoscitur. Et ita in præsentia dico, quod incarnatio Christi, quia rationem habuit finis, prius fuit cognita a deo, quam gratia & merita antiquorum Patrum. Quæ antecessio diuinæ cognitionis sufficiens est ad veritatem doctrinæ traditæ, quicquid fuerit de cognitione pertinẽte ad visionis scientiam, siue simul fuerint visa gratia Patrum & incarnatio Christi, siue rationis ordine præcesserit visio gratiæ. Nam cognitio scientię visionis dei non est per se requisita ad certitudinem diuinæ prouidentię, sed satis superque fuerit approbationis cognitio; quę est sciẽtia veluti practica in diuino intellectu, quoniam est dispositiua, & prædefinitiua rerum futurarum. Et huic scientię innititur tota certitudo, & infallibilitas diuinę prouidentię, & non in ipsa scientia visionis si formaliter & rigurosę loquamur. Quicquid non pauci theologi in contrarium pugnent, cum quibus in libro citato fortes conseruimus manus. Et hęc dixisse sat fuerit pro hac quinta satis prolixa quęstione. In qua illud exponendum restat, an satisfactio, vel satis passio animarum existentium in purgatorio ex christi meritis valorem aliquem & fructum sortiatur. Sed hoc explicabitur quęstio. sequen. dub. 2. fol. 718

QVAE-

QVAESTIO SEXTA.

VAESTIO iam sexta suo loco disputanda succedit, in qua id proposuimus ad disputandum; num habitualis Christi gratia sit gratia capitis angelorum, & hominum. Ad quam disputationem inchoandam illud se mihi aduertendum offert. Quod si probatum dederimus Christum, vt hominem caput esse angelorum, & hominum. Consequenter fateri tenebimur, capitis excellentiam, & dignitatem non competere per se primo & principaliter Christo ratione habitualis gratiæ, sed ratione potius gratię vnionis, quę prima radix est omniũ perfectionum, quę Christo, vt homini conueniunt. Sed tamen proxime, & immediate competit Christo hæc supremi capitis autoritas, virtute etiam ipsius habitualis gratię, quæ ex ipsa hyposthaticę vnionis gratia tantam vim & dignitatem participat, vt gratiæ capitis nomen absque impropri etate mereatur accipere. Ipsumque Christum, vt hominem vere constituat caput, per modum proximi & immediati formalis principij. Et quidem si verum est id, quod in tertia quæstione probare conati sumus, habitualem, nimirum, Christi gratiam moralẽ ex hyposthatica vnione infinitatẽ in rõę gratiæ sortiri, id qđ nũc dicebamus, nullã habere poterit improbabilitatis effigiẽ. Nã qđ virtus infinitę gratię ad oẽs & homines, & angelos, & gratificandos, & perficiendos se extendat, quid mirum? Cum ergo ex vtraque gratia & vnionis, & habitualis ratio capitis in Christo consurgat, vt exacta & completa huius quęstionis haberi possit resolutio non possumus non ad vtramque gratiam attendere; quamuis præcipua intẽtionis disputatio eo tendat, vt omnem habitualis Christi gratię dignitatem & perfectionem studioso lectori ob oculos proponamus. Imitabimurque proinde S. Thom. qui 3 p.q.8. cum de gratia Christi prout est gratia capitis tractare instituisset, de ipso Christo disseruit, an esset caput; permixtinque de Christo, & eius habituali gratia egit, vt in eius habituali gratia rationem capitis inuestigaret. Sed iam ad tẽ istam distincta explicatione pertractandã nostra se conuertat disputatio.

Quam vt suis numeris absoluamus necessum erit a gemino ouo, vt aiunt, tractationem istam inchoare. Ita vt primum omnium examinemus. Num Christus caput sit omnium rerum. Neque vero hęc tã generalis disputatio ab ipso nostrę quęstionis propositæ intento lõge recedit; Non enim absoluta potest resolutione definiri, an Christus angelorum, & hominũ pro omni eorũ statu, ẽt innocentię originalisque iustitiæ, veram habeat capitis rationem, nisi prius generalem istã dispu-

diſputationem abſoluamus Quod ex ipſo tractationis eius, & totius quæſtionis ſextæ diſcurſu manifeſtum eſſe poterit conſideranti.

Ad tria principalia dubia totam huius ſextæ quæſtionis diſputationem reducendam eſſe duxi. In primo diſputabitur illa generalis nunc propoſita quæſtio, an ſcilicet, Chriſtus ſupremum ſit omnium rerum caput. In ſecundo. An caput ſit omnium hominum, ſecundum omnem eorum ſtatum. In tertio tandem. vtrum caput ſit Angelorũ & quem habeat in eos influxum.

Primum dubium.

Primi dubij difficultas explicatione primum indiget, vt plene intelligatur quid nam illud ſit quod ad diſputandum proponitur, Et quidem quamuis ſequenti quęſtione ſeptima de chriſti domini prędeſtinatione ſpecialis ſit a nobis habenda diſputatio, non poterimus in hoc dubio non aliqua attingere, quæ ad ipſam Chriſti prædeſtinationem attinēt. Non quidem ad eius ſubſtantiam, nam hoc reſeruabitur ad ſequentem quæſtionem, ſed ad ordinem, & anteceſſionem quam noſtro more intelligendi, qui in re tamen fundamentum habet, ſortita fuerit in intellectu diuino, comparatione ad diſpoſitionem & prędefinitionem omnium aliarum futurarum rerum.

Igitur id proponitur ad diſputandum in hoc primo dubio. Num chriſtus prius ordine rationis prędeſtinatus fuerit, quam deus de aliarum omnium rerum creatione & diſpoſitione quicquam tractauerit, aut cogitauerit. Prædeſtinationis Chriſti nomine intelligo in præſentia decretum intellectus diuini de incarnatione verbi futura. Ita quod in primo æternitatis ſigno, in quo deus bonitatem ſuam communicare decreuit, ſtatuerit ſe communicare mirabili hipoſtaticæ vnionis communicatione. Et quod omnia quæ poſtea in aliis poſterioribus ſignis facere propoſuit ad Chriſtum in primo ſigno prædeſtinatum retulerit tanquam ad finem, & omnium eorum caput. Quo loco antequam vlterius progrædiamur, obſeruandum eſſe cenſeo. Nos ita de actibus diuini intellectus, diuinæq; volũtatis loqui, atque ſi reuera ĩ eis ſucceſſio prioris & poſterioris reperiretur. Nã loquimur ad modum noſtrũ. Qui tamen non fictitius eſt, neq; impertinens ad explicandum id, quod vere & realiter in diuino intellectu diuinaque voluntate verſatur. Quoniam & ſi in deo omnia ſint ſimul, in ipſis tamẽ rebus intellectis & volitis, ordo verus eſt. Ita quod vna realiter ad aliam ordinatur. Vnde ſicut inter ipſa dei attributa doctiſſimi theologi dicunt reperiri rationis ordinem, & ſi nullum ſit ibi cauſalitatis veſtigium: Ita quod vnũ attributum ſic eſt ratio alterius vt ſi in-

Deo locus esset causalitati alicui, vnum attributum esset veræ & realis alterius causa, Causalitate tamen propter summam Dei simplicitatem sublata, relinquitur inter attributa eadem verus rationis ordo. sic dici solet, immutabilitatem naturæ diuinæ rationem esse æternitatis Dei. Ad eundem ergo modum, quamuis volitio vnius rei non sit causa volitionis alterius, eo quod in voluntate diuina vnica tantum est & simplicissima volitio. Sed tamen, ipsamet voluntatis diuinæ volitio, prout attingit vnum obiectum, est sibiipsi ratio attingendi obiectum aliud V. C. volitio qua Deus vult homini æternam vitam, est ratio diuinæ voluntati volendi eidem homini gratiam, charitatem, & reliqua supernaturalia dona, quæ necessaria sunt ad æternæ vitę consecutionem. Imò vt quæstione pręcedenti art. 3. dicebam, ipsamet æterna vita prout volita à deo, potest esse secundaria ratio diuinæ voluntati volendi gratiam & charitatem, Neque hoc quicquam derogat perfectioni diuinæ voluntatis: quidquid graues quidam theologi, absque sufficienti tamen fundamento, contendant. Neq; ista sententia cõtraria est S. Th. doctrinę, quin potius est ei valde cõsentanea, vt puto me sufficienter ostendisse in lib. de origin. grat. tract. 3. Ad rẽ igitur rediẽs dico, quod ad plenã cognitionẽ habendam eius ordinis, quẽ habẽt obiecta inter sese, prout cognita & volita a deo, per ipsiusq; ꝓuidentiã disposita, necessũ nobis est loq more nostro, atq, si in diuino intellectu ĩ diuinaq; volũtate verus successionis ordo reperiretur.

Sed est secundo notandũ, triplicem in diuino intellectu nostro more intelligẽdi reperiri cognitionem & scientiã. Prima est scientia simplicis intelligentiæ. Secũda scientia approbationis. Tertia scientia visionis (loquimur tantũ de scientia Dei qua cognoscit creaturas.) Per primã scientiã nouit Deus res vt possibiles fieri, & est ob id sciẽtia pure speculatiua. Per secundã cognoscit res vt faciẽdas ab ipsomet Deo vel imediate, vel medijs secundis causis, vnde hęc sciẽtia, practica est, ad quã pertinet ipsa Dei prouidẽtia. Vnde satis inerudite quidã moderni hanc scientiã cõfundunt cũ scientia simplicis intelligẽtię, quæ, vt dixi, est purè speculatiua. Ad hanc scientiã quam diximus esse approbationis reducitur scientia permissionis seu permissiua, qua Deus cognoscit mala culpæ, vt futura per malitiam humani, aut Angelici arbitrij: quod ex permissione Dei sua abutitur libertate. Per tertiam autem scientiam cognouit Deus ab ęterno res omnes in aliqua temporis differentia futuras, vt coexistentes suæ æternitati, ac proinde vt sibi præsẽtes. In hoc loco suppono id quod latissime, & nisi decipior, efficacissime alio in loco probaui, videlicet, quod futura omnia cõtingentia, etiã ea quę a libertate arbitrij pendẽt, cognouit Deus ab ęterno vtraq; ista cognitione, scilicet approbationis, & visionis certo & infallibiliter. Ita q̃ ad certitudinẽ diuinę prouidentię statuendam &

Dei scia g.l

saluandam circa huiusmodi contingentia, non est necessarius recursus ad scientiam visionis: Cuius oppositum censent non pauci theologi, cum quibus dimicauimus lib. 1. de origin. grat. sed satis superque fuerit certitudo quæ in est sciētia approbationis. Et de hac scientia in præsentia loquor, nam parum retulerit ad ordinem diuinæ prouidentiæ statuendum, quod Deus ab æterno cognouerit res vt præsentes, sed satis fuerit, quod primum cognouerit vt possibiles fieri, & deinde cognouerit easdem vt faciendas, vel ex Dei ordinatione, & prædefinitione, si fuerint res bonæ & rationi conformes, vel ex ipsiusmet Dei permissione, si fuerint prauæ & rationi dissentientes. Et ne sæpe eadem repetamus, supponamus cognitionem pertinentem ad scientiā simplicis intelligentiæ presupponendā esse ad omnem aliam cognitionem: Quoniā est cognitio necessaria oēm libertatem diuinę voluntatis nostro modo cōcipiendi anteuertētem. Nec de hac cognitione vllatenus loquimur in præsentia, cū quærimus quidnam fuerit prius cognitum in Deo, quid prius volitum, aut intentum, sed de cognitione sciētiæ approbationis totus hic noster tractatus versatur.

Tertio notandum, tres dumtaxat esse rerum ordines, intra quos potuit Deus suam bonitatem creaturis communicare, Primus est ordo naturę. Secūdus ordo gratiæ. Tertius deniq. hypostaticę vnionis. Si ad ordinē creationis attēdamus, res est cunctis mediocriter sapientibus nota, primum ordinem præsupponi ad secundum & ad tertium, esseq. vtriusque fundamentum. Secundū vero ad tertium etiā fuisse præsupositum. De ordine autem intentionis non tam inter sapientes cōstat. Nam quis ordo horum trium prior fuerit in intentione Dei, quisue prior fuerit volitus & intentus: atq; adeo & præcognitus per approbationis scientiam, sub lite adhuc positum est. De qua re nostra præsens instituitur disputatio. in qua simul examinabimus celebrē illam difficultatem, quæ inter S. Thom. & Scotum eiusque discipulos valde semper fuit controuersa. Num videlicet Christi, prædestinatio, seu, quod idem est, decretum de incarnatione verbi futura præsupposuerit in mente diuina peccati originalis præscientiā, sic adeo quod hoc non extante peccato, verbum caro non fieret, Et ex omnibus tandem colligemus id quod a principio proposuimus disputandum, an, videlicet, Christus caput sit totius vniuersi, ac denique rerum omniū. Referam primum eas Theologorum sententias quæ de hac re communiter solent circunferri, Et circa quamlibet sententiam ea proponam argumenta, quæ tali sententiæ fuerint propria, & ei magis accommodata.

Est ergo prima sententia, quæ docet Deum prędestinasse christum prius quam decreuisset creare hominem, Angelum, aut aliam quamlibet, vel spiritualem, vel corporalem creaturam. Itaque in illo primo

mo rationis signo, Deus nihil decreuit de productione alicuius puræ creaturę, sed de ipsa dumtaxat communicatione diuini verbi ad humanitatem per hypostaticam vnionem. In secundo vero rationis signo, intelligimus decretum diuinum prædestinationis Angelorum & hominum, quos in Christo prædestinauit. In tertio vero signo decretum creationis omnium rerum naturalium: quas omnes Deus retulit in Christum tanquam in finé, in quem & propter quem vtrumque ordinem & naturę & gratię disposuit. Estque aduertendum, quod ad secundum decretum prędestinationis hominum, & Angelorum pertinuit totus ordo gratiæ, in quo etiam includimus permissionem peccatorum omnium, quatenus gratię opponuntur. Ad tertium vero decretum pertinuit etiã permissio peccatorum, quatenus rationi naturali per se & formaliter aduersantur. Igitur iuxta hanc sententiam intentionis ordo totaliter fuit oppositus ordini executionis. Nam primum locum in diuinę mentis intentione habuit ordo hypostaticę vnionis, secundum ordo gratię, tertium denique ordo naturę. Sed est pręterea notandum, quod tria hęc diuinę mentis decreta, quę in tribus signis rationis considerantur, ita se habuerunt, quod primum decretum absolutum omnino fuit ab alijs duobus dependens, ita quod in Christi prędestinatione nulla fuit facta mentio prędestinationis hominum & Angelorum, aut creationis vniuersi, & multo minus dependentiam habuit in aliquo genere causę, vel ab ordine naturę, vel ab ordine gratię. At duo posteriora decreta dependentiam habuerunt ex parte rerum decretarum a primo decreto in genere causę, finalis, quia Christus finis fuit in intentione Dei totius vtriusq; ordinis, & naturę & gratię. Docent hanc sententia Ambros. Catarinus in lib. 1. de eximia Christi prędestinatione. Albert. Pighius in lib. 8. de liber. arbitr. cap. 2. & 3. Gulielm. Parisiens. lib. 2. de vniuerso. Viguer. in institut. theologię in materia de incarnatio. cap. 3. & 20. Petrus Galatin. lib. 7. De Archan. Catho. verit. a cap. 3. vsque ad 9. dicit hanc fuisse olim, doctissimorum Hebręorum sententiam, Melchior flauius lib. de regn. Christi, Iacobus de Valentia psalm. 81. Alphonsus de Mendoza in quodlibetis q. 1. Scholastica. Verum est quod hic autor in aliam sententiam videtur paulo inferius propendere. Hęc sententia sic explicata quędam habet fundamenta communia cum alijs quibusdam sententijs postea referendis, suntque omnia illa quę sumuntur ex parte ordinis causę finalis, quę ego quoque primo loco volo proponere, tum quia communiora sunt, tum etiam quia pręcipua.

Primum igitur argumeotum desumitur ex illo Paul. ad Colosen. cap. 1. vbi Chistum appellat primogenitum omnis creaturę, & loquebatur de Christo secundum eius humanitatem. Quamuis in

verbis præcedentibus, quibus ipsum imaginem Dei inuisibilis appellat, ipsius diuinitatem explicaret. Ita intellexerunt Hieronym. & Anselm. super eundem Paul. locum. Ex quo testimonio sic arguitur: Christus non est primogenitus omnis creaturæ in tempore, cum post multos annos a seculi creatione, verbum factum sit caro, Ergo ordine prædestinationis & intentionis vocatur à Paul. primogenitus omnis creaturæ. Et confirmatur ex his quæ in contextu sequuntur. Sic enim habent: Quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, &c. Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens. Ex quibus verbis nonnulla ad propositum colliguntur. Primum est, Pau. ibi loqui de Christo vt homine, Nam hac ratione Christus est caput corporis Ecclesiæ, Estque primogenitus ex mortuis, id est, primus qui ad immortalem vitam resurrexit, Estque principatum in omnibus tenens. Secundum est quod ob id omnia in ipso creata esse, & constare dicuntur, quia ex vi decreti primi, quo Deus decreuit verbum fieri hominem, omnia, tam quæ pertinent ad ordinem naturæ, quam quæ ad ordinem gratiæ, creata sunt & disposita, vt permanenter in suo ordine persisterent, & vt ipsi Christo primo prædestinato omnium rerum fini & capiti deseruirent, Tertium colligitur antecessio diuini decreti de Christi prædestinatione ad decretum vtriusque ordinis & gratiæ & naturæ, hoc enim designant illa verba. Et ipse est ante omnes: Nam supposito quod de Christo, vt homine sint intelligenda, vt diximus, non aliter potest verificari Christum esse ante omnes creaturas, id ipsum colligitur, ex alijs verbis, scilicet, vt sit in omnibus ipse primatum tenens: Quæ verba ad Christum vt hominem fore referenda, docuerunt Chrysostom. Theophi. & docent communiter illius loci interpretes. Quod si Christus vt homo, in omnibus principatum tenet, Ergo etiam in diuinæ mentis intentione, diuinæque voluntatis amore, inter omnes creaturas primatum tenet. Ponderant præterea alij illud verbum primogenitus, quod dicunt, non solum designare Christum primum locum obtinuisse in diuina intentione, inter res omnes quas Deus decreuit efficere, sed etiam insinuat creaturas omnes quasi genuisse Christum ipsum, quia fuit finis omnium earum & fructus, ac communis quidam earum partus, in quem à Deo omnes primo fuerunt ordinatæ, & institutæ: ad eum modum quo Christus in sacris literis germen vocatur, & fructus terræ sublimis. Sed hæc intelligentia, & ponderatio si quidem referretur ad Christum quatenus in tempore, & in sacro virginis vtero natus est, & ex

mortuis

mortuis potest tertiam diem resurrexit, præclaram & optimam rationem haberet, & in sacris scripturis bene fundatam. Verum quod hac ratione christus primogenitus dicatur, secundum quod in diuinæ mentis decreto antecessit omnem creaturarum dispositionem, frigide satis & impertinenter asseritur. Quoniam finis prout antecedit in intentione, potius rationem Patris respectu mediorum posset induere, quam aliquam filij effigiem habere: cum finis in intentione positus omnia media præcedat, & ita sit eorum causa, vt nullatenus sit ipsorum effectus, filius autem, fructus, & partus, effectum designant, non causam, finis vero in executione consideratus rationem potest effectus sortiri respectu mediorum in genere causæ efficientis, sunt enim causæ sibi inuicem causæ. Et hoc modo consideratus finis & filij & fructus, ac denique partus, rationem aliquem posset accipere.

Secundum argumentum sumitur ex illo Paul. ad Ephes. 1. elegit nos in ipso ante mundi constitutionem &c. Vbi Paul. loquebatur de Christo vt homine, vt ex contextu liquet, & ibidem aduertit Hieronym. Dicit ergo Paul. Deum elegisse prædestinatos in Christo ante mundi constitutionem. Quod plane non ita debet intelligi, quod elegerit prædestinatos antequam crearet mundum. Hæc enim electio nihil magnificum designaret, & in quo prædestinati excederent reliquas mundi creaturas, vniuersæ namquam dispositæ fuerunt in diuina præordinatione, ante actualem mundi creationem. Tum sic: Ergo. Electio prædestinatorum in Christo præcessit in diuino intellectu ipsam mundi constitutionem, id est. ipsum diuinæ mentis decretum de temporali mundi fabricatione, atque adeo habemus, quod totus naturæ, ordo in intentione diuina posterior fuit decreto incarnationis Christi. Et quod id ipsum sit de ordine gratiæ dicendum, constat similiter ex eo quod Paul. dixit, homines fuisse in christo prędestinatos, ex quo manifeste colligitur Christi prædestinationem, seu, quod idem est, decretū de incarnatione verbi, pręcelsisse in ipso dei intellectu.

Occasione huius testimonij & aliorum quæ mox referam ex Paul. tertium de sumo pro conclusione argumentum. Prædestinatio hominum & angelorum, prior fuit in diuino intellectu, decreto creationis omnium rerum ad naturæ ordinem spectantium, sed prædestinatio hominum, & Angelorum: posterior fuit decreto prædestinationis christi, ergo de primo ad vltimum, decretum creationis rerum posterius fuit decreto prædestinationis Christi. Minor constat ex testimonio in præcedenti argumento citato, quatenus in eo dicitur Deum elegisse nos in Christo, id est, homines in Christo prædestinasse. Neque enim potest intelligi quod homines in

Chri-

Christo fuerint prædestinati, quin ipsa Christi prædestinatio antecesserit, Maior vero probatur ex illo Palu.1. Corinth:3. omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Cephas, siue Apollo, siue mūdus siue præsentia, siue futura, omnia vestra sunt. Vos autem Christi. christus autem Dei. Ex quo loco colligitur, quod sicut Christus est dei, id est, propter deum vt finem. Nam caput Christi, deus, dicit alio loco Paul. Ita prędestinati sunt Christi, id est, propter Christum vt propter finem, & omnia denique alia sunt prædestinatorum, id est, propter prædestinatos, vt propter finem. Rursus, ergo decretum prædestinationis christi præcessit ordine intentionis & electionem omnium prædestinatorum, & decretum, creationis omnium naturaliū rerum. Electio vero prædestinatorum præcessit ipsum rerum creationis decretum. Patet consequentia, quia id quod habet rationem finis, necessum est præcedat in intentione electionem omnium eorum, quæ ad ipsum vt ad finem ordinantur. Et quidem nisi in intentione præcedat finis, non potest ex ipso ratio mediorum sumi, neque respectu ipsorum mediorum exercere potest finis causalitatem. Causa enim finalis mouet, & causat prout in intentione præcedit. Confirmatur ex illo Paul. ro. 8. Expectatio creaturæ reuelationem filiorum dei expectat. Quę verba, cum alijs quæ ibi sequuntur, non facilem habent intelligentiam vt visum est August. lib. 83. q. 67. quorū verborum sensus legitimus is esse videtur, quod omnis creaturæ, id est tota mundi fabrica ingemescit, & expectat quasi parturiens gloriam consumatam prędestinatorum, quæ futura est in vltima corporum resurrectione. Eo quod ab ipso deo in primo creationis mundi decreto vniuersæ creaturę propter electos, & propter eorum gloriam institutæ sunt, & conditæ, & ita per quandam prosopopeiam dicuntur hunc finem expectare. Et quoniam spes quę differtur affligit animum, ingeniscere dicuntur. & electorum gloriam quasi parturire. Eo plane orationis schemate, vt bene super hunc locum aduertit Adamus, quo psalmo. 97. flumina plaudere & montes exultare dicuntur. Hoc autem manifesto nobis argumento est, vniuersas creaturas, totumque nature ordinem ad ipsos prædestinatos ordinari tanquam in finem. Atque adeo electorū prædestinationem antecessisse in mente Dei decretum constitutionis mundi, & totius ordinis naturalis. Et cum decretum prędestinationis christi hominum & angelorum prædestinationem anteuerterit, fateri tenemur, ipsum simpliciter præcessisse, fuisseque primum decretum ipsius diuinę mentis. Quarto probatur ex Paul. ad Ephes. cap. 1. vbi non solum dicit homines in esse gratiæ & gloriæ prædestinatos fuisse ad christum, & propter christum, & vt essent in laudem gloriæ eius. Verum etiam aperte insinuat, omnia quæ sunt in vniuerso, fuisse a deo condita propter ipsius christi gloriam, Sic enim dicit.

Pro-

Propoſuit in eo indipenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in christo, quæ incęlis & quæ in terra ſunt in ipſo. Illud verbum, Inſtaurare, vt communiter expoſitores huius loci aduertunt, idem pollet quod recapitulare, & quaſi in epilogum reducere. Vnde ſenſus is eſſe videtur, voluiſſe Deum omnia quæ ſunt in cęlis & in terris, ſiue quæ ad ordinem naturæ, ſiue quæ ad ordinem gratiæ pertinent, reducere in Chriſtum dominum, tanquam in egregium & excellentem quendam epilogum, præclariſſimumq. omnium eorum finem. Confirmatur hoc argumentũ ſaltem vt procedit de ordine gratiæ ex concil. Tri. ſeſſ. 6. c. 7. dicente, gloriam Chriſti finalem cauſam eſſe iuſtificationis noſtræ; Ergo &c.

Quintũ argumentum, quod ex doctrina Scoti inferius referenda deſumitur, eſt veluti confirmatio omnium eorum quæ argumentis factis propoſuimus. In hunc modumque habet. Omnis ordinate volens, prius vult finem, quam media, & ex mediis prius & magis vult illa quæ ſunt fini propinquiora & magis proportionata, ergo Deus in toto ordine diſpoſitionis rerum ambientis tres illos ſupra connumeratos ordines, prius voluit manifaſtationem ſuæ gloriæ ſuæque bonitatis, quæ eſt finis vltimus, quem Deus intendit, & poſt manifeſtationem ſuæ gloriæ immediate voluit Chriſtum, ipſumque prædeſtinauit. Quia certum eſt Chriſtum, vt hominem, perfectius medium eſſe, & magis proportionatum ad manifeſtationem diuinæ bonitatis & gloriæ, quam totus vterque ordo, & naturæ, & gratiæ ſimul, atque adeo decretum prędeſtinationis Chriſti abſolute pręceſſit in diuino intellectu decretum vtrumque & ordinis naturæ, & gratiæ. Confirmatur. Incarnatio Chriſti eſt bonum per ſe amabile, & quidẽ multo magis, quam creaturæ omnes collectiue ſumptæ, ſiue ad ordinem naturæ, ſiue ad gratiæ ordinem ſpectent, ergo non decebat perfectionem ſepientiæ diuinæ, quod verbi incarnationem Deus non propter ſemetipſam vellet, ſed propter creaturas inferiores. Et præſertim hæc repugnantia appareret magis, in eo quod Deus occaſione peccati ipſam verbi incarnationem voluiſſet. Nam tunc non per ſe, ſed per accidens eſſet volita, quod valde apparet rationi diſſentaneum.

Omnia argumenta quæ hactenus informauimus, de ſumi videntur ex ratione finis. Ita quod chriſtus fuerit prędeſtinatus vt finis & caput rerum omnium, & quod omnia in ipſum & propter ipſum inſtituta fuerint a deo, & cõdita. Deinde eadem ſententia aliis modis probanda erit. Sed primum hæc omnia argumenta facta confirmanda ſunt autoritate Ruperti Abbatis, qui eundem prorſus ſenſum intendens, quem argumenta facta prætendunt, in lib 3. de glor. Trinita. & proceſſio. Spiritus ſancti, c. 19. 20. & 21. hanc ſententiam aperte docuit

cuit, dicens inter alia homines & angelos creatos esse propter christum hominem, vt haberet præparatam ex vtroque latere familiam. Idem in substantia dicit q. 13. super Math. de gloria & honore filii hominis. Eidem sententiæ fauet Anselm. versans illa verba ad Hebr. 2. propter quem omnia. Omnia propter Christum, inquit, quia propter eius laudem & gloriam omnia creata sunt.

Sexto probatur eadem sententia ex illo prouerbio. 8. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio, seu vt alia lectio habet. Dominus creauit me, &c. vbi sermo fit de sapientia incarnata. Quam Spiritus sanctus introducit ibi loquentem secundum humanitatem assumendam, quod asseruerunt Clemens Pontifex lib. 5. institut. Apostolica c. 21. Basil. contra eunomium lib. 4. Athanas. sermon. 3. contra Arianos, Gregor. Nazianze. in oration. 2. de filio Cirill. Alexandri. in lib. 5. thesauri c. 8. August. sermon. 58. de verbis domini & lib. 1. de Trinitat. c. 12. Ambros. lib. 1. de fid. & gratia. c. 7. Hilar. 12. de Trinita. Gregor. Nisenus de fide ad simplicianum. Cesarius dialog. 2. Chrysost. de sancta & mirifica Trinitate. Hierony. super episto. ad ephes. 2. dicit in Hebræo non haberi Creauit me, sed Possedit me, vtrumque tamen verbum referendum esse ad sapientiam incarnatam. Damasce. lib. 4. cap. 19. Eandem amplectitur intelligentiam Concil. Ispalen. 2. cap. 13. Quæ intelligentia sine dubio est valde consentanea textui. Et aliis omissis expendenda sunt illa verba, & delitiæ meæ esse cum filiis hominum, Quæ verba ad incarnationem referenda, & ad ipsam Christi humanitatem, res ipsa prodit, & explicuit Iustinianus in sermone de Eucharistia. Similia verba iis quę nunc retulimus, habentur Eccles. 24. ab initio & ante secula creata sum, & vsque ad futurum seculum non desinam, &c. Ex toto contextu capitis, & ex interpretatione Patrum, qui in eodem sensu hæc verba, in quo præcedentia intelligunt, constat fieri ibi sermonem de sapientia diuina incarnata. Quæ idcirco ab initio ante secula creata dicitur, quia antequã Deus quicquam facere decreuisset, verbi incarnationem futuram disposuit, Diciturque creata in initio viarum Dei, quia fuit primum initium operum Domini, non in temperaria executione, sed in æterna eorum prædefinitione & dispositione. Et quidem opera domini vias domini iuxta phrasim scripturæ sacræ vocari, nullus est qui ignoret Isai. cap. 55. sicut exaltati sunt cœli & terra, ita exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris dicit Dominus, id est, opera mea ab operibus vestris, psalm. 144. Iustus dominus in omnibas vijs suis, & sanctus in operibus suis. Et quidem non in merito opera Dei viæ eius vocantur, quoniam opera Dei sunt veluti quędam eius vestigia.

Septimum argumentum. Ex his quæ referuntur Genes. 2. & ad

Ephes.

Ephes. 5. contigisse in formatione Euę, ex costa quam tulit ex Adam dormiēte, colligitur quod Christi prædestinatio ordine rationis præcessit hominum prædestinationem, sed verosimile satis est prædestinationem hominum antecessisse in Dei mente ipsum creationis totius vniuersi decretum; Ergo absolute decretum de verbi incarnatiōne futura præcessit in ipsa Dei mente decretum productionis rerum omnium, siue ad ordinem naturæ, siue ad ordinem gratiæ spectantiū. Minor constat ex dictis. Probatum est enim prędestinationem hominum finis rationem habuisse, propter quem Deus totum hoc creauit vniuersum: finis autem necessum est in intentione operantis præcedat. Maior vero, probatur ex illis verbis Adæ, hoc nunc os de ossibus & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & ad hęrebit vxori suæ. Ad quæ verba, & ad coniunctionem materialem inter Adam & Euam ibi contractam alludens Paulus ad Ephes. c. 5. inquit. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Quibus verbis Apostolus materialem illā coniunctionem inter primos nostros parentes Dei autoritate celebratā, præfigurasse docuit coniunctionem Christi cum Ecclesia: atque adeo & ipsam verbi incarnationem; fuit enim hæc coniunctio in incarnatione facta quę in Christi passione suā consumationē accepit, vt ex S. Leo. epist. 22. & August. tract. 9. in Io. colligitur. Nec enim admittenda est Driedo. explicatio, qui in lib. captiuita. & redempt. generat. human. cap. 2. dicit hanc coniunctionem Ecclesiæ spiritualem, non ad Christum vt hominem, sed vt ad Deum esse referendam. Falsa est hæc ex positio. Etenim cum Paul. citatis in verbis vsus fuerit hoc nomine, Christus, quod non solam diuinitatem, sed simul humanitatem sua complectitur significatione, vt aduertunt Cyrill. lib. de incarnatio. cap. 1. & Anathematis. 9. & Damascen. libr. 3. de fid. cap. 3. aperte ipse insinuauit Paulus non de Christo tantum vt Deo, sed vt Deo homine sermonem fieri. Et ita communiter intelligunt sancti Patres exponentes illa verba Paulus speciatim Ambros. Chrysostom. & Anselm. & Tertull. contra Martionem August. tracta. 9. in Ioan. & sermo. 6. de tempor. & Bernard. in sermon. quodam de natiuitate Christi, Estque ex contextu intelligentia hæc manifesta Narrantur enim in illo capite beneficia pręclara, quæ Christus vt homo suæ dilectissimæ exhibuit Ecclesiæ. Et quidem quod ipse Prothoparēs noster Adam hanc cognouerit significationē, vel cognitione fidei, vel reuelatione prophetica, vel vt quibusdā (etsi minus probabiliter) visum fuit, per manifestam diuinæ essentiæ visionē, negari non debet. Primo quoniam cōmunis est Theologorum sententia ex doctrina Patrum desumpta, & a S. Doctore 22. q. 173. ar. 4. explicata, quod boni & sancti prophetę intellexerūt substantialiter

ea, quę prophetice pronunciarunt, Et si non semper calluerint omnes sensus ab spiritu sancto intentos. & hoc pertinet ad dignitatē dono prophetæ debitam. Constat autem ex Paul. citato loco illa verba quæ tunc protulit Adā, propter hoc relinquet homo patrē & matrem &c. Prophetica fuisse, quia præsignabant magnum illud sacramentū spiritualis & indissolubilis futuri cōiugij inter Christum, & Ecclesiā. Non ergo fas est dicere Adam nullatenus intellexisse hūc mysticum & propheticum suorum verborum sensum, quodq; non cognouit in carnali suo matrimonio cum vxore Eua celebrato, præfigurari sacrū illud spirituale coniugiū, quod erat inter Christum & Ecclesiam futurum. Præterea Patres grauissimi hāc expresse docuerunt sententiā. Hieronym. exponens illa Paul. verba S. Leo Epist. 22. August. lib. 9. super Genes. ad liter. c. 19. Prosper lib. de promission. & prædiction. Dei 1. par. c. 1. S. Bernard. sermo. 2. in septuages. & denique S. Tho. 2 2. q. 2. art. 7. & 3. par. q. 1. art. 3. ad 5.

Ex his omnibus desumo argumentū ad probandam illam maiorē præmissam in sexto argumento propositam. Ante peccatum Adæ, & ante ipsius præscientiam Christus fuit prædestinatus, præcessitque in diuina mente decretum incarnationis eius, sed prædestinatio hominum præsupposuit in diuino intellectu originalis culpæ præscientiā. Ergo præcessit Christi prædestinatio ipsam hominum prædestinationem. Minor, communiter solet admitti a S. Thom. discipulis qui in hac parte sequuntur apertam & August. & Thom. doctrinam, Maior probatur. Adam, antequam peccaret, præsciuit verbum incarnandum: atque adeo & præcognouit ipsam Christi prædestinationem, ergo manifestum signum est quod Christi prædestinatio in diuino intellectu antecesserat ipsius peccati præscientiam. Consentaneum enim est rationi dicere, Deum in manifestatione quam fecit prædestinationis Christi, eum seruasse ordinem, quem ipsa prædestinatio habuerat in diuino intellectu. His & alijs argumentis solet probari hæc prima sententia. Quam eius autores sibi etiam ex Augustin. colligere videntur in lib. 1. de nupt. & concupiscent. ca. 21. vbi inquit, matrimonium Adæ quod fuit Christi eius coniugij cum Ecclesia sacramentum, eandem habiturū dignitatem, etiamsi non sequeretur originale peccatum. Ex quo manifesta consequutione deducitur, decretum incarnationis Christi non præsupposuisse in diuino intellectu culpæ originalis pręscientiam. Alias enim non extante peccato connubium Adæ nō posset retinere dignitatem sacramenti præsignantis Christi cum Ecclesia matrimonium.

Ex hac sententia inferunt quidem ex eius autoribus, quod quāuis neque homines, neq; Angeli prædestinati fuissent, neq; extaret decretum creationis mundi, verbum incarnatum fuisset, humanamq; naturam

ram indueret, eo quod Christi prædestinatio nullam in diuino intellectu dependétiam habuerit ex parte obiecti ex ordine naturæ, vel ex ordine gratiæ, quia decretũ prædestinationis Christi absolutum fuit & independens a præscientia vtriusq; ordinis & gratiæ, & naturę, & eorum omnium quæ ad vtrumque istum ordinẽ pertinent. Et neq; ordo naturæ, neque ordo gratiæ extare potuerunt nisi dependenter ab incarnatione Christi, quia omnia quæ, siue ad gratiã, siue ad naturam spectant, ordinata fuerunt & disposita a Deo vt media ad Christum, tanquã excellentem omnium eorũ finem. Et decretum vtriusq; ordinis & gratiæ & naturæ præsupposuit decretum prædestinationis Christi & incarnationis eius. Hoc consectarium scio nõ omnes eius autores admitterent, admittunt tamen aliqui, & qui non admittunt non satis loquuntur consequenter, nam reuera transeunt ad aliam sententiam quam sumus iam iam applicaturi.

Est ergo secunda sententia, quæ cum præcedenti fatetur Christum stum fuisse primum omnium prædestinatorum, decretumque prædestinationis eius antecessisse vtriusq; ordinis & gratiæ, & naturæ productionis decretum, Addit tamen hæc sententia, in quo a prima dissentit, decretum incarnationis Christi non fuisse omnino absolutum & independens ab vtroq; ordine, & naturæ, & gratię, quin potius non potuit executioni mandari nisi dependenter ab vtroque isto ordine; quæ dependentia intrinsece claudebatur in ipso christi prædestinationis decreto. Hæc sententia non in vno & eodem sensu ab omnibus suis autoribus intelligitur. Nam quidam eorum dicunt, dependentiam illam in prædicto Christi incarnationis decreto clausam, totam se tenere ex parte executionis: ex parte vero intentionis nequaquam. Voluntque dicere autores isti, quod tota hæc dependentia est dependentia finis a suis medijs, ad eum modum quo sanitas, quam infirmus intendit comparare per medicamenta, pendet in executione ab ipsis medicamentis. Quæ dependentia licet inuoluatur in intentione qua infirmus sanitatem desiderat, & intendit, tota tamen se tenet ex parte executionis, quatenus non aliter infirmus assequi potest sanitatem nisi medicamentis appositis. Ita ergo dicunt huius sententiæ autores, Sic Deum decreuisse verbum fieri carnem, quod simul voluit vt non aliter fieret quam vtroque illo ordine & naturæ & gratiæ præsupposito, ita tamen quod vterque haberet tantum rationem medij ad ipsam verbi incarnationem destinati, imo nonnulli eorum libenter admittunt, quod non solum ab ordine naturæ, & gratiæ dependentiam habuit incarnatio Christi ex vi ipsiusmet Christi prædestinationis decreto, verum a peccato originali habuit quoque pendentiam, quoad sui executionem. Non quidem quod ex intrinseca rerum connexione hæc proueniret dependentia, sed ex

ipso tantum liberæ diuinæ voluntatis consilio, cui placuit res ita ordinare & disponere. In quo illud exemplum, quod attulimus de sanitate per media acquirenda magnam habet dissimilitudinem, quia dependentia sanitatis à medicamentis, non ex libera egroti intentione consurgit, sed ex intrinseca rerum habitudine, & connexione.

Fundamenta huius sententiæ quoad primam partem, in quo cum præcedenti conuenit sunt eadem illa argumenta, quæ in comprobationem præcedentis sententiæ informauimus. Posteriorem vero partem probant iisdem fere rationibus, quibus Thomistæ probare solent Christum non venturum, si non extaret originale peccatum. Quarum præcipuæ referendæ sunt à nobis in huius disputationis discursu.

Alij autem Theologi in alio sensu hanc secundam tuentur sententiam. Dicunt enim, quod licet Christus in genere causæ finalis præcesserit in diuina intentione vtrumque ordinem, & naturæ, & gratiæ. In genere vero causæ materialis opposito contingit modo, Quoniam Deus non prędestinauit Christum, neque verbi incarnationem futuram esse voluit, nisi habita consideratione dependentię ad vtrumque ordinem & naturæ & gratiæ, non solum, vt a medio necessario requisito, secundum executionem ipsius verbi incarnationis, sed vt materia circa quam, & à qua per se pendet in genere causæ materialis, ipsa diuini verbi incarnatio, non solum vt in executione ponitur, sed etiam vt in intentione Dei præhabetur. Adhibeo huius rei exemplum, antequam dilucidiorem explicationem apponam. Qui intendit aliquod totum quod ex materia, & forma intrinsece componitur, etsi per se primo nō intendat materiam aut formā, sed ipsum totum dumtaxat, secundario tamen materiam quoque intendit & formam, à quibus ipsum totum, & ipsa forma totius compositi quasi in genere causæ materialis dependet. Et sicut totum quod est primarium intentionis obiectum, ea ratione qua ipsius obiectum est, non solum quoad executionem pendet a materia, & forma, verumetiam quoad intentionem. Ita materia & forma, sunt partiale ipsius intentionis obiectum, materiale tamen. Et non intrant in intentione totius compositi, vt media extrinseca quibus finis intentus, scilicet, ipsum totum habendus est, & comparandus, vt medicamenta intrant sanitatis intentionem, sed tanquam id ex quo ipsa finis intenti forma, & ratio per se, & essentialiter pendet vt a prepria materia. Ad eundem ergo modum contendit ista sententia, quod ordo naturæ & gratiæ intrat decretum prædestinationis Christi, Quoniam Christus, quatenus obiectum formale talis decreti, intrinsecam habet & necessariam dependentiā tanquam a mate-

materia ab vtroque isto ordine, eo quod Christus non absolute fuit prædastinatus, sed in eleuationem & exaltationem naturæ humanæ, vt quibusdam placet, vel vt alij censent, in reparationem eiusdem naturæ per peccatũ infectæ, Vnde per se loquendo decretũ prędesti nationis Christi respiciebat vtrumque & gratiæ & naturæ ordinem vt reparabilem, Imo vt reparandum per ipsum Christum. Et ita Christus fuit prædestinatus secundum accommodationem ad hanc materiam, scilicet, naturam reparandam aut exaltandam; & ad hunc effectum, scilicet, reparationem aut exaltationem naturæ: imo & vtriusque ordinis, puta, naturæ & gratiæ. Supponit hæc sententia, quod vel exaltatio, vel reparatio naturæ rationalis, imo & totius naturalis ordinis fuit finis immediate & proxime intentus per incarnationem Christi. Ita quod Christus prædestinatus fuit ad hunc finem, vt ad immediatum & proximum: Nam finis præcipuus & principaliter intentus, fuit ipsa Dei gloria, ad quam & Christi incarnatio, & reparatio, atque etiam exaltatio totius naturæ vt ad supremum & vltimum finem ordinantur. Quibusdam autoribus huius sententiæ non libet naturæ exaltationem seu reparationem appellare finem incarnationis Christi, eo quod finis excellentiam debet habere supra media quæ ad ipsum ordinantur, quæ in præsentia nõ reperitur, sed potius è contra Christi incarnatio multis partibus excedit totam ordinis naturæ & gratiæ exaltationem & reparationem. Vnde reparationem & exaltationem naturæ vocant. effectum per se intentum in Christi prædestinatione, & qui ordine executionis per se pertinuit ad Christi incarnationem, vel vt formalius loquar ad Christum incarnatum. Et quod ad presens attinet, parum retulerit hoc, vel, illo modo dicere. Nam siue finis sit, siue effectus per se intentus, infert id quod intendimus, nimirum, quod ipse naturæ ordo vt reparandus, materia est circa quam incarnatio christi, prout adeo intenta, suam explicuit virtutem. Hæc posterior secundæ sententiæ intelligentia mihi gratior est & plausibilior quam explicatio præced ens. Iuxta quam dicendum existimo, in eo sensu intelligendum esse, quod decretum prædestinationis christi ex parte rei prædestinatæ dependentiam habuit in genere causæ materialis ab ordine naturæ, & gratiæ, quod non potuit constare decretũ istud nisi pręsupposita in aliquo priori signo præsciẽtia vtriusq. prędicti ordinis. Quæ dependentia non pertinet ad rationẽ mediorum ex quibus assecutio finis dependet. Quoniam finis dependentia à medijs non postulat præscientiam & præuisionem mediorum, nam totum mediorum esse ex finis volitione pendet, & nulla genus finis volitio pendet ex medijs, neque ex ipsorum præscientia,

quamuis

quamuis pendeat in executione, Vnde prædicta dependentia prædestinationis Christi a præscientia ordinis naturæ aut gratiæ, ad rationem spectat cuius piam causalitatis, quam nos dicimus esse materialem. Et concedimus; quod cum causæ sint sibi inuicem causæ, nihil inconuenit quod cum vterque ordo naturæ & gratiæ per se pendeat in genere causæ finalis a Christo & ab eius prædestinatione: quod contra Christi incarnatio ipsaque prædestinatio christi ex parte termini (Nam ex parte actus à nullo pendere potest) pendeat ab vtroque ordine naturæ & gratiæ, ab eiusque præscientia in genere causæ materialis. Ita quod illa duo rationis signa, ad quorum alterum pertinet præscientia ordinis naturæ & gratię, & ad alterum ipsa Christi prædestinatio, modo nostro cōcipiendi, & loquendi integrāt vnum signum rationis totale, & completum, in quo fuit celebrata tota Christi prędestinatio, Quemadmodum instans introductionis formæ substantialis in materia, imbibit in se ipso duo instantia naturę, in quorum altero dispositio in genere causę materialis præcedit formam, & in altero ipsa forma in genere causæ formalis dispositionem antecedit. Quoniam vero hoc posterius naturæ istans formalior est & principalior, Idcirco ei absolute loquendo tribuimus totā substantialem generationem, & aliud naturæ istans quod ad dispositionem pertinet, consideramus vt extrinsecum ipsi generationi, & quasi ei præsuppositum, quamuis reuera vtrumque illud naturæ instans intrinsece claudatur in ipsa substantiali generatione. Ita proportionabiliter in Christi prædestinatione dicimus, quod licet tota ipsa substantialis Christi prædestinatio duo illa iam exposita rationis signa complectatur, quia tamen illud signum, quod pertinet ad Christum & ad eius incarnationem formalius & principalius attinet ad ipsam Christi prædestinationem, idcirco quamuis aliud rationis signum pertinens ad pręscientiā ordinis naturæ & gratiæ per se quoque spectet ad eandem prædestinationem, consideratur taman quasi extrinsecum & materialiter præsuppositum ad ipsam prædestinationem Christi. Et loquimur de illo, atque si esset aliud rationis istans ab instanti prædestinationis distinctum. Hoc loco sermonem facimus de Christi prædestinatione, non ut potuit a Deo fieri, poterat enim Deus Christum prædestinare nullo ad ordinem naturæ & gratiæ habito respectu, sed loquimur de ipsa vt contigit de facto secundum consilium liberę voluntatis Dei.

Quod autem ea quæ diximus rationi consentiant, sic ostendo. Impossibile est quod quis intendat subiectum aliquod exornare & perficere, altiorique forma & dignitate illustrare non pręuisa ipsius subiecti existentia, vel saltim non præscita vt infallibiliter futura, ergo impossibile fuit quod Deus prædestinasset Christum ad reparandum

vel

vel eleuandum naturę & gratiæ ordinem, nisi vtriusque ordinis præscientia supposita. Confirmatur, Nulla potest ratione comprehendi, quod quis velit alicui bonum, præsertim bonum quod non est primum, sed superadditum substantiali bono eius cui confertur, nisi prę supposita præscientia & pręuisione illius subiecti cui tale bonum est conferendum, sed bonum quod Christus contulit rationali creaturę imo toti vniuerso, non fuit primum bonum, id est, ipsum ęsse substantiale creaturę rationalis, sed fuit bonum supradditum, & quasi supererrogationis bonum. Ergo necessum fuit quod Christi prędustinatio, per quam Deus illud bonum contulit rationali naturę, totique vniuerso, supponeret pręscientiam ipsius naturę rationalis. Quidam grauis modernus autor in questione quadam quodlibetica neque istam rationem probauit, & absque vlla vel apparenti ratione hanc totam improbauit sententiam, asserens quod finalis causa a subiecto & materia potest in executione pendere, & reuera pendet, quia causę sunt sibi inuicem causæ. At in intentione nullo modo pendere potest, sed simpliciter finis est intentione prior sicut est prior electione mediorum. Vnde colligit Doctus ille auctor gloriam christi, atque etiam prędestinatorum intentam fuisse & volitam absque vlla præscientia subiecti supposita, & similiter docet in nullo genere causę præscientiam ordinis naturæ & gratiæ christi prædestinationem antecessisse, sed quod tota eius antecessio ex parte executionis se habet.

Verum hæc doctrina (nisi me quicquam fallit) nulla verisimili ratione fulcitur, falsum est enim illud cui innititur fundamētum, puta, finalis causæ intentionem tam esse absolutam & indepedentem à subiecto & materia, quam est in depedens à medijs ad finis assecutionem ordinatis, cuius oppositum est sine dubio verissimum, Et colligo eius veritatem ex illa finis distinctione ab Aristo. lib. 2. de animá tex. 37. facta, inquit, enim ꝙ iuxta antiquam textus translationem, duplex est id cuius causa cætera fiunt, vnum est, Quod, & alterum, Quo: Argyropilus & quidam alij, aliter vertunt, sed idem est sensus, ille, videlicet, quem intendunt S. Thom. super illum locum Aristo. & Themist. in suo paraphrasi, geminum, inquiunt, esse finem, Alter est illud bonum quod directe intendit operans, & propter quod operatur, vt sanitas finis est in quem directe tendit medici intentio, & istum finem vocat Aristotelis finem, Quod. Alter vero est subiectum illud cui intenditur tale bonum, vt finis medici non solum est sanitas, sed etiam homo cui conferenda est ipsa sanitas. Et hunc finem Aristotel. appellauit finem, Quo, quem alij appellant finem Cui, ex qua doctrina sic argumentor. In intentione finis non solum explicatur finis Propter quod, sed etiam finis, Quo: itaque ex vtroque fine integratur totale intentionis obiectum. Ergo in intentione qua Deus voluit

Christi incarnationem ,ad extollendum aut reperandum vtrumque ordinē & naturę & gratiæ, nō solum ipsa Christi incarnatio rationem habuit obiecti, Verum & vterque ipse naturę & gratiæ ordo Includebatur in intentione illa in ratione finis, Quo, veluti partiale eiusdem diuinæ intentionis obiectum. Imo in genere causæ materialis prius ad ipsam Dei intentionem pertinuit, quam christi incarnatio. Vbi verum esse censeo, quod Francisc. a Carthagena lib. citat. discursu 4. non indocte insinuauit, quod aliter finis comparatur ad media per quæ acquirendus est, & aliter comparatur ad subiectum ipsius finis. Nam relatus ad media omnimodam habet prioritatem in ordine intentionis, eo quod media respectu finis, prout est in intentione, solam rationem effectus sortiuntur, & nullatenus rationem causæ. At finis ad subiectum comparatus & si ordine intentionis prior sit in suo genere, scilicet, causę finalis, non tamen omnimodam prioritatem habet, quin potius est posterior in ordine materialis causæ. Est enim subiectum formaliter in ratione subiecti consideratum, materialis causa à qua pendet finis, non solum, vt assequendus, sed etiam vt intendendus ab operante, quia finis non intenditur, nisi per ordinem ad subiectum. Vnde per se pendet à subiecti præscientia. imo & ab aliquo eius amore. Nam quod quis intendat, alicui bonum aliquod super erogationis exhibere, pręsupponit aliqualem dilectionē eius, cui tale bonum intenditur. Et ita ad nostrum propositum Christus Ioan. 3. dicebat, sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Prius dilexit mundum, quam intenderet illi & vellet tantū hoc bonum incarnationis Christi. Et quidem subiectum, cui intenditur finis, non solam causæ materialis rationem induit, verum & quodammodo causæ finalis. Quia non solum consideratur in ratione subiecti, in quo ipse finis, suscipitur, sed etiam consideratur per modum termini in cuius perfectionem ipse finis, Quod, ordinatur. Si quidem sanitas, quam medicus intendit, per se refertur, & destinatur ad perfectionem hominis sanandi. Vnde homo ipse finis est eiusdem sanitatis. Itaque homo absolute consideratus subiectum est sanitatis, sed ipsemet homo vt reparandus & sanandus rationem habet finis, respectu sanitatis eiusdem. Et ob id intentio sanitatis non solum præsupponit præscientiam hominis infirmi tanquam subiecti in quo est suscipienda sanitas, sed etiam amorem ipsiusmet hominis vt sanandi, reparandi, & perficiendi, qua ratione est ipsius sanitatis & medicationis finis. Ita ergo in pręsentia censuerim, quod mundus reparandus secundum ordinem naturæ & gratiæ: atque itidem eleuandus & extollendus per incarnationis beneficium, non solum in diuina præsciantia fuit præsuppositus vt subiectum & materia circa quā, sed etiam in diuino amore, ut reparandus & perficiendus per christi

incar-

incarnationem, vt ipsius incarnationis finis. Non quidem finis est principalis, nam hic fuit ipsa Dei gloria, ipsaque diuinę bonitatis manifestatio, sed finis immediatus & proximus, qui tandem rationem habet medij, non solum respectu gloriæ Dei manifestationisque bonitatis diuinæ, sed etiam respectu ipsius Christi incarnati, & eius gloriæ. Vt enim libere dicam quod sentio, Christus & rationem medij, & rationem finis habuit respectu redemptionis, & salutis nostræ. Consideratus quidem sub statu humilitatis, & seruitutis, quatenus, videlicet, fuit in corpore mortali, seruili indutus forma, rationem habuit medij: quatenus vero Deus exaltauit illum gloriosumque reddidit, dans illi nomen quod est super omne nomen, finis fuit totius nostræ reparationis, exaltationis, & salutis. Quod volens insinuare Concili. Tridentin. sess. 6. cap. 7. non dixit absolute (& si posset) quod Christus est nostræ iustificationis finis, sed gloria Christi, id est, Christus glorificatus, & exaltatus, & prout illi donatum est nomen, quod est super omne nomen. Itaque Christus mortalis. Seruilique vestitus habitu, (& vt Zachariæ verbis vtar.) propter nostrorum scelerum imputationem sordido, ministrauit nobis. Non enim, vt sic ministrari venerat, sed ministrare vt ipse Matth. 20. dicebat. At postquam Matth. vltimo. data fuit ei omnis potestas in cœlo, & in terra, iam non ministrat, sed ministratur ei, id est, omnis nostra salus, nostra iustitia, nostraque glorificatio, quæ ex ipso Christi ministerio nobis ab eo exhibito, dum mortalem agebat vitam, originantur & dimanant, ipsam Christi iam exaltati gloriam tamquam in finem redeunt, æquitate namque plenum est, vt inde reuertantur, vnde exierunt flumina.

Sed obseruandum est omnino, quod ipsamet humilitatis obsequia, quæ Christus nobis inter nos viuens præstitit, quæ materialiter considerata, & secundum eam formam, in qua fuerunt exhibita rationem sortiebantur mediorum, iam nunc eademmet, post Christi exaltationem, & glorificationem, talem adepta sunt excellentiam, & dignitatem, vt rationem quoque finis habeant, respectu nostræ redmptionis, & salutis, Itaque ipsa Christi passio quæ tam in se fuit infirmitatis, & humilitatis plena, nunc mira illustratione, illustrissimoque splendescit honore: summaque à nobis veneratione colitur. Testes sunt ipsæ vulnerum Christi cicatrices, quæ non aliter in glorioso eius corpore, atque pulcherrimæ stellæ in cęlesti corpore emicant, testisque erit crux ipsa cum præclarissimi tenens vexilij locum in die aduentus domini, ipsum contremiscere faciet infernum, & Christi militibus gaudiũ afferet inenarrabile. Quo fit vt incarnatio Christi, & si secundum quid, id est, ratione

humilitatis, & infirmitatis Christi, quam in eo apparuit dum inter homines vixit, interque ipsos & ab ipsis est passus & interfectus, rationem habuerit medij, ad nostram redemptionem & salutem comparata, absolute tamen & simpliciter loquendo finis est & non medium. Nam Christus in statu sibi connaturali & constitutus, nimirum, in statu exaltationis & gloriæ, finis est nostræ iustificationis, nostræ gratiæ, totiusque nostræ salutis. Cumque iste status sit simpliciter proprius Christi status, ille vero infirmitatis, & passibilitatis (qui via potius appellari debet) secundum quid tantum ad eum pertinuerit, ex diuina scilicet, dispensatione, vt nostræ redemptionis ministerio aptus esset, & idoneus, quod ipse Christus psalm. 39. illis verbis Paulo ad Hebræos 10. referente, insinuauit, sacrificium & oblationem noluisti, corpus aptasti mihi aptasti, id est, fecisti aptum morti, & Crucis sacrificio. Idcirco simpliciter concedendum est, quod incarnatio Christi finis est, & fuit salutis nostræ, atque ipsius nostræ redemptionis, & quod secundum quid dumtaxat rationem habuit medij respectu redemptionis eiusdem. Ex quo rationabili, imo & euidenti consecutione infertur, quod nostra redemptio simpliciter, & absolute est medium ad Christum incarnatum, & ad eius gloriam, sed fuit nihilominus finis secundum quid, quem appellamus immediatum, & proximum. Et hac ratione qua finis fuit, eius amor & intentio præsupposita fuit ad Christi prædestinationem, ad ipsumque incarnationis Christi decretum: sed quamuis hæc prioritas, & præsuppositio non nihil induat causæ finalis respectu prædestinationis Christi, & decreti incarnationis eius, simpliciter tamen rationem habet effectus consequentis ipsam Christi prædestinationem, & incarnationem, atque itidem rationem medij vt ex dictis constat. Quocirca, vt hæc tandem resolutorie dicamus: Id assero, quod ordo naturæ absolute habuit rationem materiæ, & subiecti illius effectus, qui fuit proprius effectus incarnationis Christi, seu Christi incarnati, nimirum reparationis, & exaltionis humanæ naturæ, & sub hac materiali ratione eius præscientia necessario debuit præsupponi ad Christi prædestinationem; Nisi placuerit magis dicere, ordinis naturalis præscientiam inclusam potius fuisse in ipsa Christi prædestinatione, iuxta modum superius expositum, quam præsuppositam. Cæterum ipsa naturalis ordinis reparatio, siue exaltatio rationem simpliciter habuit effectus incarnationis Christi, ipsiusque Christi incarnati; habuit autem secundum quid rationem finis, & sub hac diminuta finis ratione, eius præscientia præsupposita fuit ad illud primum Christi prædestinationis decretum, Imo & fuit præsupposita ipsa diuinæ voluntatis dilectio, qua totam humanam naturam, vt reparandam, &

glo-

glorificandam prædilexit, in quo sensu procedunt verba illa ex Ioan. citata, sic Deus dilexit mundum.

Sed obseruandum est omnino, nos idcirco non absolute dixisse, quod subiectum non habet rationem medij, sed addimus illa verba, formaliter & in ratione subiecti cõsideratum. Quoniam perspectum habemus, posse contingere, quod illud ipsum, quod est subiectum alicuius finis, potest respectu eiusdem finis medij rationem induere & quod sub hac posteriori ratione non antecedit eius præscientia finis intentionem, sed sequitur potius. Et ita in præsentia contigit, nam totus ordo naturæ, & gratiæ quæ in ratione subiecti præsuppositus fuit in diuina præscientia ad Christi prędestinationem, habet quoque simpliciter rationem medij respectu prędestinationis eiusdem. Non enim sola exaltatio aut reparatio prędicti ordinis in Christum, & in eius gloriam fuit, vt in finem destinata, Sed ipsa quoque vtriusque ordinis substantia, ipsumq; totum eius esse in christi gloriã, vt in finẽ à Deo fuit ordinatus, & proportionabiliter ad ipsam Christi gloriam ab ęterno dispositus. Et idcirco merito Paul. 2. ad Cor. 3. loco iã citato dicebat, oĩa vestra sunt, vos autem Christi. Omnia, idest, totus naturę ordo propter vos ò electi, & prędestinati Deus fundauit, & disposuit, vestram autem prędestinationẽ, & gloriam, totumq; ipsum gratię ordinem, in quo vos o prędestinati principem tenetis locum, ad Christum eiusque gloriam retulit Deus, & ordinauit tanquam in finem, & pręclarissimum omnium vestrum caput, vnde tandem omnia Christi sunt, ad ipsum ad eiusque gloriam, vt in excellentem finem destinata. Quare autem Paul. non vtrumque ordinem & naturę, & gratię Christo immediate subiecerit, sed prędestinatos dumtaxat, & ipsis mediantibus naturę ordinem, inferius explicabimus.

Hęc dicta suffecerint pro hac posteriori secundę opinionis explicatione, quę accommodari potest ad vtramque illam extremam sententiam, quarum altera docet Christum nisi extaret originalis culpa non in mundum venturum. Altera vero contrarium docet omnino. Nam siue supponamus Christum venisse ad reparandam naturam humanam per peccatum infectam, & laceratam, vt prima harum opinionum intendit, siue cum multis secundę opinionis autoribus dicamus; Christum non prędestinatum fuisse, per se primo ad huiusmodi reparationem faciendam, sed in magnificam, & gloriosam eiusdem naturę exaltationem; precedere potest hęc secundę opinionis intelligentia. Quę præclara eruditione saluat Christum prędestinatum fuisse, vt finem excellentissimum vtriusque ordinis, & naturę & glorię, & quod fuit simpliciter primus prędestinatus,

& causa prędestinationis nostrę. Imo quod fuit simpliciter finalis causa omnium rerum, quantum ad primam earum entitatem, & existentiam. Quamuis secundum quid, id est, in genere causæ materialis, vtriusque ordinis & naturæ, & gratiæ existentia supposita fuerit in diuina præscientia ad Christi prædestinationem. Et quoniam secunda sententia sic exposita deseruire potest ad duas extremas illas opiones nunc nunc insinuatas, idcirco hoc loco proposui hanc sententiam, illamque tam late exposui, priusquam examinarem duas illas opiniones extremas, de quibus, de earumque intelligentia deinceps agemus.

3a. Sent.a Est igitur tertia sententia, quæ iam propius accedit ad famosam illam Scot. opinionem, quæ docet Christum etiam non exstante peccato venturum esse in mundum ex vi prædestinationis suę, Asserit hæc tertia sententia Christum de facto principaliter venisse in mundum propter ipsam humani generis redemptionem, sed quod veniret nihilominus, etiam si non extaret originale peccatum, quoniam etsi remedium humanæ naturæ causa fuerit Christi aduentus, & vt dicebam principalis, non tamen ipsa sola fuit causa aduentus Christi, ac proinde, neque causa adęquata. Nam manifestatio diuinæ bonitatis, diuinæque omnipotentiæ & sapientię, ipsaque etiam exaltatio humanæ naturæ, imo & totius vniuersi eleuatio, atque itidem perfectio, & consumatio ordinis gratiæ sufficientes erant causæ ipsius Christi incarnationis, & aduentus. Hanc sententiam docet Albertus Magnus in 3. dist. 2. art. 9. & solent moderni Theologi illam adscribere Alexand. Alens. 3. par. q. 7. membr. 13. Sed Alexand. si attente legatur hanc sententiam minime docuit, quia licet diuersas enumerauerit incarnationis causas, omnes tamen reducit ad remedium peccati, ad humanique generis redemptionem. Quam proinde causam censuit adequatam fore, aut ita præcipuam vt illa de medio sublata, nulla sufficeret alia; atque adeo a sententia, quam inferius ex Sanct. Thom. referemus, non videtur recedere. Sed quicquid sit de autoribus huius sententiæ, ad eius intelligentiam breuiter est ad notandum. Primo, duplicem esse posse causam, quæ liberum operantem ad aliquid efficiendum inducat. Altera est motiua, & altera impulsiua. causa motiua ea dicitur, à qua ita pendet operatio, vt illa sublata agens non operaretur. Impulsiua vero causa illa est, quæ mouet quidem operantem, vt citius aut promptius maioriue conatu effectum producat, nō tamen ita necessaria est, quod illa sublata cesset agentis operatio, atque adeo tollatur effectus, sed cessaret dumtaxat illa effectus, & operationis cōditio, quæ ex tali causa ortū habuisset, respectu cuius causa motiua dici

pote-

poterat. V.c. quod citius fieret promptius, aut cum aliqua circunstantia particulari &c. Posset asserri exéplum in medico cui instat necessitas tractãdi aliquod negocium in aliquo opido, qui cum iam sic paratus illuc ire, casu nouit amicum ibi infirmari, & tunc libentius adit opidum illud, vt infirmo exhibeat medendi officium, quod vt melius exequatur defert secum medicamenta quæ iudicat necessaria. In hoc casu visitatio infirmi non fuit medico motiua causa assumendi iter in illud opidum, quia paratus erat illuc adire propter instans negotiũ, sed fuit impulsiua, & potest appellari motiua secundum quid, respectu, scilicet, illius effectus, quod est medicaméta parare & secum deferre.

Secundo est aduertendum, quod causa motiua duplex esse potest, Altera adæquata, & quasi totalis, Altera vero indæquata & partialis. Volo dicere quod si contingat assignare causã, quę ita moueat agentẽ ad operandum, vt illa sola sit sufficiens, & illa sublata nulla sufficiat, talis causa potest dici adæquata & totalis. Nam licet alię concurrant propter quas agens operetur, omnes tamen censentur quasi extrinsecæ & impulsiuæ causę. Si vero contingat quod aliqua causa ita sufficiens est ad mouendum ipsum agens ad operandum, quod tamen illa sublata remanere possit alia causa, quę sit sufficiens vt moueat illudmet agens ad operandum, talis causa motiua potest appellari, eo quod sufficiens est se sola ad mouendum agens, vt operetur effectum, non tamen adæquata potest vocari, cum non sit necessaria ad effectum inducendum, quia illa sublata alia causa potest remanere sufficiens.

Hoc quibusdã theologis non apparet possibile, putant enim quod si altera causa sufficit, omnes aliæ impulsiuę, dumtaxat censeri debẽt, & quod non concurrunt ad effectum simpliciter, sed ad aliquem modum eius dumtaxat, sicut de causa impulsiua dicebamus. Sed ego huius rei impossibilitatem non video. Nam vt in posito sistamus exemplo. Quis vetat, quod medicus propter causam illam vtramque iret illud opidum, ita quod vtraque vt sufficientem assumeret, sic ádeo vt sola causa visitandi infirmum, etiam si alia non extaret sufficiens ei esset causa motiua ad tale iter agendum, & similiter q̃ negotiũ instaret illi taliter quod quamuis de infirmo nihil sciret, iter nihilominus medicus ille arriperet ad suũ tractandum negotium, & per accidens duę illę causę, quæ seorsum sufficerent, concurrũt simul, & vtraque vt sufficiens & quasi totalis. In effectibus naturalibus forsan hoc esset impossibile, aut saltem nõ esset factibile sine magno miraculo. Nam quod vnus effectus a duabus per se pendeat totalibus causis non subordinatis, apparet impossibile. Cæterum in effectibus liberis, hæc impossibilitas non est. Quia causa libera sic potest ad duo motiua attendere,

dere in aliqua operatione, vt sit parata operari propter alterum eorum, altero deficiente. Verũ est quod in tali casu lato quodã vocabulo quælibet earum ad alteram comparata posset appellari causa coadiuuans & impulsiua. Quia cum quælibet seorsum sufficiat determinare agens ad operandum, Altera concurrere videtur quasi coadiuuando & impellendo duntaxat. Vtraque autem simul rationẽ habet causę totalis, & adæquatæ. Quando igitur duæ causæ aut plures in hunc modum concurrunt, nihil inconuenit quod cum quælibet earum sit sufficiens, vna sit principalior alijs, & nihilominus illa cessante non cesset operatio agentis, ac proinde neque effectus. Nam alia causa, quæ minus principalis est, sufficiet ad mouendum ipsum agens, vt eundem effectum operetur, quem operaretur si omnes huiusmodi causæ simul adessent. In illo exemplo medici constare hoc poterit. Nam quis prohibet, quod instans gerendum negotium sit causa principalior, & quæ illum magis moueret, etsi infirmi visitatio esset ei sufficiens motiuũ arripiendi iter. His ergo suppositis, autores huius tertiæ sentẽtiæ existimant remedium originalis culpæ fuisse causam motiuam, vt Deus mitteret filium suum in mundum, non quidẽ adæquatam & totalem, sed partialem & inadæquatam, verum sufficientem, seorsum consideratã, & propter quam solam veniret, si sola occurreret: & hoc considerata actuali diuinæ voluntatis intentione, quæ parata erat propter eam solam operari eundem effectum. Vti solent dicere concionatores, & nescio an insinuauerit S. Chrisost. exponens illa pauli verba. dilexit me & tradidit seipsum pro me. Quod ita deus misit filium suum in remedium commune totius humani generis, quod paratus erat mittere, etiam cum si vnus dumtaxat homo tali tãtoque egeret remedio. Et dicunt præterea huius tertiæ opinionis autores quod assumpsit deus causam istam, vt magis principalem & præcipuam inter omnes causas propter quas deus misit filium suũ (vna tamen excepta, nimirũ. Manifestatione suæ bonitatis & glorię.) Quæ tamen si cessasset non ob id cessaret effectus, puta incarnatio verbi, quia remãerent aliç causç, quæ essent simpliciter sufficientes, vt verbum fieret caro, etsi congruentius fuerit, quod propter eas omnes simul verbum naturam humanam assumeret. Præcipuum pro hac sententia argumentum est primum quod pro quarta sententia informabimus. Nam ex illo videtur constare, quod deus simul aliam causam vt sufficientem etiam consideraret, & non solum peccati remediũ. Quod vero remediũ peccati sit principalior causa, probatur ex scriptura sacra quæ aperta pro hac veritate apparet. Cuius testimonia referemus pro sententia S. Tho.

4.ª sentẽtia

Sed adest iam quarta sententia, quæ non solum docet, quod etiam non extante originali peccato filius Dei veniret in mundum, verum

etiam

etiam addit, quod remedium peccati originalis nō fuit de facto principalis causa incarnationis Christi, sed impulsiua duntaxat iuxta modum paulo superius in 1. notabili expositum. Et in hoc secundo hæc quarta sententia differt à præcedenti. Et differt preterea in hoc, quod tertia sententia non admittit Christum in aliquo signo rationis fuisse prædestinatum, quod non presupponeret originale peccatum in alio priori signo rationis præuisum, quia reuera præsciencia originalis peccati, & si non concurrit tanquam necessaria ad chisti prædestinationem, quia redemptio humani generis non fuit causa adequata, neque necessaria, vt Deus Christum prædestinaret, concurrit tamen de facto, vt causa motiua coadiuuans iuxta superius dicta in notabili 2. At quarta opinio fatetur quidem, quod redemptio humani generis impulsiua fuit causa incarnationis christi, eo quod aliquam conditionem habuit christi incarnatio, quam non haberet ista causa se mota. Non enim christus veniret in carne mortali nisi propter peccati remedium. Cæterum remedium peccati nullatenus fuit causa concurrens ad ipsam Christi predestinationem secundum eius substantiam, neque presciencia peccati in aliquo priori rationis signo antecessit chisti prædestinationem, sed illam potius præsupposuit. prius enim iuxta hanc quartam sententiam, Deus prædestinauit christum venturum, quam videret ipsum Adæ peccatum. Et in hoc conueniunt cum Scoto omnes fere huius sententiæ autores, quamuis in multis aliis dissentiant, neque in vno & concursensu Scoticam opinionem interpretentur. Sed antequam diuersa huius sententiæ interpretamenta afferamus, operæ precium esse duxi, præcipua argumenta hoc loco insinuare, quę istam Scoti sententiam probabilem efficere videntur.

1. Sit ergo primum argumentum ex sacris literis desumptum, quo probatur causam præcipuam prædestinationis christi & incarnationis eius ipsam humanæ naturæ exaltationem fuisse, ac proinde non eius a peccato reparationem & redemptionem. Paulus 1. ad Corinth. 2. ita inquit, loquimur sapientiam, quæ in mysterio abscondita est, quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram. Loquebaturque ibi Paul. de christo incarnato, quē appellat Dei sapientiā, quam dicit prædestinatam fuisse in gloriam nostram, id est, vt nostram extolleret, dignificaret, & glorificaret naturam. Et nullum verbum de peccati remedio, de nostraque remdemptione fecit, ergo manifestum inde argumentum desumimus, Christi prædestinationem prius in ipsa Dei mente celebratam fuisse, quam fuerit præuisum originale peccatum: atque adeo quod non in remedium peccati christus fuit prædestinatus, sed ad sanctificandam, & exaltandam humanam naturam. Confirmatur ex illo quod Christus dixit Ioan. 10.

Ego

Ego veni vt vitam habeant, & vt abundantius habeant. Ecce quemadmodum causa ob quam christus in mundum venit, non fuit peccati remedium, sed ipsa animæ nostræ viuificatio. Hoc argumentum sic confirmatum accommodari poterit ad probandum tertiam præcedentem sentiam, videtur enim probabiliter suadere quod redemptio humani generis non fuit adæquata & totalis causa aduentus Christi, sed causa veluti coadiuuans & partialis. Nam in his sacræ pagaginę testimonijs videtur designari alia causa tanquam sufficiens, vt Deus propter ipsam Christum in mundum mitteret, quæ causa fuit ipsa humanę naturæ exaltatio & glorificatio.

Secundum argumentum desumptum etiam scripturis sacris, probat Christum fuisse prędestinatum ante peccati præscientiam. Et in hunc modum formo argumentum. Christus ex primaria suæ prædestinationis ratione, prædestinatus fuit venturus in carne impassibili, immortali, & gloriosa. Hæc autē prędestinatio neque præsupponebat originalis peccati præscientiam, neque eius attendebat remediū: nam vt Christus remedium afferet peccati, humanumq. genus ab originali culpa redimeret, oportebat vt mortalis esset & passibilis, atque itidem viator: alias enim neque satisfacere, neque mereri posset. Ergo &c. Maior probatur ex illo Ioan. 17. vbi Christus patrem orans in hunc modum dicebat. Clarifica me Pater apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret. Petebat autem ibi christus, eā corporis sui claritatem, quam post resurrectionem obtinuit simul cū ipsa nominis sui exaltatione. Et postulabat a Patre vt eam tandem post mortem claritatem acciperet, in qua ex vi suæ prædestinationis erat venturus. Nam quid aliud designare possunt illa verba. Claritate quam habui priuquā mundus fieret, nisi claritatē quam ante mūdi cōstructionē, id est, in primo decreto diuinę mētis habuerat. Ita quod priusquam quicquā Deus de mundi creatione tractaret, prædestinauit Christum in carne impassibili, immortali, & gloriosa venturum, quam proinde Christus dicebat se habuisse priusquam mundus fieret: quia habuit illam in dei prædestinatione.

Cofirmatur ex illo quod Christus Ioann. [illegible]. dicebat Iudeis. Pater vester Abraham exultauit vt videret diem meum, vidit & grauisus est. Cuius sententia is videtur esse sensus, quod Abrahamo primo reuelatum est decretum illud antiquum, quo decreuit Deus filium suum in mundum mittere in carne immortali, gloriosa, & impassibili. Et tunc exultauit Abrahamus nimio gaudio repletus, tale enim exuberans gaudium denotat verbum Exultauit, desiderans videre ipsum Dei filium iam existentem in mundo. Deinde facta specialiori reuetione qua vidit Christum in carne mortali & passibili natum, crucisque addictum patibulo, vt ibi humanę redemptionis prætium exolueret

neret, iam non exultauit, sed gauisus est, id est, non tantopere lætatus fuit, sed moderatiori gaudio, & temperatiori lætitia fuit affectus. Quia & si humani generis redemptio per Christi mortem facienda, grandis erat lętitiæ causa, at Christi passibilitas, mortalitas, & ipsa denique Crucis passio, ipsum temperabāt gaudium, neque permittebant nimiam illam animi exultantis letitiam, quam prima reuelatio in ipso Abrahamo causauerat.

Tertio arguitur ex diuersis Patrum testimonijs, quæ huic sententiæ attestari videntur. Cyrill. li. 5. Thesaur. c. 8. inquit. quod sicut sapiens Architectus profunda iacit fundamenta propter suspitionem ruinæ; Ita Deus prædestinauit Christum propter suspitionem peccati futuri Adæ. Id ipsum dicit Bernard. in sermone primo Aduentus & serm. 17. super cantica. S. August. lib. de spiritu & anima c. 9. & in manuali cap. 26. docet verbum fuisse incarnatum, vt homo tam in anima, quam in corpore beatificaretur, & vbique inueniret Pasqua. Hęc autem Augustini ratio eamdem vim habet sine peccato in natura humana, atque ipso exstante. Eamdem sententiam docere videntur Sanct. Anselmus. ad Hebr. 2. & expresse Rupert. Abba. locis citatis.

Quartum argumentum. Prius Deus absoluta voluntate voluit gloriam animæ Christi, quam gloriam hominum, & Angelòrum, & quā reparationem humani generis, sed absoluta Dei voluntas semper impletur, absque dependentia ab aliquo alio. Ergo quamuis nō extaret peccatum originis in natura humana, imo, quamuis nullus Angelorum aut hominum beatificandus esset, verbum nihilominus humanā assumeret naturam. Maior probatur. Gloria animę Christi est maius bonum quam gloria oīum hominum, & Angelorum, magisq; proinde Deo propinqua: Ergo primum debuit esse volita Deo absoluta voluntate, & ab omni alio independenter, eo vel maxime, quod ipsa est totius humanæ, & Angelicæ gloriæ finis.

Quintum argumentum. Si prædestinatio Christi præsupposuit præscientiam originalis peccati, & Christus prædestinatus fuit dependenter ab ipso originis peccato, sequitur quod fuit per accidens & occasionaliter prædestinatus, & non per se, & ex primaria Dei intentione. Consequens non apparet rationi consentaneum. Ergo &c. Sequella videtur manifesta, quia peccatum per accidens se habuit in natura humana, & nullatenus pertinet ad intentionem Dei, eius autem permissio pertinet quidem ad Dei intentionem, non vero per se primo, sed secundario & quasi indirecte, primaria enim Dei summi boni intentio, ad promotionem boni, & non ad permissionem mali, & peccati pertinet. Minor vero probatur. Rationi dissentaneum est asserere, quod illud quod maximum

bonum est inter vniuersa diuinæ prouidentiæ opera; per accidens & occasionaliter tantum fuerit à Deo dispositum & factum. Et præsertim occasione peccati, quod est malum, valde displicens Deo: Ergo,&c.

Confirmatur primo, argumento satis apparenti. Peccatum originis, non alia ratione potuit a Deo permitti, nisi vt virtus incarnati verbi in eius remedio manifestaretur,& splendesceret. Ergo voluntas Dei peccati originalis permissiua præsupposuit Christi prædestinationem: atque adeo Christi prædestinatio non occasionata fuit ex originali peccato, quin potius ipsa permissio peccati ex Christi prædestinatione ortum habuit. Probatur antecedens. Deus nullum permittit malum nisi vt inde aliquod eliciat bonum, quod docuit expresse August. in Eocheryd. & post ipsum S.Thom.3.par. quæst.1. art.3.ad 3. Ergo tam grande illud malum, totius humanæ naturæ infectiuum, Deus non permisit, nisi vt magnum illud bonum redemptionis, per Christũ factæ, ex eo eliceret. vt vere posset dicere Paul.Ro.4. vbi abundauit delictũ superabundauit gratia. Nec enim in toto diuinæ prouidentię ordine bonum aliquod aliud inuenire possumus, propter quod prudenter & rationabiliter tantum malum esset permittendum.

Confirmatur secundo. Si Christus in remedium originalis peccati prædestinatus fuit, sequitur quod eius prædestinatio præsupposuit præscientiam peccati, vel vt infallibiliter futuri, vel vt iam existentis, seu alijs verbis, vel præsupposuit cognitionem peccati pertinentem ad diuinam scientiam permissionis, quæ tenderet in peccatum vt futurum, vel pertinentem ad scientiam visionis, quæ peccatum vt præsens Deo, & eius æternitati coexistens respiceret. Sed vtrumque horum falsum est omnino, ergo prædestinatio Christi nullatenus præsupposuit peccati præscientiam. Probatur minor. (Maior enim est manifesta ex diuisione scientiæ diuinæ a nobis superius facta.) Et primo, quod non præsupponeret cognitionem peccati ad scientiam visionis spectantem, Probatur, quoniam si ita dicamus, necessum est fateri, quod Christus, nec etiam in genere causæ finalis, prius prædestinatus fuit, quam Deus statueret naturã humanam producere. Nam tunc necesse esset quod prædestinatio Christi præsupponeret cognitionem naturæ humanæ vt existentis & creatæ, quia non potuit præcedere cognitio visiua peccati in existentis humanæ naturæ, quin præcederet etiam visio ipsius naturæ humanæ existentis. At si prædestinatio Christi hanc præsupposuit cognitionem, nequit intelligi, quo pacto in genere causæ finalis præcederet decretum creationis humanæ naturæ. Probatur præterea, quod nec præsupponeret cognitionẽ peccati pertinentem ad scientiam permissionis. Peccatum non est cognoscibile vt infallibiliter futurum: Ergo per illam scientiam quæ respiceret

ceret originis peccatum vt futurum, non potuit Deus cognoscere certo & infallibiliter ipsius peccati euentum, sed cognitione tantũ coniecturali & fallibili. Quæ cognitio & diuino intellectui propter sui imperfectionem repugnat, & ipsi etiam Christi prædestinationi, quæ absoluta debuit esse & efficax, minimeque a coniecturali, & fallibili cognitione pendens. Antecedens probatur. Peccatum quamdiu intelligitur vt futurum, consideratur vt quodam futurum contingens, quod neq; in seipso neq; in aliqua sui causa determinatũ esse habet. Ergo incognoscibile est per determinatam, & infallibilem cognitionem. Res enim quælibet non aliter cognoscibilis est, quam secundum eum modum, quẽ res ipsa habet: aut saltem non potest cognosci sub modo contrario: Ergo Deus per scientiã permissionis non potuit certa & determinata notitia originis peccatum, vt futurum præcognoscere. Tandẽ tertio confirmatur. Nam ex opposita sententia sequitur, quod debeamus gaudere, & lætari quod Adam peccauit, cum ex eius peccato tantũ reportauerimus bonũ: consequens non est admittendũ. Et augeo vim huius argumenti ex eo quod August. lib. de nat. & gra. c.15. inquit. Non dicimus vt esset causa misericordiæ Dei, necessariũ fuisse peccatum. Vtinam non fuisset miseria, neque ipsa fuisset misericordia necessaria: Ergo, &c.

Sexto arguitur. Sequitur ex contraria sententia, quod Christi prædestinatio præsupposuit in mente Dei hominum prædestinationem, consequens non apparet admittendum, quoniã sacræ literæ manifestæ insinuant Christũ fuisse primum prædestinatum, & quod cæteri homines in Christo sunt prædestinati. Elegit nos in ipso inquit, Paul. Ephes.1. ante mundi constitutionẽ. Ergo, &c. Probatur sequella. Prædestinatio hoĩum nullum præsupposuit peccatum, neq; eius in diuina mente præscientiã: vt cõiter solent docere Thomistę 1.p.q.23. & colligunt ex Pau. Ro.9. vbi sub figura Iacob, & Esau, oĩum prædestinatorum, & reproborum causam præponens, inquit, quod antequã quicquam boni, aut mali egissent, prędestinauit Deus Iacob, & Esau reprobauit, Ergo hominũ prædestinationẽ non præcessit intellectu Dei originalis culpæ præscientia. Ergo si prædestinatio christi pręsupposuit præscientiã originalis peccati, nõ potuit nõ esse posterior hominum prædestinatione. Cõfirmatur, primo saltem sequitur ex contrariã sententia, quod detur causa reprobationis hominum ex parte reprobatorum, cõsequens non admittitur a multis grauissimis Theologis propter illud testimonium ante adductum, ex Paul. Rom.9. in quo Paul. omne demeritum ex parte reprobati, excludere videtur ab eius reprobatione. Ergo, &c. Probo sequellam. Certum est reprobationem hominum præsupposuisse in ipsa Dei mente prædestinationem Christi, Ergo si Christi prædestinatio præsupposuit originalis peccati cogni-

tionem, necessum est fateamur, reprobationem hominũ præsupposuisse quoque ipsam eiusdem peccati præscientiam. At peccatum originis sufficiens causa fuit demeritoria ad hominum reprobationem. Ergo reprobatio præsupposuit demeritum ex parte reproborum. Confirmatur secundo. Si Christus prædestinatus fuit in remedium peccati Adæ, sequitur quod prædestinatio Adæ præcesserit Christi prædestinationem: atque adeo quod primus prædestinatus non fuit nouissimus & cœlestis Adam, sed Adam primus & terrestris, quod rationi & scripturæ sacræ dissentire videtur: Ergo, &c. Probatur sequela. Si Christus prædestinatus fuit, vt Adæ remedium afferret, ergo prędestinatio Christi præsupposuit absolutum & efficacem amorẽ Adæ, in voluntate diuina. Hic autem amor ad prædestinationem pertinet: Ergo &c. Confirmatur tertio. Non consonat rationi, ꝙ Deus maius bonum amauerit propter minus bonũ, & quod ex amore minoris originaretur in Dei voluntate maioris boni dilectio. Sed contra se res debuit habere, vt rectus seruaretur ordo. Ergo Christi amor & prędestinatio non habuit ortum ex amore Adę, aut ipsius humanę naturæ, sed contra humana natura, & Adæ, amor ex ipsa Christi absoluta, & efficaci dilectione, quæ comitem habet ipsam prædestinationem. Colligitur hęc ratio ex Ireneo lib. 3. cap. 33.

Septimo arguitur Prędestinatio Christi ortũ habuit ex summa Dei bonitate, Deus enim eo se voluit communicare tam excellenti cõmunicatione, qualis est communicatio hypostaticę vnionis, quia summum bonum est. Nam sicut pertinet ad bonum qua ratione bonum, communicare seipsum (est enim bonum diffusiuum sui dicente S. Dionysio c. 1. de diuinis nominibus) ita ad summum bonũ pertinet, summo modo se cõmunicare. At hæc ratio candẽ omnino vim haberet, originali culpa de medio sublata, atq; nũc habet originis peccato supposito: Ergo rationabile est asserere, ꝙ Christus etiã non extante peccato, in mundum veniret. Confirmatur. Quanquam non extaret redemptionis & remedij peccati causa, aliæ essent rationes & causæ, propter quas conuenienter verbum humanam carnem assumeret. Ergo valde rationabilis est sententia quæ docet, verbum non exstante peccato, humanam carnem assumpturum. Probatur antecedens. Illa causa semota incarnatio diuini verbi valde conduceret ad manifestationem diuinæ bonitatis, vt & homines, & Angeli cognoscerent, quam bonus est Deus, qui tam excellenti modo seipsum communicasset, & non esset cõtentus minore suæ bonitatis communicatione: Et ad extollendam & exaltandam rationalem naturam, imo & totum ipsum vniuersum plurimum quoque conferret. Nam quod diuinum verbum intra rationalis naturæ, & totius vniuersi limites, seipsum secundum naturam assumptam concluderet, summopere totum naturę

ampli-

amplificaret ordinē. Contulisset etiam, quam maxime ad perficiendum & consumandum totum gratiæ ordinem, gratia enim, vt sæpe diximus, nullum habet extra Christum proprium & adæquatum subiectum, neque in nullo subiecto alio qualiscunque & quantæcunque sit excellentiæ, sortiri potest totam sibi debitam plenitudinem. Præterea. Quod ordo gratię terminaretur ad Christum, vt ad supremum sui caput, ad magnam eius perfectionem, præcipuumque suæ dignitatis complementum attineret. Imo videretur accephalus gratię ordo, & tota similiter gratificatorum, & iustorum congregatio acephala esset sine christo capite. Denique non alia commodior via inueniri potuit, vt altissimum Trinitatis mysterium, & profundissima & occultissima diuini consilij sacramenta mundo manifestarentur, quā si diuinū verbum caro fieret, vt vnigenitus qui in sinu est Patris hæc tam sublimia, & abscondita nobis enarraret arcana. Hæc & aliæ causæ, & quidem grauissimæ se nobis offerunt, ob quas valde rationabilis fuisset Christi aduentus, & si nullum in natuta humana extaret peccatum. Ergo sententia quæ id affirmat valde est rationabilis.

Octauo arguitur. Prædestinatio christi antecessit præscientiam peccati Angelorum. Sed præscientia peccati Angelici antecessit in intellectu diuino cognitionem originalis culpæ: Ergo Christi prædestinatio prior fuit pręscientia originalis peccati. Maior pręsupponitur ex probabilitate illius sententiæ quę docet peccatum Angeli fuisse inuidiam Christi, atque odium eius. Minor vero patet. Primum hominis peccatum præsupposuit peccatum Angelicum, quia ex iniqua suasione Demonis ortum habuit ipsum primum Adæ peccatum. Ergo &c.

Huc potest accersiri illud argumentum quod in confirmationem primæ sententiæ fecimus, desumptum ex cognitione, qua Adam priusquam peccaret, Christum venturum cognouit. Non enim rationabile apparet, quod Adamo ante peccatum Christi incarnatio reuelaretur, si Christus nullatenus ad innocentiæ statum pertinebat, sed ad statum duntaxat naturæ per peccatum infectę. Huic argumento annectitur confirmatio desumpta ex gratia quę in statu innocentiæ fuit Adæ collata. Nam illa gratia videtur habuisse ortum ex christo, ex ipsiusque meritis, ac proinde Christus ad statum innocentię attinebat: atque adeo eius prædestinanatio non præsupposuit peccati originalis pręscientiam, nec Christus per se primo fuit prædestinatus in huius peccati remedium.

Hęc sunt argumenta, quæ pręcipuum videntur habere momentum ad confirmandam quartam sententiam sic in communi sumptā, vt fuit a nobis proposita. Sed iam deinceps magis in particulari

procc-

procedamus oportet iu huius sententiæ explicatione. Et hoc loco multis prętermissis, & ad conclusiones inferius ponendas reseruatis, Ad duo capita decreui reducere diuersas huius quartæ Scoticæ sententiæ intelligentias, quod miror non aduertisse viros doctissimos, cum de hac Scoti sententia, de varijsque eius intelligentijs sermonem fecerunt.

Primum ergo caput in hoc consistit, quod incarnatio Christi non fuerit per se primo considerata per ordinem ad naturam humanam, vel reparandam, vel exaltandam, nec Christus per se primo prædestinatus fuerit in benefitium totius humanæ naturæ, vel totius vniuersi. Ex quo capite processit intelligentia illa, qua Lichetus in 3. dist. 7. q. 3. suum explicuit Scotum, quæ in hunc modum habet. Inquit iste autor, quod in primo rationis signo natura humana a verbo assumenda fuit perfecte præsens, vt cognita, diuinæ voluntati, & similiter beatitudo, qua glorificanda erat Christi anima, fuit eidem diuinæ voluntati præsens vt cognita. Illa reduplicatio, vt cognita; idem importat quod secundum esse possibile cognitum, vel quod magis crediderim, importat illud esse fictitium ab Scoto inuentum, quo res omnes in ordine ad diuinum intellectum habuerunt in esse cognito, antequam ad extra producerentur. De qua re nihil aliud in præsentia diffinio, quã quod est merum figmentum. In secundo signo ordinauit & prædestinauit Deus naturam illam ad gloriam absolute, non certum eius determinando gradum. In tertio signo ordinauit ipsam naturam vniri verbo in vnitate suppositi. Et in hoc signo diuinus intellectus agnouit, ꝙ maior gloria debebatur ex congruitatis debito illi naturæ verbo vnitæ, quam alii cuicumque. Vnde in quarto signo deus naturã illam ordinauit ad tantam gloriam, quanta ei de congruo debebatur, & ita ordinata fuit defacto ad summam gloriam, quia tanta sibi erat de congruo debita, In quinto tandem signo ordinauit, seu prædestinauit verbum esse hominem, & hunc hominem esse verbum: Quia ex eo quod humana natura vnienda erat verbo in vnitate suppositi, sequebatur verbum esse hominem, & hominem esse verbum. Ista est sententia quam Lichetus, quod attinet ad Christi prædestinationem, ex doctrina Scoti deducit. Et existimo hunc autorem, Scoti mentem fuisse assequutum, & si non omnibus ita appareat.

Veruntamen sententia Scoti sic intellecta, præter id quod ad præsentem disputationem attinet, multa continet falsa. Falsum est enim, naturam humanam prædestinatam fuisse ad gloriam. Natura enim non per se primo prędestinatur, sed suppositum in natura subsistens, Imo probabimus quęstione sequenti, Christum non fuisse prædestinatum ad gloriam, quoniam gloria per se consequitur in christo ad ipsum eius prædestinationis terminum. Item etiam falsum est quod

prius humanitas fuerit ordinata ad gloriam, quam ad vnionem hypostaticam cum verbo, nam gratia & gloria in humanitate Christi, non ad personalē præsupponuntur vnionē, sed consequūtur potius. Quid est quod in tertio signo deus humanitatem ad personalem cum verbo vnionem ordinauit, & quod postea in quinto signo prædestinauit verbum esse hominē, & hunc hominem esse deum? Non ne ex termino prioris prædestinationis hic terminus per se & necessario cōsequitur? Quare ergo noua eguit prædestinatione, & cum tam intrinsice sequatur, cur. 4. signum inter hos duos ponitur terminos?

Ad hoc primum caput reducitur interpretatio alia sententiæ Scoticæ, nimirum, quod in primo instanti Deus prædestinauit Christum. In secundo prædestinauit in ipso omnes homines & angelos, in tertio denique propter Christum principaliter, & propter ipsos etiam prædestinatos, vt propter finem, decreuit totum vniuersi ordinem producere: in quo signo voluit etiam peccata & naturæ & moris permittere In quarto vero, præuiso peccato originali, decreuit vt Christus veniret in carne mortali & passibili, vt totū humanum genus a peccato liberaret, & a seruitute quam incurrerat per peccatum, redimeret. Hoc instans in duo distingui solet, quartum datur præuisioni originalis peccati, & quintum christo in passibili carne venturo. Sed parum retulerit sic vel aliter dicere. Hæc secunda interprætatio, quę coincidit cum cum prima sententia superius relata, præsupponit, quod in ipso prædestinationis christi decreto, nulla fuit habita consideratio ad humanam naturam, ad communemque eius perfectionem & exaltationem, sed ad ipsam duntaxat singularem Christi humanitatem, quam Deus decreuit ad summum dignitatis fastigium euchere, illam vniens personaliter diuino verbo.

Secundum caput, ad quod interprætationes aliæ Scoticæ sententię reducuntur, in hoc consistit. Quod Deus intendens naturam humanam, & in ea totum vniuersum perficere & dignificare, decreuit filium suum mittere in mundum verum hominem factum. Vnde decretum prædestinationis Christi non fuit totaliter absolutum, sed vel pręsupposuit decretū creationis vniuersi, vel quod verosimilius est iuxta Scoti sententiam, aliqua ratione præsupposuit voluntatem creandi totum vniuersum, & præsertim naturam humanam, & eleuādi ipsam ad supernaturalem finem & ordinem.

Ad istud caput pertinet id quod plerique Scoticæ scholę discipuli dicere solent, Christum ex primaria suæ prædestinationis intentione venisse in mundum, non ad redimendum naturam humanam, sed vt ipsam perficeret, exornaret, & extolleret. Neque enim posset aliter verificari ista doctrina, si diceremus decretum prædestinationis Christi absolutum fuisse, & nullatenus pręsupposuisse voluntatem creandi

homi-

hominem, & totum hoc vniuersum, est enim impossibile quod quis velit perficere aliquod subiectum, quin aliqua ratione præsupponat esse tale subiectum, vt ostendimus superius circa posteriorem sensum secundæ opinionis. Ad idem caput pertinẽt alii modi dicẽdi, qui præsupponunt istum finem modo expositum, scilicet, naturæ humanæ exaltationem, fuisse intentum a deo, in Christi prædestinatione.

Quartam istam sententiam his modis expositam, docuit Scotus in 3.dist.19.q.vni.§. in ista quęstione & dist.32.q.vnic art.3. In substantia sequũtur illã omnes autores, quos supra retulimus pro prima sententia. Tenẽt illam Cartusi. & Maioris in 3.dist.1.q.2. Gabriel in 3.dist.2. dub. 3. hanç sententiam probabilẽ reputat, sed non firmiter ei adhæret, quia contrariam etiam reputat æque probabilẽ. Sed inferius dist.32.quæst.vni arti.1.nota.3. magis in hanc Scoti sententiam propendit. Quam pro viribus vniuersi Scotici defendunt.

Sed sit iam quinta sententia, quæ absolute affirmat verbum non esse in carne venturum, nisi extaret peccatum. Itaque docet hæc sententia, quod Christus ex vi suæ prædestinationis venit in mundum ad reparandum naturam humanam. Hanc sententiam ita propositam docet S.Thom.3.par.q.1.art.3. Et quamuis in 3.sentent. dist.1. q.1. contrariam sententiam dixerit esse probabilem, in hoc tamen citato loco, absolute definit veram esse hanc sententiam quinto loco a nobis propositam. Sequuntur ipsum Capreol. in 3.dist. 2. Richard.d.1. q.4.art.2. Marsil q.1.art.3. Ferrarien.4. contra gentes c.55. & Caiet. 3.par.q.1.art.3. Driedo lib.de capt.& redempt.gen.hum.tract.2.c.2. art.6.sentent.3. vbi oppositam non reputat improbabilem. S.Bonau. in 3.dist.27. dicit quod si attendamus rationem & subtilitatem, probabilius diceretur Christum venturum esse in mundum, etiam si nullum extaret in humana natura peccatum. Cęterum consulendo scripturas sacras, & sanctorum Patrum doctrinam, probabilius dicitur oppositum, in quam sententiam S. Bonauent. propendit Franciscus à Christo lib.1.de incarnat. q.2. Hanc sententiam, quam vniuersi S.Thom. discipuli incunctanter tuentur, diuersis ipsi modis explicãt, quos referemus paulo inferius cum hanc sententiam probauerimus.

Igitur ad huius difficultatis resolutionem exactam, illud est præsupponendum, quod a principio huius disputationis aduertimus, in diuino intellectu distinguenda esse diuersa rationis signa, seu instantia, quę non desumuntur ex ipso actu diuini intellectus, qui respectu omnium obiectorum vnus est simplicissimus, & indiuisibilis, sed ex parte rerum obiectarum, quæ inter se se dependentiam habent, etiam in ordine ad attingentiam diuini intellectus. Ita quod vna non est attingibilis nisi sub alia, vt medium non est attingibile nisi sub fine, à quo habet totam suam appetibilitatem, & à quo pendet in ordine ad

dispo-

dispositionem intellectus practici) de quo intellectu nunc loquimur & non de speculatiuo) non enim intellectus quidquam iudicat, aut decernit de medijs formaliter vt media sunt, nisi per habitudinem ad finem ad quem ordinantur. Quod diximus de intellectu Dei practico, dicendum est de ipsa diuina voluntate. Oppositum censuit Gabr, in 3. dist, 2. quæst. vni. dub. 3. ad tertiam rationem Scoti, existimauit enim non esse distinguenda rationis instantia in diuino intellectu, eo quod Deus omnia simul & vnico videt intuitu, absque vlla prorsus successione. Sed deceptus fuit Gabriel non aduertens ad modum loquendi theologorum, qui signorum aut instantium rationis diuersitatem non non considerant in Deo ex parte actus intellectus diuini, sed ex parte obiectorum, inter quæ reperitur ordo & dependentia, vt nunc nunc explicabamus. Ocham in 1. dist. 9. quæst. 3. similiter negauit instantia rationis in Deo, & nonnulli putant Ferrarien. in 4. contra gentes cap. 55. in eadem fuisse sententia. Sed manifestum est ex eodem capite, in §. ad euidentiam. Ferrarien. non recessisse a communi theologorum doctrina, quæ & in diuino intellectu & in diuina voluntate diuersa multiplicat rationis signa. Hoc supposito.

Prima Conclusio.

Prima sententia falsa est, & apud me parum probabilis, quatenus affirmat decretum prædestinationis Christi ita habuisse primum locum in intellectu Dei, quod fuerit totaliter absolutum, nullum habens respectum ad ordinem naturæ & gratiæ, & quod in illo nec formaliter nec virtualiter nec alio quouismodo, præhabita fuerit dispositio ordinis naturæ & gratiæ, Ita quod ex vi illius primi decreti nulla insurgebat suppositionis necessitas creationis vniuersi, aut creaturę rationalis. Quod in hac conclusione dixi de prima opinione superius relata, similiter est dicendum de opinione Scoti in primo sensu intellecta, quia, vt superius aduerti, primus ille sensus coincidit cum opinione prima. Ad hanc conclusionem probandam poteram afferre omnia illa, quæ afferemus postea ad probandam veritatem quintæ sententiæ, quam ex S. Thom. retuli. Sed illa afferam suo loco, nunc enim non intendo probare falsitatem huius primæ sententiæ, nisi quantenus ponit decretum illud prædestinationis Christi totaliter absolutum, & absque ullo respectu ad ordinem naturæ & gratiæ, quod falsum esse sic ostendo. Primo. Illa sententia nullo probali initiur fundaméto, sed volũtarie est introducta, neq. bene cũ sacra. scripturarũ & patrum cõi loquẽdi modo cõsentit. Ergo &c. Probo antecedẽs quoad vniuersa quæ assumit.

Omnia testimonia scripturæ sacrę quibus eius autores præcipue confidunt non solum eam non probant, verum manifeste improbant. Quoniam si attente legamus, illa omnia testimonia docent christum prædestinatum fuisse cum habitudine ad ordinem naturalem & ad ordinem gratiæ, nam in eis habetur Christum fuisse prædestinatum vt esset caput, vt principem teneret locum super omnes res mundi, vt esset initium viarum Dei, id est, primum opus vnde inchoauit deus omnia opera: denique vt finis esset rerum omnium. Hæc & similia colliget lector facillima opera ex omnibus sacræ scripturę testimonijs, quæ pro prima illa oppinione adduximus. At quo pacto ista verificari poterunt de prædestinationis Christi decreto, si penitus fuit absolutum, nullum respectum habens ad ordinẽ naturę & gratiæ. Nam cuius corporis Christus caput esset, cuius ordinis esset finis, quarum viarum esset initium, & quale denique primatum teneret. Certe qui testimonia prædicta considerauerit, non poterit nõ sententiã illam primã tota mente detestari. Itẽ secundo argumentũ ex reuelatione facta Adæ, in qua prima illa sententia non leue suæ probabilitatis fundamentum ponit, manifeste eandem infirmat sententiam, falsitatisque conuincit. Nam Christus reuelatus fuit Adæ vt consumator gratiæ ipsi primo parenti collatæ, & vt sponsus futurus fidelis ecclesiæ. Quod non latuit S. Thom. locis inter arguendum pro prima opinione cita, ergo ex illa reuelatione facta Adæ: colligitur apertissime decretum prædestinationis Christi intrinsecum habuisse respectum, & ad ordinem naturæ & ad ordinem gratiæ, Ita quod vterque ordo ex vi illius primi decreti necessario, suppositionis necessitate, erat futurus, quia licet non formaliter, virtualiter tamen & radicaliter vterque ordo in illo primo decreto erat dispositus & constitutus. Quatenus de perfectione & consumatione eius per Christum facienda in tali decreto tractabatur. Preterea illud testimonium sapien. 8. Dominus creauit me &c. quod est vnum ex potissimis fundamentis illius sententiæ, a sanctis Patribus quos referemus in solutione argumentorum primæ opinionis, intelligitur per comparationem & respectum ad ecclesiã. Et denique nullus est ex antiquis Patribus & doctoribus qui prædestinationem christi non explicuerit per respectũ ad humanã naturã & ad eius sanctificationẽ & exaltationẽ. Quæ doctrina non leue fundamentũ habet in Pau. ad Ro. 1. in illis verbis, Qui prędestinatus est filius dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis. Non enim Paul. prædestinationem christi absolutam esse docuit, sed cum respectu ad naturam humanam perficiendam & sanctificandam, quem respectũ denotant illa verba. In virtute secundum spiritum santificationis. Sed de huius loci intelligentia dicemus sequenti quæstione. Confirmãtur hæc omnia,

nia. Incarnatio christi fuit actio dei in qua diuina & summa bonitas magis splenduit, ergo ita fuit ab æterno disposita in ipso prædestinationis christi decreto. Sed bonitas dei in hoc potissimum apparet, quod ad multos diffundatur, & pluribus communicetur, Ergo christus ex vi primariæ prædestinationis in communem rationalis naturę vtilitatem, imo & in bonum totius vniuersi, prędestinatus est. Et ista nisi fallor, sufficiunt ad ostendendam illius primæ sententiæ falsitatem, & ad extirpandum illum primum Scoticæ sententiæ sensum, ex Licheto relatum qui vt iam superius aduertimus mille scaturit alijs falsitatibus.

Secunda Conclusio.

Secunda sententia quantum ad primum eius sensum non est improbabilis, sed longe probabilior est in secundo sensu intellecta. Hanc conclusionem quoad priorem eius partem damnus ipsius autoribus, eo quod decretum prędestinationis christi non reputarunt pure absolutum, & independẽs: sed dixerunt quod in executione pendet ab ordine vtroque & naturę, & gratiæ. Itaq. decretum illud non compararũt volitioni finis, vt fecit sententia prima, sed intentioni qua voluntas nõ amat absolute finis bonitatem, sed vult eam vt comparandam & acquirendam per media. Quoad secundam vero partẽ probant mihi sufficienter ea quæ diximus in explicatione secundi sensus illius opinionis secundæ, reuisat illa diligens lector. Constabit.n. legenti, quod ordo naturæ & gratiæ perficiendus, magnificandus, & extollendus non solum habuit rationem medij in ordine ad christũ & ad decretum prędestinationis eius, sed habuit simpliciter rationẽ materiæ & subiecti perficiendi & eleuandi per christi incarnationẽ, & ipsa vtriusque ordinis perfectio & eleuatio, aliqualem habuit rationem finis, respectu incarnationis Christi, idest, comparatione ad christum in statu infirmitatis & humilitatis constitutũ. Quamuis simpliciter ipse christus finis fuerit totius perfectionis, & glorificationis humanæ naturæ. Et præter ea quæ ibi diximus, ad huius rei explicationem breuiter est aduertendum, quod quamdiu christus fuit in statu humilitatis & viatoris constitutus, quamuis re ipsa deus esset, naturalisq. dei filius sicuti est modo, fuit tamẽ deus exinanit⁹, vt inquit Paul. & vt dixit Propheta quasi Paul. explicans, fuit deus absconditus. Vnde nihil mirum quod secundum modum quem Christus habuit in statu illo, non tam sortiretur finis rationem, quam medii, comparatione ad humanam salutem & gloriam. At postquam deus dedit illi nomen quod eo super omne nomen, id est, postquam miraculis quæ in eius passione contingerunt, postquam gloriosa eius resurrectione, postquam mirabili denique ipsius ascensione declaratum

est christum verum esse Deum, vnigenitumque Patris filium, iam indecens erat vt medij locum teneret, sed excellentissimi omnis nostræ redemptionis, nostręque salutis & gloriæ finis ei debetur locus, & vt omnia ad ipsum ad eiusque gloriam, vti media illi subordinata referantur. Nam postquam Isaias cap.6. vidit gloriam domini, quam vt ex cap. 6. Ioann. colligitur & incarnatione & passione sua ipse fuit assecutus, postquam illum vidit super solium excelsum & eleuatum sedentem ad dexteram, videlicet, Patris sui; omnia quæ sub ipso erant replebant templum, id est, omnis perfectio, omnis dignitas, omnis excellentia & naturæ & gratiæ qua ipsa christi Ecclesia, quæ verum Dei templum est mirifice perficitur, extollitur & repletur, sub christo sunt constituta, ei subordinãtur, eique deseruiũt. Et omnes lingua & verbo & veneratione cõfiteritur, quod dominus Iesus Christus in gloria est dei Patris. Imo omnia quę Christus iure redemptionis suæ ecclesiæ acquisiuit, linguæ quædam factæ sunt ad hanc mirificam christi gloriam prędicandam & enarrandam, sicut cæli & opera ad naturæ ordinem spectantia, enarrant nobis gloriam Dei ps.13. Nam hac ratione Spiritus sanctus in linguis igneis super Apostolos primos ecclesiæ fundatores descendit, vt eos & totam in ipsis ecclesiam, in ardentes linguas ardore charitatis succensas & inflammatas transformaret, vt essent in laudem gloriæ Christi, in quem finem deus hunc nouum creauit populum, in laudem, ipse inquit, meam creaui eum.

Tertia Conclusio.

Sententia quam tertio loco proposui, & si non tam sit falsa quam illa Scoti opinio, quæ Christum affirmat prædestinatum absque vlla peccati præscientia, & quæ similiter dicit communem humani generis redemptionem non esse connumerandam inter præcipuas incarnationis Christi causas, est tamen falsa, & non tam consentanea doctrinæ Patrum, atque sententia ei opposita. Non desunt theologi qui ob id falsam illam sententiam reputant, quia persuasam sibi habent sententiam quandam, quam ego impugnaui superius, nimirum, quod non possunt simul dari plures causæ motiuæ & principales, propter quas voluntas moueatur, ad aliquid operandum, & ad aliquem vnum effectum agendum: Sed quod si semel assignemus vnam causam principalem, quæ sit sufficiens se sola ad mouendum voluntatem, vt talem effectum operetur, omnes aliæ causę sunt minus principales & impulsiuæ dumtaxat, & quibus nõ debent adscribi ipsę operationis & effectus substantiæ, sed aliquæ circunstantiæ extrinsecæ erunt eis tantum attribuendæ

dæ, verum hæc sententia mihi non satis est probata, quam superius & si breuiter, efficaciter tamen confutaui. Vnde aliter est probanda hæc nostra tertia conclusio, & illa sententia tertia cui opponitur improbanda.

Est autem præsupponendum, vt dilucidiora fiant ea quæ dicemus. Quod cum affirmamus aduersus tertiam illam opinionem; quod vnica fuit & sola causa incarnationis Christi, scilicet, humani generis reparatio & redemptio, qua proinde semota Christus non veniret in mundum, neque decretum prædestinationis eius suum sortiretur effectum: non negamus plures posse distingui & numerari prædestinationis Christi, ex parte rei prædestinatæ, rationes, & causas. Fateri enim tenemur, quod Deus prædestinauit Christum propter gloriam suam, quæ consistit in præclara diuinæ bonitatis manifestatione, omnia enim propter semetipsum operatus est dominus prouerb. 18. & quod ipsum prædestinauit, ad viuificandum, ad exaltandum, & glorificandum hominem. Sed id asserimus, quod omnes causæ & omnia motiua, propter quæ Deus Christum prædestinauit, fundata fuerunt in humani generis redemptione. Itaque omnem vitam, omnem gratiam, omnem gloriam omnem denique rationalis naturæ magnificationē & exaltationem, propter quam Christus prædestinatus fuit, intendebat Deus per modum integri, & totalis effectus consequentis ipsam humani generis redemptionem, Christi vita & morte comparatam. Imo neque ipsam gloriam suam, quam principaliter Deus intendebat, voluit aliter asse qui, nisi ipsa mediante humani generis redemptione. Vnde Paulus ad Eph. 1. ita dicebat. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorū per Iesum Christum, in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudē glorię gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo; in quo habemus redemptionem per sanguinem eius remissionen peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis. Expendantur illa verba, In laudem gloriæ gratiæ eius. Ecce finem prædestinationis nostræ in Christo, & per Christum, & finem prædestinationis ipsius Christi, qua prædestinatus est, vt esset splendidissimum exemplar, & supremum caput prædestinatorum omnium. Hic est finis, vt simus omnes prædestinati in laudem gloriæ gratiæ eius. Non dixit solum in laudem gloriæ eius, sed gloriæ gratiæ eius, id est, gloriæ resultantis ex gratia eius, & fundamentum habentis in ipsa eius gratia. Et si quæramus a Paulo, quænam sit illa gratia ex qua resultauit gloria, in cuius laudem, & commendationem prædestinati sumus in adoptionem filiorum Dei per Iesum Christum. Respondens subiunxit. In qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Et si iterū curiosius inuestigemus, quæ nam gratia sit

ista, & vnde habuerit ortum; respondét nobis illa sequentia verba, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius quæ superabundauit in nobis. Vides quod gratia ex qua oritur gloria, cuius laudem Deus à nobis exposcit, tota tamdem in redemptionem per Christum, & eius sanguinem fundatur, ex qua tanquam ex fonte dimanant, & effluunt omnes diuitiæ gratiæ Dei, qua super abundat in nobis. Et hæc fortassis est causa propter quam Ecclesia in illo solemnis missæ Cantico, quod incipit, Gloria in excelsis Deo, agit gratias Deo propter magnam gloriam eius, Agimus inquit tibi gratias propter magnam gloriam tuam. Magna Dei gloria illa est, quam Deus per mysterium incarnationis, & per redemptionem nostram eius virtute factam, sibi comparauit, & Christus ipsi Deo acquisiuit: Iuxta id quod ipse dicebat Ioan. cap. 17. Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, id est, glorificet te. Ita enim habet alia lectio S. Aug. adnotante tract. 104. super Ioa. Propter hanc igitur gloriam magnā, & excellentē Ecclesia gratias agit Deo tanquā pro immenso beneficio (nam solum beneficium susceptum est propria gratiarum materia) quoniam ipsammet Dei gloriam reputat magnum sibi exhibitum beneficium, quatenus Deus non aliter voluit hanc sibi gloriam reportare, quam fundatam in gratia nobis per Christi redemptionem exhibita. Neque alterius gloriæ à prædestinatis per Christum efflagitat laudem, quam gloriæ gratiæ eius, qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius. In hoc igitur sensu nos intelligimus, & sancti Patres mox referendi docuerunt, nostram redemptionem vnicam fuisse prædestinationis Christi causam: Quia omnes aliæ causæ quas distinguere, & numerare possumus, in ipsa fundantur redemptione, ex eaque tamquam ex prima radice dimanant: ac proinde vnum cum illa faciunt, & omnes simul vnica reputantur causa. De qua re non nihil amplius dicemus infra in solutione primi argumenti pro quarta sententia informati.

Sed iam ex grauissimis Patrum testimonijs ostenditur ista veritas, & tertiæ sententiæ falsitas. Gregor. Nazianzen. oratio. 36. num. 6. Ita inquit, Quæ autem humanitatis a Deo propter nos susceptæ causa extitit? profecto vt nobis salus pareretur. Quid enim aliud causæ afferri possit. Athanas. lib. de incarnatio. verbi Dei eiusque corporali ad nos aduentu, non longe à princio sic ait: Sed fortasis admireris, cum prosita mentione de incarnatione verbi, nunc de principio hominum verba faciamus. Verum id non alienum est a scopo institutæ orationis. Necesse est enim nobis differentibus de saluatoris nostri ad nos aduentu, etiam differere de hominum principio, vt cognoscas nostram culpam illi dedisse occasionem, vt descenderet,

nostram-

nostramque præuaricationem verbi Dei humanitatem elicuisse, vt ad nos contenderet, vt inter nos appareret dominus: Illius enim incorporationis nos causam dedimus, & ob nostram salutem ita humanus extitit, vt in humano corpore, & esse vellet & apparet. S. Ambros. lib. de incarnatio. domini. sacramento cap. 6. Didicistis igitur quia sacrificium de nostro obtulit, nam quæ erat causa incarnationis, nisi vt caro quæ peccauerat, per se redimeretur. August. lib. 1. de peccator. meritis & remission. cap. 26. vnde commodius esse arbitror inquit, aceruatim cogere quę occurrere potuerint, vel quæ sufficere videbuntur, quibus appareat dominum Iesum Christum non aliam ob causam in carne venisse, ac forma serui accepta factum obedientem vsque ad mortem Crucis, nisi vt hac dispensatione misericordissimæ gratiæ, omnes quibus tamquam membris in suo corpore constitutis caput est, ad capessendum regnum cœlorum viuificaret, saluos faceret, liberaret, redimeret, &c. Et in sermon. 9. de verb. Apost. ita inquit. Nulla causa fuit veniendi Christo domino, nisi peccatoris saluos faceret, tolle vulnera & nulla causa est medicinæ. Ecce quemadmodum Patres expressis verbis docent, nullā aliam causam fuisse incarnationis Christi, præter remedium peccati. Qui ergo multiplicat causas aduentus Christi, & incarnationis eius, Patrum doctrinæ aduersatur. Alia multa in sequenti cōclusione ex Patribus testimonia referam, quę, ad hanc veritatem comprobandam, valde possunt conducere.

Ratione preterea hæc sententia probatur: Scripturæ sacræ hanc vnicam dumtaxat incarnationis Christi causam assignarunt, vt ex testimonijs circa conclusionem sequentem referendis constabit. Ergo sine fundamento confinguntur aliæ. Probatur consequentia. Ea quæ ex sola libera Dei voluntate pendent, non possunt nobis innotescere nisi ex reuelatione in literis sacris facta, aut in Ecclesiæ traditione. Ergo sine fundamento & irrationabiliter asseritur Deum in negocio redemptionis, aliam intendisse causam, præter eā quæ nobis sacræ literæ manifestant, (suppono quod in hac parte non possumus ad Ecclesiæ traditionem recurrere) cum nullum habemus principium ad iudicandum de huiusmodi intentione Dei. Nam quę sunt Dei quis nouit nisi spiritus Dei, qui in ipso est, nobis autem reuelauit per spiritum suum dicebat Paul. 1. Cor. 2 Et certe non irrationabiliter accommodari poterit, iis qui tam libere de diuinis consiliis, & causis a Deo intentis diiudicant, id quod Paul. Rom. 11. post Isaiam dicebat, quis adiuuit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?

Ex hac eadem ratione colligitur falsitas sententiæ quorundam asserentium, quod de facto Deus non decreuit mittere filium suum in mundum

mundum nisi in peccati originalis remedium,neque actu habuit voluntatem mittendi nisi propter hanc causam. At si peccatum originis non extaret, haberet Deus voluntatem mittendi filium suum, propter alias causas quæ,culpa sublata,exstarent. Hæc sententia aperte confutatur ex dictis. Nam quis potest certam,& determinatam proferre sententiam de his quæ à libera tantum voluntate Dei pendent. Harum opinionum autores ita iudicant de Deo, de diuinisque consilijs, atque si adstrictus esset Deus conformari rationibus quæ a nobis excogitantur, & quę rationabiles censentur, cum tamen dixerit August. Epist. 3. ad Volusianum, quod in huiusmodi supernaturalibus effectibus,tota ratio facti est libera potentia facientis, quæ nullis legibus, nullisque nostris rationibus coarctatur, nam in omnibus, & in his maxime, operatur Deus omnia iuxta Consilium voluntatis suæ,vt inquit Paulus ad Ephes. 1. Qui consulto non dixit secundum consilium rationis suæ, sed secundum consilium voluntatis. Vt insinuaret.seu,vt verius dicam,manifeste diceret, omne consilium diuini intellectus in libera ipsius Dei voluntate fundari, ab eiusque libertate pendere:neque posse proinde humanis rationibus inuestigari. Sed iam ad ulteriores transeamus conclusiones,ex quibus fiet manifestior huius tertię conclusionis veritas.

Quarta Conclusio.

Non extante originali culpa Christus non veniret in mundum, ac proinde nec fuisset prædestinatus. Ista conclusio est expressa S. Thom. sententia, eorum omnium autorum quos pro quinta opinione retulimus,& pugnatque e diametro cum Scot. sententia in quarta opinione superius exposita. Vnde simul probabitur sententia S. Thom.& improbabitur Scot. opinio.

Probatur ista cõclusio vnica ratione,quæ est vnicũ, & totale sententię S. Thom. fundamentum, in cuius proinde persuasione nobis est incumbendum. Deus prædestinauit Christum in remedium peccati, & in communem humani generis redemptionem, ergo cessante necessitate redemptionis humanę Christus non veniret, ex vi decreti quo fuit prædestinatus. Atque adeo fateri absolute debemus, quod peccato originali non extante Christus non veniret in mundum. Consequentia euidens est. Quoniam si Christus non aliter fuit prædestinatus, nisi vt esset humani generis redemptor, ex vi talis prædestinationis non potuit venire, nisi vt Redemptor. Sed probatur antecedens Primo ex diuersis sacrarum literarum testimonijs Luc.19. Ipse Christus dicebat, venit filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat. Ad Galat.4. vbi venit plenitudo temporis misit Deus

filium

filium suum factum ex muliere, factũ sub lege, vt eos qui sub lege erãt redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus 1. ad Thimo. 1. fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere Ioan. 3. sic Deus dilexit mundum; vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Similia in scripturis sacris passim reperies testimonia, in quibus aperte asseritur in hunc finem deus misisse filium suum vt humanum repararet, & redimeret genus. Deum autem filium suum misisse in mundum, denotat ipsam verbi incarnationem factam in tempore iuxta decretum æternæ prædestinationis. Missio enim actiua Dei non solam temporalem denotat actionem, qua verbum caro factum est, sed respectum importat ad æternũ prædestinationis decretum, cuius virtute & facta fuit ipsa temporalis Christi incarnatio, & missionis nomen induit. Illud vltimum testimonium ex c. 3. Ioan. est omnino ponderandum, in quo non solum fit sermo de ipsa missione in tempore facta, sed eius radicem sacer textus nobis explicuit, amorem, nimirum, quo Deus ab æterno dilexit mundum. Exponenda* valde est. Illa parabola, quæ in Euangelio Luc. 15. narratur, de illo qui relictis noninginta nouem ouibus, quærere abijt vnam quæ perierat. Hæc enim perdita ouis humanum genus est, vt ex text. constat, & Patres tertio quoque verbo nobis aduertunt. Pastor autem qui tam solicite hanc ouem quærere venit, ipse est Christus, qui quasi relictis nouem Angelorum ordinibus, humanum genus quærere, id est, redimere venit. Illa itidem parabola, quæ de filio hærede ad agricolas misso habetur Matth. cap. 21. non aliena est ab hoc intento. Præterea probatur illud antecedens, ex illis verbis symboli Niceni, quod in aliis quoque habetur grauissimis Concilijs approbatum Ephesin. Calcedonen, Toletan. 6. & 11. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, &c. Ecce finem descensus Christi, & aduentus eius in mundum, propter nos homines, & propter nostram salutem. Non facio vim in hac voce finis, parum enim retulerit quod salus nostra finis fuerit incarnationis Christi, quod nos superius in hac quæstione verum esse iuxta modum ibi expositum admisimus, vel quod vt alijs verosimilius apparet, effectus fuerit per se intentus, seu vt dicunt alij finis effectus. Ad vim namque huius argumenti, parum retulerit isto vel illo modo loqui.

* aliàs, Expendenda

Sed iam probatur tertio idem antecedens ex multis sanctorum Patrum testimonijs. Athanas. loco pro. 3. conclu. cita. hanc sententiam verbis docuit apertis. Et apertissimis, in sermo. 3. contra Arrian. Sic ait. Indigentia nostra, anterior est quam Christi natiuitas, Et paulo

inferius. Vt fieret homo numquam prædestinatum fuisset, nisi hominum necessitas huic rei causam præbuisset, Irineus lib. 3. contra hæreses.c.20.& 21.& expressius lib. 5. cap. 14. ita enim dicit. Si non haberet caro saluari, nequaquam verbum Dei caro factum esset. Et multa subiungit verba, quæ eamdem confirmant sententiam, dicit enim in substantia, quod ob nullam causam humanum assumpsit sanguinem, nisi vt ipsum effunderet. Idem docuerunt Gregor. Nicenus de baptismo, & in sermon equędam de natali domini. Gregorius Nazianzen. cuius verba conclusio. præceden. retuli. Chrisostom. homil. 2. & 3. in math. Cyrillus Alexand. libr. 8. contra Julian. Et libr. 5. thesaur. cap. 8. cuius verba habentur in 3. argum. pro 4. sententia. Cyrill. Hyerosoli. Catechesi. 3.& 6. Theodor. epithome diuinorum decret. cap. de incarnatione. Epiphan. lib. 1. contra hæres. versus fin. Sanct. Leo in sermoni. de Natiuitat. & de passion. passim hanc docuit veritatem. Sed præsertim in sermon. 3. Pentecosten. sic enim inquit. Si enim homo ad imaginem, & similitudinem Dei factus, in suę honore naturæ mansisset, & nec diabolica fraude deceptus a lege sibi posita per concupiscentiam deuiasset, creator mundi creatura non fieret, neque sempiternus temporalitatem subiret, aut æqualis Deo Patri filius Dei formam serui, & similitudinem peccati assumeret. Augustin. in hac doctrina asserenda perpetuus est, lege loca circa præced. concl. citata. Lege illum in concio. 2. super psalm. 36. versantem illa verba. A domino gressus hominis dirigentur, Sic dicentem. Si tu homo non dimitteres deum, non fieret pro te Deus homo. Et in sermon. 8. de verb. Apostol. statim post principium. Si homo, inquit, non perijsset, filius hominis non venisset. Ad eundem fere modum loquitur Gregorius libr. 4. reg. cap. 1. Nisi Adam peccaret redemptorem nostrum carnem suscipere non oporteret, non enim venit vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam, lege eumdem libr. 17. moral. cap. 18. Ambrosius loco, in conc. 3. citat. Tertuli. libr. de incarnat. Christi S. Bernard. sermo. 1. in vig. Natiuit. Et epist. 109. ad Innocent. vbi sic ait. Quid lex, quid Prophetæ, quid Apostoli aliud nobis Euangelizant, quam Deum factum esse hominem, vt hominem liberaret? Et si Angelus Dei de cœlo aliud nobis Euangelizauerit anathema sit. Nonnulla ex ijs patrum testimonia, si bene expendantur verba a nobis ex eis fideliter relata, non admittunt expositionem illam, quã autores sententiæ contrarię afferre solẽt ad ipsorum explicationem, Nimirum, quod non intendunt docere, Christum nullatenus venturum si homo non peccaret, sed quod non veniret passibilis & mortalis. Nõ, inquam, hanc interpretationem admittunt. Nam qua obse

ero ratione illa Atfanafij verba, Vt effet homo nunquam prædestinatum fuiffet,accommodari poterunt huic intelligentiæ. Sed & verba Irinei, & Sanct. Leo valde vrgent, neque gratanter hanc interpretationem admittunt. Imo neque Auguft. & Gregor. Verba quæ non isto, vel illo modo negant Christum homine non peccante ven turum, fed abfolute non venturum affirmant, ideft,nullo modo venturum. Nam cum negatio omnia poft fe pofita neget,idem pollet, non veniret, atque nullo modo veniret, fed iam rationibus agamus.

Prima. Scripturæ facræ non folum huius tam grandis mysterij fubftantiam nobis reuelarunt, fed fæpe repetunt prædictam caufam, neque vllam vfquã in tota facra pagina vel infinuatam reperimus. Ergo non eft credibile, quod hęc caufa non fuerit præcipua, imo fola.iuxta modum a me circa.3.conc.affignatum. Mirabilis profecto res, quod fcriptura tanta cũ attentione alias celauerit caufas. Cũ ad huius mysterij excellentiam earũ manifeftatio nõ poffet non valde referre. Confirmatur Deus non ob aliud hoc tam fublime decreuit opus efficere, nifi vt eius bonitas, fapientia, potentia, &c. nobis fierent manifeftæ. Ergo fi nulla præuifa culpa,ftatuit ab æterno, vt humanam naturam Dei filius affumeret, qui fieri potuit,vt nobis non manifeftauerit: & rationes ob quas tam mirabili decreuit communicatione fuam mundo manifeftare bonitatem,tam reliquerit occultas, vt vfque ad Scoti tempora nulli vnquam patuerint.

Dices fcio, quod vt magis innotefceret Dei erga hominem peccatorem mifericordia, noluit Deus caufas alias fui aduentus exprimere, neque illud primum prædeftinationis Chrifti decretum propalare. Friuola plane folutio, & cui nullus debuiffet fapiens acquiefcere. Nam ad eximiam Dei manifeftandam erga homines charitatem, nonne fatis effet dicere ꝙ Chriftus mortalis venerit,& paffibilis vt pro inimicis moreretur. Et magna certe cum exageratione Dei commendaret erga homines mifericordiam, fi reuelatum fuiffet eis, quod cum alias impaffibilis, & gloriofus effet venturus, & in forma fuæ mageftati proportionata: vt propter homines mori poffet, femetipfum exinaniuit feruile corpus induens, ac formam ferui accepit. Miffam facio, quod non decebat fummam ipfam Dei veritatem, vt vellet quafi fingere, veritatem occultando, & diffimilando, maius, exuberantiusque beneficium fe in facramento incarnationis hominibus præftitiffe, quam præftitit de facto: non enim decebat Deum hæc diffimulatio,vt homines plus exiftimarent fe illi debere, quam re ipfa debeant.

Secunda ratio. Quoties facræ literæ certam defignant caufam alicuius facti, aut determinate vnumquid affirmant, infallibili argu-

mento colligimus illam esse solam causam, aut saltem principalem sine qua res non fieret,& quod ita est illud vnum in scriptura reuelatum;quod non alio modo se habet quam vt reuelatum est:Ergo cum scriptura sacra tam frequenti repetitione dicat causam Christi aduentus ipsam humani generis redemptionem fuisse ;colligere debemus, hanc solam fuisse causam, vel saltem ita præcipuam,vt illa non stante Christus minime veniret in mundum . Antecedens explicatur exemplis.Ex eo quod scriptura dicit, mortem per peccatum fuisse in humanam naturam introductam,efficaci deductione colligimus, quod sola culpa fuit causa mortis,& quod si homo non peccaret, immunis esset a'morte.Et quia sacræ literæ,cum tam expressam de mundi creatione mentionem fecissent,non multos,sed vnicum tantum expresserunt mundum;solidum inde argumentum sumimus, vnicum dumtaxat mundum adeo fuisse creatum . Et quia scriptura tres tantum nominauit in Deo personas,& nusquam dixit quartam, aut plures reperiri,certa credimus fide non esse quaternitatem personarum in diuinis ponendam . Itaque argumentum negatiuum ex sacra pagina assumptum,tunc est efficacissimum,quando res est grauis & magni momenti,& scriptura nō obiter & in transcursu,sed ex professo & magna ex consideratione de tali re loquitur, nam tunc negatiua affirmatiuæ æquipollet, vt in exemplis positis constat , & alia eiusmodi reperiri poterunt in literis sacris non pauca.

Tertia ratio.Sequitur ex contraria sentētia absolute concedendū esse,quod Christus non venit in mundū,vt redimeret humanū genus. Cōsequens aduersatur modo loquendi scripturæ sacræ,in qua passim asseritur Christum ad hoc venisse, vt peccatores saluos faceret:Ergo, &c.Probo sequellam.Priusquam Deus decreuerit hominē redimere, imo priusquā eius nosset peccatum , decretum habebat filium suum in mundum mittere : Ergo cum alias esset venturus , & alia fuisset principalis causa sui aduentus , qua proprietate dici potest ad hoc in mundum venisse? Moderni quidam docti,e quibus vnus est Fran. Cartagena,libenter admittunt huius argumenti sequellam . Dicunt enim concedendum esse , Christum in remedium peccati mortalem venisse , & passibilem in mundum , quod scripturæ sacræ tantum dixerunt , non autem quod venit simpliciter propter hunc finem , vt probat factum argumentum , Verum cum ecclesia in fidei simbolo ex sacris scripturis desumpto , absolute fateatur dei filium propter nos homines & propter nostram salutem è cælis descendisse, nescio plane qua ratione tolerari possit ista doctrina , ex qua colligitur, quod Christus non simpliciter , sed secundum quid dumtaxat propter humanam salutem de cœlis descenderit.

Quarta ratio. Quod deus humanam potius naturam quam angelicam

cam

cām assumeret, nullam possumus aliā verosimilem assignere rationē, nisi ea quæ desumitur ex necessario humani generis remedio, nā hac ratione semota, omnes aliæ expostulare uidentur quod verbum assumeret angelicam naturam, & quidem inspecie perfectissima, quę esset deo secundum perfectionem propinquior, & quæ tam ex parte suppositi diuini. quāex parte naturæ assumptę christus (sic enim nominemus deum creatæ naturæ hyposthatice vnitum,) eminentiam supra totum ordinem creaturarum haberet, omniumque earum supremi capitis mereretur dignitatē. Item si humani generis secludamus peccatum, atque eius itidem remedium: Quis probabilem poterit rationem, afferre, obq uam potius diuinum verbum humanam assumpserit naturam, quam Pater aut Spiritus sanctus? Cum tamen posita necesitate humani generis multæ, eæq. grauissimæ congruentiæ huius facti assignentur apatribus, ergo &c.

Quinta ratioqua & probatur hæc S.th. sentētia, & fortiter expugnatur ipsa contraria Scoti opinio. Si intelligimus christū prædestinatū ante peccati præscientiā, vno extribus modis necessario debet intelligi eius prędestinatio. Primo ꝙ fuerit prædestinatus incarnem passibilē* & immortalē venturus. Secūdo ꝙ prædestinatus fuerit, venturus in carne mortali, vt de facto venit. Tertio deniq. ꝙ in illo primo signo rationis, inquo intelligimus primariæ christi prædestinationis decretum, sola incarnationis eius substantia prædestinata fuerit. & nihil de circunstātis intelligamus statutū & dispositū. Itaquod decreuit deus filium suum in carnem, mittere non autem statuit in qua esset carne vēturus, mortali aut immortali, passibili aut impassibili, vel in quo tēpore, & quo loco, & sub quibus circunstantijs veniret. Sed hęc oīa indecissa permanserunt & indeterminata, & ad aliud reseruata diuinę mentis decretū: Sed nullo modo istorū intelligi potest christi prædestinatio ante peccati præscientiam: ergo christus nō fuit prædestinatus, nisi peccato præuiso: atq. adeo in ipsius peccati remediū, Maior ex sufficiēte diuisione apparet maifesta, Minor vero probatur. Et primo qđ christus fuerit prædestinatus in carne in mortali & impassibili venturus. Quanquam videatur ab Scot. discipulis communiter affirmari, adeo falsū esse puto, vt existimē esse manifestū errorē in fide, ꝙ sic ostendo. Si christus itafuit prædestinatus ante peccati pæscientiā, sequitur, quod interueniret realis mutatio in dei tellectu, & voluntate at: manifestus est aūt contra fidē error, mutationem aliquā in deo ponere, apud quem nulla est mutatio, neq; vicissitudinis obumbratio Iacob. c. 1. dicente. Ergo &c. Probo sequellam. Deus ante peccati originalis præscientiam, absoluto statuerat decreto, vt filius dei carnem immortalem & gloriam* assumeret. Post peccati vero præuisionem decreuit, vt non in carne impassibili sed in carne mortali & passibili

*aliàs, impassibilem

*aliàs, gloriosam

paſſibili veniret, vti venit de facto. Hęc autem manifeſta mutatio eſt diuini decreti, atque adeo & intellectus & voluntas Dei realem ſubiere mutationem. Hoc argumentum adeo eſt efficax, vt otioſum ſit eius quęrere ſolutionem. Conſtat igitur Chriſti prædeſtinationem ante præſcientiam peccati non fuiſſe primo modo celebratam. Quod vero neque ſecundo modo, nimirum, quod eſſet Chriſtus in carne mortali & paſſibili venturus, conſtabit ex dicendis in quinta concluſione, in qua probabitur non poſſe integra fide dici, quod ante peccati præſcientiam Chriſtus fuerit prædeſtinatus in mortali carne venturus. Quod vero neque tertio modo Chriſtus ante præſcientiam peccati fuerit prædeſtinatus, Probo primo. Prædeſtinatio eſt prouidentia perfectiſſima, quæ omnes ſingulariſſimas circunſtantias attendit: Ergo ſi illud primum decretum fuit decretum prædeſtinationis Chriſti, neceſſum eſt fateamur, quod ex vi illius decreti determinatū fuit, in qua carne eſſet Chriſtus venturus paſſibili, aut impaſſibili, quo loco, quo tempore, & ſub quibus circunſtantijs. Non deſunt viri egregie docti, quibus hęc tota argumentatio debilis appareat & infirma. Arbitrantur ſe facillime eius difficultatem euadere, Si dicant, quod in Chriſti prædeſtinatione, & fuit ſubſtantia incarnarionis diſpoſita, & fuerunt præterea circunſtantiæ illi adiunctæ temporis, loci, paſſibilitas, & mortalitas carnis, &c. Subſtantia incarnationis reſpondet Chriſti prędeſtinationi, prout attendit vniuerſaliores cauſas, manifeſtationis, ſcilicet, gloriæ Dei, glorificationem, exaltationemq. humanæ naturæ, ac totius vniuerſi. Imo & perfectionem, & conſummationem vtriuſque ordinis naturæ & gratiæ. Circunſtantiæ vero ſub quibus comprehenditur paſſibilitas carnis chriſti pertinent ad aliam ſpecialiorem cauſam, ad ipſam, nimirum, humani generis reparationem. Vnde Chriſtus non fuit prædeſtinatus vt veniret in carne humana abſtrahendo a mortali & immortali, paſſibili & impaſſibili, & ab alijs circunſtantijs, ſub quibus Chriſtus de facto venit. Sed eius prædeſtinatio fuit ex propria & primaria ſui ratione conſummata, & completa, ac modis omnibus determinata. Cęterum hæc ſolutio probabilis eſſet, ſi ſequeremur opinionem illam a nobis tertio loco propoſitam, quæ aſſerit Chriſtum non prædeſtinatum fuiſſe in aliquo rationis ſigno ante originalis peccati pręſcientiam. Sed quod iſto præuiſo peccato fuit prædeſtinatus principaliter quidē in ipſius peccati remedium, & minus principaliter propter alias cauſas, quę, etſi minus principales, eſſent tamen ſufficientes. Nam hac ſuppoſita ſententia, optime fieri poſſet illa accommodatio ad diuerſas cauſas, ex quibus conſurgeret totale, & determinatum prædeſtinationis chriſti complementum. Nam in ordine naturæ Ariſtotelicam ſequentes doctrinam ſimilem ſolent accommodationem facere. In generatione

ne

ne namque hominis, ratio hominis geniti tribuitur generanti quatenus est homo, & ratio animalis geniti eidem generanti prout est animal respondet. Ita quod homo generat hominem, & animal animal, & vnica tamen est simplicissima generatio. Verùm de hac opinione in præsentia non instituitur sermo. Nam illam confutauimus sufficienter circa conclusionem tertiam. Et nūc obiter sic expugno. Si in signo rationis præcedenti peccati originalis præscientiam sufficientes Deo se obtulerunt incarnationis Christi causę, propter quas etiã non extante peccato Christus veniret in mundum, Quare in illo priori signo Deus non prędestinauit Christum, sed peccati præscientiam expectauit. Certe nulla alia potest assignari ratio, præter quam quod non voluit Deus prædestinare Christū, nisi in peccati remedium Sed hac opinione prætermissa, ad opinionem Scoti, quam nunc extirpare contendimus, nostra redeat disputatio. In qua manifestum est solutionem assignatam locū non debere, Scot. enim & omnes, qui eius subscripsere sententię, aperte docēt quod in instanti rationis primo, in quo non intelligitur in diuino intellectu peccati originalis præscientia, Christus fuit in mundo prædestinatus nullo habito respectu ad peccatum & ad eius remedium, ex quo inferunt, quod in ordine ad prędestinationem christi per accidens se habuit peccatum, & ita Christus homo fieret, quamuis nullū extaret peccatum. Huic doctrinæ quo pacto poterit accommodari assignata solutio: quæ nullam habet verisimilitudinem, nisi prępsupposito quod in vnico signo rationis omnibus simul præuisis causis, christus fuerit prædestinatus, quantum ad substantiam & quantum ad circunstantias omnes. Ita vt substantia vni causæ, & circunstantiæ alij correspponderent. Prætermissa ergo hac solutione tanquam insufficienti, vlterius progredior in confirmanda prædicti argumenti difficultate.

Si in illo primo rationis signo, in primoque prædestinationis christi decreto, non fuit determinatum de qualitate carnis Christi, an futura, videlicet, esset passibilis, aut impassibilis, neque statutæ fuerunt aliæ necessariæ circunstantiæ. Sequitur quod si peccatum nō extaret, Christus ex vi suæ prædestinationis non veniret in mundum. Consequens aduersatur sententiæ Scoti quam impugnamus: Nam in hoc præcipuus versatur controuersiæ punctus, num, videlicet, peccato seclusio, christus ex vi decreti prædestinationis suæ in mundū veniret? Quod affirmat Scot. & negat S. Thom. Ergo solutio illa destruit opinionem Scoti. Sed probo sequellam. Necessum erat, vt christus in mundum veniret, quod assumeret carnem secundum determinatam qualitatem, passibilem, videlicet, aut impassibilem. Sed neutrum horum præsciptum fuerat & determinatū in illo primo prædestinationis christi decreto: Ergo ex vi eius non veniret christus in mundum.

Respon-

Respondebis forsan, quod ex vi illius primi decreti assumeret quidem verbum carnem humanam, eo modo quo ipsa humana caro se haberet a parte rei, Et quoniam inueniret illam mortalem & passibilem sic eam assumeret. Itaque formaliter Christus non fuit prædestinatus passibilis, aut impassibilis, sed hęc determinatio qualitatis carnis Christi relicta fuit desumenda ex parte ipsius carnis. & ex modo quem haberet caro humana in semetipsa. Ista solutio aliquā præ se fert probabilitatem, Sed neque vero satis argumenti difficultatem euacuat. Primo quoniam cum prædestinatio, vt dicebam, sit perfectissima prouidentię pars, & pręsertim quod attinet ad Christū, primum & potissimum prædestinatum, non verosimiliter asseritur, quod ex vi pręd estinationis eius, non fuerit cōplete & totaliter determinata qualitas carnis a verbo assumendæ, sed quod hoc fuerit relictum materiali rerum dispositioni. Secundo, adhuc superest soluenda difficultas argumenti, quatenus ex aliis circunstantiis temporis, loci, *modi incarnationis &c. oritur. Quoniam quandiu istæ circunstantiæ non fuissent determinatæ, & dispositę a Deo, verbum incarnari non poterat: dependet enim necessario ab istis circunstantijs ipsa verbi incarnatio, & præsertim ab illa quę est ex parte modi. Si enim non erat diterminatum an Christi caro assumenda esset mediante generatione in muliebri vtero facta, aut per immediatam creationem a Deo factā, vel alio modo, quo pacto potuit verbum carnē assumere: ergo impossibile fuit quod ex vi illius primi decreti prędestinationis Christi diuinum verbum humanam assumeret naturam, preter quam quod est chimericum & mere fictitium decretū prædestinationis vocare illud, in quo non disponuntur, & determinatur singulares circunstantiæ, & omnia media necessaria, vt sequatur ipse prædestinationis terminus. Nam cum prouidentia disponat de mediis ad finem intentum necessariis, quo pacto decretum illud, quo huiusmodi media non disponuntur, censeri poterit perfectæ prouidentiæ (qualis est prædestinatio) decretum, & opus?

* aliàs, modi

Præterea ad huc amplius rem istam vrgeo. Et inquiro ab auctoribus contrariæ sententię, Si Deus nullo habito respectu ad humani generis remedium & redempitonem Christum prædestinauit. Quare in illo primo prædestinationis decreto totum negotium incarnationis christi non definiuit & absoluit. Et quare aliud sequens rationis signum expectauit, vt totum istud negotium absolueret & compleret, & circunstantias singulares mediaque necessaria disponeret. Nam certe huius rei aliqua extitit causa. Neque enim casu & temere contigisse credendum est. Nam qui ita crederet, magnam diuinę prouidentię, summęque sapientiæ Dei irrogaret iniuriam. Si dixeris in illo primo rationis signo *fuisse pręuisa omnia singularia ex parte humanæ

* non

manæ naturę, & totius vniuersi, ex quibus dependere poterat ipsa verbi incarnatio, atque adeo quasi expectauit Deus aliud rationis instans, in quo præuideret omnia contingentia singularia, vt ipsam Christi incarnationem ipsis accommodaret. Contra ergo irrationabiliter Scot. & eius Asseclæ dicunt duo. Alterum quod in primo rationis signo fuit celebratum prædestinatonis Christi decretum. Nō enim est prędestinatio, vbi non est efficacium mediorum dispositio. Alterum vero est quod ex vi illius decreti Christus veniret in mundum, cum necessarium fuerit decretum aliud, quod singulares ciriunstantias mediaque ad incarnationem Christi necessaria disponeret. Hæc sunt argumenta præcipua quę in huius conclusionis confirmationem possunt afferri. Decreui enim alia leuiora prætermittere.

Sed priusquam ad sequentes transeamus conclusiones, necessum erit exponere modum, in quo intelligenda est hæc S. Thom. sententia, quam stabiliri conabamur in hac quarta conclusione. Nec enim in vno & eodem sensu ab vniuersis S. Thom. discipulis explicatur.

Est ergo prima intelligentia, quam assignauit Caiet. 3. par. q. 1. ar. 3. vbi præsuppositis tribus illis modis superius explicatis, quibus Deus se potuit creaturis communicare, nimirum, ordine naturę, ordine gratiæ, & ordine hyposthaticæ vnionis, Inquit, quod ordo gratiæ præsupposuit ordinem naturæ, & vterque naturæ & gratiæ ordo prę-suppositus fuit ad ordinem hyposthaticæ vnionis. Et hoc quidem, inquit Caiet. verum habere non solum in executione (quod non potest in dubium verti, vt superius tractauimus) sed in ipsa etiam Dei intentione. Ita quod Deus præuidit prius ordinem naturæ, quam ordinem gratiæ, illumq. totum per quandam communem naturalē prouidentiam prædisposuit, & præordinauit (& comprehendit Caietan. sub hoc naturæ ordine ante gratiæ ordinem præuiso & pręordinato omnia peccata & monstra siue physica, siue moralia). Post naturæ ordinem prædefiniuit Deus ea quæ ad ordinem gratiæ spectant. Et tandem ad tertium ordinem vnionis hyposthaticæ accessit, quem ad reparationem & consummationem vtriusque ordinis & naturę & gratiæ ordinauit & disposuit.

Hanc Caieta. intelligentiam valde irridet Ambros. Caterinus in quadam annotatione ex his quæ contra Caietan. fecit. Inquit enim hanc Caiet. interpretationem valde iniuriosam esse, & ignominiosam incarnationis christi dignitati. Nam quid magis indecens Christo dici poterit, quam quod Deus diuina sua prouidentia præuiderit, & præordinauerit naturæ monstra, antequam Christum prædestinauerit. Verum hæc irrisio Catarini irridenda est & paruipendenda: quoniam impugnatio ab ipso facta est impertinens.

Nam eadem ratione succenseret Sanct. Thom. & grauissimos auctores cum ipso dicentes, Deum non prædestinasse Christum nisi præsupposita peccati originalis præscientia, & præsupposita similiter ipsius peccati permissione, quæ ad prouidentiam generalem spectat. Namque si ignominiosum est Christo, atque eius incarnationi, quod eius prædestinatio præsupponat monstra naturæ præuisa & præordinata, quanto magis indecorum esset & indecens, quod permissionem tam grandis monstri moralis, puta originalis culpæ, præsupponeret, ipsiusque peccati præscientiam.

Sed nihilominus graues theologi etiam S. Thom. discipuli hanc Caiet. intelligentiam merito reprehendunt propter alias causas. Prima. Quoniam irrationabiliter Caieta. originale peccatum inter ea quæ ad ordinem naturæ spectant connumerauit: cum fuerit priuatio iustitiæ originalis & gratiæ. Imo si vera est eius sententia quam docuit, 1.2. quæst. 113. ar. 2. videlicet, quod per peccata quæ committuntur contra supernaturalia præcepta non violatur lex, aut rectitudo ordinis naturalis, nec offenditur deus vt autor est & finis naturę, consequenter esset dicendum quod primum Adæ peccatũ, quod in tota eius posteritate originale dicitur, non ipsum violauit naturæ ordinem. Quoniam lex quam fuit Adam transgressus de non vescendo de ligno vetito, non pertinebat, si proprie loquamur, ad naturalem rationis ordinem, nec statuta fuit a Deo vt autor est naturæ, sed vt autor potius est gratiæ: qui illam legem imposuit primis parentibus, vt vice totius suæ posteritatis debitam Deo autori gratiæ, originalisque iustitię obedientiam præstarent, de quo alias.

Secunda, Quoniam Caieta. non solum originale peccatum, sed omnia peccata sub ordine naturali comprehendisse videtur, quod falsum esse nullus est qui non videat. Nam peccata quæ fiunt contra fidem, & quæ commissa fuerunt contra christi personam, manifestum est non pertinere per se primo ad naturę ordinem. Et quidem si vera esset opinatio Caiet. fateri tenemur Deum prius rationis ordine præuidisse peccatum crucifigentium Christum, quam ipsum christum prædestinasset in carne venturum. Item prius præsciisset Deus omnium prædestinatorum peccata, illa etiam quæ contra fidem & super naturalẽ admittuntur ordinẽ quam ipsos prędestinaret ad gloriam. Imo & priusquam naturam humanam ad supernaturalem ordinem eleuaret, quæ omnia & alia eiusmodi quæ inferre possemus absurda, sua sponte sunt falsa.

Tertia causa Quoniam Caieta. tres prædictos deuinæ communicationis ordines plus nimio distnguit & ab inuicem separat. Res enim est cunctis theologis manifesta, quod tres hi ordines quandam inter se habent permixtionem. Ita quod, quædam eorum quæ secundum

dum ordinem naturæ præcise consideratum tali modo se haberet, alium de facto induunt modum secundum exigentiam ordinis gratiæ, aut vnionis hypostaticę. Certum est enim aliquos homines procreatos fuisse & progenitos propter orationes iustorum, qui ipsorum generationem & natiuitatem impetrarunt Et de Ioanne Baptista nemo non nouit, quin eius generatio minime fuerit secundum ordinem naturę disposita, sed potius secundum ea quę pertinebant ad ordinem hypostaticę vnionis. Progenitus enim fuit ex parentibus multis titulis ad generandum ineptis, vt esset christi venturi percursor. Multæ præterea egritudines & mortes quas naturales causæ paratas & in promptu habebant, impeditæ sunt sanctorum orationibus & Dei autoris gratiæ beneficio concessę. Constatque inter graues theologos, multa bona naturalia effectus esse prædestinationis, quæ proinde ad ordiné gratiæ necesse est pertineant Quocirca & si ordo gratię præsupponat naturæ ordinem quantum ad eius substantiam & primariam constitutionem, gratia enim naturam præsupponit, & perficit: non tamen præsupponit totum ipsum ordinem, quoad omnia eius singularia, & particulares rationes: quin potius per mixtim se habent in huiusmodi singularibus tres illi ordines numerati.

Propter has & alias similes causas, graues theologi hanc Caieta. intelligentiam carpunt, Nō dessunt qui Caiet. velint defendere asserentes ipsum non omnia peccata intra ordinem naturæ comprehendisse, neque de omnibus peccatis fuisse loquutum, sed de peccato tantum originis, & ea tantum ratione qua repugnabat naturali rectitudini, & Deum finem naturalem offendit; Verum aliis omisis in quibus non saluatur Caiet. doctrina ab his autoribus. Nec etiam quod attinet ad peccata hæc mihi placet explicatio. Quia peccatum originale secundum propriam & specificam sui rationem, non offendit Deum per se primo vt finem & autorem naturæ, sed vt super naturalem gratiæ autorem & finem. Sed quicquid de hoc fuerit, nec enim displicet doctissi. Caiet. doctrinam tueri, alia mihi non minoris momenti, & quæ magis huius difficiltatis punctum attingit, se offert causa improbandi hunc Caiet. discursum. Et est illa quam superius in confirmatione cuiusdam argumenti insinuaui nimirum, Quod non est verosimile tantum illud malum quod peccatum originis rationali naturæ attulit, fuisse permissum a Deo, nisi propter aliquod magnum bonum. Quod aliud esse non potuit, quam incarnatio Christi & eius gloria, bonūq. illud excellens ac sublime quod ipsa rationalis natura ex Christi incarnatione reportauit. Quod tantū fuit, vt non dubitaret Magnus, doctissimus ac proinde Sanctissimus Gregorius dicere, ò fœlix culpa quę talem ac tantum meruit habere

redemptorē, idest, ô fœlix Adā peccator, non quia peccator, sed quia peccati occasione tantum ac talem ei Deus Redemptorem destinauit. Ergo voluntas Dei originalis peccati permissiua non totaliter antecessit Christi prædestinationem, quin potius præsupposuit Christum prædestinatum, saltem in ordine finalis causæ. Nec satisfaciet solutio dicentis, quod permisit Deus illud peccatum non ob aliquem specialem finem, sed vt suæ prouidentiæ suauitatem & seruaret & ostenderet, ad quam pertinet in illis rebus defectum permittere, quæ sua natura sunt defectibiles. In qua prouidentiæ diuinæ suauitate S. Thom. 1. parte quęst. 23. artic. 3. fundauit primam reprobationis rationem & originem.

Cæterum hæc ratio insufficiens apparet, quoniam vt S. Tho. eodem loco aduertit, ad officium prudentis gubernatoris pertinet permittere, vt natura quæ ex se defectibilis est, deficiat & cadat, non tamen totaliter, sed in aliquibus indiuiduis. Nam ipsius interest gubernatoris pro suo posse curare, vt talis natura in aliquibus saltem indiuiduis, & quidem non paucis, ad vltimum perueniat finem, propositamque sibi felicitatē vltimam assequatur. Supposito ergo quod tota causa humanæ naturæ, ex diuina lege ex specialique dei ordinatione, posita fuerat in sola primi parentis voluntate, itaquod cum ipso primo homine cadente tota rueret rationalis natura; ad optimum prouisorem & gubernatorem deum, ad prouidamq. eius ac suauem prouidentiā spectabat, vt solicitam de illo primo homine curā gereret, ne a recto iustitię statu laberetur & caderet. Nisi forsan ex eius ruina magnum aliquod intenderet emolumentum elicere. Et hoc argumentū ex eo maiores accipit vires, q illud primū peccatū erat ex se irreparabile. Non solū quia mortale delictum, quod principiū spiritualis vitæ, & totius moralis rectitudinis aufert, nimirum, charitatem dei, & ordinē ad vltimum finem, Sed præsertim quia pro illo statu nō erat ad huc institutus pænitentię modus. Nihil enim aliud primus ipse parens a Deo super hoc negotiū audierat, quam illam terribilis pęnę comminationē. Gen. 2. factā, in qua cumq. die peccaueris, morte morieris.

Sed iam Caietan. sententia prætermissa, ad alium dicendi modum quorundam Thomistarum accedamus, qui libenter Scot. concedunt, quod præscientia originalis peccati non antecessit Christi prædestinationem, nec in decreto incarnationis Christi futurę explicita fuit ipsa humani generis redēptio. Sed nihilominus addunt, uerā esse S. Thom. sententiam asserentis q si homo non peccaret, Christus homo non fieret. Multa commentantur ad huius sententię fundamētum statuendū, & corroborandū ex Arist. in post prędicamētis in c. de priori desumpta. Vbi inquit, aliā esse prioritatē causæ: & aliam prioritatē à quo, ad prioritatem causæ requiritur quod vnum sit causa alterius,

& quod

& quòd sua natura ad illud præsupponatur. Prioritas autem à quo, est prioritas consequentiæ, illudque dicitur prius à quo, ex quo nō conuertitur consequentia, & quod potest esse sine altero. Illud autem dicitur posterius a quo, ex cuius esse infertur aliud prius, sine quo nō potest esse. Et hoc modo animal est prior homine, & homo posterior est animali. Quia ex animali ad hominem non valet consequentia. Non enim sequitur est animal ergo est homo, valet autem ex homine ad animal. Sequitur enim bene quod si est homo, est animal, neque homo sine animali esse potest. Ea autem dicuntur esse simul modo opposito huic prioritati, nimirum, consequentiæ simultate, inter quæ est mutua consequentiæ conuersio, vt pater & filius simul hoc modo esse dicuntur. Quia valet consequentia a patre ad filium, & è contra.

Aduertunt præterea hi Theologi ex doctr. Aristot. in eodem cap. quod inter ea quæ sunt simul simultate consequentiæ, contingere potest quod vnum sit causa alterius V. C. Album esse, & hanc orationem album est, esse veram, simul sunt simultate consequentiæ, & tamen album esse a parte rei, causa formalis est, etsi extrinseca, veritatis orationis huius. His ergo suppositis dicunt, quod prædestinatio Christi, causa finalis est redemptionis humani generis, Sunt nihilominus simul simultate consequentiæ, prædestinatio incarnationis Christi, & redemptio humani generis. Vnde dicunt non valere hanc consequentiam, Incarnatio Christi prius fuit præordinata in genere causæ finalis, quam Deus quicquam de peccati remedio cogitaret: Ergo incarnatio Christi erit sine remedio peccati. Nam licet prius fuerit præordinata, non tamen vt futura sine remedio peccati. Quemadmodum, inquiunt, & si artifex prius in genere causæ finalis præordinauerit superpositionem tecti in aliqua fabricanda domo nihil cogitans de fundamentis & parietibus, non tamen superponet tectum in executione, nisi iactis fundamentis, & parietibus erectis. Igitur hoc modo procedit ista sententia, quod postquam Deus scientia simplicis intelligentiæ cognouit tres illos modos precipuos iam connumeratos, quibus suam poterat communicare bonitatem, in primo signo rationis practicæ decreuit communicare se summo modo illorum trium, nimirum, per hypostaticam vnionem, in quo signo nulla fuit facta mentio, neque peccati, neque remedij eius: Imo, inquiunt, quod neque alicuius puræ creaturæ producendæ. Sed in secundo signo decreuit Deus secundum vtrumque ordinem naturæ & gratiæ; suam communicare bonitatem, decreuitq; proinde totum hoc vniuersum constituere cū his omnibus perfectionibus, & naturæ & gratiæ, quibus fuit de facto productum, ipsumq; cū omnibus suis & partibus & perfectionibus ad Christum vt ad finem retulit. In

tertio

tertio denique signo vidit Deus creaturam rationalem collapsam, originalique culpa infectam. Ac tandem in quarto signo explicite destinauit Christum in redemptorem & saluatorem naturæ prolapsæ.

Hanc sententiam, quæ fundamentum habere videtur in Caiet. 3. par.q.1.art. 3. ad 3. impugnant viri doctissimi non in efficacibus argumentis, si faciete nus considerentur, Et tota argumentorum vis ad hoc reducitur. Quod simultas consequentię, inter ea quorum vnum est causa alterius, nequit locum habere, nisi, vel quia illa causa necessario inducit talem effectum: vt in exemplo posito existentia albedinis inducit necessario veritatem illius propositionis, vel quia, & si vnũ sit causa in vno genere, pendet tamen ab alio saltim quoad executionem in alio genere causę. vt super positio tecti, quæ in genere causæ finalis est prior, per se pendet a fundamentis & parietibus in generę causæ materialis. Aut denique quando illud quod in genere causalitatis posterius est, habet rationem medij necessarii ad consecutionem alterius, quod prius in genere causæ finalis præintentum fuit, & præordinatum. Quemadmodum si ad consequendam sanitatem quam infirmus primum intendit, nulla facta mentione meditamentorum, fuerit necessarium medium sumptio præciosi cibi, talis cibi sumptio erit in executione simul simultate consequentiæ cum ipsa sanitate, quæ in genere finalis causa fuit prius intenta, imo, & præuolita absque vlla cibi huius mentione facta. Eo quod in volitione efficaci finis, virtualiter clauditur voluntas medii necessarii ad finis acquisitionem. Sed in casu nostræ disputationis remedium originalis peccati, neque est causa prædestinationis Christi, vt autores huius sententiæ libenter admittunt, neque est effectus, qui necessario consequatur ipsam Christi prædestinationem, vt est res manifesta. Neque vero est medium necessarium vt in executione ponatur ipsa Christi incarnatio, vt etiam est manifestissimũ. Poterat enim diuinum verbũ humunam carnem assumere, quamuis nullum in rationali natura peccatum existeret. Ergo si Christus prædestinatus fuit absque præsciẽtia peccati, & absque vlla facta mentione redemptionis humanæ naturæ, nulla est verosimilis ratio obquam dicere possimus, quod Christi Incarnatio nequit esse absque humani generis redemptione.

Huic tamen argumento quod funditus videtur Præfatam Thomist. sententiam euertere, responderi probabiliter posset, quod in illo decreto prædestinationis Christi quamuis nulla fuerit facta expressa mẽtio originalis peccati, & remedii eius, continebatur tamen ibi implicite, & voluntas permittendi originale peccatum, & redimendi humanum genus eodem peccato infectum: Eo quod in illo signo Christus fuit prædestinatus vt in ipso manifestaretur diuina bonitas in summo manifestationis gradu, & vt in ipso ostenderentur diuitiæ bonitatis & perfe-

perfectionis, Dei non poterat autem hæc manifestatio commode fie ri, nisi originis peccatum in humana extaret natura, in cuius remediũ & diuina misericordia, & ipsa itidem Dei iustitia, ineffabili quadam complexione coniunctæ in summo gradu ostenderentur, vt sunt de facto manifestatæ. Nam misericordia, & veritas obiauerunt sibi, Iustitia & pax osculatæ sunt. Idcirco sicut in prędestinatione Petri ad gloriam, implicitè clauditur gratia, Petro conferenda, ita in prædestinatione Christi, implicite continebatur voluntas efficax permittendi originis peccatum, & humanam naturam peccato læsam & infectã redimendi & reparandi.

Hanc solutionem nullatenus probabunt autores, qui negant peccatum infallibiliter sequi, posita eius permissione in diuina voluntate. Nam hi autores dicere tenentur, quod si posita explicita voluntate permittendi peccatum, non sequitur infallibiliter ipsum peccatum, multo minus affirmari poterit hæc infallibilis peccati cõsecutio, posita tantum implicita voluntate peccatum permittendi. Atque adeo nisi Deus præuidisset ipsum peccatum vt coexistens æternitati; nullatenus incarnationis Christi prædestinatio posset in executione habere dependentiam ab originali peccato, neque infallibilem connexionem cum ipsius peccati remedio. Cum non posset per diuinam prouidentiam disponi infallibile peccati remedium, quia neque haberi poterat infallibilis cognitio quod esset futurum in natura humana.

Sed nihilominus hæc solutio non est omnino improbabilis, neque ego nullatenus illam improbarem propter nunc assignatam rationem. Existimo enim, quod posita efficaci permissione peccati, infallibilis quoque erit ipsa peccati positio Censeoque Deum posse certam & infallibilem cognitionem habere futuri peccati, posita efficaci volũtate permittendi peccatum. Quæ res alio in loco à nobis est ad longum pertractata, neque possumus in præsentia immorari in eius disputatione. Propter alias tamen rationes quæ magis ad præsentem tractationem attinent, non mihi placet hæc Thomistarum intelligentia, Quæ sine dubio coincidit cum secunda sententia superius posita, in priori explicata sensu. Vnde eisdem argumentis quibus ibi sensum illum improbauimus explicando sensum posteriorem, impugnãda quoque est & confutanda ista solutio.

Arguitur præterea contra hanc sententiam. Si ante prædestinationem Christi non fuit præuisum originale peccatum, non potest cum proprietate dici, quod Christus fuerit prædestinatus in remedium originalis peccati: quod tamen intendit S. Thom. in hac famosa sua sententia. Ergo explicatio ista pugnat cum sententia cuius explicationẽ intendit Sequella aparet euidens. Nam si Deus cum prædestinauit Christum, nihil adhuc de humana cogitauerat natura, neque de remedio

medio eius, imo neque de necessitate quã peccando incurrerat. Quo pacto proprie dici potest, quod in remedium eius Christum prædestinauit? Secundo. Si in prædestinatione Christi non fuit facta expressa mentio peccati originis, & remedij eius, non satis commode possunt explicari literæ sacræ asserentes, quod Deus ex dilectione humani generis, & ex affectu misericordiæ erga ipsum, miserit filium suum in carne, iuxta illud Ioan. 3. sic Deus dilexit mundum, &c. & Paulus ad Roman. cap. 5. Commendat autem Deus charitatem suam in nobis. Quoniam seclusa præuisione miseriæ humanæ naturæ, non potest intelligi affectus diuinæ misericordiæ erga naturã humanam. Præterea S. Thom. 3. par. q. 1. art. 3. ad 4. docet quod præscientia peccati futuri fuit præsupposita in mente diuina ad Christi prædestinationem. Hæc vero sententia, contra quã disserimus, non admittit præscientiam futuri peccati ante prædestinationem. Non ergo consentanea est S. Thom doctrinæ.

Scio modernos quosdam autores, quibus hæc sententia, quam impugnamus, non displicuit, dicere S. Thom. intelligendum esse de futuri peccati præscientia, pertinente ad scientiam Dei simplicis intelligentiæ. Sed hoc esse falsum multis possem probare. Sed breuiter eius falsitatem quasi ad sensum ostendo. Per scientiam simplicis intelligentię cognoscitur res tantum vt possibilis, & non vt existens, neque vt futura, & qui hoc negauerit, non est arguendus, sed relinquendus vt prima in Theologia negans principia. Erit autem manifestum legenti S. Thom. loqui de præscientia peccati, qua vel præuidetur, vt existens, & coexistens æternitati, vel qua præscitur vt infallibiliter futurum. Non ergo de scientia simplicis intelligentię illa Sanct. Thom. doctrina potest intelligi. Alij etiam ex nouioribus dicunt quod S. Thom. non loquitur ibi de præscientia peccati, quæ pertinet ad intentionis ordinem, sed de ea quæ ad executionem spectat. Hęc solutio est sine dubio probabilis, quia exẽplum quod ibi S. Tho. adducit, valde ei suffragatur. Sed si perspecte legamus illam solutionẽ ad 4. S. Tho. non irrationabiliter colligemus, illũ permixtim loqui & de ordine intentionis & de executionis ordine. Et quod exẽplum ibi adductũ de orationibus sanctorum, quibus mediis prędestinatio alicuius hominis suũ accipit adimplementum, suamq; assequitur certitudinem, non adducitur vt ad adæquatum exemplum ad explicandã præscientiam peccati originalis quæ Christi prædestinationem antecessit: sed ad explicandum præscientiam, illam secundum quod pertinuit ad executionis ordinem. Existimoque S. Tho. loquutum fuisse ad eum modum quo communiter loquuntur Patres, qui vt partim constat ex testimonijs citatis pro conclusionibus tertia & quarta, & partim constabit ex infra referendis potissimum in solutionibus argumen-

gumentorum primę sententię, vt rem sibi statutam, & persuasam docuerunt, decretum incarnationis pręsupposuisse pręscientiam originalis peccati in cuius remedium, & in humanæ naturæ reparationē, decreuit Deus filium suum in mundum mittere, eumque humanam assumere naturam. Huic opinioni, quam hisce argumentis reprobare conamur fauet Capreo. in 3. dist. 1. q. 1. Quæ sententia etsi veritatem non attigisse videatur, proximius tamen ad eam accedit, quam omnes sententiæ aliæ, quæ Christi prædestinationem constituunt totaliter a peccato & eius remedio independentem.

Sed adest iam tertia expositio & intelligentia sentētiæ S. Th. Quæ consistit in hoc ꝙ in genere causæ finalis Christi prædestinatio antecessit simpliciter decretum creationis vniuersi, & eleuationis naturæ rationalis ad finem supernaturalem, & ad gratiæ ordinem. In genere vero causæ materialis res ē contra se habuit. Et hoc quidem non solū executionis ordine, sed etiā ordine prędestinationis. Hęc intelligētia explicanda est ad eum modum quo superius in hoc dubio collimauimus, & elucidauimus posteriorē sensum opinionis secundæ, hoc vno addito, quod ex parte materiæ etiam debent comprehendi peccata, & præsertim originale. Itaque præcessit in hoc causalitatis ordine in Dei præscientia non solum ordo naturæ & gratiæ, sed & omnium moralium defectuum, quæ vtriusque ordinis rectitudinem obscurant & offendunt, & præsertim originalis ille defectus qui totam humanam læsit & deturpauit naturam. Nam distinctam aliorum peccatorum præscientiam, forsam pertinuit ad 2. Signum. Estque aduertendum, ꝙ natura humana, & ipsa mediāte, prout est virtualiter creatura omnis, totum vniuersum rationē habuit materiæ, & ex qua, & in qua. Ex qua, quoniam humanitas, quam verbum sibi copulauit, desumpta fuit ex ipsa humana natura, atque adeo ex ipso ordine naturali, & si temperata fuerit, præparata, & disposita modo longe excellentiori, qui totum naturę ordinem exuperauit. Materia in qua, eatenus fuit, quatenus in ipsa vnionis hypostaticæ beneficium, & quoad substantiam, & quoad eius effectus susceptum est & participatum. Ordo vero gratiæ habuit rationem materię circa quam, habuit enim rationem materiæ reparabilis & perfectibilis, eo quod per incarnationem reparatus fuit hic ordo in natura humana. Et in tota creata intellectuali natura perfectionē, & consummationem fuit assecutus. Peccatum deniq; materiæ etiā rationem obtinuit, & potest similiter vocari materia circa quā, sed absimili prorsus causa ab ea ob quam ipsum gratiæ ordinem materiam circa quam fuisse diximus. Nam ordo hic fuit materia, quia reparandus, & perficiendus peccatum vero quia destruendum, & auferendum iuxta illud Zach. 3. & auferam iniquitatem in die vna, vna hæc dies fuit tempus incarnationis Chri-

sti, quæ dies durauit ab instanti primo conceptionis eius vsque ad instans mortis. De qua re ibi prophetæ, inciderat sermo. In quo sensu dicebat Christus Io. c. 12. ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendãt, vitã suam lucẽ appellauit, id est, diem, vt ibi dicitur. Et quia peccatum hãc habuit materiæ rationem, idcirco eius præscientia in hoc causæ ordine præcessit Christi prædestinationem. Vnde hæc propositio, peccatum prçuisum est adeo ante prędestinationẽ Christi, vera præpositio est absolute loquendo; quia prioritas causę materialis est sufficiens ad eius verificationem. Quamuis tutum erit semper explicare rationem prioritatis, nimirum, quod fuit præuisum in genere materialis causæ, vt prioritati causæ finalis debitum deferamus honorem, in quo ordine prædestinatio Christi pręcessit.

Sed rogat quis, Vtrum hæc propositio Christus prędestinatus est ante præscientiam peccati, sit absolute concedenda? Ratio dubitandi pro affirmatiua sententia ea est, ꝙ si prioritas causæ materialis sufficit ad veritatem illius propositionis, peccatũ præuisum fuit ante prædestinationem, cur prioritas finalis causæ non sufficiet ad istius posterioris enunciationis verificationem? Respondeo negandam esse absolute & simpliciter hanc propositionem de qua dubitatio procedit. Et ratio est omnino ad notanda, quæ desumitur ex superius dictis circa posteriorem sensum opinionis secundæ. Asseroque quod licet peccatum ad Christi incarnationem comparatum solam habuerit rationem materiæ circa quam, ipsum tamen peccati remedium fuit non solum effectus in Christi prædestinatione, per ipsam eius incarnationem per se intentus, sed & nonnullam quoque finis induit rationem comparatum ad Christum, non absolute consideratum, sed secundum illum statum humilitatis, & infirmitatis, in quo nostram in medio terræ salutem est operatus. Qua ratione fuit vere humanæ naturæ reparator, & medicus. Et quia non aliter fuit prædestinatus, nisi vt medicus, non solum morbi præuisio in genere causæ materialis eius prędestinationem pręcessit, nam tolle morbos & tolle vulnera, dicebat August. & non est necessarius medicus: sed etiam ipsum peccati spiritualis morbi remedium præcessit in Dei præscientia in genere causę finalis Christi prędestinationem, prout Christus ratione prædicta in statu humilitatis medici officium erat gesturus. Et vt superius aduerti, nihil inconuenit, vt id quod simpliciter est finis, secundũ modũ aliquẽ induat respectu eiusdẽ rationẽ medij. Quia ergo Christus fuit prædestinatus, vt esset filius Dei per gratiam vnionis, hac cõditione apposita, nimirum, quod esset redemptor & medicus humile gerens medicantis officium, infirmis deseruiens, & ministrans, idcirco peccati remediũ, in genere causæ finalis, pręcessit ipsam Christi præ-

sti præ-

sti prædestinationem. Et ob hanc causam etsi prędestinatio Christi absolute, & simpliciter prior fuit in genere causę finalis, non potest tamen absolute concedi, q; Christus fuit prædestinatus ante peccati pręscientiam. Quia peccatum vt excludendum præuisum fuit per modum materię circa quam, & ipsum peccati remedium fuit pręuisum per modum finis intenti, & pręordinati, in quem prędestinatio Christi illo modo exposito fuit ordinata.

Sed obseruandũ est, discrimẽ esse magnum, inter pręscientiam peccati in genere causę materialis pręsuppositam, & præscientiam remedij eiusdem peccati in genere causæ finalis antecedentem. Quod præscientia peccati, iuxta probabilissimam Thomistarum sentẽtiam, pertinuit ad visionis scientiam, itaque Deus pręsupposuit peccatũ, vt in existens naturæ, & non vt futurum infallibiliter: eo quod peccatum habuit præsuppositæ materiæ rationem, quæ secundum præexistentiam debet pręsupponi. Cęterum peccati remedium non antecessit in Dei pręuisione vt pręexistens, sed vt infallibiliter futurum. Et ratio est, quia etsi pręcesserit vt finis, est tamen finis effectus, id est, qui efficiendus erat ab ipso Christo incarnando, atque adeo neque debuit, neque potuit pręsupponi in ordine intentionis, vt præexistens, sed vt futurum infallibiliter.

Ex his possumus colligere modum, quo iuxta hanc S. Th. doctrinę explicationem intelligere debemus ordinem quẽ ex parte rerum seruauit Deus in Christi prædestinatione. Qui ita poterit exponi, quod postquam Deus scientia simplicis intelligentiæ triplicem illum superius positum suę communicationis modum agnouit, mox in primo signo rationis practicæ decreuit verbum fieri carnẽ, vt & in ipso excellentissimo quodam modo diuina manifestaretur, & glorificaretur bonitas, & vt omnia quę ad naturę & gratię ordinem spectant, ei subseruirent, & in eũ vt in finẽ destinarentur, Et vt deniq; Dei gloria, & diuitias gratię eius in ipso redẽptionis humanę naturę opere mire splendescerent, Vnde omnium horum cognitio & pręordinatio secundũ quandam generalem prouidentiam, ad hoc primum rationis signum spectarunt. Quãuis specialiter hoc signum detur solius Christi prędestinationi. Qđ idcirco fit nõ irrationabiliter, quia in hoc instãti Christus specialissima prouidentia prędestinatus fuit, & eius prędestinatio fuit absoluta & cõsummata prout ad ipsum Christum pertinebat. At in hoc signo neq; ordo naturę, neq; ordo gratię consummatũ habuęrunt prędestinationis, & prouidentię cõplementum; sed quantũ ad id dũtaxat quod necessariũ erat, vt Christi prędestinatio cõpleta esset, & cõsummata. Nã alia quę nõ ad Christũ, sed in particulari ad vtriusq; huius ordinis cõplementum pertinebant, in posterioribus signis pręordinata fuerunt & disposita. Quoniam ergo ad prædestinationem

Christi, quatenus prædestinabatur vt medicus & redemptor, & vt in eo multiformis Dei appareret gratia & iustificans & sanans, & vt iustitia & misericordia inter alia Dei splendescerent attributa; (Nam hoc totum spectabat ad perfectam Christi prædestinationem) necessariũ fuit, vt præordinatio vtriusque ordinis, naturę, scilicet, & gratiæ, quoad primariã vtriusq; substãtiam antecederet, quorum prior exposcebat angelorum, & hominum, & visibilis hujus mundialis machinæ consistentiam, & posterior vt in omnibus Angelis sigillatim, quia omnes sunt secundum speciem differentes, & vnus non pendet substantialiter ab alio, & in aliquo vno homine, vt in primo totius rationalis naturæ principio & capite, & vice naturę ipsius fundaretur ordo ad supernaturalem finem, dando eis supernaturalem cognitionem, spem, & amorem, quæ Dei gratiæ innitere<u>n</u>tur. Idcirco omnia hęc secundum generalem hanc rationem ad illud primum rationis instans in Deo attinuere, & attinuit etiã peccatum prout huic vtriusq; ordinis dispositioni repugnauit. Et ita existimo quod non solũ spectauit ad illud instans & permissio & pręscientia originalis culpę humanę, verum & peccatũ angelicũ secundũ quod ex eo occasionaliter ortum habuit primum illud hominis peccatum, quod ad primariam ordinis gratiæ constitutionem pertinuit. Nam sicut pertinet ad suauẽ rerum dispositionem quod inferiora S. Dyonisio autore, per superiora gubernentur, vnde in ordine gratię homines angelorum ministerio & pręsidio debuerunt gubernari, etiam si in statu primę innocentię permansissent, ita attinebat ad eundẽ primarium rerum ordinẽ, vt permitteret Deus quod natura superioris, scilicet, intellectualis, peccatum, occasionem peccandi afferret inferiori naturę rationali, & quod hoc totum pręuideretur adeo ad Christum pędestinandum, vt redemptorem humanæ naturæ, vt tam ex illo primo signo constaret a cuius seruitutis iugo homo esset redimendus, nimirum, a demonis tyranide, cui homo subiectus ex Dei iustitia permanserat propter peccatum in quo ab ipso demone fuit deuictus. Nã qui sua se sponte vinci permisit talem sibi promeruit miseram subiectionis, & captiuitatis sortem. Præterea non reputo inconueniens affirmare, quod inter alias causas, nisi proprius occasiones appellemus, ob quas Deus non Angelos sed semen Abrahæ apprehendit vt dicebat Paulus, id est, non Angelicam sed humanam assumpsit naturam, hæc quoque computetur, Quod Angelus sua prorsus spontanea malitia absque vlla extrinseca persuasione peccauit, ipsumque offendit Deum, cui tanto erat & in ordine naturæ, & in ordine gratię debito adstrictus, Homo vero ex alterius, & quidẽ superioris & callidioris astuta persuasione captus, & partim deceptus, mulier enim quæ viro grandis fuit occasio peccandi seducta fuit, vt inquit Paulus, 1. ad Timoth. 2.

Hæc igitur omnia ad illud primum rationis signum reducenda fore arbitror: Omniaque propter Christum vel preordinata, vel permissa. Et ob id in illomet signo, Christi prædestinatio præcessit simpliciter in ordine causæ finalis omnium aliorum quæ diximus præscientiam, sed in ordine materialis causæ, præscientia istorum omniũ e contra antecessit. Superius cum sensum posteriorem secundæ sententię exponerem, exemplo generationis instantaneæ rem istam explicaui, relegat diligens theologus.

Sed iam ad secundum signũ transeamus. In quo deus in christo capite in primo signo prædestinato elegit homines vt ei perfecte incorporarentur, vt capiti membra, in perpetuamq. eius laudem essen futuri. Tertiũ rationis instãs distinguere solent cõiter theologi, in quo deus rerũ naturalium ordinẽ prouideret. Sed ego cum bona eorũ venia, nullã video huius tertij signi aut rationis instantis necessitatem'. Quoniã ad primariam rerũ naturalium constitutionẽ necessarium nõ est, cum in primo signo fuisset disposita: particularia vero & ea quæ secundariũ in vniuerso locum tenent, existimo nõ posse ad aliud tertium signũ pertinere, sed ꝙ ad hoc secundũ eorum dispositio, & Dei prouidentia spectauit. Quoniã prædestinatio electorũ in hoc signo secundo celebrata, constare nõ potuit, nisi certa esset & statuta horũ omniũ singulariũ ordinis naturę dispositio. Quia ex eorũ quampluri mis pendebat prædestinationis ordo, qui nõ in electione hominũ ad gloriam essentialiter consistit, vt 1. p.q. 23. ex S. Tho. doctrina solet ostendi. Sed in efficacium mediorũ absoluta & determinata dispositione & præordinatione, quibus certissime saluatur quicumq. saluantur, vt verbis vtamur Aug. Hæc aũt media haudquaquam disponi & pręordinari potuerunt, nisi præuisis ijs singularibus indiuiduis operationibus & factis, &c. quæ ad ordinem spectant naturæ. Itaque sicut primaria rerum naturalium constitutio in genere causæ materialis præscientia christi prædestinationem in primo signo antecessit, ita in secundo signo ea quæ secundario ad eundẽ naturalem spectant ordinem, prædestinationem præcessit electorum, ita vt electio ipsorũ absolute fuerit prior, eo ꝙ prædestinatio eorum finis rationem habuit comparatione ad ordinẽ naturalem, prædestinatio vero, quæ formaliter est efficax mediorum præordinatio, in genere causæ materialis supposuit horum, quæ diximus, præscientiam. Imo & præscientiam omnium singularium peccatorum, quia ex eorum multis occasionẽ assumit Deus saluandi prędestinatos.

Ad hoc secundum signum exstimo attinere ea quæ in particulari pertinebant ad Christi vitam & mortem. Quia licet in primo signo fuerit prædestinatus redemptor per mortem & sanguinem suum, atque, qualisue futura esset eius mors, imo & vita, quas quantasq. a peccatori

catori

catoribus passurus esset contradictiones nõ potuerunt euidenter præuideri, nisi dependenter in ordine causæ materialis ab horum singularium præscientia, possemus quidem horum præscientiam ad primũ signum reducere, sed suauiori modo reponitur in secundo signo, ad quod reduximus ea quę pertinent ad secundariũ vniuersi ordinem.

Id tamen aduertendum censeo, quod præscientia omnium singularium quæ necessario fuerunt præsupposita ad christi in carnationem, in primo rationis signo habita fuit. Interquę singularia pręcipuum habuit locum Beatiss. Virgo & eximia eius sanctitas, quę fuit necessaria, secundum decentiam erga vnigenitum dei filium seruandã, ad Christi incarnationem. Imo existimo quod prædestinatio B. Virginis fuit celebrata in illo primo rationis signo, tum quia eius tanta ad Christum coniunctio hoc postulabat, tum etiam quia B. Virginis sanctitas requisita secundum decentiam ad Christi incarnationem debuit esse firma, stabilis, & perseuerans, atq. adeo ad prædestinationis spectans ordinem. Et ita crediderim, quod in genere causæ materialis præuisa fuit B. Virginis gratia & sanctitas vt effectus prædestinationis. Dices. Beatiss. Virgo in Christo & per christi merita fuit prædestinata. Ergo impossibile fuit quod in aliquo genere causæ christi prędestinationis antecederet præscientiam. Respondeo quod aliter antecessit sanctitas virginis in præscientia dei Christi in carnationem, & aliter res omnes aliæ. Et enim res aliæ antecesserunt vt materia quasi aliunde præsupposita, nimirum, ex prouidentia generali dei siue naturali, siue super naturali: Cæterum sanctitas B. Virginis antecessit vt dispositio tenens se ex parte materiæ propriæ ipsius Christi. Nam cum Christi caro ex purissimis Mariæ sanguinibus fuerit desumpta, ipsa eius sanctitas erat veluti dispositio præparans & disponens propriam Christi materiam. At dispositio quæ in genere materialis causæ formam præcedit, eandem subsequitur in ordine causę formalis, estque in vno genere effectus, & in alio est causa. Et illud genus in quo est causa, effectus est alterius generis. Nam cum Arist. dixit, quod causæ sunt sibi inuicem causę, in hoc formali loquebatur sensu, videlicet, quod pro ut vnũ est in vno genere causa effectus est, alterius secundum aliud causalitatis genus. Dico ergo in præsentia quod illa B. Virg. sanctitas quę a christo in genere causæ finalis & meritorię, fuit effectus incarnationis Christi, potuit esse prior eadẽ etiã ordine intentionis Dei, in genere causę materialis & dispositiuę.

Dico secundo, ꝙ etiã vterq; ipse naturę & gratię ordo, qui in genere causæ materialis presupponebatur in dei pręscientia, in genere finalis causę, vt ex dictis constat, pendebat a Christo & a præscientia incarnationis eius. In hoc autem excelluit B. Virginis sanctitas, quod non solum fuit effectus Christi, & incarnationis eius in genere finalis

nalis causæ, sed etiam in genere causæ meritoriç.

Sed contra hanc sententiã S. Thom. intelligentiam duo se offerunt argumenta. Primum est. Illud duntaxat fuit prius altero ordine intentionis diuinæ, quod ab eo per se pẽdet in ordine ad finem, quem Deus per se primo intendit: sed in ordine ad finem per se primo a Deo intentum ordo naturę non pendet ab ordine gratię, neque ordo naturæ & ordo gratiæ pendent ab vnione hypostatica. Ergo non prius fuit in genere causæ finalis intenta adeo hypostatica vnio verbi cum humanitate, quam fuerit intentus vterque ordo naturę & gratiæ. Maior ex superius dictis manifeste constat. Diximus enim, quod prioritas intentionis diuinæ non ex parte diuini actus, sed ex ipsis obiectis, & ex ordine quem inter se habent, debet pensari. Minor vero probatur: Ordo naturę ex sua propria ratione & intra proprium genus habet quod sit manifestatiuus diuinæ bonitatis, diuinæq. maiestatis & gloriæ absque coniunctione ad superiorem, vel gratiæ, vel hypostaticæ vnionis ordinem. Nam quamuis Deus non decreuisset se communicare gratiæ, aut vnionis hypostaticæ cõmunicatione, posset nihilominus suam bonitatem suamque gloriam in bonorum naturalium communicatione manifestare & ostendere, & si minus perfecte: & simile argumentum de ordine gratiæ fieri potest imo & erit adhuc efficacius. Quia per gratiã multo perfectus dei bonitas ellucescit & apparet, quam per naturam, totũq. euius ordinem. At finis quem per se primo deus intendit ipsa est suæ bonitatis & glorię, suarumque perfectionum manifestatio, & ostensio. Ergo vera est minor propositio. Confirmatur. Ordo naturę ex se non ordinatur, vel ad ordinem gratiæ, vel ad hypostaticam vnionem: Ergo ad manifestandum diuinam bonitatem & gloriam, eo modo quo in bonorum naturalium communicatione manifestabilis est, non pendent ab ordine gratię aut hypostaticæ vnionis. Dices. Quod licet ordo naturæ ex se non sit ordinatus ad ordinem hypostaticæ vnionis, est tamen ordinabilis, & referibilis, sicut omne imperfectum ordinabile est ad id quod perfectius est: & ita Deus de facto ordinauit totum naturæ ordinem ad ipsam diuini verbi cum humanitate hypostaticam vnionem. Contra sic argumentor. Et si ita potuerit fieri, quis nouit an ita factum sit? nam quis consiliarius dei fuit? Præterea & si rationabiliter colligatur ex maiori perfectione, quæ in communicatione per hypostaticam vnionem reperitur, quod Deus in executione vtrumq. ordinem naturæ & gratiæ ad ipsam hypostaticam retulerit vnionẽ, tanquam in finem proximum quo mediante tandem retalit in finem præcipue intentum, in ipsam, videlicet, dei gloriam: In illo tamen primo diuinæ intẽtionis signo, ordo prioritatis & posterioritatis nõ debet attendi, nisi ex ipsa duntaxat obiectorum dependentia. Quoniam

niam sola maior aut minor parfectio non sufficit hunc prioritatis ordinem constituere. Recurrere autem ad libertatem diuinæ voluntatis dicendo, nimirum, quia Deus ita voluit. Diuinare potius erit, quam scientifice loqui. Et quidem ex hoc quod hypostatica vnio sit perfectior diuinæ bonitatis communicatio, nihil infertur aliud, quam quod fuerit magis a Deo volita, quam fuerint voliti ordo naturæ & ordo gratię. De prioritate vero nihil.

Secundum argumentum. Scripturæ sacrę aperte dicunt incarnationis verbi beneficium ortum habuisse ex amore quo Deus humanum genus dilexit, & ex misericordia qua commotus fuit, exstremam eius miseriam intuens. Sed iuxta hanc doctrinæ S.Thom. intelligentiam hoc eximium dei beneficium non tam ex amore humani generis, & ex misericordia, qua Deus voluit vti cum hominibus, originẽ duxit, quam ex dilectione christi, & ex intentione manifestandi eius gloriã. Non ergo hæc interpretatio acceptanda est, & cæteris præferenda. Manifestum apparet antecedens pro maiori. Sunt enim innumera scripturæ sacræ testimonia ex quibus eius colligitur veritas. Ex multis duo tantum adnotemus. Alterum Ioann.3. Sic deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret, Et alterum Luc.2. per viscera misericordiæ dei nostri in quibus visitauit nos oriens ex alto &c. Minor vero probatur. Nam primum mouens est finis, & ex amore finis oriuntur omnia quæ ad ipsum referuntur, finis autem quem deus intendit in incarnationis mysterio Christus fuit, & ipsa Christi gloria. vt ista docet sententia, ergo ex amore Christi & gloriæ eius totum in Incarnationis beneficium dimanauit, & non ex amore humani generis. Confirmatur. Nam ista intelligentia S.Thom. manifeste coincididit cum doctrina antiquorum Hebręorum Qui Petro Galatino loco superius citato referente, dicebant, Deum propter amorem Messiæ vniuersa fuisse operatum. Hæc autem sententia eadem est cum illa opinione quam in prima conclusione reprobauimus: Ergo &c.

Ad primum argumentum respondetur primo. Quod scripturæ sacræ non obscure nobis insinuant, deum in primo prædestinationis decreto Christum prædestinasset vt, esset caput & finis rerum omniũ, vtque super omnes & homines & Angelos principatum teneret. Ac proinde virtualiter nobis dicunt, quod prius ordine finis intendit Deus Christi prædestinationem, quam vtrumq. ordinem naturæ & gratiæ, & quod vtramque istum ordinem retulit in ipsam christi incarnationem.

Secundo respondetur. Quod ipsa ratio postulat, vt supposito quod Deus voluit, tribus illis supradictis modis se ipsum communicare: duos modos naturæ & gratię referret, & ordinaret imperfectissimum

 commu-

communicationis modum, scilicet, hypostaticę vnionis. In quo ipsemet deus semetipsum immediate communicauit. Omnia etenim dona & naturæ & gratiæ per se ordinantur in Deum tamquam in finem. Vnde eo ipso quod deus semetipsum voluit constituere intra rerum ordinem, se ipsum immediate naturę creatæ communicãs, omnis alia diuinę bonitatis communicatio induit continuo rationem medij per se ordinati in Deum sic communicatum. Quia deus ita se communicans autor est, & naturæ & gratiæ. Vnde & natura & gratia in ipsum per se referuntur. Dices forsan, quod gratia & natura ordinantur quidem per se in deum, qui se ipsum humanitati personaliter communicat, non vero ordinantur in ipsummet, ea formali ratione qua se communicat. Hac enim ratione non pendent a deo, & si omnimodam ab ipso simpliciter loquendo dependentiam habeant. Quod præsertim de naturæ ordine manifestam videtur habere veritatem. Quia cum illa communicatio sit supernaturalissimi ordinis, non potest naturę ordo, nisi ab exstrinseco iuuetur, ad tam sublimen finem ascendere. Respondeo huic obiectioni. Quod citra dubium probat, quod hi duo ordines naturæ & gratiæ, & præsertim naturæ, neque per se referuntur, neque per se pendent ab ipsa hypostatica diuini verbi vnione cum humanitate. Sed nihilominus ratio a nobis insinuata in secunda solutione suadet, ad diuinam prouidentiam expectasse, vtrumque ordinem subordinare totaliter & subijcere hypostaticę vnioni, ita vt non solum ordine executionis, sed etiam ordine intentionis, ipsa hypostatica verbi vnio rationem sortiatur finis respectu ordinis vtriusque & naturæ & gratiæ. Exemplum aliquale huius rei ex sacramentis Euangelicis potest de sumi. Quæ cum ab Eucharistiæ sacramento in suis institutionibus, & in propriis materijs & formis non pendeant, tamen quia in Eucharistia realiter & vere est ipse Christus totius sacramentalis gratiæ fons & autor, omnia destinantur in hoc sacramentum, vti in omnium sacramentorum finem. De quo. 3.p.q.65.a.3.

Ad secundum argumentũ respondetur, qđ quemadmodũ in omni theologorum sententia fateri tenemur, incarnationis beneficium nõ habuisse ortũ per se primo ex amore quo Deus humanũ prosequitur genus: sed ex amore potius suæ bonitatis, & ex intentione bonitatẽ ipsam diuinã manifestandi, & eo modo quo fieri potest amplificandi: quoniam omnia propter semet ipsum operatus est Dominus. Imo esset manifesta ordinis peruersio si aliter fieret, nam cum deus sit ipsum summum bonum, omnia ad illum debent referri & ordinari. Ita neque sacris scripturis, neque rectæ rationi derogat, quin potius consentit quãplurimũ, asserere, hoc beneficiũ potius ex amore christi & glorię eius, quã ex amore humani generis, aut totius vniuersi

dimanasse. Neque hoc quicquam detrahit ab excellentiæ diuini amoris, quo Deus humanum genus dilexit, quin potius ex hoc crescit magis, & extollitur ipsa diuini amoris erga homines declaratio. Nam quod Deus cum tam vnice dilexisset Christum: tamque sibi habuisset carissimum, ipsi tamen non pepercerit, sed pro nobis tradiderit illum, in eoq; constituerit infirmitatis & humilitatis statū, in quo hominibus ministrare, & inseruire posset, suasq; operas, ac labores in hominum salutem, vt in finem referre, valde eximiam Dei erga homines charitatem commendat. Et hoc satis superque fuerit, vt vere dicamus, quod ita Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, & quod per viscera misericordiæ suæ visitauit nos oriens ex alto. Et quidem quod Deus daret nobis Christum, vt finem & scopum nostræ salutis & gloriæ, cum simul eum dedisset, vt medium ad nostram salutem ordinatum, in magnam cedit hominum exaltationem & gloriā, totumq; ipsi Deo, eiusq; diuino amore debemus. Sed & debemus aliud, quod cū naturā angelicā potuisset Deus hypostatica vnione sibi copulare, & in ea diuitias gratię suæ & bonitatis ostendere, humanā tamen delegit naturam, quia maiori, & vniuersaliori miseria tenebatur; & non Angelos aprehendit, sed semen Abrahæ aprehēdit, Cuius electionis, qua nostram Angelicæ prætulit naturæ, quam obsecro aliam valemus reddere causam, nisi quam reddidit Euangelista Ioa. illis iam citatis verbis. Sic Deus dilexit mundū? &c. Itaq; & quod Deus nobis filium suum dederit, & quod ita dedit, quod nostram naturam Angelicę prætulit, totum eius bonitati, & amori, quo nos spontanee dilexit, debemus. Quoniam & si ipse suam gloriam, filijq; sui Iesu Christi honorem cunctis nostris bonis & commoditatibus anteposuerit, nihil tamen sibi acquisiuit, neq; filio suo quod illi esset necessarium, sed totum tandem cessit in vtilitatem, & commodum nostrum. Neque pro se, pro suaue priuata vtilitate acciperet, nisi ad nostram attineret vtilitatem. Neque vnquam humanam sibi associaret personaliter naturam, nisi vt eam repararet, & extolleret. Vt Athanas. sermo 3. contra Arrian. non paucis verbis dixit. Ad confirmationem respondetur, nobis neque primam opinionem, neque Hebræorum sententiam eatenus displicuisse; quatenus docet Deum dilexisse Christum, eiusque exaltationem & gloriam præcæteris omnibus rebus ipso Christo inferioribus. Nam in hoc & auctores primæ sententiæ, & illi antiqui Rabini à nobis sunt, id ipsumque sentimus omnes, nam dignitas & excellentia Christi, vt aliud sentiamus, non permittit. Displicuit tamen nobis sententia illa, & displicent Rabini, si cū ipsa sentiunt, quatenus insinuat, quod in decreto prædestinationis Christi, & in amore quo Christum dilexit, neque formaliter, neque virtualiter quicquam disposuit, quod ad nos, ad nostramque salutē

perti-

pertineat. Arbitramur enim Deum nihil vnquam de Christi incarnatione aut gloria cogitasse, quin simul de nostra salute & gloria mentionem fecisset. In quo mire splendescit amor Dei erga nos.

Hæc tertia S. Tho. doctrinæ intelligentia, tam multis a me explicata, egregiam sane probabilitatem obtinet, & cæteris & a nobis assignatis explicationibus, & quę solent vulgariter circumferri, iure suo est præferenda. Sed sub peritiorum censura alium modum intelligendi hanc S. Thomæ sententiam in hunc locum afferre decreui, quem insinuatum quidem reperio, sed exili certe eruditione expositum, & idcirco merito a quibusdam egregie doctis improbatum.

Igitur vt mentem nostrã aperiamus, hunc ordiné circa Christi prædestinationem & aliarum rerum præordinationem in ipsa dei mense seruatum esse opinamur, vel supicamur potius, nec enim statutam audeo in hac parte proferre sententiam. Qod postquam deus speculatrice cognitione nouit tres illos commemoratos modos quibus se poreat creaturis communicare, suamque manifestare bonitatem & gloriam: continuo in primo practicæ rationis signo efficaci decreto, absolutaque noluntate tres illos communicationis modos acceptauit, decreuitque seipsum triplici illo possibili modo communicare. Inquo decreto nullam prioritatem formaliter intelligimus inter tres illos communicationis modos, sed per modum dum vnius integrę & totalis communicationis voluit Deus tribus illis modis suam communicare bonitatem, suarumque perfectionum manifestationem facere. Non negauerim, placuisse deo magis communicationem per hypostaticam vnionem faciendam, quam quæ alijs duobus modis fieri poterat. Quia id quod melius est, & perfectius, magis debuit placere Deo. eique gratius esse & carius. Sed tamen cum inter illos tres diuinæ communicationis ordines non reperiatur formalis habitudo & ordinatio, neq. necessaria dependentia vnius ordinis ab alio in ordine ad finem per se primo intentum a deo, scilicet, manifestationem bonitatis diuinæ, vt paulo ante efficaci argumentuo demonstrauimus, rationabiliter asseritur, quod in illo primo decreto, quod fuit immediatum cognitioni speculatiuæ, qua deus nouit tres hos communicationis modos inter se independentes, & quod quilibet eorum per se appetibilis est absque alterius adiutorio & consortio, nulla formalis facta fuit comparatio & relatio vnius ordinis ad alium secundum habitudinem medij ad finem. Sed per modum vnius integrę & totalis communicationis decreuit Deus se ipsum triplici illi modo communicare. Consulto dixi non reperiri ibi expressam & formalem comparationem medij ad finem. Quoniam de virtuali & implicita aliter res se habet. Nam cũ deus voluerit per vnionem hypostaticam taliter se communicare,

vt manifestaret,& ostenderet in superuenientibus seculis superabundantes diuitias gratiæ suæ. Implicite voluit, vt tam ordo naturæ, quam ordo gratiæ ipsi hypostaticæ vnionis communicationi deseruirent, ad hanc tam eximiam & excellentem suæ bonitatis & gratiæ manifestationem efficiendam. In qua etiam voluntate continebatur implicite voluntas permittendi defectus & peccata circa vtrumque ordinem naturæ & gratiæ & in vtraque natura intellectuali & rationabili, quorum occasione deus excellentiori modo amplissimos gratiæ suæ thesauros diffunderet. Vbi citra dubium implicabatur ipsa originalis peccati in natura humana permissio. Ita vt iam simultas esset consequentiæ ex ui illius primi decreti, inter hypostaticam vnionem & originalis peccati remedium, iuxta tradita a nobis in secunda intelligentia opinionis S. Thom. Sed neq; hæc simultas, neque aliqua prioritas in illo primo decreto explicata fuit & expressa, sed implicata tantum & virtualiter inuoluta.

Dico preterea. Quod in Illo primo decreto non fuit in particulari definitum, quęnam ex tribus sanctæ Trinitatis personis assumptura esset creatam naturam, sed duntaxat quod deus se ipsum communicaret in vna persona, vel in alia, aut vero in tribus. Quia hoc totum erat ipsi deo possibile. Item neque in indiuiduo, neque in specie, determinata fuit natura creata in qua deus se ipsum erat communicaturus. Sed in illo decreto tantum fuit dispositum, quod deus sibi vniret naturam tali vnioni congruam, qualis est natura angelica, atque itidem humana. Non vero præordinatum fuit quod esset hæc in indiuiduo, aut quod esset humana vel angelica, sed hoc totum disponendum reseruabatur in alio posteriori signo.

Sed antequam vlterius pergrediar in huius sententię expositione; Aduersus hunc modum dicendi ea se offert difficultas, quod istud diuinę mentis decretum vniuersalius, ne dicam confusiorem, inuoluit rationem, quam deceat ipsum dei intellectum, qui minutatim & exactissime vnico simplicissimo intuitu simul vniuersa contuetur, atque adeo non videtur ponendum esse in deo tam commune & vniuersale decretum.

Respondetur. Nos in hac parte conformari sententię & modo loquendi grauissimorum theologorum, qui modus in doctrina Patrum non leue fundamentum habet. Qui non semel nos docuerunt, deum prius ordine rationis efficaci voluntatis consilio decreuisse humanā redimere naturam, eamque ad supernaturalem finem euehere, quam aliquot homines in particulari ad æternam vitam eligeret, & prędestinaret. Nec in hoc quippiam imperfectionis Deo, diuinęq. eius cognitioni & prouidentię se putant tribuere. Et id quidem rationabiliter, quoniā cū ita theologamus, nō ordinē prouenientē ex parte diui-

næ ope-

ne operationis consideramus, in qua, cum sit simplicissima, & perfectissima, nullum est successionis vestigium; sed ordinem dumtaxat obiectorum attendimus, & rationes secundum quas obiecta apta sunt offerri, & præsentari intellectui, & voluntati. Et quidem ratio vniuersalior & communior apta nata est sua natura se prius intellectui præsentare, quam semetipsam obijcere singularibus rationibus & circunstantijs vestitam & exornatam. Et hinc est, probabiliter satis, & quantum existimo consentanee ad Sanct. Thom. doctrinam 1. par. quæst. 19. articu. 6. affirmari a peritis Theologis, reperiri in Deo formaliter voluntatem antecedentem, quæ re ipsa est potius veleitas, quam voluntas, qua voluit Deus omnes homines saluos fieri. Quatenus Dei voluntas illud amauit bonum, quod ei fuit præsentatum in communi omnium hominum salute, non consideratis singularibus circunstantijs, sed sola ipsa ratione communis salutis. Proportionabiliter ergo in præsentia dicimus, quod supposita illa voluntate qua Deus voluit seipsum communicare, suamque manifestare maiestatem & gloriam, primum quod se illi obtulit, fuit triplex ille modus in ratione cuiusdam totalis & integræ communicationis, nam in eo reperiebatur tota possibilis diuinæ communicationis ratio. In qua vniuersali præsentatione neque ex parte intenti finis, puta, manifestationis gloriæ & maiestatis diuinæ: neque ex parte ipsius hypostaticæ vnionis, aliqua se obtulit Deo specialis ratio, ob quam illa potius diuina persona, quam ista, naturam creatam assumeret. Nam ad manifestandum Dei maiestatem, & gloriam, æquam vim habebant tres ipsæ diuinæ personæ. Similiter neque tunc se offerebat ratio specialis, propter quam assumenda potius esset, ad hypostaticam vnionem natura humana, quam Angelica; cum ad finem à Deo intentum vtraque hæc natura sufficientem habeat proportionem, quatenus vtraque in eodem intellectualitatis gradu collocatur. Quod existimo esse verissimum, etiamsi in illa prima Dei intentione inclusa fuisset siue implicite, siue explicite voluntas exaltandi, & magnificandi totam creaturarum vniuersitatem, consumandique & perficiendi vtrumque, & naturæ & gratiæ ordinem, quod affirmare non displicet. Nam & in natura Angelica, quæ in rerum vniuersitate supptemum tenet apicem, & in qua proinde, iuxta S. Dionys. sententiam, res omnes inferiores eminenti quadam ratione comprehenduntur: & in natura rationali quæ totum ipsum vniuersum quasi breui quodam & artificioso epilogo complectitur, commode fieri potuit hæc vniuersarum rerum exaltatio, atque vtriusque ordinis naturæ & gratiæ adimplementum.

Sed iam vlterius pergo meum explicare discursum. Et assero quod

post primum illud vniuersale decretum continuo se obtulit Deo ratio tractandi de singulis modis communicationis. Incepit autem ab infimo ordine, quia erat aliorum fundamentum, decreuitque totum ordinẽ creaturarum constituere, secundum primariã saltem vniuersi constitutionẽ, quæ præcipuis cõstat partibus. In quibus primum locũ tenent intellectuales & rationales creaturæ. Quo peracto ordine naturali ad gratiæ ordinem transijt (loquimur ad modum nostrum cum transitum nominamus) & tunc decreuit singulis Angelis propria gratiæ supernaturalia conferre dona, iuxta proportionem naturalis perfectionis Angeli cuiusque: vt cum S. Thom. 1. par. quæst. 62. peritiores arbitrantur Theologi. Naturam etiam humanam clarissimis gratiæ donis exornari statuit in vno totius naturæ capite primo parente Adamo. Sed jam tunc in huius gratiæ ordinis dispositione & in homine & in Angelo defectum reperit. De Angelis enim in promptu est illud Iob. 4. Ecce, inquit, qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem, De homine autem ibidem subiungitur. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut atinea. Et sap. 2. & Ecclesiast. 17. multa habemus expressa, vidit ergo Deus Angelum peccantem, & eius peccatum, iniqua & callida supremi cacodemonis suasione ad hominem transfusum. Et ob id cessauit tractatus de ordine naturæ & gratiæ: & iam ad tertium & summũ communicationis modum dinina peruenit sapientia. Cepitque Deus deinceps de sui vtriusque & naturę & gratiæ operis reparatione cogitare. Neq; enim tantũ decebat artificẽ, vt imperfectum suum relinqueret opus, sed quod maiorem potius in reparatione sapientiam & virtutem, quam in prima constitutione ostenderet. Et quoniam in virtute primi vniuersalissimi decreti tertius hic communicationis modus non erat separatim & seorsim considerandus a primis duobus, vt dixi, sed prout vnum facit cum eis, integram, nimirum, & consummatam diuinæ bonitatis communicationem. Idcirco hunc vltimum & maximum communicationis gradum decreuit Deus accommodare duobus inferioris communicationis gradibus, ad reparandum videlicet, malum illud quod primi hominis peccatum ex Angelorum culpa occasionatum, per se primo in ordine gratiæ, & secundario in ordine naturæ intulerat. Ad cuius reparationem non angelicam, sed naturam elegit humanam assumendam, quæ funditus erat per peccatum euersa; vt in ipsa & per ipsam repararet, non solum dãnum, quod ipsa rationalis natura per peccatum incurrerat, sed ipsas etiam Angelorũ ruinas, vt nihil nõ resarcitũ & refectũ: ac nõ valde proinde perfectũ remaneret. Decreuit enim terrestres homines cœlicolas facere, & similes Angelis constituere, qui angelis in cęlestibus suffecti sedibus

neque

neque ederent, neque nuberent, sed veluti purissimi spiritus diuina contemplatione satiarentur. Qua in re ostendit Deus, quam vnice diligeret rationalem naturam, quamque eam sibi caram haberet, illam Angelicis spiritibus præferens, eique meliora & excellentiora ex abũdãtissimis thesauris suis bona præparans. Quorum illud fuit summũ omnem & hominum, & Angelorum admirationem excellens, quod ipsam rationalem naturam sibi decreuerit hyposthaticè copulare, seque per omnia humanis accomodare officijs, & vsibus, vna peccãdi ratione prætermissa. Sed adhuc restabat illud quod maximũ erat, maiorique consideratione dignissimum, quænam ex tribus sanctissimę triadis personis hoc sibi tam grande munus esset assumptura. Certę vsque ad istud rationis signum nullam fere possumus inuenire cõgruentiæ rationem, quæ se posset offerre Deo, ob quam filius potius, quam pater, aut Spiritus sanctus naturam & formam creatam induceret. At deinceps cateruatim Deo congruentiæ quamplurimæ se obtulerunt. Iam enim æquum erat, vt sapientia, per quam Deus humanam condiderat naturam & vtrumque naturę, & gratiæ constituerat ordinem, omnes sui operis ruinas, mirabili sapientissimoque artificio repararet. Et qđ q inordinato, & supbo appetitu, Deo reseruatam sapientiam affectauerat, ipsam Dei sapientiam nube humilitatis contectam, ad sui reparationem, & remedium acciperet. Et quod filius qui in sanctissima Trinitate medius est inter patrem & Spiritũ sanctum, natura indutus humana medium inter Deum & hominem teneret, mediatorisque officium ageret. Et quod is qui in sinu integerrimi patris filius est sine matre, homo factus, filius sit virginis sine patre. Et quod verbum patris cuius diuinæ voci non obtemperauerat primus homo, voces vere formet humanas homini accomodatiores, & quibus homo obtẽperare assuescat. Et deniq; vt hominem in tenebris peccatorum latitantem, ipse splendor patris in humana natura quasi lampas accensus humanis in cordibus mira radiatione illustraret. Deficeret me dies in huiusmodi congruentijs, optimisque, accomodatis rationibus enerrandis; Quæ continuo vt peccauit homo diuino se potuerunt consilio offerre, vt vnigenitus Dei filius præ cęteris diuinis personis humanam carnem assumeret. Et ita in hoc postremo rationis signo prædestinatus est Christus, non solum, vt esset homo, sed & vt esset hominum redemptor, & ægrotantis naturæ humanæ medicus peritissimus, ac valde pius & sollicitus. Vnde prædestinatus est filius Dei in virtute & in spiritu sanctificationis, in resurrectione mortuorum. In virtute, ad redimendum, fuit enim redemptio eximię virtutis opus, in spiritu sanctificationis, ad sanandum animæ ægritudines, exitialesque morbos, qui nouo vitæ spiritu ab ægrotis animabus depellendi erant. Et quia contagio infirmitates illæ

Athan. lib. de incarnatio. verbi.

Bernar. sermone primo Aduẽt.

anti-

antiquæ ortum habuerant in natura humana, necessarius fuit spiritus sanctificans, qui ipsam mundaret a terra, terrenos ab ea affectus euellens, cœlestiaque illi desideria imprimens. Sed quoniam peccatum nō solam animam infecit & lesit, ægramq; reliquit & miseram, sed & corpoream etiam accersiuit mortem, prædestinatus fuit Christus in resurrectione mortuorum, idest, cum virtute reparandi corpo-
ad Phil. 2. ream vitam. Quod & tunc mirabili exequetur artificio, incredibiliq; potentia, cum reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum
Isai. 30. corpori claritatis suæ. Quod fiet in illa die. Quādo alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit. Huc peruenit ratiocinationis nostræ decursus & hic plane sistet. Nam quę ad prędestinationem hominum, qua in Christo, & per Christum prædestinati sunt, non libet descendere, dicam nonnulla sequenti quęstione.

Ex dictis infero primo, quod si ad illud decretum, quod in diuino intellectu primum esse diximus, attendamus: Deus quidem non veniret in mundum, si homo non peccasset propter causam iam expositā; non tamen veniret propter remedium peccati, si summo cum rigore dictionem, propter, sumamus. Quia peccati remedium medij quidem rationem haberet ad perfectam manifestationem diuinæ gratię, non vero finis rationem indueret: cum nullatenus fuerit præintentum, sed dumtaxat implicitum & inuolutum in illa prima diuinæ voluntatis intentione, vt medium ad perfectam intenti finis consecutionem necessarium.

Infero secundo, quod ex vi solius primi decreti iam expositi, infallibiliter quidem Deus veniret in mundum, non vero esset infallibilis filij Dei aduentus. Quoniam ex vi illius primi decreti non magis aduentus in mundum ad Dei filium, quam ad patrem, vel ad spiritū sāctum attinebat. Neque vero esset infallibilis humanæ naturæ assumptio, si ad formalem præsertim illius decreti dispositionem tantum attendamus. Quoniam formaliter, & explicite nulla fuerat facta mentio naturæ humanæ assumendæ, sed naturæ dumtaxat ad assumptionem congruæ. Virtualiter tamen & implicitè dicendum erit id ipsū, quod de remedio originalis peccati diximus, nimirum, quod assumptio humanitatis medium erat requisitum, vt perfecta fieret diuitiarum gloriæ, & gratiæ Dei communicatio & ostensio. Nam perfectio consummata ostensionis diuinæ iustitiæ, diuinæque misericordiæ, in remedio originalis peccati faciendę, suo iure postulabat, vt Deus reparaturus & redēpturus naturā humanā, non angelicā naturam sed ipsam assumeret humanā. Vt homo qui peccauerat, satisfaceret Deo, & hanc iustæ satisfactionis & cōpensationis gloriā, exuberans Dei misericordia, nō Angelicæ, sed ipsi eidem humanæ naturæ concederet.

Tertio

Tertio infero quod non solum est concedendum esse, quod filius Dei non assumeret humanitatem, nisi originis extitet peccatum, verum absolute, & omni cum sermonis rigore concedi debet, filium Dei in mundum venisse propter remedium peccati, & ex amore, quo Deus humanum dilexit genus, quæ duo affirmant scripturæ sacræ, & passim inculcant. Probatur istud consectarium. Iuxta doctrinam a nobis statutam prius ordine rationis, quam decreuisset Deus filium suum in mundum mittere præerant in diuino intellectu originalis peccati præscientia, & in diuina voluntate intentio redimendi genus humanum, & reparandi totum illud malum, quod originalis intulerat culpa: Ergo verissime asseritur Christum prædestinatum fuisse, filiumque Dei incarnatum, & propter remedium peccati, & ex specialissimo amore, quo Deus spontanea voluntate humanam prędilexerat naturam. Neque obstat huic veritati, & proprietati loquendi, quod ex vi primi decreti, in quo nulla remedij originalis expressa fuerat facta mentio Deus infallibiliter veniret in mundum, cuius aduentus nnn esset in rigore sermonis propter peccati remedium. Non inquam, obstat hæc obiectio, quo minus Christus proprie dicatur venisse propter remedium peccati, quoniam in illo primo decreto non fuit prædestinatus Christus nisi inchoatiue. Ad eum modum quo electornm prædestinatio inchoactionem accepit in illa voluntate, qua Deus absolutè voluit naturam humanam redimere, & homines aliquot ad æternam vitam deducere. Ipsam autem Christi prædestinationem pręcessit expressa originalis culpæ cognitio, & explicita voluntas humanum genus reparandi, atque adeo verissime asseritur Christum prędestinatū fuisse propter nos homines, & propter nostram salutem. Ita vt dictio propter finem importet, non quidem præcipuum, sed proximum & & intermedium, quod iam superius explicuimus satis. Vnde hęc nostra interpretatio proprietatem loquendi sacræ scripturæ Conciliorum & patrum optima ratione saluat & tuetur. Et notandum est obiter, quod in sacris literis nusquam, quod ego scierem, habetur, Deum in mundum uenisse, vt hominem a peccatis seruitute redimeret, sed in particulari de ipsa secunda Trinitatis persona semper loquūtur scripturæ sacrę, quod vel ex circunstantijs ex antecedentibusque, & consequētibus colligitur, vt sunt multa quæ habētur in illo Zachariæ Cantico, quod incipit. Benedictus Dominus Deus Israel, vel expressis continetur verbis, vt ex locis supra citatis colligi potest, vbi dicitur, quod venit filius hominis quærere quod perierat, & quod misit Deus filium suum factum sub lege, vt sub lege existentes redimeret. Et quod sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Et denique, quod proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis

omnibus tradidit illum. Quę omnia maxima cum proprietate sermonis accipi debent,& iuxta ea,quæ nos diximus ita sunt accipiéda. Non tamen tanta cum sermonis proprietate acciperentur, si non de filio in particulari,sed de Deo vt tribus personis comuni procederét. Nam primum illud decretum,quo dispositum fuit, vt Deus creatam assumeret naturam,non præsupposuit,vt diximus intentionem redimendi humanum genus:quamuis illam voluntatem inuoluit & implicuit.Fateor quod posset verificari talis loquendi modus ad Deum a tribus personis communem comparatus, quatenus electio illa assumendæ naturæ, qua Deus humanam Angelicę prætulit, vtrumque pręsupposuit,& peccati præscentiam,& redimendi voluntatem. Sed adhuc proprior est illa loquutio, cum ad Dei filium in speciali refertur. Et ob id hæc a nobis excogitata sententia tantisper placet, quia videtur magis accomodata,ad saluandum rigorem, omnemque sermonis proprietatem in modo loquendi scripturę sacrę, Conciliorum, & Patrum, & ad explicandum, quantopere Deus dilexit hominem,& ad manifestandum ipsa viscer a misericordiæ eius, in quibus visitauit nos,oriens exalto.

Sed non libet eas difficultates dissimulare,quæ huic sententiæ obstare possunt. Nam primum posset obijci nouitas,quæ regulariter solet esse de veritate suspecta. Secundo obijci poterit, id quod opponunt communiter nouiores Theologi Caietan. Quod in illa sua interpretatione a nobis superius relata, ordinem intentionis, cum executionis ordine confundat, cum tamen intentionis ordini contrarius sit ordo executionis. Intentio namque a fine incipit, & ad media terminatur,contra vero executio inchoat a medijs,& in ipsa finis assecutione sistit. Hoc namque vitium, noster hic discursus incurrisse videtur. Quoniam intentionis ordo postulare videbatur,vt posito illo primo communi,& vniuersali decreto in Dei mente, non de ordinis naturalis dispositione primum tractaret Deus, sed mox disponeret ea,quæ ad h posthaticam vnioem attinebant. Tertio denique illud ipsum argumentum nostram hāc labefactat intelligentiā, quod nos Caiet.doctrinæ opposuimus,videlicet, quod permissio originalis peccati non potuit esse rationabilis,si leges communis & suauis prouidentiæ consulamus,nisi præsupposuerit Christum prædestinatum in remedium ipsius peccati,& in humani generis redemptionem. Eo quod tantum illud malum non debuit permitti nisi propter maximum aliud bonum: quod iam Deus haberet dispositum, & paratum. Hæc argumenta suo ordine sunt à me dissoluenda.

Primum quidem argumentum facilis est expeditionis, tum quia, vt superius aduerti, etsi sententiam istam non legerim expressam, debitaque ratione expositam, legi tamen & audiui à viris doctis insinua-

finuatam, & quasi in suo primo fętu constitutam, quam proinde, vel clamando, vel lamendo, inanimatam formam deducere, sumus conati. Tum præterea, quod modum quidem nouum præsefert hæc nostra explicatio, sed veterem, & antiquam doctrinam amplificat. Magnus autem ille & antiquitate, & autoritate perillustris Vincentius Lyrenensis in suo aureo libello, quod aduersus prophanas hæresum nouitates inscripsit, noua prohibuit dicere, nouiter autem dicere, consuluit. Et hæc primo argumento sufficiant.

Ad secundum respondeo. Quod neque Caiet. discursus, qui, nisi fallor, cum hac nostra interpretatione omni fere ex parte coincidit, neq; nostra præsens ratiocinatio vitio illo incusari debent, nimirum, quod ordinem intentionis cum ordine executionis cōfundant. Nam præsupposita illa communi intentione, qua Deus bonitatem suam, maiestatemque & gloriam summo decreuit modo & manifestare, & communicare. Quam intentionem Caiet. implicite exposuit, & nos explicuimus in ipsa Dei mente reperiri, continuo licuit Deo ad ordinem executionis disponendum transire. Quoniam communicatio tribus illis modis sæpe connumeratis facienda, rationem sortiebatur totalis medij sub illa cōi intentione contenti. Qui autem de medijs tractat, ordinem executionis necesse est attendat. Neque quicquam aduersus nos efficiet, qui, huic insistendo difficultati, dixerit. Quod licet tres prædicti ordines ad illum communem finem comparati vnius totalis medij conditionem induant, debuit tamen inter ipsos partialiter consideratos debitus seruari ordo, ita vt is qui perfectissimus est, finis teneat locum ad alios comparatus. Atque adeo voluntas ab eius intentione ad alios descendat, vt à fine ad media. Huic enim obiectioni sic respondeo. Quod ille supremus communicationis modus, qui hypostatica fit vnione, non ita finis est alterius vtriusque communicationis, qui ad naturæ ordinem & gratiæ spectat, quod ab eo sit necessario desumenda ratio bonitatis & conuenientiæ per comparationem ad finem præcipuum & vltimum à Deo intentum. Nam, vt ostendi superius, in quolibet istorum ordine potuit diuina bonitas & maiestas demonstrari absque dependentia ab hypostatica vnione, saltem substantialiter. Vnde non fuit necesse quod post primam illam communem intentionem, post primumque illud vniuersale decretum, Deus inciperet suæ communicationis negotium ab ordine hypostaticæ vnionis, cum illa communis intentio non esset necessario accommodanda ad inferiores gratiæ & naturæ gradus mediante vnione hypostatica, sed immediatam ad quemlibet gradum istorum trium habitudinem haberet, & sine dependentia ex parte finis vnius ab alio. Non ineptum huius rei afferri potest exemplum in principe, qui vt magnificentiam suam, magnamq. diuitiarū

copiam ostendat, insignę pararet conuiuium tribus distinctum ordinibus. In quorum infimo vulgares, & plebei locarentur homines, in secundo viri nobiles ciuitatis, in tertio tandem & supremo Principes & Magnates Regni. Certum est quod supposita illa intentione magnificentiam gloriæ suæ ostendendi, non esset necesse; vt inchoaret dispositionem conuiuij faciendi a supremo gradu, a mensaq; pręcipua magnatum, quamuis huius mensæ dispositio magis sine dubio esset a Principe intenta: sed quia nulla est dependentia aliorum graduum ab isto primo, neque aliarum mensarum ab ista, nulla esset necessitas inchoandi ab hac præcipua cõuiuij parte. Similiter est in pręsentia dicendum imo multo cum maiori ratione. Nam conueniens procedendi ordo ipsisque rebus accomodatus postulabat, vt primum inchoaret Deus ab infimo naturali ordine, quia ab ipso pendebat tanquam a fundamento tota diuinæ bonitatis communicatio per gratiam, & per hypostaticam vnionem faciendam: Inde enim debuit totus dispositionis rerum ordo desumi, vnde se offerebat dependẽtię habitudo. Dixi quod secundum substantiam iste ordo debuit seruari. Nam si perfectionem diuinæ communicationis attendimus, vterque ille ordo naturæ & gratiæ ab hypostatica vnione pendebat. Sed quoniam non a perfectione accidentaria, sed a substãtia erat inchoandũ: Idcirco ita nostro more & concipiẽdi & loquendi diuinæ mentis processum disponimus. Quod post illud generale & commune decretum immediate tractauit Deus de communicatione pertinente ad ordinem naturæ, disponendo non omnia quę ad huius ordinis perfectionem attinebant, sed ea dumtaxat ex quibus primaria & substantialis vniuersi, tum visibilis, tum inuisibilis constitutio necessario pendebat. Nam hæc erat fundamentum necessarium ad gratiam, imo & ad hypostaticam vnionem, quia Deus non intendebat illam separatim & seorsum à naturæ & gratię ordine, sed vt vtrique potius coniunctam, & vt perfectiuam & consumatiuam vtriusque. Et similiter conueniens fuit, vt post hanc primariam vniuersi dispositionem, immediate tractaretur de ipso gratiæ ordine. Tum quia proximior est ordini naturali. Cum etiam quia ordo hypostaticæ vnionis illum vt perficiendum præsupponebat. Et tandem vltimo deueniretur ad tractãdũ ea quę vnionẽ hypostaticã cõcernũt. Hic fuit debitus procedẽdi ordo, vt apparet, immediate post illud cõe decretũ & post mentionẽ illius finis, qui etsi cõmunissimus sit, & vniuersalissimus, est tamen propriissimus Deo. Sed hoc peracto discursu, qui substantialem tm̃ attendebat dispositionẽ, ordine retrogrado procedendũ erat ad perfectionẽ, & cõsumationẽ in prædictis diuinæ cõicationis gradibus cõstituẽdã. Nã in huiusmodi pfectione ordo naturæ gratiæ ab hypostatica pẽdent vnione, atq; adeo sub hac perfectionis ratione vnio hypostatica

locum debuit habere finis prę intenti ad vtrumq; ordinē & naturæ & gratię. Cæterū illud primū originale peccatū, quod deus pͦuidit substantiali ordini gratię imo & naturę contrariū, intercludit diuino intellectui aditū, quo pertransiret ad hunc perfectionis statuo dæ progressum. Sed necessario fuit Deo (si ita nobis fas est loqui) gradū sistere, & alia tendere via, via nimirū reparationis. Vnde prius tractauit de reparatione in vtroq; ordine & gratiæ & naturæ facienda, quā de superaddēda aliqua perfectione operi cōstituto. Fateor q, talem voluit reparationē adhibere, vt simul esset & cōpleta reparatio, & cōsumatissima absolutissimaq; perfectio: vt posset doctissimus Apost. rom. 5. dicere nō sicut delictum ita & donū. Et paucis interiectis. Vbi abundauit delictū, superabūdauit & gratiæ. Et ex his superest plene solutū argumentum secundum nostræ intelligentię & interpretationi obiectum.

Sed iam tertio argumento occurramus, quod nonnulla nos difficultate premit. Cui primum respondeo, quod cum in illo primo communi decreto implicite & virtualiter compræhenderetur voluntas efficax redimendi genus humanum, & quidem redemptione superabundanti & copiosa, iam fuit locus permissioni diuinæ qua originale permisit peccatum. Quod citra dubium Deus non permisisset, nisi in illo primo decreto prę inclusum habuisset tale remedium. Sed respondeo secundo, vel potius explico solutionē priorem. Quod in ipsa prima vtriusque ordinis naturæ & gratiæ substantiali constitutione voluit deus ostendere quid possit natura, quid possit gratia. Decreuitque & Angelis & hominibus ob oculos ponere suæ vtriusq. naturæ debilitatem erga diuina: & ostendere quanta eis sit indigentia diuini aduitorij & auxilij, quamque verum sit id quod postea dixit Apostol. non longe ab hoc intento loquens. Itaque qui stat videat ne cadat. Et vt hoc deus luce clarius ostenderet, tam grandem in angelis permisit ruinam, & quidem non in inferioribus tantum spiritibus, sed in eorum supremo, ac proinde naturæ & gratiæ donis omnium excellentissimo, vt ego cum Magno Gregorio & alijs clarissimis auctoribus, sentio, vt qui in officio perseuerarunt, & ad eum peruenerunt finem, quem deus omnibus ęque proposuerat angelis: non sibi ipsis suę que naturali virtuti tantam tribuerent perseuerātiam; atque in semet ipsis gloriarentur, sed sub potenti manu dei humiliati omniā bona ei referrent accepta, & in maximas gratiarū eius prorumperent laudes. Hominem autem mirifice exornatum clarissimisque donis præditum, quę ecclesiasti. 17. connumerantur, ita reliquit in manu consilij sui positum, quod dedit ei tamen sufficientissimum auxilium vnde perseuerare posset si vellet, & se in offitio virtutis continere, sed quonam, vt August. verbis vtamur, vnde perseueraret illi non est datum, id est, non fuit illi concessum efficax

auxilium quo actu vellet Dei gratia, diuinisq. donis, & adiutorijs vti breuissimo stetit tempore, citissime ruit, & ab illo felicissimo eminentique innocentiæ & iustitiæ statu, in miseram & calamitosam descendit inferni seruitutem. Ita vt non immerito Christus ipsum comparauerit ei, qui a Hyerusalem in Ierico descendens (qui plane descensus in sacris scripturis in malũ quã sæpius sonat) in latrones incidit, qui eum gratuitis spoliauerũt donis, & in naturalibus lacerauerũt misere. Ita vt plagis impositis semiuiuum relinquerent. Quod eo sane factum est, ob idque deus maxime sua prouidentia vtens tantum permisit malum. vt cœlo, terræque constaret, quam debiles sint vniuersi rationalis naturæ conatus, vt, deo non specialissime opitulanti, assurgere valeant ad cœlestia in sequendum bona: quamque parum fœlices necessum est habeant exitus hi vitę ęternę candidati, qui suæ naturæ viribus, suæq. industriæ freti aliquid moliuntur & tentant. Et vt cognoscerent homines ex primo parente propagandi, quod si homo in terra pacis vndiquaque vallatus, munitus, & circunseptus, securus non fuit, quid poterit illis accidere, qui sunt in superbia Iordanis constituti, nisi specialissima dei ope defendantur. Sed ad solutionem pręcedentem reuertamur, quam minime excludere, sed pręsupponere intendimus. iuxta quam credimus, illud quoque deum voluisse, saltem implicita voluntate, vt cum deus homo factus gratiam conferret hominibus, virtus gratiæ per ipsum donatę manifestior appareret: mirisque splendesceret modis, cum ad ipsam protoparentis gratiam innocentię, iustitięque pręsidijs munitam comparata, multo excellentior, illustrior, potentior ac fortior vel ipso experito monstrante cognosceretur. Quam rem insinuare tantum decreui, quia memini me superius quæstione præcedenti articulo tertio dubio vltimo, non nihil amplius de excellentia gratiæ per Christum collatę dixisse. Propter has omnes igitur causas rationabilissima, prudentissimaque, ac omni iustitia & æquitate plena fuit illa diuina primi peccati permissio, quæ & in eximiam, augustissimamq. Dei gloriã, & in magnam naturæ humanæ vtilitatem præclaramque ipsius dignitatẽ cessit, de qua re relegãtur Cyri. li. 8. thes. c. 1. & Ath. or. 2. cõt. Arri. ex quibus hæc nostra intelligẽtia poterit facili opera de sumi: & ex contione etiam 3. Athanas. contra Arrian. Præsupponunt enim hi patres Christum non propter se primo, sed propter nos venisse, id est, propter remedium nostrum, quod aliquo modo etiam per modum finalis causæ præcessit in dei mente ipsum Christi aduentum.

Hyeronim. Oleæ 2.

Et hactenus dictum fuerit de sententia S. Thom. & ipsius intelligentia. Illud duntaxat aduertere oportet, nos in conclusione quarta, in cuius expositione tam late nostra diffusa est disputatio, non casu, & temere, sed consulto potius de originali tantum peccato mentio-

ctionem fecisse. Quia licet christus non solum voluerit nos ab originali culpa redimere, sed ab vniuersis & mortalibus & venialibus, vt ex his quæ diximus versus finem præcedentis quęstionis poterit constare. pro quare lege concil. 6. Tolet c. 1. & S. Leon. epist. 8. Et ijs quę superius dixi, hanc vnam addam rationem quę conuincit falsitatis & erroris contra fidem, sententiam quæ negauerit christum pro venialibus & pro pœnis satisfecisse. Sacramenta secundum fidem applicant nobis virtutem passionis christi, meritorũ eius, & satisfactionum. Et ob id fontes saluatoris Is. c. 12. appellantur. Sed sacramenta pręsertim baptismus & pœnitentia vim habent ad mortalia & venialia remittenda, atque itidem pœnas omnes. Quod in Conc. Trid. & in ecclesiæ traditione, & in patrum doctrina reperiet facile theologus esse manifestum. Ergo. &c. Præcipue tamen in remedium originalis peccati, quod totam naturam infecit, Christus in mundum venit. Et ita Ioan. 1. vbi nostra lectio habet. Ecce qui tollit peccata mundi. Græci Patres communiter legunt, peccatum mundi, videlicet originale. Quod S. Thom. 3. par. q. 1. a. 3. docuit, & clarius in 3. dist. 1. & opusculo 10. c. 18. & opusculo 22. cap. 13. Et quidem licet alia sint peccata intensiue grauiora, & tota peccatorum mortalium collectio maiorem maliticiæ grauitatem importet, quam sola originalis culpa: nihilominus conuenienter asseritur, Christum propter remedium originalis peccati potius venisse, quam in remedium omnium aliorum, etiam si collectiue sumantur. Quia fuit peccatum commune, vt dicebam, totam humanam inficiens naturam. Et ita sicut bonum generis, magis est procurandum & promouendum, quã particulare & priuatum quodcunque bonum. Ita malum commune maiori cura repellendum est, quam quodcunque priuatum malum, etiam si intensiue maius sit & grauius. Tum etiam, quia originis peccatum radix fuit & seminarium omnium peccatorum, & ex hac parte multo perniciosius quocunque alio peccato, quantumcunque graui & enormi. Et ob id in scriptura sacra appellatur quandoque peccata, psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Præterea id volui dicere in conclusione, quod christi prædestinationem antecessit quidem peccati originalis præscientia in diuino intellectu, non vero necessum est dicere, quod præcessit etiam præscientia aliorum peccatorum. Posset hic disputari, an si Adam non peccasset, incarnatus esset filius Dei in remedium peccatorũ alicuius vel alio quorum hominum. Cui dubitationi respondeo. Satis esse vero simile, & quantum opinor certum, quod si vera est S. Thom. doctrina asserentis Christi prædestinationem non factam fuisse per se primo in exaltationem & gloriam humanę naturæ, sed in remedium naturæ eiusdẽ per peccatũ infectæ, Christus, nõ veniret nisi originali pecca- Dubium.

to ex-

to extante, Quia remedium naturę ab originali peccato fuit totalis causa aduentus Christi, totalem voco causam, in sensu quem exposui superius, nimirum, quod alię omnes quęcunque numerari possint, ad hanc causam tanquam ad primam & radicalem reducantur. Si vero Christi prædestinatio alio modo fuisset facta, ita quod Christus venisset nullo extante peccato, ego censerem quod non mutaret incorruptibilitatem corporis, eiusque immortalitatem toti naturæ communem: corpusque mortale & corruptibile assumeret propter remedium alicuius hominis vel aliquorum qui in illo statu peccassent. Quoniam tam excellens beneficium, putà quod Dei filius seipsum exinaniret, seruilem formam accipiens, vt in ea moraretur, non debuit fieri nisi propter excellens bonum, quale est bonum gentis & toti naturæ cõe, ne scilicet tota gens pereat. Iuxta notissimũ Caiphæ vaticinium, & si verũ sui decreti sensum ignorantis. Et quidem in illo statu, in quo perseuerasset innocentia & originalis iustitia in paucioribus, vt rationabiliter apparet hominibus, peccatum contingeret. Quia ab intrinseco nulla, ab extrinseco vero nõ tot se offerrẽt homini ad peccandum occasiones, quot se illi incorruptæ naturæ statu passim offerunt. Sed censeo præterea, & si cum formidine, quod si supponamus Christũ in illo statu venturum ita quod esset viator, capaxque proinde meriti: offerret sua merita in sufficiens remedium pro peccatis eorum hominum, qui in statu illo deliquerent. Quod quidem ego asseueranter dicerem, & non sub ea formidine qua reuera dico, si Christus in illo statu capax esset satisfactionis offerendæ, deo. Sed satisfacere non posset, quia ratio satisfactionis, non solam operis bonitatem, sed aliquam etiam pęnalitatem exposcit, vt communiter Theologi in 4. dist. 19. dicere solent, cuius pœnalitatis Christus tunc non esset capax, cum immortale corpus & incorruptibile indueret. At remedium pro peccato, non tam constat merito, quã satisfactione, per quam fiat compensatio pro iniuria Deo illata. Vnde non possum certam in hac parte proferre sententiam. Quamuis non improbabile censeam, quod Christi meritum in illo statu æquiualeret, propter sui infinitatem, satisfactioni debitæ pro peccato.

S. Chrysost. & Theophila. super illa verba Paul. dilexit me, & tradidit semetipsum pro me ad Gala. 2. videntur dicere quod etiam si vnus tantum homo peccasset, Christus pro ipso moreretur. Cęterum non apertè id dicunt, neque vero illa Paul. verba ad id dicendum nos cogunt. Habẽt enim illam explicationem legitimam, quod Christi passio tam prodest cuicunque nostrum, atque si Christus pro quolibet nostrum in particulari mortuus esset vt S. Thom. 3. par. q. 1. art. 4. ad 3. post Chrysost. lib. 2. de compunctio. cordis luculẽter explicuit.

explicuit. S. Dionys. in Epist. ad Democrit. mentionem facit reuelationis factæ cuidam S. Carpo, in qua Christus ei dixit, se paratum esse iterum ad moriendum pro hominibus, si oporteret. Verũ hæc reuelatio, si vt certa admittitur, eam habet sufficientem explicationem, quod christus erat paratus mori pro hominibus, si alia similis super ueniret eis necessitas, videlicet peccatum, quod totam iterum inficeret naturam, sicuti eam originale peccatum infecit. Sed de ijs quæ tã incerta sunt rebus, de quibus non possumus certum & determinatum proferre iudicium, quia principijs adiudicandum sufficientibus caremus, hęc pauca dixisse sat fuerit.

Quinta Conclusio.

Non licet affirmare Christũ in carne passibili & mortali venturũ, sicut venit de facto, non exstante originis peccato: absque vllo tamen erroris aut temeritatis periculo dici potest, quod alio modo, puta, impassibili veniret: sed absolute nihilominus cõcedere debemus quod Christus propter hũmani generis redemptionem & salutem in mundum venit. Prima huius conc. pars. adeo est certa, vt oppositum esset manifestus error in fide. Docent eãm vniuersi theologi, quę manifesta est ex testimonijs sacrarum literarum Conciliorum & Patrum quę ad probandas duas præcedentes conclusiones attulimus, quæ si non probant christum absolute non venturum nisi extaret originale peccatum (quod satis probabiliter suadent) probant tamen efficacissime, quod saltem non veniret in forma seruili & in mortali corpore. Neque oportet huius veritatis maiores aut plures probationes afferre, quoniam testimonia citata illam probant sufficientissime, aliquot in 3. huius conc. parte ex patribus addam loca, quæ adnotari debent pro ista 1. con. parte.

Secunda vero pars conclusionis ab vniuersis doctissimis conceditur. Quam vnus Vldericus, quem refert Dionys. Cartusian in 3. dist. 1. quęst. 3. negauit, asserens S. Thom. sententiam adeo certam esse, vt eius oppositum sit plusquam temerarium, sed hic autor singularis fuit in hac rigurosa sententia. Nam omnes alij theologi ipse etiam S. Thom. vt supra retulimus, docet illam sententiam, quam postea affirmauit Scot. esse probabilem. Et quidem rigurosum esset plus nimio, non probabilem eam censere sententiam, quam viri grauissimi vt veram: vel, vt valde probabilem tuentur. Inter quos anumerari debet. Alex Alen. Nã licet aliquãdo uisus fuerit sententiæ S. Th. adhęsisse, aut saltem non repugnasse, sed tandem in sententiam propendit Scot. in 3. par. q 2 membr. 13. Si autem quęras in qua Christus veniret carne, si non peccaret homo. Aliqui dicũt

Tttt quod

quod in carne impassibili & gloriosa qualis est ea in qua resurrexit & ad dexterem patris sedet, ac proinde fatentur quod christus neque viator esset, neque mereri potuisset. Alij vero, & probabilius mea sententia, dicunt, quod veniret in carne eo modo impassibili quo homines eam habuissen in primo Innocentiæ statu, atque adeo capax esset meriti, si cut fuit Adam. Ob id cēseo hoc secundum dici probabilius, quia primum accedit ad sententiam, quæ dicit christum fuisse prædestinatum in carne gloriosa venturus. Quod est dictu intolerabile, vt superius ostendi.

Tertia vero eiusdem cōclusionis pars mihi apparet omnino vera, quoniam siue scriptura sacra, Cōcilia & Patres isto, siue illo modo probabiliter explicentur, oportet tamen vt non discedamus modo loquendi ipsius sacræ scripturæ Cōciliorum & Patrum. Constat autē ex præcitatis testimonijs in sacris his omnibus libris absolute & simpliciter proferri, christum venisse in mundum in peccati remedium. Nam cum dixit Ioan. Sic deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipso non pereat &c. non dixit passibilem aut mortalem daret, sed absolute daret. Præter ea Patrum testimonia quæ superius in huius veritatis confirmationem retulimus, legendi sunt Hieronym. in c. 7. ecclesiast. vbi ita inquit, Quia homo infixus pecc tis maiori indiguit auxilio, venit ipsa sapientia &c. Chrysost. homil. 3. in Luc. circa parabolam de Samaritano Greg. Nazianze. in oratione. 38. fere per totam Damasce. lib. 3. c. 1. & lib. 4. c. 4. Theophilat. in illud Ioann. 3. deus dilexit mundum &c. Iustin. de vera fidei expositio. S. Dionys. lib. 3. cœlest. hyerar. par. 3. versus finem Lactant. lib. 4. de vera sapientia c. 24. & 25. & denique nullus est inter patres & autores graues, vno forsan excepto Ruperto Abbat. (qui non immerito inter graues autores est recensendus) qui docuerit Scot. sententiam. Imo nullus est qui non expresse affirmauerit sententiam S. Thom Non desunt qui Ireneum pro sententia Scot. Idcirco referant quia lib. 3. c. 33. ita dixit. Prædestināte deo primum animalem hominem, vt a spirituali saluaretur. Nam cum pręexisteret saluans, oportebat quod & qui saluarentur fierent, vt non vacuum esset saluans. Quibus verbis dixisse videtur Christum prius fuisse prædestinatum, quam deus decreuerit efficere primum hominem: atque adeo quod fuerit prędestinatus ante originalis peccati pręscientiam. Sed certe Ireneus in locis supra citatis manifeste suam explicuit mentem pro S. Thom. sententia. & verbis nunc citatis eandem insinuat, in eo, quod dicit christum prædestinatum saluatorē, id est, redemptorē, loquebatur enim de illa salute ex qua Christo impositum fuit saluatoris nomen, nimirum Iesus, quod nomen vocatum fuit ab Angelo, quia ipse saluum facturus erat populum suum a peccatis eorum. Cū

autem

autem Irineus dixit, quod oportebat fieri qui saluarentur &c. hæc verba vel non referuntur ad primum hominem, sed ad alios ipsius primi hominis filios, vel, si de primo homine intelliguntur, illud verbum, fieri, idem pollet, quod prædestinari, nam quia reprobi nihil sunt in dei estimatione, neque eos nouit dominus approbationis notitia. Idcirco grauissimus iste pater pro eodem reputauit fieri homines, qui saluarentur per Christum, atq. prædestinari in Christum, & per Christũ. Colligitur hæc explicatio ex illis verbis. Prædestinante Deo primum homiuem animalem vt a spirituali saluaretur. Vel tandem dici posset sensum Irenei hunc esse, quod postquam deus ab æterno Christum prædestinauerat saluatorem, necessum erat necessitate consequentiæ, quod in tempore produceret homines saluandos, siue primũ hoĩem siue alios. Qui sensus est verissimus. Sed adhoc nõ caret difficultate explicatio sanctorum Patrum, Nam si Patres nihil aliud intellexerũt, quã quod christus propter peccatũ & in eius remediũ in carne venit mortali & passibili, qua ratione tam sine distinctione tamq. ore pleno dixerunt Christum non venturum, nisi homo egeret remedio? Dicunt aliqui docti, quod certe Patres tam sunt in hac parte absolute & indistincte loquuti, tamque in fauorem sententiæ S. Thom. quod si scriptura sacra tam aperte in eius fauorem loqueretur, non possemus integra fide ab ipsa S. tho. sententia recedere, verum hic modus dicendi a me nullatenus probari potest. Nam qui fateretur omnes Patres, quorum retulimus testimonia, sententiam S. Tho. affirmanter docuisse, valde temerarius esset si contrarium eius asseueraret. Imo & erraret in fide. Cõcors enim Patrum sententia in explicatione alicuius scripturę sacræ testimonij certum in fide facit illum sensum fuisse a Spiritu sancto intentum. Si ergo Patres tam vnanimi cõsensione illa superius a nobis citata scripturæ sacræ testimonia in eo sensu explicuere, quod non extante hominis peccato filius Dei nullo modo in humanam carnem veniret, certa fide teneremur credere hunc esse legitimum illarum scripturarũ sensum, Quocirca dicendum est, quod sancti Pates in omnibus illis locis, in quibus fauere videntur sententię S. Thom. nihil aliud docuerunt, quam quod Christus originali peccato non extante, non moreretur neque carnem proinde passibilem & mortalem indueret. Et cum in scripturis sacris hoc nomen, caro, regulariter designet carnem non absolute, sed subiectam passionibus & miserijs per peccatum originale introductis, in quo sensu communiter sacrorum bibliorum interpretes intelligunt accipi carnem in primis verbis nostri prothematis, scilicet, verbum caro factum est. Hinc fit, quod sancti Patres intendentes docere Christum non venturum in carne passibili originali peccato semoto putauerunt se hunc sensum sufficienter explicare, vtendo hoc nomine carnis

aut nomine sanguinis, quod similem etiam intelligentiam habet. Quibus vocibus Patres quam sepius vtuntur aut alijs similibus, ex quibus hæc eorum intelligentia satis potest verosimiliter collgii. Verum quare tam absolute & tam absque aliquo distinctionis limite affirment, Christum, nisi peccaret homo, non venturum in mundum, non satis adhuc est explicatum. Dicunt aliqui theologi, quod quemadmodum si quis statuto decreto efficacique voluntate decreuerit Romam venire, præscius tamen quod vocandus esset ab amico Romæ existenti: & ob id differret Romam venire, vsque ad ipsam amici vocationem, quam certo scit esse futuram, vere diceretur venire quia vocatus, & quod alias non veniret. Ita Christus dicitur venisse propter nostram salutem & in peccati remedium: & non venturus nisi instaret remedij nostri necessitas. Quia licet decretum & statutum apud se habuisset in mundum venire, nulla consideratione habita ad peccatum humani generis, ad eiusque reparationem & remedium, præscius tamen futuri casus totius humanæ naturæ distulit aduentum vsque ad tempus oportunum, in quo homines a peccato redimeret, ab eiusque miseria liberaret. Cæterum hæc expositio non nihil apparet violenta. Quoniam certe valde improprie homo ille, de quo exemplum procedit diceretur venire Romam causa amici vocantis, cum nulla vocationis eius consideratione habita efficaci voluntate decreuerit Romam proficisci. Et adhuc improprius loqueretur qui diceret, hominem illum non venturum esse Romem, nisi fuisset, ab amico vocatus: cum antequam præscius esset futuræ vocationis decretum haberet Romam pergere.

Dicunt alij idcirco tam absolute Patres dixisse, & scripturam insinuasse, quod ita Christus venit in peccati remedium, quod peccato semoto non venisset in mundum. Quia ita Christus animatus erat adhuc in sinu Patris existens, itaque affectus ad hominum gloriam & exaltationem, vt cum primum originalem maculam in humana natura existentem præuidit. Ita decreuit venire in mundum, vt remedium afferret homini, quod si in alio priori signo non habuisset apud se statutum & decretum hominem fieri, tunc primum illud ipsum statuisset, & decreuisset, & ita quasi denuo statuit. Verum hic dicendi modus sufficientissimus plane est ad saluandum proprietatem sermonis illius qui familiaris est scripturis sacris, nimirum christum in remedium peccati venisse, & propter hominum redemptionem. Nam illa animi preparatio, quam modus iste dicendi non irrationabiliter commentatur in Deo, (dum tamen omnis sucessionis & mutabilitatis secludatur imperfectio) sufficiens est ad hunc modum loquendi omni cum proprietate verificandum. Quemadmodum Philosophus cui ratione naturali antequam ad fidem veni-

ret, constabat Deum esse omnipotentem & vnum, postquam fidem Christi accipit, non improprie dicitur fide tenere veritatem eamdem: quatenus paratum habet animum, vt quamuis cessaret omnis ratio ex lumine naturali desumpta, quæ illi prædictam veritatem ostenderet, eam nihilominus certa fidei persuasione amplecteretur. Cæterum præfata illa animi præparatio in Deo, & noua complacentia decreti præhabiti, ex cuius vi Christus in mundum esset venturus: nullatenus sufficit vt cum proprietate dicamus, Christum non venturum in carne, si natura humana non indiguisset peccati remedio. Quoniam indigentia naturæ humanæ consequenter & per accidens omnino se habuit ad decretum illud primum, ex quo necessarius fuit, supositionis necessitate, ipse Christi in carne aduentus.

Hac eadem ratione impugnatur id quod dicunt alij. Nimirum, quod postquam Deus in primo illo decreto statuit, vt Christus in mundum veniret, in alio rationis signo efficaci voluntate voluit originale peccatum permittere, vt esset occasio ipsius Christi aduentus, quod satis est, vt Christus dicatur venisse in peccati remedium. Afferunt exemplam, qui ita dicunt, ex illo 1. Reg. 16. vbi postquam Dominus Samueli præcepit, vt iret Betleem, vt ibi Dauid in Regem vngeret, Samueli dicenti quomodo vadam, audiet enim Saul, & interficiet me? Respondit Dominus. Accipe vitulum, & dic ad sacrificandum Domino veni. Quod ipse Samuel fecit, & respondit, & id quidem sine mendacio: eo quod licet sacrificium non esset prima, & præcipua causa, erat tamen immediata, & proxima respectu aduentus Samuelis in Bethleem. Hic modus dicendi primo non adhuc tanta cum proprietate, atque modus præcedens saluat proprietatem sermonis illius, quo scripturæ sacræ dicunt Christum venisse in peccati remedium, Quia sicut sacrificium Samuelis non erat assumptum à Deo, vt sufficiens causa itineris in Bethleem, neque enim Deus illum ad sacrificandum mitteret, nisi extaret causa regalis vnctionis. Ita iuxta hunc dicendi modum peccati remedium rationem tantum habuit impulsiuę causæ, & non motiuę & sufficientis: neq; enim sufficiens causa esset propter quam Deus filium suum in mundum mitteret, nisi decretum iam, & statutum habuisset in primo signo, ipsum in humanam carnem mittere. Autores autem præcedentis solutionis libenter fatentur, quod peccati remedium, & si non fuerit prima causa, fuit tamen vere sufficiens, ita vt si alia prius non occurrisset Deo, propter quam decreuit filium mittere mundum, ipsa sufficeret sola ad huiusmodi diuinum decretum. Sed quicquid de hoc sit, illud tamen est certum, quod neutra ratio harum sufficit ad verificandum id quod Sancti dicunt, puta, quod Christus non

stus non veniret in mundum nisi instaret humani generis necessitas. Nec enim posset dicere Samuel absque mendacio, quod si non esset sacrificaturus Deo, non veniret ad Bethleem, cum priusquam tractatum fuisset de sacrificio, præceptum iam erat illi a domino vt in Bethleē proficisceretur. Missum facio, nulla ratione fieri verosimile, quod eo modo scriptura sacra incarnationis Christi causam nobis exponat, quo Samuel volens iniustam Saulis iram effugere prædicta fuit equiuocatione vsus, quæ ob Saulis malitiam Samueli fuit licita, quamuis inde Saul occasionem deceptionis acciperet, occasionem, scilicet, existimandi illam esse præcipuam causam. Nam talis deceptio ipsius Saulis malitiæ erat imputanda. At scriptura sacra veram nobis voluit rationem & causam Christi incarnationis exponere, & non errandi occasionem præbere. Nulla enim ex parte hominum malitia est commentanda, propter quam licita esset talis ęquiuocatio. Missum pręterea facio, illud Samuelis exemplum valde esse dissimile; Quoniam postquam Deus præcepit Samueli, vt in Bethleem sacrificium offerret. æque tenebatur obedire Deo in oblatione sacrificij, atque in vnctione Dauidis in Regem, atque adeo respectu eius sufficiens, & efficax causa erat offerendum sacrificium, vt Bethleem adiret. Dicunt tandem alij, quod sancti patres executionis ordinem, non intentionis considerarunt. Et secundum executionis ordinem decreuit Deus filium non mittere, nisi in peccati remedium. Quod ob id permisit, vt in eius remedium veniret Christus, et non alias. Hæc interpretatio haberet locum in illa priori intelligentia opinionis secundæ, quam non penitus superius improbauimus, secundum quam in ipso Christi incarnationis decreto implicite inuoluebantur, & peccati permissio, & humani generis reparatio, tanquā media ad executionem necessaria, Cæterum sententia Scoti hanc virtualem continentiam non admittit. Vnde non potest ei ista accomodari solutio & doctrina. Quod vero non procedat solutio ista, si Christi prędestinatio non inclusit virtualiter peccati permissionem, eiusq; remedium, patet. Illud prædestinationis Christi decretum fuit absolutum & efficax, & totaliter independens a peccati permissione, quia neque illam in aliquo genere causæ præsupposuit, neque vt necessarium mediū virtualiter inclusit. Vnde ergo, ab ea in executione pendere potuit? nisi per accidens forsan ex voluntate Dei superueniente & id ordinante, quæ constare nequit nobis. His ergo & alijs prætermissis. Dico primū in huius rei expositionem. Absolute & sine distinctione fatendū est (etiam supposita Scoti opinione) quod Christus venit in modum in peccati remedium, Patet, quia ita loquuntur scripturæ sacrę, a quarum loquendi modo nemini recedere licet. Non enim perhiperbolem, aut per figuram ita loquntur, sed proprio

& plano

& plano ac eis familiari sensu, quem proinde loquendi modum & possumus, & debemus imitari. Et mihi quidem valde placet secundus ille modus dicendi relatus ad proprietatem huius scripturarum loquutionis tuendam, videlicet, quod præuiso peccato Deus paratum habuerit animum & ita expeditum ad mittendum filium suum in mundum, atque si ante illud facere non decreuisset.

Dico secundo. Supposita Scot. opinione non esset absolute concedendum, quod Christus non veniret in mundum nisi exstaret humanæ naturæ necessitas, sed hoc dicẽdum esset aliquo additamento apposito, ex quo, vel formaliter, vel virtualiter daretur intelligi, quod Christus non veniret in carne passibili, & mortali crucisque morti adictus, nisi talis instaret necessitas, & ita loquuti sunt Sancti Patres, vt superius aduerti. Qui tamen prætermisere disputationem de qua nunc agimus, an scilicet, Christus non extante peccato aliter veniret, & quia nihil certum ad eius resolutionem poterant ex sacris scripturis afferre, & quia eius resolutio parum referebat ad fidem & mores. Iuxta hæc, quæ diximus, intelligenda est tertia quintæ conclusionis pars.

Solutionibus argumentorum deinceps insistere oportet. Et primo quidem soluenda sunt argumenta, quæ pro prima informauimus sententia.

Ad primum igitur argumentum principio assero. Non esse certum quod illa Paul. verba, scilicet, primogenitus omnis creaturæ, referri debeant ad Christum ratione humanitatis eius, quamuis sit valde probabile. Quia præter autores quos in argumento pro hac re tuli intelligentia, docent id ipsum Athanas. in sermo. 3. contra Arrianos, & in tractatu de difinitio. & Cyrill. in lib. de incarnatio. vnigeniti c. 1. & Dialo. de trin. li. 4. Et Concil. Sardicense in Epist. ad omnes episcop. Dico tamen non esse certam hanc Paul. intelligentiam, quoniam alij quidam Patres & grauissimi biblyorum interpretes censent illa verba ad Christi diuinitatem fore referenda ita Ambros. super illum Paul. locum & S. August. lib. 1. de Trinit. cap. 12. Chrysostom. super hæc verba. Pauli. Etsi in 1. cap. ad Hebr. tantisper uisus fuerit priori interpretationi fauere. Et Basilius lib. 4. contra Eunomi. inquit, quod sicut Christus dicitur primogenitus ex mortuis, quia est causa omnibus mortuis resurgẽdi, ita ipsemet Dei filius vt patris verbum dicitur primogenitus omnis creaturæ, quia est omnibus causa essendi. Cæterum supposita priore intelligentia, quæ ad humanitatem Christi illa verba accommodat, respondeo primum, quod in eo sensu Paul. Christum appellauit primogenitum omnis creaturæ, in quo vocauit illum primogenitum ex mortuis, cui intelligentiæ fauet Cyrill. citato in loco. Et multo clarius Concil. Sardicens. in epist. citat.

Solutiones argumentorum primæ opinionis.

Suarez 3. p. tº 89

citat. & colligitur aperte ex Athanaſ. locis citatis, & quidem in tractat. de difinition. quærens quare Christus dicatur primogenitus, ninihil aliud reſpondet, quam quod eo quia primus ab inferis ſurrexit non amplius moriturus. Et ſermo. 3. citato exponens illa verba Paul. Ita dicit. Veritas ipſa docet eum primogenitum inter multos fratres appellatum fuiſſe ob carnis noſtræ cognationem, Primogenitum quoque ex mortuis eo quod per eum & cum eo reſurrectio mortuorum inceperit. Primogenitum porro omnis creaturæ eo quod pater ſuo in homines amore per verbum ſuum non ſolum omnia condere, Verum etiam quia creaturam, de qua loquitur Apoſtol. accepta reuelatione filiorum Dei liberare voluerit ab omni ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei, atque ita creatura in libertatem vindicata futurum eſt vt & ſit dominus noſter, & iſtius, & omnium adoptiuorum primogenitus, & vt in ipſo qui primus dicitur hi qui poſt ipſum ſubſequuntur, quaſi ſuo principio conſerti, coaptatique perdurare queant. Et paucis interiectis ſic ait. Ita vt patris quidem vnigenitus quoniam ex eo ſolus & vnicus eſt, Creaturæ autem primogenitus, quoniam omnes per eum ius filiorum adoptionemq. adipiſcuntur, Ex his verbis & alijs multis quæ ibidem habentur, manifeſte colliguntur duo, Alterum quod nomine creaturæ in illis verbis. Primogenitus omnis creaturæ. non omnis creatura, vt inſenſibilē & brutam cōpræhendit, ſed homo duntaxat intelligitur qui à S. Paul. ibidem aduertente Athanaſ. noua creatura vocatur. ſi qua inquit in Chriſto noua creatura, &c. illa interpoſita Athanaſij verba. Creaturam de qua loquitur Apoſtolus, iſtud primum inſinuant. Sed expreſſioribus verbis id aſſerit ibi Athanaſ. reputans magnum abſurdum quod Chriſtus cōparatione ad bruta animantia, & ad res inſenſibiles primogenitus dicatur. Quia non debet neque poteſt harū rerū frater vocari. Et in eadem fuit ſententia Hiero. verſans illud Pauli Ro. 8. expectatio creaturæ, &c. Alterū quoq; ex Athan. verbis colligitur, Chriſtū ſcilicet, ob id primogenitū omnis creaturę vocari, quia primus fuit prædeſtinatus, & in ipſo prædeſtinati ſunt omnes, qui perfectam & conſumatam filiorum Dei adoptionem accipient: quæ tūc erit vndiquaque perfecta, quando in vltimo die Beatorum animæ reaſſument corpora in glorioſo immortalitatis ſtatu conſtituta, ad inſtar reſurrectionis Chriſti qui fuit primitiæ dormientium. Ex hac autem Athanaſ. intelligentia, nullatenus inferri poteſt, Chriſtum fuiſſe prædeſtinatum prius ordine rationis, quam Deus totum iſtud creaturarum vniuerſum futurum præordinaret. Sed colligitur duntaxat quod prius ratione Chriſtus prædeſtinatus fuit, quam cæteri prædeſtinarentur homines. Poſſet etiam dici (& non longe à mente Athanaſ. in eodem loco) quod Chriſtus dicitur primogenitus omnis

nis creaturæ non comparatione ad ipsam primam creaturarum pro ductionem & creationem. Hæc enim non ad Christum, vt hominē, sed ad ipsum, prout Dei Verbum, est referenda. Sed dicitur omnium creaturarum primogenitus, comparati one ad eam reformationem & nouitatem, quam omnis creatura accipiet, cum in vltima hominum resurrectione reuelabitur gloria filiorum Dei. Tunc enim, vt Paul. Rom. 8. dicit, omnis creatura liberabitur a corruptione seruitutis. Nam tunc Deus cœlum nouum, & terram nouam faciet, non secundum substantiam, sed secundum nouam eorum perfectionem. Et omnis creatura in ipsa hominis renouatione (qui Marci cap. vltimo. oīs dicitur creatura) reformabitur, & renouabitur, ac simul cum homine resurgente in nouam resurget vitam. Ac proinde quasi de nouo generabitur, sicut ipsa hominis resurrectio, regeneratio in scripturis sacris vocatur. Respectu igitur huius nouæ totius creaturæ natiuitatis Christus dicitur primogenitus omnis creaturæ. Chrysosto. hom. 11. Ad popul. hanc interpretationem verbis expressissimis docuit.

Tertiò respōderi potest cum Hier. exponēte eadē illa Pau. verba: Primogenitus oīs creaturę, qđ primogenitus appellatus est Christus non duratione præcessionis, sed dignitatis prioritate. Itaq. nō vocatur primogenitus ratione æternæ prædefinitionis, sed rōe tēporalis generationis, in qua nō tpe, sed dignitate creaturas oēs antecessit.

Quarto respondetur, Argumentum illud primum nullatenus procedere aduersus S. Thom. sententiam, in illo sensu quem cæteris esse dixi præferendum, nimirum, quod licet in genere causæ materialis, præcesserit etiam intentionis ordine ipsa totius vniuersi, totiusq; & naturæ, & gratiæ ordinis constitutio, in genere tamen formalis causę præcessit simpliciter ipsa Christi prædestinatio. Dixi simpliciter, quia secundū quid, humanæ naturæ redemptio, etiam in genere finalis causę, vt superius exposui, eandē præcessit Christi prædestinationem: secundum quod Christus prædestinatus fuit non absolute, sed vt venturus in carne passibili, & mortali humanæ redemptioni accomodata. Iuxta hanc sententiā argumētū illud nullā vim hēt. Nā concedimus ei, quod intendit, Christū, scilicet, primogenitum esse oīs creaturæ. Quia decretū incarnationis eius, quæ generatio in literis sacris quādoq; vocatur, vt ps. 2. ego hodie genui te, prius fuit prioritate causæ finalis, quæ est prioritas simpliciter, quam totius vniuersi constitutio. Non autem tam facile soluitur hoc argumentū, si sequamur modum alium a nobis excogitatum, & vltimo loco in quinta conclusione positum: Iuxta quem in primo decreto non fuit facta expressa incarnationis Christi mentio. Posset tamen dici, quod ex vi illius primi decreti, in quo Deus voluit se communicare triplici

illo possibili communicationis modo,& potissimum summa cōmunicatione, quæ est vnio hyposthatica, ortum habuit specialis illa Christi prædestinatio, quæ in alio signo,& alio decreto cōstituta est. Nam in illo primo decreto, vt superius dixi, implicabatur efficax voluntas permittendi originalem culpam in natura hnmana, ac proinde, & assumendi eandem naturam per hyposthaticam vnionem. Imo,& quod persona hanc naturam assumens, ipse esset Dei filius. Et hoc vltimum probatur. Quia posita originalis peccati præscientia, continuo insurgebant congruentiæ illæ superius a nobis expositæ,& aliæ innumeræ, ob quas conueniens erat, vt potius diuinum verbum negocium reparationis humanæ sibi assumeret, quā alia diuinæ Trinitatis persona. Et inter alias congruentias, quarum non meminim', quæ sunt innumeræ, de quibus legatur Alexan. Alens. 3. part. quęs. 1. membr. 5, art. 1. Illa est præcipua. Congruum fuisse & diuinam sapientiam decens, vt filius, qui est figura & substātialis imago patris repararet,& reformaret illam Dei imaginem & similitudinem, in qua homo a principio ex præcipua ipsius Dei consideratione fuerat conditus, vt constat ex illo Genes. 2. faciamus hominem ad imaginē & similitudinem nostram. Quam similitudinē peccatum abstulerat, ipsamq; deturpauerat & fędauerat Dei imaginē. Huic cōgruentię attestatur Paul. ad Ro. 8. illis verbis. Quos prædestinauit cōformes fieri imaginis filij eius. Cum ergo in illo primo communi diuinę mentis decreto, implicita fuerit Christi incarnatio, quamuis explicita, & formalis eius prædestinatio non intelligatur nisi post decretum creationis mundi: non improbabiliter dici potest, quod, christus hac ratione potuit primogenitus omnis creaturæ vocari. Sed cui hæc solutio non placuerit, recurrat ad alias præcedentes, quę sunt sufficientissimæ,& in ipsa Patrum doctrina fundatæ.

Ad secundum argumentum omnino negandum esse censeo, quod Paul. per illa verba, Ante mundi constitutionem, non intellexerit ipsam realem productionem creaturarum, sed æternam eiusdem productionis dispositionem,& præordinationem. Neque reperio in Patribus illam intelligentiam huic Paul. textui accomodatam: sed plāno sensu procedentes intelligunt Pau. fuisse loquutū de illa externa mundi constitutione, quā Moys. Gen. 1. factā descripsit, In principio inquiens, creauit Deus cęlum & terrā. Legantur sacri expositores super illum locum, speciatim Hieron. & Ambr. Legantur patres locis in hac quæstione citatis. Et qui legerit, videbit hanc fuisse Patrum sententiam. Ad impugnationem autem eius in argumento insinuatam dicitur eam fuisse Paul. mentem in illo loco, quod antequam Deus in tempore crearet mundum, ab æterno nos elegit in Christo principali electione. Ita quod aliarum rerum crean-

darum

darum electio huic comparata, pro nihilo reputabatur in ipsa Dei æstimatione. nec creaturæ aliæ, quamlibet perfectæ pertinuerunt ad principalem & potissimam dei electionem & prædefinitionem solis prædestinatis concessam. Nam quamuis volitæ fuerint & electæ à Deo res omnes aliæ, quas produxit in tempore, in earum tamen electione quasi ludēs, & fere nihil agens se gessit Dei sapiētia. Cū vero ad electorum prædestinatione peruentum fuit, serio & magna consideratione tractatū est negotiū, agebatur enim de re valde chara Deo. Vtpote de mēbris Christo capiti miro vnionis glutino incorporādis, & indissolubili vinculo cōiūgēdis. Solet adhoc notari, id qđ diuina sapiētia Prou. 8. dicit. Eram ludens corā illo per singulos dies, idest, ludebam in dispositione earum rerum, quæ spacio sex dierum Genes. 1. narrantur à Deo creatæ, & subiungit. Et delitiæ meæ esse cum filijs hominum. Notetur verbum, esse, denotat enim permanentiam, & perpetuitatem quę ex ipsa oritur prædestinatione. Expendatur praeterea illa dictio. Et, quæ causalem, vel quasi causalem reddit sensum, hunc, scilicet, idcirco in aliarum rerum dispositione ludebam, quia delitię meæ nō illis in rebus, sed esse cum filijs hominū. Legatur ad pleniorem huius solutionis intelligentiam S. Thom. 1. pa. q. 2. 3. artic. 7.

Secundo respondetur eidem argumento, quod si vellimus intelligere illa Paul. verba, in sensu quem argumentum contendit, ita quod constitutio mundi non ad externam & temporalem eius creationem, sed ad in ęternam, & internam ipsius in Dei mente pręordinationem sit referenda, facile dici potest, quod illa particula. Ante, non denotat ante cessionem durationis, aut naturæ prioritatem, sed auctoritatem & dignitatem electorum in Christo, In quo sensu Ioan. Bap. Ioa. cap. 1. dicebat qui post me veniet, ante me factus est, ante me, id est, dignior me, mihique prælatus est, vt inquit, Augustin. Itaque sensus Paul. est, quod in illa æterna rerum omnium constitutione, & pręordinatione, prædestinatorum electio multis partibus in dignitate, & excellentia præstat constitutioni, & præordinationi aliarum rerum, consideratis ipsis obiectis diuinæ præordinationis, & inter sese comparatis. Nam ex parte diuini actus omnia sunt æqualia. In hoc sensu referebam paulo superius S. Hyeron. exponentem illa verba. Primo penitus omnis creaturæ. Ita vt primogenitus solam dignitatis prioritatem & antecessionem in humana Christi generatione importet.

Tertio denique respondetur illud argumentum, vt plurimum probate Christi prædestinationē in genere causæ finalis præcessisse æternam rerum omnium præordinationem: quod nos libenter admittimus. Sed quod attinet ad ordinem prædestinationis electorum,

per comparationem ad constitutionem totius vniuersi, nisi duas supra positas solutiones amplectamur, hoc argumentum non facilem in doctrina Sanct. Thom. solutionem habebit: secundum quam non possumus negare, quin hominum prædestinatio præsupposuerit originalis peccati præscientiam, ac præscientiam proinde hominis creati, & totius vniuersi constitutionis. Possemus quidem dicere hac stante Sanct. Thom. doctrina, quod sicut de Christi prædestinatione dicebamus, eam præcessisse in genere finalis causæ præordinationem ordinis vtriusque & naturæ & gratię, fuisse autem in genere materialis causæ posteriorem: ita hominum prædestinatio in genere causæ finalis antecessit æternam vniuersi totius constitutionem, quam tamen prioritate causæ materialis præsupposuit, quantum ad primariam saltem eius constitutionem, Nam multa singularia, quæ effectus sunt prædestinationis, in nullo genere causæ ipsam præcesserunt in diuina præscientia. Hæc solutio est satis accommodata ad multa soluendum argumenta, & existimo esse valde rationabilem ac proinde amplectandam, iuxta quam ita tenemur procedere in disponendo ordine diuinæ præordinationis: quod post quam Deus speculatrice notitia tres nouit ordines sępe connumeratos, quibus suam poterat bonitatem diffundere, mox in primo signo rationis practicæ prædestinauit Christum, vt esset filius Dei naturalis atque itidem redemptor, & saluator hominum, principatumque super omnia teneret. In secundo vero eiusdem rationis signo quosdam homines Deus in Christo, & per Christum elegit, ac sane prædestinauit; quos præfecit & miseris reprobis, (quorum reprobatio ad idem signum reduci potest) atque cunctis alijs rebus homine inferioribus. Nam sicut oĩa propter semetipsum operatus est dominus, & impium quoq; in diem malam, ita & eadem omnia sibi dilectissimis prædestinatis subiecit, neque plane mirum, nam cum sint coniunctissima Christo capiti membra: eaquę capiti deseruiunt, ęquum erat in seruicium quoque & obsequium corporis destinarentur. In tertio tandem signo pręordinauit totam earum rerum dispositionẽ, quę ad ordinem spectant naturæ. Cæterum hæc dispositio, quæ simpliciter pertinet ad tertium signum, secundum quid, id est, secundum ordinem causæ materialis pertinet ad duo priora signa, estque prior in isto materiali genere vtraque prædestinatione & Christi, & sanctorum.

Tertium argumentum nunc nunc assignata solutione dilluitur: neque oporteret vllum verbum addere; nisi nos cogeret noster ille vltimus dicendi modus circa quintam conclusionem excogitatus. Iuxta quem sanctorum prædestinatio præsupposuit absolutè decretum constitutionis mundi secundum ordinem naturæ, & gratiæ dispositum. Imo & ipsa Christi prædestinatio formaliter

sumpta istud præsupposuit decretum, iuxta modum declaratum ibidem. Vnde aliter oportet hoc argumentum dilluere, vt illud dicendi modum probabiliter tueamur.

Secundo ergo respondetur huic argumēto tertio per interemptionem præmissæ maioris. Probationi dicitur, quod ex Paul. testimonio ibi citato colligitur, & id quidem non infirma deductione, Christum finem esse rerum omnium. Prædestinatos similiter, omniū eorū finē esse quæ sub ipsis cōtinētur. Ad hanc autē subordinationem saluandam, non est necesse, vt in prædestinatione & prædefinitione in dei ęternitate constituta, prius rationis ordine christus fuerit Prædestinatus, quam fuerit ordinata rerum naturalium creatio. Nam cum ad manifestandam Dei bonitatem & gloriam, qui est vltimus finis, & precipue a Deo intentus, rerum naturalium creatio, ipseque naturalis ordinis constitutio non per se pendeāt a Christi prædestinatione, & multo minus à prædestinatione sanctorum, nulla est necessitas constituendi illam prioritatem & antecessionem finalis causæ in decreto prædestinationis christi, aut sanctorum respectu decreti creationis rerum. Sed potius ratio probabilis postulat, vt cum Christi prędestinatio, atque etiam sanctorum per se pendeant in genere causæ materialis ab ipsa vniuersi constitutione, quod tota Dei præordinatio & rerum dispositio inchoauerit simpliciter a decreto constitutionis mundi, tanquam a fundamento omnium disponendorum. Non me latet, hanc dependentiam prędestinationis Christi, & sanctorum à mundi constitutione, vt a fundamento non esse sufficientem ad inducendam prioritatem simpliciter: quia poterat esse ex alio extremo maior dependentia, videlicet, formalis aut finalis, & ita tantum induceret prioritatem secundum quid, id est, in suo materiali genere, quod iam superius ipse dixeram. Sed tamen supposito quod non sit, vt superius probaui, dependentia ordinis naturalis & constitutionis mundi a prædestinatione Christi aut sanctorum in genere formali aut finali respectu diuinæ prouidentiæ, quæ licet magis respiciat Christi prædestinationem, & sanctorum quam totam rerum vniuersitatem, non tamen prius nec immediatius: idcirco illa fundamentalis dependentia inducit prioritatem simpliciter in diuinis decretis. Quia ex alio extremo non est vnde coarctetur & limitetur hæc prioritas: atque ita manet prioritas simpliciter à nulla prioritate alterius generis pendens. Vt autem vere, & proprie dicamus, quod omnia naturalia ordinantur in christum & in prædestinatos tanquam in finem, satis fuerit dicere cum Siluestr. in q. 1. primæ dominicæ Aduentus. Quod & alij grauissimi docuerunt theologi, quibus annumerandum censeo Caiet. 3. p. loco citato, quod postquā deus tribus decretis in sua æternitate statuit mundum

creare

creare, Christum incarnari, electos saluai. Inter quæ decreta primum fuit creationis mundi, secundum prędestinationis Christi, & tertium electorum prædestinationis, quę ab vno primo vniuersalissimo decreto quasi primam traxerunt originē, in quo Deus voluit se summo possibili modo cōmunicare, quæ cōmunicatio consistit triplici illo ordine superius expositio. Intuésq; excessum perfectionis quo Christus res vniuersas, & naturalis & sup naturalis ordinis superabat: eas omnes in Christum retulit vt in finem, eumque ipsis omnibus prætulit, & præposuit, & eas omnes ipsi Christo subiecit. Prędestinatos quidem immediate tanquam præcipua christi capitis membra, & quæ præcipuum ab ipso influxum participant: res autem alias omnes mediate & remotius, & ipsis medijs prædestinatis: quibus, tanquam præcipuæ post Christum totius ordinis a deo prouisi parti, subiecit & submisit res alias omnes, & ad ipsos vt ad finem proximum ordinauit, quo mediante in Christum, & Christo mediante in deum referrentur, quia Deus est Christi, vt hominis, caput. Hunc discursum seruauit Paul. in loco qui in tertio argumento refertur.

Sed dices quare deus hunc ordinem quem inter Christum, prædestinatos, & res alias omnes iam præordinatas constituit, non seruauit in prima harum omnium rerum præordinatione. Ita vt a decreto prędestinationis Christi totus ordo diuinæ præordinationis inchoaret? Respondetur consentanee ad ea quæ iam diximus. Quod primus præordinationis ordo non debet attendi secundum rerum perfectiones, sed secundum dependentiam & habitudinem quam habent inter sese in ordine ad finem quem per se primo & principaliter prouisor intendit, quia tunc non attenditur ad perfectiones ipsarum rerum, quæ vt media ad illum finem assumuntur, sed ad habitudinem quam habent ad ipsum finem. Vnde si immediate & ex ęquo hæc omnia media illum præcipuum respiciunt finem, quem prouisor intendit, & sine dependentia vnius ab alio, quamuis sint disparis & inæqualis perfectionis, ex æquo tamen, idest, independenter, omnes acceptantur, vt media ad illum finem. At postquam iam cessauit illa immediata consideratio vltimi finis, & agitur de ipsis rebus ad illum finem acceptatis & ordinatis, considerari debet particularis earum perfectio: & quæ perfectior fuerit & excellentior, potiori loco debet haberi & reponi.

Ad confirmationem tertij argumenti respondetur eisdem solutionibus quibus diluimus ipsum tertium argumentū. Concedimus enim prædestinatos habere rationem finis cōparatione ad res omnes alias ipsis inferiores, & quod ipsa insensibilis creatura suam tunc omnē consumationem accipiet, quando consumata fuerit & reuelata ipsorum prędestinatorum gloria. In solutione primi diximus nonnulla

quæ ad

quę ad huius confirmationis solutionem valde expediunt. Hieron. super hæc Pau. verba, varias refert eorum intelligentias, & tandem in eã propendit, quæ creaturæ nomine solam intelligit rationalem, quæ omni eã parte cõsumabitur in die generalis resurrectionis. Eandem sequuntur expositionem. Au. lib. 83. q. in. q. 67. & lib. 1. retract. c. 26. & Gregorius. lib. 4. moral. cap. 42.

Quartum argumentum ex duobus etiam solutionibus tertio argumento assignatis diluitur. Concedo enim Christum esse omnium rerum egregium & excellentissimum epilogum, in quo deus omnia recapitulauit, & in quem retulit & ordinauit omnia, tanquam in excellentem finem: Siue hoc fuerit in primo decreto, siue in secundo, siue in tertio, nam de hoc nihil ibi dixit Paul. sed theologico reliquit discursui, & disputationi sapientum.

Quintum argumentum quod tantopere magnificãt Scoticę scholæ Primipini & Antesignani, & quo putant se rem efficere aduersus Thomisticam doctrinam, valde ex dictis infirmum, & penitus eneruatum relinquitur. Nam primum concedimus Scoto, deum prius in ordine causæ finalis christum dilexisse & prædestinasse, quam prædestinauerit sanctos, quamque prærordinauerit ipsam totius vniuersi siue visibilis, siue inuisibilis machinam. At quod in ordine materialis causæ non deus præscierit, & approbauerit res ad naturæ ordinem spectantes, vnde probat Scotus? Atq. adeo neque probat, quod præscientia originalis peccati non antecesserit secundum ordinem materialis causæ christi prædestinationem.

Dico præterea, illud argumentum nec etiam sufficienter probare, quod Deus prius ordine causæ finalis Christũ prædestinauerit, quam mundi constitutionem disposuerit. Nam illa Scot. propositio. Omnis ordinate volens magis & prius vult ea media, quæ sunt fini propinquiora. Habet verum quando media sunt propinquiora in hoc sensu, quod prius & immediatius, atque independentius paricipant ipsam finis bonitatẽ, & conuenientiã, & dependẽter ab ipsis alia media participãt eandẽ finis conuenientiã & bonitatẽ. Falsa autem est illa propositio, si intelligatur de medijs, quæ propinquiora sunt fini ratione perfectionis duntaxat, vt in præsentia contingit. Dicere solent Dialectici (quod nõ erit extra causam referre) species quæ sub genere continentur, non esse perfectionis æqualis, neq. ęqualiter secundum perfectionem ipsam generis essentiam participare, quia vt Arist. 7. Phys. tex. 17. & 18. dicebat, in genere latent multa, seu, vt alia versio habet, latent æquiuocationes, idest, multæ species perfectionis inæqualis. Sed nihilominus omnes species æqualiter participant essentiã & rationem sui generis: ęqualiter, idest, immediate & siue dependentia vnius ab alia. Itaque maior perfectio in vno

extremo

extremo non infert alterius extremi dependentiā ab ipso, neq. depēdentiā vtriusq. extremi ab aliquo superiori, cui vtrūq. subordinatur. Quare ex eo quod christi prædestinatio lōge sit perfectior, quā tota vniuersi visibilis, & inuisibilis constitutio, nō legitima consecutione deducitur, quod in ordine ad illū vltimū finē, quē deus intendit, ipsā nempe, suæ maiestatis & gloriæ manifestationem, res ordinis naturalis, & quæ ad constitutionem vniuersi spectant, aliquam habeant dependentiam, præsertim quoad substantialem sui dispositionem, a christi prædestinatione & gloria, & a prædestinatione sanctorum. Vnde ex toto Sco. discursu tantū colligitur, quod deus magis amat christū & eius gloriā, quā res alias vniuersas. Non tamen infert discursus ille, quod prius in primo præordinationis ordine ipsū Deus amauerit, & prædestinauerit, quam totam ipsam mundi constitutionem ordinauerit & dispuerit faciendam.

Ad confirmationem respondetur primo, quod si Christus ex vno extremo, & res aliæ omnes ex altero seorsum sumantur, & non per respectum & subordinationem ad vnum: bene concluderet illa confirmatio, concedendaq. proinde esset eius consequentia. Cæterum consideratis & christo & rebus alijs omnibus per modum vnius totalis medij vnico supremo fini & vltimo subordinati, non oportet, imo vix fieri potest, quod prius christus diligatur & ametur, quā res aliæ: nisi aliæ res ab ipso christo pendeant secundum habitudinem ad illum finem. Nam si ex æquo ad illum finem se habent, & non res aliæ mediante christo, nulla ratio est propter quam aliæ res posterius eligantur & amentur, quamuis diligantur minus, quia sunt minus perfectæ, & imperfectius participant finis bonitatem, & conuenientiam.

Secundo respondeo, quod etiā si christus, & res aliæ omnes seorsum considerentur quasi duo extrema nulli superiori rationi subordinata: adhuc non est necessarius ordo inter amorem christi, & amorē aliarum rerum. Nā cū inter se hæc extrema essentialiter non pendent, quod vnū sit perfectius altero tantum infert, quod sit magis diligibile, nō vero ꝙ sit prius diligibile. Quoniā & si leo sit perfectior equo, non subinde dicere tenemur, quod deus vt autor naturæ in prima rerum constitutione prius leonē quam equum voluerit, & amauerit, & si magis amauerit: quia deus magis diligit quæ meliora sunt, & perfectiora. Ecce quemadmodū tota illa Scotica argumentatio debilis est, & plus verbositatis habens, quam roboris. Et illud habet imbibitum peccatum, quod pro eodem reputat aliquid magis diligi, & prius diligi: quæ est manifesta & vocis & mentis æquiuocatio.

Ad autoritatem Ruperti Abbatis qui in huius sententiæ confirmationem adducebatur respondetur, Rupert. nihil dixisse aliud, quam

id quod

id quod nos libenter fatemur, videlicet, christi prædestinationem in ordine finalis causæ & hominum & Angelorum prædestinationem antecessisse, & totam vniuersi constitutionem. Quod si quid aliud docuit, singularis fuit in hac sētētia inter oēs graues autores et patres.

Ad sextum argumentum. Non possum non mirari quo pacto au ctores graues, & in Patrum lectione versatissimi huic argumento tantum deferant, vt ipsum fere palmare, vt aiunt, & efficacissimnm esse crediderint. Cum inter omnia argumenta quæ pro hac sententia solent afferri, sit debilissimum, & quantum opinor, est impertinens. Primo, quoniã adhuc non est res omnino constans num in illo loco prouerb. 8. Salomon de sapientia increata sermonem instituerit, an potius de illa creata sapientia, quam ipse & petiuit & impetrauit à Deo 3. Reg. c. 3. Nam quod hoc testimoniũ de creata sapientia pos sit intelligi; illudque sic intellexerint olim multi doctissimi viri, do cent August. sermon. 58. de verbis domini & Hierony. versans illa eadem verba & Grego. Nazianze. oration. 36. num. 5. Quod si posteriores Patres hunc locum de creata sapientia intelligendum esse tam libenter dixerunt, eo plane fuit, vt ex August. & Nazianzen. colligitur, ne Arriani hæretici qui ex hoc loco prouerb. 8. suum co nabantur errorem alicere, Christum creaturam esse asseuerantes, putarēt Catholicos ecclesiæ Patres & doctores suorum argumentorum difficultates effugere, deesseque illis modum quo possent eorum argumenta manifestis solutionibus dilluere. Et obid probabilem scripturæ sacræ negarent intelligentiam. Nam quod locus iste de increata possit sapientia intelligi, nemo est qui ambigat. Nam huic intelligentiæ valde fauent multa quæ in contextu illius loci habentur, quæ multo suauius ad increatam quam ad creatam sapientiam accommo dantur, vt legenti fiet manifestum. Deinde secundo, supposito quod de increata sapientia hoc testimonium debeat intelligi, & quod referendum sit ad humanam naturam, quam ipsa Dei sapientia sibi in tempore copulauit (nam vtrumque ego libenter admitto quia vtrũque grauissimi docuerunt in eodem sexto argumento citati Patres) nulla potest verosimili ratione ex antiqua Patrum doctrina colligi, quod illa sapientiæ creatio, de qua ibi fit sermo, fuerit disposita & præordinata ante omnem mundi constitutionem & præordinationē Quoniam omnes fere Patres, quibus de interpretatione huius loci in cidit sermo, dicunt sapientiam fuisse creatam, id est, præordinatam ab ęterno in humana carne venturam, vt initium esset viarum Dei, id est, operum euangelicæ doctrinæ quæ sunt propria Dei opera spe ciali consideratione ab ipso præordinata. Et quod fuit incarnata sapientia initium viarum Dei, in eo sensu in quo Christus Ioan. 15. seipsum appellauit viã. Ego sum, inquiēs, via, veritas, & vita Quod si

ista est Patribus familiaris illius loci intelligentia, vt est reuera, quæ probabilitate colligunt contrariæ sententiæ autores, quod ante decretum diuinum constitutionis mũdi, Deus preordinauerit futuram increatæ sapientiæ humanationem. Nam solum potest colligi hanc humanationis & incarnationis prædefinitioné præcessisse decretum Euangelicæ legis, & doctrinæ, quæ disponit vias, id est, opera dei, de quibus ibidem loquebatur Salamon.

Quod autem hęc quam retulimus fuerit ipsa Patrum intelligentia, in dubium verti non potest. Quoniam non obiter & in transcursu, & quasi aliud agentes hanc interpretationem testimonio præfato adhibuerũt Patres, sed cum ex professo huius loci intelligentiam quærebant, vt Arrianis hæreticis responderent & satisfacerent. Legantur ex Græcis Patribus Athanas. in sermo. 3 contra Arriannos, vbi non solum prædictam adhibuit huius loci intelligentiam, verum expressissime docuit, Christi prędestinationem, & præordinationem incarnationis sapientiæ increatæ præsupposuisse in diuino intellectu originalis peccati præscientiam & pręuisionem. Nam tractans de expositione huius loci, Dominus creauit me &c. post sermonis medium hęc inter alia dicit. Cæterum cum iam opera extarent, & necessum erat ea alicuius administratione castigari, tunc demum verbum se se dedit, vt condescenderet, & operibus simile efficeretur, quod nobis per hanc vocem, Creauit, indicatum esse voluit. Cyrill. Alexandr. lib. 5. thesaur. c. 7. & c. 8. multa dixit eaque lectione & consideratione dignissima in huius intelligentiæ, prosecutionem. Notentur inter alia verba illa c. 7. Dominus creuauit me in opera sua & initium viarum suarum: Quarum porro viarum? Virtutum profecto & euangelicæ vitæ, quam prius ille iussit & nos docuit. Grego. Nazianze: oration. citata nu. 7. Creauit, inquit me, principium viarum suarum ad opera sua. Opera autem ipsius, veritas & iudicium, quorum causa diuinitate delibutus est. Inter Patres Latinos Hierony. exponens illamet verba prouerb. 8, Primum refert ad æternam verbi generationem, Quæ intelligentia nihil improbabilitatis habet: & si aliquantisper infirmari videatur ex verbis quæ habentur c. 9. sequenti, nimirum, sapientia ędificauit sibi domum excidit columnas septem &c. vt ad notauit Ambros. statim referendus, quæ videntur accommodanda ad sapientiam incarnatam. Post prædictam, inquam, explicationem & intelligẽtiam, adhibet aliam secundam, qua illa verba dominus creauit me &c. ad incarnationem prędestinationis referantur. Et subdit, quod diuinum verbum secundum diuinitatem principium fuit omnium operum dei ad ordinem vniuersi spectantium, sapientia vero incarnata fuit initium operum dei quæ ad gratiam & euangelium attinẽt, & ob dicitur creata initium viarum Dei. Eandem intelligentiã

multis

multis & apertis verbis nos docuit August. in sermon. citato 58. & Ambrof.lib. de fide ad Gratian.cap.7. & eadem intelligentia colligitur ex eodem in epistol. ad Colos.capit.1.versans illa verba. Quia in ipso condita sunt omnia, nõtentur illa verba. Ideo autem quæ ab ipso (scilicet vt diuino verbo) factę sunt, per ipsum, facta dicuntur, quia ad hoc natus est, vt faceret creaturam. Et loquitur sine dubio, vt ex antecedentibus & subsequentibus constat, de euangelica creatura noua de qua dicebat Paul. si qua in Christo noua creatura. Basil.lib. 4. ad Eunomiũ apertissime eidem intelligentiæ fauet, & si non tam expressis verbis id dicat, atque alij Patres quos retulimus. Constat igitur ex dictis, argumentum illud sextum, quod tam magnificant contrariæ sententiæ autores, nihil aduersus S.Thom. doctrinam difficultatis habere. Alia verba quæ in eodem argumento referuntur ex Ecclesiastic. capitul. 24. similem prorsus habent intelligentiam, ei quam adscripsimus ex doctrina Patrum verbis citatis ex capitul. 8. prouerb. Quod insinuant aliqui ex patribus quos retulimus, mentionem facientes illorum verborum Ecclesiast. 24. ab initio & ante secula creata sum &c. cum de illis verbis prouerb. 8. Dominus creauit me &c. ex intentione tractabant. Et ex multis quæ dicuntur in illo c. 24. manifeste constat, quod sapientia dicitur ab initio & ante secula creata, quatenus in æterna humanationis eius præordinatione fundata fuit tota Ecclesia, & euangelica vita, quam Christus inter nos viues instituit & fundauit.

Ad septimum argumentum respondetur admittendo id quod locis ibi citatis S.Thom. concessit, nimirum, quod Adę in statu innocentiæ reuelata fuerit Christi incarnatio, fuisseq. ei reuelatum, quod Christus futurus erat totius gratię consumator. Non vero ostensus illi fuit modus, quo Christus gratiam erat consumaturus. Ex hoc autem debile satis argumentum colligitur, ad probandum quod christus fuerit prędestinatus absque pręscientia peccati. Sed solum sequitur, quod quando facta fuit Adæ hęc reuelatio, Christus iam erat prædestinatus, & prædefinita erat incarnatio eius. Quam Deus voluit manifestare Adæ, quantum ad id quod non derogabat integritati illius status, in quo adhuc non erat aliquod peccatum reparandum, sed gratia quæ poterat consumationem accipere Neque vero debuit manifestari Adæ præcipuus finis incarnationis christi, qui totus fundabatur in remedio originalis culpæ, ne ipse Adam pręscius fieret sui futuri casus. Talis enim pręscientia magna ex parte deturbaret & impediret suauissimam illius status foelicitatem.

Sed rogas: Si Christus nullatenus ad illum statum pertinebat, sed ad statum futurum naturæ corruptæ, & per peccatum lesæ, quænam fuit illa congruentiæ causa, ob quam Deus in illo innocentiæ

statu reuæleret Adæ futuram christi incarnationem, Respondeo. Et primum dico, satis esse verosimile, quod gratia quæ fuit data Adæ in statu innocentiæ, ad Christum & ad eius merita pertinebat, de qua re non nihil dicemus ad finem huius quæst. Secundo respondeo. Communem esse apud Theologos doctrinam, quod licet illa gratia non fuerit Adæ collata per Christum & eius merita, erat tamen per christũ consumanda: in hoc sensu quod merita quę habuit Adam in statu innocentiæ viuificanda erant per Christi gratiã, & suã consumationẽ acceptura. Et hoc satis est vt Christus pertineret aliqua ratione ad illum statum, & fuerit eius incarnatio Adę reuelata. Tertio tamdem dico. Quod Christus ex vi suæ prædestinationis reparaturus erat totum illud damnum quod peccatum originis intulit innocentiæ statuit, & in animam, & in corpus: quę reparatio integram habebit consummationem in statu resurrectionis futuræ Vnde satis fuit conueniens vt ille innocentiæ status Christum recognosceret, illique subijceretur tanquam suo reparatori & consumatori. Quãuis tunc nõ cognosceretur ipsa reparationis futuræ causa, neque vero Christus in ratione reparatoris. Quarto tandem dico quod iuxta interpretationem tertio loco superius ad hibitam doctrinę S. Thom. quam valde probabilem reputauimus, christus Prędestinatus fuit vt finis totius ordinis naturalis & supernaturalis, & cuiuscunqu e status rationalis naturę. etiam status innocentię & originalis iustitiæ, quamuis in genere causæ materialis Christi prędestinationem antecesserit prępscientia status originalis culpæ, & specialiter fuerit Christus illi statui deputatus. Ita enim debemus intelligere prædestinationem Christi, quod ante eius decretum præcessit in genere causæ materialis cognitio totius ordinis naturalis, & vtriusque status scilicet, innocentiæ & originalis culpæ. Quã præscientiam antecesserat in genere finalis causæ Christi prædestinatio. Vnde Christus fuit prædestinatus vt finis, vtriusque status prædicti. Sed specialiter fuit accomodatus secundo statui, & ita Christus per se primo & ex vi suæ prædestinationis, nullum influxum habuit, neque habere potuit in statum innocentiæ, nisi dependenter ab statu originalis culpæ. Igitur cum christus fuerit prædestinatus vt finis, etiam illius innocentiæ status, quamuis tunc propter assignatã causam nullum influxum in eum haberet. Conueniens fuit nihilominus, vt Adæ in illo statu existenti manifestaretur Christus vt finis totius ordinis naturæ & gratiæ. Et hæc dicta sufficiant in solutione argumentorum primæ sententiæ. Deinceps dilluere adnittemur argumenta quę in confirmationem quartæ opinionis adduximus. Ex quorum solutione, & solutione præcedentium argumentorum manebunt soluta & explicata omnia argumenta, quæ ad

uersus

uersus S. Thom. sententiam in quarta conclusione superius expositã, solent objici a peritis Theologis.

Ad argumenta igitur quartæ opinionis, quæ est ipsa Scoti sententia. Respondetur. Et ad primum dicitur. Christum incarnatum & vniuersa incarnationis opera, in hominum quidem cessisse gloriã, mirificamque humanę naturæ exaltationem, nam erit germen Domini in magnificentia & gloria: prædixit Isa. capitul. 4. Sed in eam tamen exaltationẽ & gloriam, quę ipsius humanæ naturæ redemptionem & reparationem præsupposuit. Atque adeo huiusmodi humani generis glorificatio non ponit in numero cũ peccati remedio, cum ipsaq; humani generis per Christum facta reparatione, iuxta ea quę diximus superius circa conc. 3. huius dubij. Eadem est confirmationis solutio. Nam vita quam per Christum accepimus, mortem per peccatum illatam præsupposuit. Et de hac vita dumtaxat loquebatur Christus Ioan. 10.

Solutio argumentorũ opinionis quartæ.

Ad secundum respondetur nullatenus esse admittendũ interprætamentũ illud ad testimonium Io. quod in hoc argumento insinuatur: esset. n. vt sup. dixi manifestus error dicere, quod Christus efficaci voluntate, absolutaq; prædefinitione prædestinatus fuit in carne passibili, & immortali venturus. Quare vera illius loci Ioann. 17. intelligentia ea est, quam assignarunt Athanas. conclu. 2. & 3. contra Arria. & Cyril. lib. 3. The. cap. 2. & in li. 11. in Ioan. c. 18. nimirũ, quod Christus ibi petebat a patre illam suæ humanitati gloriam, quam ipse vt Deus, ab æterno possederat apud patrem. Et id quidem, vt in summa dicamus, petebat, qđ manifesta fieret vniuersis creaturis ipsa eius diuinitas, & qđ notũ fieret oĩbus ipsũ verũ esse Deũ, & qđ ille qui est homo, simul est verus & naturalis Dei filius: In hac enim diuinitatis manifestatione consistit potissima Christi vt hominis, gloria, vltimaque ac suprema ipsius humanitatis exaltatio. Et ad hoc pertinet quod Deus dedit Christo nomen, quod est super omne nomen, id est, manifestum fecit cœlo, & terræ, atque ipsis etiam infernorum habitatoribus, competere Christo verum naturalis filij Dei nomen, quod illi non extraneum est & aduentitium, sed iusta hęreditate habitum. Hoc enim est illud excellens nomen, quod differentius præ angelis Christus hæreditauit, vt dixit Pau. Heb. 10. Vel potest intelligi cum August. tractat, 105. in Ioa. quod petebat gloriam, quę ex prædestinatione Dei æterna ei debebatur post passionem & mortem, dicitque eam habuisse, in eo sensu in quo omnia quæ sunt futura in tempore, Deo sunt in eius ęternitate coexistentia, eiusque oculis aperta, & presentia.

Ad confirmationem dicitur, intelligentiam ibi assignatam minime attinere ad illud testimonium Ioan. 8. quamuis explicationem

aliam

aliam huic assignem non incongrue ei possimus accommodare, nimirum, quod Abrahæ primum facta fuerit Christi in humana carne uenturi reuelatio, nulla expressa facta mentione passionis & mortis eius, sed substātiæ dūtaxat incarnationis & finis eius ꝓximi, puta, humanæ naturæ reparationis & redēptionis. Et hinc exuberās illa exultationis lætitia exorta fuit in corde Abrahæ. Sed specialiori tandem facta reuelatione de Christi laboribus & ærumnijs, de ipsaque eius passione & morte pro humani generis redemptione tolerandis, moderatus in eo fuit lętitiæ affectus, & non exultauit vlterius, sed gauisus fuit dumtaxat. Vide alias huius loci expositiones apud S. Aug. sermo. 70. de tempore, & lib. 2. de gratia Christi seu de peccato origin. contra Pelagi. & Cęlestium cap. 27.

Ad tertium. Respondetur quod prædestinatio Christi non solam cognitionem peccati infallibiliter futuri præsupposuit in diuino intellectu, sed & præscientiam ac præuisionem eiusdem peccati, vt iam existentis in natura humana, quod explicabitur in solutione confirmationis primæ sexti argumēti: nec hoc negauerūt grauissimi Patres Cyrill. & Bernard. Explicant autem peccatum originis vt futurum in diuina præscientia, eo quod in ordine ad nostram temporariam mensuram adhuc reuera futurum erat, cum Christus in eius remediū fuit prædestinatus. Sed præsupponebant isti patres id quod ipsi alias expresserunt, imo & ibidem Cyrill. dixit, & verbis apertis Ambros. lib. de fide ad Grati. cap. 7. de hoc eodem incarnationis misterio loquens, quod ea quæ nobis futura sunt, iam Deo sunt facta, id est, eius æternitati coexistunt, atque adeo diuino sunt præsentia conspectui. August. vero locis cita. præsertim in manuali, suam mentem explicuit aperte, se videlicet, loqui de fælicitate & pascuis quæ redemptionem per Christum factam præsupponunt. Anselm. & Rupert. explicari poterunt, præsertim Anselm. in præcipuo quintæ nostræ conclusionis sensu, videlicet, Christum in genere causæ finalis prædestinatum fuisse ante pręscientiam peccati, & omnium aliarum rerum, secus autem in genere materialis causæ.

Quarto argumento. Primū dico, nulla posse veritate subsistere id quod opinatur Scotus, gloriam videlicet, Christi animæ, quæ in diuina essentię visione eiusq; fruitione cōsistit, esse vltimū & præcipuū bonum, quod Deus in Christi incarnatione intendit & amauit, fuit enim multo excellentius; multoque Augustius bonum ipsa incarnationis substantia, cuius vltimum complementum, (cui vltimi finis locum dare solemus,) non fuit ipsa Christi animæ gloria, sed illa gloria in secundo argumento a nobis exposita, quæ sita est in præclara Christi nominis exaltatione. Gloria namque animæ Christi, sicut & gratia & cætera spirituália charismata, locum habuerunt in Christo cuiusdam

dispoſi-

dispositionis perfectę istam hypostaticam vnionem concomitantis; & minime rationem obtinent vltimi finis respectu ipsius incarnationis Christi. Quam tamen rationem habet in nobis, quia per gloriam consumatur, & manifestatur ipsa Dni adoptiua in nobis filiatio, vt Ioan. 1. cano. cap. 3. magnificis verbis exposuit. Christi autem dignitas non filiationem adoptiuam admittit, sed consistit potius substantialiter in naturali filiatione, quæ tunc fuit perfecte & consumate declarata, quando datum fuit Christo nomen, quod est super omne nomen. Ad Philip. 2.

Sed respondeo secundo, Quod gloria Christi siue hæc, siue illa fuerit, prius fuit in genere causæ finalis adeo volita & intenta, quam fuerit præuisum originis peccatum, & quam fuerit volitus, & intentus totus ordo, & naturæ & gratiæ. In genere vero materialis causæ è conuerso, dicebamus superius, contigisse, & nunc similiter affirmamus.

Denique tertio dico. Quod tota Scoti argumentatio, vt superius aduerti, id tantum conuincit, quod magis intenta fuerit & volita gloria Christi, quam vterque totus & naturæ & gratiæ ordo. Non vero probat quod fuerit prius volita, & intenta.

Ad argumentum quintum. Respondetur primo per destinctionem primi consequentis. Si enim illud aduerbium, occasionaliter, idem denotet, quod per accidens, seu quod casu & forte fortuna, neganda est omnino sequella, fuerunt enim ex summa Dei prouidentia perse intentæ, & reparatio humani generis, & incarnatio diuini verbi. Si vero sensus fiat, quod summum incarnationis beneficium non fuit homini collatum, nisi præsupposita & præuisa necessitate remedij quam per originis peccatum humana incurrerat natura, concedenda est sequella, neque derogat quidpiam incarnationis Christi magestati, quod non aliter fuerit præordinata, quam occasione sumpta ex tam grandi, tamque vrgenti humani generis necessitate: quin potius ad magnam pertinet congruitatem, quod tantum hoc, tamque indicibile beneficium non aliter conferretur mundo, nisi propter tam vrgentem necessitatem, tamque communem humani generis causam. Sed præterea ad solutionis complementum illud est addendum, quod ex superius dictis manifeste colligitur, ipsam, videlicet, peccati originalis permissionem per se fuisse in Christi incarnationem ordinatam, & in eximiam gratię Christi manifestationem. Illud item aduertat theologus, quod nulla ratione concedendum est, incarnationem Christi esse bonum occasionatum, nam licet ex occasione peccati, & eius remedij hoc beneficiũ nobis fuerit donatum, non tamen incarnationis Christi bonitas, & conuenientia ex hac occasione pendebat, sed per se, & secundum seip-

sam bonum quodam est excellens, propter se amabile & appetibile, imo vt eius granditas & excellentia fieret manifestior, eiusque eminentissima virtus explicatior, non fuit concessum humanæ naturæ, nisi eius indigentia & necessitate supposita, ad cuius remedium Christus immensas suæ gratiæ diuitias diffunderet: ita vt eius gratia non solum iustificans esset & sanctificans, sed simul purgans & sanans, restaurans, & pacificans, ac totum tandem perfecte consumans. Nisi enim extaret morbus, medici & peritia & virtus occultę permanerent.

Ad primam confirmationem superius respondimus sufficienter circa interpretationem vltimam quartæ conclusionis & S. Thom. sententiam, Vbi explicuimus rationes & causas, ob quas secundum leges suauissimæ prouidentiæ Dei, expediens fuit peccati originalis permissio: & tamdem quod præcipua causa, quã vel explicite vel implicite intendit fuit incarnatio Christi, vt scilicet, in ipso originalis culpæ remedio Christus inenarrabiles gratiæ suæ thesauros & effunderet & manifestaret, Quæ sane manifestatio & effusio haud quaquam fieri potuissent, nisi communi culpæ originalis miseria in humana præexstitisset natura, vt dudum asseruimus.

Hanc verum tamen solutionem & doctrinam labefactare videtur modus loquendi & scripturæ sacræ & sanctorum Patrum quo sæpe sepius dicitur Christum propter nos in mundum venisse, propterque humani generis reparationem & remedium. Omnesque fere Patres vel dicunt, vel insinuant, imo, nisi fallor, in sua doctrina vt certum præsupponunt, id quod ex Athan. & Cyril. referebamus superius, nimirum, Christum non propter seipsum & propter cõmodum proprium in carne venisse, sed propter nos homines & propter nostram salutem. Quod non solum est intelligendum de supposito diuino: quamuis id potissimum intenderent cita. patres, sed etiam de eius humanitate debet accipi. Nam quod Deus illi singulari humanitati quam verbum sibi personaliter vniuit, tantum vellet bonum tamq. excellẽs & diuinũ cõferre, non fuit per se primo propter illã singularem humanitatem, (nam quæ ratio erat vt ei tantum Deus exhiberet amoris affectum?) sed tota ipsa fuit humana natura, ob cuius amorem Dei filius illam particularem assumpsit humanitatẽ. Quod dixit Ioan. verbis illis sępe citat. Sic Deus dilexit mundum, idest totũ humanum genus, vt filium suum vnigenitum daret, scilicet, ipsi humano generi eius assumens naturam. Et notandum nõ eamdem posse rationem haberi illius humanitatis singularis postquã fuit assumpta, vel vt sic adeo pręuisa, & eiusmet antequam assumeretur, præsciretur q. adeo vt assumptibilis, & non vt assumpta. Nã postquã est assumpta specialissimus ei diuinus debetur amor, & quod in eius gloriã oĩa

Deu

Deus destinaret & referret. Cui fortassis accommodari potest illud Isa.c.43. postquam gloriosus & honorabilis factus es in oculis meis, ego dilexi te, & dabo hoies pro te, & populos pro aĩa tua, cęterũ ante assumptionem nihil horum ei debebatur. Neq; vlla erat congruitatis ratio; ob quam tantopere diligeretur, nisi quia erat pars quædam totius humanæ naturæ, quam Deus mire amauit, ac vnice dilexit, & ita totũ singularis huius humanitatis bonum in totã retulit humanã naturã. At si vera est illa solutio, totum redẽptionis beneficium tandem reducitur ad magnum Christi vt hominis commodum, ad eius nimirum humanitatis gloriam, quã Christus per incarnationem, vt homo fuit assecutus. Et augeo huius difficultatis vim. Si Deus ex amore Christi & gloriæ eius, & ad diuitias gratiæ ipsius manifestandas originale permisit humana natura peccatum, amor quo Deus dilexit Christum, eiusqus gloriam, non solum non cessit in commodum & vtilitatem naturæ in humanæ, verũ è contra, in magnum eius detrimentum, & incommodum, Quoniam originale peccatum magnam attulit naturæ humanæ incommoditatem: atque adeo eius permissio non debet inter beneficia humano generi adeo collata connumerari. Ergo, qua cum proprietate concedi potest Christi prædestinationem, ex nimio quo nos Deus amore dilexit, ortum habuisse intra ipsa diuinæ misericordiæ viscera, si potius Christi prædestinatio attulit voluntatem permittendi originale peccatum in humana natura, quo nihil deterius, nihilque pernitiosius humano generi potuit accidere? Dices forsan, quod incarnatio Christi attulit nobis multo maiorem & præstantiorem gratiam, quam fuit illa quam accepit primus homo, vt toti suæ simul cum originali iustitia communicaret naturæ, Et licet non extensiue sit maior, sed minor potius, quia pauciores saluantur homines post peccatum originis quam in illo saluarentur innocentiæ statu, vt ego admisi superius, intensiue tamen est longe præstantior, & excellentior: atque adeo simpliciter est maior. Nam intensio pręferenda est extensioni. Vnde permissio peccati originalis, secundum quod processit ex intentione Dei, nihil nobis incõmodauit, sed multam potius & magnam nobis attulit commoditatem.

Sed contra hanc solutionem adhuc procedit ex animo non quieto minime contemnenda replica. Dicebamus superius, & id quidem verissime, quod quamuis tota peccatorum actualium collectio sit sine dubio grauior, & deformior, quam vnicum illud originale peccatum, Christus tamen principaliter in remedium originalis peccati venit, quoniam potius est attendenda peccati communitas, quam grauitas. Nam sicut bonum gentis præferendum est cuicumque priuato bono quamlibet excellentiori, ita & ma-

lum commune & si minus graue sit, minusque deforme, eo tamen quia commune est, multo magis est vitandum & repellendum, quam quodlibet malum particulare, quia perniciosius est. Ergo ad propositum colligo, quod etsi gratia innocentiæ, & originalis iustitiæ status secundum intensionem minus perfecta esset, quam gratia per Christum collata: optabilior tamen nobis fuit secundum rectam, & prudentem rationem, potuimusque prudenter & cordate cum August. lib. de natur. & grat. cap. 26. dicere, Vtinam non fuisset miseria, neque ipsa fuisset misericordia necessaria: Etenim licet Christi gratia intensione excedat, excedebat tamen extensione status innocentiæ gratia: ac proinde erat maius bonum commune, & ob id excellentius, & optabilius. Neque satis fuerit dicere ad huius difficultatis euasionem, quod Christi gratia quantum est ex se communis est toti humano generi, ita quod tam de intensionis, quam de extensionis perfectione verum habeat, id quod Paulus Roman. 5. dicebat, Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Non, inquam, hoc dixisse sufficiet, quia supponimus quod innocentiæ gratia nisi in primo fuisset parente de perdita, non modo quoad sufficientiam toti esset naturæ communis, in qua ratione ad paria videntur se habere gratia Adæ, & gratia Christi, verumetiam quod esset generalis & communis vniuersis fere hominibus ex Adã propagatis quantum ad efficaciam; paucissimique essent qui delinquerent, & qui iustitiæ & virtutis officio deessent: in quo gratia Adæ videtur quam plurimum superare ipsam Christi gratiam, quæ nec in omnibus nec in pluribus, neque vero, si comparatiue ad eos qui pereunt, loquamur, in multis efficaciam habet: nam multi sunt vocati, dixit Christus Matth. 20. pauci vero electi. Neque valet etiam si dixeris, quod illud est maximum naturæ bonum Christum caput habere, tãtoque potiri honore, vt Deus homo sit, & homo Deus. Neque, inquam, hoc valet, dicent enim hi qui si innocentiæ statutus perseuerassent saluarentur, & modo pereunt. Quid nobis prodest Christus, si damnati in æternum sine Christo manebimus.

Non possum his consideratis non inscitiam meam libenter fateri, Nam postquam sæpe mecum de hac re, & nunc, & olim ad legẽdum, ad disputandum, ad intelligendum, ac denique ad scribendum cogitaui, vix quicquam inuenire potui, quod meum in hac parte animum quietum redderet. Credo è quidem libentissime submisso ac humillimo corde Christo Io. 3. dicenti, quod sic Deus dilexit mũdũ vt filium suum vnigenitum daret, & Paul. etiã ad Eph. 2. prædicanti, quod propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos in Christo. Non tamen plene rem istam calleo, ac penitus percipio, Si quidem vera esset

set eorum sententia, qui putant peccata, antequam existant, non esse penitus Deo perspecta, & quod posita permissione Dei non est infallibilis eorum perpetratio; & quod Deus non aliter peccata, neque specialiori prouidentia permittit quam relinquendo humanum arbitriũ operari iuxta leges libertatis suæ, quod cum imperfectũ sit, non potest non quam sæpius deficere & labi. Si hæc inquam vera essent, facillima opera, & ego intelligerem, Deum non aliqua speciali permissione originale peccatum permisisse, sed quod absque vlla speciali Dei prouidentia, ex labili humanæ naturæ conditione dimanauit, & quod Deus illud iã perpetratũ videns, totamq; cõuulsã & laceratã naturã, tam gradiq; peccato maculatã, cõspiciẽs visceribus suæ infinitæ misericordiæ cõmotus de remedio adhibendo cogitauit; & vt nobis mederetur, nostrosq; exitiales curaret langores proprio filio suo non pepercit, sed ꝓ nobis omnibus tradidit illũ. Quid quæso suauius, quidue ad Dei misericordiã amplificandã, & extollendã accõmodatius dici poterat, si ea quę retulimus veritati cõsentirẽt? Verum quis illa credet? Ego vero tunc credã cũ Ecclesia sua auctoritate definierit, nam quæuis alia inferior auctoritas ad horum persuasionem, quæ tam apparent diuinæ prouidentiæ, & scientiæ iniuriosa, me nullatenus commouebit. Quare alia nobis est terenda via. Et primo quidem his, quæ superius circa finem conclusionis quartæ diximus, insistendum erit. Quæ, ne fastidium ingenerent, duxi non repetenda, reuisat illa, qui nostram voluerit mentem capere. Sed secundo aliam mihi viam straui, quam plane stratam non reperi, & nescio an bene, composite, & aduertenter gradientibus suauis erit, & grata, quam certe si ingratam esse nouerim facillime ab ea pedes auertam, nollem enim a semitis, & vestigijs antiquorum Patrum, & eorum, qui in Ecclesia vere sunt sapientes, & docti, neque per latum, vt aiunt, vnguem diuertere. Sed ad rem.

Censeo igitur non esse veritate constans, id quod, ipse superius communiorem sententiam secutus affirmaui, videlicet, quod si persisteret ille innocentiæ status, in quo primum creatus fuit Adam, multo pauciores perirent hominines, quam nunc pereunt, multique similiter pauciores a iustitiæ rectitudine caderent, quam modo cadunt. Existimo enim oppositum esse verius, & si paradoxica sit existimatio (Quãdoq; ingenio permittendũ est spaciari tãtisper, nisi vel fidei, vel sanæ doctrinæ ratio cõtrariũ efflagitet) Et quidem in hac parte non licet recurrere ad ordinem ex diuina prouidentia præscriptum, quoniam certo certius est, nullum alium ordinem a Deo fuisse dispositum, & prædefinitum circa hominum salutem, præter illum quem de facto seruari conspicimus, neque

multo plures periisse [illegible] ... nunc pereunt

alia fuit prædestinatio,neq; alia pdefinitio: Non.n.mutatus est Deus, mutataue fuere ęterna ipsius decreta, quia homines fuerunt mutati. Quare ad ipsas rerum naturas & cōditiones recurrendū erit,& admodum,quem in ipsis reperimus rebus constitutum: hinc enim venari fortassis poterimus aliquale huius rei iudicium. Ob id ergo crediderim,quod illo innocentiæ statu perseuerante in natura humana,multo plures perijssent homines,quam nunc pereunt,multoq;plures sufficientibus Dei abuterentur auxiliis,quam nunc abutuntur. Quoniam licet in hoc statu, ex parte inferioris naturæ multo plura ad virtutum officia impedienda occasiones & allectamenta subministrentur. Imo in illo statu inferior hominis portio nullo esset ei ad bene operandum impedimento. Sed tamen ex superiore portione, & parte multo grauiora, efficacioraque, ac violentiora in illo statu orirentur impedimenta: Vel vt verius & dilucidius dicam, vnum insurgeret impedimentum, quod esset virtute, & fœcunditate multiplex. Illud autem esset ingens superbiæ, & elationis appetitus, qui omnium est malorum fertilissima radix. Qui in in gribus fundaretur. Primum in excellentiæ donorum quibus esset status ille speciali Dei munificentia exornatus, est namque excellentia quasi superbiæ & elationis nutrimentum. Nam sicut tinea in delicatiori, & nobiliori nutritur veste, & panno, ita vanitatis & elationis appetitus, excellentia & virtutum gloria vti proprio pascitur pabulo, & quanto fuerit maior, & præstantior excellentia, tanto illi maior, & periculosior insidiatur superbiæ, & elationis cupiditas. Secundo ipsa humanæ naturæ fragilitas, ac debilitas rationis eius, quæ & si iustitiæ originalis atque itidem innocentiæ. & gratiæ donis esset reformata, semper tamen inter suos debilitatis limites contineretur conclusa. Neque ascenderet ad fortitudinem Angelicæ rationis si cætera sint in donis gratuitis paria, quamuis, & in ordine ad supernaturalia, neque ipsa Angelorum ratio fortis esset, & valens. Tertio denique ipsa naturalis inclinatio intellectualis naturæ, quæ alta petit, ad superiora & eminentiora aspirat, omnemque quasi sine termino (nisi ratio appetitui pręscribat limitem) excellentiam affectat. Vnde sicut portio inferior corporea ad inferiora & humiliora propendit, pronaque est & decliuis ad ea quæ ex vili terra originem ducūt. Ita superior & rationalis hominis portio non minori, sed rapidiori impetu superiora, & altiora petit, & ad ea in quibus quidpiā eminētię & excellētię splēdescit, toto impetu & conatu fertur. Eáq; in hoc breuiori mundo in homine, videlicet, inferior & superior portio dispositionem obtinent, quam in toto visibili vniuerso tenent terra & ignis, extrema huius visibilis orbis elementa. Quanto enim pondere terra ad

Infernũ inclinat locum, tanto tamq; concito impetu ignis ad supernũ locũ ascendit. Quo circa tanta potest homini esse occasio deficiendi, & peccandi innatus aīæ ad excellentiā intellectualis appetitus, quanta est eidem sensibilis inferioris portionis inclinatio. In hoc quidem corruptionis statu non tam experimur nimiam hanc superbiendi affectionem. Neque tantam nobis occasionem peccandi offert. Quoniam corpus quod corrumpitur agrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Pondus, namque inferioris partis animum ad vilia & humiliora declinat, & in sensibilibus occupatum detinet. Hęc enim sensibilis inferioris portionis deflexio non solum ipsa cum virtute pugnat, verum & cum ista de qua loquimur, eleuatiore superioris partis cupiditate. Quocirca in illo statu originalis iustitiæ & innocentiæ, in quo anima à terrenis curis & affectionibus libera prorsus esset & expedita, non posset non in magno esse periculo constituta, plus nimio se exaltandi & indebitam sibi excellentiam appetendi, seu plusquam par esset de sui status eminentiā gloriandi, ita vt sui conditoris oblitus homo in seipsum gloriam haberet, propriamque oscularetur mánum, quæ vt sanctissimus dicebat Iob. c. 31. est iniquitas maxima, posset que Deus quam sepius de illius status hominibus illam formare quærellam, quam Isa. cap. 1. de filijs Israel hisce verbis ꝓposuit. Filios enutriui, & exaltaui, ipsi vero spreuerunt me. Et expendenda sunt illa verba enutriui. Et exaltaui. Quæ secundum Hebraici sermonis rigorem reflexionem quandam in ipsum Deum creatorem denotant, ita quod sit sensus, filios enutriui mihi, & exaltaui mihi, idest, in honorē, & gloriā meā, ipsi vero huius finis obliti, alium sibi præstituentes, propriam videlicet excellētiam, spreuerunt me. Si a posteriori & ab effectu rem istam licet librare, & perpendere, nonne Angeli, & inter eos, vt supra decebam, omnium eorum suppremus, nimio excellentiæ affectu, quo Deo semetipsos æquare seu assimilare cupiebant è cęlestibus deturbati sunt sedibus. Quoniam Deus resistit superbis. Sed quid extra causam ad Angelos ascendimus. Nonne ipse primus homo cum tantis se ergā Deum beneficijs deuinctum deberet agnoscere, suæ conditionis oblitus, similis esse voluit Deo, scientiamque soli Deo reseruatam attingere. Habuit Angelus, & habuit homo egregium Dei adiutorium & sufficientissimum auxilium, quo possent si voluissent stare, in propriisque perseuerare gradibus, si debitum, vt parerat, Deo deferrent honorem. Sed appetitu inordinatæ excellentiæ deuicti, dum altiora quęsierunt, è proprijs deiecti sunt locis, e suisq; gradibus exciderũt. Et reuera vtraque natura Angelica & humana si suis tātum innitatur viribus, magnaque dei non iuuetur ope, impar est ad sustinendum tam excellens bonorum cœlestium pondus, & vt ordinato affectu, &

Sapien. c. 9

appetitu in eorum se contineat complacentia & vsu, ita vt se altiora non quæreat, sed his sit cõtentus, quæ supra proprium sensum diuinitus ei fuerunt reuelata. Et hoc fortassis insinuauit Iob.c.4. illis verbis. Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles & in Angelis suis reperit prauitatem: quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundament, consumentur veluti a tinea. Ponderentur illa verba. Non sunt stabiles. Designant enim consistentiæ defectum in Angelis, insinuantque Angelicam naturam imparem esse ad firmiter, stabiliterque sustinendum grande illud cœleste eleuationis pondus: quod. Deus supernaturalis auctoris officio fungens ipsi Angelicæ superimposuit naturæ, miris eam donis exernans, clarissimisque gratiæ & gloriæ extollens dotibus. Vnde factum est, vt stabiles coram Deo non essent inuenti. Ponderanda sunt præterea illa verba, Terrenum fundamentum. Denotant enim infirmitatem & debilitatem rationalis naturæ erga maxima & præciosa supernaturalis ordinis bona. Quę nisi efficacissimis iuuetur adiutorjis, citissime corruet, ac plane euanescet. Sed iam ex his omnibus sic colligo in forma argumentum, ad ostendendum quam parum consistentiæ haberet natura humana in statu illo innocentiæ constituta, & quã facilis esset eius defectus & casus. Sic arguo. Non minus est naturalis homini excellẽtiæ appetitus erga res p̃clatas & eminẽtis honoris, quam est illi naturalis appetitio sensibilis ad bona proportionata sensui. Ergo tantum illi periculum immineret in illo statu inordinate appetendi indebitam sibi excellentiam, quantum in statu naturæ corruptæ imminet ei periculum inordinate appetendi bona sensibilia, sensibusque vicina, & grata. Rursus. Inclinatio spiritualis est multo maior & uehementior si libera relinquatur, & non aliunde retenetur & deprimatur, quam inclinatio & appetitio corporalis & sensitiua: ergo cum superior hominis portio in statuinnocentiæ non corporis deprimeretur grauedine, & ad sensibilia distraheretur obiecta, necessum est dicamus, quod in illo statu maius homini imminebat periculum superbiendi & excellentiam supernaturalium bonorum inordinate affectandi, quam sit periculum in hoc naturæ corruptæ statu, ad sensibilia bona inordinata concupiscientia apporendi. Cõfirmatur. Primus homo, in summa dignitate positus, magnisq; dei suffultus auxilijs per breuissimum tempus stetit: Et mulier quidẽ ad vnam serpentis vocem in superbiam eleuata, & desiderio sibi improportionatę excellentiæ seducta, illam dei legem fuit trangressa cuius ad implementũ erat facillimũ, & ipsis adeo specialissime comẽdatũ. Vir aũt leui mulieris suasione, & nescio qua importunitate vict⁹, superbo quoque appetitui locum dedit. Et neque timor subeundæ mortis, cuius comminationis non poterat esse oblitus, neque magnum

gnum illud detrimentum quod suo peccato toti humano generi inferebat, quodque ipsum minime latuit, valuerunt retrahere ab illo superbiæ vitio, quod non tam verbū mulieris suadentis, quam ipsa quasi naturalis animi eleuatio eius impressit cordi. Ergo signum est manifestum, quod si primi homines in quibus, & rationis vsus, & ipse tum corporis, tum mentis vigor tam excellenter vigebant, & quibus tam cumulate gratuita & supernaturalia concessa sunt dona, tanta cum facilitate prolapsi sunt. tamque subito ad affectum ascenderunt superbiæ, vt quasi ex adipe videretur iniquitas eorum prodire: quod si status ille diu perseuerasset, simile quid accidisset omnibus fere illius status hominibus, nisi Deus speciali fauore (qui tamen illi statui non erat debitus) non ipsis misericorditer opitularetur. Valet enim argumentum a maiori ad minus, a perfectiori ad minus perfectum, a potentiori & robustiori ad minus potentem, minusque robustum & fortem. Si tam facile victus est primus homo sapientissimus, potentissimus & corpore & animo robustissimus: quid de alijs minus sapientibus, minus valentibus minusque robustis & fortibus censere debemus, si prudenter, & rationabiliter rem istam perpendimus & iudicamus? Docet enim prudentiæ regula, vt ex prioribus, & quę antecesserunt, ea coniectemur, quę in posterum possunt contingere.

Dicet quispiam. Primi hominis casum speciali Dei prouidentia fuisse permissum: atque adeo non posse ex eo sufficiens indicium desumi comparatione ad alios homines, qui in illo statu successissent. Hæc solutio alijs me doctoribus probabilis esse poterit, mihi vero apparet impertinens. Quoniam quæcumque ibi admittatur specialis Dei permissio, non tollit quo minus primus homo fuerit constitutus in apice totius innocentiæ status, & quod aderāt illi omnia siue intrinseca, siue extrinseca Dei adiutoria, quæ debita erant innocentiæ statui, imo quæ debebantur homini, qui primus fuit & princeps illius status, & qui non priuatam, sed communem totius generis humani causam gerebat. Si ergo homo hic tantis præsidijs & adiutorijs munitus, tam cito defecit & corruit, in superbumque fuit affectum tam arroganter elatus, quid de alijs iudicare debet, qui rem istam æqua lance librauerit?

Scio obijcies mihi originalis iustitiæ virtutem, quæ nullum inordinatum in anima permittebat affectum; ac proinde dices, quod nisi ab extrinseco praua homini imprimeretur suggestio minime in affectum superbum & deordinatum incideret. Ita obijcienti sic respondeo. Me non videre causam quare supremus Angelus nullo extrinseco suggerente, in superbissimum ascenderit affectum, & quod primus homo originali iustitia ornatus non posset à semetipso in similem

appetitionem prorumpere, absque vllo extrinseco suggerēte, aut excitante. Nunquid originalis iustitia perfectiorem reddidit primum hominem, quam esset ille supremus omnium Angelorum spiritus, omni virtutum decore ornatissimus, qui in scriptura sacra signaculū similitudinis idcirco appellatur, quia tota Dei similitudo cæteris creaturis communicata, in ipso quasi quodam epilogo fuit collecta, & tamquam in supremo diuinæ virtutis opere consignata. Censeo igitur originalem iustitiam, ita primi hominis animam composuisse, quod posset, si vellet, vniuersa vitare peccata, & quod ita omnes animæ vires inferiores comprimebat, & frenabat, vt à rationis dictamine minime exorbitarent; neque ipsum rationis iudicium præuenirent, & anteuerterent, quandiu superior ipsa ratio Deo permansisset coniuncta. Verum quod ipsa superior animæ portio, non posset ex se ipsa absque aliquo extrinseco suadente deficere, & per superbiam, & inobedientiam sua male vtens libertate peccare: nullatenus intelligere valeo, neque pro contraria sententia rationem vllam video. Fateor quidem, quod primum cuiuscunque hominis illius status peccatum deberet esse mortale, quia esset deuiatio ab vltimo vero fine. De qua re non est in præsentia disputandum S. Tho. tract. de originali iustitia, cū de primi hominis statu disputationē instituit 1. p. q. 95.

Sed iam vlterius progredior in huius paradoxicæ sententiæ confirmationem. Homines in illo statu non habuissent auxilia ita efficacia, atque habent homines per Christum redempti, quod colligitur ex S. Thom. 1. par. q. 95. art. 4. Estque doctrina apud Theologos recepta communiter. Item extrinseca motiua & incitamenta ad peccandum, & ad perpetrandum peccatum illud quod esse poterat in illo statu puta, peccatum inobedientiæ & superbiæ, haud quamquam deessent. Nam ad innatam Demonis inuidiam attinebat, non permittere hominem vllum in statu innocentiæ persistere, si astutis, callidisque suasionibus, id posset eficere. Ad resistendum autem illis extrinsecis suasionibus parum erat potens homo in illo constitutus statu, vt rei probauit euentus. Si ergo Dei auxilia debiliora erant, & ad peccandum incitamenta fortissima; quare non dicemus, quod homines illius status non magis, quin potius minus in virtutis officio perseuerassent, quam homines per Christum redempti? Fateor quod status ille non erat expositus periculo tantorum criminum immediate, & primario, quā est noster hic status naturę corruptæ. Sed peccatis tā tum spiritualibus patebat aditus in statu illo, & præsertim superbiæ vitio, quod erat quasi illius status proprium. Dixi formaliter & primario: quoniam postquam quis originalem iustitiam per peccatum spirituale deperderet, continuo maneret expositus sensualibus etiam vitijs: Et ita videmus contigisse primis parentibus, qui mox, vt in su

perbiam

perbiam fuerunt elati, & esse sicut Dij stulte appetierunt, in gulæ inciderunt peccatum, de pomo sibi vetito commedentes. Continuoque matri Euæ pomum visu pulchrum, & delectabile apparuit. Præterea ex ijs quæ contingunt nobis colligo quã potens esset in illo statu superbiæ appetitus. Experimento didicimus, quã sit difficilis humilitas in hominibus, qui vel ditione & imperio, vel auctoritate in Rep. vel sapientiæ, & prudentiæ splendore emicant, & ita de scientia dicebat Paul. q scientia inflat. Item viri spirituales experiuntur, qđ postquam carnis conculcauerunt affectus, magnũ eis instat & ingens certamen cum spiritu elationis & superbiæ. ergo, quid censendum est de hominibus in tam excellenti constitutis status dignitate. 1. Cor. c. 8

Hac igitur sententia supposita, quam vix possum ab animo euellere, optime actum est a Deo cum humana natura, permittendo in primo homine primum illud peccatum quod totam ipsam infecit, vt esset occasio incarnationis Christi & aduentus eius, vt per ipsum susciperet homo duplicia pro omnibus peccatis suis, gratiam, videlicet, quæ & intensione, & extensione multis partibus excederet gratiã iustitiæ originalis & innocentiæ status. Vnde siue ad prædestinationẽ Christi, qua originali peccato prævisо Christus prædestinatus est redemptor, & reparator humani generis, siue ad præuiam Dei voluntatem, qua istud primum voluit peccatum permittere, vt Deo occasionẽ offerret Christũ prædestinandi occurras, nihil inuenies in Deo aliud, quã summã erga homines misericordiam, præcipuumq; humani generis amorem, qui sic mundum dilexit, vt filium suum vnigenitum daret.

Existimo hanc doctrinam fundari posse, in his quæ in tertio argumento retulimus ex Cyril. Alexan. lib. 5. Thes. c. 8. Ita inquit, præuidit Deus peccaturum hominem, & in mortem casurum, præuidit etiã conferentia generi eius, & quomodo reuocaretur, & ad immortalitatem rediret. Ideo quasi radices huius spei in filio suo nobis deposuit, per quem ad adoptionem nos vocauit, & omni benedictione spirituali nondum factos muniuit, vt quando præuaricatione in morte caderemus ex prisca illa radice in vitam rursus resurgeremus, & veluti iam benedicti non omnino semperque iacere possemus. Et paucis interiectis verbis, quæ ad hoc propositum sunt etiam valde ponderanda, subiunxit alia, quæ in quinto argumento referuntur, quæ sunt cum alijs quæ in textu habentur omnino legenda. Ex quibus tamen auferenda sunt illa verba, propter suspitionem peccati, quæ per errorem fuerunt ibi imposita, nec enim in textu habentur, nullam namque Cyrill. in Deo suspitionem agnouit, sed certam, & determinatam futuri peccati præscientiam. Sed iam sic expendo hæc Cyrilli verba. Nam si attente legantur

eam apparebit mentem huius doctissimi, & sanctissimi patris fuisse præcipuam, ac radicalem incarnationis Christi, & prædestinationis eius occasionem, ipsam fuisse defectibilitatem humanæ naturæ, quæ in quocunque statu constituta facillime in peccatum rueret, in ipsoque perseueranter iaceret, nisi tam excellens architectus Deus solidissimum suæ structuræ iaceret fundamentum, Christum, videlicet, in quo homines radicati, & fundati & stare possunt, & si quando caderent huic fundamento innitentes possent resurgere. Itaque nō reuocat decretum prædestinationis Christi ad specialem permissionem, qua Deus eo tantum fine vt diuitias gratiæ suæ & magnificentius communicaret, & per illustrius ostenderet, originale permisit peccatum, quāuis neque hoc negauit, neque vero nos negamus, sed admittimus libentissime, verum contendimus cum hoc fine a Deo principaliter intento simul occurrisse diuinę menti aliud, puta maius & excellentius humanæ naturæ bonum, quod illi erat ex Christi meritis obuenturū, præstantioremque gratiam non intensione solum, sed intensione, & extensione simul: sine qua multo pauciores saluarentur homines, etiā si innocentiæ status perseuerasset, quam saluantur in hoc statu naturæ corruptę Christi tamen sanguine reparatus. Bernard. in locis tertio argumento citatis tantisper huic fauet sententiæ. Sed fauet quamplurimum Aug. in illis citat verbis, vtinam non fuisset miseria, &c. Qua ratione pater hic totius sapientiæ lumen prudenter potuit, tam detestari originis culpam, & desiderare illius miseriæ carentiam, & eam misericordiæ per Christum acceptæ præferre, cum Grego. ab vniuersis tum alias, tum præcipue in hac parte laudatus dixerit, O felix culpa? &c. Ego sane in hoc sensu illam August. citata verba intelligo, quod optauit August. vt non esset miseria, idest, quod ille status in quo fuit Adam constitutus, cum primum fuit conditus, non tam fuisset labilis, tāq; facili ruinæ expositus, vt ei nō fuisset necessaria originalis culpę permissio, vt tandem per Christi misericordiā & gratiam repararemur. Et hanc status infirmitatem, vocauit August. miseriam.

Ad secundam confirmationem dicitur, quod vtroque modo potuit præsciri peccatum in genere causæ materialis ante prædestinationem Christi, & vt præexistens per scientiam visionis, & vt infallibiliter futurum, per scientiam permissionis. Et quidem de priori modo satis constat ex dictis. Nam sicut totus ordo naturę, & gratiæ potuit ex parte materiæ, vt fundatus, & existens præintelligi ad Christi prædestinationem, ita & peccatum originis potuit eo modo præsciri, vt humanæ naturæ inexistens. De secundo modo maior esset difficultas, si in præsentia foret pertractanda, sed non est locus tam prolixę disputationi, quam exacte disserui in primo libro de origin. grat. tract. 3. Nunc autem præ supponendum esse duxi posse Deum cognoscere

scere peccatum futurum vt in fallibiliter futurum, siue isto siue alio modo fiat, quod in intractatu illo tertio explicui latissime.

Ad tertium argumentum Respondetur, nos minime posse complacere in peccato Adæ, quia sicut non sunt facienda mala, vt veniãt bona. Ita neque licet complacere in malo propter bonum subsequutum euentum. Licet tamen de ipso euentu bono lætari. Et ita fas est nobis gaudere de Christi prædestinatione, & in eius gratia lætari, quamuis ex peccato occasionata fuerit iuxta modum superius expositum. Imo existimo quod possumus lætari de permissione, qua deus ipsum permisit originis peccatum, quia illa permissio bona fuit & nobis valde vtilis. August. vero ibi citatus rationabiliter desiderabat, vt non fuisset miseria. Quo loco, vt nunc nunc dicere cœperam, miseriæ nomine non originis dumtaxat culpam intellexit August. sed & totam humanæ naturæ, quam cognouit, instabilitatem erga cælestia. Quæ tanta est, vt etiam in fęlicissimo illo innocentiæ statu (si fœlix is dicit potest cuius instabilis est fęlicitas) nõ solidum gratia reperiret in homine fundamentum. Neque plane mirum. Nã Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles inquit. Sant. Iob. Expende particulam, Ecce, nam rem admiratione dignam subindicat. Neque vero admiratione vacat, vt ij qui ad hoc sunt in cælo Empyreo creati, vt coram deo starent, non sint stabiles. Cur quęso deus non stabilis condidit naturæ, vt sine cadendi periculo in tam sublimi loco constituti coram ipso adstarent, ei que indeficienter deseruirent.

Respondent nobis Patres. Quia omnis creatura ex nihilo est, & ad defectum proinde & ad nihilum respicit. Nulla ergo stabilis esse potuit creata natura. Quid igitur de illa quæ creata ex nihilo in terreno stabilita est fundamento. Nisi deus ei fundamenti loco lapidem electum, substitueritChristum, vt Cyr. dicebat. Quo pacto Iacob securus dormiret, nisi lapidem illum supponeret capiti, quem ipse in titulum erexit, postquam scalam cæli cacumina attingentem ex loco vbi lapis ille fundatus erat, conspexit ascendere. gen. 28. Non ergo sine tam firmo, tamque solido hoc fundamento firma potuit in statu aliquo consistere salus. Quia fundamentum aliud nemo potest ponere dicebat Paul. 1. corinth. 3. pręter id quod positum est Christus Iesus.

Sed obijcis mihi ruinam angelorum quæ paucis contigit, si ad millia millium & decem cẽtena millia angelorum deo ministrantiũ comparatio fiat. At si natura angelica ex se tam fuit, vt insinuabamus instabilis, multo plures oportuisset cadere.

Respondeo quod cum conderentur a Deo vt coram illo starent, Deum ipsum intererat auxilia efficacissima eorum multis pręstare, ne cælum Empireum ipsis dei ministris locum aptissimum di-

catum, vacuum aut fere vacuum relinqueretur. Neque enim probabo aliquando, id quod nouiores quidam theologi, tam sine fundamento vllo constantissimum esse putant, nimirum, efficacia auxiliorum in angelis ex libera eorum voluntate pensari debere. Et quod prędestinatio angelorum ad bonum ipsorum vsum reuocanda est. Nam in cælesti Hierusa. eamdem esse mensuram hominis & angeli dixit S. Ioa. Apoc.ca.21.& omnem creatam naturam debilissimũ esse censeo gratiæ fundamentum. Neque pedes, idest, affectus creaturæ cuiuspiam sufficiunt non moueri in loco tam prominenti locati. Altius ergo & firmius fundamentum in angelis est quærendũ, quam sit liberum eorum arbitrium: quod ex se vanitati subiectum est, sicut & humanum. Et ad specialem dei misericordiã & gratiam recurramus, qua deus cum angelis, qui in suis domicilijs permanserunt, gratuita sua uoluntate vsus est. Quæ plane specialis dei misericordia decebat quam plurimum primo illos cælicolas, Quia, vt dixi, non ad paradisum voluptatis custodiendum, & ad laborandum in eius terra conditi erant, vt primus fuit terrenus Adam, sed vt starent coram deo: eique, vt par erat, seruirent. Verum vt cognoscerent Angeli, quibus tanta hæc affuit dei misericordia, suæ naturæ conditionem, ex omnibus ordinibus & gradidus permisit non paucos ruere, imo & eorum supremum, vt iam me cum Gregor. Magno opinari dixi. Cuius sententiæ in scripturis sacris non leue reperimus fundamentum. Cum homine vero proportionabiliter quodam modo se gessit deus. Nam sicut cecidit primus in dignitate Angelus, ita cecidit primus origine homo, & in quo tota innocentiæ status splenduit excellentia. Sed in eo fuit ab similis casus, quod Angeli casus singularis fuit. Casus vero hominis toti fuit humanæ naturæ communis.

Sed hæc disparitas aliunde fuit cum fænore reparata, & resarcita: cum tam excellens humano generi beneficium fuit exhibitum, vt verbum fieret caro, & in hominibus habitaret, essetque caput totius ecclesiæ supremum, miraque ad influendum in membra virtute fæcundissimum: esset & primum totius cælestis ædifitij firmissimum fundamentum. Angelis quidem specialem tribuit preseruationis gratiam, & id quidem vt dicam, 3. dub. sine Christo. Homini vero resurgendi per Christum, in eoque standi misericordiam concessit. Et omnibus deus perspectum esse voluit, quod gratia etsi natura sua firmitatem habeat & robur, quia generis est diuini, quod nõ ex nihilo suã traxit originẽ, sed est ipsum esse. Sũ qui sum, dicebat deus. exod. 3. Est tamen in creaturis suscepta quasi arma Saulis Dauidi, & suscipitur in creaturis ad modum earum, videlicet, defectibiliter. Nam licet ipsa gratia minime desit alicui, omnẽ

autem

autem creatum arbitrium facillime poterit ei de esse, & ob id hortabatur Paul. ad Hebr. cap. 12. contemplantes nequis desit gratiæ Dei. Voluit ergo Deus in his quæ Angelis & primo homini contigere, significationẽ huius rei facere, vt omnes quibus stabilitas in gratia, in eiusque rectitudine quasi diuina sorte contigerit, agnoscat erga se summam Dei misericordiam, & nihil sibi reseruans, soli Dei misericordiæ, specialissimæ eius nulli debitæ gratiæ, omnia sua bona referat accepta, & dicat cum Regio Propheta, saluum me fecit quia voluit me. Hæc tã late dixi, vt nonnihil adijcerem roboris illi singulari nostræ existimationi, qua existimauimus præsentem hunc, quem ex Christi dono, colimus statum, non sola dignitate capitis, & efficaciæ gratiæ, quam in quibusdam exequitur, innocentiæ statui præstare, sed & in securitate & firmitate, ac in ipsa proinde formali status ratione: ita quod multo securius in hoc viuimus statu, etsi tantis inimicorum telis expositi, quam in statu illo, qui Adã non peccante, perseuerasset viuerent homines. Qui pleno ore dicere possent, id quod Paul. cum Christianis omnibus, sed cum viris præsertim qui ad perfectionem aspirant, ad Ephes. 6. cap. dicebat: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & rectores tenebrarum harum in cœlestibus: tunc enim non cessasset inuidia spiritualium inimicorum super cœlestia, inuiderent enim quam plurimum hominibus innocentiæ custodiam. Et eo magis curarent eos ab innocentiæ fastigio deijcere, quanto periculosiorem agnoscerent esse casum. Nam firmissimo huius nostri status sublato fundamento, nimirum Christo, semper aut fere semper iacerent, qui caderent, vt Cyrill. Loc. cit. non obscure insinuauit. Etsi ab extrinsecis inimicis tantum hominibus tunc immineret periculum: neque intra semetipsos & ex ipsis securitatem sibi ipsis rationabiliter polliceri possent. Nam etsi originalis iustitia rationi erga inferiora compescenda magnum homini præstitit vigorem: at erga superiora, id non valuit efficere. Vnde non firma erat mentis ad Deum adhæsio per gratiam: etsi ipsa perseuerante, portio hominis inferior plene & in omnibus ei obediens subsisteret, Itaque iustitia originis cum substantialiter ordinem & limites non transiret rationalis naturæ, neque supernaturalem ipsum attingeret finem, nisi ex gratiæ consortio ad iuta: nullam erga supernaturalia vim contulit, & si inferiora abstulerit impedimenta. Quocirca rationalis natura solis viribus gratiæ erga supernaturalem finem tunc fidere poterat, quæ in illo statu inferiores multo essent, quam sunt eæ, quas confert gratia nobis per Christum donata. Atque adeo erga finem hunc rationali naturæ altiorem, multo firmior est status hic noster in firmissima fundatus petra, quam esset status ille in quo primus homo positus

fuit.

fuit. Qui status erat quoque primus in ordine gratiæ. Cum enim ordo gratiæ inferior sit ordine hyposthaticæ vnionis, non habuit a Christo primum in choari, sed per ipsum consumari & perfici, & si opus fuisset (vt reuera fuit) reparari. Et hæc sufficiant dixisse occasione illorum August. verborum. Vtinam non fuisset miseria, id est, vtinam tam labilis non essemus conditionis, sed in illo possemus fælici statu perseuerare. Et posset quidem primus homo: quia vnde perseuerare posset accepit, vt August. ipse dicebat. Sed poterat vt solemus dicere theologi, in sensu diuiso, non vero in sensu composito, id est, gratia sufficiens ad perseuerandum præstabat auxilium: sed quamdiu solidiori non innitebatur fundamento, puta, Christo tandem ex nostræ naturæ debilitate infallibiliter omnia ruerent. Et hāc ruinæ infallibilitatem August. vocauit miseriam, quam designauit alibi cum dixit, Quod primus homo vnde perseuerare nō accepit, sed accepisse tamen vnde potuisset perseuerare si vellet; Accepit quidem posse, sed non accepit velle. Quod puto designatum fuisse in illis verbis Ecclesi. cap. 15. reliquit illum, scilicet, primum hominem in manu consilij sui, itaque non solam libertatē vtcumque designant verba ista, sed libertatem non a deo confirmatam & stabilitam in bono, sed sibi totaliter commissam, quod sane ad magnam hominis miseriam pertinet.

Ad sextum argumentum neganda est sequella. Ad probationem dicitur. Quod prædestinatio & Christi & sanctorum originalis culpæ supposuit præscientiam, neque huic veritati contradicit Paul. in argumento citatus, Quoniam de actuali tantum merito loquebatur Apost. de quare, 1. par. q. 23. artic. 5.

Ad primam confirmationem, primum respondeo non esse vllum incōueniens admittere originis peccatū causam fuisse reprobationis, quod concessit Aug. & forsan S. Doct. non negauit, sed si vellimus contrariam tueri sententiam, maiorem patiemur difficultatem. Mag. Med. 3. par. quæst. 1. artic. 3. multa dicit in huius argumenti solutionem, & tandem vt tueatur nullam dari reprobationis causam, dicit, quod ante prædestinationem Christi Deus non præuidit peccatum primi hominis vt commissum, & actu in humana natura existēs, sed præsciuit illud vt infallibiliter futurum. Vnde nullum demeritum præcesserat ex parte hominum, etiā originale, in diuina præscientia antequam prædestinaret electos, & miseros homines reprobaret. Hæc tamen sentētia alijs omissis quæ ei possent opponi, propter duas causas non placet, Prima, quia sequeretur ex hac solutione Christum non fuisse formaliter prædestinatum vt redemptorem, consequens est falsum: Ergo &c. Sequella probatur, in illo signo, in quo fuit prædestinatus, nulla erat seruitus in natura humana, nullumque seruitutis

contra-

contrahendę debitum. Ergo pro illo signo Christus non potuit habere formalem rationem redemptoris. Imo videtur sequi, quod quamuis postea nullum sequeretur peccatum, Christus veniret in mundum ex vi decreti prædestinationis suæ, quia prædestinatus fuit non præsupposito peccato. At prius non pendet à posteriori.

Secunda causa est. Quoniam si Deus præsciuit peccatum infallibiliter futurum, iam datur sufficiens reprobationis causa. Vniuersi enim Theologi cum de reprobatione tractant, admittunt, quod si Deus antequam reprobaret homines certo præsciuit eos male vsuros esse sua vocatione & gratia, ex causa eos reprobauit & non ex mera voluntate sua. Nam diuinæ voluntatis, qua Deus vellet reprobare illos homines, veram assignaremus causam, scilicet, malum eorum vsum futurum à Deo præscitum. Si reprobatio esset formaliter iustitiæ vindicatiuę opus, ita quod esset vera punitio; necessarium esset, vt eius causa esset peccatum actu commissum & perpetratum. At reprobatio formaliter non est punitio, sed opus prouidentiæ specialissimæ permittentis defectum in natura defectibili & subtrahentis auxilium mere liberale, & nulla ratione debitum. Vnde sufficientissima causa erit ad reprobandum aliquem, eius peccatum præuisum vt infallibiliter futurum. Non ergo Mag. a Medina hac via argumentum dissoluit, sed dum Scyllam fugit in caribdim incidit.

Prætermissa ergo hac solutione dico, reprobationem præsupposuisse peccati originalis actu existentis præscientiam: neque inde tamen sequitur dari reprobationis causam. Quoniam licet illud peccatum ex se sufficiens esset causa reprobationis, non tamē Deus illud assumpsit vt causam.

Sed rogas, vnde scimus Deum illud non assumpsisse, vt reprobationis causam, cum ex natura sua verum esset demeritum, & sufficiens proinde causa vt Deus reprobasset non aliquos, sed etiā homines vniuersos. Respondeo. Quod primum hoc scimus à posteriori: quia, videlicet, si Deus illud vt causam assumeret, oēs reprobos propter illud peccatum reprobasset, quod tamen falsum est. Nam multis reprobis per baptisma remissum est originis peccatum: atque adeo non potest in eis dici reprobationis causa. Secundo id ipsum scimus a priori, nimirum, quia Deus dedit Christi passionem toti naturæ humanæ, vt per se primo sufficiens esset remedium in omnibus pro originali culpa, ex quo probabiliter colligimus, quod si Deus toti naturæ dedit hoc commune & sufficiens remedium, & ex primaria intentione ad originalis peccati remissionem, quod non voluit assumere hoc peccatum pro sufficienti reprobationis causa, sed de hac re copiosius disputatur prima par. q. 23. art. 3.

Ad secundam confirmationem nego sequellam. Ad probationem

dicitur

dicitur primo quod non ex amore Adæ, vt singularis erat personæ, Deus factus fuit homo, sed ex amore naturæ humanæ, quæ in Adam, vt in primo capite præfuit tota. Et quidem si vera sunt, quæ paulo ante dicebamus, postquam intelligimus Deum propter seipsum, propterque suam amplificandam & illustrandam gloriam, voluisse se tribus illis supra connumeratis modis communicare, prius rationis ordine quam voluisset verbum hominem fieri, humanam conspexit naturam, eiusque ex vna parte dignitatem, & ex altera necessitatem intuens, ipsam prætulit Angelicæ naturæ, & semetipsum ei communicare decreuit, eo modo quo eius communicatio fructuosior, & gloriosior eidem naturæ esse posset, qui modus fuit iste quē Deus elegit de facto, originis peccatum permittens, vt in eius reparatione, & Christi dignitas & eius gratiæ virtus splendescerent magis, & natura humana pluribus exornaretur donis, excellētioribusq; donaretur beneficijs. Itaque licet independenter ab amore naturæ propter suam gloriam manifestandam decreuisset per vnionem hypostaticam seipsum communicare, verum quod fieret homo & quod passibilem & mortalem carnem assumeret dispositum fuit & decretum dependenter (si ita licet loqui) ab amore naturæ humanæ, non tamen ab eius prædestinatione: illa enim voluntas qua Deus humanam dilexit naturam, antecedenter se habuit ad sanctorum prædestinationem: quę posterior fuit ipsa Christi prædestinatione.

Secundo respondetur iuxta alium dicendi modum, qui forte gratior erit Theologis quia communior est & antiquior (etsi nescio an verior) quod Christus in genere finalis causæ fuit simpliciter & prædestinatus & prædilectus, antequam quicquam Deus de natura humana, deque eius amore, ac de hominum prædestinatione tractasset: quamuis in genere causæ materialis, vt sæpe dixi, antecederet pręsciētia naturæ humanæ, & originalis peccati, &c. Sed tamen diximus quoque superius, quod secundum quid reparatio humanæ naturæ finis rationem habuit respectu incarnationis Christi: quatenus Christus passibilem carnem & mortalem, aptamque nostræ redemptioni assumpsit. Itaque cum hic non alia prioritas sit inquirenda, nisi quæ consistit in causalitate & dependentia, quæ inter res ipsas à Deo prę-uisas & prædefinitas reperitur, singula erunt singulis accommodanda; vt hanc causalitatis dependentiam inueniamus, ac ordinem proinde prioritatis in æterna Dei præordinatione. Dico ergo quod si natura humana, omni cum naturali & supernaturali perfectione sua absolute consideretur respectu Christi, non determinando hunc, vel illum statutum, in quo Christus esset, mortalem, videlicet, aut immortalem, rationem habuit medij: & Christus præintentus fuit, & præuolitus per modum finis. Et id ipsum, & fortiori ratione dicendum est, si conside-

consideretur natura humana cum omni sua perfectione per comparationem ad Christum in statu glorioso constitutum, Cæterum si natura eadem humana eiusque reparatio & redemptio comparentur ad Christum, consideratum in carne mortali & passibili, in humilique viatoris statu, Christus secundum hunc modum consideratus rationem habuit medij, comparatione ad naturam humanam, ad eiusque redemptionē & salutem, ipsa autem natura eiusque salus rationē induit finis proximi & immediati, ac proinde prædefinitio & prædestinatio Christi, vt futuri in carne passibili, & in carne proportionatæ humanæ redemptioni, præsupposuit ipsius humanæ naturæ dilectionē, & intentionem redemptionis & salutis eius. Neque tamen hinc licet inferre, quod Christus prius fuerit prædestinatus absolute venturus, quam prædestinaretur venturus in carne mortali. Quia in vnico instanti rationis, predestinatus fuit venturus, & taliter venturus: Et fuit prædestinatus vt esset immortalis & gloriosus, qui est status connaturalis & debitus ipsius Christi dignitati, dependenter tamen ab eius passione & morte: sed ea quæ in illo simplicissimo rationis signo contigere, nos rationabiliter distinguimus, & per nostrum intellectum secernimus accōmodantes singula singulis. Quod explicari poterit, exemplo naturalis generationis superius adducto, circa quandam similem huic solutionem, quam ob id tunc probauimus, qnia in sen-* non tentia Scot. de qua tunc fiebat sermo, hæc solutio locum non habet.

Ad tertiam confirmationem, suppositis his quæ nunc dicebamus, quæ sunt veluti fundamenta totius doctrinæ S. Thom. in hoc tractatu supponenda: Respondetur. Nullum esse inconueniens, imo esse rationabile, quod maius bonum quandoque referatur ad minus bonum vt medium ad finem, quando minus bonum non propter se principaliter appetitur, sed propter bonū aliud altius & eminentius. Ita quod habet rationem finis non vltimi & principalis, sed proximi & immediati dumtaxat. Potest enim prudenter Princeps totum exercitus robur periculo exponere, propter cuiusdam parui Castri expugnationem; quatenus Castrum per se ordinatur in totius Regni bonum. Sed aliud exemplum huic intento est accommodatius. Potest homo iuste & rationabiliter propriam vitam alicui periculo exponere propter comparandas diuitias, vt faciunt hi mercatores, qui mare nauigant & exteras peragrant regiones: quatenus diuitiæ ædem ordinantur, & tandem cedunt in eiusdem vitæ sustentationem & splendorem. Ex his duobus exemplis colligo integram confirmationis tertiæ solutionem. Ex primo infero, quod nulla esset ordinis peruersitas, si Deus Christum, vt hominem, & omnia quæ ad ipsum vt hominem spectant, in humani generis redemptionem & salutem, vt in quendā

finem ordinasset, quatenus ipsa redemptio generis humani, atque omnis itidem eius salus cedunt tamdem in manifestationem, & exaltationem diuinę bonitatis & glorię, qui est finis præcipuus à Deo in omnibus eius operibus præintentus. Ad hunc modū Angelos hominibus & natura, & statu præstantiores humanis Deus obsequijs destinauit, ita vt Paul. ne quis Angelorum dignitatem eximiæ Christi æquaret excellentiæ Hebr. 1. Ipsis spiritibus Angelicis opposuit. Quod Christo ad Patris dexteram sedenti, ipsi tamen omnes administratorij sint spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Et hoc plane eatenus Deus prudenter ordinauit, quatenus hominum salus, quam Angeli suis promouere ministerijs curant, in ipsam Dei gloriam tandem, vt in finem potissimum destinatur, & cedit. Infero ex secundo exemplo, quod Deus laboriosam Christi vitam, eiusque passionem & mortem, eo destinauit in hominum redemptionem & salutem, vt in finem proximum, quia ipsa humana redemptio & salus non solum refertur & cedit in magnificam ipsius Dei gloriam, sed in gloriam etiam & exaltationem præclaram ipsiusmet Christi: eam, videlicet, quam post mortem fuit assequutus. Et hoc quidem re ipsa non est aliud, quam quod laboriosa Christi vita, atque itidem eius passio, & mors referantur, vt in finem intrinsecum, in gloriosam ipsiusmet Christi exaltationem, augustissimamque gloriam: assumendo, vt quoddam inter medium ipsam hominis redemptionem, & salutem. Et ob id nulla hic interuenit ordinis peruersio.

Septimo argumento facile dicitur (multis prætermissis alijs) quod hoc argumentum cum sua confirmatione probat sufficientissime, potuisse rationabiliter fieri, quod Deus mitteret filium suum in mundum, etsi nullum exstitisset in natura, vel humana, vel Angelica peccatum: non vero probat ita factum fuisse. Imo (vt plene euacuatum maneat argumentum) neque probat congruentius fuisse, quod sine præuisione peccati originalis Deus decreuerit filium suum in mundum mittere. Nam multo congruentius fuit oppositum. Quia secluso originali peccato, neque efficacia & virtus gratiæ Christi, neque ipsa diuina bonitas tam apertam manifestationem accepissent, nec tam copiose Deus supereminentes diuinæ gratiæ suæ diuitias suis communicaret & diffunderet creaturis, nec tam se liberalem ostenderet & magnificum: neque humanæ naturæ, imo nec ipsi creaturarum vniuersitati tantam contulisset excellentię dignitatem.

Ad argumentum octauum conceditur maior, si intelligatur in genere causæ finalis, nam in ordine materialis causæ, etiam ipsum peccatum Angelicum præuisum fuit ante prædestinationem Christi, vt constat ex supradictis.

Ad

Ad alia quæ vltimo tandem loco ex innocentiæ statu objiciuntur, primum, quod attinet ad cognitionem, qua Adam in illo statu Christum agnouit, satis est superius expositum, Vnde id tantum explicãdum superest. Num gratia Ade fuerit ei in illo statu ex Christi meritis collata. Et breuiter dico, vtramque sententiam esse probabilem. Dubium.
Et quidem licet Christus absolute in scripturis sacris vocetur auctor salutis, & gratiæ totiusque spiritualis benedictionis, & alia similia habeantur passim in sacra pagina, & apud sacratos auctores, & patres, qui dicunt Christum fontem esse omnium gratiarum; ex quibus videtur colligi gratiam, quæ fuit in statu innocentiæ, Christi meritis & sanguini tribuendam esse. Sed tamen satis probabiliter hæc omnia explicantur de gratia sanante, quæ a Christo, vt redemptore, & saluatore humanæ naturæ per peccatum infectæ ortum habuit. Atqui cum Christus nullum habuerit meritum, quod non spectauerit ad redemptionis ordinem, cuius oppositum nullus theologorum audebit dicere; quia omnia Christi merita referebantur ad Crucis mortem, vt colligitur ex illis sæpe citatis Pauli verbis. Humiliauit semetipsum factus obediens, vsque ad mortem, &c. Et colligitur ex illa prima voluntate qua Christus nos sanctificauit, de qua Paul. ad Hebræos 10. Nam per illam seipsum obtulit in oblationem & sacrificium pro hominum peccatis. Cum, inquam, omne Christi meritum, ad humani generis redemptionem spectet, vix vlla cum probabilitate dici potest, Christum aliquã promeruisse hominibus gratiam, quæ ad ordinem redemptionis nõ spectaret. Vnde neque dici debet, quod meruerit simpliciter gratiam primo parenti in statu suæ creationis collatam. Hoc argumentum, quod nunc insinuaui, non omnino debile est ad confirmandam S. Thom. sententiam, quæ docet Christum non esse prædestinatum ante peccati præscientiam. Nam si fuit prædestinatus, non præuiso peccato, sed ipso non extante veniret in exaltationem, & glorificationẽ rationalis naturæ: cedo merita, quæ respondeant illi prædestinationi. Nam si ad glorificandam naturam humanam fuit prędestinatus, aliquot debuerunt prædefiniri merita, quibus hanc humanitatis exaltationem Christus ipse promereretur. Quod si nulla signari possunt, voluntarie & sine fundamento talis configitur prędestinatio. Hęc dicta sint ad probabilitatem explicandam sententię asserentis gratiam Adę ad statum innocentiæ pertinentem, reparationem quidem per Christum accepisse, ac reuiuiscentiam etiam in suis operibus meritorijs, quę in illo statu Adam effecit, non tamen ipsam secundum substantiam suam ex Christi meritis ortum habuisse, sed ex sola Dei liberali voluntate dimanasse.

Sed cui placuerit sententia contraria dicat, quod supposita S. Tho. sententia in cuius expositione hactenus versabamur. Ita dicendum est. Quod gratia collata fuit Adæ duplici titulo. Alter quidem liberalissimæ fuit donationis Dei, qua in ipso voluit totam rationalem naturam, ad supernaturalem finem ordinare, & disponere. Et hic titulus non Christo, sed communi, & generali Dei prouidentiæ est adscribendus ad quam pertinet res omnes in suos fines dirigere, mediaque ad eorum assecutionem sufficientia præstare. Alter vero fuit titulus iustitiæ, passionis, & meritorum Christi. Ita vt titulus liberalitatis præcederet iustitiæ titulum. Et quidem cum vterque titulus iam fuerit multo ante præuisus, quando Adam gratiam illam accepit, nullum est inconueniens, vt titulum vtrumque in ipsa actuali gratia collatione reperiamus. Dices, quod secundus iustitiæ titulus non bene cohæret cum primo liberalitatis titulo. Iustitia enim liberalitatem euacuat. Respondeo dupliciter. Primo, quod si iustitia esset ipsius Adæ suscipientis gratiam, forsan hæc obiectio alicuius esset considerationis. Cæterum iustitiæ titulus cui correspondet collatio prædictæ gratiæ, nullam iustitiam ponebat in Adamo gratiam suscipiente, sed potius augebat liberalitatis & magnificentiæ diuinę titulum, quod præcedenti q. artic. 3. dubio vltimo copiosa resolutione demonstrauimus. Tota autem iustitia ex parte Christi se tenebat. Secundo respondeo, repugnare quidem, vt id, quod ex dono liberalitatis iã quis accepit & actu possidet, denua recipiat ex iustitię titulo. Verum non implicat, quod cum aliquod bonum, liberali promissione fuerit alicui oblatum, quod antequam is, cui oblatum fuit, ad actualem eius possessionem perueniat, nouum iustitiæ titulum acquirat ad eiusdem boni perceptionem, siue ex proprijs, siue ex alienis operibus. Exemplum habetur in gloria, quæ respondet primæ gratiæ in iustificatione impij. Nam valde probabile reputant sapientiores etiam theologi, quod eo ipso, quod is qui iustificatur accipit gratiam, designatur, & acceptatur ad eum gloriæ gradum, cui illa gratia est proportionata. Nam si Dei filius, & hæres gloriæ per Christum: quem tamen gradum gloriæ meretur ipse qui iustificatur per proprium actum, per illum, videlicet, quem habet in ipso iustificationis instanti, prout est dispositio concomitans gratiam, ipsam in genere efficientis & formalis causæ ordine naturæ præsupponens. Similiter ergo in præsentia dico, quod innocentię gratia ex prima, & generali Dei ordinatione data fuit Adæ sine Christi meritis, vt in ipso totus ordo gratiæ primo fundaretur, & simul cum natura ad totam eius deriuaretur posteritatem, quod ante præscientiam meritorum Christi in ipsa fuit Dei æternitate dispositum. Sed quoniam priusquam æterna hæc Dei

* aliàs, de nuo

Rom. 8.

præor-

præordinatio ad effectum peruenisset, præuisum fuit a deo originale peccatum, fuitque etiam prædestinatus Christus in eius remedium, intuens Deus totam ipsam meritorum Christi infinitatem, decreuit vt eadem ipsa gratia, quæ Adamo in ipso suæ creationis momento ex ui generalis antecedentis prouidentia conferenda erat, esset simul præmium meritorum Christi: vt Christus omni cum proprietate & sermonis rigore dici posset agnus occisus ab origine mundi, id est, a primo instanti creaturæ rationalis, quod fuit primum instans, in quo mundi constitutio fuit consumata. Et hæc sententia inde magnam probabilitatem accipit, quod matrimonium in statu innocentiæ inter primos parentes celebratum, ex Christi meritis accepit signum esse spiritualis matrimonij Christi cum Ecclesia. Nam quod illa significatio non pertineret ad innocentię statum, si Christus per se primo prædestinatus fuit venturus in peccati remedium, manifestissimum est: atque adeo significatio illa non ad prouidentiam illi statui debitam pertinere potuit, sed ad ordinem prædestinationis Christi, & ex consequenti ex eius meritis ortum habuit. Quod vero matrimonium Adæ in ipso innocentiæ statu prędictam habuerit significationem, & quod Adam non cognouerit illam quasi pro alio statu futuram, vt quidam arbitrantur, sed pro tunc iam existentem, docuit expresse August. lib. de nupt. & concup. c. 21. quem locum retuli superius in calce argumentorum quę pro prima opinione informaui. Cuius solutioné consulto ad hunc locum distuli: ne sæpius eadem repetere esset necessum, in quo loco nihil aliud Aug. docuit, quam quod in statu innocentiæ independenter ab existentia peccati, matrimoniū primorum parentum mysteriosam & quasi sacramentalem matrimonij Christi significationem accepit. Non vero Augu. dixit, quod ante præscientiam peccati præordinasset Deus, vt matrimonium Adæ signum esset prognosticon, spiritualis matrimonij Christum cum Ecclesia.

Sed iam ad rem dico, quod si matrimonium primorum parentum hanc ex Christi meritis sortiebatur in illo statu spiritualem significationem, citra vllā improbabilitatem dici poterit, quod gratia Adę rationem quoq; induit pręmij meritorum Christi. Hæc autem perfectio nullatenus ei inerat ea præcisa ratione, qua gratia erat innocentiæ status: Nam status hic formaliter consideratus, ad Christum non spectauit: sed quia aliquo modo pertinebat ad futurum statum redemptionis per Christum faciendæ, prout in diuina præscientia præuidebatur reparanda per Christum.

Ecce multa diximus in hu' primi dubij expositioné, & plane laborauimus (nescio an feliciter) vt ipsam attingeremus veritaté. Sed non adhuc distincte explicuimus id, quod explicandum in quæstionis ti-

tulo proposuimus, nimirum, an Christus veré & proprie dici possit omnium rerum caput, nam si vera sunt quæ in explicatione S. Tho. diximus; Christi videlicet, prædestinationem in genere finalis causæ ordine rationis omnium prçordinationem in dei mente præcessisse, ita videtur fore dicendum. Sed nihilominus vt huic prolixæ quæstioni vltimam imponamus manum sit.

Quinta Conclusio.

Christus non debet appellari caput rerum omnium naturalium secundum eorum esse naturale. Potest tamen, & si non ad modum proprie, vocari caput omnium naturalium rerum comparatione ad supernaturalem finem. Primam partem conclusionis negasse videntur aliqui theologi, ex illis præsertim qui putant Christum venturum in mundum, & si nec primus homo, nec quiuis alius peccasset: Sed tamen hæc conclusionis pars mihi apparet adeo certa, vt nemo possit eam probabili ratione inficiari. Probatur. Ad rationem capitis per se requiritur influxus in membra, si non actualis, saltem aptitudinalis. At Christus, vt homo, non habet influxum aliquẽ in oẽs creaturas vniuersi huius, qui spectet ad naturalem ordinem, neque vllus vnquam theologum docuit christum influere creaturis motum, aut perfectionem aliquam, quç ad eorum esse naturale spectent. Nam finis, quem christi aduentus intendit, non naturalis est, sed supernaturalis. Et sicut ipse tempore suæ passionis instanti dixit, Regnum suũ non esse de hoc mundo, id est, principatum quem tenet & exequitur in homines, non ad finem naturç spectare: ita dicere potuisset, quod illa suprema auctoritas, quam supra omnes obtinet creaturas, non est de hoc mundo, id est, non secundum naturæ leges pensanda est, neque ex fine naturali regulanda. Ergo nullatenus dici potest Christum capitis rationem sortiri supra totum vniuersum secundũ eius esse naturale. Neque valet illa consequentia dudum insinuata. Christus est finis omnium rerum naturalium quantum ad totum illarum esse, ergo est ipsarum caput. Quoniam ad rationem finis non est necessarius influxus ille, quem ad rationem capitis diximus esse necessarium. Vnde nisi deus influeret in creaturas perfectiones earum naturales, & nisi vere potuisset dicere Paul. actorum. 17. quod in ipso viuimus, mouemur & sumus, nullatenus caput vniuersi posset appellari. Secunda vero pars conclusionis probatur. Et primo de partibus vniuersi quæ, vel ad mores solent conferre, vt honores, diuitiæ &c. vel quæ sunt quædam contingentia; quæ ad primariam & principalem vniuersi constitutionem non pertinẽt, vt generatio alicuius

cuius indiuidui, mors, sanitas, egritudo, &c. Probatur; hęc conc.pars. Res istæ omnes possunt cadere, & cadunt quam sæpius sub Christi meritis. Sunt enim multoties prædestinationis effectus: ergo participant influentiam christi in ordine ad supernaturalem finem: atque adeo christus aliqua ratione potest earum dici caput, comparatione ad istum finem. Probatur etiā hæc conclusionis pars, de partibus vniuersi præcipuis & quę ad primariam eius constitutionē spectant. Partes istæ ex christi meritis accipient perfectionem magnā, & renouationem in die vltimo, cum consumabitur totus humanæ vitæ cursus. Nam superius explicantes illa verba Paul. ad Colescen. 1. Primogenitus omnis creaturæ. & illa rom. 8. ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, diximus secundum intelligentiam Chrysosto. a qua non recedunt Ambros. S. Thom. & alij non pauci graues S. Paul. interpretes, quod in vltima hominum resurrectione totum ipsum perficietur vniuersum, & à seruitute corruptionis liberabitur. Hanc autem perfectionem accipiet ipsa creaturarum vniuersitas, ex Christi meritis prouenientem, est enim velut quid consequens ad ipsam filiorum dei manifestationem, quæ tunc & consumabitur & reuelabitur, estque veluti præmium & merces seruitutis quo omnis creatura seruiuit Christo in expeditione negotij pdestinationis filiorum dei: qui in ipso christo ab æterno fuerunt electi & prædestinati, & in christo & per christum suam in tempore certamq; fecerunt vocationem, & ipsam adoptionem filiorum dei fuerunt assequuti. Hac igitur ratione, omnis creatura sub christo non solum tanquam sub fine, sed etiam, tanquam sub capite compræhenditur: estque proinde Christus totius vniuersi caput per comparationem ad supernaturalem finem. Dixi tamen non omni cum proprietate christum irrationabilium & insensibilium creaturarum caput vocari. Quoniam vt S. Thom. 3. par. q. 8. art 4. ad 1. insinuauit, caput debet esse homogeneum, id est, eiusdem rationis cum membris. Vnde propter huius conditionis defectum, christus non multa cum proprietate poterit caput harum creaturarum vocari; sed appellabitur tamen aliqua bona ratione, quia, videlicet, eminentiam habet & excellentiam supra totam creaturarum vniuersitatē, & influit prętera in ipsas creaturas perfectiones aliquot, quæ ad ordinem pertinent supernaturalem. Et hactenus dictum fuerit de hoc primo dubio.

Secundum dubium.

Vtrum Christus caput sit omnium hominum secundum omnem eorum statum. Hoc dubium & si propter rationem a principio huius quæstionis insinuatam, in prima sui specie de christo procedat,

præci-

præcipue tamen instituitur ad inuestigandum ipsam gratiæ habitualis christi perfectionem, An, videlicet, vere & proprie appellanda sit gratia capitis. Et id circo tota huius dubij disputatio incipiet ab huius rei examinatione: Est igitur primum argumentum quo probatur gratiam habitualem Christi non esse capits gratiam. Habitualis christi gratia eiusdem est speciei simpliciter loquendo. cum gratia aliorum iustorum vt superius quæst. 3. art. 2. diffiniuimus ex communi Theologorum doctrina, sed gratia aliorum iustorum non potest ex se referre bona operantis opera in spirituale cõmodum aliorum, sed in priuatam duntaxat ipsius operationis vtilitatem, neque vllam habet vim, vt possit efficaciter spiritualem aliquem influxum in alios causare. Ergo neque competit habituali Christi gratia, atq. adeo ne quit esse gratia capitis. Ratio enim capitis exegit vim ad influxum in mẽbra. Maior patet. Tũ quia alias quælibet gratia cuiuslibet iusti, esset appellanda gratia capitis, Tum quia purus homo iustus non ob aliud nequit mereri alteri de condigno, nisi quia eius gratia ex se non habet vim referendi sua opera in alterius commodum. Vnde si quando referantur, talis relatio n n er t a gratia, sed a voluntate operantis, & consequenter poterit ibi meritum congrui interuenire, minime vero meritum condigni. Namque condigni meritum postulat supernaturalitatem proportionatam præmio, & in substantia operis meritorij, & in relatione quæ in ipsum præmiũ referatur, neque alia apriori poterit assignari ratio meriti de condigno, quod erudite docuit S. Doctor 1. 2. q. 114. art. 3.

*aliàs, influendum

Dices quod hęc vis referendi opera in spiritualem aliorum vtilitatem, nonconuenit quidem essentialiter gratiæ habituli Christi: conuenit autem ei ex subiecto in quo residet. Contra. Superius præsertim q. 3. art. 2. & q. 4. art. etiam secundo ostendimus, quod ex reali coniunctione ad diuinum verbum nulla phisica virtus aut virtutis modus resultat in habitualem christi gratiam, eo quod verbum qua ratione exequitur officium suppositandi & personandi humanitatem, nihil effectiue operatur in ipsa humanitate, aut in eius accidentibus, sed tantum vnitur ei per modum terminantis ipsam personaliter & complentis illam eius dependentiam, qua pendet a proprio supposito. Sed si qua ponenda esset in gratia vis referendi opera christi in aliorum commodum, illa deberet esse physica. Nam hoc quod est ordinare & referre proprium opus in alium, & si moralitatis habeat admixtionem: reale tamen quid est & pysicum, & quod proinde physicam vim in ipso referente præexigit: Ergo &c.

Confirmatur. Vel ista vis & perfectio, qua habitualis christi gratia potest ipsas christi operationes in spiritualem hominum vtilitatem ordinare, residet inhęrenter in ipsa gratia, vel in eius subiecto dunta-

dumtaxat. Si in subiecto tantum. Ergo ipsa reuera, nihil in se habet quo intrinsece constituatur in ratione gratiæ capitis : atque adeo denominatione tantum extrinseca capitis gratia vocatur : & ex consequenti, non est simpliciter, sed secundum quid gratia capitis. Si vero in semetipsa vim illam & perfectionem participat : oportet explicare ex quo principio ei competat: cum neque ex intrinsecis suę naturæ principijs, eo quod est eiusdem speciei cum gratia nostra, neque, vt sufficienter probauimus, ex Verbo cui realiter coniungitur, ei conueniat: Ergo, &c.

Secundo arguitur. Gratia capitis specie differt a gratia personali: Ergo si in Christo constituamus gratiam capitis, affirmare tenebimur, vel quod in in ipso duplex est gratia, quarum altera est personalis, & altera gratia capititis, vel quod vna, & eadem gratia in gemina substantiali specie reponitur. Sed vtrumque falsum esse apparet: Ergo, &c.

Tertium argumentum. Habitualis Christi gratia, neque ob id esse potest gratia capitis, quia est accidens Christo Ecclesiæ capiti, inexistens. Nam hac ratione quodcunque accidens Christo inhærens diceretur, & esset capitale. Neque vero quia est instrumentum cuniunctum Christo capiti, quo vtitur ad gratificandos & sanctificandos homines. Nam hac ratione caro Christi & eius passio, imo & ipsa corporis Christi membra manus, pedes, &c. essent capitalia, quia Christus Ecclesiæ caput his omnibus, vti diuinæ suæ virtutis, diuinique verbi instrumentis vtitur ad sanationem, & gratificationem animarum. Igitur nulla est in habituali Christi gratia specialis aliqua ratio, ob quam cum proprietate vocari debeat gratia capitis.

Quartum argumentum. Christus non est caput Ecclesiæ: ergo nec habitualis eius gratia debet censeri gratia capitis. Huius consecutionis vim a principio huius quæstionis ostendimus. Antecedens vero probatur. Christus non est caput Ecclesiæ in quantum homo: quod vero sit caput in quantum Deus, est ad propositum impertinens. Quia etiam Pater vt Deus esset Ecclesiæ caput, & similiter Spiritus sanctus: nos vero loquimur de Christo secundum specialem rationem, quæ non est ei communis cum alijs sanctissimæ Triadis personis: Ergo, &c. Probo maiorem, & ostendo, quod etiam si illa dictio, in quantum, specificatiue sumatur, falsum sit, quod Christus in quantum homo est Ecclesiæ caput. Christus inquantum homo non habuit meritum infiniti valoris, neque satisfecit satisfactione rigurosa. Nam valoris meritorij infinitas, & satisfactionis rigor, non ex humanitate, sed ex diuino tantum verbo desumebantur, & participabantur in hu-

manis Christi operibus. At si huiuscemodi valorem ab humanis Christi operibus secludamus, nequaquam nobis proderunt: Neque enim alia ratione Christi meritum & satisfactio ad nos pertinét, nisi quia perfectum fuit meritum, & perfecta exactaque fuit satisfactio: ergo in quantum homo non influit Christus in ipsos Ecclesiæ fideles communicans eis suorum meritorum, suæque satisfactionis virtutem: atque adeo non est eorum caput.

Quinto arguitur & probo itidem Christum dominum non esse Ecclesiæ caput. Si Christus est caput Ecclesiæ, sequitur eum esse quoq; ipsius Ecclesiæ membrum & partem. Consequens non apparet admittendum. Quia esse partem, aut membrum imperfectionem importat. Ergo, &c. Sequella probatur. Caput in naturalibus (ad quorum analogiam Christus caput Ecclesiæ dicitur) membrum est, & pars totius suppositi cuius est caput, & reuera membrum essentialiter est superius ad caput, & ad cæteras corporis partes, atque adeo hæc prædicatio, caput est membrum, essentialis est: ergo, &c. Bene valet consequentia illa, Christus est Ecclesiæ caput: ergo est eius membrū & si præcipuū.

Confirmatur, sequitur ex contraria sententia concedi posse hanc propositionem Christus est caput, imo & membrum Christi. Consequens autem manifestam præsefert absurditatem. Ergo, &c. Probatur sequella Paul. 1. Corinthios 12. Ecclesiam appellat Christum illis verbis. ita Christus. Vbi liquet ex contextu illam vocem Christus pro Ecclesia accipi: Ergo si Christus caput est Ecclesiæ, poterit & caput Christi vocari.

5. Sextum argumentum extra rationem capitis est, quod per suum influxum constituat in actu substantiali ipsa mēbra corporis cuius est caput: ita quod ex membris in potentia efficiat membra actu. Proprium enim capitis officium est, influere motum, & sensum in mēbra iam constituta in actuali esse membrorum, & vnita ipsi capiti, & toti composito per substantialem generationem. Quod ex capite corporis naturalis constat, ad cuius similitudinem Christus caput sui corporis mystici, nimirum, Ecclesię, vocatur. Sed Christus propria virtute efficit membra Ecclesiæ in actu substantiali membrorum, eaque sibi vnit, & copulat, quod est certa fide tenendum. Ergo non potest nisi magna forsan cum improprietate caput Ecclesiæ dici.

Septimum argumentum. Gratia Christi habitualis non causat efficienter, saltem physica efficientia, spiritualis vitæ motum, & influxum in oēs homines qui christi virtute sanctificātur, ac proinde neq; influit in oīa corporis Christi mystici mēbra. At ꝓpriū capitis officiū est, efficienter influere in oīa corporis mēbra. Ergo impropriissime appellatur a theologis gratia capitis. Maior probatur. Primo de illis

homi-

hominibus, qui in statu legis Mosaycæ in fide christi venturi salutẽ fuerunt affecuti. In quibus christi gratia, cum non adhuc extaret, nõ potuit vllam efficientiam præsertim physicam habuisse. Nulla enim causa operari potest nisi prout existit actu. Quod vero neque in homines qui in præsenti statu salutem assequuntur eiusmodi habeat efficientem influxum. Probatur. Quia cum nullo eos physico attingat contactu, nulla potest physica eius actio circa hos homines constare. Ergo. Christi gratia nullum habet influxum, qui ad rationem capitis pertineat.

In oppositum autem militat communis theologorum doctrina in 3. dist. 13. vbi S. Tho. & 3. par. quæst. 8. per totam sed præcipue art. 5. eam luculenter amplificat.

Ad propositæ quæstionis decisionem illud est prævia obseruatione præmittendum, quod licet ratio capitis non proprie, sed methaphorice & similitudinarie Christo. comparatione ad Ecclesiam accommodetur: Sicut & ratio corporis de ecclesia siue militanti, siue triumphanti, non nisi metaphorice dicitur & per similitudinem ad naturale corpus. vt ex paulo 1. corin. 12. colligitur in illis verbis. Sicut enim corpus unum est &c. Quamquam hoc ita sit, nihilominus tamen hæc figurata, & similitudinaria loqutio magnam vim habet ad explicandum eum superioritatis modum, quo Christus suæ Ecclesiæ pręeminet. Qui non tam in externa præeminentia & gubernatione consistit, etsi hanc cognoscamus, (& ob eam S. Thom. 3. par. quæst. 8. articul. 1. ad 3. dicat Christum potius caput ecclesiæ, quam eius cor appellandum fore) quam in spirituali & interno in animabus fidelium influxu. Quem vox ista, Caput, nobis denotat, proportione desumpta ex his quæ in capite naturalis corporis contingunt. Cuius proprium officium est in omnia viuentis corporis membra motum & sensum, iuxta membrorum proportionem, assiduo influxu operari. Scio equidem persuassum fuisse grauissimis phylosophis cum Aristot. lib. de sommo & vigi. cap. 2. & lib. de communi motu animal. cap. 4. & 5. & lib. 2. de generation. animal. (alijs & non paucis, ijsque in phylosophia & medicina peritissimis reclamantibus) caput in animali non esse principium totius vitæ, sed vitæ, tantum sensitiuæ, nam primum vitæ gradum cordi tribuit, Verum hac limitatio id tantum efficit, quod sicut infinitam dei perfectionem, quamlibet simplicissima sit, non valemus, Dyonisio in lib. de diuin. nomin. adnotante, vnica voce, non modo comprehendere (est enim & nomine, & intellectu creato incomprehensibilis) verum neque aliquali significatione attingere, sed quamplurimis oportet vocibus vtamur. Ita spiritualis Christi virtus, quam fidelibus communicat, & modus

quo in ipsa corporis sui mystici membra influit, neque vna simplici voce, propter grandem, & eximiam tantæ virtutis, tamque vniuersalis, efficacissimique influxus excellentiam, exprimi potest, neque vna tantum similitudine ex creaturis desumpta sufficienter explicari. Quo fit vt sacræ literæ diuersis appellationibus fæcundissimam, multiformemque christi virtutem nobis insinuent. Appellatur quandoque Radix Isai. 11. radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur. Vbi obseruatione dignum censeo, quod Spiritus sanctus hoc in loco duo insinuauit, & fere explicuit, quæ in christo, prout est supremum, & uniuersale ecclesiæ caput, reperiri certa fide credimus. Alterum est secreta quædam spiritualis viuifica virtus, quam interno quodam, & inuisibili influxu christus in sua membra, diuersorum membrorum porportione seruata, assidue influit. Quam virtutem Paulus ad Ephe. 4. grauissimis verbis expressit. Veritatem, inquit, facientes in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiuscunque membri, augmentum corporis facit in edificationem sui in charitate, occultam hanc spiritualem christi virtutem insinuat illa dictio. Radix. Arboris enim radix occulta est & recondita, neque hominum conspectui patet: sed ex ea latenti quadam diffussione viuificatrix virtus ad totum arborem, ad vltimum vsque eius folium deriuatur. Alterum vero quod ad caput pertinet, est visibilis eminentia in corpore, in quo principem locum tenet; & quasi visibilē exercet totius corporis gubernationem. Quod Isai. illis verbis subnotauit conuenire christo. Qui stat in signum populorum &c. Quem radicem vocauerat, ac proinde occultatam, & inuisibilem, mox dicit stare in signū populorū. Vt ad ipsum in conspectu omniū gentiū positū oēs confugiant tanquā ad militare principis vexillū. In quo similiter alia duo, quę inter caput & corpus cōtingunt, significātur. Vexillū nāq. seu militare signū defensioni militū pręcipuè deseruit. Nā sub ipso adunati et aggregati defendūtur, & impetuoso hostiū incursui facilius obsistunt, ac vltimā tandē victoriam reportant. Et milites primarij eo potissimum contendūt in prælio, ne ipsum principis aut ducis signum periclitetur. Quæ duo in corpe erga suum caput ipsa ducente natura obseruata reperimus, sub capite enim adunata corporis membra & capitis influxui bene coaptata facile conseruantur, & coalescunt. Et in conseruando, ac tuendo capite vniuersa membra maxime sunt intenta; sic adeo, vt propter capitis conseruationem alia particularia membra manifesto se exponant discrimini. Hæc mutua & vicaria capitis, & corporis officia, in Christo, & ecclesia conspiciet, is qui attente rem consideraue-

rit. Christus enim signum est, & princeps militare vexillum, sub quo saluantur, quotquot in spirituali huius vitæ militia saluantur. Estq; caput, cuius influxu cessante, cessaret ipsa omnium ecclesiæ fidelium spiritualis vita. Quod propheta magis adhuc explicuit verbis mox adiunctis, Ipsum gentes deprecabantur. Sed prẹterea in eius gloria tuenda, & amplificanda laborant vniuersi fideles, illi præsertim qui in præcipuo ecclesiæ loco sunt à Spiritu sancto, vt robustiores & valentiores milites collocati. Et qui potiora sunt huius mystici corporis membra. Cuiusmodi sunt illi de quibus Paulus meminit 1. Cor. 12. Ibi, diuisiones vero gratiarum sunt &c. Et ad Ephes. 4. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos &c. Hæc obiter sunt adnotata, non solum vt exacta citati ex Isai. testimonij habeatur intelligentia, sed potissimum vt rationem capitis, quæ in Christo comparatione ad ecclesiam reperitur, aliqualiter insinuemus.

Quandoque vero vitis vocatur. Ioan. 15. Ego sum vitis vera, & vos palmites. Vbi non solum viuificum ac fecundissimum influxum, eumque apprime necessarium, quem Christus in suos influit fideles, nobis designat: verum & externam etiam coniunctionem, quam cum christo, & in Christo habemus apertè, declarat. Sed quoniam vnio vitis ad palmites, ad fructuositatem potius, quam ad superioritatem pertinere videtur, idcirco hẹc similitudo tantisper apparet deficiens. Cuius deficientiã supplet similitudo alia, qua se Christus comparauit luci, & illum scriptura sacra soli comparat. Sol enim eminentissimum tenet in toto orbe locum, ac per modum eminẽtissimẹ superioritatis in hunc visibilem mundum mira virtute & potestate influit. Sed neque comparatio ista satis est adæquata, Nam & si Aristot. lib. 1. Metheoro. dicente, necessum sit mundum istum visibilem contiguũ esse lationibus superioribus, vt inde tota eius virtus gubernetur: at nõ tanta, tamque intranea est inter hunc inferiorem mundum & cẹlestes orbes coniunctio, neque tam intrinseca vnio, vt exacte nobis referre possit eam, quæ inter Christum & eius fideles reperitur.

Vocari etiam solet Christus Ecclesiæ fundamentum, vt a Paul. 1. Cor. 3. vocatur. Qua plene assimillatio exprimit satis, qua ratione totam huius spiritualis Ecclesiæ ædificationis firmitatem ad solum Christum reuocare debeamus, vt ad firmissimum & solidissimum fundamẽtum: ad quam similitudinem pertinet ea, qua Christus in script. sac. petra vocatur. Verum isthæc comparatio exacta non est. Fundamentum namque ædificium inchoat & sustentat, at non ipsum perficit, exornat & consumat. Vnde vt scrip. sacr. alia comparatione huius deficientiam compensaret, Christum lapidem angularem vocauit: cuius proprium est claudere, perficere, ac summa cum firmitate ẹdificium consumare, atq; omnia quæ dispersa videbantur, in vnum

col-

colligere, ac consummatim copulare.

His & alijs figuratis locutionibus, spiritus sanctus in sacra pagina vtitur, vt vnionem Ecclesiæ ad Christum explicet, mirabilemque ac fructuosam virtutem & vim, quam ab ipso suscipit, & qua se mota, tota eius & pulchritudo & substantia euanesceret. Sed efficacioribus adhuc comparationibus vtitur, quæ licet cum referuntur ad ea ex quibus fuerunt desumptæ, figuratam & methaphoricam acceptionem importent: subindicant tamen vere & proprie ea quę Christo, & Ecclesiæ contingunt. Et prætermissis alijs, duæ sunt præcipuę. Altera qua Christus sponsus & vir Ecclesiæ vocatur, & ipsa Ecclesia Christi sponsa, agnique vxor. Nam vt vir & vxor duo sunt, vt inquit Paulus Ephes. 5. in carne vna: ita Christus & Ecclesia in carne vna sunt, non solum specificæ naturæ vnitate, sed & specialiori alia coniunctione, quæ sponsalitio affectu, & officio conciliatur. Vnde factum est, quod Christus nihil sibi proprium reseruauerit, sed totum quod ad ipsum pertinet autoritatis, dignitatis, gloriæ, & excellentię, atque itidem potestatis, suæ sponsæ dilectissimæ communicauerit Ecclesiæ. Neque enim & ipsam potestatem, quæ propria esse videtur viro, & marito digna, sibi reseruauit Christus, sed & eam quoq; suæ charissimę sponsæ voluit esse communem. Quod Christus Ioan. 14. se facturum illis promisit verbis. Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Quam rem attigit August. hæc versans verba, & longo mirabilique discursu digessit Chrysostomus in hom. 55. ad populum. Et quoniam nemo carnem suam odio habuit, vt Paul ad Ephes. 5. dicebat, sed nutrit, & fouet eam. Ita & Christus & nutrit, & fouet, ditat, nobilitat, & amplificat Ecclesiam. Et neque eius carnem odio habet, sed amat & diligit, ex cuius amore tamdem corpus humilitatis nostræ reformabit configuratum corpori charitatis suæ.

Verum etsi excellens hæc sit comparatio, Ecclesiæ dignitatem magnifice ex tollens, & dilectionem Christi erga Ecclesiam mirifice commendans: sed neque tamen sufficiens spiritui sancto visa est ad intimam & mirabilem Christi cum Ecclesia vnionem, vt par erat, explicandam. Quoniam etsi maritalis hæc coniunctio carnis vnitatem inducat, duo tamen adhuc sunt vir & vxor, tametsi in carne vna. Vnde tandem eo deuentum est, vt omnimodam vnitatem spiritus sanctus inter Christum & Ecclesiã exprimeret, vt Ecclesiam christi corpus, & Christum Ecclesiæ caput vocaret, qua plane methaphorica & similitudinaria locutionis phrasi, veram realemque spiritualem vnitatem, quæ inter Christum est & Ecclesiam, mire nobis spiritus sanctus exposuit: illam videlicet, quam Christus optabat & petebat a patre Ioan. 17. cum dicebat, Pater serua eos in nomine tuo quos dedisti

mihi

mihi, vt sint vnum sicut & nos. Et paucis interpositis. Sed & pro eis rogo, qui credituri sunt, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, & vt ipsi in nobis vnum sint. Sed & eadem similitudine manifesta significatione insinuatur eminentia qua Christus Ecclesiæ præsidet, quæ tam amicabilis est, vtilis, & suauis Ecclesiæ, quam Christo præclara & gloriosa. Quid enim corpus vitę, motus, sensus & perfectionis habet, quod a capite non participet? Quam vero caput dignitatem, excellentiam ac virtutem sortitur & obtinet, quam corpori non communicet? Et quæ denique maior, intimior ue vnitas & coniunctio esse dignoscitur, quam ea quæ inter corpus, & proprium eius ac congeneum reperitur caput? Non libet amplius spaciari in his referendis & ponderandis eius vnionis titulis, quæ inter Christum & Ecclesiam verius & proprius inuenitur, quam inter res ipsas ex quibus hæc figuratæ & methaphoricæ comparationes desumuntur. Sed ad nostrum deueniamus intentum, & quibusdam subiunctis conclusionibus breuiori & strictiori orationis, stilo propositæ quæstioni satis faciamus.

Prima Conclusio.

Fide Catholica tenendum est Christum caput esse Ecclesiæ: Ecclesiamque corpus esse Christi. Nisi noster hic institutæ relectionis de gratia Christi tractatus ad desideratum properaret finem, multa hoc loco nobis se, & disputanda & tractanda offerebant, & cum hæreticis Christi, & Ecclesiæ hostibus exagitanda, quibus amussim explicatum daremus: quo nam hæc spirituali glutino Christi cum Ecclesia coniunctio, & incipiat & perficiatur. Nam incipit a fide, & charitate quæ vinculum est perfectionis consumatur. Et num in sola inuisibili spiritus sancti directione, suggestioneque & impulsu, an vero visibili etiam & externa subordinatione constet. Nam præcipuum quidem quod ad hanc spectat vnionem, interna, spiritualique vnctione & influxu constituitur: sed externa quoque, & visibili specie apparet. Visibilibus enim legibus sub vno visibili Romano Pont. capite gubernatur Ecclesia: sed inuisibili fauore spiritualique gratia, nobis Christus supremum caput, occulta quadam subministratione, ad harum legum obseruantiam opitulatur, & fauet: spiritualemque influxum suis ingerit membris, quibus ad præcepta virtutum officia coalescăt, & valeant. Sub visibilibus quoque sacramentis adunatur Ecclesia, sed sub tegumento visibilium rerum diuina Christi virtus secretius operatur, vt Mag. Greg. 1. quæst. 1. cap. multi. doctissimis verbis dixit. Visibilia & externa sunt in Ecclesia ministeria Apostolorum, Pastorum, Doctorum, &c. quæ tamen ad opus ministerij, quod potissi-

potiſſimum ſpiritu conſtat, perficiendum, & conſumandum deſtinantur, vt ad Epheſ. 4. Egregius miniſter Paul. dicebat. Valeat ergo inordinata Lutheranorum Caterua, quæ cum vero ſpiritu pęnitus vacua ſit, totum ſuæ Sathanicæ Synagogæ ordinem, ſeu vt verius dicam confuſionem, ad phanaticum quemdã ſpiritum reuocat. Et nos in noſtra viſibili gloriemur Eccleſia, ſub vno Chriſto ſupremo capite conſtituta: cuius viſibilem locum Rom. Pont. tenet in terra. Et ſub hoc externo, viſibilique tegumento, verum ab ipſo Chriſto quæramus participatum ſpiritum, & ad noſtræ concluſionis probationem reuertamur, Quæ certam eſſe in fide veritatem docuerunt vniuerſi theologi ſcholaſtici in 3. diſt. 13. ad cuius explicationem legatur. S. Thom. 3. par. quæſt. 8. artic. 1. & 2. ex quibus conſtabit Chriſtum caput eſſe Eccleſiæ, & ſecundum corpus & ſecundum animam; ita quod tota ipſa humanitas Chriſti ad rationem capitis in Chriſto conſtituendam concurrit. Et ſimiliter Eccleſia ſecundum vtrumque & corpus & animam Chriſti corpus eſt: ſingulares itidem fideles anima & corpore conſtantes particularia ſunt huius corporis membra, influxumque recipiunt a capite, qui non ſolum animæ, ſed etiam corpori prout & ipſi animæ, ac Dei ſubeſt ſpiritui, quamplurimum virtutis confert. Regius enim vates Pſalm. 33. dicere ſolebat, cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Communis hęc vtriuſque humanæ partis lętitia ex communi in fluxua capite chriſto ſuſcepto ſuam deducit originem. Legantur etiam S. Thom. q. 29. de verit. artic. 4. Alex. Alen. 3. p. q. 12. memb. 2. & Altiſiod. lib. 3. tract. 1. c. 4. 5. & 6. Et Driedo. lib. de captiui. & redemp. tract. 2. c. 2. art. 5. Teſtimonia ſcrip. ſacr. pro hac veritate confirmanda ſunt multa & manifeſtiſſima, præſertim in Paul. ad Ephe. 1. Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiã, quæ eſt corpus ipſius, plenitudo eius cui omnia in omnibus adimpletur. Quibus verbis exprimit Apoſt. abundantiam influxus diuini quo corpus ſuum, ſingulaque eius membra perficit, & adimplet omni ſpirituali plenitudine, vt ſit perfectum & plenum corpus, & dignum tãti capitis coniunctione; in quo & ipſe adimpletur, ſicut & euacuari dicitur in eis, qui ab ipſo recedũt. Legatur ſuper iſta Pauli verba S. Ambroſ. c. 5. vir, inquit, caput eſt mulieris, ſicut chriſtus caput eſt eccleſię. Ad Coloſ. 1. ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. 1. cor. 6. Neſcitis quia corpora veſtra membra ſunt chriſti ad rom. 11. & 1. cor. 12. diuerſa munia variaſque functiones, alternaque offitia, quæ ipſa diuerſa huius corporis membra exequuntur ſpirituali chriſti capitis influxu gubernata, & confortata mirifice & luculenter Paul. expoſuit. Explicuerunt hanc veritatem Patres grauiſſimi. Aug. pſ. 130. a principio & Epiſ. 57. & potiſſimum legatur in lib. de Agone chriſtiano, cuius verba referunt Drieđ. loco citato & Medin. 3. par. quæſt. 8. artic. 1.

Baſi.

Basi.lib.de Spiri.sanct.c.5.Hilar.lib.8.de Trin.& lib.de synod.c.38 & super ps.139.et denique hæc veritas constat ex his duobus notabilibus & ex script.sacr.ibi adnotatis,quę paulo ante a me fuerunt pręsupposita.Ex quibus theologicæ congruentiæ, quæ ad hanc veritatẽ exponendam afferri solent,facillima opera colligi possunt. Vnde ad sequentes pergamus conclusiones.

Secunda Conclusio.

Christus(vt in præsentia de capite loquimur)non in quantũ Deus in sua puritate naturæ cõsideratus,sed in quantũ Deus homo, caput est sui corporis,qđ est Ecclesia. Ad intelligentiã huius cõclusionis aduertendũ est,nos minime negare christũ vt Deũ caput esse Ecclesię: est enim & ecclesiæ & totius creaturarum vniuersitatis caput omnem vitam, & motum, ac totum itidem esse omnibus creaturis influens: Nec enim longe est ab vnoquoque nostrũ, actor. 17. Multoq; intimius nobis ac vniuersis creaturis assistit,q̃ caput sui corporis mẽbris.Sed loquimur in pręsentia de capite visibili,&homogeneo,id est, similis formę cum mẽbris,quod inter oĩa mẽbra præcipuum tenet locum,eminenti virtute cõplectens oẽm vitã,sensum,& motũ omnium sui corporis mẽbrorum.Qua ratione Deus in puritate suę diuinę naturæ consideratus,non est in hoc sensu Ecclesiæ caput. Nam est caput inuisibile alterius rationis, & formæ a corpore cui præest.

Secundo notandũ est & ad memoriã reuocandũ id,quod dixerũt illi theologi,quorũ sententiã præcedenti quæst.a.3.retulimus,qui dicebant,Christum neq; meruisse,nec satisfecisse,neq; vero redemisse nos prout est Deus homo,sed prout est homo dũtaxat, & si virtutẽ satisfaciendi, merendi,ac redimendi,a diuino acceperit supposito: nã si humanitas non esset vnita verbo non hac tanta polleret virtute. Vnde gratia vnionis antecedenter fuit necessaria,vt Christi humanitas nostram operaretur redemptionem: formaliter tamen gratia vnionis supposita,verbum non concurrit, ad nostram redemptionem operandam,sed ipsa sola Christi humanitas,& si quadam denominatione,quasi extrinseca diuinũ verbum nos redemisse dicatur; quatenus eam personaliter sustentat humanitatem,quę nos redemit,sicut aqua calorem sustentãs dicitur calefacere.Theologi qui ita tunc dixerũt, dicerent similiter in præsentia,quod Christus ratione tantum humanitatis caput est Ecclesię,& si diuinũ ipsum verbum quadam denominatione veluti extrinseca, caput quoque nostrum dicatur. Cæterum nos, quibus ille modus dicendi tunc non placuit, aliter dicimus cum sententia communiori, quæ in modo loquendi scripturæ sacræ, & Patrum magis videtur esse fundata. Nimirum, quod Christus sicut ex humanitate habuit formalem rationem

merendi & satisfaciendi, valorem autem meritorium, & satisfactorium, à verbo diuino personaliter supposítante naturam humanam, & actu cum ipsa concurrente ad operationem meritoriam & satisfactoriam. Sic adeo vt totus Christus Deus homo per se intraret rationem principij totalis satisfactionis & meriti: Ita ipsemet Christus Deus homo per se pertinet ad rationem capitis Ecclesiæ.

Est quidem humanitas formalis ratio, Christo per quam sit Ecclesiæ caput. Diuinum autem verbum, vt supposítans, & terminans naturam humanam per se concurrit ad constituendam capitis rationem. Mutuoque pendent verbum, & humanitas (si licet vti dependentiæ nomine) ad constituendam essentialem capitis rationem: verbum enim accipit ab humanitate requisitam essententiam & formam, qua possit capitis officium generes* humanitas vero accipit a verbo totam illam perfectionem, totumque valorem illum, qui per se & essentialiter ad supremi capitis Ecclesię dignitatem, & & officium requiritur. Et quidem ista sententia consequenter se habet ad aliam de merito, & satisfactione. Quoniam influxus huius capitis in membra satisfactorius est & meritorius: atque adeo, quod de principio meriti & satisfactionis diximus, dicendum est similiter de capite. Quod hæc sententia conformis sit modo quo scriptura sacra, & sancti patres loquuntur, ex eo constat, quod Pau. locis prima conclusione citatis, absolute vocat Christum Ecclesiæ caput, & Ecclesiam appellat corpus Christi, christus autem, vt superius aduertimus, neque solã diuinitatem, neque solam humanitatẽ importat, sed ipsum Dei verbum in humana natura subsistens. Patres etiam tertio quoque verbo repetunt, quod si christus non esset verus Deus, neque nos potuisset redimere, neque proinde rationem capitis Ecclesiæ habere meruisset. Et ita Aug. in lib. de Trin. inquit christus non esset Dei hominumque mediator, nisi esset idem Deus & homo. Relegantur quæ superius diximus in confutationem prædictæ sententiæ. Sed aduertendum est, quod quia humanitas, vt dixi, formale principium est christo, vt caput Ecclesię dicatur, & sit, ipsumq; capax reddit denominationis huius. Idcirco absolute solet, & potest dici quod christus, in quantũ homo, est Ecclesiæ caput. Et ita Pau. ad Ephes. 1. dicit, quod Deus ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam. Qui modus loquendi designat officium & rationem capitis competere christo vt homini, ea scilicet ratione, qua subiectus est Deo, vt ab ipso possit dari, & præfici Ecclesiæ, honoremq; & dignitatẽ capitis ab ipso recipere.

* alias gerere.

Confirmatur christus meruit sibi supremam capitis dignitatẽ. Vt quæstione diximus præcedent. Ergo hæc dignitas simpliciter cõpetit christo vt homini. Sed obiter notetur ꝑ his ꝗ ibi dicebamus quod

cum

cum dicimus Christum meruisse capitis dignitatem, non fit sensus, quod Christus meruerit virtuté, qua posset influere in reliquos hoíes* gratiam, & gloriam, & reliqua supernaturalia dona: Nam hæc virtus siue radicaliter consideretur, quæ est ipsa vnionis gratia, siue sumatur pro immediato, & proximo principio formali, quo Christus influit in membra, absque vllis meritis Christus accepit. Sed meruit ipsam formalem capitis dignitatem, & quod nullus vniretur Deo nisi prius secundum rationis prioritatem ipsi, vt homini, per fidem copularetur, eiusque actualem susciperet influxum, ipsumque vt principē pastorem, & caput recognosceret. Meruit etiam, quod Deus eius humanitate vt instrumento vteretur, ad influendum in sua membra physico influxu supernaralem vitam & motum. Sed ad rem. Et simili ratione conceditur à S. Tho. 3. q. 26. art. 2. quod Christus secundū quod homo mediator est Dei, & hominū. Ex dictis sequitur quod hæc propositio, Christus in quantū homo est Ecclesię caput, vera est, si dictio, in quantum, specificatiue sumatur, quæ tamē esset falsa, si reduplicatiue sumeretur. Non libet immorari in his terminis explicandis, tum quia scientibus dialecticam sunt manifesti, tum etiam quia superius à nobis fuerunt explicati, cum de Christi adoptione in q. 1. loquebamur. Satis fuerit nūc dicere, quod si dictio, inquantū, denotet adęquatam & totalē rationē capitis, falsa est illa propositio, quomodocumq; sumatur etiā specificatiue, quia dignitas capitis postulat per se & necessario diuinum suppositum, est autem vera, si denotet principiū formale specificam rationem capitis constituens, sub* illo tamen dignitatis modo, qui ex diuino supposito dimanat. Et hic, specificatiuus sensus, in quo ista admittitur propositio.

*alias hāc virtutem.

* est

Tertia Conclusio.

Christus caput est, non solum fidelium qui in noui testaméti statu commorantur, sed omnium fidelium qui post Adæ peccatum Christi præcesserunt aduentum. Hęc conclusio eadē est tenenda certitudine, qua versus finem q. 5. diximus credendum esse, quod Christi fideles, qui Christi antecesserunt incarnationem, gratiā, & iustitiam ex Christi meritis acceperunt. Et eodem modo quo ibi explicuimus veritatē illam, explicanda est hæc nostra præsens conclusio. Isque in summa legitimus est nostræ cōclusionis sensus, q; Christus vt pręuisus & pręcognitus a Deo in ipsa æternitatis præscientia, propter homines & eorum salutem homo futurus in tempore, caput fuit antiquorum fidelium. Ita quod omnis spiritualis influxus, quem a Deo acceperunt, non aliter ad eos peruenit, neque aliter à Deo fuit è cœlo demissus, quam habito respectu ad uenturum Christum, vt ad supremum om-

nium credentium caput. Et ob id in loco superius ex Isa.c.11.citā. Erit radix Iesse,&c. Christus Iesse, id est, Dauid radix appellatur, etsi multo tēpore fuerit ipso Dauid posterior. Et ob hāc causā patres in lymbo sustentati fructū perceperunt illius victoriæ, quā Christus de suis hostibus magno peracto bello reportauit, pugnauitq; Christus etiā pro eis. Vt ex illo Zach. Cantico Luc.1. colligitur. Et erexit cornu salutis nobis, salutem ex inimicis nostris, ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, qui iam, scilicet, olim erant defuncti. Hāc veritatem mire docuit August. qui nihil non profunda semper eruditione, & sapientia dixit, lib. de Catechizandis rudibus c.3. Cuius verba quia digna sunt consideratione decreui ad hunc locum transcribere. Sic inquit. Neq; enim ob aliud ante aduentum domini scripta sunt omnia quæ in sanctis scripturis legimus, nisi vt illius commēdaretur aduentus, & futura præsignaretur Ecclesia: id est, populus Dei per omnes gentes, quod est corpus eius: adiunctis atque annumeratis omnibus sanctis, qui etiam ante aduentum eius in hoc seculo vixerunt, ita eum credentes venturum esse, sicut nos venisse. Sicut enim Iacob manum prius dum nasceretur emisit ex vtero, qua etiam pedem prænascentis fratris tenebat, deinde vtique secutum est caput, tum demum necessario membra cætera: sed tamen caput non tantum & membra, quæ secuta sunt, sed etiam ipsam manum quæ in nascendo præcessit, dignitate ac potestate præcedit, & quamuis non tempore apparēdi, tamen naturæ ordine prius est, ita & dominus Iesus Christus, etsi antequam appareret in carne, & quodāmodo ex vtero secreti sui, ad hominum oculos mediator Dei & hominum homo procederet, qui est super oēs Deus benedictus in secula, præmisit in sanctis Patriarchis & Prophetis quandam partem corporis sui, qua velut manu se nasciturum esse prænuncians, etiam populum præcedentem superbe, vinculis legis tamquam digitis quinque supplantauit: quod & per quinque temporum articulos prænunciari venturus, prophetarique non destitit: & huic rei consonans per quem lex data est, libros quinque conscripsit. Et superbi carnaliter sentientes, & suam iustitiam volentes constituere, non aperta manu Christi repleti sunt benedictione, sed constricta atque conclusa retenti sunt, itaque illis obligati sunt pedes & ceciderunt, nos vero surreximus & erecti sumus. Quamuis ergo, vt dixi, præmiserit dominus Christus quandā partem corporis sui in sanctis, qui eum nascendi tempore præierunt, tamen ipse est caput corporis Ecclesiæ, illiq; omnes eidem corpori, cuius ille caput est, cohæserunt, credendo in eum quem prænunciabant. Non enim præcurrendo diuulsi sunt, sed adiuncti potius obsequendo. Nam etsi manus a capite præmitti potest, connexio tamen eius sub capite est. Hæc Aug. In quibus perpendendum est, quā citra impropriętatem vllam Aug. ipsam

æternam Dei præscientiã diuinum quasi vterum appellauerit, in quo diuina præfinitione & prędestinatione totus ipse ab æterno Christus, & in capite & in membris fuit præconceptus. Ita quod prædestinatio Christi capitis & membrorum eius perfecta quædam fuit ipsius Christi in diuino vtero conceptio. Cuius cõceptionis fetus, quasi immaturo tempore demonstratus fuit in illa manus ex vtero emissione, quæ in antiquo fideli populo facta est. Voco immaturũ tempus totũ illud, quod eã tẽporis plenitudinẽ pręcessit, de qua Paul. ad Gal. 4. dicebat. At vbi venit plenitudo tẽporis, misit Deus filiũ suũ factũ ex muliere, factũ sub lege, &c. tunc æterna illa Dei præconceptio suum habuit adimplementum, cum Deus filium suum in mundum misit. Et quemadmodum dicebamus superius cum Paul. ad Ephes. 1. quod resurgente Christo resurreximus oẽs, idest, resurrexit corpus in suo capite, & Christo cęlos penetrante & ascendente, nos quoque cum illo cœlos conscendimus, id est, corpus ascendit in capite: ita Christo capite nostro ex diuino æternæ præscientiæ vtero tũc egrediente & nascente, & nos quoq; nati sumus, corpus videlicet fidelium in suo capite natum est, & exortum. De hac forsan natiuitate, & diuini vteri partu explicari poterunt non incommode illa vaticinantis Esa. verba cap. 66. Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam dicit dominus? Ego qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero dicit dominus Deus tuus? Certe si sequentia in contextu adnotentur verba illa scilicet letamini cum Hierusalem & exultate, &c. non poterit hęc intelligentia non videri textui consentanea. Exhortabatur enim propheta Hierusalem ad lætitiam, eo quod Diuinus hic ęterni vteri partus tandem erat in hãc lucem incommodum ipsius Hierusalem futurus. Hęc eadem veritas constat ex illo prouerb. 8. Nondũ erant abissi, & ego iam concepta eram. Quo loco de incarnata sapientia sermo erat Salomoni, Eamque ab ęterno conceptam vocat, quia in æterna Dei prædestinatione & præordinatione ipsam quasi in pulcherrimo Dei vtero ad partum properantem contemplabatur. Et quod properaret ad partũ, illa sequẽtia indicarũt verba. Et delitiæ meę esse cũ filijs hominum. Et hęc dixisse sat fuerit ad huius tertię cõclusionis explicationẽ, nã ex his, quibus cõprobaui superius veteres Patres ex Christi passione & meritis fidẽ accepisse & gratiã, poterit quisq; petere aliã quę sunt necessaria ad huius conclusionis probationẽ quę probatio ad formam redacta talis est. Antiqui Patres ex influxu Christi fidem acceperunt, & cætera supernaturalia dona, quæ ad eorum iustificationem attinuerunt. Christus ergo capitis rationem habuit comparatione ad fideles illius prisci & veteris status.

Quarta Conclusio.

Christus caput est iustorum fidelium in loco purgatorij existentiũ.

Hæc

Hæc conclusio si materialiter intelligatur, in hoc videlicet sensu, quod illi qui in purgatorio existunt, sunt vera christi membra, & christus eorum caput, non potest reuocari in dubiū. Sunt enim coniuncti christo per fidem & charitatem, & ex influxu christi & virtute meritorum eius gratię confirmationem, & stabilitatem in illo statu accipiūt. Atque itidem ex thesauro ecclesiæ, qui meritis & satisfactionibus christi potissimum constat, per modum saltem suffragij a debitis releuantur pœnis. At si formaliter sumatur conclusio, ita vt sensus fiat, quod secundum quod animæ iustæ in illo loco purgantur, influxum participant a christo capite, & quod capitis officium in eorum purgatione exequitur, rationem aliquam habet dubitandi quarta ista conclusio. Quoniam animæ in purgatorio non satisfaciunt, sed satis patiuntur. Ita quod iuxta rationem tormentorum, & proprię passionis quantitatem a suis purgantur debitis, & non virtute applicationis meritorum, & satisfactionum christi. Sed hac ratione non obstante, existimo statutā conclusionem veram esse in hoc formali sensu, quā sic probo. Quod illę passiones, illaque tormenta accepte[n]tur a deo per modum sufficientis satispassionis, sintque gratæ & acceptabiles deo purgatorij pœnæ, quibus iustæ purgantur animæ, totum reducitur ad dei gratiam, & misericordiam: ergo & ad christi passionem & merita. Quia omnis gratia dei nobis collata nō nisi per Christum ad nos descendit: nam benedixit non deus inquit Paul. omni benedictione spirituali in christo. Antecedens constat, primo. Quia si extra gratiam & charitatem, quæ per christum habentur, animæ sensibiles illas pœnas, grādiaq; paterētur tormēta, nihil reuera prodesset illis, vt a debitis per peccata cōtractis liberarentur. Sicut nō prosunt dānatis inferni tormenta, vt a pœnarum tēporalium liber[e]ntur debitis. Quod probat grauissime Mag. Sot. contra Scot. in 4. dist. 19.

Secundo ad specialem dei gratiam & misericordiam spectat, q instituerit locum illum pœnarum, in quo animæ possent se ipsas expedire à debitis, quibus propter culpas transactas deo obligantur. Ergo & hoc etiam beneficium ad christi merita pertinet. Tertio denique Quoniam si deus magno vellet rigore vti, postquam animæ sunt extra viæ statum constitutę, posset ad nullum earum opus respicere, nullamque vel satisfactionem, vel satis passionem earum acceptare, sed propter illas debitas pœnas, & maxime propter veniales culpas, si quas secum deferunt, eas in perpetuum a regno exclusas detinere. Nam licet hoc ad rigorem pertineret, non tamē ad iniustitiam, & hoc intelligo considerando deum, non solum vt dominum vitę & mortis, qui absoluto, & plenario suo vteretur iure: Sed etiam considerando ipsum, vt legislatorem & gubernatorem. Nam cum ipsæ animæ in statu viæ non se purgauerint sufficienter, cum possent ex ui gra

tiæ & charitatis & auxiliorum dei, nulla eis irrogaretur iniustitia, si viæ cursu peracto, neque ad satisfaciendum, neque ad satispatiendū eis daretur locus. Sed propter impedimentum quod secum deferrēt, extorres in perpetuum manerēt & exules a regno cœlesti. Ergo quod earum acceptetur satispassio in purgatorij loco, vndiquaq; spectat ad dei gratiam, ad ipsaque proinde christi saluatoris nostri merita, qui saluatoris officium & in omnibus, & vbique in suis membris operatur. Et in illo tormentorū loco sua ipsis merita, & suæ passionis virtutē actu applicat. Ita quod sicut paulus ad Gal. c. 2. dicebat, qđ in eo viuebat christus. Et 2. cor. c. 13. quod in ipso loquebatur christus. Et nos vt bene Caiet. opu. de fide & op. c. 9. dicere possumus quod in nobis meretur, & in nobis satisfacit christus. Ita & illę iustorū animę quæ in purgatorio detinentur, dicere quoque possunt, quod in eis satispatitur christus. Quia eorum passiones inutiles prorsus essent, nisi christi passioni inniterentur. Paterentur illæ quidem, si a christi essent passione alienatæ, vt miseri in inferno patiuntur: at satis non pati potuissent. Vsque ad statum ergo gloriæ inclusiue nihil nobis contingere potest, quod conuenientiæ quidpiam, & vtilitatis spiritualis conferat, quod prætiosissimo christi sanguini, eiusque passioni, & meritis nō debeamus. Et ob id in omnibus & pro omnibus gratias agūt sancti in cœlo deo & agno Apocal. c. 5. nō soli deo, sed simul & Agno.

Quinta Conclusio.

Probabile est, christum fuisse caput primorum parentum in statu innocentiæ existentium. Hęc conclusio explicatione potius indiget, quam probatione suppositis his quæ diximus & superius in hoc dubio, & dubio itidem præcedenti. Vnde primo aduertendum. Hanc conclusionem procedere supposita S. Thom. sententia, quæ docet christum non venturum, si nullus peccaret homo. Secundo est aduertendum. Non eodem modo loquendum esse de primis parentibus dum extiterunt in statu originalis iustitiæ, & de ipso originali iustitiæ statu: ac de his quæ formaliter ad ipsum spectabant. Supposita namque prædicta S. Thom. opinione, ego non reputo probabilem, sententiam quæ docuerit, christum fuisse caput status innocentię formaliter sumpti. Nam cum gratia christi sit redemptoris gratia, per se & ex vi prædestinationis chisti, neque christus aliter fuerit prædestinatus, quam vt redemptor, & in remedium originalis peccati, & in reparationem ruinarum quæ fuerunt ex peccato relictæ: nequit probabiliter dici (si consequenter est loquendum) quod status innocentiæ formaliter sumptus ad christi gratiam, & ad eius merita spectauerit. Nam status ille & quę formaliter ad ipsum pertinebant, nullam ha-

buerunt

buerunt ad peccatum, nec ad remedium eius habitudinem: ac proinde neque ad Christum, vt reparatorem naturæ per peccatum infectę. Et ita dicebã superius prope finẽ præcedẽtis, quęst. quod gratia collata hominibus in statu innocentiæ per se primo non attinuit ad christum, nec ad eius merita. Sed ex sola Dei gratuita & liberali voluntate fuit donata. Cæterum si non formaliter de illo statu loquebamur, sed materialiter potius, non reputo improbabile, sed valde mihi probabile est, quod, infinitas meritorum & satisfactionum Christi ad illum etiam statum se extendit: quatenus status ille potuit subijci christo vt redemptori & reparatori, id est, prout consideratus tanquam reparandus per Christum. Et hac ratione superius dicebam, quod eadẽmet gratia, quã primus parens in instanti suæ formationis accepit, quæ fuit innocentiæ & originalis iustitiæ gratia, primo quidẽ & formaliter cõsiderata, vt erat gratia innocẽtię, sine Christo, & ex sola dei voluntate fuit ipsi primo homini data. Sed eadẽmet prout reparãda per Christũ, & ex merito passionis eius collata quoque fuit, ac ex gemino proinde titulo primi parentes gratiam illam acceperũt, quod ibi explicatum dedimus. Neque miretur quisquam, quod dicamus innocentiæ statum reparatum fuisse per Christum. Quia licet ad innocentię statũ reuocari nequeat, is qui semel nocens fuit & peccator, qua ratione irreparabilis est innocentię status, sicut status virginitatis. Sed nihilominus eatenus absque improprietate vlla status ille reparatus per Christum dicitur, quatenus homo & secundum animam, & secundum corpus eam omnem per Christum recuperaturus est perfectionem, quam peccando perdidit, imo & multo vberiorem perfectionem. Quod apparebit in illa die cum alligauerit dominus vulnus populi sui & percussuram plagæ eius sanauerit Isai. 30. Qui erit dies gloriosæ filiorum dei resurrectionis. Cui proinde diei christus redẽptionis nomẽ accommodauit, cum Luc. 21. dixit, ijs aũt fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra. Resurrectionem simul cum finali sententia, quam iusti a dextris christi in iudicio stantes audient, Christus dominus redemptionem vocauit, quia tunc plene apparebit totus factæ per ipsum redemptionis fructus. Mitto explicationes alias.

Igitur nostra conclusio in hoc posteriori sensu materiali est intelligenda. In quo ægregiam habet probabilitatem: et si non certitudinẽ. Quia probabilis est etiam sententia contraria, quæ docet statum innocentiæ, neque formaliter neque materialiter ad Christum pertinuisse. Ita vt gratia & supernaturalia illius status dona ad præciosum Christi sanguinem, & ad ipsa christi merita referri possent. Qua sententia supposita, christus minime posset dici illius caput. quia nullum influxum habuit in totum statum illum, quamuis iuxta superius

dictam

dicta praecedenti quaestione, Christus cum proprietate appellandus esset illius status finis. Eo, quod omnia, quae ad naturae ordinẽ, & gratiae pertinent, praeordinata fuerunt ad Christi gloriam.

Sexta Conclusio.

In statu glorioso futurae beatitudinis Christus perfectissime caput erit hominũ beatorũ. Haec conclusio nõ ob id a me statuta est, quia noua egeat probatione; cum ex dictis cõstet, qđ in illo statu in quo christus oĩa sibi subiecta habebit, cũ totum suũ regnũ in vnum corpus collectũ tradiderit Deo & Patri, maxime splẽdescẽt in ipso Christo, supremi Ecclesiae capitis rõ, auctoritas, & potestas. In illo.n. statu sũma erit conformitas inter corpus, & caput, inter Ecclesiã gloriosam non habentem maculam, neque rugam & ipsũ innocentissimũ & purissimũ christum: sancti .n. perfecte erimus sicut & ipse sanctus est. Tuncq; reformatũ erit corpus humilitatis nostrae, & configuratum corpori claritatis eius. Erit & tunc corpus plene & in oĩbus suo capiti Christo subiectum: atque omnia membra summa vnione, maximoque spiritus glutino inter se coalescent, vnumq; corpus efficient, ac tunc denique summum a suo capite, & supremum suscipient gloriae influxũ. Hęc cũ tã sint manifesta, & ex superius dictis facili possint opera colligi, sexta nostra conclusio eo tantum fuit proposita, quo distinctius ob oculos poneremus diligenti lectori omnem illum statum, in quo Ecclesia Christo, vt vero suo capiti coniungitur, & in quo particulares homines mẽbra sunt huius corporis actu Christo copulata. Et cũ contrariorũ eadẽ sit scientia, & ratio: ex his facillimũ erit cuiq; deducere, quinã sint miseri illi status, in quibus homines ad Christũ non pertinẽt, vt mẽbra corporis eius. Nã si fides primũ vinculũ est, quo huius corporis mẽbra inter sese, & capiti suo Christo copulãtur, prõptũ erit cuiq; inferre, infideles nõ actu, sed potẽtia tm̃ mẽbra esse, & Christi, & corporis eius. Qui ob id in potentia mẽbra dicũtur, quia christi virtute ad actualẽ mẽbrorũ formã, & vnionẽ venire possunt. Per Christum nãq;, vt dubio vltimo quaestionis pręcedentis dicebamus, ad ipsum venitur Christũ: Est.n. Christus ostiũ, per qđ ad eius intratur ouile, ad eiusque pastoralẽ curã ꝑuenitur. Si vero totus influxus Christi capitis eo tẽdit, vt nos sibi perfecte in statu glorię coniungat, oẽsq; in vnã regalẽ coactos Remp. in vnumq; corpus perfectè adunatos, Deo tradat & patri: Quis, nullo ẽt mõstrante deducet, miseros illos homines in extrema infelicitatis miseria constitutos, a cęlesti regno, a Deique fauore in perpetuũ exclusos & relegatos, teterrimisq; inferni carceribus addictos, omnino separatos esse a Christo capite, & neq; actu, neque potentia ad ipsum, ad eiusque corpus attinere.

Quod in primis illius sententiæ verbis quã hi miserrimi e sinistris stantes in finali a Christo audient iudicio, nõ obscure demõstratur. Ite dicet, maledicti Patris mei, &c. Nã illud verbũ ite, perpetuũ designat recessum, ite nũquã ad me reuersuri. Alia verba Maledicti Patris mei exclusionẽ a Patris misericordia denotant, q̃ elongationẽ & separationem eorũ a Christo necessario consequitur. Quia si per Christũ & in Christo, vt Pau. Eph. 1. ait: Benedixit nos Pater oĩ benedictione: a Christo totaliter separatis, & in perpetuũ relegatis, quid potuit superesse aliud quã sola patris maledictio? Neq; iã vt Esau a patre suo, ac in pinguedine saltem terræ, & in rore cœli benedictionẽ accipiẽt, quã acceperunt dũ in mortali carne viuerẽt. Quia tẽporaria fuit benedictio illa, a cœli motu orbiculari, & reuolutione pẽdẽs. At tũc iã amplius nõ erit tẽpus, accipiet. n. sibi Deus tẽpus totũ, vt iudicet iustitias, & reddat vnicuiq; iuxta eaq̃ fecit in corpore, siue bene, siue male. Sed iã hos miserrimos homines in perpetuũ sine Christo, & in exterioribus iacẽtes tenebris relinquamus, & ad Christum caput nostrum: ad suauissimamque eius gratiam, nostra redeat disputatio.

Gen. c. 27.

Septima Conclusio.

Habitualis Christi gratia vere, & proprie dicitur gratia capitis. Hęc conc quã S. Th. 3. p. q. 8. a. 5. verbis expressis docuit, cõis est apud theologos in 3. d. 13. & in 4. d. 9. & cõstat eius veritas, ex his, q̃ diximus q. 3. a. 2. & q. 5. a. 1. quibus locis explicauimus quo pacto habituali Christi gratiæ cõpetat principiũ esse infiniti meriti, infinitæq; satisfactionis. Ex quibus sic argumentor, p veritate cõclusi. præsentis. Christus per gratiã tanquã per formale effectiuũ principiũ, p̃ximũ influit supernaturalem vitã, & motus virtutem in ipsa sui corporis mẽbra, nimirũ, in homines fideles: Ergo vere & proprie gratia capitis appellatur. Consequentia est manifesta, & antecedens probatur. Christus merito & satisfactione potissimũ influit in mẽbra sua, sed gratia est formale principiũ satisfaciendi & merendi. Ergo influxus capitalis, quo Christus in suos fideles spiritualẽ vitã & motum influit, referẽdus est in habitualẽ Christi gratiam, ac proinde merito debet gratia capitis vocari. Confirmatur. Gratia infinita est in esse gratiæ secundum ordinem moralis perfectionis. Ergo omne meritum, omnisque satisfactio Christi; quo meruit nobis, & qua pro nobis satisfecit, clauditur sub potestate & virtute habitualis Christi gratiæ. Atque adeo vere dicitur gratia capitis. Et ista pro hac conclusione sufficiant. Nam cætera, quæ ad eius explicationem sunt necessaria in solutionibus argumentorum adnotabimus.

Ad argumenta, quæ a principio dubitationis huius fuerunt proposita necesse est respondeamus. Ad primum argumentũ eiusq; cõfirmationem

tionem in summa respondeo, christi gratiam non perfectione aliqua physica eius essentiæ supperaddita constitui in ratione gratiæ capitis, nec habere virtutem referendi ipsa christi opera satisfactoria & meritoria ad nostram vtilitatem, nostrumque commodum. Sed totũ hoc illi competere ex infinitate perfectionis moralis, quæ ex coniunctione ad diuinum verbum in ipsa consurgit. Cum autem argumentum instat, quod referre operationes meritorias, & satisfactorias in commodum alterius cuiuspiam ab ipso operante distincti, physicũ quid est. Ergo necessum est perfectionem aliquam physicam specialem in Christi gratia inuenire, vt Christi operationes in nostram vtilitatem referret. Respondetur. Quod ipsa habitualis christi gratia, nõ refert christi operationes ad spiritualẽ hominum vtilitatem. Sed hãc relationem ipse Christus sua voluntate fecit. Ea tamen fuit habitualis gratię virtus & perfectio in Christi anima, vt operationibus ad nostram vtilitatem a Christi voluntate relatis, vim conferret meritoriam & satisfactoriam, tantumque valorem, vt non solum de condigno, sed & de rigurosa iustitia eas efficeret meritorias eius præmij, ad quod per Christi voluntatem destinabantur. Et hoc quidem specialissimum fuit in christi gratia, propter infinitatem quam sortitur in ratione gratiæ, ex qua prouenit, vt opus ab ipsa dimanans dignum sit secundum se omni eo bono, quod induere potest rationem præmij, siue sit bonum ipsius christi, siue bonũ alienum, nihilque ei deest aliud vt actu totum huiusmodi mereatur bonum, nisi determinata applicatio ex voluntate christi operantis facienda: quæ conditio tantum est requisita ad rationem meriti. Et in hoc quamplurimum Christi gratia a nostra differt. Nostra enim gratia, cum limitata sit & finitę virtutis in ratione gratiæ, operi meritorio quod ex ipsa proficiscitur, non pręstat valorem quod extendatur ad præmiũ alteri conferendũ, sed limitata est ad bonum operantis, quem disponit & perficit in ordine ad gloriam, & vltimam ipsius fęlicitatem. Vnde si operans opus suum meritorium in alterius hominis commodum referat, gratia materialiter tantum se ad talem relationem habet, in hoc videlicet, sensu, quod tantum habet illud opus constituere bonum, & deo gratum, ac proportionatum proinde, vt a deo per modum cuiusdam meriti de congruo acceptetur. Nullam ei tamen vim conferę meritoriã de condigno in ordine ad bonum alterius hominis, ad quod ordinatur. Etenim gratia consideranda est, vt forma constituens in quolibet nostrum participationẽ diuinę naturæ, quæ nos ordinat & refert in vltimum & nostrum, & ipsius gratiæ finem: quæ est ipsamet gratia per diuinam visionem consumata, quam communiter appellamus gloriam. Et cum natura sit determinata ad vnum, ipsa naturalis inclinatio gratiæ tota sub hoc fine comprehenditur, sicut inclinatio naturę

cuiuscunque substantialis, non egreditur sui vltimi finis terminos, sed intra ipsos continetur conclusa. Quo fit, vt gratia nostra nostris operationibus nullum conferat valorem meritorium, nisi per respectum ad prædictum finem. Et sicut natura creata substantialis quæcunque in quolibet indiuiduo determinationem habet indiuidualem ad finem particularem & proprium talis indiuidui, neque se valet extendere ad alterius cuiusquam indiuidui, etiam eiusdem speciei finem, & bonum: ita quælibet singularis gratia in quolibet nostrum consimili indiuiduali determinatione finem tantum particularem respicit, gloriam, videlicet, eius hominis in quo residet. Vnde habitualis Christi gratia, si secundum essentiam tantum physicam consideretur, consimilem habet determinationem, Estque determinata ad propriam gloriam animæ Christi, neque gloriam alterius cuiusque hominis respicit: neque opera Christi ad alium quempiam refert finem. Cæterũ quia est in subiecto in quo eminentissime, & infinite tota hominum & Angelorum præhabetur gloria, omnisque itidem eorum perfectio: eam induit moralem infinitatem ex tãta subiecti dignitate participatam, quã potest ad bonum cuiuscunque & hominis & Angeli extendi, & valorẽ confert humanis Christi operibus, quo omnem & gloriam, & gratiam hominum & Angelorum promereri possint, si ex ipsa Christi voluntate ad ipsos homines & Angelos referantur, & applicentur. Et idcirco habitualis Christi gratia rationem sortitur gratiæ capitis. Quæ ratio minime potest competere alicuius puræ creaturæ gratiæ. Quod adeo verum esse existimo, vt crediderim, non posse fieri per absolutam etiam Dei potentiam, vt aliqua pura creatura sit caput in ratione gratiæ hominum vel Angelorum. Ita quod de condigno proprie & rigurose loquendo, mereatur ipsis gratiam & gloriam. Quoniam non est factibile, quod gratia puræ creaturæ quantacumque sit, conferat suis operationibus valorem meritorium, quo aliquid mereantur de condigno alteri distincto ab ipso operante: eo quod sua natura, ab intrinseco est determinata, & coarctata ad proprium operãtis finem: neq; aliud bonum potest intendere nisi istum finem, neque aliá media dispone re, & ordinare aut mereri, nisi quæ ad hunc finem referantur. Et sic in forma propono argumentum in huius rei confirmationem. Gratia puri hominis, aut Angeli, quantumcumque crescat intra limites suæ naturæ, non aliam perfectionem intrinsecam habere potest, quá sit intensiua perfectio; sed ex hac perfectione non competit gratiæ, conferre meritorium valorem operationibus ad bonum alterius distincti ab operante: ergo absolute est concedendum, quod gratia puræ creaturæ nequit simpliciter esse gratia capitis.

Graues quidem theologi e quorum numero fuit Magister Sotus

tus in 4. distinctione prima, quæstione quinta, articulo quarto, fatentur, posse Deum communicare puræ creaturæ gratiam capitis. Sed certe ista sententia, non video quo pacto sustineri possit, nisi recurramus ad acceptionem, & ordinationem Dei extrinsecam, qua Deus vellit acceptare opera bona puræ creaturæ, tanquam merita propter quæ conferret gratiam & gloriam alijs hominibus. Qua supposita ordinatione, & acceptatione Dei extrinseca, deberetur illi homini ex vi talis promissionis, & ordinationis, q; eius opera acceptarentur, vt merita, quibus bona spiritualia aliorum hominum gratia, scilicet, & gloria, loco pręmij respondeant. Hæc autem ordinatio Dei, & promissio non constituunt meritum de condigno, nisi secundum quid, & de nominatione quadam extrinseca. Neque talis meriti ratio ex ipsa gratia & intrinseca eius virtute pensanda esset, sed ex illa tantum extrinseca dei promissione & ordinatione. Atque adeo cum ad rationem capitis necessarius sit moralis & meritorius influxus in mēbra (nam physicus, si quis reperiri potest instrumentalis tantum est) fateri tenemur, gratiam capitis nulli puræ creaturæ communicabilem esse, si proprie loquamur. Quia non est communicabilis gratiæ puræ creaturæ, quod operationibus a se elicitis, aut imperatis valorem conferat meritorium respectu alterius ab ipso operante distincti, vt diximus.

Quod si quispiam in hunc modum opponat. Meritum quo iustus homo sibi gloriam, & augmentum gratiæ meretur, meritum est de condigno, & tamen in extrinseca dei ordinatione fundatur. Nam S. Thom. 1. 2. quest. 114. arti 1. dicit quod nostrum meritum apud deū est ex ordinatione ipsius dei, Ergo si ex dei ordinatione & acceptatione pura creatura potest alteri mereri gratiam & gloriam, absolute concedendum est, quod potest ei hæc bona de condigno mereri: atq. adeo concedendum etiam est, posse illi gratiam capitis communicari. Huic obiectioni negandum est omnino, quod nostrum meritum in extrinseca dei ordinatione fundetur. Neque S. Thom. ad extrinsecam dei ordinationem nostrum, vsquam meritum reuocauit, sed ad intrinsecam potius, ad eam, videlicet, qua per gratiam & chariaatem nos intrinsece disponit, & ordinat ad gloriā, quam nostris operationibus in gratia & charitate fundatis promeremur. Et puto esse merā fictionē in theologia, ad extrinsecam dei ordinationē & promissionem nostrorum meritorum condignitatem, & iustitiam reuocacare. Quoniam tam proprium est & natiuum gratiæ, nos nostraque opera ad supernaturalem finem, gloriam, videlicet, efficaciter ordinare & referre, atque proprium est cuicumque substantiali naturæ referri ad connaturalem sibi finem, & opera indiuidui in ipsa natura subsistentis ad eundem finem ordinare. Vnde sicuti

opera

opera, quæ Petrus secundum rationem efficit, ex ipsomet principio a quo procedunt in rationalem finem destinantur absque speciali vlla Dei ordinatione: Ita & opera hominis iusti quę ex gratia & charitate prodeunt, in vltimam fœlicitatem, scilicet, gloriam ipsius operantis per se & ab intrinseco referuntur, absq; aliqua speciali Dei ordinatione. Et sicut homini bene secundũ rationẽ operanti, debita est secundũ naturæ ordinẽ assecutio naturalis finis: ita & hoĩ iusto bene operanti secundũ charitatẽ & gratiã debetur vltimus ipse gratię finis, nimirum, gloria. An vero hoc debitum absq; speciali Dei ordinatione ad iustitiam pertineat, nec ne, non est huius loci explicare, propriam sedem habet in 12.q.114.art.1.& 3. existimo quidem (vt meam obiter insinuem sententiam,) quod ex se ipso habet opus hominis iusti facere debitam gloriam operanti, debito pertinente ad distributiuam iustitiam. Sicut opera bona rationali bonitate simile intra naturæ ordinẽ debitum inducunt, vt ex doctrina S.Tho.1.p.q.21.Et 12.q.21. facillima opera colligi poterit. Et cum alia iustitia, puta commutatiua nullatenus sit admittenda in nostris meritis erga Deum, consequenter cogor dicere, iustitiam nostram ex condigno meritoriam nullam extrinsecam Dei ordinationem aut promissionem exposcere, sed in ipsa gratiæ & charitatis natura fundari.

Potest secundo, ad eiusdem argumenti solutionem dici, quod cum homines & Angeli ad Christum attineant, vt mẽbra ad caput, vnumque corpus integrum cum ipso constituant: quod Christus hominibus & Angelis mereatur, non est mereri alteri, sed mereri sibi, id est, corpori suo, suisque membris. Atqueadeo non eadem est ratio de Christi gratia, & de gratia nostra, quod attinet ad meritum, prout refertur ad alterum ab operante distinctum.

Ad secundum argumentum S.Thom.3.p.q.8.art.5.dicit in Christo triplicem reperiri gratiam Vnionis, personalẽ, & capitis. Gratia quidem vnionis realiter differt a gratia personali & capitis. Gratia autem personalis eadem est secundum essentiam cum gratia capitis, ratione tamen ab ipsa differt. Itaque est vnus, & idem habitus; qui tamen, prout actuat, informat, & perficit Christi animam gratia est personalis, prout vero est principium formale, quo Christus vitam spiritualem & motum in sua influit membra, gratia est capitis. Sicut lux Solis, qua ratione actuat & perficit ipsum solare astrum, particularis quædam est qualitas: est autem vniuersale quoddam principium, qua ratione est virtus & formale principium quo Sol varios in his inferioribus producit effectus, multiformemque influit virtutem. Disputant autem theologi nonnulli, an hęc distinctio gratiæ formaliter cõsideratę diuersas constituat species essentialiter distinctas. Et quidam affirmantem sequuntur sententiam. Alij vero negatiue respondent.

spondent. Ego vero breuiter dico; distinctione vtendum esse in hac parte nimirum, in christi gratię posse considerari rationem causæ formaliter: posse etiam cōsiderari formam ipsam in qua ratio causę inuenitur. Tūc assero. Quod si formalem causæ rationem attendamus, duplex in Christi gratia reperitur causæ species. Comparata namque gratia ad subiectum cui inest, formalis causa est, formalemque effectum animæ tribuit. Comparata vero ad extrinseca membra homines videlicet, & Angelos prout in ipsa spiritualem vitæ motum influit, efficientis causæ rationem sortitur. Hęc autem gemina causę ratio non vnius & eiusdem est speciei, sed duas, vt liquet species constituit, essentialiter differentes. Si vero ipsamet forma & qualitas consideretur, in qua prædicta duplex causæ fundatur ratio, minime commentari debemus in ea essentialem aliquam distinctionem. Volo dicere, quod sicut nullus phylosophorum hectenus dixit, Solis lucem in ratione lucis in duplici specie reponi, aut quod scientia quæ prout in doctore est & magistro doctrinæ nomen accipit, in duplici sit simpliciter specie. Ita nulla ratione est dicendum, quod gratia Christi in ratione gratiæ ad geminam pertineat speciem. Nam vtraque illa ratio quam in ordine causalitatis diximus reperiri, in vna simplicissima specie gratiæ fundatur. Et ita S. Thom. loco proxime citato ad 3. dicit, quod gratia capitis, & gratia personalis in Christo est vna secundum essentiam.

Sed est omnino aduertendum, nos in hac parte non recedere ab ea sententia, quam superius q.3. art.2. exposuimus, nimirum Christi gratiam in duplici specie collocari, altera physica, & altera morali: sed id tantum asserimus, quod secundum vtramque speciem, & est gratia personalis, & est gratiæ capitis. Quamuis, si formalissime & rigurose loquamur, capitis gratia ad moralem tantum pertinet rationem, quia influxus moralis quem Christus habet in membra sua, nō ex physica perfectione gratiæ prouenit, sed ex illo tantum morali valore, quem ex coniunctione ad verbum participat, vt ex ante dictis facile potest constare.

Ad tertiū argumentum respōdetur, quod omnia quæ sunt in Christo, sunt capitalia: Nam sunt vel partes integrantes ipsum caput, vel accidentia ipsum caput exornantia. Verū hac ratione non ponunt in numero cum ipso capite, sed omnia comprehenduntur sub appellatione Christi capitis. Habitualis vero gratia non ea solum ratione capitis gratia dicitur, quia est qualitas ipsum caput perficiēs & exornans. In qua ratione conuenit cum alijs Christi accidentibus, siue corporalibus, siue spiritualibus. Sed specialiori ratione gratia capitis vocatur, quatenus, videlicet, est principium formale proximum effectiuum, Quo, gratificandi & sanctificandi ipsa Christi membra. Quod

est ipsi

est ipsi gratiæ peculiare. Nam & si accidentia alia spiritualia virtutes, videlicet, infusæ ad hunc effectum concurrant, vt plane concurrunt, id tamen non habent secundum specificas rationes & differentias ex proprijs obiectis desumptas. Quia inde nullum habent infinitatis valorem vt q. 3. art. 2. diximus, sed id totum habent ex gratia in qua radicantur, & ex qua fluunt.

Quartum argumentum plene superest solutum ex conclusione secunda. Et negandum est, quod hæc propositio specificatiue sumpta, Christus in quantum homo est caput, non sit absolute vera. Nam ad hunc specificatiuum sensum verificandum, satis superque sunt ea quę circa prædictam secundam diximus conclusionem, sensus namque specificatiuus, vt ex dialecticis patet, valde amplus est, & non vnam & eamdem acceptionem habet. Satisque esset, vt hæc propositio in sensu specificatiuo sit vera, quod in hac verificaretur intelligentia, putà, quod Christus in humanitate assumpta capitis exequitur officium, & non alias. Sicut Petrus in quantum capillatus dicitur crispus, quia in solis capillis crispitudinem habet, Sed aliquid amplius ad hanc propositionem in specificatiuo sensu verificandā concurrit, nimirum quod humanitas est ratio formalis & proxima, in qua fundatur tota substantia influxus, quem Christus influit in membra sua; legantur dicta circa secundam conclusionem. Ex quibus etiam cōstabit, quod hæc propositio Christus in quantum Deus homo est caput ecclesiæ formalior est ista, Christus in quantum homo est ecclesiæ caput. Posterior namque propositio in sensu tantum specificatiuo vera est, & propria: posterior vero etiam in reduplicatiuo sēsu veritatem habet.

Ad quintum argumentum, non desunt theologi graues qui concedunt, Christum dominum appellari debere membrum & partem Ecclesiæ. Ita docent Altisiodoren. loco citato q. 6. & Turræcremata lib. 1. summ. Ecclesiast. & S. Thom. 1. ad Corinth. 12. Lectio. 3. quæ sententia probatur ex illo Paul. loco nunc citato. Vos estis corpus Christi, & membra de membro, id est, de Christo qui est potissimum Ecclesiæ membrum.

Sed contraria sententia est longe probabilior & vera, quam docuit S. Thom. in 3. dist. 13. q. 2. art. 1. ad 4. vbi mutans sententiā quam loco proxime citato docuerat dicit, Christum neque membrum, neque partem Ecclesiæ appellandum esse. Et ratio est manifesta, quoniam membrum, & similiter pars dependentiam important a capite, & a cæteris membris & partibus eiusdem corporis; vt constat ex membris corporis physici, ex quo capitis metaphora ad Christum est deriuata. Huiusmodi autem dependentia auferenda est omnino à Christo. Ab ipso enim totum pendet Ecclesiæ corpus, at Christus ipse nullam ab Ecclesia dependentiam habet, quia nullam ab ipsa perfectionem

fectionem suscipit. Quo circa ad argumentum neganda est sequella. Ad probationem dicitur, quod in locutionibus metaphoricis illa cõsequentia ab inferiori ad superius non semper valet. Ex eo.n. q̃d scriptura sacra Christum Leonem, & Agnum appellat, non licet nobis inferre Christũ appellandum esse brutum, quod ad Leonem, & Agnum superius est essentiale prædicatum. Et quia Deus ignis consumens appellatur, non idcirco licebit eum corpus, aut elementum vocare. Et ratio est in promptu. Quoniam in ratione inferiori quandoque explicatur aliquid pertinens ad metaphorã aliquam nimirum, proportionalis similitudo, ex qua ipsa metaphorica denominatio sumitur, quæ tamen in ratione superiori minime explicatur, sed aliquid potius ipsi metaphoricæ appellationi repugnans.

Ad illud vero, quod ex Pau. nunc obijciebamus. Respond. primo. Quod in Græcis codicibus, nõ legitur mẽbra de mẽbro, sed mẽbra ex partibus, vt legunt Chrysostom. & cæteri patres Græci. Similiter si vellimus, vt æquum est, imo & necessarium, vulgatam nostram lectionem amplecti, quæ pro autentica est in omnibus habenda, illa dictio Mẽbro, iuxta hanc lectionẽ græcã, potest optime explicari in hoc sensu, vt idem polleat de membro, q̃d ex parte, idest, vos estis aliqua pars membrorũ corporis Christi. Ita hunc Pau. locũ interpretatur Caiet. quæ interpretatio placet etiam alijs doctissimis. Potest etiam in aliũ sensum (si alius dici potest, & nõ præcedentis explicatio) hoc testimoniũ intelligi, vos estis membra de mẽbro, idest, membra ad inuicem diuisa, & ad diuersas functiones, & operationes destinata. Quæ interpretatio minime a Pau. intentione desentit. Sed potest tertio tandem explicari locus ille Paulinus, quod Corinthij dicerentur membra Christi capitis de membro, idest, non coniuncta Christo per immediatam ipsius Christi prædicationem. Sed per prædicationem ipsius Apostoli, qui erat membrum Christi & Ecclesiæ. Vnde illud verbũ, de mẽbro, idem pollet quod per ministeriũ, & prædicationẽ, particularis membri corporis Ecclesiæ. Legatur S. Th. in explicatione eiusdem testimonij, & in 3. loco citato.

Ad confirmationem posset quispiam dicere, quod cũ Pau. Ecclesiã appellauit christum, accepit Ecclesiã cum suo capite christo, atque adeo non potest dici, quod Christus sit caput christi in hoc sensu, sicut non est caput sui ipsus. cæterum si expendantur verba Paul. & sẽsus quem in illo loco intendit, manifestum erit legenti, quod ipsi Ecclesiæ, quæ est corpus christi Pau. hanc dignitatem tribuit, vt etiã seorsum a christo cõsiderata sicut corpus consideratum absq; formali, & intrinseca capitis inclusione, christus appellatur, eo quod corp' christi est. Præterea quãuis hanc admittamus intelligentiã, argumentũ easdẽ prorsus vires retinet, ut ex nunc dicendis manifestũ fiet.

Vnde ad argumentum, negatur, christum appellari debere caput Christi ad æquiuocationem tollendam, quamuis si Christus accipiatur pro Ecclesia, siue includente caput, siue seorsum ab ipso considerata, reipsa Christus dici possit caput Christi. Sicut caput in Petro dicitur caput totius Petri, considerando Petrum, vt includit caput, ad eum modum, quo dicimus albedinem esse formam albi. In his plane metaphoricis locutionibus valde sunt consulendæ aures, neq; valent multi modi argumentandi, qui in proprijs locutionibus sunt efficacissimi.

Ad sextum argumentum, respondetur primo. Quod in naturalib' animalis caput non alia generat, aut constituit mébra in proprijs mébrorũ formis, sed ipsum simul cũ mébris alijs accipit esse a generãte. At in moralibus nihil inconuenit, quod caput taliter influat in mébra, quod det illis omnem vitam, omnem rationem & formã mébrorum. Sicut Princeps, qui fundaret aliquã ciuitaté personas in eius habitatione adunãs, nouas cõdens leges, & formã tribuens viuédi, vere diceretur constituere ea mébra, quorũ est caput. Et ita Christus oém vitã, & motum spiritualem influit in membra sua, ipsaq; cõstituit in formali ratione membrorũ: & ex membris in potentia, efficit mébra in actu. Et ob id Paul. ad Ephes. 1. electos vocat creatos in Christo Iesu in operibus bonis. Quoniam sicut in creatione nihil præsupponitur, quod pertineat ad rem creandam: sed totum a creante producitur, & fit ex nihilo. Ita ad nostram iustificationem nihil ex parte nostra præsupponitur, quod ad spiritualem vitam cuiuspiam esse possit momenti, sed totum nobis aduenit de nouo, & id quidem per Christum.

Secundo respondetur. Quod vt superius dicebamus, Christus in scriptura sacra non solum caput, sed & Pater appellatur: & ita non solum habet influere in membra actu constituta, verum & ipsa efficere, & generare. Et quidem licet in naturalibus nequeat intelligi, quod vnus & idem sit pater, & caput. At cum in superioribus aduncatur, ea quę sunt in inferioribus dispersa, optime intelligitur quod vnus & idem Christus, sit pater in esse spirituali generans homines iustos, ipsosque efficiens actu membra corporis sui, & sit etiam eorum caput in ipsos influens. Vnde ad argumentum concedo, quod si formalissime loquamur, constituere membra in esse membrorum, extra rationem capitis est, & ita pertinet ad Christum, non vt caput, sed vt pater est. Quo fit, vt respectu angelorum quibus non meruit gratiam iustificantem, & gloriam, Christus in rigore sermonis non est pater: est tamen caput simpliciter, vt postea dicemus.

Septimum & vltimum argumentum, grauem illam & difficilem dubi-

dubitationem nobis ad disputandam, & definiendam offert. Num Christus physico influxu, physicaque efficientia, in membra sui corporis vitã & gratiam influat? Quod Christus morali influxu, meritorio, videlicet, in nobis efficiat gratiam & omnia supernaturalia charismata, satis superque probatum & explicatum dedimus quæstione præcedenti articul. 3. dubio 3. Quocirca in præsentia id à nobis explicandum superest. Vtrum eandem gratiam quam suis operibus promeruit, physica in nobis efficientia causet? Et pars negatiua probatur. Dub graue

Primum argumentum. Patres varijs in locis loquẽtes de miraculis a Christo æditis, dicunt quod in sanationibus, & curationibus factis à Christo, humanitas tantum attingebat id quod erat humanum contactũ, videlicet, externam: verborũ prolationẽ, & similia. Et quod diuinitas exequebatur, id quod diuinum erat & miraculosum, ipsam scilicet, curationem & sanitatem. Sed eadem, omnino ratio est de spirituali curatione, & sanitate quæ fit per iustificantem gratiam. Imo & ipsi patres fere indifferenter de vtraque curatione, & sanitate loquuntur, Ergo Christus vt homo non physica causalitate nostram efficit sanctitatem & gratiam, Probatur maior. Athanas. serm. 4. contra Arrianos. Humano, inquit, modo Christus manum extendit, diuinitas autem morbum compescuit. Damasc. in lib. quomodo ad imaginem Dei facti sumus, versus finem, loquens de huiusmodi sanationis miraculis, ita inquit. Sicut quando ferra ignita scindendo vrunt, altera est actio secandi, & altera vrendi, & à diuersis principijs sunt: sic quando diuinitas tactu carnis sanabat infirmum, alia erat propria humanitatis actio, & alia diuinitatis Et finis humanæ actionis in manus extensione & tactu positus erat, Diuinæ aũt naturæ in excitatione puellæ, & sanatione infirmi. Huc attinet quod dicebat Sophron. in epistola quæ habetur 6. Synodo actione 11. vbi ita inquit. Christus secundum humanã naturam humana patiebatur, secundum vero diuinam signa faciebat. Ad eandẽ etiam sententiã pertinet quod habetur in Concil. Lateranen. sub Martino. 1. consultatio. 5. canon. 15. Si quis secundum scelerosos hæreticos Dei virilem operationem Theandrichan, vnam operationem insipienter suscipit, non autẽ duplicem esse confitetur secundum sanctos Patres, hoc est, diuinam & humanam: condemnatus sit. Ecce quemadmodum S. Synod. operationem humanam Christi V. C. contactum in firmi, ab operatione diuina, scilicet, infirmi sanatione secundum rem distinguit. Quod fieri non posset, si ipsa humanitatis actio sanationem tãgeret vt instrumentum operationis diuinæ. Actio enim instrumenti non distinguitur ab operatione principalis agentis. Nam vbi est vnum propter aliud, ibi est vnum tantum. Et ad eumdem fere modum loquitur S. Leo epist. 11.

Ergo non est admittenda physica efficientia in Christi humanitate respectu gratiæ, quæ nobis per Christum confertur.

Confirmatur. Omnia Patrum testimonia, atque itidem scripturæ sacræ, in quibus dicitur Christum iustificare nos, gratiamque & sanctitatem nobis conferre, satis commode intelligi possunt de causalitate morali, quæ fit merito & impetratione. Ergo sine fundamento confingitur hæc physica causalitas, quæ fere est in intelligibilis, Antecedens patet. Quoniam causalitas moralis est vera efficientia, & effectiua causalitas. Ergo si recurramus ad hanc efficientiam moralem, absque vlla improprietate & violentia, sacras literas, Patrumq; testimonia interpretabimur. Præterea, idem antecedens sic probo. Eadem locutionis phrasi quo Patres & scripturæ sacræ dicunt Christum iustificare & sanctificare nos, Dicunt etiam sanctos fecisse miracula V. C. suscitasse mortuos, infirmos curasse, &c. At sufficientissime explicantur locutiones istæ scripturæ & Patrum per moralem efficientiam, vt aperte Augustinus docuit libr. 21. de ciuitat. Dei cap. 9. his verbis. Vt quæ per martyres fieri dicuntur (& loquebatur de miraculis) eis orantibus tantum, & impetrantibus non etiã operantibus fiant, siue alia fiant istis, alia, illis modis, qui nullo modo compræhendi a mortalibus possunt: ei profecto attestantur hæc fidei in qua carnis in æternum resurrectio prædicatur. Ecce quemadmodum August. nihil referre dicit, quod isto vel alio modo facta fuerint miracula: atque adeo sensit, quod modus loquendi scripturæ, & Patrum, per solam moralem causalitatem potest conuenienter explicari. Confirmatur 2. ex Concil. Triden. Scol. 6. c. 7. Vbi referens causas iustificationis impij, Christũ, dixit causam esse meritoriã, neq; de physica efficientia meminit. Ergo vt minimum ex S. Conc. doctrina cõstat, quod ad verificãda oĩa, quæ in script. sacr. dicũtur de efficiẽtia qua Christus nostrã iustitiã causat, sufficiẽs est moralis efficientia.

Secũdum argumentum. Instrumentum nequit attingere effectum principalis agentis, nisi duplici actione ad ipsum effectum cõcurrat. Altera quæ sit ex participatione actionis, & virtutis agentis principalis & altera quæ sit proportionata formæ naturali ipsius instrumenti, quæ dispositiue se habeat ad actionem principalis agentis. Quod docuit S. Thom. 1. par. quæst. 45. artic. 5. & lib. 2. contra gentes cap. 21. ratione 2. sed in Christi humanitate nulla potest inueniri actio eius naturæ proportionata; quæ dispositiue se habeat ad effectũ principalis agentis Dei, nimirũ, ad gratiam. Neque vero actio quæ sit participata à princiali agenti, ab eiusque actione & virtute. Igitur Christi humanitas nõ potest instrumentum esse physicum diuinæ virtutis ad gratiam in animabus nostris efficiẽdam. Minor propositio probatur. & primo de priori operatione videtur manifesta, quoniam nulla opera-

operatio humanitati Christi propria potest quidquam conferre ad productionem gratiæ in anima, Nam vel est operatio spiritualis, vel corporalis, si corporalis improportionata est omnino adhuc spiritualem effectum, neque potest animam quæ est subiectum in quo gratia producitur realiter contingere. Si vero est spiritualis, non potest non esse actio immanens, Actio vero immanens non transit in externũ subiectum: neq; illud potest disponere ad aliquã suscipiendam formã. Ergo, &c. Si dixeris, quod diuina virtute hæc spiritualis actio Christi potest contingere animam hominis iustificandi, iam non saluas illam priorem actionem prerequisitam. Quoniam talis contactus, talisque dispositio non est ex proportione naturalis formæ humanitatis Christi, sed ex virtute principalis agentis: atq; adeo assignata solutio non est conformis S. Tho. doctrinæ, geminam illam postulantis actionem in instrumento. Sed iam probatur secunda pars illius propositionis minoris. Nimirũ quod Christi humanitas per actionem cõmunicatam a Deo principali agenti non attingat animam, neq; productionem gratiæ. Et formo argumentum de Christi humanitate secundum partem corpoream & materialem. Nam si huic operationi non tribuimus sanctificandi virtutem physicam, nulla est ratio propter quã tribui debeat alicui ipsius operationi. Sancti enim patres, virtutẽ sanctificatiuam potissimum tribuunt Christi carni, cuius passione & vulneribus redempti sumus. Sed sic arguo. Operatio carnis & corporis Christi, etiam si sit communicata ex actione, & virtute principalis agentis, materialis esse debet & corporea: ergo nequit attingere animam, quæ est gratiæ producendæ subiectum, neque etiam ipsam gratiam, qui est spiritualis effectus, Consequentia est manifesta; nam cum inter agens, & patiens, necessaria sit proportio: actio materialis, & corporea, neque spirituale subiectum, neque spiritualem poterit effectum attingere. Antecedens vero probatur. Actio à principio corporeo producta necessum est corporea sit, & materialis: Nam debet esse proportionata principio à quo dimanat: Ergo, &c.

Dices forsan, quod ex virtute supernaturali communicata carni Christi domini poteit ipsa caro in spiritualem operationem prodire, & attingere spirituale subiectum, & effectum quoque spiritualem producere. Cõtra. Virtus spiritualis nõ potest subiectari in corporeo & materiali subiecto, quia non potest extensiue se habere, ita quod vna virtutis pars sit in vna parte subiecti, & alia pars eius sit in alia subiecti parte: talis enim extensio solis corporeis accidentibus competere potest: Ergo, &c. confirmatur ex illo vulgari phylosophorum axiomata. Omne quod recipitur, ad modum recipientis recipitur: Ergo virtus suscepta in subiecto corporeo ad modum eius se habere

debuit,

resurrexit propter iustificationem nostram. Minor vero probatur. Id quod actu non existit, nullam physicam potest efficientiã exequi, causa enim efficiens operatur prout est in actu. At passio & resurrectio Christi, cum iam olim transierint, non actu existunt, ergo &c.

Quintum argumentum. Christus intercorpus viuens non operabatur miracula efficienter physice: ergo neque iustificationem & gratiam physica causat efficientia. Consequentia ex paritate rationis constat, & præterea quia sacra scriptura & sancti Patres eodem modo loquuntur in vno casu, quo in alio. Nam sicut dicunt Christũ nos iustificare & viuificare, dicunt similiter ipsum suscitasse mortuos ægros curasse &c. Antecedens probatur. Christus dum viueret multa operabatur miracula absq; aliquo interueniente contactu, vt patet in salute quã contulit Centurionis seruo, qui distãs erat & longe a Christo: Ergo signum est, nullam ibi interuenisse physicam efficientiam, sed moralem duntaxat. Confirmatur primo. In euangelio legimus scriptum, orasse, præcesque fudisse ad Patrem, cum aliquot miracula edidit: manifestum ergo inditium est, ipsum non physice, sed moraliter talia patrasse miracula. Ita quod, oratione impetrabat àpatre, vt ipse pater illa efficeret miracula. Confirmatur secundo. Aliquot miracula edidit christus in quibus nulla potuit interuenire physica eius efficientia, sed omnia miracula in scripturis sacris eodem modo tribuuntur christo, ergo ex modo loquendi scripturarum sacrarum inualidum prorsus argumentum desumitur, ad probandam efficientiam in miraculis a christo patratis. Imo volũtarie & absq. rationabili fundamento id asseritur: atque adeo irrationabiliter. Nam res tanti momenti, tamque difficilis ad intelligendum, non debet affirmari absque grauissimo & solidissimo fundamento. Antecedens probatur. Expulsio demonum a corpore nõ postulabat efficientiam physicam: nam solum Christi imperium, cui cœlum & terra parere tenentur, sufficiens erat ad expellendum demonem a corpore. Huiusmodi autem imperium moralem & non physicam efficientiam denotat. Item cum Christus Math. 8. permisit demones porcos intrare, certũ est in illa permissione magnum interuenisse miraculum, sed certum est etiam, quod permissio non ad physicum, sed ad moralem tantum pertinere ordinẽ. Præterea cum sol fuit in Christi passione obscuratus, miraculum interuenit grande, a Christo patratum. At ibi nulla potuit ex parte humanitatis christi physica interuenire efficientia. Quod sic probo. Tenebrosa illa solis obscuritas tantum processit ex subtractione generalis diuini concursus, qui necessarius est ad operationem secundarum causarum, quo subtracto, sol radios suos necessum fuit occultaret, vel vt proprius dicã, in se contineret, & ad extra nõ emitteret: In subtractione aũt huiusmodi concursus nulla efficien

factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Vbi expendendum est, quod omnem efficientiam & causalitatem meritoriã respectu iustitiæ & sanctitatis nostrę sub illis tribus rationibus sapiẽtia, iustitia, & redemptione comprætendit. Nam sub nomine Sapiẽtię, comprehendit omnem eruditionem ad salutem nostram necessariam, quę non solum doctrina, sed & legibus quoque & mandatis cõstat. Lex. n, lux est, & lucerna mandatũ Prou. 6. Sub nomine Iustitię & meritum & satisfactionem Christi complectitur Paulus. Nomine vero Redemptionis, ipsam prætij exsolutionem, quam Christus pro nobis in Cruce pendidit, suũ prætiosissimum offerens sanguinem, chyrographum debiti nostri cruci affigens. Et quoniam, vt superius me dixisse memini, totum redemptionis nostrę opus a cruento crucis sacrificio inchoauit: Idcirco rationabiliter asseritur, quod nomine Redemptionis Apost. compræhenderit ipsum Crucis Sacrificium: atq. adeo sub ratione Sanctificationis ipsam nostræ sanctitatis, & gratiæ physicã efficiẽtiã subindicauit. Quę efficiẽtia cũ sanctificatiua sit animarũ nostrarũ, merito Christus nostra sanctificatio a Paul. vocatur.

Variæ in hoc dubio circũferuntur theologorũ sentẽtiæ. Prima in vno extremo dicit Christi humanitatem nullã physicam efficientiã habere, aut in miraculis, aut in iustificatione animarum, sed solam moralẽ causalitatẽ. Sic docẽt Dur. in 3. d. 14. q vl. & in 4. d. 2. Sco. ibidẽ q. 1. & in. 2. d. 37. Palu. d. 14. q. vlt. & multi doct. extra scholã S. T. consentiunt in hac sententiam. Ex S. Th. discipulis tuetur hanc sententiam Mag. Cano. in relectione de sacramentis in genere, in 4. par. circa finem. Et Caiet 22. q. 178. a. 1. circa solutionem ad 1. id ipsum sentit, quod attinet ad miracula.

Secunda sententia in alio extremo docet, Christi humanitatẽ concurrere ad omnia miracula, & ad iustificationem animarum, non solum per modum causę moralis, sed etiam vt instrumentum physicũ verbi diuini: quam causalitatem habet etiam nunc existens in cœlo. Hanc santentiã docet S. Th. 3. p. q. 13. a. 3. quod attinet ad miracula. Et q. 6. de pot. art. 4. licet olim in 3. d. 14. q. 3. consenserat primæ opinioni. De causalitate gratiæ 12. q. 112. a. 1. Caie. q̃uis 22. vbi sup. primã sententiã probauerat, at in 3. p. & 12. loc. nũc cit. illam retractat. sequutus hanc sententiã, & alijs ẽt in locis relatis a Ma. Med. 3. p. q. 13. a. 2. Denique hæc sententia est communis apud Thomistas.

Tertia sententia, hanc secundam extendit opinionem. Docens Christi humanitatem fuisse causam effectricem iustificationis antiquorum patrum quatenus apprehendebatur per fidem. Itaque dicit hæc opinio, quod Christi humanitas, antequam in mundo existeret, effectiue instrumẽtaliter causauit gratiã & iustitiã in patrib' antiquis, quatenus eius apprehẽsio p fidẽ assumebatur a deo vt instrumẽ

tum effectiuum iustitiæ & gratiæ. Quemadmodũ quidam metaphysici docent, quod finis appræhensio, seu finis, vt est sub appræhensione, eff ectiue voluntatẽ mouet. Istã sententiã refert Mag. Med. lo. cit. & pro ea citat Capr. & Scotũ, & non reputat improbabilem. Quam alij extẽsius adhuc eam intelligunt. Non curantes de fidei appræhẽsione, sed absolute affirmantes, Deum assumpsisse humanitatem futuram, vt in instrumentum physicum ad iustificandos veteres patres.

Quarta sententia docet, Christi humanitatem, esse quidem per se loquendo effectiuum instrumentum verbi, ad omnia miracula, & ad iustificationem animarum, & ita de facto effectiue concurrebat ad omnia miracula, quæ Christus fecit in hac vita mortali: Et ad iustificationem illorum quos Christus dũ erat in hac vita mundauit a peccatis, vt Magdalenam, & Latronem: At modo humanitas Christi non concurrit efficienter ad animarum iustificationem, eo quod est magna distantia, & interuallum inter humanitatem Christi, & animas iustificandas. Nam licet instrumentum diuinæ virtutis (dicit hęc sẽtentia) ad quamcumque distantiam possit operari. Sed tamen non est credibile, quod verbum vtatur sua humanitate ad operandũ physice in tam distantem materiam: quoniam Deus absq; magna necessitate non soluit legem communem, secundum quam causa effectiua, & instrumentalis non potest operari nisi circa subiectum sibi proximum. Ex quo infert hæc sententia, quod cum Christi humanitas in sacramento Eucharistiæ proximam habeat habitudinem ad animam eius, qui hoc sacramentum suscipit, consequenter est concedendum, quod effectiue physice concurrit ad gratiam sacramentalem. Hanc sententiam docet And. de Vega. lib. 7. super sessio. 6. Concil. Triden. c. 14. & vt fertur hæc sententia non displicuit Magistro Victoriæ.

Vltima sententia docet, quod Christi humanitas in cœlo existens non causat physice immediate gratiam in animabus nostris propter maximam distantiam, causat tamen mediate, mitens imperio suo angelos, qui instrumentaliter efficiant gratiam, & iustitiam in nobis: sic docent quidam moderni theologi.

Ad exactã huius quęstionis resolutionem. Primum omniũ decreui eas theologorum opiniones refellere, quæ minus mihi probabiles visæ fuerint, vt tandem in referenda doctrina S. Thom. in eiusque explicatione tantisper liceat immorari. Estque aduertendum, ne sæpius eadem repetamus, quod si quando in sequen. dixerimus Christum instrumentaliter gratiam causare, aut prodigiosa opera efficere, Christi nomine ipsam eius intelligimus humnnitatem. Nam certum est, & indubitatum, Christum ratione suppositi principalem horum effectuum causam esse, instrumentalem vero nequaquam. Posita aũt

hac intelligentia indifferenter vtemur in sequen.nomine Christi,& humanitatis eius.

Prima Conclusio.

Sententia quę docet, Christum gratiam effectiue in nobis efficecere angelorum ministerio, parū habet probabilitatis. Probatur primo. Illa sententia a nullo theologorum antiquorum cognita fuit, neque vllum in antiquiore Patrum doctrina fundamentū habet, neq. in modo loquendi scripturæ sacræ, sed quorundā nouitiorum theologorum fuit adinuentum, Ergo non debet inter opiniones vere probabiles recenseri. Secundo probatur. Quod Angeli immutent realiter hominum mentes,& intra hominum corda efficaciter operētur, non est hactenus auditum in theologorum schola: Ergo impertinenter asseritur Christum Angelorum ministerio gratiam & sanctitatē in nostris animabus efficere. Tertio. Fundamentum præcipuum cui inititur cōtraria sententia, nimirum, quod Christi humanitas propter localem distantiā nequeat per modum instrumenti diuinæ virtutis gratiam efficere in nostris animabus falsum est, supponitque falsum, videlicet, quod diuina virtus instrumento communicata pendeat a distantia loci. Ita quod non possit operari nisi in subiectum propinquum. Etenim coniunctio agentis ad passum conditio tātum est secundum ordinem naturæ requisita, & non est principium a quo formaliter vel effectus, vel operatio pendeant. At huiusmodi secundum ordinē naturæ requisita conditio, supplebilis est a deo, imodi cam verius, quod non ab ea necessario pendet operatio, quę non secundum naturæ leges fit, sed iuxta infinitum & absolutum diuinę potiæ modum Ergo cum magis ad dignitatem humanitatis christi pertineat, quod ipsa immediate gratiā & sanctitatem in nobis efficiat, quam quod Angelorum ministerio id ipsum operetur si nihil aliud obstat quam loci distantia, irrationabiliter hanc dignitatem a christi humanitate adimimus,& Angelicis tribuimus spiritibus. Missū facio quod etiā intra naturæ ordinem Scot.& quidā alij graues theologi docuerunt loci distantiam inter agens & passum, minime operationem impedire. Quod si hoc a viris doctis probabile creditur, qua ratione negandum erit, quod Christi humanitas in cœlo existēs possit gratiam in nobis instrumentaliter efficere, si nihil aliud quam loci distantia obstat.

Ex his sequitur falsam esse aliam sententiā, quā retulimus quarto loco. Quia sine ratione denegatur humanitati Christi efficientia gratię in animabus nostris, ad euitandum illud miraculum; quod nō est tam grande miraculum, quin graues theologi existimauerint de facto contingere, secundum ordinem a natura præscriptum. Et

quidem cum fateantur illius 4. opinionis autores deum per Christi humanitatem multa patrasse miracula, quæ totam superant naturæ facultatem: non satis rationabiliter denegant hoc speciale miraculū Christi humanitati in animarum nostrarum iustificatione: cum neque sit magnum miraculum, & ad Christi humanitatis excellentiam commendandam, inter omnia Christi miracula magis sit accomodatum. Eo quod iustificatio & salus nostra finis fuerit incarnationis Christi, quam Christus tot, tantisque suis laboribus fuit operatus.

Sed antequā vlterius progrediamur, ne nostra vel obscuritate, vel æquiuocatione disputatio laboret, aduertendum est. Quod cum dicimus præsentiam inter agens & passum, seu quod idem est, contactum agentis ad passū nō esse intrinsece & essentialiter necessariū, vt cōstet operatio, sed ad requisitā duntaxat conditionē attinere: quę proinde iuxta naturæ leges necessarius esse poterit, nō vero si absolutā dei potentiam contemplemur. Cum hoc, inquam, dicimus, non loquimur de contactu & præsentialitate virtuali, quæ reperitur in ipsa actuali effectus productione, de isto enim contactu non fit sermo, quia nō ponit in numero cum ipsamet actione. Nam hoc ipso quod agens operatur in passum, coniungitur illi virtualiter, suam ei virtutem in actu vltimo applicans. Quocirca tantum loquimur de contactu prę uio, qui naturæ ordine ipsam præcedit actionem: qualis est quātitatiuus contactus, quo agens corporeum passum quoque corporeum attingit. Qui plane contactus operationem anteuertit, & secundum naturæ leges necessario prærequiritur. Et hunc contactum præuium, siue quantitatiuus sit, siue virtualis, credimus non tā esse ad operationem necessarium, quin operatio, diuina virtute facta, possit sine ipso constare. Atque adeo omnes theologorū opiniones, quæ idcirco negant physicam efficientiam humanitati christi respectu gratię nobis conferendæ, quia talis efficientia nō potest sine pręuio contactu, & sine reali præsentia constare, debili fundamento innituntur, parūq; proinde probabiles censeri debent. Et ob id opiniones 4. & 5, non in magno prętio habentur inter theologos: quia tota eorum probabilitas ad prædictum reducitur fundamentum. Et de opinione quinta hoc præsertim verificatur. Quæ absolute putat prædictum contactum omnino esse ad operationem necessarium.

Secunda Conclusio.

Illa sententia, quæ docet Christū physica efficientia antequā veniret in mundum antiquorum Patrum gratiam causasse, parum quoq. probabilitatis habet. Probatur. Manifesta est implicatio quod res

quæ

quæ non existit, physica efficientia aliquem producat effectũ, neque id valet intellectus percipere: parum ergo prababilis esse poterit sententia illa. Probo antecedẽs. Efficere est aliqua ipsius effectricis causę actualitas, ergo cum non sit prima, necessum est præsupponat primã omnium actualitatem, quæ est ipsa rei existẽtia. Et est sine dubio mera fictio dicere, quod deus rem nullatenus existentem assumat vt instrumentum physicum ad effectum aliquem efficiendũ. Imo nescio quid male sonantis doctrinæ sese mihi in hac sentẽtia offert. Nã qui absolute concedit, Christi humanitatem ante eius incarnationẽ fuisse instrumentum physicum diuinæ virtutis ad gratiam antiquorum patrum efficiendam, tenetur secundum legem bonæ consequentiæ concedere, Christi humanitatem ante eius assumptionem creatam extitisse. Videtur enim ineptissimum, & rationi naturali contrarium, hanc consequentiam negare. Christi humanitas ante assumptionem physica efficientia produxit gratiam, Ergo ante assumptionẽ extitit extra suas causas producta. Dices diuina virtute effici posse, vt id quod in se non existit, vere & physice operetur vt instrumentũ diuinę virtutis; quatenus id quod futurũ est, iam præsens existit diuino conspectui, eiusque coexistit æternitati. Hęc tamen solutio apparens quidem est, sed nulla probabilitate fulcitur. Contra quam sic argumentor. Res futura, & si coexistat diuinę æternitati, quatenus æternitas summa cum simplicitate & præsentialitate omnes temporis differentias ambit, at cõparatione ad nos, ad omnesque creatos effectus, quãdiu nõ est extra suas causas producta, nõ maius esse habet, quã habẽt res aliæ possibiles fieri, quæ nunquã erũt intra rerũ ordinẽ productæ. Quoniam futurum vt futurum, præsertim si est futurum contingens, nullum esse determinatum habet in toto rerum ordine. At res, quæ physice operatur, prout sic operatur, non ad æternitatis mensuram est comparanda, sed ad temporariã & extrinsecam, per quam mẽsuratur eius operatio. Ergo nihil refert, quod Christi humanitas ante assumptionem coextitisset ęternitati, vt posset assumi a deo tanquam physicũ instrumentum in productione gratię. Patet consequentia. Quia illa operatio, vt dixi, nõ est mẽsuranda per æternitatẽ, imo ad ipsam formaliter consideratã, per accidens est omnino, quod res futuræ æternitati coexistant, vt S. Tho. censuit, vel quod iuxta multorũ theologorum sententiam, nõ coexistant. Confirmatur. Res quę physice operatur, sub eadem mensura debet existere, sub qua operatur. Nam cum existentia per se & intrinsece ad operationem pertineat, consideranda est necessario intra ipsam operationis mensurã. At dicere, quod Christi humanitas ante assumptionem, existentiã habuit tempore mensuratã, error esset & hæresis manifesta in 6. Synodo generali, & alias non semel damnata: Ergo, &c.

hæc

Hæc quæ diximus,non immediate procedunt contra sensum illũ: In quo autores citati pro 4. sentent.illam probabiliter sustinent.Sed aduersus quosdã nouitiores theologos, qui vt se methaphisicos ostẽtent Chrimericis quibusdam opinionibus libenter prębẽt assensum quas nec ipsi intelligunt,neque aliter aliis explicare possũt,quã dicẽtes, quod secundum methaphy sicam considerationem,quæ ab omni materia abstrahit, nulla in rebus similibus implicatio reperitur: sed sunt vere possibiles diuinę virtuti, quæ in suis operationibus a tẽpore,& loco,& ab alijs circunstantijs abstrahit. Et nõ aduertunt, qđ dum abstrahere volunt considerationem ab omni materia, etiam ab omni intelligentia abstrahunt. Neque aduertunt, quod licet Dei operatio ex parte sui prędictam habeat independentiam:ex parte tamen vel actionis transeuntis,vel effectus producendi, vel instrumẽti quod assumitur,necessum est,vt aliquã habeat ad extrinsecã mẽsurã accomodationem,quã res istę intrinsece postulant. Manifestũ enim est,quod si ad infinitam tantum Dei omnipotentiam attendamus, nullum effectum poterimus impossibilem iudicare,sed tota impossibilitas pẽsanda est ex ipsis effectibus.Sed iam ista missa faciamus, & ad expugnandum sensum,quẽ intendunt graues theologi pro 4. sententia citati,totam nostræ disputationis vim conuertamus.Sed prius aduerto. Mag.Sot.minime pro hac sententia fuisse referendum,cum ille alium longe absimilem sensum intendat,quando asserit Christũ gratiam veterũ patrum effecisse. Loquebatur enim de efficiẽtia quã habuit Christus iã natus,& postquã verbũ caro factum est, & habitauit in nobis:& postquã suam in re passionem exhibuit. Nã quia peccatorum remissionem antiquorum patrum consummauit, eos eruẽs a lymbo,infernisque carceribus,& ipsam eorum gratiam vltimę gloriæ complemento perfecit:idcirco dixit Soto Christum & meruisse. & effecisse gratiam veterum patrum. Expressis autem verbis in 4. d. 1.quæst.2.art.3.dixit, quod perfidem eos iustificauerat ante suum aduentum, per modum finalis causæ. Sed cuiuscumque fuerit prędictã sententia, sic argumentor aduersus illum sensum, Fides Christi venturi quæ in erat intellectui antiquorum fidelium,non erat virtus ipsius Chisti,ab ipso videlicet,producta vt a causa principali,sed à solo Deo immediate, etsi intuitu meritorum Christi venturi. Ergo quamuis gratis concedamus,quod ipsa fides Christi effectiue cõcurreret ad gratiæ productionem;non inde tamen verosimili consecutione inferri potest, quod illa gratiæ efficientia esset Christo tribuenda.Ita quod Christus vere efficeret gratiam secundum physicam efficientiam. Patet manifeste ista consequentia, quia si Christus neque per se, neque per suam virtutem illam produxit gratiam, non potest verosimiliter dici, quod fuit effectiua eius causa

An-

Antecedens vero conceditur ab autoribus illius 4. sentent. & poterit probari eisdem argumentis, quibus nunc nunc probauimus Christũ ante incarnationem non potuisse physice gratiam efficere vt instrumentum diuinæ virtutis. Nam qua ratione gratiam non effecit, eadẽ prorsus neque fidem potuit efficere.

Dices. Quod vt Christus diceretur gratiã physice causare, satis esset qđ ipse Christus vt appræhensus per fidem eam efficeret. Contra Christus vt per fidem appræhẽsus nullam realem acquirit entitatem & existentiam, quamuis ipsa fidei appræhensio sit vera realis entitas. Ergo non est satis hæc fidei apprehensio, vt Christus sit realis, & physica causa efficiens gratiam. Igitur si Christus secundum se non physice causauit gratiã antiquorum Patrum, neque vero ratione appræhensionis fidei eam efficit, cum fides non esset virtus quæ realiter dimanasset a Christo, sed a solo Deo fuit immediate collata: nulla probabili ratione affirmari potest, quod Chtistus per modũ physici instrumenti priscorum fidelium gratiam, & sanctitatem causauerit. Quod vero appræhensio Christi per fidem effectiue produxerit illã gratiam per modum physici instrumenti, neque affirmare possum neque negare. Quia ad neutrã partem possumus afferre sufficientes rationes. Libentius in negatiuã propendam sententiam, eo quod non sunt admittenda hæc miracula, quæ regularem & naturæ & gratiæ transcendunt ordinem absque magno, aut saltẽ valde probabili, fundamento. Quod in hac parte afferre nullus poterit. Quoniam ille modus efficientiæ nec in scripturis, nec in patribus, fundamentũ habet. Quidquid in contrarium Medina co netur: Neque vero quicquã refert ad dignitatem Christi amplificandam & extollendam, Quoniam Christus obiectum quidem erat antiquæ illius fidei, non vero eius efficiens causa: atque adeo efficientia, quæ esset in illa fide ad Christum non attineret: sed ad solum Deum, qui fuit immediata causa illius fidei. Et ex consequenti nihil ad Christi humanitatis dignificationem referret illa gratiæ efficientia.

Contra istam tamen conclusionem vnum argumentum insurgit. Existentia non est de intrinseca & formali ratione causæ efficientis, prout efficiens est, sed tantum est necessaria quædam & requisita cõditio. At conditio necessaria supplebilis est a Deo, si rationem formalem nõ intrat, vel vt propitius loquar, potest constare operatio, & produci effectus, absque tali præsupposita conditione secundum absolutam, & infinitam Dei potentiam. Quod circa præcedentem conclusionem aduertimus, cum de contactu ad actionẽ prærequisito loquebamur: Ergo potuit Deus Christi humanitatem antequam existeret assumere, vt instrumentum physicum ad producendam patrum antiquorum gratiam. Hoc argumentum exacte dissolueretur, si lice

ret

ret hoc loco amussim explicare & probare, quam sit falsa eorum sententia, qui docent: Esse existentię in causa efficienti rationem tãtum conditionis requisitæ habere respectu physicæ efficientiæ. Existimo enim ego, nulla ratione negari posse, quod sicut calefacere pręsupponit per se, & essentialiter calorem, vel formalem, vel eminentem in causa efficienti, & frigefacere pręsupponit frigiditatẽ: ita agere, seu facere secundum rationem communem, & quasi genericam præsupponit in agente esse existentiæ. Nam sicut proprius terminus & formalis calefactionis est calor, ita proprius terminus actionis, vt actio, est esse vel substantiale, vel accidentale: & qualecumq. & quotcumque illud sit, præsupponit per se & formaliter esse substantiale in agente. Quod si hæc sententia vera est, quam credo verissimam (vt alias probabitur.) argumentum factum suis manet viribus destitutum. Neganda est enim eius maior propositio. Sed quoniam huius rei non possumus in præsentia longam texere disputationem: Idcirco hac solutione prætermissa, quæ non omnibus fortassis placebit, etsi mihi sit valde grata, aliter respondeo ad argumentum. Et dico, quod actio potest considerari dupliciter, & formaliter in ratione actionis, & secundum quod est actus quidam, & actualitas operãtis. Siquidem priori modo cõsideretur, transeat id quod assumitur in argumento: Nimirum, quod existentia sit tantũ prærequisita cõditio ad agendum. Si vero posteriori modo consideretur, cum non sit prima actualitas causæ operantis, necessum est, quod præsupponat existentiam in causa agente, quæ est prima simpliciter actualitas, qua se mota omnia sunt pure potentialia, imo sunt nihil. Dependentia autem secundæ actualitatis a prima adeo est intrinseca & essentialis, vt nulla ratione possit suppleri. Hæc solutio, quantum opinor, est sufficientissima. Sed quoniam posset quis eam labefactare dicens, quod actio est actualitas non agentis sed passi. (Nam loquimur de actione transeunte.) Vnde in passo præsupponit quidem actualitatem primam, puta existentiam, in agente vero præsertim instrumentario, id non est omnino necesse. Idcirco tertio ad illud idem argumentum respondeo, quod terminus actionis quicquid sit de ipsa actione debet præhaberi, vel formaliter, vel virtualiter in causa effectiua, quod habet verumetiam in causa instrumentali, quicquid nonnulli obmurmurent, & absque vllo fundamento contradicant. Nam vulgatissimum est illud proloquium lumine naturę constans, Nemo dat, quod non habet. Impossibile est autem, quod Christi humanitas, si non existat, præhabeat in se vel formaliter, vel virtualiter gratiam, quæ est proprius terminus actionis, de qua loquimur. Vnde ad argumentum dicitur, quod licet existentia ratione sui tantum considerata non exeat limites requisitæ conditionis ad agendum, tamen prout est necessaria

saria

ſaria ad hoc quod cauſa agens præhabeat in actu, vel formali, vel virtuali, terminum actionis. Imo & ipſam actionem neceſſario, & eſſentialiter pertinet ad agendum. Nec eſt intelligibilis actio cauſæ non exiſtentis, vel in ſeipſa, vel in ſua virtute, vt generans exiſtit virtualiter in ſemine ab ipſo generante deciſo, Ex hac ſolutione poteſt deſumi efficax argumentum pro noſtra ſecunda cõcluſione, & cõtra ſententiam illam, aduerſus quam iſta concluſio procedit, in hunc modũ. Nõ poteſt conſtare actio, quin agens reſpectu ipſius actionis, & eius termini ſit prius in actu primo conſtitutum: ſed hoc fieri nequit abſque ipſius cauſæ exiſtentia, Ergo, &c. Et in hac ratione ſermo fit in abſtractione a cauſa principali, & inſtrumentali.

Tertia concluſio.

Probabilis eſt prima ſententia quæ docet Chriſtum non phyſica, ſed morali tantum efficientia noſtram gratiam, & ſanctitatem cauſaſſe. Hanc concluſionem ſuadent argumenta a prinpio huius dubij ꝓpoſita, q̃ certe probabilem eã efficiunt. Non me latet quoſdã doctiſſimos exiſtimaſſe, ſacramenta nouæ legis cauſas eſſe effectrices gratiæ in genere phyſico: quodq; tã verũ eſſe putãt, vt exiſtimẽt oppoſitũ nõ bene cõſẽtire catholicæ fidei: Eſt aũt eadẽ ratio de Chriſto. Imo, & multo maior, & efficacior. Quia ſi inſtrumẽtis ſeparatis, & q̃ in virtute Chriſti operãtur, phyſicã cõcedimus efficiẽtiã, & cauſalitatẽ, qua frõte illã denegabimus Chriſti humanitati, q̃ inſtrumentũ eſt Dei cõiunctũ, eiuſq; ꝓpriũ organũ ad opandũ diuina? ob quã causãbrachiũ domini in ſacris ſcripturis ſæpe vocatur. Verũtamen hæc ſentẽtia nimium eſt riguroſa, & pauciſſimis theologis tantus hic rigor placet. Iſai. 53. Rom. 10 Luc. 1.

Quarta Concluſio.

Secunda ſententia, quæ docet Chriſti humanitatem ad omnia miracula, & ad iuſtificationem animarum, non ſolum per modum cauſę moralis, ſed ẽt per modũ phyſici inſtrumenti cõcurrere, lõge ꝓbabilior eſt ſent. cõtraria. Auctores huius ſẽt. quorũ princeps eſt S. T. cuius loca inferius referemus partim ſuperius habẽtur citat. Sequuntur hãc ſẽt. Dried. li. de captiuit. & redempt. tract. 2. cap. 2. p. 3. a. 6. Et licet, alias hic auctor viſus ſit hanc negare ſententiam, vt plane viſus eſt p. 2. c. 1. memb. 2. loquitur tamẽ ſine dubio de cauſa principali. Docent idipſum Capreo. Palude. Ferrar. locis inferius citandis. Et iſta ſent. nunc communiter verſatur in præcipuis Theologorum gymnaſijs. Duo inuoluit iſta cõcluſio. Primum pertinet ad cauſalitatẽ moralẽ, de qua cauſalitate nullus eſt, qui dubitet, neq; vero dubitari poteſt.

probauimus.n.prope finē præcedentis quæſt.ſecundum fidem credē dū eſſe, Chriſtū meruiſſe nobis oēm gratiā,& gloriā. Et credendū ēt eſt qđ ſacramenta virtutē nobis applicant meritorum Chriſti, & qđ virtute paſſionis eius nobis conferunt gratiā. Vnde circa hoc primū, quod in noſtra inuoluitur concluſione, non eſt cur amplius immoremur. Satis fuerit aduertere, quod Chriſtus, qua ratione cā moralis eſt noſtræ ſanctitatis & gratiæ, & miraculorū, q̄ dum viuēs apud nos geſſit, eius humanitas non inſtrumentaria cauſa, ſed principalis potius forma debet vocari. Q̄m Chriſtus quatenus homo cā fuit principalis ad merendū, & ſatisfaciendū, de qua re ſatis diximus quæſt. præce. Quocirca ad aliud ſecundum, quod in concluſione habetur tranſeamus, in quo de phyſica cauſalitate fit ſermo.

Probaturq; primo hæc ueritas ex multis ſacræ ſcripturæ teſtimonijs. Primū ex illo Io.1. Gratia, & veritas per Ieſum Chriſtū facta eſt. Ponderandū eſt illud verbū, facta eſt: denotat.n.phyſicā efficiētiā & legēdus eſt Chry. in huius loci expoſitione, magnifice.n. de virtute chriſti gratiæ productiua loquitur. Ponderanda ēt ſunt illa verba in eodē ca.1. de plenitudine eius oēs accepimus, & in vtroq; teſtimonio manifeſtum eſt ſermonē fieri de Chriſto, vt homine. Ad Ephe.1. in qua .ſ. gratia, gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Ioan. 20. data eſt mihi, inquit Chriſtus, oīs poteſtas in cœlo in terra, accipite ſpiritū ſanctū, &c. Vbi etiam manifeſtum eſt ſermonem fieri de Chriſto homine. Et ibidē habetur, quod Chriſtus inſuflauit in diſcipulos ſuos, & flatu ſuo eis ſpiritum ſanctum contulit infundens, ſcilicet, gratiā, & charitatē. Itaq; ex plenitudine poteſtatis, quā tunc Chriſtus accepit, ideſt, q̄ fuit tunc in chriſto declarata, eius humanitas vim habuit effectiuā gratiæ & ſanctitatis in nobis. Habuerat iam prius illam a primo ſuo incarnationis inſtanti, ſed non fuerat ita plene declarata, & expreſſa: atque ita nec tam aperte chriſtus ſuis diſcipulis ſpiritum ſanctū, tanta cum auctoritate & plenitudine cōtulerat Matt.9. Vt ſciatis, qđ filius hominis habet poteſtatē in terra remittēdi peccata, &c. Duran. dixit hunc locū ad chriſti diuinitatem debere referri, qđ vel ex eo eſt improbabile, qđ cū chriſtus, ſe filium hominis vocat, ſēper de ſeipſo vt homine loquitur. Alia ēt ſunt innumeræ in ſcript. ſacr. auctoritates ex quibus magna cū probabilitate colligitur, chriſti humanitatē phyſicū fuiſſe diuinę virtutis inſtrumētū. Ad miracula, & prodigia efficiēda Luc.c.6. Virtus de illo exibat, & ſanabat oēs, & c.8. chriſtus dicebat. Ego ſenſi virtutem de me exijſſe. Luc.5. dixit chriſto leproſus quidā, ſi vis potes me mundare, & extendens chriſtus manum, tetigit eum dicens, volo, mundare, & capitul.8 dixit chriſtus puellę mortuæ. Puella tibi dico, ſurge. Matth. capitul. 8. referuntur multa miracula a chriſto patrata, non oratione & deprecatione, ſed auctoritate,

titate & imperio, ác proinde non morali solum, sed physica efficientia apparet fuisse edita.

Secundo probatur hęc veritas ex modo loquendi Conciliorum. In Concil. Ephesin. primo canon. 11. definitur, carnem Christi domini viuificatricem esse, propter vnionem ad verbum quod vitam habet diuinam. Et id ipsum definitur in Epist. Synodali eiusdem Concil. ad Nestor. At caro Christi non est viuificatrix secundum esse morale, nam tota moralitas actionum Christi ad eius animam pertinet. Ergo in esse physico, viuicatricem habet virtutem ipsa Christi domini caro. Item in epist. Sophron. recepta in 6. Synodo generali actione 11. dicitur Christi operationes in triplici fuisse differentia, quasdam pure diuinas, in quibus non communicat humanitas (nisi per communicationem idiomatum) vt conseruatio vniuersi. Quasdam pure humanas, ad quas non concurrit diuinitas secundum propriam & infinitam diuinitatis virtutem: quæ sunt illę quas posset Christi humanitas exercere, etiam si existeret in supposito creato, vt exurire, flere, orare, vigilare, &c. Quasdam vero medias, ad humanitatem & diuinitatē simul pertinentes, quæ proprie appellantur Teandricę actiones: & istæ fuerunt operationes miraculosæ ad quas simul cōcurrebant diuinitas & humanitas. Eadem autem est, vt diximus, ratio de operationibus miraculosis, & de iustifitione, & sanctificatione animarū. Nam si diuinitas humanitatem assumpsit vt physicum instrumentum, ad sanitatem corpoream efficiendam, multo potiori ratione dicendum est, eam assumere ad efficiendam spiritualem salutem in animabus nostris. Item in Concil. Trident. Sess. 6. cap. 7. dicitur baptismi sacramentum causam esse instrumentalem in iustificatione impij. & certe Concil. videtur loqui de instrumento physico, in quo multo euidentius apparet vera instrumenti ratio: Ergo à fortiori dicendum erit, Christi humanitatem cuius virtute omnia sacramenta nostram operantur salutem: instrumenti physici in ipsa iustificatione impij rationem sortiri.

Tertio probatur hæc veritas ex Patrum testimonijs. Quorum nonnulli expresse de sanctificatione & iustificatione loquuntur. Alij vero de miraculis a Christo perpetratis. Et cum argumentum, vt dixi a miraculis ad iustificationem manifesta ductione sumatur, non inepte huiusmodi testimonia afferemus, indiscriminatimque nostra disputatio de sanctificatione animarum, & de operatione miraculorum procedet.

Dyonys. Areopagita in epist. ad Caium, aperte constituit illam distictionem operationum Christi quas ex epist. Sophron. paulo ante referebamus. Athanas. in sermon. 4. contra Arrian. sæpe repetit Christi humanitatem miracula effecisse. Hæc enim inter alia dicit,

Quin & ea opera, quæ sunt propria verbi, qualia sunt mortuos excitare, cecis visum reponere, hæmorrhoissam sanare, ea quoque omnino corporis ministerio peragebantur: Et quemadmodum Verbum carnis infirmitates baiulabat vt suas, neque id mirum, erat enim caro ipsius: ita rursus, quum caro suo ministerio Diuinitatis operibus in seruiebat, illa opera in carne fiebant, quia caro illa erat corpus Dei. Cyrill. Alexandr. multa dicit, & de miraculis Christi, & de animarum nostrarum viuificatione, & sanctificatione. De miraculis quidem libr. 2. in Ioann. cap. 15. inquit. Nam quemadmodum ad facienda signa diuina verbis suis inerat virtus, sic etiam ad persuadendum magnas vires habebat, & in libr. 4. cap. 14. inquit. Non verbo solum semper, verumetiam tactu, mortuos excitabat, vt ostenderet corpus quoque suum viuificare posse. Extendens autem Cyrillus hanc Christi virtutem ad animarum sanctificationem, & viuificationem, dialectica consequutione vtens, ita subiungit. Quod si solo tactu suo corrupta reintegrantur, quomodo non viuemus qui carnem illam gustamus, & manducamus? In Exegessi de verbi incarnatione ad Valerian. Et habetur 6. tom. act. Concil. Ephesin. cap. 17. inquit. Nobis autem ad pietatem, id sat sit, vt cogitemus, seduloque animo versemur carnem, quæ Dei omnia viuificantis peculiaris effecta est, viuificam ipsius verbi virtutem, & operationem obtinere, gloriamque ineffabilem nulloque tempore defecturam sortitam esse. Similia dicit in Anathematismo 11. Et in Dialogo 6. de Trinitate & lib. 1. de fide ad Reginas, & alias quam sæpius. Chrysostom. homil. 26. in Matth. versans illa verba. Si vis potes me mundare, aduertit non dixisse leprosum Domine si oraueris, sed si vis. Omnia eius arbitrio & potestati cōmittens. Quod Christus ipse, & assensione, & operatione confirmans ait, volo, mundare, & voluntatis statim sanitatis donum consequutum est. De gratia, & sanctificatione animarum legatur ipse Chrysosto. loco supra citato. August. tractat. 24. in Ioan. dicit potestatem multiplicandi panes, in manibus Christi positam esse. Euseb. libr. 4. de demonstration. Euangeli. cap. 23. huic alludens sententiæ, vocat Christi humanitatem, organum diuinitatis, quem loquendi modum vsurpauit etiam Theodoret. in Dialog. in immutabili Greg. Nazianzen. in carminibus de Christi miraculis quam sæpius huic alludit sententiæ, & in miraculis Christi secundum Marcum dicit inter alia. Viribus eijcitur Christi cum Demone febris.

Possem hoc loco innumera Patrum testimonia afferre, in quibus sacramentis nouæ legis, virtutem tribuunt sanctificatricem animarum gratiæque effectricem: quæ testimonia sunt innumera. Legantur speciatim Iustinus Martyr de baptismo in Dialogo contra Triphonem.

nem, & Apologia 2. vbi loquitur de virtute baptismi & Eucharistia. Cyprian. in sermon. de cena domini Gregor. Nissenus lib. de baptismo, vbi multa de virtute baptismatis, & Eucharistiæ docet, Cyrill. Alexandr. lib. 2. in Ioann. cap. 42. lib. 7. contra Iulian. circa fin. Theodoret. in Epitom. diuinor. officior. Ambros. lib. de his qui initiantur, & lib. 3. de sacramen. c. 1. Chrysostom. homil. 25. in Ioann. & August. tractat. 80. in Ioan. Damasc. lib. 5. de fid. cap. 10. & 14. Denique communis est loquendi modus apud sanctos Patres, Christi humanitatem instrumentum esse, & organum diuinitatis, & quod sacramenta Christi virtute in nobis efficiunt gratiam & iustitiam. Quæ loquutiones designant efficientiam, non solum moralem verum etiam physicam. Quibus tandem accedit S. Thom. 3. p. quæst. 13. artic. 2. Et quæst. 48. art. 6. & quæst. 52. art. 1. & 2. & quæst. 56. art. 1. & q. 62. art. 1. & 4. & in locis alijs supra citat. Expendantur ea quæ in oppositum proposuimus.

Sed iam rationibus hanc confirmemus sententiam. Sitque prima ratio. Hic modus causandi gratiam, & sanctitatem in animabus nostris, potuit secundum Dei omnipotentiam humanitati Christi communicari, & cedit in magnam humanitatis Christi dignitatem, & gloriam: Ergo rationabilis est sententia, quæ hanc physicam efficiẽtiam docet, Secunda ratio. Hæc sententia est valde conformis modo loquendi scripturæ sacræ Cõciliorum, & Patrum, vt ex dictis constat, & ex alia parte nullum ex ea sequitur inconueniẽs, vel impossibilitatis, vel absurditatis, & indecentiæ. Ergo admittenda est hæc sententia, vt longe probabilior opposita. Tertia ratio. Christi meritum fuit infinitum in ratione meriti: Ergo Christus meruit suæ humanitati hanc dignitatem, & excellentiam, vt assumeretur tamquam instrumentum physicum diuinitatis, ad efficiendam & causandam eam gratiam, & sanctitatem, quam ipsemet Christus nobis de rigore iustitiæ meruerat, Probatur consequentia. Nam si Christus suo infinito merito suæ humanitati promeruit excellentias alias, immortalitatis, exaltationis, &c. Quare negandum est, hanc quoque ei excellentiam meruisse: cum meritum ob sui infinitatem potuerit istud præmium Christo debitum facere? Quarta tandem ratio, Christus secundum humanitatem est caput totius Ecclesiæ, & hoc tenemur secundum fidem credere. Ergo valde rationabiliter, & consentanee ad hanc fidei veritatem asserit ista sententia, Christum physico influxu gratiam, & sanctitatem, omnemque spiritualis vitæ motum influere in ipsa sui corporis membra. Probatur consequentia. Quoniam hoc modo maiori cum proprietate saluatur in Christo proprius capitis influxus: atque adeo, & ipsa vera ratio capitis.

Proba-

modo iuxta subiecti conditionem. Neque iuuat Ferrarien. solutio videlicet, hanc spiritualem qualitem eũ habere modũ intentionalẽ, quem habẽt species visibiles in corpore diaphano subiectatæ. Vnde sicut huiusmodi species, & quęcunq;alia accidentia, quæ habent esse intentionale, indiuisibiliter existunt in subiecto corporeo. Ita hæc spiritualis qualitas, similiter se habet in Christi corpore, secundum modum intentionalem, & indiuisibilem. Hæc inquam solutio, non placet propter duo, quæ mihi in ea apparent falsa. Primũ quod hæc qualitas habeat esse intentionale, non satis apparet intelligibile. Nam cum se habeat permanenter & per modum habitus, & non influxu & intendentia, nulla est ratio propter quam, non habeat esse perfectum simpliciter in suo genere. Et inquiro: si hæc qualitas in Christi corpore habet esse intentionale, vbi nam, & in quo subiecto habet suum verum esse & perfectum? Et quodnam est verum & perfectum esse huius qualitatis? Nunquid est ipsamet gratia producta in nostris animabus? Vnde tale informo argumentum contra hanc sententiam. Omnis forma habitualis & permanens habens in aliquo subiecto esse imperfectum & intentionale, ordinatur ad semetipsam vt habet esse perfectũ in suo genere in alio subiecto: vt in speciebus visibilibus in aere vel in aqua existentibus, huius rei habetur exemplum. Nam totum esse intentionale, & imperfectum quod habent species visibiles in his subiectis, per se refertur & tendit ad easdem species vt sunt in potentia visiua, in quo subiecto consequuntur totam sui esse perfectionem. Et huius rei ratio a priori est, ꝙ res quælibet in statu imperfecto constituta, ad semetipsam ordinatur in suo statu perfecto positam & consumatam. Si dixerint Capre. & Ferrarien. quod virtus hæc, & spiritualis qualitas, sua natura postulat hunc imperfectum & intentionalem statum: illis obijciemus communem illam calumniam, cui ipsi tamen satisfacere tenentur nimirum, quod pro arbitrio suo, & absque fundamento hanc intentionalem confinxerunt qualitatem

Secundum quod mihi in illa solutione non placet, illud est, quod qualitas habens esse intentionale indiuisibiliter suscipitur in subiecto corporeo. Hoc enim apparet omnino falsum. Quoniam qualitas habens esse intentionale, est verum & reale accidens: ergo vere & realiter inexistit. Sed nequit inexistere subiecto corporeo; & extenso, nisi diuisibiliter & extensiue ad modum eius. Ergo &c.

Sed adhuc contra eandem sententiam sic argumentor. Esto qualitas hęc ab istis autoribus conficta in sanctissima christi carne reperiatur, siue diuisibili, siue indiuisibili modo suscepta, impertinẽs omnino esset, vt Christi caro gratiam & sanctitatem in nostris animabus efficiat; ergo sine causa confingitur spiritualis illa qualitas.

Probo

modari. Vnde argumentũ istud lãguescit, Sed adhuc amplius vrgeo. rẽ istam. Nã sequitur ꝙ illa qualitas vim habeat superiorẽ, & si instru mentalem, supra totũ gratiæ ordinẽ, q̃a est productiua gratiæ, & oĩm supernaturaliũ habituũ, qđ ipsamet gratia ex se nequit efficere. Imo posset esse sup̃ior ad oĩa miraculosa opera. At incredibile est, ꝙ vnica qualitas tãtã vim possit habere, Ergo, &c. Sed iã p̃termittamus Capr. & Fer, sent. & ad Palud. opinionẽ reuertamur, q̃ affirmat hanc sup̃na turalẽ qualitatẽ materialẽ esse & corporeã. Cui opinioni ego non op pono id qđ ei obijciunt aliqui: nimirũ non posse cõmode intelligi, quod illa qualitas sit corporalis, & sit simul supernaturalis ordinis nis. Etenim constãs est, & doctoribus Theologis manifestũ, reperiri posse in appetitu sensitiuo virtutes. & motus supernaturales, tẽperãtię fortitudinis, timoris; &c. qui tñ cũ subiecto corporeo inexistant cor porea sunt accidentia. Sed illud tamen Palud. sententiæ oppono, qđ in secundo argum. insinuaui, videlicet, quod si hæc qualitas corporea est, non constituere potest sufficientẽ proportionem inter sanctissimã Christi carnẽ & gratiã spiritualem, qui est effectus producendus, & animam similiter spiritualẽ, quæ est subiectum, in quo producitur gratia: atque adeo sine causa confingitur hęc supernaturalis qualitas Vtriq; vero sententiæ. Et Capreol. & Pal. opponere possumus S. Th. doctrinam, in 22. q. 178. ar. 1. ad. 1. Vbi negat possibilem esse qualitatem in anima permanentem habitu aliter, quæ sit principium faciendi miracula. Ergo in Christi humanitate, siue in parte spirituali, siue in parte corporea, nõ est ponẽda qualitas miraculorũ factiua, & p̃ductiua gratiæ, & sanctitatis in aĩabus nostris, Dicent auctores isti, qđ S. Th. doctrina procedit tantũ in qualitate permanente habituali ter. vt ipse dicit aperte in solut. præfata, & in qualitate habẽte esse p̃fe ctũ, & nõ esse intẽtionale, vt hẽt qualitas hęc sup̃naturalis, quã ipsi po nũt. Sed prima euasio, in Christi humanitate nõ hẽt locũ, in qua pote stas faciendi miracula, & sanctificandi aĩas permanens est, & stabilis. Secundo vero ex eo videtur falsa, quod S. Thom sine vlla distinctione loquutus fuit. Vnde illo non distinguẽte, neq; nos distinguere debemus. Et præterea mens eius fuit, quod qualitas permanens esse habens, non habet esse intentionale, sed perfectum in suo genere. His a ionibus prætermissis.

Est alius tertius dicendi modus, nouiter inuentus a quibusdã viris doctissimis. Qui ita explicat S. Th. sent. qđ sicut in rebus creatis repe ritur obediẽtialis potẽtia passiua, vt in eis, & ex eis faciat Deꝰ qcqd contradictionem non implicauerit. Ita est etiam in eisdem creatis rebus obedientialis potentia actiua, vt efficiant, vel potius Deus ipsis mediantibus, & instrumentaliter concurrentibus causet, quic quid fieri non repugnat. Quæ quidem actiua potentia sola

ratione ab ipsa creaturarum entitate scernitur: estque ipsi innata, & ingenita. Et hæc actiua obedientialis potentia reperitur in christi humanitate, tum in aïa, tum in corpore. Vnde Christi humanitas per hãc potentiam a diuina voluntate applicatam, specialiq; Dei concursu adiutam, potest efficere gratiam & sanctitatem in animabus nostris. Et quidẽ hæc obedientialis actiua potentia non est sufficiẽs se sola cõstituere Christi humanitatẽ, aut quãuis aliã creaturã potentẽ simpliciter ad operandũ supnaturales effect⁹, sed tñ constituit creaturã in pxima potẽtia eleuabilẽ ad opandũ effectus huiusmodi. Quæ eleuatio non fit per aliquam superadditã formã, aut qualitatem, sed p solam applicationem diuinæ voluntatis, & per specialissimum Dei cõcursum. Et quatenus prædicta obedientialis potentia coniungitur cũ hac Dei applicatione, & speciali concursu, virtus est supernaturalis: & sufficit constituere in actu primo ipsam Christi humanitatem, etiã secundum partem corpoream, ad efficiendum gratiam, aut effectus alios supernaturales, & miraculosos. Hæc obedientialis potentia speciali Dei auxilio adiuta appellatur a S. Thom. (inquiunt hi theologi) virtus spiritualis, & supernaturalis, & quandoque etiam intẽtionalis, quia est imperfecta in genere supernaturali. Huic sententię tãtisper fauere videtur Caietan. 3. part. q. 13. arti. 2. & q. 78. articul. 4. nam obiter meminit in istis locis huius obedientialis potentię, & si non expresse eam vocauerit actiuam. Exemplum accomodãt prędicti theologi huic explicandæ doctrinæ, qđ satis apparet idoneũ. Intellectus sua natura determinatus est ad cognitionẽ naturalẽ, & obiecti naturalis, neq; viribus suis altiorẽ potest cognitionem efficere. Est tamen in potẽtia obediẽtiali actiua cõstitutus, cui⁹ rõe eleuabilis est per speciale Dei auxiliũ, absq; aliqua superaddita qualitate ad cognoscendũ supernaturale obiectũ, & eliciendã cognitionẽ supernaturalẽ. Et simile exemplũ potest proportionabiliter afferri ex parte voluntatis Quod ergo communiter sapientes theologi de intellectu, & voluntate dicunt. Quare non poterit rationabiliter extendi ad omnes creaturas comparatione ad supernaturales operationes, quæ non repugnãt fieri ipsis creaturis mediãtibus, & instrumẽtaliter cõcurrẽtibus?

Hęc vero sententia nulla a me potest ratione probari. Neq; reperio firmũ fundamentum cui eius probabilitas possit inniti. Et primo quidẽ pręsuppono, vt rationem dubitandi cõtra istã sententiã ostẽdã, quod eius auctores quid amplius docere intendunt, quam doceant alij theologi, præsertim Thomistæ, qui libere fatentur in omni creatura reperiri obedientialem potentiam, vt diuina possit virtute eleuari ad operandum effectus supernaturales, & miraculosos ad modum instrumẽti physici. Id autem dicunt amplius huius sentẽtiæ autores: quod communis Thomist. doctrina hanc potentiam obediẽ

talem

talem non vocant actiuam, neque illam distingunt a potentia obedientiali passiua, de qua communiter solet fieri inter theologos sermo: Non enim eam constituunt, vt sit virtus effectiua, sed vt eius ratione creatura possit eleuari per diuinam potentiam, & virtutem ad operandum supernaturales actiones, & effectus. Cæterum præfatæ sententiæ autores hanc obedientialem potentiam, actiuam vocant, virtutemque in ea actiuam agnoscunt. per quam creatura operari potest supernaturales actiones, & efficere supernaturales effectus. Imo ad hoc illam commentantur, vt creatura per hanc obedientialem potentiam, adiuncto specialissimo dei auxilio, constituatur in actu primo: vt possit exire in actum secundum supernaturalem, & simul cum deo instrumentaliter concurrere ad actualem productionem supernaturalis effectus. Existimant enim, & mea sententia verissime, quod nulla causa siue principalis sit, siue instrumentalis in actum secundum prodire potest, quin prius naturæ ordine fuerit constituta in actu primo: est enim manifesta implicatio, quod causa effectiua operetur, nisi secundum quod est in actu vel formali, vel virtuali constituta. Nequit enim quis dare, aut efficere, quod in se vel formaliter, vel virtualiter non præhabet. Et qui oppositum dicunt, propriam vocem ignorant. Non enim intelligunt, quid sit efficere, seu efficienter producere, Quod certe non est aliud, quam extra se ipsum propria efficientia reponere, quod intra se reconditū habebat. Hoc ergo supposito sic primo argumentor contra statutā sententiam. Potentia obedientialis passiua, iuxta sapientium theologorum mentem, nō est aliud in creatura quam non repugnantia ad deum, vt in ipsa creatura, vel ex ipsa faciat quicquid contraditionem non implicauerit: quod etiam nobiscum fatentur autores huius sententiæ, quam expugnare adnitimur. Neque vero probabili ratione posset aliud dici: quia esset manifesta fictio & chimericum commentum, comminisci entitatem aliquam positiuam supernaturalem creaturæ congenitā & innatam: quæ esset potētia obeditialis passiua, vt alio in loco a nobis est manifeste demonstratum: Ergo si ex proportione ad potentiam passiuam obedientialem, colligimus actiuam obedientialem potentiam in creaturis, minime licebit fingere obedientialem potentiam, quæ sit vera virtus actiua supernaturalis, per quam creatura constituatur in actu primo ad supernaturales actiones: Sed erit tantum non repugnantia ad operandum supernaturales actiones ex diuina eleuatione & virtute. Sicut potētia passiua obedientialis est nō repugnantia ad suscipiendum supernaturales actus. Omnia argumēta, quibus probare solent theologi, non reperiri potentiam obedientialē, quæ sit aliqua vera entitas supernaturalis, quę vere præhabeat in sua potestate passiua supernaturales effectus & actus: probant per

locum a fortiori, nullam huiusmodi reperiri obedientialem actiuã potentiam, quæ verã habeat actiuitatem erga supernaturales actiones & effectus. Et breuiter sic istam veritatem ostendo. Et inquiro, an hæc actiuitas sit supernaturalis, an potius naturalis, si naturalis: ergo improportionata est omnino ad supernaturales actiones & effectus: atque adeo impertinenter asseritur. Si verò supernaturalis est: ergo fateri tenemur, quod ab autore naturæ, & a principijs creaturę naturalibus oritur virtus actiua supernaturalis, ac supernaturalium effectuum & actionum productiua. Imo & effectiua miraculorum & prodigiorum quæ totum naturæ ordinem exuperant. Et quod natura virtutem conferret supra seipsam, & virtus a natura data superior esset tota ipsamet natura aqua oritur. Quod sane nulla põt probilitate sustineri. Scio dices, quod nisi accedat speciale Dei supernaturale adiutorium, obedientialis illa potentia nihil poterit operari Sed tunc argumentor in hunc modum, vel illud speciale Dei auxilium confert totam vim actiuam creaturæ ad supernaturalem effectum producendum, vel partẽ confert, & partem præsupponit in ipsa obedientiali potentia præhabitam: aut denique nullam confert virtutem, sed virtutem præsuppositam in potentia obedientiali complet, actuat & ad secundum actum reducit: vt concursus generalis Dei auctoris naturæ se habet ad omnes causas naturalis ordinis, & concursus generalis Dei autoris gratię se habet ad omnes formas & habitus operatiuos ordinis supernaturalis. Et præter hæc tria membra, nõ potest aliud fingi quartum. At si adiutoriũ dei speciale, totã vim confert actiuam, impertinenter dicitur quod illa potentia obedientialis ex parte creaturæ præsupposita est actiua, cum nullã ex se ipsa vim habeat actiuã, nullamq. conferat actiuitatẽ ad super naturales effectus efficiendos, sed necessum erit asserere, potentiam hanc obediẽtialem, in eo duntaxat sensu actiuam esse, quod constituit creaturam capacem suscipiẽdæ virtutis supernaturalis ad operandum supernaturales actiones, & ad producendum effectus ordinis supernaturalis. Et ex consequenti ruit tota machina illius tertiæ sententiæ quam impugnamus. Non enim habet locum, id quod illa sententia affirmat. Nimirum obedientialem potentiam esse illã supernaturalem virtutem, quam S. Thom. constitut in instrumento assumpto a deo ad supernaturalem effectum, & per quam instrumentum constituitur in actu primo ad operandum. Si uero dei adiutorium non totam virtutem confert, sed partem eius duntaxat, & partẽ præsupponi præhabitam per obedientialem potentiam. Ita quod deus & creũtura concurrant quasi duo partialia agentia ad supernaturalem effectũ: Sequitur illud inconueniens paulo ante insinuatũ, nempe, ex principijs naturalibus oriri super naturalem actiuam virtutem,

tutem, supernaturalis actionis & effectus productiuã. Patet hoc manifeste. Quia illa partialis virtus præsupposita ex parte creaturæ, ex solis principijs naturalibus ipsius creaturę oriri potest, & procedit a deo, non vt autore gratię, sed vt autore naturæ. Et mirabile quidẽ esset, ꝙ ex naturæ principijs dimanaret virtus quę supra totum gratiæ ordinẽ, & supra omnia miraculosa & prodigiosa opera, se ipsam extẽderet. Multo plane suauius diceremus cum sẽtẽtia Capr. aut Palud. quod talis virtus esset qualitas quædã, a deo autore gratię infusa, & naturæ superaddita. Hoc argumẽtũ adhuc maiores habet vires, si tertiũ membrũ factæ distinctionis admittatur. Nam qui admiserit, tenetur fateri, ꝙ ita se habeat obedientialis potentia actiua ad prodncendum gratiã & supernaturales omnes effectus, atq; se habet charitatis habitus ad dilectionem dei super omnia eliciendam. Ita ꝙ ex se sufficientem habet virtutem, eget tamen auxilio & concursu generali primæ causæ, a qua omnis causa inferior pendet, vna quæque in suo genere & ordine. Qui autem ita diceret, confunderet naturæ ordinem cum ordine gratiæ, & ordinem supernaturalem cum ordine naturali, nihilq. eius sententia ab errore Pelagiano differret. Imo neque tutum existimo partialem virtutem super naturalẽ in potentia obedientiali naturæ congenitã & naturalitus inditã ponere, qm̃ non longe hæc sententia ab errore Pelagia. dissentit, cum supernaturalẽ ordinem gratiæ ad naturæ facultatem & vim, bona ex parte reducat

Sed vlterius progredior in huius sententiæ expugnationẽ. Si potẽtia obedientialis quæ in creatura reperitur, vim habet actiuã ad supernaturales effectus causãdos. Sequitur ꝙ sit virtus actiua principalis, & non pure instrumentrlis. Censequens nullus Theologorum admittet, quoniam maior & præcipua eorum pars docet, non esse factibile, vt aliqua creatura per modũ causę principalis super naturales attingat effectus; ergo &c. Sequellam ita probo. Virtus illa actiua in obedientiali creaturæ potentia præexistens, nõ procedit a deo vt autore supernaturali, vt probatũ est, & adhuc breuiter ostenditur, ex eo quod anteuertit omnem actionem dei autoris supernaturalis, & ex solis naturæ principijs oritur. Ergo non est virtus instrumentalis, respectu dei supernaturalis autoris. Neq. vero esse potest instrumentaria virtus respectu dei autoris naturæ. Deus enim prout naturæ autor, non est principale agens supernaturalium effectuũ, neq. ei subordinatur illa virtus, quæ productiua est effectuũ supernaturalium.

Vltimo tandem sic arguo contra eandem sententiã. Potentia obedientialis quę reperitur in sacra Christi carne, matarialis est & corporea, sicut & ipsa caro: Ergo nulla in ea actiua virtus reperitur, quæ possit attingere productionem spiritualis effectus, qualis est gratia, et spirituale subiectum, cuiusmodi est rationalis anima.

Pro-

Propter hęc argumenta,& alia similia, quę consulto pręetermitto, quia facile oia possunt reduci, ad ea quæ facta sunt & proposita; repu to hanc sententiam parum probabilem,& alijs omnibus quæ retulimus,& quæ referemus improbabiliorē. Quia vel nihil dicit speciale,in quo differat ab alijs opinionibus:vel si quid speciale asserit,necessum est,constituat actiuam virtutem ex principijs naturalibus ortam; quæ productionem gratię,& aliorum supernaturalium effectuũ attingat. Quam virtutem ego plane non auderem admittere, putarem enim me Pelagiano errori,plusquam par est, fauere. Illud vero exemplum de operationibus supernaturalibus elicitis ab intellectu, & voluntate; parum iuuat ad huius sententiæ probabilitatem tuendam. Quoniam alijs omissis in quibus latissimum poterat assignari discrimen: ego nullatenus admittam,neque admittentibus aliquando consentiam, quod intellectus siue humanus,siue Angelicus vim aliquam,& actiuitatem conferat ex se ipso ad supernaturalem actionem eliciendam,ea ratione qua supernaturalis est: Sed tota actiuitas ad actum credendi supernaturalia mysteria pensanda est,vel ex fidei habitu,vel ex supernaturali Dei adiutorio. Et actiuitas tota quæ ad beatificam visionem concurrit, ex sola luminis gloriæ quantitate prouenit. Non sum nescius opinionis Caieta. existimantis perfectiorem intellectum cum æquali gloriæ lumine præstantiorem Dei visionem efficere,ea quam efficere valeat intellectus minus perfectus. Sed & scio quoque Caiet. sententiam displicuisse vehementer,& quidem merito,vniuersis fere theologis ipso Caiet. posterioribus. Sed de mo do quo intellectus creatus ad supernaturales actiones eliciendas eleuari potest,non vocat in præsentia disputare.

Hac ergo sententià se mota,alius sequitur 4. loco dicendi modus, qui inter grauissimos S. Tho. discipulos circumferri solet, & vt valde probabilis acceptari. Et asserit, quod Christi humanitas, & quælibet creatura alia potest assumi vt instrumentum diuinæ virtutis ad supernaturalia opera efficienda: quatenus prius vel tempore,vel natura præmouetur motu aliquo, Qui vt a Deo procedit,est quędam supernaturalis virtus instrumentalis,constituens creaturam in actu pri mo ad productionem actualem gratiæ,vel alterius supernaturalis effectus. V. C. cum Christus verbo remisit peccata Magdalenæ,dicens ei,remittuntur tibi peccata, &c. priusquam intelligamus internam peccatorum remissionem instrumentaliter à Christo in ipsius Magdalenæ anima factam per actualem gratiæ, & charitatis infusionem, præintelligimus illum motum linguæ christi exprimentis verba prędicta: qui motus specialiter fuit à Deo ordinatus ad illam gratiæ infusionem,& ad Magdalen. iustificandam. Et prout sic specialiter ordinatus,virtus erat instrumentalis gratię,& charitatis productiua. Simile

mile quid in sacramentis est dicendum V. c. absolutio exterior a ministro facta ex motione, & intentione speciali Dei procedens, habet q̃ sit instrumẽtalis virtus regenerãtis gratiæ productiua. Et proportionabiliter dicendum erit in omnibus instrumentis assumptis a Deo ad aliquem supernaturalem effectum. In artificiosis effectibus habetur exemplum: ad quos artifices quædam assumunt instrumenta, quorum virtus in quadam artificiosa motione consistit.

Sed contra hanc sententiam, vt maiorem explicationem accipiat, difficilia oppono argumenta Primum. Motus iste, de quo ista sententia loquitur, nequit esse spiritualis, quia materialis est, & corporeus: ergo impertinenter se habet ad productionem gratiæ, quæ est actio spiritualis simpliciter, sicut & ipsa gratia, quæ in anima producitur. Secũdum argumentum. Motus est quid imperfectissimum, estque multo imperfectior, quam res ipsa quæ mouetur. Ergo non est illi tribuenda supernaturalis instrumentaria virtus respectu gratiæ, & effectuum excedentium totum naturæ ordinem, qui sunt valde perfecti & excellentes.

Tertium argumentum. Explicandum superest huius sententiæ autoribus, qui motus debeat esse iste, in quo instrumentariam virtutem constituunt. Nam si dicant esse motũ localem, sequitur quod Christi humanitas modo existens in cœlo non causet efficienter in nobis gratiam, & sanctitatem: quia nullo motu locali mouetur ad hunc inducendũ effectum. Si vero dixerint non esse necessarium motum localem, sed sufficere motum quemcumque, si tamen speciliter prærordinetur & referatur à Deo in supernaturalem effectum efficiendum; & ita Christi humanitas per actum voluntatis humanæ, aut intellectus practici, quem in cœlo habet erga hominẽ iustificandum, concurrit instrumentaliter ph ficè ad eius iustificationem, & ad ipsam productionem gratiæ. Contra. Motus huiusmodi est spiritualis à Christi anima immediatè effectus: ergo eius ratione sacra Christi caro non operatur gratiam, & iustitiam instrumentaliter in animabus nostris: cum talis motus non attineat ad ipsam Christi carnem, sed ad eius animam dumtaxat. At patres & Concilia, vt ex testimonijs superius adductis constat, viuificandi, & iustificandi virtutem non soli Christi animæ, sed eius carni sacratissimæ tribuunt, quam viuificatricem, & sanctificatricem non semel appellant. Ergo, &c. Confirmatur. Christi corpus in sacramento Eucharistiæ nullo prorsus mouetur motu, quia est ibi modo indiuisibili, & quasi pure spirituali: & tamen, vt ibi est, gratiam, & sanctitatem in anima suscipientis Eucharistiæ sacramentum instrumentaliter confert. Igitur instrumentalis virtus nõ est ad motum ipsius instrumenti reducenda.

Quarto arguitur. Sequitur quod Christi humanitas non concurrat.

rit instrumentaliter per modum instrumenti physici ad ipsam animarum sanctificationem, & ad productionem iustificantis gratiæ: sed ille dumtaxat ipsius humanitatis Christi motus, in quo posita est ipsa virtus Dei mouentis & principaliter iustificantis. Consequens est falsum, Quoniam Patres non motui, aut operationi humanitatis Christi, sed ipsi humanitati, imo & Christi carni, hanc iustificandi, & sanctificandi dignitatem tribuunt: ipsamque viuificatricem appellant, id est, vim habentem viuificandi. Ergo virtus instrumentalis viuificatiua & productiua gratiæ, non in aliquo humanitatis Christi motu: sed in ipsamet humanitate consistit. Sequella patet. Illud dumtaxat est instrumentum ad principalem effectum concurrens, quod per virtutẽ principalis agentis in se susceptam, ipsum attingit effectum, Sed iuxta istam sententiam Christi humanitas non habet in se susceptam virtutem gratiæ, & sanctitatis productiuam, sed in eius motu suscipitur tantum hæc virtus. Hoc argumentum maiores adhuc habebit vires, si suppponamus, id quod in Arist. doctrina est valde probabile, videlicet, motũ non in agente, sed in passo recepi. Hoc enim supposito, manifesta deductione sequitur, quod cum Christus liniuit oculos ceci, tota virtus illius miraculi patratiua non in Christi humanitate, sed in ipsis oculis ceci linitis resedit, in quibus susceptus fuit ille linitionis motus. Et si id, quod satis est credibile, dicamus, simul cum visu animæ iustitiam & sanctitatem suscepisse, (Dei enim perfecta sunt opera) consequenter fateri tenebimur, virtutem sanctificatiuam, & productiuam gratiæ, non in Christi humanitate, sed in ipsis ceci oculis susceptam fuisse. Confirmatur. Hac ratione virtus productiua gratiæ sacramentalis magis tribuitur sacramento, quam eius ministro; quia virtus productiua gratiæ per se primo residet in ipso sacramento instituto a christo ad causandam & efficiendam gratiam. Ergo si virtus spiritualis instrumentaria in motu humanitatis Christi per se primo, imo totaliter residet, ipsi motui, & non humanitati tribuenda est animarum iustificatio.

Quinto arguitur. Sequitur ex ista sententia, quod sacrum Christi corpus dum mortuum, & exangue in sepulcro iacebat, aut pendebat in Cruce post mortem, non fuit instrumentũ diuinum ad productionem cuiuspiam supernaturalis effectus: imo quod neque fuit satis aptum, & idoneum vt assumeretur, tamquam instrumentum physi- ad aliquem supernaturalem diuinæ virtutis effectum. Consequens est falsum: Ergo, &c. Sequella patet. Nam christi corpus tunc nullum motum habuit, neque a semetipso habere poterat. Si ergo motus necessarius est ad rationem instrumenti, mortuum christi corpus non fuit idoneum, vt esset diuinæ virtutis instrumentum. Falsitas vero consequentis probatur. Illa inaudita lapidum commotio, & con

cussio quæ accidit in christi morte, quare non debet adscribi carni Christi vulneratæ, & in Cruce pendenti? Similiter Centurionis pœnitentia, & vera pectoris contussio, quæ post Christi mortem contigit, quare deneganda est Christo in cruce suspenso, cum esset (vt Moysis vtamur verbis) ipsamet vita ante oculos hominum pendens,& in patibulo manens suspensa? Ergo,&c.

Sexto & vltimo arguitur. Et speciatim contra exemplum, quod afferunt huius sententiæ autores in eius confirmationem. Illud exemplum de instrumentis artificialibus nihil ad propositum refert. Quoniam hæc instrumenta ab artificibus admota, nihil efficiunt, quod superet uim instrumentorum, & materialem ipsorum rationem. Nam illorum motus tantum est applicatio instrumenti ad diuersa loca, à quibus vel expelluntur aliqua corpora, vel in eis alia introducuntur, ex quibus resultant diuersæ figuræ, per quas res artificiatę constituuntur. Igitur ex huiusmodi artificiosis instrumentis insufficiens omnino argumentum desumitur, ad explicandum rationem, & virtutem instrumentariam, quam sancti patres in Christi humanitate agnoscunt, & venerantur: quæ reuera ipsam nostram gratiam, & sanctitatem attingit.

Hæc argumenta difficilem sine dubio postulant solutionem, adeo que hanc vrgent sententiam, vt grandem prębeant viris quibusdam doctissimis occasionem dicendi, non esse vlla ratione necessarium aliquem præuium instrumenti motum ad actionem instrumentariam: atque adeo dicunt Sanctissimam Christi humanitatem omnino quiescentem, & immotam assumi posse a Deo, vt physicum instrumentum ad efficiendam gratiam in animabus nostris: & ad quemcumque alium supernaturalis ordinis effectum causandum. Iuxta quem modum fuit fortassis assumpta ipsa Christi mortui caro in sepulcro iacens, vt S. Thom. visus est insinuare 3. par. q. 55. a. 1. ad. 2. Et idem iudicium ferendum est de quacumque alia re creata, siue spiritualis sit, siue corporea.

Quod si quis vrgeat huius sententiæ autores, vulgato illo, sed minime facili argumento: nempe, quod in Christi carne ita quiescente nulla præintelligitur spiritualis virtus, nec habitualis, nec actualis, nec per modum permanentis, nec per modum transeuntis, qua possit in actu primo constitui ad efficiendam in actu secundo gratiam instrumentali actione. Ergo impossibile est, quod Christi caro ita quiescens gratiam instrumentaliter efficiat. Patet consequentia. Quia actus secundus necessario, & essentialiter præsupponit actum primum in causa efficiente siue principali siue instrumētaria. Respondent prædictę sent. auctores, qđ vt christ⁹ humanitas, aut quęuis alia creatura assumatur, vt physicum Dei

instrumentum ad productionem gratiæ, aut cuiusuis alterius supernaturalis effectus, non est necesse, quod ante ipsam actualem gratiæ, aut alterius spiritualis effectus productionem præhabeat in se formaliter virtutem aliquam supernaturalem creatam, cui ipsa instrumentalis actio. V. C. gratiæ productio adscribatur. Sed satisfuerit, quod operetur, vt subest increatæ Dei virtuti, & illi diuino imperio, per quod Deus, & principaliter efficit gratiam: &quo concurrit cum ipsa creatura ad illam instrumentalē actionem. Itaque supernataralis diuina virtus creata non formaliter instrumēto communicatur nisi in ipsa actuali gratiæ, aut alterius effectus supernaturalis productione.

Ex istis inferunt primo huius sententiæ autores, non esse necessarium ad instrumentalem actionē, quod instrumentū præmoueatur a Deo principali agente, motione aliqua, siue spirituali siue corporea: sed satisfuerit qđ habeat Deus illi quasi virtualiter præapplicatā in creatam sui ipsius virtutē: ita vt in ratione agendi creatura, quæ assumitur vt instrumētū, induat modū quendā vnius causæ cum Deo principali agente; ei instrumentaliter subseruiens ad effectum ab ipso intentum. Ad hoc aūt suffecerit subordinatio illa insinuata superius ad increatam Dei virtutem, & ad efficacissimum illud Dei imperium, quod se ipsum media actione instrumentaria creaturę ad executionem deducit.

Secundo inferunt, quod instrumentum Dei nō constituitur in actu primo per aliquam virtutem creatam: sed per ipsam increatam Dei virtutem, vel vt proprius loquar; per subordinationem ad ipsam incream virtutem, & ad imperium Dei practicum, quod vtitur eadem creatura ad suiipsius executionem.

Ista sententia est sine dubio valde probabilis, & eius probabilitatis fundamentum ad illud principium, nisi fallor, est reuocandum; quod ita natura comparatum est, vt causa inferior ex coniunctione, & subordinatione ad superiorem in semetipsa perficiatur in ratione causę absq; aliqua superaddita qualitate, aut virtute. V. C. Color per coniunctionem ad lucē vere, & realiter perficitur in ratione causæ immutatiuæ visus, absque aliqua entitate, quæ ipsi colori realiter inhæreat. Nam ex coniunctione ad lucem, quæ non inest colori, sed illi coassistit, color potest emittere species visibiles, realiterque visiuam immutare potentiam: quod antea non poterat in ꝓxima potētia efficere, Similiter phātasma in potētia sēsitiua, puta, in phātasia productum, propter solā coniunctionem realē ad intellectum agentem absq; qualitate ab ipso intellectu recepta, & participata, cōstituitur in actu primo ad immutandū intellectum possibilem, & ad producendum in ipso intelligibiles species. Et hoc quidem non

ob

ob aliud nisi propter immediatam subordinationem, & coniunctionem phantasiæ ad intellctum agentem. Ergo cum creatura omnis immediatam habeat & proximam subordinationem ad Deum; quatenus habet esse participatum ab ipso Deo, & res ita se habeat ad operari, sicut se habet ad esse: cõmode intelligi potest, quod in ordine ad operationem constituatur in actu primo ex immediata coniunctione, & subordinatione ad Dei virtutem, absque qualitate superaddita. Potest etiam colligi huius sententiæ probabilitas ex illa satis communi, & multis probata theologis sententia, quæ affirmat intellectum creatum absque alio superaddito habitu, aut qualitate posse per solum speciale Dei auxilium, quod non præcedit ipsam intellectus operationem, in actum supernaturalem prodire. Et idem de voluntate dicunt, quod absq; vllo præuio habitu, aut forma per quam constituitatur in actu primo ad actualem actionem potest supernaturaliter operari. Quæ sane sententia nulla alia potest ratione defendi, nisi dicamus, quod intellectus per subordinationem ad increatam Dei virtutem constituitur in actu primo, vt possit exire in actualem firmissimum fidei assensum. Et voluntas per consimilem subordinotionem consticuitur in actu primo, vt exire possit in supernaturalis ordinis operationem V. C. in dilectionem Dei superomnia.

Præterea alia posset etiam ratione huius sententiæ probabilitas defendi, si dicamus; quod practicum diuini intellectus imperium, quamuis formaliter sit actio immanens, est tamen virtualiter & eminenter transiens. Et quia dinina virtus, ita infinitæ est actiuitatis, quod est etiam summæ suauitatis, ac proinde valde accommodabilis creaturis, Hinc est, quod Ipsa Dei virtus per diuinum imperium applicata creaturæ, constituit illam in actu primo ad operandum per modum instrumenti operationem supernaturalem diuino imperio, diuinæque virtuti proportionatam, absque vlla creata interueniente virtute. Quod quidem non est omnino ad intelligendum impossibile. Quoniam cum instrumentum non operetur virtute propria, sed virtute principalis agentis: satis fuerit ad hoc, vt instrumentum sit in actu primo constitutum, quod habeat hanc immediatam coniunctionem ad virtutem causæ principalis, etsi nulla alia interueniente virtute inferiori eleuetur, & perficiatur. Vbi illud est omnino aduertendum, quod in productione gratiæ, quam Deus efficit in anima mediante creatura vt instrumento, non duplex interuenit actio, sed vna simpliciter, quæ gratię productio est, & vocatur. Quæ quidem duplicem rationem induit. Nam prout refertur ad Deum, est actio principalis, relata autem ad creaturam est actio instrumentis. Quę proinde

cum vnica ſit, & ſi ſimplex actio, non duas virtutes expoſcit, ſed vnam & eamdem virtutem Dei principalis agentis: quæ vt exit à Deo principalem conſtituit actionem, vt autem attingit effectum mediante creatura, & vt creaturæ communicata actionem conſtituit inſtrumentalem.

Iſta quæ diximus probabilia ſunt comparatione ad quodcumque inſtrumentum creatum, ſed multo probabiliora ſi ad Chriſti humanitatem accommodentur. Quæ ex ipſa reali coniunctione ad verbum, eſt quaſi conſtituta in actu primo, ſaltem radicaliter: ita vt abſque aliqua ſuperaddita virtute creata poſſit exire in actum ſecundum. Vnde corpus Chriſti exangue, & exanime in Cruce pendens, & in ſepultura iacens abſque aliquo actuali motu, & abſque vlla ſuperaddita qualitate, potuit efficere ſupernaturalem aliquem effectum, vt inſtrumentum diuinæ virtutis.

In ſumma ergo hanc ſententiam amplectendam eſſe duxerim; ea tamen lege, vt præcedentem ſententiam quam ſine dubio docuit Sanct. Thom. nullatenus reijciamus. Docuit quidem Sanct. Thom. hanc ſententiam cum de efficientia ſacramentorum loqueretur verbis expreſſis tertia parte quæſtion. 62. articul. 1. in toto, ſed præſertim ſolutione ad ſecundum. Et multo expreſſius articul. 4. ad 3. & in his locis Caiet. & quæſtion. 13. articul. 2. eiuſdem omnino eſt opinionis. Et quidem niſi fallor Sanct. Thom. in ea fuit ſententia, quod regulariter loquendo Deus non aſſumit creaturam quieſcentem, & non operantem, vt inſtrumetum ſuæ diuinæ virtutis, ſed in actuali operatione conſtitutam. Et ipſum actualem creaturæ motum, quatenus ex Dei actione, & intentione procedit, vocat S. Doctor ſupernaturalem Dei virtutem: quam appellat quandoque intentionalem, quandoque ſpiritualem: Inſtumentalem vocat quatenus illa mediante, ipſa Dei virtus, ipſumque efficax diuini intellectus imperium ad effectum peruenit. Ita quod Deus præmouendo creaturam, practicum & efficax intellectus imperium ad executionem deducit. Et hac ratione ſine dubio Caiet. dicebat inſtrumentum præſentare, & deferre ad creaturam diuinum imperium: neq; aliud quicquam dicere voluit vt ex eius cõtextu liquet in 3. par. quæſt. 13. art. 2. Intentionalis vero idcirco vocatur illa virtus, quia recipitur in creatura modo quodam imperfecto: non per modum permanentis, ſed per modum fluxus, & tendentiæ ad terminum principalem, ad effectum, ſcilicet, principalis agentis: ſpiritualis denique idcirco vocatur, quia virtus eſt ſpiritualis agentis, & ad ſpiritualem deſtinatur effectum. Sed eſt aduertendum quod motus ſeu mutationis vocem indifferenter complectimur actionem, & paſſionem. Et enim motus qui ex parte inſtrumenti prærequiſitus eſt ad actionem princi-

principalis agentis, non est necessarius formaliter in ratione actionis, & vt est instrumenti actio: sed vt in ipso quasi determinetur, & coarctetur virtus principalis agentis, & non aliter ad effectum attingat nisi vt in tali instrumento determinata, seu, vt dicam proprius, tali instrumento accommodata. Et quod ista fuerit mens S. Thom. colligitur ex his quæ dicit in 22. q.178. artic. 1. ad 1. Vbi inquit, quod Deus vtitur instrumentaliter interiori actu hominis, vel eius locutione, vel actu interiori, vel contactu alicuius corporis etiam mortui. Ex quibus verbis inferuntur duo quæ diximus. Alterum, quod saltem regulariter Deus non vtatur creatura quiescente vt instrumento virtutis suæ, sed prout posita est in aliquo actuali motu, siue spirituali, siue corporali. Alterum vero est, non esse necessarium, vt talis motus sit vera instrumenti actio, sed satis fuerit mutatio quæcumque in instrumento, siue actio sit, siue passio, vt constat ex illis verbis vltimis, vel contactu alicuius corporis etiam mortui: Qui sane contactus ex parte corporis mortui, quod assumitur in instrumentum diuinæ virtutis, passionis tantum rationem habet. Quoniam ergo præcedentem sententiam veram esse crediderim in sensu exposito, videlicet, eam seruari regulariter: quamuis non sit necesse, vt in vniuersum seruetur, sed possit Deus, vt instrumentum physicum assumere, & quandoque de facto assumat, rem emortuam, & in esse quieto constitutam: Oportet dissoluamus argumenta quæ aduersus illum dicendi modum obiecimus.

Ad primum igitur argumentum. Respondeo, virtutem illam quæ in motu instrumenti corporei reperitur, non esse rem ab ipso motu distinctam: atque adeo non potest non esse formaliter corporea, Sed est nihilominus spiritualis virtualiter, eo quod est à Deo, vt à principali agente, & mouente, qui est summe spiritualis. Et hoc est satis, vt possit efficere spiritualem effectum, nempe gratiam; & attingere spirituale subiectum nempe animam. Ad huius rei explicationem multa possem afferre exempla, sed duo mihi apparent præcipua. Alterum habetur in motu cœli, qui vt docet Sanct. Thom. prima parte quæstion. 70. articul. 3. ad 3. formaliter quidem non est vitalis motus, quoniam non procedit ab intrinseco principio, coniuncto viuenti. Sunt enim cœli inanimata corpora: At virtualiter vitalis est, vitamque habet in sua virtute imbibitam: quatenus procedit ab intelligentia extrinsecus mouente ipsum cœlestem orbem; Et hac ratione potest vitam causare in his inferioribus rebus. Ita nos proportionabiliter dicimus, creaturæ corporeæ motum formaliter quidem materialem esse, & corporeum, virtualiter vero spiritualem & immaterialem: quatenus est a Deo mouente & destinante motum

illum

illum in spiritualem, & immaterialem effectum. Alterum exemplũ ex phantasmatibus potest desumi. Phantasma etenim materiale est, & corporeum, ex coniunctione tamen, & subordinatione ad intellectum agentem virtutem habet spiritualem, & intelligibilem: ob quam efficere potest intelligibiles species, iuxta sententiam valde probabilem, possibilemque potest intellectum immutare.

Ad secundum argumentum respondetur, quod licet motus in ratione entis longe sit imperfectior re ipsa, quæ mouetur, in ratione tamen supernaturalis virtutis, & quatenus procedit a superiori mouente deo, multo est ipsa perfectior. Quemadmodum semen ab homine descissum formaliter in ratione entis imperfectius est leone, aut equo: at in esse virtuali longe est perfectius. Quatenus videlicet est & ab homine descissum, & hominis productiuum.

10 Ad tertium argumentum respondetur, sufficere quemcumq. motum, siue localis sit, siue alterius rationis, vt bene dictum est inter arguendum. Ad replicam ibi factam respondetur. Quod quamuis intellectus Christi humanus eo quod beatificatus est, ad cognoscendũ hæc inferiora siue practica siue speculatiua cognitione, non egeat cõuerti ap phantasmata; potest tamen se ipsum conuertere pro ipsa operantis libertate, vt docet S. Thom. 3. part. q. 11. art. 2. ad 3. Vnde credibile est, quod cum Christi humanitas in cœlo existens instrumentaliter concurrit ad nostram iustificationem & gratiam efficiendam, intellectus Christi seipsum ad phantasma conuertit. Vnde deus simul & actu intellectus Christi, & eius singulari phantasmate, seu actione phantasiæ vtitur quasi vnico instrumento ad nostram iustificationem efficiendam, vt Christi humanitas secundum animam & corpus verum sit & totale nostrę iustificationis instrumentum.

11 Hæc diximus probabiliter & coniecturaliter, nam modus quo tota Christi humanitas nostram sanctitatem & gratiam physice operatur nunc in cœlo existens, soli deo, ipsique Christo potest esse perspectus. Nobis quidem constat, et si non fidei aut euidentię certitudine, valde tamen probabili & in scripturi sacris benefundata ratione, Christi humanitatem & secundum animam, & secundum carnem, verum, realem, & physicum influxum habere spiritualis vitæ in ipsa corporis Christi membra. Quo autem modo id fiat, nequit nobis exacta ratione constare: quocirca sufficerit probabili coniectura procedere.

12 Ad confir. Primo dicitur posse nos proportionabiliter dicere de Christo in sacramento Eucharistia existente, ad eum modum quo diximus ipsum existentem in cælo nostram sanctitatem & iustitiã operari,

rari, per operationem videlicet, vtrique parti, & superiori, & inferiori communem; Christus enim prout in Eucharistia existit non solam intellectualem exercere potest actionẽ; Verum etiam sensibilem & materialem, à sensitiuis inferioribus potentijs elicitam.

Secundo respondetur, quod vnio sacramentalis Christi corporis ad visibiles species tanta est, tamque intimo & si ineffabili modo facta, vt motio quæ in ipsis speciebus contingit, non extranea & aliena censeri debeat ab ipso Christi corpore. Quod erudite Caiet. adnotauit 3. q. 76. ar. 6. Vnde ipsa specierum motio, quæ in sumptione Eucharistiæ reperitur, sufficiens erit ad verificandum carnem Christi actualem virtutem adeo suscipere, qua physica efficientia gratiam & spiritualem vitam, in animam suscipientis efficiet.

Tertio denique respondetur. Satis probabiliter dici posse consentanee ad sententiam paulo superius explicatam, atque ibidem à nobis approbatam, carnem Christi absque vllo interueniente eius motu, posse assumi, & assumi de facto per modum instrumenti physici, vt vitam spiritualem in anima hoc sacramentum suscipientis efficiat.

Ad quartum argumentum negatur sequella. Probationi dicitur, quod illa diuina virtus quæ in motu humanitatis Christi à nobis cũ S. Tho. constituitur, non competit ipsi motui absolute, prout quidã motus est, sed prout est motus talis subiecti, nimirum, Christi humanitatis: atque Deo illa instrumentalis virtus non tam ad ipsum motum, quam ad eius subiectum est referenda, & si formaliter immotu reperiatur.

Ad illud vero quod dicitur, de motu & actione transeunte in passo suscepta. Respondetur, quod motus ille in quo virtutem instrumẽtalem gratiæ productiuam constituimus, non tam debet considerari, vt actio humanitatis Christi, quam vt motio a deo in ipsa humanitate suscepta. Vbi obseruandum est, quod hæc motio de qua loquimur, non est ipsa actualis gratię productio: Etenim productio gratiæ, actio spiritualis est, quæ cũm gratia ipsa identificatur, & in anima quæ subiectum est gratiæ suscipitur. Et est illa operatio quam nos vocamus instrumentalem actionem ex principali agente instrumento communicatam: estque ipse actus secundus & vltimus instrumentariæ causæ. Nos vero in præsentia de illa instrumenti motione tantum loquimur, quę naturæ ordine præuia est, ad ipsam actualem gratiæ productionem, & per quam instrumentum in actu primo constituitur, in ratione formali instrumenti. Quoniam vero instrumentum non a semetipso constituitur in actu primo, sed a principali agente, idcirco motio hæc, de qua fit sermo, non est consideranda, vt actio humanitatis Christi, sed potius vt motio quædã a deo

in ipsa

in ipsa humanitate suscepta. Et quamuis contingat, quod sit realiter actio humanitatis extrinseci subiecti immutatiua, non tamen ea ratione qua actio est, ei competit spiritualis instrumentaria vir tus, sed tantum prout est motio, qua deus ipsam humanitatem mouet & immutat. Et quidē licet transiens actio in extrinsecū recipiatur subiectum, semper tamē interuenit contactus aliquis corporeus, qui in agente suscipitur, nam omne agens inagendo repatitur: cuius ratione Christi humanitati inesse potest instrumentalis virtus Missum facio longe probabiliorem esse sententiam Alber. Mag. Caiet. & aliorum non paucorum Philosophorū, qui censent in omni actione siue immanente, siue transeunte, aliquid recipi in ipso agente, quo formaliter denominatur agens: & quo perficitur intrinsece, & ex his superest solutum argumentum quartum.

Sed respondetur secundo, quod licet actio transiens nullo modo sit in agente, neque realis aliqua immutatio ex contactu corporeo in ipsum agens resultet, ipsa tamen motio in passo suscepta vim habet instrumentariam ad efficiendum supernaturalem effectum; non vt suscipitur in passo, sed vt ab agente procedit: & non vtcumque considerato: sed quatenus pręapplicatur & pręmouetur iadeo ad talem actionem. Vnde tandem tota virtus instrumentaria radicatur in ipsa passiua instrumenti applicatione adeo principali agente facta, & ratione illius constituitur in actu primo respectu instrumentariæ actionis: quæ est ipsa actualis productio effectus, quem actio & virtus principalis agentis intendit. Itaque cum Christus cæci oculos luto a se facto liniuit, ipsa actualis linitio in oculis cæci suscepta virtus fuit instrumentaria, ad miraculosum visum conferendum. Hæc tamen instrumentaria virtus dimanauit ab applicatione, qua Christi humanitas fuit adeo mota, & præapplicata ad linitionem istam actualem faciendam.

Confirmationi respondetur, quod sacramentalis virtus non tam ministris quam ipsis sacramentis fuit a Christo concessa, & virtus quæ administros pertinet, tota est ad sacramentales actiones reducenda, vt suo loco explicandum erit. At in presentia contra res se habet. Nō enim hæc spiritualis virtus humanis Christi actionibus principaliter est concessa, sed ipsimet humanitati, & ab ipsa ad eius operationes refundebatur.

Ad quintum argumentum respondeo, quod si cadauerico Christi corpori aliquod miraculosum opus vt diuino instrumento tribuimus, necessum est sequamur sententiam probabilem; quæ affirmat, non esse necessarium aliquem motum ipsius instrumenti præuium ad actionem ex principali agenti ipsi instrumento communicatam. Neque enim oportet fingere aliquem motum, aut mutationem mi-

raculosæ in Christi corpore factã, per quam cõstituatur in actu primo ad instrumentaliter operãdũ diuinos & miraculosos effectus. Probabilitatẽ huius sententiæ, q̃ docet Christi humanitatẽ non egere aliquo motu, vt in actu primo cõstituatur ad miraculosa, & supernaturalia operandum, colligat lector ex dicẽdis circa solutionem sexti principalis argumenti huius dubij.

Ad sextũ argumentũ respondetur, Primo falsum esse, qđ autores contrariæ sententiæ affirmãt de instrumẽtis artificiosis: qđ. s. nõ attingunt effectũ principalis agentis. Et certe si rõ, qua id probant cuiuspiã esset momẽti, probaret ẽt, quod neq; ipse artifex per artẽ suã ipsũ artificiosũ effectũ contingeret. Sed de hac re nõ est locus in pręsẽtia disputandi. Vnde secundo dico, qđ licet ex artificiosis instrumẽtis nõ sumeretur sufficiens exemplũ ad nostrã explicandã sententiã: alia tamen nobis exẽpla suppetunt, quæ rẽ istam sufficientissime elucidant. Quale est illud exemplũ de motu cœli superius cõmemoratũ. Et ista sufficiant ad huius rei explicationem, Nam inter soluenda argumenta a principio huius dubij posita dicemus alia, quæ visa fuerint ad huius doctrinę amplificationem necessaria.

Ad primũ igitur argumentum. Quod grauissimis Patrum testimonijs innitebatur. Respon. Patres illis locis minime negasse christi humanitatẽ concurrere ad eas actiones, quę sunt ꝓpriæ diuinitatis. Nimirum ad miracula, & ad gratiæ, sanctitatisq; ꝓductionẽ. Sed distinguebãt in ipsis operationibus rõnes diuersas, q̃ ex diuersis principijs effectiuis principalibus desumebãtur. Itaq; in miraculoso ope, quo Christus homini a natiuitate cęco visũ dedit, eius tãgens, & liniens oculos, reperiebatur contactus ille visibilis, ipsaq; oculorũ linitio à Christo facta: Fuit etiam ibi ipsa miraculosa visus reparatio. Et ad vtrũq; concurrebãt Christi humanitas, & verbi diuinitas Nihil enim operabatur humanitas quod simul non operaretur verbum, vt eius suppositum: nihilq; verbum in illo opere effecit, ad quod eius humanitas non concurret. Sed aliter tamen & aliter. ista se habuerunt. Etenim contactus ille sensibilis ex humanitate refundebatur ad verbum. Volo dicere, quod formale principium, & propriũ illius contactus, externęque oculorum linitionis, ipsa fuit christi humanitas: cũ ipsa tamen verbum concurrebat per modum suppositi eius; non aliter, atque si esset proprjum & connaturale ipsius humanitatis suppositũ: supplet enim exactissime diuinũ verbũ rationẽ humani suppositi. E contra vero de ipsa miraculosa visus reparatione censendũ est, non enim humanitas fuit formale eius principiũ, & ꝓpriũ, sed ipsa potius verbi diuinitas tribus diuinis ꝑsonis cõis. Quę tamẽ nõ immediatè illũ attigit effectũ, sed mediante ipsa christi humanitate: quam assumpsit vt instrumentum applicatiuum, & delatiuum virtutis

diuinæ, diuiniq; & efficacis imperij ad ipsum miraculosum op⁹ pa trandum. Ita sane, qđ si diuina ipsa virtus se haberet, vt virtus natura liū pecuiarū, quæ posset non dū immediatę, summa, & omnimoda immediatione propriū effectū contingere, absolute fateri teneremur qđ instrumentalis actio humanitatis Christi, immediatius illū cōtingebat effectū, quā ipsamet Dei operatio. Et de facto cōcedere tenemur ipsā Dei virtutē non aliter attigisse effectum illum, quā prius ordine naturæ, seu rationis modificata, vel quasi modificata in ipsa Christi humanitate, vt in proximo miraculosæ actionis instrumento. Et istum concursum humanitatis Christi instrumentarium appellauit Caiet. delationem, & intimationem imperij diuini. In quo non satis bene a quibusdā intelligitur, inter quos debet annumerari Andr. Veg. li. 7. in Conc. Trid. c. 12. Arbitrantur .n. Caiet. loqui de illa instrumēti motione, q̄ præuia est ad actionē principalis agentis, cū dixit instrumentū deferre & intimare creaturæ efficax Dei imperium. Quod quidem neque somniauit Caietan. quoniam motio hæc præuia Instrumenti ad actum primum pertinet, & non actum instrumenti secundum. Constat enim ex dictis, quod per illam actionem, vt est a Deo constituitur instrumenttum in actu primo ad operandum instrumentaliter. Vnde motio illa, cum præsupponatur naturæ ordine ad propriam instrumenti actionem, minime vocari potuit à Caietan. diuini imperij delatio, & applicatio. Sed iam reuertamur ad explicandum sanctorum patrum testimonia: in quibus nihil aliud asseritur, quam quod operatio miraculosa, quæ naturales humanitatis christi vires superabat, non ad ipsam humanitatem, vt ad formale principium effectiuum erat reducenda. sed ad verbi potius diuinitatem. Non tamen negauerunt Patres, quin affirmarunt quam sæpius, christi humanitatem ad easdem miraculosas operationes concurrere. Vnde licet Damascen loco in primo argumento citato, duas videatur actiones inter sese distinctas in miraculosis operibus a christo patratis constituere. Ita quod exterior contactus ad humanitatē esset referendus, miraculosa vero actio ad diuinitatem pertineret. In li. tamen 3. de fid. capit. 15. postquam dixit humanitatem Christi organum fuisse, & diuinitatis instrumentum ad miraculosa opera, mox subiunxit Aliter passiones humanitatis tribui Christo Deo, & aliter opera diuinitatis Christo homini. Nā primū quidē fit propter solam communicationem idiomatum, & non quia passiones illę transirent vsq; ad diuinitatem. Secūdū vero non solū est pp cōmunicationē idiomatū, sed quia illa opera per ipsā humanitatem perfecta sunt: neq; vero in sequētibus eiusdē lib. capitibus ab hoc sēsu recessit Dam. cū c. 18. & 19. multa de his miraculosis dixit actiobus: quas theandricas, id

est,

est, Dei viriles appellat. Etsi quandoque verbis tantisper dissimilibus vsus fuit. Et hęc eadem intelligentia aliorum Patrum dictis est accommodanda, & quidem vere & absque violentia vlla eorum, vel menti vel verbis illata, quod manifeste constat ex his quæ Sophron. in citata episto. dixit. dum omnes Christi operationes ad triplex caput seu genus reduxit, quæ doctrina habetur in verbis pro conclusione quarta citatis.

Sed & illud præterea obseruãdum esse censeo. Idcirco Patres quãdoque distinxisse has Christi operationes, & considerasse dumtaxat principia formalia earum effectiua ex quibus harum actionum specifica ratio desumitur: vt non solum re, sed & verbis discederent ab hęretica sententia Euthichetis, & aliorum hæreticorum confundentium in Christo naturas diuinam & humanam, atque earum similiter operationes. & in hoc sensu debet intelligi definitio Concil. Lateranen. in primo argumento citata. Nimirum, non negasse operationes Christi miraculosas instrumentaliter ab humanitate effici, sed quod sola diuinitas erat formale principium illarum operationum effectiuum, quæ humanitate vt instrumento vtebatur. Et similiter non negauit Concili. operationes pure humanas vt ieiunare, orare, &c. non esse a verbo concurrente cum humanitate, vt verum eius suppositum. Sed negauit quod diuinitas concurreret ad eas, vt formale principium earum effectiuum. Et sic sensus erat sufficientissimus ad saluandam realem duarum naturarum distinctionem in Christo: & ad confusionem earum euitandum. Quod intendebant illius S. Concilij patres.

Ad secundum argumentum. Multa à nobis essent dicenda, nisi circa conclusionem quartam dixissemus non pauca, Quæ necessaria fuerunt ad explicandum, quæ nam sit illa supernaturalis virtus, quã in instrumento Dei effectiuo graues constituunt Theologi. Nunc vero illud tantum à nobis exponendum superest quod ad S. Thom. doctrinam attinet, qui non solum locis in secundo argumento citatis, sed etiam tertia parte q. 62. art. 1. ad 2. Exposcit in instrumẽto actionem quandam quæ præuia est & antecedens ad ipsam instrumentalem actionem, quæ ei competit ex virtute principalis agentis. Et quidem si modus ille noster dicendi quem vltimo loco sequuti sumus circa conclusionem quartam certus esset, & firmus, nullam in hac re difficultatem pateremur: neque quid aliud ad doctrinam Sancti Thom. exponendam & illustrandam addendum superesset: quam quod nomine actionis S. Thom. intelligit quamcunque instrumenti motionem, siue actio sit, siue passio, siue quicquid aliud in quo ipsa principalis agentis virtus modificari, siue quasi modificari possit, & determinari. Veruntamen si verus est alius dicendi modus quem ibi

dem exposuimus, & quem vere probabilem, etsi non omnino facilē ad intelligendum esse diximus; difficilior redditur ad explicandum, & intelligendum prædicta S. Thom. doctrina. Vnde nonnulli ex nouioribus Theologis illam S. Tho. sententiam reijciunt, existimantes creaturam posse assumi vt diuinæ virtutis instrumentum ad creandum. Quia impertinentem esse iudicant, presupponi aliquid ex parte instrumenti ad ipsam instrumentariam actionem. Cæterū quicquid sit de creatione, extra chorum enim saltaremus, si in isto loco hanc de creatione intermisceremus disputationem: quod attinet ad illam S. Thom. doctrinam, ego ita opinor dicendum. Quod S. Thom. nomine actionis præuiæ ex parte instrumenti prærequisitæ non ita stricte loquitur, vt necessario debeat præcedere ipsius instrumenti motio: quamuis regulariter ita contingat, & ob id S. Thom. eam vocat actionem & motionem. Sed satis fuerit quod ex parte instrumenti præsupponatur habitudo aliqua, ad subiectum in quo, vel ex quo producendus est effectus, quem intendit principale agens: cui subiecto instrumentum præsentet & deferat virtutem principalis agentis, ipsumque efficax Dei imperium, vt Caieta. dixit, & nos iam explicuimus. Etenim nisi huiusmodi habitudo præsupponatur ex parte instrumenti ad subiectum operationis, & effectus producendi, productio effectus tantum erit actio principalis agentis, & nullatenus erit operatio ipsius instrumenti creati. Eo quod creatura ex propria sui ratione habet modum determinatum, & contractum operandi circa subiectum ad quod proportionem aliquam habeat, saltem in ratione entis. Neque vllus Theologorum & Philosophorum negare potest hanc determinationem propriam esse, & connaturalem creaturæ. Sed dicunt nonnulli hanc determinationem, & contractionem, locum habere in his operationibus, quæ fiunt virtute creata, & ipsius creaturæ propria. Secus autem in illis quæ diuina & increata virtute efficiuntur. Nam per hanc virtutem eleuatur creatura super totum operandi modum creaturarum: & induit modum operationis diuinæ, quæ ab omni abstrahit materia, & supra omne subiectum eleuatur. Sed contra istam doctrinam, & pro sententia S. Thom. primum oppono illud vulgatum Philosophorum proloquium: Omne quod recipitur, ad modum recipientis recipitur. Ex quo infero, quod diuina virtus communicata creaturæ vt instrumento physico, & quasi in ipsa creatura recepta, debet recipi ad modum ipsius creaturæ, id est, oportet quod aliquo modo ei proportionetur & accommodetur: atque adeo impossibile est, quod diuina virtus tam eleuet creaturam ad modum operādi diuinum, vt totaliter eius actionem extrahat ab omni materia & subiecto cum quo ipsa creatura ex propria forma aliquam habeat proportionem, saltem secun-

secundum communem rationem entis creati & participati à Deo.

Secundo pro eadem S. Thom. doctrina sic argumentor. Si diuina virtus nullatenus accommodatur creaturæ. & ad naturalem modum eius operandi, sequitur quod ipsa sola diuina virtus immediate & seipsa producit effectum, & non prout recepta in creatura, & ei communicata. Consequens autem falsissimum erit, si vellimus tueri creaturam concurrere, vt Physicum Dei instrumentũ ad eundẽ effectum: Ergo &c. Minor est manifesta, quoniam creatura non aliter potest concurrere vt instrumentum Dei Physicũ, quam operãdo per virtutẽ Dei vt sibi accommodatam, & quasi participatam in ipsa met creatura. Sequella vero probatur. Impossibile est quod diuina virtus recipiatur in creatura, aut ei accommodetur: quin in ordine ad effectum producendum aliquam subeat determinationem, & contractionem ex ipsa creatura, cui accommodatur, desumptam. Nam alias in quo accõmodatur creaturæ? Inexplicabilis certe erit illa accommodatio. Et hoc est quod dicebat S. Thom. 1. par. q. 45. ar. 5. quod si creatura nihil ibi ageret secũdũ illud quod est sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendũ, id est, nihil ibi ageret, sed solus Deus immediate operaretur effectum absque vllo instrumento: Nisi, ego fallor, ista ratio in doctrina S. Thom. fundata est manifesta pro eius sententia demonstratio, Vnde qui contrariũ dicũt non plene callent instrumenti rationẽ: & quæcũque & quantacũque verba multiplicent, non valebũt explicare quo pacto, sublata prædicta determinatione, creatura vere exequatur officiũ instrumenti Physici.

Ex his quæ diximus sequitur, certissimam esse, & pene demonstratam illam S. Thom. Sententiam, quæ docet creaturam non posse instrumentum esse Dei physicum ad creandum.

Sed creatione prætermissa ad miraculosam operationem redeamus, in qua ex parte creaturæ regulariter præcedit aliqua actio seu motio cui accõmodetur diuina virtus, vt mediãte creatura, vt instrumento physico effectum attingat miraculosum. Quod si quando huiusmodi operatio præuia nõ fuerit, necessum saltim est, quod ex parte instrumẽti præcedat habitudo aliqua determinata, & propria creaturæ ad subiectum operationis, & effectus producendi. Et hanc proportionem ad subiectum operationis instrumentariæ S. Thom. comprehẽdit nomine actionis præuiæ, & prærequisitæ ex parte instrumẽti: & dispositiue cõcurrẽtis ad effectũ principalis agẽtis. Dicitur enim hæc proportio dispositiue se habere, quatenus ex ipsa sumitur determinatio virtutis diuinæ, & eius accõmodatio ad effectum per tale instrumentũ efficiendum: lata enim assertione S. Tho. ibi de dispositione loquebatur: Ita vt totum id quod per modũ causæ materialis determinat, & modificat, dispositio censeatur. Et q̃ ista fuerit

Sanct.

Sanct. Thom. mens inde constat, quod vt ostendunt verba paulo ante ex 1. par. citata San. Thom. nihil intendebat aliud, quam quod ex parte instrumenti aliquid presupponatur, cuius ratione possimus saluare in ipsa creatura veram instrumenti physici rationem, & essentiam. Poterat hoc loco nobis quispiam obijcere, Christi humanitatem non posse instrumentaliter gratiæ productionem attingere per physicam efficientiam, eo quod gratia vere creatur in anima: Sed exacta huius difficultatis explicatio ad alium locum spectat. Nunc satis fuerit dicere, quod siue gratia creetur, siue non, eo tamen quod accidens est, per se pendet in sui productione à subiecto, nempe ab anima, & hac ratione creatura potest instrumentaliter eius productionem attingere.

Ad tertium argumentum (quod ex preli errore inter arguendum appellatum est quintum.) Respondetur quod vt superius in hac questione diximus, contactus præuius siue physicus, siue virtualis, non est essentialiter necessarius ad operationem: sed tantum habet modum conditionis requisitæ, qui proinde non est necessum interueniat in operatione instrumenti physici, quod diuina virtute ad operandum super omnes naturæ vires eleuatur. Præterea, cum ipsa diuina virtus secundum seipsam intime adsit cunctis creatis rebus, non omnino in proprie dici possit, quod ad operationem huiusmodi instrumenti physici, præsupponitur contactus virtualis eiusdem instrumenti circa subiectum operationis. Quoniam instrumentum huiusmodi non alia operatur virtute, quam ipsamet virtute diuina. Fateor quod iste contactus virtualis præcedens, non se tenet formaliter ex parte instrumenti, eo quod diuina virtus prout accommodata, & quasi modificata in ipso instrumento, non attingit subiectum nisi in actuali effectus productione: atque adeo vt sic accommodata non præattingit subiectum: & ex consequenti neque in rigore potest dici, quod virtualiter instrumenti contactus præsupponitur, ad instrumentariam actionem.

Dubium. In quarto argumento ea nobis se offert breuiter explicanda difficultas. Quam versant Medina. 3. par. quæst. 48. artic. 6. & Andreas a Vega. lib. 7. cita. a cap. 15. Num Christi passio, eiusque resurrectio nostram per modum instrumenti physici operentur salutem. Qua in re diuersa sunt theologorum placita, etiam eorum qui Christi humanitatem physicum instrumentum gratiæ, & sanctitatis productiuũ cum Doctore sancto censuerunt, Quidam enim absolute negant Christi passionem in animarum iustificatione physicã aliquam efficientiam habere: sed hanc efficientiam solis tribuunt sacramentis, quibus ipsa passionis virtus nobis applicatur. Huic sententiæ quidam graues subscripsere theologi, qui ea potissimum ratione ducuntur,

quam

quam in argumento quarto insinuauimus. Videlicet, quod Christi passio & resurrectio, cum non existant, nequeunt quidpiam efficere propria & physica efficientia. Ita docent Bonauent. in 3. dist. 19. q. 1. & Andr. à Vega loco citato, Sed ex Thomistis multi conantur cōtrariam sententiam defendere, quam inter omnes expressius docet Mag. Medina 3. par. q. 48. artic. 6. Cui fauet quamplurimum S. Thom. docens in illo articulo, quod Christi passio operata est nostram salutem per modum efficientiæ. Ad argumentum autem quod pro contraria sententia insinuauimus, Respōdet grauissimus iste autor: quod quando agens principale per se ipsum coniunctum est passo contactu physico, non est opus, quod instrumentum illius per semetipsum idē contingat passum simili contactu physico. Affert exemplum in anima sensitiua bruti, quæ per actum æstimatiuæ potentiæ in solo capite subiectiue existentis, mouet reliqua corporis membra. Quod ideirco contingit, quia anima quę est principale mouens, intime assistit ipsius omnibus corporis membris. Cæterum hęc solutio & expositio displicet multis hisque grauissimis theologis, & vt puto, non irrationabiliter. Et primo, exemplum adductum apparet impertinēs: quoniam & si actus æstimatiuę non immediate contingat vniuersa animantis membra, quæ eius virtute mouētur; existit tamen in rerū natura. Imo & in ipso animali, & in præcipua eius corporis parte. Verū passio Christi nusquam existit, sed transijt totaliter, & id ipsum de Christi resurrectione dicendum. At tota huius rei difficultas non in contactu consistit, sed in defectu existentiæ, Non ergo exemplum istud huic proposito quadrat. Item actus æstimatiuę, etsi non formaliter attingat omnia animantis membra, attingit tamen virtuali contactu, sicut & ipsamet potentia æstimatiua, & ipsum caput in quo residet; & sicut cor in determinata corporis parte existens physico contactu actuali contingit reliquas totius suppositi partes. Præterea in intelligibile prorsus est, quod instrumentum aliquod physica efficientia producat effectum, quem neque propria virtute, neque virtute ab agenti principali participata contingit, Quoniam quod aliqua causa siue principalis siue instrumentalis, aliquem efficiat effectum, & non ipsum attingat: nescio qua ratione valeat intelligi. Ipsa namque productio, & actualis efficientia est verus & realis cōtactus. Neque hic agitur de contactu præuio, sed de ipso etiam qui actionem comitatur. Qui rei non existenti minime valet competere. Si quidem pro libito confingimus instrumentalem efficientiam physicam, facillimum erit omnia instrumenta, quæcumque sint, physica appellare. Attamen si ratione agendum est, non licet cuique dicere, quod aliquod instrumentum producit efficientia physica effectum aliquem, quem neque formaliter, neque virtualiter contingit. Hac ergo explicatione prę-

ne prętermiſſa, Alij dicunt quod paſſio Chriſti & ſimiliter rerurrectio contingunt animam mediante actu fidei, vel ſacramentorum ſuſceptione, eo quod manent virtualiter in ſacramentis, & in fidei confeſſione: atque adeo paſſio Chriſti per fidem, & ſacramenta virtualiter poteſt animam attingere. Habet hæc ſolutio aliquale fundamentum in doctrina S. Tho. 3. par. q. 59. art. 1. ad 4. & 5:

Sed hæc ſolutio apparet difficilis, & arguitur contra illam Primo. Quamuis admittamus, quod paſſio Chriſti appræhenſa per fidem effectiue cauſat gratiam, non inde poteſt colligi, quod ipſa paſſio Chriſti ſimpliciter ſit inſtrumentum phyſicum gratiæ. Etenim paſſio Chriſti, vt appræhenſa non habet verum eſſe reale, ſed eſſe rationis. Ergo quamuis appręhenſio fidei effectiue ad gratiam concurrat, quod gratis conceditur huic ſententiæ, non ſubinde ſimpliciter eſt concedendum ipſam Chriſti paſſionem effectiue aliquid cauſare.

Secundo arguitur. Et ſi Chriſti paſſio permanſerit quidem virtualiter in eſſe moris in fide, & ſacramentis, quatenus videlicet, meritoria fuit & ſatisfactoria, exuberantiſſimumque noſtræ redemptionis præcium: applicantur enim nobis per ſacramenta merita, & ſatisfactiones Chriſti. At nullatenus fingi poteſt modus, quo paſſio Chriſti ſecundum eſſe phyſicum virtualiter in fide, & in ſacramentis perſeueret, Ergo ex virtuali permatuntia paſſionis Chriſti in ſacramentis, non licet inferre phyſicam eius efficientiam in noſtra iuſtificatione & ſanctificatione per gratiam: ſed moralis dumtaxat cauſalitas inferri poteſt, quam admittimus omnes, & quidem ſecundum fidem tenemur admittere.

Eſt tertia aliorum theologorum ſolutio, quæ ea ratione contendit Chriſti paſſionem, atque itidem reſurrectionem eius phyſica efficientia ad noſtram iuſtificationem concurrere: quatenus aliquando extiterunt in rerum natura. Itaque dicit iſta ſolutio, quod res illa quæ nec exiſtit modo, neque vnquam extitit, non poteſt phyſica efficienia quidpiam efficere. Poteſt tamen ſi extitit aliquando: ſaltem per ebſolutam Dei potentiā. Nulla enim eſt repugnantia, quod rem, quæ extitit aliquando Deus aſſumat, vt inſtrumentum phyſicum effectiuum ad aliquem effectum cauſandum.

Hæc etiam ſolutio nulla veroſimili fulcitur ratione. Nam quid refert rem olim extitiſſe, ſi modo neque in ſe, neque in virtute à ſe relicta realem, & phyſicam exiſtentiam habet: certe res huiuſmodi ita ſe habet, ac ſi nunquam extitiſſet. Niſi vellis dicere, quod Deus reproducit rem illam ſub eadem exiſtentia, quam prius habuit. Quod in præſentia nullus theologorum, qui non deſipiat, dicere audebit.

Denique illi theologi qui dixerunt Chriſtum phyſica efficientia priuſquam veniret in mundum gratiam antiquorum Patrum cau-

ſas,

fasse, dicere tenentur per locum à fortiori, quod passio Christi pcedens simili efficientia nostram causat iustitiã,& gratiã. Sed hæc eorũ sententia eisdem omnino cõfutatur argumentis. Nã qđ actus secundus,cuiusmodi est physice causare,& efficere,actũ oĩm primũ, & potissimũ,puta,existentiã non præsupponat,est prorsus intelligibile,& dictu absurdissimũ.Itẽ qđ causa efficiens, ẽt instrumentalis nõ prius,vel temporis,vel naturę ordine constituta sit in actu primo,quã ad secundũ actũ reducatur,intellectus vix appræhendere,nedũ credere valet;at qđ res aliqua sit in actu primo ad operandũ cõstituta absque formali seu virtuali existentia,stultũ esset affirmare. Quoniam existentia seclusa omnia sunt pure potentialia,neq; actus secundus, neq; actus primus intelligi potest sed pura potentia,imo purũ nihil.

Vera ergo solutio & intelligẽtia huius doctrinę S.Th.q̃ passionẽ & resurrectionẽ Christi dicit esset causas effectiuas nostræ iustificatiõnis,& salutis secundũ physicã efficientiã,est illa quã assignauit Caie. 3 p.q.56.a.1.solut.ad 3.q̃ sine dubio magnũ hẽt fundamentum in illa S.Th.solutione,inquit Caiet. Quod humanitas Christi, quæ est organũ coniunctũ personaliter verbo Dei,est velut vniuersale instrumẽtũ Dei ad miracula facienda. Determinatur aũt ad esse instrumentũ ad hoc,vel illud opus miraculosum per aliquam ipsius conditionem. Ita quod ex hoc, quod passa est, intelligimus communicatam sibi, per quandam appropriationem,virtutem remissiuam peccatorum, & ex hoc,qđ resurrexit,cõmunicata similiter est sibi virtus resuscitatiua mortuorum,& sic de alijs similibus instrumẽtalibus actionibus,q̃ humanitati Christi tribuuntur instrumẽtaliter,Deo aũt principaliter. Sic enim resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis. Qm̃ per ipsam Christus, vt homo,instrumentũ efficax constitutus est ad resuscitandũ homines in vitã æternã. Hæc Caie. In quibus posset aliquẽ offendere,id qđ Caie.dicit,Christi humanitati p passionẽ fuisse cõmunicatã virtutem peccatorũ remissiuã,& per resurrectionẽ fuisse constitutam in ratione efficacis instrumenti ad homines resuscitãdos Arguiturque contra istam doctrinam,vt veritas argumẽto exagitata elucescat magis. christi passio suam omnẽ virtutem a christi humanitate accepit: Inde enim habuit virtutem iustificatiuam, & remissiuam peccatorum, quia fuit passio humanitatis personaliter verbo coniunctæ: Ergo falso asseritur a caietan. quod humanitati christi, eo quood passa est, fuit communicata virtus remittendi peccata. Et idem omnino argumentũ fieri potest de resurrectione. Sed breuiter respondetur pro doctrina caietan. quæ verissima est. Et dico caietan. satis mentem suã explicuisse,cũ a principio solutionis p̃suppo suit,humanitatem christi vniuersale esse instrumentum Dei ad omnia miraculosa, & supernaturalia opera efficienda. Nam ex hoc

bene colligitur, id docuisse Caietan. quod nos superius dicebamus: nempe Christi humanitatem vniuersalissimam in se præhabere virtutem, esseque vniuersalem causam totius gratiæ reparantis, & sanantis. Quocirca cũ dicit Caiet. quod accepit virtutẽ remissiuã peccatorũ, eo qđ passa est, & mortua. In eo sensu est intelligendus, in quo dicimus communiter causã vniuersalẽ determinari per causas particulares, ad particulares effectus. Quo loquẽdi modo nolumus dicere causã vniuersalẽ virtutẽ accipere a cã particulari, sed qđ eius vniuersalitas, & amplitudo coarctatur, & determinatur ad effectũ particularẽ. Ne aũt Christi passionẽ causã particularem vocemus, cũ sit vniuersalissimũ animarum nostrarum medicamentum, exemplum accomodemus huic rei proportionatũ. Philosophi cum Astrologis dicere solẽt, & id quidem verissime, quod sol qui est valde vniuersalis cã in hoc visibili vniuerso, secundũ quod varijs accomodatur cęlestibus Zodiaci signis, varios, & diuersos operatur effectus in hęc inferiora pro diuersa signorum qualitate & virtute. Ita similiter Christus, vt homo, sol iustitiæ ad diuersa suę vitę, mortis, resurrectionis, & ascensionis signa accomodatus in varios diuersosq; suæ virtutis se explicat effectus: Quod quidem nullam arguit virtutis Christi, & eius humanitatis limitationem: sed vniuersalitatem potius, & amplitudinem.

¶ Nonnulli theologi, quorum sententia mihi non displicet, addunt huic Caieta. doctrinæ, quod Christi humanitas quatenus fuit realiter per passionem immutata, & ipsa passio identice & secundũ rẽ, fuit ipsamet Christi humanitas: Idcirco passio Christi censetur virtualiter in ipsa humanitate permanere; & quatenus Deus assumit humanitatẽ vt instrumentũ effectiuũ ad nostram iustificationem, virtualiter quoq; ipsam passionẽ asumit. Et ꝓportionabiliter est de resurrectione dicendũ. Fateor quidem, qđ hęc efficientia physica fundatur in aliquo morali principio, in eo videlicet, quod voluit & decreuit Deus Christi humanitatẽ ad diuersos effectus assumere, prout realiter fuit immutata istis diuersis immutationibus: habita ꝓportione eorũ q̃ in christi corpore acciderunt, ad ea q̃ in animabus, & corporibꝰ nostris cõtingunt. Quã proportionẽ illis cuiusdam præfationis verbis explicuit Ecclesia, qui mortem nostrã moriẽdo destruxit, & vitã resurgẽdo reparauit. Sed & Paul. Rom. 8. huius proportionis, & acõmodationis meminit: traditus est, inquit, propter peccata nostra, resurrexit ꝑ iustificationem nostrã. Hac ergo supposita Dei institutione, vere dicitur assumere Deꝰ passionẽ Christi, vt instrumẽtũ effectiuũ remissionis peccatorum, quando ipsam humanitatem prout passa fuit, & realiter per passionem immutata, ad hunc effectũ efficiendum assumit. Afferri solet exemplum non ineptum, sed difficile, & ob id fortassis nõ admodum idoneum ad huius rei explicationẽ. Sacramentũ baptismi

informe

informe, fictione recedente: effectiue confert gratiam, quatenus Deus ipsum actum per quem recedit fictio assumit, vt instrumentum effectiuũ iustificationis: eo quod est actus animę quę realiter fuit immutata per sacramentum, suscepiendo caracterem à sacramēto causatum. Et si de sacramento pœnitentiæ proportionabiliter vellimus loqui. Assumit Deus vt instrumentum iustificationis effectiuum actum illum per quem aufertur fictio, & impedimentum sacramentalis gratiæ, eo quod est operatio voluntatis, quæ immutata fuit realiter per aliquem imperfectum peccatorum dolorem, quæ pars fuit sacramenti pœnitentiæ informis, sed de his exemplis alias est copiosius dicendum.

Sed dicet quispiam. Remissio peccatorum consistit in condonatione, qua diuina voluntas misericorditer condonat, & remittit offensam, & iniuriam sibi per peccatum irrogatam, Huius autem condonationis nulla potest esse effectiua causa præter solam Dei voluntatem: Ergo passio Christi non est effectiuum instrumentum remissionis peccatorum. Respondetur hoc argumentum easdem vires habere de humanitate Christi, & de ipsius passione: cui breuiter respondetur, quod peccatorum remissio non est sola prædicta iniuriæ condonatio, sed est etiam expulsio maculæ, quam peccatum reliquit in anima per quam simpliciter est in peccato, vt ex S. Synod. triden. Sessio. 6. est manifestum. Et hanc expulsionem efficit Christi passio, quatenus causat gratiam sanantem & iustificantem in anima. Multa obiter diximus, quæ maiori egebant explicatione, sed non vacat amplius in eis immorari. Vnde hæc sufficiant dixisse ad quarti argumenti solutionem.

Ad quintum argumentum negandum est antecedens, imo est valde probabile, & longe probabilius sententia contraria, Christum physicæ efficientia operatum fuisse omnia miracula, quæ inter nos viuens patrauit, Quoniam si valde probabile est, vt reuera est, sanctos viros secundum efficientiam physicam multa edidisse miracula: cur id Christo denegandum erit? Quod vero sancti ad hunc modum miracula ediderint, probabile reputauit August. lib. 21. de ciuita. c. 9. Cui sententię adhuc magis adhæsit versans illud Psal. 138. Mirabilia opera tua, &c. & psal. 130. Et Gregor. in 2. Dialog. cap. 30. Et sequenti. Ambros. sermon. 90. & 91. Chrysostom. homil. 1 in acta Aposto. & S. Thom. q. 6. de potent. art. 4. Igitur ad argumentum negandum est antecedens probationi dicitur, Christum varijs modis diuersa patrasse miracula, quandoque solo verbo, quandoque contactu, & aliquando verbo, & contactu, imo & sputo, & veste, vt ex Euangelica hystoria constat: vt ostenderet se totũ aptum esse ad viuificandum, & sanandum, & quod eius verba, ipsiusque carnis contactus, ac

denique omnia quæ ad ipsum pertinent, virtutem sanatricem obtinent. Quandoque etiam circa personas absentes miracula fecit, vt magis extenderetur ipsius potentia, & virtutis ostensio, illimitatio, & inpendentia, a tempore & loco.

Ad primam confirmationem respondetur, quod cum Christus oratione fuit vsus ad aliquod miraculum faciendum, id egit vel ad præbendum nobis exemplum, vt in omnibus necessitatibus ad Deum per orationem confugiamus. Vel ad manifestandam diuini Patris gloriã, quia propter causam a nobis in quæstione præcedenti art. 3. dub. vltimo assignatam, valde fuit conueniens, vt Christus opera sua in gloriam Patris referret. Vel etiam quandoque ad ostendendum difficultatẽ, quæ reperitur in curatione illius spiritualis infirmitatis, cuius typũ illa gerebat infirmitas, cuius sanationi intẽdebat Christus. Iuxta id quod ipse dixit Matth. 17. hoc Dęmoniorũ genus, &c. vel propter alios huiusmodi fines id Christus effecit: Et non quia ipse oratione indigeret ad patrandum miracula. Posset secundo ad eamdem confirmationem dici, Christum per illam orationem quam ad Deum fundebat, impetrasse ab illlo, vt eius humanitatem per modum physici effectiui instrumenti assumeret ad miraculum, & prodigium patrandum. Vnde ex illa Christi oratione nullum sumitur contra nostram sententiam efficax argumentum, præsertim quod sæpe autoritatiue miracula edidit, vt patet cum dixit Lazaro, Exi foras, &c.

Ad secundum confirmationem. Primo negatur maior. Ad probationem dicitur, quod in expulsione dęmonum interuenire potuit efficientia Christi physica, qua ipsos necessitataret dæmones, vt exirent à corporibus humanis, pellendo illos non solum morali imperio, sed & physico impulsu. Ad illam permissionem, quã ipsi impetrauerunt a Christo, vt irent in porcos, dicitur, quod licet permissio fuerit moralis, Expulsio tamen a corpore in quo erant, physica fuit. Vnde in illo miraculo vtrumque interuenit, & physicum & morale. Imo forsan neque illa fuit pura permissio, sed & coactio physica, qua coegit ipsos abire in porcos. Verum est quod hoc non potest sufficienter fundari in Euangelica historia, ex qua tantum colligitur concessa permissio. Aliud miraculum de Solis obscuratione fieri potuit non sola subtractione generalis Dei concursus: sed & aliqua extrinseci impedimenti appositione, qua Sol impediretur lumen suum ad nos diffundere.

Sed respondetur secundo eidem confirmationi. Quod vt simpliciter & absolute dicamus Christi humanitatem per modum instrumenti physici prodigiosa edidisse miracula: non est necesse quod in omnibus & singulis miraculis physicam adhiberet efficientiam. Sed in illis tantum, quæ ipsam exposcebant. Ita quod Christus eam adhiberet

beret efficientiam, quæ ad patrandum miraculum erat requisita, & sufficiens. Si moralis requirebatur, illaque sufficiebat, non erat necesse, sed esset potius impertinens physicam adhibuisse causalitatem, etsi miraculum illam non admittebat certum est, non debuisse à Christo apponi. Satis ergo superq; fuit, vt Christus omnia edidisset miracula, iuxta eorum exigentiam, & aliud postulare, ad contentionem potius, quam ad Christi dignitatem spectat.

Sextum argumentum eam postulat difficultatem breuiter a nobis pertractandam, Vtrum virtus operatiua miraculorum reperiatur in Christo per modum formæ permanentis, an potius per modum transeuntis: sicut S. Thom. 22. quæstion. 178. articul. 1. ad 1. dicit reperiri in cæteris sanctis, quam doctrinam desumpsit ex Gregor. 2. Dialog. cap. 33. In qua re sunt tres sententiæ, Prima quam (vt fertur) docuit Victoria dicit hanc virtutem non inesse humanitati Christi permanenter, sed per modum transeuntis, vt inerat cæteris sanctis. Vnde Christus non operabatur miracula quando sibi placebat, sed quando verbum vtebatur humanitate, vt instrumento sibi coniuncto; verum est (inquit hæc sententia) quod Deus sæpius vtebatur humanitate Christi ad patrandum miracula, quàm vteretur cæteris sanctis. Potissimum fundamentum huius sententiæ est. 6. argumentum à nobis propositum. Theologi qui dicerent instrumentariam Christi virtutem supernaturalem in motu aliquo sitam esse, facile possent in hanc primam induci sententiam. Quia iuxta istum dicendi modum, Christi humanitas non est in actu primo constituta, priusquam hoc speciali motu adeo moueatur. Sed nihilominus propter rationē primam in priori consectario huius dubitatiunculæ assignandam, etiam supposita hac sententia de virtute supernaturali per motum communicanda, & non alias, neganda est ista prima opinio. Et quidē licet hyposthatica vnio non constituat Christi humanitatem formaliter, & complete in actu primo ad miraculose operandum: constituit tamen radicaliter, itaque debetur ei, vt quoties illa operari voluerit miraculose, præsertim erga redemptionis finem, accipiat virtutem qua formaliter, & complete ad actum primum reducatur. Vnde hęc prima opinio. Neque sufficienter amplificat Christi dignitatem, neque redemptoris officio est satis conueniens, cui debetur, vt in ordine ad suum finem omnia, quamlibet miraculosa, possit cum voluerit exequi. Et puto hoc attinuisse ad potestatem excellentiæ Christi. Ad quam pertinuit quod Christus, instituere posset sacramēta gratiæ causatiua, & inter ea Eucharistiæ sacramentum, in quo fit prodigiosissima trāsmutatio. Et cui debetur virtus ad efficiendā hanc transmutationem, & ad instituendum instrumentum cum virtute eam faciendi, quæ nam potestas ei rationabiliter est deneganda?

Dub de virtute miraculorum operatrice.

Secun-

Secunda sententia in alio extremo docet. Virtutem miraculorum operatricem, esse qualitatem supernaturalem permanentem in christi humanitate. Solet adscribi hæc sententia Paluda. in 4. dist. 1. sed non reperio apud ipsum Hæc senttẽtia non est cõtentanea S. Tho. doctrinæ. qui 22. q. 178. art. 1. negat hanc qualitatẽ esse possibilem. Et huius doctrinæ ratio ea videtur ex ipso colligi, quod talis qualitas si daretur exstenderet suam vim instrumentariam supra totum naturæ ordinẽ, & ad omnia opera prodigiosissima ad opus etiã consecrationis, imo & incarnationis patris & spiritus Sãcti se extẽderet. Nã qua ratione potest in vnum miraculum posset in omnia. At hæc tanta virtus non apparet possibilis. Ego tamen crediderim S. Tho. non depotentia absoluta loquutum in hac parte fuisse, sed de ordinaria dumtaxat. Etenim, vt supra ex ipso retuli, charater est potentia effectiua magni miraculi conuersionis. Quare ergo non potuit dari qualitas alia ad omnia miracula Excipio incarnationem. nam hoc attingit immediate deum, & ex hac parte repugnat. Sed tamen talis qualitas & si possibilis, non decet creaturam.

Est tertia sententia media quæ nobis placet, & docet eam. Magister. Vega loco citato c. 14. dicit virtutem miraculorum pertinere ad Christi humanitatem per modum formæ permanentis, sed non esse aliquam qualitatem superadditam: Sed ex eo quod humanitas est coniuncta verbo, habet diuinitatem sibi infallibiliter assistentem ad operandum miracula, quoties ipse Christus voluerit miracula patrare. Itaque non sola hypostatica vnio sufficit constituere in actu primo Christi humanitatem ad operandum miraculose: Quod patet. nam tunc ad omnia miracula se extenderet eius virtus. At S. Tho. non ad omnia, sed ad ea quæ ad redemptionis opus attinent, miraculorum potestatem Christo concessit. 3. p. q. 13. art. 2. Præterea. Quia valde est probabile Christũ hanc potestatẽ miraculorũ effectiuã sibi meruisse. Igitur hypostatica vnio radicaliter tantũ, vt nũc nunc dicebam, constituit eam in actu primo, & non formaliter, aliàs enim sine vllo merito haberetur. Vnde formaliter constituitur in actu primo, seu in potentia proxima per immediatam assistentiam, qua diuinitas ipsi humanitati assistit, & eam habet vt subordinatam suæ infinitæ virtuti ad huiusmodi miraculosa opera, iuxta modum superius a me expositum. Et quod sola hyposthatica vnio non sufficiat, citra hanc specialem subordinationem ex parte humanitatis, & assistentiam prædictam Diuinitatis, probo. Quia ex vi hypostaticæ vnionis formaliter tantũ prouenit, quod humanitas sit verbo subordinata ut supposito, idest, vt natura perquam verbum operetur iuxta vim & potestate naturalem ipsius naturæ & potentiarum eius; & verbum assistit humanitati in ratione suppositi, idest, vt suppositi gerat officium in his

omnibus, quę ad naturalem, & moralem ipsius humanitatis perfectionem attinent. In hoc autem nulla est virtus faciendi miracula, sed operandi & physicè, & moraliter iuxta naturalem ipsius humanitatis perfectionem & virtutem. Et vt plurimum consurgit ex parte suppositi dignitas & valor moralis in operationibus, quo meritoriæ & satisfactorię de rigore iustitiæ constituuntur. Ergo pręter vnioné personalem, quid amplius commentari debemus, vt Christi humanitas sit formaliter in actu primo, & in potentia proxima constituta ad miraculosè operandũ. Dicunt quidã moderni Theologi, ꝙ hoc additũ, nõ est aliud, quã potentia obediẽtialis actiua, quæ in humanitate Christi, & in eius potentijs reperitur ad operandum supernaturalia, si speciali Dei auxilio iuuentur. Sed de hac potentia actiua satis diximus. Est enim conficta a suis authoribus, nisi in hoc sensu capiatur, videlicet, creaturam eleuabilem esse per Dei virtutem ad operandum & supernaturalia, quæ non repugnant a creatura fieri. Prætere a, si nihil aliud ponimus in Christi humanitate, vt sit in actu primo ad operandum miraculosè; sequitur ꝙ Petri humanitas similiter sit in actu primo ad operandum omnia miracula: quia consimilem habet potentiam. Sed hoc dicere stultum esset. Item non posset limitari potestas Christi miraculosa ad ea miracula, quæ fini redemptionis conueniunt, vt illam S. Tho. limitauit. Patet. Quia hac obedientialis potentia æque se extendit ad omnia: etiam ad creandum secundum sententiam eorum qui hanc obedientialem potẽtiam commentantur. Hæc ergo opinio veritate non subsistit.

Sed iã probatur tertia sẽtẽtia Primo ex definitione citata à nobis supra Concil. Ephesini dicentis Carnẽ Christi esse viuificatricem ex viuẽte verbo. Quibus verbis duo insinuãtur. Alterũ est, quod virtus viuificatiua inest carni Christi permanẽter. Hoc enim designat illa dictio Viuificatricem. Alterum est, quod illa virtus non est superaddita qualitas, sed conuenit humanitati ex vnione hypostatica ad verbum. Nam si ratione superadditæ qualitatis viuificatricem vim haberet, & non alias potius esset illa qualitas viuificatrix vocanda, quam ipsa Christi caro. Et præterea qualitas illa esset corporalis cũ existeret in Christi carne. Ergo non se extenderet ad spirituales effectus. Antecedens patet. Quia tam repugnat spirituali qualitati inhęrere corpori, quam spirituali substantię v. c. angelicę recipere in se corporeã qualitatem. Præterea. Concil. Ephes. & Cyril. reddunt pro causa viuificatricis virtutis vnionem ad verbum, quod est essentialis vita. Nõ ergo ad qualitatem est recurrendum.

Secundo patet. Proprium est instrumenti coniuncti, quod absque aliqua superaddita qualitate vim habeat instrumentalem per modum permanentis, vt brachium respectu totius suppositi, calor naturalis

ralis respectu formæ viuentis,carnis,& sanguinis,sed Christi humanitas est instrumentum verbi coniunctum : Ergo,&c.

Ex hoc sequitur primo,quod Christus potuit miracula facere quoties volebat,quod non est concedendum cæteris sanctis. Et ratio discriminis inter Christum & sanctos hæc est. Quod volitio, qua Christus vult efficere miraculum, est operatio elicita non a sola humanitate,sed etiã a verbo, & ita decens erat,quod illi assisteret infallibiliter vis operatiua miraculorũ,quę ratio non militat in cęteris sanctis. Est etiam alia ratio : quæ ex dictis colligitur, nempe,quod vnio hypostatica radicaliter constituebat in actu primo ad operandum miraculosa opera ipsam Christi humanitatem. Quod intelligo partim physicè, & partim moraliter. Physicè quidẽ, quòd ipsa vnio naturę humanæ ad verbum reddit illam proportionatam, vt assumatur ad propria diuinitatis opera efficienda , vt coniunctum eius instrumentum,eique plenè in omnibus subordinatum. Ex qua plena subiectione & subordinatione scriptura sacra vocat Christum seruum Dei:& hæc quidam appellatio datur Christo a Spiritu sancto, non ad eum humiliandum & deijciendum, sed ad magnificandum potius, & ad extollendam & amplificandam eius dignitatem & excellentiam. Constat ex illo. Isai.c.49. parum est,vt sis mihi seruus ad suscitandas feces Iacob, & tribus Israel cõuertendas. Dedi te in lucẽ gentiũ,&c. Moraliter vero,titulus triplex intelligi potest, primus ipsa dignitas infinita, quæ ex vnione hypostatica in natura humana consurgit,cui debetur specialissima virtutis diuinæ assistẽtia,per quã dignificetur, in eo ꝙ assumatur vt Dei cooperatrix in ijs operationibus, quæ sunt Deo magis propriæ:cuius modi sunt actiones miraculosæ,& effectiuæ supernaturalium effectuum. Esse enim Dei coadiutricem ad præclaram attinet excellentiam vt Dionysius Areopagita dixit. Secundus titulus est ipsum vniuersalis redemptoris officium,cui tanta hęc debebatur excellentiæ potestas,vt dudum asserebã. Tertius denique est titulus meritorius. Meruit enim sibi Christus hãc potentiæ & virtutis miraculosæ dignitatem,sicut meruit excellentias alias,capitis, regis,sacerdotis &c. Eadem enim est de omnibus ratio . De quibus lege dicta superius. q.5.ar.3.dub.2.

Secundo sequitur,quod si humanitas Christi relinqueretur à verbo cum omnibus donis supernaturalibus , quibus modo exornata pollet vnita verbo, non esset in ea virtus miraculorum per modum permanentis, sed per modum transeuntis dumtaxat. Patet quia tota ratio, quare hæc virtus inest permanenter humanitati , est vnio ad verbum, & non aliud supernaturale donum : Ergo vnione dissoluta,hæc virtus nullatenus in humanitate persisteret. His consentit,id quod docuit Ricard. in 3. dist.14.art.2. q. 2. quod humanitas

Christi

Christi relicta a verbo non operaretur miracula, quando ipsa vellet, sed cum placuisset Deo vti illa, vt diuinæ virtutis instrumento. Ex quo etiam per locum a contrario sensu colligitur, id quod in præcedenti corrollario dicebatur. Videlicet, humanitatem verbo coniunctam posse cum vellet miracula operari. Et hoc debebatur ei ex omnibus titulis, quos recensebam circa præcedens corrollarium. Quorum primus, in quo fundantur reliqui, physicus est, cæteri vero morales, Ex quibus superest argumentum sextum plene solutũ. Sed aduertendum esse censeo, quod quanquam Christus potuit pro suo arbitrato miracula edere propter assignatas causas: non ob id concedendum videtur, id quod asseruit Med. 3. p. q. 13. ar. 2. Nimirum, quod sicut in diuino intellectu reperiuntur Ideę, & exemplaria rerum omnium factibilium, ita in intellectu Christi humano sunt Ideæ, & exẽplares rationes omnium rerum, quæ pertinent ad mundi renouationem, & reparationem, per quas Christus, nõ solum, vt Deus, sed etiã vt homo operabatur, tanquam per instrumenta. Hæc sententia non apparet vera. Quoniam isthæc Ideæ & exemplares rationes ad causam principalẽ spectant, & non ad instrumentariam, etiam si libera sit, & possit quoties voluerit miraculose operari. Sicut potest sacerdos cũ ei libitũ fuerit characteris vti potestate. Exẽplares enim istæ, idealesq; rationes tantũ pertinẽt ad causam cuius interest rem faciẽdam disponere, & per modũ principalis artificis & causæ rẽ efficere.

Ad confirmationem. Resp. Concedendum esse, totam trinitatem, vti Christi humanitate vt instrumento diuinæ virtutis. Etenim virtus, quæ principaliter operatur miracula, toti trinitati est cõmunis, & vt communis concurrit ad miraculum patrandum, & non vt ad verbi personam specialiter attinet. In his namq operationibus dumtaxat virtus diuini verbi concurrit vt verbo appropriata, in quibus humanitas eius concurrit per modum naturę, & formæ principalis, & ab ipsa, vt a principio formali operatio communicatur verbo vt supposito per suam naturã operanti: & in quibus actionibus, ita concurrit verbum, quod non solum effectiue, sed & elicitiue operatur. In operationibus autem miraculosis humanitas non est principium formale operandi, sed diuinitas. Quæ cum communis forma sit toti trinitati, necesse est reddat ipsam operationem communem. Itaque cũ Christus aliquod edidit miraculum, etsi totum id, quod miraculum pręcedebat, faceret verbum vt humanitatis suppositum, ipsum tamẽ miraculum formaliter cõsideratum ex æquo a tota Trinitate fiebat, si physice loquamur, nam de morali efficientia alia est ratio. Sed cũ his quæ diximus, oportet concedamus humanitatem Christi organũ verbi fuisse, & coniunctum eius instrumentum: quod docuerunt Sancti patres, & pręsertim Damascen. lib. 3. cap. 15. Cuius rei duplex est

ratio. Altera propter immediatam verbi vnionem cum humanitate, ex qua, vt dixi, radicaliter prouenit, quod sit in actu primo constituta, vt per modum instrumenti ad miraculosos assumatur effectus. Et altera, quia id quod ex parte instrumenti prærequisitum est, & præsuppositum ad actionem Dei principalis agentis, siue sit operatio, siue quidpiam aliud: pertinet ad humanitatē, vt est verbo hypostatice cōiuncta. Et hæ rationes sufficiūt, vt specialiter humanitas verbi instrumentū dicatur. Itē totū miraculū specialiter tribuebatur Christo, quia per liberā voluntatē humanā seipsum determinabat ad tale patrandū miraculū. Sicut cōsecratio ista ratione tribuitur sacerdoti veluti causæ principaliter operāti, cū sit tamē minister, & instrumētū.

Dubium graue

Sed vt hęc doctrina debitū accipiat cōplementū. Adhuc explicemus oportet. Num Christus vt homo, seu, qđ est idē, eius humanitas causet in nobis gratiā per modum causæ principalis. An vero vt instrumentale dūtaxat effectiuū principium: & sit sermo nō de morali, sed de physica causa. Et principio ad partē affirmātē sic argumētor.

Probaturq. primo ex doctrina D. Tho. 3. p. q. 13. ar. 2. Nā a principio art. docet expresse, quod Christus per propriā virtutem, & plenitudinem gratiæ, & scientiæ illuminauit homines. Deinde vero tantū tribuit Christi humanitati rationē instrumenti respectu immutationū, quę fiunt miraculose, Iustificatio autē nō est opus miraculosū: Ergo respectu illius nō habet Christi humanitas rationē instrumēti. Et idē dicit S. Doct. in 4. d. 5. q. 2. a. 2. q. 2. docet enim expresse, quod agens principale in baptismo est ipse Deus per auctoritatē, & Christus secundum quod homo, cuius meritum operatetur in baptismo.

Secūdo arguitur. Illa est causa principalis cui assimilatur effectus. Sed in iustificatione per gratiā assimilamur Christo: Ergo est causa principalis iustificationis. Mi. ꝓbatur ex illo ro. 8. Quos præsciuit, & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij sui: Ergo terminus prædestinationis, & iustificationis hominū est ipsorum cōformitas & similitudo ad Christum in quantum est homo. Cōfir. Id quod est tale per essentiā, nō est causa instrumētalis, sed principalis eius, quod est tale per participationem: Sed Christus dominus est gratus per essentiā: ergo non est causa instrumentalis, sed principalis in ratione gratiæ.

Tertio, Gratia est forma connaturalis Christo, & debita illi ex vi natiuitatis, vt supra ostendimus, ex illo Ioann. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre, &c. Ergo non est causa instrumentalis tantum respectu nostræ gratiæ.

Confir. Christus satisfecit ex omni rigore iustitiæ, quia gratia erat propria ipsius, vt supra ostendimus: Ergo quicquid operatur Christus per talem gratiam, operatur ex proprijs, & consequenter tanquā causa principalis, & non instrumentalis tantum.

Quarto

Quarto arguitur, christus est causa exemplaris nostræ iustificationis, quod est certissimum: est etiam finalis causa, vt S. Syn. Trid. ses. 6. c. 7. decernit. Ergo non est causa instrumentalis, sed principalis.

Quinto. Quia alias sequeretur non esse necessarium, quod Christus esset gratus, vt gratificaret nos: non enim est necessarium, quod in causa pręcisse instrumentali formaliter præexistat ipsa forma producẽda. Item sequitur, quod gratia nostra, & iustificatio sint maioris perfectionis quam operationes & gratia christi. Nã effectus perfectior est in seipso, quam sit causa instrumentalis.

Sexto argumentor sic. Potuit deus conferre christi humanitati virtutem, qua vt causa principalis secunda gratiam efficeret. Et hoc ad eximiam Christi excellentiam attineret. Ergo collata est ei talis virtus. Cõsequẽtia vt manifesta debet admitti. Quia deus haudquaquã per inuidiã christi honorẽ, & dignitatem minuere, & obscurare affectat, sed amplificare potius, & illustrare intẽdit: est enim dilectissimus dei filius, in quo ipse sibi bene cõplacuit. Neq; vero tanta hęc humanitatis Christi excellentia ipsam dei in conspectu hominum, & angelorum gloriam minueret. Nam causa principalis secunda cũ subordinata sit primę, & actualẽ eius in omni sua efficientia accipiat influxum: nihil a maiestate, & amplitudine ipsius primæ causę detrahit. Sed eam potius illustriorẽ efficit, & augustiorẽ, vt ex Amb. colligitur ser. 91. Minor patet, nã si instrumẽtalẽ causã esse gratiæ plurimũ dignificat Christi humanitatem, quid censendũ erit de principali efficientia, & causalitate? Maior vero inde cõstat, quod nulla se offert implicatio, in hoc quod deus infundat christi humanitati qualitatẽ supernaturalis ordinis, cui sit tã propriũ gratiam efficere, atque propriũ est calori calefacere, Vel cedo repugnantiã. Confirmatur. Potuit Deus tribuere Christo virtutem efficiendi miracula per modum causæ principalis. Ergo & potest virtutem conferre, qua gratiã etiam possit efficere. Consequentiam probat ipsa rationis paritas. Et antecedens probatur. Deus virtutem habet supra totũ naturæ ordinem. Ergo potest illam creaturæ communicare. Sed talis virtus est miraculorum factiua. Ergo, &c. Probo secundo idem antecedens. Potest Deus producere creaturam, quæ sit perfectior & eminentior his omnibus quas produxit. Tali ergo creaturæ poterat vim præstare supra totum huiusvniuersi ordinem. Sed talis vis & potestas esset miraculorum factiua. Ergo eandem vim potuit christi humanitati communicare. Nam virtus, quę in alia esse posset creatura, quare communicabilis christi humanitati non erit?

In hac dubitatione communis theologorum responsio solet esse negatiua. Et quidam ex nouioribus tam huic adhærent sententię, vt contrariam temerariam, & parum in fide tutam esse dixerint. Sed

Magist. Medina 3. p. q. 13. a. 2. in sententiam affirmatiuam propendit, eam probabiliorem esse censens, & rationi magis consentaneam. Ad quæstionis huius decisionem.

Prima Conclusio.

Implicat quod Christus dominus, inquantũ homo, sit causa principalis physica gratiæ. Hæc conclusio primo est S. Th. 3. p. q. 64. art. 3. & 12. q. 112. a. 1. & alijs in locis allegatis a Ma. Me. 3. p. q. 13. a. 5. in argumento vltimo contra suam doctrinam, vbi semper asserit S. Th solum deum esse causam principalem gratiæ: Christum autem, vt hominem, siue eius humanitatem, quod est idem, tantũ esse causam eius instrumentalem. Nec valet solutio, quam huic argumento adhibet Ma. Med. quod B. Th aliquando omnem creaturam appellat instrumentum Dei, ipsas etiam causas secundas principales in suo genere, quia omnes operantur motæ a deo tanquam a prima causa. Licet. n. hæc doctrina vera sit absolute, tamen ad propositum non potest accommodari: quia ex professo S. Tho. contendit demonstrare, solum deum posse esse causam principalem gratię, humanitatem autem Christi tantum esse instrumentale principium.

Secundo probatur conclusio. Implicat quod aliqua natura inferior Deo possit tanquam causa principalis causare participationem perfectissimam ipsius esse diuini, per quam homo deificatur, & vere efficitur dei filius: sed gratia est participatio pfectissima diuini esse, per quam homo deificatur, & vere est filius dei. Hanc enim charitatẽ concesit nobis pater, vt filij dei nominemur & simus: nõ quidẽ per extrinsecam relationem, vt contingit in filiatione adoptiua hominum, sed per quamdam formam supernaturalem intrinsece receptam in nobis, quæ est ipsa gratia: Ergo implicat qđ Christus, inquantũ homo, sit causa principalis gratiæ. Neque valet solutio quam huic argumento adhibet Mag. Med. negat enim antecedens & adducit instantiã. Nã homo factus est, inquit, ad imaginem, & similitudinẽ dei & tamen vnus homo generat alium hominem, qui est imago dei: Ergo a simili non erit inconueniens, quod aliqua creatura possit esse causa principalis gratiæ, & assimilationis ad deum, quæ fit per ipsã gratiã. Sed nostri argumenti maior est expressa S. Th. lo. cit. maxime 1. 2. q. 112. a. 1. & probatur clara ratione. Nam ignire non potest conuenire tanquã causæ principali nisi igni, vel alicui naturę superiori ipso igne, vt constat ex ratione naturali, nã a proportione enim minoris inæqualitatis nequit operari ignis vt causa principalis: vnde natura inferior igne non potest esse causa principalis generandi ignem, neque producendi semen ipsius ignis. Sed per gratiam deificantur homines, & vere generantur in filios Dei, secundum adoptionem, qua ratione. Ioan. 1. canon. cap. 3. appellat gratiam semen

dei,& Iacob c.1.dixit,quod voluntarie genuit nos Deus, &c. Ergo nulla creatura potest esse causa principalis eius. Ex qua ratione, inter alias, colligitur manifesta implicatio, ad ostẽdendũ gratiã nõ posse esse connaturalẽ alicui substãtiæ creatæ. Exẽplũ aũt quod adducit Mag. Med. nihil ei fauet. Tũ quoniã hæc ratio imaginis est nimis imperfecta, & remota, neq. per illã dicitur homo Dei formis, aut filius dei; Tum etiam quia anima est in qua residet principaliter ratio imaginis, quia secũdũ animã dicitur homo factus ad imaginẽ dei vt est certissimũ, animã aũt nõ producit generãs, sed solus de' illã creat.

Secundo arguitur per gratiã realiter immutatur, & mouetur volũtas hominis: Ergo repugnat quod aliqua creatura sit causa principalis gratiæ: vt enim ostendit S. Th. 12. q. 9. solius dei est mouere, & immutare voluntatem hominis; Ergo si per gratiam realiter mouetur & immutatur voluntas, hoc debet fieri a solo deo, & non a creatura: Christi autem humanitas non deus est, sed creatura. Ergo, &c.

Neq; valet solutio prima quã adhibet huic argumẽto Ma. Med. s. Christũ esse Deum, & ita non esse inconueniens, quod immutet volũtatẽ hominis, Hęc. n. solutio nõ est ad propositũ, neq, n. disputam' de Christo inquãtũ Deus est, sed de Christo, inquãtũ est homo: cui secundum quod homo est, non potest conuenire quod propria volũtate vt agens principale hominis voluntatem immutet. Neq; ẽt valet solutio secunda, quã adhibet eidẽ argumẽto, puta, quod volũtas nõ immutatur a Christo inquãtũ est homo immediate, sed mediãtibus habitibus gratiæ, & charitatis, & aliarũ virtutum, quod non est incõueniens. Sed certe si gratia, & istæ virtutes realiter immutant voluntatẽ, quod est certissimũ, qui fuerit causa principalis effectiua physica gratiæ, & charitatis, erit etiam causa physice, & instrumentaliter immutans hominis voluntatẽ. Vnde si angelus haberet virtutẽ physicã producendi in voluntate mea aliquẽ habitum, consequenter ei cõpeteret virtus immutandi voluntatẽ meam: imo instrumenta physica causatiua gratiæ, & charitatis, instrumentaliter, & physice attingunt ipsam animã, & voluntatem, atq. immutationẽ illius. Et ob id S. Th. 3. p. q. 44. a. 3, ad 1. & ad 3. istã immutationẽ animarũ tribuit præcisse Christo, inquantum est Deus, & nõ vt est homo. Ait. n. quod Christus virtute diuina quando voluit aĩas hominũ immutauit: non solũ iustificando, & sapientiã infundẽdo, sed etiã exterius alliciendo.

Vltimo arguitur. Gratia, & charitas atq; aliæ virtutes nõ sunt formæ actiuæ in exteram materiam, licet possint esse principia effectiua actuum immanentiũ: Ergo per se non possunt habere actionẽ circa exterã materiã nisi tantũ vt instrumenta Dei. Respõdet primo Med. huic argumento, quod Christus non operatur gratiã nostrã vt causa principalis, per propriã gratiã sibi inhęrẽtẽ tanquã per formam, sed

solum

solũ per imperiũ. Ex hac tamen solutione destruitur tota vis principalis fundamenti, cui innititur eius sẽt. videlicet, Illa est principalis cã quæ assimilat sibi effectũ. Christus autem in gratia sibi assimilat homines iustos. Ergo Christus principalis est causa gratiæ. At si Christus nõ operatur per gratiã tanquã per principiũ formale actiuũ, sed tantũ per imperiũ, cessat tota huius argumenti vis. Nã ex vi operationis christi nõ assimilabimur ei inesse gratiæ, ex ui. n. operationis tantum assimilatur effectus agenti secundũ formã, per quam operatur: Ergo si Christus non operatur per gratiã, nõ assimilat sibi effectum in gratia ex ui operationis. Prærerquã quod agens tantũ per imperiũ, & nullo modo per formã aliquã physicã, non est causa principalis physica, sed tantũ moralis. Neq. ẽt valet secũda solutio: quod, nimirũ, Christus causat in nobis gratiã per rationes, & ideas: quia probandũ superest, in Christi aĩa idæas exẽplares, & artificiosas residere. Nõ loquor de rationibus speculatiuis, hoc enim extra propropositũ est, sed de practicis, q̃ propriè Idæe vocãtur. Vnde si de rationibus speculatiuis solutio ꝓcedat, est oĩno impertinẽs. Et ita docet S. T. 3. p q. 13. a. 1. ꝙ licet Christus habeat speculatricẽ creationis sciẽtiã, q̃a tamẽ non habet scientiã eius practicã, non potest creare.

Confirmatur hoc argumentum. Christus, inquantum homo, non est causa principalis miraculorum, quæ ordinantur ad gratiam, & iustificationem tanquam media in finem: Ergo neque etiam erit causa principalis gratiæ: solum ergo Christus, inquãtũ homo, est vniuersale instrumẽtum Dei ad iustificationem hominum. Qua ratione, inter alias, eius virtus iustificatiua comparatur virtuti solis vniuersalissimæ, simul etiam propter rationem meriti.

Secunda Conclusio.

Non contrariatur fidei sententia opposita, neque vllam in ea reperio temeritatem. Ad huius conclusionis probationem notandum, quod autores, qui docent sententiã nostræ primæ conclus. contrariam, reipsa dicunt Christi humanitatem, neque esse simpliciter principalem gratiæ causam, neque vero pure instrumentalem, sed medio quodam modo se habere. Qui modus reducitur ad rationem causæ principalis, asseruntque, quod sicut illuminatus aer illuminat, non simpliciter vt principalis causa, eo quod illuminatiua virtus non est ei cõnaturalis, & propria, sed ab extrinseca solis impressione ei cõueniens: neq; tamen est causa pure instrumentalis, quia per formã, & virtutem sibi inhærentem operatur, sibiq; effectum assimilat: quod conditioni instrumentariæ causæ repugnat, quæ operatur vt mota, & non per virtutem sibi formaliter inhærentẽ, cui assimiletur effectus. Sic in præsentia, inquiunt, Christi humanitatẽ gratiam in nobis medio modo efficere. Quatenus enim operatur gratiam per similẽ for-

mam

mam sibi inhærentem, per gratiã, videlicet, habitualẽ secũdũ quod est in eo gratia capitis, & nos sibi per gratiam efficit similes, causæ principalis modum induit. Qua ratione vero habitualis hęc gratia, non est connaturalis Christo, ad instrumenti rationem accedit.

Ex his probo conclusionem hanc secundam. Sententia contraria non docet Christi humanitatem gratiam efficere per virtutem sibi connaturalem, & propriam, sed virtute a Deo autore gratiæ participata, & suscepta. Ergo quare tam rigurosa ei censura est adhibenda? præsertim cum script. sacr. Christum, vt hominem, fontem, & autorem gratiæ, & salutis appellent, per ipsumque dicat Ioan. cap. 1. gratiam factam fuisse. Præterea. Quid habet fidei contrarium dicere, quod licet in puro homine gratia non sit virtus alterius gratiæ factiua, in Christo tamen virtutem hanc participet? Nam cum Christus sit proprium & connaturale gratiæ subiectũ, virtus quæ ex tali subiecto conuenit ipsi gratiæ, quare non erit ei cõnaturalis & propria? Atque adeo Christi humanitas ratione gratiæ cur non habebit modum quendam causę principalis respectu nostræ gratiæ? Neq; vero vlla esse potest temeritas, vbi nec apparens ratio deest, & modus loquẽdi scripturarũ fauet. Expendatur, inter alia, illud, Vt sciatis quia filius hominis habet potestatẽ in terra dimittendi peccata. Pondera, dictionẽ. Potestatẽ, denotat enim amplius quid, quã instrumentalẽ virtutẽ. Fateor intelligi posse de morali potestate, sed cur nõ etiam de virtute physica, de qua cætera script. testimonia, quæ de hac re loquũtur, intelligi solẽt? Ad argumẽta in oppositũ. Ad primum ex S. Tho. autoritate depromptũ, respondetur. Quod inter illas actiones de quibus a principio Artic. S. Doct. loquebatur, & alias de quibus postea, hoc versatur discrimẽ. Quod priores operationes quãtũ ad aliquid à Christo, vt homine, procedebãt, tanquã a principali operãte: Doctrina enim qua docebat, & illuminabat homines ab ipso oriebatur, vt a principali causa, nimirum, vt a doctore, & Magistro principaliter operãte, per sciẽtias sibi infusas, sicut & ego per qualẽcũq; sciẽtiã meã causa sum principalis docẽdi discipulos meos. Similiter etiã actus charitatis in Christo domino, & aliarũ supernaturaliũ virtutũ, erãt a Christo tamquã a principali operãte physice; quia operabatur per proprias formas virtutũ, quæ licet nõ essent sibi vt homini cõnaturales, erãt tamẽ intrinsece subiectatę in ipso. Et ita operationes procedẽtes ab huiusmodi virtutibus secundũ propriã naturã illarũ, erãt à Christo tãquã a causa principali physica: effectus vero, quos istæ operationes causabãt in alijs hominibus, nõ erãt à virtutibus Christi domini, neq; ab operationibus illarũ tamquã a principalibus causis: sed respectu horũ effectuũ ad extra, concurrebat Christus dominus instrumentaliter per tales operationes.

In ope-

In operationibus vero miraculosis,de quibus in fine eiusdem articu li,nullo modo operabatur Christus per aliquam formam sibi inhærentem,sed præcisse tamquam instrumētum Dei.Esto exemplū. Prædicator causa principalis est disponendi doctrinam, quam prædicat & docet:conuersionis autem peccatoris, quę fit tali prædicatione & doctrina,non est causa principalis physica,sed instrumentalis dumtaxat. Similiter etiam aqua semel calefacta per calorem sibi intrinsice inhærentem causa est principalis calefactionis,præcisse vt calefactio est: Aquæ enim calefactæ naturale est calefacere, inquit S. Thom.12. q.31.art.7. Si tamen hæc eadem calefactio consideretur secundum quod est dispositio ad formam ignis,non est principaliter ab aqua calefacta,tamquam a principali agente;sed est ab aqua tanquam ab instrumento ignis: Cuius ratio est,quia calor per se est principium calefactionis: vnde subiectum habens in se talem calorem, operatur principaliter per ipsum. Quod vero calor sit dispositio ad formam ignis,non habet per se præcise in quantum calor est, sed in quantum est virtus ignis.Et ita qui operatur per talem calorem dispositiue ad formam ignis,operatur in virtute ignis:& non tamquam causa principalis.Sic ergo gratia,& charitas,& aliæ virtutes ordinātur per se ad actus immanentes,& ad perfectionem intrinsecam habentis tales habitus virtutum supernaturalium. Et quantum ad istos actus operatur principaliter homo per istas virtutes,quod tamen isti actus causent gratiam, & iustificent alios homines, non habent ex se,sed tantum vt sunt instrumenta Dei.

Secundo respondetur,quod S. Thom. actionem iustificandi alios homines,& causandi gratiam in eis,& immutationem creaturæ,quæ fit secundum illam rationem, compræhendit sub immutationibus miraculosis.Istæ enim immutationes non compræhenduntur sub primo genere immutationum,quas S.Tho. explicuit in principio articuli.Illæ enim sunt immutationes naturales,quæ fiunt ab agente naturali & virtute naturali. Iustificatio autem neque fit ab agente naturali,neque virtute naturali:vnde pertinet ad secundum genus immutationum, quæ sunt immutationes miraculosæ. Licet enim iustificatio regulariter loquendo non sit miraculum,si stricte,& rigurose vtamur nomine miraculi,vt docet S. Doct.12.quæst.113.art.vlt. tamē aliquando appellatur miraculum. Tum quia est omnium miraculorum finis, tum etiam quia est opus supernaturale, & factum virtute supernaturali:licet non præter consuetum operandi ordinem, quod pertinet ad miraculum proprie, & rigurose dictum.

Ad secundum testimonium S. Thom.in 4.distin.5.Respondetur, quod loquitur manifeste de causalitate morali,& non de physica:dicit enim, quod Christus est principale agens in baptismo, quia eius

meritum

meritum operatur in illo. Causa autem meritoria, nō physica est, sed moralis.

Ad secundum argumentum Respondetur primo: Quod in iustificatione homo non assimilatur Christo in quantum homo est, neque in quantum habet gratiam, & alias virtutes in anima, sed in quantum est vnigenitus patris, & imago substantialis illius. Et ita explicant communiter sancti illud ad Ro. 8. quos præsciuit, & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij eius, de quo legatur ibidē S. Th.

Secundo respondetur: quod licet assimilentur iusti Christo in gratia, hoc non est ex vi ipsius gratiæ, quæ per se facit homines similes Deo, cuius naturam participant immediate per ipsam gratiā; & non naturam siue gratiam Christi. Cōtingit autem hæc assimilatio de facto ex beneplacito Dei ita ordinantis. Qui constituit Christum supremum inesse gratiæ. Et voluit, quod pręter assimilationem, immediatam ad ipsum Deum, quæ est connaturalis gratię, & inseparabilis ab ipsa, assimilarentur ēt homines Christo in quantum est homo, secundum quod est perfectissime gratus. Sicut etiā statuit, vt in vita qua ad gloriā tēdimus, & disponimur ipsi assimilamur Christo. Imitatores mei stote, sicut ego Christi dicebat Pau. 1. cor. 4. & 11 & Petrus. 1. can. c. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Et Roman. ca. 8. Si tamen compatimur, vt conglorificemur. De assimilatione ad Christum vt hominem, intelligi etiam solet, illud Rom. 8. conformes fieri imaginis filij eius.

Ad confirmationem respondetur. Negando quod christus dominus inquantum homo sit gratus per essentiam, vt vberius ostendetur in solutione tertij argumenti.

Ad tertium argumentum dicitur, quod gratia non est forma connaturalis Christo, neq; illi debita præcisse inquantū est homo, sed in quantū est simul Deus: sic enim dixit Io. c. 1. vidimus gloriā eius gloriam quasi vnigeniti a patre. Et ita diximus supra, potuisse fieri incarnationē sine tali gratia. Ex quo etiam respondetur ad confirmationē satisfactio enim Christi fuit ex proprijs ipsius & rigurosa, nō tamen erant ista propria Christo in quantū est homo, sed in quantum Deus homo. Et ita supra quęst. 5. diximus, quod substantiam satisfactionis, siue actionis satisfactoriæ habebat Christus inquantum homo: valorem tamen satisfactionis & rigorem habuit in quantum Deus. Sed instas: Ergo saltē vt deushomo causat Christus physice in nobis gratiam, ad eum modum quo illam causat moraliter, Nego hāc cōsequentiam. Quia meriti, & satisfactionis substantia sumitur ex humanitate, quæ constituit Christum meriti capacem. At ex humanitate nulla sumitur ratio, neq; fundamentum efficiendi gratiā physice. Sed

tandem dicitur.(& hęc solutio euacuat argumentum.) Quod in rigore Christus, vt deus homo nō dicitur gratus per essentiā, quia in hoc cōplexo Deus homo. Deus hēt rationē suppositi, & non denotat essentiā, homo vero formalē importat & essentialē rationem. Vnde licet qua ratione Christus est Deus propria sit ei, & cōnaturalis gratia, nō tamē simpliciter Christus, vt Deus homo dici potest gratus per essentiā. Denique dicitur qđ cū gratia ex natura sua non sit operatiua forma circa exterū subiectū, etsi Christus, vt Deus homo sit gratus per essentiam, nō inde colligitur, quod causet gratiam in alijs, vt principalis causa.

Ad quartum argumentum respondetur. Quod etiam in instrumētis vnum potest esse exemplar secundarium alterius: Vnus enim maleus potest esse exemplar secundarium formandi alterum maleum. Secundo dicitur, sufficere ad causā exemplarem & finalem secundariam, quod sit instrumentum præcipuum & principali agenti coniunctum, secus aut si esset primarium exemplar, & finis primarius Tertio tandem dico, hoc argumento probari, Christum esse principale agens nostræ iustificationis morale quod omnes credimus.

Ad quintum resp. Ad primam sequellam. Concedo absolute non fuisse necessarium, quod Christus haberet gratiam, ad hoc quod posset esse instrumentum gratificationis nostræ. Imo ipsemet Mag. Med. docuit alias non esse necessarium de potentia Dei absoluta, qđ Christus haberet habitualem gratiam, vt posset mereri, & satisfacere pro nobis, sed sufficere gratiam vnionis hyposthaticæ.

Ad secundam sequellam. Nego illam, nam licet in instrumento, ea præcisse ratione qua instrumentum est, non requiratur tanta perfectio, quanta reperitur in effectu, ex alia tamen parte potest idem instrumentum habere multo maiorem perfectionem, quam effectus ipse, vt constat in operationibus miraculosis, quarum christus erat causa tantum instrumentalis, & tamen habebat ipse multo maiorem perfectionem, quam haberent effectus producti per talia miracula.

Ad sextum negandum est antecedens, & alijs prætermissis de quibus libro 1, de origin. gratiæ late tractauimus, ratio a priori ob quam illa repugnat qualitas, seu virtus, ea est. Quod nulla forma creabilis est, quæ tam sit perfecta vt gratia, nedum perfectior, eo quod gratia, vt a principio relectionis huius breuiter insinuauimus, & latius libro 1. de origin. grat. tractat. secundo explicuimus, est totalis participatio diuinæ naturæ; qua proinde nulla, qualitas potest creari perfectior. Vt autem Christi humanitas cōstitueretur in ratione principalis causæ effectiuæ gratiæ, oporteret, eleuaretur per formam, quæ esset gratia perfectior, aut saltem æquè illi perfecta.

Sed

Sed dices, ipsamet Christi gratia poterit esse sufficiens virtus, ad causādum in nobis gratiā eiusdem speciei, prçsertim cū ex subiecto competat ei specialis perfectio cuius virtute in nobis poterit gratiam efficere. Respondeo, quod gratia non est forma operatiua in exterum subiectum. Quod vel inde constat, quod in nullo iusto etiā iustissimo, & in quo gratiam magnam obtinet intensionem, & perfe- fectionem, virtutem habet aliam producendi gratiam: at si gratiæ hæc virtus connaturalis esset, sicut calori est natiua vis alium efficiendi calorem. Deus non impediret gratiam iustorum, ne se aliquando in hunc explicaret effectū. Deus enim non inuidet iustis, neque debitam eorum iustititiæ perfectionem impedit, aut limitat; sed promouet potius, & amplificat. Illa autem perfectio quæ in Christo accrescit gratiæ ex subiecti perfectione, moralis potius est, quam physica, vt cōstat ex dictis supra q.3.art.2. Etsi ad physicū pertinet ordinem, instrumentalis virtus est, & non causam principalem constituit. Fateor tamen, quod, sicut de Christi carne, & de tota eius humanitate paulo superius dicebam: ex coniunctione reali, & physica ad verbum conuenit gratię Christi, vt assumatur ad causandum in nobis iustitiam & gratiam per modum physici instrumenti, & vt sit permanenter ad actum primū redacta: vt ex libera Christi voluntate possit absque sui mutatione in actualem gratiarum productionem prodire. Et hoc pertinet ad dignitatē gratiæ Christi prout est Capitis gratia. Omnia quæ diximus in hæc quæst. præsertim in conclus. prima. Confirmantur ex eo quod in cōcil. Trid. sess. 6. c. 7. solus deus vocatur causa efficiens gratiæ. A si Christus esset causa eius principalis, diminute docuisset Conc. Ergo &c. Dices ex hac corroboratione 1. con. videtur infirmari, 2 conc. quia ex hac probatione constat non esse tutū in fide negare conc. 1. Respondetur. quod christus idcirco causa principalis gratię effectiua a S. Synod. non vocatur: quia non propria humanitatis virtute causare potest in nobis gratiam, sed vt plurimum virtute adeo suscepta, vt aer illuminat sicut dixi in conc. 2. lege. Præterea argum. negatiuum non satis firmum est.

Ad confirmationem nego antecedens, probationi dico, posse quidem Deum efficere creaturam, quæ sit perfectior ijs omnibus quas creauit, verum illa non haberet superiorem virtutem actiuam supra totum naturæ ordinem. Esset enim intra limites naturæ tota eius potestas compræhensa. Ratio autem a priori, ob quam non sit communicabilis creaturæ illa excellens virtus miraculorum per modum causa principalis factiua, ea est. Quia talis virtus haberet potestatem supra totum naturæ ordinem, atque adeo, & supra seipsam. Dices quod illa esset alterius ordinis, & ita licet haberet vim supra totum naturę ordinē, non tamē supra seipsam. Cōtra: Etiam si fingamus

pertinere ad gratiæ ordinē hanc potestatē non obtineret, quod patet. Gratia est forma oium perfectissima, quæ potest dari intra totum gratiæ ordinem. At gratia, vt cōstat, hanc vim supra totam naturam non habet, ergo nulla qualitas eā potest habere. Deinde explico eamdem illā rationem, quā dixi procedere a priori. Illa virtus esset omnipotentia, & constitueret creaturam omnipotentem, non autem talis virtus in creaturis est admittenda: Ergo, &c. Probo antecedens, illa virtus haberet vim, & potestatem supra totum ens, non enim alia ratione potest intelligi talemq; virtutem esse effectiuam omnium miraculorum, nullamque alligationem habere ad naturæ ordinem, nisi quia potestatem habet supra totū ens creabile. Posset proinde talis virtus ad creationem se extendere: & creatura ratione eius posset esse principalis causa creandi, & anihilandi. Item talis virtus subijceret sibi omnem potentiam obedientialem, quæ inest creaturis, vt in eis, & ex eis fiat quidquid contradictionē non implicat. Etenim miracula ad hāc obedientialem potentiam pertinent. Et qua ratione virtus illa potestatem conferret creaturæ supra potentiam obedientialem respectu vnius supernaturalis effectus, tribueret etiam potestatem supra omnē obedientialem potentiam creaturarū, respectu omnium possibilium effectuum supernaturalium. At potentia obedientialis, quæ creaturis inest, soli earum creatori, eiusq. potestati subijcitur. Creatura enim non nisi creatori suo plene obedit, & hoc quidem ex eo, quod creator plenam habet supra totum ens potestatem, quæ potestas creaturæ repugnat. Ergo impossibilis est virtus, quæ constituat creaturam in ratione causæ principalis ad facienda miracula. Hæc argumenta, quę ita indigeste, & inordinate proposui, quia rē hanc insinuare decreui, & nō pertractare, nō procedūt de instrumētaria virtute, siue permanēs sit, siue transiens. Nam quod potentia obedientialis vnius creaturæ subijciatur alteri creaturæ, vt instrumento creatoris, non est aliud quā plene subijci ipsi creatori, vt non solum per seipsum, & immediate, sed per assumpta instrumenta possit facere, ex creaturis suis, & in eis totum quod contradictionem non inuoluit. Præterea. Neque valet illa consequentia in virtute instrumētali. Hęc virtus potest in vnum miraculosum effectum: ergo potest in omnes. Nam cum totam suam potestatem sortiatur ex principali agente, determinatam vim habebit iuxta eius volūtatem, & determinationē. Potest enim Deus communicare partem suæ virtutis alicui qualitati, & nō omnem ad vnum effectum, & non ad alios. Vnde character sacerdotalis potest instrumentaliter concurrere ad transmutationem sacramentalem, quæ in sacramento Eucharistiæ interuenit, & nō valet ad alios effectus etiam minus prodigiosos, & miraculosos se extendere.

Dubium Tertium.

His expeditis quibus constat christum caput esse hominum, & constat similiter, quem influxum in ipsos habeat. Ad Angelos necessum est noster deinceps decurrat tractatus, Explicandumque erit proinde in hoc tertio dubio. Num Christus Angelorũ sit caput, & quid in eos influat spiritualis vitæ, & motus. Sermoq; tãtum nobis est de Angelis bonis & sanctis. Etenim quod Angeli nequã, & propter sua scelera in perpetuum damnati, nulla ratione ad Christum vti membra corporis eius attineant: in dubium reuocari non debet. Nam si homines, qui in hoc statu fideles, & membra Christi fuerunt, in illo damnationis statu positi exclusi totaliter à Christi corpore in perpetuum remanebunt, vt dubio præcedenti diximus, quid obsecro de Angelis prauis, & sceleratis erit censendum? De Angelis ergo tantum sanctis, & beatificatis præsens instituitur disputatio; quæ vt dixi ad duas difficultates in præsentia exponenda reducitur, In priori breuiter explicabitur. Nũ Christus vere, & proprie debeat censeri Angelorum caput? In secunda. An influat in eos gratiam, & essentialem gloriam, aut quem, qualemue in eos habeat influxum?

Ad exponendam ergo difficultatem priorem accedamus. In qua duæ sunt diuersæ opiniones, Quarum prima docet Christum non propria ratione caput Angelorum vocari, neque Angelos proprie esse corporis Christi membra. Ita docent S. Bonauentura in 3. distin. 13. art. q. 3. Altisiodoren. in loco superius citat. quæst. 2. Driedo lib. de captiui. redempt. gener. hum. tracta. 2. cap. 2. artic. 5. proposi. 4. Soto. in 4. distinct. 49. quæst. 4. artic. 2. in fin. expresse dicit quod Christus tantum vt Deus est Angelorum caput. propendit in eandem sententiam Gabriel in 3. dist. 13. quæst. 3. dub. 2. Hęc sententia probatur. Primo testimonijs Patrum. Nam communiter Patres Græci illa verba Paul. ad Colossen. 2. Qui est caput omnis principatus, & potestatis, interpretantur de Christo vt Deo, Chrysostom. hom. 1. ad Ephes. circa finem huic quam plurimum fauet sententiæ, quem sequitur Theophilat. ibi. Versansq; Chrysost. illa verba Paul. ad Eph. 1. ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam: hæc verba, Omnem Ecclesiam refert, ad Ecclesiam ex Iudęis, & gentibus constantẽ, & non refert ad Angelos. Et si legantur hæc Paul. verba, vt habetur græce; scilicet; ipsum dedit caput super omnia, commodam quoque habent intelligentiam, etiam si ad Angelos non referantur: Et enim hic sensus. Christum datum esse caput ecclesiæ super omnia, id est, vt omnibus bonis ipsam repleat ecclesiam, ipsique prouideat in omnibus. Ad hunc modum exposuit Anselm. hæc verba ibidem, Fauet huic sententiæ

Prima Difficultas.

tentiæ Aug. in Enchyridiom c. 56. illis verbis. Qui, id est, filius Dei etiam de corpore suo per quod factus est caput ecclesiæ, quæ in hominibus est, vt sit ipse in omnibus primatum tenens. Ecce dicitur factus caput Ecclesię, quæ est in hominibus: Et cum ibi August. etiam loqueretur de Angelis, vt patebit legenti, eosque dixerit esse partes cœlæstis ecclesię, manifeste videtur condistinguere Angelos ab hominibus, solosque homines membra Christi constituere. Hæc sententia probatur duplici ratione. Prima. Angeli non habent conformitatem cum Christo in natura humana, sed ad veram & propriam capitis rationem necessaria est hæc conformitas, nam alias improprijssime saluabitur ratio capitis: Ergo.

Secunda ratio. Christus non influit in Angelos gratiam & gloriã: Sed hæc omnia acceperunt immediate a deo asque christi meritis, Ergo non est proprie illorum caput. Confirmatur: Christus influit in homines spiritualem animæ vitam, gratiam scilicet & gloriam: hanc autem non influit in Angelos: Ergo non est caput Angelorum eadem ratione qua est hominum caput. Et ex consequenti non est proprie caput eorum, sed vt plurimum diminuta, & imperfecta ratione, quatenus gloriam quandam accidentalem in eos influit. Et augeo vim huius argumenti. Influxus quem christus influit in angelos, imperfectus est, & secundum quid: non enim influit essentialem spiritus vitam, sed accidentalem quandam perfectionem, quæ non per se pertinet ad conseruandam ipsam spiritualem vitam. Influxus autem, eius capitis quod vere caput est, per se requiritur estque simpliciter necessarius ad substantialem membrorum conseruationem. Ergo ratio capitis vel nullo: vel imperfectissimo modo competit Christo vt homini comparatione ad Angelos.

Secunda sententia in alio extremo docet, Christum vt hominem: simpliciter esse caput hominum, & Angelorum, & si perfectiori modo posset dici hominũ caput: tum propter maiorem conformitatem quam cum ipsis habet per humanam naturam, Tum præcipue, quia in homines influit spiritualem animæ vitam, quantum ad eius essentiam & substantialem perfectionem, influit enim gratiam, & essentialem gloriam In Angelos vero gloriam tantum influit accidentariam. Docet hanc sententiam S. Thom. 3. par. q. 8. art. 4. quam communiter eius sequuntur discipuli, & antiqui, & moderni. Sed alij etiã quam plures Theologi in 3. dist. 13. huic adhęrent sententię. Fauent huic sententiæ August. in enarratione psal. 138. versans illud Qui cogitauerunt supplantare gressus meos &c. Ita enim dicit. Sicut bonorum caput Christus est, sic malorum caput Diabolus. In Enchyridio loco pro contraria sententia citato aperte fauet huic sentiæ Si legatur attente. Et in psal. 36. hanc sententiam aperte docet. Inquit enim

quod

quod est caput totius Iyerusalem adiunctis etiam legionibus, & exercitibus Angelorum, vt fiat illa vna ciuitas sub vno Rege &c. Non potuit hæc veritas ab August. clarius exprimi. Cui fauet Hylar. super psalm. 139. in illa verba Caput circuitus eorum & lib. de synodis c. 28. Hæc sententia colligitur ex Paul. ad Ephes. 1. ibi. Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius. Ponderāda sunt illa verba, Super omnem Ecclesiam. Nam qui omne dicit nihil excludit. Cum ergo angelorum beatorum respublica sub ecclesiæ nomine comprehendatur, fatēdum est Christum esse angelorū caput. Quod ibi Paul. de Christo vt homine loqueretur: apparet manifestum. Loquebatur enim de christo a mortuis suscitato, & ad dexteram Patris sedente. Quæ Christo, tantum vt homini, competunt. Et hoc ipsum colligitur ex illo verbo, dedit, quod iam superius ponderauimus. Ad Coloscen. 2. videtur hæc veritas expressa illis verbis. Qui est caput omnis principatus & potestatis. Vbi etiam ex contextu liquet de Christo, vt homine sermonem fieri.

Ratione præterea probatur ista sententia, Christus in ordine gratiæ est perfectior Angelis, etiam inquantum homo (licet ratione naturę sit aliquantum inferior) influit in ipsos spiritualem motum, nimirum, spirituales reuelationes, & illuminationes, vt docent. Dionysius c. 7. cœlestis hyerarchiæ exponens illa verba Isai. 103. Quis est iste qui venit de Edom, & Hieronym. super c. 3. ad Ephes. versans illa verba. Vt innotescat principatibus, & potestibus &c. Gaudia etiam specialia per Christum competunt Angelis iuxta illud Luc. c. 15. Gaudium est Angelis in cœlo super vno peccatore pœnitentiā agente. Item Christus vt homo, & vt hominum redemptor gubernat Angelorum rempublicam, eorumq; disponit ministeria. Sunt enim omnes, vt inquit Paul. ad Hębr. 1. ministratorij spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Recognoscunt Angeli Christum, vt hominem tamquam superioriotem, quem venerantur, & cui seruire tenentur: iuxta illud ad Hebr. 1. Et cum iterum introduxit Primogenitum in orbem terræ dixit Et adorēt eum omnes Angeli eius Et Matth. c. 4. dicitur quod Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Istæ autem proprietates sufficiunt constituere simpliciter rationem capitis. Nam in capite, naturali ex quo hæc denominationis metaphora ad Christum deriuatur, hæc reperiūtur potissima, scilicet, eminentia, influxus, & corporis gubernatio. Ergo, &c.

Confirmatur, Christus vt homo conformitatem habet sufficientē cum Angelis, vt possit absque improprietate vlla caput eorum vocari: cōuenit enim cum eis in gratia, & cæteris supernaturalibus charismatibus. Sed hæc conuenientia sufficientissima est. Nam cum Christus non sit caput Angelorum in ordine naturæ, sed in ordine gratię

sufficit

sufficit conformitas in gratia,& spiritualibus donis ad gratiæ ordinē spectantibus, vt vere & proprie angelorum caput dici possit. Imo vt S.Th.3.p.q.8.ar.4.ad 1.aduertit,etiā in esse naturæ reperitur conuenientia inter Christum & Angelos, secundum ipsam Christi animam, ex qua principalis influxus ad angelos prouenit. Et licet ex Christi corpore aliquid quoque perfectionis ad angelos descēdat: Vnde Christus etiam secundum corpus caput sit angelorum, hoc tamen totum radicaliter ex anima prouehit, ex cuiusque beatitudine & gloria,quæ ad ipsam Christi carnem deriuatur. Hac vtraq. conformitate præsupposita inter Christum & angelos,& priori præsertim,quæ est secundum ordinem gratiæ,nulla videtur posse probabili ratione negari, quin Christus vere & proprie (seruata tamen metaphora ad caput naturale) debeat vocari angelorum caput, cū aliæ conditiones,quæ requiruntur ad capitis rationem, nō desint, vt constat ex paulo ante dictis.

Hæc posterior sententia est sine dubio vera. Cuius tanta est certitudo,vt nō defuerint viri doctissimi quibus contraria sententia non modo improbabilis,verum & temeraria visa fuerit. Ita censuit. Mag. Medina 3.par.q.8.art.4. Cæterum hęc censura nimium apparet rigurosa. Quoniam graues autores,quos superius retuli,contrarium docuerunt,quos non licet tam graui subnotare censura, nisi efficacissima causa vrgeat. Et quidem non tam vrgens est in pręsentia vt Mag.Medina visum est Quoniam testimonia scripturæ sacræ,in quibus Christus caput supra omnē ecclesiam & omnes principatus & potestates asseritur, cū aliquali apparentia explicationē admittunt. Et quidem libentius ego dicerem hanc secundā sententiam esse certā secundum fidem,& oppositam fidei contrariam (quamuis hoc reputo falsissimum) quam dicerem sententiam primam temerariam esse. Etenim rationabilius diceretur materialiter & in culpato errore deceptos fuisse autores qui prædicta Paul. testimonia explicauerūt de Christo,prout est Deus,aut eius superioritatem in ratione capiti ad ecclesiam ex Iudeis & gentibus tantum, & non etiam ad Angelos retulerunt: quam quod theologi, qui modo tantorū virorum antiquorū sententiā secuti hanc tuerētur doctrinā, temere loquātur: Temeritas enim consistit in hoc, quod quis in re admodum graui sine fundamento,& autoritate loquatur, a communi omnium aut fere omnium sententia recedens. Quod plane in præsentia non contingit. Sunt enim viri grauissimi, vt ex his quæ circa primam sententiā diximus,constat, qui arbitrati sunt in illis Paul. testimonijs nullatenus de Angelis sermonem fieri, neque oppositum poterit demonstrari. Pręterea nō desunt apparentes rōnes,quibus innitatur illa sententia. Cur ergo temerarius censeri debet qui docuerit sententiam

viris doctissimis probatam, & apparentibus fulcitam rationibus. Cesset ergo iste tantus rigor, & satisfuerit dicamus, secūdam sententiam esse longe probabiliorem opposita: imo absque dubio veram.

Et antequam dissoluamus contrariæ sententiæ argumenta, aduertendū est, ꝙ in pręsentia non tam de reipsa agimus; quam de sermonis proprietate. Fateri enim tenemur omnes, in Christo domino reperiri illa omnia, quæ in rationibus pro secunda sententia factis exposuimus. Nimirum, excellentiam, superioritatem, influxum, atque itidem conformitatem secundum ordinem gratiæ. Imo & in ordine naturæ, iuxta modum ibi expositum. Tota tamen controuersia est, An ista sufficiant, vt omni cum proprietate, & rigore sermonis capitis metaphora accommodanda sit Christo comparatione ad angelos. Et hinc constat, hanc controuersiam non esse tam grandis momenti, vt auctoribus contrarię sententiæ temeritatis notā imponere debeamus: cum de voce potius quam de re ipsa tota sit fere disceptatio. Et si neque hac de causa sit contemptenda: debent enim proportionata verba rebus grauissimis accommodari Sed iam ad argumenta cōtrariæ sententiæ respondeamus. Et ad Patres, qui contrarium docuisse videntur, dicitur, quod forsan nihil intellexerunt aliud, quā quod non tanto cum rigore, tantaquecum proprietate capitis metaphora accommodatur Christo respectu angelorum: atque illi competit cōparatione ad homines. Quod est verissimum. Tum propter maiorem conformitatem ad homines: Tum quia non influit in angelos gratiam, & gloriam essentialem, vtramque tamen in homines influit.

Ad primam rationem dicitur, quod si illa ratio aliquid efficeret, probaret similiter, Deum non esse caput rerum omnium: imo neque angelorum. Quia sola analogica conuenientia reperitur inter Deum, & creaturas omnes. Quocirca respondetur, sufficere conueniētiam quam Christus habet in gratia, & gloria cum angelis, vt absque vlla improprietate dici possit eorum caput. Sed & in esse naturali aliqua etiam est conuenientia, quam ex sanct. Thom. superius retuli, & declaraui.

Ad secundam rationem. Respondetur, quod in naturali capite requiritur ille influxus substantialis conseruatiuus membrorum in naturali, & substantiali vita totius suppositi. Ad caput vero morale, & ꝙ per analogiam ad caput naturale vocatur caput, non est necessarius tam substantialis influxus, etiam in illo ordine in quo est caput. Sed satisfuerit, quod reperiatur verus influxus ad moralē ordinē spectās, cum superioritatis, & eminentiæ dignitate. Et vtrunq. in Christo cōparatione ad angelos inuenimus, quod est ex dictis manifestum.

Illa veritate supposita, quam præcedenti difficultate exposuimus.

Christum, videlicet, vere, & proprie caput esse angelorum, exponendum superest, Num angeli gratiam & essentialem gloriam per Christum,&ex meritis eius acceperint? Compendiosa resolutione decreui in huius difficultatis decisione procedere. Vnde illa primum proponam, in quibus non pauci theologi ex scholis, Thomistica, & Scotica conueniunt. Referam deinde ea in quibus maior versatur disceptatio, simulq; meam explicabo sententiam, vel potius, S.Th. doctrinam. Nam licet eius commentatorem modo nō agam: eam &explicare & tueri multis titulis meum esse putaui. Quamuis, vt verum fatear, ille mihi est potissimus, & fere solus, quod ipsum in omnibus summa cum eruditione, ingenioque felicissimo rectum tramitem sequi video. Sed iam rem agredior.

Illud primum inter vniuersos, qui ex scientia loquuntur, conuenit theologos, Christū angelos nō redemisse, ac subinde neq; ꝑ ipsis passum fuisse & mortuum. Huius oppositū videtur dixisse Origenes homil.1. in Leuit. cuius sententiæ meminit Hieronym ad Ephes. 1.2.& 4. Sed hęc Origenis sententia si ad angelos, qui peccauerunt referatur, non modo falsa est & improbabilis, verum manifestus error in fide: ex illa ipsi Origeni adscripta hęresi dimanās, quæ affirmat pęnas dæmonū, & aliorū damnatorū non esse inperpetuum duraturas. Si vero referatur ad angelos sanctos, & iustos, in eo sensu vtcūq; posset sustineri, q̄ Deus intuitu passionis Christi angelos prę seruauit a peccato. Non quidē ad eū modum quo theologi graues docent B. Virginē ex Christi passione, & meritis ab originali culpa fuisse præseruatā. Et enim B. Virgo eo q̄ filia Adæ obnoxia erat culpæ originali contrahēdę ex vi naturalis suę generationis. Vnde & vere in Adā peccauit (qđ nonnulli errantes negant) & vere fuit redempta per Christi passionē & sanguinem. Et eius ab originali culpa præseruatio, ad redemptionē per Christum factam, attinuit. De qua re alibi est dicendum, Cæterū angeli nullo tenebantur debito ad culpam aliquam contrahendam: sed eatenus præseruati dicuntur ex Christi meritis, quatenus Deus intuitu meritorum christi, & passionis eius ipsos Angelos in offitio virtutis continuit, in Deique amore, & obsequio stabiliuit & firmauit, ne peccantibus Angelis consentientes peccarent, & ruerent, Hoc dixi, posse vtcumque deffendi absque periculo quidem erroris in fide, non tamen absque periculo falsitatis. Nam ego hanc sententiam falsam esse omnino crediderim. Quoniam passio & mors Christi, non ad præseruandum a peccato, & ad innocentię statum confirmandum fuit à Deo destinata. Sed ad redimendum humanum genus ab originali culpa, & ab alijs pecccatis ꝑ modum cuiusdā vniuersalis medicinæ fuit a Deo præordinata, & a Christo acceptata & perpessa. Traditus est enim, & a Patre, & a semetipso

Rom. 8.

propter

propter peccata nostra. Confirmatur. superius diximus & probauimus. Quod erraret in fide, is qui diceret Christum venturum esse in carne passibili & mortali, etiamsi nullum extaret in natura humana peccatum. Ergo passio Christi per se & primo destinata fuit in remedium peccati: atque adeo cum omnia merita christi in passione vel inchoata, vel consumata, fundamentum habuerint, per se referuntur ad remedium peccati: & ex consequenti virtute illorum angeli non perseuerauerunt in sua innocentia & prima gratia. Et quamuis quidam ex Patribus huic sententię de præseruatione angelorum a peccato fauere videantur, vt fauet Cyril. Alexand. lib. 5. in Isa. tom, 2, fere a principio his verbis. Per ipsum scilicet Christum omnis fructificatio spiritualis, tum in sanctis angelis, tum in nobis ipsis, insita est & Grego. hom. 4 in Ezech. dicens. Quod vnigenitus Dei est firmitas angelorum & lib. 1. Reg. c. 12. inquit: angelos & homines sanctificatos fuisse per christum S. Bernard. sermo. 22 in cantica, dicit Christū præseruasse angelos a peccato. Fauet denique Hierony. in illa verba ad Ephes. 1. instaurare omnia, &c. Sed reuera hi Patres non de christo vt homine. Sed de ipso vt diuino verbo loquebantur cum ista dixerunt. Ita que intendunt angelos debere christo vt Deo omnem suam spiritualem vitam & gloriam, cui nos vt Deo homini cuncta nostra bona debemus. Ex his colligitur veritas sententiæ propositæ ex communi theologorum doctrina: Christum videlicet neque mortuum fuisse pro angelis neque eos redemisse. Fatetur quidem August. christū morte sua reparasse angelorū ruinas ex hominibus quos passione sua, & precioso redimit, & ac quisiuit sanguine, qua ratione Deus instaurauit omnia in christo, quę in cœlis & que in terra sunt in ipso, vt Paul. inquit ad Ephes. 1. in quo loco Thodoretus, Eucumenus, Venera. Beda, S. Ansel. & alij, idem cum August. docent. Quod docuit etiā Magnus Gregorius in suis moralibus, versans illa verba Iob c. 38 Vbi eras cum me laudarent astra matutina & iubilarent omnes filij Dei: at quod ipsos sanctos Angelos Christi passio redemerit, Patres hi grauissimi non dixerunt, sed solus Origenes cui Hieronym. non consensit, quamuis eius sententiam loco citato retulerit. Imo neque dixerunt eos a peccato præseruasse. Quia vniuersi patres & Greci & Latini in ea sententia perpetui fuere, Vnigenitum dei filium non nisi in peccati remedium humanam assumpsisse naturam.

In alio etiā consentiunt graues theologi, & si dissentiant nonnulli, Nimirum angelos in prima sanctificatione, quam in primo suæ creationis instanti simul cum natura acceperunt, infusa fide cognouisse Christum in carne venturum, futurumque esse caput totius cœlestis reipublicæ, totiusq. angelicæ gloriæ consumatoré, & si accidentaria consumatione. Hanc sententiam multis effecit valde probabilem Sa-

pientissimus noster Banes in ægregijs suis ad primam partem S.Th. comentarijs. q. 57. art. 4. neque libet ad hunc locum rudiori stilo trãsferre, quæ Doctissimus hic Pater eximia cum eruditione illo in loco pertractauit. Theologi qui cum S.Bernard.sermon.17.in cantica, dixerunt angelos peccasse ex inuidia & odio, quod contra Christũ conceperunt, fateri tenentur hanc sententiam. Quam ego libentissime amplector: & consentio quoque libenter dicentibus in peccato angeli interuenisse Christi odi um eiusq. inuidiam. Sed ita tamen hanc doctrinam intelligend am esse arbitror, quod primum simpliciter angeli peccatũ fuit formaliter superbia illa, qua angelus plus nimio coram deo factore suo elatus est, honorem suum propriamque gloriam Dei gloriæ & honori præferens. Ita quod primum eius peccatũ non Deum vt hominẽ, sed Deum vt deum respexerit. Vnde superbus angelus aduersus ipsum Creatorem suum supremumque spiritualis gratię omnis autorem, manum leuauit suam, propriumq. voluit extollere manipulum, supra omnia cœli astra solium suum fundare superbissima elatione affectauit, vt omnibus pręesset, & vt rex esset & caput super omnes filios superbiæ. Cuius peccati exactissimam rationem. S.Thom. 1.par.q.63.artic.3. nos luculenter docuit Mox tamen ex hoc peccato in aliud incidit superbię quoque crimẽ, aduersus Christum vt hominem, ipsum contemnens. Et quoniam vidit eum futurum esse in tota cælesti republica caput & principem, magnam eius auctoritatis & gloriæ concepit inuidiam, intenstinoque ipsum odio semper fuit prosecutus, ita vt non inepte hac ratione intelligamus S.Ioann.cap.8.homicidam ab initio vocasse. Sed sat fuerit breuiter hęc insinuauisse, & ad vlteriora deinceps progrediamur, diuersaq. theologorum referamus placita.

Est ergo prima theologorum opinio, Quę docet angelos & omnẽ suam gratiam & essentialem gloriam ex Christi meritis fuisse sequuta, faceturq. absolute ista sententia Christum fuisse causam prędestinationis angelicæ. Quamnis in modo explicandi hanc causalitatem, non omnino huius sententiæ auctores inter se conueniant. Sed quod ad prædestinationem attinet, præmittendum est a nobis. Probatur autem vera sententia ista: qua ratione docet angelos gratiam & gloriam ex Christi meritis accepisse. Primo probatur ex illo Paul. ad Hebr.2.decebat eum propter quem omnia, & per quem omnia: qui multos filios in gloriam adduxerat auctorem salutis eorum per passionem consumari. Ex quo loco sic argumentor. Priusquã Christus per passionem consumaretur, neminem ex hominibus in gloriã adduxerat. Ergo filij de quibus hic loquitur Paul. ipsi fuerunt angeli. Neque sufficit solutio a quibusdam adhibita, qui dicunt non de Christo, sed de æterno Patre intelligendã esse, qui multos filios, &c.

Et.

Et dicunt consequenter, non esse legendum consumari, sed consumare. Non sufficit inquam, hæc solutio ad vim argumenti euacuandã. Quoniam re ipsa idem est sensus huius testimonij, & eandem ingerit difficultatem. Nam licet de patre æterno intelligantur illa verba, Multos filios in gloriam adduxerat, &c. Sed tamen Christus asseritur auctor salutis eorum. Ergo Christus auctor fuit angelorum salutis.

Secundum argumentum sumilur ex illo Rom. 5. Non sicut delictum ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei & donum in gratia vnius hominis Iesus Christi in plures abundauit. Ex quo testimonio tale induco argumentum. Nõ vere diceretur Christi gratiã in plures abundasse, quã peccatũ primi hominis, nisi ad angelos extenderetur. Nam respectu hominum nõ ad plures se extendit, cum peccatum illud primum totum humanũ genus inuaserit. Ergo &c. Et confirmatur. Peccato orriginis non solum quoad sufficientiam, sed quoad efficaciam etiam inficiuntur omnes. At Christi gratia eiusq. redemptio non ad omnes homines secũdum efficaciam se extendit: Ergo vt gratia Christi abundantior sit, & quoad sufficientiam, & quoad efficacciam, oportet dicamus angelos & iustificatos & glorificatos fuisse ex Christi meritis, ex ipsiusque gratia.

Tertium argumentum, Christi prædestinatio in diuina præscientia antecessit prioritate finalis causæ & gratiæ & gloriæ omnium hominum & angelorum præscientiam, & prædefinitionem. Imo & & præordinationem constitutionis totius vniuersi: Ergo meritorũ christi præscientia antecessit angelorum prædestinationem: atque adeo ex meritis christi in æterna præscientia præhabitis & præuisis prædestinati fuerunt angeli & consequenter iustificati, & glorificati. Cum enim christi merita infiniti fuerint valoris, nulla est ratio ob quam eorum virtus non se ad hęc omnia extenderet. Confirmatur. In præclaram christi dignitatis excellentiam quam plurimum cedit, quod virtus eius & meritũ ad gratiam & gloriã angelorum se extendat, præsertim si id fieri potuit ipsa redemptoris ratione seruata, Sed supposito quod christi prædestinatio in ordine finalis causæ singulorum prædestinationem antecesserit, hoc fuit possibile, cum christus cum suis omnibus meritis præuisus fuerit antequam prædestinarentũr Angeli, Ergo &c.

Quartum argumentum. Angeli fuerunt iustificati ex fide christi. Ergo ex eius meritis per fidem applicatis iustitiam acceperunt, & gloriam: consequentia apparet manifesta, Antecedens vero constat ex his quæ in secundo fundamento a principio supposuimus.

Deni-

Denique vltimo argumento confirmantur hæc omnia ex doctrina S. Thom. super cap. 1. Ioa. lectio. 10. in illa verba de plenitudine ipsius nos omnes accepimus. Vbi ait, quod de plenitudine christi acceperunt omnes Patriarchæ Prophetæ, & etiam Angeli, Et mox subiunxit, quod gratia Christi principale principium est omnis gratiæ, quę in vniuersis intellectualibus creaturis reperitur. Ecce manifestam S. Thom. sententiam. Hanc opinionem sic confirmatã docent graues theologi. Ruardus Taper Decanus Louanien. in articulo de iustificatione non longe a principio, Vigherius in lib. de theologis. instit. c. 3. §. 2, & cap. 20. §. 1. Catharin in lib. de glor. Angelorum. Petrus Galatinus lib. 3. de Arcanis Catholicæ veritatis c. 4. Ioann. Arboreus lib. 3. theosophiæ c. 13. & nouissime Franciscus de Carthagena lib. de prædest. & reprobatione angelorum discursu 6. Et deniq; omnes illi theologi, qui existimant christum absque vlla dependentia a præscientia peccati fuisse prædestinatum, in hanc sententiam pedibus eunt ac manibus.

Est secunda sententia, quæ docet gratiam & gloriã collatã fuisse angelis duplici titulo. Altero summæ liberalitatis & gratiæ Dei absque habitudine aliqua ad christi merita. Altero vero ex iustitię rigore, id est, ex Christi meritis ipsis angelicis spiritibus applicatis. Itaq; ista sententia eo modo procedit de gratia & essentiali angelorũ gloria: quo supra in hac quæst. dub. 1. nos diximus esse probabile collatam fuisse gratiam Adæ in statu innocentiæ constituto.

Tertia deniq; sententia docet angelos non accepisse ex christi meritis gratiam, & essentialem gloriam, sed ex sola Dei volutate ex qua prædestinati sunt ad æternam vitam. De gloria tantum essentiali in hac conclusione fit sermo. Fatentur enim vniuersi theologi, vt constat ex dictis circa difficultatem præcedentem, accidentariam gloriam ex christo, & per christum angelis obuenire. Quæ & specialibus reuelationibus & gaudijs constat, quę circa creaturas versantur, pręsertim circa humanæ redemptionis opera Docuit sine dubio hanc sententiã. S. Th. Tũ alias. Tũ. præcipue 3. p. q. 8. a. 4. Sequũtur Sanct. Tho. omnes fere eius discipuli è quorum numero non est Caiet. excipiendus. Nam licet 3. par. q. 7. artic. 11. dixerit christi gratiam, & meritum prodesse etiam angelis. Intelligendus tamen est nõ de gloria essentiali angelorum, sed quod profuit eis quantum ad cõsumationem accidentariam gratiæ & gloriæ ipsorum. Quæ intelligentia violenta non est, cum caieta ipse in eadem 3. part. quæst. 1. a. 3. expresse docuerit Deum absq; præuisione meritorũ christi decreuisse conferre gratiam, & gloriam angelis. Omnes theologi qui consentiunt Sanct. Thom. docenti, christum non venturum nisi extaret in humana natura peccatum, hanc docuerunt sententiam,

paucis

paucis exceptis, qui secundæ adhæserunt opinioni. Pro decisione igitur huius difficultatis, sequentes statuo conclusio nes.

Prima Conclusio.

Supposita S. Thom. doctrina quæ docet christum non venturum si non peccaret primus homo, & quæ docet Christum per se primo fuisse prædestinatum in peccati remedium, non apparet vera neque multum probabilis sententia quæ docet ex christi meritis Angelos & suam gratiam, & essentialem accepisse gloriam: neq; etiam in sensu explicato in secunda sententia. Probatur hęc conclusio. Primum. Omnis gratia ex Christi meritis promanans est gratia redemptoris, & gratia sanans. Sed Angeli non sunt participes redemptionis factæ per Christum. Non enim ipsos redemit christus, neque pro ipsis mortuus est, vt a principio huius difficultatis probauimus, & vt communem præsupposuimus Theologorum sententiam. Non ergo Angeli gratiam ex Christi meritis prouenientem acceperunt.

Sed arguit quispiam. Adam in statu innocentiæ accepit gratiam ex Christi meritis, etiam supposita prædicta S. Thom. sententia. Eadem igitur ratione potest, imo debet concedi Angelis similiter ob præuisa christi merita gratiam fuisse datam: ita vt duplici illo titulo per secundam sententiam explicato gratiam acceperint, ipsamque itidem essentialem gloriam. Quod vero sit eadem ratio patet. Nam sicut Angelorum prædestinatio non præsupposuit præscientiam originalis peccati, neque in Christi meritis fundamentum habuit: ita neque gratia in statu Innocentiæ Adæ collata pręscientiam peccati pręsupposuit, aut ex Christi meritis per se primo habuit ortum.

Huic argumento neganda est consequentia. Illud autem assignandum est discrimen inter gratiam Adæ, & Angelorum gratiam, & gloriã qđ insinuauimus superius dub. 1. huius quæstionis, Videlicet, qđ gratia Adę, quatenus fuit principium meritorum, quæ per Christi gratiam reuixerunt, & tandem peruenerunt ad præmium, debuit pertinere ad Christum; licet secundum substantiam suam non attineret ad redemptionem per Christum factam: plurimum enim vniuersalitatem gratiæ christi dedeceret, quod quis in gloria pręmium reciperet propter merita, aliter quam ex Christi meritis habita. Ad hanc primam rationem reducuntur aliæ duę, quæ in hac prehabentur inclusę. Altera, quia illa gratia per christũ, & eius merita essentialem sui erat cõsumationẽ assequutura. Et altera, quia ex ipsius Christi virtute, & meritis tandem erat reparanda. Istæ aũt rationes totaliter defuerunt gratiæ angelorum: quæ neque in sui reparatione, neque vero in essentiali con-

li consumatione ex Christi meritis dependentiam habuit.

Verum dices, gloria Angelorum perfectionem acceptura erat, & vltimatam consumationem per Christum, & ex meritis eius. igitur hac ratione potuit cõferri ex Christi meritis: ita quod Angeli duplici illo supradicto titulo vtramq; istam perfectionem acciperẽt. Respõdetur, quod hæc perfectio, & consumatio gloriæ quæ per Christũ aduenit Angelis, accidentalis prorsus est, & quæ essentialem ipsam eorum beatitudinem non immutat. Consistit enim in operationibus omnino distinctis ab his in quibus sita est essentialis eorum gloria atque adeo assignata ratio insufficiens prorsus est, vt dicamus Angelos gratiam, & gloriam ex Christi meritis accepisse.

Hanc conclusionem aliter probant theologi graues, in hunc videlicet, modũ. Prędestinatio est efficax transmissio creaturæ intellectualis ad beatitudinem per certa & determinata media; quæ proinde est omnino inuariabilis: Ergo si angeli in primo signo, antequã, scilicet, præuiderentur Christi merita, prædestinati fuerunt ad gloriam essentialem, eorum prædestinatio omnino fuit inuariabilis: atque adeo in alio signo, in quo præuisa fuerunt merita Christi, nullum aliud medium fuit superadditum, neque quicquam aliud per quod ad beatitudinẽ inducerentur, alias enim variationem admitteret primũ illud Angelicæ prędestinationis decretum. Hæc tamen ratio apparet inefficax. Nam qui contrariam tenent sententiam, non dicunt quod ex Christi meritis aliquẽ gradũ gratiæ, aut gloriæ acceperint Angeli illi superaddito quem acceperunt ex vi primi decreti prædestinationis eorum: sed quod nouo superueniente meritorum Christi titulo, eiusdem gradus gratiæ, & gloriæ collatio ad iustitiam Christo debitam attinuit. In hoc autem nulla interuenit mutatio. Nisi mutationem vocas subordinationem inferioris gradus ordinis gratię ad superiorem ordinem hyposthaticæ vnionis. Et quidem si non censendus est diuinus intellectus mutari, ex eo quod prius rationis ordine ea præscierit, & præordinauerit, quæ ad ordinem gratiæ pertinent, quam ea quæ pertinent ad ordinem vnionis hyposthaticę: nec etiam debet censeri mutari decretum prædestinationis Angelicæ in primo rationis signo habitum: eo quod in secundo signo tota Angelorum prædestinatio ex parte effectus Christo subijciatur, eiusque glorię, & meritis.

Franciscus à Carthagena alijs duobus argumentis eandem illam secundam sententiam se validissime expugnare arbitratur loco superius citato. Altero. Quia titulus iustitiæ titulo gratiæ ediametro repugnat. Sed hoc argumentum dissoluimus ad finem primi dubij huius quæstionis, cum de gratia, quæ data fuit Adæ in statu innocentiæ, loquebamur.

Altero

Altero argumento vtitur, quod in hunc modū hēt. Sequeretur, inquit, quod possemus probabiliter dicere, conferri homini primā gratiā duplici titulo cū primū iustificatur, titulo videlicet, diuinæ misericordiæ, & liberalitatis: atque titulo itidem iustitiæ fundatæ in merito eius, qui iustificatur. Nam posset dici, quod per opus contritionis, vt gratia formatum, meretur de condigno eandemmet gratiam, quam prius natura ex Dei liberalitate, & misericordia accepit. At consequens nullatenus est admittendum, erraret enim In fide, qui illud admitteret; ergo. &c.

Huic argumento duplex se offert solutio, & vtraq; sufficientissima Altera colligitur ex doctrina Caieta. in opusculo de fide, & operibus contra Lutheranos capitu. 9. & dico, quod vt haberet locum hæc doctrina de duplici titulo, necessum erat, quod gratia non prius conferretur de facto ex titulo misericordiæ, quam eam, is qui iustificatur, de condigno mereretur. Nam si est habita, & consecuta gratia, quando intelligimus actum sufficientem ad merendum, iam gratia nequit habere rationem præmij: ac proinde, neque potest sub merito cadere. Etenim nemo, id quod iam habet, & actu possidet tāquam proprium bonum, potest expectare ab alio, vt præmiū sui meriti recipiendum, neq; ēt implicita & virtuali expectatione, quę intrinsece clauditur in merito. Quod. n. quis habet quid sperat, dixit Apo. Rom. 8. Cum ergo prima gratia necessario præsupponatur in anima ad contritionem formatam, consequens fit, ipsam nullatenus posse induere præmij rationem, respectu eiusdem contritionis.

Secunda solutio colligitur ex dictis a nobis quæstione præcedenti. Et dico breuiter, nam multa ibi diximus de hac re, quod id quod est proprium, & per se principium alicuius meriti, nequit vlla rōne esse eiusdē meriti præmium. At ille contritionis actus omnem meriti rationem ex prima gratia, vt a proprio merendi principio sortitur; vnde non potest esse eiusdem gratiæ meritorius.

Secunda Conclusio.

Prima sententia quæ absolute fatetur Angelos ex Christi meritis gratiam accepisse & gloriā. probabilis est. Patet nā superius diximus esse probabilē sententiā affirmantem, quod Christi prædestinatio non præsupposuit originalis peccati præscientiam, & quod Christus fuit prædestinatus ante præscientiam, & præordinationem omnium rerum naturalium. Hac autem sententia supposita, non difficile erat intelligere Angelos fuisse ex Christi meritis prædestinatos.

Sed rogat quispiam, quibus meritis Christus angelorum gratiam, & gloriã promeruit. Nam omnia Christi merita ad opus redemptionis spectarunt. Quoniam omnia, vt dicebamus superius, fundata fuerunt in illa prima voluntate, qua Christus ingrediens in mundũ seipsum obtulit in sacrificium, & hostiam, vt Deum humano generi placatum redderet, & beneuolum. Et cum redéptionis autẽ opus ad Angelos non attineat: nullũ Christi meritũ relinquitur. Quo Christus gratiam & gloriam promeruerit. Respondeo. Hoc argumentum esse satis difficile, & vt aduerti superius, magnam affert probabilitatem sententiæ S. Th. dicenti Christum prædestinatum fuisse, supposita originalis peccati præscientia. Nam res est mirabilis, quod Christus fuerit prædestinatus non præuiso originis peccato, neque in eius remedium, sed in exaltationem creaturę intellectualis, & rationalis, quodq; ante eiusdem peccati pręscientiam Deus prædestinauit Angelos ex Christi meritis, & quod nulla fuerint præordinata neq; præscita Christi merita, Non ignoro cõmunem huius argumenti euasionẽ, nimirum, quod Deus confusa quadam ratione cognouerit merita Christi, quia vngendus erat oleo lætitiæ, & exultationis præparticibus suis, vt diligeret iustitiam, & odio haberet iniquitatem, atq. adeo non poterat esse nõ euidens deo morali euidentia, eũ aliquot, & multa habiturum merita. propterque Deus angelos prædestinauit. Veruntamen hæc solutio minime satisfacit. Nam quod Deus in illo rationis signo non determinatã præscientiam, & prouidentiã habuerit meritoru Christi: sed confusam, & saltem ex parte obiecti imperfectã, quæ potuit esse congruentiæ causa?, & quã obsecro probabilẽ possumus assignare rationem? & cum posset Deus determinata aliquot Christi præuidere merita; Quare hac præuisione inexpectata cõtinuo de Angelorum prædestinatione tractauit? Nonne conuenientior erat prouidentiæ ordo, quod prius definiret & præordinaret Deus, ea quæ ad Christum attinebant, quam quod quidpiam, vel de angelis, vel de hominibus tractaret? pręsertim cum tã sit his theologis persuasum, omnia propter Christum ex primaria dei intentione fuisse præordinata, & disposita. Sed his omissis ad insinuatũ argumentũ, sic respondebit theologus, cui sentẽtia prima grata fuerit, & probata. Quod ꝑ eadẽ opera quibus christus hominibus redẽptionis, & sanitatis ꝓmeruit gratiã, meruit quoq angelis gratiã, & essẽtialẽ gloriã. Alia tamẽ, & alia rõne: etenim quatenus illa opera aliquo modo attinuerũt ad passionem & mortem Christi profuerunt hominibus, vt redemptionis opera, quatenus vero procedebant ex charitate, & ex virtutibus, quæ poterat conuenire Christo etiam si impassibile, & immortale corpus assumeret, gratiam, & gloriam Angelis meruerunt. Et hæc solutio non est cur improbabilis habeatur,

vnde illa prima sententia non debet censeri improbabilis.

Tertia Conclusio.

Probabilior est tertia sententia, quæ negat Christum Angelis gratiam, & essentialem gloriam promeruisse. Docet hanc conclusio. S. Thom. loco ibi citato. & in 3. dist. 13. q. 2. ar. 2. quæstiun. 1. & q. 29. de veritate ar. 7. & quidē si quando S. Th. oppositā sententiam docuit; vt plane docuisse videtur in loco superius citato super Ioan. non in ea sententia persistit, sed locis nunc citatis eā re ipsa mutauit, Et aduertat Thomista cui placet S. Th. mentem radicitus penetrare, quod cum S. Tho. 3. p. q. 7. art. 9. dixerit Christum esse vniuersalem causam totius gratiæ. Quæ verba ad angelos quoq; extendi videbantur, postea in art. 11. mentem suam exponens, hāc sententiā his verbis limitauit. Gratia collata est aiæ Christi sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura. Ecce quemadmodum non appellauit Christum vniuersale principium gratificationis absolutè: sed cū illa limitatione, in natura humana. Eamdem sententiam docent grauissimi theologi in 3. dist. 13. S. Bonauent. art. 2. quæst. 3. Durand. q. 2. Palludan. q. 1. Insinuat Alexander Alen. 3. par. q. 12. membr. 3. art. 2. & 3. docent etiam Abulen. in cap. 17. Matth. q. 107. Driedo lib. citato tit. 4. cap. 2. par. 8. Fauent quam plurimum sancti Patres in locis quibus eis sermo incidit de parabola centum ouium. Quæ habetur Matth. 18. & Luc. 15. colligitur hæc sententia ex literis sacris 2. Corinth. 5. si vnus mortuus est pro omnibus: ergo omnes mortui sunt. Sēsus est quod ij pro quibus mortuus est Christus mortui fuerūt per peccatum; quod Angelis conuenire non potest. Hoc testimonium fateor non magnam vim habere ad huius sententiæ, & conclusionis persuasionem. Diceret enim quis in fauorem alterius sententiæ, quod sicut Christus non propter seipsum mortuus est, neq; pro se Crucis sacrificiū obtulit, vt in Concil. Ephesin. primo can. 10. definitur: & tamen per mortem meruit sibi exaltationem sui nominis, & ipsam corporis gloriam: ita morte sua meruit Angelis essentialē gloriam, non tamen pro ipsis mortuus est. Paul. vero in citato testimonio non de omnibus quibus Christi passio profuit loquebatur, sed de his tantum pro quibus Christus mortuus est. Sed adsit iam secundum testimonium, quod magis ad rem attinet, ex eodem Paul. desumptum ad Hebr. 2. Qui enim, inquit, sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes, id est, ex vno primo parente scilicet Adam. Et idem sensūs fiet, si in singulari legamus qui sanctificatur, vt legit Dionys. Alex. Epistol. contra Paul. Samos. quæ habetur in Bibliot. sanctorum Patrum. Insinuaturque ista lectio a Dionys. cap. 4. cœlest. hierarch. Et

tunc sensus sit, quod Christus qui sanctificat, & qui sanctificatur, & omnes, qui ad ipsum, & ad eius sanctificationem pertinent, ex vno primo parente deriuantur? Et quod in hoc loco de hominibus tantum loquatur, & non possint hęc verba intelligi etiam per extensionem, ad Angelos; ita quod sensus fiat; Ex vno omnes, id est, ex vno Deo omnium conditore, (quem tamen sensum graues insinuarunt autores) constat ex sequentibus verbis. Quia ergo pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem. Quibus verbis Paul. videtur exponere id quod antea dixexerat, ex vno omnes, id est, omnes carni, & sanguini participant ex vno primo, & communi parente acceptis. Et quod non de Angelis loqueretur Apostol. adhuc magis cõstat ex verbis mox sequentibus. Nusquã enim inquit Angelos apprǽhendit, sed semen Abrahæ apprǽhendit. Probatur tertio ex illo Apocalip. 7. vbi dum Angeli, & homines agunt gratias pro sua beatitudine, & æterna consequuta salute, homines & Deo, & agno gratias agunt: Angeli vero soli Deo nulla agni mentione facta. Quod signum est Angelos ob id non agere gratias Agno, quia gloriam suam essentialem non recognoscunt ab ipso acceptã. Deinde probatur ratione iam insinuata, videlicet, quod virtus Christi domini est virtus redemptoris. Et ita dicebat Paul. ad Ro. 3. quod Deus proposuit Christum propotiatioñé per fidem in sanguine eius, Angeli vero redẽpti nõ sunt, neq; ad Christi redẽptioné eorũ gratia, & essentialis gloria attinent. De gloria essentiali limitate loquor: nam accidẽtalis gloria quę ex Christi meritis accrescit Angelis, ad virtutem q; redemptoris pertinet, Nõ ex parte recipientis subiecti, Angeli enim redẽpti non fuerunt, sed ex parte principij & ex parte obiecti. Ex parte quidẽ principij, quoniã huiusmodi accidentalis gloria, ex beneficio redemptionis humanæ ad Angelos per modum cuiusdam redundantiæ deriuatur, Eo quod deseruiunt Christo redemptori, eique ministrant in opere redemptionis nostræ, quia omnes sunt administratorij spiritus propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Et ita conueniens fuit, vt aliquem fructum ex Christo, & ex virtute eius reportarent. Imo neque est omnino improbabile, quod hæc accidentaria gloria rationem præmij sortiatur respectu obsequiorum quæ Christo homini num redemptori exhibent, in opere redemptionis humanæ. Hoc quibusdam improbabile apparet, eo quod, qui ita dicit, constituit Angelos viatores, cum sint tamen in termino, ac proinde extra viæ statum. Sed nihil inconuenit asserere Angelos esse simpliciter beatos & in termino, & secundum quid viatores respectu accidentalis gloriæ. Quã ex Christo accipiunt. Et sicut non dedecet beatum, quod eius felicitas accidentaliter perficiatur, ita neque eum dedecet hanc perfectionem mereri. Sed oppositum est probabilius. De qua re in 1. par. q. 62.

63.& solet etiã versari q.64. cum agitur de pęna dęmonum accidentaria. Ex parte vero obiecti quoniam omnes reuelationes, quas Angeli nouiter accipiunt, vniuersaque accidentaria gaudia, quibus denuo perfruuntur, circa mysterium humanæ redemptionis versantur. Denique hæc eadem sententia à posteriori probatur. Si contraria sententia vera esset, dicendum consequenter foret, quod Angeli non consequuti sunt essentialem gloriam vsque ad Christi mortem: sicut neque Patres veteris testamenti eã fuerunt assequuti: Non enim decens videtur, quod per Christum Angeli ad essentialem gloriam inducantur, & quod prius ipsi beatificarentur quam christus, prius membra quã caput. Consequens autẽ aduersatur fidei. Quam docuit Christus Matth. cap. 18. angeli eorum vident faciem patris mei, qui in cęlis est. Vera ergo est hæc sent. quam nostra.4. conclus. docet.

Duæ pręterea aliæ congruentię ad huius veritatis persuasionem sese mihi offerũt. Prior est. Angeli per se primo, & directe creati sunt, vt seruirent Deo: essentque ministri eius in his quæ sunt propria Dei, qualia sunt spiritualia omnia ministeria, & quæ non tam exterius quã interius geruntur, cuiusmodi sunt illuminationes, mysteriorum reuelationes, &c. Nam quia angeli sunt spirituales creaturæ, sunt ad hæc officia, & ad obsequia Deo, vt Deo, exhibenda valde proportionati. Potest colligi hæc veritas ex illo Iob 4. Ecce qui seruiunt ei, &c. Et ex illo Psa. 103. Qui facit angelos suos spiritus, quorum verborum is est sensus: quod Deus spiritus facit angelos, id est, ministros suos, & nuncios, angelus enim idem pollet, quod nuntius. Et colligitur ex locis omnibus scripturæ sacr. in quibus sermo fit de assistentia angelorum coram Deo. Et de promptitudine qua sunt parati ad ministrandum Deo. Daniel. cap. 7. Tob. 12. Isa. 6. fateor quod in hoc vltimo loco de Christo potius, vt homine quæ de Deo, vt Deo fit sermo. Sed vlteriuius pergo in hac exponenda congruentia: Etsi fateamur Christi prædestinationem ordine causæ finalis antecessisse decretum, & prædestinationis, & creationis angelorum, Fateri quoq; debemus, quod per se primo creati sunt, & prædestinati in Dei ministerium, & obsequium, & vt Deus ministros sibi proportionatos, suis haberet paratos obsequiis. Et quod secundario, & quasi consequenter ad Christum, & propter Christum fuerunt, & creati, & prædestinati. Quod colligo ex illo Paul. ad Hebr. 1. Et iterum introducens primogenitum in orbem terrę dicit. Et adorent eum omnes Angeli eius. Pendero hæc verba Angeli eius, hunc enim sensum mihi reddunt, quod spiritus qui olim erãt angeli eius, idest, ministri eius prout erat verbũ & splẽdor Patris & figura substantia eius, atque patris etiam vnigenitus, de quo Paul. ibi loquutus fuerat, seruiant quoque illi in humana existente natura, in qua primogenitus est in multis fratribus, vt Cyrill. Alex. sæpe & alij

alij nonnulli patres explicuere. Quod non ita est intelligendum, vt illud dei imperium, quo præcepit Angelis vt seruirent Christo, tunc primum fuerit eis denuntiatum, & intimatum, nam ex instanti suę iustificationis, vt superius dicebam, ipsum cognouerunt vt futurum eorum caput, & Dominum. Sed denotat hic modus loquendi Paulinus, quod Deus, qui vt deus, est proprius Angelorum dominus: & in cuius ministerium, ex primæua creatoris intentione fuerunt creati: subiecit ipsos Christo vt homini: quasi designās eis principale ministerium quod ab ipsis exigebat. quod, scilicet, filio suo homini facto summa cū diligentia assisterēt & inseruirēt, haberentq; seraphin alas duas paratas ad volandum in exequendis mandatis christi. Colligo præterea hanc sententiam ex eo quod Apocal. 7. Angeli non Agno, sed Deo soli gratias egerunt, quasi recognoscentes ipsum vt proprium Dominum, in cuius obsequium, & gloriam per se primo conditi fuerant. Et Christo, vt homini, quasi per redundatiam deseruiunt. Quia videlicet, in ipso seruiunt ipsi deo domino suo. Homines autem, & si secundum communem creaturarum rationem, deus propter seipsum condidit, specialiter tamen creati sunt christo accōmodati, vt eius essent & fratres & serui. Vt nimirū seruirēt ei tāquam primogenito, quem deus dominum eorū constituit. Sicut sanctus ille cæcus Isaac Iacob electione dei primogenitum dominum fratrū suorū constituit. Gene. c. 27. Et hinc est, ꝙ licet ipse nō confundatur nos vocare fratres suos, vt aduertit Paul. ad Hebr. 2. nos tamen nō regulariter eum vocamus fratrem, sed Dominū potius: & ita Paulus quem ecclesia in assiduis præcibus imitatur, tertio quoque verbo Christū appellat dominum nostrum. Et discipuli quos ipse & sermone, & opere vt fratres tractabat, vt patet ex illo Matth. cap. vlt. nunciate fratribus meis, &c. cum tamen spiritu dei inspirati & directi, vocabant dominum, agnoscentes se ad hoc vocatos, imo & conditos vt ei seruirent, fraternali tamen amore ducti. Et notandum quod etiam ante quod Christus per passionem & mortem homines redimeret, Apostoli ipsum vocabant dominum, vt non solū iure redemptionis, sed etiam & titulo primogenituræ intelligamus Christ. deberi speciale dominium. Et ita ipse Ioan, 13. dicebat vos vocatis me Magister & domine, & benefacitis, sum etenim. Itaque homines conditi sunt & prædestinati vt Christo deseruirent, quia sunt proportionati eius ministri, & ita in negotio fundationis & erectionis ecclesiæ non Angelos elegit Christus cum posset, sed homines.
Ephes. c. 4. Quosdamque ex eis dedit Apostolos, quosdam euangelistas &c. in opus ministerij. Olim autem priusquam deus esset homo in illa antiquiore ecclesia, in eiusq. fundatione Angelico ministerio vsus fuit: lex enim per Angelos data est. Acto. 7. & ad Galat. 3. Ex his ergo colli-

colligo. Rationabiliter dicendum esse, quod Angeli non a christo vt homine, sed immediate a deo & gratiam & pręmium assentiale suorum meritorum & obsequiorum quibus deseruiunt, receperunt, tanquam a proprio Domino, & cui per se primo dicata habent & se ipsos & omnia sua. A Christo vero acceperūt accidentariā gloriam, veluti secundarium quoque, & accidentarium pręmium: eoquod secundario ei dati sunt vt ministri, & vt ei in negocio salutis nostræ peragendæ obsequia præstarent. Neque erraret, vt dixi, qui diceret. Gloriam accidentalem, quam angeli a Christo, & ex eius meritis accipiunt, rationem sortiri accidentarij præmij, etsi probabilius oppositum esse crediderim: de quo aliàs. Homines autem in suo essentiali præmio a Christo domino nostro pendemus, & omnia spiritualia bona per ipsum accipimns: neque Pater benedicere nos voluit spirituali paterna benedictione, nisi in primogenito fratre nostro Christo, quem nobis præfecit in caput & dominum. Hoc adeo verum est, vt sit probabile, vt diximus, quod etiam gratia Adæ collata, etsi primū respectum habuerit ad solum Deum tanquam ad vniuersalem totius ordinis gratię auctorem, nō tamen sine Christo fuerit accepta, iuxta modum superius expositum.

Altera & posterior congruentia sumitur ex ratione finis. Nam quia Angeli creati sunt propter Deum, vt propter finem præcipuum & primarium. Christus vero vt homo fuerit secundarius finis, & minus principalis. Idcirco congruum apparet, quod gloriam pręcipuā & essentialē a solo deo acciperent, a Christo vero minus principalem & accidentariam. Quæ ratio fortassis haberet etiam locum in hominibus, nisi titulus interueniret redemptionis, propter quem omnia sua Christo vt homini debent. Et ita gratia collata Adæ ad Deum reducimus, & non ad Christum, per se loquendo. Nam licet ex meritis Christi fuerit collata. hoc vero non fuit, vt erat illius status gratia Sed quatenus reparanda per Christū, & in suis meritorijs operationibus, in quas Adā in statu illo se exeruit, viuificanda. Et hæc sufficiāt in tertiæ conclusionis corroborationem.

Ad argumenta a principio dubitationis huius proposita, respondeamus deinceps oportet. Et quidē de intelligentia & explicatione illius Paulini testimonij, ex quo tota uis primi argumenti conficitur, memini me superius dixisse. Vnde nunc breuiter dico. Ibi de hominibus tantum fieri sermonem a Paulo. Et illud verbum, Adduxerat, idem pollet, quod adducturus erat. More namq. prophetico loquitur ibi Pau. Prophetis enim mos est, ea quæ futura sunt præterita nuncupare propter euentus certitudinem. Nam ea quæ diuina sunt præordinatione disposita tam infallibiliter euenient, atque si extarent olim facta, vnde ab æterno sunt diuino conspectui præsentia.

Ad

Ad secundum argumentum. Respondetur secundum intelligentiam August. S. Th. & aliorum sacræ paginæ interpretum: dictioné. Plures, non esse ibi accipiendam comparatiue, sed positiue, ita vt sit sensus: Quod ex delicto Adæ multi moriuntur, & ex Christi gratia multi etiam iustificantur. Iuxta quod subdit statim Apost. quod sicut per vnius in obedientiam peccatores constituuntur multi, ita & per vnius Christi Obedientiam iusti constituuntur multi, respectu quorum abundat gratia Christi, supra delictum Adæ: quia peccatũ Adæ tantum se extendit ad peccatum originale aliorum. Gratia autem Christi extendit se etiam ad delenda peccata actualia, vt explicat ibidem. S. Thom. S. Amb. in coment. huius testimonij, eos appellat mortuos ex peccato Adæ, qui eius præuaricationem peccatis mortalibus immitantur. Sed hæc intelligentia cum attentione est suscipienda, ne occasionem prębeat hæreticis Pelagianis, & alijs negandi peccatum originis, quod minime Ambros. negauit, sed affirmauit, & prædicauit quam sępius: sicut, & alij Patres, qui quandoq; etiam peccatum Adæ ad nos transfusum explicant permitationem, qua nos ipsum peccantes imitamur. Quod ob id fecerunt. Quia originis peccatum primum est omnium peccatorum actualium seminarium, primaq. radix, sed de hoc alias.

Posset secundo responderi iuxta prædicta. Quod gratia Christi etiam se extendit ad plures comparatiue quam peccatum Adę: Eo quod peccatum originis nullatenus attingit Angelos. Gratia autem & virtus Christi, ad ipsos etiam se extendit Angelos, eorum gloriam accidentaria perfectione consumans. Quæ licet comparatiue ad essentialem gloriam donum sit minoris momenti, absolute tamen & secundum se considerata, magna perfectio est, & præclarum donũ.

Ad tertium argumentum respondetur Christum rationis ordine prædestinatum fuisse, prius quam prædestinarentur angeli, & quam totius orbis machina fuerit a deo pręordinata. Hoc autem non fuit in ratione causæ meritoriæ, sed in ratione tantum causæ finalis: quatenus omnia fuerunt ordinata & disposita ad Christi gloriam, & Angeli pręestinati fuerunt, vt Christo deseruirent. Etenim Christus, vt causa meritoria per se primo fuit datus humano generi in remediũ originalis peccati. Itaque Angelis fuit finis, hominibus vero finis, & redemptor, causaque meritoria & satisfactoria. Vnde non est concedendum, si formaliter, & rigorose loquamur, præscientiam meritorũ Christi antecessisse prædestinationem Angelorum: nec quod Christi prędestinatio, qua ratione fuit prædestinatus redemptor, præcessit Angelorum prędestinationem. Quoniã tota antecessio inter ea quę ab æterno fuerunt à Deo pręordinata, & disposita, consideranda est secundum dependentiam, quam res præordinatę inter sese habent.

Vnde

Vnde quia angeli non pendent a Christo, vt a causa meritoria, neque vt a redemptore, sed tantum, vt a fine cui subijciuntur, & in quem ordinantur: Hinc fit quod Christus, vt redemptor humani generis, & vt causa meritoria salutis humanæ nõ antecessit prædestinationem Angelorum in Dei præscientia, sed solum antecessit secundum substantiam incarnationis suę.

Et eadem ratione posset dici, quod præscientia originalis peccati non antecessit angelorum prædestinationẽ, eo qđ Christus, quatenus fuit prædestinatus in remedium peccati, non attinuit ad angelorum prædestinationem, neq; fuit eius causa: atque adeo neque præscientia peccati quicquam retulit ad prædestinandos angelos.

Sed dicetur etiam satisprobabiliter, qđ licet Christus per se primo tantũ fuerit causa meritoria cõparatione ad homines in quorũ redẽptionem prædestinatus est, sed nihilominus ipse Christus vt redẽptor humani generis, & vt causa meritoria prædestinationis hominum, habuit rationem finis gloriæ angelicæ, & prædestinationis angelorum. Ita quod angeli prędestinati sunt ad Christum, & propter Christum redemptorem hominum, ut ei deseruirent, assiduaq; præstarent obsequia in opere redemptionis nostræ. Itaq; ipsa ratio causæ meritoriæ intrat rationem finis prædestinationis angelicæ, veluti quædam pars, seu conditio ipsius finis. Ex quo tamen non sequitur, quod christus fuerit causa meritoria respectu angelorum.

Ad confirmationem. Respondetur non pertinere ad dignitatem Christi extollendã, & amplificandã, quod gratia, & gloria angelorũ habita sit ex Christi meritis, quoniã tota virtus gratiæ & meritorum christi cõsiderãda est intra latitudinẽ redẽptionis humanæ. Est.n. gratia Christi gratia redẽptoris, saluatoris, & spiritualis medici, atq; adeo proprie vocatur gratia sanãs. Et q̃m in sanitate quã efficit gratia in remedio originalis peccati splẽdescit tota ipsa diuinę gratię virtus. Tũ extensiue quia totam integram humanam naturam respicit. Tum intensiue, quia omnes effectus gratiæ possibiles attingit. Idcirco christi gloria in ostensione & manifestatione sanantis gratiæ posita est. In ea enim ostendet Deus in superuenientibus seculis superabundãtes diuitias gratiæ, & gloriæ suę.

Ad quartũ argumentum Mag. Med. sentire videtur angelos nõ cognouisse per fidem incarnationis mysteriũ. Sed iã dixi a principio huius difficultatis contrariã sententiã cõmuniorẽ esse. Qua supposita ad argumentũ negatur antecedẽs. Estq; aduertẽdũ, qđ fides infusa in duplici sensu põt fides christi vocari, altero ex parte obiecti quatenus, videlicet, p hãc fidẽ creditur ipse Christus, estq; christ⁹ obiectũ eius, altero vero ex parte principij. i. qđ sit fides ex christi virtute, & meritis habita. In priori ergo sẽsu angeli christi fidẽ habuerunt, minime tñ in

sensu posteriori. Et quoniã antecedẽs argumenti hunc posteriorem sensum reddere videtur. Idcirco absolute id negauimus. Posset tamen claritatis causa distingui iuxta prædictã fidei, distinctionem.

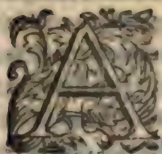
Hinc sequitur, quod in illo signo rationis in quo angeli prædestinati sunt ad essentialem gloriam, Christus finis quidẽ fuit angelorũ, & ipsorũ gloriæ, non vero fuit eorũ caput, quia licet cognouerint christum per fidem, vt finem totius angelicæ gratiæ, nullum tamen in eis influxum habuit.

Si autẽ quæras, quando incepit christus caput esse angelorũ. Resp. quod continuo, vt homo peccauit, angeli, vt ministri christi, tractare ceperunt de negotio reparationis humani generis: atq; adeo ex tunc ceperunt membra Christi vocari, & esse, & tunc acceperunt influxum pertinentẽ ad christi merita. Quo fit, vt si vera est illa sententia, quã superius valde probabilem reputauimus, gratiam, videlicet, collatã Adę in statu innocentiæ ex Christi meritis acceptam fuisse, consequẽter dicendũ esse apparet, Christum prius fuisse caput hominum, quã angelorum. Qm̃ christus pro illo statu fuit caput hominũ, influens in eos gratiã, & cætera supernaturalia charismata. Non vero fuit angelorum caput, quia nullum in eos habuit influxum antequã primi homines peccarent, & de remedio peccati ipsorum tractaretur. Influxus & enim, qui ex virtute christi deriuatus fuit ad homines in statu innocẽtiæ cõstitutos, nõ pertinuit ad angelorũ ministeriũ, saltem vt erant ministri christi: quia totũ ministerium ipsorum Christo subordinatũ, circa peccati remediũ est considerandũ. Etenim licet homines in illo statu gratiã ex christi meritis acceperint, nullis tamen legibus & ceremonijs, in illo statu vtebantur specialiter dicatis christi obsequijs & cultui, sed oĩa, quæ ad christum pertinebant, peragebantur interi' inter Deum, & hominem: atq; adeo cessabat necessitas angelici ministerij erga christum. Quæ tamen continuo post peccatum incepit.

Sed iam ad vltimum argumentũ respondeo, quod vt dixi superius, S. Th. multis in locis nostrã hanc apertissime sententiã docuit: quãuis super lo. in contrariã opinionẽ inclinauerit. Quia probabilis sentẽtia est, & visa tunc fuit S. Th. idonea ad cõmendationem, & exaltationẽ gratiæ christi. Sed reuera magis, & excellentius eã comendat nostra sententia, secundum quam gratia christi, ex vi prędestinationis ipsius christi, se explicat in in omnes effectus gratiæ possibiles, & in suã omnem excellentem perfectionem: sanat enim & sanctificat simul: quod in angelis locum non habuit.

Posset dici secundo, S. Th. nihil aliud docuisse, quam quod gratia christi extenditur ad angelos, quate- us eorum gloriam perficit, & cõsumat, iuxta modum a nobis superius expositum.

QVAESTIO SEPTIMA.

D vltimam tandem, & septimam nostræ relectionis quæstionem deuentum est, in qua id proposuimus ad disputandum & definiendum, num habitualis Christi gratia ex vi prædestinationis ei competat. Quã rem vt exacta resolutione definiamus, necessarium fuerit exponere, quisnam fuerit terminus prædestinationis Christi, & an vnicus fuerit, an potius multiplex? Et denique incidenter explicare oportebit, ea quæ ad exactam intelligentiam prædestinationis Christi pertinent. In tria ergo dubia totam huius septimæ quæstionis seriem distribuendam fore putaui. In primo tractabo de obiecto prædestinationis Christi. In secundo de proprio & formali eius termino. In tertio denique, ad doctrinæ complementum de ipsius prędestinationis Christi virtute & causalitate in nobis disserendũ erit, vnde dubium tertium illud erit, An Christi prædestinatio causa fuerit prædestinationis nostræ.

Primum Dubium.

Ad inchoationem ergo primi dubij, in cuius enodatione tantisper erit immorandum, principio illud est animaduertendum, certũ esse, & statutum apud vniuersos theologos, mirabilem duarum naturarũ diuinæ & humanæ vnionem in vna eademq. persona prædestinatam fuisse ab æterno, specialiq. Dei cõsilio & decreto prædefinitã. Quod S.Tho. 3.p.q.24.ar.1. satis considerate animaduertit. Cuius rei ea est ratio, quæ ex doctrina S. Tho. ibidem colligitur: quod ineffabilis hæc & mysteriosa vnio maximum opus est, summeque gratuitum, quod Deus ab ęterno efficaci voluntate decreuit in tempore accepṭabili, & in die salutis efficere. Hoc autem decretum, quid aliud esse potuit, quàm æterna prædestinatio? Et confirmatur ex Paul. qui 1. Corinth. 2. & ad Ephes. 1. & 3. vocat hoc sacramentum absconditũ in sæculis a Deo, vocatq. prædestinatam sapientiam, quam Deus ante sæcula in gloriam nostram prædestinauit.

Secundo est notandum bifariam aliquid prædestinatum dici posse: vno modo absolute, ita vt neque explicetur obiectum, neque terminus, sed res ipsa prædestinata & præordinata efficaci præordinatione æterna. In quo sensu vnio duarum naturarum diuinæ & humanæ in vno supposito, quę dicitur hyposthatica vnio, prędestinata fuit ab æterno. Secundo modo dicitur aliquid prędestinatum habito respectu ad obiectum, & terminum, vt cum dicimus, Petrum esse prædestinatum ad gloriam. In quo sensu quatuor inuoluuntur, scilicet,

Actio prædestinantis, subiectum prædestinationis, illud, videlicet, in quo subiectatur prædestinationis actio, obiectum prædestinationis, id est, persona aut res quę prædestinatur, vocatur enim obiectū prædestinationis, quatenus est obiectum circa quod versatur ipsa prædestinationis actio. Et denique terminus ipsius prædestinationis puta bonum illud, ad quod quis prædestinatur V.c. in prædestinatione Petri omnia ista quatuor reperiuntur. Deus prædestinās, actio qua prædestinauit, obiectum prædestinationis, puta Petrus, terminus denique, scilicet, gloria. Et in hac secunda consideratione in pręsentia tractamus de prędestinatione Christi. Et quidem de eius subiecto non est in præsentia tractandum. Esset enim valde vniuersalis & extensa disputatio. Sed supponendum est ex his quæ dicūt theologi cum S. Thom. 1. par. q. 23. Subiectum proximum prædestinationis ipsum esse dei intellectū: quoniā prædestinatio est actio intellectus practici diuini. De prædestinationis actione perpauca dicemus, & ea duntaxat quæ necessaria erunt ad exactam præsentis disputationis intelligentiā. De duobus ergo postremis de obiecto, videlicet, & termino in hac septima quæstione potissimum differitur. Et in hoc primo dubio de obiecto potissimum est disputandum, dixi, potissimum. Quoniam nō poterunt non aliqua internis certi, quæ terminū huius ineffabilis prædestinationis attingant. Sed priusquā rem agrediar, aliquot erunt dicenda de ipsa prædestinatione, secundum communem rationem consideratam: quibus explicabimus secūdum illud membrū factæ destinctionis, quod pertinet ad ipsum prædestinationis actum.

§ Quocirca tertio est aduertendum cum durando in 3. d. 7. q. 3. Tria necessario, requiri ad ueram prædestinationis rationem. Primum q illud ad quod quis a Deo prædestinatur, sit infallibiliter aliquando futurū. Alias enim Dei prædestinatio neq. infallibilis esset, neq. vero efficax, Quod citra magnum errorem dici non potest. Nam prædestinatio, & præscienciam futurorum includit, & efficacem Dei voluntatem secundum rationis ordinem præsupponit. Et sicut ex priori omnimodam habet infallibilitatem. Ita & ex posteriori maximam efficaciam sortitur. Secundum est, vt id ad quod quis prædestinatur, non ex naturali debito, sed ex dono gratiæ ei competat. Nam licet iuxta sermonis latini proprietatem verbum hoc Prædestinare, tam ad ea quæ ex naturali rerum ordine, quam ad illa quæ ex speciali Dei gratia proueniunt, posset extendi: at scriptura sacra, sacriq. & ecclesiastici autores limitatius hac vtūtur voce, videlicet, vt Dei prouidentiam & præordinationem eorum bonorum denotat, quæ ex liberali dei donatione, & gratia promanant. Ex quo sequitur, quod prædestinatus aliqua ratione debet esse prædestinante inferior, eiq. subie-

biectus & subordinatus. Tum quia subest eius prouidentiæ & præordinationi. Tum præcipue, quia speciale beneficiũ & donum ab eo suscipit. Tertiũ deniq. est vt, & prædestinatio, & prędestinatus, & prædestinationis obiectum antecessionem aliquã habeant respectu eius ad quod prędestinatur, quod diximus terminum prrdestinationis vocari. Et hoc quidem de prædestinatione satis est manifestum. Nã cũ sit actus diuini intelectus, non potest non esse ęternus & increatus: ac proinde necessum est antecedat creatum bonũ, quod diuinæ prædestinationis ordini subest. Sed & illa dictio, Præ, ex vi suæ significationis antecessionem denotat. Quod vero prædestinatus, seu, quod idẽ est, prædestinationis obiectum aliqua debeat ratione ad ipsum prædestinationis terminum præsupponi, facile ex eis quæ ad prædrstinationem diximus esse necessaria, in hunc modum probatur. Id, ad qđ quis prædestinatur, non ex connaturalitatis debito, sed ex dono, & gratia debet ei conuenire. Ergo pręsupponit ipsum prædestinatum, secundum aliquod esse sibi naturale & proprium. Nam gratuita & liberalis donatio necessum est præsupponat subiectum, cui fit. Verũ est, quod hæc antecessio siue prædestinationis, siue prædestinati non oportet quod sit secundum temporis durationem: possibile nãque fuit Deo Angelum Gabrielẽ ab æterno producere, & ipsum ad gloriam, ei ab æterno simul cum natura conferendam prædestinare, qua hypothesi data, nullá tẽporis ibi interueniret antecessio. Satis ergo fuerit ad rationem prædestinationis seruandam, vt hęc antecessio secundum verum naturæ ordinem, intelligatur. Intellectus namq. diuinus, cuius opus est prædestinatio potest; præordinare, & diponere, ea quæ non tẽporis duratione, sed naturę ordine inter se se cõparantur.

Quarto notandũ. Duplicem esse prædestinationẽ. Alteram simpliciter. Alteram vero secundum quid. Cuius distinctionis ratio ex terminorum diuersitate pensatur, Illaque simpliciter & proprie prædestinatio censenda est, cuius terminus est bonum supernaturale, qđ in supernaturali ordine vltimum bonum est, & maximũ eorum omnũ ad quæ rationalis creatura ixta communem dei legem ordinari potest & referri, cuiusmodi est vita æterna. Loquor de bonis quæ intrinsicam in ipsa creatura perfectionem constituunt, & non de vltimo & optimo illo bono extrinseco, qđ est ipsa dei optimi max. gloria: quæ est vltimus & hominis & omnium creaturarũ finis. Illa vero est prædestinatio secundum quid, cuius terminus est quodã particulare bonum, quod ad bonum aliud excellentius, tanquam ad vlteriorem finẽ ordinatur; cuiusmodi fuit prælectio & præordinatio qua S. Petr. prædestinatus fuit adeo in Apostolorum Principem, & maximũ ecclesiæ pastorẽ. Nã hoc bonum particulare fuit, in communem ecclesiæ vtilitatẽ, atq. in vltimam animarum salutem destinatum.

His

His ita suppositis examinare tentabimus in hoc primo dubio. Quod nam sit prædestinationis christi obiectum. Et quidem cũ tria in Christo reperiamus, Diuinum suppositum, humanitatem, atq; ipsum denique totum Christum diuino supposito & humanitate constantem. De diuino verbo nulla potest suboriri dubitatio, si secundũ seipsum consideretur: cum enim sit incapax suscipiendę gratiæ incapax quoque est prędestinationis. Deest enim illi secunda conditio ex his quę diximus ad prædestinationem esse requisitas. Quocirca tota dubitatio est de alijs duobus. Et quid de vtroq; sentiendum sit, in huius disputationis discursu est a nobis examinandum. Primum autem tractabimus de Christo: An, videlicet, sit vere & proprie prædestinatus, sitque proinde prędestinationis obiectum.

Sed priusquam hanc præcipuam difficultatem aggrediamur, oportet scire, quid Christi nomine in præsentia intelligamus, quod licet explicandum videbatur a principio relectionis huius, consulto tamen ad hunc locum remisimus, quoniam disputatio de prædestinatione Christi huius rei intelligentiam potissimum efflagitat. Et prętterea locus ille non tam erat idoneus ad pertractandum, id totum quod in præsentia circa hoc nomen Christus est disserendum.

Principio igitur si ad primariam huius vocis, Christus significationem attendamus, vulgatum est, & cunctis manifestum, vocem hanc, Christus, idem significare, quod vnctus. Vnde scriptura sacra Reges, & sacerdotes, quia sacro vngebantur oleo Christos quam sępius appellat. Ob quam autem causam in regibus, & sacerdotibus vsitata fuerit vnctio: non vacat in præsentia dicere. Dixit autem præclare Sanct. Thom. super caput primum. Epist. ad Hebr. lect. 4. Quoniam autem summa vnctio, quæ & esse, & intelligi potest, est illa qua christi humanitas in hyposthatica vnione ad verbum vncta fuit, & delibuta, idcirco verbum caro factum, quasi per Anthonomasiam hoc nomen Christus, sibi suo iure arrogauit. Possem in huius rei confirmationem innumera cõgerere patrum testimonia: Sed iudicaui lectori sufficere ea, quæ in quæst. 1. relectionis huius, animaduerti: cum de Christi sanctitate tractarem. Et quidem in re tam manifesta non oportet testibus non necessarijs vti. Legantur patres locis in quibus interpretantur illud psalm. 44. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, &c. Et super 1. cap. Epist. ad Hebr. Vbi Apostolus hoc psal. testimonium de christo domino interpretatur. Vnde hæc dixisse sufficiant circa primariam huius nominis significationẽ, & de re ipsa deinceps agamus, & explicemus, q d a parte rei hæc vox, Christus, incarnato verbo accommodata, designet.

Ad rem igitur attendentes hæc vox, christus, totalem, & integrum incarnationis, vnionisque hyposthaticæ terminum importat:

&

& idem pollet, quod diuinum verbum in humanitate subsistens. Hic enim fuit illius ineffabilis nouitatis terminus, quem Ioann. in primis verbis nostri prothematis diuino spiritu afflatus expressit. Verbum, inquit, caro factum est, &c. Ita docuit S. Thom. 3. par. q. 2. art. 6. & seq. & clarius in 3. distin. 2. q. 2. artic. 2. quæstiun. 3. estque satis communis apud theologos sententia in illa dist. Quam etiam Scot. & Dur. reipsa ibidem docuerunt, etsi in modo loquendi tantisper ab alijs theologis discessisse videantur. Non desunt tamen theologi præsertim ex nouioribus, qui ab hac communi doctrina recedunt: quorum opinationem paulo post referemus; Nunc enim breuiter probandam esse duxi hanc communem theologorum sententiam.

Probatur ergo primo. In omni substantiali vnione, terminus totalis & per se primo intentus est totum ipsum compositum ex vnione resultans, seu vnione constans, sed vnio hypostatica fuit vera, & essentialis vnio: ergo proprius eius terminus est ipsum totum, nimirum, verbum in humanitate subsistens. Maior inductione potest manifestari, in generatione enim humana terminus substantialis est homo genitus: In resurrectione terminus erit compositum substantiale exanima, & corpore reunitis consurgens, & in alijs omnibus substantialibus vnionibus idem est omnino dicendum. Minor certa fide tenenda est: definitur enim in grauissimis antiquis Concilijs, contra Nestori, Entichet, & alios hæreticos, qui in mysterio incarnationis errarunt, sed potissimum definitur. 6. Synod. Gene. actione. 8. cap. 3. Et in Conc. Tole. 6. & 11. Docuit illam Cyrill. Alex. Anathemate. 3. habetur in tomo. 5. actorum. Conc. Ephesi. vbi hanc vnionem vocauit, naturalem vnitionem: & suam mentem exponens in defensione ab obiectionibus Orientalium, dicit in eo sensu eam vocasse naturalem, in quo naturale idem pollet, quod verum, & reale, & non imaginatione confictum: atque adeo hæc vnitio naturalis est, nempe vera, quatenus ex duabus rebus dissimilibus, deitate, scilicet, & humanitate vnus factus est Christus. Est autem hoc loco aduertendum, quod Græca Concilia, hanc vnionem dicunt factam fuisse secundum hyposthasim, quod latine sæpius vertitur secundum substantiam, & interdum secundum substantiam, & aliquando substantialiter facta dicitur. In Concil. autem latinis communiter appellatur substantialis vnio. In conc. Lateran. sub Matt 1. consultatione. 5. can. 6. ex duabus naturis substantialiter vnitis, &c. & cano. 8. vocat eam substantialem vnionem, & secundum substantiam. Verum est quod in antiquioribus impressionibus non habetur secundum substantiam, sed secundum hyposthasim. At in correctioribus impressionibus non secundũ hypostasim, sed secundum substantiam dicitur. Vnde Ioan. Maxentius in confessione fidei: quæ habetur in Biblioteca. sancto. Patrum

tomo. 5. secundum traditionem Patrum, inquit, duas naturas substantialiter cõfitemur vnitas, & in hunc sensum interpretatur Cyril. Greg. Nazianz. & alios Patres quorum ibi meminit. Damasc. lib. 3. cap. 3. hanc vnionem vocauit, substantialem, iuxta Fabri versionem, nam in versione alia, naturalis, vocatur ista vnio, sed idem prorsus est sensus, & vt ex ipsomet cõtextu liquet, naturalis enim idem est quod realis, vera, & non ficta vnio. In quo sensu Cyri. vt nunc dicebam vocauit eam naturalem vnioné. Imo aliquando in eodem fere sensu vocata est essentialis: ita eam appellauit Petrus Damia. libr. de incarna. verbi. ca. 3. dicitur essentialis, idest, veram habens essentiam. Sed hic loquendi modus, veneratione potius, quam imitatione est suscipiendus: quamdam enim videtur improprietatem præseferre. Sed est hic breuiter aduertendum: non esse idem dictu, aliquam vnionem substantialem esse, & esse substantiarum vnionem. In domo etenim ex diuersis partibus constructa reperitur substantiarum vnio, non vero substantialis. Et ratio huius discriminis est, quod substantiarum vnio nihil importat aliud, quam distinctarum substantiarum adunationem, & copulationem, qualiscumque illa sit. Ad vnionem vero substantialem requiritur, vt vnita conueniant in vno, & eodem esse substantiali. Vnde duarum naturarum vnio in Christo, non ex eo solum substantialis dicitur, quia est duarum substantiarum adunatio, & coniunctio: sed potissimum quia vniuntur in vno esse substantiali personali.

Non consentio quibusdam theologis quibus est anumerandus Michal de Palatios in 3. dist. 6. disput. 5. qui hanc vnionem nolunt absolute appellare substantialem, sed dicunt eam esse substantialem, & accidentalem, quia vtriusque vnionis substantialis, & accidentalis naturam sapit. Non, inquam, his theologis vlla ratione consentio, quia a communi modo loquendi veterum Patrum recedunt. Constat enim excitatis testimonijs, & ex alijs quam plurimis, quorum nonnulla referemus postea, hanc vnionem vocari substantialem, & nusquam de accidentaria ratione meminerunt Patres, nisi vt eam ab hac inenarrabili vnione reijcerent.

Sed vlterius secundo probatur, quod Christus sit totalis terminus hyposthaticæ vnionis. Terminus vnionis substantialis non sunt partes, quæ præintelliguntur vnioni, aut ea quæ admodum partium ad ipsam concurrunt, sed est ipsum totum ex illis constans: Ergo huius substantialis, & ineffabilis vnionis terminus totalis & integer, neque verbum est, neque humanitas, sed ipse Christus, id est, verbum in humanitate subsistens, qui est Deus homo.

Non desunt, qui dicant hanc mirabilem vnionem non habere terminum productum & factum, sed terminum terminantem, qui est

ipsamet

ipſamet verbi pſona. Vnde aiunt, q totalis huius vnionis terminus eſt ipſa perſona verbi, quatenus terminat dependentiam naturæ humanæ. Ita qđ non includit formaliter, & in recto humanitatem, ſed quaſi extrinſece, & in obliquo connotat. Hanc ſententiam alij ex nouioribus putāt ſe manifeſtę falſitatis cōuincere tali argumento. Vnio hęc ſubſtantialis non pro relatione accepta, ſed pro immediato proximo relationis fundamēto, ſeu cōditione fundandi relationem, eſt vera & realis actio, vnde & ſolet quā ſępius a patribus vnitio vocari, vt cit. verbis eā appellauit Cyr. Sed oīs actio ſuum agit & efficit terminum, ſeu, vt proprius loquamur, agens per actionem ipſum terminum efficit. Qua enim proprietate vocari poterit actio illa, per quam nihil agitur nullusque efficitur terminus. Ergo neceſſum eſt dicamus, quod hæc actio egit & effecit ſuum totalem terminum, ſcilicet, Chriſtum. Verū hæc argumentatio, etſi contemnenda non ſit, non tā efficax eſt, vt ſuis apparet autoribus. Nā primo poſſet quiſpiā vim eius effugere dicens Per hanc actionē vere, & realiter effici quemdā modū realē ſupernaturalē in humanitate aſſumpta: ſecundū quā ipſa naturæ humanæ dependentia realiter eſt terminata a diuino verbo, qui modus ſaltē formaliter ab ipſa humanitate diſtinguitur. Nā eſt paſſiua ipſius humanitatis terminatio, paſſiuumq; ſuę dependentiæ cōplemētū, & naturalis inclinationis, & appetitus, q ineſt naturæ ad ꝓpriā pſonalitatē, & ſubſiſtētiā, plena ſatietas, intrinſecā habēs depēdentiā ab actiua verbi terminatione: ſic adeo, vt ſi verbū (qđ timēdū nō eſt,) ab humanitate recederet, haud quaquā modus iſte terminationis paſſiuę in ipſa humanitate permaneret. Et hoc ſatis fuerit, vt hæc vnio verā ſortiatur actionis rationē. Hæc ſolutio nō facile poterit impugnari: verū in ſufficiens apparet, Q̄m vnio iſta nō tēdit per ſe primo in hāc humanitatis terminationē, in iſtumq; paſſiuæ terminationis modū, q conſequēter, & concomitanter ſe videtur habere ad terminū primario intētū, qui eſt verbum in humanitate ſubſiſtens. Vnde non eſt id quod per hanc vnitionem agitur, & efficitur. Sed aliud eſt quærendum, qđ ipſā vnionē in rōne actiuæ vnitionis per ſe primo terminet. Video ſolutionem ſe inſinuātem, nimirum, quod primarius vnitionis terminus, ſcilicet, diuinū verbū vt cōmunicat perſonaliter hæmanitati ſubſiſtentiā ſuā, nō eſt, vtcūq; terminus, ſed prout inducit in humanitate prædictā terminationē paſſiuā, & hoc eſt ſatis, vt vnio, prout actio, ad ipſū terminetur. Propter hanc euaſionem dixi, non facile expugnari poſſe ſolutionem præcedentem. Sed reuera non ſatis facit.

Poſſet autem alia forſan probabiliori ſolutione factum argumendi illui. Nam dicerem ego, ex propria ſententia loquens, illā propoſitionem, omnis actio agit & efficit, nō eſſe vniuerſaliter verā. Sunt. n. aliquę actiones non factiuę, ſed vnitiuę, ex quibus non reſultat aliqs

terminus productus, & de nouo factus. V.c. visio, & aliæ immanentes actiones exteriorũ sensuum, quibus iuxta com muniorẽ, & veriorem sententiam, nullus producitur terminus, neque etiam formaliter ab ipsis actionibus distinctus, & similiter actio voluntatis humanæ, iuxta probabilem non paucorum theologorum opinionem, nullum intrinsecum efficit terminum. Sed sunt istæ actiones, & aliç similes tantum vnitiuæ: copulant enim & vniunt potentias cum suis obiectis, & ex potentia & obiecto efficiunt vnum, non simpliciter, sed ordine vnum. Ita diceret quispiam in præsentia, quod hæc substantialis vnio actio est vnitiua humanitatis ad verbum, & non est productiua termini cuiuspiam.

Sed hæc omnia veritate constare non possunt, nã licet hęc nunc assignata solutio satis sit vero similis, quatenus de actionibus potentiarum viuentium immanentibus procedit, inter quos & ipsorum obiecta sola vnitas secundum quid constituitur: at in præsentia locũ non habet: verbum enim & humanitas in christo non habet vnitatem secundum quid, & ordine tantum, sed veram, & propriam vnitatem, & ob id Cyril. Damascen. & alij Patres, vt retro dixi hanc vnionem, naturalem appellauerunt, quia vera est & propria, ac veram proinde, & propriam vnitatem inter extrema, quę vniuntur, constituit. Et quidem dicere, quod Christus est vnus ordine, & non vnus simpliciter, hæreticum est.

Præterea vrgeo theologos qui nunc commemoratã adstruxerunt sententiam, De termino terminante. Totalis terminus huius substan substantialis vnionis est Christus, Christus autem, non solum connotat in obliquo naturam humanam, sed illam formaliter includit: christus enim importat supposítũ subsistens in natura humana, sicut Petrus, aut Martinus. Et ob id Christus vniuoce dicitur homo cũ cęteris hominibus. Ergo terminus totalis huius vnionis non est solum verbũ terminans, & complens humanitatis dependentiam.

Confirmatur. Ex opposita sententia sequitur, quod Christus non fuerit per se primo & principaliter intentus per hanc ineffabilem vnionem, sed potius se habuerit consequenter ad eius primarium terminum: Consequens videtur falsissimum: Ergo Falsa est illa præfata sententia: Sequella apparet euidens. Quoniam Christus, vt nunc dicebam, includit intrinsece, & formaliter naturam humanam: terminus autem per se primo intentus, & assequutus per hanc vnionem, non formaliter includit humanitatem, vt inquit, prædicta sententia. Sed est ipsa diuina persona connotans humanitatem, cuius dependentiam terminat. Cum ergo Christus non sit primarius huius vnionis terminus, necessum fuerit quod sit terminus secundarius & primarium terminum consequens,

Falsi-

Falsitatem vero consequentis, probo ex verbis paulo superius ex Cyri.citatis,quibus dicit quod in hac ineffabili vnitione, ex duabus rebus dissimilibus vnus factus est Christus. Ecce primarium vnitionis terminum,ipsum,videlicet,Christum,factum. Quem terminum. S. Ioan.illis designauit verbis. Et verbum caro factum est.Hæc dicta sint de totali vnionis termino,de quo adhuc paulo post plura dicem⁹. Sed nunc breuiter explicemus oportet, quis sit vnionis huius formalis terminus, in omni namque substantiali vnione, oportet signare terminum,qui in ipso termino totali locū habet formalem, qui proinde formalius per vnitionem intenditur. Sicut ingeneratione naturali, etsi totalis terminus, & vltimate intentus sit homo, ex humana carne & rationali anima constans: formalis autem terminus ipsa est rationalis anima. Dubitatio.

Res ista difficultate non caret, Nam ex vna parte videtur,quod formalis terminus sit humanitas.Christus enim formalius humanitatem importat,quam verbum: importat enim verbum vt suppositū,& humanitatem,vt naturam in ipso suppositatā.Natura autem cōparata ad suppositum rationē habet formæ: Ergo humanitas formaliter terminus fuit hyposthaticæ vnionis.Secundum argumentum per hāc vnionem per se primo intenditur, vt verbum, quod suppositum erat diuinum,esset per incarnationē suppositum humanū,Ab humanitate autem tamquam à forma habet diuinum verbum, quod sit suppositum humanum,loquendo formaliter de supposito humano,vt est humanum,Ergo humanitas formalior fuit huius vnionis terminus.

Sed pro alia parte ratio dubitandi se offert,videlicet,quod diuinū verbum in hac vnione est quid præcipuum,& principalius intentum: ergo formalior eius terminus est. Præterea S. Thom. tum alias,tum præsertim 3. p. q.2.art 6.videtur præsupponere tamquam rem certam: principalem, & primarium huius vnionis terminum esse diuinam verbi hypostasim, cum ergo hoc non sit intelligendum de termino totali, quia hic terminus est ipse Christus, vt ex dictis constat,necessum est, intelligatur de primario, & formali termino: Ergo, &c.

Breuiter huic dubitationi respondeo,primarium terminum,& formalē ineffabilis huius vnionis non humanitatē esse,sed ipsum diuinū verbum,quod probant argumenta pro secunda parte posita,& ex solutione argumentorum contrariæ sententiæ magis elucescet ista veritas. Vnde ad argumenta pro parte contraria facta in cōmuni primū respondeo,quod si hæc vnio tantū consideraretur in ratione substantialis vnionis per quā constitur humanum suppositum,secundum formalem humani suppositi rationē,argumentum cōuinceret intentum. etumtamen hæc mirabilis vnio est simpliciter & formaliter assum-

prior per quam humanitas assumitur,& trahitur ad ipsum esse personale verbi, in quo præclaram,& excellentem dignitatem acquirit. Vnde terminus primario,& formalissime intentus est ipsum esse personale diuini verbi: non quidem absolute consideratum, sed vt terminans, sustentãs, complens, perficiens, & eleuans ipsam humanitatem,

Ad primum igitur argumentum. Respõdetur, quod hæc vox Christus incarnato verbo accommodata, vt illam accipimus in præsentia, importat quidem humanitatem per modum naturæ, ac proinde per modum formæ: & importat diuinum verbum, vt eius suppositum. Et ob id homo vniuoce de Christo, & de cæteris hominibus prædicatur. Et hac ratione humanitas formaliorem locum tenet in significato huius vocis, Christus. Sed nihilominus simpliciter, & absolute verbum est principalius,& formalius significatum huius vocis. Quoniam Christus importat quidem de formali naturam humanã, non vtcunque, sed vt assumptam,& eleuatam ad esse personale verbi. Et hoc vel ex ipsa primaria vocis significatione colligitur, secũdum quã Christus vnctum significat. Ex hac enim significatione constat, quod hæc vox Christus importat quidem humanitatem, non absolute, sed vt diuino oleo exultationis,& lętitiæ vnctam,& delibutam, id est, vt eleuatã ad esse personale verbi, ex quo ipsa valde perficitur, eximiamque dignitatem comparat, & excellentiam: multoque formalius, & actualius esse, quam ei possit competere ex proprijs, & essentialibus principijs: Itaque verbum secundum rationem humani suppositi præcisse consideratum,& in ipsa vnione, & in significatione vocis huius Christus, se habet quasi materialiter, cæterum consideratum, vt ad eius excellentissimum, & formalissimum esse assumpta est, & euecta humanitas, contra res se habet, & humanitas materialem, aut quasi materialem,& in vnione,& in vocis significato locum tenet.

Ad secundum argumentum. Respõdetur hanc ineffabilem hypostaticam vnionem eo quidem tendere, vt verbum, quod tantum erat diuinæ naturæ suppositum, simul esset suppositum humanum, Eleuans tamen, & trahens ad se ad suamque dignitatem ipsam humanam naturam, a qua habet formalitatem humani suppositi, vt humanum est: quæ tamen formalitas, comparata ad eam perfectionem, quam ipsa natura humana accipit ex vnione ad verbum, potentialitas est, & materialitas. Vnde tamdem ipsum diuinum verbum prout suppositum perfectiuum, & eleuatiuum humanitatis formalius est,& perfectius significatum huius vocis Christus.

Posset præterea ad vtrumque argumentum dici, quod licet secundum modum significationis huius vocis, Christus, formalius significetur humanitas: eo quod per modum naturæ, ac proinde per modum formæ significatur: Significamus enim nos verbum in humani-

tate subsistens, ad eum modum, atq; si esset suppositum pure humanum; Et ad eum modum quo significamus Paulum, aut Martynum. Eo quod diuinum verbum perfectissime supplet totum, quod pertinet ad humanum suppositum, etsi altiori & eminentiori modo illud exequatur. Cæterum si de re ipsa fiat sermo, è contra res se habet: multo enim principalius, & formalius est ipsū diuinū suppositū, non solū entitatiue, & materialiter consideratū (hoc enim nō vertitur in dubium) sed etiam, nostro more loquendi, secundum quod intrat compositionē Christi, qui est totalis vnionis hypostaticæ terminus.

Ex his facile potest sumi resolutio ad illam dubitationem quæ multos male vexat. An videlicet, terminus vnionis hyposthaticæ, creatum quid sit, an increatum. Cui dubitationi consentaneè ad superius dicta, Primum respondeo, quod si de termino totali sermo fiat, nec creatum quid est, neque increatum, si rem ipsam attendamus. Quoniam includit verbum, & humanitatē; quorum alterum creatura est, & alterum creator. Suntq; simul in vnum diues, & pauper. Dixi tamē secundum rem, nam si ad prædicationem attendamus, cum Christus sit Deus, & imo, & ipsa deitas: vere de illo dicitur, quod est creator, & subinde quid increatū, in huiusmodi enim prædicationibus, Christus accipitur quasi materialiter pro supposito. Quod sine dubio increatum est, & ipsissimus rerum omnium creator. Dubitatio ānis īcidētis resolutio.

Respōdeo secundo, quod si de termino formaliori, & principaliori sermo fiat, absolute faterioportet, quod huius vnionis terminus increatum quid est. In quo sensu intelligendus est Caieta. 3. p. q. 2. art. 6. & intelligendi sunt alij qui cum Caiet. absolute dicunt, terminum huius vnionis increatum quid esse. Loquuntur enim, non de totali, sed de formali termino: Et quidē hic loquendi modus nullam habet improprietatem, satis enim vsitatus est apud phylosophos, qui cum Arist. 2. physic. Formam terminum, & finem generationis appellant.

Habemus ergo ex omnibus dictis ad nostrum intētum, quod obiectum prædestinationis Christi est ipse totalis hyposthaticæ vnionis terminus, scilicet, Christus. Verum non adhuc quiescit animus. Nam rogat nos quispiā, an totalis hic hyposthaticę vnionis terminus, quē vocamus prędestinationis obiectum, sit aliquid ex ipsa vnione resultans: nā videtur ita esse, si vera sunt quę diximus: Affirmauimus enim paulo superius, quod hæc ineffabilis vnio est vera actio, per quā Christus, vt est totalis eius terminus, factus est: quod etiam apertis verbis docuit Cyrill. supra citatus. Et ratio manifesta suffragatur, nam Christus nouum quodam est à Deo factum, non habens esse ab æterno secundum quod ex diuinitate, & humanitate constat. Hęc est enim illa nouitas de qua dicebat Hieremias. c. 31. nouū creauit dominus super terrā mulier circundauit vir. At quod nouū est, & factū est, & creatum

est.

est Christus:ergo prout totalis terminus hyposthaticæ vnionis per ipsammet vnionē factus est, & ex consequenti resultauit ex eadem, vnione. Confirmatur nam hæc propositio deus factus est homo, est vera & Catholica, ergo similiter & ista, deus fact^9 est Christus, antecedens est communis thelogorū sententia cum S. Th. 3. p. q. 16. ar. 7. ad 4. Imo & habetur expresse in symbolo Concil. Niceni.

Sed in oppositum pugnat quod non satis apparet intelligibile, quid sit illud vnum, quod resultat ex prædicta vnione. An, videlicet, sit aliquid vnum tertium distinctum ab humanitate & diuinitate. An vero ipsa diuinitas & humanitas tantum. Nam si primum dicamus vix explicare poterimus, quid sit illud tertium, creator ne sit, an creatura, creatum, an in creatum potius. Si autem secundum dixerimus. Tunc obstat nobis quod licet ex illa vnione resultare posset humanitas, essetque ipsius vnionis effectus: id tamen de diuinitate minime dici potest. Atque adeo neq. potest dici, quod resultauit ex vnione totalis eius terminus, sed pars eius duntaxat. Vt huic dubitationi satisfaciamus & radicitus explicemus, quis nam fuerit totalis vnionis hyposthaticæ terminus, quodue christi prędestinationis obiectū: oportet grauem illam, & difficilem disputationem differamus, cuius S. Thom. meminit in 3. p. q. 2. art. 4. An Christus videlicet sit persona vere, & proprie composita. Et partē negatiuam, sequentibus ostendo argumentis. Primum in omni compositione necessum est, vt altera pars se habeat vt actus, & altera vt potentia. Hoc autem in persona Christi locum non habet. Quoniam diuinitas, neque potentia esse potest: quæ est res constantissima, & omnibus impropatulo, neque vero rationem potest actus sortiri respectu humanitatis, non enim informare valet, aut actuare ipsam: quia esset imperfectio magna diuinitatis, talis actuatio & informatio, non enim fieri posset absq. ipsius diuinitatis limitatione, forma enim per potentiam quam informat limitatur, & coarctatur. Ergo neque in christo reperitur vera & propria compositio: atque adeo Christus nequit proprie dici persona composita. Confirmatur. Omnis compositio imperfectionem inuoluit. Tum in partibus componentibus, quæ sunt imperfectiores toto composito: & quia ad ipsum ordinantur vt ad finem, & quia cōparatione ad ipsum se habent vt potentiales, totum enim est suarum partium forma. Tum etiam in ipsomet toto composito. Quia a partibus pendet & ab eis accipit esse. Hæc autem omnis imperfectio penitus est a diuinitate releganda, vt pote quæ cum sit ipsa essentialis perfectio, nullius est imperfectionis capax. Ergo diuinitas non habet rationem partis componentis Christum: atq. adeo Christus nequit esse persona ex humanitate & diuinitate composita.

Graue dubium.

Secundum argumentum. Diuinum suppositum non potest habere ratio-

rationem partis componentis christum. At si Christus est persona composita, necessarium est componatur ex verbo diuino tanquam ex supposito & ex humanitate tanquam ex natura: Ergo Christus nequit esse persona composita. Maior probatur. Suppositum est totum perfectum & completum: non ergo potest cōpositio constare ex supposito tanquam ex parte componenti.

Tertium argumentum. In nullo composito altera pars componens est idem realiter cum toto. Quoniam totum adidit realitatem vnius partis super alteram partem. Vnde in phylosophia, vt primū habetur principium, quod omne totum est maius qualibet sua parte. Sed Christus est omnino idem cum natura diuina & realiter & formaliter: hæc enim prædicatio est verissima, Christus est Deus. Imo & ista: Christus est veritas: christus est deitas. Et ita ipsę Ioan. 15. de semetipso dixit: Ego sum via, veritas, & vita: Idem autem est dictu, veritas, vita, quod deitas: Ergo in Christo non vera, & propria interuenit compositio.

Quartum argumentum. Istæ propositiones sunt in rigore falsæ, & absolute negandæ, Christus est factus, Christus est creatura. Ergo Christus non est compositus. Antecedens asseritur ex S. Thom. 3. p. q. 16. art. 8. & constat ex eo quod istæ propositiones pertinent ad sectam Arrianorum, qui Christum facturam & creaturam esse dixerūt. Consequentia vero probatur. Nam omne compositum factum est, & creatum: sola enim simplicissima entitas & perfectio diuina increata est & non facta: Ergo vera est pars negatiua dubitationis propositæ. In oppositum est S. Thom. in illo art. 4. a principio huius dubij citato, vbi expresse fatetur, quod Christus dicitur persona composita, in quantum vnum in duobus subsistit, id est, vnum suppositū in duabus subsistit naturis.

Ad huius controuersiæ decisionem præsupponendum est, in præsentia non disputari: an Christus aliquam compositionem includat. Constat enim quod humanitas Christi vere & realiter est composita, est enim Christus verus homo ex corpore & ex anima rationali constans, vt in symbolo Athanasij definitur. Et similiter fatebimur omnes, Christum vt hominem, genere & differentia constare, quę est methaphysica compositio, Constat enim ex animali & rationali. Est nāque Christus animal rationale sicut Petrus. Vnde huiusmodi compositiones quę ad solam Christi humanitatem referuntur, minime ad præsentem attinet disputationem. Quocirca in præsentia de illa tantum compositione disseritur, quæ pertinet ad personam Christi, prout in gemina subsistit natura, diuina, scilicet, & humana.

Secundo est notandum: quod cum inquiritur de compositione personæ Christi, prout in duabus subsistit naturis, vtraque natura in

qua Christi persona subsistit, consideranda est formaliter & intrinsecè in ipsa Christi persona: alias enim nulla ratione poterit appellari composita: & grauiter errant qui oppositum censent. Hoc animaduerterim propter quosdam S. Tho. discipulos, qui arbitrantur, quod, vt Christi persona composita dicatur, non oportet, quod humanitas formaliter intret in ratione compositionis tanquam alterum extremum componens. Sed ipsamet Christi subsistentia censetur composita, quatenus geminam induit subsistendi rationem. Alteram per ordinem ad naturam diuinam, & alteram per respectum ad naturam humanam, quam actu terminat. Nam de hoc actuali respectu loquuntur docti hi theologi. Dicuntq. q quatenus persona Christi, hanc duplicem subsistendi rationem includit, persona composita vocatur. Itaque humanitas in hac compositione non intrat formaliter, sed terminatiue tantum. Sed & dicunt præterea hi theologi, quod illa subsistendi ratio, quæ in Christi persona consideratur per respectum ad naturam humanam, in qua subsistit, non aliquid reale est, sed respectus rationis. Vnde tandem asserunt, quod illę duę rationes subsistendi in Christi persona dicuntur ad eum modū, quo materia prima & priuatio aapellantur ab Aristot. lib. 1. physic. duo principia rerum. Hanc sententiam veram esse probant ex S. Synodo generali c. 7. decernenti, quod hyposthasis Christi sola consideratione multiplicatur. Sed hæc duo mihi apparent falsa: & vt ob hoc secundo incipiā, illud, nisi fallor, laborat manifesta æquiuocatione. Aliud est enim considerare distinctionem inter duo extrema, aliud vtriusque extremi realitatem. Contingit enim quod duo extrema sint realia, & tamen quod eorum distinctio sit ens rationis formaliter sumpta. Homo enim & animal in Petro sola ratione distinguuntur, & ita eorum distinctio formaliter est ens rationis. Sed tamen vtrumq istud extremum est ens reale: & his similia reperiemus innumera exempla. Ad propositum ergo dico, quod in Christo, etiam si humanitas non intrinsece consideretur in humana Christi subsistentia, sed tantum extrinsece eius habitudinem terminans: Duplex est nihilominus ratio subsistendi vera & realis: non tamen realiter, sed sola ratione distincta. Etenim eadem personalitas verbi, quæ est realiter subsistentia diuina comparata ad diuinitatem, est etiā subsistentia humana ad humanitatem relata. Quatenus supplet vicem subsistentiæ humanæ in Christi humanitate eius dependentiam terminans, & complens, & seipsa, suaque entitate relatiua diuina verbi proprietas, imperfectionibus sublatis, exequitur in omnibus officiū humanæ subsistentię. Et quamuis ex hoc consurgat in ipsa quidem respectus rationis ad humanitatem, non tamen ex illo respectu formaliter habet, quod sit humana subsistentia: etsi explicari non possit

ratio

ratio subsistentię humanę in Christi personalitate nisi cum tali respe ctu. Etenim verbi personalitas seipsa, eo quod infinita est ratione per- in sonalitatis complet, & terminat humanitatis dependentiam, atque humanæ existentiæ officium exequitur. Respectus autem rationis concomitanter, & consequenter se habet: neque formalem humanæ subsistentiæ rationem ingreditur. Quemadmodum Deus non per respectum aliquem rationis, sed per suam omnipotentiã, & per diuinũ intellectus sui practici imperium creaturas produxit, & creauit: quamuis rationem creatoris non possimus explicare, neque vero mente nostra concipere, nisi adhibito respectu rationis ipsius Dei ad creaturas. Et hoc exemplo creationis amplius explico rẽ istã. Dico.n. quod sicut Deus per eandẽ omnipotentiã, per quã in semetipso oĩpotẽs est, creaturas produxit, & creauit ex nihilo: ita diuinũ verbũ per eã dẽ personalitatẽ relatiuã, qua in seipso, & ex semetipso est diuina persona, terminat naturã humanã, eiusq; dependentiam complet. Vnde & rationem humanę subsistẽtiæ sortitur. Quæ quidem ratio vera est & realis, quia est ipsa verbi personalitas terminans, & complens humanitatem. Quod totum est reale: Erraret enim in fide, qui diceret, hoc quod est verbi personalitatẽ terminare & complere humanitatis dependentiã, esse tantum respectum, & habitudinem rationis. Quoniã verbũ non esset vere, & realiter homo sicut Petrus. Nam suppositum, qđ realiter non terminat naturæ alicuius dependentiã, non vere, & realiter in ipsa subsistit natura. Igitur fateri tenemur, qđ illa duplex subsistendi ratio, quã S. Th. 3. p. q. 2. a. 3. & 4. cõtra gentes, c. 49. & alijs in locis in Christi persona cõmentatur, vera est, & realis: non tamen realiter, sed sola ratione inter sese distincta, Et ita intelligitur doctrina ex S. Synodo generale adducta. Non dico ad fidẽ pertinere qđ in Christo sit duplex ratio subsisteutiæ. Nam qui concederet, verbi ꝑsonalitatem vere & realiter terminare, & cõplere humanitatis christi dependentiam, æque perfecte, imo multo pfectius, quã si esset ꝓpria & connaturalis eius personalitas: non erraret in fide, si negaret, reperiri ibidem geminam subsistentiæ rationẽ, vt affirmauit Dionys. Carthusianus in 3. distinct. 6. q. 8. cui in hac parte consentit Medin. 3. pa. quæst. 2. artic. 4.

Sed arguit quispiam in Christo est gemina hyposthasis secundum rationem distincta, vt constat ex verbis paulo ante citatis: Ergo fide tenemur credere, quod est in christo duplex subsistendi ratio. Patet consequentia. Quoniam impossibile est, quod sit duplex hypostasis: idest, duplex persona secundum rationem distincta: quin etiã distinguamus ibi duplicem subsistentiæ personalis rationem. Subsistentia enim personalis est proprium personæ constitutiuum: quo sublato persona non remanet. Respondetur. Et Synod. 5. generai.

primũ dico qđ hic modus distinguendi duplicis subsistentiæ rõnem qui habetur in S. Th. doctrina, est sine dubio valde conformis, & con sectaneus doctrinæ fidei. Et si contrarius dicendi modus non simpli citer fidei veritati opponatur.

Sed secundo dico, quod aliud est considerare ipsam verbi subsi- stentiam ab humanitate christi distinctam, & aliud considerare vt eandem humanitatem includit. Si quidem priori modo considere- tur, etiam si intelligamus ipsam, vt actu complentem, & terminantẽ humanitatis dependentiam, non est necesse dicamus in ipsa reperiri geminam subsistentiæ rationem: eo quod verbi personalitas seipsa, propter sui infinitatem, humanitatis terminat dependentiam. Cæte- rum si consideretur, vt formaliter includit ipsam humanitatem, quã terminat: negari non possumus, quin hac ratione appelletur subsi- stentia humana: atque adeo quod ratione distinguatur a semetipsa, prout est subsistentia pure diuina. Nam sicut ipsum verbi suppositum in concreto consideratum, prout includit formaliter humanitatem vere est homo, & ratione distinguitur a seipso, vt est pure diuinũ sup positum. Includit enim aliquid in suo formali conceptu, quod non includitur in conceptu ipsius verbi, vt pure diuini. Ita suppositalitas verbi in abstracto sumpta, prout humanitatem terminatam, & com- pletam includit, non potest non ratione distingui a seipsa pure con- siderata. Et qui hoc negaret, quantum opinor, erraret in fide. Et in hoc posteriori sensu explicanda est definitio ex Syn 5. generali addu cta. Nos autem in priori sensu hactenus loquebamur, vt ex ipso do- ctrinæ discursu liquet.

Sed iam reuertamur ad illud primum, quod referebamus ex sentẽ tia quorundam Thomistã, qui dicebant in christi persona veram in telligi compositionem, propter illam duplicem subsistendi rationẽ, ita, quod ex vna habet Christus, quod sit humana persona, & ex alte- ra, quod sit diuina, quamuis in altero extremo. s. subsistentia humana nõ includamus formaliter humanitatẽ, sed respectũ dumtaxat ratio- nis ad ipsam, Hæc doctrina mihi vera non apparet. Primo quoniam Concilia grauissima, & antiqui Patres, ex quorum doctrina, & verbis colligitur illa sententia, quæ constituit in Christi perso- na veram compositionem, ad duas naturas diuinitatem, scilicet, & humanitatem recurrunt: Ex quibus dicunt Christi personam constare, & componi. Præterea si secludamus humanitatem ab altero extremo, scilicet, a subsistentia humana, nihil manet rea- le in vno extremo, quod non sit in alio. Nam humana subsi- stentia in hoc sensu considerata, nihil includit reale, quod non includat subsistentia diuina, sed tantum superaddit respectum rationis ad humanitatem, quam terminat: Ergo im-

impossibile est, quod ibi intelligatur vera, & realis compositio, de qua in præsentia loquimur. Non enim disputamus, an in Christo reperiatur compositio per intellectum & rationem factam. Sed querimus, an sit ibi vera & realis compositio, sicut concedimus verã in christo vnitionem duarum naturarum reperiri. Ita vt Christus vere & realiter sit persona composita. Nec oppositum docuit S. Tho. cum in 3. par. loco citato dixit hæc verba, ex quibus graues quidam eius discipuli præcitatam hauserunt sententiam. Vnde; licet, inquit, vnũ sit ibi subsistens, est tamen ibi alia & alia ratio subsistendi: & sic dicitur persona composita. Hæc verba nisi quidpiam adderet S. Th. fundamẽtum pręstare possent præfatæ sententiæ, sed mox & immediate Doctor sanctus addidit alia, scilicet, in quantum vnum in duobus subsistit. Ecce manifestam vtriusque naturę & diuinæ & humanæ inclusionẽ requisitã a S. Th. vt Christus dicatur persona cõposita.

Sed iam tertio notandum est. Quod compositio, quæ in Christi persona intelligitur, tripliciter potest considerari. Primo, quod extrema compositionis sint ex vna parte humanitas: & ex alia parte diuinitas. Secundo, quod compositionis extrema sint ex vna parte humanitas, & ex alia ipsa personalitas verbi, quę est proprietas relatiua constituens ipsam diuinam verbi personam. Tertio denique, quod humanitas sit vnum extremum, & ipsum suppositum diuinum, scilicet, verbum, sit extremum aliud.

Quarto est notandum, quod licet in re sint omnino idem persona verbi, seu verbum, filius Dei, & Christus, secundum tamen rationem & modum significandi differunt. Nam verbum & filius Dei ex modo significandi, significant suppositum diuinum præcise vt subsistit in natura diuina. Christus vero significat idem suppositum diuinũ formaliter, prout in duplici natura humana & diuina subsistit. Diximus superius nonnulla quæ valde conferunt ad intelligentiam significationis huius vocis Christus, sed adhuc amplius quid necessum est dicamus, quod & significationem huius vocis magis explicabit, & ad præsentis dubitationis decissionem valde conducet. Summopere ergo obseruandum est, quod vt S. Tho. 4. contra gentes c. 49. in solutio ad 3. & 5. dicit: humanitas in Christo trahitur ad ipsammet verbi subsistentiam. Quorum verborum iste est sensus, quod non debemus cõmentari ex ipsa personalitate verbi vt accommodata humanitati, & ex ipsa humanitate consurgere nouum suppositum, atque consurgeret ex eadem humanitate & ex personalitate propria & naturali ipsius humanitatis. Hæc enim imaginatio esset omnino falsa, & huius misterij dignitati iniuriosa. Sed debemus intelligere ꝙ humanitas ita vnitur personalitati verbi, per ipsamq. terminatur & completur, ꝙ simul assumitur ad ipsum suppositum verbi præexistens. Ita

quod non intelligimus etiam secundum formalissimam rationis cōsiderationem, quod ex illa vnione resultauit aliquod nouum suppositum, quod esset & appellaretur homo. Sed ipsummet antiquum suppositum diuini verbi est humanum, & est homo, ac vocatur homo. Itaq. verbi personalitas non concurrit in hoc mysterio per modum proprietatis constitutiuę noui suppositi, quāuis vere terminet & cōpleat, & id quidē excellentissimo & ineffabili modo humanitatis dependentiā, sed terminando & cōplendo humanæ naturæ dependentiā: trahit per modū medij formalis, Quo, imperfectionibus sublatis naturam humanam ad ipsum, verbi suppositum. Quod, Illudq. verū hominē constituit, & ipsum hominē verum deum. Et quidem si comminisceremur ex personalitate verbi & ex humanitate cōstitui quoddam nouum suppositum: atq. constitueretur ex eadem humanitate & ex propria eius personalitate, certe si rigorem sermonis attendamus, neq. Deus esset homo, neq. homo esset Deus. Nam illud suppositū nouum resultans, neq. Deus esset, neque vero esset homo, sed esset quasi mixtum quoddam ex humanitate & diuinitate. Ad constitutionem enim suppositi per se concurreret vtrūque, & humanitas & diuina personalitas verbi. Huius rei exemplum adæquatum querere impertinens esset, imo & ineptum: nam vt grauissime August. in Epist. 3. quæ est ad Volusianum, inquit, si in hoc mysterio rationem quęrimus, non esset mirabile, si vero exemplum, nō esset singulare. Verumtamen nostri intellectus imbecilitati deseruiet exemplum imperfectum, quod ex compositione accidentis corporei cum subiecto desumitur. Ex accidenti enim & subiecto non consurgit aliquod nouum esse, ab esse subiecti & accidentis distinctum: sed accidens trahitur ad ipsum esse antiquum subiecti, in quo suscipitur. Hæc autem vnio & quasi tractio accidentis ad esse substantialis subiecti, fit mediante quantitate: quæ vt subiectum. Quo, terminat immediate vnionē, seu inhæsionem accidentis, & ipsam quasi defert ad ad substantiam. Vbi obiter adnotetur (deseruiet enim quamplurimum inferius dicendis) quod accidens proprie loquendo non facit compositionem cū quantitate, quia quantitas non habet rationem extremi componentis cum ipso: sed rationem medij, quo accidens trahitur ad esse alterius extremi, nimirum, substantialis subiecti.

Sed aduersus hanc doctrinam tale argumentum informo. Si ex personalitate verbi terminante humanitatem, & ex humanitate ipsa nō consurgit nouum suppositū. Sequitur falsum esse illud quod dudum asseruimus, puta, in Christo geminum esse suppositum, & si sola ratione inter se se distinctū. Alterum diuinum, & alterum humanum, Consequens nō potest vlla veritate subsistere: Ergo &c. Sequella probatur. Ante vnionem humanitatis ad verbum nullum erat suppositum

positum humanum in deo. Ergo si non consurgit de nouo, nullũ erit etiam post vnionem hypostaticam humanũ suppositum in ipso deo.

Confirmatur. Sequitur ex eadem sententia, quod in deo non fit duplex ratio subsistentiæ, consequens etiã his quæ diximus aduersatur. Ergo &c. Patet sequella. Verbi personalitas non est constitutiua humani suppositi, iuxta doctrinam assignatam. Ergo neque est formaliter subsistentia humana; manifesta videtur hæc consequentia. Quia sicut ad rationem subsistentiæ pertinet, quod sit proprietas substantialis suppositi cõstitutiua: ita de ratione humanæ subsistentiæ est, quod sit constitutiua suppositi humani.

Ad argumentum respondeo: quod in humano supposito duo per rationem distinguimus, & id quidem verissime. Alterum est, quod sit suppositum substantiale: & alterum quod sit humanum: qua intellecta & supposita distinctione, dico. Quod in mirabili incarnationis sacramento nulla fuit nouitas, quod attinet ad rationem suppositi substantialis. Nam quantum ad hoc antiquum illud verbi suppositum inuariatum prorsus mansit: neq. nouum aliud suppositum deo fuit adiunctum, neque secundum rem, neq. secundum rationẽ. Sed humanitas eleuata est & assumpta ad illud antiquum suppositum, & ad eius esse personale. Et ob id magna, imo & summa cum proprietate, hæc vnio hypostatica a sacris theologis vocatur. Cæterũ illudmet antiquum substantiale suppositum ab ipsa humanitate, quam personaliter & suppositaliter terminauit, nouam denominationem, & rationem accepit. Vnde & vere & proprie appellatur humanum suppositum. Confirmationi negatur sequella. Probationi dicitur, quod vt personalitas verbi humana subsistentia vere dicatur, satis superque fuerit, quod terminet, & compleat humanitatis dependentiam: ipsam quasi per modum formalis medij trahendo ad ipsum esse personale verbi. Nam hac ratione simpliciter constituit suppositum humanũ, multo altiori & eminentiori modo, quam ex humana natura, & ex propria & naturali eius personalitate constitueretur humanum suppositum. Nam ipsum verbi suppositum in se sustentãs, & suppositãs humanitatem, æque perfecte, imo & longe perfectius, & prestantius est suppositum humanum, & est homo, quam esset homo ille ex humana natura, & ex propria eius personalitate constitutus.

Quarto est notandum, quod suppositum alicuius naturæ duplex est. Alterum materiale siue physicũ. Estq. illud, quod reuera sustentat talem naturã, vel formam, licet non explicet formaliter rationem talis formæ. V. g. Corpus est suppositum albedinis, quia sustentat albedinem, & subijcitur illi. Aliud vero est suppositum formale, quod non solum sustentat naturam, sed etiam in sua significatione explicat rationem illius formaliter. V. g. Albus non solum est suppositũ

physicum

physicum, & materiale albedinis, ipsam sustentans: sed etiam est suppositum formale, quia in ipsa significatione explicat naturam albedinis & sustentationis illius, & hoc suppositum solet appellari metaphysicum, siue logicum: eo quod secundum illud attenditur ordinatio prædicamentorum series, & coordinatio. Sic ergo filius Dei est suppositum naturæ humanæ, physicum tamen & quasi materiale tantum, quia de facto sustentat naturam humanam, sed nō est methaphysicum suppositum; quia ipsam sua significatione, & in suo significato non explicat. At Christus formale suppositum est eiusdem naturæ humanæ, quia & de facto illam sustentat, & explicat formaliter subsistentiam in tali natura.

His suppositis, vt rem istam delucidus absoluamus, opere prætium erit referre diuersa quæ de hac re circunferuntur theologorum placita. Est ergo prima sententia, quæ in vno extremo docet, Christi persona non esse compositam, neque id affirmari posse absque magna im proprietate. Ita Scot. in 3. dist. dist. 6. q. 3. Gabr. eadem dist. quæst. 1. Marsil. in 3. q. 6. art. 3. Durand. ead. distin. 6. q. 3. Arbertus Magnus ead. dist. art. 6. Ricard. art. 6. q. 3. Carthusian. q. 8. fauet Alex. Alen. in 3. p. q. 6. membr. 2. art. 4. 5. Imo & S. Tho. in ead. 6. distin. q. 1. in hanc sententiam propendit. Dicit enim quod compositio, quæ in Christi persona reperitur. non propria est, sed secundum quid.

Secunda opinio est, quod Christi persona composita quidem est, sed compositione tamen longe alterius rationis, ab ea quæ in omnibus rebus creatis reperitur. Vnde non debet, neque potest absolute cōcedi Christum esse personā compositam, sed cum addito nimirum. Si dicamus esse personam compositam ineffabili compositione, omnibusque imperfectionibus semotis. Docet hanc sententiam Caiet. 3. q. 2. art. 4. & ex theologis nouioribus reperiuntur nō pauci, quibus eius sententia non displiceat.

Tertia denique sententia in alio extremo docet, Christum esse personam compositam: & ita absque vlla formidine & limitatione, Christum compositam personam esse appellandam.

Deinceps per subiunctas propositiones explicanda erit huius dubitationis veritas. Simulq explicabimus quid de re ipsa censendum sit. Et quem loquendi modum in hac materia seruare debemus.

Prima Conclusio.

Non est contra fidem absolute negare Christum esse personam compositam, neque vero in hac sententia vlla erit temeritas. Censent huius conclusionis oppositum nonnulli ex modernis theologis, sed nimio certe cum rigore procedunt. Nam cum multi graues theologi, quos

gi, quos retulimus pro prima sententia, negent verã & propriam, compositionem in Christi persona reperiri; nimius sane rigor est, tam graui censura illam sententiam subnotare. Sed dicunt autores quibus hæc tam grauis censura placet, Concilia antiquiora grauissima sanctissimosque Patres verbis expressis docuisse, Christum ex duabus naturis humana & diuina esse compositum, vt ex referendis pro conclusione. 2. fiet manifestum. Ergo non poterit non esse ingens temeritas, si modo non est manifestus error, compositionem in Christi persona negare. Autores primæ sententiæ dicunt, Concilia, & Patres in illis loquutionibus, & definitionibus non rigurose de compositione definiisse, sed in lata quadam & ampla, & minus propria acceptione, cõpositionis nomen vsurpasse, Pro vera, scilicet, & reali vnione duarum naturarum in vno, eodemque supposito, Et quidem quod hæc solutio non sit voluntaria, & irrationabilis, Colligo ex concil. 1. Lateran. sub Martino consultat 5. can. 6. sic definiente, Si quis non cõfitetur secundum patres, proprie & secundum veritatẽ in duabus naturis substantialiter vnitis, inconfuse, & indiuise, vnum eundemque dominum, & Deum Iesum christũ, condemnatus sit. Et can. 8. Si quis secundum Patres non confitetur, proprie, & secundum veritatem naturarum substantialem vnitionem, indiuise & inconfuse in eo cognitam, condemnatus sit. Et idem fere habetur in can. 7. præced. Ex quibus constat, quid debeamus credere secundum Patrum doctrinam, & definitiones, & quæ fuerit eorum mens, cum dixerunt christum personã esse in duabus, & ex duabus naturis compositam. Et quidem Sanct. & grauiss. hoc conc. intẽdebat proponere in hac parte patrũ sententiã, & eam per modum explicationis denuo definire. Constatque ex his, quod patres, & concilia in loc. inferius citandis non de proprietate compositionis tractabant: sed id aduersus hæreticos Eutichetem, & alios grauissime definiebant, in vna eademq; christi persona duas reperiri naturas diuinam videlicet, & humanam, & hoc quidem citra vllam ipsarum naturarum confusionem, sed seruatis omnibus vtriusque naturæ proprietatibus. Qui ergo hoc catholice confitetur, nihil errabit aduersus fidem, neque contrarium quidpiam menti conciliorum, & Patrum dicet: si propter methaphysicas rationes, & quidem non inapparentes, asserit, in persona christi non reperiri propriam compositionem: atque adeo nec christum cum proprietate appellari debere personam compositam.

Sed & vlterius in defensionem primæ sententiæ, & autorum eius addendum esse decreui ex doctrina S. Thom. in prologo opuscul. contra errores Græcorum, quod in definitionibus conciliorum debemus attendere finem concilij, & contra quas hæreses intendant concilia aliquam veritatem definire. Et ea quæ spectant ad confutationem ta-

lium

lium hæresum, debent accipi vt definita secundum fidem. Alia vero, quæ asserunt concilia nõ necessario ad eas fidei veritates spectantia, quarum determinationem intendunt, non sunt accipianda, vt determinata secundum fidem? sed relinquitur semper aliqua probabilitas in opposito, si ex alia parte sint autoritates Doctorum, vel sãctorum. Prędicta ergo concilia directe intendebant damnare hęresim asserentium, vel duas personas in Christo, vel negantium duas naturas inconfusas in vnica subsistentia, & persona verbi: Et ita certum est secundũ fidem, & quod in Christo est vnica tantum persona, & quod in hac vnica persona est duplex natura inconfusa diuina, & humana. Quod vero ex hoc resultet aliqua compositio, quæ sit vere, & proprie compositio, ad mentem conciliorum non attinet, Quia siue asseramus istam esse veram compositionem, siue negemus, semper manet integra veritas fidei, quod in vnica persona verbi vniuntur duæ naturæ realiter distinctæ, diuina, & humana. Quod ad Conci. & Patrum mentem per se, & directe tantum attinebat. Et quod hęc fuerit dumtaxat Sacr. concil. intentio, ostendunt nobis definitio. eiusdem S Synod. Lateran. 1. consulta. 4. can. 4. sed non confitentur sicut S. patres docuerunt vnitatem Dei verbi ad carnem, animatam anima rationali, & intellectuali secundum compositionem, id est, secundum subsistẽtiam* factam. Ecce patrũ doctrinam, & mentẽ, quod, nimirum, compositionem vocant subsistẽtiæ vnitatem: ita quod duę naturę in vna persona, & secundum substantiam eamdem subsistant. Expendatur illa declaratiua, Id est.

* aliàs, subsistentiam

Secunda Conclusio.

Christus vere, & proprie est persona cõposita ex duabus naturis humana, & diuina. Hęc cõclusio, quę tertię opinionis autoribus grata est & probata, est sine dubio valde probabilis, quã re ipsa nõ negauerunt Caie. & alij qui eius sententiæ adhęreserũt: quin potius fatentur apertissime: de quorũ sentẽtia, postea dicemus nõnihil. Estq; ista sententia ob id valde probabilis: qm̃ fauent ei sacra cõcilia, sacriq; Patres: conuenitq; cũ ipsis in ipso loquendi modo, In conc. enim generali 5. collati. 8. can. 4. sic habetur sancta Ecclesia vnionẽ verbi Dei ad carnẽ secundũ cõpositionẽ fatetur, quæ est secundũ subsistentiã, & can. 7. dicitur, Christus duas habet naturas, ex quibus est compositus, & in Epist. Agathonis Papę quam Patres in Concil. 6. generali actio. 4. magna cum veneratione susceperunt, expresse definitur christum esse ex duabus naturis compositum, Actio. 11. in epist. Sophronij passim repetitur hæc veritas: vbi Sophronius Nestoriũ subcensuit, quod timens vbi non erat timor, formidauit vocare christum cõpositam subsistentiã, nos vero inquit, sensu viuidoq; stantes supra petram pietatis, fatemur

Christum

Christũ esse cõpositũ, & act. 13. can. 6. vniuersi concilij Patres in hãc cõfluxere sententiã. In Cõc. cit. Lat. hęc veritas sæpe repetitur. Consulta 4. can. 4. cuius verba ex parte retulimus, & can. 7. aptissimis verbis id definit. Et expẽdatur, qđ cũ multa dixisset de subsistẽtia verbi in duab⁹ naturis humanitate, & diuinitate, quasi nouũ aliquid addẽs subiunxit, Ex quibus & cõpositus est: Ergo de vera cõpositione sunt accipiẽda ista verba, alias non tam considerate addita fuissent. Quia totum, quod ad confutandas hæreses Nest. & Eut. necessariũ erat, in præcedentibus expressum habebatur verbis. Sed quoniã hæc ponderatio videtur labefactare præcedentis conc. veritatẽ. Idcirco aduertendũ esse duxi circa hæc Conc. verba, quod quia duo extremi errores in his Conc. cõfutabantur, Nest. qui personas distinguebat, & Eutich. qui confundebat naturas; ideo quibusdã verbis Conci. Eutich. dãnabant, & alijs quibusdã Nest. Illa verba, Ex duabus naturis, &c. Eutich. respiciebant. Illa aũt, ex quibus & compositus, Nest. vnde sẽsus illorũ verborũ, q̃ vltimo loco retulimus, is est, qđ vtraq; natura in vna eadẽq; subsistit persona, & eadẽ subsistentia. Põderẽtur ad huius persuasionẽ postrema verba can. 4. Vnitio per cõpositionẽ in mysterio Christi non solũ in cõfusa, ea quæ conuenerunt, cõseruat, sed nec diuisionem suscipit. Hæc S. Sy. Vide Consu. 5. can. 7. & 8. Patres grauissimi expressis fere verbis eãdẽ sententiã docuerũt. S. Le. in Ep. ad Iul. dicit Christũ cõstare ex tribus substãtijs verbo, aĩa, & carne. Chrisost. ho. 10. in Io. Iustin. lib. de recta fid. expos. Huic sẽtẽtię fauet Au. 13. de Tri. c. 17. aiens, qđ ex duabus substantijs facta fuit vna ꝑsona, facta. i. cõposita. Et tract. 78. super Io. idipsũ insinuat. Non dissentit magn. Greg. ho. 38. in Euang. S. Dionys. lib. 2. de diuinis nominib⁹ vocat hanc cõpositionem ineffabilẽ. Deniq; Cyr. Alex. in li. de inca. verbi. hãc ineffabilẽ vnitionẽ vocat adunationẽ. In Ep. vero ad Nest. cõpositionẽ, & copulationẽ appellat. S. Aug. nõ modo cõpositionẽ, sed & Ep. 3. misturã eã vocat Dei & hominis, q. modus dicẽdi metaphoricus est, & nõ admodũ ꝓprius, & ob ob id nõ frequẽti vsu ꝓbãdus: ne occasionem quandoq; afferat errãdi. Et idẽ est cẽsẽdũ de modo quo Ter. li. de car. Chris. vtitur, vocãs Christũ hominẽ mixtũ deo. Dam. li. 3. c. 3. 4. & 7. libentissime fatetur christũ esse personã cõpositã. Sed rationibus cõfirmatur. Prima ratio. In christo est vnica persona, in qua realiter conueniunt duæ naturæ, humana, & diuina, nõ confuse, & inordinate: Ergo faciũt verã, & propriã cõpositionẽ: atq; adeo christus est ꝑsona vere & ꝓprie ex duabus naturis cõposita. Probatur consequentia. Nã vbi est multitudo rerũ absq; cõpositione, nõ põt nõ esse inordinata confusio: & res huiusmodi sua multitudine nihil aliud quã inordinatũ, & confusum acerbũ constituere poterunt. Secunda rõ. Humanitas simplicior est quã Christus. Ergo Christus

compositam importat personam ex humanitate, & diuinitate. Nam diuina persona, nulla in ea cōpositione intellecta, multo simplicior est, quam humanitas. Antecedens vero videtur ex modo loquendi Concil. & Patrum citatis in locis colligi.

Tertia ratione idipsum probo. Persona christi vna cū sit, simul est diuina, & humana, quod sit diuina a deitate habet, quod vero sit humana ab humanitate: Ergo est vna persona ex humanitate & diuinitate constans: atque adeo composita.

Sed pro rationis huius intelligentia, & ad maiorem veritatis elucidationem in hunc modum argumentor. Ex natura humana & diuina non resultat vna persona, quæ sit omnino, & secundum rationē vna: nam est in christo duplex ratio subsistendi, duplexq; proinde ratio personæ, & ex consequenti sunt duæ personæ secundum rationem distinctæ, altera humana, altera diuina: Ergo formaliter loquēdo, & considerando ipsam personæ rationem, non est in christo vna persona composita, nisi tantum materialiter: ad eum modum quo albedo, & dulcedo, cum reperiuntur in eodem subiecto, cōponunt vnū quale, quod est tantum materialiter vnum, & formaliter multiplex.

Perpauci sunt theologi ex quorum doctrina possit desumi exacta huius argumenti solutio. Quia paucissimi sunt, qui modū huius ineffabilis compositionis explicent sufficienter: neque etiam secundum eā qualemcūq rationem, qua potest a nobis intelligi, & explicari: & si multi dicant eam esse veram & propriam compositionem. Ad eam explicandam vtuntur quandoq; illo exemplo a nobis nunc insinuato de albedine, & dulcedine eidem subiecto inexistentibus. Quod certe exemplum plurimum est deficiens, & nescio an sit aliqua ratione conueniens. Nam cum manifeste constet, nullam ibi formalem compositionem reperiri, sed potius quandam adunationem, & coaceruationem duarum qualitatum impertinenter se habentium inter sese, & quæ ex sola materiali identitate vnitatem participant: nullatenus exemplum illud potest accommodari huic compositioni, quæ perfectissima est, & non solum materialiter, sed secundum formales extremorum rationes est consideranda.

Quare ad argumenti solutionē, & ad explicandā hāc veritatē recolendū est, id quod in 4. dicebamus notabili. Nimirū humanitatē ex vi hyposthaticę vnionis assumi ad illudmet esse psonale antiquū & ęternū, qđ erat in diuino verbi supposito. Ita qđ verbū ea rōe qua suppositū diuinū est ex diuinitate & ralatiua verbi ꝓprietate, vt more nostro loquamur, cōstitutū, terminat vnionē humanitatis ad ipsū. Quo fit, vt psona diuina, & psona humana in christo, & si rōe distinguātur nō tamē se habēt, vt psonæ oī cōdistinctæ, nullū formalē ordinem inter sese habentes. Sed seipsas in hac cōpositione mutuo includunt,

Perso-

Persona enim diuina, licet secundum se considerata, non includat humanam: post hãc tamen indicibilem factam vnionem, secundũ illud, met personale esse, quo est diuina persona, est etiam & humana: illud esse secundum propriam personalis subsistentię rationem, ita humanitati communicans, atq; si esset forma & natura, sibi propria, & connaturalis; Nõ enim accidentalis ibi, sed pure substantialis, & vnio & assumptio, & naturę per subsistentiam terminatio, interuenit. Personæ vero humanæ in Christo secundum propriam rationem talis personæ diuinã intrinsecè personã includit. Itaq; nõ solum claudit intrinsece ipsam verbi personalitatem, vt terminum complentem, & terminantem humanitatis dependentiam: sed etiam includit ipsum diuinum verbum: prout est suppositũ in diuina natura subsistẽs. Eo quod humanitas, vt dicebã, ex vi vnionis assumpta est, & quasi attracta ad ipsummet esse personale verbi antiquũ in concreto consideratum. Supposita hac ergo coordinatione, quæ inter ipsasmet formales rõnes humanæ personæ, & diuinæ personæ reperitur: non erit admodum difficile aliqualiter intelligere modum, quo formaliter constat hæc compositio, de qua loquimur. Consistitque, non in eo quod ex duobus naturis aliquid vnum tertium formaliter constitutum resultet, quod sit quasi totum quoddam formaliter ambięns, & complectens vtramq; naturam vti partes tui ipsius. Neque vero in eo quod personæ, quæ sunt secundum formales rationes duæ, materialiter in vna entitate, aut in vna persona diuina copulentur. Sed consistit in quadam mutua, & reciproca communicatione vtriusq; naturæ in eodem supposito. Quatenus, videlicet, diuinum suppositum, quod intrinsece in ratione talis suppositi claudit naturam diuinam, & prout illam includit, in eaque subsistit, induit ab humanitate formalem rationem humani suppositi: ita quod verbum, secundum quod in humanitate subsistit specificatiue loquendo, est humanum suppositum, & est homo. Natura autem humana habet à diuino verbo, in natura diuina subsistenti, & prout subsistenti, quod sit terminata, completa, & personaliter perfecta. Itaque diuinum verbum, prout in diuinitate subsistit, tribuit personæ humanæ rationem personæ, & suppositi substantialis. Ab humanitate vero habet, quod sit suppositum humanũ formaliter in ratione humani. Quocirca Christus absolute loquẽdo vtrumq; cõplectitur, & quod si diuinũ suppositũ à diuinitate, & quod sit humanũ ab humanitate: & hæc mutua connexio (si ita fas est loqui) cõstituit perfectam cõpositionẽ. Quę tanta est, & tã intima, vt patres grauissimi. Tertul. & Aug. quos retuli paulo ante. Et Sophr. etiã pręcitat⁹ eã ob istã causã misturam Dei, & hominis nuncuparent. Estq; adeo excellens cõpositio ista, vt sit ineffabilis, & ab intellectu creato vix intelligibilis, etsi vtcũq. de illa ad modũ nostrũ, altiore qua possumus rõne, loquamur.

Ex his sequitur. Primo quod in has cōpositione non intelligimus aliquod totū, quod per modum formalis rationis superioris, duas has complectatur naturas diuinam, scilicet, & humanam. Patet quoniā compositio non consistit in hoc quod ex duabus naturis, humana, & diuina, resultet aliquod totum compositum, superius ad vtramq; naturam; sed in eo, quod vtraq; natura per se concurrit ad constitutionē vnius humani suppositi, secundum quod est tale suppositū humanum.

Secūdo sequitur quod tota cōpositio, quæ in Christi persona reperitur, cōsideranda est in ipso Christo prout est talis persona humana, quatenus, videlicet, à diuinitate habet quod sit subsistēs psona, ab humanitate vero quod sit humana. Itaq; nō cōsideratur cōpositio in eo solū, quod in Christo reperitur duplex ratio subsistētiæ, aut duplex ratio personalis; sed in eo quod vtraq; ratio est īter sese modo prædicto cōnexa, secundū proprias personalitatis, & subsistentiæ rationes, & sic vnū cōstituunt Christū: qui cū sit simpliciter vnus, duas prædictas intrinsecè claudit subsistendi rationes. Et hoc insinuauit Later. Concil. verbis illis dudum citat. ex canon. 4. consulta. 4. Sed neque diuisionem suscipit, &c. Itaque etiam si formalissimè loquamur non ita sunt distinguendæ duę subsistendi rationes, vt totaliter secundum rationem separentur, sed mutuam potius inclusionem habent in Christo. Et ex hoc corrolario constat argumenti facti solutio. Dicitur enim quod tota compositio consideratur in vna Christi persona, scilicet, in persona humana, secūdū quod est talis humana persona, quę in suo esse personali intrinsece claudit personam diuinam, & subsistentiam diuinam, imo & naturam diuinam. Et in hoc sensu est intelligenda secunda ratio, quam pro conclusione fecimus.

Quarto sequitur ex omnibus dictis, quod in formali significato huius vocis, christus, importatur tota hęc cōpositio à nobis explicata. Quoniam hoc ipso, quod Christus importat totale suppositum humanum, necessum est, quod per modū naturæ denotet humanitatem, & ex parte suppositi per se includat diuinum verbum, vt absolute & simpliciter subsistens in natura diuina suam subsistentiam humanitati cōmunicans. Vnde vere dicitur quod totale significatum huius vocis, Christus, est diuinum verbum homo, seu Deus homo. Et etiā verissimū est, quod Christus importat formaliter vnctū diuino substantiali oleo: quia importat in suo significato verbum diuinum prout communicat suā subsistentiam humanitati, eamq; in semetipso personaliter sustentat. In quo sita est excellens, & ineffabilis vnctio.

Tertia Conclusio.

Vere & proprie dici potest, reperiri in Christo compositionem ex

diuino supposito & ex humanitate, vt ex duobus extremis. Ista conclusio magna ex parte constat ex dictis circa conclusionem præcedententem, in qua totam compositionem, quæ est in persona Christi ex diuinitate tanquam ex vno extremo, preduximus ad hoc, quod diuinitas ex eo est per se extremum compositionis, quatenus est forma substantialis diuina in qua verbum subsistit, & ex qua, (vt ita more nostro dicamus) verbum habet eam subsistentiam, quam humanitati communicat: ergo compositio pręcipua, quę in Christi persona reperitur, immediate consideräda est, non ex diuinitate cũ humanitate, sed potius ex diuino verbo, vt est in diuinitate subsistẽs. Cõfirmatur: humanitas nõ vnitur immediate diuinitati sed verbo: ergo verbũ est extremũ ex quo immediate cõsurgit cõpositio, q̃ in Christo reperitur.

Secundo probatur: Inter formam accidentariam, & subiectum reperitur compositio quædam, quatenus accidens sustentatur in subiecto ab ipsoque recipit esse, & subiectum recipit qualificationem, & denominationem ab accidenti: Ergo in mysterio incarnationis reperitur compositio inter humanitatem & diuinum verbum, quatenus humanitas sustentatur suppositaliter in verbo in ipsoque & ab ipso habet totum suum personale complementum: & diuinum verbum habet ab humanitate, quod sit suppositum humanum, & quod sit homo.

Sed aduertendũ est primo, cõcilia & patres duplici ex causa olim nõ meminisse huius compositionis, sed de ea tantum fecisse mentionem quæ ex humanitate, & diuinitate constat, Prima. Quoniam non tam attendebant ad explicandam compositionẽ, quæ in Christi persona reperitur: quam ad confundendos hæreticos, qui vel duas in Christo constituebant persona humanam scilicet, & diuinam realiter inter se distinctas. Vel duas naturas humanam, & diuinam in vnam confundebant. Et vt errorẽ vtrumque simul extirparent, definierunt vnam & eandem christi personã cõpositam esse ex duabus naturis humanitate, scilicet, & diuinitate. Seunda. Quoniam compositionis proprietas in eo magis apparet, quod ex duobus extremis vnum constituatur, quod ab vtroque extremorum aliqua ratione distinguatur. Hoc autem in compositione qua vna Christi persona ex duabus constat naturis omni cum proprietate reperitur, sunt enim duo extrema realiter distincta, humanitas, nempe, & diuinitas. Estque vnum quasi tertium, puta, persona christi, quæ ab humanitate realiter distinguitur, humanitas enim non est christus. Et a diuinitate eatenus differt, quatenus humanitatem includit. Quæ distinctio non potest appellari realis, est tamen ad veram & propriam compositionem sufficiens. In compositione quæ est inter humanitate, & verbũ, & si reperiamus duo extrema realia & reali-

realiter distincta: non tamen inuenimus vnum ex duobus constans. Sed reperimus duntaxat, vnum exstremum ad alterius esse elenatũ & assumptum. Sed est nihilominus hoc sufficiens ad veritatem compositionis, quatenus ita vnum extremum ad alterius esse assumitur, scilicet, humanitas ad esse verbi, quod verbum ab ipsa humanitate accipit etiam quod sit humanum suppositum, & quod sit homo. Et in hac mutua aceptione vnius extremi ab alio, vera cõstat compositio. Acceptionem voco, ne dependentiam appellem.

Secundo est aduertendum, quod hæc secunda compositio nõ est simpliciter distinguenda a compositione prima: nam verbum & diuinitas ex vno extremo se tenent. Diuinitas enim, vt circa primã conclusionem dicebam, ad compositionem personæ Christi concurrit, quatenus cum ipsa personali verbi proprietate vnam diuinam personam constituit: datq. ipsi personæ infinitam vim personalem, qua potens est extraneam naturam, humanam scilicet, personare & sustentare.

Tertio notandum, quod nisi verbum ab humanitate acciperet q̃ esset humanum & homo, quantumcumque humanitas a verbi subsistentia perficeretur, non esse posset vera compositio inter humanitatem & verbũ. Quia totum compositũ postulat, vel, quod ex vtroq. componentium vnum tertium resultet, vel, quod extremum vnum aliquid abialio accipiat, & e contra: nam hac reciproca dependentia semota perficietur: quidem vnum ab altero, sed compositio non erit.

Quarta Conclusio.

Inter humanitatem Christi & diuinam verbi personalitatem non est propria compositio. Contrarium huius conclusionis docent quidam graues theologi ex modernis, quorum sententiæ olim ego libenter annuebam, vt ex cõmentarijs nostris ad 3. S. Tho. p. quę in quotidianis prælectionibus edidimus in insigni nostra Salamanticensi Academia constare poterit. Sed re melius perspecta, quartam hanc decreui conclusionem statuere quam probo. Primo, ex eo quod huius compositionis apud theologos antiquiores vix aliqua reperitur facta mẽtio. Duran. in 3. dist. 6. q. 4. eius obiter meminit. Quam tamẽ propriam compositionẽ esse negauit. Concessit quidem in Christo compositionem personalitatis verbi cum humana natura: quam ipse vocat compositionem cum ijs, negauit tamen compositionem ex humanitate & ex personalitate verbi, quam appellauit compositionem ex ijs. Loquiturq. proportionabiliter ad eum modũ, quo Ferrariens. lib. 2. contra gentes c. 54. docet reperiri compositionem in

qua

qualibet natura creata inter essentiam, & esse: quam dicit esse compositionem Cum ijs, & non Ex his. Sed quicquid sit de hoc dicendi modo Durandi, quem magis probabilem reputarem, si de sola compositione ex humanitate & verbi personalitate loqueretur, & sermonem non extenderet ad compositionem ex humanitate, & diuinitate. Probatur secundo nostra conclusio. Personalitas verbi nō habet rationem extremi in compositione, qua Christus dicitur persona cō posita: non ergo proprie in Christo reperitur compositio ex humanitate & personalitate verbi. Consequentia est manifesta: & antecedens probatur. Personalitas verbi tantum se habet vt medium, quo humanitas trahitur ad ipsum verbum, quod est suppositum humanitatē sustentans: Ergo non habet rationē alterius extremi cōponētis cum humanitate. Confirmatur. Et si inter accidens, & subiectū cui inhæret vera reperiatur compositio, non tamen inter ipsum accidēs, & quantitatem, qua mediante inhæret subiecto: eo quod quantitas non est subiectum sustentans ipsum accidens, & à quo accipit esse, sed est medium quo accidens coniungitur, & copulatur substantiali subiecto, eiq; inhæret. Sed, vti dicebamus superius, ad eum modū se habet personalitas verbi in hac substātiali, & mirabili vnione humanitatis ad verbū, quo se habet quantitas in materiali, & imperfecta vnione accidentis ad substantiam: ergo proportionabiliter loquendū est de vtraq; vnione, quod attinet ad cōpositionis rationē. Itaque personalitas terminat humanitatem in hyposthatica vnione vt Quo, verbum autē vt Quod. Compositio autē non cum terminā te, Quo, sed cum terminante, Quod, consideranda est. Quia terminus, Quo, non tam extremi quam formalis, aut quasi formalis medij rationem sortitur. Qui tamen contenderet non nihil compositionis inter humanitatem, & verbi personalitatem reperiri, neque quidpiam diceret improbabile, nec ego ei refragarer. Quia tantum contendo non ibi proprie, & simpliciter inueniri compositionem.

Est tamen aduertendum, quod siue compositionem inter humanitatem, & verbi subsistentiam & personalitatem admittamus, siue non: absolute tamen fateri debemus, quod humanitas & diuinitas vniuntur secundum subsistentiam. Ita quod eadem subsistentia vtraque natura subsistit.

Hactenus explicuimus quid de Christi compositione secundum rem considerata censeri debeat. Necessum est deinceps explicemus, quem modum loquendi in hac materia seruare debeamus. Oportet enim in re tam graui magna cum proprietate loqui. Qua in re tres inuenio sententias. Prima dicit negandas esse absolute has propositiones, Christus est compositus, Filius Dei est compositus. Ita sentit Caiet. 3. par. loc. cit. & multi docti cum eo, & probant, Hac regula,

quam

quam dicunt esse omnino obseruandam in incarnationis mysterio, altaq.mente reponendam. Quando aliquod prædicatum indifferenter potest conuenire naturæ & supposito, si includat repugnantiam ad diuinum suppositum, non potest affirmari de Christo, & multo minus de filio Dei, nisi reduplicetur ex parte subiecti humanitas propter quam conuenit. V. c. Non potest concedi, quod Christus incipit, vel incepit esse, nisi dicamus in quantum homo. Ex hac regula sic arguitur. Esse compositum indifferenter potest conuenire naturæ & supposito: & intrinsecam dicit repugnantiam ad simplicitatem suppositi diuini: Ergo, &c.

Secunda sententia, quam sequitur Mag. Medina 3. par. q. 3. art. 4. dicit, quod hæc propositio, Christus est compositus, est absolute concedenda. Ista vero, filius dei est compositus, absolute est neganda. Probat, quia hæc vox, compositus, appellat superformale significatum subiecti: Ergo in hac propositione Christus est compositus, appellat supra humanitatem, & ex consequenti est vera propositio. In hac vero, filius Dei est compositus, appellat supra deitatem, atque adeo est falsa.

Tertia sententia docet in alio extremo vtramque propositionem esse concedendam. Ita docent quidam moderni theologi. Ad huius rei explicationem sit.

Quinta Conclusio.

Hæc propositio Christus est compositus, seu est persona composita, vera est & propria, atque adeo absolute concedenda; quamuis sapienter & prudenter faciet qui addiderit limitationem explicitá a Caiet. nimirum, quod est compositum eminenti & ineffabili compositione. Prior conclusionis pars contraria videtur sententiæ Caiet. & si fortassis Caiet. non tam ad rigorem sermonis attenderit, quá ad optimam cautelam, quam cum loquimur de diuinis, consilium est adhibere: vt non solum re ipsa, sed explicatione etiam adhibita omnem a rebus, de quibus loquimur, imperfectionem auferamus. Sed iam probatur prima conclusionis pars. Concilia & Sancti Patres absque vllo additamento, & citra limitationem vllam concedunt Christum esse compositum. Et esse personam compositam. Et frequétissime tum Concilia, tum Patres dicunt Christum esse vnum ex & diuinitate & humanitate cõstanté. At imitari debemus modũ loquendi Conciliorum & Patrum. Neque vero credendum est in eorũ loquutionibus, in illis præsertim, quibus tam frequenter, tamq. ex professo vtuntur, vllam interuenire sermonis improprietaté: Ergo &c.

Seecundo probatur. In Christi persona reperitur vera & propria compo-

compositio: Ergo absque vlla impropríetate dicere possumus, christum esse personam compositam, quid ni? Nam ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, & similiter ex reali proprietate rerum, proprietas loquutionum consurgit, si terminis accõmodatis vtamur.

Dices, quod quia omnis compositio, quã in creaturis inuenimus, potentialitatem & imperfectionem habet admistam: idcirco nisi ad damus aliquid, quo imperfectionem totam, & totaliter ab hac compositione secludamus: non possumus dicere Christum esse compositum. Quia sermo fiet de compositione imperfecta, eo quod termini nostri acommodati sunt ad significandas res, secundum eum modum quo ipsas in creaturis experimur. Respondetur, quod ex hac obiectione colligi potest satis verosimiliter secunda nostræ conclusionis pars. Non autem sufficit hęc obiectio ad hanc primam partem infirmandam. Nam certe si hæc argumentatio aduersus conclusioñe nostram quicquam efficeret, probaret etiam nullum nomen ex creatis desumptum effectibus accõmodari posse ad significandum diuina. Itaque non proprie diceremus in Christo esse iustitiam, misericordiam, sapientiam &c. Quoniam hæ omnes perfectiones in rebus creatis imperfectiones & potentialitates habent admistas. Quo circa ad argumentum respondetur ex doctrina S. Thom. 3. par. quæst. 13. artic. 3. ad 1. quod licet nomina quibus vtimur, ex effectibus creatis imperfectis sumantur, quædã tamen sunt quæ ex parte rei significatæ nullam imperfectionem intrinsecam designant: eo quod rationes importatæ per eiusmodi nomina abstrahunt a deo & creaturis; vt entitas, bonitas, &c. Vnde nomina quæ has rationes in communi, & absolute significant, prædicari possunt de Deo. Proportionabiliter ergo in præsentia dico, quod licet compositio hominis quæ in puris creaturis reperitur imperfecta sit, non tamen est de essẽtia cõpositionis hęc imperfectio: atq. adeo poterit in Christo reperiri compositio sine imperfectione, & ista vox, compositum, abstrahit in suo significato a composito perfecto & imperfecto, & ita vere & proprie dicitur Christum esse compositum. Non negauerim in hac compositione imperfectionem aliquam inuolui, sed illa tota se tenet ex parte humanitatis, quæ perficitur. Quamuis qui velit negare in perfectionem vllam hic reperiri, nihil dicere improbabile. Quia licet humanitas imperfectionem in sui ratione claudat, eam tamen ad hanc compositionem minime refundit: quoniam humanitas in altero compositionis extremo nullam ponit imperfectionem, & si denominationem imperfectam ei tribuat, scilicet, esse humanum. Ipsa vero a diuini verbi subsistentia perficitur quam plurimum, & nullam imperfectionem accipit.

Secunda pars conclusionis noua probatione nō eget. Nam ex obiectione facta manet comprobata, si tamen addamus, quod compositio vt in plurimum videtur designare vnionem factam ex partibus, quarum altera est potentialis & altera formalis. Vnde compositio solitarie sumpta videtur malum, idest, imperfectum, sonare: atque adeo optima cautela erit per aliquod additamentum hanc imperfectionem penitus a Christo secludere.

Ad illud argumentum ex regula a Caiet. præstituta desumptum. Respondeo, quod illa regula non est accipienda in sensu a Caiet. & ab alijs primæ opinionis auctoribus exposita. Sed verus sensus est iste, quod quando prædicatum aliquod non potest verificari de Christo nisi ponendo in perfectionem in supposito, tale prædicatum non potest absolute de Christo affirmari, sed vtendum est illa specificatiua, secundum quod homo, V. c. non possumus absolute concedere, illam enuntiationem, Christus incepit esse. Quoniam illud verbum, Incepit, absolute prolatum denotat totalem inceptionem: quę magnam in diuino supposito imperfectionem ponit. Vnde dicendū est, quod Christus in quantum homo incepit esse. Cæterum illud prędicatum compositus absolute prolatum non inducit imperfectionem diuino supposito. Nam ea imperfectio, quam importat verificari potest sufficientissime ex parte naturæ humanæ, quæ per hanc ineffabilē compositionem mutatur. Imo, vt dixi, satis est probabile nullā etiam ex parte naturæ imperfectionem interuenire. Quia mutatio naturæ humanæ perfectionem ei affert, & nequaquam imperfectionem, etsi ipsa natura imperfecta sit, & quidquid mutationis est in ipsa ex parte eius imperfectioni sit obnoxia. Sed hæc imperfectio materialis est & non pertinet ad formalem huius compositionis rationem. Ex qua totum quod resultat in humanitate magnam ei perfectionē inducit Et cū fiat sine informatione & inhæsione, nulla ex parte alterius componentis, puta, diuinitatis seu verbi, imperfectio contingit. Sed inenarrabilis & intelligibilis ab humano intellectu perfectio, & mirabilis consumatio, & vltimum humanitatis adimplementum.

Sexta Conclusio.

Probabilis est sententia, quæ dicit hanc propositionem, filius Dei est compositus, veram esse & absolute concedendam, sed probailior apparet sententia opposita. Probatur prior concl. pars. Per cōmunicationē idiomatū ea quæ dicuntur de Christo, dicuntur de filio Dei, sed de Christo cōceditur, quod est persona composita: ergo idipsum absolute concedi potest de filio Dei. Argumentum quod auctores secundæ sententię ex appellatione huius vocis, cōpositus, contra hāc

senten.

sententiam informāt, facilè dissolui potest ex regulis dialecticis, quibus perscribitur inter terminos a parte diuersorum extremorum locatos appellationem non fieri. Sed aduertat is cui hæc placuerit sententia, quod illa cautela, quam diximus conclusione pręcedenti cōuenienter esse adhibendam in illa propositione Christus est compositus, multo conuenient ius (si non necessario) apponenda est huic nunciationi, filius dei est compositus.

Secunda pars conclusionis Probatur, istud nomē, compositus, etiā positum a parte alterius extremi, appellat, seu applicat compositionem ad formale termini supra quem fertur. Ergo in hac propositione, filius dei est compositus, applicatur cōpositio ad formale significatum huius termini, filius dei: atque adeo ista propositio falsa est & hęretica. Probatur antecedens. Hæc propositio est verissima, Homo est compositus ex corpore & anima rationali, hæc autem animal est compositum ex corpore & anima rationali, vel est falsa, vel saltem omnino impropria. Hoc autem non est propter aliud, nisi quia illud prædicatum, compositus, in priori enunciatione applicat compositionem ad formale significatum hominis, & in propositione posteriori ad formale significatum animalis. Et quidem licet secundū regulas dialecticas non contingat appellatio inter terminos diuersorum extremorum, contingit tamen formalis applicatio, quæ appellationi æquiualet. Vnde concederent dialectici hanc propositionem in Petri generatione, Petrus est terminus generationis, negabunt tamen istam, homo est terminus generationis, propter diuersam applicationem quam facit illa vox, terminus.

Argumentis a principio positis oportet satisfaciamus, vt hæc disputatio de compositione Christi maneat absoluta.

Ad primū argumentum varie respondent theologi: Quidā enim absolute negant, in hac compositione alteram partem habere rationem actus, & alteram potentiæ: Et dicunt hoc minime necessarium esse ad compositionis essentiam, nisi quando compositio fuerit omnino imperfecta, id est, ex partibus cōstans: ex quibus aliquod vnum totum tertium resultat. In hac autem compositione non resultat aliquod totum, quod, vel realiter, vel formaliter a componentibus distinguatur, & quod se habeat vt totalis, & superior forma respectu componentium: sed vnum componentium trahitur ad esse alterius. Et non solum hoc, sed, vt dicebam superius, ipsi cōponenti ad cuius esse trahitur communicat suum esse formale. Humanitas enim verbū a quo assumitur, humanum constituit. Et in hac mutua & alterna cōponentium communicatione consistit proprietas huius ineffabilis & indicibilis compositionis. Aequiualet enim resultantiæ qua totū ex utraque parte resultat, & consurgit. Nam sicut vtraq. pars com-

ponens totũ entitatem propriã ad esse totius accommodat. Et singulæ partes seipsas mutuo in toto perficiunt. Ita in hac mirabili cõpositione alterum componens confert alteri suam entitatem, & perfectionẽ, & si non se muto perficiant. Quia licet humanitas det verbo, quod sit humanum, & homo: non tamen illud perficit. Sed hoc non tollit rationem compositionis, quia non ex eius defectu prouenit, sed ex maxima verbi perfectione. Hæc autem communicatio ex vtraque parte contingit, absque vlla imperfectione, Quoniã verbum accipit esse humanum abq. vlla informatione, & absque vlla perfectione sibi intrinseca nouiter acquisita: humanitas similiter, & si valde perficiatur ab ipso personali esse verbi, ad quod assumitur: nõ tamen perficitur per inhærentiam & informationem: in qua ipsa humanitas rationẽ habeat materiæ, aut potentiæ. Sed mirifica & inexplicabili vnione soli purissimo actui, infinitoq. esse, propria.

Ceterum alij theologi dicunt cum Caiet. 1. par. q. 3. art. 8. ad omnem veram compositionem quatuor requiri. Primum, quod componentia sint realiter distincta, Secundum quod realiter vniantur & copulentur. Tertio quod realis eorum vnio non sit, vel, secundum extrinsecam habitudinem, vel, secundum situalem dispositionem duntaxat: sed in aliquo vno esse reali. Quarto deniq. quod alterum cõponentium rationem habeat actus, & alterum rationem potentiæ. Tunc dicunt hi theologi, quod diuinitas habet rationẽ actus in hac compositione & humanitas rationem potentiæ; eo quod humanitas vere perficitur per diuinum esse. Sed duo addunt isti autores. Primũ, quod nomen actus in præsentia accipitur largo modo, vt non solum designet actum per informationem actuantem: sed etiam actum per realem & intimam assistentiam perficientem, terminantem, & complentem: & qui proprius habet rationem termini, quam rationem actus. In quo posteriori sensu diuinitas locũ actus habet in hac cõpositione, & humanitas locum potentiæ. Quatenus ab isto actu terminatur, complet ur, eleuatur, & perficitur. Secundum est, quod diuinitas non immediate & se ipsa in ratione diuinitatis est actus humanitatem perficiens, sed mediante supposito verbi quod est terminus terminans, & complens humanitatem communicans illi suum esse personale. & mediante personalitate verbi vt termino, Quo. Hæc posterior solutio mihi magis placet: & si prior non sit contemnẽda. Nã cum tota perfectio, qua humanitas perficitur in vnione ad verbum, non informet ipsam humanitatem, sed se habeat per modum terminantis: non oportet constituamus rationem potentiæ in humanitate, quæ per verbi subsistentiam perficiatur & actuetur.

Ad confirmationem ex dictis constat solutio. Dicitur enim, quod hæc compositio non constat ex partibus, quæ, vel, inter se se mutuo

pen-

pendeant, vel, ab ipsis pendeat compositum ex eis resultans, quoniam non reperitur hic tale compositum. Sed hæc compositio fit ex eo, quod Deus, qui purissimus est actus, seipsum humanæ naturæ communicat citra informationem vllam: atq; adeo omni imperfectio semota.

Ad secundum. Respondeo primum, quod suppositum nequit componere cum ea natura, quæ simul cum personalitate ipsum intrinsece constituit. Vnde verbum cum diuinitate nullam facit compositionem. At non repugnat supposito in ratione suppositi, quod cum alia extrinseca natura compositionem faciat. Communicando ei proprium esse personale, & accipiendo ab ipsa essentialem ipsius naturæ rationem, & ita in præsentia contingit, vt ex dictis constat. Quod vero suppositum creatum huiusmodi compositionem constituere nequeat: non prouenit ex ratione suppositi, vt sic. Sed ex tali ratione, quæ propter sui imperfectionem, & limitationem, nequit extraneā terminare, & suppositare naturam. An vero possit secundum absolutam Dei potentiam, non vacat hoc loco definire. Affirmauit Scot. in 3. d. 1. quæst. 4. & cum eo non pauci. Negauit vero S. Doct. 3. p. q. 3. art. 1. ad 3. Et eius sententiam probant grauissimi theologi. Quibus ego libenter assentio: Eo quod terminare, & personare naturam non est opus instrumenti, sed termini, qui sua virtute substantiali vim habeat non limitatam, & coarctatam ad certum entis genus, & speciem, quod soli Deo competere potest. Hæc ratio quæ pro hac sentētia apparet mihi præcipua, nō est a calumnia immunis, sed de hac re alias.

Ad tertium. Respondetur Primo quod in compositionibus accidentalibus subiectum absolute est idem cum toto composito, & de illo prædicatur, album enim componitur ex corpore, & albedine, & tamen hæc est vera, album est corpus. Hæc autem compositio in incarnatione, licet non sit facta secundum vnionem accidentalem duarum naturarum, sed potius secundum vnionem substantialem, vt superius grauissimis Patrum testimonijs ostendimus. Absque dubio tamē habet aliquam effigiem vnionis accidentalis. Eo quod natura humana vnitur verbo diuino complete subsistenti in sua natura.

Secundo Respōdetur & melius, quod in cōpositione, quæ tantum fit secundum rationem numeri, non est inconueniens quod aliqua ex partibus numeratis sit omnino idem cum composito, quia cōpositio tantū cōsistit in numero, id est, in hoc quod duæ naturæ realiter distinctę vniātur, & numerētur in vnico supposito. Hęc autē numeratio duarū naturarum ęqualiter fit, siue natura diuina realiter distinguatur a supposito christi siue non, & quia neq; realiter, neq; formaliter ab ea secernitur, idcirco, & inconcreto & in abstracto de ipso prædicatur.

Ad

Ad quartũ argumentũ sigillatim dicedũ est, de illis duabus propositionibus in antecedenti assumptis. De priori quidẽ.1. Christus est factus, dicendum est eam non esse catholicã, atq; adeo absolute fore negandam. Et ratio falsitatis propositionis huius ea est, qđ terminus a parte subiecti positus, materialiter est accipiendus: atque adeo factio applicatur ad materiale illius termini, Christus, vnde fit sensus quod suppositum Christi est factum, qui sensus est hæreticus. Sed instat quispiam. Hęc propositio est vera, Christus fit, considerando instans generationis humanæ Christi: Ergo hæc etiam erit vera, Christus est factus, transacto illo primo generationis Christi instanti: id enim quod fit, transacto ipso factionis instanti factum est, & dicitur. Similiter hęc propositio, Deus factus est Christus, est vera, ergo & ista Christus est factus. Item hæc propositio homo Deus est factus, est vera: ergo & ista est vera Christus est factus. Patet consequentia. Nam Christus, idem importat quod Deus homo.

Huic argumento oportet respondere explicando breuiter singulas propositiones. Primam quidem propositionem, Christus fit, concedunt aliqui theologi, sicut concedunt istam, Christus generatur, pro eodem illo instanti incarnationis Christi. Alijs vero theologis hæc propositio apparet omnino falsa. Quoniam, inquiunt, qui hanc propositionem concesserit, necessum est etiam concedat aliam, scilicet, Christus est quid factum. Quæ propositio est omnino falsa: Quoniam Christus a parte subiecti positus, sumitur materialiter supponitque pro Christi supposito, quod improductum est, & increatum. Sed breuiter dico, quod hæc propositio in rigore sermonis non apparet falsa. Quoniam reuera eadem omnino videtur ratio de ista propositione, Christus fit, atque illa Christus generatur, vt autores primæ opinionis dixerunt. Est enim generatio, quædam species factionis (loquimur namque de generatione christi humana.) Fateor non esse ineptum discrimen illud, quod inter has duas propositiones assignant theologi, qui censent propositionem istm fasam esse, & absolute explodendam, videlicet, quod generatio sua natura importat mutationem, quæ se tenet ex parte formæ, & naturæ, quæ de nouo acquiritur: christus autem humana generatione acquisiuit sine dubio formam nouam, & naturam; nimirum, humanam. Fieri vero denotat totalem subiecti acquisitionem, & productionem: quæ non potest Christo competere. Sed quamuis hoc discrimẽ bonam habeat apparentiam, non tamen videtur necessario admittendum. Quoniam fieri, generaliter sumitur, amplamque habet acceptionem; neque necessum est, vt importet totalem subiecti mutationem. Alias enim cum Petrus, qui ante extiterat, de nouo albescit, non vere diceretur fieri albus. Dices quod limitatur factio, & mutatio importata per

verbum

verbum fieri ab illo prædicato, albus, & tantum verificatur propositio pro mutatione formali secundum albedinem. Vera quidem solutio. Sed ex illa ego colligo primum, quod hoc verbum, fieri, generalem habet, & amplam significationem sub qua comprehenduntur mutatio formalis, & mutatio totalis. Alias enim non verificaretur illa propositio pro sola mutatione formali. Deinde adhuc magis ad rem infero, quod hæc propositio Christus fit, etiam verificatur pro mutatione formali, quæ in illo instanti fiebat circa personam Christi ratione naturæ humanæ, in qua generabatur. Etenim secundum regulas dialecticorum, terminus ille, Christus, coniunctus copulæ præsentis temporis, non sumitur pure materialiter: non enim debet verificari propositio pro solo materiali supposito, sed adiũcta forma per terminum importata. Itaque vox, Christus, in illa propositione accipitur pro toto illo, quod significat cum absolute profertur. Sed absolute prolata significat diuinum suppositum subsistens in natura humana: Ergo in illa propositione secundnm hunc modum accipitur: atque adeo verbum, fit, non applicatur supposito diuino vtcũque. Sed sub determinatione humanitatis in qua subsistit, & ex consequenti potest verificari pro mutatione formali, quæ facta est in christo ratione humanitatis. Neque vero ex hac propositione sequitur veritas alterius quam inferunt aduersarij, scilicet. Christus est aliquid factum. Nam ad veritatem huius posterioris enunciationis, non satis est, quod Christus de præsenti fiat, sed deberet concedi de præterito Christus fuit factus, quę tamen propositio de pręterito est omnino falsa. Et denique dico, quod cum ponimus ex parte prædicati illud cõplexum, aliquid factum. Snbiectum Christus ex vi propositionis capitur materialiter; eo quod illud complexum, aliquid factum, a parte prædicati positum, materialiter sumitur. Et si hęc propositio negatur, Multo magis est neganda illa, Christus fuit factus. Eo quod secundũ regulas dialecticas illud subiectum, Christus, debet sumi materialiter & debet resolui propositio, atque si vox, Christus, terminus esset connotatiuus. Sed quamuis prædicta propositio, Christus fit, in rigore sermonis vera appareat, non tamen libere vtendum est hac propositione, quoniam præ se fert malum tinnitum, & videtur insinuare Arrianum sensum.

De alia vero propositione, scilicet, Deus factus est Christus. Existimo dicendum, eam esse absolute veram, quam concedit verbis expressis Cyril. in defensione Anathematismi tertij, cuius verba superius habẽtur relata: & passim habetur apud sanctos patres, cum de hoc mysterio sermonem fecerunt. Et quidem cum terminus a parte prędicati positus sumatur formaliter, vt inquit S. Th. 3. p. q. 16. a. 6. loquens de ista propositione Deus factus est homo, dicendum est, quod Christus

in prædicta enunciatione sumitur formaliter, vt importat naturã humanam. Et hoc præcipue ob id verum esse crediderim, quia hæc vox Christus, & si terminus sit singularis, sicut Petrus, habet tamen quendam modum termini connotatiui, qui a parte, subiecti positus materialiter sumitur, a parte vero prædicati sumitur formaliter. Et quod præfata propositio sit vera, ex eo etiam colligo: quod ista propositio est falsa: Deus ab æterno fuit Christus: Ergo ista debet esse vera, Deus incepit esse christus, & per locum a fortiori erit vera ista, Deus factus est christus.

De tertia propositione, nimirum, Deus homo factus est, non conuenit inter grauer theologos, vera ne sit, an falsa. Caiet. 3. p. q. 16. artic. 7 quem sequitur Medina ibidem, putant hanc propositionem esse falsã; & conantur dissoluere argumentum, quo in hunc modum probatur vera illa propositio. Si demus Petrum ante hac extitisse in rerum natura, & quod modo per primum sui esse fit albus, bene valet hæc consequẽtia, Petrus fit albus, Ergo Petrus albus fit, Verificatur enim istud consequens, eo quod subiectum non est solus Petrus, sed Petrus albus, qui modo fit de nouo, quoniam Petrus albus antea numquam fuit. Ergo similiter bene valet: Deus factus est homo. Ergo Deus homo factus est atque adeo sicut antecedens est verum, ita & consequens, Hoc inquã argumentum autores prædicti dilluere adnituntur, neuter tamen in eius solutione proficit, sed vterque vim argumenti eludit. Vnde ego cum quibusdam alijs theologis existimo hanc propositionem reipsa veram esse, & catholicam. Sed nihilominus arbitror non esse, hac & similibus propositionibus libere vtendum, quoniam præseferunt prima specie consideratæ sensum parum catholicum, & ad Arrianum errorem tendentem.

Circa aliam propositionem, Christus est creatura. Notandum, qđ quamuis vtcumque possit defensari in rigore sermonis, vt existimat caiet: 3. p. q. 16. a. 10. multo tamen probabilius asseritur, illam esse falsam secundum rigorem sermonis, vt docuit S. Tho. Et probatur hoc, quoniam hæc dictio, creatura, secundum proprietatem vocis, idem pollet, quod ens non habens esse ex semetipso, sed ab alio; hæc autem negatio inclusa in ista voce habet magnam repugnantiam ad illud subiectum, christus, de quo fatendum est, quod est ens habens esse a semeipso: Ergo, &c. confirmatur. Creatura in suo conceptu formali denotat ens, quod non habet esse per essentiam, sed per participationẽ, christus autem simpliciter est ens, habens esse per essentiam. Ergo, &c.

Sed est argumentum pro sententia opposita. S, Thom. 3. p. q. 16. a. 10. ad. 1. ait quod hæc vox, creatura, communis est ad naturam, & ad suppositum: ita quod vtraque hæc propositio est vera, humanitas est

creatura,

creatura, & homo est creatura. Ergo illa propositio Christus est creatura, potest verificari, quatenus dictio, creatura, accommodatur ad naturam humanam Christi, sicuti hæc propositio, Christus est mortuus, verificatur ex eo, quod mori accomodatur Christo ratione humanę naturę.

Respondetur, quod, creatura, est quasi nomen transcendens, designat enim ens non habens esse a seipso. Ex quo sequuntur duo ad nostrum propositum. Primum, quod potest conuenire substantiæ, & accedenti, concreto & abstracto, eo quod est terminus transcendens oē genus. Secundū est, quod negatio inclusa in hoc termino, creatura, fertur supra totum significatū illius vocis, de qua prædicatur. v. g. In hac propositione, Petrus est creatura, negatio inclusa in illo termino creatura, scilicet, non habens esse a seipso, fertur supra totum Petrū, idest, supra naturam, & supra suppositum Petri. Probatur hoc, quia illa negatio cadit immediate supra transcendentem entis rationem, quæ complectitur, & naturam, & suppositum, accidens, & substātiam, & omnia: Ergo negat totum significatum illius vocis, de qua prædicatur hic terminus creatura.

Ex his tandem sequitur, qđ in hac propositione, Christus est creatura, negatio inclusa in termino creatura, negat totum, quod importatur per subiectum, Christus, siue suppositum, siue naturam, atq; adeo propositio illa falsa est, & Arriana.

Ad argumentum ergo, negatur consequentia, nam ille terminus creatura, licet indifferenter possit prædicare de supposito & de natura propter sui transcendentiam, tamen propter eandem transcendentiam cuicunque termino adiungatur, applicat totaliter suam negationem: itaque negatio æque cadit supra suppositum, & supra naturam.

Multa possemus huic addere disputationi, præsertim circa ipsum vnionis hyposthaticæ terminum, & circa propriam vnionis ipsius rationem. Et ad exponendum relationem ibi interuenientem, quæ ex parte naturæ realis est, & ex parte verbi tantum rationis. Verum hæc tam minutatim discutere, alienum a nostro intento esse videntur. Non enim nostra præsens disputatio aliò tendit, quam vt exponamus, quod nam sit Christi prædestinationis obiectum. Cuius quasi materialem rationem nunc inuestigamus: Nam postea ipsum formalius conbderabimus comparatiue ad prædestinationem.

Verum his expositis, & ptractatis adhuc explicandum superest, id vnde tota hęc disputatio defluxit. Num, videlicet, concedendum sit, christum, quem diximus totalē esse hyposthaticæ vnionis terminū, ac vere compositum, resultasse ex hac ineffabili vnione. Et quidem ita

videtur concedendum, tum, quia per vnionem Christus est factus, id autem quod fit, resultat ex factione. Tum etiam, quia ita dicunt quandoque Patres locis superius citatis.

Sed nihilominus existimo, non posse cũ proprietate cõcedi, christũ resultasse ex vnione hyposthatica: Ratio est, quoniam hic modus loquendi denotat Christum ita esse compositum, quod importat aliquod totum a componentibus distinctum: totumque formã includens, sub qua continentur ipsa componentia vt partes materialiter quandã & potentialitatem inuoluentes. Hoc autem nullatenus est admittendum in Christo, vt ex dictis patet. Ergo, &c.

Ad motiua pro altera parte respondetur facile. Ad primũ dicitur, quod resultantia non habet locum nisi in eo tantum composito, qđ ex partibus constat, ex quibus quasi oritur vna forma ipsis partibus cõmunis. Neq; vero terminus actionis, seu factionis proprie dicitur resultare ex ipsa actione, per quam fit. Vnde qui conderet christum resultasse ex vnione, resultantiam non tam referret ad ipsam vnitionem, quam ad humanitatem, & diuinitatem vnitas, ex quibus designatur cõsurgere aliquod totum ipsis commune, & superius. Ad secundum dicitur, Patres rarissime vsos fuisse hoc dicendi modo, quod si quando ita dixerunt, vt certe dixerunt quandoque, largo modo acceperunt resultantiam, eam vsurpantes pro compositione constitutiua christi in ratione humani suppositi.

Dubium graue de existentia humanitatis Christi

Hæc quæ diximus sufficere videbantur ad explicandum prædestinationis obiectum secũdum eius realitatem, vt possemus deinceps ipsã prædestinationis formalitatem ad ipsum comparare. Nam ex dictis satis constat, quid, quodve sit huius vocis, Christus, significatum, quod putamus esse christi prædestinationis obiectum. Verumenimuero ipsa doctrinæ consummatio stricto a nobis iure efflagitat: vt ea, quæ pertinent ad christi compositionem, totaliter absoluamus & explicemus. Num in christo sit compositio ex humanitate, & ex ipsa increata verbi existentia. Ita vt in Christo reperiatur vera compositio ex essentia creata, & increato esse. Neq; vim facio in præsentia, an talis compositio debeat censeri ex his, vt censuimus de humanitate, & diuinitate, aut potius debeat dici compositio cum his, vt præcitatus Ferrarien. vocat eam, oẽm compositionem quæ est ex essentia, & esse. Sed illud inquirimus: An vere humanitas existat per existentiam verbi, nullam creatam retinens existentiam, sitque proinde in Christo compositio ex essentia creata, & increato esse, vt ex duobus extremis componentibus vnum existens, siue compositione cum his, siue ex his. Probaturq; primo, pars negatiua, minimeq; infirmis suadetur argumentis humanitatẽ in Christo propriam retinere existentiam, ac proinde non esse locum compositioni prædictę.

Primum

Primum argumentum. Christi humanitas propriam habet singularitatem à verbi singularitate distinctam, neque enim humanitas Christi per idem est singularis per quod diuinum verbum est singulare, sed singularitate creata singularis est: ergo & habet propriam existentiam humanitas in Christo. Probatur consequentia: quoniam existentia intrinsece pertinet ad singularitatem, ita quod implicat intelligere rem aliquam singularem absque singulari existentia. In hoc enim consistit rem esse singularem, quod singulariter existat, atque adeo singulari existentia: Ergo, &c. Confirmatur primo. Humanitas Christi prius intelligitur singularis, quam assumpta à verbo. Ergo & prius etiam intelligitur existens, atque adeo existit per existentiam propriam, & non per exstentiam verbi. Verbum enim in athomo, id est, singularem humanitatem assumpsit, vt dixit Damasc. lib. 3. cap. 11.

Secundo confirmatur. Si verbum humanitatem relinqueret, eadem numero perseueraret humanitas, quæ antea erat in verbo: Ergo permaneret etiam eadem humanitatis existentia: atque adeo humanitas in Christo propriam nunc existentiam retinet. Consequentia probatur, quoniam manifesta apparet implicatio, quod permaneret eadem humanitas, & non cum eadem existentia. Corrupta enim, vel, substracta existentia ab aliqua re, necesse est, quod res ipsa, quæ existebat per talem existentiam, desinat esse.

Secundum argumentum. Vnio humanitatis cum verbo est vera, & realis vnio: & quidem duorum extremorum realium: Ergo prius natura quam humanitas vniretur verbo, vere intelligebatur esse aliquod ens reale. At impossibile est quod res aliqua intelligatur in esse vero & reali, quin intelligatur existens: Ergo prius natura quam humanitas vniretur verbo, extitit. Et cum in illo priori naturæ signo non existeret per existentiam verbi, necessum est dicamus, quod extitit per existentiam propriam, quam verbum non destruxit humanitatem assumendo. Ergo retinet illam in Christo. Confirmatur primo. Humanitas prius natura, quam vniretur verbo præintellecta fuit per modum actualis entitatis, etenim verbum aliquam actualem entitatem sibi assumpsit, & non purum nihil: sed nulla res potest intelligi per modum actualis entitatis, quin intelligatur existens, & in eius conceptu formali intrinsece claudatur existentia. Ergo in illo priori rationis signo, quo humanitas præintelligitur vnioni in ratione actualis entitatis, præintelligitur etiam existens, & in eius conceptu clauditur existentia. Probatur minor. Prima omnium rerum actualitas est esse existentiæ. Ergo illo ab aliqua re sublato, imo, & non formaliter intellecto, talis res manet pure potentialis, & nul-

latenus est intelligibilis per modum actualis entitatis. Confirmatur secundo. Christi humanitas, sicut quælibet res alia, quandiu non intelligitur extra suas causas, nequit intelligi in ratione actualis entitatis: nam est purum nihil, sed per existentiam tanquam per formam seu actum formalem, res quælibet primo extra suas causas constituitur, nec enim aliud formale principium fingi potest, quo res extra suas causas formaliter constituatur, præter existentiam. Sed Christi humanitas præintellecta fuit vnioni per modum actualis entitatis, id est, vt extremum actualitatem habens, qua posset terminare vnionem cum verbo: Ergo præintellecta fuit extra suas causas posita. Rursus: ergo fuit præintellecta existens.

Tertium argumentum. Humanitas prius natura fuit producta, quam verbo vniretur. Ergo prius natura extitit. Antecedens videtur affirmari a S. Thom. 3. parte quæstion. 6. articu. 4. ad 3. consequentia vero probatur. Nam productio rei ad rem ipsam existentem, imo vt existentem terminatur: productio enim per se intendit rem de potentia ad actum existendi deducere.

Confirmatur. Humanitas in Christo vere terminat realem conseruationem Dei, sicut eam terminant aliæ creaturæ, imo dum Christus mortalem vitam degit à cœlestibus influentijs, & ab alijs naturalibus causis conseruabatur: Ergo terminat huius conseruationem ratione propriæ existentiæ. Nam existentia diuina verbi non conseruatur, neque vt Quod, neque vt, Quo, est enim totaliter conseruationis incapax, sicut & dependentiæ ab aliqua causa.

Quartum argumentum. In Christo secundum fidem sunt duæ naturæ actuales, & secundum proprias actualitates distinctas, fide enim credere tenemur, non esse in Christo, naturarum confusionem, sed quod vtraque natura humana, & diuina retinet in Christo suam propriam essentiam, & formalitatem, & exequitur ea quæ sibi propria sunt. Vt in Concil. Calcedon. Constantinop. 2. & 3. Lateran. 1. & in alijs Concil. & in grauiss. Patrum decretis definitum habemus: Ergo quælibet earum existit sua propria existentia. Probatur consequentia, quoniam per existentiam formaliter constituitur prima rei actualitas. Ergo si quælibet natura in Christo retinet suam primariam actualitatem, necessum est retineat suam propriam existentiam.

Confirmatur. Posset Deus conseruare humanitatem cum illa actualitate per quam in verbo est entitas actualis. Sed non est entitas actualis nisi per existentiam. Ergo in verbo retinet propriam existentiam, alias enim inseparabilis esset humanitas à verbo, secundum quod est actualis entitas.

Quintũ argumẽtũ, Angelus naturaliter cognoscebat existentiã humanitatis

manitatis Christi. Sed non cognoscebat existentiã diuinam, & increatam: Ergo creatam: atque adeo erat ibi. Patet maior. Cognoscebat humanitatem Christi existentem: ergo & eius existentiam. Patet consequentia, quia non potest cognosci formalis effectus alicuius formæ, quin cognoscatur ipsa forma, sed facere existentem est formalis effectus existentiæ: Ergo, &c.

Sextum argumentum. Si humanitas existit immediate per existentiam verbi, sequitur quod vnio est immediate facta non in persona, sed in natura. Consequens aduersatur fidei. Definitum enim contra Eutichetem habemus in persona, & non in natura factam esse hanc ineffabilem vnionem: Ergo, &c. Probatur sequella. Existentia non est propria solius verbi, sed toti Trinitati communis. Est enim essentiale, & quidditatiuum Dei prædicatum. Ergo si humanitas vnita est diuinæ existentiæ, seu verbo vt existenti, necessum est dicamus, quod humanitas fuit vnita diuinitati, vt est communis tribus personis, id est, secundum quod habet existentiam tribus personis communem.

Denique vltimo hæc omnia confirmantur ex eo, quod in Concil. 7. generali Actio. 6. Epiphanius quidam, cuius sententia minime fuit à Concilio reprobata, distinguit naturam ab hyposthasi, quod natura dicit entitatem existentem, hyposthasis vero subsistentiam addit. Igitur humana natura in Christo existens est existentia propria. Confirmatur autoritate Damascen. libr. 3. capit. 3. vbi iuxta versionem Fabri dicit verbum assumpsisse humanitatem non existentia priuatam. Ex cap. 11. & 12. eadem sententia colligitur: nam distinguit existentiam, assumptionem, & deificationem, vbi cum distinguat existentiam ab assumptione, & deificatione manifeste sentire videtur, quod existentia humanitatis non est ipsamet verbi existentia, alias qua ratione distinguenda esset à deificatione, & assumptione.

In oppositum est, quod S. Thom. 3. parte quæstion. 17. articu. 2. docet in Christo vnicum tantum, Esse, reperiri, & loquitur aperte de esse existentiæ. Violenter enim aliqui de, Esse, subsistentiæ. Sancti Thom. explicant, cum ipse dicat ibi personam subsistentẽ esse proximum susceptiuũ ipsius Esse. Quod nõ habere potest locum respectu subsistentiæ, per quam subsistens persona constat.

In hoc dubio duæ sunt theologorum extremæ sententiæ. Altera est Sanct. Thom. loco nunc citato asserentis Christi humanitatem existere diuina verbi existentia. Sequuntur Sanct. Thom. vniuersi eius discipuli, sed præcipue videndi sunt Ferrarien. lib. 4. contra gentes. cap. 41. Capreol. in 3. distinct. 6. & Caiatan. in commentario articulo secundo citato ex Sanct. Thom. Docuit eandem sententiam

Henri-

Henricus Gandauensis quodlib. 3. quæstione secunda.

Altera sententia in alio extremo asserit Christi humanitatem existere naturali & sibi propria existentia. Docent hanc sententiā Scot. in 3. dist. 6. Albertus magnus eadem dist. q. 2. art. 4. & 5. Ricard. art. 2. q. 2. S. Bonauentura dist. 5. art. 2. q. 1. Gabriel Almainus & Palud. dist. 6. Altisiodoren. lib. 3. summæ tract. 1. cap. 1. q. 8. & ex nouioribus theologis, illi omnes quibus parum sunt grata S. Thom. placita. Et fere omnes huius sententiæ auctores ob id præcipue in hanc sententiam ducuntur, quia non valent intelligere, quo pacto res aliqua aliter existat, quam per existentiam sibi propriam & intrinsecā, & quasi inhęrentem. Vnde tot existentias multiplicant, quod sunt rerum essentiæ, siue totales, siue partiales. itaque dicunt, quod in homine alia est existentia materiæ, & alia existentia formæ, & alia existentia totius suppositi, & alia existentia personalitatis terminantis naturam humanam, & constituentis humanum suppositum, seu personā: neque illis restat aliud, quam dicere, quod existentia etiam suā propriam habeat existentiam. Dicuntq. præterea, quod sicut partes substantiales suppositi cuiuspiam imperfectæ sunt in esse substantiali & essentiali, ita & earum existentiæ imperfectæ quoque sunt. Et sicut partes substantialiter cōsideratæ perficiuntur & complentur per formam substantialem totius suppositi, & intra ipsam continentur, ab eaque aliqua ratione informantur. Ita partiales existentiæ partium earundem secundum rationem existentiæ perficiuntur & complentur per existentiam totius suppositi, ab ipsaq. pendent, secundū quod exequuntur existentiæ officium: atque adeo quæcunque existentia partialis modum quēdam habet in existentiæ. Nam sicut in existentia accidentis non sufficit ipsum extra suas causa reponere: sed dependenter a substantia & ab eius existentia. Ita partialis existentia nequit ipsam substantialem partem in rerum natura statuere, nisi dependenter a toto composito, & a totali eius existentia. Itaque in Leone & materia & forma suas habent existentias partiales: sed neq. materia potest existere nisi dependenter a forma & ab existentia eius, neque materia & forma existere valent, nisi dependenter a toto composito, scilicet, Leone.

Proportionabiliter ad ista quæ in communi dicunt auctores citati, procedunt in particulari circa incarnationis mysterium. Dicuntque humanitatem propria existentia existere in Christo: sed quemadmodum existentia ipsa secundū naturæ ordinem complenda erat, & determinanda per propriam & naturalem personalitatem humanæ naturę debitam, imo & per existentiam propriam ipsius humanæ personalitatis, quæ est existentia communis totius humani suppositi, neque aliter (miraculis seclusis) humanitas existere posset in rerū natura.

natura. Ita cum personalitas diuini verbi in hoc profundissimo incarnationis sacramento suppleat perfectissime vicem personalitatis humanæ, existentia propria humanitatis per se pendet ab ipsa verbi personalitate, ab eiusq. existentia: atque adeo modum quendam inexistentiæ induit in Christo. Et ex hac doctrina eius auctores sufficienter, suo iudicio, explicant omnia quæ in Concilijs, & Patribus reperiuntur. In quibus quandoque affirmari videtur in Christo humanam reperiri existentiam, quandoque vero quod Christi humanitas existit per existentiam verbi. Nam cum primum dicunt, aut saltem insinuant, docent re ipsa, id quod hæc sententia affirmat. Cum vero secundum asserunt, intelligendi sunt in hoc sensu quod existentia humanitatis completur & terminatur per existentiam verbi tanquam per existentiam totius suppositi: atque adeo reuera humanitas existit existentia verbi. Quod etiam in supposito humano contingit; nam licet humanitas ex corpore & anima constans propriam habeat existentiam, per quam existit, vt per existentiam sibi propriā, & sibi intrinsecā, existit nihilominus per existentiā totius suppositi. Denique auctores prædicti, aut saltem eorum aliqui arbitrantur, quod in re qualibet, existentia ita habet rationem primi actus, & primæ formæ, quod est impossibile, vt res aliqua aut sit, aut intelligatur vt entitas actualis, nisi per existentiam: ita quod nec conceptu etiam præcisiuo intelligi potest, & concipi res aliqua in ratione actualis entitatis, quin in tali conceptu intrinsece, & formaliter claudatur existentia. Quoniam actualitas cuiuscumque entitatis est effectus formalis existentiæ. Comparatur enim esse ad essentiam, sicut actus ad puram potentiam in ratione entis. Hæc & alia nonnulla dicunt præfati theologi: & omnia hæc adeo vera esse sibi persuadent, vt eorum opposita vix probabilia reputent. Imo & quidam eorum absque formidine dicunt, sententiam S. Tho. parum obtinere probabilitatis. Cū tamen omnia quæ ex ipsis retulimus sint falsa, & nescio an deberent censeri probabilia. Suntq. huic sacro incarnationis mysterio parum digna, neque admodum consentanea modo loquendi Conciliorum, & Patrum. Vnde non satis queo mirari, quo pacto viris doctissimis & excellenti ingenio præditis hæc, quæ retulimus, tantum potuerunt placere, vt grauissimam S. Tho. doctrinam huic tanto mysterio consentaneā, & eius excellentiæ condignam, tanta cum libertate contempserint. Non vacat in præsentia immorari in referendis omnibus, & explicandis in quibus ista sententia magnam continet falsitatem. Aduertam tamen nonnulla. Et priusquam in particulari descendam ad probandam S. Tho. sententiam, quæ docet humanitatem Christi non propria, sed existentia verbi tantum existere. In cōmuni conabor breuiter ostendere huius sententiæ falsitatem. Neque

vero hoc censendum est a nostro instituto alienum, cum sit admodũ necessarium, ad intelligendum id quod proposuimus in hac dubitatione explicandum.

Sed tamen prius aduertere oportet, existentiam substantialem nullatenus esse cum subsistentia confundendam: distinguntur enim, vel, realiter, & inter se se & a substantiali natura, vt placuit Caiet. 3. p. q. 4. art. 2. vel vt placet alijs quibusdam etiam grauissimis solis distinguntur rationibus formalibus. Quæ res quod ad præsens attinet, non est magni ponderis. Quamuis suauiori modo explicari possit incarnationis mysterium si cum Caieta. & alijs theologis non paucis, qui ei adhæserunt realem, vt res ad re, distinctionem inter ista constituamus. Quo supposito.

Prima Conclusio.

Falsa est secunda sententia, quatenus docet in rebus omnibus proprias & particulares reperiri existentias. Probatur hæc conclusiõ Primo. Per existentiam, vt autores contrarij fatentur, res constituitur formaliter in actu: Ergo si incomposito substantiali V. c. in Petro Partes eius substantiales existunt proprijs existentijs, omnes etiã seorsum consideratæ sunt formaliter in actu constitutæ. Ita quod materia prima est formaliter in actu, & forma similiter est in actu. Hoc autem consequens est omnino falsum. Ergo falsa est sententia ex qua infertur. Probatur falsitas consequentis vulgatissimo illo argumento ex Aristotelica doctrina desupto. Ex pluribus entibus in actu non potest effici vnum ens simpliciter, sed vnum duntaxat secundũ quid, nimirum, per aggregationem: Ergo si partes substantialis suppositi. V. c. Petri sunt formaliter in actu constitutæ, prius natura quã intrent compositionem totius suppositi. Petrus non erit ens simpliciter vnum, sed aggregatione duntaxat. Et idem argumentum fit de quocumq. substantiali composito. At quod huius compositum non sit vnum simpliciter, nullus phylosophorum nisi desipiat, dicere audebit. Contemnunt hoc argumentum quidam theologi ex nouioribus, diuersasque ei solutiones accommodant: sed tota earum probabilitas, si hoc nomine digna est, reducitur ad doctrinam illam paulo superius commemoratam, videlicet, quod existentia partialis non est existentia completa in ratione æxistentiæ, sed comparata ad existentiam totius compositi, seu substantialis suppositi potentialis est, & modum habet inexistentiæ: atq. adeo omnes partes cum suis existentijs partialibus ad vnum concurrunt suppositum, & vnico eius esse existunt simpliciter; & ob id ipsum totum suppositum simpliciter est vnum. Hæc solutio vehementer placet suis autoribus, mihi ta-

hi tamen vehementer displicet, multisque illam impugno. Primo. Existentia ex propria sua ratione ita est actualitas, quod nullam habet potentialitatem terminabilem, & actuabilem per superiorem formam. Nam Esse ex proprio suo conceptu actualitatem dicit, nihilque potentialitatis admittit, nisi ratione essenessentiæ, & naturæ, cui adiungitur: aqua materialiter modificatur, & determinatur in qualibet re creata: Sicut omnis forma determinatur, & contrahitur materialiter a potentia, quam actuat, & informat. Vnde Esse existentiæ secundum suam rationem perfectior est simpliciter quacumque substantiali forma, vt docte San. Tho. aduertit 1. par: quæst. 4. ar. 2a d. 3. Et hinc est, quod essentialissima perfectio Dei est ipsum. Esse. Quod non est in præsentia probandum, sed ex multis q̃ in lib. de orig. & potestate gratiæ tractat. 2. diximus, præsupponendum: Ergo irrationabiliter Aduersarij dicunt existẽtias pertiales actuari, & informari per communem totius suppositi existẽtiam. Et quantũ ego coniectura assequi possum, hæc ratio a nobis facta potissimũ fundamẽtũ est illius Peripatetici ꝓloquij. Ex duobus entibus in actu nõ potest fieri vnum ens simpliciter. Nã duæ entitates cõstitutę in proprijs essendi actualitatibus, nõ possunt actuari per aliud esse eisdem commune: Quoniam repugnat existentiam actuari, vel ꝑ aliam existentiam superiorem, vel per aliam quamcunque formam. Eo quod existentia vt sic summæ tenet actualitatis apicem, nec aliũde potest determinari, quam ex parte subiecti, idest, essentiæ, quam terminat & actuat. Itaque illa repugnantia, quam Aristotel. & qui eius sequuntur doctrinam inuenerunt in hoc, quod ex pluribus entibus in actu fiat vnum simpliciter, non ex alijs formis, & actualitatibus potissimum pensatur, sed ex ipsa actualitate existendi. Nam certum est, quod gradus formales inferiores actuantur, & perficiuntur per superiores: corporum per vegetatiuum, vegetatiuum per sensitiuum sensitiuum denique per rationale. Et quidem nullum ego reputarem inconueniens, quod in homine multæ essent formæ, ex quibus diuersi isti gradus desumerentur: & quod inferior forma se haberet potentialiter, & materialiter respectu superioris, nisi obstaret actualitas existendi. Volo dicere, quod tota repugnantia huius rei inde sumitur, quod istæ formæ tribuerent diuersas existentias, & est impossibile, quod existentia, quam tribuit inferior forma, possit in ratione existentiæ per superiorem formam, aut superiorem existentiam actuari, & formaliter perfici. Vnde si essent in vno supposito diuersæ formæ, essent simpliciter plura entia in actu, & non esset vnum simpliciter.

Hæc doctrina non est voluntaria, quia si gradus substantialis in-

 ferior

ferior perfici potest, & actuari per superiorem: quare non poterit forma inferior, cui ille gradus respondet, actuari similiter & perfici per formam superiorem. Vnde nisi obstaret actualitas existentiæ quam secum affert quælibet substantialis forma, nulla esset ratio, propterquam non multiplicarentur substantiales formæ in eodem supposito. Scio autores quosdam ex his quibus secunda sententia placuit, libenter admittere hanc multiplicationem formarum, sed alij multi etiam ex eis, qui doctius loquuntur, eam nullatenus admittunt.

Sed iam secundo contra hanc solutionem sic argumentor. Partiales istæ existentiæ non sufficiunt constituere ipsas substantiales partes extra suas causas; Ergo improprie, imo falsissime appellantur existentiæ; & summa cum proprietate dicitur eas habere modū inexistētiarū. Imo est inexplicabilis iste modus. Quod sic ostēdo. Cū dicimus materiam primam propria terminari existentia, inquiro, an existentia hæc sufficiens sit, vt materia prima per ipsam solam existat extra suas causas constituta, vel non. Si dicas primum. Quare ergo, dicis, quod existentia materiæ primæ habet rationem inexistentiæ, cum se sola sufficiat exequi proprium existentiæ officium. Si dicas secundum: Ergo non est existentia. Probo euidenter consequentiam. Quoniam proprius effectus formalis existentiæ est existens seu existere. Itaque tam proprium est, & formale existentiæ facere rem existentem: atque est proprium albedini facere album. Et confirmo, Vel hæc existentia materiæ primę est existentia per se, vel existentia in alio. Si est existentia in alio: Ergo non habet modum inexistentiæ, sed vera est inexistentia: atque adeo est actus quidam accidentalis, per quem substantia quęcunque illa sit nullatenus existere valet. Si vero est existentia per se: Ergo materia prima per hāc solam substantialem existentiam separata ab omni forma poterit sine miraculo existere. Ita quod miraculum consistet tantum in separatione materię ab omni forma, non vero in eo quod separata existat. Vrgeo amplius rem istam, & inquiro, vtrū in illo priori, quo materiam præintelligimus formæ, & cōposito, mā vere existat per hanc suā partialē existentiā. Ita quod vere pręintelligatur existens, & vt existens ad cōpositionē cōfluat, ad eū modū quo sol prius natura existit quā illuminet, & licet in eodē instanti quo existit, illuminet, prius tamē intelligitur existēs, eo qđ secūdū qđ existit actu lucidꝰ illuminat Sic quæritur: an mā cōcurrat ad cē positionē totius cōpositi, vt existēs ꝓpria existentia, vereq; ꝑintelligatur actu existēs. Vel nūquā intelligitur existens quādiu nō intelligitur informata, & intra totū cōpositū cōstituta. Si cōcedas eā ꝑintelligi existentē cū prius nō pendeat in

trin-

trinsece a posteriori, manifeste sequitur, quod materia prima si per miraculum ab illa omnis separetur subtantialis forma, absque nouo miraculo permanebit existens, & existet quandiu ab ea non fuerit per aliud miraculum separata illa partialis existentia, sicut præ intelligitur existens per eandem existentiam, prius natura quam vniatur formæ. Sic adeo vt sicut existeret sol, etsi eius actualis totaliter impediretur illuminatio, vt impedita videtur in Christi morte, & homo etsi per miraculũ ab eo risibilitas separaretur: ita existeret materia, & si omnis substantialis forma excluderetur ab ipsa. Et quidem mirum est, quod a materia prima non separetur existentia, per quam potuit præexistere vnioni ad formam, & quod desinat esse. Si vero non præexistit vnioni ad formam, neque concurrit vt existens ad cõpositionem totius compositi, explicandum restat, quare natura talẽ partialem existentiam materiæ primę concessit: quia videtur omnino impertinens. Nam si materia nequit extra suas causas actu existere nisi dependenter a forma, imo & a toto composito, & actuata & terminata per existentiam totius compositi; quæ nam erat necessitas talis existentiæ partialis? Sufficiebat enim existentia totius compositi, per quam & materia & omnes eius partes existãt. Nihil autẽ ociosum est, & frustraneum in naturali ordine statuendum. Si quidem præexistentia partium necessaria esset, hoc argumentum leues obtineret vires. Verum supposito quod partes non pręexistant toti composito, manifestariũ argumentũ apparet. At dices. Partialẽ existentiã in partibus esse necessariã, vt partes sint entitates actuales: quoniã seclusa existẽtia nulla intelligitur actualitas. Magnificatur hæc solutio a suis auctoribus, sed ego causam non video: video potius magnã eius insufficientiam. Et primo quod ab istis theologis dicitur, nullã esse aliam entitatiuam actualitatem nisi existentiam, quis non videt esse falsissimum, & veræ phylosophiæ contrarium, Gradus enim formalis, quem forma prestat V.c sensitiuum, rationale &c. non ne formalis actualitas est? Fateor libenter, quod existentia conditio est necessaria, vt formalis quæcunque actualitas suum habeat complementum, & actualitatis modum: vnde existentia seclusa omnia sunt potẽtialia, sed nihilominus ipsa existentia non confert rei creatæ actualitatem eius substantialem. Sed hoc ad formam pertinet concurrente simul ipsa existentiæ actualitate per modum necessariæ conditionis. Existentia enim non est forma rei, in rigore loquendo, Sed quidam terminus substantialis, sicut de subsistentia dici solet. Sed hoc prætermisso, de quo statim, assignatam solutionem sic impugno secundo, Materia prima priusquam sit vnita formæ non eget actualitate essendi, neque oportet quod præintelligatur per modum, existentis quia vt antecedit compositionem actualem cum toto com-

posito, & vt naturæ ordine præcedit totius compositi formam, non præexistit, neq; pręintelligitur vt existens: (nam hac suppositione facta procedit hæc argumentatio) quia alias, vt dicebam, sine miraculo posset existere ab oi forma seperata. At præ intellecta forma totius, eiusq; existentia, per ipsammet existentiam totius constituetur materia, & qualibet alia pars compositi in ratione actualis entitatis.

Hæc argumētatio nō potest non esse euidēs, nisi dicatur, id, quod aduersarij contendunt verum esse, & nos falsissimum arbitramur, videlicet, quod existentia sit forma essentialiter, & intrinsece constituens actualitatem cuiuscunque rei. Quam sententiam ego vix possum intelligere: neque scio quid dicat. Vnde sic argumentor. Essētia & formalis ratio naturæ humanæ non est existere, hoc enim cōmune est homini, equo, & lapidi: sed est esse animal rationale, hoc autē homo non habet ab existentia, sed a sua forma rationali. Non ergo existentia est forma constituens essentialem rei actualitatem, sed, vt dudum dicebā, est terminus quidam essentię & formæ necessario requisitus, vt forma actu conferat suam entitatiuam actualitatem. Neque sufficit dicere, quod existentia est actualitas entis cuiuslibet secūdum rationem entitatis: a forma vero sumitur actualitas specifica, quæ sub formalitate entitatis debet contineri, quia alias neq. actualitas erit, neq. aliquid extra nihil. Non sufficit, inquam, hoc asserere Quoniam forma, quæ dat actualitatem specificam confert etiam omnem actualitatē essentialem, quamlibet genericam, & cōmunē. Non enim geminam formam, sed vnicam duntaxat in re qualibet peritiores philosophi constituunt, ex qua tota rei formalitas & actualitas prouenit: Et ob id in homine omnis ratio quantumlibet communis perfectior est, quā in equo, quia a perfectiore specifica forma prouenit ab anima nempe rationali, & in equo propter eamdē causam omnis actualitas perfectior est, quam inforinica. Præterea inquiro, an actualitas, quæ ab existentia de sumitur essentialis sit homini, nec ne? Si essentialis est: ergo homini essentialiter cōpetit existere sicut deo; atque edeo cum essentiæ rerum inuariabiles sint secundum essentiales rationes, concedendum est, hominem ab æterno extitisse. Imo & est concedendum, quod a se ipso existit, sicuti Deus: quoniam existere est ei essentiale, sicut deo, Nec vero deus alia ratione ex se ipso existit, nisi quia ex sua essentia existit. Si vero non est essentialis actualitas prædicta, Ergo aliam debemus commentari actualitatē in ratione entis homini essentialem, ab existentia vel realiter, vel formaliter saltem distinctā. Res enim certa est, & ab omni formidabili opinione secrestata, quod homo, & qualibet res alia actualitatem habet aliquam sibi propriam & essentialem intra genus entis

& in

& in ratione entis. Nam si hanc non habet actualitatem, nullam sane habere poterit, siue in ratione substantiæ, siue in ratione animalis, siue in quauis alia, vel, generica, vel, specifica ratione. Nam sicut id quod ens non est, nihil est: ita quod actualitatem entis essentialiter non continet, nullam habet actualitatem. Neque hoc maiori probatione indiget, cum sit ex se manifestissimum.

Sed iam vlterius nostram primā conclusionē Tertium, & id quidē non debile, argumentum confirmat. Et si præcipua eius vis ad præcedēns argumentum debeat reuocari. Sequitur ex contraria sententia, quod Equus, Leo, & aliæ omnes inferiores creaturæ formas habeant sua natura immortales, & incorruptibiles, sicut homo formā habet sua natura, & absque speciali dono Dei incorruptibilem, & immortalem, quod in Conc. 3. Lateran. definitum habemus. Consequens manifestam habet absurditatem, nulli, vel mediocriter sapiēti incognitam: Ergo, &c. Probatur sequella, Leonis formæ propria, & particularis competit existentia, sicut competit formæ hominis, animę, videlicet, rationali. Ergo eodem modo forma Leonis incorruptibilis est, sicut anima rationalis. Et idem argumentum fit de formis aliarum rerum.

Dices. Non eodem modo competere existentiam formæ Leonis, atque rationali animæ, quia existentia formæ Leonis est imperfecta; existentia autem animæ rationalis simpliciter est perfecta, per quam subinde rationalis anima a corpore separata potest realiter existere. Contra. Vel imperfectio existentiæ, quæ propria est Leoninæ formæ consistit in hoc, quod partialis est, & sua natura ordinata ad totum compositum: vel quia non potest per se constituere formam Leonis existentem, nisi dependenter ab alia existentia, nimirum, ab existentia totius. Prior imperfectio nihil ad rem attinet, quia communis est etiā animæ rationali, quæ sua natura pars est totius hominis, & cū oībus, quæ ad ipsam pertinēt, ad totū hominē essentialiter ordinatur: sic adeo vt quidam ex doctioribus modernis (& si mea sententia fallit me) dixerint, in sui productione per se a toto pendere composito. Secunda verò imperfectio, vt præcedenti argumento probaui; est fere inintelligibilis. Tum quia est contra rationem existentiæ, quod non possit facere per se existentem formam cui adiungitur. Tum etiā quia auctores contrarij hactenus non explicuerunt, an prius natura, quam intelligamus existentiam totius compositi. V.C. Leonis, substantialis eius forma pręexistat per suam existentiam partialem, necne. Nam si non præexistit, impertinens est partialis illa existentia. Si vero præexistit sequitur inconueniens illatum, videlicet, quod forma Leonis possit sua natura existere a corpore separata, sicut existit rationalis anima. Item sequitur inconueniens aliud non minoris

consi-

considerationis, nimirum, quod forma leonis incipiat esse per creationem, sicut rationalis anima. Quod sic probo: forma Leonis non pendet in sui productione a toto composito: Ergo vere producitur per se, ipsaque immediate suam terminat productionem. Et producitur secundum se totam, & secundum omnem sui entitatem: Ergo creatur. Prior consequentia est euidens, quia id quod independenter ab alio producitur, per se producitur. Et consequentia posterior cun ctis vere doctis est in propatulo: productio enim qua producitur totum aliquod ens, siue partiale sit, siue totale, creatio est. Nam creatio quid aliud est, quam totius entis productio? Antecedens vero probatur. Nō pendet à toto composito in suo esse: quia prius natura esse habet vt dicunt autores contrarij, quam totum compositum esse habeat. Res autem quęlibet sicut se habet ad esse, ita se habet ad produci, & fieri, & à quo non pendet in esse, non potest per se pendere in fieri, nisi vt plurimum tanquam a dispositione quadam, & quidem remota, quod non est ad propositum, Ergo, &c.

Forsan recurres ad operationem, quam habet rationalis anima a corporeo organo, & instrumento independentem; quam operationem in Leonis anima minime reperimus. Sed hoc impertinenter ad propositum adducitur, vbi causam inquirimus, ob quam cum Leonis anima propriam sortiatur existentiam sicut anima hominis, non cōpetat ei similis operatio. Et sicut ex operatione, quam habet rationalis anima a corpore independentē, a posteriori colligimus, eam propria pollere existentia, in qua non pendet a corpore, neque a toto cōiuncto: Ita ex eo quod in Leone nullam huiusmodi experimur actionem, efficaci consequutione deducimus, eius animam nō actuari propria, & partiali existentia, qua prius natura existat, quam totus Leo. Sed quod existit potius per existentiam communem totius compositi; & non aliter.

Quarto tandem, & vltimo probo conclusionem statutam. Et specialiter argumentum procedat in homine. Si in homine præter existentiam animæ rationalis aliam existentiam tota humanitati communem commentamur, vel illa existentia corporea est, vel incorporea: sed neutrum horum dici potest. Ergo, &c. Propositio Maior apparet euidens, nisi dicamus, quod illa existentia est composita, sicut & ipsa humanitas, cuius altera pars est corporea, & altera incorporea. Et ita iam ab intento recedimus, quia non constituimus aliquam existentiam communem, sed duas partiales: atque adeo tota contraria doctrina rueret. Omnes enim existentiæ in homine essent partiales, & non responderet toti cōposito sua specialis existentia, vt aduersarij contendunt. Probatur autem minor. Et primo quod non sit corporea videtur manifestum. Nam anima rationalis, quæ spiritualis

tualis est & incorporea, nequit existere per corpoream, & materialem existentiam. Quod præcipue est manifestum in horum theologorum doctrina, quæ docet existentiam esse verum actum, veramq; formam vereque actuare, & informare illam essentiam cui dat existere. Præterea secundo, quod non sit spiritualis illa communis existentia. Sic probo. Primo totum compositum ex corpore, & anima resultans non est pure spirituale: non ergo actuabile est per existentiam pure spiritualem, quæ per se primo proportionata sit ipsi toti cõposito. Hoc vltimum addiderim propter existentiam animæ rationalis, quę toti composito humano communicatur, cum sit spiritualis. Sed hoc non mirum, quoniam eius spiritualitas non ex toto composito, sed ex ipsa rationali anima, ad quam per se primo pertinet, pensari debet. Deinde secundo. Si illa esset spiritualis, sua natura incorruptibilis esset: atque adeo redderet totum compositum incorruptibile, & immortale. Vel, vt minimum, infertur magnum absurdum, nẽpe, quod quoties corrumpitur homo, destruatur aliqua entitas substantialis, & spiritualis: magnamque videtur præseferre absurditatem dicere, quod substantialis entitas spiritualis, & immaterialis per se pendeat in sui conseruatione ab entitate corporali, ita quod destructo corpore humano necessum sit, vt ipsa quoque destruatur, & quod sua proinde natura sit corruptibilis. Nam cum totum corruptibilitatis fundamentum materia sit, quæ ob suum vagum, & insatiabilem appetitũ, veluti adultera vro, formæ, & composito machinatur malum, vt Ari. 1. phys. dixit: res spiritualis quæ omnis est materiæ expers, nequit nõ esse sua natura incorruptibilis, & immortalis. Ex his omnibus, quæ diximus, infero veram esse conclusionem primam, veramque proinde S. Tho. sententiam, quæ docet totum compositum, & omnes eius partes, ac omnia quæ ad ipsum intrinsece pertinent, vnica & eadem existere substantiali existentia. Et prætermitto innumera, quæ fieri possent pro hac conclusione argumenta. Nam quæ proposui videntur esse pręcipua, continereque capita aliorum argumentorũ omnium.

Secunda Conclusio.

Humanitas in Christo non propria, sed verbi existentia existit. Nullatenus de subsistentia loquor in hac conclusione, sed de existentia dumtaxat, prout a subsistentia distinguitur. Nam si de subsistentia præsens intelligeretur conclusio, non probabilem opinionem, sed certam fidei contineret veritatem.

Probatur hęc conclu. Primo ex Concil. 6. generali Actio. 11. in Epist. Sophronij Hierosolymitani valde grata, & probata vniuersis S. Concil. Patribus. In qua hęc habẽtur. In illo itaque, scilicet, in verbo,

non in semetipsa habuit:existentiam vnam.Loquebaturque grauissimus hic Pater deChristi humanitate,vt legenti constabit. Ergo non propria, sed verbi existentia substantiali humanitas Christi existit. Non satisfacit quorumdam solutio dicentium,existentię nomine subsistentiam intelligi. Nam licet negare non debeamus, quod potissimum intendebatur ab illo Concilio,& ab vniuersis eius Patribus definire aduersus Nestorium, & alios hæreticos duas naturas vere & realiter vna,& eadem subsistentia verbi personaliter subsistere. Voluntarie tamen asseritur, quod non aliquandosaltem incidenter Patres illius Concilij de ipsa loquerentur existentia.Et cum verbum,existentia,habeaturexpressum irrationaliter ad subsistentiam confugitur.Prę sertim cum Nestorij error multo apertius, & euidentius confutetur, si dicamus Christi humanitatem non solum subsistere diuina verbi subsistentia,sed & increata quoque eius existentia existere. Nam hac rationemaiorem, & strictiorem, magisque substantialem vnionem inter verbum,& humanitatem constituimus,ac proinde magis à Nestoriano errore auocamur. Neque vero satis explicat Sophronij mentem qui dicit,nihil aliud ibi intendi,quā quod humanitas non prius tempore extitit,quam verbo fuerit vnita. Nam licet ipse nonnegauerim,hanc veritatem fuisse ibidem per se primo intentam : assero tamen Sophronium inde hanc veritatem maxime confirmasse. Quoniam,inquit, humanitas nullam propriam vnquam existentiam habuit,sed per verbi existentiam semper extitit. Vnamque communem cum verbo existentiam sortitur. Sed dicunt tandem autores nōnulli, quod Christi humanitas etiam si propriam habeat existentiam, existit nihilominus per existentiam verbi, quatenus verbi personalitas per quam terminatur peculiarem habet existentiam,quam ipsi humanitatj cōmunicat. Quę doctrina superius iam fuit a nobis insinuata.

Verumtamen hanc solutionē expugnant omnia illa,quibus ostendimus circa conclusionem præcedentem non esse multiplicandas partiales existentias,neque vnam existentiam compleri posse, & actuari per aliam,Sed specialiter hanc solutionem impugno. Et inquiro ab autoribus huius solutionis, Num humanitas per propriam existentiam prius natura extiterit,quam fuerit verbo vnita, & quam extiterit per verbi existentiam,vel non.Si primū dicant,manifeste loquuntur contra Sophronij sententiam grauissimo Concilio probatam,quoniam fatentur re ipsa quod humanitas propria existentia existit, cum non pendeat ab existentia verbi, in hoc quod actu extra suas causas existat. Nam si in primo vnionis instanti fuit verum dicere,humanitatem existere propria existentia prius natura,quam verbi personalitate terminaretur: necessum est concedamus, quod humanitas,in hoc quodest actu extra suas causas existere,minime pendet à verbo. Nam

si pen-

si penderet, non prius existeret, quam ei esset communicata propria verbi existentia: atque adeo si tunc non pendebat, neque modo pendet. Et ex consequenti non vere dixit Sophronius, Christi humanitatẽ non in seipsa, sed in verbo existentiam habere. Hic enim dicendi modus manifeste designat dependrntiam humanitatis a verbo in hoc, qđ est actu existere. Si uero respondeant, non prius natura humanitatẽ extitisse, quam fuerit a verbo assumpta, & quod existentia humanitatis non fuit sufficiens eam constituere in actu extra suas causas, nisi vt coniuncta personalitati & existentia diuini verbi. Si hæc, inquã, dixerint, ruit præcipuum eorum sententiæ fundamentum. Ob id enim contendunt humanitatem propria existentia existere, vt tueantur humanitatem prius natura, quam assumeretur a verbo fuisse veram realem, & actualem entitatem, vt posset habere rationem extremi assumendi a verbo. At si dicant humanitatem nõ prius natnra extitisse quam verbo fuerit vnita, ruit hoc fundamentum, funditusque eorum sententia subuertitur. Non enim saluant quod intendunt, videlicet, humanitatem, priusquam assumeretur fuisse actualem entitatem. Item sic vrgeo. Si doctissimns Sophronius dixisset dumtaxat humanitatem vnam habere existentiam in verbo, aliquid apparentiæ solutioni præfate tribui posset. At non solum hoc dixit, sed quod non in semetipsa, sed in illo vnam existentiam habet. Excludit his verbis omnem aliam existentiam ab humanitate præter illam quæ ipsi est communis cum verbo, & in verbo: Ergo non est rationabilis illa solutio. Inferius ad huc pressius & vrgentius ex hoc testimonio contrariam sententiam confutabo.

Sed iam secundo probatur eadem sententia ex S. Leone Episto. 11. ita dicente. Natura quippe nostra non ita assumpta est, vt prius creata post assumeretur, sed vt ipsamet assumptione crearetur: Quid clarius pro hac veritate dici potuit? Nã ex his verbis constat, quod creatio. i. productio humanitatis christi, assumptionẽ præsupposuit: Ergo christi humanitas nullũ accipit esse nisi dependenter ab assumptione. Ex quo rursus colligitur, quod nõ propria, sed existentia verbi existit. Nam totum esse, quod ex vi assumptionis humanitati competit, est ipsum esse verbi, Dices S. Leonem nihil aliud intendere prędictis verbis, quam quod humanitas non prius tempore extitit creata, quam fuerit a verbo assumpta. Admitto libenter hanc fuisse præcipuam S. Leonis mentem, sed quod de Sophronio dicebam, nunc de Leone doctissimo dico. Nempe, quod ad intentum præcipuum probandũ: assumpsit doctrinam & rationem communiorem & magis generalẽ, nimirũ, qđ creatio humanitatis in suo termino & in facto esse ab assũptione depẽdentiã habuit, qđ nos sup q, 5. a. 3. du. 3. in solu. ad. 2. adhibito quoddã exẽplo vberius exposuimus: hoc enim manifeste denotãt

illa Leonis verba nisi a proprio sensu distrahantur, scilicet, vt assumptione crearetur, puta, humanitas. Non dixit, in assumptione, sed assumptione, vt denotaret creationis dependentiam ab ipsa assumptione. Expendantur etiam illa verba, Vt prius creata. Sensum enim formalem reddunt istum, scilicet, quod non fuit assumpta vt præexistens secundum existentiam propriam per creationem acceptam, Ego plane nescio, quibus verbis potuit S. Leo. sententiã istã apertius exprimere. Eisdem fere verbis vsus fuit Fulgentius lib. de incar. c.3 quæ paulo post referemus. Hanc denique sententiam docuit expresse Damascen. lib.3. cap.22.

Sed iã rationibus agamus, sitq; prima ratio. Si humanitas christi ꝓpria existentia & sibi connaturali existit, Sequitur, quod B. Virgo non est formaliter appellanda Dei genetrix, & mater. Consequens est hęresis in Con. Ephes. 1. canon. 1. & can. 13. & in Cõc. 2. & 3. Cõstan. quæ 5. & 6. generalia dicuntur, & in conc. Lateran. 1. De qua re legatur S. Tho. 3. p. q. 35. a. 4. & 5. Ergo contraria sententia non tã consentit fidei & sacro incarnationis mysterio; atque S. Thom. doctrina quã in nostra conclusione proposuimus. Probatur sequella. Tota Christi humanitas secundum animam, & secundum corpus præextitit assumptioni. Ita quod anima prius natura fuit creata, & tota humanitas prius natura fuit concepta, quam assumeretur a verbo: & hoc totum concedunt auctores contrariæ sententiæ, vt tueantur humanitatem priusquam assumeretur a verbo, veram & actualem fuisse entitatem, actualeq; assumptionis extremum: Ergo prius natura, quam Deus esset homo, & homo Deus, peractum fuit & absolutum totum officium & Dei creantis animã, & B. Virginis totam humanitatem concipiẽtis & generantis. Probatur euidenter hæc consequentia. Qm̃ totum officium maternum a B. Virgine in Christi generatione exhibitum nõ attingit assumptionem humanitatis cum verbo, hoc enim nõ ad Virginem generantem, sed ad Deum mirabilia operantem attinuit, Sed totum eius officium substitit in productione humanitatis, Quæ vera idcirco fuit generatio: quia ipsam humanitatem produxit tali productione, quæ nisi diuina præueniretur actione, humanum etiam efficeret suppositum. Sed tota productio humanitatis fuit absoluta & consummata ante assumptionem: Eo quod humanitas habuit totum esse & essentiæ, & existentiæ sibi debitum in ratione humanitatis priusquam assumeretur a verbo: Ergo antequam humanitas assumeretur a verbo, cessauit tota humanę generationis actio. Sed tunc neque erat Deus, neque Christus, sed humanitas: Ergo Beatissima Virgo humanitatem genuit, non Christum, neque sua actione ipsum christum attigit. Confirmatur. Si fingamus per aliquod temporis instans humanitatem a B. Virgine productam extitisse

tisse absq; aliquo supposito, sed propria humanitatis existentia terminatam, nullatenus dici potesset Beatiss. Virginem genuisse Christum & Deum, sed eius dumtaxat humanitatem. Sed idem prorsus est quod præcedat, vel duratione temporis, vel ordine naturæ: Ergo ex illa sententia prædictum sequitur inconueniens. Probo minorem. Supposito quod prius naturæ ordine fuit consummata humanitatis generatio, quam ipsa humanitas assumeretur a verbo, per accidens fuit eiusdem humanitatis generationi, quod humanitas in eodem instanti, vel in tempore postea sequenti a verbo assumeretur: Ergo non magis B. Virgo potest nunc Dei mater appellari, quam vocaretur in illo casu conficto, videlicet, si non in eodem instanti, sed in tempore sequenti verbum humanitatem assumeret.

Si dixeris, quod si in illomet instanti, verbum non assumpsisset humanitatem, actio Beatiss. Virginis qua concurrit ad generationem Christi terminatur ad proprium suppositnm eiusdem humanitatis ab assumptione autem quasi impedita fuit eius actio, & humanitas non proprium, sed altius suppositum fuit adepta, nimirum, ipsum verbi suppositum. Bene hæc se habent: sed quid obsecro ad argumenti facti solutionem conferunt? Ex his enim nihil habemus aliud, quam quod impedita fuit actio generatiua B. Virginis, ne proprium terminum vltimum, humanum, scilicet, suppositum attingeret, non vero quod ipsa sua actione, quid amplius effecerit quã humanitatem præexistentem assumptioni. Et in illo conficto casu etiam supponimus, quod impediretur virginis actio ne ad suppositũ humanum perueniret, hoc ergo impertinens est ad veram generationis Christi saluandam. Neque vero quidquam refert asserere qđ Virgo sanctiss. non actiuitatem aliam habuit in Christi generatione quã ministrare, & præparare materiã. De qua re alibi est tractandũ. Non inquam, hoc refert. Nam siue hanc solam, siue aliam etiã actiuitatẽ habuerit, necessũ est, quod circa, verbũ, imo, & in verbo, habuerit eã. Nã si circa solã humanitatẽ Virgo Beat. officium genitricis exercuit, qua proprietate potest concedi, quod Christus conceptus est ex Maria Virgine, & quod Maria Virgo concepit Christũ, & ipsum Deum genuit. Expendat theologus hoc argumentũ, & solutionẽ eius probabilem quærat. Ego enim non inuenio, sed euasiones quasdam friuolas, quas consulto propter grandem earum insufficientiam prætermitto. & absque vlla dubitatione existimo, Sophr. & Fulgent. loc. cit. intellexisse hoc esse necessariũ ad saluandum hanc veritatem, quod B. Virgo, vere, proprie, & formaliter genuit Deum. Legantur attente verba Sophronij, & eorum consequentia, & apparebit quam sit verum id qđ diximus. Inter alia hæc dicit Sophronius. Simul quippe caro, simul Dei verbi caro, simul caro animata rationalis, simul Dei verbo caro

animata rationalis, simul dei verbo caro animata rationalis. In illo itaque & non in semetipsa habuit existentiam vnam. Et paucis interiectis, quæ a proposito nō diuertunt, subiunxit. Ex inuiolabili nāq. & virginali sanguine sanctæ atque immaculatæ Virginis Mariæ verbum vere factum est incarnatum, & veraciter homo &c. Et paulo post addidit. Nascitur Deus homo humano corpore, similiterque & habitu animam rationalem & incorpoream habens, quod ipse in semetipso & nequaquam aliter rationali animauit spiritu. & Virginē generantem conseruauit, & theotocon, id est, Dei genitricem eam proprie & veraciter demonstrauit. Omnia hæc verba sunt ponderāda, sed hæc vltima pręcipue, scilicet, quod ipse in semetipso rationali animauit spiritu &c. quibus verbis constat, sacrum Christi corpus in ipsomet verbo fuisse anima rationali animatum. Hanc enim vim habent illa verba, In semetipso, id est, non prius quam assumeretur, sed in assumptione humanam effecit carnem, & rationali spiritu animauit. Et hinc, mox. Sophronius intulit B. Virginem proprie & veraciter Dei genitricem fuisse vocatam. Intelligens plane improprie Dei genitricem appellandam fore, si humanitatis generatio & productio, non in ipso verbo facta fuisset. At sine dubio non caro Christi in verbo animata, si verum est, quod dicunt autores contrarij, scilicet, humanitatem prius quam assumeretur creatam seu productam propria existentia substantiali extitisse. Nam tunc infra verbum, & extra verbum animatio fieri debuit: siue prius tempore, siue prius natura hoc contingeret. Nam hoc est per accidens, & illud per se, & necessario est requisitum quod christi caro non nisi in verbo fuerit animata, neque extra verbum fuerit caro animata rationalis: Imo, neq. fuerit caro simpliciter. Nam simul inquit Sophronius, caro, & simul, inquit, Dei caro. Et non de sola temporis simultate, sed de simultate omnimoda, etiam secundum naturæ ordinem loqui Sophronium ex verbis citatis, & ponderatis est manifestum. Neque aliud intellexit Fulgentius iam citatus cum dixit, Acceptio carnis fuit conceptio virginalis. Acceptio carnis, idem pollet, quod assumptio carnis, vt ex contextu liquet. Et in eodem formalissimo & punctualissimo sensu loquutus fuit. S. Leo cum dixit, Christi humanitatem assumptione fuisse creatam, Creationis nomine compræhendit & animæ creationem, & totius humanitatis generationem.

Non possum non fateri, hoc argumentū apud me adeo esse magni pōderis, vt nisi autoritas theologorum qui contrarium dixerunt, quę magna est & grauis, me in debito modestię officio contineret: contrariam nostrę conclusionis sententiam, & improbabilem, & parum fidei consentaneam censerem. Sed neq. licet, neque libet tanto rigore vti, vnde sat fuerit dixisse nostram sententiam (seu vt dicam

verius)

verius) S.Tho.esse valde probabilem,& quamplurimũ fidei Catholicę consentaneã. An vero maiori digna sit certitudinis qualitate,& contraria sententia acerbiorẽ mereatur censurã;aliorũ esto iudiciũ.

Secunda ratio. Fieri potuit secundum absolutã dei potentiã, ꝙ humanitas existeret non propria,sed verbi tantum exstentia:Ergo credendũ est,ita de facto contingisse. Patet consequentia. Quia ex hoc ꝙ humanitas existat per existentiã verbi, quam plurimum ipsa humanitas dignificatur:ac pro inde christus in quantũ homo,imo & tota ipsa natura humana per christum reparabilis in suo capite christo præclaram induceret excellentiam. Ergo valde rationabile est credere,ita factũ esse,si fieri potuit. Nam credibile est,imo oppositũ nulla ratione est credendũ,voluisse deum in hoc mysterio naturã humanã miris modis dignificare,& extollere: & ꝙ in ipsa summo modo possibili habitaret omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Antecedẽs vero probatur. Existentia non est essentialis perfectio naturæ creatæ: sed terminus quidã complens & terminans ipsam naturã,sicut personalitas seu subsistentia. Ergo sicut potuit verbũ vicẽ subsistẽtiæ creatę supplere per suã increatã subsistentiã, potuit etiam supplere vicẽ existentiæ humanę per increatã & infinitã existantiam.

Tertia ratio. Ex contraria sententia sequuntur aliquot inconueniẽtia quæ non videntur bene consentire cũ doctrina sana & cũ modo loquendi Conciliorũ,& Patrũ. Ergo falsa sententia est,& longe probabilior est S.Tho.doctrina. Probo antecedens. Sequitur ex illa sentẽtia debere cõcedi,quod in christo est duplex esse,creatũ,scilicet, & increatum:atq. adeo quod Christus nõ sit vnus simpliciter,sed duo, vt optime deducit S,Th.3.p.q.17.ar.2.in toto articulo,sed præsertim in argumento sed contra, Hoc autem vltimũ qui assereret erraret in fide. Esset enim hæreticũ dicere christũ non esse vnũ simpliciter. Ad huius primi inconuenientis exac ã cõprobationẽ recurrat diligens lector ad illã rationẽ pro cõclusione prima informatã,quę innititur illi vulgato principio,nimirũ, ꝙ ex duobus entibus in actu nõ potest fieri vnum ens per se. Et ex omnibus quę in huius principi corroborationẽ ibidem diximus,inferat Christum non esse simpliciter vnum,si in eo constituatur duplex esse existentiæ.

Sequitur secũdo ex eadẽ sentẽtia concedendũ esse, Christi humanitatẽ nõ existere in verbo,sed in semetipsa. Theologus qui cõsequens istud cõcederet audacissim⁹ haberetur ab his qui de sana doctrina ꝓ dignitate cẽsent. Qua.n.rõne cõcedi debet,hominẽ simpliciter esse deũ,ac deũ simpliciter esse hominẽ,si absolute cõcedam⁹ humanitatẽ nõ in deo,sed in se ipsa existere?ergo &c. Autores cõtrarij cũ sint vere docti,& sanę doctrinæ valde affecti, istud cõsequẽs nõ admittũt. Sed ego illud manifeste probo. Humanitas nõ existit existẽtia verbi,

Ergo

Ergo non existit in verbo: nam quid est existere in aliquo, quã existere per existentiam eius, & dependenter ab eius esse? Dicunt prædicti theologi, quod existentia humanitatis habet modũ inexistentiæ in Christo. & ita subordinatur existentiæ diuinæ, ab ipsaque quodãmodo actuatur. Et ita humanitas tandem existit per ipsam verbi existentiam.

Sed hæc solutio impugnatur efficacissime ex his quæ diximus circa primam conclusionem, quibus probauimus existentiam minime posse inexistentiæ rationem subire. Vnde omnia quæ ad hoc propositũ ibi diximus, huic loco sunt accõmodanda, ad probandũ quod cõtraria sententia supposita consequenter debeat cõcedi, christi humanitatem non in verbo, sed in semetipsa existere.

Denique pro ista conclusione legatur S. Thom. loco proxime citato, & expẽdatur ratio ab ipso ibidẽ exposita, quæ huic innititur principio, videlicet, Esse, existentiæ non ad naturam immediate, sed ad suppositum pertinere. Quæ propositio magnum habet in philosophia fundamentum. Concedunt enim peritiores philosophi & theologi substantialem naturam neque Esse, neque operari posse, nisi in supposito terminatam & completam. Ergo consequenter dicere tenentur; quod natura miraculis seclusis, non est capax existentię, nisi præintelligatur terminata & completa in supposito.

Et confirmo. Sequitur ex cõtraria sentẽtia quod natura prius quã sit in supposito terminata & completa possit operari, imo & de facto operetur operationes instantaneas, quæ sequuntur necessario ad ipsas formas naturales. Probatur. Subiectum quod est capax existentiæ potest esse operationis principium, secundum quod est existentiæ capax, quia sicut res se habet ad esse, ita se habet ad operari. Ergo cum nullus mediocriter doctus dixerit vnquam, naturam prout anteuertit suppositalem terminationem esse principium operandi: fatendum est consequenter naturam non esse immediatum existentiæ susceptiuum, sed existentiam ad suppositum, vt ad immediatum & proximum subiectum fore referendã. Aduertat theologus Thomisticæ doctrinæ bene affectus quod Doct. Sanct. in hoc 2. ar. q. 17. 3. p. retractasse sententiam quã docuerat in q. de vnion. verb. art. 4. ibi enim sententiam secundo loco a nobis propositam docuisse videtur Sed in hoc 2. ar. adeo aperte contrariam docuit, vt cæcus sit qui nõ videat, & imponit S. Thom. crimen magnum qui eum facit oppositæ opinationis auctorem.

Sexta Conclusio.

Possibile fuit secundum absolutam Dei potentiam, quod diuinũ verbum

verbum assumeret humanitaté existentem per propriam, & sibi connaturalem existentiam. Hanc conclusionem intelligo in hoc sensu, quod humanitas assumpta retineret hanc naturalem existentiam. Ita quod subsistentiam tantum à verbo susciperet. Negant hanc conclusionem nonnulli S. Thom. interpretes: quamuis non omnes propter eandem rationem. Quidam enim id circo negant hanc conclusioné, quia existimant non esse possibile, quod humanitas existat nisi prius sit completa & terminata aliqua personalitate & subsistentia, siue creata & propria, siue increata & diuina. Arbitrantur enim hi theologi, quod sicut inter potentiā visiuam & visionem est intrinseca & essentialis habitudo, sic a deo quod visio in nulla potentia alia recepi potest: Ita inter suppositum & existentiam intrinseca & essentialis est habitudo. Vnde censent suppositum esse vnicum & solum existentię susceptiuum.

Alij vero alia ratione mouentur, videlicet, quia non est factibile vt verbum communicet subsistentiam humanitati, non communicā do ei suam diuinam existentiam.

Alij denique theologi eo mouentur, quia existentia est vltimus terminus, vltimumque naturæ complementum, presertim secundum S. Thom. doctrinam. Nam Scot. & alij quos pro secunda opinione superius circa principium huius dubitationis citauimus non existentiam, sed subsistentiam dicunt vltimum esse naturæ terminnm. Vnde colligitur quod si humanitas per absolutam Dei potentiam ab omni supposito separata existeret: existentia constitueret illam vltimo complemento terminatam: atque ad eo redderet incommunicabilem interminabilem & in assumptibilem: Et confirmant. Subsistentia idcirco reddit naturam omnino incommunicabilem, & in assumptibilem, quia est terminus totaliter, complens, & terminans ipsam naturam. Ergo si existentia est vltimus naturæ terminus, vltimumque eius complementum, formaliter constituit naturam plene terminatam. atque adeo interminabilem & in assumptibilem a verbo.

Sed his omnibus non obstantibus, Nostra tertia conclusio nobis probabilior apparet. Et primo quod humanitas capax, sit immediate existentiæ, nec ne, ad verificandam nostram conclusionem non ad modum refert. Quoniam in conclusione conditionatim loquimur, si daretur humanitas ita existens. Sed præterea existimo satis esse probabile, non tam intrinsecam habitudinem inter suppositum & existentiam reperiri, atque est inter potentiā visiuam, & visioné: visio enim cum sit actus vitalis formalem importat habitudinem ad visiuam potentiam, à qua vitaliter elicitur. Quæ ratio inter suppositum & existentiam locum non habet. Est quidem habitudo secundum

dum ordinem naturæ proportionata & necessario seruanda: eo quod natura quandiu non est per subsistentiam terminata, incompleta est, & imperfectum habet statum. Et ex consequenti non satis est propor tionata ad suscipiẽdum existentiæ actum, qui est omnium actuũ perfectissimus, postulatq. proinde susceptiuum perfectum, & completũ. Sed tamen infinita Dei omnipotentia fieri potest, vt hic ordo mutetur, quia solum sumitur ex ratione debitæ proportionis, ex parte sub iecti prę supponendi, poteritq. diuina omnipotentia fieri, vt existentia immediate in ipsa suscipiatur substantiali natura. Et quidem si anima rationalis, quæ neque suppositum est, neque completa natura, sed substantialis naturę pars, absque miraculo, imo secundum ipsas naturę leges capax est existentiæ suscipiendæ: quare integra & totalis natura, humanitas, scilicet, a supposito secrestata non poterit miraculose per existentiam terminari, & actu extra suas causas constitui?

Hoc ergo supposito probatur conclusio. Humanitas sic existens ter minabilis manet, & complebilis per subsistentiã personalem. Ergo quid impedit quominus terminetur, & compleatur per diuinam ver bi subsistentiam. Siquidem existentia auferret ab humanitate dependentiam, quam habet a propria personelitate: suppleretq. vicem per sonalitatis, complendo illam naturæ dependentiam, quam habet a supposito: libentissime ego faterer quod redderet humanitatem vlterius interminabilem, atque adeo inassumptibilem. Cum tamen reliquat in humanitate dependentiam nuturalem, quam habet a supposi to, necessum est illã vlterius terminabilem & complebilem esse fatea mur. Et ex cõsequenti cum ex parte diuinæ subsistẽtiæ nihil desit, quo minus possit illam naturæ dependentiam complere, & terminare, rationabile est dicamus, illud esse possibile. Vel quod ostendamus repugnantiam, quæ ex parte ipsius creatę naturæ reperitur.

Secundo probatur ista sententia. Bene intelligitur posse Deũ com municare subsistentiam, & non existentiam. Ergo intelligi quoque va let communicatio subsistentiæ personalis in humanitate per existentiam creatam præexistente. Antecedens probatur. Cõmunicatio sub sistentiæ præcedit naturæ ordine existentiæ communicationem secundum S. Tho. doctrinam in cit. q. 17. Ergo cum prius non pendeat necessario a posteriori, saltem secundum absolutam Dei potentiam commode possumus intelligere, quod diuinum verbum suam illi præ existenti humanitati communicaret subsistentiam, non communican do ei existentiam.

Ex his motiua contrariæ opinionis absque difficultate manent soluta, si legantur hæc attente. Ad tertium motiuum specialiter dicimus, quod existentia est vltimus terminus, vltimumq. complementum naturæ secundum S. Thom. in hoc sensu, quod ex naturæ ordine

prę sup-

præſupponit naturã completam, & terminam in ſuppoſito. Non aũt quod ipſa exiſtentia ſubſtantialem naturam compleat, & terminet. Hoc enim offitium eſt ſubſiſtentiæ, & non exiſtentiæ, Nam exiſtentia nullum aliud complementum præſtat, quam ipſam naturam, & omnia quæ ad eam pertinent, conſtituere ſimpliciter in actu extra ſuas cauſas. Vnde ſi fingamus humanitatem exiſtere ab omni ſeparatá ſupppoſito, dicere conſequenter debemus, eam non eſſe plene terminatam, & completam: atque adeo permanere terminabilem per ſubſiſtentiam diuinam. Poſſet hęc ſolutio, & doctrina iuuari ex eo quod exiſtere diuinum, qđ participatur in exiſtentia creata nõ reddit diuinam naturam in communicabilem, communicatur enim exiſtens Deitas tribus diuinis perſonis. Ergo creata exiſtentia ex propria exiſtentiæ ratione, nequit reddere naturam creatam incommunicabilem ſuppoſitaliter. Nam ſi hoc non competit exiſtentię diuinæ, quæ eſt perfectiſſima in ratione exiſtentiæ, non eſt cur competat exiſtentiæ creatæ, ſecundum propriam exiſtentiæ rationem. Sed neceſſum eſt illi conueniat, prout coniungitur cum perſonali, ſeu ſuppoſitali exiſtentia.

Sed obſeruandum eſt, quod aſſumptio humanitatis ad verbum in tali caſu alterius eſſet rationis, ab aſſumptione quæ de facto contigit, Quod eſt manifeſtum: cum illa aſſumptio in ſola ſubſiſtentiæ cõmunicatione ſiſteret, ea autem quam de facto veneramur, & credimus, ad communicationem etiam exiſtentiæ pertingit. Et præterea illa data hypotheſi, ego nullatenus concederem, quod humanitas exiſteret per exiſtentiam verbi: & quod propria humanitatis exiſtentia haberet in exiſtentiæ modum, vt concedunt ſecundę ſententiæ autores de facto contingere. Nam talis inexiſtentiæ modus non eſt explicabilis, neque intelligibilis: neque vero ſubſtantialis exiſtentia capax eſt vlterioris actualitatis in ratione exiſtentiæ: atque adeo nequit actuari, & terminari per exiſtentiam diuinam. Quocirca in illo caſu humanitas ſubſiſteret quidem ſubſiſtentia diuina, exiſteret tamen dumtaxat per exiſtentiam humanã. Nec eſſet concedendum ſimpliciter, quod in illo homine eſſet vnicũ tantũ eſſe, ſiut S. Th. concedit de Chriſto, ſed diſtinctione vtendum foret. Nimirum, quod haberet vnum eſſe perſonale, duplex aũt eſſe exiſtentiæ. Vnde non eſſet tanta vnitas in illo homine Deo, quanta nunc reperitur in Chriſto.

Argumenta a principio huius dubitationis informata peculiaribus indigent ſolutionibus, quæ magna ex parte deſumi poterunt ex doctrina circa concluſiones primam, & ſecundam tradita. Vnde ad primum argumentum, reſpondetur, Concedendo ſingularitatem humanitatis in Chriſto diſtinctã eſſe a ſingularitate verbi: Nego tamẽ humanitatem conſtitui ſingularem per exiſtentiam. Exiſtentia enim

non pertinet ad indiuiduationis principium, nisi forsan extrinsece, vt putauit Capreol. id est, quod ordo ad existentiam, & non ipsa existentia singularitatem naturæ, & indiuiduationem constituit. De principio indiuiduationis non vacat in præsentia disputare. Disputant Caietan. & alij S. Thom. interpret. de hac re satis copiose 3. par. q. 4. & 1. p. q. 3. Verior sententia in hac parte mihi apparet, quod materia prout radicaliter præhabet quantitatem, Primum est indiuiduationis principium. Sed de huius sententiæ intelligentia, & de principio indiuiduationis, nullum aliud hic verbum addam, vocat enim me huius operis exitus, quem attingere festino.

Ad primam confirmationem respondetur, quod singularitas, quę præintellecta fuit in humanitate ad assumptionem hyposthaticam, non ex aliqua proueniebat existentia, sed ex prædicto indiuiduationis principio.

Ad secundam confirmationem dicitur, quod humanitas a verbo separata eandem quidem retineret singularitatem, quam nunc habet vnita: non tamen eandem conseruaret existentiam. Sed continuo in ea insurgeret propria & ipsi connaturalis existentia. oriretúrq; ad modum simplicis resultantiæ ex vi actionis, qua humanitas fuit a B. Virgine concepta, simulque ex vi creationis qua Christi anima fuit a Deo creata. Quæ actiones per hyposthaticam vnionem fuerunt quasi impeditæ, ne ad hunc pertingeret terminum. Quo impedimento sublato continuo humanitas se explicaret in propriam existentiam. (Voco impedimentum, vt clariori verbo vtar: sed reipsa potius ibi fuit excellens beneficium humanitati collatum, quam aliquod appositum impedimentum.) Et quamuis illo casu admisso separaretur a Christi humanitate illa existentia per quam nunc existit, puta, existentia verbi: non tamen ipsa humanitas corrumperetur, aut destrueretur: eo quod in eodem instanti separationis existentiæ verbi, resultaret propria ipsius humanitatis existentia. Itaque primum non esse existentię verbi in humanitate, esset primum esse existentiæ naturalis in humanitate eadem. Iuxta modum quo Peripathetici philosophantur de materia prima ad quam fit in substantiali generatione resolutio, Neque autores contrariæ sententiæ, etiam si in materia prima partialem existentiam commententur possunt ab hac solutione recedere. Quoniam nisi improbabiliter prorsus loquantur fateri tenentur materiam primam absque miraculo non posse per solam illam existentiam partialiter existere, sed quod necessario pendet a forma & ab actuali eius existentia, vt actu extra suas causas existat. Qua supposita sententia, vt sustineant eandem materiam [illegible] quæ incorrupto fuit, ingenito permanere (quod est omni [illegible] procul certissimum) necessum habent ad solutionem a nobis assignatam recurrere.

securrere. Nisi fortassis cum Scot. dixerint coœuam esse materię substantialem corporeitatis formam.

Ad solutionem secundi argumenti illud præmittendum esse censeo, quod inter causam efficientem ex vno extremo, & alias causas ex alio hoc differt (alijs differentijs prætermissis) quod causa efficiens debet præcedere suum effectum ordine naturæ, secundum actualem existentiam: ita, quod prius existat causa quam eius effectus. In alijs vero causis non est necessaria præexistentia causæ ad effectum, sed satisfuerit, quod præintelligantur secundum verum esse essentiale. Ad hujus rei exactam assignandam rationem præsupponendum est ex Aristot. in capitul. de priori, quod in his, quæ sunt simul tempore, naturæ prioritas solum attenditur secundum causalitatis exigentiam. Ita quod causa ea sola ratione prior sit suo effectu, quæ necessaria est ex parte ipsius causæ ad inducendum effectum. In alijs autem omnibus causa & effectus omnimodam habeant simultatem. Quo supposito ad propositum dico, quod cum causa efficiens producat effectum a seipsa realiter distinctum, necessum est vt prius in semet ipsa virtute & in actu, primo effectum præhabeat, quam ipsum extra se efficiat. Præhabere autem hoc modo effectum, minime potest efficiens causa, nisi & ipsa actu præexistat, vt iam superius dicebamus, & si aliud agentes. Causa vero formalis & materialis (nam de finali non est locus hic dicendi) non causant effectum totaliter a se ipsis distinctum; Ita vt sit necesse præhabere illum in actuali virtute. Sed causant seipsis intrando compositionem rei, in qua re ipsęmet causę permanent in sua perfectione, in suoque complemento constitutæ. Et compositum ex his partialibus causis resultans ab ipsis quidem pendet in suo toto esse substantiali, & essentiali: non enim substantiale esse compositi est aliud secundum rem, quam ipsæ coniunctæ partes. Et si totum formalitatem quandam supra partes importet. Non autem pendet formaliter a partibus in sua existentia, sed potius è contra, partium inexistentia pendet a toto composito, quod ex parte admittunt etiam aduersarij. Quoniam fatentur, totum habere propriam existentiam per quam existit. Et dicunt totum non existere formaliter per existentiā partium, sed potius partes in actualitate existendi pendere ab existentia totius, sic adeo, quod sublata existentia totius partes actu existere nequeunt, vno excepto homine cuius anima est immortalis. Nos vero amplius quid dicimus, etsi proportionabiliter ad ista. Dicimus enim, quod vt partes causent totum, necessum quidem est, vt in eodem instanti in quo illud causant, existant, nam sine existentia, nulla causalitas esse potest. Sed tamen quia non

causant quatenus existunt, quia in existentia ipsę pendent a toto composito, & non e conuerso. sed quatenus sunt entitates substantiales, ex quibus consurgit tota substantialitas & essentia totius. Idcirco non prius natura existunt quam componant totum & ipsum causent. Præintelliguntur tamen secundum veram entitatē substantialem, in qua totum compositum ab ipsis pendet.

Dices. Nisi materia & forma præintelligantur existentes, non præintelliguntur in aliqua actualitate, quia prima actualitas est ipsa existentia: Ergo non præintelliguntur in ratione sufficienti ad causandum. Causare enim, aliquam in ipsa causa actualitatem importat, imo & præsupponit: nam cum causare sit actualitas quædam, supponat necesse est primam actualitatem, quæ est existentia.

Ad hoc argumentum, in quo punctus difficultatis huius consistit. Respondeo, quod idcirco istud argumentum tam difficile visum est contrarijs auctoribus, quia persuasum habuerunt, solam existentiam esse actualitatem & formalitatem entis. Ex quo principio optima cōsequutione deduxerunt, quod non potest haberi conceptus alicuius entitatis, secundum esse actuale eius & formale, in quo non formaliter includatur actualis existentia. Nos autem sufficienter, ni fallimur, probatum reliquimus istud principium falsum esse. Vnde consentanee ad ea quæ diximus, respondeo huic argumento. Existentiā conditionem quidem esse necessariam per modum termini, vt ens quodcunque entitatem habeat actualem. Cæterum hac conditione existentiæ actualis extante, quælibet res ex sua specifica forma actualem habet entitatem etiā in ratione entis. Neq. oportet vt in cōceptu, in quo explicatur hęc rei actualitas, explicetur ipsa eius actualis existentia. Sed satis superq. fuerit, quod realiter interueniat ipsa actualis rei existentia, & quod vt plurimum inuoluatur in ipso conceptu, vt requisita conditio. Quo supposito ad solutionem argumenti propius accedens dico, quod vt præintelligantur partes in ratione causandi totum cum sufficienti actualitate ad causandum in suo genere, necessum est, vt in eodem instanti in quo causant, existant: non tamen est necesse, quod hæc existendi actualitas explicetur in conceptu illo partium, quo præintelliguntur toti componendo. Nam ipsamet essentialis ratio partium est vera actualitas, secundum quam partes præsupponuntur toti composito.

Sed dices: Existentia vt minimum est conditio necessaria, vt partes, & quælibet res actualitatem habeant entitatiuam. Ergo nisi in conceptu explicetur actualis existentia, non concipietur res formaliter in ratione actualis entitatis: quia deest illi conceptui conditio sine qua, neque esse, neque intelligi potest entitatis actualitas.

Respondetur, quod ad actualitatem entitatiuam, secundum quod

est in conceptione mentis, existentia non est necessaria in actu, sed tantum est necesse q; res concipiatur vt potens existere, ita quod a conceptu actualis entis nequit excludi Esse: Sed non oportet quod includatur vt actu terminans entitatem conceptam, sed quod ipsa entitas cõcipiatur per modum terminabilis per existentiam. Hęc solutio sufficit ad soluendum argumentum si tantum procedat de actualitate entitatis vt concepta: quoniam tunc concipitur vera entitas essentialis secundum actualitatem essentialem, quæ in genere entis est simpliciter actualitas, quando concipitur per modum entitatis aptæ natę existere: de qua re non est locus amplius dicendi. Solent illam tractare theologi cum de abstractione intellectus disserunt, & cum obiectum intellectus comparant voluntatis obiecto, vt ex obiectiua perfectione colligant vtra sit perfectior potẽtia, intellectiua, an volitiua. Resoluuntq. peritiores Thomistæ cum Caiet. 1.p.q.82.ar.3. quod obiectũ intellectus est essentia seu quidditas rei, sic adeo quod ipsa etiam existentia pertinet ad obiectum intellectus, qua ratione est essentia quædam, & non prout exequitur existentię officium. Nam hac ratione ad voluntatis obiectum potius attinet. Voluntas enim fertur ad res vt existunt actu extra suas causas. Legatur illo loco Caiet. & ad nostrũ nos redeamus intentum, asserendo, quod ipsa rei quidditas & essentia est vera actualitas, si tamen cum ordine ad existentiam concipiatur.

Maior autem difficultas est, si de actualitate entitatiua loquamur secundum quod in causis, materiali, & formali fundat actualitatem causandi, de quo potissimum tota hæc argumentatio procedit. Hoc enim non ad ordinem conceptionis, sed ad realem executionem spectat. Vnde sicut omnis actualitas in coneptione intellectus postulat habitudinem ad existentiam, ita in executione posita exigit saltem vt necessariam conditionem actualem ipsam existentiam, actuale existentiæ officium exequentẽ. Vnde cum concipitur res aliqua per modum actualis entitatis ad executionem attinentis, debet necessario intelligi vt existens.

Huic difficultati breuiter dico, satis superq. esse ad hanc actualitatem, quod in eodem instanti, in quo materia & forma per suas entitates essentiales cõcurrunt ad constituendã essentiam compositi, actu existant in rerum natura. Nam cum earum actualitas, vt dixi, nõ consistat formaliter in actuali existentia, non est necessarium ad exercitium causalitatis harum causarum, quod actualis earum existentia præsupponatur ordine naturæ; sed sat fuerit, quod in ipso actuali exercitio causalitatis eam habeant adiunctam, sitque simul in eadem durationis mensura. Et quidem si auctores contrariæ sententiæ, vt par est, fatentur, quod partes in actuali existentia pendent necessario ab existentia totius, etiam si existentijs partialibus

existant.

existant: eodem fere modo debet soluere hoc argumentũ, quod nos illud soluimus: Necessum enim habent concedere, quod partes substantiales non prius natura existunt, quam existat totum. Alias enim falso dicent & irrationabiliter, quod partes in actuali existentia pendent per se & essentialiter ab existentia totius. Ad argumentum ergo tandem dico, quod etiam si partes essentiales, scilicet, materia & forma intelligantur in ratione actualitatis secundum executionem realem causalitatis propriç, non est necesse quod concipiantur vt existẽtes: sed satis est quod non intelligantur vt non existentes, ita quod ex ui cognitionis relinquatur locus vt in eodem existant instanti. Eo quod existentia nõ est necessaria ad causalitatem materiæ & formæ per modum prçrequisitæ conditionis: sed per modũ cuiusdã actualitatis concomitantis. Totumq. huius doctrinæ fundamentũ est id quod supposuimus: nempe, has partes essentiales nõ vt existentes ad compositionẽ totius concurrere, neque ei conferre suas existentias, sed suas dumtaxat essentias partiales, & proinde actualitas causalitatis materialis & formalis solam præsupponit entitatem essentialem requirit tamen vt conditionem necessariam actualitatem existentiæ simul tempore concomitantem & concurrentem.

Ex his omnibus quæ tam late diximus, facillimum erit secundũ argumentum dilluere. Dico enim quod Christi humanitas præsupponitur ad vnionem cum verbo, ad eum modum quo diximus partes essentiales præsupponi ad compositionem: quæ præsuppositio sufficientissima est, vt ipsa humanitas dicatur assumi: cum assumptio non sit qualiscunq. sed ad suppositum in quo humanitas assumpta acquirit esse, & in sensu in quo partes dicuntur prius vnitæ quam existant per existentiam totius. Dicitur etiam humanitas prius assumpta ad esse personale verbi quam existat per eius existentiã. Prioritas autem partium ad totum non secundum esse existentiæ attenditur, sed secundum esse dumtaxat substantiale & essentiale, vt ex dictis constat. Et solam simultaneam & concomitantem existentiã postulat. Et posset addi his quæ diximus, quod hæc simultanea actualis existentiæ duratio, inuoluitur in conceptu quo partes præintelliguntur vt componentes, per modum necessariæ conditionis. Quod & a principio solutionis argumenti huius insinuauimus. Ex his superest soluta prima confirmatio. Constat enim ex dictis, humanitatẽ fuisse præ intellectam assumptioni in ratione actualis entitatis: non quidem, vt actualiter existentis, sed vt entitatis formalis aptæ natæ conferre, diuino verbo formalem denominationem humani suppositi. Hoc dictum est quod attinet ad præconceptionem, Nam si de exercitio actualis assumptionis loquamur, satis fuit actualis existentia quam habuit in ipso assumptionis instanti, neq. alia fuit prærequisita,

ta, vt de partibus nuncnunc dicebamus, proportionabiliter enim de humanitate Christi loqui debemus ad ea quæ de partibus diximus, imperfectionibus tamen semotis.

Secundæ confirmationi dicitur, quod cum res præintelligitur vt apta nata existere, non intelligitur vt purum nihil. Sed per modum veræ & formalis essentiæ. Ex quo tamen non licet inferre, quod a parte rei sit aliquid. Non enim valet argumentatio a re vt concepta, ad ipsammet vt existentē, Quamuis si ad id de quo loqui piur attendamus, etiam concedo quod in illo instanti in quo concipiebatur humanitas postmodum entitatis assumendæ a verbo, existebat a parte rei & assumebatur, & erat assumpta a verbo: quia in instantanti simul est fieri, & factum esse.

Ad tertij argumenti solutionem sufficiunt quæ dixi superius q. 5. art. 3. dub. 2. illud tantum superaddendum duxi, quod terminus assumptionis, & terminus creationis, seu productionis humanæ naturæ, ratione differunt in isto mysterio, Assumptio enim per se primo nō terminatur ad esse existentiæ. sed ad esse personale, seu quod est idem, ad esse subsistentiæ. Creatio vero non Esse personale respicit, sed esse existentiæ: Est enim productio entis de non esse, ad esse: Sed licet hoc verum sit de creatione, de productione tamen seu generatione qua B. Virgo Christum genuit aliter est dicendum: Generatio enim per se primo respicit formam vt terminum, Quo, respicit autem per se suppositum vt terminum, quem, Vnde terminus, qui, generationis factæ materno B. Virginis officio ipse fuit Christus pro ut humanum suppositum. Et licet ipsa sacra Virgo sua genitrice actione nullatenus effecerit assumptionem secundum assumptionis rationem, ipsam tamen humanitatem quam vere effecit communicauit verbo, idest, ministriuit deo in eius assumptione quatenus humanitas non habuit esse nisi in ipso verbo, vt superius ex grauissima Sophronij Hyerosolimitæ. Epist. referebā. Vnde Beatissima virgo verum habuit concursum vt verbum humanum esset suppositum, & vt esset homo. Quo fit vt terminus generationis humanæ virginis ministerio factæ, non fuit humanitas vt assumpta secundū formalitatē asumptionis, nam solum verbum asumpsit ad se naturā, & tota trinitas absque vllo instrumento medio ipsam asumptionē effecit, fuit tamen ipsamet humanitas vt in tali supposito constituta, vt autem Virginis actio attingeret humanitatem vt in tali supposito, habuit ex eo quod simul cum eius actione concurrebat assumptio, imo prius naturæ ordine ex parte termini præintelligimus asumptionem, nam quia verbum asumpsit ad se humanitatem, idcirco actio generatiua Beatæ virginis attigit humanitatem in tali supposito constitutam, & ibi suum applicuit concursum. Ex

hoc

hoc est, quod non semel dicunt graues Autores verbum Beatæ virginis actione indutum fuisse & vestitum carne nostra. Et ob id summa cum formalitate concedunt Conc. & Patres, Beatam virginem Christum & deum genuisse. Esseque proinde appellandam vere & proprie theotocon, idest, dei genitricem. Hæc autem omnia quæ ad hanc fidei veritatem elucidendam tam aperte conducunt, cessarent pænitus, si vera esset sententia contraria, quæ dicit humanitatem Christi assumptioni præexitisse. Nam totum immaculatæ Virginis officium præsuppositum fuisset ante assumptionem, & totaliter consumatum & absolutum, & pure materialiter ipsa suo officio & ministerio cocurreret, imo & omnino per accidens, vt superius dicebā, ad hoc vt verbum esset caro: atque ad eo minus proprie Christi & Dei Genitrix diceretur. Ad exactā huius tertij argumenti solutionē quam desumat lector ex loco citato, expendantur omnino verba quæ circa primam huius dubij conclusionem ex S. Leo. retulimus, quibus dicit, Christi humanitatem assumptione fuisse creatam. Quibus verbis designat manifeste generationis Christi ab humanitatis assumptione dependentiam. Quoniam creationis nomine generationem humanitatis Christi Doctissimus hic & sanctiss. Pater comprehendit.

Ad Confirmationem Respondetur. quod conseruatio siue ab eo* immediate fiat, siue causarum secundarum ministerio, non oportet quod ipsam existentiam immediate attingat: sed satis fuerit, quod attingat dispositiones quæ ex parte naturæ conseruandæ requiruntur, vt ipsa debite sit proportionata & disposita vt in tali esse conseruetur. Itaque proportionabiliter loqui possumus de conseruatione humanitatis Christi, præsertim si de conseruatione facta causis naturalibus sermo fiat, atque loquebamur modo de actione generatiua Beatæ Virgi. quæ non attigit formaliter vnionem humanitatis cum verbo, sed ipsam effecit proportionatam tali vnioni, ea proportione quæ ex parte rationalis naturę potuit reperiri: & hoc non solū antecedenter ad vnionem, sed etiam concomitanter & quasi consequenter, quatenus in ipsomet verbo fuit formata Christi caro eiusque producta humanitas.

*aliàs Deo

Secundo respōdetur, quod si loquamur de conseruatione formaliter sumpta, a solo deo esse potest, a quo solo potuit effici. Attigit autem actio dei diuinum esse verbi, nō vt faciendum sed vt vniendum, vel vt proprius loquar, attigit humanitatē vniendo illam verbo substantialiter & eodem modo eius conseruat vnionem. Quia sicut creatio & conseruatio non sunt duæ actiones, sed vna continuata & solū differunt in quadam nouitatis ratione, quam importat creatio, ita & vnitio actualis & eius conseruatio in hoc mysterio eadem similiter est

*vnio

ter est

ter est Dei actio. Est autem hoc loco aduertendum, ad rationem generationis non esse necessarium, quod generans praducat de nouo existentiam rei genitæ: sed satis fuerit, producat essentiam rei subexistentia præexistenti. Nam cum existentia non sit intrinseca rei actualitas, sed terminus & complementum eius, parum retulerit ad generationem, quod generans producat de nouo existentiã, aut quod producat substantiam rei genitę sub existentia antiqua: & ita contigit generationi, qua Beata Virgo Christum genuit: produxit enim humanitatem sub diuini verbi existentia, per quam terminatur & complectur. Imo & probabilis est sententia, quam Sap. Bañes in comment. ad 1 p. S. Tho. docuit, quod existentia in omni generatione cuiuscumque particularis substantię, non a generante particulari, sed a solo Deo immediate efficitur, qua probabili sententia supposita, satis fit verosimile id quod nunc dicebamus. Et proportionabiliter est dicendum de conseruatione, non esse necessarium vt conseruans rei substantiam attingat conseruationem existentiæ rei in semetipsa.

Ad quartum argumentũ respondeo quod humanitas suam habet in Christo essentialem actualitatem, ab actualitate essentiali diuinitatis distinctam. Hęc autem humanitatis actualitas, non est actualis eius existentia, vt ex dictis constat: etsi requirat existentiam tanquam conditionem necessariam, non tamen vt ingredientem ipsam essentialis actualitatis rationem: sed vt requisitum quendam terminum: Si semel animum ab illo falso principio auocemus, videlicet, existentiam esse formalem cuiusuis rei actualitatem, omnia contrariæ sententiæ euanescunt argumenta. Ex his superest soluta huius argumenti confirmatio. Constat enim posse Deum conseruare humanitatem cum omni actualitate eius essentiali, non vero cum actualitate ab existentia proueniente. Quæ non est necessaria, vt vere dicamus Deum conseruare humanitatẽ cum omni eius intrinseca & essentiali actualitate, quę tamen conseruaret sub alia existentia. Ex quo aperte colligitur existentiam quasi extrinsece se habere ad propriam naturæ humanę actualitatem, & essentialem perfectionem, cum ad eius conseruationem quæcumque siue creata, siue increata existentia sufficiat.

Ad quintum argumentum respondetur. Eodem argumento posse probari, Angelum euidenter cognouisse diuinam verbi subsistentiam. humanitati communicatam: quoniam videbat Christum subsistere. Nam sicut existere effectus est formalis existentiæ, ita & subsistere est effectus formalis subsistentiæ. Sicut ergo theologi omnes tenentur soluere hoc argumentum de subsistentia desumptum: grauiter enim erraret qui diceret Angelum proprio & naturali lumine euidenti potuisse notitia cognoscere diuinã subsistentiã, qua ipsa subsistit humanitas, ita & nos dissoluemus similiter argumentũ de existentia factũ.

Respondetur ergo: Angelo notum quidem fuisse illum hominem actu in rerum natura existere. Veruntamen non in particulari cognouit ipsum formale eius existere: neque nouit: an diuinum esset, vel humanum. Sed in confuso a posteriori & ab effectu certe iudicabat illum hominem existere, ac similiter subsistere. Vnde rigurose loquẽdo non euidenter cognouit formalem effectum existentiæ qua christi humanitas existebat, atque adeo neque mirum, quod ipsam formam non cognosceret. Autores contrarij suo fundamento inhærentes, nimirum, quod Christi humanitas non nisi per existentiam constituitur in ratione actualis entitatis, non probabunt istam solutionem. Sed necessum habent illi theologi suum prius probare fundamentum, quod nisi ego cecutio, & in philosophia, & in theologia est parum probabile.

Ad sextum argumentum facile respondetur, quod vnio humanitatis ad verbum non primo terminata fuit ad existentiam: sed ad ipsam personalem subsistentiam verbi, atq. adeo non in natura, sed in persona facta est. Qua in re valde errauit Durand. cuius sententiam superius q. 5. ar. 3. insinuauimus a qua nõ longe recedit alia Dionisij Cistertien. ibidem quoque insinuata, de qua re non vacat in præsentia amplius quid dicere. Sed illud tantum addiderim, negandũ non esse, sed potius certa fide credendum, christi humanitatem mediate & quasi secundario vnitam quoque fuisse diuinitati: & ita superius difiniuimus ex humanitate & diuinitate Christum constitui, & vere componi: atque adeo valde rationabiliter asseritur quod humanitas habet existere a diuinitate. Ita quod subsistentiam a verbo, existentiã vero a diuinitate suscipit pręsupposita tamen ipsa verbi subexistẽtia humanitati communicata: & ob id vnio non in natura sed in persona a grauissimis Cõcil. & Patribus dicitur facta. Missũ facio quod mens Conciliorũ & Patrum in hac doctrina, in qua aduersus Eutychetem potissimum definiebant, ea fuit, quod ex duabus naturis non vna resultauit natura, neque est in Christo naturarum confusio, sed quælibet natura retinet quæ sibi secundum rationem naturæ propria sunt & connaturalia. Posset quoque ad istud sextum argumentum dici: quod humanitas a verbo accipit personalem existentiam, quæ propria est verbi & non toti Trinitati communis. Neque quicquam retulerit quod sit relatiua, & humanitas sit natura substantialis absoluta. Nam sicut relatiua verbi subsistentia personaliter potest terminare & complere naturam humanam, subsistitque humanitas in Christo ipsa relatiua subsistentia, potest similiter existentia verbi relatiua eandem humanitatem terminare, potestque humanitas per hanc verbi existentiam actualiter existere.

An vero in Deo existẽtiæ sint relatiuę, vel vnica tantum existentia essen-

essentiali tres sanctissimę Trinitatis personæ existant, alienum esse arbitror a præsenti disputatione. Disputaui copiose difficultatem istam in lib. 1. de origini gratiæ tractatu. 2. ibi poterit nostra sententia videri, nec enim mei moris est, vel aliena, vel propria transportare & transcribere.

Ad vltimum tamen argumentum, ad verba ex septima generali synodo desumpta, quibus Epiphanius ille humanitatem Christi vocauit entitatem existentem. Respondetur alijs omissis, quæ non tam apparet verosimilia. Primo. Quod cum Epiphanius humanitatem appellauit entitatem existentem, nihil aliud intellexit quam quod humanitas est vera entitas propriæ existentiæ capax, & non sola imaginatione conficta. Et quod hæc intelligentia sit menti Epiphanij cōsentanea constabit legenti. In hunc enim modum dicit. Physim vero, idest, naturam rem per se existentem, & nō indigentem altera vt subsistat. Vbi manifestum est non loqui de actuali subsistentia, quia natura humana in christo propriam subsistentiam non retinet, sed eget potius subsistentia dei, qua actu subsistit. Quo circa sensus Epiphanij is est: illam vere appellari naturam quæ propria subsistentia potest subsistere. In eodem ergo sensu, non irrationabiliter dicemus Epyphanium vocasse naturam existentem, idest, ex seipsa potentē existere absque adminiculo existentiæ alterus cuiuspiam naturæ.

Secundo respondeo quod Epiphanius dixit humanitatem in christo vere existere, esseque proinde rem per se existentem, minime autem explicuit qua existeret existentia, creata ne, an increata: vnde facilium est dicere: Epiphan. non venisse in mentem Christi humanitatem sibi propriam & connaturalem retinere existentiam.

Ad Damasceni autoritatem dicitur, quod in versione Bilij mens Damasceni apertissime exprimitur, namquod in versione Fabri dicitur, Christi humanitatem non esse per assumptionem existentia priuatam: Bilius vertit, quod non fuit nihilum redacta, quod verissimū est, cum fuerit ei communicata infinita verbi existentia. Præterea dico: quod cum in christi humanitate nullus sit appetitus ad propriā vel subsistentiam vel existentiam, quia vberrime & totaliter satiatur totus eius appetitus per subsistentiam & existentiam verbi, quamuis propriam existentiam non habeat, nullatenus debet dici existentia priuari, aut esse priuatam: sed potius valde perfectam esse, & eleuatam etiam in ratione existentis. Quis enim priuari dicitur aliquo bono, cum illud in excellentius & alius commutat: Igitur ex eo quod Damascenus humanitatem Christi non priuatam existentia dicit, nullatenus inferri potest ipsam non existere diuina verbi existentia. Ad illam autem distinctionem quam Damascenus numerat, quasi res distinctas, existentiam carnis, assumptionem, & deificationem

Respondeo debile satis argumentum ex hac distinctione desumi, in ea enim non res, sed rationes distinxit Damascenus: alias enim etiã esset dicendũ quod assumptio & deificatio sunt res distinctę realiter in Christo & in sacra eius carne, quo nihil falsius dici possit: tandem. Damasceni sententia est manifesta pro doctrina S. Thom. vt constat ex c. 22. Sed ex eodem capite obijciunt nobis aduersarij, quia in quadam translatione dicitur, quod verbo est vnita caro extremæ existẽtiæ, idest, caro in altero extremo existens. Sed respondetur. Et primo admittendo hunc sensum expositum, dico quod humanitas est alterum extremum in Christi compositione vere existens, non tamẽ propria existentia, sed existentia verbi. Nam vere dicuntur extrema existentia alicuius compositi, quamuis vtrumq. extremũ eadem existat compositi existentia. Secundo respondetur sensum illorum verborũ alium esse fortassis ab eo quem argumentum contendit, neq. aliud Damascenus dicere per illa verba extremæ, Existentiæ, voluit quam quod humanitas non prius extitit, quã diuino esset verbo vnita, sed ibi habuit initium existendi, hoc enim primum existendi initium intellexit Damascenus illis verbis Extremæ existentiæ. Quocirca hæc verba potius fauent Sanct. Thomæ doctrinæ, quam ei aliqua ex parte repugnent, & hactenus de ista difficultate, Et his omnibus ita suppositis ad primi dubij disputationem & explicationem accedamus.

Primum principale Dubium.

Dubitatio igitur est cui in hac septima quæstione primum tribuimus locum. Num Christus sit prædestinationis obiectũ, id est An sit prædestinatus. Et partem negatiuã sequentibus argumentis probo.

Primum argumentũ sumitur ex autoritate quorundã Patrũ, Origines enim super Paulũ versans illa verba Ro. 1. Qui prædestinatus est filius Dei in virtute &c. Ita inquit, destinatur qui est, pręđestinatur qui nõdũ est, & Aug. explicans illud Ro. 8. Quos pręsciuit & prædestinauit &c. inquit, Vocãtur existentes, prædestinantur nõ existentes. Ex his testimonijs colligitur, quod obiectũ pręđestinationis debet intelligi nõ existens ante prædestinationẽ, sed de Christo non potest affirmari quod non est, vel aliquando non fuerit: Iesus Christus enim heri, & hodie, vsq. in seculum, dicente Pau. ad Hæbr. vltimo: ergo christus non potest dici alicuius prædestinationis obiectum.

Secundũ argumentũ. Christo nulla potest aut potuit vnquam fieri gratia: ergo incapax est prædestinationis atq. adeo nõ erit eius obiectum. Consequentia euidens est, ex quodam notabili ex his quæ a principio supposuimus, in quo diximus ex communi theologorum sententia, quod prædestinatio non est nisi in bonis quæ gratuito & libera-

beraliter conferũtur ei qui prædestinatur. Antecedẽs vero probatur, & primo quidẽ, christus secũdũ personã diuinã cũ sit dñs omniũ atq; omniũ bonorũ plenus, vt docte animaduertit Aug. tractãs illa verba psal. 49. & pulchritudo agri mecũ est. Nullius passiuæ donationis, nulliusque beneficij suscipiendi capax esse potest. Secundũ vero humanitatẽ probo quod nulla ei possit fieri gratia. Omnia supernaturalia bona ad ordinem gratiæ spectantia, debita sunt humanitati Christi ratione hyposthacæ vnionis, quod superius quæst. 2. art. 2. longa disputatione versati sumus: At ei cui debentur omnia, nulla potest fieri gratia. Confirmatur. Christus vt homo est hæres vniuersalis omniũ bonorum Dei. Itaquod debentur ei omnia bona, præsertim supernaturalis ordinis titulo filiationis diuinæ: quia, videlicet, filius est Dei naturalis. Et ita Pau. ad heb. 1. dicebat, Quem constituit hæredem vniuersorum. Ergo nulla ei potest fieri gratia.

Tertium argumentum. Christus non est obiectum prædestinationis in quantum Deus, aut in quantum homo: Ergo nulla ratione potest appellari prædestinationis obiectum. Videtur euidens consequentia. Et antecedens pro prima parte ex dictis est manifestũ: pro secunda vero probatur. Christus secũdum quod homo: neq; potest prædestinari, vt sit Dei filius naturalis, neq; vero filius Dei adoptiuus. Ergo nullius prædestinationis est capax. Consequentia apparet manifesta: quia omnis diuina prædestinatio ordinatur ad diuinam filiationẽ vel naturalem, vel adoptiuam. Antecedẽs vero quoad neutram partẽ videtur posse negari, nam de filiatione adoptiua superius in prima quæstione multis probauimus, adoptiuam filiationem esse Christo repugnantẽ: de filiatione vero naturali patet, ex eo quod Christus inquantũ homo non est Deus, si proprius fiat sermo, vt constat ex S. Th. 3. p. q. 16. art. 11. Atq; adeo neq; potest filius Dei naturalis appellari.

Quartum argumentum. Istæ propositiones sunt falsæ. Christus incepit esse, & Christus est factus: Ergo & ista propositio est falsa, Christus est prædestinat[illegible] ex consequenti Christus non est prędestinationis obiectum, ex paritate rationis constat bonitas huius cõsequentiæ. Confirmatur. Si de Christo vere concedimus esse prædestinatũ, similiter debemus concedere, Dei, filium prædestinatum esse propter communicationem Idiomatum. Nãquę prædicantur de Christo dicuntur etiam de filio Dei quamuis sint prædicata quę defectum aliquẽ ratione humanitatis importent, vt pati, mori &c. Sicut enim cõcedimus Christũ passũ fuisse, & mortuũ. Ita concedimus similiter filiũ Dei passũ fuisse & mortuum. At hæc propositio filius Dei est prædestinatus, nullatenus est concedenda Ergo &c.

Quintũ argumentũ. Tota gratia quæ reperitur in mysterio Incarnationis facta est humanitati, & non Christo, Ergo obiectũ prædesti-

natio-

nationis non est Christus: sed humanitas. Est euidēs cōsequētia, quia obiectū prædestinationis est illud cui tribuitur bonū, vel beneficium in quod tanquā in terminum ipsa prædestinatio tendit. Probatur antecedens. Potissimum beneficium quod interuenit in mysterio incarnationis fuit vnio seu assumptio hyposthatica. Hæc autē vnio nō Christo, sed humanitati cōpetit: Ergo humanitas est cui ex vi prædestinationis facta est gratia: atq; adeo ipsa fuit prædestinationis obiectum.

In oppositum est Paul, ad Rom. 1. in hunc modum de Christo loquens. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem qui prædestinatus est filius Dei in virtute &c.

Quamuis diuersa sint theologorum placita in modo explicandi prædestinationem Christi: Nullus tamen absolute negat, Christum fuisse prædestinatum, quamuis nonnulli videantur proprietatem negare; existimantes larga & ampla assertione sumi hoc nomen Prædestinatio, cum Christo accommodatur. Sed ad veritatis intelligentiam, & questionis resolutionem sit.

Prima Conclusio.

Christus secundum quod Deus seu naturalis Dei filius non est prędestinationis obiectum. Hæc conclusio certa est secundum fidem, quam definiuit Concilium Toletan. 11. in præfatione fidei in hunc modum. Hic tamen, scilicet, Christus, per hoc quod de Deo Patre sine initio prodijt natus tantum, nam nec factus, nec prędestinatus accipitur. Colligitur præterea hæc veritas ex illo testimonio Paul. nunc citato: nam, vt erudite S. Th. aduertit 3. p. q. 24. ar. 1. ad 2. Priusquam Paul. Christū prædestinatum esse diceret, præmisit illa verba, quę ad eius humanitatē pertinēt, videlicet, Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Vt ostenderet quod non attribuebat prędestinationē Christo vt Deo, & secūdū ꝙ in diuina subsistit natura Ergo &c.

Tertio probatur. Christo prout in diuina natura subsistit, idest secundum quod est naturalis Dei filius, non competunt conditiones quas ex communi theologorū sententia præsupposuimus à principio esse simpliciter ad prędestinationem necessarias: Non ergo Christus prout in diuina subsistens natura potest esse prædestinationis obiectum. Antecedens probatur. Nam prima conditio erat quod ex vi prędestinationis aliqua fieret gratia ei qui prædestinatur. At Christo sub hac ratione considerato, nulla potest gratia fieri, nullūq; ei valet donū aut beneficiū conferri. Itē necessū est iuxta cōditiones supra positas quod prędestinans superioritatem aliquā habeat supra prędestinatū: Christus aūt vt Deus cui potest subijci? aut quam potest superioritatem recognoscere? Deniq; ista conclusio ab vniuersis theologis est recepta in 3. dist. 7. & 10. Neq; vero illam vt probabilem sententiam docent, sed vt certam fidei veritatem.

Est ta-

Est tamen hęc conclusio cum duplici limitatione accipienda. Prima, quod procedat de reipsa. Non enim in præsentia definio. An hæc propositio, filius Dei est prædestinatus possit verificari propter communicationem idiomatum, sicut verificatur ista filius Dei est mortuus, de qua re statim.

Secunda limitatio est, quod intelligatur de prædestinatione, quæ est simpliciter prędestinatio. Et in qua seruantur leges quę communiter censentur necessariæ ad veram, & propriam prędestinationem, quæ sunt illæ, quæ in fundamentis superius præiactis continentur. Hoc dixerim propterea, quod quibusdam theologis egregie doctis visum est aliqua ratione concedere hanc propositionem, filius Dei prædestinatus est vt esset homo, eo quod in tempore ita contingit, quod filius Dei factus est homo: Id autem quod fit in tempore, si ad supernaturalem ordinem spectet, æterna dei prædestinatione fuit dispositum. Pręterea quia Paul. 1. Corinth. 2. sapientiam dei prædestinatam dicit in gloriam nostram, & per sapientiam Dei videtur ipsum dei filium qui est ipsa Patris sapientia intellexisse. Ne hāc sententiam videamur excludere secundam limitationem primæ cōclusionis apposuimus. Nam licet ego huic sententiæ non libenter assentiam, sed assentio potius S. Tho. expresse contrarium dicenti. 3. p. q. 24. a. 2. ad 3. nō tamen in ea aliquid vel temeritatis, vel periculi reperio. Nam potissimum argumentū, quod illam impugnat, apparentem habet solutionem, argumentum autem hoc desumitur ex illa cōditione ad prædestinationem requisita, videlicet, quod prædestinato aliqua debet fieri gratia ex vi prædestinationis: filio autem dei nulla fuit facta gratia in hoc, quod esset homo, & quod natura humana ipsi personaliter copularetur: Ergo, &c. Huic argumento apparenter dicunt, qui prædictam sententiam tuentur, satis esse, vt ibi aliqualis ratio prædestinationis reperiatur, qđ fuit facta gratia humanę naturæ. Imo & ipsi filio Dei, quatenus in termino h posthaticæ vnionis in ipsa humana subsistit natura. Nam cum hęc gratia filio dei sic considerato exhibita, inuoluatur in æterna illa præordinatione qua dispositum est vt filius dei fieret homo, non sine probabilitate dicitur, quod pręordinatio illa ad ordinem pertinet prędestinationis, ita quod filius dei dicatur prędestinatus, vt fieret homo. Sed quicquid de hac opinione fuerit, quod attinet ad omne erroris periculum euitandum, si de eius tamen veritatis probabilitate tractetur, mihi non apparet vera, quoniam tota gratia, quę in hac prędestinatione implicatur, tenet se ex parte termini, & nullatenus ex parte obiecti, quod necessarium erat ad veritatem & proprietatem prędestinationis saluādā. Præterea vehementer vrget illa definitio quam ex Concil. 11. Toletan. pro conclusione adduximus, neque ei sufficientem contrariæ

sen-

sententiæ auctores videntur adhibere solutionem. Quocirca fatendum est prædestinatum fuisse ab æterno, quod filius Dei fieret homo, non vero est concedendum quod filius Dei fuerit prædestinatus, vt fieret homo. Et hoc satis est ad 1. argumentum, quod pro illa insinuauimus sententia: saluamus enim prædestinatum fuisse ab æterno id totum, quod in tempore fuit factum. Ad illud testimonium ex Paul. 1. Corin. 2. adductum circa sequentem conclusionem respondebim⁹ Interim legatur S. Thom. loco citato: ex quo petenda sunt multa, quę ob fastidiosam euitandam prolixitatem ad hunc locum non transtulimus, quæ tamen digna sunt vt legantur, & summa cnm diligentia notentur, ad exactam eorum, quæ diximus, intelligentiam habendam.

Secunda Conclusio.

Christus quatenus subsistit in humana natura obiectum est prædestinationis. Hæc conclusio colligitur ex Paul ad Rom 1. vbi postquam dixerat Christum factum esse ex semine Dauid secundum carnem, mox subiunxit, qui prædestinatus est filius Dei, &c.

Secundo eadem veritas colligitur ex Concil. Toletan. 11. iam citato, vbi post verba relata sic dicitur. Per hoc tamen, quod de Maria Virgine est, scilicet, Christus, & factus & prædestinatus esse credendus est.

Tertio eadem veritas ex Patrum testimonijs constat August. lib. de prædestinatio. sanctorum cap. 15. & lib. 2. cap. vltimo, hanc veritatem apertissime docet Athanas. lib. 3. de assumptione hominis circa finem referens illa Paul. verba ad Rom. 1. dicit. Ecce filium dexterę. Ecce filium hominis, qui factus est ei ex semine Dauid secundũ carnem. Nam secundum deitatẽ sic ait, Qui prędestinatus est filius dei in virtute, &c. Ansel. eadem verba Pal. explicans, inquit, quod de eadem persona, de qua Paul. dixerat, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, continuo dixit, Qui prædestinatus est filius Dei, &c. Plura adducemus Patrum testimonia, sequenti dubio ad huius veritatis comprobationem, cum tractabimus de vera huius Paulini testimonij intelligentia, vbi explicabitur simul qua certitudine ista conclusio debeat affirmari.

Probatur ratione hæc eadem veritas. In Christo prout in humana subsistit natura inueniuntur conditiones quas a principio huius quæstionis septimæ diximus esse necessarias, & sufficientes ad obiectum prædestinationis. Nam Christus vt sic, inferior est Deo, gratuitumq; beneficiũ potest ab ipso Deo suscipere: Ergo Christus vt in humana subsistens natura, vere potest esse prædestinatus, ac proinde prædestinationis obiectum, Confirmatur. Illa prædestinatio de qua Paul.

Paul.loquitur testimonio citato,neque potest conuenire naturæ humanæ, neq; Christo,vt subsistenti in natura diuina: Ergo necessum est conueniat christo vt est suppositum naturæ humanæ. Antecedens pro prima parte ex conclus. præcedenti constat. Pro secunda patet, quia natura humana non est filia Dei, ergo. &c.

Est autem circa istam conclusionem summopere aduertendum, eam ita esse intelligendam: quod in ipso prædestinationis obiecto formaliter debet includi natura. Ita quod idem pollet, Christus vt subsistens in natura humana, quod Christus secundum quod homo. Quomodo autem ipsa natura humana concurrat in ipsa christi prædestinatione, formaliter ne, an tantum vt necessaria conditio, sequenti dubio explicabitur. Nam quamdiu non constiterit de termino prædestinationis christi, non commode poterit res ista exponi.

Tertia Conclusio.

Hæc propositio christus est prædestinatus vera est,& propria: atq; adeo absolute concedenda. Oppositum huius conclusionis, negat. Palud.in 3.d.7.a.3.affirmans non posse concedi, nisi addamus illam specificatiuam, in quantum homo. Sequuntur Palud.doctiss.quidam ex nouioribus, Sed nostram conclusionem affirmat Ricard. eadem distinctione a.2.q.1.ad 1. Et quamplures theologi ex nouioribus eius adherescent sententiæ: Inter quos est annumerandus Med.3,p.q.24 ar.1.ad.2.argum.dubij.1.

Probatur primo ista conclusio ex illo Paul.1. Corinth. 2. Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quę abscondita est, quam prędestinauit deus ante sęcula in gloriam nostram. Vbi Paul, absolute & sine addito concedit dei sapientiam prędestinatam esse in gloriā nostram:& nomine sapientiæ Christū intelligebat, vt colligi potest ex sequen.verbis, nam ita statim subiunxit Paul. Quam, scilicet, dei sapientiam nemo principum huius sæculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Hoc argumentum, qđ quidam theologi pro hac conclusione magnificant, minime ipsam reddit certam. Nam Chrysosto. Theodoret. Anselm.& alij nonnulli graues auctores per dei sapientiam non intelligunt Christum secundum se consideratum, sed dispensationem salutis, & redemptionis nostræ, quam deus christi incarnatione, eiusque passione, & morte peragendam pręordinauit, ipsumque Crucis mysterium ab Apostolis prędicatum, quod gentes stultitiam reputabant, Paul. dei sapientiam hoc loco vocauit: quam deum ante sęcula prædestinasse, prædictis verbis affirmauit, idest, præordinasse ab æterno in gloriam nostram, nimirum in nostram salutem. Quod hęc fuerit mens Apostoli

ex antecedentibus, & consequentibus non difficulter colligitur. Nã paulo ante de prædicatione mysterij crucis Apost. dixerat. Sapientiam autem loquimur inter perfectos, idest, prædicatio nostra, qua vobis annunciamus salutem per Christi crucem & mortem comparandam, quamuis hominibus, qui carnis iudicio & huius seculi prudentia ducuntur, ingens appareat stultitia: viris tamen perfectis, idest, qui prudentiam spiritus sequuntur, maxima censetur sapientia, profundissimumque dei admirantur consilium. Ita in substantia exposuit Chrysost. Cum igitur verba, quę in argumento ex Paul. retulimus, prędictis verbis annectantur, intelligenda quoque sunt de hac summa dei sapientia, quæ in mysterio crucis latet abscondita. Verba quę inferius in eodem cap. sequuntur conducere, etiam possunt, quamplurimum, si benę expendantur, ad istam fundandam intelligentiam: quę ex capite etiam præcedenti vero similiter satis desumi potest, ex illis præsertim verbis. Ipsis autem vocatis, iudeis atque græcis Christũ dei virtutem, & dei sapientiam. Et quod Christi nomine non ipsum christum secundum se consideratum intellexerit Apo. sed quatenus per passionem, & crucis mortem nostram fuit operatus salutem, constabit legenti totum illud primum caput.

Posset etiam aliter responderi ad illud primum argumentum in Paulino testimonio fundatum. Quod quamuis admittamus Paul. ibi sapientiæ nomine ipsum Christum designasse, adhuc non colligitur hanc propositionem, Christus est prædestinatus, fore absque aliquo additamento concedendam. Multa enim Paul. addidit, quibus manifestauit se de christo ratione humanitatis loqui: cum ipsum in gloriã nostram prædestinatum esse dixit. Etenim prædicatio mysterij crucis, quæ gentibus stulta, imo ipsa stultitia visa fuit, ipsam christi carnem & humanitatem, in qua passus fuit, & mortuus, ostendit.

Sed & tertio possemus dicere, Dei sapientiã in citatis Paul. verbis, ex parte prædicati se tenere, & ideo si pro christo sumitur, formaliter debet accipi, idest, ratione humanitatis. Nam hæc est prædicatorum natura, vt formalem habeant acceptionem, sicut e contra subiecta materialiter sumuntur. Iuxta quam regulam solent graues sacrorum Bybliorum interpretes interpretari illud ad ad Hebrę. 3. Considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum Christum, qui fidelis est ei, qui fecit illum. Et id similiter actor. 2. Certissime ergo sciat omnis domus Israel, quia & dominum eum, & christum fecit deus hunc Iesum, quem vos crucifixistis. Dicunt igitur graues auctores, his locis non significari solum, quod deus fecerit Iesum pontificẽ & dominum, sed quod simpliciter illum fecit christum: sumiturque christus formaliter, scilicet, ratione humanitatis, eo quod a parte prędicati collocatur.

Hoc igitur primo argumento vt parum sufficienti prætermisso: Et alijs itidem quibusdam omissis, quæ & si apparentiam præseferre videantur, parum aut nihil probant. Vnico dumtaxat argumento vtar, ex quo & exsolutionibus contrariæ sententiæ constabit huius nostræ conclusionis veritas.

Argumentum est huiusmodi, christus, in propositione de qua præsens conclusio, sumitur formaliter, videlicet, ratione humanitatis quam de formali importat hæc vox christus: Ergo hunc reddit sensum, christus in quantum homo, seu ratione humanitatis est prædestinatus; At sensus iste in omni theologorum opinione verissimus est, ergo &c. Probatur antecedens, illud prædicatum, Prædestinatus, cũ interiorem animi conceptionem designet, fertur supra subiectum ratione formalis significati ipsius subiecti, sic enim præscribit dialecticorum regula de similibus prædicatis: Ergo enuntiatio prædicta formalem reddit sensum.

Sed obstant huic rationi, & conclusioni similiter duo Aduersariorum argumenta. Primum, Et si dialeticis demus, fieri sensum formalem in hac propositione & similibus, in quibus prædicatum actum animæ importat, adhuc nõ sequitur, veram esse propositionem illã, sed potius sequitur esse falsam: Ergo argumentum factum non probat, quin potius improbat conclusionem. Probatur antecedens. Ista vox, christus, in formali significato importat ex æquo vtramque naturam, diuinam & humanam: ergo si formaliter sumitur, necesse est, quod prædicatum, Prædestinatus, feratur supra subiectum ratione vtriusq. naturæ, atque adeo quod propositio sit simpliciter falsa. Nã quod christus ratione diuinitatis sit prædestinatus, falsum est, & hæreticum.

Secundũ argumentũ. Prædestinatio est actio practica diuini intellectus, quæ virtualiter æquiualet actioni transeunti, præsertim secundum S. Tho. doctrinam, qui inter effectum, & actionem dei immanentem, nullam constituit actionem mediã transeuntem. Ergo de illo prædicato Prædestinatus, non idem debet ferri iuditium, quod de alijs prædicatis importantibus interiorem actum animæ.

Primum argumentum ostendit manifeste falsitatẽ contrariæ sententiæ. Proceditq. ex ignorantia significationis, & formalis significati huius vocis, christus, Est enim falsissimũ id quod dicitur in hoc argumento, videlicet, quod christus in formali significato importet ex æquo humanitatem, & diuinitatem: constat enim ex superius dictis in hac quæst. quod per modum formalis naturæ humanitatem tantum designat, sicuti, vox Petrus, Diuinitatem autem importat ex parte suppositi, ex eo, videlicet, quod diuinitas per se cõcurrit ad cõstitutionẽ suppositi Diuini, verbi ad cuius diuinum esse personale as-

sumpta fuit humanitas: Vnde cum hæc vox, christus, formaliter sumitur, non diuinitatem, sed humanitatem in formali conceptu explicat. Et quod hoc sit verissimum & ab omnibus concedendum, a posteriori ostendo. Nam ex contraria sententia sequitur, quod propositiones in quibus vox, Christus, ponitur a parte prædicati, si factionem, aut prædestinationem, vel quid simile diuinitati repugnans importent, sint omnino falsæ, cuius oppositum docent omnes theologi, etiam illi qui nostram negant conclusionem: ergo, &c. Patet sequella. In hac propositione, Deus factus est Christus. Vox, Christus, formaliter sumpta, non solam humanitatem, sed ex æquo diuinitatem formaliter importat: Ergo est falsa propositio & hæretica: quatenus factio supra diuinitatem fertur: Sicut præfati auctores propter similem causam dicunt, negandam esse hanc propositionem, Christus est prædestinatus. Ex his constat solutio primi argumenti, & ipsa nostræ conclusionis veritas.

Ad secundum respondetur. Quod quamuis prædestinatio virtute complectatur vim transeuntis actionis, est nihilominus simpliciter actio immanens, atque adeo debet illud prædicatum, Prædestinatus, sequi regulas aliorum terminorum, qui interiorem actum animæ important. Quæ res non deberet verti in dubiũ a theologis eruditis: cũ in materia prædestinationis passim affirmemus, vel negemus propositiones, quę aliàs nõ affirmarentur, vel negarẽtur, nisi propter formalem acceptionẽ terminorũ, quibus adiũgitur hæc vox Prædestinatus.

Ex dictis sequitur hanc propositionem, Filius dei est prædestinatus, absolute falsam esse & negandam. Ita docent Ricard. Durand. Palud. in 3. dist. 7. Probatur ex dictis. Illud subiectum Dei filius, ratione prædicati, Prædestinatus, sumitur formaliter, idest, pro filio dei, qua ratione est dei filius: ergo propositio illa est simpliciter falsa, hæretica, & neganda, vt ex prima conclusione constat.

Ad argumenta a principio posita. Respondetur. Primo argumento dicitur, quod Origenes singularis fuisse videtur in illa sententia. Visus est enim negare Christo prædestinationem conuenire. Sanct. vero Aug. loquebatur aperte de prædestinatione, qua puri homines prædestinantur ad gloriã, qui antequã existant in proprijs mensuris prędestinãtur, sed nõ vocantur ad fidẽ, & ad gratiã, nisi postquã exstiterint producti. Quo aũt p̃destinatio Christi qua fuit prædestinatus vt esset naturalis dei filius ipsum Christũ præsupposuerit, seq. dub. declarabitur. Nunc vero id sufficiat dicere, quod Christus rõne diuini suppositi ab ęterno est, quia vt sic est deus, ac proinde nullatenus prædestinatur. In quo sensu procedunt verba Pauli in argumento citata: ratione autem humanitatis, & prout in ipsa subsistit, sicut potuit esse tẽporalis generationis terminus, ita & prędestinationis obiectũ.

Ad

Ad secundum argumentum respondetur, illo sufficientissime probari, Christum non fuisse prædestinatū ad gratiam & gloriā, de quo dub. seq. nihil tamen probat de prædestinatione ad filiationē naturalem, quæ christo vt homini competit per gratiam vnionis.

Ad tertium respondetur, quod Christus non fuit prædestinatus, vt esset filius Dei adoptiuus: satis enim probatum dedimus supra q. 1. in speciali dubio. Christum nullatenus appellari posse filium Dei adoptiuum. Est ergo christus prædestinatus, vt esset filius Dei naturalis. Ad huius impugnationem dicitur: Christum fuisse prædestinatum in quantum hominem, si dictio, inquantum, accipiatur specificatiue, ita vt specificet humanitatem, non vt formam cuius ratione Christo conueniat naturalis Dei filiatio, sed vt conditionem requisitam, vt ei possit per gratiam, vnionis huiusmodi naturalis filiatio competere, ita quod ipsa filiationis naturalitas ad Christi suppositum est referenda, conuenientia vero gratuita, quæ omnino est ad prædestinationem necessaria, ex parte solius humanitatis se teneat in Christo. Sed de huius arguméti difficultate, iterum sequenti dub. redibit sermo.

Ad quartum argumentum concesso antecedenti, negatur consequentia. Ratio discriminis est, quoniam in propositionibus in antecedenti assumptis. Christus positus a parte subiecti, capitur materialiter: supponitque pro supposito verbi, in propositione autem nostra, vox, Christus, formaliter sumitur ratione naturę humanę, in qua christus subsistit.

Ad confirmationem patet solutio ex superius dictis: Estque latum discrimen inter illas propositiones ex vna parte, scilicet, filius Dei est passus, filius Dei est mortuus. & aliam propositionem, ex altera parte, scilicet, filius Dei est prædestinatus: In prioribus enim propositionibus subiectum supponit materialiter, & imperfectio importata in prædicatis non applicatur ad filium dei cum ea formalitate, qua est dei filius, atque adeo potest ei competere ratione humanę naturę, in qua reipsa subsistit. Cęterum in alia propositione, filius dei est prædestinatus, cum subiectum accipiatur formaliter, vt diximus, imperfectio, quam prædestinatio inuoluit, ex parte prædicati, refunditur ad filium Dei ratione filiationis diuinæ, & prout in diuina subsistit natura: atque adeo non habet locum idiomatis comunicatio. Neq; valet argumentum a christo ad filium dei, propter appellationis variationem.

Quintum argum. & vltimum eam difficultatē insinuat. Nū christi humanitas debeat dici simpliciter prędestinata. Nō vertitur in dubium, an humanitas sit obiectum, Quod, illius prædestinationis, qua Christus dicitur prædestinatus dei filius naturalis, natura.n. humana

non

humanitas eã sit ... gratiæ

nō est dei filia. Sed illud hēt difficultatē, nū sit obiectū qđ prędestinationis, qua prædestinata sit, vt assumeretur a verbo, ipsiq. substātialiter vniretur? Qua in re varie procedūt theologi, Sed primū oīum vix intelligo, quid sibi velint dicere illi theologi, qui asserūt, ita se habere humanitatē in Christi prædestinatione, atque se habet anima in prædestinatione Petri: ita q̃ sicut Petrus est p̃ se primo prædestinatus, anima vero secundario, vt pars pręcipua: ita prędestinatio Christi, per se primo ad ipsum referatur Christum, secundario vero ad humanitatem, vt ad obiectum quo, hanc, inquam, sententiam vix intelligo. Nam si fiat sermo de prædestinatione humanitatis ad assumptionem a verbo, falsum est omnino, quod hæc prædestinatio per se primo ad Christum referatur. Christo enim non conenit assumi, sed soli humanitati, vt est res manifesta, & posset fundari in doctrina S. Tho. 3. p. q. 16. ar. 4. ad 3. Si vero sermo fiat de prædestinatione, qua Christus prædestinatus est filius dei naturalis, talis prædestinatio nullatenus est ad humanitatem Christi referenda, ad eum præsertim modum, quo prædestinatio Petri eius animæ conuenit. Nam totum bonum prædestinationis Petri formaliter competit eius animæ: ipsa enim grata est deo, ęternaq. potitur gloria. At humanitas Christi nullatenus est filia naturalis dei, sed tantum est conditio necessario requisita, vt hæc naturalis filiatio per gratiam, puta, vnionis Christo competat. Esset autem vera hæc istorum theologorum doctrina: si Christus prędestinatus fuisset ad gratiam & gloriam sicut Petrus: Sed de hac prædestinatione non loquuntur hi theologi, quia Thomisticam sequuntur doctrinam, quæ hanc prædestinationē non admittit.

Hac ergo prætermissa distinctione Scot in 3. d. 7. q. vnica absolute affirmat humanitatem Christi fuisse prędestinatam, & ad gloriam, & ad hyposthaticā vnionē. De prædestinatione ad gloriam nullū hic addemus verbum, tractabitur enim hæc disputatio seq. dub. Id dumtaxat aduerto, quod qui admiserit hanc prædestinationem, parum philosophice loquetur, si dixerit, quod humanitas est obiectū, quod, prædestinationis huius. Natura enim nō est, quod, sed, quo, Vnde tenetur dicere, christum fuisse prædestinatum ad gloriam, vt obiectū, quod, humanitas vero vt, quo, quia est forma perquam christo possunt competere gratia & gloria. De prædestinatione autem ad assumptionem, graues quidam S. Tho. discipuli Scot. sequuntur. Probantque eius sententiam in hunc modum, Assumptio est bonum diuinum valde excellens atque gratuitum; Ergo pertinet ad ordinem prædestinationis. Rursus hoc bonum non potuit competere chri sto ex ui prędestinationis. Christus enim non fuit assumptus a uerbo: Igitur conuenit humanitati hæc prædestinatio.

Confirmatur. Assumptionis bonum conuenit humanitati ex ui

prædestinationis, sed non conuenit ei mediate & secundario, quia, vt modo dicebam, non conuenit ei ratione totius christi: Ergo conuenit ei per se primo: atque adeo humanitas est obiectum, quod, prædestinationis huius.

Huic sententiæ, vt libere loquar, numquam potui animum admouere. Vnde sic argumentor contra illam. Primo. Assumptio humanitatis ad verbum non est vltimum bonum quod in hyposthatica vnione humanitati conuenit: sed potius habet rationem medij comparatione ad vlterius bonum: Non ergo simpliciter loquendo, humanitas debet censeri prædestinata ad istud bonum. Consequentia manifesta est ex communi Theologorum doctrina, quæ docet prædestinationem simpliciter non circa media, sed circa vltimum bonũ versari: aliàs enim Petrus diceretur prædestinatus ad fidem, ad spem, ad gratiam &c. Qui modus dicendi non est in vsu apud graues Theologos. Antecedens vero probatur. Vltimum hyposthaticæ vnionis bonum quod humanitati competit, consistit in hoc quod Christus inquantum homo sit per gratiam vnionis Dei filius naturalis, hoc est enim maximum, & summum bonum, quod Christo vt homini competit, atque adeo eius humanitati, ad hoc autem bonum ordinatur ipsa humanitatis assumptio a verbo, Ergo &c.

Secundo probatur. Ita se habet humanitatis assumptio respectu eius quod est Christum vt hominem esse per gratiam vnionis filium Dei naturalem, atque se habet vnio partium in toto respectu perfectionis totalis: sed vnio partium non pertinet ad aliam naturalem actionem distinctam a generatione, qua totum fit & generatur: Ergo nec assumptio humanitatis ad aliam actionem attinuit ab ea, qua Christus vt homo constitutus est per gratiam vnionis dei filius naturalis: rursus, Ergo neque pertinet ad aliam prædestinationem; prædestinantur enim ab æterno illa eademmet, quæ in tempore fiunt, & secundum quod fiunt: Ergo sicut generatio naturalis per se primo attingit totum compositum, & secundario partes, nam licet partes prius vniantur quam totum generetur, non tamen prius generantur aut fiũt quam totum, sed dependenter a toto: Ita similiter prius ex parte obiecti prædestinatus fuit Christus, vt esset per gratiam vnionis naturalis dei filius, quam ipsa humanitatis assumptio ad verbum.

Confirmatur. Humanitas non fuit prædestinata ad gloriam, quę essentialiter in quidditatiua visione sita est. Quod probabitur seq. dub. Et docet S. Th. 3. p. q. cit. art. 1. & in Ep. ad Rom. lect. 1. Sed ad rationem pręde stinationis, licet non sit necessarium, vt eius formalis, & primarius terminus sit operatio supernaturalis, requisitum tamẽ est, vt saltem sit secundarius, & consequens terminus. Nam alias si Deus leoninam naturã sibi hyposthatice copularet, leo ille vere, & proprie

tati per se primo facta est: Sed ipsi Christo vt homini, & ratione eius humanitati. Et ita non primario, sed secundario prędestinata est.

Dubium secundum.

Disputatum est præcedenti dubio de Christi prędestinationis obiecto. De proprio & formali eius termino deinceps erit disserendũ. Cuius rei difficultas in duobus pręcipue punctis cõsistit. Primus punctus est, An terminus formalis & præcipuus prædestinationis Christi fuerit ipsius animæ gloria. Secundus. Vtrum fuerit naturalis dei filiatio. Et sigillatim disputabimus vtrumque istum punctum.

Ad primum ergo deuenientes probatur pars affirmatiua, nimirũ, quod gloria animæ Christi fuerit proprius terminus & formalis prædestinationis ipsius Christi. primus difficultatis punctus.

Primum argumentum. Gloria animæ Christi comparatur ad hyposthaticam vnionem sicut finis ad medium: Ergo simpliciter fuit formalis Christi prædestinationis terminus. Consequentia patet. Quia terminus ad quem res dicitur simpliciter prædestinari, est finis & non media ad illum ordinata. Antecedens probatur dupliciter. Primo quia sicut se habent in nobis merita ad beatitudinem, ita in humanitate Christi vnio hyposthatica. Sicut in nobis confertur tanta gloria propter quantitatem meritorum: ita humanitati Christi propter vnionem, quia nisi esset vnita verbo non perueniret ad tantũ gradum gloriæ: sed merita in nobis ordinantur ad beatitudinem sicut ad finem: Ergo etiam vnio humanitatis christi. Secundo. Id quod est vltimum in exequutione, est primum in intentione, atque adeo habet se vt finis: sed in exequutione prius intelligimus deum eleuasse, seu extulisse humanitatem hanc christi ad vnionem hyposthaticã, quam contulisse illi gloriam animæ, sicut prius intelligimus rem esse quam esse beatam: Ergo in intentione, atque adeo in genere causæ finalis prius voluit conferre illi humanitati gloriam, & deinde decreuit, quod vniretur verbo hyposthatice.

Confirmatur. Christus vt homo eundem habet vltimum finem, quem habent cæteri homines, nam sicut habet naturam communem cum eis, ita & communem finem habet vltimum, in quem tota natura destinatur. Sed animæ gloria est finis vltimus aliorum hominum: Ergo & christi vt hominis, atque adeo in hunc finem christus fuit prædestinatus.

Secundum argumentum. Maius bonum est respectu humanitatis christi visio beatifica, quam vnio hyposthatica. Ergo potius dicetur prædestinata ad visionem, quã ad vnionem. Patet consequentia Vnaquæque res dicitur prędestinari simpliciter ad idquod est maxi-

mum bonum suum. Antecedens probatur. Quia quod est generatione posterius est perfectius, vt sensitiuum vegetatiuo. Sed via generationis prius fuit hæc humanitas eleuata ad vnionem, quam ad beatitudinem. Ergo beatitudo perfectior est vnione hyposthatica.

Tertio. Prædestinatio est ad aliquod esse accidentale, & secundũ quid: humanitas vero habet esse simpliciter ex vnione cum verbo, ex gloria vero animæ accidentale dumtaxat: Ergo potius dicitur prædestinari ad gloriam animæ, quam ad vnionem hypostaticam.

Vltimo, alias sequeretur quod natura bruti posset dici prędestinata. Consequens videtur falsum: quia prædestinantio est respectu doni quod alicui confertur ex gratia: sed creatura irrationalis non est capax doni, neq. gratiæ, sicut neque iniuriæ: Ergo neque prædestinationis. Probatur sequella. Quia etiam natura alicuius bruti posset vniri hypostatice personæ diuinæ, vt nunc suppono ex his quæ dici solent. 3. p. q. 4. ar. 1.

In oppositum est Paul. ad. rom. 1. vbi de Christo dicit, Quod prædestinatus est filius dei in virtute &c. Non dixit esse prædestinatũ in beatitudinem & gloriam animæ suæ: sed vt esset filius Dei naturalis.

In hoc dubio Scotus in. 3. dist. 7. q. vnica. dicit. Christi humanitatem prędestinatam esse & ad vnionem cum verbo, & ad ipsam animæ suæ gloriam. Principalius tamen & vltimate ad gloriam, eo quod ipsa hyposthatica vnio ad gloriam animæ, vt finem vltimum destinatur. Vnde terminus simpliciter prædestinationis humanitatis Christi, ipsa est gloria animæ, id enim quod vltimum est, & finis vltimi rationem sortitur, terminus esse debet simpliciter prædestinationis.

Contrariam autem sententiam docet S. Thom. 3. par. q. 24. art. 1. quæ in duobus dissidet ab Scot. Opinione. Primum in eo quod S. Thom. omnino negat humanitatem prædestinatam fuisse, vel ad gloriam, vel ad filiationem naturalem, sed Christum vt hominem dicit esse prædestinatum. Secundo differt, eo quod negat gloriam esse simpliciter terminum prædestinationis christi. Pro resolutione sit.

Prima Conclusio.

Christi humanitas non fuit prædestinata vel ad gloriam, vel ad filiationem Dei naturalem. Hæc conclusio potius ad primum dubiũ quam ad istud secundum attinere videbatur. sed non possumus non, aliqua permixtim dicere de subiecto, & de termino predestinatiotionis Christi, quia materia aliud non patitur. Probatur argo conclusio.

clusio breuiter. Gloria animę Christi consistit in operatione beatifica, nimirum, in visione diuinæ essentię. At operari nō ad naturā pertinet, sed ad suppositum, quod per naturā tanquam per formam operatur. Similiter natura non est filia, vt enim in 1. q. cum de adoptione disserebamus, multis explicuimus, relatio filiationis non ad naturā, sed ad suppositum pertinet: Ergo Christi humanitas, neq. ad filiationem dei naturalem, neq. ad gloriam fuit prædestinata.

Secunda Conclusio.

Christus nō est prędestinatus simpliciter ad gloriam, & multo minus ad habitualem gratiam. Probatur primo Quia quando aliquis ordinatur ad diuersa bona tantum dicitur prædestinari respectu prę stantioris: vt Petrus dicitur prædestinatus ad beatitudinem, & non ad Pontificiam dignitatem: Sed humanitas Christi fuit ordinata a Deo ad vnionem hyposthaticā, & ad gratiam habitualē, & visionem beatificam, & ex his vnio est maius bonū, ergo ad vnionem dicetur illa humanitas prædestinata. atq. adeo Christus vt homo non ad gratiam habitualem, neq. ad gloriā fuit prędestiūatus, vt asserit nostra conclusio, sed vt inferius dicemus, ad hoc vt esset filius dei naturalis. Probo min. primo autoritate S. Th. 3. p. q. 4. a. 2. ad. 2. Vbi ait perfectiorem esse vnionem ad deum secundum esse, quem secundum operationem. Et Aug. lib. 13. de trinit. c. 9. ita, inquit, cum dixisset Euangelista, dedit eis potestatem filios dei fieri, ne hominum infirmitas tantam excellentiam desperaret, illico annexum est. Verbum caro factum est. Et tract. 2. in Ioan. explicans eadem verba sic ait. Quid miratis quia homines ex deo nascuntur, attende ipsum deum natum ex hominibus. Et præterea ratione. Quia melius est vniri deo substātialiter & secundum suam entitatem, quam accidentaliter & secundū participationem. Sed priori modo vnitur humanitas deo ratione vnionis hypostnaticæ, posteriori vero ratione gratiæ habitualis, & visionis beatificæ: Ergo vnio hypostatica est maius bonum.

Secundo probatur. Prædestinatio tantum est ad illud bonum quod ex gratia conuenit rei prædestinatæ: Sed Christo vt homini debita est & connaturalis gloria animæ, & omnis supernaturalis perfectio, quæ ad ipsam gloriam disponit. Ergo Christus non fuit prædestatus ad gloriam, neque ad gratiam, neq. ad aliqua huismodi supernaturalia bona. Consequentia est euidens, quoniam non ex gratia tribuitur bonum ei, cui est ex ordine connaturalitatis debitum, Maior ex dictis in hac q. constat. Et minor probatur. Humanitati Christi supposita vnione hyposthatica ad verbum debita sunt

nit non vt premium ab alio expectatum & ab extrinſeco receptum : ſed vt perfectio ſibi connaturalis,& ab intrinſeco trahens originem.

Ad ſecundum argumentum negatur maior. Ad probationem reſpondetur, quod tunc id quod eſt poſterius generatione eſt perfectius, cum ſimul eſt finis prioris: cum vero non eſt finis,ſed conſequutio ad illum vt effectus ad ſuam cauſam,potius eſt minus perfectum, ſicut patet in exemplo adducto de paſsionibus comparatis ad ſuam eſſentiam. Et ita quia vnio hypoſthatica eſt cauſa efficiens & finalis viſionis beatificæ & gratiæ habitualis,quamuis ſit prima generatione,poterit eſſe perfectior.

Ad tertium reſpondetur maiorem illam eſſe veram reſpectu rei quæ eſt per eſſe naturale, quia cum tale eſſe non poſſit rei conuenire, *per gratiã non poterit eſſe terminus prædeſtinationis: Et ideo ſi illa res ſit prædeſtinata, non poterit eius prędeſtinatio terminari ad eſſe per quod ſimpliciter eſt; ſed ſolum ad aliquod eſſe ſupperadditum & accidentale. Quando vero illud eſſe per quod aliqua res ſimpliciter eſt, conuenit illi ex gratia & eſt illi ſupernaturale, non eſt vera maior illa, quia nihil deeſt illi eſſe,vt ſit terminus prædeſtinationis. Et ita contingit in præſenti: quia vniri verbo hypoſthatice, euenit illi humanitati ex gratia, & eſt illi ſupernaturale. Itaq. nõ impedit prędeſtinationé,ꝙ terminus ſit ipſum eſſe ſubſtantiale rei,quæ prædeſtinatur:Sed quod ſit eſſe ad naturalẽ ordinem ſpectans. Præterea dicitur ſecundo,ꝙ quia humanitas in Chriſto ſubſiſtit per Eſſe Verbi,poteſt commode intelligi in hoc myſterio,quod obiectũ prædeſtinationis præſupponatur eius termino, vt cõſtabit ex dicendis ſeq. punto. Solut.ad.1.Aliud forsã eſſet,ſi de Eſſe ꝓprio humanitatis tractaretur.

Ad vltimum argumentum non deſunt qui libenter concedant, quod ſi Deus aſſumeret naturam brutam V.c.leoninam, Leo ille diceretur prædeſtinatus filius Dei naturalis. Cui ſentẽtiæ nullatenus libet ſubſcribere, eo quod prædeſtinatio intrinſece importat gratiam quę ex ui ordinationis diuinæ rei prędeſtinatæ confertur in tempore. Natura autem bruta nullatenus eſt gratiæ ſuſcipiendæ capax. Vnde ad argumentum neganda eſt ſequella propter iſtam rationem inſinuatam. Et magis informa dici poteſt, quod in illo caſu deeſſet terminus prædeſtinationis formaliter conſideratus. Terminus namq; prædeſtinationis de qua loquimur,non ſolum eſt filiatio Dei naturalis,ſed filiatio naturalis Dei per gratiã cõferenda. Et hoc ſecundũ deeſſet in illo caſu, eo ꝙ ſubiectũ eſſet incapax talis gratię. Memini me ſuperius q.1.in quodã ſpeciali dubio diſputato de chriſti ſanctificatione nonnulla dixiſſe,quę ad huius argumenti ſolutionem commode transferri poterunt.

Secundus & præcipuus difficultatis huius diſputandę puntus ſuccedit.

Secundus difficultatis puntus. cedit. In quo explicandum est. Num filiatio Dei naturalis sit proprius, formalis, & præcipuus prædestinationis Christi terminus, & ex quo Christi prædestinatio suam propriam & formalem rationem desumat: ita quod Christus vere & proprie sit & dicatur prædestinatus dei filius. Cuius dubitationis negatiuam sententiam argumenta sequentia comprobant.

Primum argumentum. Id quod est terminus prædestinationis debet esse prædestinato posterius tempore, vel natura; Sed esse filium dei naturalem nec tempore, nec natura est posterius Christo, vt homo est: Ergo non est terminus prædestinationis Christi. Minor probatur, Quia cum Christus in quantum homo sit suppositum, & nõ sola natura, includit personalitatem verbi, & ex consequenti filiationẽ Dei naturalem, quæ est ipsa personalitas: Ergo christus vt homo nullo modo præcedit id quod est esse filium dei.

Secundum argumentum, Terminus formalis prædestinationis nequit includi in proprio eiusdem prædestinationis obiecto. Sed esse filium dei naturalem, intrinsece clauditur in christo, qui est propriũ huius prædestinationis obiectum: Ergo esse naturalem Dei filium nõ est terminus per se & formalis prædestinationis christi. Maior cõstat ex illo præsupposito fundamento, quod vniuersi theologi libenter admittunt, videlicet, terminum prædestinationis ex gratia, & liberali donatione conuenire prædestinationis obiecto. Quod fundamentum locum non haberet, si prædestinationis terminus intrinsice clauderetur in obiecto prædestinationis eiusdem. Minor apparet manifesta ex superius dictis: christus enim importat diuinum verbum in natura humana subsistens.

Dices forsan, quod licet christus absolute consideratus includat intrinsece filiũ dei naturalẽ, secus tamẽ est, si de christo cũ specificatione prout est homo loquamur: christus. n. secundũ quod homo, neq; deus est. neque proinde naturalis dei filius, vt ex S Th. 3. p. q, 16. a. 11. constat. At christus non absolute sumptus, sed secundum quod homo est obiectũ prædestinationis huius. Sed cõtra hanc solutionẽ manifesta insurgit replica. Res illa cui nequit simpliciter competere formalis prædestinationis terminus, nequit esse proprium eiusdem prędestinationis obiectum. Sed christo vt homini non potest simpliciter competere esse filium dei naturalẽ, vt assignata solutio admittit: Ergo non est obiectũ prędestinationis huius. Atq; adeo christ⁹ absolute cõsiderat⁹, cui intrinsica est naturalis dei filiatio, obiectũ est istius prędestinationis. Si dixeris qđ christus inquãtũ homo sumitur in sensu in quo S. Tho: loco citato concedit, quod christus inquantum homo est deus, qui sensus est iste: quod christus in natura humana existens est deus. Contra. Ergo iam admittis in obiecto prędestina-

destinationis intrinsece claudi terminũ. Patet manifeste ex dicta explicatione, ex qua constat, quod christus vt homo importat dei filium in natura humana subsistentem.

Tertium argumentum. Non est signabilis aliqua formalis ratio, propter quam christo conueniat esse prædestinatum dei filium naturalem: Ergo nec formaliter concedi potest, quod christus prædestinatus est naturalis dei filius: atque adeo esse naturalem dei filiũ, non est formalis prædestinationis christi terminus. Probo antecedens (nam consequentia apparet manifesta) Diuinum verbum in natura humana subsistens, non est formalis ratio, propter quam christus sit prædestinatus filius dei: Nam esse filium dei naturalem nullatenus ex vi prædestinationis conuenit verbo in humana natura subsistenti, quia non ex gratia, sed per naturam illi competit: Humanitas vero conditio quidẽ esse potest necessaria ad hanc prædestinationem, vt dicebamus in primo huius dubitationis puncto. At ratio formalis minime potest esse. Non enim formaliter competit christo esse filium dei ratione humanitatis, atque adeo neque quod sit prædestinatus filius dei.

Quarto arguitur. Non est concedendum hominem Christum factum esse deum aut filium dei, vt docet S. Tho. 3. p. 16. ar. 7. Ergo nec est concedendum prędestinatum esse vt sit filius dei. Patet consequentia, quia quod prædestinatur ab æterno, fit in tempore.

Vltimo probatur, quod Christus sit prędestinatus filius dei. Non sufficienter colligitur ex illo Paul. testimonio ad Rom. 1. Qui prædestinatus est filius dei in virtute, &c. ergo sine sufficienti fundamento asseritur, quod esse naturalem dei filium est formalis terminus prædestinationis christi. Antecedens patet, quoniam illa verba Pauli diuersimode a Patribus explicantur.

In hoc dubio Durand. in 3. dist. 7. q. 3 quem refert, & videtur sequi Palud. ibidem existimat, quod licet lata quadam, & impropria acceptione dici possit christus prædestinatus filius dei naturalis: in quo sensu Sancti Patres vsi sunt hoc modo dicendi, proprie tamen, & secundum sermonis rigorem id non est concedendũ: non enim, inquit, terminus formalis prædestinationis christi est esse filium dei naturalem, sed supernaturalis animæ christi beatitudo, sicut dici solet de prædestinatione aliorum hominum.

De hac sententia Durandi quatenus affirmat, formalem terminũ prædestinationis christi ipsam fuisse gloriam & beatitudinem animę eius, idem prorsus est dicendum & censendum, quod diximus & censuimus paulo ante, de simili Scoti opinione, & eisdem prorsus argumentis vtraque confutanda est sententia. Quocirca in præsenti id solum tractandum est. An vere & proprie dici debeat, quod terminus

for-

minus prædestinationis. Prima consequētia patet, quia quod in tempore conuenit ex gratia, ab æterno est adeo prædestinatum, sed prædestinatio illa pertinet ad christū: ergo, &c. Secūda consequētia probatur, quia esse filium Dei naturalē est summū omnium quę ex gratia cōueniunt christo, in quantū est homo, vt supra probauimus. Ergo est terminus suę prædestinationis.

Sed ad plenam hujus conclusionis intelligentiam notandum est primo, ꝙ esse filium dei naturalem, nisi quid amplius addamus, nequit esse alicuius prędestinationis terminus: quia nihil designat gratuitum & ad liberalitatem pertinens: sed ad naturalē necessitatem diuinę generationis. Quocirca formalis terminus prędestinatis christi, totum hoc dicit, scilicet, esse filiū dei naturalē ex vi gratiæ vnionis. Qua ratione ipsum esse naturale filij dei modum induitgratuiti doni: An vero ad rationem formalem termini prædestinationis christi formaliter spectet ipsa gratuita ratio, non conuenit inter omnes theologos. Quidam enim conditionem tantum requisitam esse censent. Alij vero arbitrantur in ipsa formali termini prędestinationis essentia includi. Itaque in hac secunda opinione, filiatio dei naturalis non est terminus prędestinationis christi, nisi prout formaliter induit rationem gratuiti doni, & liberalissimi beneficij. Et hęc sententia mihi gratior est, & probabilior, quia prędestinatio ex propria, & intrinseca sui ratione respicit bonū ex gratia deliberalitate cōferēdū.

Secundo est notandum: Terminum prædestinationis Christi dupliciter posse sumi: primo in abstracto vt significatur per hoc complexum, Filiatio naturalis Dei gratuita. Secundo inconcreto, vt significatur hoc modo: filius Dei naturalis ex gratia, Si priori modo sumatur, terminus formalis & proprius ꝑdestinationis Christi nō includit formaliter humanitatē, sed ipsū esse personale diuini verbi cū habitudine ad humanitatē, tamquā ad substantialē naturā, cui ex gratia communicatur. Si vero accipiatur posteriori modo, non solum ipsum esse personale diuini verbi importat, sed & humanā quoq. naturam, diuino verbo personaliter vnitā. Vnde terminus prædestinationis christi in cōcreto sumptus est ipsemet christus, in abstracto vero nequaquam, sed ipsa verbi subsistentia humanitati per gratiam vnionis cōicata: ita quod humanitas non ingrediatur intrinsice ipsam formalem termini prædestinationis rationem, sed potius se teneat ex parte obiecti, cui subsistentia verbi communicatur.

Ex hoc sequitur, quod si loquamur de termino prædestinationis Christi, vt est terminus, Qui; & de obiecto, Quod, eiusdem prædestinationis, ipse Christus est, & terminus, & obiectum prædestinationis suę. Si vero de termino, Quo, & de obiecto, Quo, fiat sermo, non ita coincidunt obiectum & terminus prædestinationis Christi.

sa realis vnio humanitatis ad verbum habuit rationem obiecti præsuppositi: & veritas propositionis inde consequens rationē termini. Hęc tamē solutio, primū est impertinens, & ad Nominaliū doctrinā pertinet, qui de vocibus potius quam de rebus tractarunt. Nos enim inpræsentia de re disserimus, quæ fundamentum est veritatis propositionis, & nō de formali eius veritate. Deinde falsa est etiā & improbabilis illa solutio, quatenus habet, quod obiectum prædestinationis præsuppositum est ipsa humanitatis vnio ad verbum, & quod veritas enuntiationis prædictæ est ipse prędestinationi: terminus, Quod hoc sit falsū patet, Terminus prædestinationis nō necessario eius obiectum consequitur, sed ex gratiā prædestinantis ei competit, at præsupposita reali vnione humanitatis ad verbum, necessario sequitur illius propositionis veritas, & non aliqua speciali Dei gratia indiget, vt sequatur: ergo falsa est assignata solutio.

Secunda solutio quā adhibet Caiet. 3. p. q. 24. art. 2. asserit Quod quamuis secundū rem, nō fuerit prius Christū esse hominem, quam Christus in quantum homo fuerit per gratiā vnionis naturalis Dei filius, in apprehensione tamen intellectus, prius potuit concipi christus seu Deus homo, secundum quandā rationem communem, quā conciperetur distincte & in particulari, inquantum filius Dei naturalis. Nam cum incarnatio verbi duobus modis possit intelligi facta, vno modo secundū quod de facto cōtingit, & vt catholica docet fides, nimirum, per hypostaticam vnionem humanitatis ad verbum. Alio modo per quandam vnionem affectiuam, quam confinxerunt hæretici, prę sertim Nestoriani, potuit intellectus concipere verbū incarnatum in communi, in abstractione ab his duobus modis incarnationis. Quo supposito, inquit Caiet. quod Christus cōceptus illo predicto cōmuni conceptu, præsuppositus fuit ad prædestinationē qua in particulari prædestinatus est, Vt esset naturalis Dei filius secundum Hypostaticam vnionem. Et christus secundum cōmunem illam rationem conceptus, fuit obiectum prędestinationis, & in particulari consideratus naturalis Dei filius per gratiam vnionis, termini rationem habuit.

Ista sententia multis grauissimis displicuit, & nōnulli quidem eā impugnant quibusdam argumentis satis debilibus, imo & impertinentibus, ex rōne generis & differentię desumptis; a quibus argumentis consulto abstinebo, tum quia logicam potius quam theologiam redolent, tum pręcipue quia nullius sunt difficultatis, & momenti. Ex triplici ergo capite hanc solutionem urgeo.

Primo. Quia modus ille incarnationis ab hęreticis confictus, ab ipsis quidem appellari potuit incarnatio, a diuino autem intellectu minime valuit sub ratione incarnationis concipi. Quoniam illa af-

obiecti præsuppositi.

tionis præsupponi debet ad prædestinationem pręcognitum per uisionis scientiam: insuffitiens ergo est illa assignata solutio. Hęc tamē argumentatio forsam est inualida. Esset quidem efficax, si sermo fieret de obiecto prædestinationis, q̄ terminū respicit accidentalē: at in prædestinatione q̄ est ad esse substantiale, tāquā ad propriū terminū, non est necessaria præcognitio obiecti ad visionis scientiā spectans, imo vidtur talis pręcognitio impossibilis. Aliter ergo impugnatur illa solutio, Primo, illa cognitio, qua cognosceretur hic homo secundū abstractionē pręd ictā, confusa est, & indeterminata: Ergo nō est cōueniēs pręd estinationi Christi, q̄ est specialissima prouidentia, res in singulari, & in athomo considerans, & pręd efiniens. Respōdent pręfatæ solutionis autores, quod illa pręconceptio, idcirco non est indeterminata, & confusa, quia, vt paulo ante dicebatur idem homo esset, si natura illa singularis humana proprio & naturali terminaretur supposito, etsi in supposito diuino, & increato subsisteret, vt subsistit de facto. Cæterum hæc doctrina non facilis apparet intelligentiæ; Incredibile est enim, quod variatis suppositis propter solā naturæ idētitatem, tā esset vnus & idem homo, vt vnico, & eodem singularissimo conceptu comprahenderetur. Esset quidem vnus homo ratione humanitatis, sed quia singularitas munerica non tam a forma, quam a materia desumitur, essent simpliciter duo homines, propter suppositorum diuersitatem, quæ comparatione ad naturam modum quendam sortiuntur materialem. Quæ ratio procederet etiam si vtromque suppositum creatum esset, & ab ipsa natura in sua penderet subsistentia: Sed habet tamen specialiorem vim in suppositis, quorum alterum est increatum & in sua subsistentia ab humanitate inde pendens ipsam ad suum esse personalem trahens: alterum vero increatum, & ab ipsa intrinsece pendens natura. Et vrgeo præssius rē istam. Supponamus, quod modo humanitas relicta a verbo subsisteret in supposito creato, quod appellaretur Petrus. Bene sequeretur Christus est hic homo, Petrus est hic idem homo. Ergo Petrus est Christus. Consequens est absurdum dictu: Ergo & antecedens est falsum, non pro maiori, vt patet: ergo pro minori. Pręterea. Vel cū cōcipitur hic homo, designatur sola humanitas, vel suppositum in humanitate subsistens. Primum dici non potest, quia humanitas non est homo, sed forma & natura hominis. Si vero secundum dicitur: Ergo si confusionem & indeterminationem vellimus fugere, necessum est, quod designetur in particulari suppositum creatum, aut vero increatum, Et si increatum designetur, iam præsupponitur prædestinationis terminus in eius obiecto: Nam hic homo, vt designat increatum suppositum in humana natura subsistens, filius Dei naturalis est. Si autem designetur creatum suppositum, non poterit

catum reliquit illa solutio,& idcirco vt minimum in sufficien- tio laborat.

Secundo sic argumentor. Vel subsistentia diuina qua ille homo subsistit,est subsistentia essentialis toti Trinitati communis. Vel est subsitentia personalis,& relatiua diuini verbi. Primum dici non potest, quia certa fide credendum est; vnionem non fuisse factam immediate ad diuinam naturam: ac proinde neque ad absolutam & essentialem subsistentiam,quæ cum communis sit tribus personis,non est subsistentia personalis,neque suppositi constitutiua. Si vero dicatur secundum. Tunc argumentum insurgit violentum vt apparet cõtra prædictam sententiam, quod fit in hunc modum. Non stat quod illud suppositum humanũ subsistat verbi subsistentia, quin sit filius dei naturalis. Ergo illi supposito sic subsistenti, & vt præcognito a deo ipsa verbi subsitentia constituto, non ex gratia,sed ex necessitate naturali cõpetit quod sit naturalis dei filius. Euidens apparet consequentia. Nam quod necessario alicui conenit, ita vt neque per absolutam di potentiam impediri possit, improprijssime, imo & falsissime dicitur ex speciali dei gratia competere. Rursus. Illi supposito humano subsistentia verbi relatiua subsistenti non competit ex dei gratia esse naturalem dei filium: Ergo neque ei competit ex vi prædestinationis. Patet hæc consequentia ex dictis,ex quibus constat, bonũ quod ex prędestinatione cõuenit,ex prædestinantis gratia conuenire,& nõ ex debito, & necessitate naturæ,aut ex alio quouis iustitiæ titulo. Hoc argumentũ dilluere conantur assignatæ solutionis autores: Sed an soluant ignoro, nã & in statuenda solutione præfata, & in hoc argumento soluendo sũma cũ obscuritate procedunt quod forsan illis contigit, quia hæc tam recondita difficultas maioris claritatis non est capax. Verum quia fortassis modum istum dicendi ad probabilem & intelligibilem formam paulo post reducemus. Idcirco non fortiori brachio aduersus illum decertare decreui: Et ne tota argumentorum vis obscuritate potius quam difficultate consistat. Sed priusquam de hac re agamus, duos alios dicendi modos referamus oportet.

Est igitur quintus modus dicendi seu quinta primi argumenti solutio, quæ asserit ad proprium prædestinationis christi terminũ non præsupponi suppositum humanum: sed præsupponi & diuinum verbum,& humanitatem,non vt actu illi personaliter copulatam, sed vt iam iam copulandam, id est, secundum quod in instanti incarnationis humanitas ordine naturę assumptioni pręintelligitur,non vt existens propria existentia,sed vt habens proprium esse essentiale diuino verbo vnibile,& a quo ipsum verbũ vere poterit denominare suppositum humanum. Hic modus dicendi nonulla posset cum proba

bilitate

bilitate defendi, ex eo quod hæc prędestinatio terminatur ad primũ esse substantiale, vt ad formalem & proprium terminum: atq. adeo non est necesse, quod pręsupponat aliud, quam ea quæ habent vicem quasi partium componentium illud totum, cui ex ui prædestinationis competit diuinum esse verbi, competitque verum esse & naturalem Dei filium. Sed nihilominus in eo valde defecit ista solutio: q non assignat obiectum cui fiat gratia prædestinationis huius, id est, cui ex gratia competat naturalem esse Dei filium, quoniam humanitati quomodocumque pręintellectæ, nequit competere quod sit dei filia, neque per naturam, neque per gratiam: Diuino autem verbo cõpetit quidem verum esse Dei filium, non tamen ex gratia, sed ex naturali necessitate, ex vi, nimirum, generationis naturalis. Oportebat ergo, vt huius solutionis Autores explicarent nobis & obiectum prædestinationis Christi, illud, nempe, quod ex prædestinationis gratia est naturalis dei filius, & modum quo præsupponitur ad hanc tantam suscipiendam gratiam.

Est sexta solutio, seu sextus dicendi modus, qui omnibus retro positis apparet facilior & expeditior ad enodandam primi argumenti difficultatẽ, qui proinde multis doctissimis est gratus, & cæteris plausibilior. Cuius expositionem docte prosequitur Medina 3.p. q.24. art.1. Asserit iste dicendi modus. Quod obiectum prædestinationis Christi est ipsemet christus apprehẽsus ab intellecto diuino vt possibilis. Et in hac apprehẽsione & conceptione præsupponitur ad terminum prædestinationis, qui est ipse Christus, vt actu existens. Et quidẽ Christo vt concepto per modũ possibilis magna fuit gratia, vt constitueretur in actuali existentia, quę fuit ei facta ex ui prędestinationis. Sicut Petro per diuinũ intellectũ apprehenso vt possibili, gratia fit, et si naturalis ordinis, in eo quod ad actualẽ deducatur existẽtiam. Hic dicendi modus multis posset impugnari. Sed breuiter sic aduersus illum argumentor. Christus possibilis & christus existens idem prorsus christus est: Ergo si Christo existenti nulla fit prædestinationis gratia, in hoc quod sit filius Dei naturalis, neque etiam Christo possibili fieri potest hæc gratia. Dices, quod licet sit vnus & idem Christus, diuersum tamen habet modum & statum, prout consideratur vt possibilis, & prout actualiter existit. Et propter hanc modalem diuersitatem contingere potest, quod Christo vt possibili fiat gratia, christo vero vt existenti nequaquam. Contra hanc solutionem dupliciter insto. Primo, tota gratia quæ potest fieri Christo vt possibili considerato, non consistit in hoc quod sit naturalis dei filius, nam hoc totũ comprehenditur in conceptu Christi quo vt possibilis concipitur, sed in hoc tantum quod actualiter existat At gratia prędestinationis Christi non potissimum consistit in hoc, quod est, actualiter Christum

ſtum exiſtere, ſed in hoc quod eſt eſſe naturalem Dei filium: Ergo inſufficienter exponitur prædeſtinationis Chriſti gratia, per hoc quod eſt Chriſtum vt conceptum per modum poſſibilis ſub actuali conſtitui exiſtentia. Secundo, res vt conſiderata ſub modo, & ſtatu poſſibilitatis non eſt capax alicuius gratiæ ſuſcipiēdæ: Sed tota gratia quæ illi fit in actuali eius productione, in ipſo termino productionis eſt cōſideranda. Certum eſt enim quod creaturæ antequam ex nihilo prodirent, & quamdiu in dei omnipotentia latebant, non erant ſimpliciter capaces beneficij cuiuſpiam. Sed totum beneficium creationis ſuſceperunt in ipſo creationis termino: Ergo Chriſto, vt concepto per modum poſſibilis, & vt in ſtatu poſſibilitatis conſiderato, nulla fuit facta prædeſtinationis gratia: rurſus, vt in termino ſuæ productionis non erat obiectum gratiæ ſuſcipiendæ, ſed fuit potius ipſummet beneficium collatum, vt inquit, aſſignata ſolutio: Ergo Chriſtus pro nullo ſtatu, neque poſſibilitatis, neq; actualis exiſtentię, habuit ſimpliciter rationem obiecti prædeſtinationis.

Sex has quas retulimus primi argumenti ſolutiones ex aliorū trāſcripſimus doctrina & mente, quas tamen expugnauimus ſufficiēter, minuſque, niſi decipimur, probabiles reddidimus. Quo circa æquitatis ratio poſtulat, vt noſtrum quoque ſenſum alieno nos iudicio exponamus. Sit ergo ſolutio ſeptima, ad cuius intelligentiam duo ſunt ad memoriam reuocanda ex multis, quæ hactenus diximus. Alterum eſt, id quod pertinet ad Chriſti compoſitionem, quā diximus propriſſime conſiſtere in quadam mutua, & alterna humanitatis a diuinitate, & diuinitatis ſeu diuini ſuppoſiti ab humanitate acceptione. Ita quod verbū in diuinitate ſubſiſtēs accipit a diuinitate quod ſit ſuppoſitum humanum, & verus homo. Humanitas vero accipit a diuinitate, ſeu vt formaliꝰ loquamur, a diuino verbi ſuppoſito, quod ſubſtantialiter exiſtat, ita vt homo ſit deus, verus quæ Dei filius.

Alterum ergo quod eſt ad memoriam reuocandum, eſt illud, quod aduertimus circa concluſionem dubitationis huius, nempe, quod licet chriſtus ſit terminus. Qui, prædeſtinationis ſuæ, ſit etiam obiectū Quod, prædeſtinationis eiuſdem; in ipſo tamen Chriſto diſtinguenda eſt ratio termini a rōne obiecti. Humanitas quippe ratio eſt obiectiua, appellarique poteſt proinde obiectum, Quo, ſubſiſtentia aūt verbi perſonalis, conſiderata prout eſt apta nata conferri humanitati, & prout eſt de facto collata liberaliter & gratuito, ipſa eſt ratio termini prædeſtinationis Chriſti, & poteſt etiam vocari terminus, Quo, Chriſtus autem quia vtramq; rationē in concreto ſumptam cōplectitur, & eſt obiectū, Quod, & terminus, Qui, prędeſtinationis ſuæ.

His ad memoriam reuocatis, vlterius eſt aduertendum, quod prius ordine rationis, imo & naturæ, intelligimus in chriſto præcedere id

quod primum diximus pertinere ad eius compositioné. Volo dicere, quod in mysterio incarnationis Christi, prius intelligimus Deum humanatum, quam hominem deificatum, id est, prius naturæ, seu naturę ordine factum est, quod verbum esset suppositum humanũ, essetq. verus homo, quod accepit ab humanitate sibi assumpta, quã quod homo, ipsumq. humanum suppositum esset verus deus, naturalisq. dei filius: quod fuit summum bonum, supremumq. beneficium, quod in Christi compositione humanitas a diuinitate suscepit: Seu vt cum omni rigoris proprietate loquamur: humanitas fuit ratio ipsi Christo, vt hoc tantum, tamq. excellens bonũ a diuino verbo susciperet. Hæc veritas non obscure insinuata fuit a S. Euang. Ioan. in ipsis nostri pro thematis verbis. Verbum caro factum est, &c. Et vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti a patre, &c. Priora enim illa verba, Verbum caro factum est, illud designant quod nos prius in hoc mysterio contigisse dicebamus, nimirum, verbum esse carné, esse hominem, esseq. suppositũ humanum. Posteriora autem verba aliud secundum ostendunt, nempe, hominem naturalem esse dei filium. Et vidimus, inquit Euangel. gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre. Illa particula, Et, concomitantiam, & consequentiam denotat; eumq. reddit sensum. Quod quia Verbum caro factũ est, idest, humanum suppositum per carnis assumptionem fuit constitutum, consecutum fuit hoc tantum beneficium in natura humana, vt homo esset vnigenitus patris filius, ita vt licuisset nobis in homine videre ipsam vnigeniti patris gloriam, idest, gloriam quæ soli naturali dei filio potuit esse propria. Hanc enim vim habent illa verba: Gloriam quasi vnigeniti a patre. Illa enim dictio, Quasi, non diminutioné, sed adæquationé, & conaturalitatem potius denotat. Quod non est inconsuetum in literis sacris, vt apertis exemplis demonstrat Martinus Martinez lib. 8. hypothepose. c. 8. Et quod hoc iuxta phrasim latinam verum sit, & ad amplectendum, docuit Laurent. Valla in adnot. ad hunc locum Ioan. c. 1.

Ex his colligo solutionem ad primum huius dubitationis argumentum, & dico. Quod diuinum verbum vt suppositum humanum, sicut ordine exequutionis, vt modo dicebam, fuit prius in mysterio incarnationis, ita & fuit ordine naturæ præsuppositum per modum obiecti prædestinationis ad propriũ eius terminum, scilicet, ad hoc quod humanum illud suppositum verus esset deus, vnigenitusq. dei filius, quod fuit primo intentum a deo in profundissimo incarnationis sacramento: ac proinde sicut primum in intentione, ita & vltimũ in exequutione fuit. Et quidem quod exequutione fuerit vltimum, ex his quæ ante diximus, relinquitur manifestum, aut saltem probabiliter explicatum. Quod vero primo fuerit adeo intentum colligo

pri-

primum, ex eo quod Patres, præsertim Athan. & Cyril. passim repetunt diuinum verbum non propter se, idest, propter bonum aliquod ipsi diuino supposito comparandum: sed propter exaltationem humanæ naturæ carnem fuisse factum: Ergo quod primo deus in Christi prædestinatione intendit, non fuit quod verbum esset homo, suppositumque humanum, quod videbatur ad ipsum verbum attinere: hoc enim per incarnationem verbum ab humanitate suscepit. Sed primo & præcipue intentum adeo fuit, vt homo esset deus, naturalisq. dei filius. In quo humanitas supremam & consumatam exaltationem accepit. Colligo præterea ex illo Paul. 1. Corin. 2. Dei sapientiam quam prædestinauit deus in gloriam nostram. Suppono probabilem satis esse intelligentiam, quæ affirmat Paulum hoc loco nomine sapientiæ Christum vt hominem dessignasse, de qua re dixi superius in hac quæstione. Qua intelligentia supposita. Id quod contendimus, manifeste deducitur ex his verbis. Nam quid aliud designat Christum in gloria nostra prędestinatum, quam quod in Christi prædestinatione id fuerit potissimum dei intentum, vt tam excellens humanitati deferretur honor, ad tantumq. & dignitatis & gloriæ eueheretur fastigium, vt homo verus esset deus, verusq. & naturalis diuini Patris filius? Dixit autem Paul. in gloriam nostram, vt insinuaret, gloriam hominis Christi fuisse gloriã capitis nostri, in quo nos omnes glorificati sumus, & ad eximiam excellentiam euecti: nihil enim sibi proprium Christus vt homo habet; sed omnia in commodum nostrum accepit. Quod Magnus Athanas. in Concio. 2. 3. & 4. contra Arrian. tertio quoque verbo oportuna importunitate inculcat.

Neque vero cuiquam mirum esse debet, quod Deus nõ vt vltimũ, & principale intenderit per sacrum incarnationis mysterium, vt verbum fieret homo, suppositumq. constitueretur humanum, cum humanitas nihil posset verbo conferre, sed potius si verbum diminutionis esset capax illud posset minuere, eiusq. gloriam, & maiestatẽ obscurare: ob quã causam Pau. ad Phil. 2. dicebat. Quod cum Christus in forma dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualẽ deo, idest, cum esset in excellentia diuini verbi constitutus, patri perfecte similis, ac proinde coæqualis, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens habitu inuentus vt homo. Ecce quam gloriam sibi acquisiuit Verbum cũ caro factum est, nimirũ, vt exinanitũ, & vt mancipiũ quodam posset reputari. Quare vltimum dei Christum prędestinantis intentum non plane fuit, vt deus esset homo, sed contra vt homo esset deus. Et vt hanc tantam gloriam homini potuisset accrescere ipsum diuinum verbum sub nostra se humanitate constituens, ab eaq. humani suppositi denominationem accipiens, rationem induit non

termini prædestinationis huius, sed rationem potius obiecti.

Sed iam difficultates ex hac doctrina insurgentes nos irruere festinant, Quarũ illa est maxima, & ad quã reducuntur omnes. Quod hoc supposito prędestinationis obiecto, nimirum, quod verbum sit suppositum humanum, non ex gratia, sed ex omnimoda necessitate consequutũ fuit, quod homo verus esset deus & vnigenitus dei filius. Non ergo hoc posterius potuit habere rationem termini prædestinationis Christi, illo priori pręsupposito vt prædestinationis obiecto. Millies hanc consequentiam ex eo probauimus, quod terminus prædestinationis ex gratia, & non ex naturali debito competat oportet ipsi obiecto prędestinationis.

Sed secundam huic primæ adiungo difficultatem. Nam vtramq. aduersus quartum modum dicendi, quem ad probabilẽ sensum reducere conor, paulo superius informaui: Est ergo difficultas secũda. Quod illud primum, quod ego appellaui prędestinationis Christi obiectum, cum fuerit opus supernaturalis ordinis, summæq. in ordine supernaturali excellentiæ, nõ potuit non esse alicuius prædestinationis terminus: Ergo respectu eius restat nobis explicare, quod nã fuerit pręsuppositum obiectum.

A secũda difficultate exordiri decreui huius rei explicationẽ, quoniam hac via facilior erit intelligentiæ additus. Respondeo igitur posteriori difficultati, quod, vt superius dixi, non est absolute & cum proprietate concedendum, quod deus fuerit prędestinatus, vt esset homo, eo quod nulla ei in hoc facta fuit gratia, aut fieri potuit. Vnde illud primum quod in christi incarnatione distinguimus, scilicet, verbum esse suppositum humanum, proprie non est terminus prædestinationis cuiuspiam; atq. adeo neque oportet ibi distinguere rationem obiecti a termino, quod prædestinationi præsupponatur. Nam si aliquod esset obiectum, illud deberet esse deus, cui humanitas contulit esse suppositum humanum: At cum deo nulla in hoc fuerit facta gratia, non potest dici ipsum deum obiecti rationem induisse. Quo circa hoc quod est deum esse hominem, seu verbum esse suppositum humanum, est quidem prædestinatum eadem prædestitione, qua prędestinatus est Christus, vt esset naturalis Dei filius. Sed est tamen prædestinatum, non in ratione alicuius termini, sed vt esset proprium obiectum prædestinationis eiusdem itaque hac excellenti & mirabili prędestinatione non solum eius terminus, sed & ipsum quoque obiectum constant: ordine tamẽ quodam, obiectum namque ad terminum præsupponitur. Et hoc quidem summa fuit huius ineffabilis prædestinationis excellẽtia, quod ad ipsam pertinuit, vt suum obiectum non præsupponeret, sed efficeret: ad eũ modũ quo intellectus noster hãc habet excellentiã, inter alias, supra

omnes

oēs potentias, q̄ propter vim agentē qua pollet, suū formale efficiat obiectū, illuminādo phantasmata, educendoq. intelligibiles species, in quib⁹ ratio entis & veri, seu quidditatis rei materialis in vniuersali, & in separatione a singulari materia ipsi intellectui præsentatur, & obiicitur. Itaq. intellect⁹ humanus & suū efficit obiectū, & circa illū operatur, propriamq. habet actionem. Sic ergo intellectus diuinus secundum quod rationem prædestinantis exercuit, & ipsum prædestinationis effecit obiectum, & terminum eiusdem prædestinationis ei per gratiam accommodauit. Et quidem tam excellens terminus, quem habuit prędestinatio christi, tale exposcebat obiectum, quod non ex inferiori desumeretur ordine, sed ex ui eiusdem prædestinationis constitueretur: Et hoc sufficere videtur dixisse ad posteriorem difficultatem euacuandam.

Sed secunda iam instat difficultas, quæ nos vehementius præmit. Cui libenter concedo antecedens quod assumit, nimirum, quod præsupposito quod verbum fuit homo, humanumq. suppositum necessatio consequebatur, vt illudmet suppositum humanum naturalis esset dei filius: nego tamen inde sequi, quod ibi non interuenirет gratia ad prædestinationem sufficiens. Quod ex duobus ostendo. Primo, quoniam illa necessitas, ex qua suppositum illud humanū naturalis est dei filius, non prouenit ex humanitate, etenim si naturalis dei filiatio ad christi humanitatem refferatur, nonnisi ex summa gratia ei potuit cōpetere: sed tota necessitas refferenda est ad suppositum diuinum in ipsa humanitate subsistens. At cum ratio obiecti prædestinationis christi non ex supposito, sed ex humanitate sumatur, neque illud suppositum fuerit eatenus prædestinationis obiectū, quatenus diuinum suppositum indiuina subsistens natura, sed prout humanum suppositum est subsistens in natura humana, idcirco prædicta necessitas non impedit gratiam, quę inter prædestinationis terminum, & proprium eius obiectum, secundum formalem obiecti rationem consideratum, reperitur. Secundo eandem gratiam ad prædestinationem sufficientem colligo, ex eo quod licet præsupposito quod verbum esset homo, suppositumque humanum, necessario sequeretur prædestinationis christi terminus, tota tamen illa necessitas reducebatur ad gratiam, vt ad primum totius prædestinationis Christi fundamentum: ad eam, videlicet, quæ fuit in illa voluntate, qua Deus tantum decreuit honorem conferre humanæ naturæ, quod statuit se facturum, vt homo esset Deus. Quoniam vero humana natura non erat obiectum aptum, & idoneum, cui hoc tantum beneficium conferretur, licet esse posset formalis ratio constititutiua talis obiecti: idcirco ex vi voluntatis eiusdem adinuenit Deus obiectum, cui tantum illud, tamq;

libe-

liberalissimum beneficium conferendum esset, quod sane obiectum, ipsum fuit diuinum verbum, vt humanum suppositum, & vt in natura humana subsistens. Vnde licet ex hoc obiecto, quatenus est obiectũ, Quod, oriretur prædicta necessitas, non inde tamen licet inferre, quod respectu obiecti, Quo, non saluetur illa liberalitas & gratia diuina, ex qua totum hoc sacrũ incarnationis opus primã sui duxit originẽ. Sic adeo vt verissime dicamus: quod Christo, vt homini, non necessitate aliqua, sed ex gratia vnionis competit esse naturalem dei filium. Afferri potest simile ad huius rei explicationem (etsi non possit nõ esse valde deficiens) cum quis ad finem intentum assequendum assumit medium adeo efficax, vt illo posito necessario sequatur finis, illa necessaria finis consequutio simpliciter est libera, quamuis secũdum quid & ex suppositione sit necessaria: eo quod talis necessitas pẽdet ex voluntate libera, qua agens sua libertate seipsum determinauit ad illũ finem inquirendum, & ex libera finis intentione & quæsiuit & apposuit tam efficax medium, cui necessario responderet ipsa finis assequutio. Ita proportionabiliter in præsentia dico, quod ex illa gratiosa dei voluntate, qua voluit humanitatem ad summam excellẽtiam euehere, (nostro loquendi more) ortum habuit, quod De' illud adinueniret prædestinationis obiectum, in quo humanitas tãtum illud assequeretur bonum. Nõ dico, quod humanitas fuerit prędestinata, nã prędestinatio ad obiectum, Quod, est referenda, sed humanitas est ratio ob quam illa prædestinatio illi obiecto fuit accommodata. Præterea aduertendum est ad pleniorem solutionis huius intelligentiam, non esse mirum, quod terminus prædestinationis christi simul conueniat obiecto & necessario & libere. Tum quia obiectũ, Quod, & terminus, Qui, coincidunt in Christi prædestinatione, ex quo oritur necessitas prædicta, obiectum autem, & terminus, Quo, distinguuntur, vt ex dictis circa cõclusionem constat, & ex hoc oritur libertas, & gratia, quæ interuenit in consequutione termini. Tum etiam quia terminus prædestinationis christi simul est filiatio naturalis & gratuitũ donum. Qua ratione est naturalis filiatio necessario competit christo, qui non potest non esse filius dei naturalis, est autem gratuitum donum, quatenus respondet gratię vnionis: & hac ratione christus, vt homo, per gratiam vnionis naturalis est dei filius. Cum igitur in formali prædestinationis termino, vtraque illa implicetur ratio & naturalitatis & gratiæ, non mirum quod sequatur necessario, posito prędestinationis obiecto, & simul inuoluatur ibi ratio gratuita comparatione ad humanam naturam: ex qua tanquam ex prima formali radice verbum prout est humanum suppositum habuit esse prædestinationis obiectum. Ex his facilis patet solutio ad primum argumentum principale, cui concedimus, quod prius ordi-

ne rationis Deus per scientiam visionis præsciuit, & præuidit obiectum prædestinationis Christi, quam eius terminum. Sicut prius ordine rationis contigit in tempore, quod verbum fieret caro, essetque humanum suppositum, quam quod homo esset Deus, vnigenitusque Dei filius.

Ad secundum argumentum respondetur, obiectum, Quod. prædestinationis Christi, includere quidem terminum prædestinationis eiusdem, imo simpliciter coincidunt terminus, Qui, & obiectũ, Qđ, prædestinationis huius. At non eadem est ratio termini, & ratio obiecti: neq; idem est obiectum, Quo, & terminus, Quo, vt constat ex his quæ in secundo notabili diximus circa conclusionem præsentis dubij. Et hoc sufficientissimum est ad saluandam distinctionem inter obiectum, & terminum, & ad saluandam antecessionem obiecti respectu termini. Quæ antecessio non est necesse, quod sit secundum prioritatem pure realem, sed satisfuerit prioritas rationis in reipsa fundamentum habens. Iuxta hanc doctrinam bene procedit solutio inter arguendum assignata, quæ tota ad hoc reducitur, quod Christus secundum quod homo est huius prædestinationis obiectum: secundum autem quod est naturalis dei filius, habet quod sit eius terminus, idest, ab humanitate vt a prima formali radice habet quod sit obiectum, & a diuina verbi subsistentia prout humanitati cõmunicata rationem termini. Ad impugnationem vero dicitur, quod quamuis non possit concedi hæc propositio nisi in sensu valde materiali, christum secundum quod homo est naturalis Dei filius, hæc autem Christus secundum quod homo est per gratiam vnionis naturalis Dei filius, absolute est concedẽda. Vt supra q. 1. in dubio in quo de adoptione disserui, cum Caiet. dixi. Etenim licet humanitas non sit ratio ob quam Christo conueniat absolute esse naturalem Dei filium, est tamen ratio, propter quam ei conuenit per gratiam vnionis. Christus enim non nisi ex humanitate habet, quod sit huius gratiæ suscipiendæ capax. Ad vltimum, quod in eodem argumento obijcitur. Respondeo, quod Christus prout sumitur in illa propositione accepta in sensu ibidem exposito, non est obiectum ineffabilis prædestinationis huius, quia sensus ille materialis est, & eius veritas nõ fundatur in gratia vnionis, sed in identitate suppositi eiusdem importati per subiectum, & prædicatum.

Ad tertium argumentum respondeo, quod cum in termino prædestinationis Christi duo importentur, videlicet, filiatio dei naturalis, & gratuita eiusdem filiationis conuenientia ad ipsum prædestinationis obiectum: primum quidem conuenit Christo ratione diuini suppositi, secundum vero ratione humanitatis. Vnde humanitas respectu huius secundi formaliter concurrit, & non est sola conditio,

non

Ad quartum argumentum, S. Tho. sufficientissime respondit. 3. par.q.24.ar.1.ad 3.qui etiam videndus est eadem tertia parte.q.16. art.7. breuiter respondetur per negationem consequentię. Ea quæ est differentiæ ratio inter propositiones in antecedenti assumptas, & istam, de qua loquimur, scilicet, Christus est prædestinatus, quod in illis, Christus, qui in vtraq. ponitur a parte subiecti, materialiter sumitur, videlicet, prosupposito: & ob id sunt simpliciter falsæ. In ista autem propositione, Christus, sumitur formaliter, scilicet, pro verbo vt subsistit in humanitate: & ob id est vera & propria. Aliter respondent alij, videlicet, quod si Christus ad actum prædestinationis referatur, humanitas ratio formalis est, qua Christus subijcitur prædestinationi: si vero ad terminum ipsius prædestinationis comparetur, nimirum, ad esse naturalem filium dei, sola est conditio. Probabilis solutio, & non omnino aliena a S. Th. 3.par.q.24.ar.2.ad 1. Sed quod diximus placet.

Vltimum argumentum postulat, vt breuiter exponamus, num ex illis Pauli verbis Roman. 1. Qui prædestinatus est filius dei in virte, &c. colligatur Christi prædestinatio a nobis in hoc dubio explicata. De quo testimonio varia sunt patrum interpretamenta. Et primo quidem non omnes conueniunt in vna, eademq. lectione: Patres enim Gręci, quos nonnulli interpretes Latini sequuntur, non legunt. Qui prædestinatus est filius dei: sed qui declaratus, & demonstratus est filius dei, &c. Ita legunt Chrysostomus, Theophilatus, Eucumenius super eundem locum. Damascenus libro 4. cap. 19. insinuat Cyrillus libro 1. de fide ad Reginas. Sequuntur hanc lectionem Caietanus, Erasmus, Faber, Stapulensis, & Sanctes Pagninus. Huic lectioni fauere posset verbum Græcum, quod ibidem habetur.

Sed quamuis non diffiteamur, quod verbum grece respondens nō tam formaliter designet, idem quod Prędestino, quam id quod importat verbū, Destino, verbum enim quod græce habetur est, oryzo, idem pollens quod definio, seu declaro: nihilominus tamen negari non debet nostri vulgati interpretis versionem veritati esse consentaneam, & vim huius vocis sufficienter expressisse. In qua re Erasmus (qui vulgatæ nostræ æditioni nō admodum fuit affectus) nobis aperte fauet, inquit enim, quod quamuis verbū, Destino, quod adæquate respondet verbo greco, Oryzo, ex vi significationis verbalis non idem significet, quod prædestino: nam hoc posterius verbū propter illam præpositionem, Præ, manifestā, designat antecessionem. Sed tamen re ipsa verbum, Destino, similem denotat antecessionem rei quæ destinatur respectu eius boni, & termini ad quem destinatur: eo quod destinare, inquit Erasmus, hoc loco nō est idem quod Mittere.

Sed est definire, seu animo decernere de re futura: atque adeo re ipsa idem fieret sensus, si legeretur, Destinatus filius dei in virtute, &c. atque fit legendo, Prędestinatus filius dei, &c. Similisq. antecessio ad futurũ terminũ designatur. Vnde latinus ĩterpres optima ratione ductus vertit Prędestinatus, vt formalius exprimeret antecessionẽ istã, attendens potius ad rei explicationem, quã ad significationem verbalem vocis græcæ. Et hanc lectionem antiquam esse in latinis versionibus nõ diffitetur Erasmus in adnot. ad hoc 1. c. Epistolæ ad Ro. vbi inquit Origenem, qui gręce scripsit, agnouisse ex latinis Codicibus & exemplaribus hanc lectionem fuisse iam olim in frequenti vsu apud latinos patres. Et quidẽ multa possemus referre ex sacris scripturis testimonia, ex quibus cõstaret, quod verbo, Oryzo, gręco respõdet apte apud latinos verbum, Prædestino, quę testimonia facile videri possunt apud Adamum, in explicatione huius loci Paulini. Et apud antiquissimos theologos in vsu fuit ipsam diuini intellectus diffinitionem, prędestinationem appellare, quod aduertit Magnus Diony. c. 5. de diuinis nominibus circa finem, inquiens, quod diuinas voluntates eorum quæ sunt diffinitrices theologia prędestinationes vocat. Igitur statuamus lectionem vulgatam sequendam esse, quod nobis necessarium est ita sentire; primo quidem propter graue Concil. Trid. pręscriptum in sessio. 4. quo in lectionibus, concionibus, &c. vulgata æditio sequenda proponitur: cęterisq. omnibus antefertur. Et denique pro authentica habenda definitur. Deinde secundo, quoniam grauissimi & antiquissimi Patres, Prædestinatus filius dei, &c. legerunt. Ita legit Tertul. lib. contra Praxeam. Ambr. & Hieron. supra hunc locum. Aug lib. 1. de prædest. sanct. c. 13. & lib. 2. c. vlt. & lib. 12. de trinit. c. 6. tract. 115. in Ioan. Hylar. lib. 7. de trinit. Irenę. lib. 3. aduersus hæreses. c. 18. & 32. & Athanas. lib. de assumptio. hominis. Quos sequutur recentiores Patres. Damasce. loco citat. Bernard. lib. 5. de consideratione ad Eugen. Ansel. in hunc Paul. locum, & alij quamplures sacrorum Bibliorum interpretes. Sed hac lectione supposita, non in eodem sensu locus iste ab omnibus eius interpretibus explicatur.

Prima explicatio, quam refert Caiet. hunc Paul. locum versans, ita interpungit hanc Pauli orationem, vt post verbum Prædestinatus addat comam: ita vt non fiat sensus, quod Christus sit prędestinatus filius dei, sed quod absolute Christus prædestinatus dicatur, non explicando terminum, ad quem prędestinatus fuerit, fitq. sensus iste. Christus qui est prædestinatus, est filius dei in virtute. Sed ista interpretatio omnino est explodenda, quia nulla auctoritate fulcitur: apud nullum enim nec antiquum, neque modernum auctorem reperitur. Caiet. etsi eam non improbauit, neque probauit tamen, neq. scimus

scimus vnde illam hauserit.

Secunda expositio est, quod prædestinatio referatur ad humanitatem, quæ prædestinata est ad vnionem hyposthaticam cum Dei filio. Placuit Haymoni, & Hugoni Victorino super hunc locum hęc intelligentia, sed merito displicuit, S, Thom. 3. p. q. 24. a 1. ad. 2. Nam cũ humanitas nullatenus filia dei vocari possit, nulla cum proprietate potest dici obiectum huius prædestinationis, de qua hic loquitur Paul. Quidquid sit de prædestinatione ad vnionem hyposthaticam, de qua re superius in hoc dubio mentem meam exposui, negatiuæ sententiæ adhærens, si proprietas est seruanda. Sed contrariæ sententiæ suã quoque probabilitatem relinquo, dũ tamen non procedat de prædestinatione de qua hic a S. Paul. fit sermo.

Tertia explicatio dicit terminum prædestinationis huius qua Paulus dicit Christum fuisse prędestinatum, non esse filiationem ipsam Dei naturalem, sed esse alia quæ in textu sequuntur, nimirum, virtutem & potentiam, secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum. Vnde sensus est. Quod Christus fuit prędestinatus filius Dei in virtute, &c. idest, vt virtute, & potentia qua pollet, eo quod filius Dei est, non vteretur ad omnia, ad quæ ipsa virtus, & omnipotẽtia Dei se potest extendere, videlicet, ad mundi creationem, eius anihilationem, & similia, sed vteretur illa secundum spiritum sanctificationis, idest, secundum exigentiam sanctitatis spiritualis, qua christus nos in hoc statu sanctificat, & hoc amplius explicuit Paul. sequẽtibus verbis, scilicet, ex resurrectione mortuorũ. Quæ verba duplicẽ habent sensum. Primus, quod Christus resurgendo a mortuis spiritũ sanctificationis ad nos demisit, quem nobis sua promeruerat passione, & morte; Nam mortuus fuit propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram: Et ante resurrectionem Christi spiritus sancti afluentia minime peruenit ad homines, iuxta illud, Ioan. 7. nondum enim erat spiritus datus, quia Iesus non erat glorificatus. Secundus est, quod christus perfecta sanctificatione nos sanctificaturus est, qualis erit post corporũ resurrectionem. Qua sanctificatione Christus primum semetipsum sanctificauit propria virtute filij Dei a mortuis resurgens, & eadem virtute nos quoque a morte suscitans perfecte sanctificabit. Iuxta hanc expositionẽ terminus prædestinationis christi non est esse Dei filium, sed est exercitium, & exequutio potestatis filij dei, secundum accomodationem ad opus redemptionis nostræ. Hæc expositio, quam prosequitur Caiet. super hunc Paul. locum, non displicuit August. in quadam expositione inchoata Epist. ad Rom. Quam indicauit Cyril. lib. 1. de fide ad Reginas, Et eamdem insinuarunt Hyero. & Primasius, qui dicunt Christum prædestinatum esse, vt prior omnibus resurgeret, & filijs dei viam re-

resurrectionis aperiret.

Hæc expositio nullam continet improbabilitatem, sed ob id nō videtur exacta, quod secundum eam non saluatur ratio prædestinationis simpliciter. Etenim prędestinatio simpliciter est ad bonum excellentissimum, & maximum, quod in ipso prædestinato reperitur, vt ex superius in hac. q. dictis cōstare poterit. In Christo autem potissimum, & excellentius bonum non est exercitium prædictum virtutis & potestatis diuinæ in negotio humanæ reparationis exhibitum, hoc enim bonum extrinsecum fuit Christo: sed ipsa naturalis dei filiatio maximum & excellentissimum bonum Christi est. Cum ergo Christus sit primus & princeps prædestinatorum omnium, recta ratio postulat, vt non prædestinationem secundum quid, sed prædestinationem simpliciter, eamque exactam & perfectissimam ei Paul. accomodauerit in hoc loco, vbi ex professo videtur de Christi prædestinatione tractasse.

Eadem ratione quoque infirmatur expositio alia quam adhibuit Anselmus, & desumpsit ex August. loco nunc citato, quæ asserit quod terminus prædestinationis Christi a Paulo hic designatus non est esse filium dei naturalem, sed esse filium dei ex resurrectione mortuorum cum virtute sanctificatiua hominum? Iuxta quem modum Paul. ad Ephe. 1. vocat Christum primogenitum ex mortuis. Et Pater christum alloquens. psal. 2. propter resurrectionem qua per modum cuiusdam nouæ regenerationis ex mortuis resurrexit; ita ei dixit, Filius meus est tu, ego hodie genuite (nam hunc locum de resurrectione explicuit Paul. act. 13.) Hæc, inquam intelligentia prædicta quoque infirmitate laborat. Sed speciali etiam argumento potest impugnari. Ex eo, videlicet, quod non potest accommodari textui, nisi aliqua fiat violentia verborum contexturæ: Nam inter illud, Prædestinatus est filius dei, & illa verba, Ex resurrectione mortuorum, mediant verba alia, quæ videntur obstare prædictæ explicationi. Improprie enim Paul. ea ibi interpossuisset, si proprius prædestinationis Christi terminus in resurrectione ex mortuis constituebatur.

Est alia quinta explicatio, quæ fatetur Christū prędestinatum esse filium Dei, ita quod diuina filiatio fuit terminus prædestinationis eius, non tamen prout est in seipsa, nam hoc, inquit hæc interpretatio, non ex vi prædestinationis, sed per naturam cōpetit Christo: sed prout est in opinione & notitia hominum. Itaque sensus est, Christū prędestinatum fuisse, vt cognosceretur esse verus, & naturalis Dei filius. Quod Pau. significauit per hoc, quod est esse Dei filium: sequēs modum loquendi scripturarum, in quibus tunc aliquid fieri dicitur, cum primum innotescit & manifestatur, vt Mat. vltimo. Christus dixit.

xit. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, idest, manifesta est meæ potestatis autoritas. Hoc fuit in substantia Græcorũ Patrum interpretamentum. Cui ex Patribus Latinis aperte subscripsit Ambro. nec refragatur Glo. or. & ex Scholasticis autoribus illud probauerunt Dur. & Paul. locis citatis.

Verum huic explicationi opponi primum potest obiectio illa quæ duas præcedentes explicationes debilitat. Deinde opponimus illi, quod non seruat omnem proprietatem, quæ quantum fieri poterit in in scripturarum interpretationibus est seruanda. Etenim modus iste explicandi scripturam, vt res dicantur fieri cum primum apparent, & innotescunt, figuratus est, & minus proprius: Ergo cum huic Paulino testimonio propriam possimus accommodare intelligentiam, illa erit amplectenda, & præferenda cæteris, quæ minorem seruant proprietatem.

Igitur sexta & vltima Paulini testimonij explicatio ea est, vt christus secundum quod homo prędestinatus sit naturalis Dei filius. Ita vt Christus in quantum homo sit obiectum, terminus vero sit esse filius Dei naturalis. Alia vero quę adduntur ibi a Paulo, scilicet, In virtute secundum spiritum sanctificationis, &c. designant aliquid extrinsecum prędestinationi, ipsam tamen consequens, illud, nimirum, quod ad officium Christi, prout redemptoris & saluatoris spectat. Quod in sanctificandis animabus, & suscitandis corporibus, sub quo comprahenditur perfecta & animæ, & corporis glorificatio, simpliciter cõsistit. Verũ est qđ illa verba, in virtute &c. posset etiã pertinere ad intrinsecũ prædestinationis terminũ, si intelligantur in hoc sensu, in virtute, idest cum potentia & potestate æquali potentiæ, & potestati Patris. Et tunc cætera quæ sequuntur ad sanctificationem, & resurrectionem mortuorum spectantia, secundum actualem eorum exercitium, extrinsece se habent ad formalem prædestinationis terminum, intrinsece vero, si considerentur vt præhabita, & præcontenta in ipsa Christi potentia & virtute. Hæc intelligentia familiaris semper fuit Augustin. locis superius citatis, & alijs quam plurimis. Ex patribus Græcis Athan. in lib. de assumptione hominis apertissime eam probauit, vt ex verbis quæ superius in hac. q. retuli constare poterit. Et oẽs fere Patres latini qui legunt. Prędestinatus huic interprætationi fauẽt. Sed præsertim Bern. loco. cit. & Beda super hunc Paul. locum, Quam intelligentiam sequuntur cum glos. ord. graues quidam sacrorum Bibliorum interpretes. Adamus. Carthusi. & Alij non pauci. Ex scholasticis autoribus fere omnes in hanc propendunt intelligentiam, quamuis eorum nonnulli non conueniant in modo explicato a S. Thom. 3. part. quæst. 24. artic. 5. Sed in substantia omnes conueniunt in hoc, quod filiatio dei naturalis rationem

habuit

habuit termini in christi prædestinatione. Videndi sunt Scholastici cum suo Magistro in. 3.d.7. & 10.& Alex. Alen. 3.par.q. 3.memb. 2.& 3.Mars.3.p.q.2. ar.1.

Et hęc sufficiant dixisse ad prædicti testimonij S. Paul. intelligentiam habendã, ex quibus ad quintum & vltimũ argumentũ. Respondetur, negando S.Th.doctrinã in nostra concl usione propositã & in hoc dubio explicatam, non colligi ex prædicto Pauli testimonio. Quanta vero in nostra conclusione & S.Tho. doctrina sit certitudo non facile dixerim. Nam cum tot sint præfato testimonio a grauissimis Patribus interpretationes adhibitæ, durum apparet, grauicensura coercere contrariam nostræ conclusionis sententiam. Sed nihilominus adeo hæc vltima intelligentia Pau.testimonij communis est, & viris grauissimis probata, vt non possit non aliqua esse temeritas eam reijcere, & contrariũ nostrę conclusioni, quę ei innititur, & in ea fundatur, docere. Ita videntur sentire Mag. Med. loc.cit.& alij docti moderni, quibus libenter assentior, & hactenus de isto dubio.

Dubium Tertium.

Cum omnia quę ad Christum vt hominem spectant, citra vllam eius iniuriã, imo & summa cũ ipsius gloria, ad nostrũ possimus, imo & debeamus spiritualem vitã trãsferre, quod inter alios Patres plurimis & magnificis verbis Magnus Athanasius expressit, tum alias, tũ præcipue in libro de incarnatione Christi, vbi inter alia inquit, Quod tota natiuitatis, mortisq. Christi ratio ad nostri requisitioné, recuperationeq. spectat. Et in lib. de incarnatione verbi sic ait, Qua propter vilitatem, inopiamq. in se suscepit, vt nobis opulentiã suam largiretur: illius enim passio nostra est impassibilitas, illius mors nostra immortalitas, & illius fletus nostra lætitia, eiusque sepultura nostra resurrectio est, illius baptisma nostra sanctificatio est, & illius vibices nostra est sanitas, nam vibicibus illius sanati sumus, & pax nostra illius disciplina, & illius ignominia nostra gloria est. Vnde gloriam petit in nostri gloriam, his verbis. Glorifica me pater gloria illa quæ apud te est, quã habebam apud te antequã mundus existeret, nos enim sumus qui in illo gloricamur, & illius descensus noster est ascensus. Rationemq. huius, paucis interpositis, subdidit. Membra, enim, inquit, illius sumus, & multa ista membra vnum corpus sunt, quod ipsum est ipsa Ecclesia, queadmodũ Apost. ad Gal. scribit, vos omnes nõ nisi vnũ estis in Christo Iesu. Hæc Atha. Cum hæc, inquã, ita se habeant, postquã de Christi prædestinatione nõnulla diximus in pręcedentibus dubijs, non aliud quam opere prætium faciemus, si hanc eãdem Christi prædestinationem ad nos quoque, ad nostramq.

præ-

prædestinationem in hoc tertio dubio transferamus. Nam qui natus est propter natiuitatem animarum nostrarum, & indestructionem spiritualis mortis nostræ mortuus est, cur non quoque propter nostrã prædestinationem prędestinatus censeri debet? Quod non aliud intellexisse credderim S. Atha cum post verba superius citata, mox ita concludit. Omnes igitur in se deo commendat, itaquoq. cum dicit prouerb. 8. Dominus condidit me in primordio viarum suarũ; de Ecclesia dicit, quæ in ipso conditur, non enim operator omnium creatura aut opus esse poterit, sed opus in operatore renouatur, prout Paulus indicat ad Colossen. 2. illius opus sumus conditi in christo Iesu. Ecce quemadmodum Sanct. & Doctiss. hic Pater æternam christi prædestinationem, quam Spiritus sanctus prou. 8. verbis illis dominus condidit, seu creauit me, &c. declarauit & expressit, ad Ecclesiam in christo vt in suo capite prædestinatam retulit. Et hoc quidem non nisi mirabili consequutione effecit. Nam postquam eximia eruditione docuit vniuersa spiritualia bona, quæ ad nostram poterant prædestinationẽ pertingere, nobis per Christum euenisse, theologico grauissimoq. discursu intulit, ipsamquoque nostrã prædestinationem ad æternam prædestinationem Christi referendam esse. Ita vt sicut humana Christi vita ob id nostra dicitur vita, quia tota vita nostra ex humana Christi natiuitate pendet, & ipsa temporalis Christi natiuitas in spiritualem & æternam vitam nostrã fuit adeo destinata: Ita quoque æterna Christi prędestinatio nostra prędestinatio merito censenda sit, quia prædestinatio nostra ex christi prę destinatione pendet, & in eam tanquam in sui causam reducitur, & ipsa Christi prædestinatio in prædestinationem nostram, in eiusque exequutionem profundissimo diuinę sapientię consilio inuenta fuit, & instituta.

Nescio plane An iste Magni Atanasij discursus illis placeret theologis qui huius thomisticæ, imo & vere theologicę consequutionis vim non callentes contemnunt, videlicet, Christus, seu Christi prædestinatio causa est omnium effectuum predestinationis nostrę: ergo & est causa nostræ prædestinationis. Aduersus quos theologos in pręsentia non libet disputare, quia vt hanc negent consequentiã, multa immiscent ad ordinem cuiusdam generalis prouidentiæ spectantia: de quibus non nisi prolixa disputatione esset agendum, quam a nostro pręsenti tractatu alienã esse iudicaui, & ob id ad lib. de Orig. gratię reponendam duxi.

Quo circa in pręsenti disputatione hanc consequentiam & eius vim ex communi theologorum doctrina præsupponamus, & supponamus non eo tendere disputationem præsentem, vt examinemus radicitus: Num Christi prædestinatio causa fuerit prædestinationis no-

stræ,

stræ, prout nostra prædestinatio designat actum diuini intellectus, quo nos in æternam prædestinauit salutem, & gloriam. Superius breuiter insinuaui, quod si de actu prædestinationis secundum rem ipsã sermo fiat, haud quaquam res ista in dubitationem verti potest, nullus enim tam insanæ mentis erit, vt dixit S. Th. qui vel leuiter fuerit suspicatus actum diuini intellectus creatã aliquam habuisse causam. Si vero eadem ęterna dei prædestinatio, ea ratione consideretur quatenus creaturas, idest, homines prædestinatos respicit, nullam proprie causam habet, aut habere potest, nihil tamen repugnat, quod ex parte creaturarum aliqualis eius assignetur ratio, secundaria, nimirũ & minus principalis, vel, vt loquar formalius, quod diuina siue intellectus siue voluntatis operatio, quatenus in aliquod bonum creatum fertur, sit ratio intellectui diuino homines prædestinandi. V. G. quod amor Christi, & meritorum eius fuerit Deo ratio prædestinandi homines. Et in hoc sensu procedit nostra præsens quæstio, vel si mauis sensus q. est. Num Christi prædestinatio fuerit causa omnium effectuum prædestinationis nostræ, siue inde summa cum formalitate sequatur, siue nõ sequatur, eã fuisse nostræ prædestinationis causã.

In huius dubitationis elucidationem, multa essent necessario dicenda, prolixaque foret texenda disputatio, nisi q. 5. ad eius finem explicatum dederimus, quo pacto christus & gloriam & gratiam, & omnia quæ ad gratiæ consequutionem quidpiam nobis conferunt, de iustitiæ rigore ꝓmeruisset. Quare in pręsentia decertandum non erit cum illis auctoribus, qui dixerunt, christum non meruisse nobis, vel fidem, vel dispositiones remotas ad gratiam, vel quidpiam huiusmodi. Sed supponendum est eos falso in hac parte docuisse, & quod si aliud non obstiterit, minime negari poterit, christi prædestinationẽ nostræ prædestinationis extitisse causam.

Sed & illud non possum breuiter nõ aduertere, non satis rationabiliter Lud. a Mol. loc. infra cit. ob id dixisse christi prędestinationẽ non fuisse simpliciter nostræ prædestinationis causam, quia nõ meruit nobis ea bona, quæ ad naturę ordinẽ spectant. Etenim si de his bonis loquatur, quæ possunt habere rationem effectus prędestinationis nostræ, induuntque rationem mediorum ad finem ipsius prędestinationis assequendum, falsissimum est, id quod pręsupponitur, christum, scilicet, non promeruisse nobis huiusmodi naturalia bona. Nam certe meruit nobis illa quęcunque, & qualiacumque sint. Nam meruit totũ illud qđ ingreditur prædestinationis nostri ordinẽ, sub ea tamen ratione qua ipsum ingreditur, quod neque prædictus auctor absolute videtur negare. Si vero de bonis naturalibus instituatur, sermo, quę pręsuppositiuẽ tantum ad ordinẽ gratię prędestinationis sehabẽt fateor christum hęc bona minime promeruisse. Sed hinc nullatenus

inferri valet Christi prædestinationem non fuisse nostræ prędestinationis causam: quoniam hæc bona sic considerata non formaliter ingrediuntur nostræ prędestinationis ordinem.

His ergo prætermisis præsens nostra disputatio in eorum tantum explicationem versabitur, quę specialiorem difficultatem in hac dubitatione continent. Sed priusquã argumenta proponam, ex quibus tota quæstionis difficultas pendet, prępupponendum est, in præsentia minime disputari; de causa materiali, aut vero formali intrinseca, Certũ est enim Christũ aut prædestinationẽ eius nec materialẽ esse, neque formalem causam prædestinationis nostræ; vtraq. enim hęc causalitas magnam imperfectionem importat. Stricte tamen de formali causa intrinseca loquor, quoniã minime negare intendo Christi prædestinationem exemplarem causam esse prædestinationis nostræ, quam causam formalem esse extrinsecã, facile ego cum Arist. & peritissimis aliis phylos. concedo. Et quidem prædestinationem Christi exemplarem causam esse prędestinationis nostræ non multum habet difficultatis, sed plurimum veritatis certissimæ, cum Pau. Ro. 8. dixerit, Quos præsciuit, & prædestinauit cõformes fieri imaginis filii sui. Quæ conformitas non solum ad chistum vt deum, sed etiam ad ipsummet vt hominem est intelligenda, vt non pauci ex grauissimis huius loci interpretibus ad notarunt.

Duę aliæ supersunt causę, finalis, videlicet, & efficiens, sub qua meritoria comprehenditur, de quibus hęc dubitatio difficultatem potest habere. Sed de causa finali puto me satis dixisse in 1. art. pręceden. quæst. 6. ex quibus constabit legenti, Christum prędestinatum esse, vt esset finis non solum humanæ prædestinationis, sed & angelicæ: imo & totius constitutionis vniuersi. Quę res vt minimum in eo sensu vera debet censeri, quod licet ante decretum prędestinationis christi, deus tam ordinem naturę, quam ordinem gratiæ disposuerit, eo ipso tamen quod deus christum prædestinauit, vtrumque ordinem, & naturæ & gratię, in ipsum, & in eius retulit gloriam: reuisat lector quæ ibi diximus, non enim animus est ab eis recedere. Sed illis præsuppositis ad vlteriora in hac disputatione progrediamur.

Ex quibus illud etiam poterit lector colligere, quod solet in dubitationem verti. Num Christus primus sit prædestinatorum omnium prædestinatus, ex ibidem enim assertis certa deductione inferri poterit, christum primum esse omnium prædestinatorum, si de humana tantum prędestinatione loquamur. Primus enim homo prędestinatus ipse Christus fuit, quod & in Scoti sententia, & in S. Thom. doctrina omnes tenemur fateri. Si vero ad angelos fiat comparatio non tam certum est, Christi prædestinationem antecessisse

prædestinationem angelorum, est tamen illud valde probabile, tantaq. probabilitate pollet, quanta modus ille, quem ibidem adhibuimus ad explicandam S. Tho. doctrinam: quo diximus decretum prædestinationis Christi fuisse primum decretum in genere finalis causæ, quod Deus habuit respectu omnium, quæ per diuinam sapientiã & potentiam in tempore sunt efficienda, siue ad ordinem naturæ, siue ad ordinem gratiæ pertineant.

De causa ergo efficienti dumtaxat præsens instat disputatio. Verum de efficientia physica satis diximus quæst. præced. art. 2. Quocirca de causalitate meritoria superest in præsentia disseramus. Num Christus ab æterno prædestinatus causa fuerit nostræ prædestinationis meritoria. Et sententiã negatiuam suadeo primum, his argumentis. Primo. Christus non fuit causa meritoria suæ incarnationis, vt fuit a nobis in. q. 5. demonstratum. Sed incarnatio Christi est potissimus nostræ prædestinationis effectus: Ergo Christus non meruit omnes effectus nostræ prædestinationis: & ex consequenti, neque meruit prædestinationem nostram. Minor probatur. Incarnatio Christi (sub qua comprehendimus passionem, & mortem, & omnia eius merita) fuit medium ordinatum ad nostram salutem & gloriam, qui est finis prædestinationis nostræ: sed media ordinata ad finem nostræ prædestinationis sunt effectus ipsius prædestinatoinis, eius virtute prædefiniti & præordinati. Ergo, &c.

Secundum argumentum. Et si contendat quispiam incarnationẽ Christi non fuisse medium ad nostram salutem ordinatum, sed habere potius rationem cuiusdam vniuersalis causæ, nostræ salutis effectricis: non potest tamen negare quin fuerit maximum dei beneficium, quod fuit a Deo in nostram salutem collatum: Sed omnia beneficia, quæ nobis data sunt a Deo, quibus perueniamus ad salutem æternam, sunt nostræ prædestinationis effectus: ergo, &c. Probo minorem. Ex illa Augustiniana prædestinationis definitione, nimirũ, Quod est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime saluantur, quotquot saluantur. Ergo omnia beneficia, de quibus affirmat propositio minor, sunt effectus diuina prædestinatione præparati, & dispositi.

Tertium argumentum. Applicatio qua Christus quoad efficaciam sua merita prædestinatis applicuit, effectus fuit prędestinationis ipsorum. Hanc autem applicationem Christus non meruit, sicut neque sua pro meruit merita, Ergo Christus non omnes effectus nostræ prædestinationis meruit. & ex consequenti neque ipsam prędestinationẽ Maior probatur. Hæc causalis est falsa, Quia Christus sua merita efficaciter applicuit Petro, ob id Petrus est prædestinatus: hæc autem verissima. Quia Deus ab æterno prædestinauerat Petrum, idcirco

Christus ei sua efficaciter applicuit merita. Ergo ex vi prædestinationis nostræ, vt ex causa prædordinãte, & prędefiniente ortũ habuit prædicta meritorũ Christi applicatio. Probo antecedens. Et primo quod prior illarum propositio sit falsa patet: quia si illa esset vera, concedendum foret, quod tota hominum prędestinatio ex humana christi voluntate tanquam ex primo principio originata fuisset, illique essent prædestinati & non alij, quibus Christus ex libera sua voluntate propria applicuisset merita: ita quod ex hac applicatione tota prædestinatio prodijsset, cuius oppositum sacræ literæ insinuant manifeste, quoties totum prædestinationis, & prędestinatorum negocium ad diuinum propositum, & ad beneplacitum diuinæ voluntatis reuocant. Quod vero posterior propositio sit verissima, probatur. Illius particularis applicationis humana christi voluntas non est prima causa. Ergo aliam priorem supponit. Hæc autem alia esse nequit præter voluntatem dei Petrum eligentis, & prædestinatis ad gloriam. Ergo, &c. Confirmatur primo ex eo quod ipse christus Ioa. 17. dicebat. Ego pro eis rogo, quos dedisti mihi. Oratio autẽ qua hic christus orauit, fuit efficax, nam vt ex textu liquet, orationẽ istam non pro omnibus fudit christus: ergo electio dei circa prędestinatos præcedens, qua deus ipsos pręelegit, vt membra christo capiti perseueranter incorporanda, fuit causa ob quam christus pro ipsis specialiter oraret, & sua eis applicuerit merita.

Confirmatur secundo. Applicatio meritorũ christi facta patribus antiquis, nõ fuit ab ipso christo facta, sed im mediate ex dei volũtate: sed illa applicatio maxime attinuit ad prædestinationem illorum, fuitq. vnum ex præcipuis beneficijs quæ ipsis deus ad ęternã salutem assequendam contulit: Ergo christus non fuit eorũ prædestinationis causa. Et eadem ratione dicendum erit, non fuisse causam prædestinationis aliorum hominum: eadẽ enim de omnium hominum prædestinatione habenda est ratio.

Quartum argumentum. Quod deus in particulari hunc hominẽ prædestinauerit, & ad æternam vitam elegerit, non ex voluntate christi, neque eius meritis, sed ex sola dei voluntate ortum habuit. Sed ad prædestinationem per se pertinet hæc particularis electio, quo isti homines in particulari præ cæteris fuerint electi. Ergo Christus nõ meruit hominum prędestinationem. Antecedens probatur, & primum de meritis sic ostendo. Merita Christi æqualiter se habuerunt ad omnes homines; pro omnibus enim Christus passus est, & mortuus. Ergo ex meritis Christi non potest sumi ratio illius particularis prælectionis, qua vnus præ alio, ad vitam fuit æternam electus. De voluntate itidem probatur. Christus in quantum redemptor, secundum se æqualiter se habuit ad omnes: nam vnum & idem pretiũ

pro omnium libertate exhibuit: Ergo cum voluntas Christi fuerit redemptoris voluntas, non potuit ex ea prædicta electionis diuersitas promanare.

Confirmatur primo ex illo quod dicebat christus patri Io.17. Manifestaui nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo, tui erant, & mihi eos dedisti. Duo sunt in his verbis ponderanda. Alterum quod Christus fatetur, Patrem ei discipulos dedisse, qui omnium electorum personam gerebant. Quo autem alio modo dedit, nisi quatenus illos prælegit cæteris, & Christo vt membra capiti incorporauit. Alterum est, quod Christus similiter fatetur, quod electi quos ipse accepit, prius fuerant patris: tui, inquit, erant, &c. Non autem alia ratione erant patris secundum eum modum, de quo loquitur Christus, nisi propter specialem electionem, qua ipsos præ alijs ad vitam elegit.

Confirmatur secundo ex illo Mat.20. Sedere autem ad dexteram, aut sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo: Regnum esse quibusdam hominibus specialiter paratum, ipsam prædestinationem & specialem prælectionem ipsorum ad vitam æternam designat.

Quintum argumentum. Quod Deus in particulari præordinauerit media singularia, & determinata: quibus prædestinati ad æternam perueniant vitam, nõ a Christi voluntate processit, sed ex solo Dei beneplacito. Quod non obscure videtur colligi ex illo Paul. ad Ephe.2. Creati in Christo Iesu in operibus bonis, quę præparauit Deus, vt in illis ambulemus: Ergo non omnia quæ ad nostram prædestinationem pertinent, ad Christi merita ad eiusque voluntatem sunt referenda, & ex consequenti Christus non est meritoria nostræ prædestinationis causa.

In oppositum est, quod dicit Pau. ad Ephes.1. prædestinauit nos in adoptionem filiorum.

In hoc dubio illud primum supponendum est, nos in præsentia nõ de prædestinatione in communi loqui, vt ad angelos, & homines se extendit: Ex dictis enim q. præced. dubio vltimo constat Christum non fuisse causam meritoriam prædestinationis angelicæ, Probauimus. n. nullatenus eis gratiã & essentialem gloriã meruisse. Quocirca de solis hominibus disseritur, & agitatur hæc præsens difficultas.

Secundo supponamus oportet, quod in præsentia pro eodem reputatur Christi prædestinationem causam esse nostræ prædestinationis meritoriam, & quod Christus sit meritoria nostræ prędestinationis causa. Vnde indifferenter vtroq; dicendi modo in huius. q. progressu vtemur. Nam eadem prorsus est difficultatis ratio. In qua difficultate diuersa theologorum reperies arbitramẽta. Nã licet oĩa ad duas reducantur

ducantur sententias quarum altera affirmat, & altera negat, diuersitatem tamen in modo explicandi reperimus: ex qua explicationum diuersitate diuersas opiniones confingere necessarium est.

Est igitur prima sententia quæ absolute negat Christũ fuisse meritoriam nostræ prædestinationis causam. Ita censent illi omnes theologi superius in quæst. 5. citat. versus eius finem, qui putauerunt christum non meruisse nobis fidem, aut dispositiones ad gratiam. Et loquuntur sane consequenter. Nam si non meruit omnes prędestinationis effectus, neq; ipsam potuit prædestinationem promereri.

Secunda sententia docet in alio extremo, christi prædestinationem esse simpliciter nostrę prędestinationis meritoriam causam. Promeruisseque christum prædestinatis vniuersos suæ prædestinationis effectus. Ita docent Sanct. Thom. 3. part. quęst. 24. artic. 4. Et in 3. dist. 10. quęst. 3. quæstiuncula 3. S. Bonauent. ead. dist. 2. p. quæst. 2. Duran. ead. dist. quæst. 3. Albertus Mag. ibi artic. vlt. Palud. quæst. vltima. Andreas a vega. lib. 4. in Conc. Trid. cap. 5. Alex. alens. 3. par. quæst. 3. memb. 5. & ex S. Thom. discipulis non pauci, quibus nouissime accessit Medina 3. part. quæst. 24. art. 4. Ex illis theologis qui Christum ante peccati pręuisionem prædestinatum esse censuerunt, huic adheserunt sententiæ: quamuis Scotus in contrariam uisus sit inclinare. in 3. dist. 19.

Tertia sententia dicit duo. Alterum est, Christus per sua merita non fuit causa prædestinationis nostrę, quoad integrum supernaturalem eiusdem prædestinationis effectum. Hoc assertum probant ex eo quod christus non meruit incarnationẽ suam, quæ vt Aug. lib. 1. de præd. sanct. cap. 15. docuit, ex nullis promanauit meritis, neque vero propria merita promeruit: quæ duo effectus sunt prædestinationis nostrę. Alterum vero est. Christus causa fuit nostræ prædestinationis meritoria, quo ad omnes effectus alios supernaturales, siue intrinsece aliquid in prædestinatis ponant, vt fides, gratia, dispositiones ad gratiam, auxilia præuenientia, &c. siue exstrinsece coadiuuent ad ęternam vitæ consecutionem, vt miracula, prædicatio Euangelij, orationes sanctorum. Vt oratio qua S. Stephanus impetrauit Pauli conuersionem & qua B. Monica filij sui Augustini auocationem ab hæresi manichæorum, & conuersionem ad veram christi fidem & Ecclesiam, &c. Non desunt theologi, & quidem non pauci, qui merita christi coarctant ad effectus supernaturales, qui in prædestinatis aliquid intrinsecũ ponunt. Sed hi audiendi nõ sunt, iniuriã enim irrogãt præclarissimis christi meritis, & infinito eorũ valori. Horum theologorum sententiam promptum erit refellere legenti quę diximus supra quæst. 5. art. 3. dubio vltimo. Quare de ista sententia neque verbum addam vllum. Sed ad tertiam hanc redeamus

mus opinionem, quæ graues habet Patronos. Inter nouiores theologos eam nouissime in lucem edidit Ludouicus a Molina in lib. qui inscribitur Concordia lib. arb. cũ gratiæ donis q. 23. a. 4. & 5. disput. 2.

Quarta sententia tria dicit. Primum. Christus meruit dilectionẽ qua Deus omnes prædestinatos efficaci, & absoluta voluntate dilexit ad æternam vitam. Patet, Quia Christi merita præuisa fuerunt adeo prius rationis ordine, quam absoluta voluntate aliquos homines in particulari ad æternam vitam diligeret. Ergo ex amore Christi & ex vi meritorum eius ipsos dilexit. Patet hæc consequentia. Quoniam Christi merita ob sui amplitudinem, & infinitatem extendere se potuerunt ad hoc dilectionis efficacis bonum promerendum.

Secundo dicit, Christus non meruit electionẽ prædestinatorum, secundum quod fuit electio, qua isti in particulari sunt ad vitam præ alijs electi. Patet quia huius preelectionis, nulla vt inter arguendũ dicebamus, ex ipsis christi meritis ratio potuit desumi.

Tertio tandem dicit. Quod absolute fateri debemus, christum causam fuisse meritoriam prędestinationis nostrę. Hæc sententia sic exposita colligitur ex Franc. Catt. lib. de prædest. discursu 11.

Ad has sententias reducuntur alię, si quę sunt in hac difficultate, & inter soluendum argumenta adnotabimus alia quę occurrerint, in quibus a semetipsis dissentiunt theologi, ij pręsertim qui suo iure debent in scholis theologorum audiri.

Ad huius controuersię decisionẽ præsupponendum est ex. 1. par. q. 23. Prædestinationem actum esse diuini intellectus practici, quo efficaci directione in finem ex voluntate participata prædefinit, & præordinat media, quæ ad finis assequutionem sunt necessaria: & perquę media prædestinatus infalibiliter finem assequetur vltimum Præsupponit autem prædestinatio ex parte voluntatis duos actus circa prædestinatum. Primus est dilectio, qua deus ipsum absoluta & efficaci voluntate ad vltimum bonum ęternam, scilicet, vitam dilexit. Secundus est electio, qua pręalijs is, qui prædestinandus est, eligitur ad æternam vitam. Itaquod Deus quasi spretis & contemptis alijs hominibus non prædestinandis, eos, qui prædestinandi sunt, speciali beneuolentia prosequitur, ipsosque ad vitam æternam eligit. Non quod in ipsis reperiat specialis electionis & prædestinationis causã, sed cum omnes in eadem sorte constitutos videat, illos tamen relinquit, & hus spontanea voluntate assumit: ita vt prælecti nõ possint non cum Regio vate dicere. Domini est assumptio nostra, & Sancti Israel Regis nostri. Expendendum est illud verbum, Domini, denotat enim assumptionem, & prælectionem a Deo factam in prædestinatis, vt a vero bonorum cælestium Domino, qui nulli faciens iniuriam, potest de suo facere quid quid ei placitum fuerit. Ita quod

ijs cum effectu cælestem vult gloriam conferre: alios vero in perpetuum a cælesti regno, gloriosisq. sedibus elongatos & exules permanere permittit. Hanc comparatiuã electionẽ, qui est proximus actus ex parte voluntatis ad prædestinationem, quæ, vt dixi, actus est intellectus, designauit Paul. Rom. 9. in illa celebri comparatione inter duos fratres Iacob & Esau facta, quam ex Malachia c. 1. desumpsit. Cum nihil, inquiens, boni aut mali egissent, non ex operibus, sed ex vocanti dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

Hinc sequitur quod ad examinãdam propositã in hoc dubio difficultatem. Num, scilicet christus nostræ fuerit prædestinationis causa, non est necesse explicare & definire, an Christus causa fuerit meritoria dilectionis prædestinatorum. Nam et si supponamus nullatenus ad Christum electionem seu dilectionem prędestinatorum attinuisse, adhuc commode saluari posset, ipsum fuisse meritoriam nostræ prædestinationis causam: si meruit omnia media, omniaq. supernaturalia beneficia, quæ deus actu prædestinationis disposuit, & in particulari prædifiniuit, vt per ipsa, & ex ipsis cum effectu æternam salutem consequamur. Vnde in hoc dubio, non tam de dilectione & electione prędestinatorum, quam de eorum prædestinatione instituitur sermo. Sed dicemus tamen de omnibus ad doctrinæ complementum & si compendiosiori qua potuerimus resolutione.

Sed est præterea aduertendum, quod ante prædictos, quos annumerauimus voluntatis actus, qui ipsum prædestinationis actum antecertunt, aliam operationem diuinæ voluntatis ratione a prædictis distinctam, commentantur grauiores theologi, ex qua veluti a primo semine, primoq. initio, totus inchoauit prædestinationis ordo. Fuit autem hæc operatio, illa volũtas qua deus absolute voluit, non totã humanam deficere naturam; & in perpetuum æterna vita priuatã relinquere, sed voluit potius illi sufficiens remedium afferre, & parare, quo posset ad tantum supernę felicitatis bonum, & assurgere, & peruenire, nisi per ipsam steterit. De hac voluntate conueniunt communiter theologi, eam minime ad Christi merita spectasse. Quoniam ex ea ortum habuit incarnatio Christi, qua ratione Christus in remedium peccati, & in reparationem humani generis, prædestinatus fuit in carne venturus. Quo circa hæc voluntas ad solam dei misericordiam, ad eiusque voluntatem dumtaxat est reducenda. His suppositis.

Prima Conclusio.

Absolute concedendum est christum meruisse prædestinationem nostram. Probatur primo ex illo Paul. ad Ephe. 1. Elegit nos in ipso

ante

ante mundi constrtutionem, vt essemus sancti, & inmaculati in conspectu eius in charitate. Hæc Paul. verba duo nobis insinuant, imo & explicant. Alterum, quod Deus in Christo nos elegit. Ita quod electio ratione prędestinationem anteuertens in Christo fuit, & in virtute meritorũ eius. Alterum vero, quod media quibus perueniendum est ad ęternam vitam, ex Christo & eius meritis sunt habenda: Hoc enim secundum designant verba illa, Vt essemus sancti &c. Sanctitas enim vera ex charitate proueniens, vniuersa media quibus ad æternam vitã disponimur comprehendit. Probatur secundo ex verbis immediate sequentibus in eodem capite. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Illa dictio, In, finalem importat causam: fuit enim Christus nostrę prædestinationis finis. Illa vero particula, Per, causam denotat meritoriam, quod ex Conc. Trid. sessio. 6. c. 6. facile erit colligere. Nam cum Christũ causam esse nostræ salutis meritoriã S. Synod. docere intenderet, vtitur hac particula, Per, per redemptionem, inquit, quæ est in Christo Iesu. Vnde grauissimi autores, per Christum, ita interpretantur, idest, per Christi merita. Sic Athan. sic August. sicque Sanctus Tho. Caiet. & alij non pauci. Et quod de tota prædestinatione, & non de aliquo particulari eius effectu, hæc Pauli tęstimonia sint intelligẽda, patet. Primũ, quia Paulus vbicumq. de prædestinatione, aut diuina electione loquitur, his nominibus, scilicet prędestinatione, & electione, totum complectitur prædestinationis nostræ negotium. Ad Roman. 8. quos pręsciuit, & prædestinauit, &c, vbi continuo subiunxit, quasi explicans id totum quod prædestinatio virtute complectitur. Quos prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit hos & iustificauit, quos autem iustificauit hos & magnificauit. In quibus verbis omnes prædestinationis effectus a primo vsque ad vltimũ comprehendit. Deinde idipsum colligitur ex ijs, quæ Paul. mox addidit in cit. testimonio ad Ephes. 1. Secundum, inquit, propositum voluntatis suę. Prædestinationem nostram quam per Christum esse dixerat, ad ipsum diuinæ voluntatis propositum, his verbis immediate subiunctis reuocauit. At certum est, quod non particularis quispiam effectus, sed totus ipse prędestinationis ordo ad propositum diuinæ voluntatis pertinet: Ergo totum etiam prędestinationis negotium, ex mente Pauli, Christi meritis est tribuendum. Confirmatur. Si non de tota prædestinatione, sed de quibusdã eius effectibus prædicta Paul. verba essent intelligenda, sequeretur quod non soli Christo competeret causam esse prędestinationis humanæ, sed etiam concedi posset, quod vnus homo causa est aliquando prædestinationis alterius. v. c. quod S. Stephanus fuit causa prædestinationis Paulį. Et S. Monica prędestinationis August. Quoniam meruerunt aliquem

effectum ad prædestinationem pertinentem,vt superius dicebam,at consequens non est admittendum.ergo &c.

Secundo probatur conclusio. Christus meruit nobis omnes effectus prędestinationis nostræ, meruitq. omnia media quibus ad salutem prædestinati perueniunt,vt ex his quæ diximus q. 5. versus finē superest manifestum. Et ex illo loco Paul. ad Ephe.1. qui benedixit nos omni benedictione spirituali in christo, & ex alijs plurimis scripturæ sacræ testimonijs ibidem deduximus. At qui meretur omnes effectus prædestinationis, totum ipsum integrum prædestinationis ordinem meretur. Certe si Petrus omnes eos sibi meruisset prædestinationis effectus,quos ei christus promeruit,absolute diceretur suæprædestinationis causa. Confirmatur ex eodem illo Paul. testimonio.Qui benedixit nos in Christo,omni benedictione spirituali. Prędestinatio est potissima spiritualis benedictio, qua deus nos benedixit: Ergo in Christo & per Christum nos prædestinauit. Alias enim si potissima benedictio nobis fuit sine Christo concesa, non debuisset Paul.vti illa vniuersali loquutione,inquiēs, benedixit nos omni benedictione spirituali in christo. Hanc benedictionem de qua loquimur,per christum fuisse nobis communicatam, deduxerunt non obscure ex hoc testimonio grauissimi Patres in eius expositione. Athan. Hiero. Chrysosto. Theophi.& August.lib.1.de pręde.sanct.c.17.& 18.

Secunda Conclusio.

Christus meruit nobis dilectionem efficacem, qua nos* in vitam ęternā dilexit Hęc dilectio prædestinationem antecessit in Dei voluntate,vt explicuimus in his quæ ante primam conclusionem adnotauimus. Non loquimur in hac conclusione de actu ipso diuini intellectus* entitatiue sumpto, sed respectiue ad nos cōsidereto, vt a principio huius dubij animaduertimus, idq. asserimus præsenti conclusione.Deum ex amore Christi, & præuisione meritorum eius homines prædestinandos amasse,& efficaci voluntate eis voluisse gloriā conferre: vt christi membra essent & fratres, essetque Christus eorum caput, & in multis fratribus primogenitus. Probatur ergo conclusio,primo ex illo Pauli testimonio sæpe proconclusione præcedent. citat. Elegit nos in ipso &c. Vbi Paul. loqui de efficaci electione nulli potest esse dubium, nam sequentia verba, scilicet,vt essemus sancti &c.id manifeste indicant.Quod & nōnulli ex patribus ad finem cōclusionis præce.citatis, super eumdem locū animaduerterunt,speciatim August. Quod autem ille modus dicendi,Elegit nos in christo,meritoriam causam denotet,patet,tum ex si

* Deus

* aliàs, diuinæ voluntatis

millibus verbis, quibus vtitur Pau. in eodem cap. quæ sine dubio meritoriam denotant causam, gratificauit nos, inquit, in dilecto filio suo. Constat enim ex Conc. Trid. sessio. 6. c. 7. christum meritoriam causam esse gratificationis nostræ. Et certe communiter Patres dum hoc testimonium versant: de causa meritoria illud interpretantur, quamuis neque causam finalem negent. Secundo probatur ex illo Ioa. 17. dilexisti eos, sicut & me dilexisti, inquit Christus. Quæ verba tractans Hyero. 2. contra Iouinia. inquit, Ideo nos diligit, quia filiũ dilexit pater. Ecce dilectio filii ratio fuit diuinæ Patris voluntati, diligendi nos. Quod autem fuerit ratio ad causam meritoriam pertinens, patet, quia Pater dilexit filium, non vtcumque, sed vt redemptorem nostrum, & vt autorem salutis & fidei nostræ, & quatenus pro nobis satis fecit & nobis meruit: placuerunt enim Patri & Christus, & omnia eius opera; Ergo non potuit ibi non interuenire ratio meriti respectu dilectionis nostræ. Probatur prẽterea ex illo 2. ad Thim. 1. Vocauit nos vocatione sua sancta, secundum propositum & gratiam, quæ data est nobis in Christo ante tempora sæcularia. Hoc autem propositum, & hæc gratia quæ ante tempora secularia indiuina exstiterunt voluntate, ipsam dei electionem seu dilectionem important, qua nos Deus efficaciter ad æternam vitam elegit.

Ratione probatur conclusio. Christi merita fuerunt prẽuisa a deo, antequam in particulari homines prẽdestinandos ad vitam æternã amore efficaci diligeret. Sed christi meritis debebatur, vt deus ipsum Christum non relinqueret solum in cælestium bonorum possesione constitum, sed ei fratres & cohẽredes adiungeret, quibus ipse vt primogenitus, & dominus prẽficeretur: Ergo ita credendum est de facto contigisse, quod deus intuitu meritorum Christi, eos omnes qui tandem prædestinati fuerunt, absoluta voluntate ad æterna bona & elegit & dilexit. Confirmatur, quoniam ita dicere nihil derogat gratię, liberalitati, & misericordiæ diuinæ, quam cum hominibus vsus fuit in efficaci eorum electione, & dilectione ad æternam salutẽ. Quod ex multis quæ diximus ad finem quæst. quintę constare poterunt. Et ex alia parte hoc dicere, præclaram affert christo vt homini dignitatem & gloriam: Ergo rationabile est ita & sentire, & dicere, præsertim cum & nobis sit quoque maxime gloriosum. Nam quod propter christum caput nostrum, & primogenitum fratrem, vniuersa nobis euenerint bona, valde est nobis honorificum & gloriosum.

Sed ad exactiorem conclusionis intelligentiam, aduertendum est, quod cum dicimus Deum elegisse prædestinatos ad uitam, dupliciter potest hæc electio considerari. Primo per respectum ad gloriam tantum, ita quod prædestinati eatenus dumtaxat electi dicantur, quatenus voluit eis Deus illum vltimũ, & excellentẽ finẽ conferre. In quo

sensu

sensu etiam si deus omnibus hominibus absoluta voluntate, & efficaci hoc tantum voluisset bonum, diceretur elegisse omnes homines ad vitam ęternam. Quoniam omnia quæ ad finem referuntur habēt rationem mediorum, atque adeo eorum volitio ad finem electio censetur. Et in hoc sensu coincidunt electio & dilectio hominum ad æternam vitam. Et de ista electione, & dilectione præsens conclusio ame fuit statuta. Secundo modo potest considerari electio prædestinatorum, non solū respectu ęternæ vitæ, sed etiā respectiue ad alios homines, quos deus ad excellentissimū hoc bonum efficaci voluntate non dilexit, sed decreuit permitere eos deficere & a medijs & a fine, tantoque bono in ęternum priuari: qua ratione prædestinati fuerunt præ illis ad vitam electi. Et diuiua prȩelectio hoc modo considerata, induit formaliorem electionis rationem. Electio namque formalissime sumpta non solum est mediorum ad finem, sed quamdam comparatiuam prælationem inter ipsa media denotat, ita quod vnum medium alteri præferatur in ordine ad finem, & vnū prȩ altero eligatur. In hoc posteriori sensu non procedit nostra conclusio, & sequent. conclu. hunc versabimus sensum, iuxta quem uocabimus dilectionem Prędestinatorum electionem comparatiuam, vt non sit necesse amplius ad hanc distinctionem recurrere.

Tertia Conclusio.

Christus meruit electionem comparatiuā prædestinatorum, non materialiter sed formaliter sumptam. Hęc conclusio aduersatur quartæ opinioni, quæ videtur totaliter a christi meritis hanc comparatiuam prædestinatorum electionem excludere: sed non est ad modum facile nostram hanc conclusionem explicare & tueri. Nam multa vrgent aduersus illam in fauorem quartæ sententiæ. Primum, quod Paulus ad Ephe. 1. in testimonio citato, simul prędestinationem nostram christi meritis tribuit, & proposito voluntatis diuinæ, quod non alia ratione factum esse videtur, nisi quoniam ipsamet dilectio, qua deus nos ad ęternam vitam propter christi merita efficaci voluntate dilexit, qua ratione fuit comparatiua electio, ad ipsum dei bene placitum, eiusque voluntatis propositum potuit dum taxat reuocari. De inde pugnat illud Ioan. 17. vbi Apost. prædestinatos dicit sibi datos a Patre, quod non ob aliud dictum esse apparet, nisi quia prædicta illorum electio, non ex ipso christo, & eius meritis ortum habuit, sed ex sola patris voluntate, qui eos præ alijs ad vitam elegit. Ob quam causam & ipse Christus Mathei. 20. dexteram aut sinistram sedem in regno cælesti conferre, non sibi adscripsit, sed soli paternę potestati detulit. Ad idem pertinet illud

Isa.8.Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi dominus.Quem locum Paul.ad hæbr.in persona Christi dictum esse interpretauit. Fauent August.tract.106.in Ioa.& Chrysost.hom.80.in Ion.Qui Patres nō obscure insinuant, ob prædictam paternæ voluntatis dilectionem, prędestinatos dici datos Christo a Patre. Denique & illud non parum vrget,quod non satis rationabiliter affirmari videtur, quod totum negotium prædestinationis, & prædictæ electionis hominum, non primum in diuinam,sed in humanam Christi voluntatem reuocetur. Ita quod diuina voluntas eos homines prętulerit alijs,ad æternæ vitæ consequutionem,quos ipsa humana Christi voluntas primū prætulit. Sic adeo vt initiū huius comparatiuæ electionis ex humana Christi voluntate fuerit desumptū. Hęc & alia huiuscemodi quartam illam opinionem corroborant, & nostram videntur labefactare conclusionem. Quam tamen vt tueantur quidam Doctissimi in hūc modum interpretantur, videlicet,quod quemadmodum deus in ordine naturæ, prima est & vniuersalissima omnium effectuum causa, nullum tamen in his inferioribus naturalem producit effectum, nisi dependenter a causis secundis. Non quod ipsa in sua virtute, & influxu a secundis causis pendeat: sed quod ita disposuit naturalium effectuum causalitatem,vt ipsius primæ causę concursus non aliter attingeret effectuum naturalium productionem, quam vt prius accommodatus ad causas secūdas, & earum cōcursui atemperatus,& quasi modificatus in in ipsis causis secundis. Quod totum fecit deus, vt assumendo secundas causas vt sibi coadiutrices, & ipsas & totum naturæ ordinem summopere dignificaret. Ita,inquiunt,in ordine gratiæ. Deus prima simpliciter & vniuersalissima causa nullum erga prædestinatos influxum habere voluit,nisi per Christum & eius merita: ita vt esset Christi meritis accommodatus,& veluti modificatus in ipsis, priusquā ipsos prędestinatos pertingeret.Constituit enim deus Christum, vt causam vniuersalem & excellentem suorum meritorum radijs fulgentem,& virtute supra totum gratię ordinem prædominantem: solem namque iustitię ipsum in Ecclesia effecit, eximiaq. cum excellentia toti cælesti orbi præposuit.

* alias in terpretatu

Hæc tamen interpretatio,& nostræ conclusionis intelligētia,præclare accommodatur toti humanæ prædestinationis negotio,secundum exequutionis ordinem consideratum: *ad illam tamen comparatiuam prædestinatorum electionem, quæ nō ad exequutionis,sed ad intentionis ordinem spectat,qua ratione accōmodari possit, ego plane non video. Ibi enim nullus intelligitur influxus,qui possit in causa secunda accommodari & modificari. Nam inquiro, An secundum aliquem modum Christi merita concurrant ad illam determinatam comparatiuam electionem,prius ordine rationis,quam diui-

* alias,con siderato:

na volūtas talē electionem attigerit; vel potius totus meritorum christi concursus intelligatur tali voluntatis dei actione posterior. Primū videtur impugnari sufficientissime argumentis insinuatis pro quarta sententia, neq; videtur colligi posse ex similitudine adducta ex ordine causarum naturalium, qui nullatenus pertinet ad intentionē Dei, sed ad actualem exequutionem dumtaxat. Secundū vero videtur pugnare cum nostra conclusione & sententiam quartam confirmare.

Igitur his omissis, ad eruendum nostræ conclusionis sensum eius verbis insinuatum reuertamur. In qua id volui dicere, negari non posse, quin comparatiua illa prædestinatorū electio, si pure materialiter consideretur. i. prout fuit huius hominis. V.c. Petri electiua, & illius. V.c. Pauli contemptiua, non ex Christi voluntate & eius meritis, sed ex sola Dei voluntate immediate processerit. Nam quod Christi merita Petro applicaretur, & non Paulo: ex ipsis meritis desumi non potuit. Sed nihilominus id affirmauerim in conclusione, quod istamet comparatiua electio formaliter considerata, ex meritis Christi ex eiusque voluntate dimanauerit (more nostro loquimur cū dimationis, aut processionis terminis vtimur) hoc autem in eo consistit, qđ priusquam Deus in particulari Petrum præ Paulo ad vitā elegerit, volueritq; merita Christi Petro cum efficacia prodesse, quā efficaciā denegauit Paulo: præuiderat ipsa merita christi, quibus christus meruerat, qđ etsi non oēs homines eligerētur, vt ex vi eorundē meritorū æternā cum effectu assequerentur vitā, eo qđ diuinæ prouidentiæ rō non patiebatur, neq; eius erat suauitati consentaneū: aliqui tamen in particulari designarētur homines, in quibus eadem ipsa Christi merita suum effectum sortirentur, ne ipse Christus maneret solus, essetq; redēptor absq; vllis efficaciter redēptis, et sine saluatis cū effectu hominibus relinqueretur Saluator, vt ex Ireneo. q. præc. du. 1. retulimus. Vnde cum intelligimus diuinam voluntatem applicari ad prædictā cōparatiuam electionē, vere & sine improprietate dicimus talē applicationē prouenisse ex Christi meritis, q̄ ipsā exigebant: atq; adeo non immerito ipsa cōparatiua electio formaliter considerata in ratione electionis cōparatiuę Christi meritis, & eorū virtuti tribuitur, quāuis vt materialiter talē, aut talē hominū electū attigit, soli libertati volūtatis diuinæ possit adscribi. Afferamus exēplū, qđ nōnullam, etsi deficientem, præseferat huius rei similitudinem. Cū dominus seruo suo traddit pecunias, vt eas inter pauperes ciuitatis distribuat, præuidens non posse ad omnes pauperes summā illā pecuniarū pertingere, libere ipsius serui voluntati relinquit, vt in particulari eligat pauperes, quibus distribuat tradditam sibi pecuniam. Certum est quod singularis illa pauperum electio, materialiter sumpta, non domino, sed seruo tribuenda est. Cæterum formaliter ad voluntatem

tandem domini renocatur, quia seruus in virtute voluntatis domini præcipientis, vt aliquos eligeret pauperes, & ex facultate eregādi eleemosinā sibi commissam a domino, ad prędictā singularem electioné faciendam se applicuit. Secludamus imperfectiones, & illis seclusis apparebit in exemplo accomodata ad nostrū intentū similitudo. Diuina enim voluntas non aliter se applicuit ad illam comparatiuā electioné faciendam nisi quasi præmota a christi voluntate offerente sua merita, vt in aliquibus efficaciā sortirētur: & præuisis ipsis christi meritis, q̄ sunt spirituales diuitiæ, quibus deus homines pauperrimos mire ditauit, & in cęlesti regno opulētissimos ciues effecit. Vnde sicut in exemplo posito pauperes quibus applicaretur eleemosina, non soli seruo qui eos præ alijs elegit, gratias teneretur referre, sed & domino: non solum quia ab ipso diuitiæ emanarunt, sed & quia prima fuit motiua illius præelectionis causa secundum formalem eius rationem, ita & nos debemus christo electionem nostram etiam comparatiuam, quia fuit modo exposito quasi motiua causa electionis huius. Quocirca prædestinatio nostra non solum quoad exequutionem, sed etiam quoad intentioné Christo est tribuēda. Posuit enim pater in Christi manibus omnia quæ ad nostram salutē pertinent, & quæ ad intentioné, & quæ ad exequutioné spectant vt ex c. 13. Ioan. colligitur: atque adeo omnia Christo, & eius meritis prædestinati debent, etsi tandem vniuersa ad ipsum Dei beneplacitum sint referenda, quatenus sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.

Illa argumenta, quæ dudum informauimus in fauorem opinionis quartæ solutionem habent sufficientissimam, ex eo quod comparatiua prædestinatorum electio materialiter considerata diuinæ tantum voluntati est tribuenda, cuius ratione verificantur satis illa omnia, quæ in prædictis argumentis adduximus.

Quarta Conclusio.

Ex eo quod christus neq; suā incarnationé neq; sua merita vllatenus promeruerit, non bene colligitur ipsum nō esse totius nostræ prædestinationis causam. Oppositū docuit opinio tertia, sed autores opinionis secūdę hāc cōclusioné constantissime affirmant. Et probatur. Incarnatio christi, eiusq; merita nō sunt effectus prædestinationis nostrę, neq; intrant ordiné ipsius prędestinationis, sed habent rationem causæ tenentis se ex parte Dei prædestinantis, & ipsam prædestinationem exequentis. Ergo ex eo quod christus suam incarnationem suaque merita non meruerit, non idcirco cum aliqua limitatione de

bet

bet vocari nostræ prædestinationis causa, cum vere meruerit omnes nostræ prædestinationis effectus, imo vt ex dictis constat, amor quo Deus christum dilexit, & in eius meritis complacuit, ipsaque in ratione meritorum acceptauit, fuerit diuinæ voluntati ratio diligendi, & eligendi prædestinatos ad vitam: & ex consequenti, fuerit etiam ratio diuino intellectui practico ipsos formaliter prædestinandi. Antecedens probatur. Christus cum suis meritis præuisus est a deo prius ordine rationis, quam quidquam tractaret de prædestinatorum electione, & de formali ipsorum prædestinatione. Nam quamuis, nostro loquendi modo, Christi prædestinatio ortum habuerit ex voluntate, qua Deus voluit mederi humano generi, ipsumque a peccati miseria reparare, & eruere. Hęc tamen voluntas non fuit actus prædestinationis, neque formaliter ad prædestinationem pertinuit, sed antecedenter se habuit, & presuppositiue: quoniam non aliquem vel aliquos in particulari homines attigit, sed in communi ipsum totum respexit humanum genus. Cum ergo christus cum suis meritis extra totum nostræ prædestinationis ordinem pręintelligatur pręsuppositus, sicut & ipsa Dei prędestinantis voluntas: ex eo quod christus suam prædestinationem, suam incarnationem, suaque merita non promeruerit, inualida prorsus deductione colligitur, ipsum non simpliciter, & absolute, & modis omnibus nostram non meruisse prędestinationem.

Ex pręiactis conclusionibus, ex pręsuppositaque doctrina, promptum erit cuique argumenta in partem negatiuam proposita exactis solutionibus diluere. Et primum quidem argumentum nó eget solutione noua, nam ex quarta conclusione solutum superest.

Secundum argumentum eadem solutione dilluitur. Dico enim quod cum August. prędestinationem ita definiuit, quod est beneficiorum dei præparatio, &c. Non de vniuersis beneficijs loquebatur, sed de illis dumtaxat, quę intrant ipsum prædestinationis ordinem: christus autem & quæ ad ipsum pertinent, extrinsece se habent per modum effectiui principij. Vbi obiter aduertat theologus, quod licet christi incarnatio absq; impropríetate vlla possit appellari medium ad humani generis redemptione, m & salutem destinatum, eo quod ortum habuit ex voluntate illa dei communi, qua deus voluit humanæ naturæ mederi, ipsamque a peccato liberare, non hoc, aut illud humanum indiuiduum respiciens, sed naturam ipsam, non tamen debet appellari medium, ad finem prædestinationis ordinatum, formaliter sumendo hunc finem prout est finis prædestinationis: eo quod Christi incarnatio non præsupposuit huius finis intentionem, sed potius e contra hæc intentio ipsius incarnationis præscientiam, & meritorum christi pręuisionem supposuit. Igitur Au-

gu.

gus. de his beneficijs tantum loquebatur, quę media sunt ordinata ad ipsum prædestinationis finem formaliter sumptum in ratione finis prędestinationis.

Sed posset secundo responderi, Sanct. Aug. loqui de prædestinatione in communi, vt complectitur prædestinationem christi, & nostrã: Nam cum prædestinatio christi fuerit prędestinatio capitis, nostra autem sit prædestinatio membrorum, quamuis sint absimilis rationis, & speciei, quia terminus illius est filiatio naturalis dei, huius autem prædestinationis terminus est filiatio dei adoptiua, non irrationabiliter per modum vnius prædestinationis considerantur quandoque: sicut caput & membra vnum cõstituunt. De hac igitur prædestinatione sic in communi sumpta forsan loquutus fuit Aug. & hanc dixit esse omnium beneficiorum dei pręparatio: omnia compręhẽdens beneficia, etiam illa quę per se ad ipsum incarnationis mysterium Christi spectant. Et quidem prædestinatio sic accepta, nullam aliam habere potuit causam, præter vnicam Dei prædestinantis voluntatem. Nostra autem disputatio de prædestinatione tantum membrorum, prout distinguitur a prædestinatione capitis, actenus procedebat.

Ad tertium argumentum simpliciter est negandum antecedens. Ad probationem dicitur, quod illa propositio, quia Deus prædestinauit Petrum Christus applicuit ei efficaciter sua merita, est vera, si reddat sensum quasi materialem: Falsam vero si formalẽ sensum faciat. Volo dicere, quod formalis ratio applicationis meritorum Christi ad prædestinatos, non primum ex ipsa prædestinatione ortũ habuit, sed potius ex ipsis meritis, seu quod idem est, ex voluntate Christi merentis, quæ suo iure postulauit, quod Deus in particulari aliquot eligeret homines, in quibus eius merita suum assequerentur effectum. Vnde particularis illa comparatiua electio habuit tantum rationem conditionis requisitæ, & determinationis materiæ, circa quam fieret ipsa meritorum Christi applicatio, & in hoc sensu dixi, in illa propositione fieri sensum quasi materialem, quatenus, videlicet, illa causalis, Quia, conditionem requisitam ex parte materiæ se tenentẽ importat. Quod non est sufficiens vt applicatio meritorum Christi effectus dici debeat prædestinationis nostræ, quamuis sine prædestinatione non esset. Non tamen ob id concedendendum est, quod applicatio meritorum Christi in particulari causa fuerit prædestinationis nostræ: quia talis applicatio non præcessit prædestinationem, sed præcesserunt ipsa merita, cui debebatur* determinata cõparatiua electio, qua supposita continuo sequeretur ipsa determinata meritorum applicatio. Imo existimo quod si ad rigurosum meritorum Christi valorem attendamus, posset Christus determinate eligere homines, qui-

* aliàs, sequuta est

bus

bus sua cum efficatia applicaret merita,&quibus pro inde debita fieret ipsa dei prædestinatio. Verum tamen determinatã hanc electionem Christus reseruauit,& quasi commisit Patri, qua extante, mox ipse sua applicuit merita. Neque censendum est diuinam voluntatem illa prius applicuisse, quam fuerint applicata a voluntate humana Christi: reliquit enim diuina voluntas humanæ eius volũtati locũ sibi debitum in negotio redemptionis & prædestinationis nostræ. Ad confirmationem primam ex dictis circa tertiam conclusionem, & ex his simul, quæ nunc dicebamus, manifesta relinquitur solutio, nimirũ quod fuit conditio requisita. E hoc quidem quasi expermisione humanæ Christi voluntatis, quæ hunc honorem superiori voluntati diuinæ detulit, quod Christus neq; efficaci oratione oraret, nisi pro electis a Patre, neq; alijs quam prȩelectis a diuina voluntate propria applicaret merita.

Ad secundam confirmationem. Non desunt qui inter prædestinatos veteris testamenti,& eos qui sequuti sunt christum in testamento nouo, discrimen statuant propter difficultatem insinuatam in hac cõfirmatione:& ita concludunt, christum causam extitisse prædestinationis sanctorum noui testamenti, non autem eorum qui in ueteri testamento ipsum antecesserunt. Verum cum christus causa fuerit meritoria omnium effectuum prædestinationis veterum Patrum, vt ad finem quintæ quæst. ostendimus, nulla est vero similis causa hanc differentiam inter sanctos veteris &noui testamenti confingendi. Vnde ad confirmationem respondetur. Quod sicut deus ab æterno intuitu meritorum christi, quæ in tempore futura erant, & similiter intuitu applicationis meritorum eius futuræ prædestinauit in vno,& eodem, vt existimo, rationis signo omnes quotquot elegit ad gloriam: Ita & prædestinauit Patres veteris testamenti, vt ex meritis christi iustificarentur, antequam ipsa extarent merita. Et quãuis pro tunc cum actu eis applicabantur merita christi futura, nondum esset posita applicatio facta ab humana Christi voluntate, sed immediate applicatio illa fieret à voluntate diuina, non tamen humana Christi voluntas excludenda est ab illa prȩapplicatione: quia diuina voluntas illam applicationem fecit quasi in Christi nomine. Intuebatur enim Deus approbationem, qua Christus probaturus erat præapplicationem adeo factam, & gratam eam erat habiturus. Vnde postquam Christus venit gratam habens, & ratam præapplicationem illam antiquam, in genere morali fuit eius causa. Nam rati habitio, vt habet regula iuris, retrotrahitur, & mandato comparatur. Quod si mandatum ibi non habuit locum, habuit tamen voluntariũ,& spontaneũ beneplacitũ, quod si Deus non prȩuideret in christo futurum, talem applicationem meritorum eius minime fecis-

set: nisi alium modum prædestinandi homines decreuisset instituere. Cum ergo totum negotium prædestinationis & iustificationis veterum Patrum Christi nomine a Deo gestum fuerit, locum habuit ipsa humanæ voluntatis Christi ratihabitio, ex qua Christus vere fuit moralis causa prædestinationis antiquorum Patrum.

Quartum argumentum facillime ex dictis soluitur, dico enim quod licet Christus fuerit vniuersalis totius humani generis redemptor, meruit nihilominus, vt Deus aliquot homines in particulari ei daret in membra, & fratres, quibus ipse sua efficaciter applicaret merita. Neque hoc quidquam derogat vniuersalitati redemptoris, sed pertinet potius ad perfectissimam & infinitam eius meriti rationem, ex qua electio comparatiua desumi debuit tamquam ex prima meritoria radice. Ne opus redemptionis ab ipso Christo operatum inane esset, & superuacaneum, si in nullo particulari homine sortiretur effectum. Particularis autem, & quasi materialis prædeterminatio prædestinandorum soli diuinæ voluntati fuit reseruata. Quod satis est, vt verificentur ea, quæ in duabus confirmationibus huic quarto argumento suppositis continentur: neque oportet abundantiori solutione illis satisfacere. Sed id tantum dictis addo, quod ita Christus fuit vniuersalis hominum redemptor, quod supposita, tamquam cōditione necessaria, particulari & comparatiua diuinæ voluntatis circa prędestinandos electione, ad ipsum Christum vt ad perfectū redemptorem attinuit particularissima suorum meritorum, & satisfactionum ad ipsos prælectos applicatio. Ob quam singularissimam a Christo factam applicationem Paulus ad Galat. 2. dicebat, Dilexit me, & traddidit semetipsum pro me.

In vltimo argumento, quod diximus de prædestinatis quantum ad comparatiuam ipsorum electionem, proportionabiliter est dicendum de medijs, quæ Deus prædestinatis disposuit, & præparauit, vt per ipsa æternam assequantur vitam. Itaque Christus meruit à Patre, vt aliquot in particulari designaret media prælectis, quibus medijs ipse Christus vim suorum meritorum applicuit. Vtrumq; enim debebatur Christo: Et quod aliquot determinarentur media, ne opus redemptionis eius frustraretur: Et quod illa media non nisi in ipso Christo, & in eius meritis fundata vim obtinerent perducendi electos ab æternam vitam. Quod non obscure insinuauit Hieronymus in illa verba, Isaię quinquagesimo tertio. Et voluntas Domini in manu eius dirigetur, & Paulus ad Ephesios primo huic veritati fauet, illis verbis, Creati in operibus bonis in Christo Iesu, quæ pręparauit Deus, vt in ipsis ambulemus.

Per illa verba Creati in operibus bonis, denotat Paulus opera, quæ deus pręparauit, vt in ipsis ambulemus ad vitam, in ipso Chri-

sto-

ſto totam vim ſuam, & virtutem obtinere. Et merito id quidem, cum christus ipſo Ioan. 15. teſtante, via ſit, veritas, & vita, ſitque ipſe initium viarum Dei, in quibus euangelica veritas, quæ ipſe itidem Chriſtus eſt, mire ſplendeſcit, & quibus tandem prædeſtinati ad ipſum perueniunt Chriſtum, qui eſt ipſamet vita: qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſeculorum ſæcula. Amen.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE quę in hoc opere explicantur. numerus paginam indicat.

Bram

Aufe-

Ex act.

Ex epist. ad Rom.

Ex 1. Corint.

Ex 2. ad Corint.

Ad Gala.

Ad Ephe.

Phili.

Ad Colo.

Thessa.

Ad Timo. 1.

Ad Tim. 2.

Ad Titum.

Ad Hebreos.

Ex Canonicis.

Apoca.

INDEX PRAECIPVARVM RERVM, quæ in hoc opere continentur & explicantur numerus indicat pagina.

A

Christi

D

	cipio

Eccles.

Cant.

Sapi.

Isai.

Hyere.

Dan.

Zacha.

Ause-

Ex act.

Ex epist. ad Rom.

14 In

Ex 1. Corint.

Ex 2. ad Corint.

Ad Gala.

Ad Ephe.

Phili.

Ad Colo.

Thessa.

Ad Timo. 1.

Ad Tim. 2.

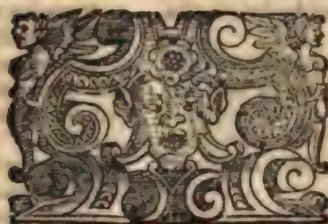
Ad Titum.

Ad Hebreos.

Ex Canonicis.

Specu-

Apoca.

INDEX PRAECIPVARVM RERVM, quæ in hoc opere continentur & explicantur numerus indicat pagina.

A

D

gra-

L

M

Merito

R

FINIS.

Errata sic corrigito.

Pagina	versus	errata	lege
29	25	N.nonnulli	Nonnulli
33	23	in simeatur	insinuatur
35	25	ex hypositi	ex hypotesi
42	37	psædius	præditus
47	9	conferebant	conferebat
48	15	eo	ex
63	21	ab ipsa	ab ipso
63	24	desiunt	defuerit
63	27	posisserum	possessatum
90	15	illum	illam
103	22	præmisse	præmissa
105	32	gratia	gratiæ
112	37	cuspus	crispus
118	6	ado pratum	ad adopratum
128	12	aduerto primo	tolle primo
159	39	5	56
169	21	effectiuum	effectiuam
177	17	capitibus	radicibus
182	17	die	dei
188	24	illa	prima
193	7	cuiusuis	cuius
193	37	mea	in ea
198	24	de plenitudine gratiæ	plenitudini gratię
212	25	gratiæ	gratia
221	12	manifestum	manifesta
228	8	antecedens	minor
218	39	ad secundum	ad secundam
227	36	aut	autem
241	4	ciato	citato
248	22	meretur	mereretur
248	42	Dei	tolle
250	23	humanæ	diuinæ
255	9	ad vnionem	ad vnum
300	26	ergo non est	ergo vera est
305	2	amabile	amabilis
334	19	siue siue	siue ex siue ex
347	4	sectaratus	sectatus
401	21	est magna cuius	& magna eius
443	13	de sumperum	desumptum
474	15	præsisteret	persisteret
572	4	præces	pecces
576	2	damnatus	damnati
580	29	tormentorum	tormentis
601	24	compatio	comparatio
627	14	applicaturi	explicaturi
633	25	ipsam	in ipsam
667	43	proinde	perinde

Pag.	versus	errata	lege
675	29	gratias	gratiæ
694	25	experito	experimento
702	40	in modum	immundum
717	19	pasſibile	impasſibile
730	14	abutrit	habuerit
754	13	genere	gerere
755	12	ſed ad rem	tolle
721	13	humana	inhumana
721	15	inhumana	humana
726	28	ſtenetur	frenetur
787	19	opiniones	operationes
792	29	in cream	increatam
864	29	ſequuta	aſſequutos
864	33	præmiendum	prætermittendum
865	33	ſingulorum	angelorum
853	28	que	quam
858	39	antequod	antequam
860	20	interniſceri	intermiſceri
863	22	ſubſtantiam	ſubſiſtentiam
863	22	capitulo	canone
884	28	totale	tale
906	13	cum proprietate	cum improprietate
915	26	generationis	generationem
916	8	alter	aliter
931	21	facilium	facillimum
931	38	alius	altius
962	4	naturę	rationis
325	21	in fine	infimæ
324	1	valorem	valorem ſtatuendum
248	8	& ſi huiuſmodi	& ſi ad huiuſmodi
956	35	ad quia	tolle ad
280	25	viſibilis	inuiſibilis
370	38	antecedens	antecedens pro maiori
373	32	procumque	pro quocumque
475	31	quod	quoad
479	20	minorem	antecedens
414	6	loquebatur	legatur
618	21	creationis	executionis
619	19	dependens	indenpens
885	4	preduximus	reduximus
335	vlt.	non affectu	non effectu
396	15	expoſuit	expoſcit
652	10	natuæ greciæ	naturæ gratiæ
652	34	ſuperus	ſuperius
48	32	Epheſinum 2.	Epheſinum 1.
228	39	ſpelli	ſpeciei

Alia non pauca reperies errata, nam præſertim ab interpunctis nonnulla vitioſe ſcriptæ ſunt, ſed hęc facile poteris nullo aduertente corrigere.

REGESTVM.

†a ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Y y Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp Qqqq Rrrr Sſſſ Tttt Vuuu Xxxx Yyyy Zzzz.

Aaaaa Bbbbb Ccccc Ddddd Eeeee Fffff Ggggg Hhhhh Iiiii Kkkkk Lllll Mmmmm Nnnnn Ooooo Ppppp Qqqqq Rrrrr Sſſſſ Ttttt Vuuuu Xxxxx Yyyyy Zzzzz.

Aaaaaa Bbbbbb Cccccc Dddddd Eeeeee Ffffff Gggggg Hhhhhh Iiiiii Kkkkkk Llllll Mmmmmm Nnnnnn.

Omnia ſunt folia integra.

ROMÆ,

Excudebat Paulus de Dianis. M.D.XCI.

REGESTVM.

† a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp Qqqq Rrrr Sſſſ Tttt Vuuu Xxxx Yyyy Zzzz.

Aaaaa Bbbbb Ccccc Ddddd Eeeee Fffff Ggggg Hhhhh Iiiii Kkkkk Lllll Mmmmm Nnnnn Ooooo Ppppp Qqqqq Rrrrr Sſſſſ Ttttt Vuuuu Xxxxx Yyyyy Zzzzz.

Aaaaaa Bbbbbb Cccccc Dddddd Eeeeee Ffffff Gggggg Hhhhhh Iiiiii Kkkkkk Llllll Mmmmmm Nnnnnn.

Omnia sunt folia integra.

ROMÆ,

Excudebat Paulus de Dianis. M.D.XCI.